Bundel van de Verenigde Vergadering van 18 februari 2016

Agenda documenten

- Conceptlijst van besluiten en toezeggingen VV 17 december 2015
- Definitieve lijst stukken ter kennisname
- Definitieve lijst ingekomen stukken

00 Opening

- Oproepbrief verenigde vergadering

01 Vaststellen agenda

- Definitieve agenda VV 18 februari 2016

02 Lijst van besluiten en toezeggingen V.V. 17 december (bijlage audiotranscript)

- Conceptlijst van besluiten en toezeggingen VV 17 december 2015
- Audiotranscript VV 17 december 2015

03 Mededelingen

04 Insprekers

05 Vragenrondje

06 Lijst stukken ter kennisname

- Definitieve lijst stukken ter kennisname

06.01 Conceptnotulen commissie Bestuur, Organisatie en Bedrijfsvoering, commissie Stedelijk Water en Watersysteem en commissie Gezond, Schoon en Gezuiverd Water d.d. 2 februari 2016

- 1. Conceptnotulen cie BOB d.d. 2 februari 2016
- 2. Conceptnotulen cie SWW d.d. 2 februari 2016
- 3. Conceptnotulen cie GSG d.d. 2 februari 2016
- 5. VERZAMELFORMULIER

07 Lijst ingekomen stukken

- Definitieve lijst ingekomen stukken

07.01 Informatiebeveiliging

- Voorstel_46233.doc
- 1. Informatiebeveiligingsbeleid Delfland 1.0
- 2. Begeleidende brief bij Informatiebeveiligingsbeleid Delfland

07.02 Beantwoording schriftelijke vragen Natuur WN nav klimaatverdrag

- Voorstel_46953.doc
- Antwoorden op vragen parijsverklaring dec 2015
- Klimaatmonitor_waterschappen_2014

07.03 Beantwoording schriftelijke vragen CDA werken in buitenland

- Schriftelijke vragen CDA werken in het buitenland

07.04 Verslag Bestuursconferentie 24 november 2015

- Verslag Bestuursconferentie 2015

07.05 Aanpak klimaatadaptatie 2016

- Bijlage 1 bij D&H-voorstel 46636 (programmatische aanpak Klimaatadaptatie 2016)- na pfo
- Bijlage 2 Brief aan VV inzake aanpak klimaatadaptatie 2016 ons kenmerk 1234821

07.06Uitvoeringsprogramma 2016 toezicht en handhaving

Voorstel_45965.doc

Uitvoeringsprogramma 2016 team TenH definitief

07.07Vaststellen overeenkomsten uittreden GR beheer grondwateronttrekking Delft Noord

informerende brief VV inzake opheffing GR beheer grondwateronttrekking Delft Noord

07.08Stand van zaken dossier status Maasdijk en andere compartimenteringskeringen

Stand van zaken dossier status Maasdijk

07.09Deltanieuws Nieuwsbrief jaargang 5 nummer 4, december 2015

DeltaNieuws 2015 december jrg 5-nr 4

07.10Afschrift van brief van ing. L.W. Vreugdenhil d.d. 12 januari 2016 inzake vervolgonderzoek "Gemodder in de polder"

16-01-12 vervolgonderzoek gemodder in de polder

07.11ROB advies december 2015 Wisselwerking, naar een betere wisselwerking tussen gemeenteraden en de bovengemeentelijke samenwerking

ROB advies december 2015 Wisselwerking, naar een betere wisselwerking tussen gemeenteraden en de bovengemeentelijke samenwerking

07.12STOWA - vooraankondiging Stowa congres

STOWA bijdragemonitoring2016

STOWA vooraankondigingmonitoringdef

07.13Schriftelijke vragen van Natuur inzake precario

Beantwoording schiftelijke vragen art 37 Natuur Precario vs2.0

07.14VV-brief inzake NAM gasboring Maasland

VV-brief inzake NAM gasboring Maasland - getekende versie

07.15Vooraankondiging Midden-Delfland lezing 2016

Vooraankondiging Midden-Delfland lezing 2016

07.16Informatieve brief aan de VV betreffende opzet pilot Zoetwaterfabriek De Groote Lucht

07.17Voorstel horend bij agendapunt 07.17

B. Bespreekstukken

B.00 Besluit tot benoeming plaatsvervangend commissielid

Voorstel_47553.doc

B.06 Aanvraag Investeringsplan en gecombineerd ontwerp- en uitvoeringskrediet programmatische aanpak Buitengewoon Onderhoud 2016 – 2020 (701916)

Voorstel_46757.doc

Bijlage 4 totaal overzicht trajecten Buitengewoon onderhoud

bijlage 5 vervallen investeringskredieten.

B.18 Kadernota 2017 Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009

Voorstel_47533.doc

Kadernota 2017 van de Gemeenschappelijke regeleing slibverwerking, ons kenmerk 1239830

H Hamerstukken

H.01 Verordening bezoldiging, vergoedingen en tegemoetkomingen bestuursleden Hoogheemraadschap van Delfland

Voorstel_41872.doc

1. Hoofdstuk 3 Waterschapsbesluit geldend op 15 oktober 2015

2. Verordening tegemoetkoming ziektekosten en kosten voor scholing 4 juni 2009

3. Besluit vergoeding leden commissies 23 april 2009

4. Besluit harmonisatie en modernisering rechtspositie decentrale politieke ambtsdragers 25 september 2014

5. Verordening Vaste Adviescommissies Delfland artikel 4, leden 4 tot en met 6 - 23 april 2015

6. Uitvoeringsregeling vervoersmanagement Delfland 2014

7. Concept besluit intern bankieren fractieverg def

H.02 Gedragscodes Integriteit

Voorstel_46561.doc

1. Nederlandse code voor goed openbaar bestuur

2. Handreiking integriteit van politiek ambtsdragers bij gemeenten provincies en waterschappen

3. Integriteitswijzer voor politieke ambtsdragers

H.03 Delegatie vaststellen legger en leggerwijzigingen

Voorstel_46293.doc

H.04 Bestuurlijke handleiding P&C 2016

Voorstel_46329.doc

1. PC cyclus 2016 bestuurlijk versie 6.1 d d 18 februari 2016 VV

2. Tijdschema PC cyclus bestuurlijk 2016.

H.05 Regionale Belasting Groep: Zienswijze Delfland op concept 1e wijziging begroting RBG 2016

Voorstel_46557.doc

1.a. Verzoek zienswijze HHD concept 1e wijziging begroting 2016 RBG

1.b. Concept 1e wijziging begroting 2016 RBG

3. Brief van VV aan DB RBG mbt zienswijze 1e wijziging begroting 2016

H.07 Bijstelling Investeringsplan en uitvoeringskrediet groot onderhoud Delflandse Buitensluis (701817) te Vlaardingen

Voorstel_46787.doc

H.08 Uitvoeringskrediet Stuw bedrijventerrein Ruyven

Voorstel_46594.doc

Planning Stuw Ruijven 701851 (1-12-2015)

SDTP0815120113050

H.09 Overeenkomst vaarwegbeheer PZH-HHD en afdoening motie ter zake

Voorstel_47537.doc

Bijlage 1_Concept Overeenkomst vaarwegbeheer PZH-HHD

Bijlage 2_DMS 1179284_Infromatieve brief VV_vaststelling overeenkomst D&H

Bijlage 3_Motie VV 20 november 2014

Bijlage 4_DMS 1236641_Informatieve brief VV afdoening motie

H.10 Gewijzigde tekst GR Aquon ivm WGR

Voorstel_45729.doc

1 Aanbiedingsbrief college gewijzigde bepalingen Aquon

2 Gewijzigde bepalingen GR Aquon 2011 wijzigingen zichtbaar v3

3 Gewijzigde bepalingen GR Aquon 2011 wijzigingen verwerkt

H.11 Zwemwater Wilhelminapark, Rijswijk

Voorstel_46697.doc

701902-02 V2 Situtie te realiseren maatregelen

H.12 Aanpassing investeringsplan en uitvoeringskrediet ten behoeve van lokaal knelpunt overstort Schipluiden (Midden-Delfland)

Voorstel_46785.doc

S Sluiting

CONCEPT

Lijst van besluiten en toezeggingen van de openbare Verenigde Vergadering, bijeen op 17 december 2015

Agendapunt	Onderwerp	Besluit	Toezegging	Trekker
01.	Vaststelling agenda	De agenda wordt vastgesteld.	Agendapunten 7.03 (PvdA) 7.04 (Water Natuurlijk) 7.05 (ongebouwd, PvdA) 7.06 (PvdA) 7.07 (PvdA, Water Natuurlijk technische vraag) 7.08 (PvdA, AWPD) worden doorgeleid naar de betreffende commissies. H.05 wordt besproken door de heer J. van den Berg.	griffier
02.	Lijst van besluiten en toezeggingen V.V. 19 november 2015	Vastgesteld	Het audiotranscript wordt gewijzigd op de volgende punten: Pagina 26: In een bijdrage van de heer Schouffoer 'haar' gewijzigd in 'zijn' waar het gaat om terugkeren op 'schreden'. Pagina 27 en 28: de interrupties die aan de heer Fekkes worden toegeschreven, waren feitelijk van de heer Van Adrichem. Pagina 58: 'AWP' moet 'ABP' zijn. In de autocue wordt 'waterpijl' gewijzigd in 'waterpeil'.	griffier
03.	Mededelingen			
04.	Insprekers	-		

05.	Vragenrondje	-		
06.01	Conceptnotulen commissies Bestuur, Organisatie, en Bedrijfsvoering, Waterveiligheid en Waterkwaliteit van 1 december 2015			
07.	Lijst van ingekomen stukken	De lijst wordt vastgesteld, meerdere stukken worden naar de commissies overgeheveld.		
B.02	Inrichting Buitenterrein	Het voorstel wordt aangenomen, met in acht nemen van genoemde wijzigingen	<u>Wijzigen in het voorstel:</u> Het woord 'versoberen' wordt uit het voorstel geschrapt.	Dijkgraaf (M.Brandt)
B.08	Zienswijze Aquon begrotingswijziging 2016	Het voorstel wordt aangenomen, met in acht nemen van genoemde wijziging	<u>Wijzigen in de brief:</u> 7,5 miljoen euro i.p.v. 5,3 miljoen euro in brief vermelden. <u>Toezeggingen</u>: Naar het AB van Aquon wordt de vraag meegenomen om helderheid te geven over de verwerking van eenmalige kosten in de begroting en wat het totaalplaatje is na 2020.	Hoogheemraad Ter Woorst (W.Esveld)
B.09	OAS De Groote Lucht – fase 3	Het voorstel wordt aangenomen	<u>Toezeggingen:</u> Er wordt een informatieve VV georganiseerd over OAS. Er wordt een informatieve brief naar de VV gestuurd over de opbouw van de voorziening van 2,3 miljoen euro. Er wordt in de jaarrekening van Delfland aandacht besteden aan effecten van de OAS. Er wordt deel toegevoegd over	Hoogheemraad Smits voor Hoogheemraad Van Olphen (F.Nonhebel)

			Bestuursakkoord Water.	
B.28	Voortgangsrapportage GR Beheer Grondwateronttrekking Delft Noord - uittreding	Conform voorstel besloten		
H.05	Investeringsplan en uitvoeringskrediet groot onderhoud aan zeven gemalen van het watersysteem	Conform voorstel besloten	Toezegging: De tekst over polder Schieveen, die via voetnoot of verzamelformulier naar VV gaat, wordt alsnog de VV toegezonden Hoogheemraad Middendorp zal de polder gezamenlijk met VV lid Van de Berg bezoeken	Hoogheemraad Middendorp (griffier)
H.07	Verbeteren en aanpassen Polderkades Pijnacker-Nootdorp vanwege effecten reductie grondwateronttrekking Delft-Noord-Delft	Conform voorstel besloten		
H.10	Wijziging bepalingen Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009	Conform voorstel besloten		
H.11	Verzamelkredietaanvraag geurbehandeling rioolgemaal Delft en geurloos slibverladen AWZI Houtrust	Conform voorstel besloten		
H.12	Strategisch Ketenplan Netwerk Afvalwaterketen Delfland	Conform voorstel besloten		
	Sluiting			

Versie 20 december 2015

DEFINITIEVE LIJST STUKKEN TER KENNISNAME

KENMERK : **1240344** VV **: 18 februari 2016**
ONDERWERP : Stukken ter kennisname AGENDAPUNT : **06**
BIJLAGE(N) : 0

Delft, 11 februari 2016

AAN DE VERENIGDE VERGADERING VAN DELFLAND,

	Stukken ter kennisname	**Afhandelings-voorstel**
06.01	Conceptnotulen commissie Bestuur, Organisatie en Bedrijfsvoering, commissie Stedelijk Water en Watersysteem en commissie Gezond, Schoon en Gezuiverd Water d.d. 2 februari 2016	**Ter kennisname**

Dijkgraaf en Hoogheemraden van Delfland,
de Secretaris,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart

de Dijkgraaf,

mr. M.A.P. van Haersma Buma

DEFINITIEVE LIJST INGEKOMEN STUKKEN

KENMERK : **1240346**
ONDERWERP : Ingekomen stukken
BIJLAGE(N) : 0

VV **: 18 februari 2016**
AGENDAPUNT : **07**

Delft, 11 februari 2016

AAN DE VERENIGDE VERGADERING VAN DELFLAND,

	Ingekomen stukken:	**Afhandelings-voorstel**
07.01	Informatiebeveiligingsbeleid Delfland	**Ter kennisname**
07.02	Beantwoording schriftelijke vragen Natuur WN nav klimaatverdrag	**Ter kennisname**
07.03	Beantwoording schriftelijke vragen CDA werken in buitenland	**Ter kennisname**
07.04	Verslag Bestuursconferentie 24 november 2015	**Ter kennisname**
07.05	Aanpak klimaatadaptatie 2016	**Ter kennisname**
07.06	Uitvoeringsprogramma 2016 toezicht en handhaving	**Ter kennisname**
07.07	Vaststellen overeenkomsten uittreden GR beheer grondwateronttrekking Delft Noord	**Ter kennisname**
07.08	Stand van zaken dossier status Maasdijk en andere compartimenteringskeringen	**Ter kennisname**
07.09	Deltanieuws Nieuwsbrief jaargang 5 nummer 4, december 2015	**Ter kennisname**
07.10	Afschrift van brief van ing. L.W. Vreugdenhil d.d. 12 januari 2016 inzake vervolgonderzoek "Gemodder in de polder"	**Ter kennisname**
07.11	ROB advies december 2015 Wisselwerking, naar een betere wisselwerking tussen gemeenteraden en de bovengemeentelijke samenwerking	**Ter kennisname**
07.12	STOWA - vooraankondiging Stowa congres	**Ter kennisname**
07.13	Schriftelijke vragen van Natuur inzake precario	**Ter kennisname**
07.14	VV-brief inzake NAM gasboring Maasland	**Ter kennisname**
07.15	Vooraankondiging Midden-Delfland lezing 2016	**Ter kennisname**
07.16	Informatieve brief aan de VV betreffende de opzet pilot Zoetwaterfabriek De Groote Lucht	**Ter kennisname**

Dijkgraaf en Hoogheemraden van Delfland,
de Secretaris, de Dijkgraaf,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart mr. M.A.P. van Haersma Buma

Hoogheemraadschap van
Delfland

Aan de leden van de Verenigde Vergadering

ONS KENMERK
1242545
DELFT
21 januari 2016

ONDERWERP
oproepbrief verenigde vergadering 18 februari 2016

Geachte leden,

Hiermee roep ik u namens de voorzitter op voor de bijeenkomst van de Verenigde Vergadering die zal worden gehouden op donderdag 18 februari 2016 in de **VV-zaal** van de locatie De Brashof, Brassersplein 2 te Delft, aanvang **9.00** uur.

De agenda van de Verenigde Vergadering, van de drie commissies en de daarbij behorende stukken zijn in de loop van 22 januari raadpleegbaar op uw iPad. Vertrouwelijke stukken zijn voorzien van een aanduiding als zodanig.

Indien u verhinderd bent de Verenigde Vergadering bij te wonen, verzoek ik u vriendelijk daarvan kennis te geven aan Linda Leemborg, telefoon (015) 260 82 23. U kunt uw bericht ook sturen naar: verenigdevergadering@hhdelfland.nl

Met vriendelijke groet,
de Griffier van Delfland,

mevrouw drs. H.K.B. Fobler

BIJLAGE(N) -
CONTACT mevrouw L. Leemborg • T (015) 260 82 23• E lleemborg@hhdelfland.nl
POSTADRES Postbus 3061, 2601 DB Delft • WEBSITE www.hhdelfland.nl
SECTOR Bestuur, Beleid en Communicatie • TEAM Bestuur

DEFINITIEVE AGENDA **VV: donderdag 18 februari 2016**

1240325 **09.00 uur**

Agenda-punt	Onderwerp	Informatie/versie	Commissies		
			BOB	**SWW**	**GSG**
00.	Opening				
01.	Vaststellen agenda				
02.	Lijst van besluiten en toezeggingen V.V. 17 december (bijlage audiotranscript)				
03.	Mededelingen				
04.	Insprekers				
05.	Vragenrondje				
06.	Lijst stukken ter kennisname				
07.	Lijst ingekomen stukken				
B.	**Bespreekstukken**				
B.00.	Besluit tot benoeming plaatsvervangend commissielid				
B.03.	Delegatie vaststellen legger en leggerwijzigingen		X		
B.18.	Kadernota 2017 Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009				X
H.	**Hamerstukken**				
H.01.	Verordening bezoldiging, vergoedingen en tegemoetkomingen bestuursleden Hoogheemraadschap van Delfland		X		
H.02.	Gedragscode Integriteit voor algemeen en dagelijks bestuursleden		X		
H.04.	Bestuurlijke handleiding P&C 2016		X		

H.05.	Regionale Belasting Groep: Zienswijze Delfland op concept 1e wijziging begroting RBG 2016		X		
H.06.	Aanvraag Investeringsplan en gecombineerd ontwerp- en uitvoeringskrediet programmatische aanpak Buitengewoon Onderhoud 2016 – 2020 (701916)			X	
H.07.	Bijstelling Investeringsplan en uitvoeringskrediet groot onderhoud Delflandse Buitensluis (701817) te Vlaardingen			X	
H.08.	Uitvoeringskrediet Stuw bedrijventerrein Ruyven			X	
H.09.	Overeenkomst vaarwegbeheer PZH-HHD en afdoening motie ter zake			X	
H.10.	Gewijzigde tekst GR Aquon ivm WGR				X
H.11.	Zwemwater Wilhelminapark, Rijswijk				X
H.12.	Aanpassing investeringsplan en uitvoeringskrediet ten behoeve van lokaal knelpunt overstort Schipluiden (Midden-Delfland)				X
S.	Sluiting				

CONCEPT

Lijst van besluiten en toezeggingen van de openbare Verenigde Vergadering, bijeen op 17 december 2015

Agendapunt	Onderwerp	Besluit	Toezegging	Trekker
01.	Vaststelling agenda	De agenda wordt vastgesteld.	Agendapunten 7.03 (PvdA) 7.04 (Water Natuurlijk) 7.05 (ongebouwd, PvdA) 7.06 (PvdA) 7.07 (PvdA, Water Natuurlijk technische vraag) 7.08 (PvdA, AWPD) worden doorgeleid naar de betreffende commissies. H.05 wordt besproken door de heer J. van den Berg.	griffier
02.	Lijst van besluiten en toezeggingen V.V. 19 november 2015	Vastgesteld	Het audiotranscript wordt gewijzigd op de volgende punten: Pagina 26: In een bijdrage van de heer Schouffoer 'haar' gewijzigd in 'zijn' waar het gaat om terugkeren op 'schreden'. Pagina 27 en 28: de interrupties die aan de heer Fekkes worden toegeschreven, waren feitelijk van de heer Van Adrichem. Pagina 58: 'AWP' moet 'ABP' zijn. In de autocue wordt 'waterpijl' gewijzigd in 'waterpeil'.	griffier
03.	Mededelingen			
04.	Insprekers	-		

05.	Vragenrondje	-		
06.01	Conceptnotulen commissies Bestuur, Organisatie, en Bedrijfsvoering, Waterveiligheid en Waterkwaliteit van 1 december 2015			
07.	Lijst van ingekomen stukken	De lijst wordt vastgesteld, meerdere stukken worden naar de commissies overgeheveld.		
B.02	Inrichting Buitenterrein	Het voorstel wordt aangenomen, met in acht nemen van genoemde wijzigingen	<u>Wijzigen in het voorstel:</u> Het woord 'versoberen' wordt uit het voorstel geschrapt.	Dijkgraaf (M.Brandt)
B.08	Zienswijze Aquon begrotingswijziging 2016	Het voorstel wordt aangenomen, met in acht nemen van genoemde wijziging	<u>Wijzigen in de brief:</u> 7,5 miljoen euro i.p.v. 5,3 miljoen euro in brief vermelden. <u>Toezeggingen</u>: Naar het AB van Aquon wordt de vraag meegenomen om helderheid te geven over de verwerking van eenmalige kosten in de begroting en wat het totaalplaatje is na 2020.	Hoogheemraad Ter Woorst (W.Esveld)
B.09	OAS De Groote Lucht – fase 3	Het voorstel wordt aangenomen	<u>Toezeggingen:</u> Er wordt een informatieve VV georganiseerd over OAS. Er wordt een informatieve brief naar de VV gestuurd over de opbouw van de voorziening van 2,3 miljoen euro. Er wordt in de jaarrekening van Delfland aandacht besteden aan effecten van de OAS. Er wordt deel toegevoegd over	Hoogheemraad Smits voor Hoogheemraad Van Olphen (F.Nonhebel)

			Bestuursakkoord Water.	
B.28	Voortgangsrapportage GR Beheer Grondwateronttrekking Delft Noord - uittreding	Conform voorstel besloten		
H.05	Investeringsplan en uitvoeringskrediet groot onderhoud aan zeven gemalen van het watersysteem	Conform voorstel besloten	Toezegging: De tekst over polder Schieveen, die via voetnoot of verzamelformulier naar VV gaat, wordt alsnog de VV toegezonden Hoogheemraad Middendorp zal de polder gezamenlijk met VV lid Van de Berg bezoeken	Hoogheemraad Middendorp (griffier)
H.07	Verbeteren en aanpassen Polderkades Pijnacker-Nootdorp vanwege effecten reductie grondwateronttrekking Delft-Noord-Delft	Conform voorstel besloten		
H.10	Wijziging bepalingen Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009	Conform voorstel besloten		
H.11	Verzamelkredietaanvraag geurbehandeling rioolgemaal Delft en geurloos slibverladen AWZI Houtrust	Conform voorstel besloten		
H.12	Strategisch Ketenplan Netwerk Afvalwaterketen Delfland	Conform voorstel besloten		
	Sluiting			

Versie 20 december 2015

TRANSCRIPT VAN DE VERENIGDE VERGADERING VAN HOOGHEEMRAADSCHAP DELFLAND
d.d. 17 december 2015

---

00. Opening

De voorzitter: Een goedemorgen. Het is 9:00 uur bij mij, ik hoop bij u ook. We gaan beginnen. De vergadering is geopend. Voor ik aan de vaststelling van de agenda begin, wilde ik eigenlijk aan het begin even stilstaan bij degenen die het afgelopen jaar ons ontvallen zijn, dan wel in organisatie, dan wel als oud-bestuurders. Dus dat ga ik even doen vanaf het spreekgestoelte, en daarna gaan we naar de vaststelling van de agenda. Ik wilde graag over drie mensen kort wat zeggen. Eén is een medewerker van Delfland en twee zijn oud bestuur. Dit jaar is in het voorjaar van 2015 Yvonne Jansen overleden. De meesten van jullie kennen haar niet, omdat ze in organisatie werkte. Zij was managementassistente van de sector waterbeheer. Ze is langdurig ziek geweest. Ze is vaak terug geweest, maar uiteindelijk lang afwezig geweest in de strijd in de laatste anderhalf jaar van haar leven. Het mooie was, dat klinkt wat raar als iemand zo'n strijd doormaakt, dat het iemand was die eigenlijk nooit de moed opgaf, wist dat er een moment kwam dat het leven zou eindigen, maar ook altijd de zorg voor anderen en ook de zorg voor haar dochter: hoe moet het dan weer verder? Maar troost ook, medewerkers die daar, als ze bij haar op bezoek waren, ook moeite mee hadden dat iemand op relatief jonge leeftijd ziet dat het leven eindig is, als je zo'n slopende ziekte hebt. Ze was een gewaardeerd medewerker en we hebben met z'n allen in het voorjaar van dit jaar afscheid van haar genomen. Overleden is ook Piet Heijn Schoute, mijn voorganger als dijkgraaf. Hij is hier dijkgraaf geweest van 2000-2007. Hij kwam binnen, zoals u weet, na de grote waterproblemen die Delfland overkwamen eind vorige eeuw begin deze eeuw, en met het toenmalige college hebben ze de schouders eronder gezet zodat in ieder geval dat niet meer gebeurde wat tot onze kerntaken hoort, wat bij een flinke regenbui gelijk misschien. In oktober 2013 hebben we ook gezien dat in ieder geval de maatregelen die we toen met zijn allen getroffen hebben, waar we nu praten over hoge tarieven en alles, dat die in ieder geval veel kleiner werd. Dat wil niet zeggen dat het nooit meer gebeurd, zoals ook twee weken in Cumbria, daar viel 360 mm regen in een korte tijd en als die hier was gevallen hadden we ook heel grote problemen in een aantal polders gehad, die het gewoon niet meer aan konden. Die status is bekend, er is heel veel tot stand gebracht, maar niet alleen dat. Ook in die periode van Piet Heijn Schoute is, de laatste dag dat hij nog in functie was, de Harnaschpolder officieel geopend en dat is toch een indrukwekkend stuk bouw wat daar is neergezet. U kent ook alle verhalen en de discussie ook daar weer over de tarieven, maar het had zijn aanloop en het is tot stand gekomen. Een mooie anekdote is nog dat in die jaren ook weer discussie ging over de fusie van de waterschappen in het Zuid-Hollandse. Er waren allemaal discussies in de provincie, natuurlijk: stel je voor dat de waterschappen te groot worden, dat is natuurlijk. Die steden waren al zo groot, dus moet je dan nog dat er ook een discussie was: kan Schieland en Delfland niet samengevoegd worden? Het Delflandse college, onder leiding van Piet Heijn Schoute heeft toen ook met name gezegd: we hebben het zo druk met al die waterbergende maatregelen, en ook met de Harnaschpolder, dat wij vinden dat wij niet moeten worden afgeleid door fusies. Aan de zuidkant van Zuid-Holland ging het over vijf gebieden, de Alblasserwaard die uiteindelijk naar Rivierenland gegaan is en de Krimpenerwaard die naar Schieland gaat. Die hadden eigenlijk allemaal bij Hollandse Delta gemoeten, maar dan werd het allemaal veel te groot volgens de provincie. Piet Heijn Schoute is ook langdurig ziek geweest. Hij heeft eigenlijk, nadat hij gestopt is, nog maar heel weinig geprofiteerd van dat hij wat minder hoefde te werken. Hij is vrij snel ziek geworden en uiteindelijk dit jaar overleden. Een aantal van u is daar ook bij geweest. Onlangs is Arie Vrij overleden, hoogheemraad tussen '82 en '94. Dat is voor ons allen alweer een hele tijd geleden. Vorige week hadden we hier de oud-besturen op bezoek, die zeiden: dat was nou echt een waterbestuurder puur zang. Dan is de vraag natuurlijk een beetje: wat zou dat nou zijn en zouden wij dan niet pur sang waterbestuurders

zijn? Dus dat laat ik maar even in het midden. Ik heb hem zelf ook ontmoet, ook echt een heel zorgvuldige en ook een betrokken bestuurder. Hij kwam ook uit een achtergrond van waterschappers, er zijn er veel terug te vinden in zijn familie. Maar ook echt traditionele waterschappers, uit tijden waar weer andere kwalificaties werden gevraagd dan zoals ze nu van ons worden gevraagd. Ik weet nog goed dat hij ook uit Zeeland kwam, dan weet je ook dat de risico's van water groot zijn. Zijn kern was altijd: handen uit de mouwen en werken, minder praten. Ik weet niet of hij zich dan in deze tijd helemaal senang zou hebben gevoeld. Ik wil u graag even vragen om even op te staan. Dank u wel.

01. Vaststelling agenda

De voorzitter: Goed, dan gaan we even kijken naar de agenda. Er is een stukje mailing naar u gegaan over B28, dat is inmiddels een hamerstuk geworden. Het is wel goed dat we even de gelegenheid aan hoogheemraad Houtzager geven om nog een mededeling daarbij te doen, dan hebben we dat direct gedaan. Het woord is even aan hem.

De heer Houtzager: Dames en heren, leden van de VV, voor ligt de vorige voortgangsrapportage. Daar blijft het natuurlijk niet bij, afspraken moeten ook in de overeenkomst vervat worden met de gemeente Delft en ik kan u melden dat wij, en dat heeft ons ook weer best veel energie gekost, gekomen zijn tot een overeenkomst met de gemeente Delft om deze afspraken ook juridisch vast te leggen.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we nu naar de vaststelling van de agenda, dit was even tussendoor omdat dit gezamenlijk is vastgesteld. De heer Van den Berg.

De heer Van den Berg: Dank u wel. Hamerstuk H05 wil onze fractie wat over zeggen, als bespreekstuk.

De voorzitter: H05, Ongebouwd. Ik ga even voorlangs kijken. De heer Nanninga eerst.

De heer Nanninga: 07.04 Willen wij graag terugzien.

De voorzitter: Dan bent u bij de ingekomen stukken. Dat is goed, ik heb hem nu. Informatieve ontwikkeling schouw?

De heer Nanninga: En 707 wil ik graag een vraag over stellen maar ik zal dat vervatten in een technische vraag.

De voorzitter: Het is het eind van het jaar, dan kan het gelijk beantwoord als het kan. Dat ga ik zo even aan u vragen. Ik kijk eerst nog even bij de heer Van der Wedden, dan hebt u nog even fractieoverleg, dat kan. Nee 705 zei u. Dus 704 wilt u naar de commissie door? Dat heb ik genoteerd. Mijnheer Van der Wedden.

De heer Van der Wedden: Ik zou graag 0708 bespreken in de commissie.

De voorzitter: Ja, gaan we doen. De heer Fekkes.

De heer Fekkes: Bij punt 2, 103, concept audio transcript, een opmerking.

De voorzitter: Dat komt zo meteen daar kom ik zo meteen op, bij 02. Mevrouw Ammerlaan.

Mevrouw Ammerlaan: Voorzitter, wij zouden graag het stuk over de schouw naar de commissie doorgeleiden.

De voorzitter: Dat is 705, dat heb ik gedaan. Dan ga ik even naar de heer Hombergen.

De heer Hombergen: Als we dan met de ingekomen stukken bezig zijn dan wil ik graag 0703 bespreken in de commissie. Dat is de A16. 0705, dat is ook over de schouw, 0706, de kaderrichtlijn water, de visbemonstering, 0707 en ook 0708.

De voorzitter: Allemaal genoteerd. Wij gaan daarmee de vaststelling van de agenda doen.

02. Lijst van besluiten en toezeggingen V.V. 19 november 2015

De voorzitter: Bij 02 had de heer Fekkes een opmerking over het transcript is. Gaat uw gang. De heer Schouffoer heeft ook een vraag, dan doe ik die eerst even. Ook bij het transcript. Ja, gaat uw gang.

De heer Schouffoer: Voorzitter, ik heb in de vorige vergadering het college verzocht op haar schreden terug te komen, en het college is onzijdig dus ik wil graag vragen die twee dingen aan te passen. Dat verzoek staat nog steeds op zijn schreden terug komt, zodat daar later nooit misverstanden over kunnen ontstaan.

De voorzitter: Ja, dat is niet hij of zij streep. De heer Fekkes.

De heer Fekkes: Op bladzijde 28 en 29 wordt twee keer aan mij een interruptie toegeschreven, maar dat was ik niet.

De voorzitter: Dat was de heer Van Adrichem. Dat is toch collegiaal, sympathiek? Dat gaan we ook aanpassen.

De heer Fekkes: Op bladzijde 58, hoogheemraad Smits zou overleg met staatssecretaris Klijnsma hebben, heeft dat nog wat verheugends opgeleverd?

De voorzitter: U gaat nu een vraag stellen. De afspraak is over de notulen: als het technische wijzigingen zijn.

De heer Fekkes: Oh, dan heb ik nog een technische wijziging.

De voorzitter: Die moeten eigenlijk van tevoren worden ingeleverd, maar vandaag doen we dat. Einde van het jaar, dan zegt u: hij is altijd zo streng.

De heer Fekkes: Bladzijde 58, daar staat AWP maar dat moet ABP zijn. Algemeen Burgerlijk Pensioen.

De voorzitter: En niet de Algemene Waterschapspartij. Dat gaan we ook wijzigen. Nog even het verzoek: als de wijzigingen technisch zijn: graag dit soort wijzigingen even van tevoren mailen. Dan zeggen we direct akkoord.

Mevrouw Van der Burg: Bij de autocue staat het woord waterpeil en dat staat met een lange ij en dat vind ik voor een waterschap echt niet kunnen.

De voorzitter: Het ijlt na. Goed. Maar nogmaals: we doen het nu, maar geef het even van tevoren door. Dan hameren we die er gelijk doorheen. De vraag van de heer Fekkes, die mag u in de commissie stellen

03. Mededelingen

De voorzitter: We gaan nu naar het volgende agendapunt dat we vastgesteld hebben onder twee, mededelingen. Ik heb een aantal mededelingen. Er zijn twee mededelingen. Mevrouw Van Hijlckama heeft zich vanmorgen ziekgemeld wegens griep en de heer Van Olphen is afwezig omdat hij inmiddels met vakantie gegaan is, in goed overleg. Hij heeft ook een behoorlijk heftig tweede halfjaar achter de rug. Dan heb ik de volgende mededelingen: we hebben gister weer een nieuwe jeugddijkgraaf gekozen. Dat is ook wel aardig, wil ik nog wel even toelichten. U hebt eerder dit jaar zijn voorganger gezien, maar diens schoolresultaten waren niet van dien aard dat hij dit kon volhouden. De school gaat voor, dus die is teruggetreden na de zomer. Het Lentiz college in Westland, Maassluis en Vlaardingen hebben het opgepakt. Daar vallen allerlei scholen onder en die hebben uit allerlei scholen een competitie uitgezet. Dus we hebben hier gisteren echt pitches van allemaal vijftienjarigen gezien, dat is toch wel heel mooi om te zien. En daaruit is een jongen voortgekomen. Tim van Marwijk, hij zit op Het Groene Lyceum van Naaldwijk, 15 jaar. Hij zal dit twee jaar doen. Het aardige was dat onder de andere kandidaten ook interessante suggesties zaten die ze in hun binnensteden, dus we hebben ook afgesproken om daar contacten met de diverse hoogheemraden over te leggen, aan de kant van de collega Houtzager, maar ook naar de communicatie waren interessante ideeën. Maar er ligt ook een uitdaging voor u straks, die waar ook ter ook nog even neerleggen. We hebben eerder een keer gesproken, toen de vorige er was: wat zou je nou met de VV kunnen doen? En daar is toen ook nog een keer een idee geweest om, je kent die jongeren gemeenteraden wel, dat je dat een keer een jaar doet, maar om met jongeren een VV-vergadering te organiseren en we hebben nu een scholengemeenschap waar heel veel leerlingen aan willen meedoen, dus dat is een soort competitie om iets te doen. We gaan dat met u uitwerken, dus we zullen straks ook nog even kijken of een aantal van u daarin wil mee denken om ergens in het nieuwe jaar, wij zitten dan aan schema's vast van scholen natuurlijk, eens met elkaar iets te bedenken om daarmee ook de wens van ons om de jeugd je naartoe te halen. En dan mogen ze een dagdeel, overdag, dat weten we allemaal nog niet, hier VV komen spelen.

De heer…: Voorzitter, bij interruptie. Wij hebben een eindejaarsmotie voorbereid. Mijn vraag is: kan ik die indienen, want hij sluit heel goed aan op het punt jongeren.

De voorzitter: Als we dat nou een beetje aan het eind doen, dan hebben we mooi de cirkel: dan beginnen we met jong en dan eindigen we met jong. Help me herinneren als ik te snel afhamer. Dat gezegd hebbende. Dan een ander punt, dat gaat over onze cao, de cao van de waterschappen. Eerder, in de commissie, hebben wij als college gezegd dat wij niet echt heel gelukkig waren met alles wat in deze cao staat de zomer is dat geweest. De vraag was: waar gaan we nu mee akkoord en waar gaan we niet mee akkoord? Dat is altijd een beetje je knopen tellen. Uiteindelijk heeft het college tegen gestemd tegen een echt punt en dat ging over dat reiskosten ook boven de 30 km worden vergoed. Iedereen kan beroep doen op reiskosten woon-werkverkeer, dat is een individueel recht. Dat vonden wij vanuit de duurzaamheiddoelstellingen niet gewenst, dat je dat kunt doen, overigens budgettair ook niet. Hollandse Delta en Waternet vonden dat ook, maar goed, er was een meerderheid. Als de ledenraad er mee instemt dan zit je in het pak, zoals dat heet. Maar goed, dat betekent niet dat wij klaar waren, dus wij hebben met de ondernemingsraad gesproken of wij konden afwijken van een ander cao artikel. De ondernemingsraad heeft dat doorgeschoven naar het georganiseerd overleg. Dat is dus het overleg van de bonden met de werkgevers. Het verschil is dat de ondernemingsraad doet het bestuur van de WOR, dat is de secretaris-directeur en de portefeuillehouder personeel, oftewel de dijkgraaf, zit weer het GO voor. Dus dat hebben we gedaan en dat is altijd wel weer smullen, want dan gaat het echt ergens over in het polderlandschap. Tussendoor liep nog dat er een heel circus liep van de uitwerking van de cao, daar zitten altijd wel weer interpretaties onder en dat moet allemaal voor 1 januari klaar zijn,

zodat dat in kan gaan. Dat heeft het landelijk overleg arbeidsvoorwaarden waterschappen. Dat is nog niet klaar, maar de bonden zeiden: wij zijn met de werkgevers landelijk erover uit dat het gaat over daadwerkelijk gemaakte kosten. Dan wordt het al wat beter, want de regeling die we nu hebben is ongeacht of je woon-werkverkeer hebt, krijg je het gewoon. Dat vinden wij wel heel bijzonder. Dus de bonden zeiden daadwerkelijk. We hebben niet gelijk gezegd: we komen er wel uit. We moeten allemaal ernstig kijken in dat spel, maar twee dagen later zegt de unie: we zijn als werkgever het helemaal niet eens met de bonden hierover. Daar hebben we lang over nagedacht en we hebben de volgende oplossing gekozen, omdat morgenmiddag dat landelijk overleg verder gaat, daar zijn wij overigens niet bij. Dus hebben wij gezegd tegen de bonden: we vinden dat daadwerkelijk eigenlijk wel interessant. Dat beperkt onze uitgavenkant en u wilt zo graag dat de cao meer rechten aan de individuele medewerker geeft, dus dan moet de medewerker zelf die declaratie gaan inleveren. Zo krijg je niet meer automatisch uitgekeerd, ze moeten declareren. Dat is voor de ene kant. Er zat nog een ander probleem in, want we hadden ook nog een samenloopregeling die we hadden afgeschaft. Wat betekent samenloopregeling? Je hebt een regeling woon-werkverkeer en je hebt een regeling dienstreizen. Dus woon-werkverkeer kreeg je, en dienstreizen. Maar wij zeiden altijd: nee, je standplaats is Delft en van daaruit reken je de dienstreis uit. Dat hebben we in de oude cao nog voor elkaar gekregen, die werd ook onderuitgehaald, dus we gaan ook in die regeling naar daadwerkelijk. Dus als je nu vast woon-werkverkeer krijgt, kijk je alleen nog maar van waar je naartoe gaat. Dus het wordt allemaal gelijkgetrokken. Dan wordt het allemaal wat rechtvaardiger, zowel in de plussen als de minnen. Het enige is dat je het administratief niet gelijk klaar hebt. Je krijgt nu met de belastingen, en dan beslist het parlement vlak voor het begin van het nieuwe jaar om iets anders te doen. Grote chaos daarna, met een nieuw PGB en dat soort dingen, dus wij hebben gezegd: wij voeren het in, wel met terugwerkende kracht, per 1 januari aanstaande zodra het klaar is. Dus dat moeten we allemaal nog regelen. Daar gaat het nader overleg met de OR nog over om die technische details te regelen. Dus dat hebben we aan de bonden laten weten en ook aan de unie: wij gaan er vanuit dat u het allemaal zo geregeld. En daarbij hebben we het laatste zetje gegeven om eruit te komen. Dus we vertellen nu tegen collega's: wij zijn eruit en u legt de bal weer bij de andere waterschappen. Dus als zij dat een keer daadwerkelijk laten vallen, dan hebben we een ander conflict en dat zien we dan wel weer eens. Dus het blijft nog even spannend, maar wij denken dat we nu de goede koers te pakken hebben en daarmee hebben we in ieder geval geen slepende conflicten met de bonden over een deel van de cao bepalingen. Ik kom er in de commissie BOB in het nieuwe jaar wel op terug. Dat waren mijn mededelingen. Ik ga weer verder terug naar de agenda.

04. Insprekers

De voorzitter: Er zijn onder 04 geen insprekers.

05. Vragenrondje

De voorzitter: Geen vragenrondje.

06. Lijst stukken ter kennisname

07. Lijst ingekomen stukken

De voorzitter: Bij de lijst van ingekomen stukken had de heer Nanninga nog een technische vraag. Die doen we nu maar even.

De heer Nanninga: Voorzitter, ik heb begrepen dat Partij van de Arbeid hem naar de commissie heeft geleid en dan zal ik hem daar stellen.

De voorzitter: Oké, dan is dat ook geregeld.

B. Bespreekstukken

B.02 Inrichting buitenterrein

De voorzitter: Dan zijn we bij de bespreekstukken. Dan beginnen we bij B02. Zal ik gewoon voorlangs kijken? Mevrouw Dijkshoorn.

Mevrouw Dijkshoorn: Dank u wel, voorzitter. Als fractie zijn we kritisch wat betreft de kosten. In de commissie hebben wij onze zorgen reeds over dit plan geuit en de kosten over planvorming en de kosten over grondwerk. Ook de kosten van de terreininrichting zijn aanzienlijk. Als we de kosten per vierkante meter berekenen komen we boven de € 400 uit. Omdat we nu het aantal meters hebben gekregen. Het stuk wat voorligt is op een groot aantal punten gewijzigd en daarom hebben we een aantal opmerkingen en vragen die we toch willen vastleggen. Bij bijvoorbeeld de kernboodschap staat: alle kosten worden binnen de exploitatie en opbrengsten uit verkoop gedekt. Volgens ons moet hierbij staan: de verkoop van het Haakpand en de locatie Kijkduin. Om dat voor ons goed en duidelijk naar voren te krijgen hebben we ook de vraag waarom innovatie is weggelaten. Dat geldt tevens op pagina vijf, daar komt ook het stuk over innovatie niet meer terug. Wat wij graag nog steeds, zoals in het eerste voorstel stond, de WKO stond daar, met daarbij alle leidingen et cetera om aansluiting en werking op termijn mogelijk te maken, in dit voorstel wordt meegenomen. Dat missen wij hier. Op pagina acht en negen dat de datum alsnog wordt veranderd van 19 november in 17 december. Ook al staan de bedragen niet expliciet meer vermeld, het werkt nog steeds mee in onze beleving. Wij zien als fractie graag dat bij de aanbesteding goed naar de inschrijvers wordt gekeken. Er staat dat die 1 miljoen taakstellend is. We hopen dat u ons straks kunt vertellen dat het met € 750.000 geregeld is. We hebben dus nog wel aardig wat zorgen erover en als we het eerste en tweede definitieve stuk, dan zouden we toch wel graag die aanpassingen, vooral met innovatie, dat wat weggelaten is, en we gaan er vanuit dat ook die leidingen dan alsnog met de inrichting zijn meegenomen. Ook vroegen wij ons af: het voorterrein wordt nu niet aangepast. Maar, stel dat door de verbouwing de boel verzakt en opnieuw herstraat moet worden? Wij zijn er vanuit gegaan dat dit binnen het budget van de 1 miljoen inzit. Daar wil ik het graag in de eerste termijn bij laten.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Van den Berg.

De heer Van den Berg: Dank u wel, voorzitter. Wij kunnen als fractie kort zijn over dit voorstel. We vinden het goed dat er is gekozen voor een sobere, functionele aanpak van het buitenterrein. De franje ten opzichte van eerdere voorstellen is eruit gehaald en er wordt nu gewerkt met een taakstellend budget van 1 miljoen. Dat betekent ook dat als het duurder wordt, het soberder zou moeten om binnen die 1 miljoen te blijven. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat die 1 miljoen op moet. Als het goedkoper kan, graag. Maar wij vertrouwen het college wel toe dat zij alles willen doen om die kosten zo laag mogelijk te houden. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Hilders.

Mevrouw Hilders: Dank u wel, voorzitter. De VVD-fractie heeft in de commissie al aangegeven dat we geschrokken zijn van met name de exorbitant hoge kosten voor planvorming. Wij gaan akkoord met het

voorstel, maar we doen wel een beroep op de portefeuillehouder om zoveel mogelijk onder het bedrag te blijven. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Ik kijk even verder. De heer Simon.

De heer Simon: Dank u wel, voorzitter. Het proces rond de inrichting van de binnenruimte is en was een boeiend proces. We zijn wel blij dat alle partijen goed zijn meegenomen in het proces en dat het uiteindelijk heeft geleid tot deze, wat sobere, uitgeklede binnenruimte. Maar dat vinden wij echt geen een probleem, gezien de recente discussies over de kwijtschelding en de schuldenlast. Wij kunnen dus ook het voorstel volgen, maar zoals eerdere fracties zal hebben opgemerkt: we hopen echt dat die 1 miljoen de absolute bovengrens is. In het voorstel zie ik daar ook wel ruimte voor. Ik citeer namelijk uit het voorstel: hierbij zal kritisch worden gekeken naar posten als planvoorbereiding, opslagen en onvoorzien, zodat de kosten binnen het taakstellend budget blijven en waar mogelijk lager uitvallen. Beter zou zijn: hierbij zal kritisch worden gekeken naar posten zoals planvoorbereiding, opslagen en onvoorzien, zodat de kosten ruimschoots binnen het taakstellend budget blijven. Zodat ook maatregelen met betrekking tot waterbewustzijn, of een bijenhotel, binnen dit budget meegenomen worden om als de VV hierover alsnog te besluiten. Met deze harde garanties kunnen wij het voorstel onderschrijven.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Hombergen.

De heer Hombergen: Dank u wel, mijnheer de voorzitter. Vanuit de Partij van de Arbeid hechten wij heel erg aan een zichtbaar, toegankelijk en gastvrije organisatie. Een gastvrij hoogheemraadschap. Daarom hebben wij ook altijd nadruk gelegd op gebiedscommunicatie en de toegankelijkheid van ons gebouw. Als we kijken naar de plannen die voorliggen wordt daarvoor een gedeelte aan voldaan, maar het gedeelte over gebiedscommunicatie of de voorlichting over de taken van het waterschap moet nog worden ingevuld. Dat zal ook gebeuren, en we willen u graag uitdagen om dat voor een beperkt budget te gaan doen. We denken dat met een veel lager budget dan initieel geraamd daar een goede invulling aan gegeven kan worden. Een belangrijk punt daarbij is dat als we het ook niet al te duur maken we ook makkelijker de publieke communicatie, of de communicatie over ons waterbewustzijn, kunnen aanpassen aan wat op dat moment nodig is. We kunnen dan ook sneller van leren. We zien ook met belangstelling het voorstel dat gedaan zal worden tegemoet. Als we kijken naar de plannen moet ons wel van het hart dat de plannen best wel kostbaar zijn. Wij zijn blij dat de initiële plannen, die nog veel duurder waren, van tafel zijn. Wat dat betreft is er stevig bijgeschuurd om een taakstellend budget op tafel te krijgen. Net zoals de Partij voor de Dieren en de andere partijen hier willen wij u ook oproepen om daar ruimschoots onder te blijven. Qua inrichting steunen wij het plan, ook qua taakstellend budget gaan wij akkoord, met enige schroom vanwege de omvang van het budget en wij hechten er ook aan dat de binnentuin veel beter gebruikt gaat worden, ook door personeel of door bezoekers. Wij denken dat de plannen zoals ze nu voorliggen daar een voldoende basis voor bieden. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Schouffoer.

De heer Schouffoer: Ja, voorzitter. De Categorie Natuur kan instemmen met het voorstel van het college. Ik heb nog wel een paar opmerkingen. De eerste is dat ik zou adviseren om het woord versoberen te schrappen uit het besluit, want dat zou misverstanden kunnen opwekken. Soberder dan er nu ligt, kan toch bijna niet, bijvoorbeeld. En ik zou het toejuichen als de nieuwe tuin een meer natuurlijk karakter zou krijgen, zodat we ook mee kunnen doen aan de wedstrijd tuinreservaten van Vroege Vogels. Wat mij van het hart moet is dat ik

het heel prettig vind dat de nieuwe inrichting ook een meer publieksvriendelijke en uitnodigend karakter krijgt, zodat onze belastingbetalers ook een wandelingetje kunnen maken in die prachtige natuurtuin.

De voorzitter: De heer Nanninga.

De heer Nanninga: Voorzitter, dank u wel. Ook dank voor het beantwoorden van de vragen die in de commissie zijn gesteld ten aanzien van communicatie. We weten nu hoe groot het precies is, dat schept ook een verplichting. Want wij zullen natuurlijk, als er iets gebeurt wat boven een bepaald bedrag uit zou kunnen komen, kunnen we precies meten of dat nou wel of niet bij die 2368 m² hoort. De vierkantemeterprijs is al genoemd, € 422,30. Dat is beter dan wij in het eerste plan in ieder geval hebben vernomen en wij zullen instemmen met dit voorstel. Wij hopen, zoals u in de commissie ook heeft aangeduid, dat u uw uiterste best zult doen om zover mogelijk onder het bedrag te blijven.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Jans.

Mevrouw Jans: Dank u wel, voorzitter. Het besluit wat nu voorligt is zoals ook voorgesteld door de commissie die het behandeld heeft en de werkgroep die ermee aan de slag gegaan is. Als gevolg daarvan zijn de plannen aangepast en is het aantal vierkante meters teruggebracht. Toch is het nog best wel veel geld, zoals je zou zeggen tegen je buurman of buurvrouw. Het is nog best wel veel geld. Wat wij jammer vinden is dat het allemaal buitenterrein heet, het is inderdaad ook buitenterrein. Het zijn gewoon harde kosten die gemaakt worden voor harde maatregelen zoals ontkoppeling. De tuin maakt daar onderdeel van uit, maar verhoudingsgewijs is dat een steeds kleiner onderdeel. Het gaat dus echt gewoon om het buitenterrein met harde maatregelen. Zoals ik net al zei, het is toch nog best wel veel geld en het feit dat het wel of niet gedekt wordt door verkoop van panden of wat dan ook, of dat we daar een voorziening voor hebben of een reserve, het blijft best wel veel geld. Desondanks kunnen wij dit voorstel steunen, maar wij zullen dit natuurlijk, zoals dit bij de Algemene Waterschapspartij hoort om aan kritisch blijven volgen. Een van de momenten daarvoor zal het definitieve ontwerp zijn, dan staat er iets en dan hebben we ook meer houvast dan op dit moment waarop er op basis van een aantal aannames geraamd wordt. En zoals de dijkgraaf, u als voorzitter, al eerder toegezegd hebt: de rapportage op dit project maakt onderdeel uit van de planningen en de controlecyclus en daar zullen wij periodiek op terugkomen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Fekkes.

De heer Fekkes: Akkoord met het voorstel.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Kuijvenhoven.

De heer Kuijvenhoven: Ja, voorzitter. Al hetgeen ik mij voorgenomen had te zeggen is al over tafel gegaan. Niettemin wil ik er nog wel wat over kwijt. Ik heb mij wat kritisch opgesteld in de commissie BOB. Die kritische houding heb ik nog steeds, eerlijk gezegd. Ondanks de versobering die wij hebben afgesproken, blijkt toch dat er nog 1 miljoen beschikbaar moet zijn om die versobering te kunnen betalen er is al door diverse mensen aangegeven dat dat een stevig bedrag wordt gevonden. Dat vond en vind ik ook en in dat kader wil ik de portefeuillehouder graag herinneren aan de toezegging om de kosten, met name de grondverwerkingskosten en de planuitwerking, onder de loep te nemen. Ik zou de portefeuillehouder graag willen verzoeken op de hoogte te stellen van de uitkomsten van het nadere onderzoek. En wat ook al door een aantal mensen is gezegd, dat het miljoen niet op hoeft. Ik denk eerlijk gezegd dat dat onderzoek, dat onder de loep nemen van de kosten volop mogelijkheden zal bieden om ver onder dat miljoen te komen. En tenslotte wil ik ook de

portefeuillehouder herinneren aan de inspanningsverplichting die is toegezegd in de BOB om inderdaad zoveel als mogelijk onder dit bedrag te blijven. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw De Zoete.

Mevrouw De Zoete: Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, een aantal weken geleden leerde ik hier in dit huis dat, met betrekking tot het buitenterrein een voorstel was geweest van 1,2 miljoen en met allerlei aanvullende wensen was dat bedrag inmiddels ruim het dubbele geworden. Begrijpelijkerwijs kwam daar vanuit allerlei richtingen bezwaar tegen en toen is er een nieuw plan gemaakt. Het wordt hier versoberen genoemd en daar is 1 miljoen van overgebleven. Ik sluit mij aan bij alle mensen die zeggen dat het misschien ook wel voor minder kan en het moet me wel van het hart dat als je voor 1 miljoen een sobere tuin krijgt, dat je dan niet bepaald waar voor je geld hebt gekregen. Dus het woord sober zou ook ik graag eruitzien. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u allen die gereageerd hebben. Dan nog even wat over het proces dat we hebben doorlopen. Ik kijk eigenlijk wel positief ernaar. We zijn in juni gestart, we wilden het nog eens een keer apart praten over dat buitenterrein. Er zijn allerlei wensen geuit en vervolgens zijn we met een aantal leden van u aan de gang gegaan. Dat hebben we in beeld gebracht en dan wordt het ook allemaal wat concreter. Toen was het een beetje de schok van: zouden we dit nou willen? Dan vind ik dat bij een volwaardig democratisch orgaan als een VV ook hoort: even goed kijken of dat gaat. Ik vind dat ook helemaal niet een minpunt of een kwalijk punt. We hebben het op tafel gebracht, dat was een wens die jullie hebben geformuleerd. Dan kun je zeggen: als we dat van tevoren hadden geweten, maar dat wisten we niet van tevoren, dus dan kun je het ook niet van tevoren zeggen. Dan krijg je dat beeld op tafel. En het gaat ook om veel geld. 1 miljoen is 1 miljoen, en het is gewoon belastinggeld. Dus het gaat niet over: het wordt gedekt door een andere opbrengst of dat soort mooie verhalen, het gaat over belastinggeld en gaan we zorgvuldig met dat geld om. Dat is de toets die u moet doen. Aan het eind kijk je dan ook of het gedekt is. De basisvraag blijft, die zit bij u allen: vinden we dat we voor zo'n activiteit geld willen inzetten? Dus ik kijk toch eigenlijk best positief naar dit proces. Een andere opmerking die ik maak is: het stond onder tijdsdruk ook. Vandaag is ook echt de laatste mogelijkheid die we hebben om het in te voegen in de totale aanbesteding van het gebouw zelf. Dat herhaal ik nog maar even, en dan neem ik een vraagje mee over dat buitenterrein, voor de aannemers maakt het nog wel uit of ze weten of er op dat buitenterrein iets moet gebeuren in de aanbesteding, of dat ze het in de oorspronkelijke staat moeten terugbrengen nadat ze klaar zijn. Dat maakt iets uit voor de prijsvorming. Daarvoor moesten we gewoon weten wat de prijs is. Dus een uitgebreid plan is er niet, het is dan ook een taakstellend plan geweest. Wat we dus zien, dat je dan vervolgens onder die tijdsdruk dit moet invoegen en dat gaan we nu dus ook doen in de aanbesteding die loopt. Die loopt, en de aannemers weten vanuit stelposten geleerd, dat die stelposten er al dan niet in komt deze dagen. Dus dat is bekend, zodat ze in ieder geval in januari hun prijzen kunnen inleveren. Dan kunnen we kijken of we er allemaal uitkomen, in het totaal van buiten en binnen. Dan een paar vragen uwerzijds, daar ga ik toch even op die kosten van de planvorming grondwerken in. Dat heeft voor verwarring gezorgd, dat is de onhandigheid die wij in het voorstel zo niet helder hebben gemaakt, en dat eerste conceptvoorstel in de planvorming van juli. In het stuk dat we daarna hebben gedaan zit een verhouding tussen de voorbereidingscommissie, de planvormingskosten, grondwerk en de andere kosten. Dat is een verhouding, dat is een sleutel. Die zegt nog niks op dat moment over of je dat ook daadwerkelijk gaat uitgeven. Vervolgens, in de versobering gaat die sleutel dan weer doorgerekend worden. Dus u zag dat en zei: jeetje, dat is wel veel geld. Dat zegt nog steeds niks over de exacte toepassing. Vandaar dat ik ook zei: alle bedragen die niet bij de plankosten en voorbereidingscommissie en dergelijke horen, gaan mee naar de aannemers, zit in het totaal aan stelposten waar ze op offreren. De andere zit aan de kant van de

opdrachtgevers, dus dat is de gedelegeerd opdrachtgever, om te kijken dat hij de hele voorbereiding doet. Dus die gaat nu lopen, dat is het gesprek tussen de opdrachtgever en architect om dat uit te werken.

De heer Nanninga: Voorzitter, bij interruptie. Als ik een tuin ga inrichten, dan heb ik altijd in mijn hoofd een bepaald bedrag van wat ik ongeveer zou willen gaan uitgeven. Als ik u zo beluister, dan werkt u eigenlijk helemaal andersom.

De voorzitter: Nou ja, er zit een groot verschil in. Als ik een tuin, net zoals u, aanleg, doe ik dat ook anders. Dan ben ik particulier. Dus wij werken in een systeem zoals al die ramingen worden gemaakt. Daar zitten eisen bij, net zoals bij alle andere investeringen, zit hier ook gewoon een systeem in hoe dat aan elkaar zit. Er zitten stelposten in en er zitten stelposten alle kanten in, en die zijn gebaseerd op de werkelijkheid die wordt aangetroffen. Ik heb al eerder gezegd: een van de grootste zorgen die we hebben is dat het niet een terrein is waar je even een bulldozer overeen kunt rijden, omdat er een parkeergarage onder zit op een bepaald niveau om aan met allerlei water afvoeren de vragen. Dus vanuit die kant hebben de architecten en opdrachtgevers gekeken, en komen ze tot verhoudingen die erin zitten. Maar omdat we niet een definitief ontwerp nog hebben, omdat we nu in dat tempo naar deze besluitvoering toe moesten, gaat de definitieve afhechting nu pas lopen. Dat kon ook niet anders. Vandaar dat ik ook zei: dit zijn niet posten die vaststaan. De tweede opmerking is, ik heb ook bij gezegd: ze hoeven niet op. Het is niet zo: ik heb nu 1 miljoen, dat maakt niet uit, ik kom uit op € 999.999 en een paar centen. Dat is niet gezegd. Allereerst is het het maximale, dit is het plafond, en als het onderkomen, gaan we dat ook doen. Alleen, ik reken mij nooit rijk aan de voorkant, want dat is lekker makkelijk als ik dat zou doen, dus ik geef nog even aan hoe die sleutels zijn doorgewerkt in die laatste doorberekening naar die miljoen toe, omdat er niet even tussen, toen het bedrag omhoog ging en naar het nadere, nieuwe definitieve plan aanpassing is geweest. Dan denk ik: we halen het ligt eruit, Walen allerlei dingen eruit en dan denken we dat weer ongeveer uitkomen, daar moet het maar voor gebeuren. En als blijkt dat er knelpunten zitten, dan moet er nog een keer worden ingedrukt. Zo simpel zit het verhaal nu in elkaar en zo gaan we het dus ook doen. Dat was de eerste kant voor mevrouw Dijkshoorn, dan nog even de vraag, de tweede ging over de verkoop. Ja, we hebben gezegd: het wordt uitverkoop betaald. Daar zit indien bij: we hebben het nog niet verkocht. Dus we kunnen zeggen: het moet uit Haakpand, ja dat is verkocht, dat is makkelijk. En daar gaan we ook voor en dan zien we straks wat dat oplevert. Zo hebben we het in juni ook aan u verteld. Innovatie, wat er nog loopt, daarom hebben we dat er nog uitgaat op dit moment, is een discussie over de kostenverdeling tussen de spoorzone/Delft en ons over waar we die Smartpolders aansluiten. Daar zitten kostenkant in. En wij houden even alle kaarten tegen onze borst, we vertellen er niet teveel over, omdat daar nog een stukje onderhandeling in zit. Als het niet lukt, dan is er nog een gesprek aan de gang dat daar al dan niet innovatie in zit of niet, dat het gaat over iets technisch echt innovatiefs of is het niet innovatief? Dus dat is een gesprek wat daarbinnen allemaal plaatsvindt. Maar die Smartpolders aansluitingen zitten niet in die…. Dat heb ik ook eerder gezegd, dat is een aparte, net zoals de WKO een apart ding is, dan praten we over oplossen. Maar we komen nu niet terug met extra kredietvragen bij u. Dat is de andere kant van de medaille. De datum zullen we aanpassen. U zei: de aanbesteding is taakstellend. Ik moet het zo zeggen, we hebben afgesproken dat als er een conflict ontstaat, een spanningsveld ontstaat tussen het budget dat we hebben, zowel voor het gebouw als het buitenterrein, met de eventuele inschrijvers, dan is dat onderhandeling tussen die twee partijen. Komen we er helemaal niet uit, dan heb ik gezegd: dan gaan we niet blindelings door maar dan hebben we een probleem. Alleen, ik denk nooit in problemen, dus dat maakt het wat makkelijker. Dus het eerste is: dit is het geld, zowel voor het gebouw als het buitenterrein en daarmee gaan we er vanuit dat we de verbouw kunnen aanvatten. Daar gaat natuurlijk ook nog even de btw en alles van af, dat heb ik ook al verteld. Dus ik weet niet waar u 750 vandaan haalt, of dat in die 21% is, want als dat klopt, we moeten inderdaad btw betalen en dat zit ook allemaal links en rechts tussendoor. Dat is een behoorlijk bedrag. Het is net niet, 750 is

25% dus dan is de btw nog meer. Dus dit bedrag is het. Dus de stelpost zit straks in de totale aannemers op en een deel zit bij de opdrachtkant. Dank aan de heer Van den Berg. Het is 1 miljoen, het hoeft niet op. Als het minder is, is het minder, maar dat geldt ook voor het gebouw zelf. Daar geldt dezelfde redenering. Dank ook aan mevrouw Hilders. Toen kwam mijnheer Simon met ruimschoots eronder. Ik ga niet in dat soort termen werken, want dat zijn niet gedefinieerde dingen. Dat neem ik ook niet over. Ruimschoots eronder, dan is er straks een discussie: waar hebben we het over. Dit is het, we vragen 1 miljoen maximaal taakstellend en daarvoor gaan we. Ik heb ook gezegd bij het andere: we gaan er vol voor, en laten we dat maar doen. Ik probeer niet door allerlei semantische nieuwe woorden erin te krijgen waar we straks van zeggen: is nou een euro ruimschoots? Nee maar € 2,50 wel, of 250, ik laat het in het midden. Mijnheer Hombergen, wij komen later nog terug met het stukje publiekscommunicatie. De grenzen zijn bekend. Het bedrag dat we hadden bedacht in die werkgroep heeft geen steun kunnen krijgen, dus we moeten heel andere dingen doen en waar we uitkomen. Een ding is, aan die kant, dat was de eerste, daar willen we echt iets tot stand proberen te brengen, dat zal niet tot, om maar een term te nemen, exorbitante kosten leiden. Maar dat moeten we nu uitzoeken, maar dat kunnen we allemaal los doen. Hoe we het aan de andere kant doen, daar kijken we naar, maar daar heb ik getemperde verwachtingen over want ik ben niet van plan om met een heel uitgebreid plan te komen en dan roept u: dat is wel erg veel geld weer, dus ik moet even goed nadenken hoe we dat wel weer gaan doen. Maar daar komen we nog aan te werken. De heer Schouffoer zei versoberen, laten we dat maar schrappen uit de tekst. Straks weet je niet meer ten opzichte van wat, dit is het gewoon voor die prijs. Ik weet nou niet helemaal of het een Natuurtuin wordt. Wij gaan u ook straks brandnetelsoep voorzetten, want dat komt ook uit eigen tuin. Goed, we begrijpen elkaar. De heer Nanninga, dank ook voor het instemmen en nog even naar de vierkante meters gekeken. Mevrouw Jans, ja veel geld, ik heb niet helemaal geteld, maar u hebt het een aantal keer herhaald. Volgens mij zijn we het daarover eens. Zes keer zelfs. Dat is waar, volgens mij is iedereen het met u eens. Je zal maar 1 miljoen hebben. Goed, dat terzijde. U zei ergens tussendoor: we krijgen nog een definitief ontwerp. U krijgt geen definitief ontwerp meer, hoor. Dit gaat nu gewoon erdoorheen. Dat is gebeurd nu, dus u komt niet meer met tips, want dan kan ik niks meer. Dit is het, taakstellend, en wij werken het daarbinnen uit, dat is de opdracht dacht ik. Ik geef het maar even voor de zekerheid aan. De heer Fekkes, dank voor de steun. De heer Kuijvenhoven, ook terecht wel dat u kritisch was in de commissie. Dat geldt ook een beetje bij de… van mevrouw Jans. Het gaat ergens over. Ik zou het graag met u ook voor minder, op voorhand hebben gedaan. Want dat ging niet over: we zijn er trots op dat we 1 miljoen over hebben, het is hetzelfde verhaal: het is gewoon belastinggeld. U moet zorgvuldig kijken of u dat doet. Dus dank ook voor het kritisch volgen daar in en ik heb herhaald al wat ik daarvan vind. Mevrouw De Zoete wees nog even op het proces, ik denk dat ik daar ook iets over heb gezegd. We snappen het sobere, bewaken er binnen dit budget gewoon een mooi buitenterrein van dat functioneler is, dat we goed kunnen gebruiken. We hebben ook al aardig even over die muur, daar staat ook in: dat doen we wat soberder. Nog even voor allen die niet bij de commissie waren, het is wel aardig om dat toch even als detail te noemen, want zo is er wel mee gedacht. Als u nu binnenkomt in het gebouw, dan ziet u bovenop die timpaan staan. Die komt overigens uit een oud gebouw en die is al weer eens hergebruikt en daar neergezet en het idee was: die moeten we bewaren en die gaan we dan in die muur onderbrengen. Dan gaan die kosten gelijk omhoog, dus we hebben gezegd: dat doen we niet. Dan gaan de kosten omlaag. Dus dan gaan we nog nadenken: waar laten we die dan? Dat weet ik nog niet, maar die moet in ieder geval wel zo ergens worden gelaten. Ik zou ook zeggen: doe het in dus verder, maar dus wel erg… Vorige week hadden we uit bestuurders overleggen die vroegen ook met zorg: waar blijft dat? Dat komt uit een oud gemaal, dus we proberen ook onze historische elementen te bewaren. Daar hebben we nog geen antwoord op. Mogelijk dat we het tegen de muur van de studentensociëteit zetten, maar we gaan wel zien wat ermee gaat gebeuren. Maar ik geef even aan: zo is het denkproces voor de vraag: probeer de kosten voor die muur een beetje sober te houden. Sober, laat ik dat woord maar weghouden, probeerde

kosten laag te brengen. Dus dat zijn allerlei van dat soort elementen die er dan nog in zitten die we er gewoon uit hebben gehaald.

De heer Schouffoer: Voorzitter, bij interruptie. Ik ben blij met uw woorden, want ik had gehoopt dat ook gedurende het proces creativiteit zou ontstaan. Als we die timpaan niet kunnen inmetselen, dan kun je ook twee stukken graniet voor die muur zetten. Die zal niet omvallen, denk ik.

De voorzitter: Ja, goed. Alleen, dat gaan we dus uitzoeken nu. Ik zeg altijd heel snel: Oh, dat gaan we regelen en dan komt er weer iemand: dat wordt technisch gevaarlijk, dat gaat omvallen of zo. Zo werkt zo'n proces ook en dat geef ik even aan als voorbeeld, omdat ook zo het denken hier in elkaar zit als het niet linksom gebeurt, dan gaan we het gewoon anders oplossen. Maar de budget is wel, en daar sluit ik op mij af, dat budget is het gewoon een laten we dat nou maar vaststellen. En als het voor minder kan ben ik de eerste om dat te doen. Ik kijk natuurlijk met spanning uit hoe het straks gaat in die hele aanbestedingskant. Dat gaat natuurlijk ook over het totaal heen weer, of we daar ook uitkomen. Dat wordt nu de proef in de pudding waar we nu op zitten te wachten. Goed, ik ga even een tweede ronde langs, ik kijk even. Mevrouw Dijkshoorn.

Mevrouw Dijkshoorn: Dank u wel, voorzitter voor de antwoorden. We hopen voor dit taakstellend krediet van 1 miljoen een mooie, functionele gebruikstuin tegemoet te zien.

De voorzitter: De heer Simon.

De heer Simon: Dank u wel, voorzitter. Bedankt voor de beantwoording van de vragen. Wij gaan mee met het voorstel, maar ik hoop toch niet dat het voorstel veranderd wordt, maar dat we een stukje eronder blijven.

De voorzitter: De heer Nanninga.

De heer Nanninga: Voorzitter, u heeft er al iets over gezegd, maar hoe worden wij nu verder op de hoogte gehouden? Die werkgroep is volgens mij opgeheven, misschien kunt u daar nog even kort iets over zeggen.

De voorzitter: Mijnheer Kuijvenhoven.

De heer Kuijvenhoven: Voorzitter, dank voor de antwoorden. Heb ik nou goed beluisterd dat wij als VV op de hoogte worden gehouden na een hercalculatie waarbij duidelijk wordt, inclusief de verdeelsleutel enzovoort, waar het dan op terecht komt? Kortom, een andere formulering van mijn eerder gestelde vraag zowel in BOB als vanmorgen hier, dat we graag inzicht zouden willen hebben in het bedrag, om met zijn allen vast te stellen, mocht het inderdaad een hoog, zo niet een te hoog bedrag worden.

De voorzitter: Mevrouw De Zoete nog. Niet? Een enkele vraag. Ik zal ruimschoots de vraag van de heer Simon gedachte nemen. Zonder daarna een uitspraak over het bedrag te doen. De heer Nanninga, dat is eigenlijk ook een verlengde naar de opmerking van de heer Kuijvenhoven. Ik herhaal nog even: de werkgroep is klaar. We zijn klaar met, als we het doen, ik kom later met, dat zei ik ook nog, dat is de publiekscommunicatie, maar dat staat in het voorstel, maar dat zal pas ergens in het volgende jaar aan de orde komen. Wat we nu doen is, na deze vergadering, en u hoort me daar ook geen bedragen in noemen, dan staat er straks een stelpost in het bedrag, waarvan de aannemers weten dat de stelpost voor het buitenterrein is. Dat is hem. En vervolgens moeten zij aangeven wat ze ermee doen. Dus dat geldt ook voor heel veel specificaties, het is niet zozeer dat ze zeggen: ik doe wel een paar grassprieten. We kijken even hoe dat werkt, alle details en voorschriften duiken we in, en vervolgens beoordelen wij of dat, niet wij, maar voor ons zitten allerlei mensen die dat doen, zowel

het gebouwstuk als het buitenterrein voldoet aan de eisen die wij gesteld hebben. Daar gaan we mee aan de gang. Daar ziet u niks meer van, totdat wij klaar zijn en zeggen: ABC is gelukt of niet gelukt. Ik maak het maar even heel plat. En u ziet pas veel later, daar komt nog een heel proces, daar hebben we gezet: we zullen de P & C-cyclus ook op een bepaalde manier zoeken hoe we tussenrapportages doen en dan ziet u dus dingen. Maar u krijgt niet nog tussendoor weer een goedkeuring, dat zijn er straks ook al tegen mevrouw Jans: we maken een definitief ontwerp en dan staat er weer een bedrag in. Zo werkt het dus niet. Dat is net zoals onvoorzien, als we alles al weten buiten, want die muur moet nog opzij, er moet een het hele gebied nog wel wat gedaan worden. We denken dat we alles wel weten, maar die onvoorzien post heb je dus gewoon staan. Ook nog om dingen mee te kunnen doen. Dus je ziet op dit moment, en ik zeg het maar even helder…

De heer Kuijvenhoven: Interruptie, voorzitter. Ik vraag niet om een tussentijds stuk ter goedkeuring. Ik realiseer mij ten volle dat dat niet de procedure is. Het gaat mij nu alleen om meer inzicht hebben in het bedrag waar wij vandaag ja tegen zeggen.

De voorzitter: Ik zei dus, de rapportage zal komen voor bij de kredieten gaan besteden. Het zijn meerdere kredieten en die laten wij u zien. Dat komt in die P&C-cyclus tot uiting en ik kan niet helemaal zien of dat voldoende is, maar dat moeten we dan maar bekijken of dat u komt en teert of niet. Dus we gaan u dat proces in, alleen hier krijgt u niet meer te zien. Want de eerste grote stap is natuurlijk naar de aanbesteding toe en daar kunnen we al iets inzien. Een aantal posten wordt pas later uitgewerkt. Ik zei net een post onvoorzien, net zoals de grondwerken. Die worden nu ingevuld en bekeken: dat heel precieze werk, of dat echt klopt dat het daarvoor kan of dat er minder kan, dat komt er nu aan. In de verslagen ziet u dat straks al. Dat is het op dit moment en ik hoop dat we dan over het totaal, want deze discussie is ook over het gebouw zelf. Daar komt het ook voor. En nogmaals, ik maak het niet moeilijker dan het is. Het is een ingewikkeld proces, dat merk je natuurlijk aan alle kanten, het is natuurlijk een oud gebouw. Ook onder de grond is het links en rechts oud. We hebben al heel veel volgers rondom ons heen, u kent de Amsterdamse grachtengordel, we hebben ook een Delftse grachtengordel die ons op de naad volgen. Dus we hebben al hoveniersbedrijven die niet in de aanbestedingen ooit zaten van het onderhoud van de grote beuken, die reageren alweer via allerlei kanten: waarom moet dat ding eigenlijk ondersteboven? Want die vonden zoveel jaar geleden dat het ding nog goed was. Dus we hebben een dynamisch volgend publiek, om het maar zo te zeggen. Dat geldt ook voor het Bouwhuis. Daar heeft ooit in het verleden iets gestaan en nu staat er iets wat helemaal niet oud is en dat is ook wel weer bijzonder. Zo werkt het natuurlijk allemaal, al die discussies lopen nu. Dat is altijd boeiend om mee te maken. Dat gezegd hebbende constateer ik dat er in ieder geval draagvlak is voor dit plan en kijk ik even of er behoefte is voor een stemverklaring links of rechts. Nog behoefte aan stemming? Niemand? Dan is, met die wijziging, dat sober eruit is en dat soort dingen, het voorstel aangenomen.

B.08 Zienswijze AQUON begrotingswijziging 2016

De voorzitter: Dan ben ik bij het volgende stuk, dat is zienswijze AQUON begrotingswijziging 2016. Ik noemde al begrotingswijziging, dat gaat dus niet over het uittreden, dat wist u natuurlijk allemaal wel, maar ik las het stuk nog een keer door gisteren het nachtelijk: dat gaat niet over het uittreden, het gaat alleen nog de begrotingswijziging. Die begrotingsuittrede komen we volgend jaar wel weer over. Ik ga eens even kijken wie er wil reageren. Zal ik eens achterin beginnen? Ja, de heer De Nooy zie ik als eerste. Gaat uw gang.

De heer De Nooy: Ja, dank u wel voorzitter. De AWP is akkoord met ons voorstel en we kunnen ons vinden in de zienswijze die voor ons ligt. De AWP hecht wel grote waarde aan de uitkomsten van de evaluatie strategische heroriëntatie van het accountantsonderzoek naar de uittredingskosten. Dit, om deze in de evaluatie te kunnen betrekken bij het eerste kwartaal 2016. Tot zover.

De voorzitter: Dank. De heer Kuijvenhoven.

De heer Kuijvenhoven: Ja, voorzitter. Wij zijn het eens met de kritische toon die spreekt uit deze zienswijze. Om nog maar eens even te kennen geven, de teleurstelling waarmee we destijds in 2011 zijn begonnen. Een terechte opmerking, vooral, het wijzen op dat de kosten van de ombouw, de opbrengsten overstijgen. Daar ligt met name een aandachtspunt en om een voorgenomen bezuiniging ook vol te houden in plaats van die naar beneden bij te stellen, geven aan dat wij de zaak kritisch volgen en ik vind dat terecht.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw De Zoete.

Mevrouw De Zoete: Dank u wel, voorzitter. Wij zijn het eens met het voorstel en vooral ook met de zienswijze. We hebben het gevoel dat hier goed wordt gemonitord, goed wordt bewaakt en ingegrepen voor zover mogelijk. Dat blijkt nodig te zijn en heel belangrijk in dit verband vinden we de deskundigheid die bij AQUON is en dat is voor ons ook een heel zwaarwegende factor, als we in het vervolg daar nog over gaan praten.

De voorzitter: Dank u wel. Ja, de heer Van Kretschmar.

De heer Van Kretschmar: Voorzitter, dank u wel. We hebben als fractie in de commissie reeds een kritische noot laten horen bij het ombouwplan en de nu voorliggende begrotingswijziging. Ik zie dat de zienswijze weliswaar iets is aangepast, maar wat ons betreft nog niet voldoende. Ik zal even kort uitleggen waarom wij dat vinden. Het ombouwplan van AQUON heeft als eerste doelstelling om de kosten structureel te verlagen. Dat is op zich een goed gegeven, echter je zult bij zo'n plan altijd moeten kijken wat de kosten baten analyse is. Hoeveel moet je erin stoppen om uiteindelijk tot een kostenbesparing te komen? Als je dat plaatje maakt, dan zie je dat er zeveneneenhalf miljoen aan kosten moeten worden gemaakt in de planperiode tot 2020, en dat dit slechts 4,76 miljoen oplevert. Er zit dus een behoorlijk gat tussen kosten en opbrengsten. Wat we nu in de zienswijze zien is dat er een bedrag van 5,3 miljoen aan kosten wordt opgenomen. Dit is onjuist, want van de zeveneneenhalf miljoen werkelijke kosten wordt reeds een reservering afgeboekt, maar dat doet niets af aan het feit dat de kosten zeveneneenhalf miljoen zijn. Het tweede punt is dat er sprake is van een aantal eenmalige kosten, van 2,76 miljoen, die zouden in de begroting zitten maar zijn niet door ons te herleiden. Dus we kunnen dat aannemen op basis van vertrouwen, maar het zou toch wel prettig zijn als de controller ook kan aangeven hoe dat dan in elkaar zit. De derde opmerking die we hebben is dat er na 2020 in het meest positieve geval sprake is van 4% kostendaling, maar dat het maar de vraag is of dat wegvalt tegen de kosten die dan nog gemaakt moeten worden vanwege deze ombouw. Kortom, wij vinden dat dit ombouwplan eigenlijk geen gezonde basis kent en zijn daardoor dus ook zeer bezorgd over de verdere uitvoering. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Van Adrichem.

De heer Van Adrichem: Voorzitter, dank u wel. Wij zijn het wel eens met dit voorstel, en ik denk dat een compliment aan de hoogheemraad wel op zijn plaats is hier, want zij heeft echt de commissie van A tot Z goed bij de hand genomen om dit toch wel dramatische onderwerp op de best mogelijke manier naar een einde te brengen. Dus bij deze.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Simon.

De heer Simon: Dank u wel, voorzitter. Wij kunnen ook de zienswijze volgen en ondersteunen en we zijn net als de voorgaande sprekers zeer kritisch over het ombouwprogramma van AQUON.

De voorzitter: Mevrouw Van der Burg.

Mevrouw Van der Burg: Wij zijn het eens met de zienswijze, maar met de aanvulling van de opmerkingen van de heer Van Kretschmar. En verder wil ik toch nog een keer benadrukken dat de rol van de gemeenschappelijke regeling, de eigenaar van AQUON en de rol van AQUON zelf, het bedrijf, dat daar nog eens goed naar gekeken moet worden. Want een eigenaar van een bedrijf moet weten wat er gebeurt in dat bedrijf en die moet ook bij die ombouw een goede regie voeren. Ik ga niet in details, dat hebben we in de commissie ook proberen te vermijden, maar het is een laboratorium en niet zoals in een ziekenhuis met spoedeisende hulp en bloedafname en cito's voor bepalingen, dit is een bedrijf wat geen continudiensten zou moeten hebben in mijn idee. Dat is een kwestie van goed organiseren en op tijd de zaken aanleveren. Personeel is een grote invloed op de balans van het bedrijf en ik denk dat er echt nog heel veel gesneden kan worden, en daar moet goed naar gekeken worden. Dit is gemeld ter kennisname, ik denk dat dit misschien een topje is van de ijsberg, ik weet het niet. Maar naar de gemeenschappelijke regeling hoort de eigenaar goed te kijken, en alle partijen daarin moeten hun verantwoordelijkheden nemen. Dat is wat ik er aan toe wil voegen.

De voorzitter: Dank u wel. Dan is het woord aan hoogheemraad Ter Woorst.

Mevrouw Ter Woorst: Dank u wel, voorzitter. De AQUON komt volgend jaar weer terug, dus u bent nog niet van de gemeenschappelijke regeling af. Dus de motie komt dan weer voor. Om met de heer Van Kretschmar te beginnen: wij vinden dat dit ombouwplan geen gezonde basis biedt. Dat delen wij, en vandaar dat dit voor een overheid een behoorlijk kritische zienswijze is en we hebben hem ook nog aangescherpt met de teksten "bovendien zijn de kosten van de ombouw gedurende de planperiode hoger dan de besparingen". Dus dat zit er echt expliciet in. Verder hebben wij dat toch onderbouwd met cijfers, maar wij missen inderdaad ook nog een nadere onderbouwing en wij zijn het niet eens met bepaalde cijfers. Dus vandaar ook dat wij vragen in de brief: "daarmee lijkt de ombouw niet doelmatig", dus wij geven nog een beetje de ruimte aan de AQUON om het toe te lichten, en wij zeggen dat ook: wij vragen om cijfermatig te onderbouwen, waarom deze ombouw toch doelmatig is.

De heer Van Kretschmar: Voorzitter, bij interruptie, mag ik even? Ik ben het helemaal eens met wat u zegt. De cijfers staan erin, maar de vraag is even: waarom staat daar 5,3 miljoen voor de kosten, terwijl de kosten zeveneneenhalf miljoen zijn?

Mevrouw Ter Woorst: Die kosten zitten ergens anders in verwerkt, dus ik wil eigenlijk niet in deze discussie gaan waar nou precies welk getalletje staat, maar waar het om draait, en dat ben ik helemaal met u eens, is: de kosten van de ombouw zijn hoger dan de gewenste besparingen.

De heer Van Kretschmar: Voorzitter, bij interruptie. Het gaat hier om het afgeven van een signaal dat er een aanzienlijk gat is tussen kosten en opbrengsten en het heeft dus geen zin omdat op de een of andere manier te verdoezelen. Die kosten zijn zeveneneenhalf miljoen en die zitten niet ergens anders. Dat is wat hier gepresenteerd moet worden.

Mevrouw Ter Woorst: Het is geenszins de bedoeling om cijfers te verdoezelen, want daarom hebben we juist zo'n uitgebreide zienswijze geschreven. Dus niet in algemeenheden, maar met cijfers erbij. U vraagt aan mij of de controle van AQUON kan aangeven waar de cijfers dan in zitten, dus dat zullen wij doen. Dat zal ik in de brief gemeld.

De heer Van Kretschmar: Bij interruptie, u haalt twee dingen door elkaar. Dat zijn de eenmalige kosten die gemaakt moeten worden, die moeten duidelijk gemaakt worden hoe die in de begroting zitten, maar los daarvan zijn de totale ombouwkosten zeveneneenhalf miljoen. Daar zitten die 2,76 in, dus wij stellen nog steeds voordat dat het bedrag is wat ook in die zienswijze moet staan.

Mevrouw Ter Woorst: Zullen we dat dan gewoon toevoegen in de brief ter verduidelijking?

De heer Van Kretschmar: Dat het zeveneneenhalf miljoen wordt? Ja, prima.

Mevrouw Ter Woorst: Ja, dan is het voor iedereen helder. Dat is voor u helder, en voor AQUON ook helder. Dus dat zullen wij toevoegen in de brief. Verder, een aantal partijen zegt het kritisch volgen. Dat doen wij zeker en het komt ook weer terug. De strategische herijking wordt genoemd door de Algemene Waterschapspartij, dat is natuurlijk ook een punt wat volgend jaar aan de orde komt. Het CDA noemt ook het verschil tussen kosten en opbrengsten, dus dat is nadrukkelijk in de brief aan de orde en wordt ook nog verduidelijkt. De ChristenUnie zegt: ingrepen voor zover mogelijk, moet ook deskundigheid, dus in die strategische herijking is dat ook een punt van aandacht. Dan ga ik nog naar Ongebouwd, naar mevrouw Van der Burg, eens met de zienswijze en zij noemt inderdaad het verschil tussen de rol eigenaar/klant, maar gaat dan in ook op de bedrijfsvoering, dus de continudienst enzovoort. Dat zijn allemaal zaken die ik even voor AQUON laat, dat heb ik ook een commissie toegelicht.

Mevrouw Van der Burg: Ter interruptie, daar ben ik het niet mee eens. Je bent eigenaar en je bent klant. Dus als eigenaar kun je bepalen wat je belangrijk vindt om aan dan moet je in je eigen vlees snijden. Als je zegt: ik vind het op dit moment minder belangrijk, want het kost teveel, dan kun je daar regie invoeren en dat moet je met elkaar afspreken.

Mevrouw Ter Woorst: Ja precies, dus een van de punten is dat die rol, het verschil tussen eigenaar en klant moet nadrukkelijk naar voren komen. En als eigenaar grijpen we nu in, zeggen we tegen AQUON dat daarin gesneden moet worden. Er gaan mensen weg. Er komt hier ook een GO met de bonden, dus er hebben al flinke ingrepen plaatsgevonden in de bedrijfsvoering en dat had al personele consequenties, en dat zal nu nog verdergaande personele consequenties hebben.

De voorzitter: Dat is het in eerste termijn qua beantwoording. Ik kijk even achter mij. De heer De Nooy.

De heer De Nooy: Dank u wel, voorzitter. Wij zijn blij met de toezegging die u geeft aangaande de heroriëntatie van accountantskantoor, dat we die extra aandacht aan geven, en we zijn ook blij dat u die zeveneneenhalf miljoen ook in de brief gaat vermelden, die door de heer Van Kretschmar is aangevraagd. Dank u wel.

De voorzitter: Verder langs… Ja, de heer Van Kretschmar.

De heer Van Kretschmar: Ik ben blij met uw toezegging de 5,3 in zeveneneenhalf te veranderen, omdat dat ook het reële beeld is. Daarnaast blijven er nog twee punten open: de helderheid hoe de eenmalig te nemen kosten in de begroting zijn verwerkt, dus ik zou graag zien dat u dat ook als vraag meeneemt, en ook de vraag hoe het plaatje er na 2020 komt uit te zien, omdat dan natuurlijk moet blijken of dit zinvolle investering in de toekomst is geweest. Dank u wel.

De voorzitter: Ik kijk even langs. Dan een tweede termijn voor hoogheemraad Ter Woorst.

Mevrouw Ter Woorst: Dank u wel, voorzitter. Om met de laatste twee genoemde vragen te beginnen, die neem ik mee in het volgende algemene bestuur van AQUON.

De voorzitter: Dan zijn we aan het eind van deze discussieronde. Zijn er nog die iets willen aantekenen bij het besluit? Een stemming gewenst? Niet? Dan is het voorstel aangenomen.

B.09 OAS De Groote Lucht

De voorzitter: Dan zijn we bij B09, OAS De Groote Lucht. Ik ga eens even kijken. Dan beginnen we achteraan. De heer Belt.

De heer Belt: Voorzitter, in 2008 hebben Delfland en verschillende gemeenten samen een OAS uitgevoerd, waarbij veel kosten zijn bespaard. Destijds is besloten om deze besparing niet in te boeken, maar in te zetten voor verbetermaatregelen in de periode 2010-2015. Dat werd OAS fase twee genoemd. Nu loopt deze periode af en zijn er veel goede maatregelen verricht, dat kunnen we ook lezen. Maar er blijkt ook dat er nog steeds veel geld beschikbaar is. Het college verzoekt ons om dit bedrag in een voorziening te stoppen en de OAS nog vijf jaar, tot 2020, door te laten lopen. Water Natuurlijk vindt het nogal een bedrag dat over is. Het gaat namelijk over een bedrag van bijna 2,3 miljoen euro. In de financiële toelichting in het besluit en de documenten die hier bij me liggen, zijn mager te noemen. Dit hebben ook reeds met andere fracties in de commissie aangegeven. Het stuk is echter nu in de VV er niet duidelijker op geworden. Er wordt gesteld dat een deel van de projecten doorloopt en dat hier afspraken over zijn gemaakt. Is dat dan de bijna € 1,6 miljoen? Waarvan je dan inderdaad kunnen stellen: dat moet dan inderdaad doorlopen. Maar wat gebeurt er met de resterende bedrag van bijna € 700.000? Er wordt een aantal bedragen genoemd, daar kunnen wij echter niet heel veel duidelijkheid uit ophalen. Naar ons idee zou de portefeuillehouder financiën ook niet zomaar hiermee akkoord kunnen gaan. Samenvattend: wij vinden dat de OAS tot nu toe veel goede resultaten heeft opgeleverd, dat de projecten die al opgestart zijn en waar afspraken over zijn gemaakt en die doorlopen, gedekt moeten blijven, maar dat voor de rest, voor het resterende bedrag er een betere onderbouwing moet komen. Graag verzoeken wij de hoogheemraad dit toe te lichten. Daarnaast de vraag aan de portefeuillehouder waarom dit niet veel beter vanaf nu onder de vlag van de nieuwe NAD, dus het netwerk afvalwaterketen Delfland kan worden uitgevoerd? Als hamerstuk staat op deze VV ook dat stuk, en dat is ook een heel goed, breed en nieuw verhaal. Tot slot, ik denk ook goed om te benadrukken dat de zuiveringskosten, dus de lasten voor de burger in Delfland hoog genoeg zijn en dat wij dus zorgvuldig onderbouwd met dit geld moeten omgaan. Graag een toelichting en wij overwegen een motie op dit punt.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Ranner.

De heer Ranner: Dank u wel, mijnheer de voorzitter. De PvdA heeft in de commissie toch wat vragen gesteld naar aanleiding van deze problematiek en ook wij zitten met een aantal vragen zoals die door de heer Belt nu zijn geformuleerd. Al in de vorige periode is door Water Natuurlijk opgemerkt dat het eigenlijk verstandig zou zijn OAS De Groote Lucht te gaan heroverwegen, of eventueel te laten onderzoeken door de rekeningcommissie. Dat heeft de rekeningcommissie niet willen doen, omdat men toen in feite eerder aandacht wilde besteden aan samenwerking in de afvalwaterketen, en ook dat is niet doorgegaan, maar dat geeft wel aan dat onder het vorige VV ook al belangstelling bestond voor deze materie. Want waar het hier om gaat is dat er goede dingen worden gedaan, alleen de financiële verantwoording geeft eigenlijk voortdurend te weinig informatie. Wat er nu gevraagd wordt is eigenlijk een soort blanco cheque, weliswaar met een beperkt bedrag, maar er zijn doelen die nog gerealiseerd moeten worden in 2015-2020 en wat die doelen dan precies zijn is onduidelijk. Er wordt wel een indicatie gegeven welke projecten, die momenteel

lopen, dus doorgezet moeten worden, maar wat er dan bereikt moet worden, en wat de stand van zaken in 2020 dan moet zijn, is onduidelijk. Dus je loopt het risico dat in 2019 we nog een keer bij elkaar gaan zitten, want dan is het nog niet afgelopen en dan wordt er weer meer gevraagd. Kortom, er is onvoldoende onderbouwing om dus deze voorziening, waar u om vraagt, te verstrekken. Dus wat dat betreft zijn we het eens met wat de heer Belt heeft opgemerkt. Dank u wel.

De voorzitter: Ik kijk even achterlangs. Ja, gaat uw gang, mevrouw Koop.

Mevrouw Koop: Voorzitter, dank u wel. Het stuk spreekt van een beoogd effect waarin een beheerste en gecontroleerde voortzetting van de OAS DGL kan worden gerealiseerd zonder kostenverhoging en er wordt ook gesproken over een helder raamwerk als beoogd effect in tijd en doelstelling. Dat betekent ook dat de stuurgroep daarmee een handvat moet hebben om de afspraken helder te kunnen monitoren. Dat is voor de fractie van het CDA nog enigszins onduidelijk. We waren tijdens de commissie behoorlijk kritisch, dus wij sluiten ons aan bij de vorige sprekers en zouden graag van de portefeuillehouder nog een nadere toelichting willen hebben. Met name op die 7 ton verschil. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw De Zoete.

Mevrouw De Zoete: Dank u wel, voorzitter. ChristenUnie en SGP zijn altijd grote voorstander van samenwerkingsprojecten met andere overheidslagen of instellingen, en als we nu het voorstel zien zijn hier op zich goede afspraken gemaakt. De details en de uitwerking daarvan zijn al opmerkingen over gemaakt. We hebben een prachtig plan gezien toen we hierover voorlichting kregen, met in het vooruitzicht op de lange termijn, en dat is dan eigenlijk als dit al afgelopen is, zelfs zo dat het water kan dienen als plaats waar nieuwe grondstoffen uit gehaald kunnen worden. Alleen die lange termijn is iets waar wij ons hoofd een beetje overschreden. We zijn ook niet voor kapitaalvernietiging, maar we horen dat de zaken nu al mogelijk zijn, maar nog niet gebruikt worden omdat de oude apparatuur nog niet is afgeschreven. Dan gaat het wel om grote bedragen, maar soms is het nuttig om opnieuw te gaan rekenen, om te gaan kijken: als je het anders aanpakt, wordt dan geen slachtoffer van je voorsprong. Er is het bekende principe van de remmende voorsprong, maar ga verder op in de toekomst en doe nu al wat nu al mogelijk is. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Van Kretschmar.

De heer Van Kretschmar: Dank u wel, voorzitter. Onze fractie kan zich vinden in de continuering van OAS, echter wij hebben wat vragen bij de financiële onderbouwing. Dat komt eigenlijk omdat het voorstel is aangepast onder punt zes: financiën. Wij zien daar een bedrag van € 2.297.000 en dat kunnen we niet rijmen met het totaal zoals dat in tabel twee is opgenomen, van 2,676 miljoen euro. Dat is vraag één, vraag twee is, dat als we kijken naar het aandeel van Delfland, zijnde € 1.572.000, dan komen we, als daar de bedragen bijkomen die moeten worden verrekend met Schiedam en nog een bedrag wat niet nader gespecificeerd is, op een bedrag van 2,12 miljoen euro en dan zou er nog € 177.000 overblijven aan het eind van de rit. Dus met name dat stukje onder financiën, vraagt toch wel om verdere uitleg. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Schouffoer.

De heer Schouffoer: Voorzitter, misschien zou een reactie van het college ook meegenomen kunnen worden hoe dit voorstel nou strookt met de bedoeling van het bestuursakkoord water, waarin eigenlijk de waterschappen hebben afgesproken om samen met de gemeente te werken aan het doelmatig en efficiënter inzetten van de zuivering, van de afvalwaterketen en het daarmee bespaarde geld terug te geven aan de

inwoners, om te zorgen voor lastenverlichting. En ik zie hier dat het college eigenlijk voorstelt om het in de spaarpot van Delfland te stoppen. Dat lijkt me niet stroken met de bedoeling van het bestuursakkoord.

De voorzitter: Dank. Het woord is aan hoogheemraad Smits.

De heer Smits: Dank u wel, voorzitter, voor alle op- en aanmerkingen die gemaakt zijn rond dit stuk. In 2008 is de afspraak gemaakt om te komen tot deze vorm van samenwerking. U heeft het kunnen lezen in de stukken: een aantal gemeenten, Westland, Vlaardingen, Schiedam, Midden Delfland enzovoorts, Delfland zelf participeert hierin en ook Waterstaatafdeling Zuid-Holland. De bedoeling van het project is, maar ook dat hebt u kunnen lezen, dat een aantal investeringen die gemeenten hadden gepland op het gebied van de rioolvoorzieningen, om daar nog eens naar te kijken en of wij daar bezuinigingen zouden kunnen scoren. En die aanpak heeft men eigenlijk ondergebracht in de OAS. Dat is feitelijk ook gelukt, u heeft daar een bedrag over afgesproken, om die bezuinigingen te halen. En als je teruggeblikt is dat een heel succesvolle periode geweest. We hebben in de afgelopen periode een aantal dingen kunnen scoren, ik zal er straks een aantal dingen over zeggen, feitelijk kun je ook zeggen dat dat hele OAS gebeuren, wat wij voor een bepaalde periode al hadden afgesproken: 2008-2015, maar het is nog niet helemaal af. Dat had eigenlijk dan al naadloos kunnen overgaan in iets anders, maar inmiddels hebben we de NAD, dat werkt ook, en ik denk dat het verstandig is om wat wij begonnen zijn met een aantal gemeenten en Waterstaat Zuid-Holland op het gebied van de OAS dat we dat kunnen afronden, en dat daarna het estafettestokje wordt overgenomen door de NAD. Ik wil ook graag opmerken dat, daar heeft hij ook kennis van kunnen nemen, de visitatiecommissie onder leiding van mevrouw Peijs in de afgelopen periode een aantal dingen tegen het licht heeft gehouden en met name heel erg positief gestemd was over de aanpak en resultaten die gescoord zijn bij de OAS methodiek in aanpak en samenwerking met een aantal gemeenten. Wat zijn al die resultaten? Dat heeft u in de stukken kunnen lezen. Er zijn publieksvoorlichtingsacties geweest om gescheiden in te zamelen bij de glastuinbouw, er zijn zandfilters gebruikt, er is veel aan voorlichting gedaan, er is een 3Di project ontwikkeld, kortom een heel aantal dingen die een voordeel opleveren, hebben heel goed gewerkt. Zoals gezegd, de intentie was om in 2015 dit project af te ronden, maar zo gaat het vaak bij een aantal ambitieuze projecten, en zeker als je samenwerkt met een heel aantal overheidsinstellingen, dan lukt het niet altijd om op de geplande datum de zaak af te ronden. Er is nog wat geld over, een aantal projecten loopt nog, vandaar dat in OAS verband, al die gemeenten, Delfland zelf en Rijkswaterstaat, besloten is om de verantwoordelijke organen, dus in dit geval de verenigde vergadering, te vragen wat nog resteert aan financiële middelen door te schuiven naar de volgende periode van vijf jaar om daarmee dat ambitieuze OAS project af te kunnen ronden. Dat zijn dan de projecten die genoemd staan. Er is een aantal vragen gesteld: hoe zit het nou precies met het bedrag van 2.2 miljoen versus de 1,6 miljoen? Ons voorstel is om een bedrag van 2,3 miljoen afgerond in een voorziening te stoppen van waaruit dan een aantal lopende projecten van het OAS traject kunnen worden gefinancierd en kunnen worden afgerond. Feitelijk zou je ook kunnen zeggen dat Delfland een beetje optreedt als de penningmeester van dat hele OAS project zoals die dat ook voor een aantal gemeenten doet. Van die 2,3 miljoen heeft de heer Belt opgemerkt, is niet duidelijk hoe wij komen tot een verschil van 2,3 miljoenvers de 1,6 miljoen. Hoe is dat de verklaren? Wij vragen een voorziening te treffen van 2,3 miljoen, maar ik moet erbij zeggen, en dat had wellicht duidelijker gekund in de toelichting op het stuk, dat daar een aantal reeds aangegane verplichtingen onder zitten, waaronder de financiering van de dijkpolders, een bijdrage aan Schiedam van een aantal communicatieprojecten die daar zijn gefinancierd en die vanuit de pot van de OAS moeten worden betaald, en een bedrag van 360.000 dat aan rentelasten moet worden betaald. Dat verklaart dat verschil. Dan, voorzitter, loop ik even de verschillende vragen langs die mogelijkerwijs nog resteren, die gesteld zijn door de leden van de VV. De heer Belt vraagt dus: wat gaan we nou doen voor het resterende bedrag? In elk geval loopt nog op dit moment de verdere ontwikkeling van 3Di,

dat is een systeem waardoor wij de mate van gebruik van rioolstelsels kunnen gebruiken voor waterberging bij piekbuien. Dat systeem is om de ontwikkeling, moet verder ontwikkeld worden, afgewikkeld worden, afgerond worden. Een tweede punt wat nog loopt is de verdere afkoppeling in Vlaardingen, met name de gemeente Vlaardingen is een gemeente waar ongelooflijk veel hemelwater beland in het riool en wat dus een bewerking geeft voor de rioolzuivering in Vlaardingen die eigenlijk een beetje oneigenlijk is. Er loopt nog een aantal communicatietrajecten en er is nog een ambitie om een aantal gemalen, die wij in Vlaardingen hebben, een tweetal gemalen, verder te optimaliseren. Dus als er geld resteert uit het bedrag van 1,6 miljoen wat er nog over is, dan wordt dat besteed aan een aantal lopende projecten, en mocht er dan nog extra geld over zijn, dan gaat het naar het optimaliseren van de gemalen in Vlaardingen. Dat zou ik als antwoord willen geven aan de heer Belt op de vragen die hij heeft gesteld. Diezelfde vragen zijn opgemerkt door de heer Ranner: is er in het bestuurlijk verband heroverwogen om de OAS als zodanig te heroverwegen? Nee dat is niet gedaan. De gemeenten en Delfland, dus al die participanten in de OAS vonden, ik verwijs ook naar mevrouw Peijs: goed project, probeer het af te ronden. Weliswaar kost het wat meer tijd, maar de resultaten zullen er waarschijnlijk ook naar zijn. Ik hoop daarmee ook de vragen van mevrouw Koop te hebben beantwoord. Mevrouw De Zoete zegt: het zijn goede afspraken die gemaakt zijn in de OAS, dat is ook het geval. Het loopt goed. Hoe is de OAS ontstaan? Ook dat heb ik proberen duidelijk te maken. De heer Van Kretschmar, ik hoop dat ik duidelijk heb gemaakt hoe de onderbouwing is van het bedrag van 2,7 miljoen en het aandeel van Delfland daarin. En tot slot de heer Schouffoer, het bestuursakkoord water. Ik heb die vraag van u niet helemaal begrepen, misschien kunt u hem even herhalen.

De heer Schouffoer: Voorzitter, in het bestuursakkoord water hebben de waterschappen, het Rijk en de gemeente afgesproken om te werken aan het efficiënter maken van de afvalwater. Dat akkoord is ook gesloten om eigenlijk dus ook te werken aan de lastenverlaging voor de burger. Dat bestuursakkoordwater is ook ingezet in die operatiestorm om ervoor te zorgen dat de waterschapsbelasting niet zou stijgen. Mevrouw Peijs is door de minister op pad gestuurd om de Tweede Kamer gerust te stellen dat dat ook inderdaad zou leiden tot lastenverlaging voor de burger. Mijn vraag is dus ook: zou het niet logischer zijn om die bezuinigingen, waar mevrouw Peijs ook zo enthousiast over was, terug te geven aan de inwoners?

De heer Smits: Dank dat u dat nog een keer wilde verduidelijken. Dat is een discussie die wij ongetwijfeld nog een keer gaan krijgen. De kost gaat voor de baten uit, zegt men in Nederland. In dit geval hebben wij geprognotiseerd dat de kosten vertaald in bezuinigingen door middel van samenwerking, waardoor een aantal investeringen door Delfland, door de gemeente niet hoeven te doen. Daar hebben wel bespaard. Daardoor zou je kunnen zeggen: extrapolerend is er ruimte ontstaan om andere mooie dingen te doen. Maar de discussie over de verlaging van de tarieven voor de burger gaan we ten volle krijgen. Die hebben we eigenlijk al een beetje ingezet met de door niet iedereen gedeelde discussie over de versobering van de kwijtschelding. We gaan binnenkort een eerste begin maken met het wellicht herzien van het fiscaal stelsel op waterschapgebied. En daar moet ook in worden meegenomen en een van de doelstellingen van het zitten in het college is met name ook het kijken naar, als dat mogelijk is, verlaging van de tarieven voor de burger. Maar dat is een discussie die we met elkaar zeker nog gaan krijgen op verschillende fronten. Ik wilde het hierbij laten in eerste termijn, voorzitter.

De voorzitter: Dank. Ik ga even voor de tweede keer. De heer Ranner nog.

De heer Ranner: Voorzitter, dank aan de portefeuillehouder financiën voor zijn uitgebreide antwoorden. Veel van onze vraagtekens zijn nu weggenomen. Ik neem aan dat bij de komende jaarrekening ook een verantwoording zal plaatsvinden over wat er in het afgelopen jaar, dus 2015, dan is uitgegeven en hoe dat bij

Delfland terecht gekomen is. Want dan zijn we in feite klaar wat betreft de financiële verantwoording. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Schouffoer.

De heer Schouffoer: Voorzitter, ik wil de hoogheemraad bedanken voor zijn toelichting op mijn vraag, maar ik constateer wel dat hij het wel weer vooruit schuift en we hebben hier nu een kans om aan de inwoners van Delfland te laten zien dat Delfland succesvol werkt aan het omlaag brengen van de zuiveringslasten. Heel simpel, met een heel concreet bedrag, 2,3 miljoen. Waarom niet gewoon helder communiceren dat die 2,3 miljoen gewoon afgaat van de kosten die je aan de burgers in rekening brengt? Ja, ik weet ook dat er een stelselherziening, of een discussie over een stelselherziening, is, maar daar helpen we de burgers niet mee, met zo'n vooruitschuifactie. Dus mijn vraag blijft gewoon staan: waarom lezen we straks niet een jaarrekening dat de bezuinigingen in het kader van de samenwerking afvalwaterketen zoveel miljoen hebben opgeleverd en dat dat dus gewoon concreet afgaat van de rekening die waar de burgers voorleggen?

De voorzitter: Even een vraag over dat bestuursakkoord: mevrouw Peijs heeft het gemonitord en die zegt: ga vooral door met die OAS. Dat zijn verplichtingen die lopen, volgens mij heeft de portefeuillehouder gezegd, dat staat ook in het stuk, dat zijn lopende onderwerpen die moeten lopen.

De heer Schouffoer: Ik snap de lof van mevrouw Peijs, alleen stap twee, namelijk teruggegeven aan de burger, blijft achterwege.

De voorzitter: Ik gaf twee dingen aan, want dat is waar we het in het college natuurlijk over hebben gehad: er lopen dingen, kijk even naar het voorstel. De gezegd feitelijk: stop met al die projecten die nu lopen, waarvoor nu geld nodig is. Dus het teruggeven betekent ook dat je moet gaan afboeken. Kijk even naar het voorstel, niet naar de toelichting. Het ik natuurlijk wel aardig, dat doet het ook wel, maar zo simpel is het verhaal natuurlijk niet. Het staat ook niet zo in de tekst, dat dat kan.

De heer Schouffoer: Voorzitter, als ik er even op door mag gaan. Ik vind het een terechte interventie, het is ook goed dat u dat doet bij afwezigheid van de portefeuillehouder samenwerking afvalwater, maar mijn vraag is dan ook: misschien is het dan beter in de communicatie om ergens in de jaarrekening, ergens een verantwoording op te nemen wat al deze projecten hebben opgeleverd aan het naar beneden brengen van de lasten voor de burger. Want ik snap de achtergrond van het voorstel wel, want dit is niet bezuinigen. U stelt voor om die te gebruiken als investering in andere projecten om de zaak doelmatig, efficiënter en beter te maken.

De voorzitter: De heer Belt.

De heer Belt: Dank u. Dank ook voor de toelichting. Ik wil nogmaals benadrukken dat de maatregelen van de OAS van de afgelopen jaren inderdaad heel goed zijn geweest. De financiële toelichting kan ik nog steeds niet echt helemaal rijmen. € 360.000 aan rentelasten, daar zou ik graag wat meer over willen weten. Waar komt dat vandaan? Maar ook de 194.000, waarvan u zegt: die moet nog verrekend worden. Als ik kijk naar tabel één van het afvalwaterakkoord, daar lees ik toch uit het staatje dat daar al een verrekening heeft plaatsgevonden en wat dan leidt tot het bedrag van 1,6 miljoen. Dus het lijkt erop dat die al verrekend is. Daarnaast heeft de heer Van Kretschmar gezegd dat er dan nog steeds een gat is van € 200.000 waar geen bestemming voor is. Mijn oproep is dat we alleen een voorziening nu inrichten voor het bedrag dat strikt noodzakelijk is voor de projecten die doorlopen en dat er voor het resterende bedrag, wat volgens mij minus

rentelasten nog steeds bijna € 400.000 is, nog even goed wordt nagedacht wat we daarmee gaan doen. Wellicht is dat terug naar de burger, maar wellicht hebben we daar een aantal heel goede plannen voor in het kader van de OAS.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Koop.

Mevrouw Koop: Voorzitter, dank u wel. Dank ook voor de antwoorden van de heer Smits nu bij waarneming van zijn collega. Voorzitter, wij hebben nog wel wat zorgen over met name of 3Di het beste pakket is. Kunt u nog zeggen of u deze zorg deelt? Wij als CDA-fractie vinden ook dat u vast moet houden aan de voorgenomen bezuinigingen. En verder, voorzitter, misschien wellicht als schot voor de boeg, goed natuurlijk om aan te geven in een jaarrekening, zoals de heer Schouffoer ook al zei, wat wij als waterschap allemaal doen ook om de tarieven laag te houden, maar wat we vervolgens zouden doen met het overhouden van middelen, dat is natuurlijk een andere discussie die we wellicht in een andere vergadering gevoerd moet worden. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Van der Burg.

Mevrouw Van der Burg: Even een opmerking over het verhaal van de hoogheemraad en de tijdslijn die hij schetst. In de commissie heb ik ernaar gerefereerd dat wat de heer Ranner ook zegt, ooit geagendeerd is in de rekencommissie, een onderzoek, dat is toen niet gebeurd. Ik heb het gehad over collectief geheugen wat betreft dit dossier, en ik ben hier nog niet zo lang aanwezig, maar ik zie nu dat de VV van 2008, 31 januari, H 11, daar staan wat stukken die ik eigenlijk toen had willen weten in de commissie en die het verhaal nu ook duidelijk maken. Dus misschien ook voor mijn collega-nieuwkomers wel belangrijk om, als je dit dossier nog een keer wil nakijken, dat je die historie daar kan vinden.

De voorzitter: Dank. De heer Van Kretschmar.

De heer Van Kretschmar: Dank u wel, voorzitter. Ik wil de heer Smits bedanken voor zijn uitleg. Dat heeft deels geleid tot een verheldering wat betreft de financiële onderbouwing. Ik heb nog steeds vragen bij de € 360.000 rentelasten die nu opeens benoemd zijn, en ook het bedrag wat aan het eind van de rit dan nog openstaat, van ongeveer 2 ton. Wat gaan we daar dan mee doen?

De voorzitter: Dank u wel. Dan is het woord aan hoogheemraad Smits.

De heer Smits: Dank u wel, voorzitter. Ik begin met de vraag van mevrouw Van der Burg. Die zegt: het mooie resultaat van het hele digitale gebeuren is dat je heel ver terug kunt kijken. Die poging heb ik ook ondernomen in het kader van de uitvoerbaarheid van de discussie van vanochtend. Wellicht dat we in het vervolg, dat is voor mij ook een les geweest uit dit dossier, eigenlijk ook in de bestuurlijke stukken aan zou moeten geven op welke wijze de geschiedenis van een bepaald voorstel dat ter tafel ligt kan worden gezien in het perspectief van waar het destijds in was geplaatst.

Mevrouw Van der Burg: Bij interruptie, de heer Van Olphen was ook niet op de hoogte van bepaalde dingen. Die heeft het in de commissie ook zo beantwoord.

De heer Smits: In elk geval, dat is wel een les die wij…

De heer Belt: Voorzitter, bij interruptie. Ik ben van mening dat een besluit in ieder geval zelfstandig leesbaar moet zijn. Natuurlijk kan verwezen worden naar stukken uit het verleden, maar het moet wel op maat aangediend worden en met zoveel mogelijk informatie voor de VV-leden.

De heer Smits: Daar ben ik het mee eens. Ik loop de vragen af, voorzitter, zoals die net zijn gesteld. De heer Ranner heeft gereleveerd over de rekeningencommissie, die had voorgenomen daar een studie aan te wijden, over de heroverweging van de OAS, maar dat niet heeft gedaan. Daar hoef ik verder geen reactie op te geven. Voorzitter, de heer Ranner zei: eigenlijk wordt er een blanco cheque afgegeven voor wat er in 2020 zou moeten worden bereikt met de beoogde doelstelling van de OAS. Die zijn al geformuleerd in 2008, alleen heeft het niet tijdig tot een afronding kunnen komen. Wij kunnen denk ik aan het eind van 2020, wanneer hopelijk alle projecten zijn voltooid, tot de conclusie komen dat de OAS-aanpak vruchtbaar is geweest. Sommigen brengen de discussie in: het had moeten leiden tot lagere tarieven voor de ingezetenen. Daar kun je over discussiëren, maar je kunt in elk geval wel stellen dat de OAS-acties die zijn ondernomen, hebben geleid tot een anders ingericht investeringsvoorstel, dat uiteindelijk per saldo voordeliger is geweest, maar ook uit een oogpunt van milieu, duurzaamheid en dat soort zaken heeft het een aantal voordelen opgeleverd. Dus ik durf zonder meer de stelling aan dat de OAS-aanpak, alhoewel die nog niet helemaal is afgerond, tot goede resultaten leidt. De andere discussie is nog dat we te zijner tijd inderdaad moeten komen, maar wellicht dat dat via andere… Ik heb daar wat van gezegd, tot de verlaging van de tarieven voor de ingezetenen. Dus geen blanco cheque. En ik heb ook in eerste termijn erop geduid dat de resultaten van de OAS als het ware naadloos overgaan in het wat ambitieuzer NAD-project.

De heer Ranner: Voorzitter, bij interruptie. Ik had ook een vraag gesteld of het mogelijk zou zijn om in de jaarrekening van Delfland aandacht te besteden aan OAS zodat daarmee de zaak in feite ook wordt afgewikkeld.

De heer Smits: Die vraag had ik inderdaad nog staan. Had ik nog niet beantwoord, maar dat wil ik graag toezeggen, dat ik bij de jaarrekening daar graag op terug komt. Mevrouw Koop zegt: het is een helder raamwerk wat geschetst is en het stuk zou op bepaalde punten een verduidelijking behoeven. Wat ik zou willen voorstellen is, dat heb ik overigens met mijn collega afgesproken, dat er op zeer afzienbare tijd een informatieve VV gaat komen waarin wij de leden van de VV wat uitgebreider gaan informeren over het hele proces van OAS, hoe loopt het, wat zijn de resultaten, wat zijn nog eventuele lastige problemen waar we tegenaan lopen en wat zijn de lessen die we daaruit zouden kunnen leren? En dan proberen we ook wat gedetailleerder inzicht te geven in de financiële stromen die met de OAS te maken hebben. Dus die toezegging wil ik graag bij deze doen. Mevrouw De Zoete, hoe is de OAS ontstaan? Heb ik eigenlijk al verteld. Vanuit de behoefte…

Mevrouw De Zoete: Die vraag had ik nu toch niet gesteld, hoor. Misschien iemand anders.

De heer Smits: Dan heb ik hem verkeerd genoteerd. De heer Van Kretschmar, u bent nog steeds niet helemaal helder over hoe nu de financiële onderbouwing is samengesteld. Ik heb in eerste termijn aangegeven dat wij vragen een bedrag van zeg, afgerond 2,3 miljoen als voorziening op te voeren om de OAS-projecten verder te kunnen continueren. Daarbij heb ik aangegeven dat een aantal verplichtingen als het ware ook meegaan in dat traject. En dan heb ik onder meer geduid op de financiering Rijk polders bijdragen aan Schiedam enzovoorts, waardoor er een netto bedrag van 1,6 miljoen resteert voor een aantal projecten die in de derde fase zouden kunnen worden ter hand genomen worden.

De heer Van Kretschmar: Voorzitter, bij interruptie. Inderdaad, dat is mij helemaal duidelijk. Dan rest er nog twee vragen: dat is de rentelasten van € 360.000, kunt u daar iets meer over zeggen waar dat mee samenhangt? Een andere vraag is: de € 200.000 die aan het eind van de rit overblijft, wat gaan we daar mee doen?

De heer Smits: Die rentelasten, dat is de systematiek die wij hier in Delfland contabel volgen. Daar heb ik bij de begroting een aantal opmerkingen over gemaakt, dan zou ik naar willen verwijzen. Uw tweede vraag was?

De heer Van Kretschmar: Aan het eind van de rit blijft nog € 200.000 over, als al deze bedragen bij elkaar optellen. En dan is mijn vraag: wat gebeurt daarmee?

De heer Smits: Als er dus inderdaad overschiet, ik dacht dat ik dat een eerste termijn had gezegd, dan zou onze voorkeur, althans de voorkeur van de stuurgroep die over dit geheel gaat, gaan naar het optimaliseren van een aantal gemalen in Vlaardingen. Om daarmee dat proces te kunnen bespoedigen. Ik loop snel verder. Mevrouw Koop, mevrouw De Zoete, de heer Van Kretschmar. De heer Schouffoer heeft gewezen op het bestuurlijk akkoord water. Wij zitten op een wat andere golflengte denk ik, maar hebben allebei wel hetzelfde effect en ik hoop dat we in het voorliggende traject elkaar ook beter zullen vinden dan wellicht in deze discussie.

De heer Schouffoer: Bij interruptie. Als de hoogheemraad toezegt om in de jaarrekening specifiek aandacht te geven aan de bezuinigingen, of aan de besparingen en de lastenverlichting die dat met zich mee zou kunnen brengen voor de inwoners, dan kan ik daar heel erg mee instemmen.

De heer Smits: In zijn algemeenheid is dat zeker een punt van aandacht bij de portefeuillehouder financiën, en die komt daar ook gegarandeerd op terug.

De heer Schouffoer: Maar een apart hoofdstukje verwijzend naar het bestuursakkoord water, daar vragen wij eigenlijk om.

De heer Smits: Ik wil dat graag meenemen. De heer Belt. U blijft problemen houden met de financiële toelichting. Die heb ik net nog eens een keertje herhaald. Wij vragen een voorziening van 2,3 miljoen afgerond. Ik heb aangegeven dat er een aantal verplichtingen voortvloeien die wij nog hebben jegens de gemeente Schiedam bijvoorbeeld, die een aantal activiteiten heeft verricht die wij moeten betalen als penningmeester van de club.

De heer Belt: Bij interruptie. Volgens mij is die dus al verrekend, als ik een tabel één kijk.

De heer Smits: Dat weet ik niet zeker, maar wellicht dat we dat na afloop van de vergadering samen kunnen controleren, dat kan ik nu niet doen. Dan beschikken wij over verschillende informatie. En dan vraag ik, voorzitter, ruimte om eventueel per brief, of later in de commissie, hierop terug te kunnen komen.

De voorzitter: Het is ook vrij om het straks even ambtelijk uit te leggen, want die zit op de tribune. Mocht er later nog een punt zijn, dan kunt er altijd nog een keer op terug komen.

De heer Belt: Ik wil eigenlijk voorstellen, er zijn meerderen die hier een probleem hebben met deze financiële paragraaf, kort even de stukken van 2008 bekeken. Daar staat ook in dat de OAS eigenlijk tot 2015 loopt, dus je kunt je zelfs afvragen of wij dit jaar wel rechtmatig gehandeld hebben in het kader van de OAS. Dus ik zou

de portefeuillehouder toch echt willen oproepen om in ofwel de informatieve VV, of in de aanstaande commissie hier een duidelijke toelichting over te geven van hoe nou de financiële opbouw van de plannen is.

De heer Smits: Oké, dat is helder. De kernvraag die vanochtend voorligt is: bent u bereid het voorstel van het college te steunen om het project OAS af te ronden met de bedragen die zijn genoemd? Ik heb toegezegd dat ik in de jaarrekening op een aantal onderdelen gedetailleerder terugkomen op de aanwending en de effecten van de gelden die we daar hebben besteed. Het tweede punt is dat ik heb toegezegd dat er een informatieve VV gaat komen waar we gedetailleerder inzicht gaan geven in het hele reilen en zeilen van de OAS en de vervoersconnecties. En het derde is dan met name het punt: hoe is het gesteld met dat bedrag van 2,3 miljoen en wat is er al wel betaald en niet betaald? Dat vergt ook verheldering. Daar wil ik ook graag toezeggen dat we u op de kortst mogelijke termijn die helderheid verschaffen. Ik hoop wel, voorzitter, dat dat de verenigde vergadering niet belet om gewoon volledig in te stemmen met het voorstel wat hiervoor ligt.

De voorzitter: Dat laatste denk ik dat we gewoon een informatieve brief sturen om even die onduidelijkheid eruit te halen, wat het overzicht is. Dat is denk ik, waar anderen hiervoor om tafel zitten, hetzelfde. Dat we straks ook precies weten waar we het over hebben, dat er geen onduidelijkheid blijft hangen over bedrag X of Y. Dat kunnen we gewoon doen, een informatieve brief sturen erover. Ik had nog een punt, dat was mevrouw Koop. Die had het over het 3Di. Ik hoorde de kwalificatiebegrippen niet helemaal. Die 3Di gebruiken we omdat we willen weten hoe het onder de grond gaat. De gemeentes sturen het water via de riolen naar ons toe, wij gaan er dan weer verder mee en in het kader van de wateropvang kijken we ook over twee dingen kunnen doen: één is: het regent nooit overal in elk gebied hetzelfde, dus dat heet dan verkeersmanagement onder de grond. Dan kun je zeggen: die week gaan we even wat minder malen want daar regent het wat minder en dan gaan we daar wat harder trekken, zodat je die afweging tussen kostenkant, moet ik grote rioolbassins aanleggen of niet, ook nog eens goed kan bekijken. Dat geeft ons ook meer bergingscapaciteiten, dat je kunt zeggen: er komt regen aan, dus we spreken met de gemeentes af om harder leeg te trekken in dat gebied en ook die riolering helemaal droog te maken. Dat zijn bij vangsten uit de OAS, die toen nog helemaal niet bekend waren. Dat is eigenlijk het spiegelbeeld van wat we boven gedimensioneerd hebben. Een watergang kan ook nooit groter worden, behalve als het over de kade heen gaat, maar dan is het geen watergang meer. Het is hetzelfde idee: er kan nooit meer in. Dat kan een buis ook niet. Dat laat onverlet dat het riool nog niet uitontwikkeld is, maar daar zijn we nog mee bezig. In Rotterdam inmiddels, die stad heeft voor de hele ondergrond dat systeem ook gekocht, het consortium, om te zorgen dat ze beter kunnen moduleren onder de grond. Ook voor grondwater en dergelijke. Nog even lostoelichting op de vraag over 3Di. Er waren in de tweede ronde inmiddels, ik kijk nog even naar de heer Belt over de toezeggingen. Volgens mij kijkt iedereen tevreden met de toezeggingen. We hebben al twee keer gefloten, dus het moet goed gaan. Geen aantekeningen, geen kanttekeningen, in stemming? Tenminste geen behoefte daaraan? Voorstel aangenomen.

H. Hamerstukken

H.05 Investeringsplan en uitvoeringskrediet groot onderhoud aan zeven gemalen van het watersysteem

De voorzitter: Dan had bij H05 de fractie van Ongebouwd een vraag. Heb ik dat goed begrepen? De heer J. Van den Berg.

De heer Van den Berg: Dank u wel, voorzitter. Na behandeling in de commissie waarin de portefeuillehouder geprobeerd heeft onze vragen te beantwoorden, maar dat is niet helemaal goed gelukt. Hij heeft daar een belofte gedaan die hij nog niet nagekomen is. Hij heeft aangeboden om in een voetnoot nog een keer een

verduidelijking te geven over de complexe bemalingssituatie van de Schieveense polder. Daar wil ik me wat oprichten. Bij het onderwerp waar het investeringsbedrag voor gevraagd werd neemt de Schieveense polder het allergrootste gedeelte van in beslag, dat is toch wel opmerkelijk voor de Schieveense polder, die voor een groot gedeelte omgevormd gaat worden naar natuur. De portefeuillehouder heeft naar de toekomst aangegeven dat natuurbestemming, peilstijging, vernatting belangrijke zaken zijn voor het weidevogelgebeuren. Daar hebben we ook wat vragen over gesteld. De weidevogels gaan natuurlijk ook de fractie Ongebouwd zeer ten harte, daar proberen we het nodige aan te doen. Maar in de Schieveense polder, die u samen met partners wilt vernatten, het is een rijke weidevogelpolder, maar het probleem doet zich voor dat dat niet in de 90% van Rotterdam zit maar in de 10 - 15% waar nog de praktische veehouders aanwezig zijn, in het noordelijke gedeelte. Ik zou heel graag willen dat u daar ook uw licht eens opstak, wat terecht nodig is voor de weidevogels voordat we heel ingrijpende plannen gaan maken. Ik heb in de commissie een uitspraak gedaan dat ik het een beetje vreemd vond, de vernatting en de peilstijging en dat we daarnaast de capaciteit in de Schieveense polder met 40% wilden uitbreiden. Als geen ander weet ik dat op polderniveau de agrariërs blij zijn als de gemaalcapaciteit op orde is, dat is iets wat voor ons heel erg belangrijk is, maar in een polder die een heel andere bestemming gaat krijgen vinden wij dat toch een beetje vreemd. Daar had ik wat antwoorden en graag ook nog een uitleg op de beloofde voetnoot. Dank u.

De voorzitter: Het woord is aan hoogheemraad Middendorp.

De heer Middendorp: Dank u wel, voorzitter. Dank u wel heer Van den Berg voor de gelegenheid die u mij geeft om inderdaad aandacht te geven aan een omissie. U heeft inderdaad een uur geleden aangekondigd dat u de vragen stellen en ik heb inmiddels vastgesteld dat de tekst die we daarvoor hadden opgesteld niet in het verzamelformulier terecht is gekomen, dus ik neem aan dat die alsnog via de griffie bij u komt, maar ik zal niet zo flauw zijn om het hierbij te laten dus ik zal nu proberen u antwoord te geven. De polder Schieveen voldoet niet aan de provinciale normen voor wateroverlast. Die normen zijn voor natuur of agrariërs eigenlijk hetzelfde. Ik heb inderdaad in de commissie gezegd dat als onderdeel van het plan, waar Rotterdam de initiatiefnemer is, vooral in samenwerking met natuurmonumenten, dat er in het voorjaar wat zal worden vernat, met name voor de weidevogels. Zonder van de situatie ter plekke op de hoogte te zijn, dus als wij daar samen kunnen gaan kijken dan lijkt het me goed daar een afspraak over te maken. Door die tijdelijke vernatting in het voorjaar verandert op zich niets aan de normen en aan de behoeften voor bemalingscapaciteit. Het is wel zo dat eigenlijk die polder Schieveen al heel lang op het lijstje stond en staat om te worden aangepakt, maar dat het inderdaad nooit urgent genoeg was om aan te pakken en dat dit nu een mooi moment is, nu de hele polder op orde wordt gebracht en ingericht, om die drie gemalen mee te nemen. Daarmee doen we dus niets bijzonders dan we anders zouden doen. Ik heb mij ook verbaasd over dat er maar liefst 40% bij moet, maar, laten we zeggen, de mensen die er technisch over gaan hebben mij daarvan overtuigd. En als u in die technische vragen geïnteresseerd bent moeten we dat ook buiten de vergadering afspreken, hoe we aan die berekening komen. In de commissie heeft u specifiek nog gevraagd of er voor het nieuwe waterpeil ook een nieuw bouwbesluit komt. Het is zo dat het … besluit voor Schieveen in 2013 is vastgesteld, maar dat er nu wel door de gemeente Rotterdam voor de bouw beoogde peilwijziging een nieuw een vergunning voor peilaanpassingen moet worden aangevraagd. Dus dat wordt via de normale weg behandeld. Dus als ik zeg: we gaan het peil vernatten, loop ik feitelijk vooruit op de verwachte situatie. Want strikt genomen hebben we dat nog niet besloten. Heb ik hiermee al uw vragen beantwoord?

De heer Van den Berg: Bij interruptie.

De voorzitter: Ik ga gelijk de tweede ronde in, want u bent de enige dus u hoeft niet te interrumperen. U mag aan de gang. Tweede keer.

De heer Van den Berg: De beantwoording roept een nieuwe vraag op.

De heer Middendorp: En ik doe toch zo mijn best.

De heer Van den Berg: Binnen de periode van 10 jaar waarin gemeenten vraagt een peilherziening, opent dat de weg voor agrariërs in een polder die hetzelfde willen doen?

De voorzitter: Het woord is aan de hoogheemraad. Ik zie nog een vraag aan de rechterkant komen de heer Schouffoer voegt zich in het debat.

De heer Schouffoer: Ik voeg me graag in het debat, want ik hoor eigenlijk de twee heren, de heer Van den Berg en de hoogheemraad Middendorp zeggen dat ze graag samenwerken aan de vernatting ten behoeve van de weidevogels.

De voorzitter: De heer Middendorp, gaat u verder.

De heer Middendorp: Dank voor deze constatering, mijnheer Schouffoer. Van mijn kant bevestig ik die ja. Daar is ook een misverstand over. Even een zijstapje, op de weidevogels werd reeds onze voorgangers ingezet dat de beweging in de polder Schieveen, wij zijn op dit moment aan het kijken naar hoe we de status van de Woudse polder als kerngebied voor weidevogels kunnen opwaarderen. Hoewel, het gekke is, het gaat juist goed in de Woudse polder, maar dat willen we in ieder geval zo houden. Zo met de aandacht voor weidevogels zit het inmiddels in deze organisatie wel goed, zou ik willen concluderen. Over de vragen over de peil besluiten is het natuurlijk zo dat, als er aanleiding voor is u altijd in gesprek kunt treden. U kunt een vergunning aanvragen. De kans dat die spontaan wordt toegewezen, zonder vooroverleg, die kunt u zelf inschatten, die kan ik ook inschatten. Dat is het antwoord.

De voorzitter: Goed, we zijn aan het eind van de beraadslagingen over H 05. Is er nog behoefte aan een stemverklaring? Dan is het voorstel aangenomen.

H.09 OAS De Groote Lucht - fase 3

H.10 Wijziging bepalingen Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009

H.11 Verzamelkredietaanvraag geurbehandeling rioolgemaal Delft en geurloos slibverladen AWZI Houtrust

H.12 Strategisch Ketenplan Netwerk Afvalwaterketen Delfland

De voorzitter: De rest zijn hamerstukken, die zijn allemaal hierbij vastgesteld.

S. Sluiting

De voorzitter: Dan ben ik aan het eind en dan ben ik bij de heer Nanninga, die heeft aangekondigd voor de sluiting een motie te willen indienen. Wij kijken met belangstelling ernaar uit.

De heer Nanninga: Voorzitter, het is een traditie inmiddels om aan het eind van het jaar met een motie te komen: de kerstmotie. Een van de redenen is omdat er altijd nog veel tijd is voordat het eten wordt opgediend, dat weten veel mensen niet maar dat is wel van belang. Het heette vroeger altijd een ludieke motie, maar we hebben nu een nieuw, zeer serieus bestuur, dus inmiddels is het geen ludieke motie meer, maar een leuke motie. In deze motie, volgens mij is hij ook beschikbaar op het scherm, worden twee punten gevraagd. Ik heb nog niet ingediend. Oh, dan is hij nog niet op het scherm, dat klopt. Dan zal ik hem even toelichten. Hij kenmerkt zich door twee dingen. We hebben het idee geleend van andere mensen, namelijk van het hoogheemraadschap van Rijnland en van Amstel Gooi en Vecht en zij organiseren ieder jaar een battle of the beach, om het waterbewustzijn van jongeren te stimuleren wordt een zandkasteel gebouwd en degene van wie het zandkasteel het langste blijft staan heeft gewonnen. Dus je moet zo snel mogelijk beginnen met het versterken van het waterbewustzijn en daar past dit onderwijl heel erg goed in. Daarnaast hebben we een ander onderdeel en dat is namelijk het verbeteren van de waterkwaliteit. Wij delen altijd zeer veel bloemen uit hier en wij willen vragen aan het dagelijks bestuur of zij voortaan onbespoten bloemen willen uitdelen, dus dat is ook een onderdeel dat zo snel geen geld zal gaan kosten. Dat zijn eigenlijk kort de punten waar het over gaat. Hij is door verschillende mensen ondertekend, ik zal hem nu indienen.

De voorzitter: De motie is correct ingeleverd, dus hij mag op het scherm verschijnen nu. Gebruikelijk is dat ik namens het college reageer. We wilden natuurlijk een uitgebreide schorsing inlassen. Ik moet dus ook even nadenken over uw opmerking dat dit college serieus is. Ik heb nooit ontdekt dat het vorige dat niet was, maar dat laat ik maar even in het midden. De tekst is: een van de speerpunten van Delfland is het waterbewustzijn te vergroten; met het vergroten van het waterbewustzijn beter op jonge leeftijd kan worden begonnen; hierbij met oog op zeespiegelstijging tevens behoefte is aan extra Hollandse kustwaterbouwers die met beide benen in het zand staan; het initiatief battle of the beach van onze Noorderburen hier perfect bijpast; dat kinderen hierbij met klasgenootjes meedoen aan een zandkasteel een wedstrijd waarbij het team wint van wie het kasteel het langst stand houdt tegen de opkomende vloed; tevens overwegende dat Delfland bij bijzondere gelegenheden graag een bos bloemen cadeau geeft; Delfland daarbij met het oog op de waterkwaliteit van onbespoten gedrag hoort te zijn; goed het college D en H op om in 2016 aan te sluiten bij het initiatief van Rijnland en Amstel Gooi en Vecht, battle of the beach; hierbij te beijveren minimaal vier klassen van Delfland af te varen naar de zandkastelenwedstrijd; vanaf 2016 het goede voorbeeld te geven door alleen nog bossen bloemen weg te geven van biologische bloemenkwekers zodat het zeker is dat hier gewasbeschermingsmiddelen voor gebruikt zijn; en gaat over tot de orde van de dag. Dat staat er in. Ik moet even goed nadenken wat ik nu als commentaar op deze motie ga geven, omdat ik eigenlijk toch wel een grote teleurstelling heb. Ik weet niet of ik die gaan delen met u. Het eerste is: u zei het eigenlijk al, dat ik betreur dat het zo serieus wordt in deze eindejaarsmoties. Dat maakt ook eigenlijk dat je geen reacties kunt geven bij de moties, want dan moet je het hele proces van zorgvuldige beoordeling doorgaan, consultatie door derden, overleg met de buren, dat vraagt nogal wat. Dat staat niet in de net door u goedgekeurde begroting, er is geen KPI, er zijn geen prestatie afspraken, dus dit bezwaart mijn hart wel bijzonder, hoe hiermee om moet gaan. Ik wil toch dringend u verzoeken om voortaan de motie toch wel enig ontspannen karakter en feestvreugde mee te geven. Want uiteindelijk, de motie van de heer Hombergen van een paar jaar geleden namens u, over meer gastvrij zijn en hier naartoe komen, dat heeft uiteindelijk geleid tot een krediet van 18,8 miljoen ongeveer, maar er is wel wat aan voorafgegaan. Dus in die zin zeg ik: je vraagt wel wat, dus ik maak me daar wel ernstige zorgen over. Het zijn ook twee dingen zelfs die u vraagt. Even ingaand op die twee onderwerpen: de battle of the beach, het is aardig dat u het krediet aan onze buren geeft. Twee jaar geleden, overigens, hebben we er uitvoerig over gesproken. We hebben tegen de initiatiefnemers gezegd: wij zijn even met een behoorlijke bezetting bezig voor 725, maar ga naar onze buren, die willen wel. Daar is het ook begonnen en dat heeft zich ook verspreid. Maar het lijkt wel of u onze gedachten hebt kunnen lezen over dit onderwerp, want u bent

eigenlijk al te laat met deze motie. Dat ga ik u uitleggen. Begin november was de internationale waterweek in Amsterdam, het congres. De hele wereld was aanwezig, dus Delfland was ook aanwezig. We zijn overigens ook sponsor van dat evenement. Daar kwam ik ook de initiatiefnemers van de battle of the beach tegen, die in dit gebied wonen. De initiatiefnemers zeggen: daar hoort Delfland in, want het is zelfs zo: u vraagt naar klassen, maar Delflandse scholieren gingen dus naar het Rijnlandse gebied. Dus dat is vrij omslachtig om daar nou te gaan graven. Dan gaan wij ook naar Zeeland op vakantie, daar ga ik ook aan het strand zitten, dus je zult u zeggen: ga dan hier op het strand zitten. Waarom ga je naar Zeeland om daar op het strand te zitten? Dat ik met de vakantietijd te maken. Dus de discussie is gestart begin november en zoals het goed gebruik is, geef ik daar mijn kritische noot over uw motie eigenlijk. We hebben daar natuurlijk contact over gehad met medewerkers, ik vond het wel leuk natuurlijk, maar er zitten wat uitdagingen in: kun je meedoen? Maar uiteindelijk willen we ook nog eens langs de Nederlandse kust een soort battle of the beach krijgen, in meervoud, waarmee we ook het Guinness Book of Records halen, dat we gewoon van beneden tot boven, van Den Dolder tot en met Cadzand, die hele kust omscheppen. Dan haal je het echt wel. Dat is nog een uitdaging. Daar vond ik ook dit initiatief wel buitengewoon bijzonder, want u weet, ik ben in Den Haag opgegroeid en ging heel veel naar het strand en die frustraties nog altijd groot. Dan heb je weer iets moois gebouwd en dan is het zo weer weg als die vloed komt. Dat is toch altijd wel een diepe kras op mijn ziel, dat al die inspanningen voor niks zijn. Vandaar ook dat ik later nog solliciteerde hier een Delfland. Ik denk: waar gaat het tenminste echt over verdedigingslinies, gebouwen die ook blijven staan: duinen, dijken, die ga niet bij de eerste vloed ondersteboven en dat zien we ook. Dat geeft mij altijd een heel prettig gevoel als ik dat meemaak. Ook die zandmotor, die uniek is, dat is trouwens een heel milieuvriendelijke motoren, want er zit geen benzine of gas in, dat gaat vanzelf. Dat is echt een duurzame investering in die motor. Er is geen motor in de wereld die eigenlijk zonder welke grondstof dan ook loopt, behalve met wind en water. Dat is echt wel uniek. Dat wil ik maar even uitleggen. Dat telt ook bij de doelstelling van de collega Smits, die heeft een doelstelling die hij moet behalen over hoe duurzaam we zijn, en met die zandmotoren staan we sky-high bovenaan. Er is niemand die ons in kan halen en met een motor zo zuinig aan de gang is als collega Smits. Ter zake. Het hoort bij deze motie, mijnheer Middendorp, dat is zorgvuldige behandeling. Hij is namens zoveel fracties ingediend, dus ik nog even doorgaan. De gesprekken met de battle of the beach mensen zijn doorgegaan en dat hebben wij verkend. Het is te doen binnen de budgetten, ik heb daar moeten schrapen, want het is echt weer zoiets: kan dat wel? Moet het niet eerst terug naar de VV? Nu vaak iets uitgeven en worden, vingers getikt door wie dan ook. Het is te doen, het zit ergens in een verzamelpost, dus u ziet het ook helemaal niet. Gelukkig doen ook de grote jongens als Van Oord en … mee. De organisatie is ook buitengewoon enthousiast erover, en toen ging het college in retraite en gingen we praten over het waterbewustzijn. Ik heb daar een paar keer de battle of the beach genoemd. Ik had niet veel kennis, herbegonnen niet veel licht te branden, maar naarmate de dag voordat de was toch het gevoel aanwezig: dat is interessant. En aan het eind heb ik geconcludeerd bij het waterbewustzijn: laten we dat maar gaan doen.

De heer Nanninga: Mijnheer dijkgraaf, interruptie. U roept het beeld op dat het college in retraite was aan het strand om alvast te oefenen om te kijken of we daadwerkelijk konden winnen.

De voorzitter: Het was aan de oevers van de Vliet. Dat was historisch tuingrond. Het is wel in het verledenstrand geweest, maar dat is lang geleden.

De heer Schouffoer: Zonder eb en vloed.

De voorzitter: Eens was daar strand, dus daar moet vloed zijn geweest. Toen Den Haag nog niks was, was dat toch iets. Daarna hebben we gang gemaakt, en ik wou u even voorlezen, want ik was op zoek naar de mail

vanuit de organisatie, het ministerie van Infrastructuur en Milieu, Buitenlandse Zaken en EZ, die doen dat samen. Het is een Deltateam dat dat doet. Er is ons gemeld dat ze ons van harte welkom heten. Ik ben blij, zei de initiatiefnemer, dat mijn eigen hoogheemraadschap, dus dat is ook weer een tevreden belastingbetaler, van de partij is en dat het verschepen van Haagse scholen naar Rijnland wat omslachtig was. Namens ons team veel dank alvast en mijn verzoek dat aan Michiel, oftewel mij, over te brengen. En wij gaan daar op verder. Wat ik daarmee wil zeggen in deze toch vrij korte samenvatting, dat het uniek is dat u een motie indient en dat die al overgenomen wordt door het college met terugwerkende kracht. Dit is een bestuurlijke vernieuwing die niet in de werkgroep of commissie aan de orde komt.

De heer Nanninga: Voorzitter, wij wisten het echt niet.

De voorzitter: Dat is ook het mooie, dat we toch gescheiden verantwoordelijkheden hebben.

De heer Van Kretschmar: Bij interruptie, u bedoelt: u wist het te laat.

De voorzitter: Mevrouw De Zoete heeft een interruptie.

Mevrouw De Zoete: Voorzitter, ik heb een vraag over het andere punt, want u heeft het nu uitgelegd en dat komt allemaal heel mooi uit. Maar ik heb een vraag over de gewas bestrijdingsmiddelen.

De voorzitter: Daar ga ik zo meteen over verder.

De heer Schouffoer: Voorzitter, dank voor uw betoog, maar ik voel langzamerhand misverstanden ontstaan. In de motie en bij de overwegingen is verwezen naar Noorderburen, en later wordt in de motie zelfs Rijnland genoemd. Nu wil ik eigenlijk voor de hele VV melden dat ik van het opstellen van de motie niet had begrepen dat die in de gang was. Nou heb ik wat ervaring in een van die noordelijke waterschappen, ik heb ook voorgenomen bij intreden in dit algemeen bestuur: ga nou niet de hele tijd zitten vergelijken, hoewel veel mensen mij vragen: zie nu verschillen? Hoe is het nou, beter of slechter? Ik zeg dan altijd: het is anders, maar tot mijn vreugde constateer ik nu dat vanuit de VV voorstellen komen om zaken van andere waterschappen over te nemen. Er zijn nog heel veel andere dingen waarvan ik denk dat waterschappen in deze regio van elkaar kunnen leren, laat ik het zo formuleren.

De voorzitter: Ik dacht dat u de volgende periode weer in Rijnland ging zitten om alle dingen die u hier geleerd heeft daar weer in te brengen.

De heer Schouffoer: Dat sluit ik niet uit.

De voorzitter: De heer Hombergen nog.

De heer Hombergen: Ik dacht even dat ik u werkelijk hoorde zeggen dat u deze werkwijze ook wil voorstellen in de werkgroep monisme, dat je al van tevoren bedenkt wat wij zouden kunnen gaan zeggen en dat u dat alvast doet.

De voorzitter: Dat zijn theoretische mogelijkheden die ik aan de intelligentie van de werkgroep overlaat. Dan het tweede voorstel, daar moeten we echt nog even naar kijken. Ik wou al zeggen: we voeren het gewoon niet uit, want wij kennen dit gewasbeschermingsmiddel.

Mevrouw De Zoete: Dat is niet het punt.

De voorzitter: Deze motie is ook niet deugdelijk, maar het is meer voor de retoriek dat het gebruikt wordt in de communicatie als we tegen de glastuinbouw zeggen: het zijn beschermingsmiddelen en geen bestrijdingsmiddelen. Het is maar hoe je er tegenaan kijkt.

De heer Nanninga: We willen graag iedereen tegemoet komen, dus daarom.

Mevrouw De Zoete: Bij interruptie, als je gewas bestrijdingsmiddelen gebruikt, heb je dus geen bloemen meer. Dat betekent dus niet dat niemand dat gebruikt. Dat gaat verboden worden er in januari.

De voorzitter: Het is zelfs zo dat, als je een beetje zout bij rozen doet, dan gaan ze er ook uit. Met zout is niks aan de hand, maar als het bij rozen gooit gaat het heel gauw mis, dat kan ik u voorspellen. Alle kenners zitten aan tafel. Wij komen volgend jaar wel met een deel, want we hebben er wel naar gekeken overigens. Het is al eerder in de rondvraag gesteld. We dachten: de volgende keer geven we nooit meer bloemen want dan krijgen we er nooit meer vragen over. We geven alleen maar een fruitmand, dan weet ik zeker dat het onbespoten is. Dat is een poging tot uitlokking van mevrouw Hoogewerf geweest. Daar komen we nog op terug, dan wil ik ook niet teveel woorden aan besteden, want daar zitten wat de zorgvragen en dat soort dingen aan. U hoort nog van ons, en dan gaat het wel over gewasbeschermingsmiddelen. Overigens is daar een heel klemmende vraag moet ik zeggen, er zijn bloemisten die soms iets op de bloemen spuiten om ze wat mooier te maken. Is dat nou wel biologisch verantwoord? Daar moeten we nog eens over nadenken en wie weet gaan we daar nog een commissie opzetten. Maar dan moet eerst de commissie monisme klaar zijn voordat hier ruimte voor is. U hoort nader van ons. Ik ben aan het eind van de openbare vergadering gekomen. Wilt u de motie in stemming brengen? Het eerste deel hebben we overgenomen, het tweede deel krijgt u antwoord op.

Mevrouw Van der Burg: Voorzitter, ik wil er toch nog wel wat over zeggen. De motie is toch een formeel middel om een discussiepunt in te brengen in de vergadering. Dan wil ik mij toch richten op de derde bullet onderaan: roept het college op om vanaf 2016 het goede voorbeeld te geven. Het is een opvoedkundige volkswijsheid, dat je een gegeven paard niet in de bek mag kijken, tegenwoordig in de mond. Ik vind toch het geven van een bos bloemen, als er bijzondere dingen aan de hand zijn, een heel aardig en vriendelijk en meelevend en empathisch gebaar en dan moet ik toch een compliment geven aan de organisatie hier, aan het hoogheemraadschap, dat zij een bos bloemen geeft in dat soort gevallen. Los van de andere argumenten in de motie, ik wil dat toch wel benadrukt hebben.

De voorzitter: Ik heb ook overwogen om te zeggen: wij gaan voortaan alleen maar knollen en citroenen aan u geven, of dat soort dingen, maar dat laat ik maar even buiten. Daar kun je ook mooie bosjes en trosjes van maken, tegenwoordig is alles mooi en noem je dat gewoon kunst. Wij komen terug op deze motie en daarmee wordt het dan een vreugdevol vervolg.

De heer Hombergen: Mijnheer de dijkgraaf, wellicht dan toch in dit verband: werden aan het begin van deze vergadering gesproken over iets met een bedrag van 1 miljoen. Je hebt tegenwoordig ook steeds vaker opkomende initiatieven met betrekking tot stadslandbouw. Misschien dat het totaal u op nieuwe gedachten brengt.

De voorzitter: Afgelopen vrijdagmiddag, we gaan nog even door, is nog een experimentele decentrale zuiveringsinstallatie met alles erop en eraan in “uit in je eigen stad” in Rotterdam geopend. Ik kan het u allen aanbevelen om daar nog eens te gaan kijken, en daar kun je stadslandbouw ook dichterbij halen. Daar is ook een keur van mogelijkheden in. Zeker zijn daar citroenen te krijgen, nee niet citroenen, maar wel uien en

knollen. Citroenen is wat lastig in ons klimaat. Wie weet vinden we daar ook weer wat op. Hebt u nog een leuke tuin, onbespoten? Misschien bestellen we dan voortaan de bloemen en dan zeggen we: houdt u ze maar, u hebt ze al. Wie weet gaan we er nog eens over denken. Ik laat het erbij, want anders wordt ik echt serieus. Ik ben bij sluiting. Voor dat ik dat doe had ik nog een vertrouwelijke vraag: wilt u nog vertrouwelijk vergaderen, want dan moet ik nog even notulen vaststellen en dat soort dingen? Als u dat niet nodig vindt gaan we dat niet meer doen. U hebt het gezien allemaal? Dus dat is ook vastgesteld. Hierbij is de vergadering gesloten. Straks om 11:30 uur ongeveer kunt u bij de lunch aanschuiven. We hebben een beetje rekening gehouden met dat we iets eerder kunnen beginnen, dus welkom zo meteen beneden.

DEFINITIEVE LIJST STUKKEN TER KENNISNAME

KENMERK : **1240344** VV **: 18 februari 2016**
ONDERWERP : Stukken ter kennisname AGENDAPUNT : **06**
BIJLAGE(N) : 0

Delft, 11 februari 2016

AAN DE VERENIGDE VERGADERING VAN DELFLAND,

	Stukken ter kennisname	**Afhandelings-voorstel**
06.01	Conceptnotulen commissie Bestuur, Organisatie en Bedrijfsvoering, commissie Stedelijk Water en Watersysteem en commissie Gezond, Schoon en Gezuiverd Water d.d. 2 februari 2016	**Ter kennisname**

Dijkgraaf en Hoogheemraden van Delfland,
de Secretaris,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart

de Dijkgraaf,

mr. M.A.P. van Haersma Buma

COMMISSIE BESTUUR, ORGANISATIE EN BEDRIJFSVOERING

Delft, 2 februari 2016

AAN DE VERENIGDE VERGADERING VAN DELFLAND

Advies van de commissie Bestuur, Organisatie en Bedrijfsvoering, tevens **conceptverslag** van de vergadering op 2 februari 2016 over de aan haar voorgelegde voorstellen van het college van dijkgraaf en hoogheemraden, ter behandeling in de Verenigde Vergadering van 18 februari 2016.

Aanwezig:	
dhr. mr. M.A.P. van Haersma Buma	dijkgraaf, voorzitter
dhr. drs. M. Smits	hoogheemraad
mevr. mr. A.J. Buisman	secretaris
dhr. ir. L.P.I.M. Hombergen	PvdA
dhr. N.A. Boedhoe	PvdA
mevr. drs. A.C.J. Jans	AWP Delfland
dhr. ir. F.L.J. van Kasteren	AWP Delfland
dhr. mr. P. van den Berg	Bedrijfsgebouwd
mevr. N.J. Dijkshoorn-van Dijk	Ongebouwd
mevr. M.D.M. Ammerlaan-Romeyn	Ongebouwd
dhr. drs. L.W. Nanninga	Water Natuurlijk
mevr. drs. K. Bebelaar	Water Natuurlijk
dhr. ir. J.B. Simon	Partij voor de Dieren
dhr. mr. S.F. Fekkes	50PLUS
dhr. J.G.M. Schouffoer	Natuur
dhr. R.A.C. Kuijvenhoven	CDA
mevr. drs. M.J. Hilders	VVD
mevr. mr. Th. Eekhout	VVD
dhr. Y. Lont	ChristenUnie-SGP

Voorts is aanwezig:	
dhr. H. Hoogweg	agendapunt B4.01
dhr. M. Brandt	Agendapunt B4.02

1. Opening, vaststellen agenda

De voorzitter opent de vergadering om 9.00 uur en heet de aanwezigen welkom.

De agenda

De heer Nanninga meldt de aanwezigheid van zijn fractiegenoot mevrouw Bebelaar, die woordvoerder zal zijn bij bepaalde onderwerpen. Hij vraagt of hij dit iedere vergadering weer moet blijven melden. De voorzitter antwoordt dat het erom gaat dat er per agendapunt slechts één woordvoerder per fractie is. Melden is van belang als een fractie het woord wil voeren bij een stuk dat niet als bespreekstuk is geagendeerd.

Mevrouw Bebelaar heeft een opmerking bij agendapunt H.13.

De heer Kuijvenhoven wil graag iets zeggen over het Kiescompas, agendapunt H.04.

Met deze aanvullingen wordt de agenda vastgesteld.

2. Vaststellen notulen van de vergaderingen van 1 december 2015

Tekstueel:
Pagina 10 bovenaan: de zin waarin de heer Schouffoer zegt dat het 'prettig is dat (…)', wordt geschrapt.

Met deze wijziging wordt het verslag vastgesteld.

Naar aanleiding van:
Pagina 2, de heer Fekkes vraagt hoogheemraad Smits om een toelichting op de uitkomsten van zijn overleg met de RBG, over de samenloop van verschillende wetsartikelen ten aanzien van studiefinanciering. Hoogheemraad Smits vertelt dat twee verschillende wetten op het eerste gezicht met elkaar in strijd lijken te zijn over de vraag of er beslag gelegd kan worden op studiefinanciering ten behoeve van waterschapsheffingen. De slotconclusie is dat studenten wel kunnen worden aangeslagen, omdat studiefinanciering onder het inkomensbegrip valt, maar dat er geen beslag op kan worden gelegd. Over dit onderwerp wordt een expliciete tekst in de notulen opgenomen.

3. Mededelingen

De voorzitter introduceert Anja Buisman, teamleider JVI, als nieuwe secretaris.
Hij vertelt dat de overgang naar het tijdelijke gebouw goed is verlopen. De organisatie heeft zich bijzonder flexibel opgesteld. De Phoenixstraat is praktisch leeg. Het gunningsverzoek komt in de loop van deze maand naar het college. De projectleider is opnieuw ingehuurd.

De heer Van den Berg vraagt of de gunning conform de planning verloopt en welke consequenties er kunnen zijn voor de planning. De voorzitter antwoordt dat de aannemers net binnenkomen. De planning van het bestuur klopt nog steeds. De VV zal na gunning geïnformeerd worden over eventuele consequenties voor planning en financiën.
Volgende week moet de Phoenixstraat schoon opgeleverd worden.

De heer Nanninga meldt dat mevrouw Bebelaar al geruime tijd haar bul heeft. Haar titel wordt toegevoegd aan haar naamkaartje.

a. Terugkoppeling gemeenschappelijke regelingen

Hoogheemraad Smits meldt dat de RBG twee weken geleden heeft vergaderd en de Begroting 2016 heeft gewijzigd op het punt van het kwijtscheldingsbeleid. Een aantal deelnemers heeft zienswijzen ingediend. Het AB heeft de voorgestelde begroting goedgekeurd.

Mevrouw Eekhout vraagt of het besluit op de agenda over de begrotingswijziging dan enkel een formaliteit achteraf is. Hoogheemraad Smits bevestigt dit.

b. Terugkoppeling uit Unie Commissies

De heer Smits meldt dat er komende week gesproken wordt over het nieuwe belastingstelsel.

4. B. Bespreekstukken

01. Verordening bezoldiging, vergoedingen en tegemoetkomingen bestuursleden Hoogheemraadschap van Delfland

De voorzitter licht toe dat de opmerkingen van de heer Fekkes worden verwerkt. De opzet van de verordening is dat alle bestaande regelingen in één verordening zijn samengevoegd, wat tot een overzichtelijker en doorzoekbaarder systeem moet leiden.

Eerste termijn

Mevrouw Bebelaar leest dat het besluit over de verordening van 2015 gaat, maar hoort graag de exacte ingangsdatum.

Mevrouw Eekhout heeft geen inhoudelijke opmerkingen voorbereid. Ze gaat akkoord met de bundeling van verschillende reglementen.

Mevrouw Ammerlaan vraagt of het vervoersreglement al op de nieuwe situatie is aangepast en of scholing consequenties heeft voor de begroting. Verder staat nergens of de DB's beschikking hebben over een iPad. Ze vraagt of de wachtgeldregelingen in het kader van transparantie niet ook in dit verhaal thuishoren.

De heer Simon heeft enkel via eigen berekeningen kunnen achterhalen wat de DB-leden precies verdienen. Deze informatie mag wat hem betreft wel concreet worden omschreven, in plaats van in percentages te worden aangeduid. De toelichting bij artikel 5 van de verordening zegt dat de reiskosten en telefoonkosten in het vervoersreglement staan, maar ze zijn niet terug te vinden.

De heer Fekkes stelt dat de verordening en de bijlagen onderdeel horen te zijn van het besluit. De geldigheid zou met terugwerkende kracht tot 26 maart 2015 zijn, maar in het besluit tot en met 26 maart. Spreker vraagt welke van de twee klopt, op grond waarvan deze datum is bepaald, en of er geen administratieve problemen uit voortkomen. De voorzitter meldt dat de nieuwe VV op 26 maart is begonnen, vandaar de datum.

De heer Van den Berg memoreert dat er in de agendacommissie is gesproken over de vergoedingen voor plaatsvervangers. In het voorstel staat dat ook hun parkeerkosten worden vergoed. Hij vraagt zich af of dit klopt en waar in de verordening dit is geregeld.

De heer Lont zal zijn technische opmerkingen e-mailen.

Mevrouw Jans maakt haar complimenten voor het gedane werk. Tot nu toe was het onderwerp scholing onderbelicht. Ze sluit zich aan bij gestelde vragen over de parkeerkosten, want in haar herinnering waren de uitkomsten van het overleg in de agendacommissie anders.

De heer Hombergen dacht dat het niet alleen om bundelen maar ook om opschonen van de regelingen ging. De Verordening vaste adviescommissies had ook beter opgeschoond kunnen worden waar het gaat om bijvoorbeeld 'ontstentenis' van leden.

De heer Kuijvenhoven vindt het goed dat dit soort zaken worden samengevat. Hij werd getriggerd door de opmerking dat er 'in deze verordening zaken worden geregeld die niet op een andere manier zijn vastgelegd'. Nu vraagt hij zich af welke zaken tot op heden dan niet waren vastgelegd.

Beantwoording

De voorzitter zegt toe dat de ingangsdatum zal worden geüniformeerd in de stukken. Er is naast bundelen inderdaad ook sprake van opschonen van de regelingen. De pareervergoeding geldt inderdaad voor de VV-leden. Dit wordt in het waterschapsbesluit opengelaten en staat daarom nu in artikel 6 van de verordening. De iPad voor DB-leden is afgedekt. In het waterschapsbesluit is de honorering wachtgeld geregeld. Vandaar dat dit niet terugkomt in de verordening.

De heer Hombergen merkt per interruptie op dat het behulpzaam zou zijn als er in de toelichting wel verwezen wordt naar de plek waar zaken die bijvoorbeeld al in het waterschapbesluit staan, terug te vinden zijn. De voorzitter zegt toe dat dergelijke informatie in de toelichting verwerkt zal worden.

De heer Hoogweg vult aan dat alle regelingen die in het Waterschapsbesluit staan, ook van toepassing zijn op leden van het AB en DB. Dit geldt ook voor de telefoonregeling. Met

terugwerkende kracht kunnen parkeerkosten tot maart worden gedeclareerd door zowel DB-leden als plaatsvervangers.

De heer Van den Berg wijst er per interruptie op dat de parkeerkosten voor DB-leden verwerkt waren in de onkostenvergoeding, en deze vergoeding geldt niet voor vervangers. De vraag blijft dus hoe hun kosten zijn gedekt.

De voorzitter zegt toe nog meer in detail op het laatste terug te komen. De toelichting wordt verhelderd. Waarom de Verordening vaste commissies niet is aangepast, komt een keer apart aan de orde als de werkgroep monisme klaar is. In de verordening staat alles wat het waterschap zelf moet regelen en dus niet in een centrale regeling als het Waterschapsbesluit is opgenomen. Het gaat niet om regelingen die er voorheen niet waren, maar enkel om zaken die verspreid stonden over verschillende regelingen.

Tweede termijn

Mevrouw Eekhout heeft uit nieuwsgierigheid ook gezocht naar de bezoldigingen. Voor burgers die het willen weten, zou het vanuit dienstverleningsoogpunt goed zijn om die informatie toch in getallen op de website te zetten. De voorzitter zegt toe de mogelijkheid van concretere informatie over de bezoldigingen te zullen onderzoeken. Wellicht kan er iets over in de toelichting.

Mevrouw Ammerlaan vraagt of er voor de volgende VV nog een aangepast stuk komt, want zij worstelt met de vergoedingen voor de plaatsvervangers. Zelf heeft ze een vervanger die altijd bij het fractieoverleg is. Het is haar onduidelijk of hij reiskosten kan declareren. De heer Hoogweg antwoordt dat plaatsvervangers voor bijgewoonde bijeenkomsten 20% van het maandbedrag ontvangen dat VV-leden krijgen. Parkeerkosten krijgen ze ook terug. Reiskosten worden al sinds 2009 via de fractie gedeclareerd.

De heer Schouffoer roept het college op om de transparantie over onkostenvergoedingen enkel op aanvraag te bieden, omdat het nu al moeilijk blijkt om de website op dit punt up-to-date te houden.

Mevrouw Jans vindt artikel 7 over plaatsvervangers voor niet-juristen lastig te interpreteren. Doorgaans zijn alle verordeningen op wetten.nl te vinden. Ze vraagt of dat ook met deze verordening gebeurt.

De voorzitter zegt toe een staatje te zullen laten maken waarin ook de plaatsvervangers worden meegenomen. Wijzigingen worden voorafgaand aan de VV doorgestuurd.

De verordening gaat als hamerstuk door naar de VV.

02. Gedragscodes Integriteit

De heer Kuijvenhoven begrijpt dat het kader van 2005 hiermee wordt vervangen. Het nodige voorwerk is kennelijk geschied. Hij heeft verder geen opmerkingen.

De heer Schouffoer wenst integriteit zo min mogelijk ter discussie te stellen. Hij kan zich vinden in de code.

De heer Hombergen vraagt hoe de werkwijze is als iemand met een integriteitskwestie zit en of er in een vertrouwenspersoon wordt voorzien.

Mevrouw Jans vindt het stuk heel degelijk en goed onderbouwd. Ze sluit zich aan bij de vraag over een vertrouwenspersoon voor bijvoorbeeld klokkenluiders. Ze adviseert het college hier iets over in de toelichting op te nemen. Onder integriteit valt wat haar betreft ook de omgang met vertrouwelijke informatie. Het is van belang dat de status van een stuk helder is en welke stappen er nodig zijn om een stuk de vertrouwelijke status te geven. Als een stuk vertrouwelijk is, mag daar geen twijfel over bestaan en moet de datum tot wanneer het onder

embargo is helder zijn. Er zijn voldoende goede voorbeelden voor handen om dit goed te regelen, dus dat hoeft niet veel tijd te kosten.

De heer Lont sluit zich aan bij mevrouw Jans en de heer Hombergen ten aanzien van vertrouwenspersonen en de meldcode.

De heer Van den Berg vraagt of dit hetzelfde stuk is als het stuk dat tijdens de bestuursconferentie is besproken en of het klopt dat deze conferentie kennelijk niet tot inzichtswijzigingen heeft geleid.

De heer Fekkes vindt dit een belangrijk onderwerp. Inhoudelijk heeft hij geen opmerkingen. Ten aanzien van de juridische vormgeving zouden de bijlagen onderdeel uit moeten maken van het besluit.

Mevrouw Ammerlaan begrijpt dat vanuit de aanbevelingen vooral de bestuurlijke en juridische componenten zijn meegenomen. Ze vraagt naar de redenen waarom andere aanbevelingen niet zijn meegenomen. Ook vraagt ze waarom er alsnog iets in is opgenomen over het reizen naar het buitenland, terwijl dit onderwerp al in een aparte verordening gedekt was. De bestuursconferentie heeft een aantal prioriteiten opgeleverd. Ze vraagt hoe die in dit voorstel zijn verwerkt.

Mevrouw Eekhout sluit zich bij de laatste vraag aan. De code is mooi. De samenvatting lijkt: 'bij twijfel niet inhalen'. Ze vraagt de voorzitter om kort aan te geven hoe de handhaving nu belegd is voor zowel strafbare feiten als niet strafbare maar niettemin twijfelachtige feiten. In artikel 4.1 is in wezen sprake van een inschatting van de vraag in welke gevallen schenkingen je onafhankelijke positie zouden beïnvloeden. De vraag is door wie deze inschatting gemaakt wordt. Artikel 6.2 zegt dat er een voorzet voor de uitwerking gedaan moet worden. Spreekster vraagt of dit de volgende stap wordt. Ze hoort graag een termijn waarbinnen een voorstel te verwachten valt. De vertrouwenspersoon lijkt haar geen thema om nu halsoverkop in de code te verwerken. Het lijkt haar beter dit in de uitwerking ingevolge artikel 6.2 mee te nemen. De vertrouwelijkheid van stukken is bij haar weten bij de wet geregeld. Als dit nadere omschrijving vergt, zou dat in het Reglement van orde moeten. Het gaat er immers om wanneer iets vertrouwelijk is en hoe men dit geacht kan worden te weten.

De heer Nanninga sluit zich aan bij de opmerkingen van mevrouw Eekhout over artikel 6.2. Daarin kan ook verder uitwerking gegeven worden aan de contactpersoon. Inhoudelijk vraagt hij bij artikel 4.2, pagina 8, of hij zijn buitenlandse reis om een buitenlandse bachelortitel te verkrijgen, ook moet melden.

Beantwoording

De voorzitter was niet bij de genoemde conferentie in november aanwezig. Uit het verslag daarvan weet hij echter dat er weliswaar veel uitkwam, maar nauwelijks zaken die directe consequenties hadden voor de regeling zelf. Aanpassing van de teksten was dus niet nodig. Klokkenluidersregelingen en vertrouwensregelingen zijn er al, dus die kant is al afgedekt. Er zal nog wel naar worden verwezen. Naar de VV toe hebben dijkgraaf en secretarisdirecteur een taak. Er wordt verslag gedaan aan dijkgraaf en secretarisdirecteur. In sommige gevallen zal dit leiden tot acties of besluiten tot wijzigingen. Aangiften gaan in consultatie tussen secretarisdirecteur en de betreffende portefeuillehouder. Het college wordt altijd over de incidenten geïnformeerd. De bestuurlijk/politieke verantwoordelijkheid ligt bij de portefeuillehouder. Bij integriteitskwesties van VV-leden doet men er verstandig aan zich tot de voorzitter te wenden. Deze meldingen worden vastgelegd. Als het gaat om ernstige schendingen, wordt het in het fractievoorzittersoverleg aan de orde gesteld. De discussie gaat niet over schendingen, maar over het melden van zaken als men in de loop van een bestuurstermijn nevenfuncties accepteert. Dit was een vaag punt, waarvan de uitwerking nog volgt voordat de heer Hoogweg in de loop van dit jaar met pensioen gaat. De exacte termijn wordt in de notulen opgenomen.

Mevrouw Eekhout vraagt per interruptie of het mogelijk is om de VV er eens per jaar aan te herinneren of zij nog iets te melden hebben. Een wisseling van nevenfuncties voltrekt zich

soms zonder dat men zich bewust is van de meldingsplicht. De voorzitter zegt een periodieke herinnering hieraan via Outlook toe.

De heer Hoogweg licht toe dat in de toelichting bij artikel 4.2 staat dat het enkel gaat om buitenlandse reizen die in de hoedanigheid als AB-lid worden geaccepteerd. Privéreizen hoeven niet te worden gemeld.

De voorzitter zegt toe dat ten aanzien van paragraaf 3 gekeken zal worden naar het onderdeel geheimhouding in het kader van het Reglement van orde. Als er geheimhouding is opgelegd, staat dat doorgaans duidelijk op de stukken zelf. Maar hier wordt op teruggekomen in het kader van Reglement van orde.

Tweede termijn

De heer Hombergen merkt op dat nergens is vastgelegd dat een lid ook kan kiezen om ergens niet het woord over te voeren als hij zelf bij het betreffende onderwerp betrokken is. Mevrouw Bebelaar vindt het chique om het expliciet te melden en de vergadering even te verlaten als een onderwerp wordt behandeld waar men in een andere hoedanigheid bij betrokken is.

Mevrouw Jans leest dat de voorzitter het initiatief neemt om communicatie en trainingen over integriteit te plannen. Ze wacht de eerste uitnodiging met spanning af.

De heer Hombergen vraagt of ook de plaatsvervangers hieronder vallen. De voorzitter antwoordt van wel, zolang ze de eed of gelofte hebben afgelegd. De heer Hoogweg vult aan dat nog wel wordt nagegaan of er op dit punt nog een gat zit.

Het voorstel wordt als hamerstuk doorgeleid naar de VV.

03. Delegatie vaststellen legger en leggerwijzigingen

De voorzitter licht toe dat er een kader nodig is en dat dit stuk daar een uitwerking van is. Er komen de komende jaren nog veel meer van dit soort voorstellen.

Eerste termijn

De heer Nanninga heeft een probleem met de ondoorzichtigheid van wat er allemaal wordt gedelegeerd. De voorzitter verklaart dat de discussie over vier andere delegatiebesluiten nog gaande is. Van de leggerwijzigingen binnen deze regeling wordt in de jaarrekening een overzicht gegeven.

Mevrouw Hilders vindt het niet voldoende om enkel het aantal leggerwijzigingen te melden. Er moet ook bij staan waar het over gaat.

Mevrouw Ammerlaan las op pagina 3 dat het gaat om wijzigingen in relatie tot het verlenen van een watervergunning en vraagt of dit betekent dat er niet in alle gevallen wordt gedelegeerd. Ze wil graag helder hebben om weke gevallen het precies gaat en wie de beslissingen neemt. Het AB blijft kennelijk kaderstellend, maar heeft daar eigenlijk een uitgangspuntenkader bij nodig.

De heer Simon gaat akkoord met het voorstel; hij ziet het als een efficiëntieverbetering.

De heer Van den Berg heeft problemen met het voorstel, zowel ten aanzien van de onderbouwing, de inhoud als de timing. De onderbouwing van het probleem wordt niet echt duidelijk in het voorstel. Inhoudelijk krijgt hij de indruk dat er een integrale bevoegdheid wordt gedelegeerd aan het DB, terwijl de problematiek zich vooral voordoet bij projectbesluiten, als gevolg waarvan de legger moet worden aangepast. Daarmee gaat de reikwijdte van het voorstel te ver. De legger is het beleidskader. Als dat wordt gedelegeerd, is de vraag wat er nog overblijft van de bevoegdheid van de VV. De timing lijkt ongelukkig nu de werkgroep monisme nog bezig is met zijn werk. De vraag is dus waarom dit voorstel juist

op dit moment gedaan wordt, in plaats van het in de bredere besluitvorming van de werkgroep monisme mee te nemen.

De heer Lont maakt zich ook zorgen over de integrale legger. Hij vreest dat de keur en regeling van onderhoud elkaar klem leggen en vraagt of de VV ieder half jaar een overzicht kan krijgen van de gedelegeerde besluiten.

Mevrouw Jans sluit zich aan bij de stelling dat dit besluit prematuur is, nu de werkgroep monisme nog niet met een voorstel is gekomen. In de aantekeningen van de werkgroep monisme staat dat dit onderwerp nog in de commissie BOB zou komen. Dat kan eventueel de volgende keer.

De heer Boedhoe begrijpt de geuite zorgen, en wil graag preciezer weten wat er in feiten wordt gedelegeerd. Hij vat de tekst in het voorstel op als aangaande enkel de operationele zaken. Het besluit zelf is echter veel algemener geformuleerd. De oplossing kan zijn om de tekst in het besluit zelf scherper te formuleren. Hij geeft er de voorkeur aan het besluit over dit voorstel uit te stellen tot nadat de discussie over de delegaties is afgerond.

De heer Schouffoer zou een 1c opnemen, waarin komt te staan dat de VV jaarlijks de wijzigingen op de legger vaststelt.

De heer Kuijvenhoven kan zich vinden in het voorstel, daar het de administratieve last zal verlagen. Hij vatte het voorstel op als een poging efficiënter te gaan werken. Hij sluit zich aan bij de heer Nanninga en stelt dat een VV van alles kan delegeren, maar niet zijn verantwoordelijkheid.

Beantwoording

De voorzitter zou gehoor willen geven aan de suggestie van de heer Boedhoe om het besluit scherper te formuleren. Hij gelooft dat de schoen daar inderdaad wringt. Het college zal nog eens goed naar de formulering van het besluit kijken. Ook is hij het ermee eens dat het overzicht van de gelegeerde besluiten iets zou moeten zeggen over de inhoud van de besluiten. Wijziging van de verordening zelf blijft een verantwoordelijkheid van de VV. De delegatie waar het nu om gaat, betreft enkel wijzigingen die voortkomen uit een te verlenen watervergunning of projectplan. Het gaat om vragen aan de VV over iets wat al gebeurd is, dus waar feitelijk toch al niets meer aan te veranderen is. Daarnaast betekent het naar de samenleving toe een versimpeling. Bij de vergunningprocedure is er al mogelijkheid tot bezwaar geboden. Het zet burgers op het verkeerde been als ze achteraf nog iets krijgen voorgelegd dat al is afgerond. De verschillende kaders zijn er al. Het college mag geen echte leggerwijziging doorvoeren. Het echt om een uitvoerende, administratieve regeling. Hij adviseert niet om het stuk terug te brengen in de commissie.

Tweede termijn

Mevrouw Hilders vindt het belangrijk dat er minder regels zijn en dat er efficiënt gewerkt wordt. Ze vindt het goed als er nog even naar de redactie wordt gekeken.

Mevrouw Ammerlaan vindt het ook belangrijk dat er nog naar de tekst wordt gekeken. Ook de titel wekt nu de suggestie dat het vaststellen van de hele legger wordt gedelegeerd.

De heer Van den Berg is blij dat er geen integrale delegatie van de legger wordt beoogd. De vraag blijft wat precies bedoeld wordt met ‘het kaderstellende beleid’ dat bij de VV blijft liggen. De timing blijft merkwaardig in relatie tot de bezigheden van de werkgroep Monisme. Hij laat het stuk onder voorbehoud doorgaan naar de VV.

De heer Lont is gerustgesteld als de bepaling scherper wordt omgeschreven.

Mevrouw Jans denkt dat ze wel akkoord kan gaan met het voorstel, mits het wordt aangepast ten aanzien van de beperking op rechtszekerheid van de burger.

De heer Boedhoe is blij met de beantwoording. Het doel is efficiency en klantvriendelijkheid. Het college bij de gemeente heeft ook operationele bevoegdheid om zaken te regelen. Zoiets zou hier ook moeten kunnen. Hij raadt het college aan de zinsnede hierover uit de notitie over te nemen.

De heer Schouffoer is blij met de toegezegde verbetering.

De heer Kuijvenhoven heeft ook twijfels aan de timing. Hij vraagt wie diegene is die voorstelt om bevoegdheden te mandateren.

Beantwoording

De voorzitter kan wel een mouw passen aan de formulering. Het woordgebruik is her en der misleidend en dat moet worden vermeden. Als voorbeeld neemt hij de vaststelling van de zeewering. Binnen dit vastgestelde kader worden nu de watervergunningen afgegeven. Het beleid wordt door de VV vastgesteld en op grond daarvan kan de organisatie verder. De zinsnede waar de heer Boedhoe mee kwam, wordt doorgevoerd. De timing was ingegeven door het feit dat er allerlei kleine leggerwijzigingen aankomen. Dit leidde vorig jaar tot discussie. Het lijkt niet de moeite waard om al die kleine wijzigingen aan de VV voor te leggen. Dit besluit bijt de werkzaamheden van de werkgroep Monisme niet. De ambtelijke organisatie zal een voorstel doen en dat wordt dan aan het college voorgelegd. Ook wat in mandaat wordt verleend, zal in de jaarlijkse rapportages te zien zijn. Rond de schouw had bijvoorbeeld nog een leggerwijziging moeten plaatsvinden als gevolg van een latere inmeting die niet klopte. Sommige watervergunningen zijn heel oud, waardoor zaken inmiddels een meter anders kunnen liggen. Het gaat echt om 'minor details'. Mocht gaandeweg blijken dat zaken toch aan de VV zouden moeten worden voorgelegd, dan gebeurt dat gewoon.

Het stuk wordt als hamerstuk doorgeleid naar de VV.

04. Bestuurlijke handleiding P&C 2016

De heer Nanninga vindt dit eigenlijk meer een hamerstuk. Hij is benieuwd naar de mening van mevrouw Jans.

De heer Simon was vol lof over de omvang van het stuk en vond het lekker beknopt.

De heer Fekkes ziet de bijlagen graag terug in het besluit.

De heer Van den Berg vraagt wat er is veranderd ten opzichte van de bestuurlijke handleiding 2015, en zo ja: wat en waarom.

De heer Van Kasteren realiseert zich dat de VV in het verleden heeft besloten om van twee naar één burap terug te gaan. Als coalitie is vastgesteld om een structurele bezuinigingstaak te realiseren van 10 miljoen euro. Deze is nog niet gerealiseerd. In het kader van de bewaking hiervan is de vraag of de structurele bezuiniging wat kan worden teruggeschroefd. Een ander accent dat hij tegenkwam is dat er wordt voorgesteld om geen begrotingswijzigingen meer mee te nemen in de Najaarsbrief. Hij vreest dat deze keuze ertoe zou kunnen leiden dat onregelmatigheden worden weggepoetst.

De heer Hombergen hecht aan een sterke rekeningcommissie. In de bijlage staat een schema met data. Hij vraagt waar deze data voor staan: zijn dit data waarop de rekeningcommissie bepaalde stukken krijgt? Het is belangrijk dat de rekeningcommissie genoeg tijd krijgt om haar werk te doen. Tussen aanlevering op 24 maart en behandeling op 5 april zit wel erg weinig tijd om degelijk werk te doen.

De heer Schouffoer kan zich vinden in het voorstel, maar vraagt welk product er van de rekeningcommissie verwacht kan worden.

De heer Kuijvenhoven is het eens met de cyclus. In de kernboodschap zou hij liever stellen dat het gaat om 'in control blijven' dan om 'in control raken' van de organisatie.

Beantwoording

Hoogheemraad Smits erkent dat de ambtelijke organisatie al in control is. Omdat er jaar op jaar een behoorlijk overschot gerealiseerd wordt, ligt er voor de organisatie niettemin nog een taak om verder in control te raken. Dit is een punt van aandacht voor de kadernota. De rekeningcommissie wordt zeer gewaardeerd. Het streven is om de rapportages zo beknopt mogelijk te houden. De bijlagen zullen in het besluit worden opgenomen. De procedure is qua tijdsplanning exact hetzelfde gebleven als hij was. De bezuinigingstaakstelling zal wat scherper worden geformuleerd. De Najaarsbrief geeft een doorkijkje op de stand van zaken ten opzichte van de begroting van dat najaar. Er zou geen begrotingswijziging in moeten voorkomen. Er worden geen verschillen mee weggepoetst. De data moeten inderdaad in het vervolg beter worden afgestemd zodat de rekeningcommissie zorgvuldig kan werken. De rekeningcommissie krijgt de stukken zo snel mogelijk. Eerder in het seizoen moet een totaalschema worden gepland.

Mevrouw Jans antwoordt dat de rekeningcommissie uiterlijk twee maanden na het uitbrengen van de jaarrekening een rapport met bevindingen uitbrengt. Liefst gebeurt dit aanzienlijk sneller, zodat de VV het bij de bespreking kan gebruiken. De planning is enorm krap. Dat is in de rekeningcommissie besproken. In de agenda wordt er zo veel mogelijk rekening mee gehouden.

Het stuk gaat als hamerstuk naar de VV, voor de heer Hombergen onder het voorbehoud dat er volgend jaar meer ruimte in de verwerkingstijd wordt gecreëerd.

05. Regionale Belasting Groep: Zienswijze Delfland op concept 1e wijziging begroting RBG 2016

Mevrouw Eekhout gaat inhoudelijk akkoord, maar vraagt hoe het kan dat de VV dit voorstel nu pas krijgt. Ze vraagt of de RBG te vroeg was met besluiten, of Delfland te laat.

De heer Simon vindt de bespreking duidelijk mosterd na de maaltijd. De getallen zijn duidelijk, evenals de zienswijze. Het voorbeeld van de manier waarop de RBG omgaat met de gevolgen van het nieuwe kwijtscheldingsbeleid (emotionele belasting voor medewerkers en beveiliging) verdient navolging.

De heer Fekkes noemt de wijziging onontkoombaar.

De heer Van den Berg vroeg zich af of er al aanslagen zijn opgelegd en of er iets valt te zeggen over de ervaringen ermee.

De heer Van Kasteren sluit zich aan bij de vragen van zijn voorganger. Hij deelt de ambitie om frequent te rapporteren. Hij vraagt of er wijzigingen zijn in de inschattingen en dringt aan op aandacht daarvoor in de bestuursrapportage van de RBG.

De heer Hombergen vraagt naar de strekking van de overige zienswijzen. Hij roept ertoe op goed de vinger aan de pols te houden ten aanzien van de veranderingen. Er zit een stelpost van 800.000 euro in de begroting. Hij vraagt het college te rapporteren of dit voldoende is voor het realiseren van de achterliggende ambitie.

De heer Kuijvenhoven wijst erop dat er maar één wijziging is, namelijk de 0,8 miljoen euro. Hij is het hier van harte mee eens. De versleuteling van de opbrengsten moet wel rekening houden met deze posten.

Beantwoording

Hoogheemraad Smits antwoordt dat er aanvankelijk een ander tijdsschema was voorzien, voor december waarin het onderwerp hier eerder zou worden besproken. Doordat een aantal

deelnemers in de groep gebruikmaakten van de maximale termijn voor het indienen van zienswijzen, kon dit schema niet worden gehaald. Alle deelnemers hebben zienswijzen ingediend. De meesten gingen akkoord, maar de gemeenten Schiedam en Vlaardingen hadden er moeite mee. Dit laatste gezien de frase in het beleidsakkoord dat de wijziging van kwijtscheldingen in overleg met deelnemers zou worden ingevoerd. Betreffende gemeenten interpreteerden dit overleg op een andere manier dan het door Delfland werd bedoeld, namelijk dat de andere deelnemers geen last mochten krijgen van de gevolgen van de invoering. De afspraak is dat de actie van Delfland geen consequenties heeft voor de deelnemers. Vlaardingen en Schiedam zijn inmiddels akkoord gegaan. Zodra er gegevens bekend zijn, worden die gedeeld met de VV. Het element van de inkomensproblematiek moet op nationaal niveau besproken worden. Het AB heeft met de begrotingswijziging ingestemd. In Schiedam is al een eerste serie aanslagen de deur uitgegaan, onder meer naar mensen die in het verleden geen aanslag kregen. De organisatie van de RBG heeft zich ingesteld op de nodige reacties, maar het aantal daarvan lijkt tot nu toe mee te vallen. Reacties gaan vooral over de uitwerking van termijnbetalingen. Niettemin zullen er mensen zijn die niet (kunnen) betalen en die in het incassotraject terechtkomen. De financiële consequenties van de beleidswijziging voor Delfland worden geschat op 800.000 euro. De RBG is inderdaad een lichtend voorbeeld in de manier waarop er met medewerkers wordt omgegaan. Er zal regelmatig over het vervolg worden gerapporteerd in de commissie BOB.

Het stuk gaat als hamerstuk door naar de VV.

13. Informatieve brief VV ontwikkeling Schouw

Mevrouw Bebelaar vindt de brief helder. In het stuk dat gaat over het integrale aspect van de schouw staat dat er een handhavingstraject op lozingen is gestart. Ze vraagt of de lozingen ook door de externe schouw zijn geconstateerd. Ze is benieuwd waar ze een overzicht van de 500 geconstateerde overtredingen kan terugvinden.

Mevrouw Ammerlaan heeft de brief die aan schouwmeesters is gestuurd gezien. Daarin werd melding gemaakt van 1300 overtredingen. Ze vraagt waarin het verschil met de 500 zit. In 2016 wordt het schouwprotocol aangepast. Spreekster vraagt wanneer precies en wat de organisatie belet om snel met een evaluatie te komen van de afgelopen schouwperiode, zodat men er voor de zomer nog iets mee kan. Wat haar betreft wordt in de evaluatie meegenomen dat de schouwmeesters nog onderdeel zijn van het dijkleger. Zij hebben hier namelijk nog niets van gehoord. De digitalisering lijkt nog niet geheel vlekkeloos te verlopen. Er zijn veel overbodige brieven de deur uitgegaan. Verder heeft de commissie uitgesproken dat er waarde aan wordt gehecht dat er schouwmeesters in het agrarisch gebied blijven. Toch wordt vastgehouden aan het beleid om geen vacatures meer op te vullen. Op deze manier is het een kwestie van tijd tot de schouwmeesters ook uit het agrarisch gebied verdwijnen. Ook dit punt ziet ze graag terug in de evaluatie.

De heer Hombergen vindt de brief niet specifiek genoeg. Hij vraagt naar de leerervaringen met de nieuwe manier van werken en of de genoemde 500 overtredingen van hetzelfde soort zijn als die uit het verleden. Ook wil hij weten welke verbetering er wordt gezocht in de samenwerking met de gemeente en of het schouwen ook aan de orde komt in de periodieke watertafels met de gemeente.

Beantwoording

De voorzitter meldt dat de digitalisering van de schouw volgens een persoonlijke tussentijdse briefing die hij de dag tevoren heeft ontvangen, is gelukt. Dit staat los van de brieven. Het werken met de iPad in het veld levert de gewenste verbeteringen op. Er is meer geconstateerd dan ooit. Er is bovendien overal gekeken, ook op plekken waar men vroeger niet kwam. Er zijn meer aanschrijvingen gedaan dan in het verleden. Dit is overigens iets anders dan het aantal overtredingen. Los van een paar overtredingen zijn er hercontroles gedaan. Er komt nog een echte rapportage tegen maart dit jaar. De organisatie houdt zich aan het afgesproken beleid. Daar zitten subtiele zaken in. Het beleid om niet alle vacatures op te vullen heeft inderdaad gevolgen. Het is nog te vroeg voor verstrekkende conclusies. De huidige groep schouwers blijft voorlopig. Pas na twee jaar valt er echt meer te zeggen. De

inschatting van het werk klopte. De wijziging heeft niet tot meer werk geleid. De ervaringen binnen de teams zijn positief. Of iedereen integraal meedoet, valt niet te controleren, maar er is geen reden tot twijfel. De gemeenten hebben een zucht van opluchting geslaakt. Ze kunnen nu met veel minder mensen toe. Qua dienstverlening aan derden is de wijziging een verbetering. De digitalisering van de schouw is geen onderwerp voor de watertafel.

Tweede termijn

Mevrouw Ammerlaan kan zich er niet in vinden dat vacatures niet meer ingevuld worden. Naar haar idee was de afspraak dat er in agrarisch gebied met schouwmeesters gewerkt zou blijven worden. Dat rechtvaardigt een keuze om vacatures toch te vervullen. De voorzitter houdt zich aan de beleidstekst. Als men het beleid zelf aan de orde wil stellen, kan dat een andere keer. Het gaat om vastgesteld beleid. Mevrouw Ammerlaan vervolgt dat er niets is gezegd over het dijkleger. Ze vraagt of dit terugkomt in de evaluatie. Graag zou ze ook de kostenkant in de evaluatie terugzien. De voorzitter belooft van het laatste een eerste indicatie in de Jaarrekening 2015.

De heer Hombergen heeft weleens begrepen dat de interactie met de spoorwegbeheerders lastig is. De voorzitter neemt dit punt mee en komt er een keer op terug in de rapportage.

14. Informatieve brief VV coördinerend portefeuillehouderschap Toezicht en Handhaving

De heer Boedhoe vindt het goed dat de handhaving planmatig wordt aangepakt. De PvdA hecht sterk aan de waterkwaliteit. De uitwerking van het gecombineerde portefeuillehouderschap moet worden afgewacht. Hij adviseert om uitvoering en handhaving van elkaar te scheiden. De voorzitter antwoordt dat in het collegeakkoord is vastgelegd welke handhavingsthema's onder welke portefeuille vallen.

De heer Nanninga vindt dat het venijn in de laatste zin van de brief zit. Hij meende dat de inhoudelijk sterkst betrokken portefeuillehouder leidend was bij handhavingsonderwerpen die onder verschillende portefeuillehouders vallen. De voorzitter antwoordt dat dit inderdaad de eerste inzet is, maar dat er om capaciteitsredenen anders besloten kan worden. Zeker als het gaat om de grotere onderwerpen, wordt rekening gehouden met de workload.

De heer Nanninga hoopt dat het ambtelijk apparaat de zaak begrijpt zoals de dijkgraaf het heeft uitgelegd.

De heer Schouffoer vraagt wat er gebeurt bij conflict of interests, bijvoorbeeld als het gaat om kustbeleid en de belangen van strandtenthouders.

15. Beantwoorden schriftelijke vragen PvdA en AWP waterveiligheid n.a.v. recente ontwikkelingen

Mevrouw Jans neemt de antwoorden voor kennisgeving aan. Ze gaat er niet van uit dat men de faalmechanismen voldoende beheerst en bezint zich op een vervolg.

De heer Hombergen sluit aan bij een aankondiging die de dijkgraaf deed tijdens de nieuwjaarsreceptie. Hij hoopt dat er inderdaad geanticipeerd wordt op bovennormatieve regenval in de beloofde studie. Hij roept ertoe op de gevolgen zo veel mogelijk te beperken.

Beantwoording

De voorzitter stelt dat 100% garantie niet gegeven kan worden. Dat laat onverlet dat er wordt gekeken waar de risico's inzitten en wat er verbeterd kan worden. De kansen van eventuele aanslagen kan het waterschap niet inschatten, dat komt van andere overheden af. Wel is er een oplossing bedacht voor de communicatie als de stroom uitvalt. Er wordt in de modellen wel gerekend met de gevolgen van bovennormatieve regenval, of het technische falen van belangrijke kunstwerken als gemalen. 3Di is heel behulpzaam bij het uitwerken van de scenario's. De vraag wat er dan gedaan wordt, wordt meegenomen.

Tweede termijn

De heer Hombergen vraagt of dit onderwerp meegaat in de volgende bespreking. De voorzitter antwoordt dat er na de zomer in het openbaar gesproken kan worden over de uitkomsten en conclusies. Het is zaak de primaire taak droge voeten goed voor elkaar te hebben en houden. Hoe dit onderwerp op de agenda terugkomt, is nog niet bekend. Wellicht kan het een keer geagendeerd worden voor een vertrouwelijke VV.

4. H. Hamerstukken

Er staan geen hamerstukken op de agenda.

5. Informatie

01. Evaluatie Kieskompas verkiezingen 18 maart 2015

De heer Kuijvenhoven las met genoegen dat de groep 18-25 jarigen zich met 65% had laten informeren. Dit vindt hij een mooi percentage. Hij vraagt aandacht voor het gebruik van dit soort gegevens voor nog te ontwikkelen campagnes. Wellicht heeft het ook consequenties voor het in te zetten budget van Delfland.

De voorzitter refereert aan het onderzoek naar de 'boze blanke 50+'er', die praktisch nergens voor te porren is. Dit is in Zuid-Holland kennelijk een grote groep. Het is zeker interessant om dit soort profielen te kennen en te benutten. Partijen zijn hier achter de schermen al behoorlijk mee bezig.

6. Rondvraag en sluiting

Mevrouw Jans heeft een procedurele opmerking over de werkwijze rondom informatieve brieven. Vroeger gingen die eerst naar de VV en vervolgens terug naar de commissie ter bespreking. Alle fracties konden er daar dan het woord over voeren. Spreekster stelt voor informatieve brieven direct naar de commissie te leiden en alle fracties er het woord over te geven.

De voorzitter laat weten dat dit onderwerp via de planning & controlcyclus vanzelf aan de orde komt. Het is momenteel onderwerp van gesprek. Een voordeel van de huidige werkwijze is dat de vergadering wat vlotter gaat.

De voorzitter sluit de vergadering om 11.50 uur. Hij bedankt de aanwezigen voor hun inbreng.

Aldus vastgesteld in de vergadering van de commissie Bestuur, Organisatie en Bedrijfsvoering d.d. 5 april 2016.

De voorzitter,	De secretaris,
dhr. mr. M.A.P. van Haersma Buma, dijkgraaf	mevr. mr. A.J. Buisman

COMMISSIE STEDELIJK WATER EN WATERSYSTEEM

Delft, 2 februari 2016

AAN DE VERENIGDE VERGADERING VAN DELFLAND

Advies van de commissie Stedelijk Water en Watersysteem, tevens **conceptverslag** van de vergadering op 2 februari 2016 over het aan haar voorgelegde voorstel van het college van dijkgraaf en hoogheemraden, ter behandeling in de Verenigde Vergadering op 18 februari 2016.

Aanwezig:

dhr. mr. M.A. Houtzager	hoogheemraad, voorzitter
dhr. dr. ir. A.J. Middendorp	hoogheemraad, vice-voorzitter
dhr. J.B. van den Berg	Ongebouwd
dhr. L.W. Nanninga	Water Natuurlijk
dhr. ir. G.A. van der Wedden	AWP
dhr. dr. P.A. Boot	PvdA
dhr. drs. A.P. Ranner	PvdA
mevr. drs. M.E.H. Koop	CDA
dhr. M.H.P. Jansen	CDA
dhr. P.J. van Adrichem	VVD
mevr. M.J. Hilders	VVD
dhr. T. van Heijningen	Bedrijfsgebouwd
mevr. P.J. Brocke	PvdD
dhr. H. Roeten	CU/SGP
dhr. J.G.M. Schouffoer MPA	Natuurterreinen
dhr. mr. S.F. Fekkes	50plus
mevr. mr. A.I.L. Kooiman	secretaris

Locatie: VV-zaal, Brassersplein Delft

01. Opening, vaststellen agenda

De voorzitter opent om 13.30 uur de vergadering en heet iedereen welkom.
De heer Roeten en de heer Ranner willen van H.09 een bespreekstuk maken. Met deze wijziging wordt de agenda vastgesteld.

02. Vaststellen notulen van de vergadering van 1 en 14 december 2015, inclusief toezeggingenlijst

De heer Roeten vraagt of de rondvraag over gesloten energiesystemen in oppervlaktewater van 1 december alsnog kan worden beantwoord. De voorzitter zegt toe dat dit binnen een paar dagen gaat gebeuren. De verslagen worden verder zonder wijzigingen vastgesteld.

03. Mededelingen

Pfh Middendorp deelt mee dat wederom met een afvaardiging van drie boeren is gesproken over de natuurvriendelijke oevers en dat nu een werkgroep is gestart om tot een voorstel te komen waar een ieder zich in kan vinden. Hij komt hier te zijner tijd op terug.
Verder deelt hij mee dat de discussie in de Dorppolder naar een oplossing lijkt toe te gaan waarbij een extra sloot wordt gegraven zodat het probleem dat koeien niet kunnen drinken grotendeels is opgelost.
Verder deelt hij mee dat bij de discussie over de doorvaarthoogte van 1,80 m voor de recreatievaart van de brug over de Gaag (voor de kern van Den Hoorn vanaf Schipluiden gezien) de provincie heeft gezegd, dat die vraag moet worden voorgelegd aan de Landschapstafel. De brug ligt nu lager en is niet van Delfland. Het college heeft als standpunt ingenomen dat Delfland geen geldelijke bijdrage zal leveren.
De heer Nanninga vindt de ambtelijke inspanning voor de Dorppolder hoog voor een probleem bij een paar agrariërs.
Pfh Middendorp antwoordt dat het een collegebesluit is om nog eens te proberen om over dit probleem met betrokkenen consensus te bereiken.

Noot van PFH Middendorp: De provincie heeft de landschapstafel Hof van Delfland om een uitspraak gevraag en die is vorige week gedaan: Hof van Delfland prioriteert de brughoogte 1.80 EN heeft tegelijkertijd besloten dat er geen middelen beschikbaar worden gesteld uit het groene budget van de Landschapstafel.

03.a Terugkoppeling gemeenschappelijke regelingen

De voorzitter deelt mee dat er geen gemeenschappelijke regelingen meer zijn, omdat Delfland uit de regeling voor de grondwateronttrekking Delft Noord is getreden. De regeling voor het muskusrattenbeheer is een regeling van gemene rekening waarvan de voortgang in de commissie wordt gerapporteerd.

03.b Terugkoppeling uit Unie Commissies

Er zijn geen vergaderingen van de Unie geweest.

04.B Bespreekstukken
04.B.06 Aanvraag Investeringsplan en gecombineerd ontwerp- en uitvoeringskrediet programmatische aanpak Buitengewoon Onderhoud 2016- 2020 (voorstel 701916)

De voorzitter licht toe met te zeggen dat het college met dit voorstel voor het buitengewoon onderhoud een voorschot neemt op het aanscherpen van de begroting en het meerjarige investeringsprogramma en een verbetering van de besluitvorming waarmee invulling wordt gegeven aan de motie Dijkema om het financiële instrumentarium ook voor de VV beter hanteerbaar te maken. Hij stelt voor om de nieuwe aanpak jaarlijks inhoudelijk en financieel te evalueren.

De heer Van der Wedden vraagt of hij dit als een soort verzamelkrediet moet zien. Hij mist het totaaloverzicht in het voorstel. Zo zijn er de kades die moeten worden onderhouden door het stoppen met grondwaterpompen bij DSM en staat er weleens een boerderij in de weg bij dijkverbetering.
Hij stelt dat de AWP geen voorstander van verzamelkredieten is en dat er nu wel 35 miljoen euro wordt gevraagd. Hij vraagt of het niet bijvoorbeeld in jaarschijven kan worden verdeeld. Hij vraagt verder welke kredieten hiermee zouden komen te vervallen. Verder vraagt hij of in tabel 4 en 5 scenario C hetzelfde is.
Hij vraagt verder of het stuk kadeverbetering bij Maassluis inderdaad acuut is en of daar dan de waterveiligheid in het geding is.

Als laatste vraagt hij of Delfland net als Rijnland ook rekening houdt met een aan ouderdom van het asfalt gerelateerde bijdrage van de gemeente.

De heer Jansen kan zich vinden in de aanvraag maar vindt het wel een hoog bedrag en vraagt of het ook mogelijk is om toch een indeling in categorieën te hanteren. Hij vraagt verder nog hoe omgegaan moet worden met de vertrouwelijke bijlagen.
Verder vraagt hij of de prioritering duidelijker kan omdat het nu een heleboel projecten zijn waarbij niet inzichtelijk is wat eerst komt.
Verder vraagt hij hoe nu al een goede schatting kan worden gemaakt van het benodigde bedrag, terwijl er nog risico's worden verwacht. Ten slotte vraagt hij hoe er bij dit voorstel wordt getoetst. Dat lijkt nu jaarlijks te zijn maar hij zou dat toch vaker willen doen om de voortgang in de gaten te houden.
Hij pleit er ten slotte voor om niet af te wachten tot de gemeente wat gaat doen maar om actief de planning aan de gemeenten voor te leggen en te kijken hoe ze dat gezamenlijk kunnen oppakken.

De heer Van den Berg begrijpt dat het past in de filosofie van de organisatie om een groot mandaat te vragen over 4 jaar. Toch vindt zijn fractie dat het onderhoud in clusters van werken van dezelfde aard en grootte zou kunnen worden opgedeeld om het beter te kunnen volgen. Hij zegt dat door samenwerking tot 65% kan worden bespaard op verhogingen van kades met wegen en vindt dat de moeite waard om er hard aan te werken. Hij vraagt daarbij of het niet vaak gaat om kleine verhogingen waarmee je wat betreft de waterveiligheid wel een jaar kan wachten zodat samenwerking met gemeentes meestal ook wel mogelijk is.
Ten slotte mist hij in het overzicht de provinciale weg Delft Maassluis (N468) waarover nogal wat heisa is geweest met te zware aslasten van vrachtwagens en overdracht van provincie naar gemeente. Hij vraagt daarop een toelichting.

De heer Ranner dankt voor de poging om te komen tot verbetering van de financiële instrumenten door een meerjarige programmering maar stelt tegelijk dat het op deze manier een verzamelprogramma wordt met veel onbekenden. Hij noemt als voorbeeld het meeliften met gemeenten en de bruto- in plaats van netto-opgaven van de versterkingskilometers. Hij vindt dat hiermee de verkeerde weg wordt ingeslagen omdat krediet met uitvoeringskrediet wordt gecombineerd en vervolgens alleen tussentijds wordt gerapporteerd, zodat men zich onttrekt aan de budgettaire verantwoording, want de risico's worden niet genoemd en de scope van de projecten kan op deze manier ook tussentijds worden veranderd. Verder wordt er nog melding gemaakt van geclusterde aanbesteding met andere partijen en dat houdt ook extra risico's in. Hij vraagt waarom je dit zou willen.
Ten slotte leest hij in de nota van de provincie andere getallen over kadeverbetering dan in dit voorstel en hij vraagt hoe dat kan.

De heer Roeten vraagt wat hij onder levensduurverlengend moet verstaan; die term is niet concreet gemaakt in het voorstel.
Verder leest hij dat er nog een aantal toetsen moet worden uitgevoerd en dat de zettingsverwachtingen ook nog niet bekend zijn. Hij vraagt of het wel mogelijk is om te ramen en te budgetteren met zoveel onzekerheden.
Verder vraagt hij of het klopt dat de beheer- en onderhoudskosten niet wijzigen terwijl er toch (groot) onderhoud wordt uitgevoerd. Verder vraagt hij of ingeschat kan worden wat de omvang van de terugvloeiende middelen kan zijn na uitvoering van de projecten. Hij vraagt verder een toelichting op wat de duurzaamheidscriteria inhouden en wat de extra veiligheidsmarge is die Delfland in bepaalde gevallen hanteert bij kades.
Hij pleit ervoor om bij het complexe onderhoudswerk vroegtijdig met de gemeenten in contact te treden omdat er dan veel kosten kunnen worden bespaard.
Ten slotte vraagt hij om niet enkel bij afwijkingen maar met enige regelmaat de VV te informeren over de voortgang.

De heer Van Adrichem is blij met deze aanpak want het stelt een aantal overheden in de gelegenheid om van tevoren planmatig de kadeversterkingen aan te pakken. Door over een langere tijd vooruit te kijken ontstaan er weliswaar meer onzekerheden maar omdat er een vastgesteld budget is, is er toch controle op de voortgang.
Hij pleit ervoor om vervolgens jaarlijks verder te kijken. Hij is ook voorstander om deze aanpak op termijn bij het klein onderhoud te gaan toepassen en noemt als inefficiënt voorbeeld het onderhoud van een stukje weg bij Pijnacker waar gemeente, provincie en Delfland allemaal een stukje maaien. Hij vindt tweemaal per jaar rapporteren bij de burap voldoende om te kunnen oordelen of deze aanpak wel of niet werkt.

De heer Van Heijningen ziet nog niet helemaal welke posten in dit verzamelgeheel bij elkaar worden genomen en vraagt een toelichting.

De heer Fekkes lijkt dit een aantrekkelijk voorstel maar vraagt wel hoe je kunt volgen wat een project nu gekost heeft. Het is voor hem een geruststelling als daarover twee keer per jaar via de burap wordt gerapporteerd.

De heer Nanninga heeft het voorstel begrepen als poging om op de langere termijn efficiënter met de kosten om te gaan. Door planmatig gezamenlijk verder vooruit te kijken kan je een combinatie van werken in een keer bij de aannemer aanbieden en zo kosten besparen. Omdat het om een groot mandaat gaat wil hij nog wel een toelichting op hoe over de voortgang wordt gerapporteerd.

De heer Schouffoer zou ook graag een indeling in clusters of jaarschijven zien. Hij heeft geen moeite met verzamelkredieten maar pleit wel voor genoeg ijkmomenten met het schema wat er gepland is tot 2020.

De voorzitter antwoordt dat vandaag deze nieuwe systematiek ter discussie staat en dat hij niet te ver in wil gaan op de specifieke kadeversterkingen die daarmee worden aangepakt.
Hij benadrukt dat voor een nieuwe aanpak wordt gekozen omdat de afgelopen jaren het laag hangend fruit (groene kades in het buitengebied) is geplukt wat betreft de kadeversterkingen. Hij licht toe dat nu de kades aan de beurt komen waar mensen op wonen, waar wegen op liggen of waar bedrijven aan grenzen. Delfland kan daar niet zomaar aan de slag. Dit vergt een andere aanpak waarbij met de gemeenten integraal moet worden samengewerkt. Delfland weet vrijwel altijd dat een gemeente een weg wil aanpakken. Andersom komt het vaker voor dat de gemeente niet weet dat Delfland een kade wil verhogen. Delfland gaat dus actief overleggen met de gemeenten om te komen tot samenwerking en dan kan het voorkomen dat een gemeente wordt gevraagd om wegonderhoud naar voren te halen. Met het overleg willen we onze investeringsprogramma's op elkaar afstemmen en waar mogelijk in elkaar schuiven. Daarbij kijken we gelijk ook naar andere beleidsdoelstellingen zoals natuurvriendelijke oevers. Hij antwoordt verder dat in dit voorstel in feite een verzamelkrediet wordt gemaakt van een aantal posten die eerder ook al verzamelkredieten waren. Om te komen tot integraliteit worden die nu in elkaar geschoven. Het budgetrecht daarvoor blijft gewoon bij de VV liggen waarbij tweemaal per jaar tijdens de burap wordt gerapporteerd en viermaal integraal tijdens de voortgang van het programma in de begroting en dus niet alleen over de afwijkingen.
Verder wordt een digitaal projectenboek op internet gezet zodat burgers en bedrijven mee kunnen kijken wat er gebeurt. Dat wordt dan niet twee keer per jaar gevuld maar naar aanleiding van veranderingen en voortgang.
Volgens hem houdt de VV dus de touwtjes in handen maar kan het wel zijn dat als er tempo gemaakt kan worden door de integrale aanpak dat er dan meer zal worden uitgevoerd dan aanvankelijk in de begroting was voorzien.
De voorzitter verwacht dat door de gezamenlijke aanpak met de gemeenten het werk kan worden gekoppeld, maar als het niet lukt en Delfland moet verder met een kadeversterking dan kan het zijn dat toch individueel wordt doorgegaan. Dat zit in de gegeven scenario's verwerkt.
Hij antwoordt verder dat hij aan de commissie nog schriftelijk zal toelichten welke oude posten door dit nieuwe krediet komen te vervallen.

Hij antwoordt verder dat vanwege potentiële efficiëntievoordelen je juist werken zou willen samenvoegen die een aannemer op meerdere plekken in een gemeente kan uitvoeren. Dat levert waarschijnlijk een kostenmatiging op maar daarmee is nog weinig ervaring opgedaan, alleen met een stuw in Delft.
Hij vraagt daarvoor met dit voorstel nu de ruimte en weet dan over een jaar meer. Als hij in de organisatie luistert, hoort hij genoeg creatieve ideeën om anders in de steden te werk te gaan.

Hij antwoordt verder dat voor de DSM-kades al krediet is verstrekt en er zit nog wel een afstand van 2,6 km maar daarbij gaat het niet om een kadeverbetering maar om onderhoud.

Verder antwoordt hij dat er nog toetsen plaatsvinden op constructies zoals damwanden, kunstwerken en gemalen waaruit nog opgaven kunnen komen in de toekomst. Voor de korte termijn verwacht hij daar geen grote veranderingen. Dit voorstel dekt ongeveer 85% van de kosten van Buitengewoon onderhoud.

In het voorstel zijn de scenario's wat betreft toetshoogte gelijk maar niet wat betreft leggerhoogte. Voor de komende vijf jaar is er nog 11 km die qua leggerhoogte niet voldoet. Daarom is scenario C afwijkend.

Hij antwoordt verder dat de Maassluiseweg snel moet worden aangepakt op basis van de toetsing van waterstand en de polder die erachter ligt.

Hij antwoordt voorts dat als alleen de hoogte van een kade het probleem vormt en niet de stabiliteit, Deldland inderdaad wel even kan wachten. Er kan, in overleg met de provincie, ook nog een tijdelijke oplossing worden gekozen (bijvoorbeeld een ruggetje grond langs de weg) als daartoe voldoende aanleiding is.
Voorts wordt er binnen de organisatie onderzocht welke maatregelen er mogelijk zijn middels de inzet van tijdelijke keringen.

Hij antwoordt verder dat de N 468 niet in de stukken zit omdat daar op het moment geen opgave is. In 2012 is bij herstelwerk de asfaltlaag vernieuwd waarmee de kade ook op hoogte is gebracht.
Hij antwoordt verder dat de clusters die worden aanbesteed beheersbaar worden gehouden en op een korte doorlooptijd voor de omgeving zijn gericht. Dat kan per gemeente of per werk. Er kan ook nog geclusterd worden met verschillende marktpartijen. Delfland heeft raamcontracten om snel te kunnen aansluiten als het moet.
Hij antwoordt verder dat bij het ophogen van kades met wegen rekening wordt gehouden met de levensduur van asfalt van ongeveer 15 jaar, maar dat bij zettingsgevoelige grond soms extra wordt opgehoogd om de levensduur te verlengen.
Hij antwoordt verder dat de onderhoudskosten niet wijzigen omdat het om dagelijks onderhoud gaat en niet om buitengewoon onderhoud.
Hij antwoordt verder ter indicatie dat het bij de kredieten die terugvloeien bij complexe kades met wegen om 2,7 miljoen euro gaat en voor het hele programma om 6,9 miljoen euro.
Hij antwoordt verder dat het bij duurzaamheid meestal gaat om de rijafstanden met grond en om hergebruik van materiaal of grond.
Hij antwoordt verder dat de veiligheidsmarge die werd gehanteerd ongeveer waterpeil plus 50 cm was (= NAP + 10 cm), maar dat dat in de nieuwe methodiek verder is verfijnd.

Hij antwoordt ten slotte dat de opgave en de aanpak dynamisch zijn door veranderende toetsmethodieken en meekoppelkansen met gemeenten. Daarom is het nodig om daar flexibel op te kunnen inspelen en dan werkt het niet goed als je vaker terug moet naar de VV omdat risico's, aanpak en krediet veranderen. Met deze aanpak is het ook de verwachting dat de huidige organisatie dat aankan zonder aan een reorganisatie te hoeven denken, hoewel het altijd goed is om periodiek te kijken of de organisatie aansluit bij de forse opgaven die eraan worden gevraagd.

De heer Van der Wedden vraagt of in het projectenboek ook de afspraken met gemeenten komen te staan. De voorzitter antwoordt dat pas vanaf voorbereiding en uitvoering de projecten daarin worden opgenomen.
De heer Jansen hoopt dat deze nieuwe aanpak tot besparingen leidt, vindt rapportage in de burap voldoende en is benieuwd naar het digitale projectenboek.

De heer Van den Berg stelt het op prijs dat er een toezegging is om na een jaar te gaan evalueren maar blijft moeite houden met het grote bedrag dat wordt gevraagd. Dit omdat hij toch de indruk heeft dat het systeem bij Delfland goed op orde is. Hij zou graag een verdere clustering of afbakening zien.

De voorzitter antwoordt dat het systeem ook goed op orde is in Delfland en dat wij hier veilig kunnen gaan slapen, maar dat dat over 10 jaar ook nog zo moet zijn en dat daarvoor nog een forse inspanning nodig is met deze nieuwe aanpak.

De heer Schouffoer kan instemmen als de toegezegde aanvullingen in het voorstel worden ingevoegd.

De heer Ranner is blij met de evaluatie, de rapportage bij de burap (tweemaal per jaar) en het projectenboek maar houdt zorgen over de budgettaire controlemogelijkheid van de VV bij dit voorstel. Hij wijst nog op het onderzoek dat Twijnstra en Gudde destijds hebben uitgevoerd en dat ook raakte aan de uitgaven voor buitengewoon onderhoud.
Het is hem verder nog niet duidelijk of nu moet worden uitgegaan van de bruto afstand of van de netto afstand.

De heer Nanninga vindt dat de belangrijkste vragen zijn gesteld en goed beantwoord. Hij vraagt nog hoe de normen voor de kadeversterking bij de provincie tot stand komen en of Delfland daar op invloed heeft.

De heer Schouffoer vraagt nog hoe het kan dat er in dit voorstel een verschil (75 km) met het programmadoel (80 km) is en stelt voor die twee af te stemmen.

De voorzitter zegt toe dit aan te passen
Hij antwoordt verder dat bij de investeringen per definitie uitgegaan wordt van de bruto kilometers omdat naast een te verbeteren stuk, of een eindje verder vaak stukken liggen die bijna aan verbetering toe zijn en anders na een jaar alweer moeten worden aangepakt. Dan is het efficiënter om het gelijk mee te nemen.
Hij antwoordt ten slotte dat Delfland invloed heeft op de normering omdat met de provincie daarover wordt overlegd. Als toch een rare norm zou worden opgelegd dan kan daar bestuurlijk op worden gereageerd.

De heer Ranner en de heer Van den Berg willen het voorstel nog bespreken met hun fractie. Het voorstel wordt als bespreekstuk voorgelegd aan de VV.

04.B.07 Bijstelling Investeringsplan en Uitvoeringskrediet grootonderhoud Delflandse Buitensluis te Vlaardingen (voorstel 701817)

De voorzitter komt liever met voorstellen naar de commissie die van a tot z kloppen, maar in dit geval komt hij helaas dingen tegen waardoor het uitvoeringkrediet hoger uitvalt.
De heer Nanninga vindt dit niet bezwaarlijk want het loopt volgens hem wel zoals het zou moeten lopen als een project strak is begroot en er komen onverwachte tegenvallers.

De heer Van der Wedden vraagt wat de afschrijvingsperiode is van dit object. Verder vraagt hij hoe het kan dat de raming anderhalf keer zo hoog is maar dat de nazorg drie keer zo hoog uitvalt, terwijl hij verwacht dat na het opknappen de nazorg juist lager zou worden.

Mevrouw Koop stelt dat het nogal wat is waar om wordt gevraagd terwijl dit toch niet de eerste sluis is die Delfland repareert. Ze vraagt of dit soort verrassingen in de toekomst niet valt te voorkomen.
Verder wil ze weten of schade aan het hydraulisch systeem van 100.000 euro door notabene duivenpoep in het vervolg kan worden voorkomen. Ze vraagt ten slotte of bij het monitoren uit moet worden gegaan van de bruto- of de nettokosten.

De heer Van den Berg vindt het jammer dat dit gebeurt en had dit liever aan de voorkant gehad. Hij vraagt verder of niet te voorzien was geweest dat de reservesluisdeur blijkbaar niet voldeed.

De heer Boot vindt de overschrijding met bijna 50% wel fors. Hij vraagt ook een toelichting op de onbruikbaarheid van de reservedeur. Verder vraagt hij waarom er nu 415.000 euro wordt gevraagd, wat een verhoging is van 80.000 euro ten opzichte van de eerdere 335.000 euro, terwijl de schadepost toch 50.000 euro was.

De heer Roeten vraagt een toelichting waarom het hoofdzakelijk om de werktuigbouwkundige post is gegaan bij de overschrijding. Verder vraagt hij wat de taak van Delfland precies is bij scheepvaartverkeer en of het dan wel logisch is dat de kosten volledig voor rekening van Delfland zouden moeten komen. Hij refereert aan een uitspraak van de Raad van State bij een sluis in Rijnland waar het waterschap niet mee hoeft te betalen aan de onderhoudskosten omdat scheepvaart daar geen taak was van het waterschap.

De heer Van Adrichem vraagt of bij inspectie van de andere sluizen rekening kan worden gehouden met de bescherming van de hydraulische slangen bijvoorbeeld met een coating.

De heer Van Heijningen vraagt waarom er nu bij een krediet dat al sinds 2014 verleend is nu pas ineens een verhoging bij moet komen.

De heer Schouffoer begrijpt dat je bij weg- en waterbouwconstructies soms niet onder water kan zien wat je kunt verwachten. Hij vraagt wel of er, los van dit geval, bij Delfland al aan een visie wordt gewerkt voor assetmanagement omdat daarmee kosten kunnen worden bespaard en verrassingen zoals deze met de nooddeur kunnen worden voorkomen.

De voorzitter antwoordt dat hij al een aantal vergelijkbare conclusies had getrokken. Hij stelt wel dat het niet om een overschrijding gaat maar om een verzoek om aanvullend kredieten dus over het budgetrecht van de VV.
Hij vindt dat de tegenvaller voor een deel onvoorzien was omdat je tijdens de aanpak de constructie blootlegt en dat van tevoren nou eenmaal niet mogelijk is.
Je zou misschien extra risicoreserveringen kunnen maken maar dan moet daar geld voor worden gereserveerd. Dat verdient volgens hem niet de voorkeur. Niet altijd is duidelijk waarvoor er wordt gereserveerd en het risico treedt vaak ook niet op.

De nooddeur is een tegenvaller die misschien wel was te voorzien. Hij zegt toe bij de andere objecten dit te zullen nagaan zodat niet weer een dergelijke verrassing mogelijk is.
Hij antwoordt verder dat assetmanagement bij een hoogheemraad (Ter Woorst) is belegd zodat voor dit onderwerp een organisatiebrede aanpak kan worden ingezet.
Verder antwoord hij dat er voor de verschillende onderdelen van een sluis verschillende afschrijvingstermijnen gelden die in overeenstemming zijn met het daarvoor bij Delfland vastgestelde beleid (civieltechnisch 40 jaar, elektrotechnisch en werktuigbouwtechnisch 15 jaar). Hij zegt toe dit beleid naar de commissie te zullen laten sturen.

Het hogere bedrag van 415.000 euro komt door de ramingsystematiek (SSK) waarin ook gerelateerde kosten zoals onvoorziene kosten worden meegenomen. Er zit ook nog een afrondingsverschil in de tekst (335.000 euro) en raming (337.000 euro).

Hij antwoordt verder dat de nazorg driemaal hoger is (6000 euro naar 15.000 euro) omdat daarvoor ook een bepaald percentage wordt begroot. Als daarna, na definitieve overdracht, weer kosten worden gemaakt dan vallen die onder de normale exploitatie.

Hij antwoordt verder dat de provincie in dit geval extra eisen aan de waterkerende taak van de sluis stelt waarvoor de aanpassing nodig was. Dus dan is het lastig om te bepalen wat nodig is voor het scheepvaartonderhoud en wat voor de kering.
Aan de voorkant zijn wel met de gemeente afspraken over de bediening van de sluis gemaakt.

De heer Schouffoer oppert nog de mogelijkheid om de nooddeur wel voor schutten in te zetten. Dan zal de schuttijd alleen langer duren en moeten de watersporters wat langer wachten.
De voorzitter zegt toe dat uit te zoeken (ambtelijk wordt opgemerkt dat dat waarschijnlijk niet kan omdat dan de automatisering ook aangepast moet worden).

De commissie besluit het voorstel als hamerstuk aan de VV voor te leggen.

04.B.08 Uitvoeringskrediet Stuw bedrijventerrein Ruyven (voorstel 46594)

De heer Schouffoer stemt in met het voorstel en verlaat de vergadering.

Pfh Middendorp licht toe dat het om een kleine overschrijding gaat. Eerder is men met de gemeente tot deze oplossing gekomen om in plaats van een gemaal van ca. 1,5 mln. een stuw aan te leggen waardoor flink op totale kosten kan worden bespaard. De kosten worden gedeeld met de gemeente (behalve personeelskosten) en de gemeente neemt ook de helft van de verhoging voor zijn rekening.

De heer Van der Wedden vindt het toch een behoorlijke verhoging en snapt niet wat er zo complex is aan dit onderwerp zoals in het voorstel word gesteld. Hij vraagt ook waarom een langere doorlooptijd tot meer uren zou moeten leiden.
Ten slotte vraagt hij waarom niet aan een andere aanbieder wordt gevraagd of die met een lagere prijs kan komen
De heer Jansen vraagt ook een toelichting op de complexiteit en waarom tot enkelvoudige aanbesteding is overgegaan. Verder vraagt hij waarom Delfland alle personeelskosten voor zijn rekening neemt (68.000 euro = driekwart manjaar) als er samengewerkt wordt met de gemeente.
De heer Van den Berg vraagt hoe het kan dat een gemaal dat toch water oppompt, kan worden vervangen door een stuw die water aflaat.
De heer Ranner vindt dit een merkwaardig stuk. Hij vraagt waarom het schetsontwerp te simpel was terwijl het onderwerp in het voorstel complex wordt genoemd. Had het adviesbureau dan beter werk moeten leveren?
De heer Roeten vindt het jammer dat het meer kost. Hij vraagt wat het complex maakt en wat ervan geleerd wordt.
De heer Van Adrichem vraagt waarom enkelvoudig en niet meervoudig is aanbesteed.
De heer Nanninga stelt dezelfde vraag.

De heer Middendorp antwoordt dat dit project al langer loopt en dat uitgebreid met de gemeente is overlegd om tot deze oplossing te komen. In dat voortraject is ook besloten om enkelvoudig aan te besteden. Hij stelt dat het overigens bij Delfland de voorkeur heeft om dat meervoudig te doen zoals ook de commissieleden stellen.
Omdat het lang heeft geduurd, is er ook veel tijd aan besteed in de organisatie om tot een oplossing te komen. Het is bekend dat als projecten langer lopen ze ook meer tijd kosten aan telefoon overleg en dergelijke.
Hij antwoordt verder dat bij de financiële afhandeling van dit soort samenwerkingsprojecten volgens de afgesproken financiële systematiek wordt gewerkt waarbij eerst de brutoprijs geboekt wordt en daarna de terugbetaling van de gemeente weer naar de algemene middelen vloeit.

Hij antwoordt verder dat door met de gemeente te kijken naar de polder als geheel, het peil op het bedrijventerrein te heroverwegen, waarbij rekening werd gehouden met een alternatief afvoertracé via een vergrote watergang, tot een lager peil kon worden gekomen waardoor berging voor een stuw mogelijk bleek en het gemaal uit het oude ontwerp kon vervallen.
Verder antwoordt hij dat het complexer werd omdat, in dit geval, na bodemonderzoek is gebleken dat niet met klein materieel kan worden uitgevoerd en dat er grotere kranen aan te pas moeten komen dan waarmee eerder werd gerekend. Daarvoor zijn ook weer zwaardere en meer rijplaten nodig en wordt aan- en afvoer van materieel lastiger.
Er is destijds gekozen voor enkelvoudige aanbesteding omdat deze aannemer vlakbij met zijn materieel bezig was met een ander werk. Omdat vervolgens vertraging opgelopen is met dit ontwerp, trad het verwachte voordeel niet op.
De heer Ranner waardeert het dat toegegeven wordt dat door enkelvoudige aanbesteding hier tot een nadeel is gekomen. Hij pleit ervoor altijd meervoudig aan te besteden om te voorkomen dat je in een dwangsituatie terechtkomt.
Pfh Middendorp is het daarmee eens.

De commissie besluit het voorstel als hamerstuk aan de VV voor te leggen.

04.B.17 Informatieve brief aan VV betreffende KNWI'14 klimaatscenario's

De heer Stienstra vindt dat met de brief een te beperkte visie op het klimaatprobleem wordt geschetst en dat er meer actoren bij betrokken zouden moeten worden.
Het gaat nu alleen om neerslag en waterkwantiteit, terwijl zoetwater steeds belangrijker is en er kansen liggen om de waterkwaliteit en zwemwaterkwaliteit te verbeteren terwijl er ook samenhang is met de businesscase van de afvalwaterketen.
Daarom moeten ook andere waterschappen een rol spelen en gemeenten en burgers.
De heer Roeten vindt 6 jaar veel te lang duren en niet acceptabel.
De heer Boot vraagt of de strategie die zal worden opgesteld volgens de brief gedeeld wordt in deze commissie.
De heer Van den Berg vraagt waarom dat zo lang moet duren.
Mevrouw Koop vraagt of in samenhang met de bodemdaling wordt beschouwd.
De heer Van der Wedden vraagt waarom het zo lang moet duren voor dat de nieuwe klimaatscenario's zijn doorgerekend.

De voorzitter antwoord dat het college de klimaatscenario's alvast ter kennisname heeft willen voorleggen maar dat die niet de maatregelen beïnvloeden die Delfland nu neemt. Ze zijn bedoeld voor te stip op de horizon voor over een jaar of 4 à 5.
Pfh Middendorp is blij dat het onderwerp blijkbaar goed leeft aan alle reacties te oordelen. Hij licht toe dat deze scenario's nog moeten worden vertaald in cijferreeksen die eerst in Unieverband worden vastgesteld. Het KNMI gaat er ook niet over welke cijfers als norm gaan gelden. Na de vertaling kan pas aan invoer in de modelberekeningen bij Delfland worden gedacht. Delfland is nu bezig om met Delft3Di de polders door te rekenen. Dat is nog veel werk de komende jaren.
Hij antwoordt verder dat bij de verdere uitwerking samen wordt gewerkt met de gemeenten en dat dan ook bodemdaling, zoetwaterbassins, doorlatende bestrating en meer aan de orde komt. Maar nu is nog niet duidelijk hoe je daarmee moet rekenen. Hoe die verschillende klimaatmaatregelen werken is een website voor in ontwikkeling (www.Waterwindow.nl) waarvoor nu nog inloggegevens nodig zijn.
De voorzitter wijst nog op de 'StraaDkrant' die door de gemeente Rotterdam voor de communicatie is gemaakt en die in de zaal beschikbaar is.
Hij antwoordt dat de strategie aan het einde van dit jaar op basis van een quickscan met de commissie wordt gedeeld.
De heer Ranner vraagt of bekend is dat de gemeente Den Haag aan een nota werkt waarin onder andere riolering en hittestress aan bod komen.
De voorzitter bevestigt dit.

04.B.19 Resultaten Kaderrichtlijn Water - visstandbemonstering 2014
De heer Ranner ziet geen samenhang in de gegevens en de nulmeting.
De heer Nanninga vraagt of er door Delfland aan een ondergrens wordt gedacht voor het aantal kg vis per hectare.

De heer Middendorp antwoordt dat ook deze brief ter informatie is bedoeld. Hij zou uit deze voorlopige resultaten wel iets willen afleiden maar kan er, ook als visbioloog, geen chocola van maken. Het is bijvoorbeeld de ene keer 414 kg en de andere keer 230 kg per hectare. Het enige dat geconstateerd kan worden is dat het water veel te voedselrijk is. Hij verwijst naar de notie van deskundigen dat ecologie tijd kost maar beseft tegelijk dat het college wel verantwoording moet afleggen over de uitgaven aan natuurvriendelijke oevers.
Hij kan aan de heer Nanninga die (extern) voorzitter is van de visstandsbeheercommissie geen ondergrens noemen voor wat redelijk is en stelt daarbij ook dat de visstand geen kerntaak is van Delfland maar dat een goede visstand wel meeweegt in de KRW score. De heer Nanninga antwoordt dat de VBC slechts 125 kg/ha vis wenselijk acht.

04.B.20 A16 Rotterdam: Ontwerp- Tracébesluit

De heer Boot heeft de zienswijze van Delfland over dit ontwerp-tracébresluit gelezen en vraagt of het gezien het geleerde bij de A4 ook mogelijk is dat, voordat met het Rijk een overeenkomst wordt gesloten, deze eerst nog te delen met de commissie en de VV.
De voorzitter antwoordt dat in dit geval de tunnelbak op het grondgebied van een ander waterschap ligt en dat Delfland alleen een rol speelt in het kader van de watertoets en dat de VV wat dat betreft de regels aan het college heeft meegegeven. Delfland kijkt bij de A16 alleen naar het goed repareren van het watersysteem. Hij heeft er geen moeite mee om de overeenkomst te zijner tijd ter kennisname te delen, maar hij biedt de overeenkomst niet ter besluitvorming aan. Hij stelt voor om bij het vaststellen van het OTB de commissie te informeren.
De heer Boot stemt hiermee in.

04.H Hamerstukken

04.H Overeenkomst vaarwegbeheer PZH-HHD en afdoening motie ter zake (voorstel 47537)

De heer Ranner snapt niet hoe uit de motie een geheel ander resultaat lijkt te zijn gekomen uit het overleg met de provincie dan waarom destijds werd gevraagd: eerst kostte het geld en nu levert het wat op. Hij vraagt om een toelichting.
De heer Roeten vraagt een toelichting omdat hij niet snapt wat de rol van Delfland hier is omdat Delfland wel waterkwaliteitsbeheerder is maar geen vaarwegbeheerder en of dat ook een risico of consequentie op beheergebied kan inhouden.
De voorzitter antwoordt dat hij met de heer Middendorp heeft overlegd met de gedeputeerde. Die vond dat Delfland het vaarwegbeheer wel over kon nemen maar Delfland kijkt daar anders tegen aan. In het coalitieakkoord heeft Delfland wel een regierol voorgesteld maar uitdrukkelijk daar geen geld voor vaarwegbeheer beschikbaar gesteld.
Nu heeft Delfland dus een stukje oever alvast op orde gebracht voor de provincie en die heeft daarvoor nu een vergoeding betaald
Hij antwoordt verder dat de provincie het vaarwegbeheer over de schutting heeft gegooid maar dat daar niemand achter woont in dit geval. De provincie denkt dat de gemeenten het wel voor een deel in hun bestemmingplannen zullen opnemen. Delfland onderzoekt momenteel vooral wat betreft de gemeente Westland wat eigenlijk de consequenties zijn van dat vaarwegbeheer. Bij de

Nieuwe Vliet en de Schie speelt mee dat ze geen deel uitmaken van de boezem van Delfland waardoor ze weer een andere status hebben.
Hij hoopt voor de zomer met de bevindingen naar de commissie te kunnen komen.

05. Informatie

06. Rondvraag en sluiting

De heer Van der Wedden vraagt of Delfland bekend is met de methode Ten Cate om slib te remmen voor toeppassing in natuurvriendelijke oevers.
Pfh Middendorp zegt toe volgende vergadering mondeling aan de heer van der Wedden te zullen antwoorden of Delfland daarvan weet.

De heer Van den Berg vraagt of nagegaan kan worden of de klacht van agrariërs uit de Noord-Kethelpolder klopt dat Natuurmonumenten het water daar hoger opmaalt dan in 2013 is afgesproken.
Pfh Middendorp vraagt om een verduidelijking van de klacht van agrariërs in de Noord-Ketelpolder (eventueel via de heer Van den Berg).
De heer Van Heijningen vraagt of de oplossing die bij de stuw bij Ruyven is toegepast ook op andere plaatsen in Delfland kan worden toegepast.
Pfh Middendorp noteert die vraag.
De heer Nanninga vraagt of bij Delfland bekend is dat de retourbemaling bij de A4 gevoelig is voor oxidatie van de filters waardoor die gemakkelijk kapot gaat.
De voorzitter antwoordt dat in de vergunning is opgenomen dat de werking van de getroffen maatregelen wordt gemonitord en regelmatig wordt gerapporteerd. Als geconstateerd wordt dat dat niet het geval is wordt door Rijkswaterstaat aanvullende maatregelen genomen. Gisteren is het laatste beroep tegen de vergunningverlening behandeld en de voorzitter heeft daar tot nu toe alleen positieve signalen van de gemeente Midden-Delfland over gehoord.

De heer Van der Wedden vraagt of het vertrouwelijke verslag van 14 december openbaar kan worden gemaakt omdat toen gesteld is dat het nog een dag lang vertrouwelijk moest blijven.
De voorzitter geeft geen eigen mening. Hij licht toe dat de organisatie onderzoekt hoe met de vertrouwelijkheid van stukken moet worden omgegaan beschouwd vanuit juridische overwegingen. Hij vraagt aan de commissie of die in dit geval daarmee kan instemmen. De commissie vindt ophef van vertrouwelijkheid van het verslag van 14 december 2015 geen probleem.

Hierna sluit de voorzitter om 16.40 uur de vergadering.

Aldus vastgesteld in de vergadering van de commissie Stedelijk Water en Watersystemen d.d. 5 april 2016.

De Voorzitter, De Secretaris,

dhr. mr. M.A. Houtzager mevr. mr. A.I.L. Kooiman

COMMISSIE GEZOND, SCHOON EN GEZUIVERD WATER

Delft, 2 februari 2016

AAN DE VERENIGDE VERGADERING VAN DELFLAND

Advies van de commissie Gezond, Schoon en Gezuiverd water, tevens **conceptverslag** van de vergadering op 2 februari 2016 over de aan haar voorgelegde voorstellen van het college van dijkgraaf en hoogheemraden, ter behandeling in de Verenigde Vergadering op 18 februari 2016.

Aanwezig:	hoogheemraad, voorzitter
mevr. I.J.A. ter Woorst	hoogheemraad, vicevoorzitter
dhr. J.W.A. van Olphen	secretaris
dhr. drs. P.J.R. Baeten	categorie ingezetenen, VVD
dhr. P.J. van Adrichem*	categorie ingezetenen, PvdA
mevr. E.V.B.M. Alferink	categorie ingezetenen, Water Natuurlijk
dhr. drs. ing. M.W. Belt	categorie ingezetenen, AWP Delfland
dhr. L. Boekestijn	categorie ongebouwd
mevr. M.J.T. van der Burg-van Leeuwen	categorie ingezetenen, PvdA
mevr. drs. E.E. van Hijlckama Vlieg	categorie ingezetenen, Partij voor de Dieren
mevr. H.M.M. Hoogerwerf	categorie ingezetenen, CDA
dhr. M.H.P. Jansen	categorie bedrijven
dhr. ir. C.L.C. van Kretschmar	categorie ingezetenen, AWP Delfland
dhr. J. de Nooy	categorie ingezetenen, ChristenUnie-SGP
mevr. drs. W.H. de Zoete-van der Hout (vanaf 20.40 uur)	

Overige aanwezigen:	
dhr. P. de Been	senior beleidsadviseur Zuivering en technisch onderhoud
dhr. J. Filius	teamleider Watersysteemkwaliteit
dhr. R. Hoefnagel	senior beleidsadviseur
dhr. F. Hottinga	programmamanager Schoon water
dhr. J. de Koning	Beleidsmedewerker
dhr. J. de Korte	teamleider Proces-, Contract- en Afvalwaterketenbeheer
dhr. A. de Vries	Senior juridisch adviseur

Afwezig:	
dhr. A.J. Breeuwsma	categorie ingezetenen, CDA
mevr. P.J. Brocke	categorie ingezetenen, Partij voor de Dieren
dhr. mr. S.F. Fekkes	categorie ingezetenen, 50PLUS
mevr. drs. M.J. Hilders	categorie ingezetenen, VVD
dhr. ing. P.J. Hofman	categorie ingezetenen, ChristenUnie-SGP
dhr. L.H.C. de Keijzer	categorie ingezetenen, 50PLUS
dhr. C. Kuijvenhoven	categorie ingezetenen, CDA
dhr. J.G.M. Schouffoer MPA	categorie natuurterreinen

* vervangt mevrouw M.J. Hilders

01 Opening, vaststellen agenda

De voorzitter opent de vergadering om 19.30 uur. De commissie gaat akkoord met het voorstel om na agendapunt B.10 eerst agendapunt B.18 te behandelen.

02 Vaststellen notulen van de vergadering van 1 december 2015, inclusief toezeggingenlijst

Tekstueel en naar aanleiding van
Naar aanleiding van de aanwezigenlijst op pagina 1 van het verslag vraagt mevrouw Van Hijlckama Vlieg of het de bedoeling is dat titels consequent worden benoemd.
De voorzitter verzoekt mevrouw Van Hijlckama Vlieg deze vraag in te brengen in de agendacommissie, met het oog op een consistent beleid voor alle commissieverslagen.

Mevrouw Van Hijlckama Vlieg leest op pagina 8 van het verslag dat het CDA voorstander is van het doorschuiven van budgetten en vraagt om een toelichting.
De heer Jansen licht toe dat het agendapunt betrekking had op OAS De Groote Lucht. In eerste instantie was men van plan om alle budgetten uit te geven. Het CDA stemde in met het voorstel om budgetten te blijven oormerken.

Het verslag wordt ongewijzigd vastgesteld.

Toezeggingenlijst commissie GSG 2 februari 2016
Toezeggingen 1 tot en met 5, 7 en 8 zijn afgedaan.
Toezeggingen 6, 9, 10 en 11 blijven staan.
De voorzitter zegt toe dat wordt nagevraagd of alle commissieleden die daarom hebben verzocht ook toegevoegd zijn aan de verzendlijst van de digitale knipselkrant. De vraag of de knipselkrant ook kan worden toegezonden aan toegevoegde commissieleden, wordt beantwoord via het vragenformulier.

Reminders
Punt 1 is afgedaan.
De punten 2, 3, 4 en 5 blijven staan.

03. Mededelingen

Commissie en VV
Portefeuillehouder Van Olphen merkt op tijdens de laatste VV-vergadering afwezig te zijn geweest. Tijdens deze vergadering kwam onder andere OAS De Groote Lucht aan de orde. Eerder was dit punt besproken in de commissie. De portefeuillehouder betreurt het dat tijdens de VV vragen werden gesteld die niet aan bod waren gekomen in de commissie en verzoekt de commissieleden in het vervolg vragen en opmerkingen zo veel mogelijk aan de orde te stellen in de commissievergadering.

Besluitvorming Aquon
De voorzitter vraagt de commissie om de besluitvorming met betrekking tot Aquon vanwege de timing van het aanleveren van relevante stukken te verzetten van 1 naar 7 juli 2016. Dit wordt besproken in de agendacommissie.

Verdieping Nieuwe Waterweg
De voorzitter merkt op dat de opkomst tijdens de informatieve VV over zoet water hoog was. De voorzitter benadrukt het belang van het verdiepen van de Nieuwe Waterweg. De waterschappen trekken samen op richting het Havenbedrijf. Een andere belangrijke insteek is dat water een eigen positie heeft. Voor de stukken van de informatieve VV verwijst de voorzitter naar iBabs.

Imidacloprid
De voorzitter deelt mee dat LTO Glaskracht Nederland telers heeft opgeroepen te stoppen met

lozen van imidacloprid. Delfland juicht deze boodschap toe. De staatssecretaris overweegt een verbod op het middel.

KRW-opgave
De voorzitter deelt mee dat het eerste deelstroomgebiedplan voor de KRW is afgerond. Delfland heeft haar opgave nagenoeg gehaald. Op de vraag of dit aanleiding geeft voor een persmoment antwoordt de voorzitter te overwegen iets te organiseren voor de omgeving, bijvoorbeeld een vaartocht. Dit komt dit voorjaar aan de orde. Daarnaast wordt gewerkt aan de opening van de Bergboezem Berkel, waarschijnlijk in juni.

Deltaplan Waterkwaliteit
De voorzitter deelt mee dat het ministerie van Infrastructuur en Milieu naar aanleiding van een rapport van het Planbureau voor de leefomgeving en Kamervragen momenteel werkt aan het Deltaplan Waterkwaliteit.

GR Grondwateronttrekking
Portefeuillehouder Van Olphen deelt mee dat de overdracht in goede harmonie verloopt.

04 Bespreekstukken

B.10 Gewijzigde tekst GR Aquon i.v.m. WGR

Portefeuillehouder Ter Woorst draagt het voorzitterschap over aan portefeuillehouder Van Olphen.

Eerste termijn
Mevrouw Hoogerwerf merkt op dat de Partij voor de Dieren instemt met het voorstel.

De heer Van Adrichem vraagt op elke wijze de VV inzicht krijgt in uitgangspunten, normen en ontwikkelingen. Hoe vindt de verantwoording aan de VV plaats, nu artikel 22 en 25 wegvallen? Daarnaast wijst de heer Van Adrichem op artikel 16, de uitvoering van speciale opdrachten buiten het werkplan wordt door het algemeen bestuur geregeld. Hoe wordt de VV hierin meegenomen?

Portefeuillehouder Ter Woorst antwoordt dat de VV over alle gemeenschappelijke regelingen wordt geïnformeerd via de begroting en de jaarrekening. Dankzij de wetswijziging wordt de VV extra geïnformeerd via een kadernota. Bovendien heeft de VV twee weken extra tijd gekregen voor de besluitvorming. Daarnaast benadrukt de portefeuillehouder dat de VV vanzelfsprekend wordt geïnformeerd indien er bijzonderheden zijn die bestuurlijk gevoelig liggen, zoals een strategische herijking.

De heer Belt merkt op dat Water Natuurlijk het voorstel als een formaliteit beschouwt.

Mevrouw Van der Burg-van Leeuwen geeft aan dat Ongebouwd akkoord gaat met het voorstel.

De heer Van Kretschmar merkt op dat ook zijn fractie het voorstel beschouwt als een formaliteit, maar desalniettemin twee vragen heeft. Ten eerste wordt in de tekst het voornemen genoemd van Aquon om tot één laboratorium te komen. De categorie Bedrijven kan zich vinden in dit voornemen, maar vraagt om een toelichting op het feit dat dit voornemen nu zo stellig is verwoord in de voorliggende tekst. Daarnaast staat in het voorstel dat de Wet gemeenschappelijke regelingen per 1 januari 2016 is gewijzigd. De heer Van Kretschmar heeft echter begrepen dat de wet is gewijzigd per 1 januari 2015, maar een overgangstermijn kent van een jaar. Is de tekst in het voorstel op dit punt wel correct?

Mevrouw Van Hijlckama Vlieg merkt op dat de PvdA instemt met het voorstel, maar twee vragen heeft. De PvdA vraagt of de waterschappen zich nu meer van tevoren kunnen uitspreken over beleid. Daarnaast vraagt de fractie naar de aansluiting met de P&C-cyclus van Delfland.

De heer De Nooy merkt op dat AWP Delfland zich kan vinden in het voorstel.

De heer Jansen geeft aan dat ook het CDA zich kan vinden in het voorstel. Daarnaast vraagt spreker naar de reden voor het verlengen van de termijn voor het aanleveren van de ontwerpbegroting.

Portefeuillehouder Ter Woorst reageert op de vragen en opmerkingen in de eerste termijn. De voorgestelde wijzigingen volgen uit de gewijzigde Wet gemeenschappelijke regelingen en bieden de deelnemers bovendien meer tijd voor de besluitvorming. Het lijkt de portefeuillehouder goed dat het voornemen om tot één locatie te komen in de tekst is opgenomen.

In reactie op de tweede vraag van de heer Van Kretschmar antwoordt de heer De Vries dat de Wet gemeenschappelijke regelingen per 1 januari 2015 is gewijzigd. De wet kent een overgangstermijn van een jaar. De tekst in het voorstel is derhalve onjuist en zal op dit punt worden aangepast.

Tweede termijn
Mevrouw Van Hijlckama Vlieg noemt de opsomming van de eerdere besluitvorming in het voorstel onder het kopje Historie verhelderend, maar verzoekt de kenmerken te voorzien van een link naar het betreffende document.

Portefeuillehouder Ter Woorst verzoekt mevrouw Van Hijlckama Vlieg dit voorstel in te brengen in de agendacommissie.

De voorzitter concludeert dat het voorstel als hamerstuk zal worden aangeboden aan de VV.

B.18 Kadernota 2017 Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009

(in aanwezigheid van de heren P. de Been en A. de Vries)

Portefeuillehouder Van Olphen draagt het voorzitterschap over aan portefeuillehouder Ter Woorst.

De heer De Vries geeft vooraf een korte toelichting. Met de wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen is de Kadernota ingevoerd, zodat de deelnemers van een GR op de hoogte worden gebracht van de koers die de GR gaat voeren. Hiermee heeft de wetgever getracht deelnemende partijen aan een GR meer invloed te geven.
Delfland doet mee aan de GR Slibverwerking 2009 en is medeverantwoordelijk voor de koers en de Kadernota van de GR. De Kadernota geeft de VV de gelegenheid om te discussiëren over de te volgen koers en kan eventuele wensen ten aanzien van koerswijzigingen kenbaar maken. De heer De Vries benadrukt dat Delfland slechts een van de deelnemers is, dus inbreng vanuit Delfland kan worden weggestemd door andere deelnemers. Bij de bespreking van de ontwerpbegroting kan Delfland wensen kenbaar maken aan de GR middels een zienswijze. Meer hierover volgt tijdens de informatieve VV op 12 april 2016.

Eerste termijn
De heer Jansen spreekt zijn dank uit voor het voorliggende voorstel. Daarnaast stelt de heer Jansen de volgende vragen:
- Op welke wijze is de controle geregeld bij HVC?
- Is het risico van de uitstaande geldleningen volledig afgedekt?
- Er wordt onderzoek gedaan naar referentietarieven. Wat gebeurt indien blijkt dat andere slibverbranders goedkoper zijn?
- Waarom wordt zand afgevoerd? Zou het eventueel hergebruikt kunnen worden?

De heer De Nooy constateert dat de bepalingen van de GR zijn aangepast aan de gewijzigde wet. AWP Delfland ziet de ontwerpbegroting graag tegemoet en wacht de informatieve VV af.

Mevrouw Van Hijlckama Vlieg merkt op dat haar fractie een groot aantal vragen heeft over dit onderwerp. Aangezien een informatieve VV is aangekondigd, lijkt dit de PvdA de beste gelegenheid om het onderwerp opnieuw te bekijken en vragen te stellen.

De heer Van Kretschmar merkt op dat Bedrijven de invoering van de Kadernota toejuicht. Zijn fractie is echter teleurgesteld over het detailniveau. In het programmaplan zijn volgens de heer Van Kretschmar voornamelijk standaardartikelen genoemd. Spreker vindt dit een gemiste kans en had graag meer informatie gezien over interessante ontwikkelingen, bijvoorbeeld ten aanzien van fosfaatterugwinning en duurzaamheid.
Daarnaast constateert de heer Van Kretschmar dat Delfland volgens de prognoses aanzienlijk meer zand afvoert dan andere waterschappen, namelijk 939 ton in 2016. Spreker vraagt naar de herkomst van dit zand.

Mevrouw Van der Burg-van Leeuwen noemt de voorliggende stukken en de excursie van 10 december 2015 zeer interessant. Daarnaast is spreker het eens met de heer Van Kretschmar dat het onderwerp fosfaatterugwinning een plek verdient in de Kadernota.

De heer Belt merkt op dat Water Natuurlijk tevreden is dat er een Kadernota is. Verder sluit spreker zich aan bij de opmerkingen van de heer Van Kretschmar. Waarom is in de Kadernota niet meer aandacht besteed aan duurzaamheid? Daarnaast staat in de Kadernota op pagina 5 bij de belangen het produceren van duurzame energie en de interne afzet daarvan benoemd, terwijl op pagina 6 staat: "Na een aanbesteding wordt duurzame energie van een andere leverancier *afgenomen*."

De heer Van Adrichem leest dat HVC de komende jaren de financiering opnieuw zal bezien. De gevolgen voor de risico's die de waterschappen in dezen lopen, kunnen nog niet bepaald worden. Dit geeft de heer Van Adrichem een onbehaaglijk gevoel. Spreker vraagt het college de risico's nadrukkelijk in het oog te houden. De heer Van Adrichem zou tijdens de informatieve VV graag meer informatie krijgen over de financiële verhoudingen en de risico's.

Mevrouw Hoogerwerf spreekt haar dank uit voor de stukken en de toelichting. Spreker sluit zich aan bij de opmerkingen van de heren Van Kretschmar en Belt ten aanzien van fosfaatterugwinning en duurzame aspecten van slibverwerking en kijkt uit naar de informatieve VV.

In een eerste reactie op de vragen en opmerkingen in de eerste termijn benadrukt portefeuillehouder Van Olphen dat de Kadernota ingaat op hoofdlijnen en niet op details. Portefeuillehouder Van Olphen zegt toe schriftelijk of tijdens de geplande informatieve VV nadere informatie te zullen verschaffen over de historie van de GR Slibverwerking 2009.

De heer De Vries verduidelijkt dat er een groot verschil is tussen de GR Slibverwerking 2009 en andere gemeenschappelijke regelingen. De GR Slibverwerking 2009 is aandeelhouder in HVC en heeft niet meer of minder rechten dan andere aandeelhouders. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de GR Aquon, waar (een afgevaardigde van) D&H deel uitmaakt van het bestuur. Ten aanzien van de financiële verhoudingen merkt de heer De Vries op dat bij een faillissement van HVC, Delfland als aandeelhouder alleen het geld van haar aandelen kwijtraakt. Daarnaast verduidelijkt de heer De Vries dat de geplande informatieve VV gaat over gemeenschappelijke regelingen in het algemeen.

De heer Van Adrichem vraagt of kan worden geconstateerd dat Delfland als aandeelhouder kennelijk weinig invloed heeft op het gevoerde beleid.

De heer De Vries antwoordt dat Delfland alleen via de vergadering van aandeelhouders invloed kan uitoefenen op het beleid. In reactie op de vraag van de heer Jansen naar de controle licht de heer De Vries toe dat elke GR een algemeen en een dagelijks bestuur heeft. Het algemeen bestuur stelt de jaarrekening vast. De jaarrekening wordt gecontroleerd door een accountant en wordt ter kennisneming voorgelegd aan de VV. De GR heeft geen zeggenschap over de HVC nv. HVC nv is wettelijk gehouden aan de regelgeving voor nv's.

De heer De Been reageert op de vraag van de heer Jansen naar de referentietarieven van andere slibverwerkers. De tarieven zijn eenvoudig te achterhalen, maar de verschillen in financieringsstructuren van de slibverwerkers maken het vergelijken van de tarieven zeer complex.
Vervolgens reageert de heer De Been op de vragen over het afvoeren van zand. In het zuiveringsproces wordt verontreinigd zand aangetroffen. De heer De Been moet het antwoord op

de vraag naar de herkomst van het zand schuldig blijven. Ook weet spreker niet waarom Delfland aanzienlijk meer zand afvoert dan andere waterschappen.

Portefeuillehouder Van Olphen zegt toe de wensen van de commissie met betrekking tot de Kadernota (meer informatie over duurzame energie en fosfaatterugwinning) in te zullen brengen in de eerstvolgende GR-vergadering. De vraag naar de herkomst van het zand wordt beantwoord in het vragenformulier.

Tweede termijn
Mevrouw Van Hijlckama Vlieg vraagt of de dialoog ten aanzien van het voorliggende voorstel plaatsvindt in de informatieve VV.

De heer De Vries antwoordt ontkennend. De commissie adviseert de VV over de voorliggende Kadernota. De VV beslist. De informatieve VV is slechts bedoeld om de VV te informeren over de werking van de gemeenschappelijke regelingen.

De voorzitter citeert het voorstel aan de commissie: "De Kadernota 2017 van de GR Slibverwerking 2009 te beoordelen ten behoeve van de ontwerpbegroting van de GR." De commissie kan besluiten het voorstel als bespreekstuk of als hamerstuk aan te bieden aan de VV.

Portefeuillehouder Van Olphen herhaalt zijn toezegging om de opmerkingen van de commissie met betrekking tot de Kadernota in te brengen in de eerstvolgende GR-vergadering. Indien de overige deelnemers zich kunnen vinden in de gewenste wijzigingen, moeten deze landen in de ontwerpbegroting.

De voorzitter concludeert dat het voorstel als bespreekstuk zal worden aangeboden aan de VV.

B.11 Zwemwater Wilhelminapark, Rijswijk

(in aanwezigheid van de heren J. Filius en J. de Koning)

De voorzitter geeft een korte toelichting op het voorstel. Het voorstel is om het water droog te leggen en ecologisch te resetten. De gemeente gaat de ganzen verjagen met behulp van een lasergun. Over zwemwater is een informatieve VV voorzien.

Mevrouw Hoogerwerf merkt op dat de Partij voor de Dieren zich kan vinden in het doel van de voorgestelde maatregelen om de zwemwaterkwaliteit te verbeteren. Wel heeft de fractie twee bedenkingen met betrekking tot dierenwelzijn:
- De fractie uit haar zorgen over de zorgvuldigheid bij de overzetting van de vissen en het mogelijk veroorzaken van stress bij de vissen. De Partij voor de Dieren verzoekt het college de VV nader te informeren over de overplaatsing.
- Daarnaast vraagt mevrouw Hoogerwerf om een nadere toelichting op de aanpak van ganzen. Is er een locatiespecifieke toets uitgevoerd? Worden in het plan tevens maatregelen genomen om overlast van ganzen in de toekomst te beperken?

De heer Van Adrichem spreekt zijn waardering uit voor de voorgestelde benadering, in het bijzonder ten aanzien van het betrekken van de omgeving en het creëren van draagvlak. De VVD vindt het belangrijk dat de zwemwaterkwaliteit wordt verbeterd.

De heer Belt merkt op dat zijn fractie bijzonder positief is over het voorstel. Daarnaast geeft de fractie twee aandachtspunten mee:
- Spreker vraagt aandacht voor de Flora- en faunawet. Het zou jammer zijn als het project vertraging zou oplopen door het niet juist toepassen van de regelgeving.
- Daarnaast vraagt Water Natuurlijk aandacht voor de continuïteit van het beheer van de ganzenpopulatie door de gemeente.

Mevrouw Van der Burg-van Leeuwen spreekt haar complimenten uit voor het voorstel. Daarnaast vraagt spreekster naar ervaringen met dergelijke exercities. Tot slot spreekt mevrouw

Van der Burg-van Leeuwen de wens uit dat het project naar wens verloopt, aangezien er bijna een half miljoen euro mee gemoeid is.

De heer Van Kretschmar merkt op dat zijn fractie zich kan vinden in het voorstel om de zwemwaterkwaliteit te verbeteren. Daarnaast vraagt spreker naar de financiële bijdrage van de gemeente. Tot slot vraagt de heer Van Kretschmar naar de garantie dat het zwemwater na het resetten niet opnieuw verontreinigd raakt als gevolg van terugkerende vissen die de bodem omwoelen.

Mevrouw Alferink merkt op dat de PvdA enthousiast is over het voorliggende plan. Het plan roept echter een aantal vragen op. Naar aanleiding van de passage onder het kopje Financiën op pagina 2 van het voorstel krijgt mevrouw Alferink de indruk dat de samenwerking met de gemeente Rijswijk het karakter heeft van construct & design. Dat maakt dat er meer onzekerheden zijn in de manier van ramen. Mevrouw Alferink vraagt om een toelichting op de wijze waarop hierop wordt gestuurd.

De heer Boekestijn merkt in zijn algemeenheid op dat het logischer zou zijn om eerst een informatieve VV te organiseren over een bepaald thema en daarna pas aan de VV te vragen een besluit te nemen.

De voorzitter begrijpt de opmerking, maar licht toe dat de informatieve VV over zwemwater vanwege een volle agenda niet eerder kon worden gepland. Bovendien zullen er vaker voorstellen worden voorgelegd met betrekking tot zwemwateren.

De heer Boekestijn spreekt zijn waardering uit voor het feit dat Delfland serieus werk maakt van het behoud van de zwemplas. Daarnaast stelt de heer Boekestijn de volgende vragen:
- Is het wegvallen van de brasem eenmalig? Wat is de kans dat het droogleggen niet jaarlijks opnieuw dient te gebeuren?
- Klopt het dat de resultaten van de maatregelen op zijn vroegst in 2017 zichtbaar zullen zijn?
- Wordt de samenwerkingsovereenkomst met de gemeente nog voorgelegd aan de VV?

De heer Jansen spreekt zijn complimenten uit voor het voorliggende plan. Daarnaast geeft het CDA het volgende aandachtspunt mee. De fractie heeft de indruk dat de waterkwaliteit door de maatregelen tijdelijk verbetert. Hoe zorgt het waterschap voor een permanent goede situatie?

De voorzitter reageert op de vragen en opmerkingen in de eerste termijn:
- Delfland heeft de laatste jaren op diverse locaties veel kennis en ervaring opgedaan met het verbeteren van zwemwaterkwaliteit.
- In het coalitieakkoord is bepaald dat Delfland alleen investeert als ook de beheerder van het zwemwater investeert. Vaak is het zo dat Delfland investeert in harde maatregelen en de gemeente investeert in bijvoorbeeld communicatie of het verjagen van ganzen.
- De vissen worden permanent uit de plas gehaald. Een viswering voorkomt dat ze terugkeren.
- Tijdens de Watertafel heeft de gemeente Delft gepleit voor een regionale aanpak van de ganzenoverlast.
- De voorzitter zegt toe dat als de mogelijkheid zich voordoet, de VV zal worden uitgenodigd een kijkje te komen nemen bij het uitvoeren van de maatregelen.
- De voorzitter zegt toe dat bij het overzetten van vissen zorgvuldigheid in acht wordt genomen. Het waterschap zal dit aandachtspunt meegeven richting de gemeente en de hengelsportvereniging. De voorzitter kan echter niet garanderen dat de vissen geen stress zullen ervaren.
- In het zwemwater Wilhelminapark is specifiek sprake van een bacteriële overschrijding als gevolg van de ganzenpopulatie. De voorzitter zegt toe dat in de informatieve VV de ganzenaanpak van de gemeente zal worden toegelicht.
- Delfland heeft niet eerder ervaring opgedaan met de voorgestelde aanpak. De ervaring leert dat het soms langer kan duren voordat het resultaat van maatregelen om waterkwaliteit te verbeteren zichtbaar wordt.

- Door de ervaring die Delfland heeft opgedaan met andere manieren om zwemwaterkwaliteit te verbeteren, heeft het waterschap de inzet van waterstofperoxide achter de hand als plan B.
- De voorgestelde maatregel is eenmalig. Het beheer is echter wel een blijvend aandachtspunt.
- Er moet eerst besluitvorming plaatsvinden voordat de overeenkomst getekend kan worden.

Tweede termijn
Mevrouw Alferink herhaalt haar vraag in de eerste termijn naar het construct & design-karakter van de samenwerking met de gemeente.

De voorzitter licht toe dat Delfland voor de investeringen zelf aan zet is.

De heer Van Kretschmar vraagt of voor alle zwemwaterprojecten geldt dat Delfland de initiële investeringen op zich neemt en de gemeenten een rol spelen in het beheer.

De voorzitter antwoordt dat gekeken wordt naar de verantwoordelijkheden. Delfland is waterkwaliteitsbeheerder en de gemeente of een recreatieschap is beheerder van het terrein. Dat betekent dat Delfland waterstaatkundige maatregelen financiert. Maar als een gemeente bijvoorbeeld toiletten aanlegt bij een zwemwaterplas, dan betaalt de gemeente die zelf.

De voorzitter concludeert dat het voorstel met een positief advies als hamerstuk zal worden aangeboden aan de VV.

B.12 Aanpassing investeringsplan en uitvoeringskrediet ten behoeve van lokaal knelpunt overstort Schipluiden (Midden-Delfland)

(in aanwezigheid van de heren J. Filius, F. Hottinga, J. de Korte en R. Hoefnagel)

Portefeuillehouder Ter Woorst draagt het voorzitterschap over aan portefeuillehouder Van Olphen.

Eerste termijn
Mevrouw De Zoete vraagt naar de mogelijkheid om de overstort af te dichten.

Mevrouw Hoogerwerf merkt op dat haar fractie het toejuicht dat de chemische waterkwaliteit wordt aangepakt. Ook is de fractie tevreden met het brede draagvlak.

De heer Van Adrichem noemt het voorstel een noodzakelijk kwaad.

De heer Belt merkt op dat zijn fractie zich kan vinden in het voorstel. Daarnaast vraagt spreker naar de wijze van verrekening van de verwachte financiële bijdrage van de gemeente. Verder vraagt de heer Belt of het college inzicht kan geven in het aantal problematische overstorten in Delfland.

Mevrouw Van der Burg-van Leeuwen merkt op dat haar fractie akkoord gaat met het voorstel.

De heer Van Kretschmar vraagt of de financiële bijdrage van de gemeente het resultaat is van onderhandelingen of dat er een vaste verdeelsleutel is voor dergelijke zaken. Daarnaast vraagt spreker om een toelichting op de hoge kosten van de post engineering en toezicht.

Mevrouw Alferink merkt op dat de PvdA instemt met het plan. Verder vraagt spreker of het genoemde onder punt 10 van het voorstel, dat met partijen naar een alternatief is gezocht, heeft geleid tot een hogere raming. Tot slot sluit mevrouw Alferink zich aan bij de vragen over de gemeentelijke bijdrage.

De heer Boekestijn merkt op dat het voorliggende voorstel zijn fractie verheugt, maar niet op het vlak van duurzaamheid. Zijn fractie heeft de indruk dat slechts de nadelige gevolgen van de overstort aanzienlijk worden verminderd. Het voorstel zou pas duurzaam zijn als de over-

stort overbodig zou zijn. Wellicht zou de gemeente gestimuleerd kunnen worden meer af te koppelen. Daarnaast vraagt de heer Boekestijn of een bergbezinkbassin is overwogen.

De heer Jansen spreekt zijn dank uit voor het voorstel. Het CDA heeft echter vragen over de risico's in de samenwerking met de gemeente en de communicatie met de omgeving. Kan de golfvereniging instemmen met het plan of is een bezwaarprocedure te verwachten?

Portefeuillehouder Ter Woorst reageert op de vragen en opmerkingen in eerste termijn. De riolering heeft een 'noodventiel' nodig. Helemaal afdichten is niet mogelijk, want als de druk niet weg kan, dan komt het rioolwater op allerlei plaatsen omhoog. Het college heeft gevraagd om monitoring van de riooloverstorten.

De heer Filius merkt op dat de monitoring van de riooloverstorten gepland staat voor 2017. Dit jaar wordt een quickscan uitgevoerd om de riooloverstorten in kaart te brengen.

De heer Hottinga merkt op dat de financiële bijdrage van de gemeente van 100.000 euro het resultaat is van onderhandelingen.
In reactie op de vraag van de heer Jansen licht de heer Hottinga toe dat de gemeente keukentafelgesprekken heeft gevoerd. Tot nu toe heeft geen van de betrokkenen aangegeven bezwaar te hebben.

Tweede termijn
Mevrouw De Zoete merkt op dat de problemen met de riooloverstort haar een ongemakkelijk gevoel geven.

De heer Hottinga merkt op dat de route van het afvalwater oorspronkelijk door agrarisch gebied liep. Agrariërs hebben hier bezwaar tegen gemaakt. Vervolgens is er gekeken naar een alternatieve route. Deze route is aanmerkelijk korter en loopt langs partijen die geen bezwaar maken. Bovendien schat het waterschap in dat de verontreiniging via de alternatieve route minder effect heeft dan via de oorspronkelijke route.

Mevrouw De Zoete merkt op dat daarmee het bezwaar niet is weggenomen dat riooloverstorten een grote belasting vormen voor het ecosysteem.

Portefeuillehouder Ter Woorst licht toe dat de route van het afvalwater voorheen door het gehele waterlichaam liep. Nu is de route aanzienlijk korter. Dat betekent een veel kleinere belasting voor het ecosysteem.

De heer Belt is positief over de geplande monitoring van de riooloverstorten. Spreker neemt aan dat uit deze monitoring zal blijken hoeveel problematische riooloverstorten er zijn. Daarnaast vraagt de heer Belt om het begrip waterkwaliteitsspoor, een soort verplichting of keurmerk waar gemeenten aan moeten voldoen, mee te nemen in de monitoring. Tot slot vraagt de heer Belt of in de toekomst in Schipluiden wordt gestuurd om het overstorten minder vaak te laten gebeuren, bijvoorbeeld door het stimuleren van afkoppelen.

De heer Van Kretschmar herhaalt zijn vraag in de eerste termijn om een toelichting op de hoge kosten van de post engineering en toezicht.

Mevrouw Alferink sluit zich aan bij de behoefte aan een monitoring van de riooloverstorten.

De heer Boekestijn vraagt hoe de monitoring van de riooloverstorten in de praktijk plaatsvindt.

De heer Jansen vraagt of de financiële bijdrage van de gemeente van 100.000 euro in mindering wordt gebracht op het gevraagde krediet.

De heer De Vries reageert op de vraag van de heer Jansen. De afspraak is dat het bruto krediet wordt aangevraagd, want het waterschap moet het gehele plan kunnen betalen. De bijdrage van de gemeente wordt gezien als onzekerheid. Het krediet is dus het volledige bedrag. De last die Delfland draagt, is 100.000 euro minder.

De heer Hottinga reageert op de vraag van de heer Van Kretschmar. De omvang van de werkzaamheden is redelijk beperkt. Omdat veel overleg heeft plaatsgevonden met de gemeente, zijn de engineeringskosten relatief hoog ten opzichte van de uitvoeringskosten.

Portefeuillehouder Ter Woorst zegt toe dat de vraag van de heer Belt naar het aantal problematische riooloverstorten in Delfland wordt meegenomen bij de quickscan die dit jaar wordt uitgevoerd.

De voorzitter licht toe dat gemeenten hun rioleringsplannen voorleggen aan Delfland ter advisering. De opzet is om de gemeenten te adviseren hun systeem zo aan te passen, dat er zo min mogelijk overstorten nodig zijn. Een riooloverstort moet een noodventiel zijn.

De heer Hottinga merkt op dat het waterkwaliteitsspoor onderdeel uitmaakt van het monitoringsplan.

In reactie op de vraag van de heer Boekestijn geeft de heer Hoefnagel een toelichting op de wijze van monitoring. De riooloverstort is voorzien van een signalering met een debietmeter. Daarnaast vindt er een chemische monitoring plaats, waarbij op verschillende plaatsen bacteriële monsters worden genomen om te kijken hoever de verontreiniging zich verspreidt.

De voorzitter concludeert dat het voorstel als hamerstuk zal worden aangeboden aan de VV.

06 Rondvraag en sluiting

Portefeuillehouder Van Olphen draagt het voorzitterschap over aan portefeuillehouder Ter Woorst.

De heer De Nooy wijst op de goede resultaten van de innovatieve slibremmer van ingenieursbureau Tauw en vraagt naar de mogelijkheid om deze methode als pilot toe te passen om de blauwalg in onder andere de Krabbeplas en de Delftse Hout te bestrijden.

De voorzitter spreekt haar dank uit voor het vooraf toezenden van de vragen. De voorzitter licht toe dat de oorzaak van blauwalg en daarmee de aanpak ervan divers is.
De voorzitter heeft navraag gedaan, maar de innovatieve slibremmer is op dit moment niet aan de orde in Delfland.

Hierna sluit de voorzitter om 21.30 uur de openbare vergadering.

Aldus vastgesteld in de vergadering van de commissie Gezond, Schoon en Gezuiverd water d.d. 5 april 2016.

De Voorzitter, De Secretaris,

I.J.A. ter Woorst drs. P.J.R. Baeten

Verzamelformulier ten behoeve van de beantwoording van vragen gesteld in de commissiebijeenkomsten van 2 februari 2016
ter informatie voor de VV vergadering van 18 februari 2016

Commissie Gezond Schoon en Gezuiverd Water. Agendapunt: 02 Onderwerp: Vaststellen notulen van de vergadering van 1 december, inclusief toezeggingen
Beknopte formulering van de problematiek en de vraagstelling: Kunnen ook plaatsvervangend commissieleden aan de verzendlijst van de knipselkrant worden toegevoegd?
Beantwoording: Hierbij de werkwijze: Ga naar www.hhdelfland.nl/login Login met gebruikersnaam 'Knipsels' – wachtwoord 'krant' Klik hierna op ons logo om terug te gaan naar de Homepage en klik daarna in de blauwe balk op 'Over ons' Aan de linkerkant zie je het navigatiemenu, de onderste optie is Knipselkrant. Klik daarop, je ziet nu de link naar de Knipselkrant (klik!)

Commissie Gezond Schoon en Gezuiverd Water. Agendapunt: 04.B.18 Onderwerp: Kadernota Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking
Beknopte formulering van de problematiek en de vraagstelling: Waarom voert Delfland (ten opzichte van andere waterschappen) zoveel zand af?
Beantwoording: In het gebied van Delfland liggen een groot aantal oude steden (Den Haag, Voorburg, Delft, Schiedam Vlaardingen en Maassluis etc.) met nog relatief veel oude gemeentelijke riolering welke soms meer dan 100 jaar oud is. Deze rioleringen zijn vaak nog in prima conditie maar de aansluitingen zijn niet optimaal. Deze kunnen dus lek zijn met als gevolg dat er veel zand naar binnen stroomt. Daarnaast ligt er ook veel gemeentelijke riolering in zettingsgevoelig gebied. Niet alle riolering is onderheid. Gemalen vaak wel. Hierdoor verschuiven de aansluitingen van rioleringen op gemalen en kan er gemakkelijk zand naar binnen dringen. Deze combinatie van factoren maakt dat Delfland relatief veel zand krijgt aangevoerd.

DEFINITIEVE LIJST INGEKOMEN STUKKEN

KENMERK : **1240346**
ONDERWERP : Ingekomen stukken
BIJLAGE(N) : 0

VV **: 18 februari 2016**
AGENDAPUNT : **07**

Delft, 11 februari 2016

AAN DE VERENIGDE VERGADERING VAN DELFLAND,

	Ingekomen stukken:	**Afhandelings-voorstel**
07.01	Informatiebeveiligingsbeleid Delfland	**Ter kennisname**
07.02	Beantwoording schriftelijke vragen Natuur WN nav klimaatverdrag	**Ter kennisname**
07.03	Beantwoording schriftelijke vragen CDA werken in buitenland	**Ter kennisname**
07.04	Verslag Bestuursconferentie 24 november 2015	**Ter kennisname**
07.05	Aanpak klimaatadaptatie 2016	**Ter kennisname**
07.06	Uitvoeringsprogramma 2016 toezicht en handhaving	**Ter kennisname**
07.07	Vaststellen overeenkomsten uittreden GR beheer grondwateronttrekking Delft Noord	**Ter kennisname**
07.08	Stand van zaken dossier status Maasdijk en andere compartimenteringskeringen	**Ter kennisname**
07.09	Deltanieuws Nieuwsbrief jaargang 5 nummer 4, december 2015	**Ter kennisname**
07.10	Afschrift van brief van ing. L.W. Vreugdenhil d.d. 12 januari 2016 inzake vervolgonderzoek "Gemodder in de polder"	**Ter kennisname**
07.11	ROB advies december 2015 Wisselwerking, naar een betere wisselwerking tussen gemeenteraden en de bovengemeentelijke samenwerking	**Ter kennisname**
07.12	STOWA - vooraankondiging Stowa congres	**Ter kennisname**
07.13	Schriftelijke vragen van Natuur inzake precario	**Ter kennisname**
07.14	VV-brief inzake NAM gasboring Maasland	**Ter kennisname**
07.15	Vooraankondiging Midden-Delfland lezing 2016	**Ter kennisname**
07.16	Informatieve brief aan de VV betreffende de opzet pilot Zoetwaterfabriek De Groote Lucht	**Ter kennisname**

Dijkgraaf en Hoogheemraden van Delfland,
de Secretaris, de Dijkgraaf,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart mr. M.A.P. van Haersma Buma

agendapunt 07.01
1229960

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan Verenigde Vergadering

INFORMATIEBEVEILIGING

Gevraagd besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016
Kennis te nemen van het geactualiseerde Informatiebeveiligingsbeleid Delfland.

Besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016

Hoogheemraadschap van Delfland

Informatiebeveiliging

1. Probleemstelling - context

In het AMH zijn meerdere documenten opgenomen, die meer dan vijf jaar geleden door het DMT/college D&H/ de verenigde vergadering zijn vastgesteld.

In de Toelichting AMH (AMH 00.01) is in de paragraaf "Actueel houden AMH" opgenomen dat documenten die vijf jaar oud zijn in aanmerking komen om te worden geactualiseerd. In het DMT-overleg van 4 februari 2015 en 18 maart 2015 is afgesproken dat het actualiseren van de AMH-bestanden geen vrijblijvend verzoek is. Het informatiebeveiligingsplan is een van die documenten. Daarnaast is het van belang het informatiebeveiligingsplan te actualiseren gezien de ontwikkelingen rondom de informatiebeveiliging.

2. Beoogd effect

Actueel informatiebeveiligingsplan. Vast te stellen eerste kwartaal 2016.

3. Kernboodschap

Waterschappen behoren tot de kritische infrastructuur en hebben een verantwoordelijkheid de risico's te onderkennen en maatregelen te nemen op beveiligingsgebied. Beveiliging in de ruime zin van het woord. Van gebouwen tot dataverkeer en vooral ook de verantwoordelijkheid en het bewustzijn van iedere medewerker die bij Delfland werkt.

4. Historie - eerdere besluitvorming

In 2008 is het beheerkader informatiebeveiliging vastgesteld. Dit voorstel sluit aan en is een actualisering van dit beleid.

5. Regelgeving en Beleid

Het beveiligingsbeleid dateert uit 2008. Het voorstel is een actualisatie van dit beleid en Delfland conformeert zich aan de baseline informatiebeveiliging (BIWA), vastgesteld door de Unie van Waterschappen.

6. Financiën

De kosten passen binnen de begroting van Delfland. Voor met name de bewustwording kunnen er extra activiteiten plaatsvinden. Dit wordt vanuit het team of I&A begroot.

7. Duurzaamheid

Nvt

8. Organisatorische en personele consequenties

Er zijn geen wijzigingen te verwachten.

9. OR/GO

Wordt ter informatie aangeboden aan de OR.

10. Risico- en beheersmaatregelen

Deze maatregelen zijn benoemd in het document en verwerkt in de maatregelen matrix.

11. Communicatie (in- en extern)

Na het vaststellen van het actuele informatiebeveiligingsplan wordt dit op het samenwerkingsportaal bij de nieuwsberichten bekendgemaakt. De nadruk wordt hierbij gelegd op "vooral ook de verantwoordelijkheid en het bewustzijn van iedere medewerker die bij Delfland werkt." Ook wordt het actuele informatiebeveiligingsplan in de groep BIWA gepubliceerd. Via teamleiders wordt het actuele informatiebeveiligingsplan bekendgemaakt binnen de teams. Daarnaast worden er activiteiten georganiseerd die de betrokkenheid van alle medewerkers intensiveert.

12. Bekendmaking en vervolgprocedure

Nvt

13. Bevoegd orgaan

- DMT instemming
- Ter informatie OR
- PFO ter bespreking
- Vaststelling College van Dijkgraaf en Hoogheemraden
- Ter info aan de VV

14. Toelichting

Nvt

15. Bijlagen

1. Informatiebeveiligingsbeleid versie 1.0

Alleen in te vullen indien het een VV-voorstel betreft

*** = in te vullen door team Bestuur*

Hoogheemraadschap van Delfland

Kenmerk VV : …** Vergaderdatum : …

Beleidsveld : … Agendapunt : …**

De Verenigde Vergadering van Delfland,

op voordracht van dijkgraaf en hoogheemraden van …*(datum collegevergadering)*, kenmerk …*(BIS-zaaknummer D&H besluit)*;

gelezen het positieve/negatieve …*(bij ondertekening doorstrepen wat niet van toepassing is)* advies van de commissie(s) …*(commissie noemen)*;

overwegende dat:
…
- *(motiveer het besluit, waarom wordt dit besluit genomen).*

Gelet op:
…
- *artikel 84 van de Waterschapswet (bij D&H-voostellen)*;
- *artikel 77 van de Waterschapswet (bij VV-voorstellen)*;
- *alle andere wetgeving (zoals KRW, NBW, verordening Zuid-Holland, delegatiebesluit etc.;*

Besluit:
…
Dit moet in overeenstemming zijn met het ontwerpbesluit (ontwerpbesluit kopiëren).

Aldus besloten in de openbare vergadering van …*(datum)*

De Verenigde Vergadering voornoemd,

de Secretaris, de Voorzitter,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart mr. M.A.P. van Haersma Buma

Hoogheemraadschap van
Delfland

INFORMATIEBEVEILIGINGSBELEID DELFLAND

INHOUD

1.	**Inleiding**	3
1.1	Context	3
1.2	Doelstelling van informatiebeveiliging	3
1.3	Componenten van informatiebeveiliging	4
1.4	Wettelijke basis	4
1.5	Standaarden	5
1.6	Scope	5
1.7	Status van het beleid	5
2.	**Implementatie informatiebeveiliging**	6
3.	**Risico beoordeling en risico afweging**	7
4.	**Beveiligingsbeleid**	8
4.1	Vastlegging en goedkeuring	8
4.2	Beoordeling van het informatiebeleid	8
5.	**Organisatie van informatiebeveiliging**	
5.1	Interne organisatie	8
5.2	Externe partijen	9
6.	**Beheer van bedrijfsmiddelen**	10
6.1	Verantwoordelijkheid voor bedrijfsmiddelen	10
6.2	Classificatie van Informatie	10
7.	**Personele beveiliging**	10
7.1	Rollen en verantwoordelijkheden	10
8.	**Fysieke beveiliging (en van de omgeving)**	11
8.1	Beveiligde ruimten	11
8.2	Beveiliging van apparatuur	11
9.	**Beheer van communicatie en bedieningsprocessen**	12
10.	**Toegangsbeveiliging**	**14**
10.1	Verantwoordelijkheden van gebruikers	14
11.	**Verwerving, ontwikkeling en onderhoud van informatiesystemen**	15
12.	**Beheer van informatiebeveiligings incidenten**	15
13.	**Bedrijfscontinuiteitsbeheer**	15
14.	**Naleving**	15

1. Inleiding

1.1 Context

Waterschappen behoren tot de kritische infrastructuur en hebben een verantwoordelijkheid de risico's te onderkennen en maatregelen te nemen op beveiligingsgebied. Het betreft fysieke beveiliging van gebouwen, beveiliging van het dataverkeer en de verantwoordelijkheid en het bewustzijn van de medewerker hoe om te gaan met deze middelen.

Dit document beschrijft de informatiebeveiligingsdoelstellingen. Er is voor gekozen deze beschijvingen kort te houden. Nadere uitwerkingen met passende maatregelen zijn opgenomen in de matrix informatiebeveilingsplan. Het beleid wordt op hoofdlijnen beschreven en sluit aan bij de Baseline informatiebeveiliging Waterschappen[1] (= BIWA). In deze Baseline is het strategische en tactisch normenkader beschreven en vastgesteld.

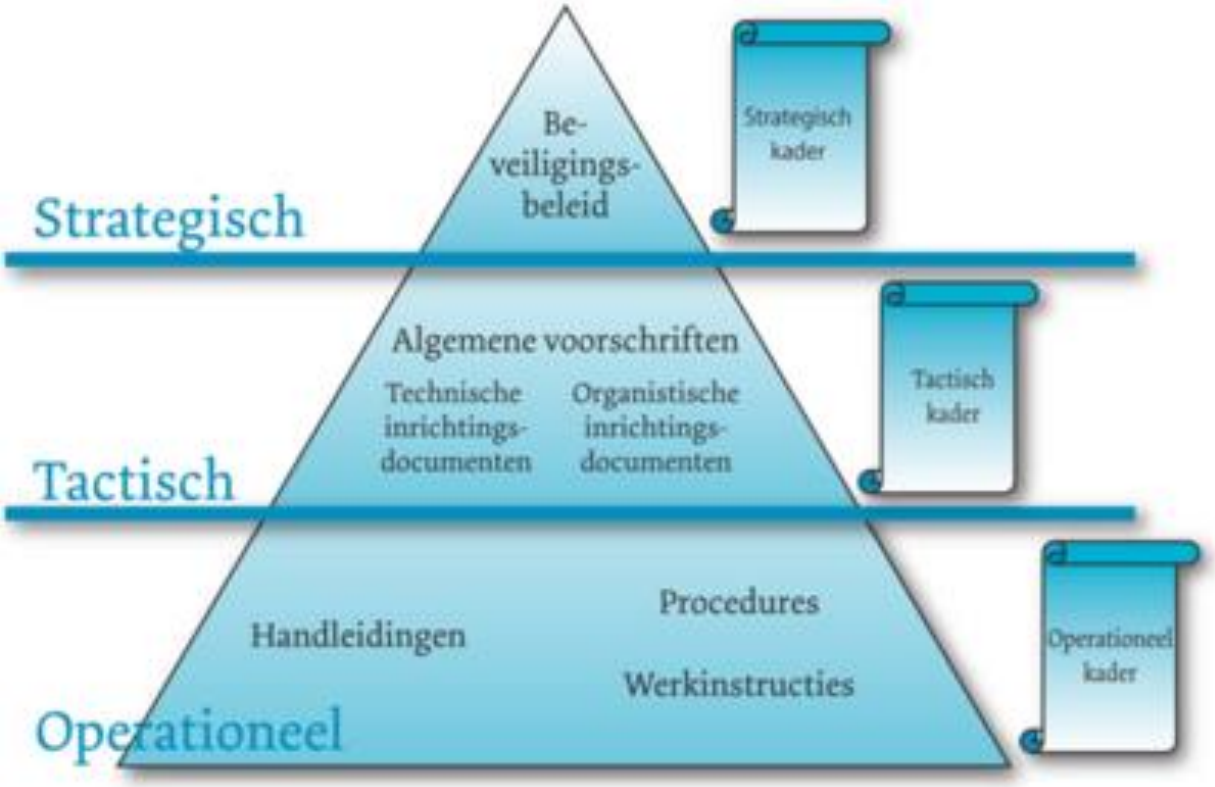

In de jaarlijkse team uitvoeringsplannen worden de maatregelen opgenomen die uit dit Informatiebeveiligingsplan voortvloeien. De uitvoeringsplannen worden op teamniveau samengesteld door en voor de medewerkers. Dit zorgt voor bewustzijn en betrokkenheid van het personeel bij de informatiebeveiliging.

1.2 Doelstelling van informatiebeveiliging

Een betrouwbare informatievoorziening is essentieel voor het goed functioneren van de processen bij Delfland. Informatiebeveiliging is het proces waarmee de betrouwbaarheid van de informatievoorziening wordt geborgd en beheerd.

[1] De Unie van waterschappen heeft een normenkader vastgesteld rondom informatiebeveiliging. Delfland volgt dit normenkader.

vervolg 1.2

De klanten en partners van Delfland kunnen met deze borging er van uitgaan dat de bescherming tegen hoog water, de kwaliteit van het oppervlaktewater en zuivering van het afvalwater in goede handen is. Het informatiebeveiligingsbeleid borgt ook de vertrouwelijkheid van data waar de privacy van mens en bedrijf in het geding is.

De secretaris-directeur van het Hoogheemraadschap van Delfland is eindverantwoordelijk voor het informatiebeveiligingsbeleid en het management draagt het beleid ten volle uit binnen de organisatie.

1.3 Componenten van informatiebeveiliging

Informatiebeveiliging is gebaseerd op drie beveiligingsprincipes:

- **Beschikbaarheid**
  Doel: zeker stellen dat informatie en essentiële diensten op de juiste momenten en plaatsen beschikbaar zijn.

- **Integriteit**
  Doel: het waarborgen van de correctheid en de volledigheid van informatie en computerprogrammatuur.

- **Vertrouwelijkheid**
  Doel: het beschermen van gevoelige informatie tegen ongeautoriseerde kennisname.

Informatiebeveiliging streeft niet naar absolute veiligheid. Het streven is de bedrijfsdoelen door middel van organisatorische procedures en technische voorzieningen te realiseren. De verantwoordelijke partijen maken telkens een bewuste afweging tussen het bedrijfsbelang en de noodzakelijke informatiebeveiligingsmaatregelen.

1.4 Wettelijke basis

De wettelijke basis voor informatiebeveiliging zijn Europese richtlijnen en landelijke wet- en regelgeving:

- Wet computercriminaliteit
- Wet bescherming persoonsgegeven (WBP)
- Archiefwet
- Databankenwet
- Wet elektronisch Bestuurlijk Verkeer
- Wet gemeentelijke basisadministratie (GBA)
- Wet openbaarheid bestuur (WOB).

Deze regelingen bevatten een resultaatsverplichting tot een passend niveau van informatiebeveiliging. Binnen Delfland is de borging van de compliance met deze wet- en regelgeving belegd bij het team JVI (juridisch).

1.5 Standaarden

Er wordt uitgegaan van de open standaarden van de "pas toe of leg uit" lijst van het forum standaardisatie[2], de ISO 27001:2005 en 27002:2007. Deze lijst is een aanwijzing aan alle overheidsorganisaties in Nederland om deze standaard te gebruiken. Overheden mogen alleen afwijken ingeval van redenen van bijzonder gewicht. Overheden zijn verplicht om afwijkingen gemotiveerd vast te leggen in de administratie (bijvoorbeeld in het jaarverslag).

1.6 Bereik

Het bereik omvat de bedrijfsfuncties , ondersteunende middelen (apparatuur, gebouwen etc.) en informatie van het waterschap en is ook van toepassing op informatiesystemen die buiten het waterschap draaien en / of als taken aan derden zijn uitbesteed.

1.7 Status van het beleid

Dit beleid treedt in werking na vaststelling door het College van Dijkgraaf en Hoogheemraden.

[2] Overheden en semi-overheden zijn verplicht om bij de aanschaf van ICT-producten en -diensten te kiezen voor de relevante standaarden van de 'pas toe of leg uit'-lijst. Overheden en semi-overheden mogen alleen afwijken (d.w.z. *'niet toepassen'*) ingeval van redenen van bijzonder gewicht.

2. Implementatie informatiebeveiliging

Voor de implementatie van informatiebeleid bij Delfland worden telkens de volgende stappen, in een vaste volgorde, doorlopen:

Benoemen van verantwoordelijkheden.
Delfland koppelt de rol aan een functionaris.
In onderstaand schema zijn de functies en verantwoordelijkheden vastgelegd. De BIWA en de functie toedeling (of benaming) bij Delfland verschillen op een aantal punten. Een functionaris beveiliging en functionaris gegevensbescherming is niet geformaliseerd. Deze taken zijn belegd bij medewerkers met een andere functieomschrijving.

Functie HHD	Volgens BIWA	Verantwoordelijk voor:
Dagelijks Bestuur	Dagelijks Bestuur	- Vaststellen informatiebeveiligingsbeleid
Secretaris Directeur	Secretaris Directeur	- Uitvoeren van het informatiebeveiligingsbeleid
Sectorhoofd Bedrijfsvoering	Directeur bedrijfsvoering	- Financieel toezicht op het informatiebeveiligingsbeleid
Teamleider (I&A)	Afdelingshoofd I&A	- Strategisch gebruik van management informatiesystemen - Verantwoordelijk voor het beveiligingsprogramma
Concern Control	Concern Control	- Focus op het bedrijfsproces van de gehele organisatie - Onderkennen van bedrijfsbrede risico's - Risico's naar een acceptabel niveau laten brengen
Niet	functionaris informatiebeveiliging	- Onderhoud van het beveiligingsprogramma - Borgen van informatiebeveiligingsmaatregelen - Rapporteren over afwijkingen en bedreigingen
Niet	Functionaris gegevensbescherming	- Bescherming van privacy gevoelige gegevens
Systeembeheer beveiliging	Systeembeheer beveiliging	- Beveiliging van informatiesystemen - Implementatie beveiligingsbeleid
Lijnmanagement	Lijnmanagement	- Voor de integriteit van gegevens binnen systemen/ applicaties en op gedrag medewerkers.

- **Delfland voert een GAP analyse uit.**
  Deze analyse geeft een beeld van de afstand tussen de actuele stand van zaken en de situatie waar Delfland naar toe wil. Het resulteert in een inventarisatie van maatregelen die nog genomen moeten worden. Naast de interne analyse wordt ook extern getoetst (waarborg objectiviteit). Het informatiebeveiligingsbeleid en de uitvoering hiervan wordt 1 keer in de 3 jaar getoetst onder eindverantwoording (sommige onderdelen vaker) van de functionaris Informatiebeveiliging. In de driehoek op pagina 3 worden documenten, handleidingen, procedures en werkinstructies genoemd. Deze analyse omvat de inventarisatie van de benodigde documenten en maatregelen die nodig zijn bij het ontbreken daarvan.

- **Delfland formuleert snel te behalen resultaten**

  De resultaten van de GAP analyse worden gebruikt voor het nemen van maatregelen die een aantal resultaten opleveren. Deze kunnen aansluiten op actuele speerpunten en / of hebben op korte termijn toegevoegde waarde.

- **Delfland heeft een implementatieplan**
  Delfland neemt maatregelen als resultante van bevindingen uit de GAP analyse. De voortgang wordt gerapporteerd aan het DMT door de functionaris informatiebeveiliging (of degene die deze taken uitvoert) genoemd in bovenstaande tabel.

3. Risico beoordeling en risico afweging

Informatiebeveiliging gaat uit van 3 basisprincipes:

- **Beschikbaarheid**
  Delfland definieert een basis-set met eisen aan de beschikbaarheid van de infrastructuur en voor de informatieuitwisseling.

- **Integriteit**
  Delfland heeft normen opgesteld voor de integriteit van datacommunicatie en opslag en voor de integriteit van de informatie in de applicaties (gerelateerd aan het proces).

- **Vertrouwelijkheid**
  Delfland neemt maatregelen waarbij de bescherming van gegevens voldoet aan het basisvertrouwelijkheidsniveau (vastgesteld door de waterschappen) en de WBP richtlijnen, risicoklasse 2 (vastgesteld door het CBP).

Het basisniveau voor informatiebeveiliging bij Delfland wordt getoetst aan deze 3 basisprincipes middels een risicoanalyse. Als het veiligheidsniveau (door de daartoe aangewezen functionaris) onvoldoende is worden maatregelen genomen dit naar een voldoende niveau te brengen.

4. Beveiligingsbeleid

Doelstelling (algemeen)
Delfland levert betrouwbare dienstverlening die aantoonbaar voldoet aan wet en regelgeving. De kritieke bedrijfsprocessen worden bij een calamiteit en beveiligingsincident voortgezet.

4.1 Vastlegging en goedkeuring

Het informatiebeveiligingsbeleid is vastgelegd in dit document. Het DMT stemt in met het informatiebeveiligingsbeleid. Het wordt besproken in het PFO en vastgesteld in het College van Dijkgraaf en Hoogheemraden.

4.2 Beoordeling van het informatiebeleid

Het informatiebeveiligingsbeleid en de uitvoering wordt minimaal één keer per drie jaar getoetst. Tevens vindt toetsing plaats bij belangrijke wijzigingen. Het beleid wordt zo nodig bijgesteld volgens de gebruikelijke werkwijze van Delfland.

5. Organisatie van informatiebeveiliging

5.1 Interne organisatie

Doelstelling

Het beheer van de informatiebeveiliging is belegd binnen Delfland. Duidelijk is wie waar voor verantwoordelijk is.

- Secretaris-directeur en het management team commiteert zich ten volle, geeft richting en kent verantwoordelijkheden toe. Deze zijn helder gedefinieerd.
- Activiteiten rond de informatiebeveiliging is belegd bij aangewezen medewerkers. Specifiek is de rol van Chief Information Security Officer[3] belegd of een daartoe aangewezen functionaris binnen Delfland.
- Het Delflandse besturingsmodel voor het I&A-domein kent een goedkeuringsproces voor wijzigingen en nieuwe aanvragen van ICT voorzieningen waarin structureel en specifiek aandacht is voor beveiliging.
- Delfland beschermt de informatie en gaat hier vertrouwelijk mee om. Medewerkers leggen bij indiensttreding een ambtseed of belofte af.
- Delfland heeft contacten met andere overheidsinstanties en partners voor actualisatie en verbetering van het informatiebeveiligingsbeleid.
- Delfland toetst het informatiebeveiligingsbeleid periodiek (minimaal 1x in de 3 jaar). Stelt waar nodig het beleid bij en neemt maatregelen bij risicoverhogende aspecten.

[3] De CISO adviseert gevraagd en ongevraagd over de beveiliging. Doet voorstellen tot aanpassing en verbetering.

5.2 Externe partijen

Doelstelling

Delfland beveiligt de informatie en ICT voorzieningen waartoe externe partijen toegang hebben en die bij deze partijen worden verwerkt en/of beheerd. Voor deze beveiliging hanteert Delfland de set van maatregelen zoals vastgesteld in de Baseline Informatiebeveiliging Waterschappen:

- Bij het contracteren van een externe partij is informatiebeveiliging een criterium voor de keuze.
- De toegang tot het netwerk en gegevens voor de externe partij zijn voorafgaand aan het afsluiten van het contract voor uitbesteding of externe inhuur vastgelegd (inclusief de informatie die onder de WBP valt). Bij verwerking van persoonsgegevens wordt een bewerkerovereenkomst afgesloten conform art 14 WBP.
- De toegangsrechten voor externen is vastgelegd (authenticatie en autorisatie).
- In het contract met de externe partij staan de vereisten van de beveiligingsmaatregelen. Naleving, controle en rapportage zijn standaard onderdeel.
- In contracten met externe partijen wordt uitgelegd hoe wordt omgegaan met geheimhouding en een geheimhoudingsverklaring

6. Beheer van bedrijfsmiddelen

6.1 Verantwoordelijkheid voor bedrijfsmiddelen

Doelstelling

Delfland heeft een afdoende bescherming voor het beheer en bewaken van de bedrijfsmiddelen.

De volgende maatregelen worden toegepast:

- De bedrijfsmiddelen zijn geïdentificeerd en er is een actuele inventarisatie.
- Elk bedrijfsmiddel heeft een eigenaar. Bij Delfland is dit een leidinggevende.
- Delfland heeft regels voor het gebruik van de bedrijfsmiddelen. Deze zijn bekend bij de gebruikers.

6.2 Classificatie van Informatie

De informatie binnen Delfland is geclassificeerd met een eigen niveau van beveiliging. Helder is welke informatie gebruikt mag worden door wie en in welke omstandigheden.

7. Personele beveiliging

Doelstelling (algemeen)

Delfland zorgt er voor dat werknemers, ingehuurd personeel en externe gebruikers de verantwoordelijkheden begrijpen. In de rol die zij mogelijk vervullen wordt het risico van oneigenlijk gebruik geminimaliseerd.

7.1 Rollen en verantwoordelijkheden

Delfland legt de verantwoordelijkheden en rollen van een medewerker vast met een aantal maatregelen.

- De functiebeschrijving voorziet in de afbakening van rol en verantwoordelijkheid en wordt expliciet aan de medewerker bekend gemaakt. Waar noodzakelijk worden aspecten van informatiebeveiliging opgenomen in de aanstelling en / of als instructie bij de werkzaamheden.
- De medewerker tekent de aanstelling. Bepalingen over informatiebeveiliging zijn opgenomen.
- De directie bevordert het gedrag van medewerkers door toepassen van het informatiebeveiligingsbeleid.
- Delfland verzorgt up to date kennis van het beveiligingsbeleid.
- Delfland hanteert de SAW voor disciplinaire maatregelen wanneer (bewust) inbreuk wordt gemaakt op de informatiebeveiliging.
- In de aanstelling is vastgelegd welke beveiligingsaspecten bij beëindiging van de aanstelling van kracht blijven voor de ex-werknemer.
- De exit procedure bij beëindiging van de aanstelling voorziet in het vastleggen van de beveiligingsaspecten die van kracht blijven voor de ex-werknemer. Bedrijfsmiddelen worden geretourneerd aan Delfland. Toegangsrechten en autorisaties worden geblokkeerd.

8. Fysieke beveiliging (en van de omgeving)

8.1 Beveiligde ruimten

Doelstelling

Delfland voorkomt onbevoegde fysieke toegang tot, schade aan of verstoring van het terrein en de informatie van de organisatie.

De volgende maatregelen zijn hiertoe van kracht:

- Delfland heeft de toegang beveiligd (receptie, toegangspasjes) om ruimten te beschermen waar zich informatie en IT voorzieningen bevinden.
- Hiertoe worden zoneringen, beveiligingsgrenzen en persoonsgebonden toegang toegepast.
- Toegang is alleen mogelijk na autorisatie.
- De toegangsmiddelen zijn geregistreerd (ook bij uitgifte) en worden beheerd.
- De toegang en beveiliging wordt periodiek getoetst en gerapporteerd.
- De ruimten van kantoren, ruimten en faciliteiten zijn fysiek beveiligd.
- Delfland heeft voorzieningen tegen bedreigingen van buitenaf (brand, overstroming etc.) en deze zijn vastgelegd in het calamiteitenplan.

8.2 Beveiliging van apparatuur

Doelstelling

Zekerstelling van de apparatuur waardoor continuïteit van de bedrijfsactiviteiten zijn gewaarborgd.

De apparatuur wordt opgesteld en aangesloten conform de voorschriften van de leverancier. De apparatuur is beschermd tegen stroomuitval en andere storingen door onderbrekingen van nutsvoorzieningen. Onderhoud vindt periodiek plaats conform de voorschriften van de leverancier. Bij beëindiging van het gebruik van apparatuur of bij hergebruik buiten de organisatie wordt alle data verwijderd.

9. Beheer van communicatie en bedieningsprocessen

9.1 Bedieningsprocedures en –verantwoordelijkheden

Doelstelling

Het beheer is gericht op een correcte en veilige bediening van ICT-voorzieningen.

Het vastleggen van procedures en verantwoordelijkheden moet een correcte en veilige bediening van ICT-voorzieningen zo veel mogelijk waarborgen.

9.2 Systeemplanning en acceptatie

Doelstelling

Delfland beperkt het risico van systeemstoringen tot een minimum.

Dit wordt bereikt door capaciteitsbeheer. Gebruik van middelen wordt gecontroleerd en afgestemd in relatie tot de nodige capaciteitseisen in het nu en naar de toekomst. Er wordt een risicoanalyse gemaakt over de beschikbaarheid van een ICT voorziening en wat de impact bij uitval is.

9.3 Beheer van netwerkbeveiliging en media en hanteren van virussen

Doelstelling

Delfland beschermt de integriteit van programmatuur en informatie.

Het netwerk wordt beheerd en gemonitord ter voorkoming van verstoringen.
Een pakket van maatregelen zorgt ervoor dat de informatievoorziening veilig is en blijft.
Voor het overige zijn er procedures opgesteld voor:

- Beheer van media.
- Behandeling van informatie
- Beveiliging van systeemdocumentatie
- Toegang naar binnen (van buiten DMZ)
- Toegang naar buiten

9.4 uitwisseling van informatie

Doelstelling

Delfland beveiligt informatie bij uitwisseling.

Voor de kantoorapplicaties zijn richtlijnen voor de beveiliging van de informatievoorziening (toegang tot agenda's, documenten etc.)
Elektronisch berichtenverkeer is beschermd door een spamfilter (ongewenste email). Waar nodig is encryptie toegevoegd voor de beveiliging van het berichtenverkeer.

9.5 Controle

Doelstelling

Rechtmatig gebruik van informatieverwerkingsactiviteiten

Iedere medewerker handelt integer. Delfland zorgt voor een bewustwordingsproces voor alle medewerkers. Er vindt monitoring plaats van het gebruik van de voorzieningen. Oneigenlijk gebruik wordt geregistreerd en besproken met de medewerker. Eventueel volgt er een sanctie.

10. Toegangsbeveiliging voor informatiediensten

10.1 Gebruikers en toegangsrechten

Doelstelling
De medewerkers hebben toegang tot de informatie die relevant voor ze is.

Gebruikers worden geregistreerd (aanmelding en afmelding). Per gebruiker worden toegangsrechten verleend voor de informatiesystemen en diensten binnen Delfland. Hiertoe vindt identificering en autorisatie plaats (toekennen wachtwoorden).

10.1 Verantwoordelijkheden van gebruikers

Doelstelling
Bevoegde toegang tot de informatievoorziening door gebruikers die geautoriseerd zijn en het veilig stellen van informatie en ICT-voorzieningen (incluis mobiele apparatuur).

De toegang wordt mogelijk door het toewijzen van een medewerker als gebruiker met een wachtwoord. Het wachtwoord voldoet aan een aantal vereisten en omgangsvormen. De gebruiker ontvangt een instructie hiervan.
Onbeheerde apparatuur is passend beschermd bij afwezigheid.
Vertrouwelijke informatie ligt niet onbeheerd op bureau of bij de printer. De schermbeveiliging gaat automatisch aan na 15 minuten inactiviteit.

10.2 Toegangsbeheersing voor netwerken en besturingssystemen.

Doelstelling
Toegang voor bevoegde personen tot netwerken en besturingssystemen.

Gebuikers wordt toegang verleend tot die dienst waartoe ze bevoegd zijn middels een beveiligde procedure (plaats en tijd onafhankelijk).

11. Verwerving, ontwikkeling en onderhoud van informatiesystemen

Doelstelling
Beveiliging maakt integraal deel uit van de informatiesystemen.

Bij de aanschaf, ontwikkeling en het onderhoud van informatiesystemen wordt informatiebeveiliging in twee opzichten in acht genomen. Functionele eisen voor informatiebeveiliging worden meegenomen in het ontwerp en de ontwikkeling van informatiesystemen. Bij buitengebruikstelling van informatiesystemen worden maatregelen getroffen. De gegevens die ingevoerd worden zijn juist en volledig. Gevoelige gegevens worden beveiligd door encryptie.

Risicoanalyse en risicomanagement worden geïntegreerd tijdens de ontwikkeling en het onderhoud van informatiesystemen om tijdig, regelmatig en adequaat de beveiligingsbehoefte te analyseren en de maatregelen te bepalen om hieraan te voldoen. Wijzigingen worden getoetst op beveiliging en geregistreerd.

12. Beheer van informatiebeveiligingsincidenten

Doelstelling
Beheersbaarheid van informatiebeveiligingsincidenten die verband houden met informatiesystemen.

Er is een procedure voor het melden, beheren en afhandelen van beveiligingsincidenten. Werknemers en derden melden beveiligingsincidenten zo spoedig mogelijk aan de functionaris informatiebeveiliging. Procedure, rollen en verantwoordelijkheden zijn bekend bij de medewerkers.

13. Bedrijfscontinuïteitsbeheer

Doelstelling
Onderbreken van bedrijfsactiviteiten tegengaan, en kritische bedrijfsprocessen beschermen tegen de gevolgen van rampen zoals omvangrijke storingen in informatiesystemen.

Delfland heeft een proces voor bedrijfscontinuïteit waarbinnen de eisen voor informatiebeveiliging worden meegenomen die nodig zijn voor de continuïteit van de bedrijfsvoering (zie handboek crisisbeheersing).

14. Naleving

Doelstelling
Voorkomen van schending van wetgeving, wettelijke en regelgevende of contractuele verplichtingen.

Alle van toepassing zijnde wettelijke, reglementaire en contractuele vereisten zijn expliciet gespecificeerd en gedocumenteerd voor relevante informatiesystemen. De intellectuele eigendomsrechten zijn bekend en wordt conform naar gehandeld. Bedrijfsdocumenten zijn beveiligd

tegen elke vorm van schade. Bescherming van gegevens is geborgd en gebruikers gaan integer om met de ICT voorzieningen.
De leidinggevenden zien er op toe dat de uitvoering van het beleid wordt nageleefd. Voor de controle op naleving worden periodiek audits gehouden (voorstel is 1 keer per 3 jaar). Tijdens deze audits wordt verstoring van de processen tot het minimum beperkt.

Aan de leden van de verenigde vergadering

ONS KENMERK
1239199
DATUM D&H VERGADERING
1 februari 2016
DELFT

ONDERWERP
Informatiebeveiligingsbeleid Delfland

Geachte leden,

Waterschappen behoren tot de kritische infrastructuur en hebben een verantwoordelijkheid de risico's te onderkennen en maatregelen te nemen op beveiligingsgebied. Beveiliging in de ruime zin van het woord. Van gebouwen tot dataverkeer en vooral ook de verantwoordelijkheid en het bewustzijn van iedere medewerker die bij Delfland werkt.

In 2008 is het informatiebeveiligingsbeleid vastgesteld. Het informatie-beveiligingsbeleid wordt hiermee geactualiseerd. Deze actualisering leidt tot concrete maatregelen en acties (Plan van Aanpak) die in 2015 zijn geïnventa-riseerd, gepland en gedurende 2016 worden geïmplementeerd (een groot aantal is in 2015 al geïmplementeerd).

Delfland heeft zich voor dit beleid geconformeerd aan de uitgangspunten van de Unie van Waterschappen omtrent informatiebeveiliging; kortweg genoemd, de BIWA (Baseline Informatiebeveiliging Waterschappen).

Hoogachtend,
Dijkgraaf en Hoogheemraden van Delfland,

de Secretaris,	de Dijkgraaf,
mr.drs. P.I.M. van den Wijngaart	mr. M.A.P. van Haersma Buma

Bijlage:
Informatiebeveiligingsplan Delfland

agendapunt 07.02
1236443

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan Verenigde Vergadering

BEANTWOORDING SCHRIFTELIJKE VRAGEN NATUUR WN NAV KLIMAATVERDRAG

Gevraagd besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016
I. kennis te nemen van de informatie

Besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016

Hoogheemraadschap van Delfland

Beantwoording schriftelijke vragen Natuur WN nav klimaatverdrag

1. Probleemstelling - context

Schrijftip:
* *Beschrijf het probleem. Begin op de regel direct boven de tekst schrijftip.*
- *Waarom wordt dit besluit/advies op dit moment gevraagd, wat is de aanleiding. Bijvoorbeeld: een nieuw inzicht, verzoek van de gemeente, volgens afspraak, planning, invulling wetgeving, etc.*

2. Beoogd effect

Schrijftip:
* *Beschrijf het doel. Begin op de regel direct boven de tekst schrijftip.*
- *Wat wil je met je voorstel bereiken.*
- *Wanneer moet het doel bereikt zijn - tijdpad.*

3. Kernboodschap

Schrijftip:
* *Vat het voorstel kort en bondig samen.*
- *Let op de beoogde doelgroep en benoem deze.*

4. Historie - eerdere besluitvorming

Schrijftips:
* *Beschrijf kort de historie.*
* *Beschrijf kort de eerdere relevante besluitvorming, zowel intern als bestuurlijke afspraken extern.*

5. Regelgeving en Beleid

Schrijftip:
* *Beschrijf of dit voorstel past binnen:*
- *Het bestaande beleid van Delfland (noem het beleid).*
- *Zo nee, waarom wordt in dit specifieke geval van het beleid afgeweken (dit moet op grond van de Algemene wet Bestuursrecht beargumenteerd worden).*
- *Het coalitieakkoord.*
- *Het Waterbeheersplan (WBP), de Kaderrichtlijn Water (KRW) etc.*
- *Landelijke, provinciale, wettelijke kaders.*

6. Financiën

Schrijftip:
* *Beschrijf de kosten en geef aan of deze binnen de begroting passen (vermeld het begrotingsnummer).*

- *Beschrijf de financiële consequenties voor het lopend jaar en meer jaren.*
- *Als de kosten niet binnen de begroting passen, moet je een dekkingsvoorstel beschrijven.*

7. Duurzaamheid

Schrijftips:
* *Het beleid en de definitie van duurzaamheid is vastgelegd in het beleidskader Duurzaam Delfland, te vinden op intranet http://delflandnet/algemene-onderdelen/duurzaam-delfland/*.
* *Raakt het voorstel aan één van de meetbare doelen van Delfland?*
  In 2015 zijn alle inkoopprocessen 100% duurzaam.
  2 % energiebesparing per jaar, 30 % co2 reductie in 2020.
  40 % duurzame energie voor eigen verbruik in 2020.
* *Neem voor meer informatie contact op met de werkgroep duurzaamheid via duurzaam@hhdelfland.nl*

8. Organisatorische en personele consequenties

Schrijftip:
* *Beschrijf de organisatorische en personele consequenties.*

9. OR/GO

Schrijftips:
* *Beschrijf of dit voorstel in de Ondernemingsraad (OR)/het Georganiseerd Overleg (GO) is besproken.*
* *Benoem het advies van OR/GO.*

10. Risico- en beheersmaatregelen

Schrijftips:
* *Beschrijf de risico's en de maatregelen die worden genomen om deze risico's te beheersen.*
* *Denk aan de juridische, maatschappelijke, financiële en communicatierisico's.*

11. Communicatie (in- en extern)

Schrijftip:
* *Beschrijf of en hoe de besluitneming en uitvoering van het besluit intern en extern gecommuniceerd worden.*

12. Bekendmaking en vervolgprocedure

Schrijftips:
* *Denk eraan dat een besluit wellicht bekendgemaakt moet worden voordat het in werking treedt.*
* *Beschrijf de mogelijkheden van bezwaar en beroep.*

13. Bevoegd orgaan

Schrijftips:
* *Bedenk in welke vergaderingen je voorstel ingebracht moet worden.*
* *Beschrijf de wettelijke basis op grond waarvan de VV/D&H/directie bevoegd is om dit besluit te nemen. Je kunt dit vinden in het delegatiebesluit en het mandaatbesluit, deze staan in het Algemeen Management Handboek.*

14. Toelichting

Schrijftip:
* *Ruimte voor nadere toelichting.*

15. Bijlagen

1.
2.
3.
4.

Alleen in te vullen indien het een VV-voorstel betreft

*** = in te vullen door team Bestuur*

Hoogheemraadschap van Delfland

Kenmerk VV : …**

Vergaderdatum : …

Beleidsveld : …

Agendapunt : …**

De Verenigde Vergadering van Delfland,

op voordracht van dijkgraaf en hoogheemraden van …*(datum collegevergadering)*, kenmerk …*(BIS-zaaknummer D&H besluit)*;

gelezen het positieve/negatieve …*(bij ondertekening doorstrepen wat niet van toepassing is)* advies van de commissie(s) …*(commissie noemen)*;

overwegende dat:
…
- *(motiveer het besluit, waarom wordt dit besluit genomen).*

Gelet op:
…
- *artikel 84 van de Waterschapswet (bij D&H-voostellen)*;
- *artikel 77 van de Waterschapswet (bij VV-voorstellen)*;
- *alle andere wetgeving (zoals KRW, NBW, verordening Zuid-Holland, delegatiebesluit etc.;*

Besluit:
…
Dit moet in overeenstemming zijn met het ontwerpbesluit (ontwerpbesluit kopiëren).

Aldus besloten in de openbare vergadering van …*(datum)*

De Verenigde Vergadering voornoemd,

de Secretaris, de Voorzitter,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart mr. M.A.P. van Haersma Buma

1) *Welke andere akkoorden, convenanten, green deals, etc. die gericht zijn op vermindering van het energiegebruik en/of uitstoot broeikasgassen heeft Delfland, of de unie van waterschappen mede namens Delfland, sinds het klimaatakkoord van Kopenhagen (2009) ondertekent?*

Antwoord:

- Het Klimaatakkoord Unie-Rijk is in 2010 ondertekend door de Unie, hierin staan o.a. concrete doelstellingen ten aanzien van de vermindering van energieverbruik, de uitstoot van broeikasgassen en de eigen opwekking van duurzame energie.
- Het SER- energie akkoord is door de Unie in 2012 ondertekend. De doelstellingen van de Waterschappen, die veel verder gaan dan de overall doelstellingen van dit SER-akkoord, zijn in dit document nogmaals onderschreven
- De Unie heeft in 2013 de Green Deal Energiefabriek ondertekend, die heeft geen directe gevolgen voor Delfland.
- De Unie heeft in 2014 de Green Deal Duurzame GWW (Grond- Weg- en Waterbouw) ondertekend,

2) *Aan welke concrete doelstellingen heeft Delfland c.q. hebben de waterschappen zich - per akkoord – verbonden?*

Antwoord:

In het beleidskader Duurzaamheid heeft Delfland (DMS 912438, 28 oktober 2010) de doelstellingen uit het Klimaatakkoord Unie-Rijk onderschreven. De concrete doelstellingen met betrekking tot energie zijn:

- 2% energiebesparing per jaar tot 2020
- 30% vermindering van de CO_2-uitstoot in 2020 (tov 1990)
- 40% eigen winning van duurzame energie in 2020

3) *Welke mijlpalen uit de bovengenoemde akkoorden en convenanten zijn inmiddels gerealiseerd?*

Antwoord:

- De 30% besparing op de CO_2-uitstoot is behaald vooral door het overschakelen op duurzame (elektrische) energie.
- De 2% energiebesparing is de afgelopen 5 jaar niet behaald.
- De 40% eigen winning is behaald. De doelstelling wat betreft de energiebesparing kan vermoedelijk niet worden behaald. Daarom is in de begroting van 2016 het resultaat voor de eigen winning verhoogd naar 55%.

4) *Op welke manier en wanneer rapporteert uw college over het behalen van deze doelstellingen?*

Antwoord:

Dit geschiedt tweejaarlijks via de Klimaatmonitor van de Unie van Waterschappen. De Klimaatmonitor 2014 (over het jaar 2013) is de laatste versie (zie bijlage).

5) *Wanneer kan uw college - in het kader van het akkoord van Parijs- een actueel overzicht geven van de (extra) maatregelen die Delfland nu voornemens is te nemen, dan wel in uitvoering zijn?*

Antwoord:

Dit geschiedt met de Klimaatmonitor 2016 (over het jaar 2015), die naar verwachting eind 2016 beschikbaar komt.

Bijlage: Klimaatmonitor Waterschappen 2014

KLIMAATMONITOR WATERSCHAPPEN 2014

UNIE VAN WATERSCHAPPEN
DEN HAAG

30 september 2014
076767015:0.1 - Definitief
B02015.000180.0100

ARCADIS

Inhoud

Samenvatting **3**

Inleiding **7**

1 Achtergrond, opzet & uitvoering **9**
1.1 Achtergrond 9
1.2 Hoofdlijnen Klimaatakkoord 10
1.3 Opzet en uitvoering Klimaatmonitor Waterschappen 2014 11
1.3.1 Vergelijking met Klimaatmonitor Waterschappen 2012 11
1.3.2 Indeling in activiteiten 12
1.3.3 Inventarisatie CO_2–emissie 13
1.3.4 Biogas 15
1.3.5 Kwalitatieve vragen 16

2 CO_2 klimaatvoetafdruk waterschappen in 2013 ..... **17**
2.1 CO_2 klimaatvoetafdruk: CO_2 gerelateerd aan de activiteiten van waterschappen in 2013 17
2.1.1 Totaal 17
2.1.2 Elektriciteit 21
2.1.3 Aardgas 24
2.1.4 Overige energiedragers (niet voor vervoersdoeleinden) 25
2.1.5 Brandstoffen vervoer 25
2.1.6 Inkoop metaalzouten en polymeer 26
2.2 Overige broeikasgassen: methaan en lachgas 27
2.3 Memo-item: inzet biogas in 2013 28
2.4 Vergelijking tussen de verschillende waterschappen 29

3 Beleid klimaat en energie **38**
3.1 Klimaatbeleid algemeen 38
3.2 Duurzaamheid en duurzame energie 42
3.3 Vervoer 48
3.4 Duurzaam inkopen 50
3.5 Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) 53
3.6 Watersysteem 54

4 Beschouwing & conclusies **58**
4.1 Energie – efficiënter en zuiniger werken 58
4.2 Duurzame energieproductie 58
4.3 Minder uitstoot van broeikasgas 60
4.4 Duurzaam inkopen 60
4.5 Vervoer 61
4.6 Maatschappelijk verantwoord ondernemen 62

5 Aanbevelingen **63**
5.1 Klimaatakkoord - Inhoud 63
5.2 Klimaatmonitor - Proces 63

Bijlage 1 **Overzicht waterschappen** **64**

Bijlage 2 **Overzicht tabellen en figuren** **65**

Bijlage 3 **Samenstelling Expertgroep klimaatmonitor en overzicht klimaat coördinatoren van de waterschappen** **67**

Bijlage 4 **Wijze berekening CO_2 klimaatvoetafdruk waterschappen** **68**
Bijlage 4.1 Model CO_2 klimaatvoetafdruk 68
Bijlage 4.2 Overzicht kentallen & emissiefactoren 71

Bijlage 5 **Totale CO_2 klimaatvoetafdruk en de individuele CO_2 klimaatvoetafdrukken van de waterschappen** **73**

Colofon **126**

Samenvatting

De Klimaatmonitor Waterschappen 2014 onderzoekt de voortgang van de ambities van de waterschappen voor klimaat en duurzaamheid, zowel binnen het individuele waterschap als van de gehele waterschapssector.
Een belangrijke conclusie is dat het Klimaatakkoord, evenals de Lokale Klimaatagenda en het SER Energieakkoord die hierop voortborduren, een forse impuls geeft aan de ambities en activiteiten van de waterschappen op het gebied van klimaat en energie.

De Unie van Waterschappen (UvW) heeft in het voorjaar van 2010 met het Rijk een Klimaatakkoord getekend. In dit akkoord zijn de ambities van de waterschappen voor klimaat en duurzaamheid vastgelegd. De verandering van het klimaat moet worden tegengegaan (mitigatie) en de kwetsbaarheid voor de gevolgen hiervan verminderd (adaptatie).
Het akkoord omvat ook een aantal bredere duurzaamheidsdoelstellingen, zoals duurzame inkoop, hergebruik van grondstoffen en bewustwording.
Daarnaast heeft de Unie van Waterschappen de Lokale Klimaatagenda (2011) en het SER Energieakkoord (2013) ondertekend. Daarin is de doelstelling overgenomen om 40% van het energieverbruik van de waterschapssector zelf duurzaam op te wekken.

Energie-efficiency

De doelstelling om 30% energie-efficiency te behalen in de periode 2005-2020 wordt ruimschoots behaald als de waterschappen de huidige trend voortzetten.
Er liggen nog kansen voor een energie-efficiencyverbetering, zeker ook in het watersysteem.

Voor energie-efficiency is aangesloten bij de doelstelling van de Meerjarenafspraken energie-efficiency (MJA). De waterschapssector streeft naar een verbetering van de energie-efficiency van minimaal 30% in de periode 2005-2020. Dit is gemiddeld 2% per jaar. Onder energie-efficiency wordt hierbij verstaan: energiebesparing en inzet van duurzame energie. De jaarlijkse verbetering door besparingen in proces en keten bedroeg 1,9% per jaar. De intensivering van de eigen opwekking van duurzame energie bedroeg 1,1% per jaar. In totaal komt de behaalde energie efficiencyverbetering hiermee uit op 3,0% per jaar. Dit is nog exclusief de maatregelen die zijn genomen in de bedrijfsonderdelen 'watersysteem' en 'overig'. Deze zijn niet gemonitord over de jaren 2005-2013. Als de trend van 3,0% energie-efficiencyverbetering per jaar zich de komende jaren doorzet, wordt de ambitie van 30% in 2020 ruimschoots behaald.

Het aandeel duurzame energie (inkoop en opwekking) in het bedrijfsonderdeel afvalwaterzuivering is in de periode 2005-2013 gestegen van 27% tot zelfs 102% van het totale energieverbruik van de afvalwaterzuivering. Dat dit meer is dan 100% is het gevolg van de teruglevering van zelf met biogas opgewekte elektriciteit aan het openbare net of doorlevering aan derden. De waterschapssector is hiermee koploper.

In het watersysteem liggen nog kansen op het gebied van energie-efficiency. Van de waterschappen heeft 75% aangegeven nog niet de energie-efficiency van de gemalen te bewaken. Uit de resultaten van deze Klimaatmonitor kan geconcludeerd worden dat er genoeg handvaten zijn om te kunnen sturen op energie-efficiency in het watersysteem. Om dit te realiseren, zijn bewustwording/aandacht en inzicht/monitoring nodig.

Duurzame energieproductie

De waterschappen zijn goed op weg om de doelstelling voor 40% zelfvoorzienend in 2020 te halen. In 2013 was 27,5% van het energiegebruik in de sector afkomstig van eigen duurzame energieproductie. De sector is volop bezig met realisatie van en onderzoek naar kansen voor duurzame energieopwekking.

Volgens de doelstelling in het Klimaatakkoord moeten de waterschappen in 2020 voor 40% zelfvoorzienend zijn. Twee derde van de waterschappen verwacht dit ook daadwerkelijk te gaan halen. Als de trend van de eigen productie zich op dezelfde manier blijft voortzetten en de druk er op blijft, dan komt het totaal uit op rond de 40%. De meeste waterschappen zetten in op productie van biogas uit de afvalwaterzuiveringsinstallaties.

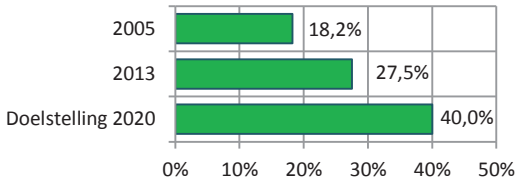

Aandeel eigen duurzame energie opwekking

Inmiddels zijn alle waterschappen betrokken bij de ontwikkeling van de Energiefabriek (winnen van energie uit afvalwater). Dit zal een extra impuls geven aan de eigen opwekking. Daarnaast worden ook kansen gezien in de opwekking van energie uit zon, wind en biomassa. De 40% doelstelling is daarmee haalbaar.
Waterschappen faciliteren veel duurzame energieprojecten, bijvoorbeeld bij de plaatsing van windturbines. De opwekking van deze windturbines is nu al groter dan 5% van het energiegebruik van alle waterschappen. Deze opwekking is (nog) niet in de monitoring opgenomen.
De doelstelling wordt in 2020 gehaald als de trend zich doorzet (met name groei biogas), de energiefabrieken de verwachte impuls geven en de waterschappen haar bijdrage in projecten met derden kan verzilveren.

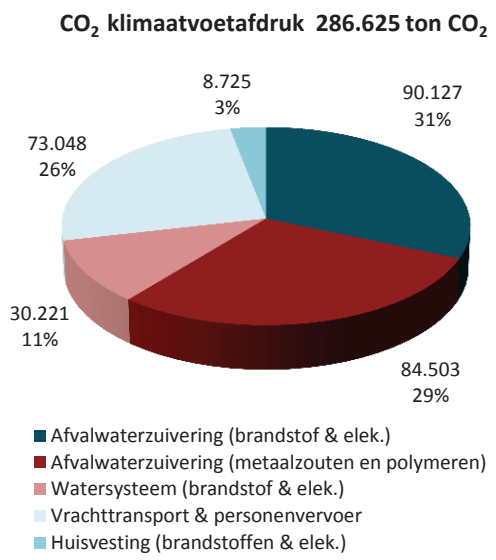

Reductie broeikasgassen

De ambitie is om de CO_2 klimaatvoetafdruk van 1990 – 2020 met 30% te verminderen. Historische gegevens ontbreken echter om de reductie ten opzichte van 1990 vast te stellen. Op basis van de energiegegevens van de afvalwaterzuivering is in de periode 2005 – 2013 een vermindering van 244 kiloton CO_2 klimaatvoetafdruk gerealiseerd. Voornamelijk door de productie van biogas en door de inkoop van groene stroom. Deze vermindering betekent een vermindering van de CO_2 klimaatvoetafdruk in 2005 van ongeveer 50%.

In het Klimaatakkoord zijn impliciet afspraken gemaakt over de uitstoot van lachgas en methaangas (reductie non ETS). Deze zijn echter gekoppeld aan de clausule van nader onderzoek, omdat er twijfels waren over de juistheid van de berekende hoeveelheden uitstoot en over de mogelijkheden om deze uitstoot te reduceren.

De Unie van Waterschappen heeft, na de evaluatie van het Klimaatakkoord in 2012, besloten om de 30% reductiedoelstelling niet meer te relateren aan de emissie van lachgas en methaan, maar uitsluitend aan de CO_2 klimaatvoetafdruk. Door de productie van biogas (44 kiloton) en door de inkoop van groene stroom (170 kiloton) is de berekende totale CO_2 klimaatvoetafdruk in 2005 met ongeveer 50% (214 kiloton) afgenomen.

Naast de reductie, gerealiseerd door de toename van de productie van biogas, is er een positieve ontwikkeling in de hoeveelheden afgefakkeld en gespuid biogas. De hoeveelheid afgefakkeld en gespuid biogas is in de periode 2009-2013 met respectievelijk 7% en 75% afgenomen.

De totale CO_2 klimaatvoetafdruk was in 2013 286.625 ton CO_2. Dit is een daling van 10% ten opzichte van 2011 (318.221 ton CO_2).
De CO_2 klimaatvoetafdruk in 2013 is gelijk aan de voetafdruk van 43.250 huishoudens. De reductie tussen 2011 en 2013 is gelijk aan de CO_2 klimaatvoetafdruk van ruim 4.800 huishoudens.

Duurzame inkoop

De doelstelling die in het Klimaatakkoord is afgesproken is om in 2015 100% duurzaam in te kopen.
Dit wordt niet meer door het Rijk via een landelijke monitor gevolgd. Wel komt uit de Klimaatmonitor naar voren dat het percentage elektriciteit wat groen is ingekocht nagenoeg 100% is.

In het Klimaatakkoord hebben de waterschappen afgesproken om in 2015 100% duurzaam in te kopen. Relevante inkoopcategorieën hierbij zijn de inkoop van energie, de aanleg van en het onderhoud aan infrastructurele werken en het gebruik van duurzame materialen, als hout.
Dit wordt niet meer door het Rijk via een landelijke monitor bepaald. Om die reden hebben de waterschappen ervoor gekozen via hun eigen ter beschikking staande benchmarks als Waterschapspeil en Waterschapsspiegel en de Klimaatmonitor de ontwikkelingen hierin bij de waterschappen te volgen. Uit de rapportages van de afgelopen jaren blijkt dat de waterschappen goed op weg zijn deze doelstelling te halen.
In 2013 bestaat nagenoeg 100% van de door de waterschappen ingekochte elektriciteit uit groene stroom. Hierbij moet wel aangegeven worden dat ongeveer 50% van de ingekochte duurzame elektriciteit afkomstig is uit waterkracht uit Scandinavië, en het momenteel ter discussie staat in hoeverre dit daadwerkelijk als duurzaam gekwalificeerd mag worden.

De inkoop van hout volgens de TCAP-criteria ligt rond de 70%.
De huidige werkwijze voor duurzaam inkopen bij aanleg en onderhoud van infrastructurele werken in de waterbouwsector is vastgelegd in de Aanpak Duurzaam GWW. Nog niet alle onderdelen van deze aanpak worden door de waterschappen volledig toegepast. Van de instrumenten wordt de CO_2-Prestatieladder momenteel het meest gebruikt. Ongeveer 60% van de waterschappen heeft aangegeven in de toekomst meer met de Aanpak Duurzaam GWW te gaan werken. In de Visie op publiek opdrachtgeverschap 2014-2016 heeft de sector afgesproken dat de Aanpak Duurzaam GWW tenminste in alle grote werken (>€500K) vanaf de start wordt ingezet.

Groen gas auto t.b.v. beheer watersysteem

Vervoer

In het Klimaatakkoord is de ambitie opgenomen om de CO_2-uitstoot van vervoer te reduceren. Van de CO_2 klimaatvoetafdruk bestaat ongeveer 25% uit emissies ten gevolge van personenvervoer en vrachttransport. De CO_2-uitstoot ten gevolge van vervoer is ten opzichte van de Klimaatmonitor 2012 niet afgenomen. Dit komt grotendeels door een betere gegevensverzameling. Daarnaast blijkt dat bijna de helft van de waterschappen een structurele aanpak heeft, of maatregelen neemt om CO_2-reductie ten gevolge van vervoer te realiseren.

In het Klimaatakkoord is de ambitie opgenomen om de CO_2-uitstoot van vervoer te reduceren. Dit geldt zowel voor dienstreizen als het woon-werkverkeer. Meer dan de helft van de waterschappen heeft onderzoek gedaan naar mogelijkheden om vervoer kilometers te verminderen. Bijna de helft van de waterschappen heeft een structurele aanpak, of neemt maatregelen om CO_2-reductie in het vervoer te realiseren. Veel waterschappen geven het gebruik van groen gas voor zowel het eigen wagenpark als uitbesteed transport op als kans om de CO_2-uitstoot te verminderen.

Driekwart van de waterschappen neemt brandstof efficiency van machinerie en transportmiddelen (incidenteel) in aanbestedingen mee.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat de waterschapssector actief kennis en ervaring uitdraagt naar sectoren buiten de waterwereld en naar andere delta's in de wereld. Ongeveer de helft van de waterschappen is hier ook daadwerkelijk mee bezig. Daarnaast zijn de waterschappen ook actief op andere vlakken van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.

Meer dan de helft van de waterschappen heeft een kader of visie op Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. In ongeveer de helft van de gevallen wordt hiervoor ISO 26 000 als richtlijn voor gebruikt. Ondanks dat niet ieder waterschap een specifieke richtlijn of visie hebben op MVO, lopen er bij ieder waterschappen wel initiatieven op dit gebied. Ook op het gebied van kennisdeling met het buitenland en keten verantwoordelijkheid is bijna de helft van de waterschappen actief. De activiteiten van de waterschappen zijn erg divers op deze gebieden.

Aanbevelingen

- Aansluiting van het gehele waterschap bij het MJA programma is aan te bevelen. Met deze bewezen gestructureerde en effectieve aanpak kan de kwaliteit van de energiezorg sterk worden verbeterd en voor het gehele waterschap op een niveau worden gebracht als van de afvalwaterzuivering.
- Er bestaat onzekerheid over de mogelijkheden van levering van duurzame energie in relatie tot de wettelijke, functionele taken van de waterschappen. Aanbevolen wordt om hierover duidelijkheid te scheppen.
- Er is helderheid gewenst over de interpretatie van de 40% doelstelling voor duurzame energie in het SER Energieakkoord. Er bestaat met name onzekerheid over het mogen meetellen van windmolens en andere installaties, waarvoor het waterschap terreinen aan derden ter beschikking stelt. Het is gewenst dat de Unie van Waterschappen hierover nadere afspraken maakt met de SER.
- Meer aandacht voor verduurzaming van het personenvervoer en vrachttransport.
- Het gebruik van polymeren en zouten afwegen op basis van de milieu impact in de keten.
- Heroverweging van inkoop van groene stroom uit waterkracht uit het buitenland en zoeken van alternatieven hiervoor.

Inleiding

Op 12 april 2010 is tussen het Rijk en de Unie van Waterschappen het Klimaatakkoord 2010 – 2020 afgesloten. In dit bestuursakkoord zijn de sectorbrede ambities voor klimaat, energie en duurzaamheid vastgelegd. De focus van het akkoord is gericht op 2020. Het Klimaatakkoord vormde voor deze sector de basis voor de Lokale Klimaatagenda (LKA), waaraan eveneens alle waterschappen deelnemen.

De waterschappen hebben de ambitie een zichtbare bijdrage te leveren aan de nationale doelstellingen voor broeikasgassen en energie. Daarbij spelen voor de waterschappen vier hoofdmotieven een rol:

- Het waterschap wordt in zijn zorg voor het watersysteem en de waterveiligheid sterk geconfronteerd met de gevolgen van de klimaatveranderingen.
- Het waterschap is zelf een grootverbruiker van energie (met name door afvalwaterzuiveringsinstallaties en poldergemalen). De sector verbruikt ongeveer 10 PJ, wat overeenkomt met het elektriciteitsverbruik van 300.000 huishoudens.
- De beschikbaarheid van biomassa en grondareaal bieden kansen voor opwekking van duurzame energie (zoals biogas, restwarmte, windenergie, zonne-energie en waterkracht).
- Duurzaamheid en kostenefficiency blijken in de praktijk vaak goed samen te gaan.

In deze Klimaatmonitor legt de waterschapssector verantwoording af over de afspraken die in het Klimaatakkoord zijn gemaakt en die later voor een deel zijn bevestigd in de Lokale Klimaatagenda en in het SER Energieakkoord:

1. Liggen de waterschappen op schema bij de uitvoering van de acties en zijn de afspraken van het Klimaatakkoord en Energieakkoord uitgevoerd?
2. Hoe presteert de sector op het terugbrengen van emissie van broeikasgassen, verbetering van energie-efficiency en toepassing van duurzame energie?

Daarnaast biedt de Klimaatmonitor elk waterschap meer inzicht in de eigen prestaties en is onderlinge vergelijking mogelijk, voor zover de activiteiten vergelijkbaar zijn. Ook is het model lokaal toe te passen als management- en sturingsinstrument.

De Klimaatmonitor bestaat uit een kwantitatief en een kwalitatief deel. Er is veel informatie verzameld en geanalyseerd om de afspraken uit het Klimaatakkoord te monitoren. Met een rekenmodel zijn het energieverbruik en de CO_2 klimaatvoetafdruk in beeld gebracht. Dit is zowel per waterschap als voor de gehele waterschapssector gedaan. Het onderzoek is uitgevoerd door ARCADIS met ondersteuning van een expertgroep van waterschapsambtenaren in afstemming met het Ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Wederom heeft de Klimaatmonitor bijzonder veel nuttige informatie opgeleverd. De kwaliteit van de informatie is volgens verwachting weer toegenomen. Het brede werkveld maakt niettemin dat niet alle informatie overal goed beschikbaar is. In deze tweede klimaatmonitor is door het voortschrijdend inzicht weer een slag gemaakt. Zo zijn de energiegegevens van de RWZI's, onder andere dankzij de jaarlijkse monitoring in kader van de MJA, van zeer goede kwaliteit, maar lukt het nog niet altijd om bijvoorbeeld gegevens van brandstoffen voor transport door derden goed boven tafel te krijgen. Verschillen in waarden tussen 2011 en 2013 zijn voor bepaalde parameters dan ook mede te verklaren door een betere gegevensverzameling. Dit effect is overigens ook bekend vanuit monitoringsactiviteiten in andere sectoren en is altijd het sterkst in de eerste drie monitorronden.

Onderzoek[1] in 2012 uitgevoerd door de STOWA maakt duidelijk dat de tot dan toe gangbare CO_2-emissiefactoren voor polymeren die ook in de Klimaatmonitor 2012 zijn gebruikt, aanpassing behoeven.
De waarde ligt een factor 3 tot 4 hoger. Fabrikanten van polymeren geven geen inzicht in de CO_2-emissiefactor en om deze reden heeft de STOWA aan de hand van LCA techniek een afgeleide waarde berekend.
In deze Klimaatmonitor is met de 'nieuwe' waarde gerekend.

Op basis van de ontvangen informatie zijn heldere conclusies getrokken en kan verantwoording worden afgelegd aan het Rijk. Ook zijn er veel handvatten beschikbaar gekomen voor toekomstige ontwikkeling. Deze zijn terug te vinden in de aanbevelingen.
Met de Klimaatmonitor heeft de sector een goed middel in handen voor interne evaluatie van de ambities en doelstellingen. Ook is deze informatie van betekenis voor de uitvoering van de Lokale Klimaatagenda/ SER Energieakkoord en het daaraan verbonden actieprogramma van de sector.

Leeswijzer
Hoofdstuk 1 schetst de hoofdlijnen van het Klimaatakkoord en geeft een toelichting op de opzet en uitvoering van de Klimaatmonitor. Hoofdstuk 2 brengt de kwantitatieve gegevens in beeld van het energieverbruik, de uitstoot van broeikasgassen en de opwekking van duurzame energie.
In hoofdstuk 3 wordt dieper ingegaan op het beleid en de werkwijze van de waterschappen aangaande energie en klimaat. Een nadere beschouwing met daaruit resulterende conclusies staat in hoofdstuk 4.
De aanbevelingen die hierop volgen zijn opgenomen in hoofdstuk 5.

[1] GER-waarden en milieu-impactscores productie van hulpstoffen in de waterketen, STOWA 2012-06

1 Achtergrond, opzet & uitvoering

1.1 ACHTERGROND

De Klimaatmonitor geeft zowel een beeld van de stand van zaken binnen de individuele waterschappen als binnen de gehele waterschapssector. De monitor is voor het waterschap een instrument voor management en sturing van beleid en voor de sector een middel om zich te verantwoorden en te presenteren.

De Unie van Waterschappen heeft in 2010, namens de waterschappen in Nederland, een Klimaatakkoord getekend met het Rijk. In dit akkoord staan de ambities van de waterschappen ten aanzien van de klimaatsverandering, energieverbruik en een aantal andere doelstellingen op het gebied van duurzaamheid.

Klimaatakkoord Unie - Rijk

Partijen

De Staat der Nederlanden, vertegenwoordigd door:
de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM), mw. J.C. Huizinga-Heringa, mede namens de minister van Verkeer en Waterstaat, (V&W) ir.C.M.P.S. Eurlings;
de minister van Economische Zaken (EZ), mw. M.J.A. van der Hoeven;
de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), mw. G. Verburg;

allen handelende in hun hoedanigheid van bestuursorgaan, verder te noemen het Rijk,

en

De waterschappen, vertegenwoordigd door mr. drs. P.C.G. Glas, voorzitter van het bestuur van de Unie van Waterschappen, verder te noemen de Unie, daartoe gemandateerd door het besluit van de Ledenvergadering van 18 december 2009;

Hebben overwogen:

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en status klimaatakkoord

De Unie van Waterschappen en het Rijk willen samen een Klimaatakkoord sluiten waarin de klimaatambities en -activiteiten van de waterschappen zijn als functionele overheid verantwoordelijk De waterschappen zijn als functionele overheid verantwoordelijk voor het regionale waterbeheer. Als geen ander ondervinden de waterschappen de gevolgen van de klimaatverandering. Zij zetten zich in om de veiligheid te waarborgen en een waterregime hierop aan te passen. Daarnaast zijn de waterschappen bezig met de mogelijk te voorkomen; zij passen het waterregime hierop aan en dragen bij aan de bewustwording van de burgers voor de mondiale klimaatproblemen. Daarnaast zijn de waterschappen bezig met de uitvoering van het afvalwater van huishoudens en bedrijven en dragen zij zorg voor de verbetering van de kwaliteit van het oppervlaktewater. Een efficiënter, duurzamer en innovatiever bedrijfsvoering staat voorop. De afvalwaterzuivering is een proces dat veel energie vraagt (vergelijkbaar met het energiegebruik van een stad van ongeveer 200.000 inwoners); de waterschappen spannen zich in om dit gebruik zoveel mogelijk te beperken en maken gebruik van de aanwezige mogelijkheden om zelf duurzame energie op te wekken.

Het is de bedoeling om een impuls te geven aan de klimaatactiviteiten van de waterschappen. In dit akkoord hebben de waterschappen hun ambitieuze doelstellingen en ambities ten aanzien van klimaat en duurzaamheid vastgelegd. Teneinde laten de waterschappen hierbij om welke bijdrage zij op dit moment al leveren aan de klimaatdoelstellingen. Van het Rijk en andere partijen wordt medewerking gevraagd om belemmeringen in de aanpak te helpen wegnemen. Het Klimaatakkoord omvat op drie pijlers: mitigatie, adaptatie en duurzaamheid.

Klimaatakkoord Unie - Rijk 1 of 6

De waterschappen worden door hun functie als regionaal waterbeheerder als geen ander geconfronteerd met de gevolgen van klimaatverandering. In de afgelopen jaren hebben zij diverse inspanningen verricht om te komen tot een klimaatvriendelijkere watersector en een veiliger Nederland. In het Klimaatakkoord hebben de waterschappen sectorbrede klimaatambities vastgesteld. Het akkoord is bedoeld om een (additionele) impuls te geven aan de klimaatactiviteiten van de waterschappen, met aandacht voor adaptatie, mitigatie en duurzaamheid. Een aantal afspraken is in de jaren daarna nog eens bevestigd in de Lokale Klimaatagenda en het SER Energieakkoord. Speerpunt van de sector is de eigen opwekking van duurzame energie. De sector houdt daarnaast vast aan de bredere ambities van het Klimaatakkoord. Eén van de afspraken in het Klimaatakkoord is dat de waterschappen periodiek een klimaatmonitor uitvoeren. Daarin rapporteren ze over de status en de voortgang van de gemaakte afspraken. De Klimaatmonitor is ook bedoeld als informatie- en inspiratiebron voor waterschappen en andere partijen. Wat opvalt, is dat de ambities in het klimaatakkoord van de waterschappen SMART zijn geformuleerd (specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden).

Afstemming Waterschapspeil en MJA
Deze klimaatmonitor is zorgvuldig afgestemd met de Meerjarenafspraken Energie-efficiencyverbetering (MJA) en het Waterschapspeil[2] om dubbel uitzoekwerk zo veel mogelijk te voorkomen. De kwantitatieve gegevens voor de afvalwaterzuivering zijn ontleend aan de gecombineerde enquête samen met de MJA-monitoring en de CBS enquête. De onderdelen klimaat, duurzaamheid en energie zijn binnen de Klimaat-monitor onderzocht. De belangrijkste resultaten zijn opgenomen in het Waterschapspeil.

1.2 HOOFDLIJNEN KLIMAATAKKOORD

30% energie-efficiënter en zuiniger werken tussen 2005 en 2020.
40% zelfvoorzienend door eigen duurzame energieproductie in 2020.
30% minder uitstoot van broeikasgas tussen 1990 en 2020.
100% duurzame inkoop in 2015.

Visie
De waterschappen hebben in hun dagelijkse werk veel te maken met de gevolgen van klimaatverandering. Door dijken, poldergemalen en andere voorzieningen aan te passen, kan in de toekomst de veiligheid gegarandeerd blijven en wateroverlast worden voorkomen (adaptatie).
Daarnaast dragen de waterschappen actief bij aan de oplossing van het klimaatprobleem door het nemen van maatregelen die de uitstoot van broeikasgassen beperken (mitigatie).

Beleid
Door toepassing van innovatieve technieken gaan de waterschappen efficiënt met energie om.
De waterschappen hebben het concept van de Energiefabriek breed omarmd. Dit concept gaat ervan uit dat een afvalwaterzuivering energieneutraal is of per saldo energie levert. Dit heeft onder meer geleid tot een hogere productie van biogas uit afvalwater, wat de waterschappen steeds meer zelfvoorzienend maakt. Binnenkort kunnen de zuiveringsinstallaties ook energie aan derden gaan leveren. Daarnaast zoeken waterschappen naar alternatieve duurzame energiebronnen, zoals windenergie, zonne-energie en waterkracht. Ook houden zij zich bezig met duurzaam inkopen en aanbesteden.

Uitvoeringsprogramma
Voor de uitvoering van het Klimaatakkoord is een actieprogramma opgesteld. Onder coördinatie van een Regiegroep Klimaat en Energie is een aantal expertgroepen actief. Deze richten zich op de productie van duurzame energie en het uitwisselen van kennis en het inventariseren van voorbeeldprojecten, kansen en knelpunten. De expertgroepen ondersteunen deze actieteams op specifieke thema's, zoals biomassa, wind en zon, klimaat actieve stad (KAS), energiezorg in het watersysteem en waterkracht, beschikbaar stellen van terreinen voor burgercoöperaties en de Klimaatmonitor.

De Unie van Waterschappen zoekt bij de uitvoering van het actieprogramma nadrukkelijk de samen-werking met andere partijen, zoals gemeenten, provincies, Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer. Vertegenwoordigers van deze partijen nemen ook deel aan enkele expertgroepen.

[2] In de landelijke rapportage 'Waterschapspeil' doen de waterschappen collectief verslag van de resultaten die zij hebben bereikt. Ook wordt aangegeven welke uitdagingen de waterschappen in de komende jaren wachten.

Standpunten
- Veiligheid en aanpassing van het waterbeheer aan de veranderende klimaatomstandigheden staan bij de waterschappen voorop.
- De waterschappen vervullen een voorbeeldfunctie wat eigen energiebeleid en duurzaamheid betreft.
- Klimaatbeleid en duurzaamheid zijn een stimulans voor innovatie en economische ontwikkeling.

Projecten
- Actieprogramma Klimaatakkoord met regiegroep en expertgroepen.
- Alle waterschappen werken samen aan de Energiefabriek: een rioolwaterzuiveringsinstallatie die duurzaam energie opwekt tijdens het zuiveringsproces en hiermee minimaal energieneutraal opereert.
- Alle waterschappen werken samen aan de ontwikkeling van de Grondstoffenfabriek: een rioolwater-zuiveringsinstallatie die kostbare grondstoffen terugwint uit afvalwater (fosfaat, vezels, polymeren, alginaat en CO_2)

1.3 OPZET EN UITVOERING KLIMAATMONITOR WATERSCHAPPEN 2014

1.3.1 VERGELIJKING MET KLIMAATMONITOR WATERSCHAPPEN 2012

In 2012 is voor de eerste keer de Klimaatmonitor Waterschappen opgesteld. Deze monitoringsronde is daarop een vervolg. Voor een zo goed mogelijke onderlinge vergelijkbaarheid van de resultaten van de monitoringsrondes van 2012 en 2014, is er voor gekozen om de uitvraag van 2012 grotendeels in stand te houden. Op die manier kan de voortgang ten opzichte van 2012 in beeld gebracht worden.

In de Klimaatmonitor Waterschappen 2014 is op enkele punten een verdiepingsslag gemaakt, zoals de energiesituatie van het watersysteem, inkoop van duurzame elektriciteit en duurzame energieprojecten, gebruik grond- en hulpstoffen en financiële aspecten. Enkele vragen zijn niet meer opnieuw gesteld, omdat de antwoorden op die vragen nog als actueel kunnen worden beschouwd.

In de vorige Klimaatmonitor werden de emissie van lachgas (N_2O) en methaan (CH_4) apart van de CO_2 klimaatvoetafdruk en de CO_2-emissie vanuit biogas gerapporteerd. De reden hiervoor was dat de aard en beïnvloedbaarheid van deze drie groepen zo sterk verschillen dat ze beter apart beschouwd kunnen worden. De emissiecijfers voor methaan en lachgas in de afvalwaterzuivering worden niet meer gerapporteerd. Bij de evaluatie van het Klimaatakkoord in 2012 is vastgesteld dat het onmogelijk is om deze uitstoot op betrouwbare wijze te berekenen. Het is ook niet duidelijk welke maatregelen kunnen worden genomen om de uitstoot te reduceren.

Voortschrijdend inzicht
Op basis van de gegevens van de vorige monitoringsronde 2012 is besloten om voor enkele emissie bronnen de CO_2-emissiefactor aan te passen, als gevolg van een meer gedetailleerde uitvraag. Dit geldt onder andere voor de emissiefactor van groene elektriciteit (nu uitgesplitst naar type bron waarmee de elektriciteit is opgewekt), en een specificatie van de metaalzouten en polymeer die door de waterschappen worden gebruikt in het zuiveringsproces.

Onderzoek[3] in 2012 uitgevoerd door de STOWA maakt duidelijk dat de tot dan toe gangbare CO_2-emissie-factoren voor polymeren die ook in de Klimaatmonitor 2012 zijn gebruikt, aanpassing behoeven.
De waarde ligt circa een factor 3 tot 4 hoger. Fabrikanten van polymeren geven geen inzicht in de CO_2-

[3] GER-waarden en milieu-impactscores productie van hulpstoffen in de waterketen, STOWA 2012-06

emissiefactor en om deze reden heeft STOWA aan de hand van LCA techniek een afgeleide waarde berekend. In deze Klimaatmonitor is met de 'nieuwe' waarde gerekend.

Voortschrijdend inzicht en een verbeterde kwaliteit van gegevens die worden aangeleverd zijn inherent aan monitoring. Er is voor gekozen om de Klimaatmonitor 2012 hiervoor niet met terugwerkende kracht te corrigeren. Een uitzondering is gemaakt voor de bijdrage van polymeren. Bij de vergelijking van de CO_2 klimaatvoetafdrukken in deze Klimaatmonitor met de voetafdruk in de Klimaatmonitor 2012, is de klimaatvoetafdruk 2011 herberekend. In bijlage 5 zijn de herberekende waarden van de CO_2-emissie voor polymeren in 2011 opgenomen.

Excel rekenmodel CO_2 klimaatvoetafdruk
Het model waarmee de CO_2 klimaatvoetafdruk is bepaald is als rekenmodel in Excel algemeen beschikbaar voor de waterschappen. Dit biedt de waterschappen gelegenheid om de gegevens van 2011 en 2013 met elkaar te vergelijken. Indien gewenst, kunnen de waterschappen hierin ook meer gedetailleerde gegevens over 2011 invullen of de voetafdruk van het jaar 2012 berekenen.

1.3.2 INDELING IN ACTIVITEITEN

In de CO_2 klimaatvoetafdruk wordt onderscheid gemaakt in drie hoofdactiviteiten:
1. Afvalwaterzuivering.
2. Watersysteem.
3. Overig.

Afvalwaterzuivering
Tot deze categorie behoren alle activiteiten rond de waterzuiveringstaak van de waterschappen. Een groot deel van de informatie is afkomstig vanuit de gecombineerde uitvraag energiegegevens[4]. Deze informatie wordt aangevuld met de gegevens over het transport van slib. Daarnaast wordt ook het energieverbruik van de gebouwen, die verbonden zijn aan de afvalwaterzuivering, toegerekend aan de afvalwaterzuivering.

Watersysteem
De categorie watersysteem omvat taken als beheer & onderhoud van watergangen en waterkeringen en het peilbeheer. Onder watersysteem valt dus ook het totale onderhoud, inclusief de transporten van bagger en het afvoeren van maaisel. De informatie voor het monitoren van de watersysteemtaken is deels afkomstig uit de vragenlijst van de Klimaatmonitor, en deels verkregen uit de vragenlijst voor het Waterschapspeil.

Overig
Tot deze categorie behoren alle taken die niet binnen de taken afvalwaterzuivering of watersysteem vallen. Het gaat hierbij onder meer om:
- energieverbruik van alle gebouwen, zoals kantoren en opslagloodsen, met uitzondering van de kantoren / gebouwen die verbonden zijn aan de afvalwaterzuiveringstaak;
- zakelijk verkeer en woon-werk verkeer personenauto's;
- klimaat- en energiebeleid van het waterschap;
- wegbeheer (inclusief verkeersregelinstallaties).

[4] Sinds 2012 is de verzameling van energiegegevens van de afvalwaterzuiveringen gecombineerd. Hiermee worden de gegevens voor de CBS-enquête 'zuivering van afvalwater', de MJA-monitoring en de monitoring van het Klimaatakkoord in één enquête verzameld. Naast lastenverlichting verhoogt dit ook de kwaliteit en uniformiteit.

Voor een goed inzicht is het wenselijk om:
- bij alle waterschappen dezelfde indeling te hanteren, en
- de gegevens door de jaren heen op dezelfde wijze te verzamelen om de consistentie te waarborgen.

Verder is het voor het vaststellen van een representatieve CO_2 klimaatvoetafdruk van groot belang dat de gegevens niet dubbel of in het geheel niet zijn opgenomen. Hierop is uitvoerig getoetst in de verzameling van de gegevens.

Grenzen activiteiten waterschap
De activiteiten van de waterschappen verbreden zich, en er komen ook meer samenwerkingsverbanden. Voor een goede onderlinge vergelijkbaarheid van de gegevens is er incidenteel voor gekozen om niet alle activiteiten van de waterschappen mee te nemen, of in andere gevallen om juist de grenzen op te rekken. Zo is er een waterschap dat gebruik maakt van een WKK-installatie op een naastgelegen terrein. Ondanks dat deze installatie niet binnen de inrichting is gelegen en niet in eigendom is van het waterschap, is besloten deze wel te beschouwen als zijnde binnen de inrichting. Anders zouden de elektriciteit en warmte uit de WKK als inkoop van elektriciteit en warmte worden aangemerkt, terwijl deze feitelijk uit het eigen biogas is opgewekt.
Daarnaast zijn ook enkele waterschappen in het bezit van een Slib Droog Installatie. Voor de onderlinge vergelijkbaarheid van de waterschappen zijn deze activiteiten buiten beschouwing gelaten. Ditzelfde geldt voor externe slibverwerking.

1.3.3 INVENTARISATIE CO_2–EMISSIE

De basis voor de Klimaatmonitor wordt gevormd door de afspraken die in het Klimaatakkoord en het SER Energieakkoord zijn vastgelegd. Dit omvat het inventariseren van de stand van zaken met betrekking tot de gemaakte afspraken, maar ook het opstellen van een CO_2 klimaatvoetafdruk voor het waterschap.
De CO_2 klimaatvoetafdruk geeft inzicht in de totale broeikasgasuitstoot van het waterschap in CO_2-equivalenten, gerelateerd aan de activiteiten van het waterschap. Om de CO_2 klimaatvoetafdruk op heldere en consistente wijze weer te geven, is de CO_2 klimaatvoetafdruk ingedeeld conform de NEN ISO 14064-norm. Deze norm heeft grote overeenkomsten met het internationaal gehanteerde greenhouse gas- of GHG-Protocol.

Scopes
De norm onderscheidt drie verschillende 'scopes'. Scope 1 betreft de directe emissies uit de bedrijfsprocessen en emissies uit bedrijfsmiddelen. Het gaat daarbij specifiek om bedrijfsmiddelen die in eigendom zijn of onder controle staan van het waterschap zelf, zoals het eigen wagenpark en brandstoffen (dus geen elektriciteit) voor de gebouwen en de processen.
Onder scope 2 vallen de indirecte emissies als gevolg van de inkoop van energie. Het gaat hierbij specifiek om de emissies die vrijkomen bij de productie van elektriciteit, warmte en koude die het waterschap inkoopt.

Scope 3 omvat alle indirecte emissies buiten de eigen inrichting die niet afkomstig zijn uit energieproductie. De emissiebronnen in deze categorie zijn zeer divers, wat maakt dat ze soms moeilijk zijn vast te stellen.
Over het algemeen zijn de belangrijkste/grootste bronnen van scope 3-emissies meegenomen en bronnen die nodig zijn ten behoeve van de vergelijkbaarheid. Dit laatste treedt bijvoorbeeld op als één waterschap het onderhoud watersysteem/waterkeringen (transport slib, maaisel etc., maaien, krozen, etc.) zelf uitvoert en het andere waterschap dit uitbesteedt. De CO_2 die gerelateerd is aan het onderhoud, valt bij zelf uit-

voeren onder scope 1 en bij uitbesteding van het onderhoud onder scope 3. Voor de vergelijkbaarheid tussen waterschappen onderling is het noodzakelijk om het uitbesteden van het onderhoud (werk derden) mee te nemen.

Figuur 1 Indeling emissie in scopes conform NEN ISO 14064

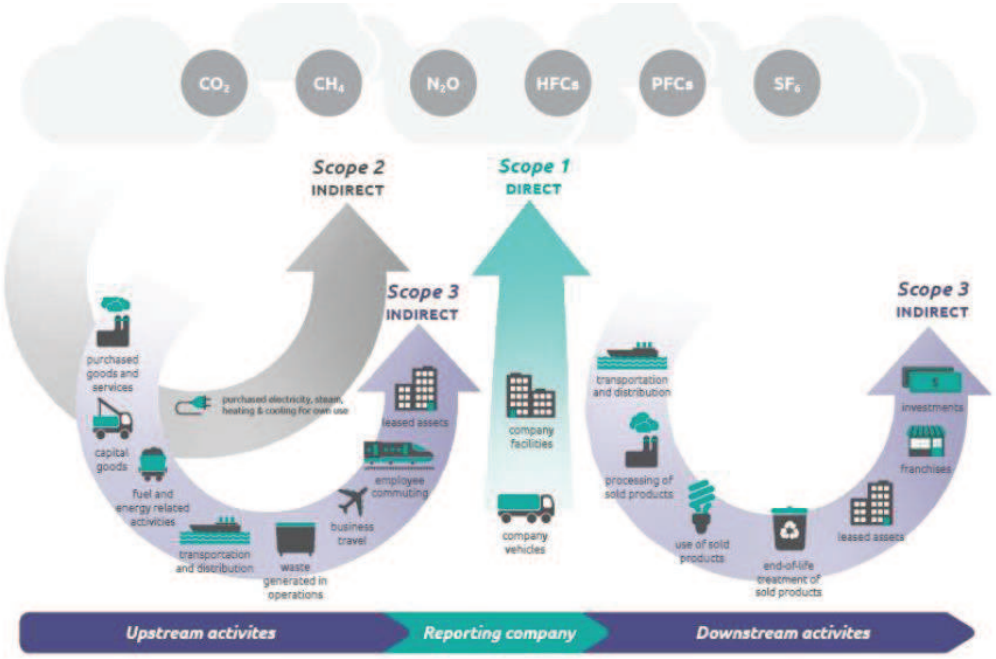

In een CO_2 klimaatvoetafdruk conform NEN ISO 14064 worden emissies, die onder scope 1 en scope 2 vallen, altijd gerapporteerd; de rapportage van scope 3-emissies is optioneel.

Tabel 1 geeft een overzicht van de opbouw van de CO_2 klimaatvoetafdruk.

Zoals in Tabel 1 is te zien, zijn in scope 3 verschillende vormen van vervoer opgenomen, evenals de inkoop van metaalzouten en polymeer. Voor de vormen van vervoer in scope 3 (vervoer dat niet met het eigen materieel wordt uitgevoerd) is gekozen, omdat vervoersactiviteiten een significante bijdrage leveren aan de CO_2 klimaatvoetafdruk. Metaalzouten en polymeren zijn twee grote materiaalstromen waarvan een inzicht in de CO_2–emissie vanuit de productie van deze stoffen in de keten gewenst is.
In Bijlage 4 is de berekeningswijze verder uitgewerkt en zijn de gehanteerde CO_2-emissiecoëfficiënten opgenomen.

'Bouwprojecten'
In de CO_2 klimaatvoetafdruk is (nog) niet de CO_2-emissie opgenomen die gerelateerd is aan bouw-projecten, zoals vernieuwing of uitbreiding van een RWZI, dijkversterking of realisatie van bergings-gebieden. De reden is dat de inspanning voor het verkrijgen van representatieve informatie groot is, terwijl de bijdrage aan de totale CO_2 klimaatvoetafdruk relatief klein is.

Tabel 1 Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064

Emissie	Scope NEN ISO 14064	CO_2 bron
Directe CO_2-emissies (eigen energieverbruik binnen en buiten de inrichting)		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen
Brandstofverbruik zakelijk verkeer eigen wagenpark	Scope 1	Brandstof
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof
Indirecte CO_2-emissies (energieopwekking buiten de inrichting)		
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit
Warmte ingekocht afvalwaterzuivering	Scope 2	Warmte
Warmte ingekocht watersysteem	Scope 2	Warmte
Warmte ingekocht overige	Scope 2	Warmte
Overige indirecte CO_2-emissies (overige emissies buiten de inrichting)		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof
Brandstofverbruik woon-werkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringsslibtransport	Scope 3	Diesel
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer

1.3.4 BIOGAS

In de CO_2 klimaatvoetafdruk wordt de CO_2-uitstoot van de door de waterschappen zelf opgewekte duurzame energie niet meegenomen. Dit gezien het feit dat het hierbij gaat om biogas, een kort-cyclische, niet-fossiele brandstof. Het gaat hierbij immers om duurzaam biogas, een kort-cyclische, niet-fossiele brandstof. Biogas is de belangrijkste vorm van zelf opgewekte duurzame energie door de waterschappen. Wel worden emissies vanuit kort-cyclische energiedragers als memo-item gerapporteerd, waarbij onderscheid wordt gemaakt in CO_2 gerelateerd aan:

- nuttig ingezet biogas op eigen locatie;
- spui van biogas;
- afgefakkeld biogas.

1.3.5 KWALITATIEVE VRAGEN

Voor inventarisatie van de kwalitatieve afspraken uit het Klimaatakkoord is gebruik gemaakt van een vragenlijst met zowel open als gesloten vragen. Het doel van de vragenlijst is om inzicht te verkrijgen in de stand van zaken met betrekking tot de ontwikkelingen op het gebied van bijvoorbeeld energiebeleid, mobiliteit en financiële aspecten.

De vragen zijn onderverdeeld in verschillende categorieën:

- Klimaatbeleid algemeen.
- Duurzaamheid en duurzame energie.
- Vervoer.
- Duurzaam inkopen.
- Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO).
- Watersysteem.

De resultaten zijn uitgewerkt in Hoofdstuk 3.

2 CO_2 klimaatvoetafdruk waterschappen in 2013

2.1 CO_2 KLIMAATVOETAFDRUK: CO_2 GERELATEERD AAN DE ACTIVITEITEN VAN WATERSCHAPPEN IN 2013

2.1.1 TOTAAL

De totale CO_2-emissies, gerelateerd aan de activiteiten van waterschappen zoals gepresenteerd in Tabel 1, vormen samen de CO_2 klimaatvoetafdruk. Emissies vanuit de inzet van biogas zijn emissies vanuit kort-cyclische energiedragers en worden volgens het GHG-protocol als memo-item gerapporteerd, zie § 2.3.

De totale CO_2-emissie in 2013 gerelateerd aan de activiteiten van de waterschappen bedraagt 286.625 ton CO_2. Een onderverdeling is weergegeven in Tabel 2. In Figuur 2 worden de emissies per groep weergegeven met zowel het percentuele aandeel als de omvang in ton CO_2-equivalenten.

Figuur 2 Totale emissies per groep en de opbouw in 2013 (in CO_2-equivalenten)

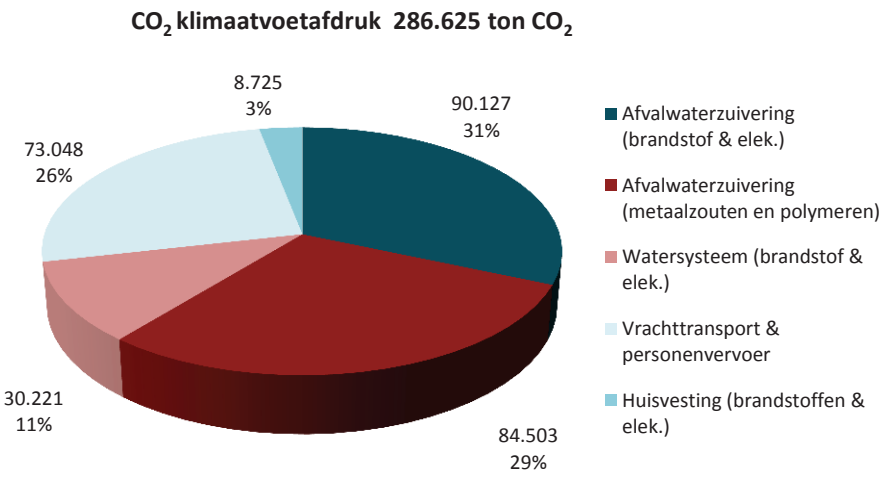

Vorige monitoringsronde was ongeveer de helft van de emissies gerelateerd aan het elektriciteitsverbruik van afvalwaterzuivering en watersysteem. Dit jaar zijn deze samen verantwoordelijk voor 37,3% van de emissies. Dit heeft enerzijds te maken met een daadwerkelijke afname van het elektriciteitsverbruik (5%) alsmede het feit dat bijna 100% van de elektriciteit duurzaam is opgewekt en dit jaar emissiefactoren zijn gebruikt gedifferentieerd naar de wijze van opwekking. Daarnaast is het opvallend dat 29,5% van de CO_2-uitstoot afkomstig is van het gebruik van metaalzouten en polymeer in het afvalwaterzuiveringsproces.

Gezien dit substantiële aandeel is er dan ook voor gekozen om dit onderdeel als aparte post in de CO_2 klimaatvoetafdruk mee te nemen.

Tabel 2 CO_2-emissie per emissiebron en totaal in 2013, gerelateerd aan de activiteiten van de waterschappen

Emissiebronnen	Scope	CO_2 bron	CO_2 emissie (ton/jaar)		
			2011	2013	
			ton/jaar	ton/jaar	%
Directe CO_2-emissies					
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	6.107	4.596	1,6%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	759	258	0,1%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	58	99	0,03%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	3.757	3.705	1,3%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	4.782	4.681	1,6%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	22	0,01%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	3.023	4.463	1,6%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	0,0%
Brandstofverbruik zakelijk verkeer eigen wagenpark	Scope 1	Brandstof	8.391	9.411	3,3%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	10.514	11.001	3,8%
Indirecte CO_2-emissies door energieopwekking					
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	118.209	85.034	29,7%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	27.227	21.814	7,6%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	6.020	4.204	1,5%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	206	198	0,1%
Koude ingekocht	Scope 2	Koude	0	0	0,0%
Overige indirecte CO_2-emissies					
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	5.008	4.265	1,5%
Brandstofverbruik woon-werk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	9.469	11.516	4,0%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	273	404	0,1%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	100	150	0,1%
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	19.761	19.651	6,9%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud water-systeem	Scope 3	Diesel	8.325	16.044	5,6%
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	138	606	0,2%
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	52.283	42.285	14,8%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	33.813[5]	42.217	14,7%
TOTAAL			**318.221**	**286.625**	**100%**

[5] De CO_2-uitstoot ten gevolge van het polymeergebruik in 2011 is her berekend en wijkt af van de rapportage in Klimaatmonitor 2011, zie ook de toelichting in de inleiding.

Figuur 3 Verdeling van CO_2-emissies over de verschillende scopes conform NEN ISO 14064

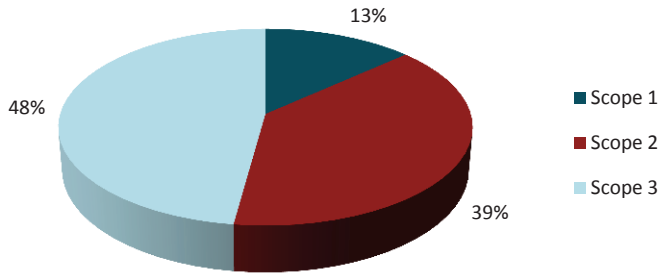

Energie

Een groot gedeelte van de CO_2 klimaatvoetafdruk is gerelateerd aan het verbruik van energie. Tabel 3 en Figuur 4 geven een beeld van de totale omvang van het primair energieverbruik in 2013. Ruim 80% van het energieverbruik is gerelateerd aan de afvalwaterzuivering en ruim 15% aan het watersysteem (inclusief waterkering).

Tabel 3 Overzicht primair energieverbruik per bedrijfsonderdeel per energiedrager in 2013 (exclusief vervoer)

Energiedrager	Afvalwaterzuivering		Watersysteem		Overige		TOTAAL	
	2011	2013	2011	2013	2011	2013	2011	2013
Elektriciteit (TJ)	5.522	5.219	1.300	1.359	258	237	7.081	6.816
Aardgas (TJ)	94	81	66	65	53	79	214	226
Warmte (TJ)	-15	-22	-13	-11	10	9	-18	-24
Biogas (TJ)	2.227	2.432	0	0	0	0	2.227	2.432
LNG (TJ)	1	0	1	0	1	0	3	0
Overige brand-stoffen (TJ)	11	5	68	67	0	0	79	71
Totaal (TJ)	**7.841**	**7.716**	**1.423**	**1.480**	**323**	**325**	**9.586**	**9.520**
Aandeel (%)	**81,8%**	**81,4%**	**14,8%**	**15,2%**	**3,4%**	**3,4%**	**100,0%**	**100,0%**

Naast het inrichting gebonden primaire energieverbruik is er 760 TJ aan energie gebruikt voor vervoer van personen, onderhoud en vracht. Ook dit aan vervoer gerelateerde energieverbruik kan (deels) worden toegewezen aan de verschillende bedrijfsonderdelen.

Figuur 4 Primair energieverbruik (TJ) per bedrijfsonderdeel in 2013

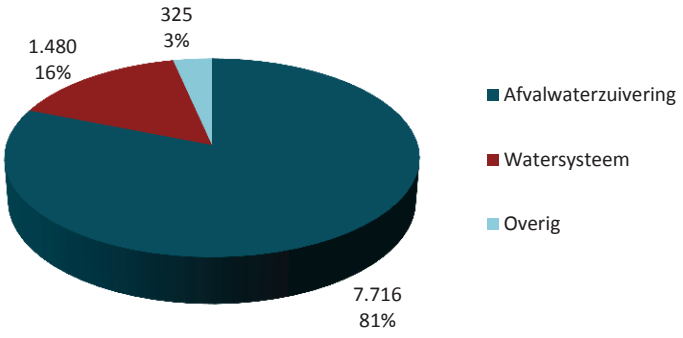

Figuur 5 Opbouw energiedragers in het primair energieverbruik per bedrijfsonderdeel in 2013

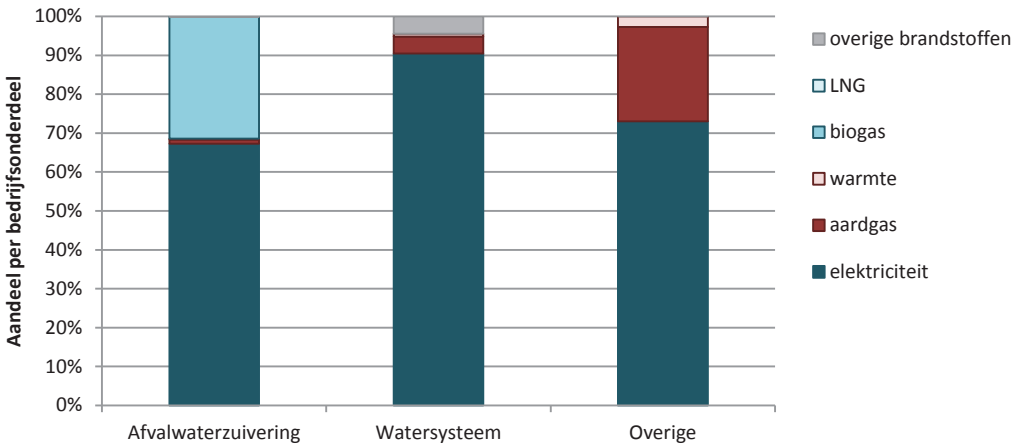

Hoe het energieverbruik wordt beïnvloed door economische activiteiten die samenhangen met de geografische ligging van een waterschap komt goed tot uiting in Figuur 6. Dit heeft te maken met karakteristieken als grondsoort, grondgebruik, vrij afstromend en/of bemalen gebied en de omvang stedelijk gebied. Het energieverbruik in de lager gelegen gedeelten van Nederland met relatief veel economische activiteiten is duidelijk hoger.

Figuur 6 Omvang totaal energieverbruik in 2013 per waterschap (TJ) en de geografische ligging

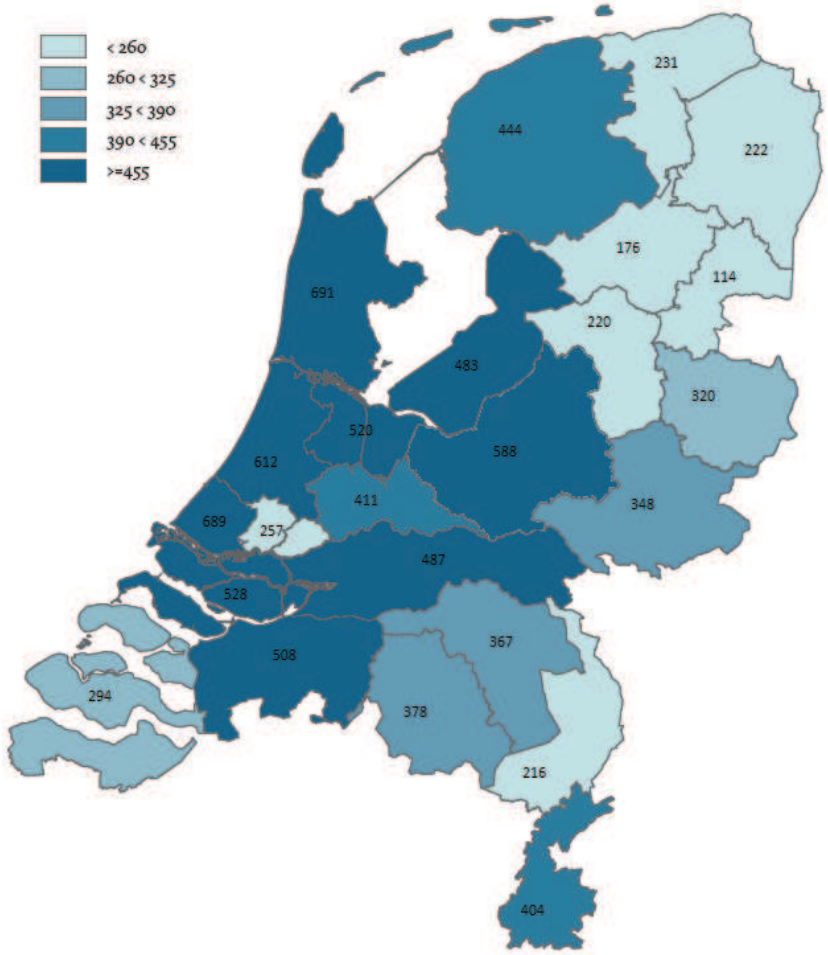

2.1.2 ELEKTRICITEIT

Het elektriciteitsverbruik in 2013 en de verdeling daarvan over de drie bedrijfsonderdelen is in Tabel 4 weergegeven.

Tabel 4 Omvang elektriciteitsverbruik in 2013

Omschrijving	Eenheid	TOTAAL 2011	TOTAAL 2013	Afvalwaterzuivering 2013	Watersysteem 2013	Overige 2013
Ingekochte elektriciteit, niet duurzaam ('grijs')	kWh	104.186.601	330.419	0	256.126	74.293
Ingekochte elektriciteit duurzaam ('groen')	kWh	694.844.330	766.337.433	586.194.598	150.986.130	29.156.705
Zelf opgewekte duurzame elektriciteit: windenergie	kWh	0	955.139	955.139	0	0
Zelf opgewekte duurzame elektriciteit: zon (PV)	kWh	273.166	584.388	375.593	9.260	199.535
Zelf opgewekte duurzame elektriciteit: waterkracht	kWh	0	90.000	0	90.000	0
Doorlevering elektriciteit aan derden	kWh	752.533	899.795	424.733	0	475.062
Teruglevering elektriciteit aan elektriciteitsnet	kWh	9.724.589	10.085.167	7.164.305	309.000	2.611.862
Netto-verbruik elektriciteit	**kWh**	**786.815.759**	**757.312.418**	**579.936.292**	**151.032.516**	**26.343.610**

Naast de in Tabel 4 opgenomen hoeveelheden elektriciteit produceren de waterschappen in totaal bijna 178 miljoen kWh met WKK's. Hiervoor is 88,5 miljoen m^3 biogas[6] en 0,9 miljoen m^3 aardgas gebruikt. De hieraan gerelateerde CO_2–emissie is bij de emissiebronnen biogas en aardgas opgenomen.

Figuur 7 Aandeel bedrijfsonderdeel in netto-verbruik elektriciteit

Opmerking: bij de berekening van de CO_2 klimaatvoetafdruk wordt de energie geproduceerd binnen de inrichting en doorgeleverd aan een derde of teruggeleverd aan het net, conform NEN ISO 14064, niet in mindering gebracht op de ingekochte hoeveelheid.

Het verbruik van elektriciteit is één van de grootste bronnen voor CO_2-emissie (aandeel 39%).
In de laatste jaren heeft er een sterke vergroening van de inkoop van elektriciteit plaatsgevonden. Was in 2005 het aandeel groene elektriciteit in de afvalwaterzuivering 9%, in 2011 is dit aandeel opgelopen tot 87%, en in 2013 zelfs tot 100%.

[6] Naast de inzet in WKK's wordt ook nog bijna 6 miljoen m^3 biogas in andere stookinstallaties nuttig toegepast.

Figuur 8 brengt deze ontwikkeling voor het bedrijfsonderdeel afvalwaterzuivering voor de periode 2005-2013 in beeld.

Figuur 8 Ontwikkeling inkoop grijze en groene stroom in de jaren 2005 – 2013 voor het bedrijfsonderdeel afvalwater-zuivering

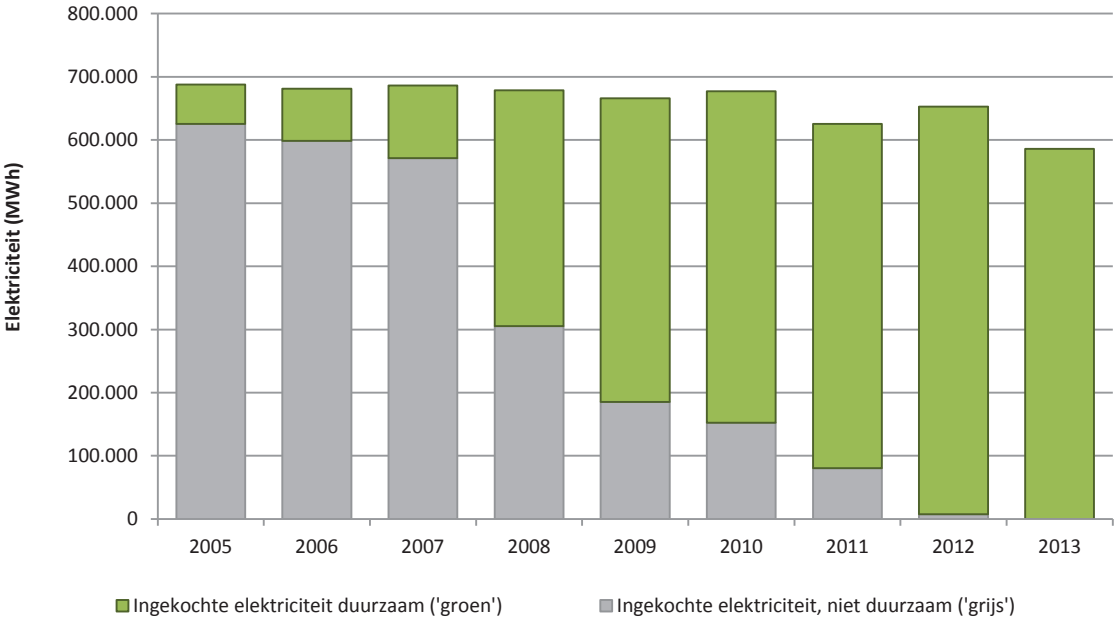

Voor de twee andere bedrijfsonderdelen, watersysteem en overige, zijn enkel gegevens beschikbaar over de jaren 2011 en 2013, zie Figuur 9.

Figuur 9 Ontwikkeling inkoop grijze en groene stroom in de jaren 2011 en 2013 voor het bedrijfsonderdeel watersysteem (links) en 'overig' (rechts)

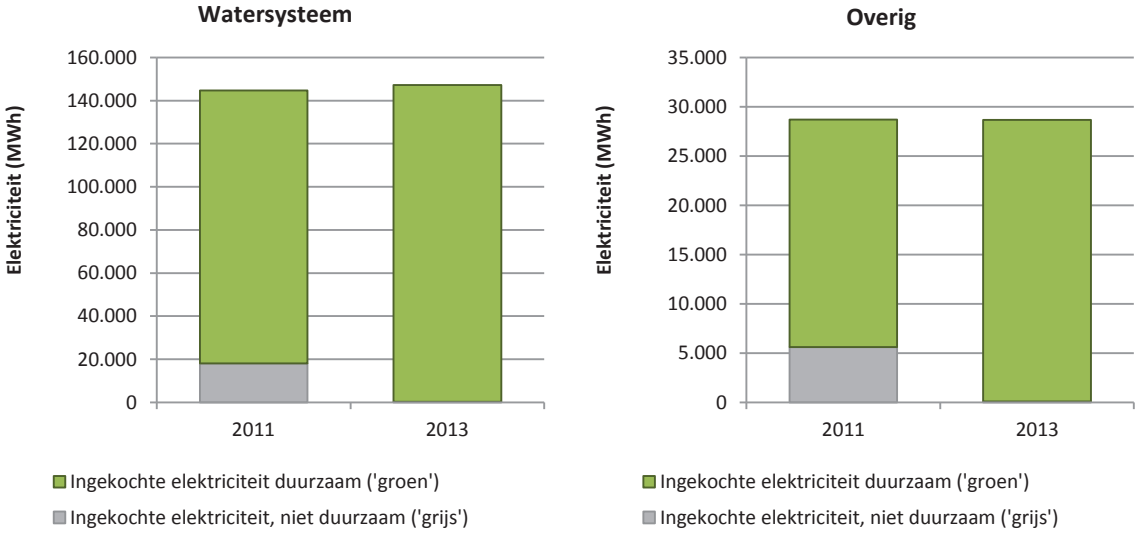

De vergroening van de ingekochte elektriciteit heeft geleid tot een reductie in de CO_2-uitstoot. De omvang van deze reductie is afhankelijk van de energiebronnen en technieken waarmee de elektriciteit is geproduceerd.

In de Klimaatmonitor Waterschappen 2014 is voor het eerst rekening gehouden met de oorsprong van groene stroom. Deze gegevens waren voor de Klimaatmonitor 2012 nog niet beschikbaar. Zo leidt wind-energie tot een lagere CO_2-uitstoot (15 gram CO_2/kWh) dan bijvoorbeeld zonne-energie (80 gram CO_2/kWh). Voor groene stroom, waarvan de afkomst niet bekend is, is gerekend met een CO_2-conversiefactor van 150 gram CO_2/kWh. Hiermee wordt recht gedaan aan de (bewezen) inspanningen van de waterschappen, terwijl ook rekening is gehouden met het overige deel van de ingekochte elektriciteit.

Voor duurzame elektriciteit uit waterkracht wordt normaliter een CO_2-coefficient gebruikt van 15 gram CO_2/kWh. Veel waterschappen kopen waterkracht in uit bijvoorbeeld Noorwegen of Finland (53% van de ingekochte duurzame elektriciteit is afkomstig uit waterkracht). Er is echter ook wel kritiek op waterkracht als groene stroom. Feitelijk vindt geen stroomimport plaats vanuit deze landen en wordt hiermee er ook geen extra duurzame capaciteit gerealiseerd. In deze ronde van de Klimaatmonitor is deze stroom nog met 150 gram CO_2/kWh als groen gewaardeerd. In de toekomst zal dit naar verwachting gaan veranderen en zullen certificaten waterkracht (met name uit Scandinavië) niet meer als groen in de berekeningen worden meegenomen.

Figuur 10 geeft de CO_2-reductie weer in de periode 2005-2013. Elke kolom representeert daarbij de totale jaarlijkse CO_2-emissie, onderverdeeld naar de uitstoot door grijze elektriciteit en groene elektriciteit.

Figuur 10 Ontwikkeling CO_2-emissie gerelateerd aan de inkoop van elektriciteit.

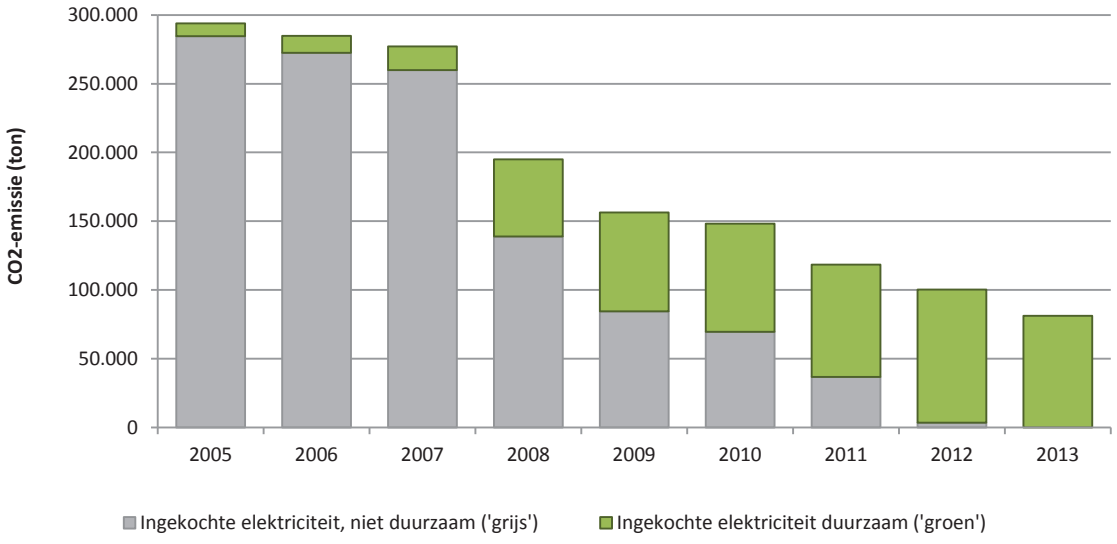

2.1.3 AARDGAS

De omvang van het aardgasverbruik en de verdeling over de drie bedrijfsonderdelen is te zien in Tabel 5.

Tabel 5 Omvang aardgasverbruik in 2013

Omschrijving	Eenheid	TOTAAL 2011	TOTAAL 2013	Afvalwater zuivering 2013	Water-systeem 2013	Overige 2013
Ingekocht aardgas (totaal, inclusief inzet voor WKK)	Nm^3	7.209.949	8.351.995	3.679.986	2.068.021	2.603.988
Doorlevering ingekocht aardgas aan derden	Nm^3	16.108	127.999	15.276	0	112.723
Doorlevering geproduceerd aardgas aan derden of het net	Nm^3	439.062	1.098.889	1.098.889	0	0
Netto-verbruik aardgas	**Nm^3**	**6.754.779**	**7.125.107**	**2.565.821**	**2.068.021**	**2.491.265**

Figuur 11 Aandeel bedrijfsonderdeel in netto-verbruik aardgas

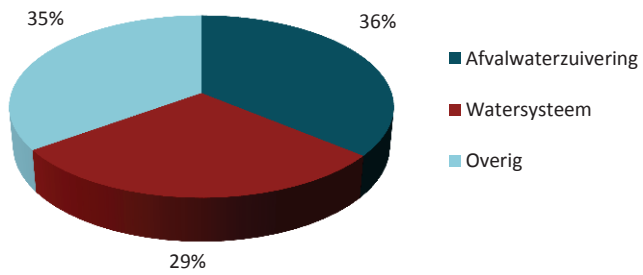

De bijdrage vanuit het aardgasverbruik aan de totale CO_2-emissie is relatief beperkt tot 4,5%. Ten opzichte van 2013 is het aardgasverbruik gestegen. Er is een flinke stijging te zien in het aardgasverbruik in de categorie 'overig' (stijging van 48%). In de categorie 'overig' zijn ook de verbruiken van de kantoren en loodsen meegenomen. Een deel van de stijging is daarom te verklaren door het klimaat (gebouw-verwarming). In 2011 was het een zachter jaar dan in 2013. Afhankelijk van de locatie in Nederland kan dit hebben geleid tot een toename van 10% tot 25% in het aardgasverbruik. Ook is de stijging mogelijk het gevolg van een verbetering van de gegevensverzameling.
De verwachting is dat het netto-verbruik van aardgas in de toekomst zal afnemen als gevolg van de grotere eigen productie van biogas.

2.1.4 OVERIGE ENERGIEDRAGERS (NIET VOOR VERVOERSDOELEINDEN)

De overige energiedragers zijn warmte, LNG, LPG, diesel en stookolie. De omvang hiervan is weergegeven in Tabel 6.

- Netto wordt er meer warmte aan derden geleverd dan dat er warmte wordt ingekocht.
- Diesel wordt voor 84% binnen het watersysteem gebruikt voor de aandrijving van gemalen.
  De totale omvang van het dieselgebruik (niet voor vervoersdoeleinden) is 1,9 miljoen liter, en draagt voor 1,7% bij aan de CO_2 klimaatvoetafdruk.

Tabel 6 Omvang verbruik warmte, LNG, LPG, diesel en stookolie in 2013

Omschrijving	Eenheid	TOTAAL 2011	TOTAAL 2013	Afvalwater zuivering 2013	Water-systeem 2013	Overige 2013
Ingekochte duurzame warmte	GJ	2.220	2.898	0	0	2.898
Ingekochte overige warmte	GJ	8.056	7.000	7.000	0	0
Zelf opgewekte duurzame warmte uit zon, bodem of buitenlucht (dus exclusief WKK)	GJ	6.551	5.077	0	0	5.077
Doorgeleverd warmte aan derden (totaal, dus incl. duur-zaam en WKK)	GJ	32.983	36.731	26.533	10.198	0
Netto-verbruik warmte	**GJ**	**-16.156**	**-21.755**	**-19.533**	**-10.198**	**7.976**
LNG (doorlevering aan derden)	GJ	-3.324	0	0	0	0
LPG (ingekocht)	GJ	871	1.712	1.477	235	0
Diesel (ingekocht)	GJ	74.728	66.497	3.470	63.001	25
Stookolie (ingekocht)	GJ	0	0	0	3.280	0

2.1.5 BRANDSTOFFEN VERVOER

Met 25,5% draagt brandstofverbruik ten behoeve van personenvervoer en vrachttransport significant bij aan de CO_2 klimaatvoetafdruk. In Figuur 12 is de verdeling over de verschillende vormen van vervoer weergegeven. Het aandeel van de emissies vanuit openbaar vervoer, vliegreizen en overige uitbesteed vrachttransport zijn erg laag (<1%) zoals in Figuur 12 is terug te zien.

Figuur 12 Verdeling van CO_2-emissie over de verschillende vormen van vervoer

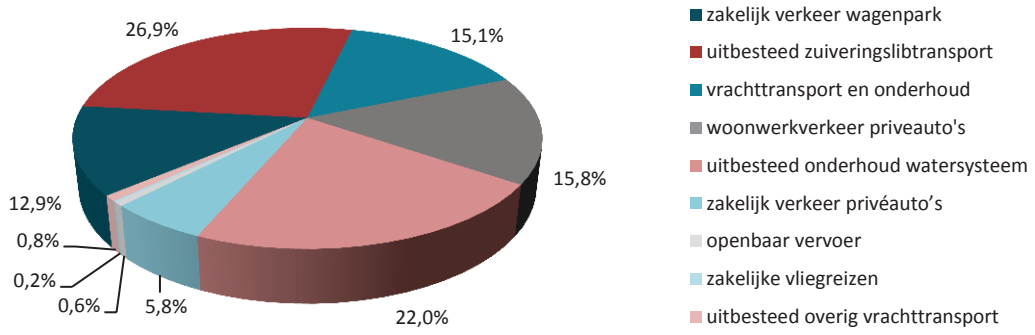

De omvang van het totale brandstofverbruik is weergegeven in Tabel 7. De helft van de emissies komen voor rekening van het uitbesteed zuiveringsslibtransport en uitbesteed onderhoud watersysteem.

Tabel 7 Overzicht brandstofverbruik ten behoeve van vervoersdoeleinden in 2013

Aard toepassing	Brandstof	Hoeveelheid (liters) 2011	Hoeveelheid (liters) 2013
Zakelijk vervoer eigen wagenpark	Benzine	536.611	947.832
Zakelijk vervoer eigen wagenpark	Diesel	2.188.590	2.138.849
Zakelijk vervoer eigen wagenpark	LPG	20.379	37.957
Transport en onderhoud met eigen materieel	Benzine	32.839	58.882
Transport en onderhoud met eigen materieel	Diesel	3.324.411	3.456.475
Transport en onderhoud met eigen materieel	LPG	446	450
Zakelijk vervoer privéauto's	Mix	1.559.310	1.328.017
Woon-werk verkeer privéauto's	Mix	2.948.493	2.831.345
Uitbesteed zuiveringsslibtransport	Diesel	6.303.278	6.268.362
Uitbesteed onderhoud watersysteem	Diesel	2.655.350	5.117.858
Uitbesteed overig vrachttransport	Diesel	44.011	193.378
Totaal		**≈ 19,6 miljoen liter**	**≈ 22,4 miljoen liter**

Ten opzichte van 2011 is er een toename te zien in het brandstofverbruik. Deze stijging zit grotendeels in het uitbesteed onderhoud watersysteem. Deze stijging is vooral het gevolg van een verbetering van de gegevensverzameling.

2.1.6 INKOOP METAALZOUTEN EN POLYMEER

In het zuiveringsproces worden metaalzouten en polymeer gebruikt, die een grote impact hebben op de CO_2 klimaatvoetafdruk. Zij leverden in 2011 een bijdrage van 27% aan de CO_2 klimaatvoetafdruk. In 2013 is dat toegenomen tot 30%. Dit heeft onder andere te maken met de aanpassing van de CO_2-emissiefactor van de metaalzouten en polymeren ten gevolge van een meer gedetailleerde uitvraag.
Daarnaast is de opgegeven hoeveelheid metaalzouten in 2013 ten opzichte van 2011 gedaald met 8% en de hoeveelheid polymeren gestegen met 25% (zie Tabel 8). Dit is goed te zien in de onderstaande figuren, waarin de omvang en verdeling van emissies zijn weergegeven. De aanlevering van deze informatie door de waterschappen is overigens nog wel voor verbetering vatbaar. Zo is niet altijd duidelijk of de opgave de totale hoeveelheid betreft of de hoeveelheid werkzame stof.

Figuur 13 Hoeveelheid CO_2 (ton) gerelateerd aan verbruik van metaalzouten en polymeer en de onderlinge verdeling

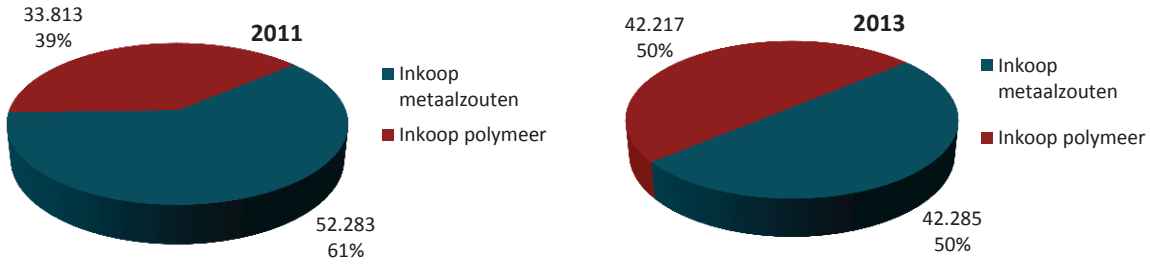

Tabel 8 Inkoop metaalzouten en polymeer

Grond- en hulpstoffen	Hoeveelheid (kg) 2011	Hoeveelheid (kg) 2013
Metaalzouten totaal	**59.360.619**	**54.570.554**
Aluminiumchloride		5.433.153
Aluminiumsulfaat		315.773
IJzerchloride		18.618.808
IJzerchlorosulfaat		10.494.317
IJzersulfaat		6.808.242
Magnesiumchloride, 54% oplossing		500.158
Magnesiumchloride, anhydride		145.515
Magnesiumchloride, hydraat, vaste vorm		0
Magnesiumoxide		0
Natriumhypochloriet		256.310
Polyaluminiumchloride		4.473.147
Polyaluminiumsulfaat		0
Anders…		7.525.131
Polymeer totaal	**7.581.507**	**9.474.544**
Poly-electroliet, poeder 99% zuiver		633.111
Poly-electroliet, emulsie 50%		8.841.433
Anders…		0

2.2 OVERIGE BROEIKASGASSEN: METHAAN EN LACHGAS

Afvalwaterzuivering is een bron van zowel methaan (CH_4) als lachgas (N_2O). Onder aerobe omstandigheden zetten bacteriën biodegradeerbaar organisch materiaal in het afvalwater om in CO_2.
Methaan ontstaat bij de afbraak onder anaerobe omstandigheden. Lachgas kan ontstaan als nevenproduct bij nitrificatie en denitrificatie van stikstofhoudende verontreinigingen. Ook tijdens en na het lozen van het effluent en andere afvalwaterstromen op het oppervlaktewater wordt lachgas gevormd.
De RWZI's van de waterschappen kennen emissies van de waterlijn en van de sliblijn.

In het Klimaatakkoord zijn impliciet afspraken gemaakt over de uitstoot van lachgas en methaangas (reductie non ETS). Deze zijn echter wel gekoppeld aan de clausule van nader onderzoek, omdat er twijfels waren over de juistheid van de berekende hoeveelheden uitstoot en over de mogelijkheden om deze uitstoot te reduceren. De sector heeft hiernaar onderzoek verricht (STOWA 2012). Hieruit blijkt dat er geen direct toepasbare reductiemogelijkheden bestaan voor de waterschappen. Ook ondersteunt het onderzoek de twijfels over de betrouwbaarheid van de officiële emissiecijfers voor lachgas bij RWZI's (die zijn gebaseerd op één kental). De Unie van Waterschappen heeft na de evaluatie van het Klimaatakkoord in 2012 besloten om de 30% reductiedoelstelling niet meer te relateren aan de emissie van lachgas en methaan, maar uitsluitend aan de CO_2 klimaatvoetafdruk. Internationaal onderzoek naar de emissie van lachgas in de afvalwaterzuivering blijft wenselijk.

Gelet op de onbetrouwbaarheid van de emissiecijfers van methaan en lachgas is een rapportage daarvan in deze Klimaatmonitor Waterschappen 2014 niet langer zinvol.

2.3 MEMO-ITEM: INZET BIOGAS IN 2013

Bij biogas is er sprake van kort-cyclische CO_2 en daarom maakt het geen deel uit van de CO_2 klimaat-voetafdruk. Conform NEN ISO 14064 wordt deze hoeveelheid CO_2 apart gerapporteerd als zogenoemd memo-item.
In Tabel 9 wordt een overzicht gegeven van de CO_2-emissies naar aard van de toepassing van biogas.

Tabel 9 Overzicht CO_2-emissie vanuit biogas

Soort emissie	Scope	CO_2-emissie 2011		CO_2 -emissie 2013	
		ton/jaar	%	ton/jaar	%
Nuttig ingezet biogas	Memo-item	187.518	91,8%	204.745	94,3%
Spui van biogas	Memo-item	4.189	2,0%	910	0,4%
Afgefakkeld biogas	Memo-item	12.652	6,2%	11.529	5,3%
Totaal biogas		**204.359**	**100%**	**217.185**	**100%**

Figuur 14 Hoeveelheid kort cyclisch CO_2 (ton) gerelateerd aan inzet van biogas

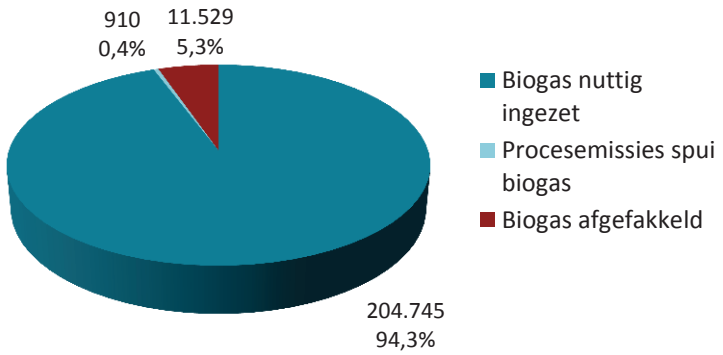

In het jaar 2013 is ten opzichte van 2005 in omvang 44% meer biogas nuttig toegepast en ten opzichte van 2011 6%. In Figuur 15 is de ontwikkeling van de toepassing van biogas in de periode 2005-2013 weer-gegeven.

Figuur 15 Ontwikkeling nuttig toegepast biogas in de jaren 2005-2013

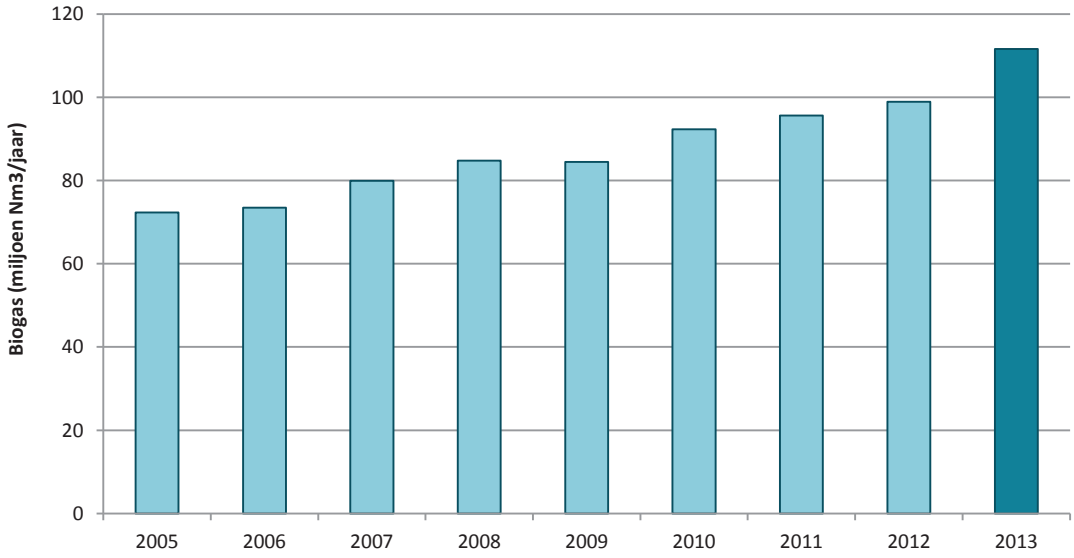

2.4 VERGELIJKING TUSSEN DE VERSCHILLENDE WATERSCHAPPEN

In het kader van het Klimaatakkoord en de monitoring zijn veel gegevens verzameld bij de waterschappen. Deze gegevens geven niet alleen inzicht in de voortgang met betrekking tot het Klimaatakkoord zelf, maar geven daarnaast ook inzicht in de karakteristieken van en verschillen tussen de waterschappen onderling. In deze paragraaf wordt een aantal vergelijkende grafieken gepresenteerd om inzicht te geven in deze verschillen en karakteristieken.

De leerkring duurzame energie heeft van september 2013 – februari 2014 aan de hand van de vergelijking van aandeel duurzame energie in 2011 onder andere gewerkt aan het vraagstuk: hoe presteren de waterschappen op het gebied van duurzame energie, wat zijn de verschillen en hoe worden die veroorzaakt? De conclusie van de leerkring is dat een lagere score op het percentage duurzame energie van een waterschap niet per definitie betekent dat deze het slechter doet dan een collega waterschap dat hoog scoort. Een aantal van deze factoren die zorgt voor hoge scores zijn specifieke omstandigheden die niet onmiddellijk te kopiëren zijn naar andere waterschappen. Enkele factoren die daarbij onder andere zijn genoemd zijn: taakverschillen in verband met geografische ligging (hoog of laag Nederland, dunbevolkt of dichtbevolkt), de aard van aanwezige infrastructuur en de toegepaste technieken, afschrijvingstermijnen van de infrastructuur, samenwerking met derden, cultuur en ondernemerschap en proactieve bestuurders.

Figuur 16 CO_2-emissie naar scope voor alle waterschappen

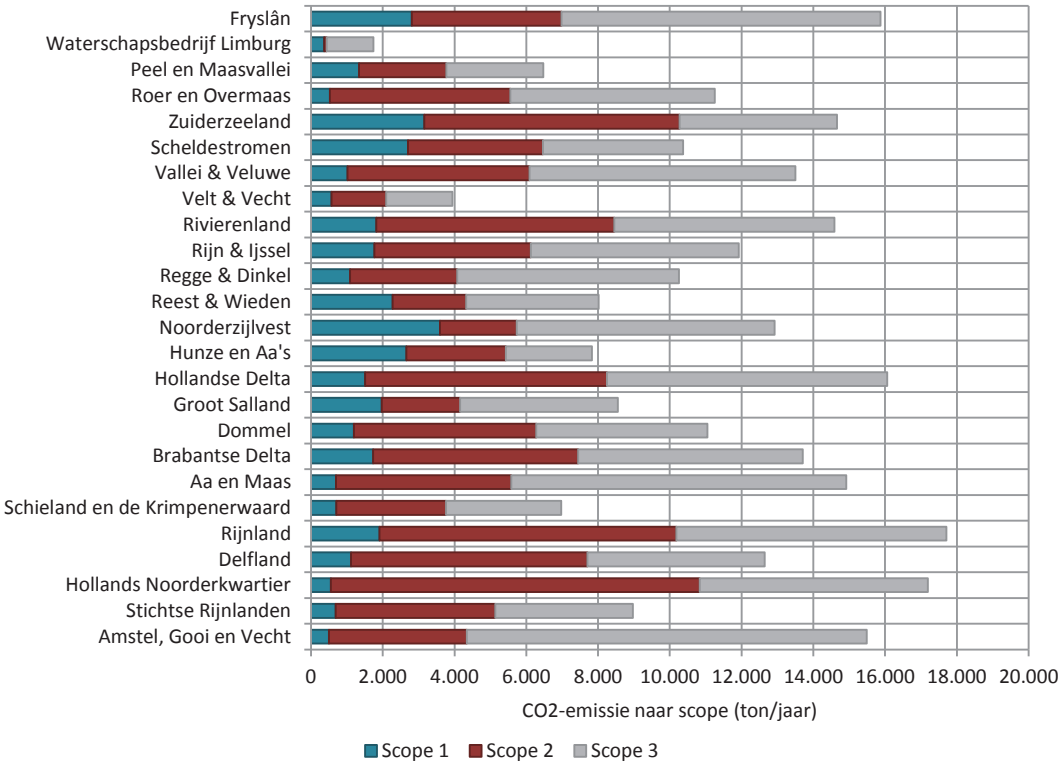

Figuur 17 laat de verschillen zien in CO_2-emissie tussen de waterschappen gerelateerd aan de operationele activiteiten. Uit deze cijfers komt bijvoorbeeld naar voren dat voor Waterschap Zuiderzeeland, waar het gehele beheergebied bestaat uit bemalen gebied met een groot verval (4 à 5 meter), meer dan de helft van de CO_2-emissie is gekoppeld aan het watersysteem.

Figuur 17 Verdeling CO_2-emissie naar activiteit voor alle waterschappen

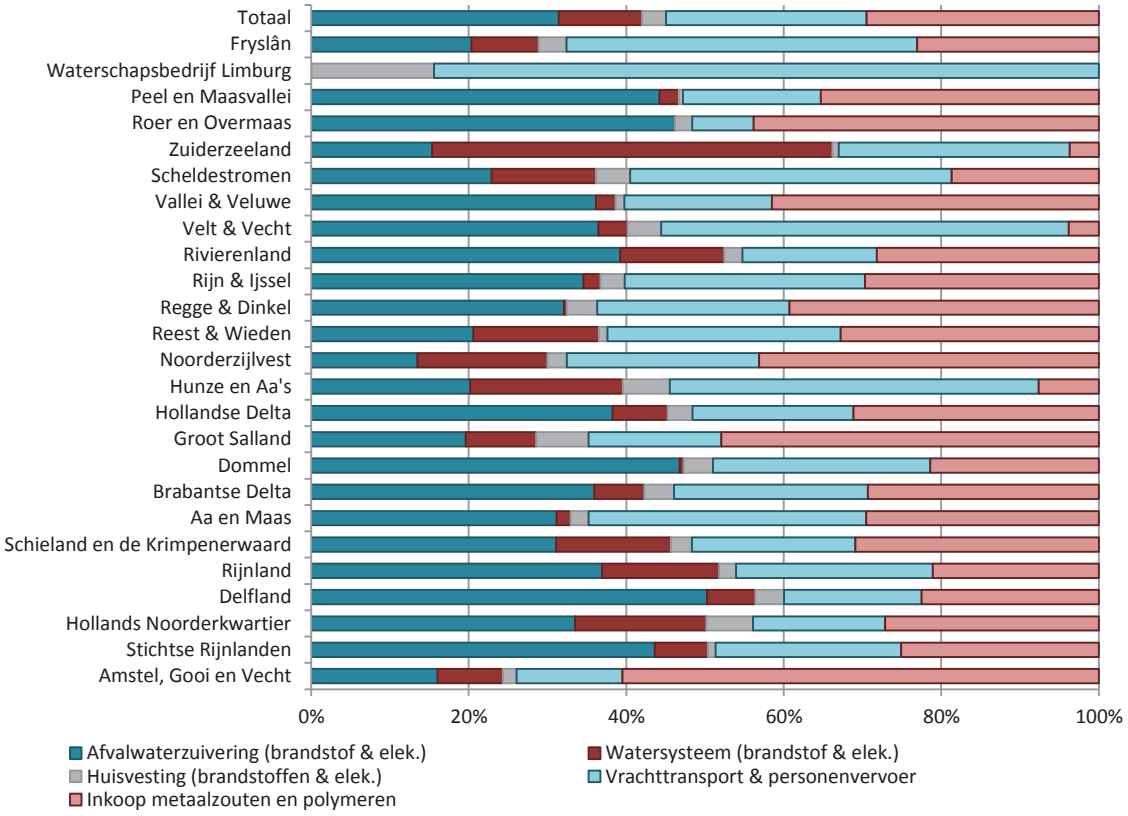

Figuur 18 Absolute CO_2-emissie naar activiteit voor alle waterschappen

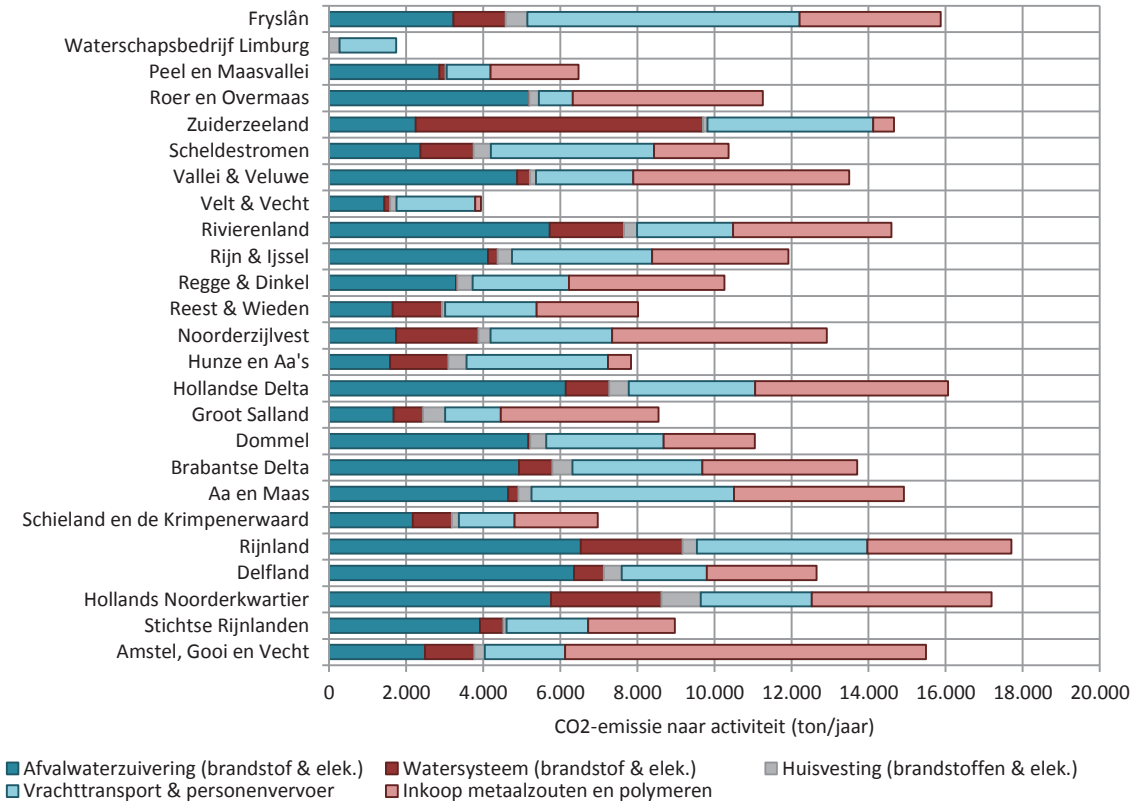

Figuur 19 Geproduceerd biogas en gebruikswijze voor alle waterschappen in 2013

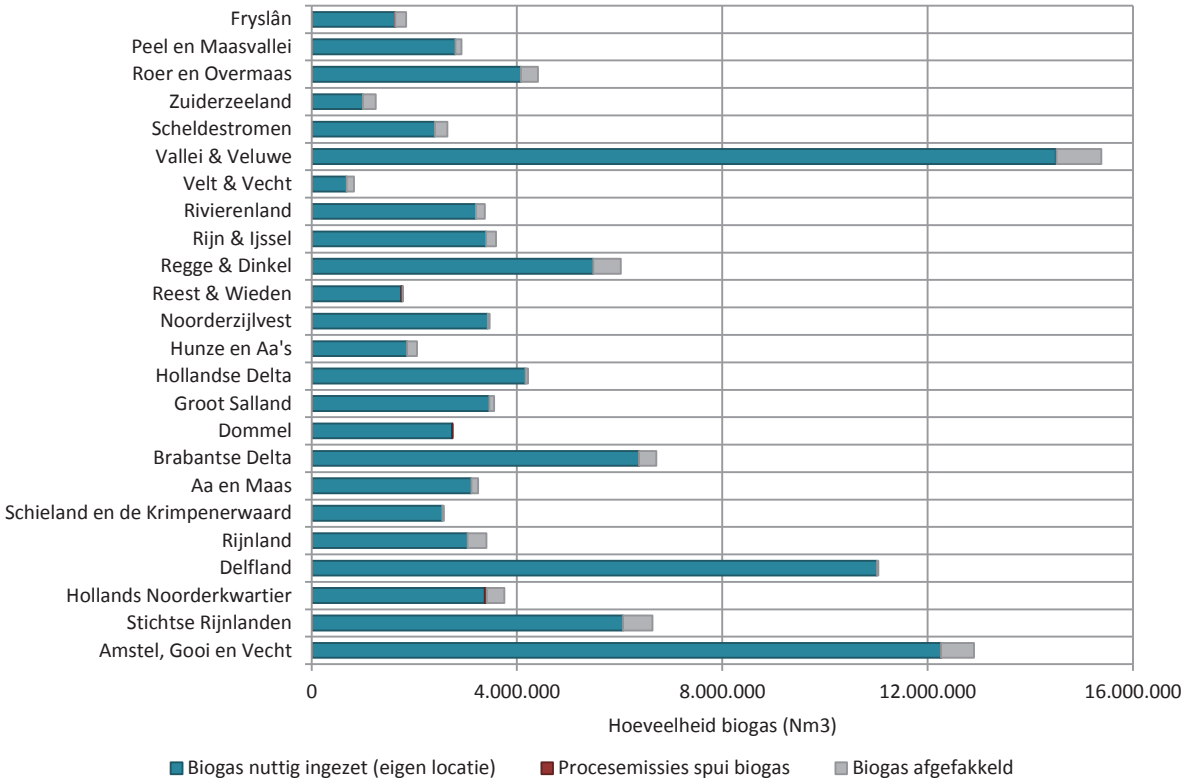

Bij acht waterschappen is er nog sprake van spui biogas. Echter, zoals in Figuur 19 te zien is, zijn de hoeveelheden minimaal. Het betreft hier slechts 0,075%. Bij de overige wordt indien nodig het biogas afgefakkeld. Uit Figuur 19 blijkt dat de noodzaak tot affakkelen onafhankelijk is van de omvang van het geproduceerde biogas.

Uit Figuur 20 blijkt dat de 'maximale' productie van biogas per verwijderde vervuilingseenheid (v.e.) rond de 7,5 Nm^3 lijkt te liggen. Waterschap Vallei en Veluwe verwerkt ook extern aangevoerde biomassa. Samen met de eigen biomassa levert dit een biogasproductie van bijna 9 Nm^3/v.e. .

Figuur 20 Geproduceerd biogas per v.e. en aard gebruik voor alle waterschappen

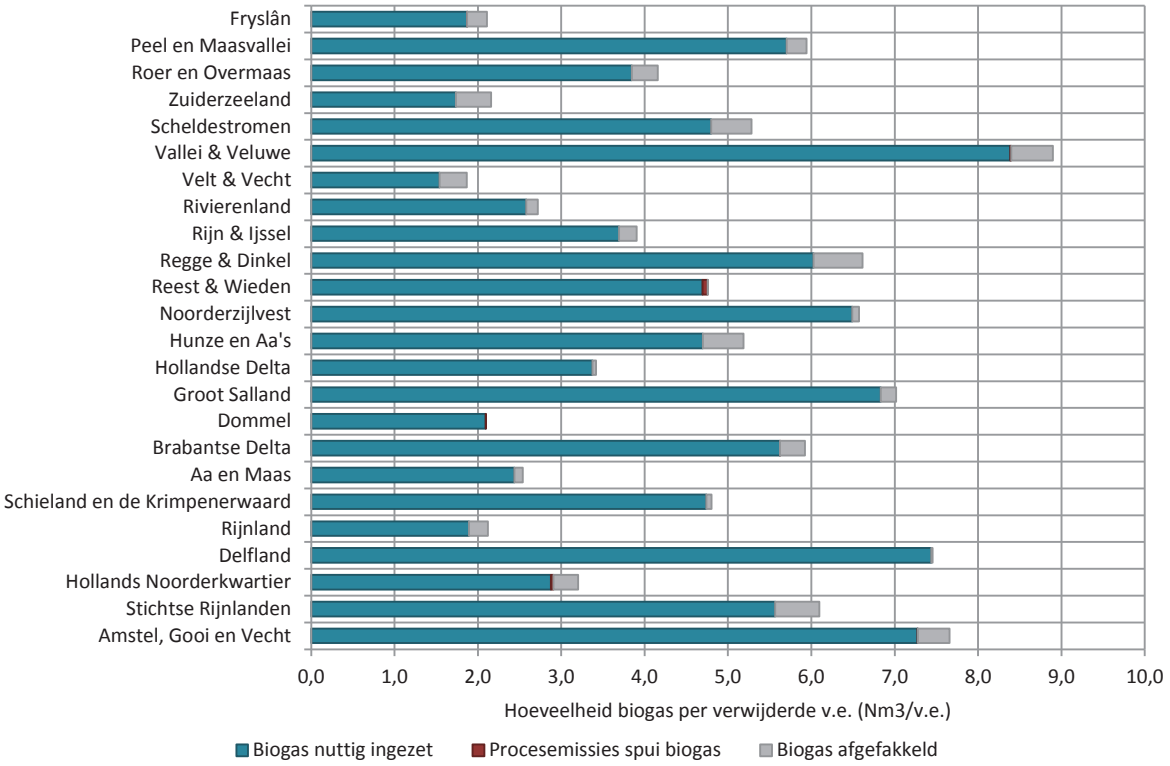

Figuur 21 Primair energieverbruik afvalwaterzuivering per v.e. voor alle waterschappen

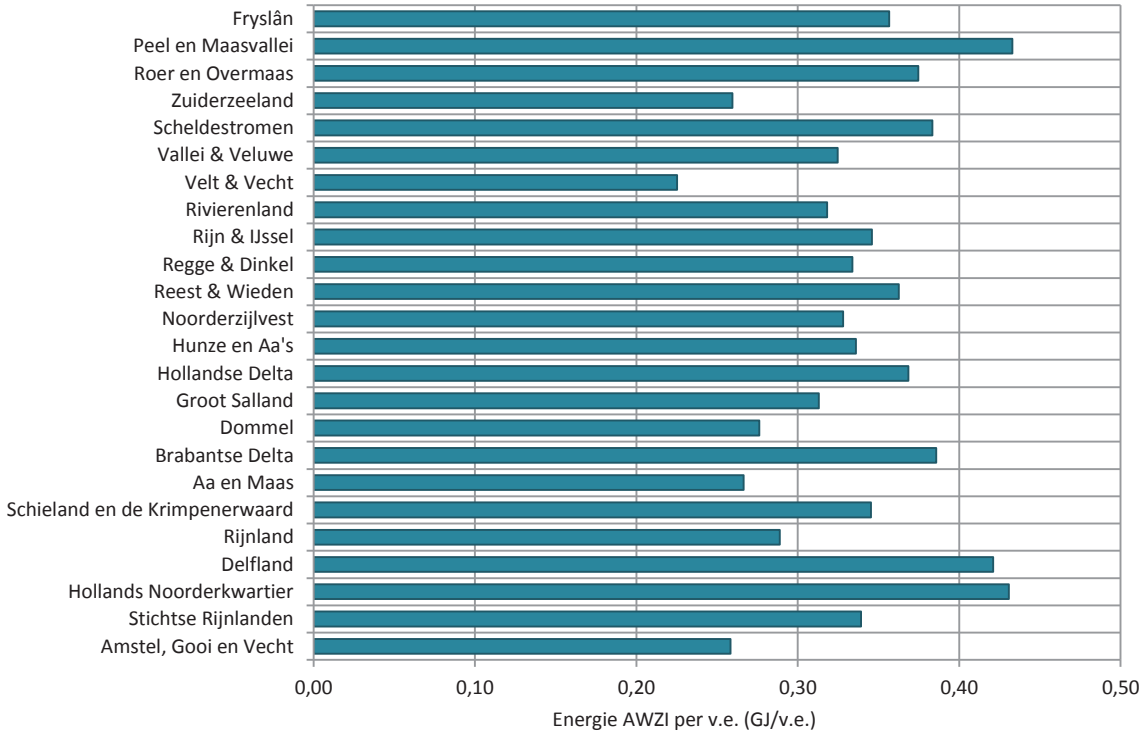

Figuur 22 Primair energieverbruik per bedrijfsonderdeel voor alle waterschappen

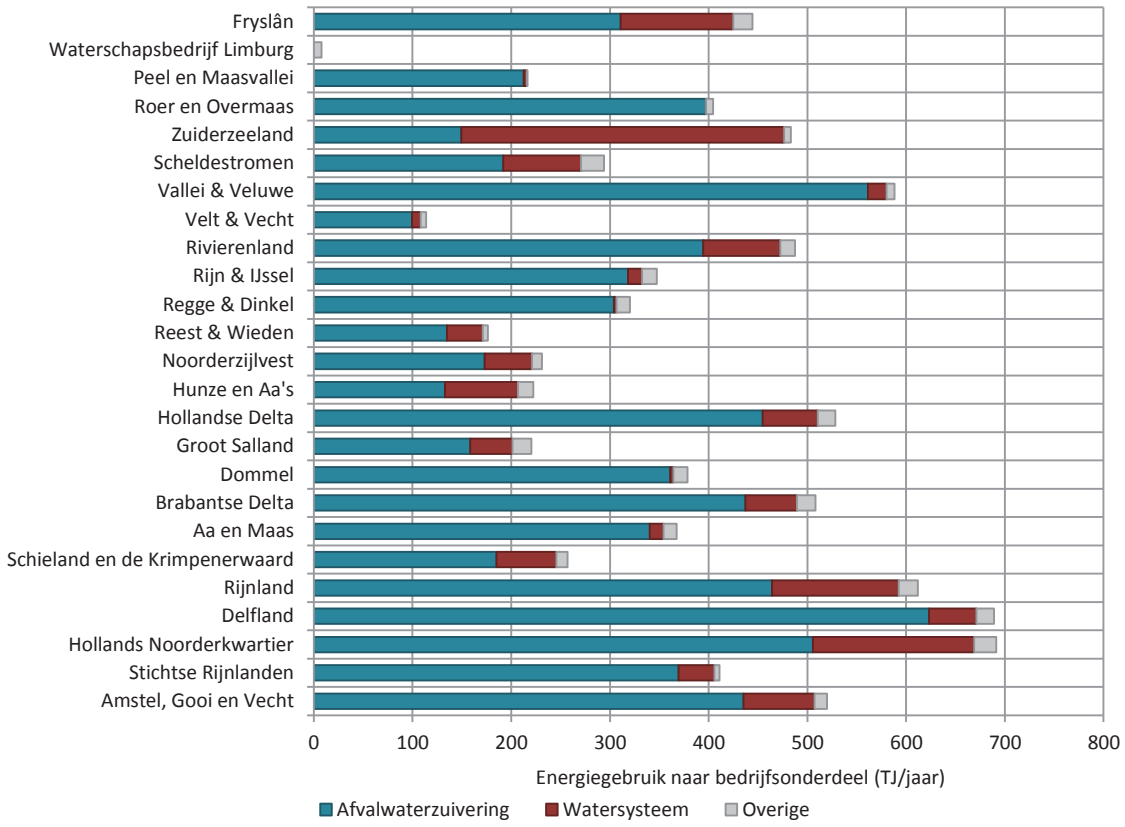

Gemiddeld is het aandeel van afvalwaterzuivering in het totale energieverbruik gelijk aan 81,4%. In Figuur 22 komt het specifieke karakter van Waterschap Zuiderzeeland goed tot uiting. In de situatie van Zuiderzeeland is er veel bemaling noodzakelijk en zijn de afvalwaterzuiveringsactiviteiten beperkt in vergelijking tot het watersysteem. Dit maakt dat bij Zuiderzeeland het aandeel van afvalwaterzuivering 31% is en de meeste energie (68%) naar watersysteem gaat. De ambitie van 40% duurzame energie is hier lastiger te realiseren, omdat de potentie voor de productie van biogas kleiner is.

Uit Figuur 23 blijkt het effect van de noodzaak tot bemalen in de omvang van het energieverbruik per hectare bemalen gebied. Gemiddeld is het energieverbruik van het watersysteem gelijk aan 0,77 GJ per hectare bemalen gebied. Dit kan oplopen met een factor drie tot 2,2 GJ/ha.

Figuur 23 Primair energieverbruik watersysteem per hectare bemalen en beheergebied voor alle waterschappen

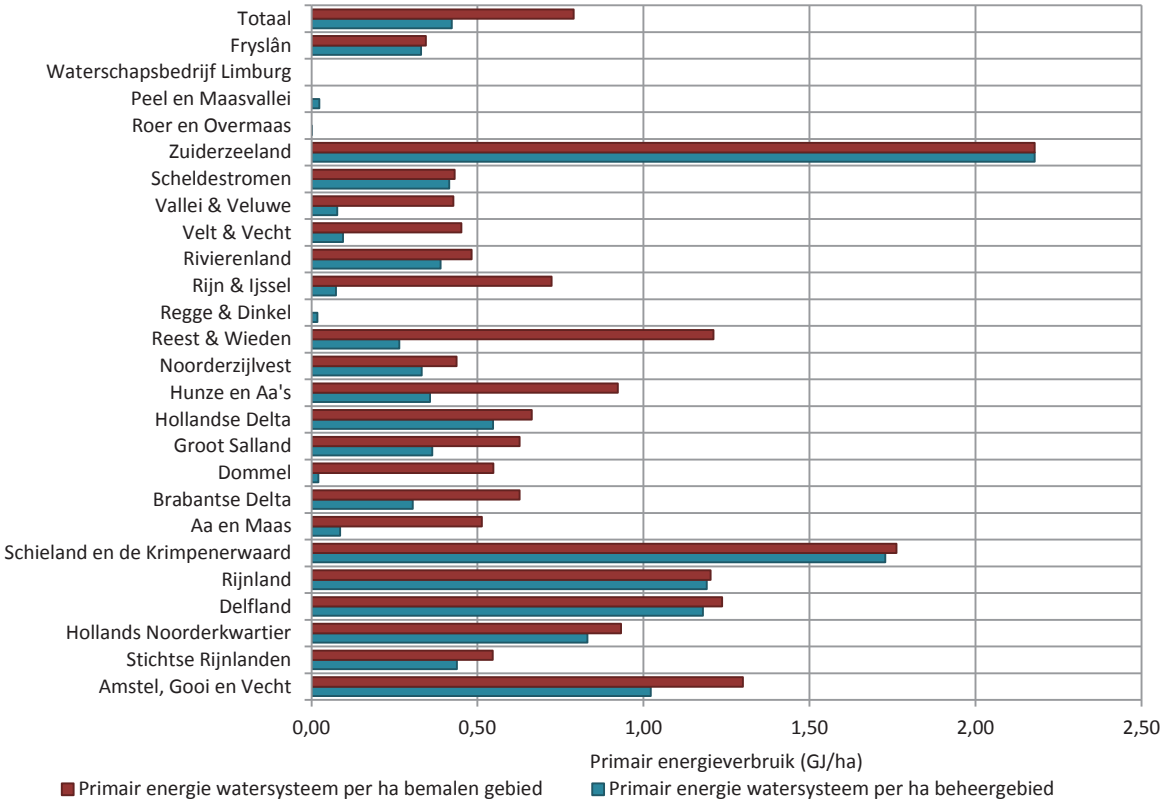

Figuur 24 CO_2-emissie vervoersactiviteiten per verwijderde v.e. voor alle waterschappen

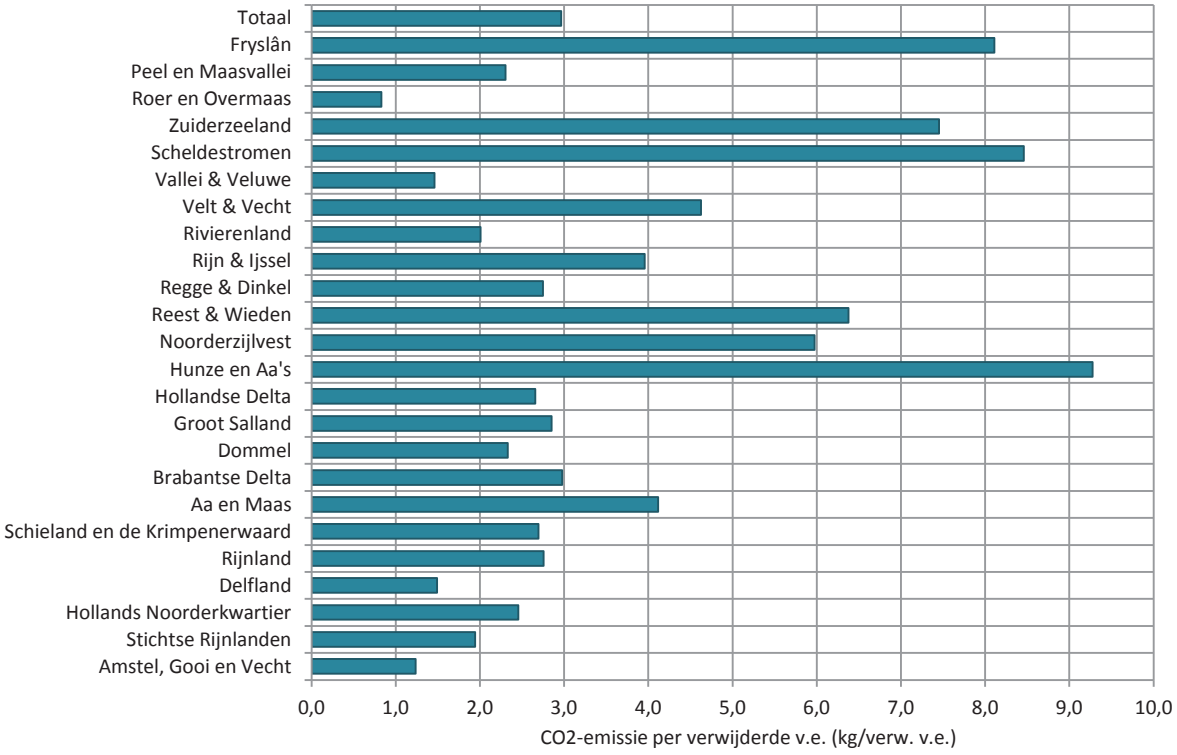

Na afvalwaterzuiveringsactiviteiten zijn de oppervlaktewatergemalen de grootste energieverbruikers binnen de waterschappen. Zij zijn verantwoordelijk voor 10% van het totale energieverbruik.

Figuur 25 Totaal energieverbruik oppervlaktewatergemalen per waterschap

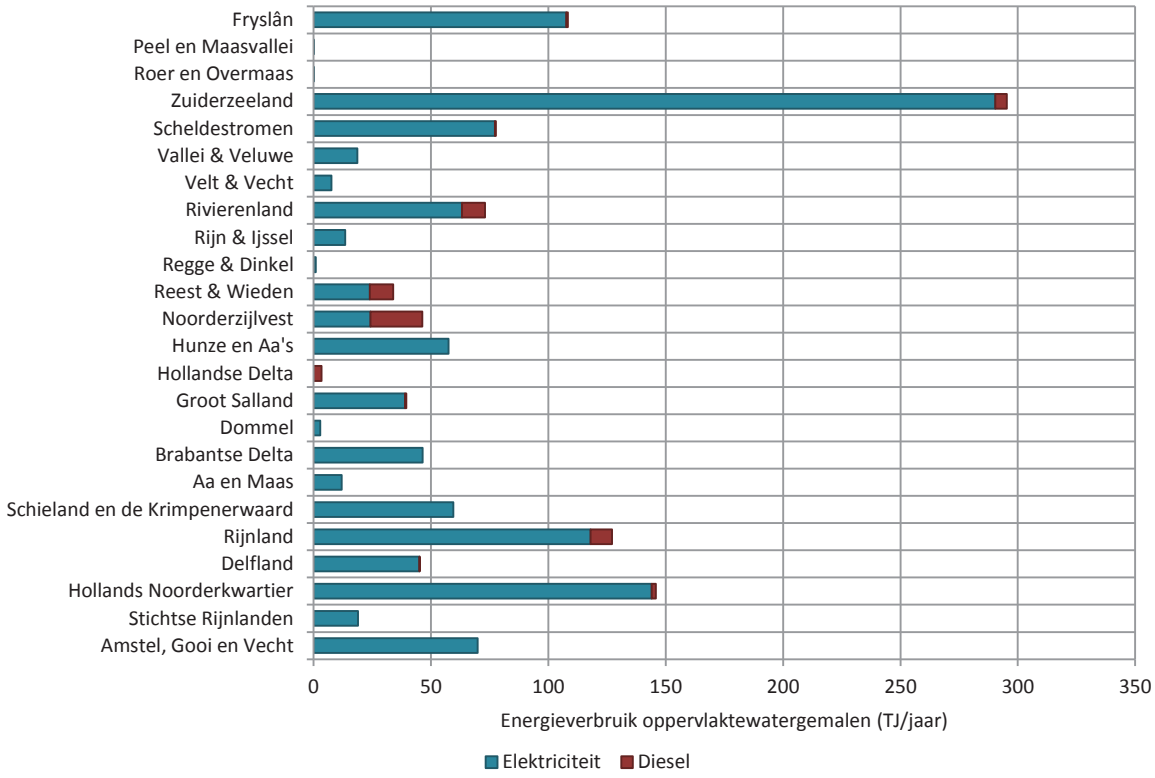

In Figuur 26 is te zien dat bij veel waterschappen het aandeel duurzame energie (optelling van inkoop en eigen opwekking) op het totale energieverbruik rond de 100% ligt. Ook is het aandeel van enkele waterschappen groter dan 100%. Dit is het gevolg van de teruglevering van zelf met biogas opgewekte elektriciteit aan het openbare net of doorlevering naar derden. Meer informatie over de opwekking van duurzame energie bij de waterschappen is te vinden in Paragraaf 3.2.

Figuur 26 Aandeel duurzame energie in totale energievoorziening voor alle waterschappen

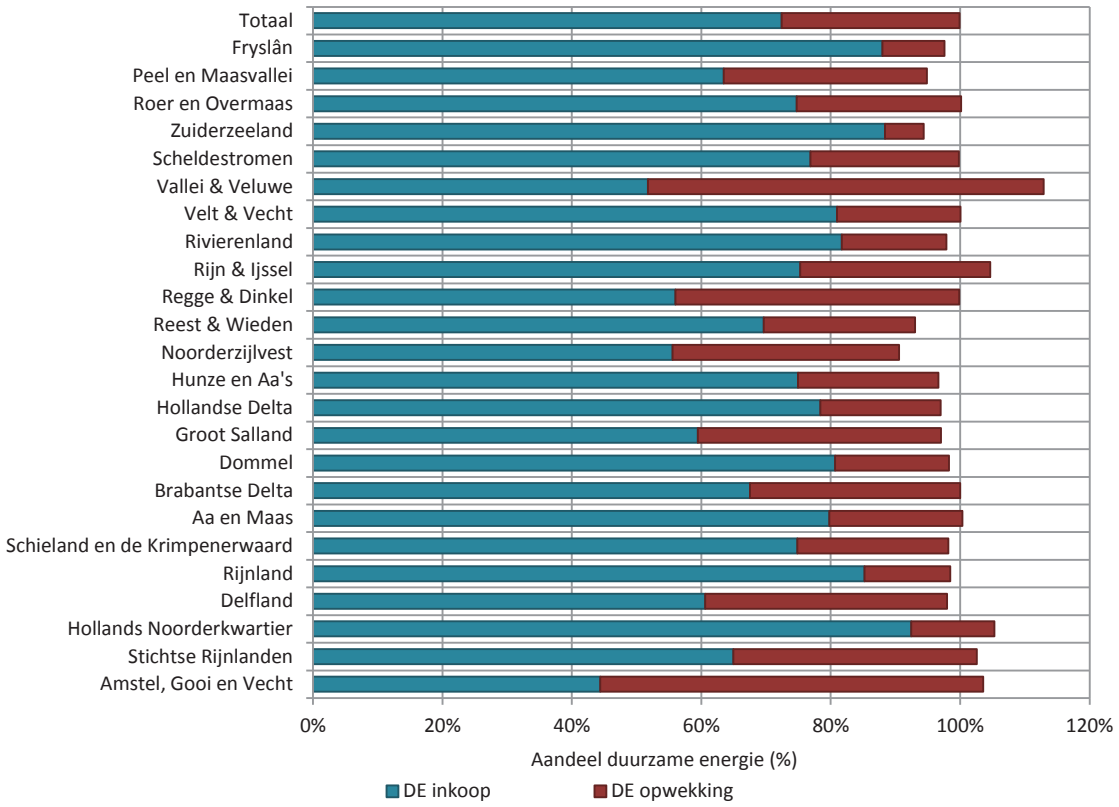

Figuur 27 Omvang duurzame energie ingekocht en zelf opgewekt voor alle waterschappen

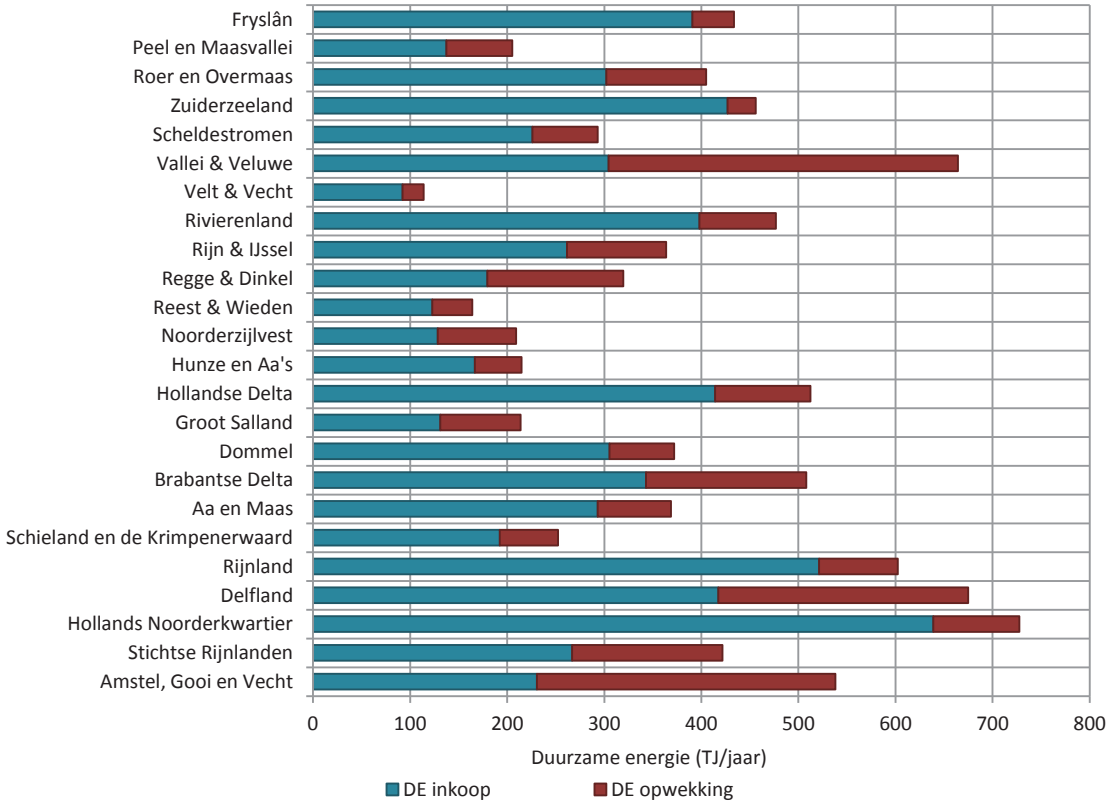

Zoals uit Figuur 27 blijkt, zijn er grote verschillen in de absolute omvang van de inkoop van groene stroom en de eigen opwekking van duurzame energie. In onderstaande figuur is een nadere uitsplitsing gemaakt van de inkoop van duurzame elektriciteit naar manier van opwekking.

Figuur 28 Uitsplitsing inkoop elektriciteit naar manier van opwekking

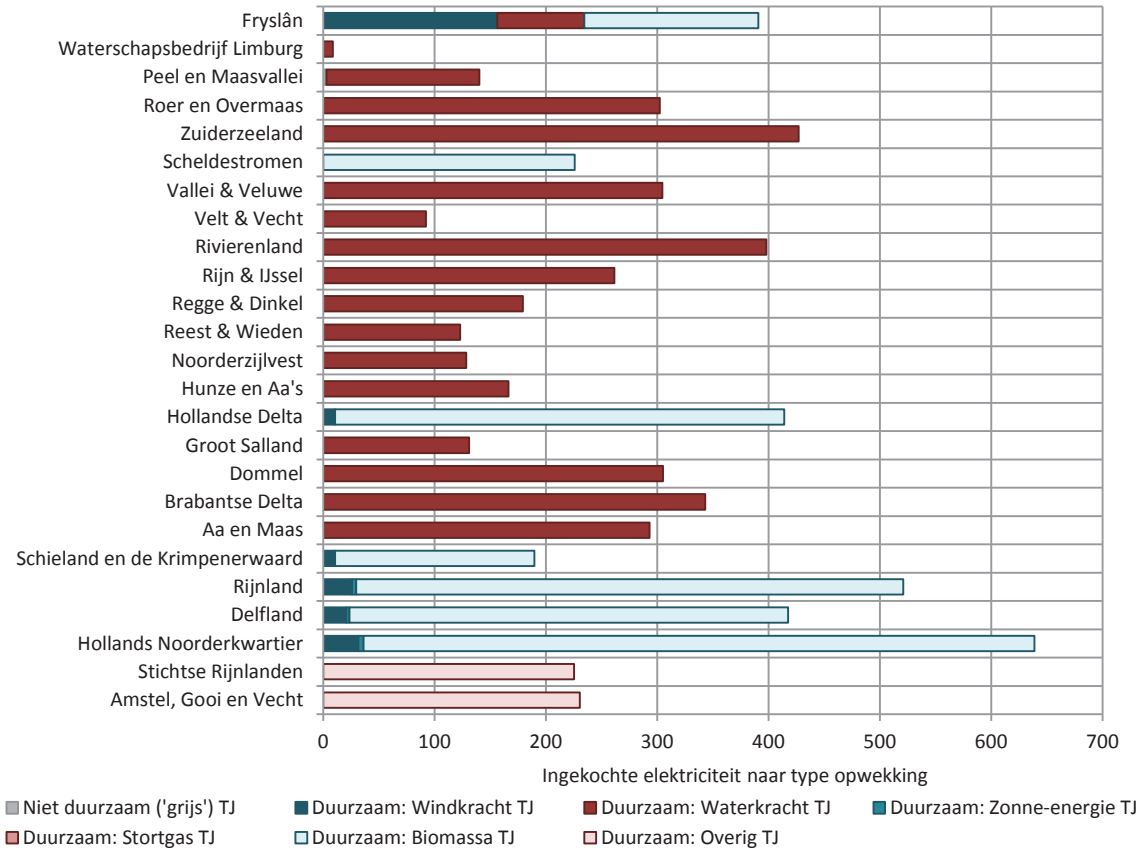

3 Beleid klimaat en energie

Als onderdeel van de Klimaatmonitor Waterschappen 2014 is aan de waterschappen een aantal open en gesloten vragen voorgelegd, verdeeld over verschillende categorieën.
In dit hoofdstuk zijn de relevante antwoorden verzameld. Daarbij is gekeken naar de antwoorden op de vragen en het algemene beeld dat hieruit is af te leiden in relatie tot het Klimaatakkoord.
Opmerking: voor aan aantal onderwerpen zijn zowel de reactie van de waterschappen Peel & Maasvallei en Roer & Overmaas als het Waterschapsbedrijf Limburg verwerkt. Hierdoor kan het totaal aantal 'waterschappen' uitkomen op 25 stuks.

3.1 KLIMAATBELEID ALGEMEEN

Energievisie
In het Klimaatakkoord hebben de waterschappen hun sectorbrede doelstellingen en ambities ten aanzien van klimaat en duurzaamheid vastgelegd. Hierbij zijn onder andere doelstellingen geformuleerd op het gebied van energie-efficiëntie en duurzame energieproductie. Om een beeld te krijgen of de waterschappen op een concrete wijze invulling geven aan de gestelde doelstellingen van het Klimaatakkoord is gevraagd of de waterschappen beschikken over een energievisie voor het gehele waterschap. Hierop heeft 65% bevestigend geantwoord.

Kansen en zorg- & aandachtspunten die beter ingevuld moeten worden voor effectief klimaatbeleid

Duurzame energie projecten
Er liggen volgens de waterschappen nog veel kansen om energie op te wekken middels zonnepanelen, bijvoorbeeld op oude slibbedden, dijken, daken van kantoren of RWZI's. Daarnaast wordt ook het beter benutten van biomassa als een grote kans gezien. Hierbij worden zaken genoemd zoals het beter benutten van biomassa door vergisting (zelf of aanbieden aan derden) of compostering.
Andere optie is om biomassa terug te brengen in de kleine kringloop. Het potentiaal van biomassa is niet bekend. Dat komt doordat de productie en afvoer van biomassa vaak niet consequent in beeld zijn gebracht, omdat het onderhoud van de waterlopen (in totaal 57.500 km hoofdwaterlopen en 178.900 km overige waterlopen) grotendeels wordt uitbesteed aan derden. In de Klimaatmonitor is een hoeveelheid van 206.289 ton vrijkomend biomassa opgegeven.
Ook op het gebied van zuiveringsslib worden kansen gezien: superkritisch vergassen, co-vergisting (bijvoorbeeld met industriële slib) in slibgistingsinstallaties met overcapaciteit, thermische druk hydrolyse, en centrale slibgisting. De warmte uit vergisting van biomassa of zuiveringsslib zou bijvoorbeeld gebruikt kunnen worden voor verwarming van zwembaden.
Windenergie wordt ook als kansrijk gezien. Hier ziet men kansen om kleinschalige windturbines bij gemalen te plaatsen, windturbines op (zee)dijken, windturbines op land.
Enkele waterschappen noemen ook nog riothermie en warmte uit oppervlakte water als kansen.

Door de waterschappen worden echter nog diverse aandacht- en zorgpunten genoemd om deze kansen daadwerkelijk te benutten. Financiering en terugverdientijden blijken het grootste knelpunt te zijn voor het realiseren van projecten op het gebied van duurzame energie. Twee punten die daarnaast regelmatig terugkomen, zijn bestuurlijk draagvlak voor dergelijke projecten en het juridische kader (past dit bij de wettelijke taken van het waterschap?). Ook blijkt bij sommige waterschappen dat er geen beleid is, of dat de taken en verantwoordelijkheden voor deze projecten versnipperd door de organisatie liggen. Tweemaal is ook genoemd dat er onduidelijkheid is over de mate waarin een faciliterende rol van waterschappen bijdraagt aan de eigen duurzaamheidsdoelstellingen.

Vervoer

De kansen die gezien worden door de waterschappen op het gebied van vervoer zijn erg divers. In ieder geval wordt het gebruik van groen gas voor zowel waterschapsauto's, medewerkers, transporteurs en derden door bijna de helft van de waterschappen genoemd.
Een opsomming van andere kansen die worden gezien:

- Stimuleren medewerkers duurzame keuzes te maken met het oog op mobiliteit zoals carpoolen en fietsen (middels: financiële prikkels, bewustwording, faciliteren en formuleren beleid).
- Brandstofefficiency in aanbesteding meenemen of door gebruik CO_2-Prestatieladder in aanbesteding.
- Werk met werk maken (ook met derden).
- Elektrisch/hybride rijden.
- Telefonisch vergaderen.
- Lokale/regionale verwerking van slib.
- Transport per schip.
- BPM vrijstelling aanschaf dienstauto's.

Ook de aandachtspunten en zorgpunten om de kansen op het gebied van vervoer te benutten, lopen uiteen. Wat meerdere malen genoemd wordt, is dat het moeilijk is om medewerkers te beïnvloeden en ander keuze te laten maken op het gebied van mobiliteit. Ook het feit dat mobiliteit geen onderdeel is van de MJA3-monitoring, wordt genoemd als een aandachtspunt.
Andere zaken die genoemd worden zijn:

- Investeringsvolume terugverdientijd en draagvlak.
- Centralisatie leidt tot meer mobiliteit.
- Zorgen over beschikbaarheid van het biogas: actieradius en dekkingsgraad van de pompinstallaties.
- Niet altijd inzichtelijk wat het aantal vervoersbewegingen is en wat consequenties zijn op het gebied van klimaat. Vooral van externe transporteur is dit onbekend.
- Ontbreken van beleid.

Grondstoffenverbruik

Kansen op het gebied van grondstoffenverbruik die beter benut kunnen worden, zijn voornamelijk de (terug)winning van grondstoffen uit afvalwater en slib (hierbij wordt vaak genoemd fosfaat, maar ook cellulose en bioplastic, zand, en medicijnen). Ook het inkopen van duurzame grondstoffen wordt gezien als een kans (bijvoorbeeld op basis van CO_2-eq/ton of gebruik van biopolymeren).
Om het gebruik van chemicaliën te verminderen, worden ook procesoptimalisaties benoemd als kans.

Hierbij is ook weer een aantal knelpunten benoemd om bovenstaande kansen te benutten. Net zoals bij de projecten aangaande duurzame energieopwekking geldt ook hier de vraag in hoeverre de terugwinning van grondstoffen in lijn ligt met de taakstelling van de waterschappen. Ook de investeringskosten en terugverdientijd zijn bij investeringen in (terug)winning van grondstoffen een belemmerende factor. Daarnaast wordt aangegeven dat de markt voor de inkoop van chemicaliën en polymeren dusdanig is dat er weinig aanbod is van alternatieven.

Energie-efficiencyverbetering
Het laatste type projecten waarvoor kansen en knelpunten voor een effectief klimaatbeleid zijn gevraagd, zijn de projecten aangaande energie-efficiëntie. Hierbij worden door de waterschappen kansen gezien om te besparen in het watersysteem, bijvoorbeeld bij de gemalen. Ook zijn er nog kansen om efficiëntere beluchtingstechnieken toe te passen bij de zuiveringsinstallaties. Als nieuwe technologieën voor de waterzuivering worden Anammox en Thermische Druk Hydrolyse (TDH).

Belemmeringen zijn:
- Terugverdientijden zijn vaak te lang door lage energieprijzen.
- Reductie op energie hoeft niet hetzelfde effect te hebben op CO_2. Hier is nog te weinig bewustzijn en kennis over.
- Geen MJA of EEP voor watersysteem.
- Ontbreken van draagvlak en te weinig bewustwording.

Unie van Waterschappen
Van de Unie van Waterschappen verwachten de waterschappen het volgende om de genoemde zorg- en aandachtspunten op te pakken:
- Meer en duidelijk onder de aandacht brengen van de afspraken die zijn gemaakt, zoals in het SER Energieakkoord, Green deals en 'Duurzaam GWW'.
- MJA3 en organisatiebrede klimaatdoelstellingen uit het Klimaatakkoord op elkaar afstemmen, en aangeven hoe deze zich in detail tot elkaar verhouden.
- Bij het aangaan van akkoorden en green deals zou de Unie van Waterschappen de bestuurlijke binding van individuele waterschappen meer moeten proberen te borgen, om op die manier meer urgentie/ prioriteit te scheppen bij de waterschappen.
- Juridisch kader schetsen van wat wel en niet mag omtrent duurzame energieopwekking.
  Andere waterschappen geven aan dat de Unie van Waterschappen de juridische mogelijkheden om als waterschap te participeren in DE-initiatieven moeten verruimen. Het gaat dan om zowel opwekking van duurzame energie als hergebruik van grondstoffen.
- Lobby voor langdurige/langjarige subsidies op het gebied van energieopwekking en grondstoffenterugwinning om projecten financieel haalbaar te maken.
- Landelijke aandacht voor onbenutte mogelijkheden van Duurzame Energie Opwekking.
- Standaard plan opstellen voor het reduceren van het effect op het klimaat en daarop gaan benchmarken.
- Realiseren van BPM-vrijstelling voor de aanschaf van dienstauto's.
- Lachgas en methaanemissies weer duidelijker op de agenda zetten en een lijn uitzetten voor de aanpak.
- Meer aandacht voor kennisdeling met andere waterschappen.
- Voortzetting van huidige werkzaamheden (lobby interpretatie taak en rolopvatting waterschap, juridische handreiking, expertgroepen, kennisdelen).

Taakopvatting versus duurzame energieambities
De meeste waterschappen geven aan dat er inderdaad een spanningsveld is tussen de primaire taken van het waterschap en het invulling geven aan duurzame ambities. Dit speelt vooral bij projecten voor de opwekking van duurzame energie. Daarnaast hebben dergelijke projecten vaak ook een langere terugverdientijd en krijgen ander (kerntaak)projecten voorrang. Ook zijn er meerdere waterschappen die aangeven dat door bezuinigingen de nadruk steeds meer op de kerntaken komt te liggen.
Faciliteren in duurzame energieopwekkingsprojecten wordt door enkele waterschappen wel als mogelijkheid gezien, als hier geen financiële risico's mee gemoeid zijn.

De helft van de waterschappen geeft aan dat er projecten zijn die op basis van bovenstaande redenen niet zijn uitgevoerd: Het betreft dan:

- diverse projecten omtrent windenergie;
- diverse projecten omtrent waterkracht;
- diverse projecten omtrent zonnepanelen;
- diverse slibgistingsprojecten;
- project om leaseauto's aan te schaffen die op groen gas rijden;
- project omtrent biomassa/reststoffen benutting.

Afwegingsmethoden investeringen duurzaamheid en klimaat

De meest gebruikte methode om investeringen af te wegen bij projecten die zijn gerelateerd aan klimaat en duurzaamheid is de Eenvoudige Terugverdientijd (TVT). De meeste waterschappen (ongeveer 60%) rekenen daarbij met een variabele terugverdientijd. Deze is afhankelijk van het type project, aanwezige risico's of de technische levensduur van het werk. Ongeveer een kwart rekent met een vaste terugverdientijd van korter dan 10 jaar.

Figuur 29 Gebruik afwegingsmethode investeringen duurzaamheid en klimaat

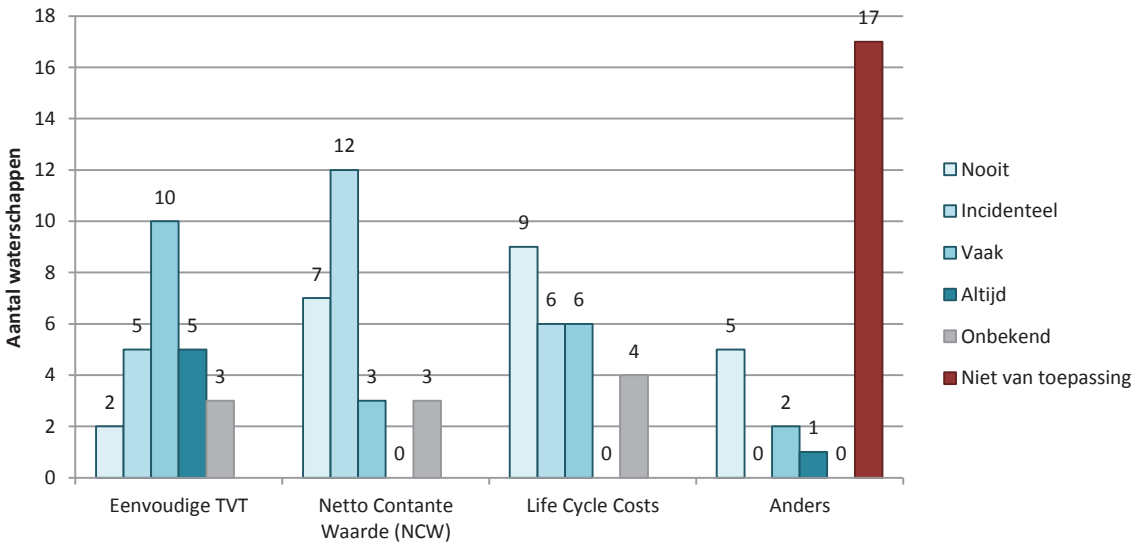

Daarnaast zien wij in de resultaten ook terug dat de Life Cycle Cost-methode (LCC) in toenemende mate gebruikt wordt bij het maken van investeringsbeslissingen.

Van de waterschappen die hebben aangegeven wel eens gebruik te maken van de NCW of LCC-methode, geven de meeste aan in de berekeningen de investeringskosten, beheers- en onderhoudskosten, opbrengsten en subsidies/fiscale regelingen mee te nemen. Ongeveer 60% neemt ook de sloopkosten mee in de berekeningen. Het is aan te bevelen om kennis van geavanceerd rekenmethodieken onder de aandacht te brengen.

De meeste waterschappen geven aan dat liquide middelen dan wel cash flow geen belangrijk criteria zijn bij investeringsaanvragen. Financiering aantrekken is geen probleem. Wel kennen enkele waterschappen een investeringsplafond, wordt er gekeken naar kapitaallasten, of naar de schuldpositie. Daarnaast is eerder aangegeven dat financiering voor projecten aangaande duurzame energieopwekking soms wel een knelpunt kan zijn, aangezien deze niet valt binnen de wettelijke taken.

3.2 DUURZAAMHEID EN DUURZAME ENERGIE

Doelstelling

Duurzaamheid en de inzet van duurzame energie vormen belangrijke pijlers in het Klimaatakkoord. In de Klimaatmonitor wordt daarbij gekeken naar de inzet van duurzame energie en het onderzoek dat de waterschappen uitvoeren op dit gebied.

De waterschappen willen in 2020 tezamen minstens 40% van het eigen energieverbruik zelf duurzaam produceren. Deze ambitie is zowel in het Klimaatakkoord als in het SER Energieakkoord opgenomen.

In de Klimaatmonitor is gevraagd wat de verwachte duurzame energieproductie is in 2020 ten opzichte van het totale energieverbruik. Dit is in onderstaande grafiek uitgezet tegen de huidige hoeveelheid duurzame energieproductie. Van de waterschappen heeft 65% aangegeven dat dit percentage is bepaald op basis van een schatting, 26% op basis van een berekening en 9% weet dit niet.

Figuur 30 Werkelijk en gepland percentage DE-opwekking 2020

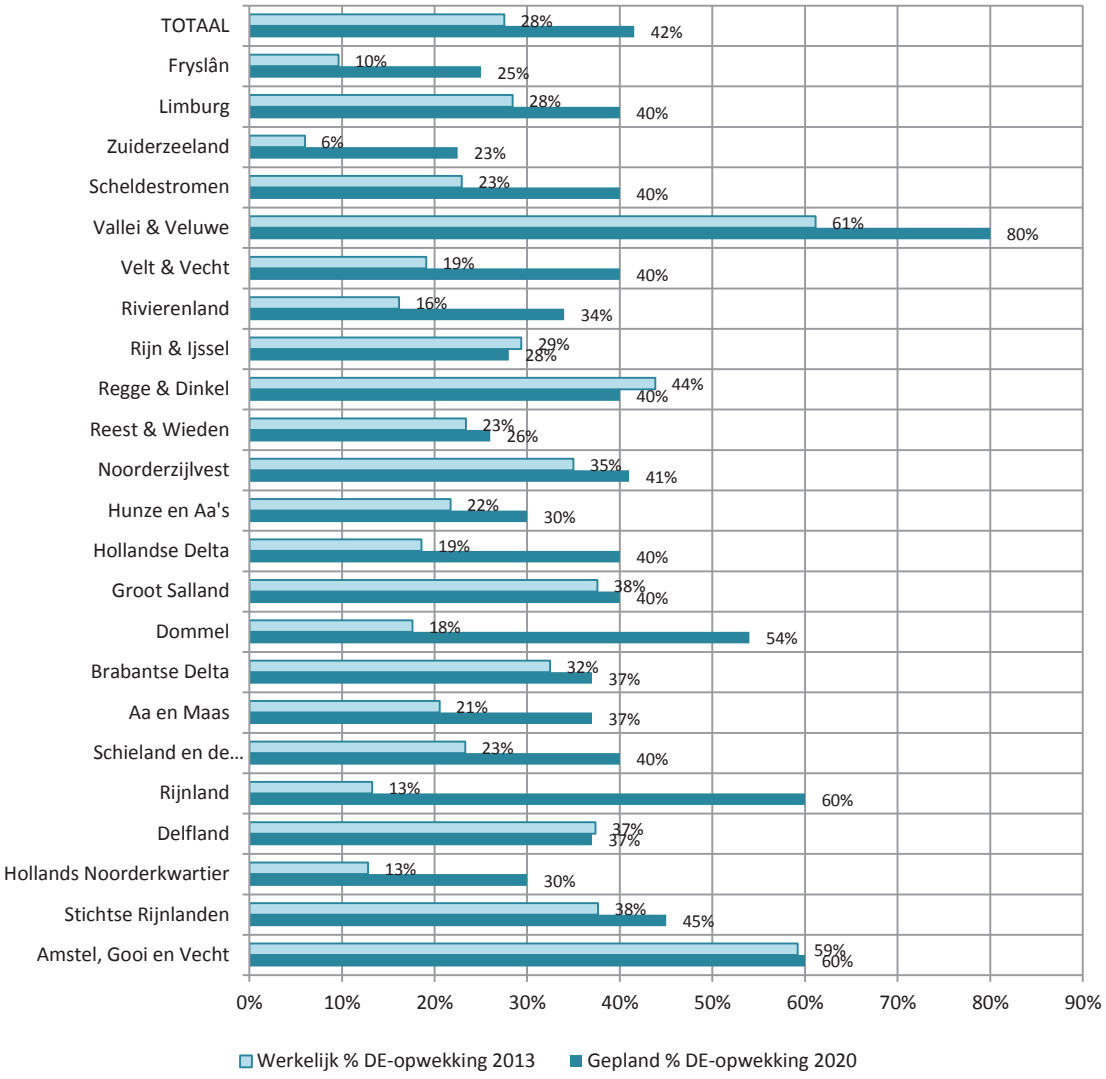

Op sectorniveau was het percentage zelf opgewekte energie in 2013 27,5%. Wanneer gekeken wordt naar de individuele ambities op waterschapsniveau voor 2020, komt het sectortotaal voor 2020 uit op 41,6% (uitgaande van de verbruiksgegevens van 2013).

Productie van biogas

De grootste bron waarmee duurzame energie wordt geproduceerd, is het biogas uit de RWZI's. Gevraagd is aan de waterschappen wat hun verwachte productie aan biogas zal zijn in 2015 en in 2020. Hierbij is enkel de productie van biogas uit eigen biomassa en slib in acht genomen.
In onderstaande grafiek is aangegeven wat de totale biogasproductie uit eigen biomassa was in 2013 voor de waterschappen gezamenlijk en wat de verwachtingen zijn voor 2015 en 2020. Op basis van deze cijfers is de verwachte stijging tussen 2013 en 2020 38 miljoen Nm^3 biogas oftewel 885 TJ. Deze stijging is gelijk aan ruim 9% van het totale energiegebruik.

Figuur 31 Verwachte productie biogas uit eigen biomassa

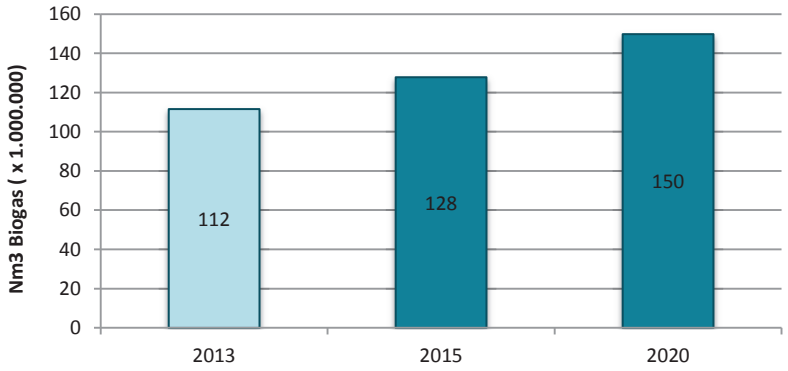

Daarnaast zijn er ook nog diverse waterschappen die het slib laten verwerken door een externe slibverwerker, of die slib van derden verwerken.

Om de productie van biogas te kunnen verhogen zijn volgens de waterschappen de volgende zaken van belang:

- Beschikbaarheid van middelen (tijd & geld), sluitende businesscase, en terugverdientijd.
- Voorbehandeling van slib (bijvoorbeeld door thermische drukhydrolyse).
- Centrale vergisting.
- Verbetering rendement/ verbeteren efficiency huidige installaties.
- 100% eigen slib vergisten en vergisten van al het secundair slib.
- Co-vergisting.

Projecten en onderzoeken productie duurzame energie

Naast de productie van biogas zijn de waterschappen volop bezig met andere manieren om duurzame energie te produceren. In totaal zijn er 115 projecten op het gebied van duurzame energie opgegeven, die momenteel in onderzoek zijn, gerealiseerd worden, of in bedrijf zijn. De huidige productie van biogas is niet opgenomen in deze projecten, aangezien die gegevens via de MJA-monitoring reeds bekend zijn.

In Figuur 32 is te zien dat ook al veel projecten zijn gerealiseerd op het gebied van wind en zon en dat de waterschappen de komende jaren verwachten daarin nog meer te gaan investeren of onderzoeken.

Figuur 32 Overzicht type projecten op gebied van duurzame energie en gepland jaar in gebruik

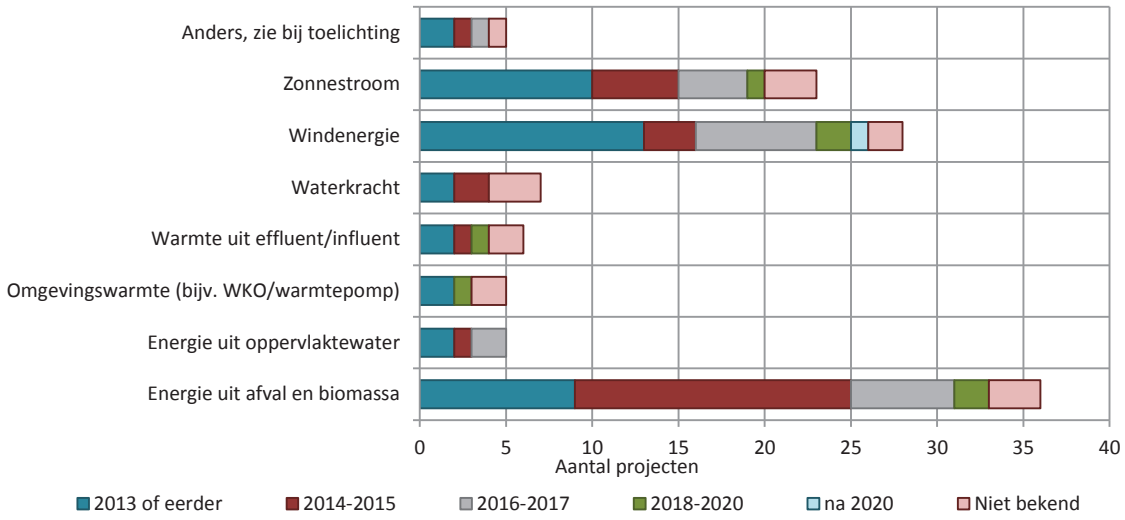

Er zijn in totaal 41 projecten al gerealiseerd in 2013 of eerder. Van de overige projecten zijn er 52 in onderzoeksfase, 18 worden er gerealiseerd, en 4 zijn reeds operationeel. Uit onderstaande grafiek blijkt dat vooral veel onderzoek wordt gedaan naar projecten in de categorieën ‘energie uit afval en biomassa’, ‘windenergie’ en ‘zonnestroom’.

Figuur 33 Onderzoek projecten duurzame energie

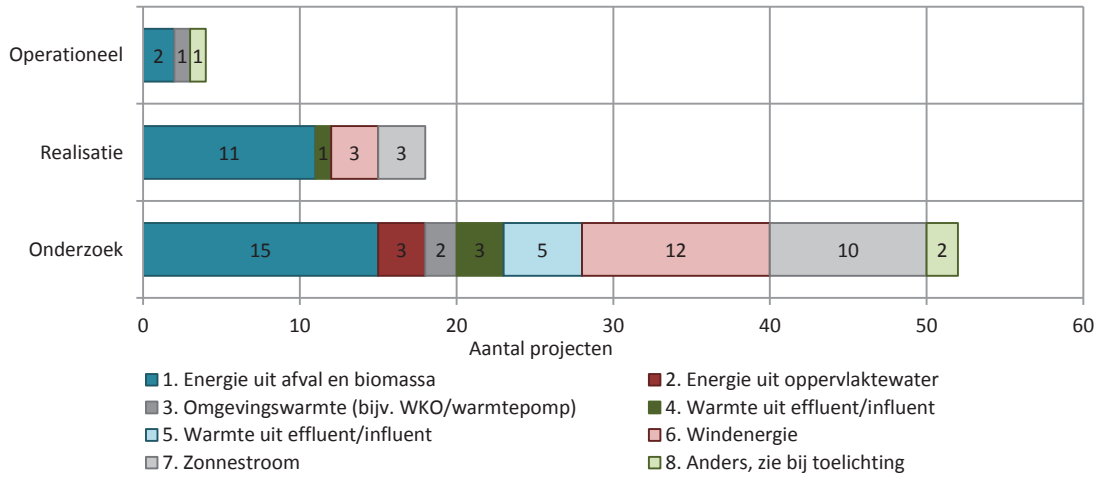

Onderzoek naar mogelijkheden voor duurzame energieopwekking worden vooral uitgevoerd in relatie tot de Afvalwaterzuiveringen (59%).

Tabel 10 Overzicht aantal locaties en type DE waar onderzoek naar wordt gedaan

Type DE	(Kantoor) gebouw	RWZI	Pers-leiding	Gemaal	Dijk	Stuw	Water-gang	Locatie derden	Anders
Energie uit afval en biomassa		11					2	1	1
Energie uit opper-vlaktewater				1					2
Omgevingswarmte							1		1
Warmte uit effluent/influent		3							
Waterkracht		1				2	2		
Windenergie		10			1				1
Zonnestroom	3	5	1						1
Anders		1							1
Eindtotaal	**3**	**31**	**1**	**1**	**1**	**2**	**5**	**1**	**7**

Ook is gevraagd naar de rol van waterschappen in de opgegeven duurzame energie projecten. Hieruit blijkt dat de waterschappen veel zelf investeren in projecten op het gebied van duurzame energie (56 projecten) of faciliteren (31 projecten). Risicodragend investeren doen de waterschappen vooral in 'energie uit afval en biomassa'-projecten en zonnestroom-projecten. Een faciliterende rol hebben de waterschappen grotendeels alleen bij windenergieprojecten.
Zoals gezegd zijn er ook 7 projecten waarbij is gekozen voor 'anders'. Bij die projecten is het of nog niet duidelijk wat de rol van het waterschap gaat worden, of betreft het een samenwerking met een andere partij waarbij niet meer info over de rol is gegeven.

Figuur 34 Rol waterschappen in duurzame energieprojecten

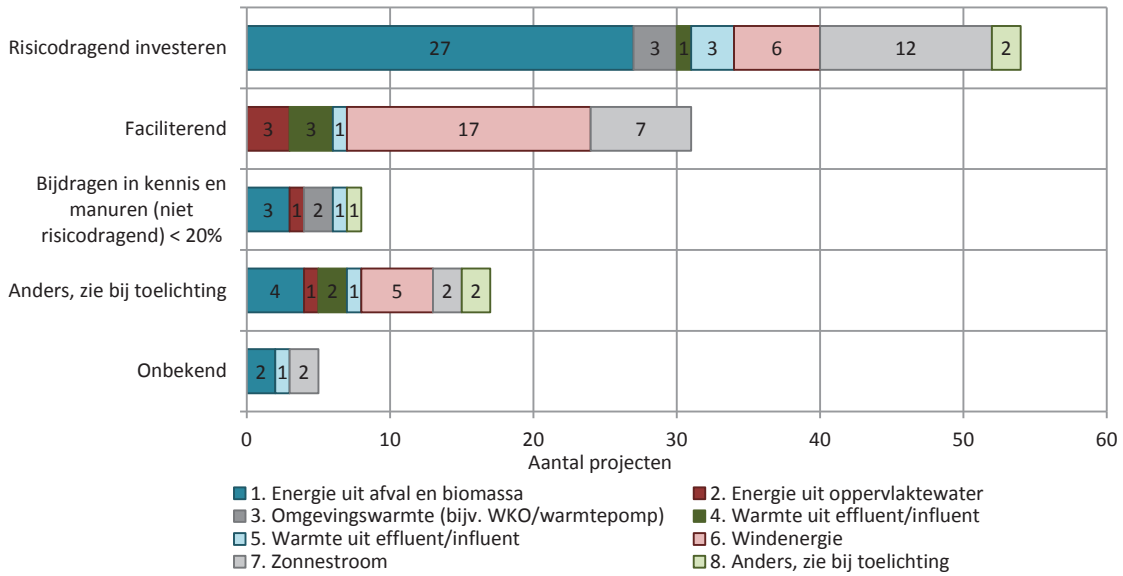

De waterschappen doen veel projecten op het gebied van duurzame energie volledig in eigen beheer. Ook worden er regelmatig samenwerkingen aangegaan met andere partijen zoals energiebedrijven/ netbeheerders, industrie of lokale overheden. Daarnaast zijn er ook 32 projecten opgegeven in de categorie 'anders'. Vaak zijn dit projecten waarbij meerdere partijen betrokken zijn, zoals Esco's of samenwerkingen met bedrijfsleven en universiteiten.

Figuur 35 Samenwerking waterschappen in DE-projecten

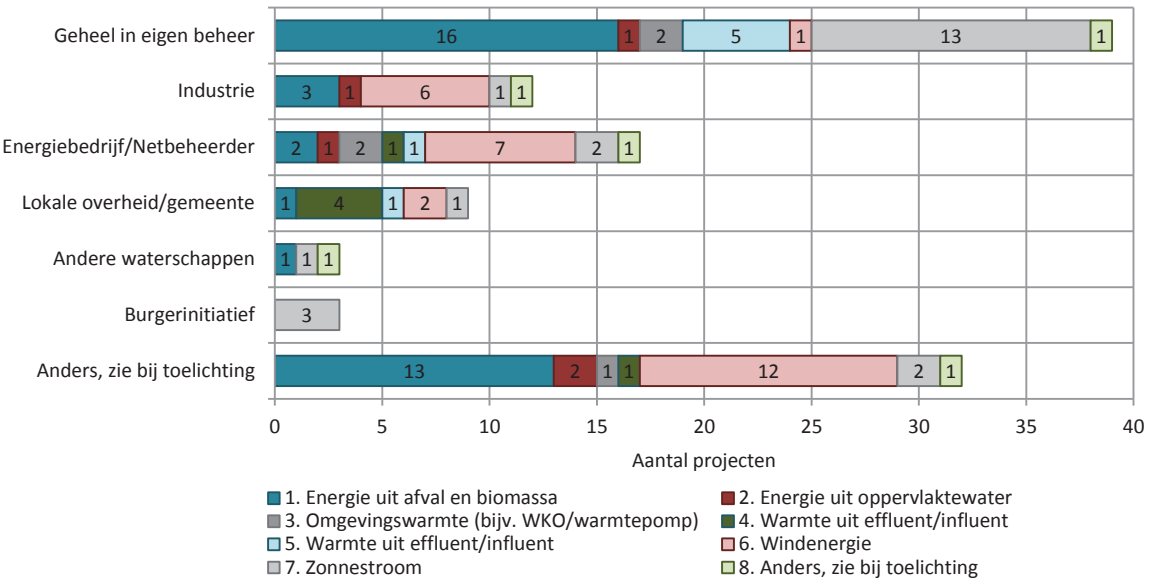

Het blijkt dat waterschappen op het gebied van burgerinitiatieven vooral samenwerken op het gebied van zonnestroom. Met industrie en energiebedrijven/netbeheerders wordt vooral de samenwerking opgezocht voor windenergie projecten.
Ondanks dat de waterschappen bijdragen in deze projecten (zij het door investeringen, kennisoverdracht, faciliteren), worden de opbrengsten van duurzame energie niet altijd meegenomen in de voortgang van de doelstellingen van de waterschappen. Dat komt omdat er onduidelijkheid is over de mate waarin bijvoorbeeld een faciliterend rol van waterschappen mag worden meegeteld in de doelstellingen.

Tenslotte in Figuur 36 een overzicht van de energieopbrengsten die de waterschappen verwachten van de nu opgegeven projecten.

Figuur 36 Verwachte meer opbrengsten energie DE-projecten

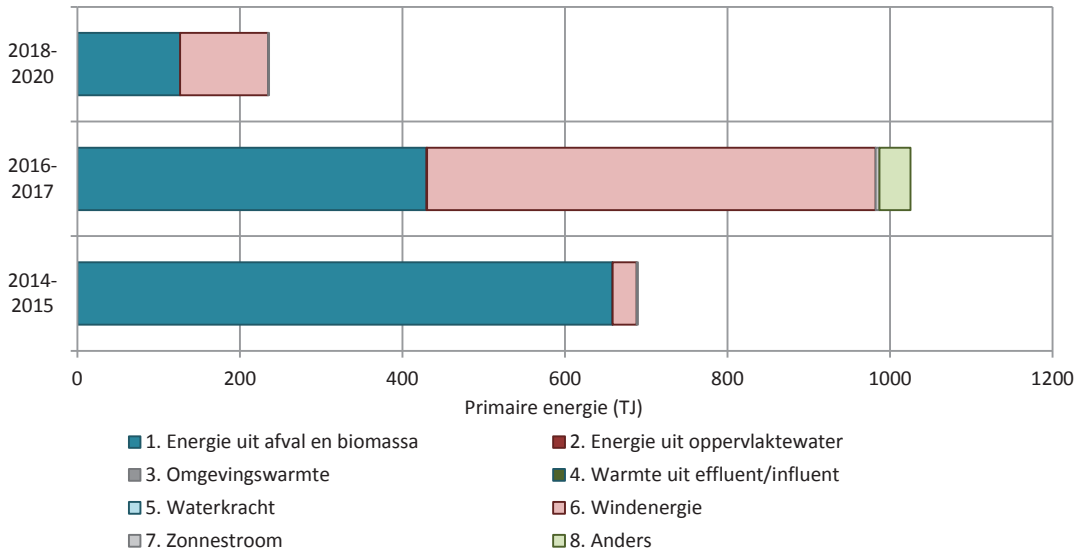

Uit deze gegevens blijkt ook weer dat verwacht wordt dat energie opwekking uit afval & biomassa en wind het meest zal gaan opleveren. Vooral in de periode 2016-2017 wordt veel opbrengst uit wind-projecten verwacht.
De totale verwachte hoeveelheid energie uit de opgegeven DE-projecten is 2.586 TJ (voor zover dat nu bekend is). Samen met de 2.432 TJ uit het geproduceerde biogas is dit 5.018 TJ. Het totale energieverbruik van de waterschappen was in 2013 9.520 TJ. Hiermee zou de doelstelling van 40% zelfvoorzienend door eigen duurzame energieproductie gehaald worden. Echter, zoals eerder gezien, zitten hier ook projecten tussen die niet geheel in eigen beheer zijn van de waterschappen. Het is daarom belangrijk dat de discussie in hoeverre waterschappen deze projecten aan zichzelf mogen toerekenen wordt gevoerd.

Energiefabrieken
Een meer integraal duurzaam energieconcept dat door de waterschappen is ontwikkeld, is de Energie-fabriek. In de Green Deal die door de Unie van Waterschappen met het Rijk is afgesloten, is opgenomen dat de waterschappen in de periode 2011 - 2015 minimaal 12 grootschalige energiefabrieken willen gaan realiseren.
Inmiddels zijn alle waterschappen aangesloten bij 'de Energiefabriek'.
Uit de antwoorden blijkt dat tien waterschappen verwachten in 2015 (ten minste) een Energiefabriek te hebben gerealiseerd. Voor 2020 is de verwachting dat er in totaal 25 Energiefabrieken gerealiseerd zullen zijn. In totaal bezitten de waterschappen 343 RWZI's.
In onderstaande grafiek is de ontwikkeling van de Energiefabrieken bij de waterschappen weergegeven.

Figuur 37 Ontwikkeling Energiefabrieken

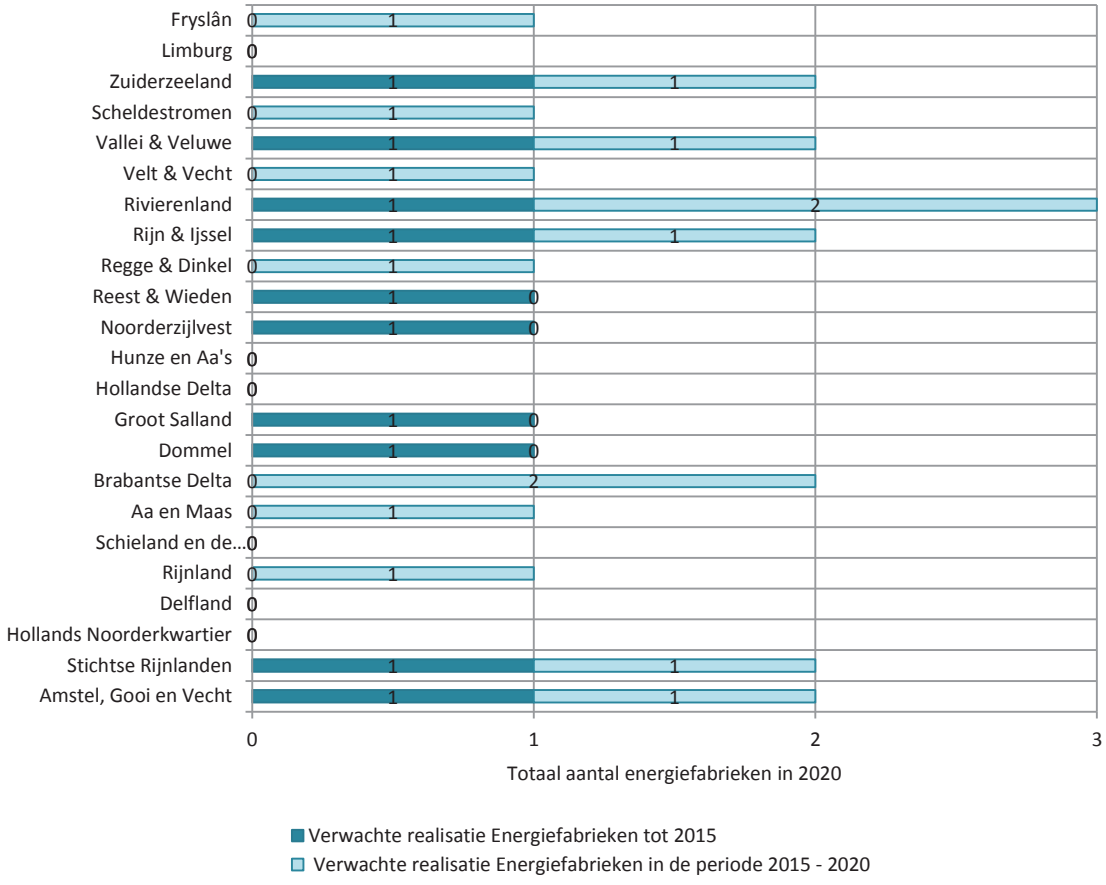

3.3 VERVOER

In de categorie vervoer is gekeken naar het mobiliteitsbeleid bij de waterschappen. In het Klimaatakkoord is de ambitie opgenomen om de CO_2-uitstoot van verkeer en vervoer te reduceren door het stimuleren van het gebruik van fiets en openbaar vervoer en over te stappen naar een milieuvriendelijk wagenpark. Dit geldt zowel voor dienstreizen als het woon-werkverkeer.

Figuur 38 Onderzoek naar reductie vervoerskilometers

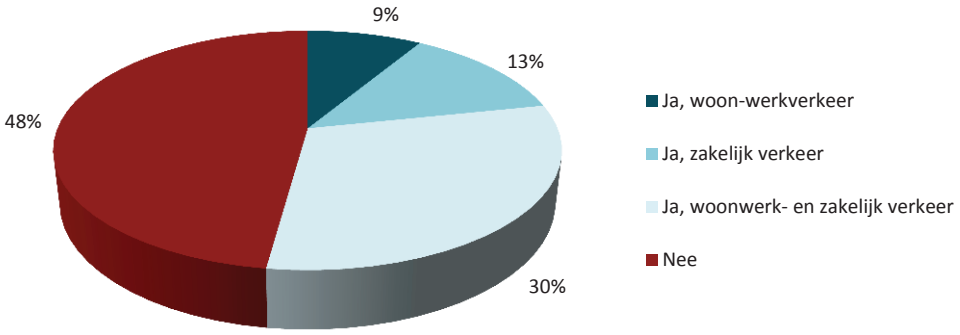

Onderzoek reduceren vervoerskilometers

Meer dan de helft van de waterschappen heeft onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om vervoers-kilometers te verminderen voor het woon-werkverkeer en/of de dienstreizen (zie onderstaande grafiek). Het gros van deze onderzoeken richt zich op zowel woon-werk als het zakelijk verkeer.

Mobiliteitsbeleid en -maatregelen

Het blijkt dat bijna de helft van de waterschappen een structurele aanpak heeft, of maatregelen neemt om CO_2-reductie ten gevolge van vervoer te realiseren. De overige waterschappen hebben hiervoor geen structurele aanpak.

De maatregelen die genoemd worden op het gebied van vervoer zijn uiteenlopend. Het meest terug-komende antwoord is dat men investeert in hybride en/of elektrische dienstauto's en auto's die rijden op groen gas.

Voorbeelden van andere maatregelen die bijdragen aan het verminderen van vervoerskilometers of het vergroenen van de vervoerskilometers zijn:

- verstrekken NS-Businesscard voor dienstreizen;
- CO_2-uitstoot als uitgangspunt bij aanschaf dienstauto's;
- plafond zakelijke kilometers die gereden mogen worden met privéauto's;
- cursus Het Nieuwe Rijden aanbieden en inzetten op gedragsverandering;
- band op spanning/ Duurzame bandenpomp.

Ook worden maatregelen genomen om CO_2-reducties te bereiken in het woon-werkverkeer van de medewerkers van de waterschappen. Hierbij gaat het vooral om het stimuleren van het gebruik van het openbaar vervoer of de fiets voor het woon-werkverkeer. Zo is er een waterschap wat aangeeft voorzieningen te treffen voor het opladen en parkeren van elektrisch fietsen en auto's, en haar medewerkers een persoonlijk reisadvies geeft voor woon-werkverkeer.

Ondanks dat niet ieder waterschap heeft aangegeven bij de vraag over het nemen van maatregelen op het gebied van vervoer dat ze een mobiliteitskaart (zoals bijvoorbeeld NS-Businesscard of Mobility Mix card)

verstrekken voor dienstreizen, doet 91% van de waterschappen dit al wel. Hieruit blijkt dat sommige maatregelen niet als zodanig herkend worden.

Het Nieuwe Werken

Om vervoerskilometers te verminderen is het implementeren van Het Nieuwe Werken een mogelijkheid. Aan de waterschappen is daarom de vraag gesteld of Het Nieuwe Werken geïmplementeerd is in hun organisatie. Hierop heeft 57% geantwoord dat dit het geval is, 26% heeft aangegeven dat dit gedeeltelijk is ingevoerd en 17% geeft aan niet met Het Nieuwe Werken bezig te zijn.

Figuur 39 Invoering Het Nieuwe Werken

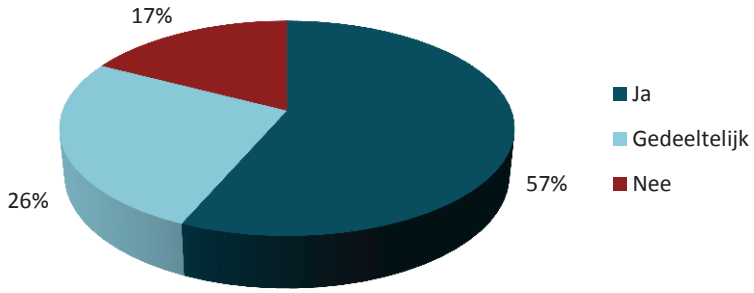

Echter, uit de toelichting die bij deze vraag gegeven kon worden blijkt dat bijna alle waterschappen bezig zijn om elementen van Het Nieuwe Werken te implementeren, of van plan zijn dit op korte termijn te gaan invoeren. Elementen die genoemd worden zijn:

- flex- en thuiswerken;
- flexibele werktijden;
- vergaderen op afstand.

Elektrisch rijden

Zoals eerder al aangegeven zijn er diverse waterschappen die aangeven elektrisch rijden te stimuleren (zowel voor zakelijk verkeer als woon-werkverkeer). Er zijn momenteel 10 waterschappen die laadplaatsen hebben voor elektrische auto's. Dit varieert van 1 of 2 laadplaatsen (5 waterschappen), 3 of 4 laadplaatsen (3 waterschappen) tot 7 of 8 laadplaatsen (2 waterschappen).

Figuur 40 Aantal laadplaatsen bij waterschappen

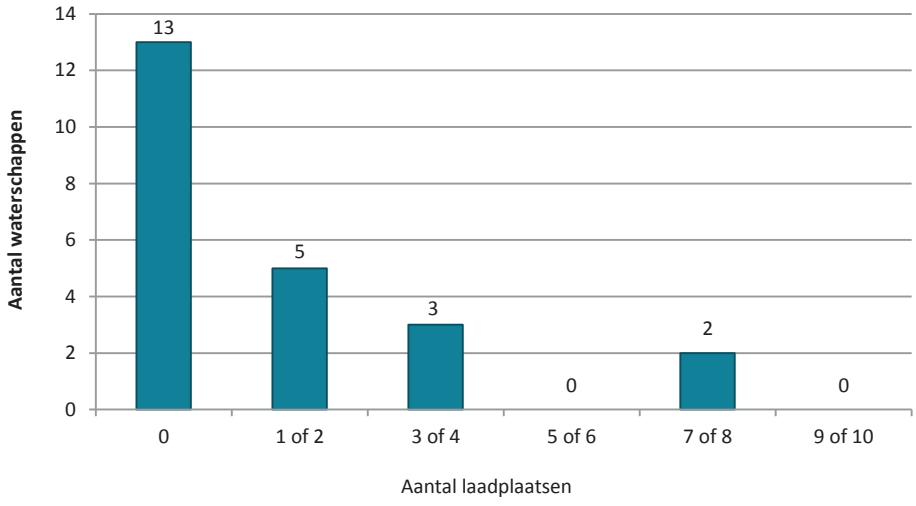

Vrachttransport

Naast terugdringen van de CO_2-uitstoot door het vervoer van medewerkers kunnen waterschappen ook reduceren op vrachttransport. De vraag is daarom gesteld of brandstofefficiency van machinerie en transportmiddelen in aanbestedingen wordt meegenomen als één van de criteria.

Figuur 41 Brandstofefficiency machinerie en transport onderdeel aanbestedingen

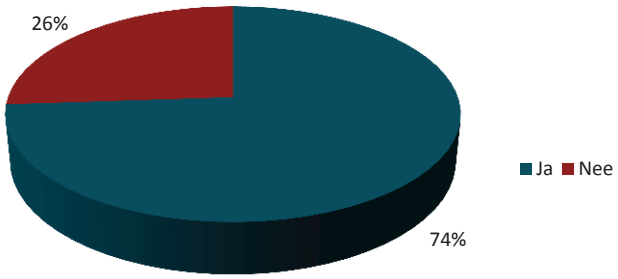

Uit bovenstaande grafiek blijkt dat driekwart inderdaad brandstofefficiency als één van de aanbestedingscriteria meeneemt.

Vervoer over water

Eerder is aangegeven dat bij het personenvervoer vaak andere vormen van vervoer dan de auto worden gestimuleerd. Dit is ook een optie bij transport van bijvoorbeeld slib of grond. Om te inventariseren wat hiervoor de mogelijkheden zijn, is aan de waterschappen gevraagd of er in principe mogelijkheden zijn om slib of grond te vervoeren over water (aangezien de CO_2-uitstoot per tonkilometer vele malen, meer dan een factor 4, lager is dan bij wegvervoer). Hierbij heeft 74% van de waterschappen aangegeven wel mogelijkheden te hebben om slib of grond te vervoeren over water.

Vervolgens is gevraagd of deze mogelijkheden ook daadwerkelijk zijn onderzocht. Hierbij blijkt dat er grote verschillen zijn tussen de waterschappen. Sommige waterschappen passen transport over water toe op kleine schaal/incidenteel (bijvoorbeeld afvoer van bagger), anderen hebben de mogelijkheden onderzocht en geven aan dat het momenteel niet interessant is.

Redenen die hiervoor gegeven worden zijn:

- kostentechnisch niet interessant (onder andere handling voor en na scheepstransport relatief duur, laad- en losfaciliteiten moeten aangelegd worden);
- vaarwegen reiken niet tot aan zuiveringsinstallaties;
- wordt overgelaten aan de markt of afnemer.

3.4 DUURZAAM INKOPEN

In het Klimaatakkoord hebben de waterschappen afgesproken om in 2015 100% duurzaam in te kopen. Relevante inkoopcategorieën hierbij zijn de inkoop van energie, de aanleg van en het onderhoud aan infrastructurele werken en het gebruik van duurzame materialen, als hout.

Dit wordt niet meer door het Rijk via een landelijke monitor bepaald. In de plaats daarvan hebben de waterschappen ervoor gekozen via hun eigen ter beschikking staande benchmarks als Waterschapspeil en Waterschapsspiegel en de Klimaatmonitor de ontwikkelingen hierin bij de waterschappen te volgen.

Uit de Waterschapsspiegel 2014 blijkt dat de waterschappen goed op weg zijn de doelstelling te halen. Het gemiddelde percentage duurzame inkopen is gestegen van 85% in 2010 naar 93% in 2013.

Duurzame houtinkoop

Binnen het Klimaatakkoord hebben de waterschappen de ambitie om in 2015 75% van het hout duurzaam in te kopen (in 2010 was dit 50%). In de monitoring is gekeken naar hout dat waterschappen volgens de Nederlandse inkoopcriteria (TCAP: Dutch Timber Procurement Criteria) inkopen. Hierbij heeft ruim de helft aangegeven 76-100% van het hout volgens deze criteria in te kopen. Er zijn zelfs 12 waterschappen die aangeven dit altijd te doen. Daarnaast geven ook 13 waterschappen aan dat ze 76-100% hout inkopen met het internationale houtkeurmerk FSC (Forest Stewardship Council).

Figuur 42 Percentage inkoop TPAC en FSC

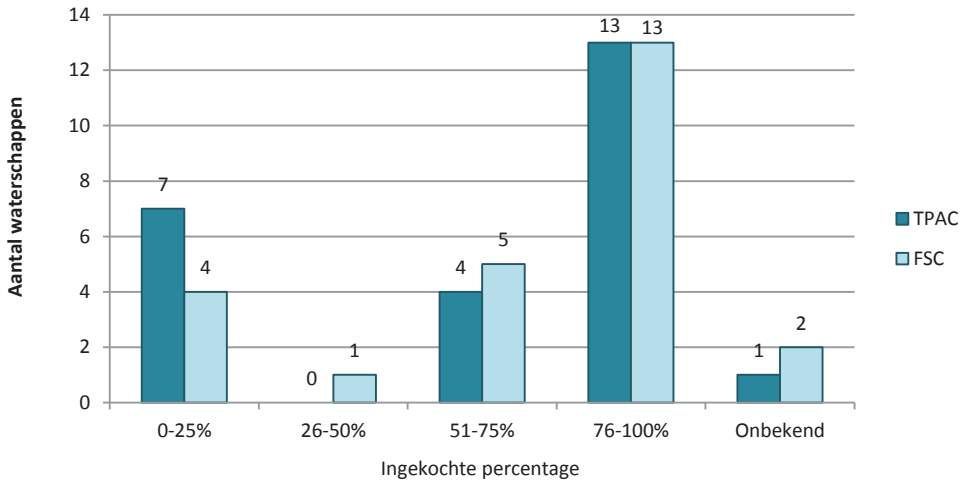

Aanpak duurzaam GWW

Voor de Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW) is de Aanpak Duurzaam GWW ontwikkeld. Dit is een procesgerichte duurzaamheidsaanpak die ervoor moet zorgen dat de opdrachtgevers samen met de opdrachtnemers duurzaamheid meenemen in de GWW projecten. Dit zijn praktisch alle bouw- en onderhoudsprojecten van de waterschappen, inclusief baggeren en maaien. Deze aanpak valt niet onder de afspraak van 100% duurzaam inkopen, maar in de visie 'De waterschappen als publieke opdrachtgever' is afgesproken dat de Aanpak Duurzaam GWW tenminste in alle grote werken (> € 500K) vanaf de start wordt ingezet.

Duurzaam GWW streeft naar een uniforme set instrumenten, zodat duurzaamheid op een consistente wijze getoetst en geborgd wordt. Daarom is er een beperkt aantal instrumenten gekozen die in het inkoopproces worden toegepast. Daarnaast zijn er hulpmiddelen zoals een 'Format Overdrachts-documenten' en een 'Voorbeeldspecificatie duurzaamheid'.

Gevraagd is in welke mate de waterschappen deze instrumenten momenteel al gebruiken. Hierbij is onderscheid gemaakt in omvang tussen projecten < €100.000,- , €100.000,- - €1.000.000,- en > €1.000.000,-. Omdat de verschillen tussen deze drie categorieën van projecten niet groot zijn, is er voor gekozen enkel de resultaten te presenteren van de projecten tussen € 100.000,- en € 1.000.000,-:

Figuur 43 Toepassing instrumenten Aanpak Duurzaam GWW

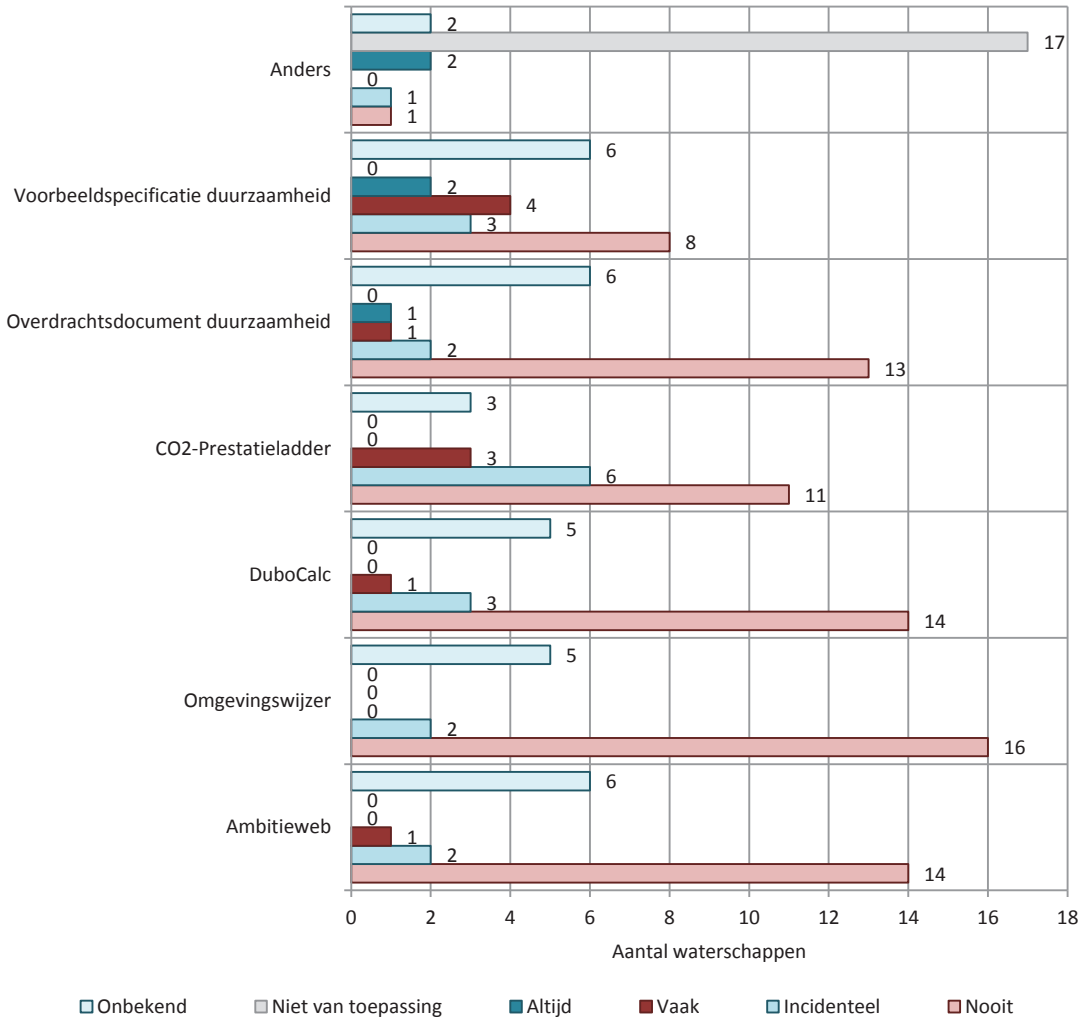

Uit bovenstaande grafiek blijkt dat de hulpmiddelen van de Aanpak Duurzaam GWW die momenteel het meest gebruikt worden door de waterschappen de 'Voorbeeldspecificatie duurzaamheid' en het 'Overdrachtsdocument duurzaamheid' zijn. Van de instrumenten wordt de CO_2-Prestatieladder momenteel het meest gebruikt.

Aangezien de Aanpak Duurzaam GWW nog vrij nieuw is, is ook de vraag gesteld aan de waterschappen of zij een beeld hebben of en hoe het gebruik van deze instrumenten en hulpmiddelen de komende jaren gaat wijzigen. Hierbij heeft 60% van de waterschappen aangegeven dat ze de komende jaren gaan de Aanpak Duurzame GWW zullen gaan implementeren.

3.5 MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN (MVO)

Kader/visie MVO

Uit de resultaten blijkt dat momenteel 60% van de waterschappen een kader of visie heeft op Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Hiervan gebruikt ruim de helft ISO 26 000 (richtlijn voor implementeren van MVO) als uitgangspunt voor het vaststellen van dit kader of visie.

Ondanks dat niet ieder waterschap een kader of visie heeft op specifiek MVO, hebben de meeste waterschappen wel initiatieven lopen op het gebied van MVO.
Enkele voorbeelden zijn als volgt:

- Met bedrijfsuitjes een maatschappelijke instelling helpen (zoals bijvoorbeld kinderboerderij, zorginstelling).
- Samen met 'Stichting de Tijdgeest' het project "Onderzoeksavontuur" waarbij kinderen uit de bovenbouw van de lagere school worden uitgedaagd een ideale 'poepfabriek' te ontwerpen (centrale gedachte van de grondstoffenfabriek).
- In aanbestedingen voor uitvoering van projecten de eis opnemen om langdurig werklozen aan het werk te zetten.
- Waterschapsbedrijf Limburg en Hogeschool Zuyd hebben een samenwerkingsovereenkomst getekend om te komen tot een infrastructuurloze wijk.
- Project Dynamisch Beekdal. Dynamisch Beekdal is een project met als doel water in het Aa-dal meer ruimte te geven door het herinvoeren van meanderen, waterberging en vispassages.

Ketenverantwoordelijkheid

Wanneer je als organisatie maatschappelijk verantwoord onderneemt, dan verwacht je dit ook van anderen in de keten (bijvoorbeeld leveranciers en afnemers). Op de vraag of aandacht wordt besteed aan ketenverantwoordelijkheid heeft 44% bevestigend geantwoord, 32% heeft geantwoord met 'nee', en bij 24% is dit onbekend.

Figuur 44 Aandacht voor ketenverantwoordelijkheid

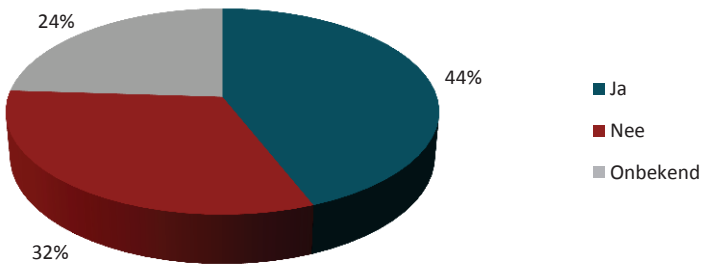

Voorbeelden die genoemd worden zijn:

- actieve rol in projecten als grondstoffenfabriek en terugwinning van fosfaat bij slibverbranding;
- fictieve korting bij aanbestedingsproces indien inschrijver biomassa laat verwerken tot duurzaam eindproduct;
- samenwerking met gemeenten bij waterketen (transport, buffering en verwerking afvalwater);
- projecten ter voorkoming van medicijnresten in afvalwater;
- samen met andere waterschappen de waterkwaliteit en leefgebieden voor planten en dieren in beken en riviertjes verbeteren.

Kennisdeling buitenland

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat de waterschappen hun kennis en ervaring op klimaatgebied actief uitdragen naar sectoren buiten de waterwereld en naar andere delta's in de wereld. Waar het gaat om kennisoverdracht naar andere delta's in de wereld, geeft 8% aan dit vaak te doen, 40% regelmatig, 24% zelden en 28% nooit.

Figuur 45 Projecten op het gebied van kennisdeling met het buitenland

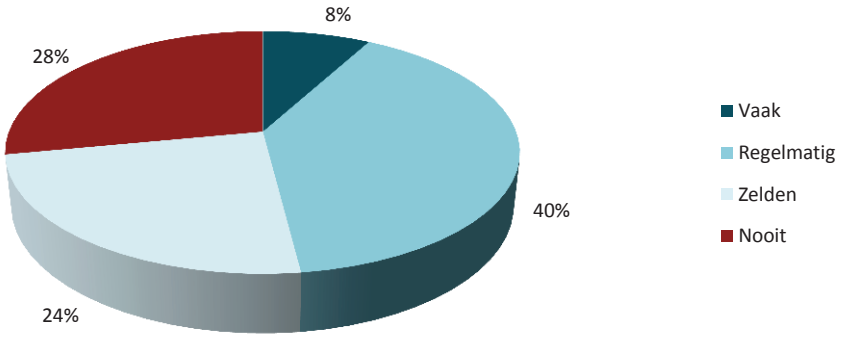

Een kleine greep uit de projecten waarbij sprake is van kennisdeling met het buitenland zijn:

- project in Suriname: integrale watercyclusbenadering met onder andere energie-efficiency verbetering, watervoorziening rijsvelden, drinkwatervoorziening, water/grondwaterbeheer etc.;
- project SKINT: partners uit Engeland, Schotland, Noorwegen, Duitsland en Nederland onderzoeken hoe de Kaderrichtlijn Water (WFD) en Hoogwaterrichtlijn (FD) stevig en duurzaam in de ruimtelijke ordening kunnen worden verankerd;
- project Apa canal s.A. Galati Roemenië: kennisdeling op het gebied van energie-efficiency. Diverse oude motoren/pompen zijn vervangen door energie-efficiëntere versies;
- kennisdeling op het gebied van energiebesparing en sanitatie met Bolivia, Haïti en Burkina Faso;
- EU-project superkritisch vergassen met partijen uit Ierland, Slovenië en Duitsland.

3.6 WATERSYSTEEM

In het Klimaatakkoord zijn afspraken gemaakt over klimaatbestendige watersystemen. Hierbij gaat het om het tijdig aanpassen van de watersystemen en waterkeringen aan de steeds veranderende omstandigheden (adaptatie). Hierover zijn in de vorige Klimaatmonitor diverse vragen gesteld en is geconcludeerd dat de waterschappen actief zijn op het gebied van klimaatadaptatie en mitigatie.
Tevens is in de vorige Klimaatmonitor aangegeven dat er meer aandacht moet komen voor energiezorg in het watersysteem. Om hier meer inzicht in te krijgen, zijn er in de Klimaatmonitor Waterschappen 2014 diverse vragen gesteld die betrekking hebben op het watersysteem.

Beleid

De vraag is gesteld of er momenteel een energiezorgsysteem is voor het watersysteem.
Zoals in onderstaande grafiek te zien is, zijn er 6 waterschappen die aangeven dat er inderdaad een energiezorgsysteem is, 16 hebben dit niet, en 2 waterschappen hebben deze vraag niet beantwoord.
Van de 6 waterschappen die hebben aangegeven dat zij een energiezorgsysteem hebben voor het watersysteem, zijn er echter nog wel 4 die dit momenteel nog aan het ontwikkelen zijn.

Figuur 46 Energiebeleid watersysteem

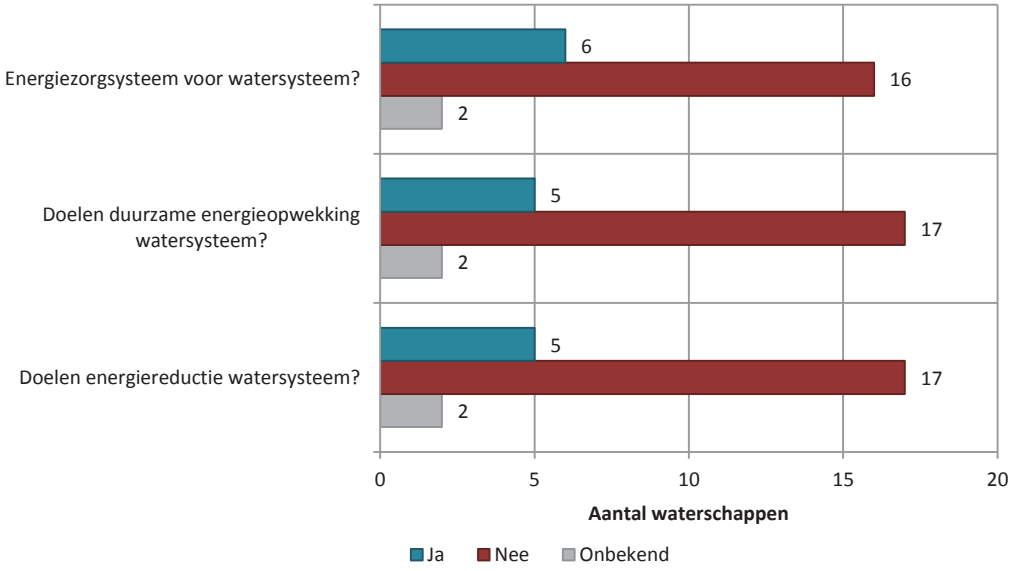

Vervolgens zijn er twee vragen gesteld over de aanwezigheid van specifieke doelen voor het watersysteem op het gebied van energie-efficiency en opwekking van duurzame energie.
Hieruit blijkt dat er vijf waterschappen zijn die doelen hebben omtrent energie-efficiency en vijf die doelen hebben omtrent duurzame energie in het watersysteem. Dit zijn overigens niet altijd dezelfde waterschappen.
Bij doelen omtrent energie-efficiency wordt vooral aangesloten bij de bestaande doelen van 30% energie-efficiency, zoals in het Klimaatakkoord is gesteld. Enkele andere waterschappen geven aan dat doelen voor energiereductie in het watersysteem niet verbijzonderd zijn, maar dat wordt aangesloten bij het algemene waterschapsbeleid. Ook zijn er momenteel vier waterschappen bezig met het inventariseren van mogelijke reductiemaatregelen in het watersysteem.
Voor duurzame energieopwekking hebben zoals beschreven 5 waterschappen doelen geformuleerd; twee waterschappen sluiten hierbij aan bij de algemene waterschapsdoelstellingen, één heeft doelen gesteld aangaande energie uit biomassa, één aangaande zonnepanelen bij stuwen en één waterschap is deze doelen nog aan het ontwikkelen.

Parameters oppervlaktewatergemalen

Om te kunnen sturen op energie-efficiency en de effecten te monitoren is inzicht nodig in verschillende parameters. Omdat de oppervlaktewatergemalen verantwoordelijk zijn voor het gros van het energie-verbruik in het watersysteem, is de vraag gesteld in hoeverre de waterschappen inzicht hebben in relevante parameters van oppervlaktewatergemalen, zowel op watersysteem niveau als het individuele gemaal. Op die manier kunnen de mogelijkheden voor energie-efficiëntie en energiemonitoring onderzocht worden.
Uit onderstaand overzicht blijkt dat de meeste waterschappen het grootste deel van de parameters inzichtelijk hebben.

Figuur 47 Inzicht in parameters op niveau van het totale watersysteem

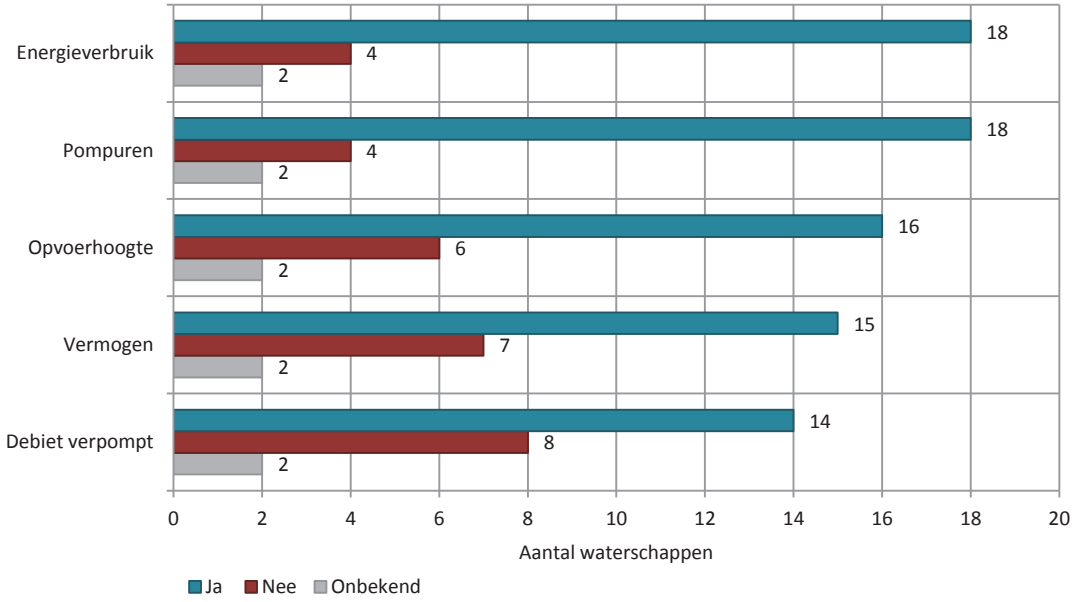

Om goed te kunnen sturen op het verminderen van energieverbruik van de oppervlaktegemalen is het ook belangrijk om de parameters inzichtelijk te hebben per individueel gemaal. Van de waterschappen die hebben aangegeven bovenstaande parameters inzichtelijk te hebben, is daarom gevraagd of ze deze gegevens ook inzichtelijk hebben per individueel gemaal. Dit geeft het onderstaande beeld:

Figuur 48 Inzicht parameters per individueel gemaal

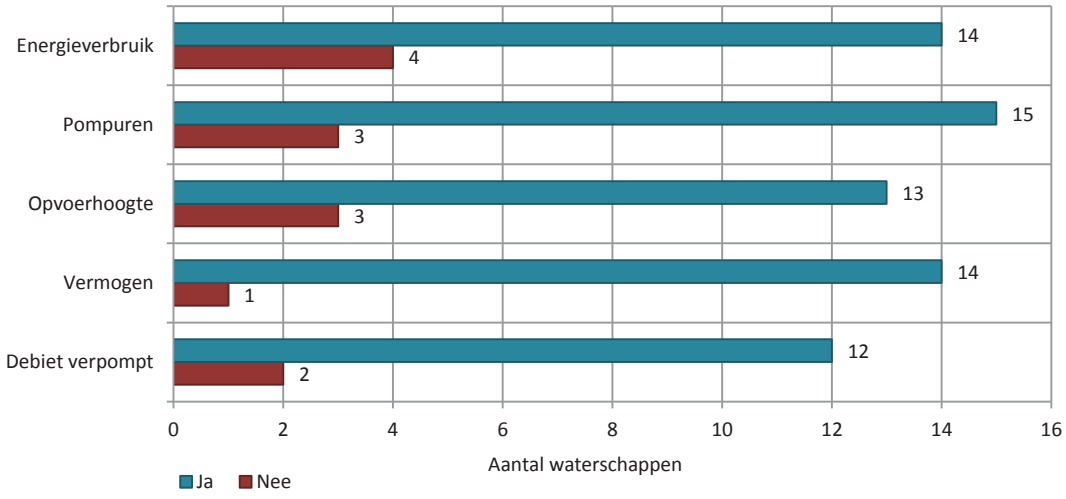

Op basis van bovenstaande grafieken kan geconcludeerd worden dat er genoeg handvaten zijn om te kunnen sturen op energie-efficiency in het watersysteem.

Energie-efficiency watersysteem

Wanneer gekeken wordt hoeveel waterschappen er op dit moment daadwerkelijk de energie-efficiency van de gemalen bewaken, dan kan geconcludeerd worden dat dat nog door een groot deel van de waterschappen niet gebeurd (75%).

Figuur 49 Energie-efficiency watersysteem

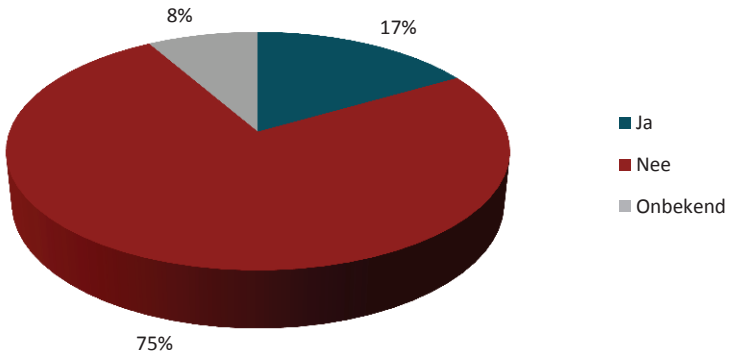

Kansen en zorg- & aandachtspunten die beter ingevuld moeten worden voor effectief energiebeleid watersysteem

Meest genoemde kansen en zorgpunten om een effectief energiebeleid in het watersysteem te verkrijgen, zijn bewustwording/aandacht en inzicht/monitoring.

Enkele waterschappen geven aan dat bij investeringen gekozen moet worden voor energiezuinige technieken (gemalen en pomptechnieken) in het watersysteem. Dit geldt zowel bij nieuwbouw als bij renovatie.

Daarnaast moeten ook de kansen bij de inrichting van het watersysteem gepakt worden (bij aanpassing of herinrichting) en bij het beheer van het watersysteem (de regeling van gemalen en peilbeheer).

4 Beschouwing & conclusies

4.1 ENERGIE – EFFICIËNTER EN ZUINIGER WERKEN

Conclusie: in de MJA planperiode 2009 – 2013 is een energie-efficiency gerealiseerd van 3,0%. Daarvan is 1,9% behaald met proces- en ketenmaatregelen en 1,1% met de eigen opwekking van duurzame energie. De doelstelling van 2% per jaar is daarmee ruimschoots behaald. Op basis van deze trend is de totaaldoelstelling van 30% over de periode 2005 – 2020 goed haalbaar. De inkoop van duurzame energie is in deze beschouwing nog buiten beschouwing gelaten.

Op gebied van energie-efficiency sluit de waterschapssector aan bij de doelstelling van de MJA, namelijk een energie-efficiencyverbetering van minimaal 30% in de periode 2005-2020 (gemiddeld 2% per jaar).
In de jaren 2009-2013 zijn bij de afvalwaterzuiveringen voor in totaal 886 TJ aan besparingsmaatregelen op gebied van proces- en ketenefficiency doorgevoerd. Uitgaande van een totaal energieverbruik van de waterschapssector van 9.520 TJ, is dit een besparing van 9,3% (gelijk aan 1,9% per jaar).
In de periode 2006-2013 hebben maatregelen, gericht op opwekking van duurzame energie, in totaal een intensivering van 797 TJ aan duurzame energie opgeleverd. Ook is de inkoop van duurzame energie geïntensiveerd met 6.301 TJ. Dit is gelijk aan een intensivering van respectievelijk 8,4% en 66% op basis van het totaal primair energieverbruik van 2013.
Volgens de definities van de MJA is in de periode 2006-2013 voor de gehele waterschapssector een efficiencyverbetering gerealiseerd van bijna 75%. Dit is nog exclusief de maatregelen genomen in de bedrijfsonderdelen Watersysteem en Overige, omdat deze niet zijn gemonitord over de jaren 2005-2013.

In het Watersysteem zijn nog kansen op het gebied van energie-efficiency. Van de waterschappen heeft 75% aangegeven nog niet de energie-efficiency van de gemalen te bewaken. Uit de resultaten van de Klimaatmonitor kan geconcludeerd worden dat er genoeg handvaten zijn om te kunnen sturen op energie-efficiency in het watersysteem. Om dit te realiseren, zijn bewustwording/aandacht en inzicht/ monitoring nodig.

4.2 DUURZAME ENERGIEPRODUCTIE

Conclusie: in 2013 was 27,5% van het energiegebruik in de sector afkomstig van eigen duurzame energieproductie. In 2005 en 2011 was dit nog 18,2% respectievelijk 25,0%. Als deze trend tot het jaar 2020 zich in hetzelfde tempo voortzet als in de jaren 2006 – 2013 zal minstens 36% worden gerealiseerd. Twee derde van de waterschappen verwacht de doelstelling van 40% in 2020 te gaan halen. Daarnaast is er nog de impuls van de energiefabrieken en zijn er goede kansen voor de productie van duurzame energie uit wind, zon en biomassa. Bij voortzetting van dit beleid is het mogelijk om de doelstelling van 40% te halen.

Het aandeel eigen duurzame energieproductie bedraagt voor de totale waterschapssector in 2013 27,5%. Tweederde van de waterschappen verwacht dat de doelstelling van 40% zelfvoorzienend door eigen

duurzame energieproductie in 2020 haalbaar is. Voorwaarde om dit doel te bereiken zijn de voortvarendheid waarmee nu kansen worden opgepakt en doorzettingsvermogen. Ter vergelijking: in de periode 2006-2013 is de eigen opwekking van duurzame energie bij de afvalwaterzuiveringen gestegen met 797 TJ en dit is voor de afvalwaterzuiveringen gelijk aan 1,5% per jaar (op sectorniveau 1,2%).

Op basis van de Klimaatmonitor 2012 en 2014 is de intensivering van de eigen opwekking duurzame energie voor de gehele sector in de jaren 2012 en 2013 gelijk aan 1,2% per jaar. Bij een tempo van 1,2% per jaar komt het totaal van eigen opwekking in 2020 uit op 36%. Hierbij komt nog de impuls vanuit de realisatie van energiefabrieken.
Tweederde van de waterschappen beschikt over een energievisie voor het gehele waterschap.
De waterschappen is gevraagd naar het geplande aandeel eigen opwekking duurzame energie in het jaar 2020. De sommatie van alle individuele doestellingen is op sectorniveau gelijk aan 42% voor het aandeel eigen opwekking duurzame energie.

Uit de resultaten komt naar voren dat de meeste waterschappen in eerste instantie hebben ingezet op de productie van duurzame energie door middel van biogas uit de RWZI's. De verwachte stijging van de biogas productie in de periode tussen 2013 en 2020 is 38 miljoen Nm^3 biogas oftewel 885 TJ. Deze stijging is gelijk aan ruim 9% van het totale energiegebruik. Enerzijds is deze stijging het doorzetten van de trend in de stijging van de biogas productie, anderzijds een intensivering van de trend. Hoewel in de komende jaren de biogasproductie nog sterk zal groeien, geven diverse waterschappen aan ook kansen te zien in andere bronnen van duurzame energie. Hierbij worden zon, wind en biomassa als belangrijke bronnen genoemd. Daarbij wordt vaak de samenwerking gezocht met andere partijen. Nu al faciliteren de waterschappen veel duurzame energieprojecten, bijvoorbeeld bij de plaatsing van windturbines. De opwekking van deze windturbines is in 2013 al groter dan 5% van het energiegebruik van alle waterschappen.
Deze opwekking is (nog) niet in de monitoring opgenomen.

Figuur 50 laat de ontwikkeling van de opwekking duurzame energie in de periode 2005 – 2013 zien.
Voor het jaar 2013 is ook de opwekking door derden op het terrein van de waterschappen weergegeven.

Figuur 50 Ontwikkeling opwekking duurzame energie uitgedrukt in het aandeel van het totaal energiegebruik

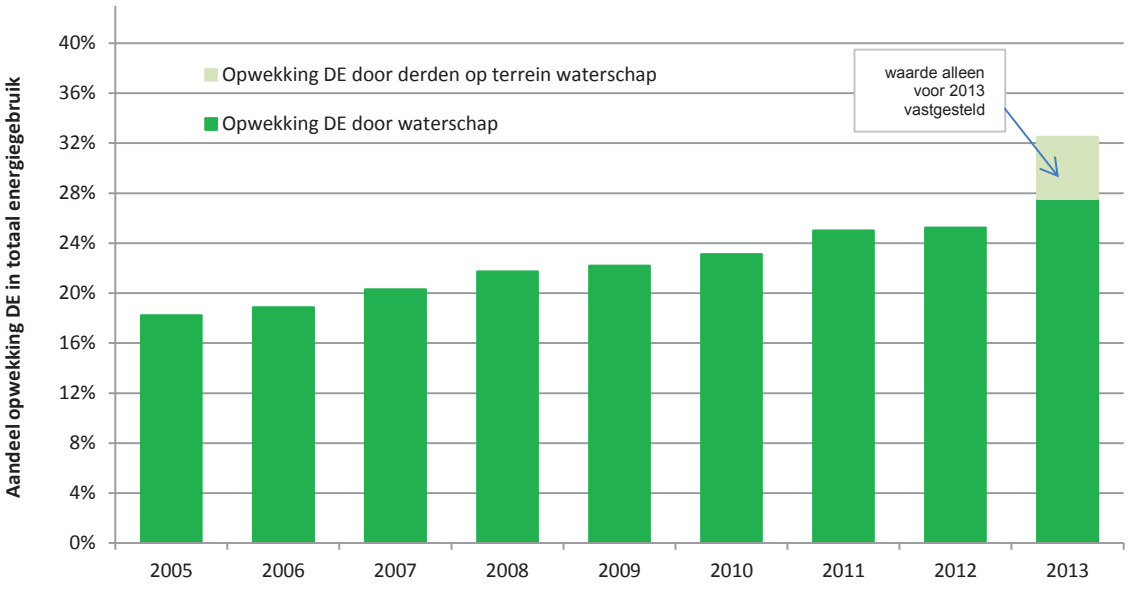

Door de waterschappen worden echter nog diverse aandacht- en zorgpunten genoemd om deze kansen daadwerkelijk te benutten. Financiering en terugverdientijden blijken het grootste knelpunt te zijn voor het realiseren van projecten op het gebied van duurzame energie. Twee punten die daarnaast regelmatig terugkomen, zijn bestuurlijk draagvlak voor dergelijke projecten en het juridische kader. Ook is er nog onduidelijkheid over de mate waarin een faciliterende rol van waterschappen bijdraagt aan de eigen duurzaamheidsdoelstellingen.

De doelstelling wordt in 2020 gehaald als de trend zich doorzet (met name groei biogas), de energiefabrieken de verwachte impuls geven en de waterschappen haar bijdrage in projecten met derden kan verzilveren. Last but not least zal het percentage ook toenemen als gevolg van de daling van het totaal energiegebruik bij het gelijk blijven van de omvang van de opwekking.

4.3 MINDER UITSTOOT VAN BROEIKASGAS

Conclusie: de ambitie is om de CO_2 klimaatvoetafdruk van 1990 – 2020 met 30% te verminderen. Historische gegevens ontbreken echter om de reductie ten opzichte van 1990 vast te stellen. Op basis van de energiegegevens van de afvalwaterzuivering kan wel worden berekend dat de waterschappen in de periode 2005 – 2013 een vermindering van 244 kiloton CO_2 klimaatvoetafdruk hebben gerealiseerd. Deze reductie is voornamelijk gerealiseerd door de productie van biogas (44 kiloton) en door de inkoop van groene stroom (170 kiloton). Deze vermindering komt, afgezet tegen de berekende totale CO_2 klimaatvoetafdrukken in 2005, overeen met ruim 50%.

De doelstelling van een reductie van 30% minder uitstoot van broeikasgas tussen 1990 en 2020 is gelijk gesteld aan een reductie van 200 kiloton CO_2-equivalenten.
In het Klimaatakkoord zijn impliciet afspraken gemaakt over de uitstoot van lachgas en methaangas (reductie non ETS). Deze zijn echter wel gekoppeld aan de clausule van nader onderzoek, omdat er twijfels waren over de juistheid van de berekende hoeveelheden uitstoot en over de mogelijkheden om deze uitstoot te reduceren. De reductieafspraak van 200 kiloton komt hiermee in een ander licht te staan en was het zeer de vraag of deze afspraak nog houdbaar is. De Unie van Waterschappen heeft na de evaluatie van het Klimaatakkoord in 2012 besloten om de 30% reductiedoelstelling niet meer te relateren aan de emissie van lachgas en methaan, maar uitsluitend aan de CO_2 klimaatvoetafdruk. Door de productie van biogas (44 kiloton) en door de inkoop van groene stroom (170 kiloton) is de berekende totale CO_2 klimaatvoetafdruk in 2005 met ruim 50% afgenomen.

Naast de reductie gerealiseerd door de toename van de productie van biogas is er een positieve ontwikkeling in de hoeveelheden afgefakkeld en gespuid biogas. Het aandeel van biogas dat is afgefakkeld, is in de periode 2009-2013 gedaald van 5,7% naar 5,3%, wat ook in absolute getallen een afname betekent. Ook de gespuide hoeveelheid biogas is met 75% gedaald van 1,8% naar 0,4%. Dit is ook in absolute getallen een daling.

4.4 DUURZAAM INKOPEN

Conclusie: de doelstelling die in het Klimaatakkoord is afgesproken is om in 2015 100% duurzaam in te kopen. Dit wordt niet meer via het Rijk een landelijke monitor gevolgd. Het percentage elektriciteit wat groen is ingekocht, is nagenoeg 100%. Daarnaast werken de waterschappen momenteel aan de implementatie van de Aanpak Duurzaam GWW, wat de actueel afgesproken werkwijze is tussen overheid en markt in de Grond-, Weg- en Waterbouw.

In het Klimaatakkoord hebben de waterschappen afgesproken om in 2015 100% duurzaam in te kopen. Dit wordt niet meer door het Rijk via een landelijke monitor gevolgd. In de plaats daarvan hebben de waterschappen ervoor gekozen via hun eigen ter beschikking staande benchmarks als Waterschapspeil en

Waterschapsspiegel dit te monitoren. Uit de Waterschapsspiegel 2014 blijkt dat de waterschappen goed op weg zijn deze doelstelling te halen. Het gemiddelde percentage duurzame inkopen is gestegen van 85% in 2010 naar 93% in 2013.

In 2013 bestaat nagenoeg 100% van de door de waterschappen ingekochte elektriciteit uit groene stroom. Hierbij moet wel aangegeven worden dat ongeveer 50% van de ingekochte duurzame elektriciteit afkomstig is uit waterkracht uit Scandinavië en het momenteel ter discussie staat in hoeverre dit daadwerkelijk als duurzaam gekwalificeerd mag worden. Omdat de waterschappen wel extra inspanningen hebben genomen om duurzaam in te kopen, is er in de voorliggende versie van de Klimaatmonitor voor gekozen om elektriciteit uit waterkracht te waarderen als 'duurzaam'. In de toekomst zal dit mogelijk in de Klimaatmonitor als 'grijze stroom' gewaardeerd gaan worden.

De inkoop van hout volgens de TCAP-criteria ligt rond de 70%.
De actueel afgesproken werkwijze tussen overheid en markt in de Grond-, Weg- en Waterbouw voor duurzaam inkopen is de Aanpak Duurzaam GWW. Nog niet alle onderdelen van deze aanpak worden door de waterschappen volledig toegepast. De meest gebruikte hulpmiddelen uit deze aanpak zijn de 'Voorbeeldspecificatie duurzaamheid' en 'Overdrachtsdocument duurzaamheid'. Van de instrumenten wordt de CO_2-Prestatieladder momenteel het meest gebruikt. Ongeveer 60% van de waterschappen heeft aangegeven in de toekomst meer met de Aanpak Duurzaam GWW te gaan werken.

4.5 VERVOER

Conclusie: in het Klimaatakkoord is de ambitie opgenomen om de CO_2-uitstoot van vervoer te reduceren. Dit geldt zowel voor dienstreizen als het woon-werkverkeer. Van de CO_2 klimaatvoetafdruk bestaat ongeveer 25% uit emissies ten gevolge van personenvervoer en vrachttransport. De CO_2-uitstoot ten gevolge van vervoer is ten opzichte van de Klimaatmonitor 2012 niet afgenomen. Dit komt grotendeels door een betere gegevensverzameling. Daarnaast blijkt dat de helft van de waterschappen nog niet actief is met CO_2-reductie in personenvervoer en vrachttransport.

In het Klimaatakkoord is de ambitie opgenomen om de CO_2-uitstoot van vervoer te reduceren. Dit geldt zowel voor dienstreizen als het woon-werkverkeer. Van de CO_2 klimaatvoetafdruk bestaat ruim 25% uit emissies ten gevolge van personenvervoer en vrachttransport.
Meer dan de helft van de waterschappen heeft onderzoek gedaan naar mogelijkheden om vervoer kilometers te verminderen. Echter, meer dan de helft van de waterschappen is nog niet op een structurele wijze bezig met het nemen van maatregelen om CO_2-reductie in vervoer te bewerkstelligen.
Als belangrijkste kans om de CO_2-uitstoot te verminderen, wordt het gebruik van groen gas voor zowel het eigen wagenpark als uitbesteed transport genoemd.

Daarnaast neemt driekwart van de waterschappen brandstofefficiency van machinerie en transportmiddelen (incidenteel) in aanbestedingen mee.

Ten opzichte van vorige Klimaatmonitor zijn de brandstof verbruiken voor vervoer toegenomen.
Dit komt grotendeels door een beter inzicht.

4.6 MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN

Conclusie: in het Klimaatakkoord is afgesproken dat de waterschapssector actief kennis en ervaring uitdraagt naar sectoren buiten de waterwereld en naar andere delta's in de wereld. Ongeveer de helft van de waterschappen is hier ook daadwerkelijk mee bezig. Daarnaast heeft meer dan de helft van de waterschappen aangegeven een kader of visie te hebben op Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.

De waterschapssector is op diverse manieren bezig met het onderwerp bewustwording en educatie.
In het Klimaatakkoord is afgesproken dat de waterschapssector actief kennis en ervaring uitdraagt naar sectoren buiten de waterwereld en naar andere delta's in de wereld. Ongeveer de helft van de waterschappen is hier ook daadwerkelijk mee bezig.
Daarnaast heeft 60% van de waterschappen aangegeven een kader of visie te hebben op Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (ruim de helft geeft aan hiervoor ISO 26 000 als richtlijn voor de gebruiken).
Ondanks dat niet ieder waterschap specifiek een visie heeft op MVO, hebben de meeste waterschappen wel initiatieven lopen op het gebied van MVO. De initiatieven op dit gebied variëren.
Zo zijn er voorbeelden van maatschappelijke bedrijfsuitjes, de inzet van langdurig werklozen in aanbestedingen, activiteiten op het gebied van educatie en het stimuleren biodiversiteit.
Op het gebied van ketenverantwoordelijkheid geven iets minder waterschappen aan actief te zijn (45%).

5 Aanbevelingen

Dit jaar is voor de tweede keer de voortgang rondom het Klimaatakkoord gemonitord. Uit het proces en de resultaten komen diverse aandachtspunten naar voren. De aandachtspunten hebben betrekking op de inhoud van het Klimaatakkoord en de activiteiten die hiermee samenhangen en op het monitoringsproces en –instrument. Naar aanleiding hiervan worden de volgende aanbevelingen gedaan.

5.1 KLIMAATAKKOORD - INHOUD

- Aansluiting van het gehele waterschap bij het MJA programma is aan te bevelen. Met deze bewezen gestructureerde en effectieve aanpak kan de kwaliteit van de energiezorg sterk worden verbeterd en voor het gehele waterschap op een niveau worden gebracht als van de afvalwaterzuivering.
- Er bestaat onzekerheid over de mogelijkheden van levering van duurzame energie in relatie tot de wettelijke, functionele taken van de waterschappen. Aanbevolen wordt om hierover duidelijkheid te scheppen.
- Er is helderheid gewenst over de interpretatie van de 40% doelstelling voor duurzame energie in het SER Energieakkoord. Er bestaat met name onzekerheid over het mogen meetellen van projecten waarin de waterschappen samenwerken met derden, bijvoorbeeld windmolens en andere installaties, waarvoor het waterschap terreinen aan derden ter beschikking stelt. Het is gewenst dat de Unie van Waterschappen hierover nadere afspraken maakt met de SER.
- Meer aandacht voor verduurzaming van het personenvervoer en vrachttransport.
- Het gebruik van polymeren en zouten afwegen op basis van de milieu impact in de keten.
- Heroverweging van inkoop van groene stroom uit waterkracht uit het buitenland en zoeken van alternatieven hiervoor.

5.2 KLIMAATMONITOR - PROCES

- De gegevens van personenvervoer en vrachttransport zijn voor enkele waterschappen nog van matige kwaliteit. Waterschappen dienen hun informatiestromen aan te passen zodanig dat de gegevens van personenvervoer en vrachttransport tijdig en volledig beschikbaar zijn.
- De differentiatie naar soort polymeer en metaalzout heeft de kwaliteit van de gegevens verbeterd. Hier kan bij de volgende monitoringsronde nog een slag in gemaakt worden, zowel in de opzet van de uitvraag als de kwaliteit van de aangeleverde gegevens.
- De uitvraag van de Klimaatmonitor wordt door de waterschappen in de maanden mei en juni ingevuld. In deze maanden is veelal de beschikbaarheid beperkt van alle medewerkers die betrokken zijn bij de uitvraag. Onderzocht dient te worden hoe waterschappen zich beter kunnen voorbereiden op de uitvraag en/of dat het moment van de uitvraag aangepast moet worden.

Bijlage 1 Overzicht waterschappen

Afbeelding 1 Waterschapskaart 2013 (bron Unie van Waterschappen)

Bijlage 2 Overzicht tabellen en figuren

Overzicht tabellen

Tabel 1 Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064 15
Tabel 2 CO_2-emissie per emissiebron en totaal in 2013, gerelateerd aan de activiteiten van de waterschappen 18
Tabel 3 Overzicht primair energieverbruik per bedrijfsonderdeel per energiedrager in 2013 (exclusief vervoer) 19
Tabel 4 Omvang elektriciteitsverbruik in 2013 21
Tabel 5 Omvang aardgasverbruik in 2013 24
Tabel 6 Omvang verbruik warmte, LNG, LPG, diesel en stookolie in 2013 25
Tabel 7 Overzicht brandstofverbruik ten behoeve van vervoersdoeleinden in 2013 26
Tabel 8 Inkoop metaalzouten en polymeer 27
Tabel 9 Overzicht CO_2-emissie vanuit biogas 28
Tabel 10 Overzicht aantal locaties en type DE waar onderzoek naar wordt gedaan 45
Tabel 11 Samenstelling expertgroep klimaatmonitor 67
Tabel 12 Overzicht klimaat coördinatoren waterschappen 67
Tabel 13 Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064 68

Overzicht figuren

Figuur 1 Indeling emissie in scopes conform NEN ISO 14064 14
Figuur 2 Totale emissies per groep en de opbouw in 2013 (in CO_2-equivalenten) 17
Figuur 3 Verdeling van CO_2-emissies over de verschillende scopes conform NEN ISO 14064 19
Figuur 4 Primair energieverbruik (TJ) per bedrijfsonderdeel in 2013 19
Figuur 5 Opbouw energiedragers in het primair energieverbruik per bedrijfsonderdeel in 2013 20
Figuur 6 Omvang totaal energieverbruik in 2013 per waterschap (TJ) en de geografische ligging 20
Figuur 7 Aandeel bedrijfsonderdeel in netto-verbruik elektriciteit 21
Figuur 8 Ontwikkeling inkoop grijze en groene stroom in de jaren 2005 – 2013 voor het bedrijfsonderdeel afvalwaterzuivering 22
Figuur 9 Ontwikkeling inkoop grijze en groene stroom in de jaren 2011 en 2013 voor het bedrijfsonderdeel watersysteem (links) en 'overig' (rechts) 22
Figuur 10 Ontwikkeling CO_2-emissie gerelateerd aan de inkoop van elektriciteit. 23
Figuur 11 Aandeel bedrijfsonderdeel in netto-verbruik aardgas 24
Figuur 12 Verdeling van CO_2-emissie over de verschillende vormen van vervoer 25
Figuur 13 Hoeveelheid CO_2 (ton) gerelateerd aan verbruik van metaalzouten en polymeer en de onderlinge verdeling 26
Figuur 14 Hoeveelheid kort cyclisch CO_2 (ton) gerelateerd aan inzet van biogas 28
Figuur 15 Ontwikkeling nuttig toegepast biogas in de jaren 2005-2013 28
Figuur 16 CO_2-emissie naar scope voor alle waterschappen 29
Figuur 17 Verdeling CO_2-emissie naar activiteit voor alle waterschappen 30
Figuur 18 Absolute CO_2-emissie naar activiteit voor alle waterschappen 30
Figuur 19 Geproduceerd biogas en gebruikswijze voor alle waterschappen in 2013 31
Figuur 20 Geproduceerd biogas per v.e. en aard gebruik voor alle waterschappen 32
Figuur 21 Primair energieverbruik afvalwaterzuivering per v.e. voor alle waterschappen 32
Figuur 22 Primair energieverbruik per bedrijfsonderdeel voor alle waterschappen 33

Figuur 23 Primair energieverbruik watersysteem per hectare bemalen en beheergebied voor alle waterschappen 34
Figuur 24 CO_2-emissie vervoersactiviteiten per verwijderde v.e. voor alle waterschappen 34
Figuur 25 Totaal energieverbruik oppervlaktewatergemalen per waterschap 35
Figuur 26 Aandeel duurzame energie in totale energievoorziening voor alle waterschappen 36
Figuur 27 Omvang duurzame energie ingekocht en zelf opgewekt voor alle waterschappen 36
Figuur 28 Uitsplitsing inkoop elektriciteit naar manier van opwekking 37
Figuur 29 Gebruik afwegingsmethode investeringen duurzaamheid en klimaat 41
Figuur 30 Werkelijk en gepland percentage DE-opwekking 2020 42
Figuur 31 Verwachte productie biogas uit eigen biomassa 43
Figuur 32 Overzicht type projecten op gebied van duurzame energie en gepland jaar in gebruik 44
Figuur 33 Onderzoek projecten duurzame energie 44
Figuur 34 Rol waterschappen in duurzame energieprojecten 45
Figuur 35 Samenwerking waterschappen in DE-projecten 46
Figuur 36 Verwachte meer opbrengsten energie DE-projecten 46
Figuur 37 Ontwikkeling Energiefabrieken 47
Figuur 38 Onderzoek naar reductie vervoerskilometers 48
Figuur 39 Invoering Het Nieuwe Werken 49
Figuur 40 Aantal laadplaatsen bij waterschappen 49
Figuur 41 Brandstofefficiency machinerie en transport onderdeel aanbestedingen 50
Figuur 42 Percentage inkoop TPAC en FSC 51
Figuur 43 Toepassing instrumenten Aanpak Duurzaam GWW 52
Figuur 44 Aandacht voor ketenverantwoordelijkheid 53
Figuur 45 Projecten op het gebied van kennisdeling met het buitenland 54
Figuur 46 Energiebeleid watersysteem 55
Figuur 47 Inzicht in parameters op niveau van het totale watersysteem 56
Figuur 48 Inzicht parameters per individueel gemaal 56
Figuur 49 Energie-efficiency watersysteem 57
Figuur 50 Ontwikkeling opwekking duurzame energie uitgedrukt in het aandeel van het totaal energiegebruik 59

Bijlage 3 Samenstelling Expertgroep klimaatmonitor en overzicht klimaat coördinatoren van de waterschappen

Tabel 11 Samenstelling expertgroep klimaatmonitor

Naam	Organisatie
Rafaël Lazaroms (voorzitter)	Unie van Waterschappen
Dik Ludikhuize	Hoogheemraadschap van Delfland
Gerard Sterk	Waterschap Hunze en Aa's
Henri Maas	Waterschap Brabantse Delta
Leo van Efferen	Waterschap Zuiderzeeland
Joost Schrander	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
Myrthe Stevens	Rijkswaterstaat WVL
Rens Kolkhuis Tanke	ARCADIS
Cindy Goorts	ARCADIS

Tabel 12 Overzicht klimaat coördinatoren waterschappen

Klimaatcoördinator	Waterschap
Marco van Schaik	Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden
Christoph Reuther	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
Dik Ludikhuize	Hoogheemraadschap van Delfland
Ina Elema	Hoogheemraadschap van Rijnland
Jeroen Wubben	Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard
Peter van Vugt	Waterschap Aa en Maas
Victor van den Berg	Waterschap Brabantse Delta
Richard Moerman	Waterschap De Dommel
Sandra Coomans	Waterschap Groot Salland
René Duine	Waterschap Hollandse Delta
Gerard Sterk	Waterschap Hunze en Aa's
Kees van de Ven	Waterschap Noorderzijlvest
Leen Oosterom	Waterschap Peel en Maasvallei
Roelof Gort	Waterschap Reest en Wieden
Mark Nijhuis	Waterschap Regge en Dinkel
Mirjam Ruigrok	Waterschap Rijn en IJssel
Peter Willems	Waterschap Rivierenland
Harry Tolkamp	Waterschap Roer en Overmaas
Evert Swart	Waterschap Scheldestromen
Rinus van der Molen	Waterschap Vallei & Veluwe
Mark Nijhuis	Waterschap Velt en Vecht
Leo van Efferen	Waterschap Zuiderzeeland
Onneke Driessen	Waterschapsbedrijf Limburg
Arjan van den Hoogen	Wetterskip Fryslân

Bijlage 4 Wijze berekening CO_2 klimaatvoetafdruk waterschappen

Bijlage 4.1 Model CO_2 klimaatvoetafdruk

In Tabel 13 is een overzicht gegeven van de verschillende emissies en indeling in scope conform NEN ISO 14064. In het vervolg van deze bijlage is de bepaling van de CO_2-emissie per emissiebron nader beschreven.

Tabel 13 Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064

Emissie	Scope NEN ISO 14064	CO_2 bron	Bedrijfs-onderdeel
Directe CO_2-emissies			
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	AWZ
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	WS
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	AWZ
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	WS
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	AWZ
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	WS
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	TOT
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	TOT
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	OV
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	OV
Indirecte CO_2-emissies door energieopwekking			
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	AWZ
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	WS
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	OV
Warmte ingekocht afvalwaterzuivering	Scope 2	Warmte	AWZ
Warmte ingekocht watersysteem	Scope 2	Warmte	WS
Warmte ingekocht Overige	Scope 2	Warmte	OV
Overige indirecte CO_2-emissies			
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	TOT
Brandstofverbruik woon-werkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	TOT
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	TOT
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	TOT
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringsslibtransport	Scope 3	Diesel	AWZ
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	WS
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	TOT
Inkoop metaalzouten (FeCl3, FeSO4, en AlClSO4)	Scope 3	Metaalzouten	AWZ
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	AWZ

Directe CO_2-emissies

Brandstoffen afvalwaterzuivering: Aardgas

Brandstoffen watersysteem: Aardgas

Brandstoffen overig (onder andere huisvesting): Aardgas

De totaal ingekochte hoeveelheid aardgas wordt verminderd met de hoeveelheid aardgas die wordt doorgeleverd aan een derde die eindverbruiker is. Het resultaat hiervan wordt vermenigvuldigd met de CO_2-emissiecoëfficiënt voor aardgas.

Aardgas of groen gas geproduceerd binnen de inrichting en doorgeleverd aan een derde of teruggeleverd aan het net worden, conform NEN ISO 14064 niet in mindering gebracht op de ingekochte hoeveelheid:

> Direct GHG emissions from electricity, heat and steam generated and exported or distributed by the organization may be reported separately, but shall not be deducted from the organization's total direct GHG emissions.
> NOTE The term “exported” refers to electricity, heat or steam that is supplied by the organization to users outside the organizational boundaries.

Brandstoffen afvalwaterzuivering: Diesel

Brandstoffen watersysteem: Diesel

De opgegeven hoeveelheid diesel wordt vermenigvuldigd met de CO_2-emissiecoëfficiënt voor diesel voor niet-transportdoeleinden. Aangezien de opgave in liters geschiedt, wordt deze omgerekend naar ton op basis van een soortelijk gewicht van 0,835 kg/l.

Brandstoffen afvalwaterzuivering: Overige brandstoffen

Brandstoffen watersysteem: Overige brandstoffen

Brandstoffen overig (onder andere huisvesting): Overige brandstoffen

De opgegeven hoeveelheid brandstof wordt vermenigvuldigd met de CO_2-emissiecoëfficiënt voor niet-transportdoeleinden. Is de opgave in liters dan wordt deze omgerekend naar ton op basis van het soortelijk gewicht. De brandstoffen die als overige brandstoffen worden opgegeven, betreffen veelal LPG. LPG wordt omgerekend naar liter op basis van een soortelijk gewicht van 0,52 kg/l.

Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark: Brandstof

Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel): Brandstof

De CO_2-emissie vanuit de brandstoffen voor deze transportactiviteiten wordt bepaald op basis van de opgegeven liters brandstof of het aantal gereden kilometers. Omrekening naar hoeveelheid CO_2 gebeurt op basis van de bijbehorende emissiefactor.

Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering: Elektriciteit

Elektriciteitsverbruik watersysteem: Elektriciteit

Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting): Elektriciteit

Bij de inkoop van elektriciteit wordt onderscheid gemaakt tussen ‘grijze stroom’ en ‘groene stroom’. De totale hoeveelheid ingekochte elektriciteit wordt verminderd met de hoeveelheid elektriciteit die wordt doorgeleverd aan een derde die eindverbruiker is. Het resultaat hiervan wordt vermenigvuldigd met de CO_2-emissiecoëfficiënt voor ‘grijze stroom’ en ‘groene stroom’. Voor de hoeveelheid elektriciteit die wordt doorgeleverd wordt een zelfde verhouding grijs/groen aangehouden als voor de totale inkoop van elektriciteit.

De elektriciteit geproduceerd binnen de inrichting en doorgeleverd aan een derde of teruggeleverd aan het net wordt, conform NEN ISO 14064 niet in mindering gebracht op de ingekochte hoeveelheid.

Warmte ingekocht afvalwaterzuivering: Warmte

Warmte ingekocht watersysteem: Warmte

Warmte ingekocht Overige: Warmte

De CO_2-emissie gerelateerd aan warmte wordt berekend door de ingekochte hoeveelheid te vermenigvuldigen met de CO_2-coëfficiënt. De zelf geproduceerde duurzame warmte wordt niet meegenomen in de berekening. De warmte geproduceerd binnen de inrichting en doorgeleverd aan een derde of terug-

geleverd aan het net wordt, conform NEN ISO 14064 niet in mindering gebracht op de ingekochte hoeveelheid.

Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's: Brandstof
Brandstofverbruik woon-werkverkeer privéauto's: Brandstof
Op basis van de opgegeven kilometers wordt de CO_2-emissie berekend. Hierbij wordt gerekend met CO_2-coëfficiënt waarbij geen rekening wordt gehouden met het brandstoftype.

Brandstofverbruik openbaar vervoer: Brandstof
De CO_2-emissie gerelateerd aan het reizen met het openbaar vervoer wordt berekend op basis van de afgelegde afstand of de kosten voor het openbaar vervoer. De opgegeven kilometers worden vermeerderd met de totale kosten gedeeld door een gemiddelde kilometerprijs. Het resultaat is de totale afstand openbaar vervoer in het jaar. De CO_2-emissie wordt berekend door de afstand te vermenigvuldigen met de CO_2-emissiecoëfficiënt voor een gecombineerde reis of per trein met een onbekend treintype, deze zijn gelijk.

Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen: Kerosine
Voor de berekening van de CO_2 gerelateerd aan vliegreizen wordt voor alle start-stop activiteiten onderscheid gemaakt in vliegafstand: 0-700, 700-2500 en > 2500 kilometer. De totale vliegkilometers per categorie worden vermenigvuldigd met de bijbehorende emissiefactor.

Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringsslibtransport: Diesel
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport: Diesel
Voor de CO_2 gerelateerd aan uitbesteed transport wordt uitgegaan van een opgegeven hoeveelheid diesel brandstof of het aantal 'ritten' en het gemiddelde vrachtgewicht per rit. Voor de wijze van transport wordt onderscheid gemaakt in:

- vrachtauto < 20 ton;
- vrachtauto > 20 ton;
- trekker met oplegger;
- binnenvaartschip < 350 ton;
- binnenvaarschip 350 - 550 ton;
- binnenvaartschip 1350 ton;
- binnenvaartschip 5500 ton.

Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem: Diesel
Voor de CO_2 gerelateerd aan uitbesteed onderhoud watersysteem wordt uitgegaan van een opgegeven hoeveelheid diesel brandstof of de totale opdrachtsom. Op basis van de opdrachtsom en het percentage van brandstofkosten in de totale kosten wordt een raming gemaakt van de totale hoeveelheid brandstof. De totale hoeveelheid brandstof wordt vermenigvuldigd met bijbehorende emissiefactor voor diesel.

Inkoop metaalzouten
Inkoop polymeer
De CO_2-emissie verbonden aan de inkoop en het verbruik van metaalzouten en polymeer wordt bepaald door de opgegeven hoeveelheid te vermenigvuldigen met de CO_2-emissiefactor. Deze emissiefactor is berekend op basis van de specifieke GER-waarden en de CO_2-coëfficiënt voor primaire energie.

Bijlage 4.2 Overzicht kentallen & emissiefactoren

GWP factor			bron
CO_2	1	CO_2-eq.	
Emissiefactoren elektriciteit			
'Grijze' stroom	455	g CO_2 / kWh	CO2 prestatieladder handboek 2.2
Ingekochte duurzame elektriciteit ('groen'): Windkracht	15	g CO_2 / kWh	CO2 prestatieladder handboek 2.2
Ingekochte duurzame elektriciteit ('groen'): Waterkracht	150	g CO_2 / kWh	Generieke waarde vastgesteld door expertgroep
Ingekochte duurzame elektriciteit ('groen'): Zonne-energie	80	g CO_2 / kWh	CO2 prestatieladder handboek 2.2
Ingekochte duurzame elektriciteit ('groen'): Stortgas	80	g CO_2 / kWh	CO2 prestatieladder handboek 2.2
Ingekochte duurzame elektriciteit ('groen'): Biomassa	150	g CO_2 / kWh	Generieke waarde vastgesteld door expertgroep
Ingekochte duurzame elektriciteit ('groen'): Overig	150	g CO_2 / kWh	Generieke waarde vastgesteld door expertgroep
CO_2 emissie coëfficiënten (anders dan transport)			
Biogas	1,962	kg CO_2 / Nm3	NL brandstoffenlijst
Aardgas	1,791	kg CO_2 / Nm3	NL brandstoffenlijst
Diesel	2,649	kg CO_2 / liter	NL brandstoffenlijst en s.g. 0,835
Warmte	20,00	kg CO_2 / GJ	CO2 prestatieladder handboek 2.2
CO_2 emissie coëfficiënten transport			
Benzine	2.780	g CO_2 / liter	CO2 prestatieladder handboek 2.2
Diesel	3.135	g CO_2 / liter	CO2 prestatieladder handboek 2.2
LPG	1.860	g CO_2 / liter	CO2 prestatieladder handboek 2.2
Benzine	215	g CO_2/ km	CO2 prestatieladder handboek 2.2
Diesel	205	g CO_2/ km	CO2 prestatieladder handboek 2.2
LPG	175	g CO_2/ km	CO2 prestatieladder handboek 2.2
Personen auto brandstof type niet bekend	210	g CO_2/ km	CO2 prestatieladder handboek 2.2
Trein	65	g CO_2 / reizigerskm	CO2 prestatieladder handboek 2.2
Zakelijke vliegkilometers, start-stop < 700 km	270	g CO_2 / reizigerskm	CO2 prestatieladder handboek 2.2
Zakelijke vliegkilometers, start-stop 700 - 2.500 km	200	g CO_2 / reizigerskm	CO2 prestatieladder handboek 2.2
Zakelijke vliegkilometers, start-stop > 2.500 km	135	g CO_2 / reizigerskm	CO2 prestatieladder handboek 2.2
Vrachtauto < 20 ton	295	g CO_2 / tonkm	CO2 prestatieladder handboek 2.2
Vrachtauto > 20 ton	110	g CO_2 / tonkm	CO2 prestatieladder handboek 2.2
Trekker met oplegger	80	g CO_2 / tonkm	CO2 prestatieladder handboek 2.2
Binnenvaartschip < 350 ton	70	g CO_2 / tonkm	Generieke waarde vastgesteld door expertgroep
Binnenvaartschip 350 ton - 550 ton	70	g CO_2 / tonkm	CO2 prestatieladder handboek 2.2
Binnenvaartschip 1350 ton	60	g CO_2 / tonkm	CO2 prestatieladder handboek 2.2
Binnenvaartschip 5500 ton	30	g CO_2 / tonkm	CO2 prestatieladder handboek 2.2

CO_2 emissie coëfficiënten chemicaliën			
Aluminiumchloride	836	g CO_2 / kg	Op basis van GER-waarde 14,9 MJ/kg STOWA en 56,1 kg CO2/GJ energie
Aluminiumsulfaat	527	g CO_2 / kg	Op basis van GER-waarde 9,4 MJ/kg STOWA en 56,1 kg CO2/GJ energie
IJzerchloride	914	g CO_2 / kg	Op basis van GER-waarde 16,3 MJ/kg STOWA en 56,1 kg CO2/GJ energie
IJzerchlorosulfaat	690	g CO_2 / kg	Op basis van GER-waarde 12,3 MJ/kg STOWA en 56,1 kg CO2/GJ energie
IJzersulfaat	191	g CO_2 / kg	Op basis van GER-waarde 3,4 MJ/kg STOWA en 56,1 kg CO2/GJ energie
Magnesiumchloride, 54% oplossing	118	g CO_2 / kg	Op basis van GER-waarde 2,1 MJ/kg STOWA en 56,1 kg CO2/GJ energie
Magnesiumchloride, anhydride	1324	g CO_2 / kg	Op basis van GER-waarde 23,6 MJ/kg STOWA en 56,1 kg CO2/GJ energie
Magnesiumchloride, hydraat, vaste vorm	185	g CO_2 / kg	Op basis van GER-waarde 3,3 MJ/kg STOWA en 56,1 kg CO2/GJ energie
Magnesiumoxide	157	g CO_2 / kg	Op basis van GER-waarde 2,8 MJ/kg STOWA en 56,1 kg CO2/GJ energie
Natriumhypochloriet	982	g CO_2 / kg	Op basis van GER-waarde 17,5 MJ/kg STOWA en 56,1 kg CO2/GJ energie
Polyaluminiumchloride	1091	g CO_2 / kg	Op basis van GER-waarde 19,5 MJ/kg STOWA en 56,1 kg CO2/GJ energie
Polyaluminiumsulfaat	971	g CO_2 / kg	Op basis van GER-waarde 17,3 MJ/kg STOWA en 56,1 kg CO2/GJ energie
Inkoop metaalzouten, overig	881	g CO_2 / kg	Op basis van GER-waarde 15,7 MJ/kg in energie onder één noemer en 56,1 kg CO_2/GJ energie
Poly-electroliet, emulsie 50%	3.616	g CO_2 / kg	Op basis van GER-waarde 64,5 MJ/kg STOWA en 56,1 kg CO2/GJ energie
Poly-electroliet, poeder 99% zuiver	4.516	g CO_2 / kg	Op basis van GER-waarde 80,5 MJ/kg STOWA en 56,1 kg CO2/GJ energie
Inkoop polymeer, overig	4.456	g CO_2 / kg	Op basis van gemiddelde van polymeren die gespecificeerd zijn.
Overige parameters			
km-prijs openbaar vervoer	€ 0,18	per km	
Aandeel brandstofkosten in aanbesteed werk	15%		
Methaan gehalte biogas	65%		
Methaan soortelijk gewicht	0,68	kg/m^3	
Benzine (Euro95)	€ 1,74	per liter	Travelcard NL / CBS
Diesel	€ 1,42	per liter	Travelcard NL / CBS
Diesel (rood)	€ 1,05	per liter	Travelcard NL / CBS
LPG	€ 0,73	per liter	Travelcard NL / CBS

Berekening aandeel eigen opwekking duurzame energie

Het aandeel eigen opwekking duurzame energie is de deling van het totaal van de eigen opwekking duurzame energie door het totale primair energiegebruik.

Het totaal primair energiegebruik is gelijk aan het totaal van alle ingekochte energiedragers en de binnen de inrichting opgewekte duurzame energie, minus de terug- en doorgeleverde energiedragers. Dit op basis van primair energiegebruik. Voor bijvoorbeeld elektriciteit wordt gerekend met een rendement van 40% door opwekkings- en transportverliezen. Eén kilowattuur is gelijk aan 9 MJ primaire energie.

Bijlage 5 Totale CO_2 klimaatvoetafdruk en de individuele CO_2 klimaatvoet-afdrukken van de waterschappen

Waterschap ..... bladzijde

Totaal van alle waterschappen 74

Waterschap Aa en Maas 76
Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht 78
Waterschap Brabantse Delta 80
Waterschap De Dommel 82
Hoogheemraadschap van Delfland 84
Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier 86
Hoogheemraadschap van Rijnland 88
Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard 90
Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden 92
Waterschap Noorderzijlvest 94
Waterschap Regge en Dinkel 96
Waterschap Reest & Wieden 98
Waterschap Velt En Vecht 100
Waterschap Vallei en Veluwe 102
Waterschapbedrijf Limburg 104
Wetterskip Fryslân 106
Waterschap Groot Salland 108
Waterschap Hunze en Aa's 110
Waterschap Hollandse Delta 112
Waterschap Peel en Maasvallei 114
Waterschap Rijn en IJssel 116
Waterschap Roer en Overmaas 118
Waterschap Scheldestromen 120
Waterschap Rivierenland 122
Waterschap Zuiderzeeland 124

Klimaatvoetafdruk Waterschappen totaal, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	3.409.036	2.565.821	Nm3	6.107	4.596	1,6%	75%	75%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	286.681	97.335	liter	759	258	0,1%	34%	34%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	871	1.477	GJ	58	99	0,0%	170%	170%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	2.097.111	2.068.021	Nm3	3.757	3.705	1,3%	99%	99%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	1.805.055	1.766.995	liter	4.782	4.681	1,6%	98%	98%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	3.515	GJ	0	22	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	1.687.695	2.491.265	Nm3	3.023	4.463	1,6%	148%	148%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	2.745.579	3.124.638	liter	8.391	9.411	3,3%	114%	112%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	3.357.696	3.515.807	liter	10.514	11.001	3,8%	105%	105%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	624.870.104	585.769.865	kWh	118.209	85.034	29,7%	94%	72%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	144.709.606	151.242.256	kWh	27.227	21.814	7,6%	105%	80%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	28.698.688	28.755.937	kWh	6.020	4.204	1,5%	100%	70%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	10.276	9.898	GJ	206	198	0,1%	96%	96%
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	23.846.041	20.308.942	km	5.008	4.265	1,5%	85%	85%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	45.090.372	43.298.863	km	9.469	11.516	4,0%	96%	122%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	4.198.784	6.216.936	km	273	404	0,1%	148%	148%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	650.784	1.082.818	km	100	150	0,1%	166%	150%
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	6.303.278	6.268.362	l	19.761	19.651	6,9%	99%	99%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	2.655.350	5.117.858	l	8.325	16.044	5,6%	193%	193%
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	44.011	193.378	l	138	606	0,2%	439%	439%
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	59.361	54.571	ton	52.283	42.285	14,8%	92%	81%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	7.582	9.475	ton	33.813	42.217	14,7%	125%	125%
Totaal						**318.221**	**286.625**	**100%**		**90%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	95.581.892	104.362.934	Nm3	187.518	204.745	94,3%	109%	109%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	379.069	82.372	Nm3	4.189	910	0,4%	22%	22%
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	6.449.049	5.876.557	Nm3	12.652	11.529	5,3%	91%	91%
Totaal			102.410.010	110.321.863	Nm3	204.359	217.185	100%	108%	106%

Klimaatmonitor 2014 Waterschappen totaal (vervolg)

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	125.294	90.127	31,4%	72%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	86.096	84.503	29,5%	98%
Watersysteem (brandstof & elek.)	35.765	30.221	10,5%	84%
Vrachttransport & personenvervoer	61.978	73.048	25,5%	118%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	9.088	8.725	3,0%	96%
Totaal	**318.221**	**286.625**	**100%**	**90,1%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	37.391	38.235	13%	102%
Scope 2	151.661	111.251	39%	73%
Scope 3	129.169	137.139	48%	106%
Totaal	**318.221**	**286.625**	**100%**	**90,1%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	6.815,8	5.219,4	1.359,3	237,1
Aardgas	TJ	225,5	81,2	65,5	78,8
Warmte	TJ	-24,1	-21,7	-11,3	8,9
Biogas	TJ	2.431,7	2.431,7	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	71,5	4,9	66,5	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**9.520,3**	**7.715,6**	**1.479,9**	**324,8**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	2.621,1	2.612,8	0,9	7,4
Inkoop	TJ	6.900,3	5.275,8	1.358,9	265,6
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	9.521,4	7.888,6	1.359,8	273,1
Eigen opwekking	%	**27,5%**	33,9%	0,1%	2,3%
Inkoop	%	72,5%	68,4%	91,8%	81,8%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	100,0%	102,2%	91,9%	84,1%

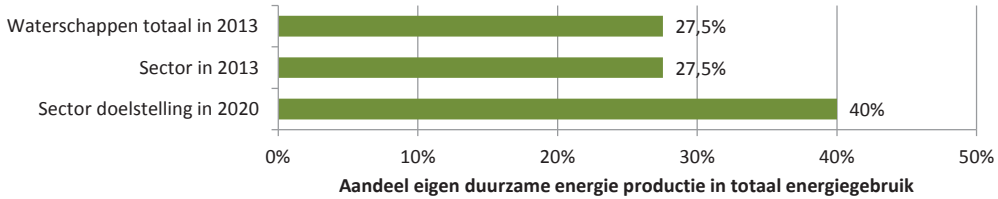

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

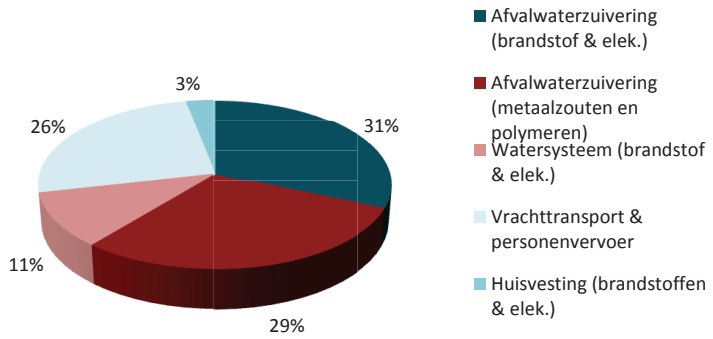

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

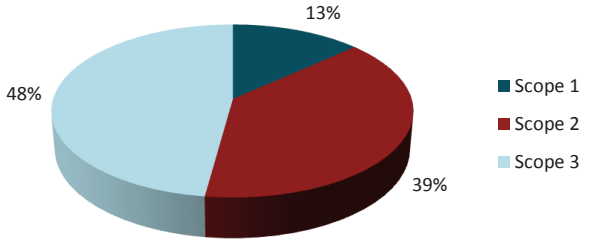

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

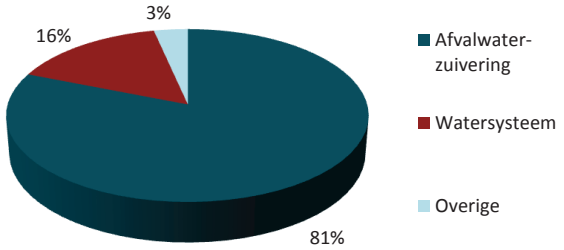

Klimaatvoetafdruk Waterschap Aa en Maas, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	56.633	80.811	Nm3	101	145	1,0%	143%	143%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	29.544	30.901	Nm3	53	55	0,4%	105%	105%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	97.733	91.733	Nm3	175	164	1,1%	94%	94%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	15.496	101.718	liter	44	314	2,1%	656%	719%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	82.270	4.267	liter	256	13	0,1%	5%	5%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	31.102.796	29.998.378	kWh	4.665	4.500	30,2%	96%	96%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	1.997.851	1.435.946	kWh	300	215	1,4%	72%	72%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	1.184.283	1.138.595	kWh	178	171	1,1%	96%	96%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	1.387.143	1.276.101	km	291	268	1,8%	92%	92%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	2.782.954	2.525.000	km	584	530	3,6%	91%	91%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	104.433	59.204	km	7	4	0,0%	57%	57%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	32.000	64.934	km	5	9	0,1%	203%	168%
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	222.636	607.248	l	698	1.904	12,8%	273%	273%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	746.826	707.714	l	2.341	2.219	14,9%	95%	95%
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	2.117	2.031	ton	1.865	1.938	13,0%	96%	104%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	572	549	ton	2.553	2.470	16,6%	96%	97%
Totaal						**14.117**	**14.918**	**100%**		**106%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	3.029.623	3.114.911	Nm3	5.944	6.111	96,1%	103%	103%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	106.813	126.175	Nm3	210	248	3,9%	118%	118%
Totaal			3.136.436	3.241.086	Nm3	6.153	6.359	100%	103%	103%

Klimaatmonitor 2014 Waterschap Aa en Maas (vervolg)

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	4.767	4.645	31,1%	97%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	4.417	4.407	29,5%	100%
Watersysteem (brandstof & elek.)	353	271	1,8%	77%
Vrachttransport & personenvervoer	4.227	5.261	35,3%	124%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	353	335	2,2%	95%
Totaal	**14.117**	**14.918**	**100%**	**105,7%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	629	692	5%	110%
Scope 2	5.143	4.886	33%	95%
Scope 3	8.345	9.341	63%	112%
Totaal	**14.117**	**14.918**	**100%**	**105,7%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	288,4	265,2	12,9	10,2
Aardgas	TJ	6,4	2,6	1,0	2,9
Warmte	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Biogas	TJ	72,6	72,6	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**367,4**	**340,4**	**13,9**	**13,2**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	75,5	75,5	0,0	0,0
Inkoop	TJ	293,2	270,0	12,9	10,2
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	368,7	345,5	12,9	10,2
Eigen opwekking	%	**20,6%**	22,2%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	79,8%	79,3%	93,0%	77,9%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	100,3%	101,5%	93,0%	77,9%

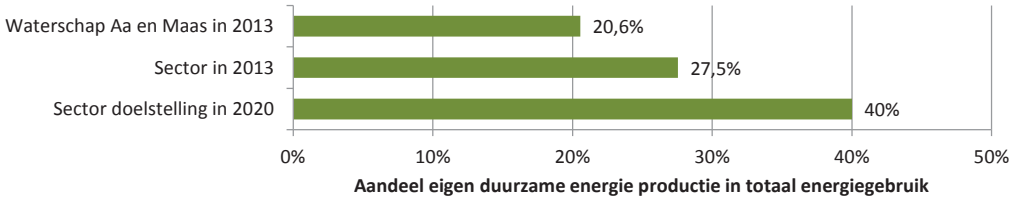

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

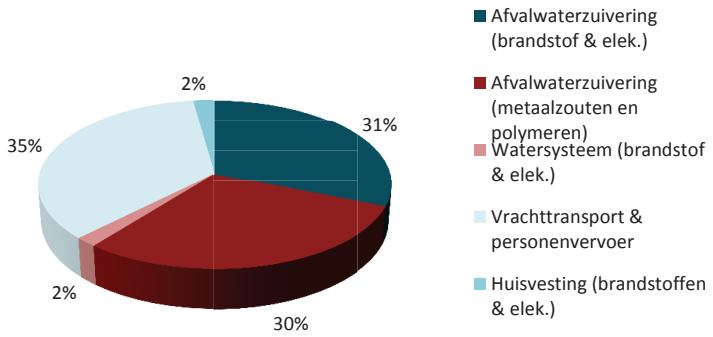

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

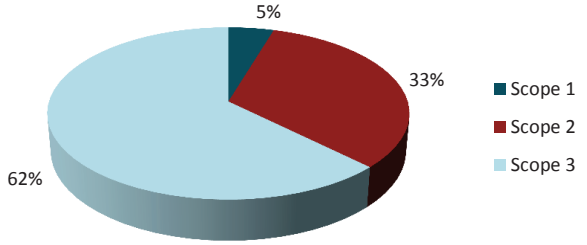

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

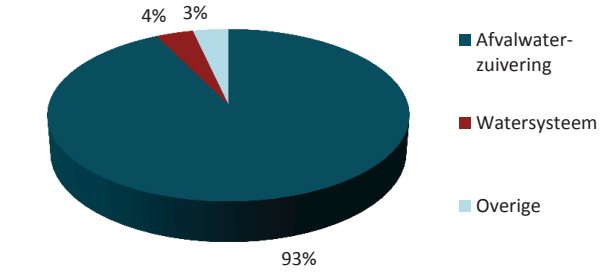

Klimaatvoetafdruk Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	CO_2 totaal [ton/jaar] [%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	144.385	-7.395	Nm3	259	-13	-0,1%	-5%	-5%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	57.121	65.987	Nm3	102	118	0,8%	116%	116%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	20.402	51.313	Nm3	37	92	0,6%	252%	252%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	65.000	104.922	liter	196	304	2,0%	161%	155%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	0	0	liter	0	0	0,0%		
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	16.300.957	16.662.413	kWh	2.445	2.499	16,1%	102%	102%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	7.730.000	7.764.678	kWh	1.160	1.165	7,5%	100%	100%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	1.638.400	1.192.440	kWh	246	179	1,2%	73%	73%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	246.042	409.204	km	52	86	0,6%	166%	166%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	655.624	2.659.222	km	138	558	3,6%	406%	406%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	918.678	3.282.393	km	60	213	1,4%	357%	357%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	0	0	km	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	209.930	294.296	l	658	923	6,0%	140%	140%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	2.534	6.326	ton	2.232	4.742	30,6%	250%	212%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	860	1.024	ton	3.836	4.626	29,9%	119%	121%
Totaal						**11.419**	**15.492**	**100%**		**136%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	CO_2 totaal [ton/jaar] [%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	11.748.641	12.259.977	Nm3	23.049	24.052	94,8%	104%	104%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	354	5.781	Nm3	4	64	0,3%	1633%	1633%
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	661.313	637.641	Nm3	1.297	1.251	4,9%	96%	96%
Totaal			12.410.308	12.903.399	Nm3	24.351	25.367	100%	104%	104%

Klimaatmonitor 2014 Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht (vervolg)

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	2.704	2.486	16,0%	92%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	6.067	9.368	60,5%	154%
Watersysteem (brandstof & elek.)	1.262	1.283	8,3%	102%
Vrachttransport & personenvervoer	1.103	2.084	13,5%	189%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	282	271	1,7%	96%
Totaal	**11.419**	**15.492**	**100%**	**135,7%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	594	501	3%	84%
Scope 2	3.850	3.843	25%	100%
Scope 3	6.975	11.148	72%	160%
Totaal	**11.419**	**15.492**	**100%**	**135,7%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	230,6	150,0	69,9	10,7
Aardgas	TJ	3,5	-0,2	2,1	1,6
Warmte	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Biogas	TJ	285,7	285,7	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**519,7**	**435,4**	**72,0**	**12,4**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	307,6	307,6	0,0	0,0
Inkoop	TJ	230,6	150,0	69,9	10,7
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	538,2	457,6	69,9	10,7
Eigen opwekking	%	**59,2%**	70,7%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	44,4%	34,4%	97,1%	86,9%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	103,6%	105,1%	97,1%	86,9%

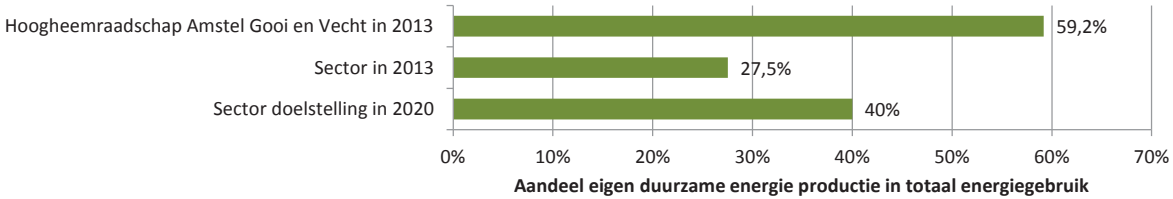

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

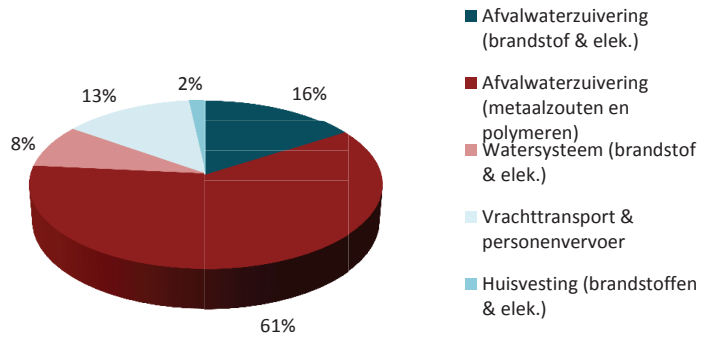

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

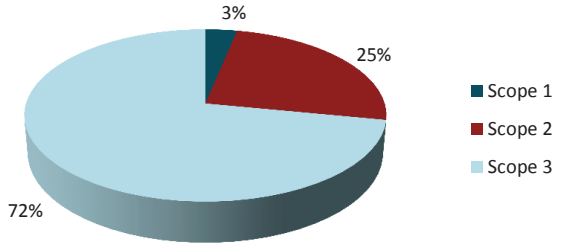

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

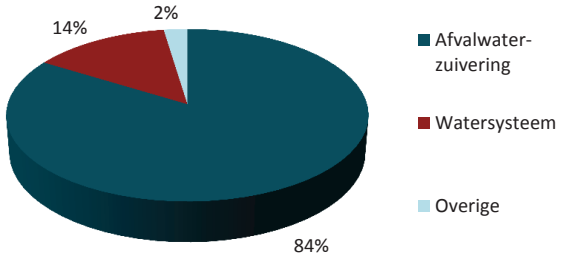

Klimaatvoetafdruk Waterschap Brabantse Delta, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	53.096	130.521	Nm3	95	234	1,7%	246%	246%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	183.233	27.161	liter	485	72	0,5%	15%	15%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	163.689	161.348	Nm3	293	289	2,1%	99%	99%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	132.608	205.732	liter	407	632	4,6%	155%	155%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	171.500	160.000	liter	536	502	3,7%	93%	94%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	41.331.315	30.823.584	kWh	6.200	4.624	33,7%	75%	75%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	3.500.000	5.782.891	kWh	525	867	6,3%	165%	165%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	1.315.818	1.517.870	kWh	197	228	1,7%	115%	115%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	1.492.313	1.304.910	km	313	274	2,0%	87%	87%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	3.268.535	2.769.480	km	686	582	4,2%	85%	85%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	198.239	148.467	km	13	10	0,1%	75%	75%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	0	195.000	km	0	26	0,2%		
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	327.895	337.081	l	1.028	1.057	7,7%	103%	103%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	57.690	90.008	l	181	282	2,1%	156%	156%
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	3.688	l	0	12	0,1%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	5.088	4.336	ton	4.481	2.168	15,8%	85%	48%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	254	410	ton	1.134	1.850	13,5%	161%	163%
Totaal						**16.576**	**13.708**	**100%**		**83%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	4.019.356	6.375.904	Nm3	7.885	12.509	94,9%	159%	159%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	412	895	Nm3	5	10	0,1%	217%	217%
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	232.152	337.751	Nm3	455	663	5,0%	145%	145%
Totaal			4.251.920	6.714.550	Nm3	8.345	13.181	100%	158%	158%

Klimaatmonitor 2014 Waterschap Brabantse Delta (vervolg)

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	6.780	4.929	36,0%	73%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	5.615	4.019	29,3%	72%
Watersysteem (brandstof & elek.)	525	867	6,3%	165%
Vrachttransport & personenvervoer	3.165	3.376	24,6%	107%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	491	517	3,8%	105%
Totaal	**16.576**	**13.708**	**100%**	**82,7%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	1.817	1.729	13%	95%
Scope 2	6.922	5.719	42%	83%
Scope 3	7.837	6.261	46%	80%
Totaal	**16.576**	**13.708**	**100%**	**82,7%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	349,4	283,6	52,1	13,7
Aardgas	TJ	9,2	4,1	0,0	5,1
Warmte	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Biogas	TJ	148,6	148,6	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	1,0	1,0	0,0	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**508,1**	**437,3**	**52,1**	**18,8**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	165,1	165,0	0,0	0,0
Inkoop	TJ	343,1	277,4	52,0	13,7
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	508,2	442,5	52,1	13,7
Eigen opwekking	%	**32,5%**	37,7%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	67,5%	63,4%	100,0%	72,8%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	100,0%	101,2%	100,0%	72,8%

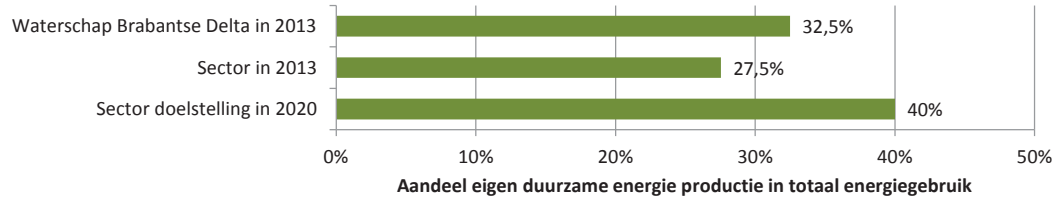

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

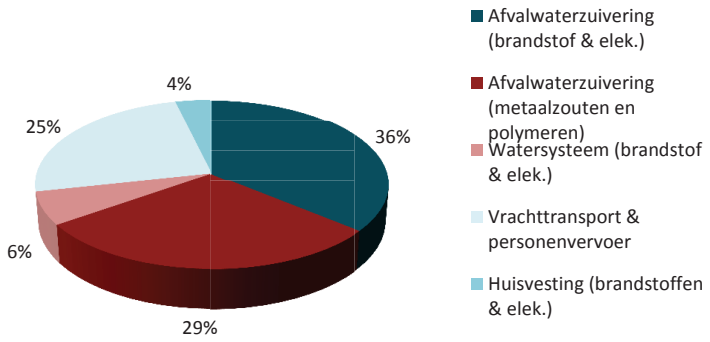

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

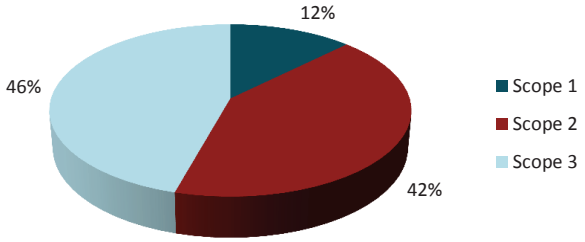

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

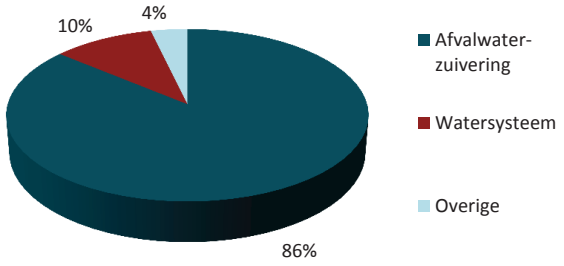

Klimaatvoetafdruk Waterschap De Dommel, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	92.297	161.397	Nm3	165	289	2,6%	175%	175%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	184	312	GJ	12	21	0,2%	169%	169%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	148.936	139.186	Nm3	267	249	2,3%	93%	93%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	114.954	117.009	liter	346	352	3,2%	102%	102%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	77.000	91.674	liter	241	287	2,6%	119%	119%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	32.468.933	32.404.420	kWh	4.870	4.861	44,0%	100%	100%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	397.910	350.896	kWh	60	53	0,5%	88%	88%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	1.265.600	1.092.543	kWh	190	164	1,5%	86%	86%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	1.111.117	1.029.709	km	233	216	2,0%	93%	93%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	2.202.830	2.259.067	km	463	474	4,3%	103%	103%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	70.472	73.401	km	5	5	0,0%	104%	104%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	0	2.200	km	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	390.066	358.805	l	1.223	1.125	10,2%	92%	92%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	0	170.892	l	0	536	4,8%		
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	16.507	l	0	52	0,5%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	13.125	364	ton	11.560	229	2,1%	3%	2%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	470	473	ton	2.096	2.136	19,3%	101%	102%
Totaal						**21.732**	**11.049**	**100%**		**51%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	2.623.271	2.735.626	Nm3	5.146	5.367	99,9%	104%	104%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	404	Nm3	0	4	0,1%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	1.351	0	Nm3	3	0	0,0%	0%	0%
Totaal			2.624.622	2.736.030	Nm3	5.149	5.371	100%	104%	104%

Klimaatmonitor 2014 Waterschap De Dommel (vervolg)

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	5.048	5.171	46,8%	102%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	13.656	2.365	21,4%	17%
Watersysteem (brandstof & elek.)	60	53	0,5%	88%
Vrachttransport & personenvervoer	2.511	3.048	27,6%	121%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	457	413	3,7%	90%
Totaal	**21.732**	**11.049**	**100%**	**50,8%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	1.032	1.199	11%	116%
Scope 2	5.120	5.077	46%	99%
Scope 3	15.580	4.773	43%	31%
Totaal	**21.732**	**11.049**	**100%**	**50,8%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	304,9	291,9	3,2	9,8
Aardgas	TJ	9,5	5,1	0,0	4,4
Warmte	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Biogas	TJ	63,7	63,7	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	0,3	0,3	0,0	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**378,5**	**361,0**	**3,2**	**14,3**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	66,6	66,6	0,0	0,0
Inkoop	TJ	305,3	292,3	3,2	9,8
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	371,9	358,9	3,2	9,8
Eigen opwekking	%	**17,6%**	18,5%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	80,7%	81,0%	100,0%	68,9%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	98,3%	99,4%	100,0%	68,9%

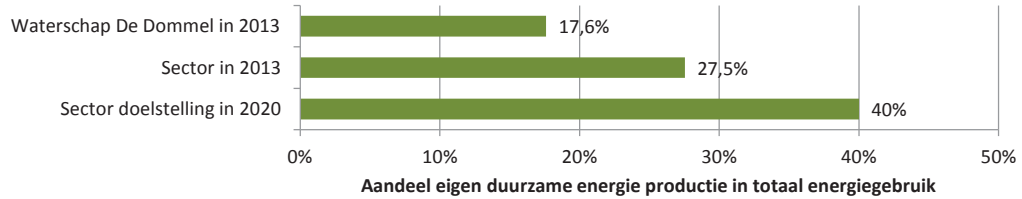

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

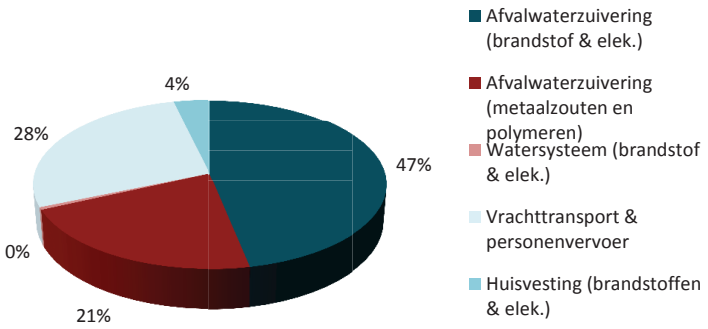

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

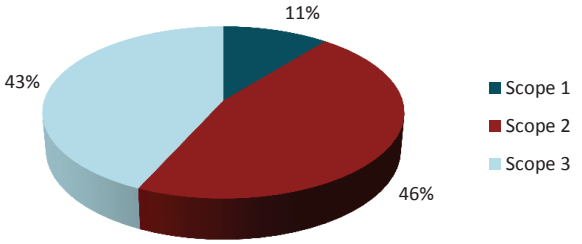

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

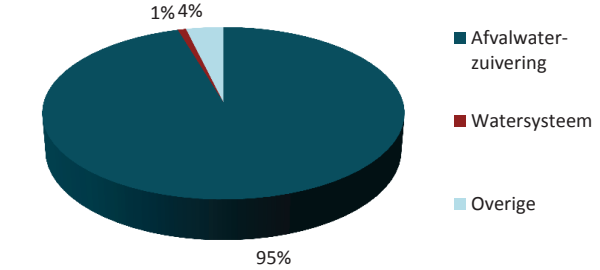

Klimaatvoetafdruk Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	64.565	88.145	Nm3	116	158	1,8%	137%	137%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	93.640	185.130	liter	294	531	5,9%	198%	181%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	5.000	3	liter	16	0	0,0%	0%	0%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	29.066.765	25.039.165	kWh	4.360	3.756	41,9%	86%	86%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	4.040.500	4.040.500	kWh	606	606	6,8%	100%	100%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	572.474	572.474	kWh	86	86	1,0%	100%	100%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	534.992	0	km	112	0	0,0%	0%	0%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	1.724.173	0	km	362	0	0,0%	0%	0%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	58.578	0	km	4	0	0,0%	0%	0%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	0	0	km	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	502.358	505.263	l	1.575	1.584	17,7%	101%	101%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	449	1.364	ton	396	1.273	14,2%	304%	322%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	232	217	ton	1.034	979	10,9%	93%	95%
Totaal						**8.960**	**8.973**	**100%**		**100%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	5.738.165	6.065.067	Nm3	11.257	11.899	91,3%	106%	106%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	1.014.237	577.349	Nm3	1.990	1.133	8,7%	57%	57%
Totaal			6.752.402	6.642.416	Nm3	13.247	13.031	100%	98%	98%

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	4.476	3.914	43,6%	87%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	1.430	2.252	25,1%	157%
Watersysteem (brandstof & elek.)	606	606	6,8%	100%
Vrachttransport & personenvervoer	2.362	2.115	23,6%	90%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	86	86	1,0%	100%
Totaal	**8.960**	**8.973**	**100%**	**100,1%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	425	689	8%	162%
Scope 2	5.052	4.448	50%	88%
Scope 3	3.483	3.836	43%	110%
Totaal	**8.960**	**8.973**	**100%**	**100,1%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	266,9	225,4	36,4	5,2
Aardgas	TJ	2,8	2,8	0,0	0,0
Warmte	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Biogas	TJ	141,3	141,3	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**411,0**	**369,5**	**36,4**	**5,2**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	154,8	154,8	0,0	0,0
Inkoop	TJ	266,9	225,4	36,4	5,2
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	421,7	380,2	36,4	5,2
Eigen opwekking	%	**37,7%**	41,9%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	64,9%	61,0%	100,0%	100,0%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	102,6%	102,9%	100,0%	100,0%

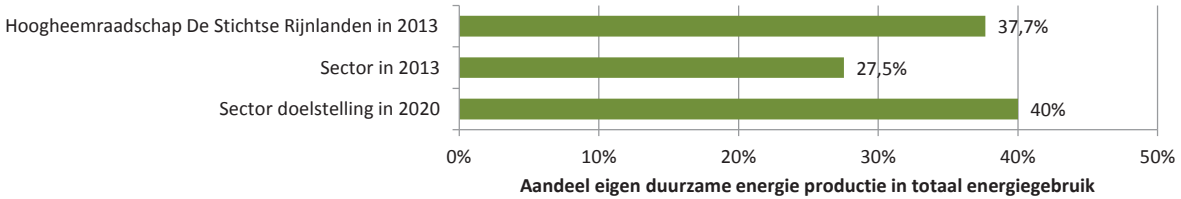

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

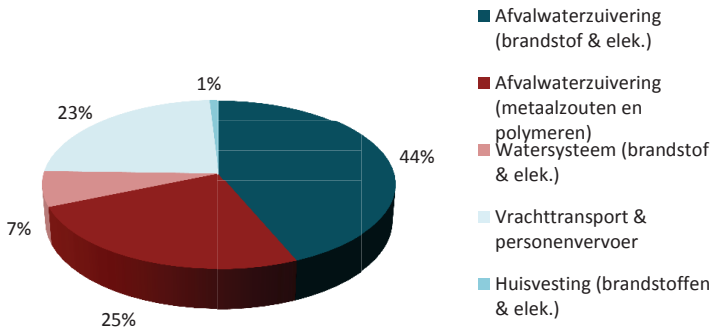

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

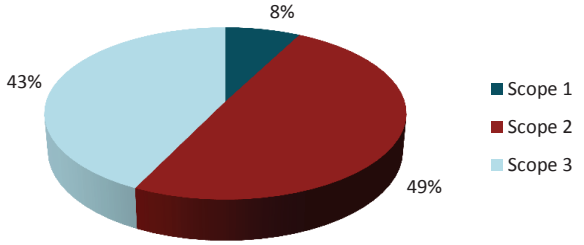

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

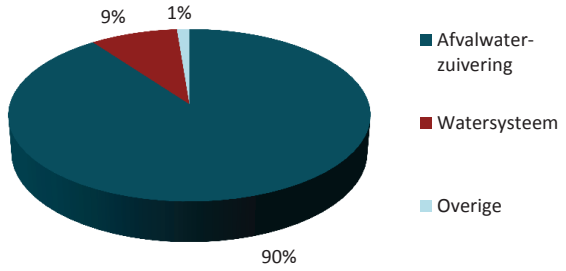

Klimaatvoetafdruk Hoogheemraadschap van Delfland, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	425.894	408.014	Nm3	763	731	5,8%	96%	96%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	17.841	3.792	liter	47	10	0,1%	21%	21%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	31.429	6.591	Nm3	56	12	0,1%	21%	21%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	0	4.320	liter	0	11	0,1%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	163.360	134.316	Nm3	293	241	1,9%	82%	82%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	37.292	38.682	liter	106	112	0,9%	104%	106%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	0	0	liter	0	0	0,0%		
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	41.647.220	39.317.612	kWh	17.064	5.615	44,4%	94%	33%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	5.300.000	5.269.722	kWh	795	753	6,0%	99%	95%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	1.906.332	1.532.148	kWh	286	219	1,7%	80%	77%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	725.000	525.000	km	152	110	0,9%	72%	72%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	1.050.000	1.075.000	km	221	226	1,8%	102%	102%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	177.778	191.667	km	12	12	0,1%	108%	108%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	23.800	32.000	km	4	4	0,0%	134%	112%
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	287.423	334.054	l	901	1.047	8,3%	116%	116%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	81.000	55.600	l	254	174	1,4%	69%	69%
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	31.994	167.165	l	100	524	4,1%	522%	522%
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	3.050	1.788	ton	2.686	1.604	12,7%	59%	60%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	292	344	ton	1.301	1.242	9,8%	118%	95%
Totaal						**25.041**	**12.648**	**100%**		**51%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	9.527.785	11.017.919	Nm3	18.692	21.616	99,8%	116%	116%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	19.268	21.034	Nm3	38	41	0,2%	109%	109%
Totaal			9.547.053	11.038.953	Nm3	18.730	21.657	100%	116%	116%

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	17.874	6.356	50,3%	36%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	3.987	2.846	22,5%	71%
Watersysteem (brandstof & elek.)	851	776	6,1%	91%
Vrachttransport & personenvervoer	1.750	2.211	17,5%	126%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	579	459	3,6%	79%
Totaal	**25.041**	**12.648**	**100%**	**50,5%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	1.266	1.117	9%	88%
Scope 2	18.145	6.586	52%	36%
Scope 3	5.631	4.945	39%	88%
Totaal	**25.041**	**12.648**	**100%**	**50,5%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	414,8	353,5	47,4	13,8
Aardgas	TJ	17,4	12,9	0,2	4,3
Warmte	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Biogas	TJ	256,7	256,7	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	0,3	0,1	0,2	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**689,1**	**623,3**	**47,8**	**18,0**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	257,5	257,5	0,0	0,0
Inkoop	TJ	417,5	356,3	47,4	13,8
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	675,0	613,8	47,4	13,8
Eigen opwekking	%	**37,4%**	41,3%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	60,6%	57,2%	99,2%	76,4%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	97,9%	98,5%	99,2%	76,4%

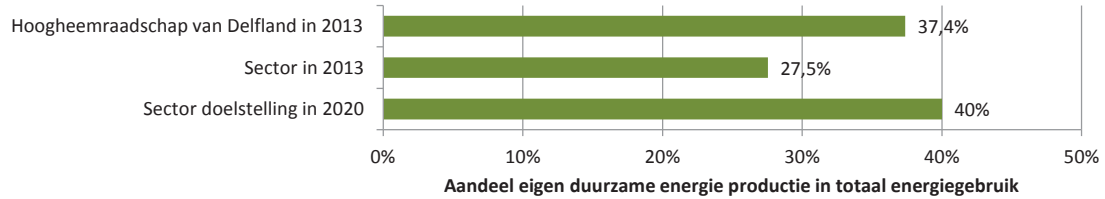

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

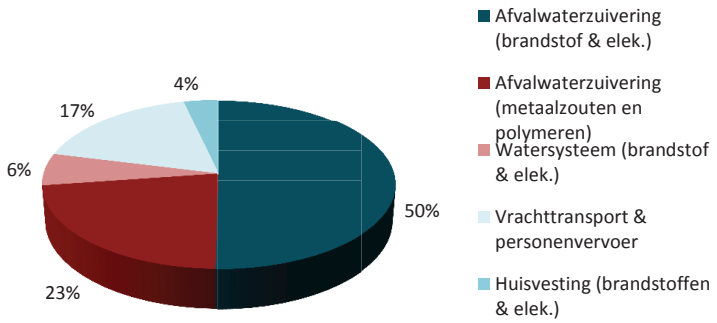

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

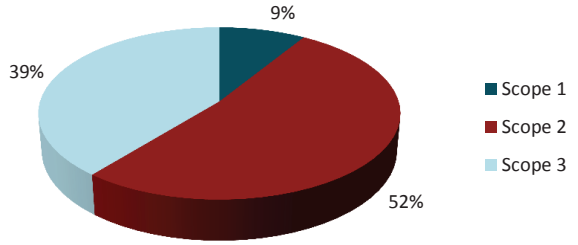

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

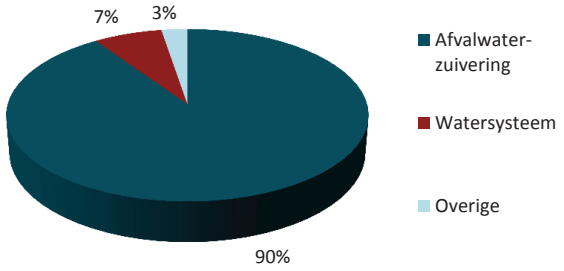

Klimaatvoetafdruk Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	CO_2 totaal [ton/jaar] [%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	122.730	-801.130	Nm3	220	-1.435	-8,3%	-653%	-653%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	145.050	134.615	Nm3	260	241	1,4%	93%	93%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	73.850	50.000	liter	196	132	0,8%	68%	68%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	202.316	238.365	Nm3	362	427	2,5%	118%	118%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	214.070	240.720	liter	648	742	4,3%	112%	115%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	209.346	143.290	liter	656	449	2,6%	68%	68%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	44.791.488	49.391.547	kWh	20.380	7.054	41,0%	110%	35%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	17.876.246	17.472.048	kWh	8.134	2.495	14,5%	98%	31%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	3.585.957	4.141.462	kWh	1.632	591	3,4%	115%	36%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	8.056	7.000	GJ	161	140	0,8%	87%	87%
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	0	864.205	km	0	181	1,1%		
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	0	4.597.365	km	0	965	5,6%		
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	0	214.556	km	0	14	0,1%		
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	0	0	km	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	108.303	168.421	l	340	528	3,1%	156%	156%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	1.646	2.622	ton	1.450	2.185	12,7%	159%	151%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	0	550	ton	2	2.483	14,4%	#####	#####
Totaal						**34.440**	**17.194**	**100%**		**50%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	CO_2 totaal [ton/jaar] [%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	3.052.802	3.373.331	Nm3	5.989	6.618	85,8%	110%	110%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	37.920	Nm3	0	419	5,4%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	866.198	344.612	Nm3	1.699	676	8,8%	40%	40%
Totaal			3.918.999	3.755.863	Nm3	7.689	7.713	100%	96%	100%

Klimaatmonitor 2014 Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (vervolg)

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	20.761	5.759	33,5%	28%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	1.452	4.667	27,1%	322%
Watersysteem (brandstof & elek.)	8.589	2.869	16,7%	33%
Vrachttransport & personenvervoer	1.644	2.880	16,8%	175%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	1.994	1.018	5,9%	51%
Totaal	**34.440**	**17.194**	**100%**	**49,9%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	2.342	557	3%	24%
Scope 2	30.307	10.280	60%	34%
Scope 3	1.791	6.356	37%	355%
Totaal	**34.440**	**17.194**	**100%**	**49,9%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	616,7	444,5	157,2	14,9
Aardgas	TJ	-13,6	-25,4	4,3	7,5
Warmte	TJ	7,8	7,8	0,0	0,0
Biogas	TJ	78,6	78,6	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	1,8	0,0	1,8	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**691,3**	**505,5**	**163,3**	**22,4**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	88,6	87,5	0,0	1,1
Inkoop	TJ	639,0	444,5	157,2	37,3
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	727,7	532,0	157,2	38,4
Eigen opwekking	%	**12,8%**	17,3%	0,0%	5,1%
Inkoop	%	92,4%	87,9%	96,3%	166,1%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	105,3%	105,2%	96,3%	171,1%

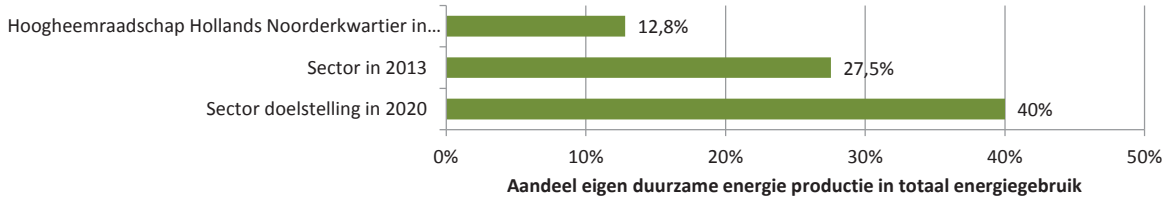

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

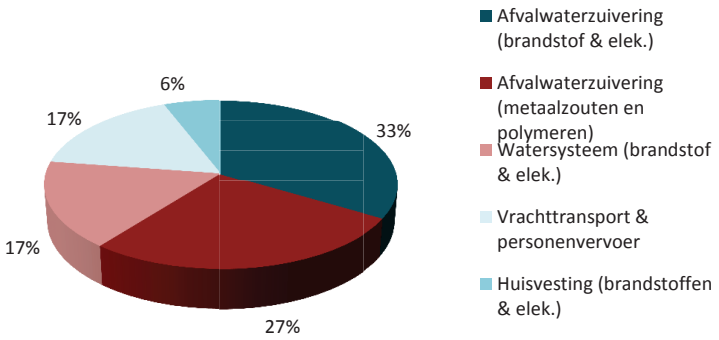

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

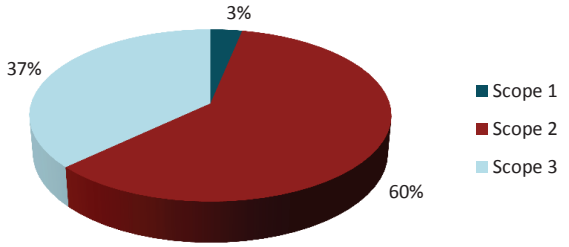

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

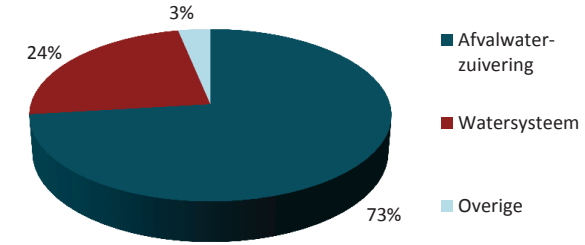

Klimaatvoetafdruk Hoogheemraadschap van Rijnland, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	131.791	227.066	Nm3	236	407	2,3%	172%	172%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	5.095	1.437	liter	13	4	0,0%	28%	28%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	0	44.940	Nm3	0	81	0,5%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	184.000	257.652	liter	487	683	3,9%	140%	140%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	47.000	56.436	Nm3	84	101	0,6%	120%	120%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	104.783	128.530	liter	320	383	2,2%	123%	120%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	82.127	82.127	liter	251	251	1,4%	100%	100%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	46.472.231	42.889.595	kWh	6.971	6.125	34,6%	92%	88%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	13.666.000	13.102.693	kWh	2.050	1.871	10,6%	96%	91%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	2.250.000	1.904.324	kWh	338	272	1,5%	85%	81%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	267	GJ	0	5	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	408.631	393.112	km	86	83	0,5%	96%	96%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	4.135.245	3.519.081	km	868	739	4,2%	85%	85%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	105.878	141.762	km	7	9	0,1%	134%	134%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	45.800	73.582	km	6	10	0,1%	161%	168%
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	940.989	940.989	l	2.950	2.950	16,7%	100%	100%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	3.780	3.813	ton	3.329	2.394	13,5%	101%	72%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	290	301	ton	1.293	1.340	7,6%	104%	104%
Totaal						**19.291**	**17.708**	**100%**		**92%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	2.666.177	3.039.022	Nm3	5.231	5.962	89,3%	114%	114%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	889.905	364.995	Nm3	1.746	716	10,7%	41%	41%
Totaal			3.556.082	3.404.017	Nm3	6.977	6.678	100%	96%	96%

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	7.220	6.536	36,9%	91%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	4.623	3.734	21,1%	81%
Watersysteem (brandstof & elek.)	2.537	2.634	14,9%	104%
Vrachttransport & personenvervoer	4.489	4.426	25,0%	99%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	422	378	2,1%	90%
Totaal	**19.291**	**17.708**	**100%**	**91,8%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	1.393	1.909	11%	137%
Scope 2	9.358	8.274	47%	88%
Scope 3	8.540	7.525	42%	88%
Totaal	**19.291**	**17.708**	**100%**	**91,8%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	521,1	386,0	117,9	17,1
Aardgas	TJ	10,4	7,2	1,4	1,8
Warmte	TJ	0,3	0,0	0,0	0,3
Biogas	TJ	70,8	70,8	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	9,2	0,1	9,2	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**611,8**	**464,1**	**128,5**	**19,2**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	81,1	81,1	0,0	0,0
Inkoop	TJ	521,4	386,0	117,9	17,4
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	602,5	467,1	117,9	17,4
Eigen opwekking	%	**13,3%**	17,5%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	85,2%	83,2%	91,7%	90,7%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	98,5%	100,7%	91,7%	90,7%

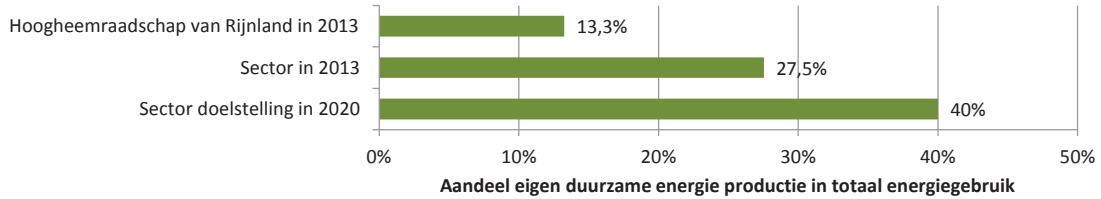

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

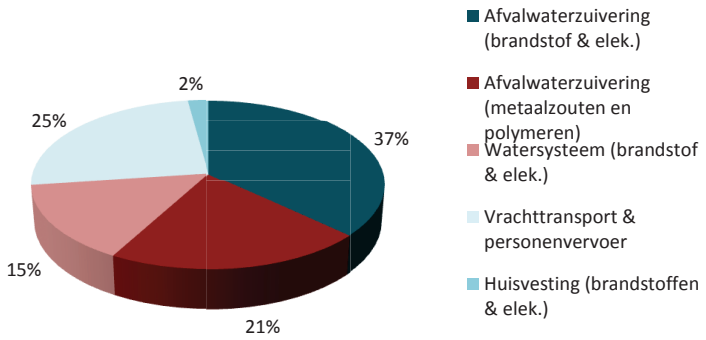

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

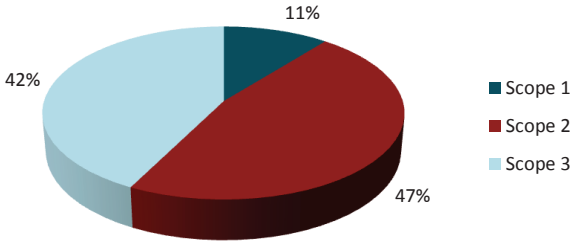

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

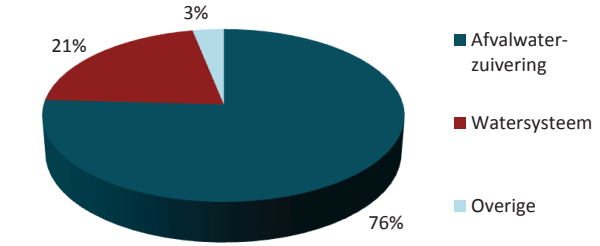

Klimaatvoetafdruk Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	78.110	132.891	Nm3	140	238	3,4%	170%	170%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	24.347	39.149	Nm3	44	70	1,0%	161%	161%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	4.199	0	Nm3	8	0	0,0%	0%	0%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	144.715	65.388	liter	442	191	2,7%	45%	43%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	20.674	64.155	liter	63	201	2,9%	310%	318%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	14.154.673	13.523.494	kWh	2.123	1.931	27,7%	96%	91%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	6.252.890	6.604.740	kWh	938	943	13,5%	106%	101%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	940.710	935.750	kWh	141	134	1,9%	99%	95%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	2.220	2.631	GJ	44	53	0,8%	119%	119%
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	494.800	317.509	km	104	67	1,0%	64%	64%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	999.951	397.987	km	210	84	1,2%	40%	40%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	73.989	88.256	km	5	6	0,1%	119%	119%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	2.500	75.858	km	1	11	0,2%	3034%	1640%
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	95.161	46.113	l	298	145	2,1%	48%	48%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	0	237.095	l	0	743	10,7%		
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	721	583	ton	635	515	7,4%	81%	81%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	403	363	ton	1.799	1.639	23,5%	90%	91%
Totaal						**6.995**	**6.970**	**100%**		**100%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	2.463.097	2.542.547	Nm3	4.832	4.988	98,7%	103%	103%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	966	32.240	Nm3	2	63	1,3%	3337%	3337%
Totaal			2.464.063	2.574.787	Nm3	4.834	5.051	100%	104%	104%

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	2.263	2.169	31,1%	96%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	2.435	2.154	30,9%	88%
Watersysteem (brandstof & elek.)	982	1.013	14,5%	103%
Vrachttransport & personenvervoer	1.123	1.447	20,8%	129%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	193	186	2,7%	96%
Totaal	**6.995**	**6.970**	**100%**	**99,6%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	696	700	10%	101%
Scope 2	3.247	3.061	44%	94%
Scope 3	3.052	3.209	46%	105%
Totaal	**6.995**	**6.970**	**100%**	**99,6%**

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

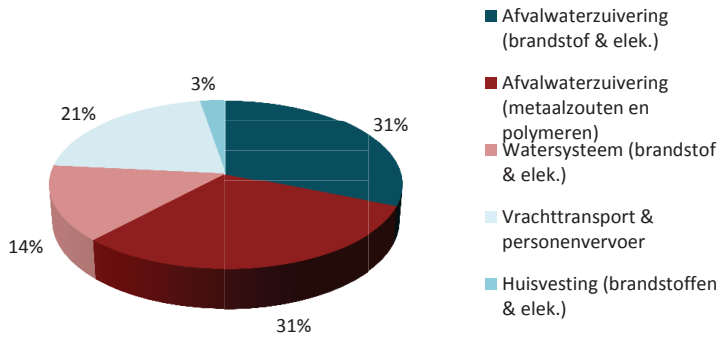

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	189,6	121,7	59,4	8,4
Aardgas	TJ	5,4	4,2	1,2	0,0
Warmte	TJ	2,9	0,0	0,0	2,9
Biogas	TJ	59,2	59,2	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**257,2**	**185,2**	**60,7**	**11,3**

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

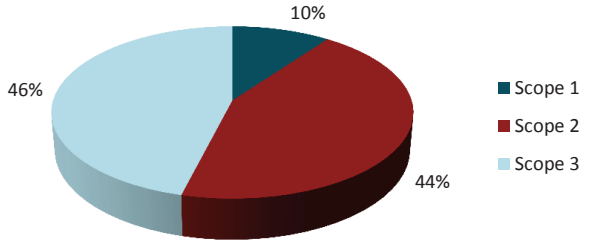

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	60,0	60,0	0,0	0,0
Inkoop	TJ	192,5	121,7	59,4	11,3
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	252,5	181,7	59,4	11,3
Eigen opwekking	%	**23,3%**	32,4%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	74,8%	65,7%	98,0%	100,0%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	98,2%	98,1%	98,0%	100,0%

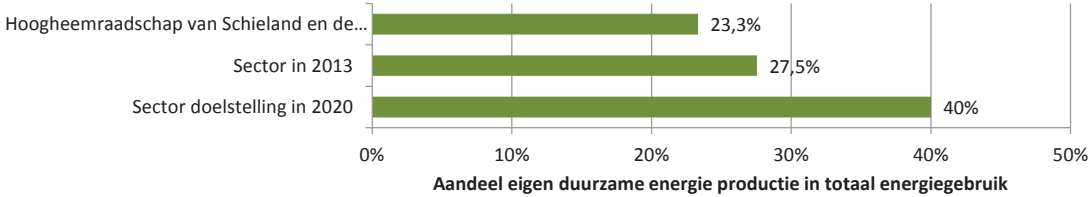

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

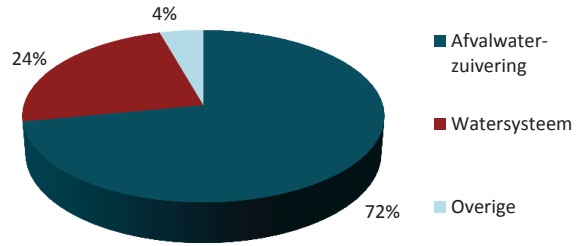

Klimaatvoetafdruk Waterschap Noorderzijlvest, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	141.690	59.980	Nm3	254	107	0,8%	42%	42%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	0	47.728	Nm3	0	85	0,7%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	620.526	620.526	liter	1.644	1.644	12,7%	100%	100%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	0	119.956	Nm3	0	215	1,7%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	141.989	229.012	liter	433	669	5,2%	161%	155%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	600.000	280.000	liter	1.881	876	6,8%	47%	47%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	11.594.277	10.887.709	kWh	1.739	1.633	12,6%	94%	94%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	3.150.000	2.687.000	kWh	473	403	3,1%	85%	85%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	689.955	689.883	kWh	103	103	0,8%	100%	100%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	1.089.568	1.089.568	km	229	229	1,8%	100%	100%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	1.487.043	1.487.043	km	312	312	2,4%	100%	100%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	195.133	222.222	km	13	14	0,1%	114%	114%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	2.175	3.000	km	1	1	0,0%	138%	146%
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	130.000	307.018	l	408	963	7,4%	236%	236%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	24.096	28.571	l	76	90	0,7%	119%	119%
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	1.000	0	l	3	0	0,0%	0%	0%
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	1.964	4.050	ton	1.730	3.864	29,9%	206%	223%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	343	379	ton	1.530	1.710	13,2%	110%	112%
Totaal						**10.827**	**12.919**	**100%**		**119%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	3.608.560	3.426.812	Nm3	7.079	6.723	98,8%	95%	95%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	76.276	42.724	Nm3	150	84	1,2%	56%	56%
Totaal			3.684.836	3.469.536	Nm3	7.229	6.807	100%	94%	94%

Klimaatmonitor 2014 Waterschap Noorderzijlvest (vervolg)

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	1.993	1.741	13,5%	87%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	3.260	5.575	43,1%	171%
Watersysteem (brandstof & elek.)	2.116	2.132	16,5%	101%
Vrachttransport & personenvervoer	3.354	3.154	24,4%	94%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	103	318	2,5%	308%
Totaal	**10.827**	**12.919**	**100%**	**119,3%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	4.211	3.597	28%	85%
Scope 2	2.315	2.140	17%	92%
Scope 3	4.300	7.183	56%	167%
Totaal	**10.827**	**12.919**	**100%**	**119,3%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	121,9	91,5	24,2	6,2
Aardgas	TJ	7,2	1,9	1,5	3,8
Warmte	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Biogas	TJ	79,8	79,8	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	22,1	0,0	22,1	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**231,0**	**173,2**	**47,8**	**10,0**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	80,8	80,8	0,0	0,0
Inkoop	TJ	128,4	98,0	24,2	6,2
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	209,2	178,8	24,2	6,2
Eigen opwekking	%	**35,0%**	46,7%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	55,6%	56,6%	50,6%	62,1%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	90,6%	103,2%	50,6%	62,1%

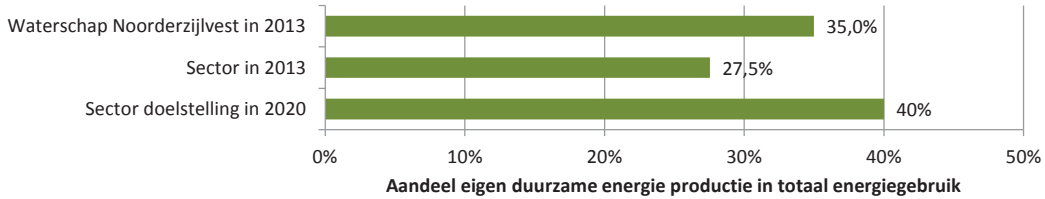

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

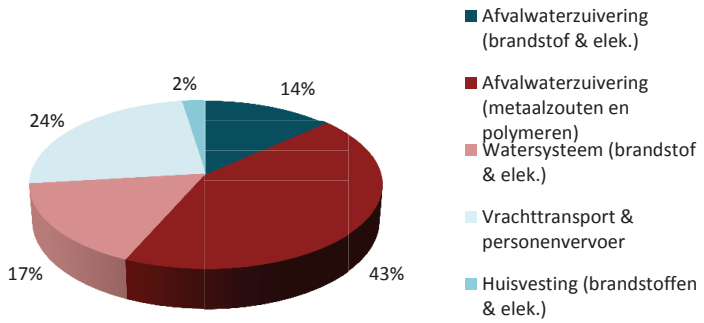

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

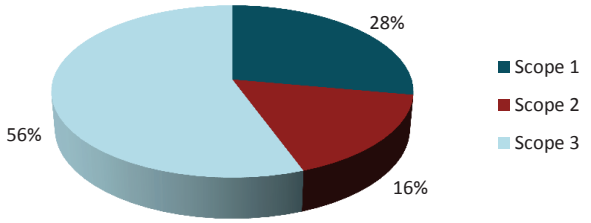

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

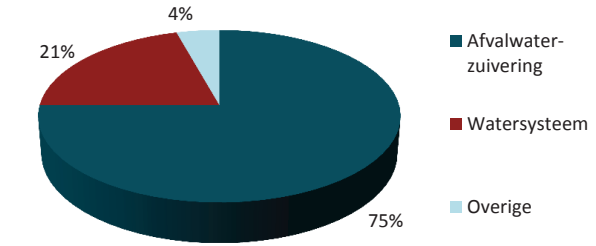

Klimaatvoetafdruk Waterschap Regge en Dinkel, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	332.036	278.860	Nm3	595	500	4,9%	84%	84%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	126.923	131.113	Nm3	227	235	2,3%	103%	103%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	60.945	86.892	liter	188	270	2,6%	143%	144%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	0	26.000	liter	0	82	0,8%		
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	21.127.655	18.604.321	kWh	3.169	2.791	27,2%	88%	88%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	314.771	267.955	kWh	47	40	0,4%	85%	85%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	1.061.847	1.061.381	kWh	159	159	1,6%	100%	100%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	1.245.243	1.402.708	km	262	295	2,9%	113%	113%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	0	1.643.192	km	0	345	3,4%		
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	221.050	11.900	km	14	1	0,0%	5%	5%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	0	2.040	km	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	757.081	341.351	l	2.373	1.070	10,4%	45%	45%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	0	140.615	l	0	441	4,3%		
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	2.184	2.675	ton	1.924	2.416	23,6%	122%	126%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	321	359	ton	1.432	1.614	15,7%	112%	113%
Totaal						**10.390**	**10.257**	**100%**		**99%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	4.892.632	5.488.349	Nm3	9.599	10.767	91,1%	112%	112%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	250.206	534.979	Nm3	491	1.050	8,9%	214%	214%
Totaal			5.142.838	6.023.328	Nm3	10.090	11.817	100%	117%	117%

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	3.764	3.290	32,1%	87%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	3.355	4.029	39,3%	120%
Watersysteem (brandstof & elek.)	47	40	0,4%	85%
Vrachttransport & personenvervoer	2.837	2.503	24,4%	88%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	387	394	3,8%	102%
Totaal	**10.390**	**10.257**	**100%**	**98,7%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	1.010	1.086	11%	107%
Scope 2	3.376	2.990	29%	89%
Scope 3	6.005	6.181	60%	103%
Totaal	**10.390**	**10.257**	**100%**	**98,7%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	179,4	167,4	2,4	9,6
Aardgas	TJ	13,0	8,8	0,0	4,1
Warmte	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Biogas	TJ	127,9	127,9	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**320,3**	**304,1**	**2,4**	**13,7**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	140,3	140,3	0,0	0,0
Inkoop	TJ	179,4	167,4	2,4	9,6
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	319,7	307,8	2,4	9,6
Eigen opwekking	%	**43,8%**	46,1%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	56,0%	55,1%	100,0%	69,7%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	99,8%	101,2%	100,0%	69,7%

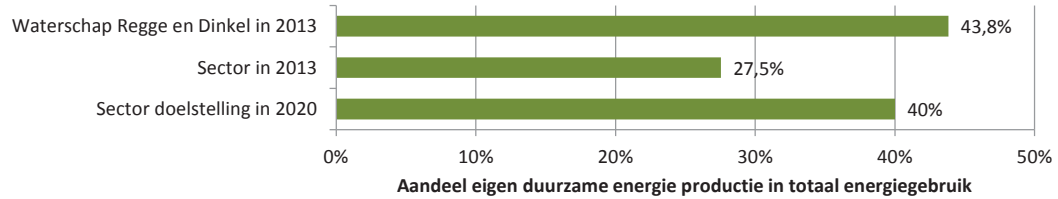

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

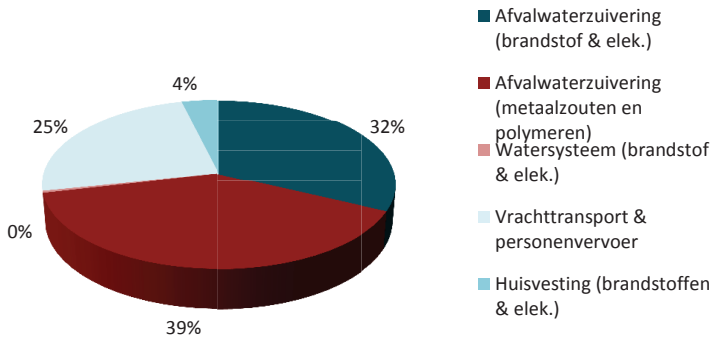

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

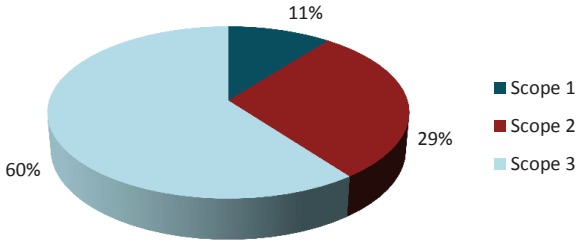

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

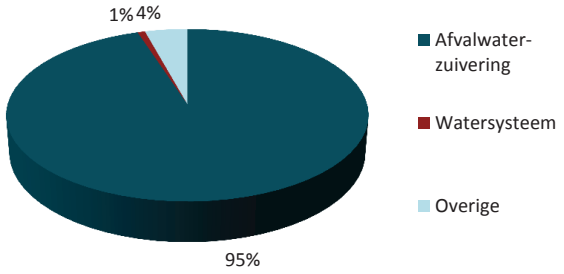

Klimaatvoetafdruk Waterschap Reest & Wieden, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	CO_2 totaal [ton/jaar] [%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	48.899	47.844	Nm3	88	86	1,1%	98%	98%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	21.284	75.110	Nm3	38	135	1,7%	353%	353%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	256.055	281.676	liter	678	746	9,3%	110%	110%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	85.863	0	Nm3	154	0	0,0%	0%	0%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	86.324	55.000	liter	267	169	2,1%	64%	63%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	137.894	367.395	liter	432	1.141	14,2%	266%	264%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	12.392.439	10.421.034	kWh	1.859	1.563	19,5%	84%	84%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	2.779.155	2.654.499	kWh	417	398	5,0%	96%	96%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	563.843	576.481	kWh	85	86	1,1%	102%	102%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	599.226	500.000	km	126	105	1,3%	83%	83%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	659.808	995.185	km	139	209	2,6%	151%	151%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	137.389	137.628	km	9	9	0,1%	100%	100%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	0	10.000	km	0	1	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	192.030	125.933	l	602	395	4,9%	66%	66%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	80.000	110.000	l	251	345	4,3%	138%	138%
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	2.712	3.098	ton	2.389	2.481	31,0%	114%	104%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	117	32	ton	522	146	1,8%	28%	28%
Totaal						**8.054**	**8.016**	**100%**		**100%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	CO_2 totaal [ton/jaar] [%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	360.269	1.747.349	Nm3	707	3.428	93,2%	485%	485%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	22.558	Nm3	0	249	6,8%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	17.800	1.223	Nm3	35	2	0,1%	7%	7%
Totaal			378.069	1.771.130	Nm3	742	3.680	100%	468%	496%

Klimaatmonitor 2014 Waterschap Reest & Wieden (vervolg)

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	1.946	1.649	20,6%	85%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	2.910	2.628	32,8%	90%
Watersysteem (brandstof & elek.)	1.133	1.279	16,0%	113%
Vrachttransport & personenvervoer	1.825	2.374	29,6%	130%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	238	86	1,1%	36%
Totaal	**8.054**	**8.016**	**100%**	**99,5%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	1.657	2.276	28%	137%
Scope 2	2.360	2.048	26%	87%
Scope 3	4.036	3.691	46%	91%
Totaal	**8.054**	**8.016**	**100%**	**99,5%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	121,8	92,7	23,9	5,2
Aardgas	TJ	3,9	1,5	2,4	0,0
Warmte	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Biogas	TJ	40,7	40,7	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	10,0	0,0	10,0	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**176,4**	**134,9**	**36,3**	**5,2**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	41,3	41,3	0,0	0,0
Inkoop	TJ	122,9	93,8	23,9	5,2
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	164,1	135,1	23,9	5,2
Eigen opwekking	%	**23,4%**	30,6%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	69,6%	69,5%	65,8%	100,0%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	93,0%	100,1%	65,8%	100,0%

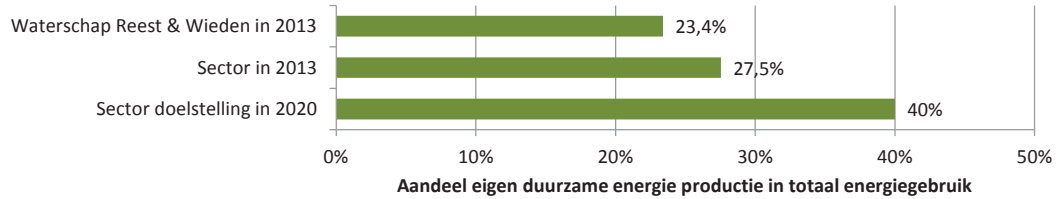

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

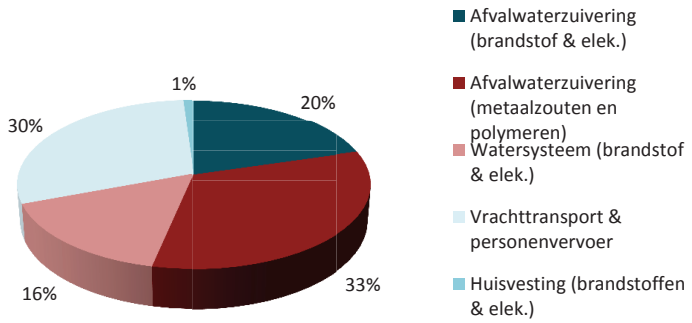

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

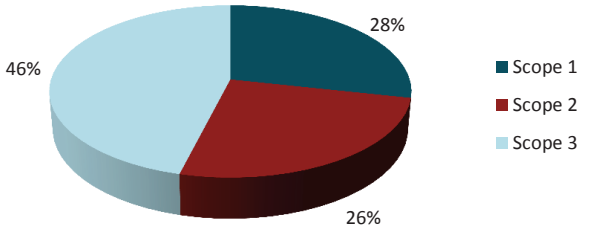

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

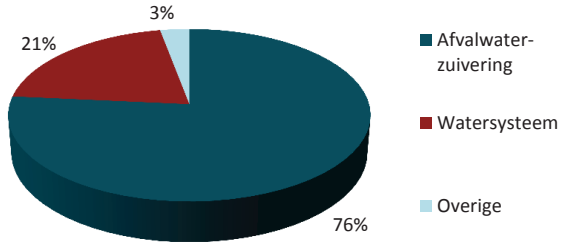

Klimaatvoetafdruk Waterschap Velt En Vecht, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	92.993	69.603	Nm3	167	125	3,2%	75%	75%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	0	57.813	Nm3	0	104	2,6%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	65.300	111.479	liter	205	341	8,7%	171%	167%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	179.280	0	liter	562	0	0,0%	0%	0%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	8.203.906	8.757.026	kWh	1.231	1.314	33,3%	107%	107%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	0	974.083	kWh	0	146	3,7%		
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	0	430.752	kWh	0	65	1,6%		
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	511.660	1.055.795	km	107	222	5,6%	206%	206%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	1.171.746	5.402.880	km	246	1.135	28,8%	461%	461%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	0	119.267	km	0	8	0,2%		
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	0	0	km	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	0	78.568	l	0	246	6,2%		
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	0	28.685	l	0	90	2,3%		
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	0	419	ton	0	53	1,3%		
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	0	22	ton	0	98	2,5%		
Totaal						**2.517**	**3.944**	**100%**		**157%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	1.316.289	679.711	Nm3	2.582	1.333	82,5%	52%	52%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	156.479	0	Nm3	1.729	0	0,0%	0%	0%
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	155.176	143.816	Nm3	304	282	17,5%	93%	93%
Totaal			1.627.944	823.527	Nm3	4.616	1.616	100%	51%	35%

Klimaatmonitor 2014 Waterschap Velt En Vecht (vervolg)

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	1.397	1.438	36,5%	103%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	0	150	3,8%	
Watersysteem (brandstof & elek.)	0	146	3,7%	
Vrachttransport & personenvervoer	1.120	2.042	51,8%	182%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	0	168	4,3%	
Totaal	**2.517**	**3.944**	**100%**	**156,7%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	933	570	14%	61%
Scope 2	1.231	1.524	39%	124%
Scope 3	354	1.851	47%	523%
Totaal	**2.517**	**3.944**	**100%**	**156,7%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	94,0	81,4	8,8	3,9
Aardgas	TJ	4,0	2,2	0,0	1,8
Warmte	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Biogas	TJ	15,8	15,8	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**113,9**	**99,4**	**8,8**	**5,7**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	21,8	21,8	0,0	0,0
Inkoop	TJ	92,2	79,6	8,8	3,9
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	114,0	101,3	8,8	3,9
Eigen opwekking	%	**19,1%**	21,9%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	81,0%	80,0%	100,0%	67,9%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	100,1%	101,9%	100,0%	67,9%

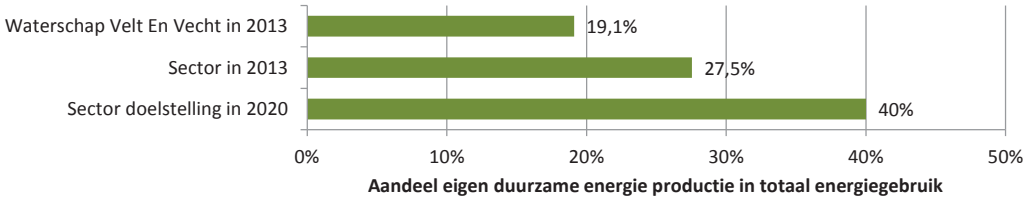

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

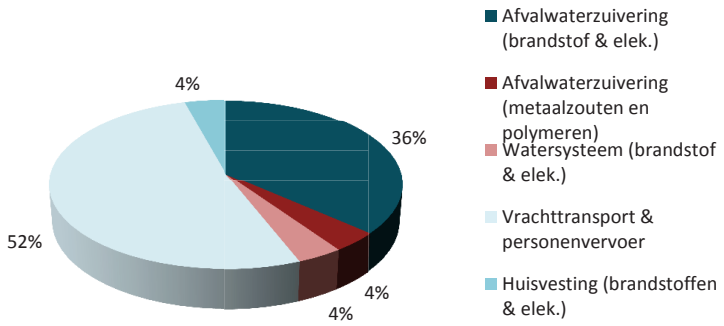

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

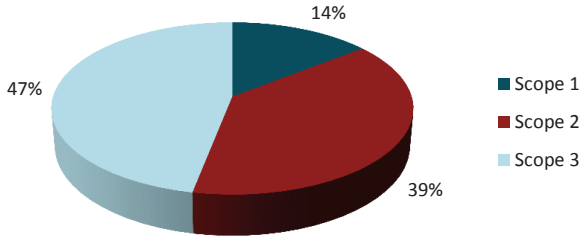

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

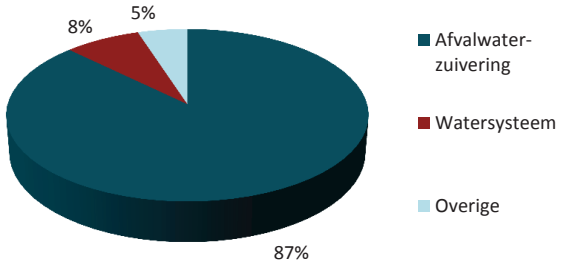

Klimaatvoetafdruk Waterschapbedrijf Limburg, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	0	110.182	Nm3	0	197	11,3%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	80.639	55.690	liter	242	169	9,7%	69%	70%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	0	0	liter	0	0	0,0%		
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	0	0	kWh	0	0	0,0%		
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	0	0	kWh	0	0	0,0%		
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	0	492.477	kWh	0	74	4,2%		
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	498.905	564.889	km	105	119	6,8%	113%	113%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	5.227	1.092.000	km	1	229	13,2%	20892%	20892%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	69.444	67.067	km	5	4	0,3%	97%	97%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	3.000	2.000	km	0	0	0,0%	67%	99%
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	288.818	301.882	l	905	946	54,4%	105%	105%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	3.411	0	ton	3.004	0	0,0%	0%	0%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	696	0	ton	3.104	0	0,0%	0%	0%
Totaal						**7.366**	**1.739**	**100%**		**24%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	0	0	Nm3	0	0			
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	0	Nm3	0	0			
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	0	0	Nm3	0	0			
Totaal			0	0	Nm3	0	0			

Klimaatmonitor 2014 Waterschapbedrijf Limburg (vervolg)

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	0	0	0,0%	
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	6.108	0	0,0%	0%
Watersysteem (brandstof & elek.)	0	0	0,0%	
Vrachttransport & personenvervoer	1.258	1.468	84,4%	117%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	0	271	15,6%	
Totaal	**7.366**	**1.739**	**100%**	**23,6%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	242	366	21%	151%
Scope 2	0	74	4%	
Scope 3	7.124	1.299	75%	18%
Totaal	**7.366**	**1.739**	**100%**	**23,6%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	4,4	0,0	0,0	4,4
Aardgas	TJ	3,5	0,0	0,0	3,5
Warmte	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Biogas	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**7,9**	**0,0**	**0,0**	**7,9**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Inkoop	TJ	8,7	0,0	0,0	8,7
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	8,7	0,0	0,0	8,7
Eigen opwekking	%	**0,0%**	0,0%		0,0%
Inkoop	%	110,0%	0,0%		110,0%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	110,0%	0,0%	0,0%	110,0%

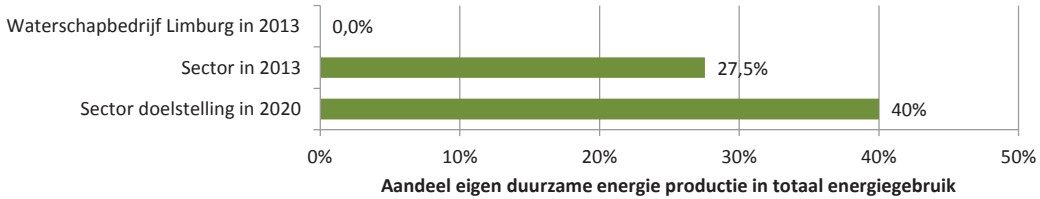

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

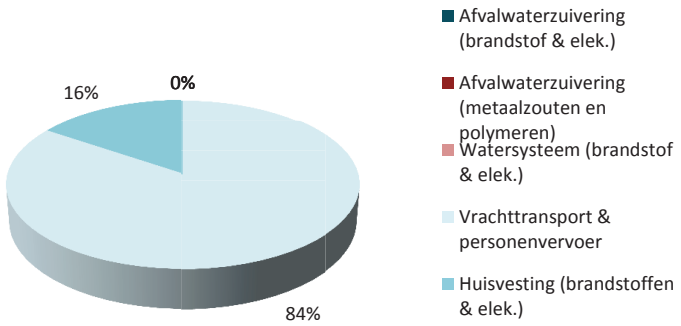

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

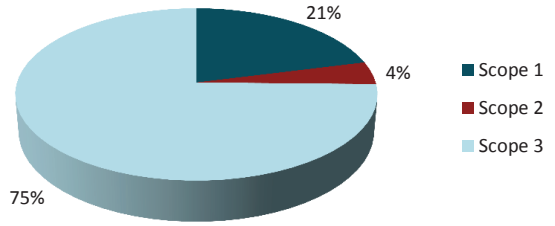

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

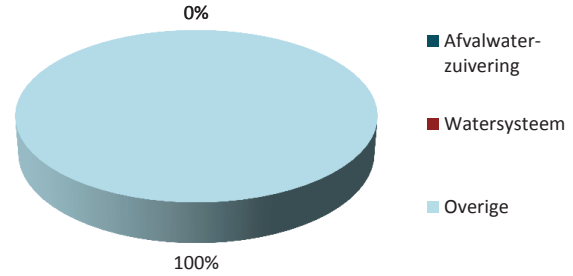

Klimaatvoetafdruk Wetterskip Fryslân, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	179.746	176.921	Nm3	322	317	2,0%	98%	98%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	116	264	GJ	8	18	0,1%	228%	228%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	126.501	79.281	Nm3	227	142	0,9%	63%	63%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	20.000	20.000	liter	53	53	0,3%	100%	100%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	3.280	GJ	0	6	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	129.105	245.515	Nm3	231	440	2,8%	190%	190%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	135.106	220.444	liter	423	638	4,0%	163%	151%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	378.486	382.486	liter	1.187	1.198	7,5%	101%	101%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	31.045.216	30.168.948	kWh	4.657	2.896	18,2%	97%	62%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	12.303.847	11.954.883	kWh	1.846	1.148	7,2%	97%	62%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	1.227.014	1.304.770	kWh	184	125	0,8%	106%	68%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	1.830.005	650.456	km	384	137	0,9%	36%	36%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	3.229.539	3.769.922	km	678	792	5,0%	117%	117%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	265.738	203.783	km	17	13	0,1%	77%	77%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	165.611	180.000	km	22	24	0,2%	109%	108%
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	230.000	230.000	l	721	721	4,5%	100%	100%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	413.263	1.130.240	l	1.296	3.543	22,3%	273%	273%
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	4.497	3.668	ton	3.961	2.904	18,3%	82%	73%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	234	209	ton	1.044	756	4,8%	89%	72%
Totaal						**17.260**	**15.871**	**100%**		**92%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	1.517.679	1.629.273	Nm3	2.977	3.196	88,5%	107%	107%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	647	Nm3	0	7	0,2%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	203.411	207.702	Nm3	399	407	11,3%	102%	102%
Totaal			1.721.090	1.837.622	Nm3	3.377	3.611	100%	107%	107%

Klimaatmonitor 2014 Wetterskip Fryslân (vervolg)

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	4.986	3.231	20,4%	65%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	5.004	3.660	23,1%	73%
Watersysteem (brandstof & elek.)	2.125	1.349	8,5%	63%
Vrachttransport & personenvervoer	4.729	7.066	44,5%	149%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	415	565	3,6%	136%
Totaal	**17.260**	**15.871**	**100%**	**92,0%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	2.450	2.812	18%	115%
Scope 2	6.686	4.169	26%	62%
Scope 3	8.123	8.890	56%	109%
Totaal	**17.260**	**15.871**	**100%**	**92,0%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	390,9	271,5	107,6	11,7
Aardgas	TJ	15,9	5,6	2,5	7,8
Warmte	TJ	-4,6	-4,6	0,0	0,0
Biogas	TJ	38,0	38,0	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	4,3	0,3	4,0	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**444,3**	**310,7**	**114,1**	**19,5**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	42,8	42,8	0,0	0,0
Inkoop	TJ	390,9	271,5	107,6	11,7
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	433,7	314,3	107,6	11,7
Eigen opwekking	%	**9,6%**	13,8%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	88,0%	87,4%	94,3%	60,2%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	97,6%	101,2%	94,3%	60,2%

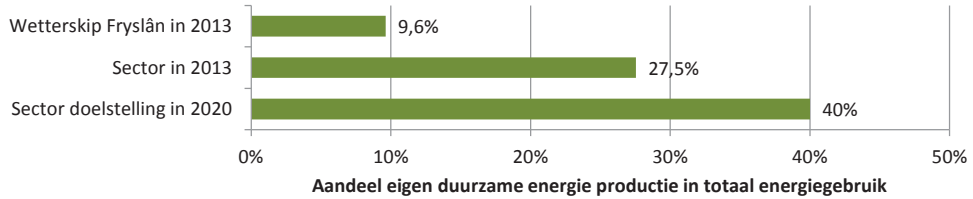

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

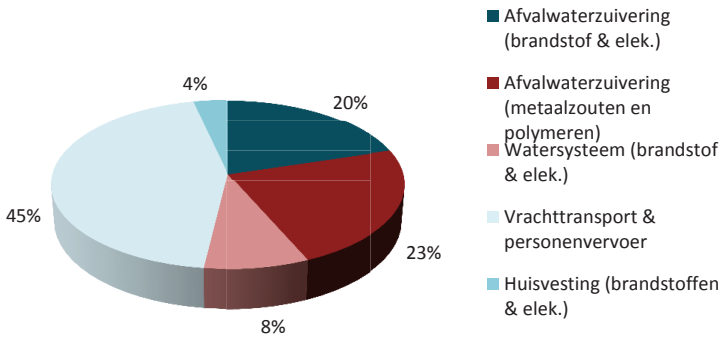

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

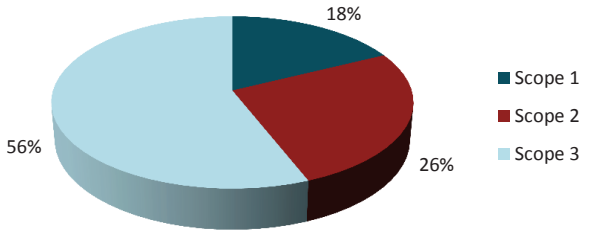

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

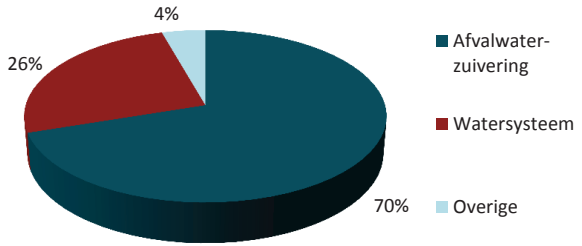

Klimaatvoetafdruk Waterschap Groot Salland, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	180.159	129.392	Nm3	323	232	2,7%	72%	72%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	77.712	63.627	liter	206	169	2,0%	82%	82%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	0	14.720	Nm3	0	26	0,3%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	0	15.000	liter	0	40	0,5%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	0	200.422	Nm3	0	359	4,2%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	59.883	67.173	liter	178	201	2,4%	112%	113%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	313.953	300.000	liter	984	941	11,0%	96%	96%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	10.154.059	8.499.416	kWh	1.523	1.275	14,9%	84%	84%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	3.621.359	4.652.183	kWh	543	698	8,2%	128%	128%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	1.490.810	1.405.766	kWh	224	211	2,5%	94%	94%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	1.200.741	0	km	252	0	0,0%	0%	0%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	2.715.232	1.400.419	km	570	294	3,4%	52%	52%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	178.889	113.619	km	12	7	0,1%	64%	64%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	0	0	km	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	132.749	0	l	416	0	0,0%	0%	0%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	702	3.671	ton	618	3.246	38,0%	523%	525%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	194	188	ton	864	850	9,9%	97%	98%
Totaal						**6.713**	**8.549**	**100%**		**127%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	3.650.312	3.458.983	Nm3	7.161	6.786	97,3%	95%	95%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	71.256	94.330	Nm3	140	185	2,7%	132%	132%
Totaal			3.721.568	3.553.313	Nm3	7.301	6.971	100%	95%	95%

Klimaatmonitor 2014 Waterschap Groot Salland (vervolg)

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	2.052	1.675	19,6%	82%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	1.482	4.097	47,9%	276%
Watersysteem (brandstof & elek.)	543	764	8,9%	141%
Vrachttransport & personenvervoer	2.412	1.443	16,9%	60%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	224	570	6,7%	255%
Totaal	**6.713**	**8.549**	**100%**	**127,4%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	1.691	1.967	23%	116%
Scope 2	2.290	2.184	26%	95%
Scope 3	2.732	4.398	51%	161%
Totaal	**6.713**	**8.549**	**100%**	**127,4%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	126,1	71,6	41,9	12,7
Aardgas	TJ	10,9	4,1	0,5	6,3
Warmte	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Biogas	TJ	80,6	80,6	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	2,8	2,3	0,5	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**220,4**	**158,5**	**42,9**	**19,0**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	82,8	82,8	0,0	0,0
Inkoop	TJ	131,0	76,5	41,9	12,7
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	213,8	159,3	41,9	12,7
Eigen opwekking	%	**37,6%**	52,2%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	59,4%	48,3%	97,6%	66,6%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	97,0%	100,5%	97,7%	66,6%

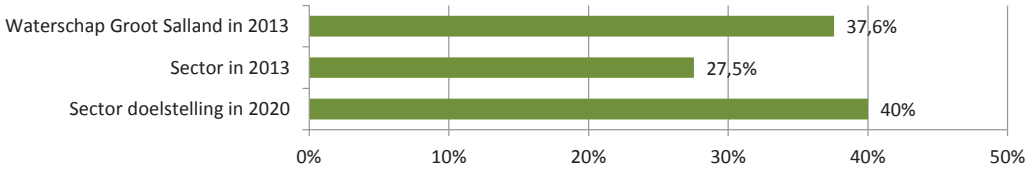

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

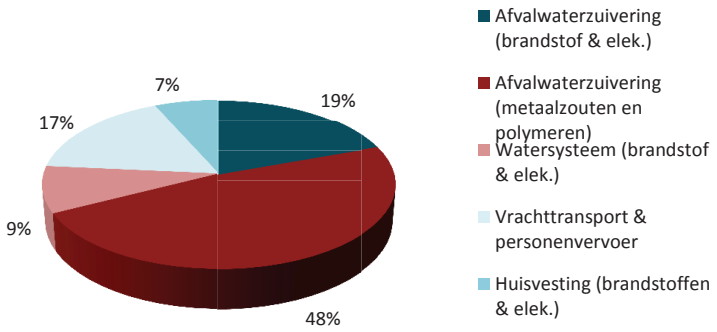

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

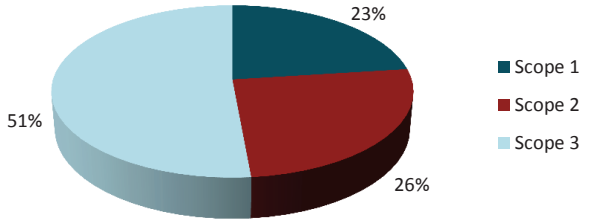

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

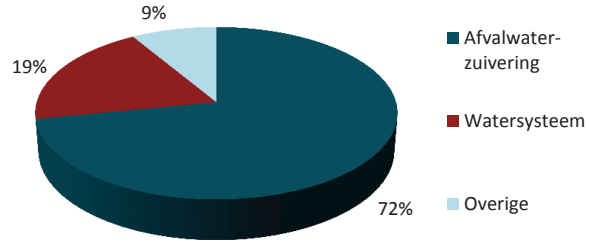

Klimaatvoetafdruk Waterschap Hunze en Aa's, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	CO_2 totaal [ton/jaar] [%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	71.254	49.500	Nm3	128	89	1,1%	69%	69%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	180.012	217.549	Nm3	322	390	5,0%	121%	121%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	20.000	0	liter	53	0	0,0%	0%	0%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	235	GJ	0	16	0,2%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	153.423	166.136	Nm3	275	298	3,8%	108%	108%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	130.108	144.136	liter	408	452	5,8%	111%	111%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	380.190	449.677	liter	1.192	1.410	18,0%	118%	118%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	11.314.285	9.952.543	kWh	1.697	1.493	19,1%	88%	88%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	6.711.601	7.408.958	kWh	1.007	1.111	14,2%	110%	110%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	1.222.348	1.138.534	kWh	183	171	2,2%	93%	93%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	964.113	927.634	km	202	195	2,5%	96%	96%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	1.672.089	2.675.514	km	351	562	7,2%	160%	160%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	100.000	145.295	km	7	9	0,1%	145%	145%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	54.000	81.285	km	9	12	0,1%	151%	124%
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	423.311	225.906	l	1.327	708	9,0%	53%	53%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	27.733	102.542	l	87	321	4,1%	370%	370%
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	684	290	ton	602	316	4,0%	42%	53%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	75	62	ton	332	280	3,6%	83%	84%
Totaal						**8.183**	**7.832**	**100%**		**96%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	CO_2 totaal [ton/jaar] [%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	1.772.841	1.858.043	Nm3	3.478	3.645	90,6%	105%	105%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	147.825	192.747	Nm3	290	378	9,4%	130%	130%
Totaal			1.920.666	2.050.790	Nm3	3.768	4.023	100%	107%	107%

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	1.825	1.582	20,2%	87%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	935	596	7,6%	64%
Watersysteem (brandstof & elek.)	1.382	1.517	19,4%	110%
Vrachttransport & personenvervoer	3.583	3.669	46,8%	102%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	458	468	6,0%	102%
Totaal	**8.183**	**7.832**	**100%**	**95,7%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	2.378	2.653	34%	112%
Scope 2	2.887	2.775	35%	96%
Scope 3	2.918	2.404	31%	82%
Totaal	**8.183**	**7.832**	**100%**	**95,7%**

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

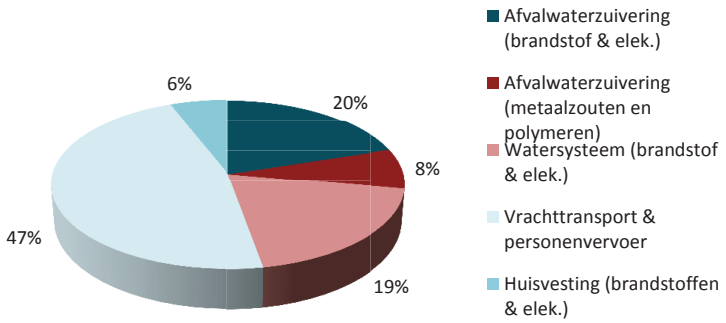

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	165,0	88,1	66,7	10,2
Aardgas	TJ	13,7	1,6	6,9	5,3
Warmte	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Biogas	TJ	43,3	43,3	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	0,2	0,0	0,2	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**222,2**	**132,9**	**73,8**	**15,5**

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

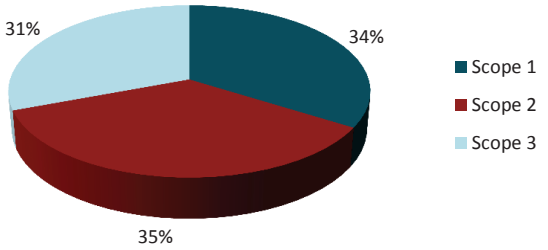

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	48,3	48,3	0,0	0,0
Inkoop	TJ	166,5	89,6	66,7	10,2
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	214,8	137,9	66,7	10,2
Eigen opwekking	%	**21,7%**	36,3%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	74,9%	67,4%	90,4%	66,1%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	96,6%	103,7%	90,4%	66,1%

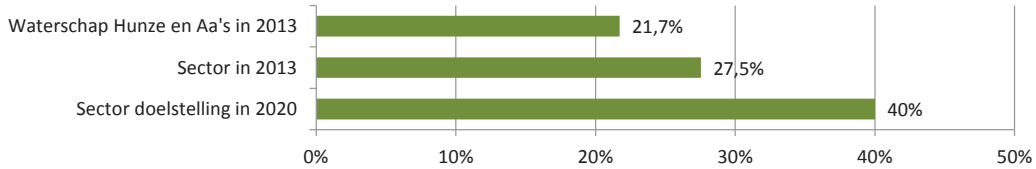

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

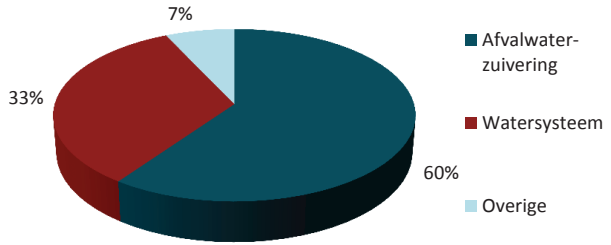

Klimaatvoetafdruk Waterschap Hollandse Delta, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	206.210	235.832	Nm3	369	422	2,6%	114%	114%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	571	901	GJ	38	60	0,4%	158%	158%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	245.000	95.000	liter	649	252	1,6%	39%	39%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	8.740	168.835	Nm3	16	302	1,9%	1932%	1932%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	155.375	132.040	liter	455	381	2,4%	85%	84%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	29.320	29.695	liter	91	92	0,6%	101%	101%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	42.434.400	38.813.690	kWh	6.365	5.663	35,3%	91%	89%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	0	5.801.300	kWh	0	870	5,4%		
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	1.263.900	1.394.488	kWh	575	209	1,3%	110%	36%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	1.534.318	1.552.855	km	322	326	2,0%	101%	101%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	2.857.074	3.630.795	km	600	762	4,7%	127%	127%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	62.889	66.750	km	4	4	0,0%	106%	106%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	32.800	91.300	km	4	12	0,1%	278%	278%
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	432.000	542.857	l	1.354	1.702	10,6%	126%	126%
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	2.230	1.965	ton	1.964	1.816	11,3%	88%	92%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	616	706	ton	2.749	3.187	19,8%	114%	116%
Totaal						**15.557**	**16.063**	**100%**		**103%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	3.620.327	4.165.646	Nm3	7.103	8.172	98,9%	115%	115%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	18.973	48.435	Nm3	37	95	1,1%	255%	255%
Totaal			3.639.300	4.214.081	Nm3	7.140	8.267	100%	116%	116%

Klimaatmonitor 2014 Waterschap Hollandse Delta (vervolg)

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	6.773	6.146	38,3%	91%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	4.713	5.003	31,1%	106%
Watersysteem (brandstof & elek.)	649	1.122	7,0%	173%
Vrachttransport & personenvervoer	2.831	3.281	20,4%	116%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	591	512	3,2%	87%
Totaal	**15.557**	**16.063**	**100%**	**103,3%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	1.618	1.510	9%	93%
Scope 2	6.940	6.742	42%	97%
Scope 3	6.998	7.811	49%	112%
Totaal	**15.557**	**16.063**	**100%**	**103,3%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	414,1	349,3	52,3	12,6
Aardgas	TJ	12,8	7,5	0,0	5,3
Warmte	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Biogas	TJ	97,1	97,1	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	4,3	0,9	3,4	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**528,3**	**454,7**	**55,7**	**17,9**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	98,2	98,2	0,1	0,0
Inkoop	TJ	414,1	349,3	52,2	12,6
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	512,3	447,5	52,3	12,6
Eigen opwekking	%	**18,6%**	21,6%	0,1%	0,0%
Inkoop	%	78,4%	76,8%	93,8%	70,1%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	97,0%	98,4%	93,9%	70,1%

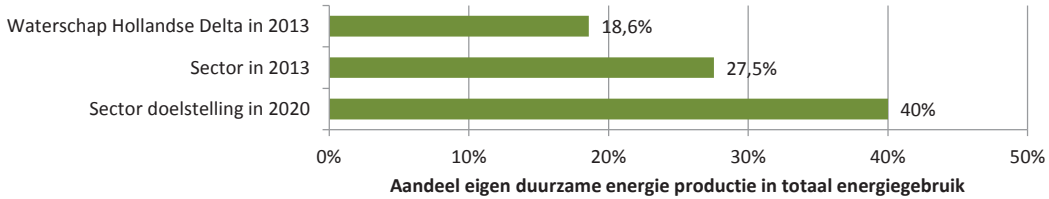

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

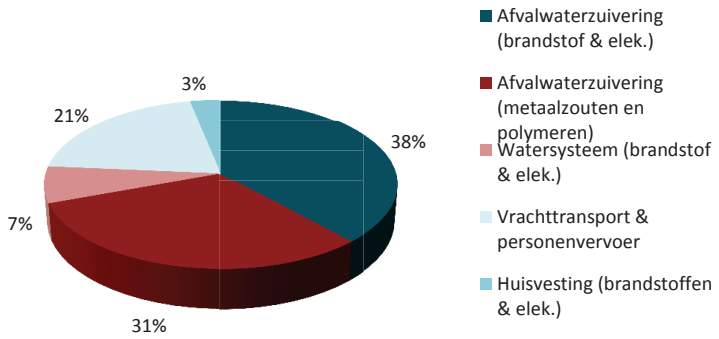

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

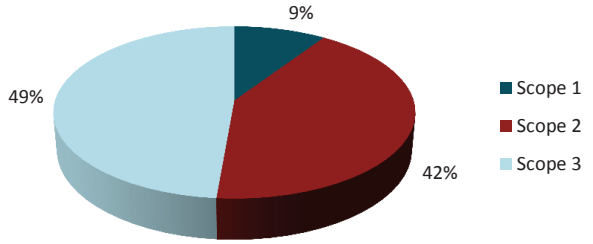

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

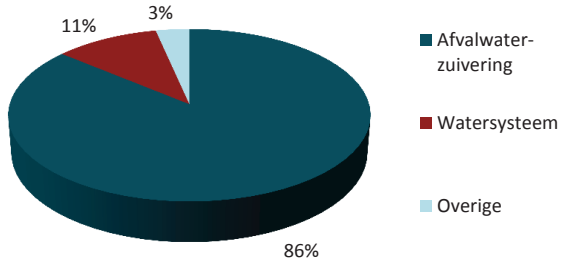

Klimaatvoetafdruk Waterschap Peel en Maasvallei, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	96.709	319.778	Nm3	173	573	8,9%	331%	331%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	48.463	23.643	Nm3	87	42	0,7%	49%	49%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	60.046	108.694	liter	186	340	5,3%	181%	183%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	121.543	121.543	liter	381	381	5,9%	100%	100%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	15.594.428	15.256.898	kWh	2.339	2.289	35,4%	98%	98%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	772.602	256.126	kWh	184	117	1,8%	33%	63%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	0	74.293	kWh	0	34	0,5%		
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	300.000	205.634	km	63	43	0,7%	69%	69%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	1.100.000	1.707.277	km	231	359	5,5%	155%	155%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	105.556	89.500	km	7	6	0,1%	85%	85%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	21.000	30.000	km	3	4	0,1%	143%	136%
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	69.704	0	l	219	0	0,0%	0%	0%
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	0	1.527	ton	0	1.039	16,0%		
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	0	276	ton	0	1.246	19,3%		
Totaal						**3.872**	**6.471**	**100%**		**167%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	1.119.086	2.802.244	Nm3	2.195	5.498	96,0%	250%	250%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	30.296	117.218	Nm3	59	230	4,0%	387%	387%
Totaal			1.149.382	2.919.462	Nm3	2.255	5.728	100%	254%	254%

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	2.512	2.861	44,2%	114%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	0	2.284	35,3%	
Watersysteem (brandstof & elek.)	271	159	2,5%	59%
Vrachttransport & personenvervoer	1.089	1.133	17,5%	104%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	0	34	0,5%	
Totaal	**3.872**	**6.471**	**100%**	**167,1%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	827	1.337	21%	162%
Scope 2	2.523	2.439	38%	97%
Scope 3	522	2.696	42%	516%
Totaal	**3.872**	**6.471**	**100%**	**167,1%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	140,3	137,3	2,3	0,7
Aardgas	TJ	10,9	10,1	0,7	0,0
Warmte	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Biogas	TJ	65,3	65,3	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**216,4**	**212,7**	**3,1**	**0,7**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	68,0	68,0	0,0	0,0
Inkoop	TJ	137,3	137,3	0,0	0,0
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	205,3	205,3	0,0	0,0
Eigen opwekking	%	**31,4%**	32,0%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	63,4%	64,5%	0,0%	0,0%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	94,9%	96,5%	0,0%	0,0%

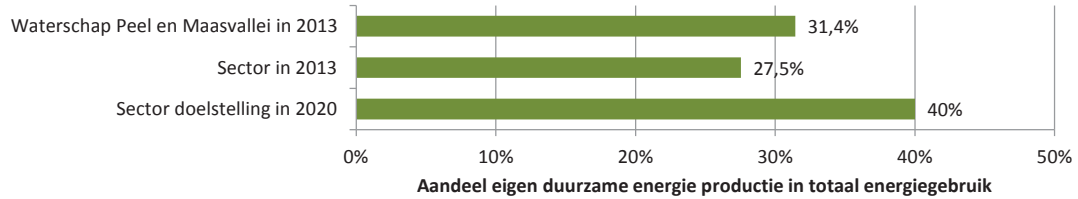

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

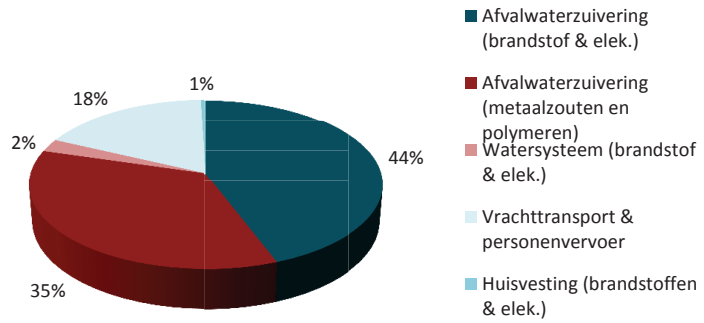

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

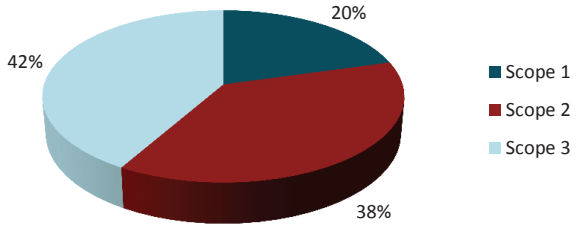

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

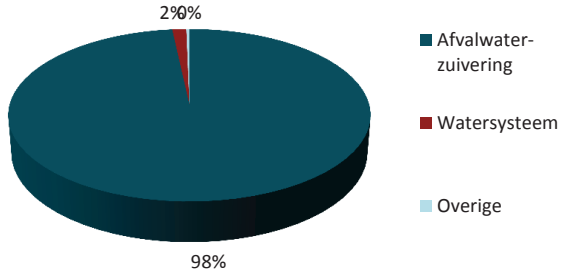

Klimaatvoetafdruk Waterschap Rijn en Ijssel, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	92.089	110.713	Nm3	165	198	1,7%	120%	120%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	68.215	9.446	Nm3	122	17	0,1%	14%	14%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	28.394	93.984	Nm3	51	168	1,4%	331%	331%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	0	249	liter	0	1	0,0%		
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	87.180	439.420	liter	273	1.377	11,6%	504%	504%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	26.403.557	26.160.393	kWh	3.961	3.924	32,9%	99%	99%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	3.900.000	1.572.736	kWh	585	236	2,0%	40%	40%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	1.200.000	1.337.043	kWh	180	201	1,7%	111%	111%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	1.640.600	1.300.255	km	345	273	2,3%	79%	79%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	2.153.000	1.819.731	km	452	382	3,2%	85%	85%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	34.722	96.667	km	2	6	0,1%	278%	278%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	108.000	130.020	km	15	18	0,1%	120%	120%
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	286.094	413.676	l	897	1.297	10,9%	145%	145%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	7.923	84.978	l	25	266	2,2%	1073%	1073%
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	6.017	6.017	l	19	19	0,2%	100%	100%
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	2.162	1.584	ton	1.905	1.259	10,6%	73%	66%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	528	505	ton	2.357	2.280	19,1%	96%	97%
Totaal						**11.352**	**11.923**	**100%**		**105%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	3.759.899	3.399.469	Nm3	7.376	6.669	94,6%	90%	90%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	288.416	194.152	Nm3	566	381	5,4%	67%	67%
Totaal			4.048.315	3.593.621	Nm3	7.942	7.050	100%	89%	89%

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	4.126	4.122	34,6%	100%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	4.261	3.540	29,7%	83%
Watersysteem (brandstof & elek.)	707	253	2,1%	36%
Vrachttransport & personenvervoer	2.027	3.639	30,5%	180%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	231	369	3,1%	160%
Totaal	**11.352**	**11.923**	**100%**	**105,0%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	611	1.761	15%	288%
Scope 2	4.726	4.361	37%	92%
Scope 3	6.016	5.801	49%	96%
Totaal	**11.352**	**11.923**	**100%**	**105,0%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	261,6	235,4	14,2	12,0
Aardgas	TJ	6,8	3,5	0,3	3,0
Warmte	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Biogas	TJ	79,2	79,2	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**347,6**	**318,2**	**14,5**	**15,0**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	102,1	102,1	0,0	0,0
Inkoop	TJ	261,6	235,4	14,2	12,0
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	363,8	337,6	14,2	12,0
Eigen opwekking	%	**29,4%**	32,1%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	75,3%	74,0%	97,9%	80,2%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	104,6%	106,1%	97,9%	80,2%

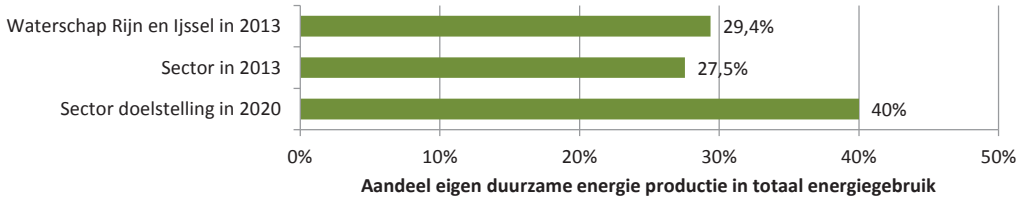

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

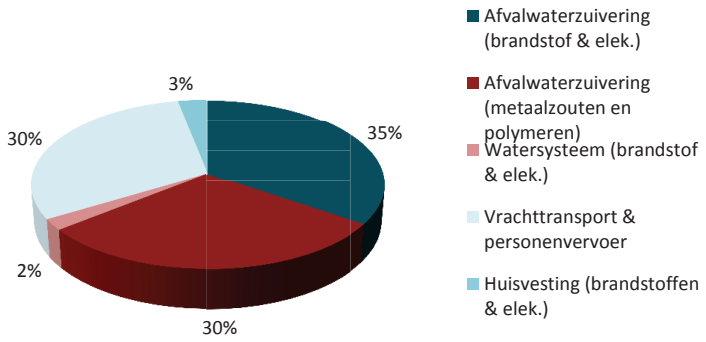

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

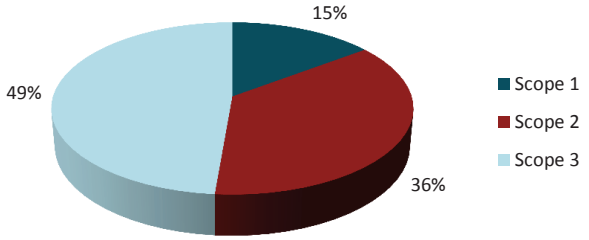

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

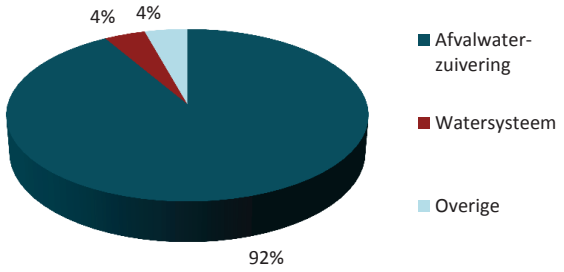

Klimaatvoetafdruk Waterschap Roer en Overmaas, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	414.944	124.479	Nm3	743	223	2,0%	30%	30%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	2.801	1.317	liter	7	3	0,0%	47%	47%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	65.280	100.000	Nm3	117	179	1,6%	153%	153%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	25.502	38.855	liter	80	116	1,0%	152%	145%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	0	0	liter	0	0	0,0%		
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	37.679.471	33.144.000	kWh	5.652	4.972	44,2%	88%	88%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	97.849	513	kWh	15	0	0,0%	1%	1%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	420.807	442.000	kWh	63	66	0,6%	105%	105%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	539.000	197.376	km	113	41	0,4%	37%	37%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	785.000	873.600	km	165	183	1,6%	111%	111%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	166.667	115.000	km	11	7	0,1%	69%	69%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	29.404	91.770	km	6	12	0,1%	312%	201%
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	60.000	165.712	l	188	520	4,6%	276%	276%
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	5.000	0	l	16	0	0,0%	0%	0%
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	0	3.298	ton	0	2.242	19,9%		
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	0	597	ton	0	2.690	23,9%		
Totaal						**7.176**	**11.256**	**100%**		**157%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	3.050.304	4.078.841	Nm3	5.984	8.002	92,5%	134%	134%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	114.094	0	Nm3	1.261	0	0,0%	0%	0%
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	230.628	331.997	Nm3	452	651	7,5%	144%	144%
Totaal			3.395.026	4.410.838	Nm3	7.697	8.653	100%	130%	112%

Klimaatmonitor 2014 Waterschap Roer en Overmaas (vervolg)

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	6.403	5.198	46,2%	81%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	0	4.932	43,8%	
Watersysteem (brandstof & elek.)	15	0	0,0%	1%
Vrachttransport & personenvervoer	579	880	7,8%	152%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	180	245	2,2%	136%
Totaal	**7.176**	**11.256**	**100%**	**156,9%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	948	521	5%	55%
Scope 2	5.730	5.038	45%	88%
Scope 3	499	5.697	51%	1142%
Totaal	**7.176**	**11.256**	**100%**	**156,9%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	302,3	298,3	0,0	4,0
Aardgas	TJ	7,1	3,9	0,0	3,2
Warmte	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Biogas	TJ	95,0	95,0	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**404,5**	**397,3**	**0,0**	**7,1**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	102,8	102,8	0,0	0,0
Inkoop	TJ	302,3	298,3	0,0	4,0
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	405,1	401,1	0,0	4,0
Eigen opwekking	%	**25,4%**	25,9%	36,9%	0,0%
Inkoop	%	74,7%	75,1%	63,1%	55,7%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	100,1%	100,9%	100,0%	55,7%

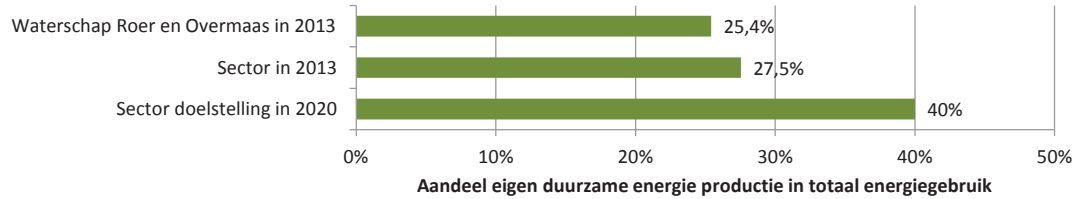

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

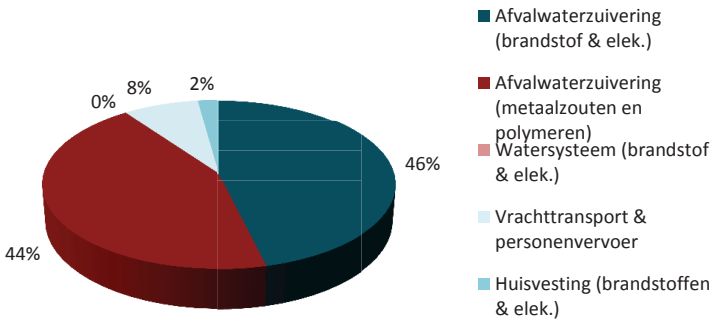

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

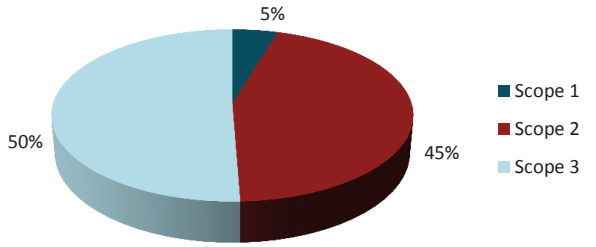

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

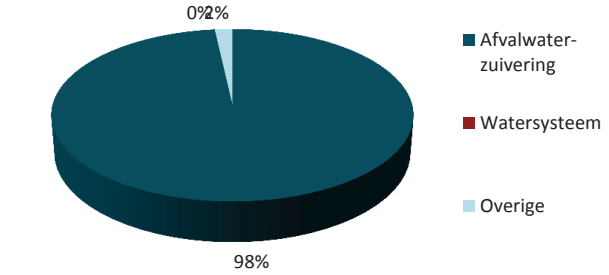

Klimaatvoetafdruk Waterschap Scheldestromen, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	63.038	70.214	Nm3	113	126	1,2%	111%	111%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	30.000	25.749	Nm3	54	46	0,4%	86%	86%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	21.567	12.206	liter	57	32	0,3%	57%	57%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	120.000	129.648	Nm3	215	232	2,2%	108%	108%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	470.800	325.775	liter	1.430	989	9,5%	69%	69%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	467.500	407.333	liter	1.466	1.277	12,3%	87%	87%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	14.792.370	14.990.793	kWh	2.219	2.249	21,7%	101%	101%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	6.943.832	8.638.584	kWh	1.042	1.296	12,5%	124%	124%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	1.452.545	1.462.336	kWh	218	219	2,1%	101%	101%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	297.475	0	km	62	0	0,0%	0%	0%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	0	0	km	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	0	0	km	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	0	0	km	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	236.582	150.933	l	742	473	4,6%	64%	64%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	458.743	476.094	l	1.438	1.493	14,4%	104%	104%
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	889	1.054	ton	783	977	9,4%	119%	125%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	180	213	ton	802	961	9,3%	118%	120%
Totaal						**10.639**	**10.370**	**100%**		**97%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	2.289.012	2.400.727	Nm3	4.491	4.710	90,9%	105%	105%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	139.701	241.522	Nm3	274	474	9,1%	173%	173%
Totaal			2.428.713	2.642.250	Nm3	4.765	5.184	100%	109%	109%

Klimaatmonitor 2014 Waterschap Scheldestromen (vervolg)

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	2.332	2.374	22,9%	102%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	1.585	1.938	18,7%	122%
Watersysteem (brandstof & elek.)	1.152	1.374	13,3%	119%
Vrachttransport & personenvervoer	5.137	4.232	40,8%	82%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	433	452	4,4%	104%
Totaal	**10.639**	**10.370**	**100%**	**97,5%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	3.334	2.702	26%	81%
Scope 2	3.478	3.764	36%	108%
Scope 3	3.827	3.904	38%	102%
Totaal	**10.639**	**10.370**	**100%**	**97,5%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	224,7	133,6	77,7	13,4
Aardgas	TJ	7,1	2,2	0,8	4,1
Warmte	TJ	5,6	0,0	0,0	5,6
Biogas	TJ	55,9	55,9	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	0,4	0,0	0,4	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**293,9**	**191,8**	**79,0**	**23,1**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	67,4	61,6	0,0	5,8
Inkoop	TJ	225,8	134,9	77,7	13,2
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	293,2	196,5	77,7	19,0
Eigen opwekking	%	**22,9%**	32,1%	0,0%	25,3%
Inkoop	%	76,8%	70,4%	98,4%	57,0%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	99,8%	102,5%	98,4%	82,2%

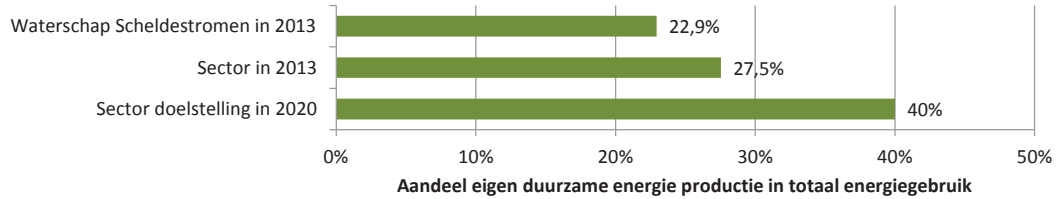

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

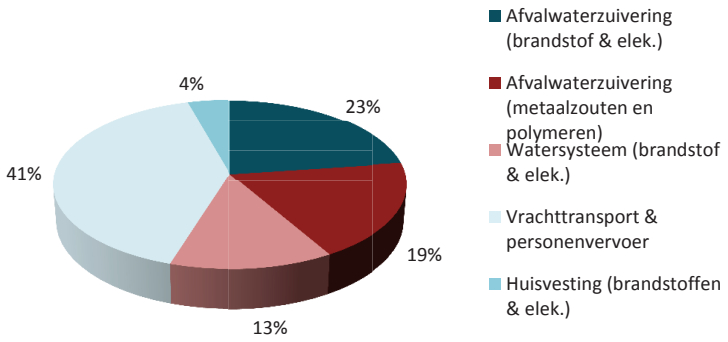

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

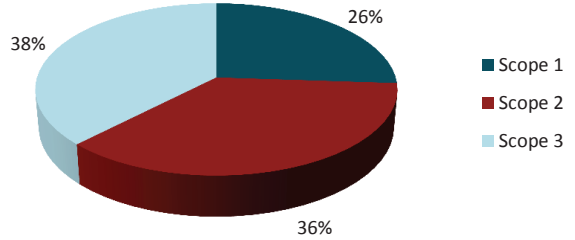

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

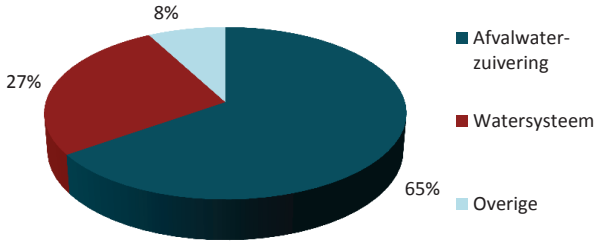

Klimaatvoetafdruk Waterschap Rivierenland, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	142.362	229.927	Nm3	255	412	2,8%	162%	162%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	57.318	44.302	Nm3	103	79	0,5%	77%	77%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	249.300	274.922	liter	660	728	5,0%	110%	110%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	120.532	75.299	Nm3	216	135	0,9%	62%	62%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	108.564	148.635	liter	339	462	3,2%	137%	136%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	0	0	liter	0	0	0,0%		
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	38.236.330	35.432.854	kWh	5.735	5.315	36,4%	93%	93%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	8.136.996	7.441.651	kWh	1.221	1.116	7,6%	91%	91%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	1.725.379	1.363.419	kWh	259	205	1,4%	79%	79%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	3.583.833	3.703.038	km	753	778	5,3%	103%	103%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	4.012.479	4.144.008	km	843	870	6,0%	103%	103%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	570.489	442.000	km	37	29	0,2%	77%	77%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	80.000	8.000	km	16	2	0,0%	10%	10%
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	288.871	78.500	l	906	246	1,7%	27%	27%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	0	33.713	l	0	106	0,7%		
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	3.600	3.410	ton	3.171	2.072	14,2%	95%	65%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	480	453	ton	2.141	2.038	14,0%	94%	95%
Totaal						**16.653**	**14.592**	**100%**		**88%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	4.348.044	3.201.357	Nm3	8.530	6.281	94,9%	74%	74%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	86.241	170.881	Nm3	169	335	5,1%	198%	198%
Totaal			4.434.285	3.372.237	Nm3	8.699	6.616	100%	76%	76%

Klimaatmonitor 2014 Waterschap Rivierenland (vervolg)

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	5.990	5.727	39,2%	96%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	5.312	4.110	28,2%	77%
Watersysteem (brandstof & elek.)	1.984	1.924	13,2%	97%
Vrachttransport & personenvervoer	2.892	2.492	17,1%	86%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	475	339	2,3%	71%
Totaal	**16.653**	**14.592**	**100%**	**87,6%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	1.573	1.816	12%	115%
Scope 2	7.215	6.636	45%	92%
Scope 3	7.865	6.140	42%	78%
Totaal	**16.653**	**14.592**	**100%**	**87,6%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	391,8	312,6	67,0	12,3
Aardgas	TJ	11,1	7,3	1,4	2,4
Warmte	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Biogas	TJ	74,6	74,6	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	9,8	0,0	9,8	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**487,3**	**394,5**	**78,2**	**14,7**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	78,8	78,8	0,0	0,0
Inkoop	TJ	398,1	318,9	67,0	12,3
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	476,9	397,7	67,0	12,3
Eigen opwekking	%	**16,2%**	20,0%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	81,7%	80,8%	85,7%	83,7%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	97,9%	100,8%	85,7%	83,7%

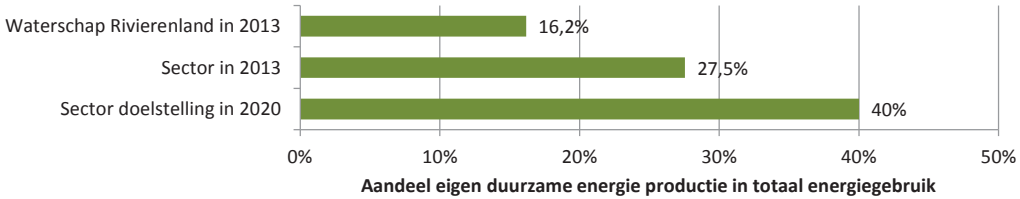

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

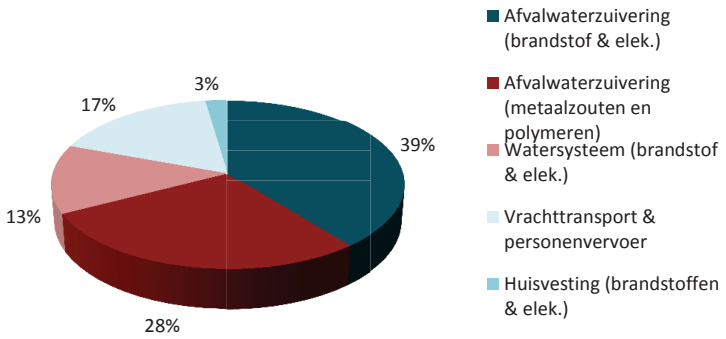

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

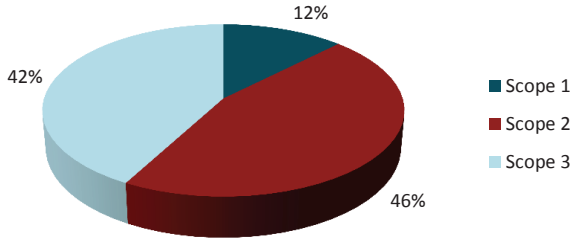

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

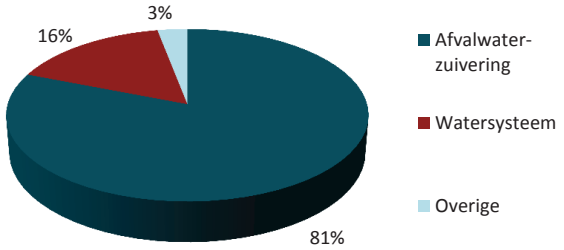

Klimaatvoetafdruk Waterschap Vallei & Veluwe, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	CO_2 totaal [ton/jaar] [%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	101.618	128.285	Nm3	182	230	1,7%	126%	126%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	20.000	14.650	Nm3	36	26	0,2%	73%	73%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	1.800	19.665	Nm3	3	35	0,3%	1093%	1093%
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	0	70.251	liter	0	220	1,6%		
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	0	160.000	liter	0	502	3,7%		
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	32.749.456	30.997.740	kWh	4.912	4.650	34,4%	95%	95%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	2.171.569	2.063.042	kWh	326	309	2,3%	95%	95%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	946.624	780.665	kWh	142	117	0,9%	82%	82%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	1.244.354	669.998	km	261	141	1,0%	54%	54%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	3.388.372	938.105	km	712	197	1,5%	28%	28%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	329.101	186.533	km	21	12	0,1%	57%	57%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	0	9.829	km	0	1	0,0%		
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	0	155.804	l	0	488	3,6%		
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	0	308.571	l	0	967	7,2%		
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	510	544	ton	449	479	3,5%	107%	107%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	216	1.141	ton	965	5.126	38,0%	527%	531%
Totaal						**8.010**	**13.500**	**100%**		**169%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	CO_2 totaal [ton/jaar] [%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	14.523.876	14.501.172	Nm3	28.494	28.449	93,9%	100%	100%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	107.730	14.167	Nm3	1.190	157	0,5%	13%	13%
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	720.953	868.108	Nm3	1.414	1.703	5,6%	120%	120%
Totaal			15.352.559	15.383.447	Nm3	31.099	30.309	100%	100%	97%

Klimaatmonitor 2014 Waterschap Vallei & Veluwe (vervolg)

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	5.094	4.879	36,1%	96%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	1.415	5.604	41,5%	396%
Watersysteem (brandstof & elek.)	362	336	2,5%	93%
Vrachttransport & personenvervoer	994	2.528	18,7%	254%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	145	152	1,1%	105%
Totaal	**8.010**	**13.500**	**100%**	**168,5%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	221	1.012	7%	458%
Scope 2	5.380	5.076	38%	94%
Scope 3	2.409	7.412	55%	308%
Totaal	**8.010**	**13.500**	**100%**	**168,5%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	270,2	244,1	18,6	7,5
Aardgas	TJ	5,1	4,1	0,5	0,6
Warmte	TJ	-24,8	-24,8	0,0	0,0
Biogas	TJ	337,9	337,9	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**588,3**	**561,2**	**19,0**	**8,1**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	359,7	358,4	0,8	0,5
Inkoop	TJ	304,6	279,0	18,6	7,0
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	664,3	637,4	19,4	7,5
Eigen opwekking	%	**61,1%**	63,9%	4,3%	5,6%
Inkoop	%	51,8%	49,7%	97,6%	86,8%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	112,9%	113,6%	101,8%	92,3%

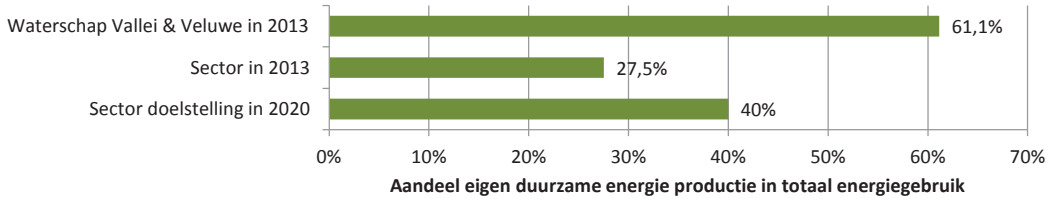

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

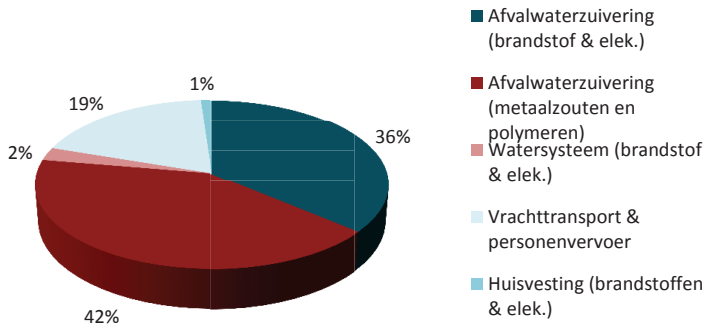

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

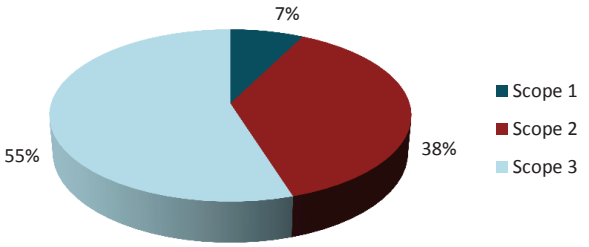

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

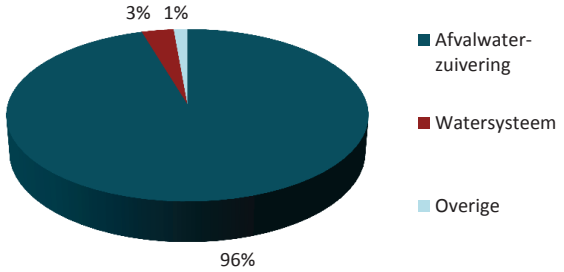

Klimaatvoetafdruk Waterschap Zuiderzeeland, verslagjaar 2011 en 2013

Overzicht totaal CO2 gerelateerd de activiteiten van het waterschap

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064		CO_2 bron	Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Directe CO_2 emissies										
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Aardgas	75.788	114.173	Nm3	136	205	1,4%	151%	151%
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Diesel	0	0	liter	0	0	0,0%		
Brandstoffen afvalwaterzuivering	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Aardgas	1.257.827	1.193.660	Nm3	2.253	2.138	14,6%	95%	95%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Diesel	114.757	135.693	liter	304	359	2,5%	118%	118%
Brandstoffen watersysteem	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Aardgas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Brandstoffen overig (o.a. huisvesting)	Scope 1	Overige brandstoffen	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Brandstofverbruik zakelijk verkeer wagenpark	Scope 1	Brandstof	242.438	142.482	liter	755	431	2,9%	59%	57%
Brandstofverbruik vrachttransport en onderhoud (eigen materieel)	Scope 1	Brandstof	14.434	6.742	liter	45	21	0,1%	47%	47%
Indirecte CO_2 emissies door energieopwekking										
Elektriciteitsverbruik afvalwaterzuivering	Scope 2	Elektriciteit	13.811.877	13.632.292	kWh	2.072	2.045	13,9%	99%	99%
Elektriciteitsverbruik watersysteem	Scope 2	Elektriciteit	33.044.629	33.044.629	kWh	4.957	4.957	33,8%	100%	100%
Elektriciteitsverbruik overig (o.a. huisvesting)	Scope 2	Elektriciteit	774.042	774.042	kWh	352	116	0,8%	100%	33%
Warmte ingekocht	Scope 2	Warmte	0	0	GJ	0	0	0,0%		
Overige indirecte CO_2 emissies										
Brandstofverbruik zakelijk verkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	366.962	368.985	km	77	77	0,5%	101%	101%
Brandstofverbruik woonwerkverkeer privéauto's	Scope 3	Brandstof	3.034.451	3.455.369	km	637	726	4,9%	114%	114%
Brandstofverbruik openbaar vervoer	Scope 3	Brandstof	53.672	0	km	3	0	0,0%	0%	0%
Brandstofverbruik zakelijke vliegreizen	Scope 3	Kerosine	50.694	0	km	7	0	0,0%	0%	0%
Brandstofverbruik uitbesteed zuiveringslibtransport	Scope 3	Diesel	252.982	266.522	l	793	836	5,7%	105%	105%
Brandstofverbruik uitbesteed onderhoud watersysteem	Scope 3	Diesel	196.373	703.969	l	616	2.207	15,1%	358%	358%
Brandstofverbruik uitbesteed overig vrachttransport	Scope 3	Diesel	0	0	l	0	0	0,0%		
Inkoop metaalzouten	Scope 3	Metaalzouten	1.306	92	ton	1.151	74	0,5%	7%	6%
Inkoop polymeer	Scope 3	Polymeer	207	104	ton	923	470	3,2%	50%	51%
Totaal						**15.081**	**14.661**	**100%**		**97%**

Overzicht memo-items (inzet biogas), verslagjaar 2013

Soorten emissies en de scope conform NEN ISO 14064			Hoeveelheid in 2011	Hoeveelheid in 2013		CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	CO_2 totaal [ton/jaar] 2013	[%]	hvh '13/'11	CO2 '13/'11
Overige CO_2-emissie die niet onder de footprint vallen										
Biogas nuttig ingezet op eigen locatie	Memo-item	Biogas	883.845	1.000.654	Nm3	1.734	1.963	80,3%	113%	113%
Procesemissies spui biogas	Memo-item	Biogas	0	0	Nm3	0	0	0,0%		
Biogas afgefakkeld	Memo-item	Biogas	219.689	244.926	Nm3	431	481	19,7%	111%	111%
Totaal			1.103.534	1.245.580	Nm3	2.165	2.444	100%	113%	113%

Klimaatmonitor 2014 Waterschap Zuiderzeeland (vervolg)

Overzicht emissies per hoofdactiviteit en per scope

Actviteit / Scope	CO_2 totaal [ton/jaar] 2011	2013	[%]	CO2 '13/'11
Afvalwaterzuivering (brandstof & elek.)	2.208	2.249	15,3%	102%
Afvalwaterzuivering (metaalzouten en polymeren)	2.074	544	3,7%	26%
Watersysteem (brandstof & elek.)	7.514	7.454	50,8%	99%
Vrachttransport & personenvervoer	2.934	4.298	29,3%	146%
Huisvesting (brandstoffen & elek.)	352	116	0,8%	33%
Totaal	**15.081**	**14.661**	**100%**	**97,2%**
Scope conform NEN ISO 14064				
Scope 1	3.493	3.154	22%	90%
Scope 2	7.381	7.118	49%	96%
Scope 3	4.207	4.389	30%	104%
Totaal	**15.081**	**14.661**	**100%**	**97,2%**

Overzicht primair energiegebruik per activiteit en per energiedrager in 2013

Energiedrager	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Elektriciteit	TJ	425,1	122,7	295,4	7,0
Aardgas	TJ	41,4	3,6	37,8	0,0
Warmte	TJ	-11,3	0,0	-11,3	0,0
Biogas	TJ	23,3	23,3	0,0	0,0
Overige brandstoffen	TJ	4,8	0,0	4,8	0,0
Totaal primair energiegebruik	**TJ**	**483,3**	**149,6**	**326,7**	**7,0**

Overzicht eigen opwekking en inkoop duurzame energie per activiteit in 2013

Duurzame energie	Eenheid	TOTAAL	Afvalwater-zuivering	Water-systeem	Overige
Eigen opwekking	TJ	29,0	29,0	0,0	0,0
Inkoop	TJ	427,1	122,7	297,4	7,0
Totaal eigen opwekking en inkoop	TJ	456,1	151,7	297,4	7,0
Eigen opwekking	%	**6,0%**	19,4%	0,0%	0,0%
Inkoop	%	88,4%	82,0%	91,0%	100,0%
Totaal eigen opwekking en inkoop	%	94,4%	101,4%	91,0%	100,0%

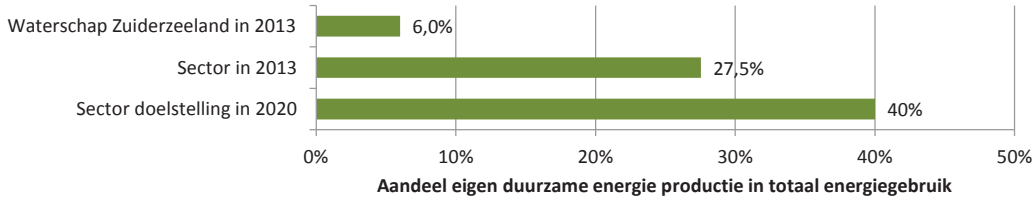

Aandeel eigen duurzame energie productie in totaal energiegebruik

Verdeling CO_2 naar activiteit (2013)

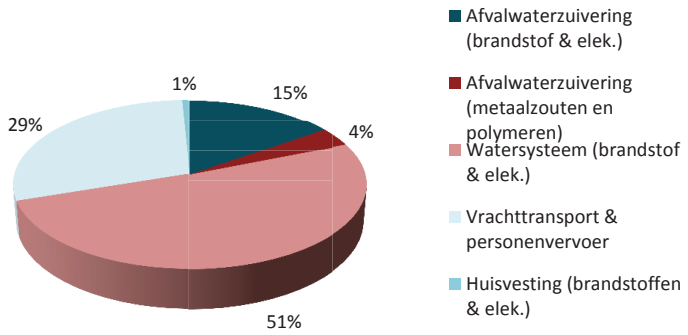

Verdeling CO_2 naar scope conform NEN ISO 14064 (2013)

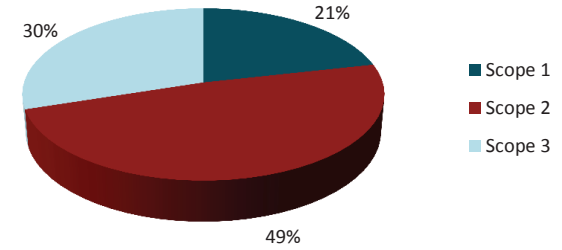

Aandeel bedrijfsonderdeel in totaal energiegebruik (2013)

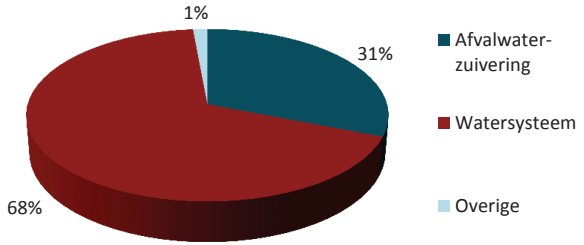

Colofon

KLIMAATMONITOR WATERSCHAPPEN 2014

OPDRACHTGEVER:

Unie van Waterschappen
Den Haag

STATUS:

Definitief

AUTEUR:

C.W.J. Goorts MSc

GECONTROLEERD DOOR:

ir. H.A. (Rens) Kolkhuis Tanke

VRIJGEGEVEN DOOR:

ir. H.A. (Rens) Kolkhuis Tanke

Deze Klimaatmonitor is digitaal verkrijgbaar op de website www.uvw.nl onder het thema Duurzaamheid.

30 september 2014
076767015:0.1

ARCADIS NEDERLAND BV
Mercatorplein 1
Postbus 1018
5200 BA 's-Hertogenbosch
Tel 073 6809 211
Fax 073 6144 606
www.arcadis.nl
Handelsregister 09036504

Formulier ten behoeve van het indienen van schriftelijke vragen als bedoeld in artikel 37 van het Reglement van Orde Verenigde Vergadering Delfland

Omschrijving problematiek
Nederlandse waterschappers bieden ondersteuning bij de opstart van afvalwaterzuiveringsinstallaties in het buitenland die draaien op Nereda® technologie. De Unie van Waterschappen en Royal HaskoningDHV tekenden daartoe op 22 juni 2015 een samenwerkingsovereenkomst. Het is voor het eerst dat waterschappen op deze schaal betaald hun kennis en expertise internationaal inzetten in opdracht van een bedrijf.

Waterschappers gaan aan de slag op Nereda-installaties in onder andere Brazilië, Australië en Zuid-Afrika. In Ierland is de eerste gezamenlijke opstart inmiddels een feit. Meinard Eekhof van Waterschap Vechtstromen was onderdeel van het team van Royal HaskoningDHV tijdens de opstart van de nieuwe Nereda-zuivering in het Ierse Clonakilty.

Vragen & antwoorden

- Levert Delfland hier ook een bijdrage aan? ***Nee***

- Zo ja, om hoeveel mensen gaat het en om welke bedrag? ***N.v.t.***

- Kunnen deze mensen tijdelijk gemist worden? ***N.v.t.***

- Welke regels en afweging hanteert Delfland bij inzet van mensen in het Buitenland of voor commerciële partijen? ***De Verenigde Vergadering heeft op 5 juni 2014 het beleid voor activiteiten in en met het buitenland vastgesteld. Hierin staat beschreven dat de inzet van mensen van Delfland in het buitenland van diverse factoren afhangt, onder andere dat deze inzet beperkt blijft, de werkzaamheden in Delfland niet in het geding mogen komen, en de inzet een relatie moet hebben met de Delflandse taken. De uiteindelijke inzet – en onder welke voorwaarden dat gebeurt – wordt van geval tot geval beoordeeld. Als er in de toekomst sprake zou zijn van inzet voor commerciële partijen zal advies gevraagd worden bij de Unie en/of andere waterschappen die hier al ervaring mee hebben.***

- Welke tarieven worden dan gehanteerd? Levert dit geen concurrentievervalsende situaties op? ***Tot nu toe heeft Delfland geen tarieven in rekening gebracht voor haar tijdsbesteding: Aangezien er tot nu toe nog geen inzet is geleverd voor commerciële partijen, is er geen sprake geweest van concurrentievervalsende situaties.***

- Hoever mogen waterschappen gaan in het ontwikkelen van kennis voor marktpartijen? Is dit geen publiek-private samenwerking? Delen waterschappen dan ook mee in de winst? ***In welke mate waterschappen mogen samenwerken met (Nederlandse) bedrijven in het buitenland is uitgebreid beschreven in het rapport 'Rembrandt water' uit 2013 (Zie: http://www.hhdelflandbekendmakingen.nl/publish/vergaderagenda/382/D1062699V2307713.pdf). Zoals hierboven al gememoreerd, is dit vraagstuk voor Delfland nog niet van toepassing.***

C. Kuijvenhoven en ir. M.H.P. Jansen
Dit formulier richten aan de voorzitter van de Verenigde Vergadering van Delfland **mvanhaersmabuma@hhdelfland.nl** **met afschrift aan de griffier hfobler@hhdelfland.nl**
DMS nummer: 1236323 **Datum en tijdstip ontvangst: 14.12.2015, 16.21 uur**

Verslag Bestuursconferentie 2015

24 november 2015, in het Scheepvaart- en Transport College Rotterdam

Te gast: mr. dr. H.J.M.(Herman) Havekes, F.A.M. (Frank) Kerckhaert, mw. M (Margriet) Drent

Gespreksonderwerpen: Uitwerking Monisme – Delegatiebesluit
Bestuurlijke integriteit, misstanden

Onze loco dijkgraaf, Marcel Houtzager, heet de aanwezigen welkom. De dijkgraaf kan helaas niet bij de bestuursconferentie aanwezig zijn, zijn rug speelt hem parten:

De conferentie is bedoeld om samen met de leden en plaatsvervangend commissieleden op een aantal onderwerpen tot inhoudelijke verdieping te komen en met elkaar de verbinding aan te gaan. Het gesprek zal worden gevoerd over twee onderwerpen: monisme en het delegatiebesluit en als tweede misstanden en bestuurlijke integriteit.
Verbinding is het onderliggende thema van de dag:
Want het STC, de locatie van deze dag, toont onze verbinding met water. Een aantal mensen heeft het Parksluizencomplex bekeken. De leden verbinden zich met elkaar door in gesprek te gaan ongeacht partij of commissie. De buitenwereld levert een bijdrage met de aanwezigheid van Herman Havekes, jurist bij de Unie van Waterschappen, gepromoveerd op de institutionele omwenteling van het waterschap in de afgelopen 50 jaar en expert op het gebied van waterschapsrecht. Hij leidt ons door het gesprek over de toepassing van het monisme. Daarnaast zijn aanwezig Frank Kerckhaert en Margriet Drent, respectievelijk voorzitter Onderzoeksraad Integriteit Overheid, voormalig lid directie VNG, oud burgemeester Hengelo en mevrouw Drent Hoofd juridische zaken CAOP, voorzitter geschillen- en klachtencommissies.
Bovendien verbinden wij leden ons met de organisatie van Delfland, doordat verschillende medewerkers als gespreksleiders, ondersteuners en vraagbaken aanwezig zijn.

Het eerste deel van de bijeenkomst heeft als thema de uitwerking van Monisme en het delegatiebesluit. In 6 groepen wordt gesproken over de samenwerking tussen de VV en het college.
Want, zoals verwoord in de conclusies uit de presentatie van Herman Havekes : het gaat er om de door de wetgever aan de VV en aan D&H toegedachte rollen goed in de praktijk te brengen.

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

CONCLUSIES

- Waterschap is functioneel, monistisch bestuur
- Verschil tussen monistisch en duaal bestel in praktijk niet heel groot
- Beleids- en verantwoordingsproces is duidelijk in wetgeving vastgelegd, Wms heeft wederzijdse posities VV en D&H helder vastgelegd en positie VV versterkt
- Gaat er om door wetgever aan VV en D&H toegedachte rollen goed in praktijk te brengen
- Delegatie (mandaat) van bepaalde bevoegdheden is daarbij onmisbaar
- Vertrouwen in elkaar en vinden van praktische werkwijze ook

Over de samenwerking tussen VV en college zijn 6 aspecten besproken:

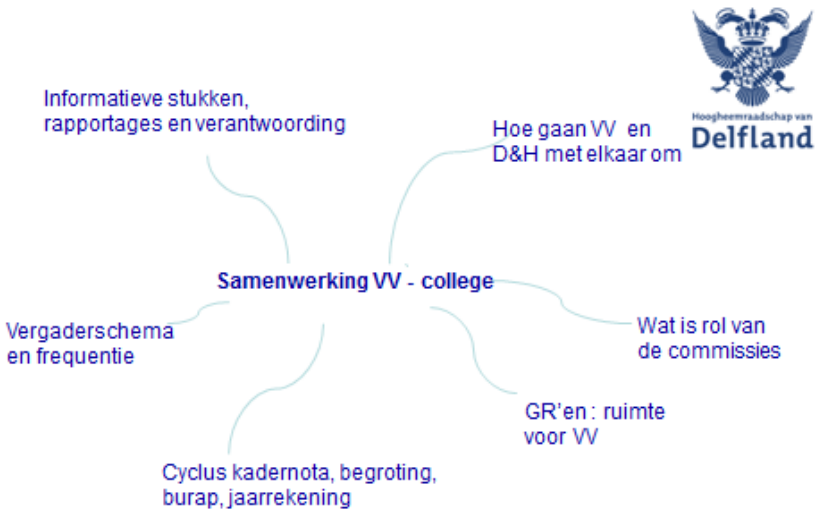

In zes groepen bestaande uit leden van de VV, plaatsvervangend commissieleden en begeleid door medewerkers van Delfland, zijn deze aspecten besproken. Voor de indeling van de verschillende groepen: zie bijlage 1. Ook in bijlage 1 staat vermeld wat er over de verschillende aspecten is benoemd in de groepen.

In de gesprekken zijn de volgende prioriteiten naar voren gekomen:

1. <u>Hoe gaan college & VV met elkaar om</u>

- Betrek het AB meer in het proces en neem het AB mee aan de voorkant van de beleidsvorming, koppel tijdig terug bij tussenresultaten en wijzigingen
- De kaderstellende rol van het AB kan sterker
- De cultuur en het vertrouwen in elkaar is van groot belang, in de relatie tussen D&H en de VV en ook tussen het bestuur en de ambtelijke organisatie
- Er is behoefte aan meer ruimte voor initiatief vanuit de VV

2. <u>Wat is de rol van de commissies</u>

- Houd in de gaten dat er geen overlap ontstaat tussen commissie en VV: behandel inhoud in commissie
- Maak het mogelijk om technisch – inhoudelijke vragen te stellen voorafgaand in de commissie, deze ambtelijk af te doen.
- De rol van de agendacommissie is niet helder
- Verdeel de zwaarte van de commissievergaderingen over het jaar heen
- Onderzoek de mogelijkheid van een technisch voorzitter

3. <u>Gemeenschappelijke regelingen</u>
- Maak afspraken over informatievoorziening over GR'n, stem de P&C cyclus af op de vergadercyclus van Delfland
- In de VV moeten de doelen van Delfland worden bepaald, zodat de inzet van Delfland helder is
- Meldt goed terug wat er in de GR plaatsvindt
- De portefeuillehouder moet de VV informeren over de afwijkingen

4. <u>Cyclus Kadernota, Begroting, Burap, Jaarrekening</u>
- Breng niet alleen de financiële situatie in kaart, maar ook de resultaten
- Er is meer partijpolitieke dynamiek nodig bij de begrotingsbehandeling
- Het proces is prima

5. <u>Vergaderschema en frequentie</u>
- Vergader 's avonds
- De werkdruk voor de VV komt in pieken, agenda's zijn vol en er zijn nazendingen. Dit is onwenselijk
- Onderzoek de mogelijkheid voor een technisch voorzitter in de commissies
- Organiseer een separate vergadering voor de behandeling van de begroting

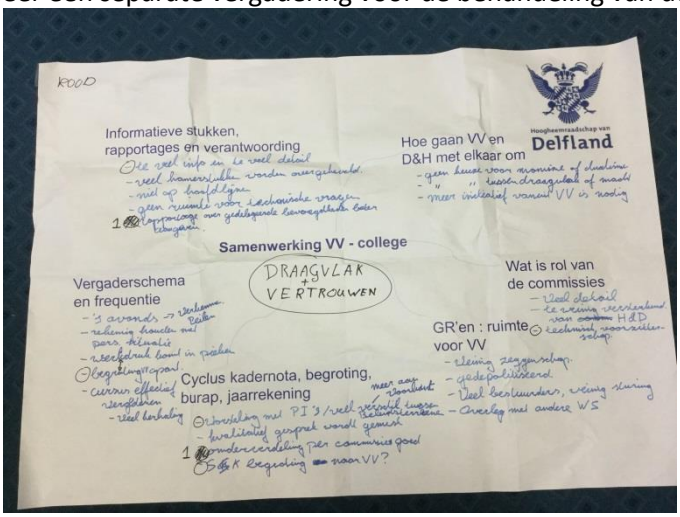

6. <u>Informatieve stukken, rapportages en verantwoording</u>
- Stukken moeten tijdig worden aangeleverd met informatie op hoofdlijnen.
- Informeer de VV gestructureerd
- Rapporteer helder, gestructureerd en tijdig over gedelegeerde bevoegdheden
- Er moet ruimte worden geboden om technische, inhoudelijke vragen te kunnen stellen.

Daarnaast kwam aan de orde:
- De bestuurlijke sensitiviteit van de ambtenaren is van belang: wat wordt ter besluit aan het college van D&H aangeboden en wat wordt aangeboden aan de VV.
- VV leden verschillen in informatiebehoefte; respecteer de verschillen

In een Wordle (woordsamenvatting in een plaatje) ziet het er als volgt uit.
(Ter toelichting: de woorden die groot en vetgedrukt zijn, zijn vaker genoemd door de werkgroepen dan woorden die kleiner zijn afgebeeld)

Deel twee: Misstanden en bestuurlijke integriteit

Frank Kerckhaert en Margriet Drent hebben een uiteenzetting gegeven aan de VV over de werkwijze van de Onderzoeksraad Integriteit Overheid. Vervolgens zijn de aanwezigen na het diner en de groepsfoto aan de slag gegaan om een top 3 te formeren van aandachtspunten Bestuurlijke Integriteit.

Hanke Hoogerwerf en Leon Hombergen presenteerden deze VV prioriteiten:

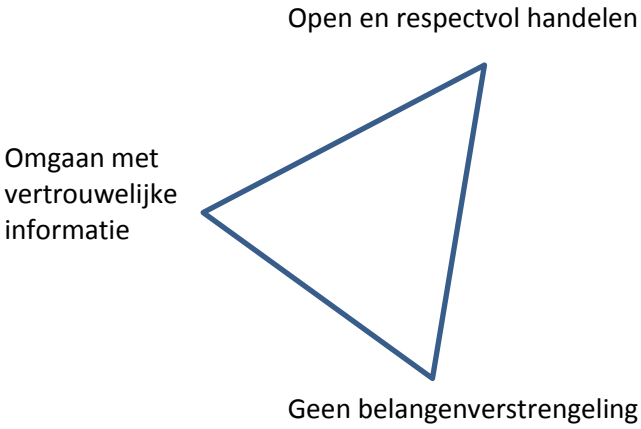

Bijlage 1:

Bij de gesprekken over de samenwerking tussen VV en college is in deelgroepen gewerkt. Elke groep bestond uit meerdere leden + plaatsvervangende commissieleden, aangevuld en ondersteund door twee medewerkers van Delfland:

Ingrid t.W.	Hans M.	Marcel H.	Han	Ries	Paul vd W.
Elsbeth	Marja	Leon	Manita	Antoinette	Cees
Jan de N.	Bart	Hanke	Piet	Lars	Alphons
Monique	Willy	Ria	Guido	Hans S.	Thessa
Maarten	Jan vd B.	Constant	Relus	Marcel B.	Joke
Naushad		Pieter Jan	Petra	Pieter St.	Leo
Mark	René	Pieter B.	Ingrid K.	Ko	Jelle
Henk	Fem	Harald	Anja	Jaap	Tamar
				Carlo	

Samenvatting Bestuursconferentie per gespreksthema:

Omgang met elkaar

Vv moet eigen voorstellen kunnen inbrengen. Nu is onduidelijk hoe moties en voorstellen ingediend kunnen worden. Er is geen ambtelijke ondersteuning. Onduidelijk hoe politiek kan worden afgestemd
Vergeleken met vorige periode wordt meer openheid ervaren in relatie VV – college D&H
Tussen AB en DB wordt open communicatie ervaren
Waarde van VV zit aan voorkant, kaderstellende rol AB kan sterker
Wordt weinig verschil ervaren met duaal stelsel
Verantwoording naar VV is niet strikt geregeld, voor wat betreft het hoe (mate van detaillering informatiestromen) en het wanneer (timing van de informatie)
VV wil meer richting kunnen geven in besluitvorming. Betrek VV in proces
Delfland is behoorlijk formeel
Coalitieakkoord is kaderstellend
Bepaal vooraf voor nader te selecteren thema's / onderwerpen dat VV daarin wil kaderstellen
Er is behoefte aan meer ruimte voor initiatief vanuit de VV. Ervaren wordt dat D&H en VV met elkaar vergroeide bestuursorganen zijn.

Rol van de commissies

Niet herhalen in VV wat in commissie is gedaan. Debat moet in VV plaatsvinden
Verdeling van onderwerpen in commissies is niet evenwichting; BOB heeft zwaar pakket
Het is onduidelijk wat er gebeurt met stukken en voorstellen na behandeling in commissies; wijzigingen zijn niet (goed) te zien
Voorkom dubbele discussie in commissie en in VV. Inhoud moet in commissie aan de orde komen

Maak het mogelijk technisch-inhoudelijke vragen te stellen voorafgaand aan de commissie: discussie op hoofdlijnen daardoor mogelijk
Stuur nieuwsbrief na de commissie
Verdeel zwaarte commissievergaderingen over het jaar heen
Goede voorzitters zijn eerste eis, niet altijd efficient en effectief om én voorzitter te zijn én portefeuillehouder. Zoek voorzitter met voorzitterscapaciteiten
Rol en status van agendacommissie is niet helder: deze stuurt proces, is niet meningsvormend.
Stukken tijdig aanleveren om beter te kunnen voorbereiden
Voorkom dat VV leden te lang aan het woord zijn.
Discussie in VV moet politiek zijn, met commissie daartoe voorbereidend
Schriftelijke vragen over de inhoud voorafgaand aan de commissie door ambtenaren laten afhandelen (kunnen VV leden onderhands vragen aan ambtenaren stellen?)
Vragen lopen vast in het systeem
Soms is het goed om eerder informatie te delen, bijvoorbeeld in plaats van informatieve VV de informatie delen voorafgaand aan commissie
Het doel moet zijn op hoofdlijnen te overleggen, niet in details.
Is het mogelijk de agenda te beperken
Onderzoek mogelijkheid voor een technisch voorzitter

Gemeenschappelijke Regelingen
Te weinig grip. Elk stuk van GR zou in commissie moeten komen. Afspraken nodig over P&C cyclus van GR en afstemming met besluitvorming VV
Deel informatie eerder
Benoem bestaande GRén bij naam in elke commissie, waardoor het zeker wordt behandeld.
Maak ALV UvW openbaar
In VV moeten doelen GR zijn besloten, zodat vertegenwoordiger in GR weet wat inzet Delfland moet zijn
Stem P&C cylcus GR'en beter af op cyclus Delfland
Er zijn niet veel GR's, maar wel complex. College zou VV meer moeten betrekken, ook in bepalen van standpunten. Meer openheid gewenst.
Goed terugmelden wat er in GR plaatsvindt
Hoe wordt het doel van Delfland gediend?
In het AB moet doel Delfland worden behartigd, in DB het doel van de GR: dus 2 leden betrokken per GR
Nota verbonden partijen toevoegen aan begroting
Let op intrede en uittreden van GR, mbt financien, personeel, begrotingsproces
Portefeuillehouder moet VV informeren over afwijkingen
Er is weinig zeggenschap. Er is weinig sturing. Overleg met andere waterschappen niet zichtbaar

Cyclus kadernota, begroting, burap, jaarrekening
Zet bij alle stukken in de begrotingscyclus alle risico's in één document
Meer partij-politieke dynamiek is nodig bij begrotingsbehandeling

Via PI's de ambities expliciteren per jaar en per bestuursperiode
Maak in vergaderschema voor de VV een relatie met de P&C cyclus. Let op meenemen van Rekeningcommissie.
Proces kadernota is prima, voorstellen zijn robuust
Breng niet alleen financiele situatie in kaart, maar ook resultaten
Een goed gesprek hierover wordt gemist. Onderverdeling per commissie is goed. Waarom worden alle SSK ramingen voorgelegd?

Vergaderschema en frequentie
Informatieve VV lijkt vrijblijvend
Grotere frequentie nodig van VV vergaderingen, in ieder geval reservedatum voor VV plannen
VV in avond of einde dag.
Werklast VV beter over kalenderjaar spreiden
Stel voorraadagenda op
Doe geen nazendingen
Doe oplegnontitie bij informatieve stukken
En komt tot kortere vergaderingen (meer zelfduscilpine leden)
Agenda's zijn overvol, daardoor voor VV leden niet mogelijk alles goed voor te bereiden. Hier ligt ook relatie met frequentie en met voorzitterschap
P&C cyclus moet onderliggende basis vormen voor vergaderschema VV
Lever informatie tijdig en op hoofdlijnen
Behandel op hoofdlijnen
Informatieve VV: helder moet zijn dat deze vergadervorm geen bestuurlijke status kent. Kan invulling interactief, niet te politiek. Is nu vooral zenden. Opstelling van de zaal is belangrijk: bij voorkeur geen rijen, maar carré of u-vorm.
Zinvol dat informatieve VV worden gehouden, maar waar vindt ophalen van ideeen en mening leden plaats? Alleen in commissie.
Graag avond vergaderen, vanwege werk vd leden en toegankelijkheid voor publiek
Zo houden
Graag mogelijkheid verkennen voor avond vergaderingen.
Begroting in aparte vergadering agenderen.
Er is behoefte aan cursus effectief vergaderen, vaak herhaling van zetten in VV

Informatieve stukken, rapportages en verantwoording
Stel startnotitie op bij complexe processen en geef tussentijds meldingen aan van ontwikkelingen en go / no-go besluiten voor VV
Technische / verduidelijkende vragen kosten veel vergadertijd. Deze moeten via apart traject (griffier) worden afgehandeld.
Stroomlijn informatie naar VV in tijd en in onderwerp
Rapporteer expliciet en gestructureerd waar het delegatiebesluit is toegepast
Delegatie lijkt te ruim toegepast

Introduceer projectenboek waarin voortgang wordt aangegeven
Rapportages nu te veel op hoofdlijnen / te abstract
VV moet kunnen sturen op hoofdlijnen, en informatie moet tijdig worden ontvangen.
Bepaal per onderwerp processtappen, waarop vermeld wordt wanneer VV betrokken is
Verantwoording afleggen over delegatiebesluit en dit besluit opnieuw vaststellen
Positief voorbeeld is de wijze van informeren over omgaan met droogte tijdens zomer 2015
Er is te veel informatie, te veel details, veel hamerstukken worden overgeheveld, niet voldoende op hoofdlijnen
Er is geen ruimte voor technische vragen
Stukken ter kennisname per commissie rubriceren
Rapportages over gedelegeerde bevoegdheden aangeven

Wat verder ter tafel komt
VV wil meer kunnen sturen en betrokken worden in proces op moment dat er nog iets te beslissen (sturen) valt. VV leden willen worden meegenomen in processen
Bestuurlijke sensitiviteit van ambtenaren belangrijk in bepalen welke besluiten voor VV en welke besluiten voor D&H nodig zijn.
VV leden verschillen in hoeveel en welke informatie zij willen ontvangen. Respecteer de verschillen.
Ambtenaren moeten bewuster raken van politiek bestuurlijke context van het werk. Er zou meer wisselwerking moeten zijn tussen gremia.
Kennisoverdracht naar nieuwe leden door zittende leden – binnen de fractie

Bijlage 2: Presentatie Herman Havekes

MONISME EN DUALISME IN HET WATERSCHAPSBESTUUR, DE ROLLEN VAN DE VV EN D&H

Herman Havekes, UvW
24 november 2015

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

INHOUDSOPGAVE

1. Waterschap als vorm van functioneel bestuur
2. Monisme en dualisme
3. Beleids- en verantwoordingscyclus
4. Delegatie door VV aan D&H
5. Conclusies en stellingen

Hoogheemraadschap van Delfland

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

WATERSCHAP ALS FUNCTIONELE BESTUURSVORM

- Waterschap is meest zuivere vorm van functioneel bestuur, beperkt takenpakket en specifieke regelingen voor bestuurssamenstelling en financiering
- Belangengroependemocratie, grotendeels self-supporting, geen Waterschapsfonds
- Afgelopen decennia grote veranderingen (schaalvergroting, andere bestuurlijke en financiële structuur)
- Waterschap niet willen modelleren als provincie en gemeente

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

MONISME EN DUALISME

- Waterschap is monistisch gebleven, zonder dat hier veel woorden aan gewijd zijn (Dualiseringswetten gemeenten en provincies, Wet modernisering waterschapsbestel)
- Niettemin enkele duale elementen in Waterschapswet
- Advies mr. Dijkstra (Universiteit Leiden)
- De facto zijn verschillen tussen monisme en dualisme in praktijk ook weer niet heel groot

Hoogheemraadschap van Delfland

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

BELEIDS- EN VERANTWOORDINGSCYCLUS (1)

- Zie art. 99-109c Waterschapwet (en voor compacte beschrijving *De Waterschapswet. Een artikelsgewijs commentaar*, 2015, p. 273-277)
- Bevat o.m. verslaggevingsvoorschriften, die in Waterschapsbesluit (Stb. 2007, 497) en Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen (Stcrt. 2008, 241) verder zijn uitgewerkt
- Grotendeels gelijk aan regelingen voor provincies en gemeenten ("hoofdschap van de raad")

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

BELEIDS- EN VERANTWOORDINGSCYCLUS (2)

- De Wet modernisering waterschapsbestel (Wms, 2007) heeft de kaderstellende, beleidsbepalende, controlerende, vertegenwoordigende en verantwoordende rol VV willen versterken
- Zie met name de verordeningen van art. 108 en 109, waarvoor Unie modellen heeft
- D&H bereidt voor, voert uit en is belast met de dagelijkse werkzaamheden (zie art. 84 Waterschapswet)
- VV en D&H zullen beide hun rol moeten kunnen spelen, gaat om vinden van (nieuw) evenwicht, discussie speelt bij andere waterschappen ook

Hoogheemraadschap van Delfland

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

DELEGATIE DOOR VV AAN D&H (1)

- Zie art. 83 Waterschapswet
- VV, die in algemene zin bevoegd is tot "regeling en bestuur" (zie art. 77 Waterschapswet), kan bevoegdheden overdragen aan D&H
- Sommige bevoegdheden zijn echter expliciet voorbehouden aan VV
- Zelfde bepaling komt in vrijwel identieke bewoordingen voor in Provinciewet en Gemeentewet
- Een verstandige VV delegeert ook, situatie dat over schouder van iedere waterschapsambtenaar 20 bestuurders meekeken, ligt al weer even achter ons, nu nog 641 waterschapsbestuurders op 11.000 ambtenaren

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

DELEGATIE DOOR VV AAN D&H (2)

- Delegatiebesluit Delfland
- Soms dragen Waterschapswet en andere wetten rechtstreeks taken op aan D&H/waterschapsvoorzitter (Omgevingswet!)

Hoogheemraadschap van Delfland

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

CONCLUSIES

- Waterschap is functioneel, monistisch bestuur
- Verschil tussen monistisch en duaal bestel in praktijk niet heel groot
- Beleids- en verantwoordingsproces is duidelijk in wetgeving vastgelegd, Wms heeft wederzijdse posities VV en D&H helder vastgelegd en positie VV versterkt
- Gaat er om door wetgever aan VV en D&H toegedachte rollen goed in praktijk te brengen
- Delegatie (mandaat) van bepaalde bevoegdheden is daarbij onmisbaar
- Vertrouwen in elkaar en vinden van praktische werkwijze ook

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

STELLINGEN

- In een functioneel bestuur als het waterschap, waar een goede belangenrepresentatie centraal staat, is een uitgebalanceerde rolverdeling tussen VV en D&H cruciaal
- De VV moet zijn kaderstellende, controlerende en verantwoordende rol ten volle kunnen spelen en D&H moet voldoende ruimte hebben om zijn dagelijkse werk te kunnen doen
- Het delegeren van bepaalde bevoegdheden is daarbij onmisbaar, wederzijds vertrouwen niet minder

Bijlage 3: Presentatie Frank Kerckhaert en Margriet Drent

Onderzoeksraad *Integriteit* Overheid

Onderzoek en advies naar meldingen van vermoede misstanden in de overheidssector

Frank Kerckhaert
Margriet Drent

Bestuursconferentie van het
Hoogheemraadschap van Delfland
d.d. 24 november 2015

Onderzoeksraad *Integriteit* Overheid

Belang van een integere overheid

- Niet-integer gedrag schadelijk voor vertrouwen in de overheid
- Intern en extern veilig kunnen melden vergroot de kwaliteit van de overheid

- Hoog op de politieke agenda
- Incidenten vaak in de media

Hoogheemraadschap van Delfland

Onderzoeksraad *Integriteit* Overheid

Wie doet anno 2015 wat op het I-beleid

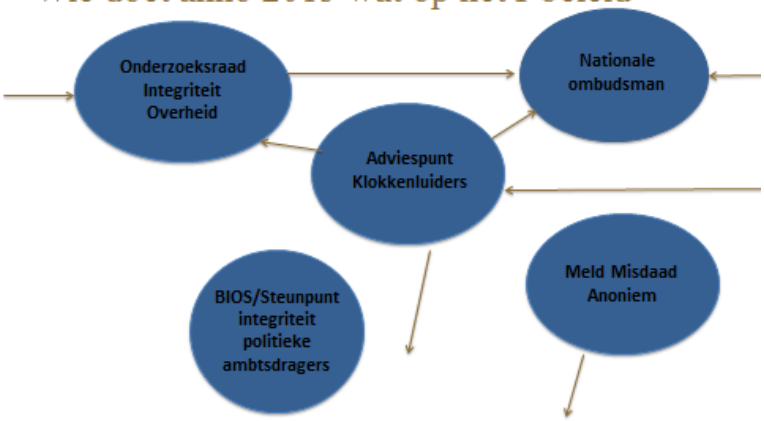

Onderzoeksraad *Integriteit* Overheid

Onderzoeksraad: voor externe meldingen

- Minister van BZK, bij Besluit ingesteld eind 2012

- Deskundig, onafhankelijk en onpartijdig
- Eén procedure, onderzoeksprotocol
- Eén definitiekader, melder
- Bescherming tegen een eventuele rechtspositionele benadeling

Hoogheemraadschap van Delfland

Onderzoeksraad *Integriteit* Overheid

Reikwijdte

- Vanaf 2012: Rijk, Politie, Defensie, Provincies en een aantal zelfstandige bestuursorganen (ZBO's)
- Vanaf 2014: ook (thans 318) gemeenten en waterschappen (thans 11)
- Dekt het gehele openbaar bestuur
- Regelmatig nieuwe aanvragen, ook van andere organisaties (bv. universiteiten, ziekenhuizen)

Onderzoeksraad *Integriteit* Overheid

Criteria vermoede misstand

- Schending wettelijke voorschriften/beleidsregels
- Gevaar voor gezondheid, veiligheid of milieu
- Onbehoorlijk handelen waardoor het functioneren van de openbare dienst in gevaar komt

- Persoonlijk arbeidsconflict: NIET bij Onderzoeksraad

Hoogheemraadschap van Delfland

Onderzoeksraad *Integriteit* Overheid

Betrokkenheid bestuurders bij meldingen

- Meldingen van ambtenaren die (ook) gaan over niet-integer handelen door bestuurders, mogelijk
- Bestuurders/bevoegd gezag kunnen, op vrijwillige basis, om een onderzoek vragen

Onderzoeksraad *Integriteit* Overheid

Intern en/of extern melden ?

- Primair: eerst intern melden (zelfreinigend vermogen)
- Bij onvoldoende gehoor, onvoldoende (onderzoeks)resultaat, bij intimidatie: naar de Onderzoeksraad
- In bijzondere gevallen direct naar de Onderzoeksraad

Hoogheemraadschap van Delfland

Onderzoeksraad *Integriteit* Overheid

Hoe werkt de Onderzoeksraad?

- Onderzoek naar de ontvankelijkheid
- Onderzoek
- Advies aan bevoegd gezag, cc melder
- Afgerond onderzoek met geanonimiseerd advies op www.onderzoeksraadintegriteitoverheid.nl

- Na één jaar, bij melder en bevoegd gezag informeren

Onderzoeksraad *Integriteit* Overheid

Onderzoek door de Onderzoeksraad

- Door de (plv) leden van de Onderzoeksraad met juridische ondersteuning (CAOP)
- Samenwerking tbv specialistische expertise met bijv. Onderzoeksraad voor Veiligheid, Rekenkamers, Rijksauditdienst
- Geen commerciële bureaus
- Onderzoek wordt doorbelast naar de betrokken organisatie

Hoogheemraadschap van Delfland

Onderzoeksraad *Integriteit* Overheid

Brede samenstelling

- Deskundig in openbaar bestuur, politiek, zorg, recht, wetenschap en vakbond
- Frank Kerckhaert (voorzitter)
- Mirjam Sterk (vicevoorzitter)
- Gjalt de Graaf
- Erik-Jan Meijboom
- Kitty Roozemond
- Sjoukje Rullmann

Onderzoeksraad *Integriteit* Overheid

Cijfers

- **2013**
  - 74 verzoeken om informatie en/of advies: doorverwijzingen: 70
- **2014**
  - 68 verzoeken om informatie en/of advies: doorverwijzingen: 55

Hoogheemraadschap van Delfland

Onderzoeksraad *Integriteit* Overheid

Cijfers 2015

- **(per 17 november)**

- 41 verzoeken om informatie en/of advies
- lopende onderzoeken naar de ontvankelijkheid: 5
- lopende onderzoeken: 0
- afgeronde onderzoeken: 1

Onderzoeksraad *Integriteit* Overheid

Politiek-bestuurlijke ontwikkelingen

- Initiatiefwetsvoorstel Van Raak (Huis voor de Klokkenluiders)
- Scheiding advies en onderzoek
- Eén organisatie; ZBO, onder verantwoordelijkheid Tweede Kamer; 2016

- Zorgplicht integriteit voor CdK en Burgemeester

Hoogheemraadschap van Delfland

Onderzoeksraad Integriteit Overheid

Tot slot

'Integriteit is een kwestie van geweten en gezond verstand. Mensen weten vaak heel goed wat wel en niet kan.' Onze minister zegt: 'Vraag je voortdurend af: "wat ik nu doe, zou dat morgen in de krant mogen?"'

Onderzoeksraad Integriteit Overheid

www.onderzoeksraadintegriteitoverheid.nl

Aanwezigen op de Bestuursconferentie van het Hoogheemraadschap van Delfland:

Leden van de VV	Cees Kuijvenhoven, Manita Koop, Ries Smits, Leon Hombergen, Elsbeth van Hijlckama Vlieg, Alphons Ranner, Ingrid ter Woorst, Marcel Belt, Lars Nanninga, Marcel Houtzager, Piet van Adrichem, Marja Hilders, Thessa Eekhout, Hans Middendorp, Antoinette Jans, Guido van der Wedden, Jan de Nooy, Bart Simon, Hanke Hoogerwerf, Monique Ammerlaan-Romeyn, Ria van der Burg - van Leeuwen, Han van Olphen, Paul van den Berg, Constant van Kretschmar, Jan van der Berg, Willy de Zoete-van der Hout, Hans Schouffoer
Plaatsvervangend commissieleden	Relus Breeuwsma, Maarten Jansen, Joke Jansen Verplanke, Pieter Stienstra, Pieter-Jan Hofman, Petra Brocke, Naushad Boedhoe, Leo Boekestijn, Ko Heijboer
DMT-leden:	Paul van den Wijngaart, Jelle Visser, Ingrid Kooiman, Mark Brandt, Jaap Bos, Pieter Baeten, René Janssen
Teamleider Juridische Zaken, Vastgoed en inkoop	Anja Buisman
Senior juridisch adviseur	Fem Vijgen
Accountmanagers	Carlo Langelaan, Harald ten Dam, Tamar Niemeijer
Secretaris D&H	Henk Hoogweg
Teamleider Strategie en Innovatie	Gijsbert de Boer
Griffier	Hélène Fobler

Hoogheemraadschap van Delfland

Bijlage 1 bij D&H-notitie 5 januari 2016 (voorstel: 46636)

Op weg naar een programmatische aanpak voor klimaatadaptatie

Inleiding

De intensieve verstedelijking en de economische waarde van de regio maakt Delfland als waterschap uniek. Door de mate van verstedelijking (inclusief glastuinbouw) is het gebied - in het bijzonder in de stad - gevoelig voor klimaatverandering. Extreme buien en droogte zullen vaker voorkomen. Daarnaast zal als gevolg van temperatuurstijging de hittestress in de stad toenemen en zorgen voor leefbaarheids-problemen. Dit in de context dat de druk op de ruimte in de toekomst verder zal toenemen.

Coalitieakkoord 2015-2019
In het Coalitieakkoord 2015-2019 'Iedereen bewust van water' is de ambitie opgenomen dat Delfland toewerkt naar een waterbewuste maatschappij waarin inwoners, (agrarische) bedrijven, instellingen en medeoverheden in het beheergebied van Delfland zelf maatregelen nemen om een veilige en leefbare stad te creëren die aangepast is aan een veranderend klimaat.
Het coalitieakkoord stelt dat Delfland hiertoe samen met gemeenten een programma zal ontwikkelen dat – vanuit kennisontwikkeling en toepassing van (innovatieve) oplossingen (pilots) - een nieuwe set aan maatregelen oplevert die bijdragen aan het realiseren van klimaatadaptieve steden (en glastuinbouwgebieden). Het (langer) vasthouden van water, ofwel het vergroten van de sponswerking, wordt hierbij een belangrijke rol toebedeeld.

Waterbeheerplan 2015-2021
Het coalitieakkoord heeft zijn weerslag gevonden in het nieuwe waterbeheerplan. Passend bij het verstedelijkte karakter van het beheergebied zet Delfland in de planperiode samen met de gemeenten op klimaatadaptatie. Delfland voert zijn taken uit ten behoeve van het behouden en verbeteren van de leefomgeving voor inwoners, medeoverheden en bedrijven. Het vergroten van het waterbewustzijn is een rode draad door het Waterbeheerplan, en verweven in alle programma's en handelingen van Delfland in de komende planperiode.

Delfland zal - in nauwe samenwerking met gemeenten en andere belanghebbenden - de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie nader uitwerken en uitdragen. Dit moet er uiteindelijk toe leiden dat de sponswerking in het verstedelijkte gebied toeneemt en er bij ruimtelijke ontwikkelingen klimaatadaptief wordt gehandeld.

Delfland zet hierbij in op een integrale aanpak waarbij de wateropgaven in een bredere context worden geplaatst van klimaatmitigatie en –adaptatie, ruimtelijke kwaliteitsopgaven, economie en

Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie
Op Prinsjesdag 2014 is de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie aan de Tweede Kamer aangeboden en in oktober 2014 heeft Delfland de Landelijke Intentieverklaring Ruimtelijke Adaptatie mede ondertekend. Op basis van de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie moet Delflands beheergebied uiterlijk 2050 klimaatadaptief zijn. Verder is bepaald, dat in 2020 klimaatbestendigheid en waterrobuustheid onderdeel van het beleid en handelen is. Deze doelen worden gehaald door bij nationale, regionale en lokale ruimtelijke afwegingen de waterrobuustheid en klimaat-bestendigheid van het gebied te analyseren ('weten'), de resultaten van deze analyse te vertalen in een gedragen ambitie en een adaptatiestrategie met concrete doelen ('willen') en de beleidsmatige en juridische doorwerking van deze ambitie te borgen voor uitvoering ('werken').

gezondheid en - zo mogelijk en indien nodig - dus worden gecombineerd met andere opgaven om de gewenste verbetering van de stedelijke kwaliteit te bereiken.
Hierbij wordt nauw samengewerkt met medeoverheden en marktpartijen. Delfland stelt wel dat de aanpak van klimaatadaptatie sterk gebonden is aan de ruimtelijke ordening in het stedelijk gebied en daarmee een eerste verantwoordelijkheid is van gemeenten.

In het Waterbeheerplan is tevens opgenomen dat Delfland de belevings- en gebruikswaarde van het water wil vergroten. Belangrijke voorwaarde hiervoor is dat het waterbewustzijn toeneemt en dat mensen zelf weten wat ze kunnen bijdragen aan duurzaam waterbeheer, in hun gedrag en in hun eigen leefomgeving. Voor Delfland ligt de uitdaging voor de komende periode er in om op verschillende plekken in het gebied op een kleiner schaalniveau, zoals in buurten en wijken, aan de slag te gaan met de bewoners en organisaties die daar wonen en werken.

Delfland wil dat mensen zich in de komende planperiode bewust worden van het water om hen heen, van de gevolgen van klimaatverandering en van hun eigen gedrag.

Strategie en programmatische aanpak

Om te bereiken dat klimaatbestendig en waterrobuust inrichten uiterlijk in 2020 integraal onderdeel is van beleid en handelen van Delfland, en de regio in 2050 zo goed mogelijk klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht, zal Delfland in 2017 in nauwe samenwerking met gemeenten en andere belanghebbenden een strategie ontwikkelen. Hierin worden verschillende (tussen)doelen, mijlpalen en bijbehorende acties en maatregelen in onderlinge samenhang benoemd. Aan de hand hiervan kan een meer programmatische aanpak worden vormgegeven.
Het doel is uiteindelijk om vanuit de verschillende sporen ‘weten’, ‘willen’ en ‘werken’[1] een beweging op gang te krijgen die er uiteindelijk toe leidt dat de regio klimaatbestendig wordt en de samenleving verduurzaamd.

Vooruitlopend op deze strategie zal Delfland samen met gebiedspartners en lokale actoren in 2016 een aantal concrete projecten uitvoeren. Het gaat daarbij om aansprekende projecten die zich hoofdzakelijk richten op fysieke maatregelen ter vergroting van de sponswerking van het stedelijk gebied (stad en glas) en op de samenwerking met, en participatie van, lokale actoren. Deze projecten kunnen als ‘showcase’ dienen waarmee Delfland zich zowel binnen als buiten de regio (zichtbaar) kan profileren en het gesprek met gemeenten en andere belanghebbenden kan aangaan om de gewenste beweging op gang te brengen. De (leer)ervaringen uit de projecten zullen worden gebruikt voor het opstellen van de strategie.

Daarnaast zal in 2016 een verkenning worden uitgevoerd naar de mogelijkheid van een subsidieverordening voor (de uitvoering van) klimaatadaptieve maatregelen.

Projecten 2016

Delfland wil bij de uitvoering van projecten zoveel mogelijk aansluiten bij ‘energie’ die er in de buitenwereld aanwezig is, en zich vooral richten op het ‘laatste’ duwtje in de rug, waarmee initiatieven

[1] Zie tekst in kader *Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie*, pagina 1

van de grond kunnen komen. De bijdrage van Delfland bestaat uit een (beperkte) financiële bijdrage aan de uitvoering van deze projecten en inzet van personele capaciteit.

Aangezien het aantal verzoeken en ideeën dat bij Delfland terecht komt toeneemt, en op verschillende plekken binnen de organisatie binnenkomen is coördinatie en interne afstemming noodzakelijk. Tevens is er daardoor sprake van een proces waarin continu afwegingen moeten worden gemaakt ten aanzien van participatie en deelname: in welke projecten wil Delfland wel/niet investeren?

- *Welke projecten komen in aanmerking?*

Projecten onder klimaatadaptatie hebben als belangrijke gemeenschappelijke kenmerken dat ze integraal en toekomstgericht zijn en bijdragen aan meerdere doelen. Ook projecten die misschien minder bijdragen aan een specifiek doel kunnen een kans zijn om waterbewustzijn en de mogelijkheden voor de toekomst te vergroten. Denk daarbij bijvoorbeeld aan opschaalbaarheid en bredere toepassing.
De focus van de projecten in 2016 ligt primair bij het vergroten van de sponswerking.

Ten behoeve van de selectie van projecten is een aantal criteria benoemd, die voor Delfland belangrijk zijn:

1. *zichtbaarheid van Delfland*: in hoeverre draagt de uitvoering van het project bij aan het verbeteren van het imago van Delfland?
2. *opschaalbaarheid*: in hoeverre is het desbetreffend project dupliceerbaar en opmaat voor een bredere toepassing en opschaling?
3. *kennismanagement*: in hoeverre levert de uitvoering van het project nieuwe kennis, inzichten en ervaringen op, die direct toepasbaar zijn en doorwerken in het handelen van Delfland?

Daarnaast is er een aantal argumenten dat Delfland meeweegt bij de beslissing om al dan niet bij te dragen aan een initiatief:

4. *spreiding over beheergebied*: om de olievlekwerking maximaal te laten zijn, is het van belang om op verschillende plekken binnen het beheergebied projecten uit te voeren.
5. *organiserend vermogen van initiatiefnemer*: Delfland wil zoveel mogelijk aanhaken bij energie in de buitenwereld. Het organiserend vermogen van de initiatiefnemer bepaalt mede de mate waarin een project binnen gestelde randvoorwaarden (planning, geld) gerealiseerd kan worden. Om te voorkomen dat er een zware coördinerende rol bij Delfland komt te liggen is dit criterium toegevoegd.

- *Werkwijze*

De projecten kunnen betrekking hebben op meerdere ontwikkelstadia in het realisatieproces: van de idee-fase en het uitvoeren van een verkenning, tot het maken van een concreet ontwerp en de daadwerkelijke uitvoering van een project.

Idealiter zal – zodra een idee of vraag binnen komt - eerst een verkenning worden uitgevoerd, waarbij het initiatief wordt getoetst aan bovenstaande criteria. In de verkenning wordt verder bepaald of het initiatief meerwaarde heeft en bijdraagt aan de doelen van Delfland. Indien hieruit volgt dat er meerwaarde is én het bijdraagt aan de doelen van Delfland zal er in overleg met de portefeuillehouder een

prioriteringsafweging plaatsvinden en zal het project worden geprogrammeerd. E.e.a. in relatie tot beschikbare middelen en menskracht.

- *Inventarisatie en selectie mogelijke projecten*

Er is een inventarisatie gemaakt van klimaatadaptieve projecten. In overleg met de portefeuillehouder Klimaatadaptatie is hieruit een selectie gemaakt van projecten waarmee Delfland in 2016 wil starten. Hierbij is een indeling gemaakt naar de volgende 3 categorieën:

A. Ontwerp en inrichting mét lokale stakeholders/burgers en overheden ter verhoging van de kwaliteit van de buitenruimte;
B. Stimuleren van burgers/ondernemers tot vasthouden van water;
C. Innovaties en onderzoek.

Het vergroten van het waterbewustzijn is niet als aparte categorie opgenomen maar in alle categorieën verweven.

De projecten die Delfland in 2016[2] wil uitvoeren zijn:

A.	**Ontwerp en inrichting mét lokale stakeholders/burgers en overheden ter verhoging van de kwaliteit van de buitenruimte**
	1. Binnentuinen Spangen*
	2. Klimaatstraat*
	3. SPONGE*
	4. Vergroenen schoolpleinen
B.	**Stimuleren van burgers/ondernemers tot vasthouden van water**
	5. Regentonnen
	a) Kinderboerderijen
	b) Woonwijken/buurten*
	6. Waterbergende kasdaken*
	7. Afkoppelen bestaande woonwijk
C.	**Innovaties en onderzoek**
	8. Vitale kwetsbare functies*
	9. Polderdak
	10. Waterbuffer in de stad

Voor een aantal van bovengenoemde projecten zullen geschikte locaties moeten worden gevonden. Hiertoe worden gesprekken met gemeenten en andere partijen aangegaan.

Naast bovengenoemde projecten zal Delfland in 2016 ook een verkenning uitvoeren naar een subsidieregeling voor klimaatadaptieve maatregelen.

- *Beschikbare middelen*

Voor 2016 is binnen de exploitatie van team RPV in totaal 1,5 fte beschikbaar op het thema klimaatadaptatie en k€ 100 voor de uitvoering van klimaatadaptieve projecten.

[2] Om een snelle (door)start te kunnen maken is een aantal al lopende trajecten, waarbij Delfland al betrokken is, onder de vlag van klimaatadaptatie gebracht. Deze zijn met een '*' gemarkeerd.
Voor een toelichting op de genoemde projecten, zie bijlage 1.

Omdat de middelen beperkt zijn, zullen er (continu) keuzes gemaakt moeten worden. Om in te kunnen spelen op kansen of nieuwe initiatieven die zich gaandeweg het jaar voordoen en daarmee enige mate van flexibiliteit in te bouwen wordt op voorhand niet alle beschikbare capaciteit ingezet.

Daarnaast zal – voor innovatieve projecten - een beroep worden gedaan op het innovatiefonds van Delfland.

- *Loket en coördinatie*

Om overzicht te houden op de verschillende binnenkomende initiatieven en het keuzeproces te faciliteren ligt de coördinatie bij team RPV. Alle nieuwe initiatieven dienen te worden gemeld bij de lokethouder van RPV.
Met de portefeuillehouder Klimaatadaptatie is afgesproken dat de voortgang van de uitvoering van de projecten tweemaandelijks zal worden besproken in het PFO. Tevens zal daarbij een lijst van nieuwe initiatieven worden gevoegd, voorzien van een advies hoe daarmee om te gaan.

Bijlage 1: toelichting klimaatadaptieve projecten 2016

1. Duurzame binnentuinen (Spangen)

   Dit project valt onder Water Sensitive Rotterdam en wordt getrokken door Delfland in samenwerking met het Burgerinitiatief Natuurlijk Spangen en de gemeente Rotterdam. Het project richt zich op onder meer op het aanpassen van binnentuinen tot een duurzame, robuuste, groen/blauwe en aantrekkelijke omgeving, waarbij gemeente, bewoners en waterschap samen op trekken.

2. Klimaatstraat (project STRAAD; acroniem voor: Straten Transformeren Ruimtelijk Adaptief Aantrekkelijk en Duurzaam)

   Dit project valt onder Water Sensitive Rotterdam en wordt getrokken door de gemeente Rotterdam in samenwerking met Bosch-Slabbers landschapsarchitecten. Het project betreft het ontwerpen en realiseren van een klimaatadaptieve straat, samen met lokale partijen en burgers. Dit moet leiden tot een methodiek die reproduceerbaar is op andere locaties. Fase 1 heeft geresulteerd in een STRAADkrant. Fase 2: het daadwerkelijk met een straat (en de inwoners) aan de gang gaan moet nog starten. Delfland is voor 2016 nog op zoek naar een straat binnen zijn beheergebied.

3. SPONGE

   Dit project verkeert in de projectdefinitiefase en wordt getrokken door Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard. Het betreft een EU-project (Interreg 2Seas) waarin Delfland samen met gemeente Westland participeert. Doel van het project is het testen, demonstreren en monitoren van innovatieve klimaatadaptatie maatregelen in pilots met (lokale) stakeholderpartipatie ter vergroting van de sponswerking. De case van Delfland en Westland richt zich enerzijds op het glastuinbouwgebied en anderzijds op nieuwe ruimtelijke (stedelijke) ontwikkelingen en alle partijen die daarbij betrokken zijn. Bij honorering kan de uitvoering van het project eind 2016 starten.

4. Vergroenen/ontharden schoolpleinen

   Door het vergroenen van schoolpleinen worden kinderen meer in contact gebracht met de natuur en wordt een meer natuurlijke speelomgeving voor kinderen gecreëerd. Door ontharding en vergroening van de schoolpleinen kan meer water worden vastgehouden en wordt de sponswerking vergroot. Basisscholen kunnen vanuit het programma Groene Schoolpleinen subsidie aanvragen bij Fonds 1818. Delfland is voor 2016 nog op zoek naar 3 schoolpleinen binnen zijn beheergebied.

5. Regentonnen

   Er lopen op dit moment twee initiatieven:

   a. Eén project betreft een regentonactie bij kinderboerderijen, en is vooral gericht op vergroten van waterbewustzijn onder kinderen.
   b. Een ander project wordt getrokken door Studio Bas Sala en is gericht op het ontwikkelen van een betaalbare, mooie en slimme regenton voor brede toepassing bij particulieren voor in de tuin en bij gemeenten voor het gebruik in de openbare ruimte.

Voor het laatste project is Delfland voor 2016 nog op zoek naar 3 wijken of buurten binnen zijn beheergebied.

6. Waterbergende kasdaken: van pilot naar brede toepassing

   Dit project wordt getrokken door Delfland. Binnen een pilot is reeds onderzocht wat het effect is op het watersysteem en zijn prototypes voor de waterbergende schotten ontwikkeld. 2015 en 2016 richt zicht verder op het nader uitwerken van de business cases (voor waterbeheerder, tuinder en leverancier) en het gereed maken van een product voor marktintroductie. Het Valorisatieprogramma Deltatechnologie en Water ondersteunt dit project. Het jaar 2016 richt zich op toepassing en opschaling binnen de glastuinbouwsector.

7. Afkoppelen bestaande woonwijk

   Dit project betreft de afkoppeling van particulieren. Bij afkoppelprojecten wordt nog steeds vaak alleen de wegverharding afgekoppeld. Bestaande particuliere objecten (vb. huisaansluitingen) worden vaak niet meegenomen. Dit project is erop gericht om juist ook deze objecten af te koppelen.

8. Kwetsbare infrastructuur

   Dit betreft een verkenning die voortvloeit uit de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie. Delfland onderzoekt – als beheerder van diverse vitale functies – de kwetsbaarheid van zijn AWZI's en gemalen voor klimaatverandering (incl. afhankelijkheden van kwetsbare infrastructuur van anderen). Hierbij sluit het aan op RCC100 (100 Resilient Cities, een initiatief van Rockefeller Foundation waarbij Rotterdam aangesloten is).

9. Polderdak

   Er lopen thans 2 initiatieven voor de realisatie van een polderdak:

   a. Project in het kader van Groen-Blauw Delft-Zuidoost. Door het aanleggen van een polderdak op het dak van een te renoveren faculteitsgebouw (Ctm) kan water langer worden vastgehouden en de kans op wateroverlast in de Zuidpolder van Delfgauw worden verkleind. Het idee komt van het TUD Valorisation Centre, die uitvoering geeft het aan Valorisatieprogramma Water en Deltatechnologie.
   b. Het dak van een parkeervoorziening bij de flat aan de Spinozalaan in Leidschendam-Voorburg (ca. 1.000 m^2).

10. Waterbuffer in de stad (Ondergrondse Waterberging)

    De gemeente Rotterdam is (onder de vlag van Water Sensitive Rotterdam) gestart met een haalbaarheidsstudie naar de mogelijkheden voor de toepassing van ondergrondse waterberging in de stad (als bijdrage aan het voorkomen van wateroverlast en een betere watervoorziening). Delfland is op zoek naar een locatie binnen zijn beheergebied.

Hoogheemraadschap van
Delfland

Aan de leden van de verenigde vergadering

ONS KENMERK
1234821
DATUM D&H VERGADERING
5 januari 2016
DELFT

ONDERWERP
Aanpak klimaatadaptatie 2016

Geachte leden,

De intensieve verstedelijking en de economische waarde van de regio maakt Delfland als waterschap uniek. Door de mate van verstedelijking (inclusief glastuinbouw) is het gebied - in het bijzonder in de stad - gevoelig voor klimaatverandering. Extreme buien en droogte zullen vaker voorkomen. Daarnaast zal als gevolg van temperatuurstijging de hittestress in de stad toenemen en zorgen voor leefbaarheids-problemen. Dit in de context dat de druk op de ruimte in de toekomst verder zal toenemen.

Coalitieakkoord 2015-2019
In het Coalitieakkoord 2015-2019 'Iedereen bewust van water' is de ambitie opgenomen dat Delfland toewerkt naar een waterbewuste maatschappij waarin inwoners, (agrarische) bedrijven, instellingen en medeoverheden in het beheergebied van Delfland zelf maatregelen nemen om een veilige en leefbare stad te creëren die aangepast is aan een veranderend klimaat.
Het coalitieakkoord stelt dat Delfland hiertoe samen met gemeenten een programma zal ontwikkelen dat – vanuit kennisontwikkeling en toepassing van (innovatieve) oplossingen (pilots) - een nieuwe set aan maatregelen oplevert die bijdragen aan het realiseren van klimaatadaptieve steden (en glastuinbouwgebieden). Het (langer) vasthouden van water, ofwel het vergroten van de sponswerking, wordt hierbij een belangrijke rol toebedeeld.

Waterbeheerplan 2015-2021
Het coalitieakkoord heeft zijn weerslag gevonden in het nieuwe waterbeheerplan. Passend bij het verstedelijkte karakter van het beheergebied zet Delfland in de planperiode volop in op stedelijk waterbeheer en samen met de gemeenten op klimaatadaptatie. Het vergroten van het waterbewustzijn is een rode draad door het Waterbeheerplan, en verweven in alle programma's en handelingen van Delfland in de komende planperiode.

In het Waterbeheerplan 2015-2021 is opgenomen dat Delfland, in nauwe samenwerking met gemeenten en andere belanghebbenden, de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie zal uitwerken en uitdragen.
Dit proces is erop gericht dat Delfland in 2017 een strategie ontwikkelt die ertoe moet leiden dat:

1) klimaatbestendig en waterrobuust inrichten uiterlijk in 2020 integraal onderdeel is van beleid en handelen van Delfland, en
2) de regio in 2050 zo goed mogelijk klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht.

Delfland zet hierbij in op een integrale aanpak waarbij de wateropgaven in een bredere context worden geplaatst van klimaatmitigatie en –adaptatie, ruimtelijke kwaliteitsopgaven, economie en gezondheid en - zo mogelijk en indien nodig - dus

worden gecombineerd met andere opgaven om de gewenste verbetering van de stedelijke kwaliteit te bereiken.
Hierbij wordt nauw samengewerkt met medeoverheden en marktpartijen. Delfland stelt wel dat de aanpak van klimaatadaptatie sterk gebonden is aan de ruimtelijke ordening in het stedelijk gebied en daarmee een eerste verantwoordelijkheid is van gemeenten.

Vooruitlopend aan de strategieontwikkeling zal Delfland samen met gebiedspartners en lokale actoren in 2016 reeds een aantal concrete, fysieke projecten uitvoeren. De bijdrage van Delfland bestaat uit een (beperkte) financiële bijdrage aan de uitvoering en inhoudelijke inbreng, waardoor (bestaande of nieuwe) initiatieven net dat extra steuntje in de rug krijgen om ten uitvoer gebracht te worden. Hierbij wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de aanwezige 'energie' in de buitenwereld, en de initiatieven die vanuit de buitenwereld worden aangedragen.

De bedoelde projecten zullen zich hoofdzakelijk richten op de uitvoering van fysieke maatregelen ter vergroting van de sponswerking van het stedelijk gebied (stad en glas) en de samenwerking met, en participatie van, lokale actoren.
Door op verschillende plekken in het beheergebied op een kleiner schaalniveau, zoals in buurten en wijken, aan de slag te gaan met de bewoners en (lokale) organisaties die daar wonen en werken wordt ervaring opgedaan met participatieve processen.

De projecten waarmee Delfland in 2016 wil starten betreffen:

1) Ontharden binnentuinen
2) Klimaatstraat
3) SPONGE
4) Vergroenen schoolpleinen
5) Regentonnen
6) Waterbergende kasdaken
7) Afkoppelen bestaande woonwijk
8) Inventarisatie vitale kwetsbare infrastructuur
9) Polderdak
10) Waterbuffer in de stad

Om een snelle (door)start te kunnen maken is een aantal al lopende trajecten, waarbij Delfland al betrokken is, onder de vlag van klimaatadaptatie gebracht.
In de bijlage treft u een korte omschrijving van deze projecten.

Na realisatie kunnen de projecten als 'showcase' dienen waarmee Delfland het gesprek met gemeenten en andere belanghebbenden kan aangaan om de gewenste beweging richting een waterbewuste, en klimaatbestendige en waterrobuuste regio op gang te brengen.
De ervaringen vanuit deze projecten zullen worden gebruikt voor de op te stellen strategie.

Hoogachtend,
Dijkgraaf en Hoogheemraden van Delfland,

de secretaris,

mr.drs. P.I.M. van den Wijngaart

de Dijkgraaf,

mr. M.A.P. van Haersma Buma

Bijlage:

1. Klimaatadaptieve projecten 2016

agendapunt 07.06
1227831

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan Verenigde Vergadering

UITVOERINGSPROGRAMMA 2016 TOEZICHT EN HANDHAVING

Gevraagd besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016
Kennis te nemen van het Uitvoeringsprogramma 2016 van het team Toezicht en Handhaving.

Besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016

Hoogheemraadschap van Delfland

Concept Uitvoeringsprogramma 2016 team Toezicht & Handhaving

1. Probleemstelling - context

Delfland moet wat betreft het toezicht- en handhavingsbeleid voldoen aan het Besluit Omgevingsrecht (verder Bor). Dit betekent onder andere dat jaarlijks in een Uitvoeringsprogramma moet worden aangegeven welke activiteiten het team Toezicht en Handhaving in het betreffende kalenderjaar gaat uitvoeren.

2. Beoogd effect

Met het (bestuurlijk) vaststellen van het Uitvoeringsprogramma 2016 van het team Toezicht en Handhaving wordt voldaan aan het criterium genoemd in artikel 7.3 van het Bor.
Vast ligt aan welke activiteiten het team Toezicht en Handhaving dit jaar prioriteit geeft.

3. Kernboodschap

Het college van dijkgraaf en hoogheemraden wordt gevraagd het Uitvoeringsprogramma 2016 van het team Toezicht- en Handhaving vast te stellen.
Met dit programma wordt duidelijkheid geschapen op welke activiteiten en projecten het team zijn mensen en middelen inzet tot bescherming en verbetering van het Delflands watersysteem. Tegelijkertijd wordt door vaststelling van het uitvoeringsprogramma voldaan aan de wettelijke eis zoals verwoord in het Bor.

4. Historie - eerdere besluitvorming

Ieder jaar wordt het Uitvoeringsprogramma voor het team Toezicht en Handhaving door uw college vastgesteld; zo ook het voorstel om dit voor 2016 te doen.

5. Regelgeving en Beleid

Het Bor bevat kwaliteitseisen die betrekking hebben op het gehele toezicht- en handhavingsbeleid van Delfland. De kwaliteitscriteria eisen onder andere dat de organisatie jaarlijks het handhavingsbeleid uitwerkt in een uitvoeringsprogramma, waarin wordt aangegeven welke van de voorgenomen activiteiten het bestuursorgaan dat jaar gaat uitvoeren. In het uitvoeringsprogramma zijn de operationele doelen uit dit handhavingsbeleid nader uitgewerkt.

6. Financiën

De financiële gevolgen voor de realisatie van dit uitvoeringsprogramma zijn verankerd in de begroting 2016; kostenplaats 55840 Toezicht en Handhaving.

7. Duurzaamheid

Door uitvoering te geven aan dit uitvoeringsprogramma wordt bijgedragen aan een duurzaam beheer van het watersysteem.

8. Organisatorische en personele consequenties

Geen, conform begroting.

9. OR/GO

Niet van toepassing.

10. Risico- en beheersmaatregelen

Niet van toepassing.

11. Communicatie (in- en extern)

Na vaststelling van het uitvoeringsprogramma wordt het document geplaatst in het Kwaliteitshandboek Waterbeheer (te benaderen via het Samenwerkingsportaal) zodat geïnteresseerden kunnen lezen aan welke activiteiten het team Toezicht en Handhaving in 2016 prioriteit geeft.
Het definitieve uitvoeringsprogramma 2016 wordt na vaststelling naar externe partners gestuurd.

12. Bekendmaking en vervolgprocedure

Zie onder 11. Communicatie.

13. Bevoegd orgaan

Conform artikel 7.3, lid 3 van het Bor stelt het college van dijkgraaf en hoogheemraden het Uitvoeringsprogramma vast.

14. Toelichting

Het Uitvoeringsprogramma 2016 is gebaseerd op de uitkomsten van de 'Risicoanalyse 2014 waterkwaliteit, waterkwantiteit, grondwater, waterkeringen en activiteiten op het water/scheepvaart'.

Tevens zijn de door het team Toezicht en Handhaving te realiseren doelen en resultaten uit de programmabegroting 2016 en meerjarenraming 2017-2021 met bijbehorende (bestuurlijke) prestatie-indicatoren in het uitvoeringprogramma opgenomen.

Op 24 november jl. is een pré conceptversie van het uitvoeringsprogramma besproken met de portefeuillehouders van de programma's Gezond, schoon en zoet water, Stedelijk waterbeheer, klimaatadaptatie en veiligheid en Watersysteem. De tijdens dit overleg gemaakte opmerkingen en aanbevelingen zijn verwerkt in onderhavige versie van het uitvoeringsprogramma.
Daarnaast zal op korte termijn met de inhoudelijke portefeuillehouders nog individueel overleg plaatsvinden hoe zij geïnformeerd willen worden over 'toezicht en handhaving' binnen hun portefeuille en op welke wijze er conform de Toezicht- en Handhavingstrategie van Delfland gehandhaafd gaat worden.

15. Bijlagen

1. Concept uitvoeringsprogramma 2016 team Toezicht & Handhaving (versie 3.1).

Alleen in te vullen indien het een VV-voorstel betreft

*** = in te vullen door team Bestuur*

Hoogheemraadschap van Delfland

Kenmerk VV : …** Vergaderdatum : …

Beleidsveld : … Agendapunt : …**

De Verenigde Vergadering van Delfland,

op voordracht van dijkgraaf en hoogheemraden van …*(datum collegevergadering)*, kenmerk …*(BIS-zaaknummer D&H besluit)*;

gelezen het positieve/negatieve …*(bij ondertekening doorstrepen wat niet van toepassing is)* advies van de commissie(s) …*(commissie noemen)*;

overwegende dat:
…
- *(motiveer het besluit, waarom wordt dit besluit genomen).*

Gelet op:
…
- *artikel 84 van de Waterschapswet (bij D&H-voostellen)*;
- *artikel 77 van de Waterschapswet (bij VV-voorstellen)*;
- *alle andere wetgeving (zoals KRW, NBW, verordening Zuid-Holland, delegatiebesluit etc.;*

Besluit:
…
Dit moet in overeenstemming zijn met het ontwerpbesluit (ontwerpbesluit kopiëren).

Aldus besloten in de openbare vergadering van …*(datum)*

De Verenigde Vergadering voornoemd,

de Secretaris, de Voorzitter,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart mr. M.A.P. van Haersma Buma

Uitvoeringsprogramma 2016

Team Toezicht en Handhaving

Hoogheemraadschap van
Delfland

Hoogheemraadschap van Delfland
Sector Waterbeheer
Team Toezicht en Handhaving
December 2015

Vastgesteld door het college van Dijkgraaf en Hoogheemraden op 5 januari 2016.

Foto voorblad: Meetopstelling Gebiedsgericht monitoren en handhaven (december 2015).

Voorwoord

Voor u ligt het Uitvoeringsprogramma 2016 van het team Toezicht en Handhaving, gericht op het beschermen van de waterinfrastructuur en het bijdragen aan de realisatie van de doelen uit de primaire programma's. Dit gebeurt door het stimuleren van de naleving op de geldende wet- en regelgeving door middel van het instrument toezicht en handhaving in de volle breedte.
Dit programma geeft een overzicht van de geplande activiteiten voor 2016 en bevat tevens een doorkijk op hoofdlijnen naar de komende jaren tot 2021.

De totstandkoming van dit programma heeft plaats gevonden conform de afspraken welke zijn vastgelegd in de op 27 oktober 2015 door het college vastgestelde protocol ' Coördinerend portefeuillehouderschap Toezicht en Handhaving'.
Hierin is specifiek vermeld hoe de diverse portefeuillehouders betrokken worden bij het opstellen van dit jaarprogramma. Ook zijn afspraken gemaakt over wanneer en hoe indien gewenst, de communicatie over de handhavingsresultaten naar derden kan plaatsvinden.

Daarnaast is dit uitvoeringsprogramma gebaseerd op de uitkomsten van de vigerende 'Risicoanalyse 2014 waterkwaliteit, waterkwantiteit, grondwater, waterkeringen en activiteiten op het water/scheepvaart'.
Uit de risicoanalyse komt naar voren dat bij ieder taakveld een aantal activiteiten als het 'meest risicovol' zijn gekwalificeerd in relatie tot de taken en/of doelstellingen van Delfland behorende bij dat taakveld.
Tot slot zijn de gestelde doelen en prioriteiten mede gebaseerd op de ervaringen van voorgaande jaren.

In 2013 is door het college de nieuwe Toezicht- en Handhavingstrategie Delfland 'Toezicht en Handhaving met effect' bestuurlijk vastgesteld. Het programma voldoet daarmee aan de eisen die worden gesteld in het Besluit omgevingsrecht (Bor).

De inhoudelijke speerpunten in 2016 zijn:

- Het (verder) terugdringen van ongewenste emissies uit met name de glastuinbouwsector ; continueren van het project 'Gebiedsgericht monitoren en handhaven';

- Het tegengaan van ongewenste "niet waterkerende objecten" (NWO's) in het algemeen en bij keringen waarbij 'onlangs' onderhoudswerkzaamheden zijn uitgevoerd, in het bijzonder;

- Bescherming van Natte Ecologische Zones conform het beheerplan.

- Integraal toezicht bij de aanleg/aanpassing van grote infrastructurele projecten zoals de spoorzone Delft, bochtafsnijding Schie, afronding A4 DS, Blankenburgtunnel, Rotterdamsebaan en Hoekselijn.

De organisatorische aandachtspunten/speerpunten in 2016 zijn:

- De verdere implementatie van het zaakgericht werken om de ondersteuning en aansturing van de werkprocessen te verbeteren. Waar mogelijk of gewenst wordt aangesloten bij Slim^2;

- De verbetering van de digitale ondersteuning van de veldmedewerkers;

- Het organiseren van het proces om structureel te kunnen voldoen aan de landelijk vastgestelde kwaliteitscriteria.

Het uitvoeringsprogramma is gebaseerd op de budgettaire ruimte van de begroting 2016. Afgesproken is dat voor wat betreft de realisatie van dit programma conform de afspraken in het collegeprogramma, bij de voorbereiding van de kadernota bekeken wordt of er budgettaire bijstellingen mogelijk zijn die tevens uitvoerbaar zijn binnen de organisatorische mogelijkheden van de betreffende teams.
Terzake van de chemische waterkwaliteit wordt ernaar gestreefd begin 2016 te komen tot een concept actieplan waarbij de koppeling met het waterbewustzijn wordt gelegd door gebruik te maken van maatschappelijk draagvlak. Eventuele budgettaire structurele effecten worden ingebracht in het eerdergenoemde kadernota-proces.

De Meerjarendoorkijk 2017- 2021 van het team, dat als apart hoofdstuk is toegevoegd, geeft inzicht in de prioriteiten en de uitvoering van de handhavingstaken voor die periode.
Per jaar wordt deze doorkijk geëvalueerd en eventueel bijgesteld.

B.M. van Egmond
Teamleider Toezicht en Handhaving

Inhoudsopgave

1. Beleidsdoelen en taken Toezicht en Handhaving 7
1.1 Missie en visie 7
1.2 Relatie met (programma)begroting/jaarplan 2016. 7
1.3 Prestatie-indicatoren 8
1.4 Wettelijk kader 9
1.5 Communicatie 9

2. Uitvoeringsprogramma 2016 10
2.1 Sturing Delfland 11
2.2 Programma T&H 11
2.3 Projectmatig toezicht 12
Toezicht glastuinbouw 12
Infrastructurele projecten 13
Gebiedsgericht monitoren en handhaven 14
Schouw Uitvoering 15
Toezicht projecten Stedelijk waterbeheer & klimaatadaptatie 15
Toezichtprojecten Gezond, schoon en zoet water 16
Integrale toezichtsprojecten 17
2.4 Cyclische toezicht activiteiten 18
Heffingen 18
Incidentbehandeling 18
Regulier integraal toezicht op gereguleerde activiteiten 18
2.5 Vaar(weg)beheer 19
2.6 Beleid, ondersteuning en kwaliteitszorg 20
Kwaliteitszorg 20
Team en organisatieontwikkeling 20
Beleid T&H 21
Advies organisatie en bestuur 21

3. Team Toezicht en Handhaving 22
3.1 Sector Waterbeheer 22
3.2 Team Toezicht en Handhaving 22
3.3 Inzet capaciteit en middelen handhaving 23
3.4 Actualiseren werkprocessen en protocollen 24
3.5 I&A ondersteuning van het werkproces 24
3.6 Buitengewoon Opsporings Ambtenaren (BOA's) 25
3.7 Bereikbaarheid buiten kantooruren 25

4. Monitoring en resultaten 26
4.1 Doelstellingen activiteiten 26

5. Doorkijk naar 2017 en volgende jaren 27

Bijlage

Bijlage 1: Overzicht in tabelvorm van activiteiten, PI's en doelstellingen voor 2016.

1. Beleidsdoelen en taken Toezicht en Handhaving

In dit hoofdstuk zetten we onze missie en visie op het gebied van handhaving uiteen, inclusief de verschillende hoofddoelen en prestatie-indicatoren.

1.1 Missie en visie

In 2013 is de Toezicht- en Handhavingstrategie 'Toezicht en Handhaving met effect' door het bestuur van Delfland vastgesteld. Hierin staat onze missie en visie op het gebied van handhaving. De missie luidt als volgt:

> Wij zijn een flexibel, betrokken en omgevingsgericht team dat deskundig, zakelijk en professioneel het naleefgedrag van derden verbetert en daarmee een belangrijke bijdrage levert aan de primaire doelstellingen van Delfland.

Delfland wil actief zorgen dat gebruikers van het watersysteem de regels zo goed mogelijk naleven. Met een efficiënte en effectieve inzet van wet- en regelgeving en communicatie draagt toezicht bij aan de realisatie van een duurzaam watersysteem. We werken met een realistisch en duidelijk uitvoeringsprogramma.

In lijn met deze missie streeft Delfland er naar dat onze doelgroepen zich spontaan aan de regels houden. Om dit voor elkaar te krijgen, lichten we onze doelgroepen goed en tijdig voor. Dit betekent dat er voldoende aandacht wordt besteed aan preventie en communicatie zodat doelgroepen de wet- en regelgeving kennen om overtredingen zoveel mogelijk te voorkomen. Daarnaast investeren we in een goede samenwerking met onze doelgroepen en andere overheidsinstanties.

Onze visie hierop is als volgt: "Toezicht en Handhaving met effect".

Door de instrumenten van toezicht en handhaving creatief en situationeel toe te passen zetten wij in op een maximaal effect op de bescherming en verbetering van het watersysteem in de breedste zin. Wij durven risico's te nemen en benutten voor een maximaal rendement de grenzen van onze mogelijkheden. Dit bereiken wij door actief samen te werken met onze collega's, partners en de omgeving. Wij zijn flexibel door te anticiperen op veranderingen in de omgeving, wet- en regelgeving en de organisatie.

1.2 Relatie met (programma)begroting/jaarplan 2016

Het team Toezicht en Handhaving levert een integrale bijdrage aan de realisatie van de primaire doelstellingen van Delfland. Ten behoeve van de P&C-cyclus/financiële verantwoording wordt jaarlijks een "Jaarplan" opgesteld; dit is ook voor 2016 gebeurd. In dit jaarplan is aangegeven welke activiteiten worden ondernomen om de afgesproken resultaten te realiseren. Vanwege het hoge abstractieniveau is naast het jaarplan ook dit uitvoeringsprogramma opgesteld waarmee inzicht wordt gegeven in de meer concrete handhavingsdoelen en de wijze waarop deze worden gerealiseerd.

Alle middelen inclusief de financiële zijn geborgd in het jaarplan/begroting. De werkzaamheden c.q. de activiteiten die het team Toezicht en Handhaving uitvoert, zijn in dit uitvoeringsprogramma beschreven.

Door de realisatie van de activiteiten van het team Toezicht en Handhaving wordt primair een bijdrage geleverd aan de inhoudelijke programma's A t/m D,

Hierbij merken wij wel het volgende op:
De werkzaamheden van Toezicht en Handhaving zijn extern gericht en afhankelijk van ontwikkelingen in onze omgeving maar ook van ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving. Ook de activiteiten van andere organisatieonderdelen kunnen effect hebben op de realisatie van de in dit programma benoemde resultaten.

Om de ambitie vanuit het collegeprogramma zoveel mogelijk een plaats te geven in dit uitvoeringsprogramma is er "krap" begroot. Dit zowel in uren als in financiën. Het risico op het niet volledig kunnen realiseren van alle resultaten is dan ook groter dan voorgaande jaren.

1.3 Prestatie-indicatoren

Voor de resultaten van het team Toezicht en Handhaving zijn vanuit de programmabegroting 2016 en meerjarenraming 2017-2021 de bestuurlijke prestatie-indicatoren geformuleerd. De bestuurlijke prestatie-indicatoren (PI's) zijn de volgende.

Programmalijn Chemische waterkwaliteit:

1. Eind 2021 is 100% van alle glastuinbouwgebieden doorgelicht en/of in nazorg door middel van gebiedsgericht monitoren en handhaven(GMH)[*)].
   PI 2016: 25% gerealiseerd.

2. Plan ten behoeve van nazorg GMH is opgesteld en geïmplementeerd.
   PI 2016: Plan uiterlijk Q2 opgeleverd.

3. Glastuinbouwbedrijven rapporteren tijdig (UO-rapportage) en representatief deel is op kwaliteit gecontroleerd.
   PI 2016: 95% ingediend en 5% inhoudelijk gecontroleerd.

4. Regulier toezicht glastuinbouw
   PI 2016: 15 % van het areaal gecontroleerd.

5. Project Erfscans landbouwbedrijven
   PI 2016: 100% van de deelnemende bedrijven gecontroleerd en 17 % van de niet deelnemende bedrijven gecontroleerd.

6. Toezichtsplan overige directe lozingen opgesteld op basis van risicoanalyse.
   PI 2016: Plan uiterlijk gereed in Q4.

[*)] In de programmabegroting 2016 is hierover het volgende vermeld: 'In de voorliggende meerjarenraming zijn middelen beschikbaar voor het doorlichten van 80% van alle glastuinbouwgebieden, terwijl het doel 100% is. Als beheermaatregel is opgenomen dat in de kadernota 2017 de middelen voor 100% doorlichten van alle glastuinbouwgebieden nader zullen worden bezien.

Programmalijn Veiligheid (keringen):

1. Toezichtsplan Keringen opgesteld conform risicoanalyse en saneringsbeleid; status quo vastgesteld.
   PI 2016: Plan uiterlijk gereed in Q3.

2. Toezicht op "opgeknapte" dijkvakken met schouw en signaaltoezicht; bij ongewenste NWO's (niet waterkerende objecten) op "opgeknapte" dijkvakken vindt handhaving plaats.
   PI 2016: 100% opgeknapte dijkvakken geïnspecteerd en handhavingstraject ingezet bij ongewenste NWO's .

Naast de bestuurlijke prestatie-indicatoren zijn voor de projecten en diverse andere werkzaamheden die het team uitvoert, de gewenste resultaten en bijbehorende (ambtelijke) prestatie-indicatoren per project beschreven in paragraaf 2.3 tot en met 2.6.
Deze zijn samengevat in een tabel welke als bijlage 1 bij dit uitvoeringsprogramma is opgenomen; kortheidshalve wordt hiernaar verwezen.

1.4 Wettelijk kader

Als team Toezicht en Handhaving houden we toezicht op verschillende activiteiten die van invloed zijn op het watersysteem. Tevens houden we ook toezicht op het onttrekken van grondwater en op alle activiteiten op waterkeringen.
Met andere woorden; er wordt toezicht gehouden op zowel inrichtingsgebonden als omgevingsgebonden activiteiten. Uitgangspunt is wel dat Delfland bevoegd gezag is en/of bevoegdheden heeft. Daar waar Delfland wel belangen heeft maar niet het bevoegd gezag is zal door samenwerking en beïnvloeding getracht worden het gewenste resultaat te realiseren.

Waar nodig worden conform de op 2 april 2013 door het bestuur vastgesteld Toezicht- en Handhavingstrategie –Toezicht en Handhaving met effect- handhavingsinstrumentaria ingezet om ongewenste (illegale) situaties te beëindigen.

Delfland heeft deze bevoegdheid op basis van onder andere de volgende wet- en regelgeving:

- Waterwet
- Activiteitenbesluit
- Besluit lozingen buiten inrichtingen
- Besluit bodemkwaliteit
- Besluit lozing afvalwater huishoudens
- Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden
- Scheepvaartverkeerswet (Binnenvaartpolitiereglement BPR)
- Wrakkenwet
- Delflands Keur

1.5 Communicatie

Vanuit de samenleving en samenwerkende partners alsmede vanuit leden van de VV worden regelmatig vragen gesteld hoe communicatie wordt georganiseerd rondom overtreders. Concreet doet zich deze vraagstelling voor bij de chemische waterkwaliteit maar ook bij ‘bouwwerken’ op kades.
De lijn die hierbij wordt gevolgd is dat bij elke kwartaalrapportage van het team T&H op basis van de resultaten van de voorafgaande maanden, wordt beoordeeld of en hoe communicatie hierover kan en zal plaatsvinden. Hierover worden afspraken gemaakt in het portefeuillehoudersoverleg van de coördinerend portefeuillehouder in aanwezigheid van de inhoudelijke portefeuillehouders. Dat betekent dat communicatie over Toezicht- & Handhavingsonderwerpen plaats vindt op basis van het Protocol 'coördinerend portefeuillehouderschap Toezicht en Handhaving', zoals dat in de collegevergadering van 27 oktober 2015 is vastgesteld.

2. Uitvoeringsprogramma 2016

Dit uitvoeringsprogramma is gebaseerd op de uitkomsten van de vigerende 'Risicoanalyse 2014 waterkwaliteit, waterkwantiteit, grondwater, waterkeringen en activiteiten op het water/scheepvaart'.

Uit de risicoanalyse komt naar voren dat bij ieder taakveld een aantal activiteiten als het 'meest risicovol' zijn gekwalificeerd in relatie tot de taken en/of doelstellingen van Delfland behorende bij dat taakveld.
Hierna zijn voor ieder taakveld de 'hoogst scorende' activiteiten genoemd, waarbij aansluitend in tabelvorm is samengevat bij welke projecten en/of activiteiten het team Toezicht en Handhaving hier aandacht voor heeft in 2016.

I. Bij het taakveld "activiteiten op het water / scheepvaart" kwam als prioritair naar voren voor het toezicht de snelle motorboten, de zuipschuiten en het aanmeren van vaartuigen in/bij natte ecologische zones, gemalen en inlaten.

II. Het taakveld "waterkwaliteit" leverde de volgende activiteiten op waarbij door toezicht de waterkwaliteit kan verbeteren, te weten lozingen vanuit de glastuinbouw, diffuse bronnen, veehouderijen en slootkantbespuitingen/onkruidbestrijding van verharde oppervlakken.

III. Bij het taakveld "waterkeringen" worden met name activiteiten in regionale keringen als het meest risicovol beoordeeld, bijvoorbeeld grondverzet, het bouwen op deze keringen en het aanleggen van kabels en leidingen.

IV. Het (tijdelijk of permanent) graven/dempen in zowel primaire als secundaire watergangen werd bij het taakveld "waterhuishouding/waterkwantiteit" als het meest risicovolle activiteit gescoord.

V. Tot slot werd bij het taakveld "grondwater" zowel de tijdelijke als permanente onttrekkingen in stedelijk gebied als activiteiten naar voren die prioritair zijn om toezicht te houden.

In onderstaande tabel is op hoofdlijnen aangegeven hoe deze prioritaire activiteiten bij het toezicht op activiteiten door het team worden meegenomen.

Taak- / Project veld	Vaar-beheer	Gebieds-gericht meten	toezicht glastuin-bouw	surveillance (vrije veld, water & lucht)	communicatie
scheepvaart	x			x	x
waterkwaliteit		x	x	x	x
waterkeringen				x	
waterhuishouding				x	
grondwater				x	

Afhankelijk van de bestuurlijke- en omgevingswensen kunnen bovenstaande prioriteiten, mits gemotiveerd, worden aangepast en de uitvoering van de handhavingstaken voor het jaar 2016 worden bepaald. Als de behandeling van de kwartaalresultaten in het portefeuillehoudersoverleg van de coördinerend portefeuillehouder tezamen met de inhoudelijke portefeuillehouders daar aanleiding toe geeft, kan de prioritering in dit programma worden herijkt.

Het uiteindelijke hoofddoel van het programma is een effectieve handhaving door een efficiënte inzet van de beschikbare uren en middelen. Onder andere het toezicht en de (integrale) handhaving moeten leiden tot het bevorderen van het naleefgedrag. Maar

uiteraard dragen ook goede communicatie, voorlichting en het nemen van eigen verantwoordelijkheid hieraan bij.
In 2015 is hieraan veel aandacht besteed; in 2016 zal dit verder uitgebouwd worden. Belangrijk hierbij is dat communicatie geen op zichzelf staand instrument is maar dat het integraal onderdeel is van het toezicht- en handhavingsproces. Met ingang van 2016 is het zaaksysteem voor Toezicht en Handhaving volledig operationeel; in oktober 2015 is met de implementatie van het zaaksysteem gestart. Door de handhavingsresultaten in het zaaksysteem goed te registreren, wordt het mogelijk beter deze resultaten te monitoren. Wel moet rekening worden gehouden worden dat het systeem in 2016 nog steeds zal worden aangepast om resultaten te optimaliseren.

2.1 Sturing Delfland

Delfland werkt vanuit de in het Waterbeheerplan 2010-2015 genoemde taakvelden; dit wordt gedaan met behulp van concernsturing. Met deze sturing wordt invulling gegeven aan meer dwarsverbanden tussen sectoren onderling en doelen te stellen per kerntaak; dit door het benoemen van doel- en resultaatverantwoordelijken. Uitgangspunt is dat verantwoordelijkheden zo laag mogelijk in de organisatie worden belegd.
Ondanks dit sturingsprincipe kent Delfland een hiërarchische organisatie met een sectorenmodel, een programmabegroting en een sterke relatie met het gebied. Kenmerkend voor een team als toezicht en handhaving is dat al deze “lijnen” dit team kruisen. Het verminderen van deze “sturingsdrukte”, die veel capaciteit vraagt, zal in 2016 geagendeerd worden.

De doelen en resultaten zijn opgenomen in de programmabegroting. Hoewel Toezicht en Handhaving in de begroting is ondergebracht in programma F, Bestuur, Organisatie en Instrumenten, is het overgrote deel van de activiteiten gerelateerd en/of onlosmakelijk verbonden met de inhoudelijke programma’s

- Stedelijke waterbeheer & klimaatadaptatie;
- Watersysteem;
- Gezond, schoon en zoet water
  en in iets mindere mate
- Afvalwaterketen en zuiveren.

2.2 Programma T&H

In de begroting en het teamplan zijn de activiteiten en de daarvoor ter beschikking staande middelen ondergebracht in zogenaamde sterblokken. De sterblokken zijn “opgehangen” aan de verplichte BBP-producten. De wettelijke verplichting tot indeling volgens de BBP structuur heeft geleid tot een andere verdeling dan voorgaande jaren.

- blok nr. 100176: Toezicht (incl waarschuwingstrajecten);
- blok nr. 100177: Bestuursrechtelijke handhaving;
- blok nr. 100178: Strafrechtelijke handhaving;
- blok nr. 100179: Beleid, ondersteuning en kwaliteitszorg;
- blok nr. 100153: Nautisch- en vaarwegbeheer.

Met de invoering van deze nieuwe indeling van de activiteiten in Gids wordt in tegenstelling tot voorgaande jaren een duidelijk onderscheid gemaakt in de preventieve en repressieve handhaving. Naast het toezicht en de handhaving daarop staan de blokken Beleid, ondersteuning en kwaliteitszorg en het nautisch en vaarwegbeheer als aparte activiteiten benoemd.

2.3 Projectmatig toezicht

In zijn algemeenheid wordt opgemerkt dat wanneer bij (projectmatig) toezicht en/of controles blijkt dat er sprake is van een ongewenste situatie automatisch het instrument handhaving wordt ingezet.

Toezicht glastuinbouw

Het project "toezicht glastuinbouw" omvat verschillende glastuinbouw gerelateerde toezicht projecten, evenals het reguliere toezicht. Hieronder worden kort de toezichtactiviteiten omschreven die onder het project vallen.

UO-Jaarrapportage (kwantiteit en kwaliteit)
Om adequaat toezicht te kunnen houden op de emissie- en verbruiksnormen is het van belang dat de rapportageverplichting wordt nageleefd. In 2014 en 2015 heeft de focus gelegen op het indienen van de rapportage. Het indienen van de rapportage blijft een punt van aandacht en zal ook in 2016 projectmatig worden aangepakt. De doelstelling die is gesteld voor de jaarrapportage over 2015 bedraagt 95%.

In 2015 is voor het eerst projectmatig meer nadruk gelegd op de kwaliteit van de rapportage. De doelstelling is om 5% van de rapportage te controleren (naar verwachting circa 85 controles). Onder deze kwaliteitscontroles vallen ook de "zorgplicht grondteelten" en de "handhaving emissienormen". Daarnaast wordt de kwaliteitscontroles op de UO jaarrapportage een standaard controle-aspect van de diepte controles die in het kader van gebiedsgericht monitoren en handhaven worden uitgevoerd.

Zorgplicht grondteelten
Vanuit een landelijke werkgroep is een checklist opgesteld om de (mogelijke) oorzaak voor het hoge verbruik van stikstof en fosfor bij grondgebonden teelten te achterhalen. Op basis van de ingediende verbruiksregistratie worden bedrijven geselecteerd die een verbruik van stikstof en/of fosfor hebben die boven een signaleringswaarde zit. De werkwijze kan ook worden toegepast om de jaarrapportage van grondgebonden telers te controleren.

Handhaving emissienorm
Op basis van de ingediende emissieregistratie worden bedrijven geselecteerd die boven de emissienorm zitten en aangeven nog te lozen op oppervlaktewater. Bij deze bedrijven wordt naast de controle op de waarschijnlijkheid van de rapportage ook onderzocht op de mogelijkheid om de restlozingen aan te sluiten op de gemeentelijke riolering. Daarnaast wordt een traject gestart om de bedrijven te "begeleiden"naar een lagere emissie. Hierbij wordt vooralsnog uitgegaan van één volledige controle en erna ieder kwartaal een bezoek Voor grote emissielozers op de riolering wordt samengewerkt met de omgevingsdiensten.

Ondergrondse hemelwateropslag
Om te voorzien in de behoefte van goed gietwater beschikken circa 26 glastuinbouwbedrijven over een voorziening om hemelwater in de bodem te infiltreren om dit later te kunnen onttrekken voor gebruik als gietwater. De bedrijven hadden veelal een tijdelijke vergunning van de provincie en deze waren in 2013 verlopen. Inmiddels zijn nieuwe watervergunningen verstrekt, waarin een norm is opgenomen voor de hoeveelheid gewasbeschermingsmiddelen in het geïnfiltreerde water. Om meer inzicht te krijgen en naleving van de vergunningen te stimuleren worden deze bedrijven minimaal 1 maal bezocht voor een vergunningcontrole, waarbij ook aandacht is voor bemonstering en analyse van het geïnfiltreerde water. In 2016 wordt ingezet op de naleving van de bemonsteringsverplichting door de ondernemers zelf. Op deze wijze worden gegevens verzameld, zodat getoetst kan worden aan de normen en inzicht wordt verkregen van de waterkwaliteit van het geïnfiltreerde water.

Samenwerking met gemeente-omgevingsdiensten
De bestaande samenwerkingsprojecten (vernieuwend toezicht-gecoördineerd toezicht) worden voortgezet. Voor het project vernieuwend toezicht is afgesproken dat Delfland het projectplan en de planning opstelt. Naar schatting betreft de samenwerking met de diensten circa 100 controles, naast de samenwerking die in de andere projecten al plaatsvindt.

Activiteit	Prestatie-indicator	Doelstelling
Toezicht glastuinbouw	% ingediende UO-rapportages.	95 %
	% van de ingediende UO – rapportage wordt gecontroleerd op kwaliteit	5%
Ondergrondse hemelwateropslag	aantal bedrijven gecontroleerd	26
	aantal uitgevoerde bemonsteringen	26
	nalevingspercentage bemonsteringsvoorschrift	90%
Samenwerkingsprojecten (gecoördineerd toezicht)	aantal bedrijven gecontroleerd	100

Infrastructurele projecten

Project spoorzone Delft

Onder de stad Delft wordt een dubbele spoortunnel gerealiseerd. Deze tunnel ligt pal langs het oude centrum van Delft. Grondwater speelt een belangrijke rol in dit ondergrondse bouwproject. Bij de bouw van de Spoortunnel moet daarom rekening gehouden met de specifieke situatie van bodem en grondwater in Delft. Daarnaast wordt het traject gekruist door diverse boezemwatergangen en waterkeringen. Ook hiervoor zijn diverse vergunningen afgegeven en zullen nog vergunningen afgegeven worden.

Delfland houdt op basis van een vastgesteld toezichtsplan gestructureerd toezicht op de watergerelateerde werkzaamheden van dit project. 2016 zal vooral in het teken staan van bouw van de tweede tunnelbuis en het weer bevaarbaar maken van de Westvest en Buitenwatersloot.

Toezicht zal vooral gericht zijn op grondwateronttrekkingen ten behoeve van de tweede tunnelbuis, rioleringswerkzaamheden en werken op en rond de watergangen.

Project "Rotterdamse Baan"

In 2015 is de bouw van een geboorde tunnel aanbesteed, onderdeel van de nieuwe weg tussen knooppunt Ypenburg en de Centrumring van Den Haag, de zogenaamde "Rotterdamse Baan". Voorbereidend op de boorwerkzaamheden wordt op verschillende plekken water vergraven en vinden grondwateronttrekkingen plaats.

Toezicht

Het toezichtswerk is overzichtelijk en wordt conform het toezichtsplan tijdens het regulier controlewerk van watervergunningen uitgevoerd. Wel vindt coördinatie plaats. Zowel in- als extern vindt structureel overleg plaats ten behoeve van een goede uitvoering.

Handhaving

In verband met de complexiteit van het project is het van belang om in een vroeg stadium, d.m.v. vooroverleg, heldere afspraken te maken met de vergunninghouder en aannemer(s) over de vergunningvoorwaarden en bij overtreding direct handhavend op te treden. Gezien de ervaringen met gemeente Den Haag in de afgelopen jaren kan dit extra inspanningen op het gebied van afstemming en handhaving vergen

Overige projecten

In de vaarweg Delftse Schie zitten van oudsher twee haakse bochten nabij Overschie. Deze vormen een knelpunt voor de beroeps- en recreatievaart. Schepen moeten manoeuvreren, kunnen elkaar niet passeren en er is geen uitloop bij eventuele calamiteiten. Daarnaast is er erosie aan de oevers. De provincie realiseert daarom een bochtafsnijding in de Delftse Schie. De bochtafsnijding Delftse Schie gaat in 2016 in uitvoering. Om begeleiding en toezicht doelmatig plaats te laten vinden wordt begin 2016 een toezichtsplan opgesteld. Deze methode om toezicht te plannen met een toezichtsplan is erop gericht het toezicht en de handhaving

daar in te zetten waar deze het meest effectief is. In het toezichtsplan worden de prestatie-indicatoren voor het project verder ingevuld en uitgewerkt.

In 2016 worden verschillende projecten voorbereid en deze gaan in 2017 naar de uitvoeringsfase. Dit zijn:
- Hoekselijn en de Vulcaanhaven
- H6-weg
- de Blankenburgverbinding;
- de verbinding A13-A16.

De ontwikkelingen van de projecten worden gevolgd en in de vergunningfase wordt vanuit het team Toezicht en Handhaving advies gegeven over de handhaafbaarheid. Een toezichtsplan wordt opgesteld zodra een project richting de uitvoeringsfase gaat.

Activiteit	Prestatie-indicator	Doelstelling
Infrastructurele projecten	Opstellen toezichtsplan voor projecten die naar de uitvoeringsfase gaan	Q4 gereed
Bochtafsnijding Schie	Opstellen toezichtsplan	Q1 gereed
Spoorzone Delft	Aantal uitgevoerde controles conform toezichtsplan.	30
Rotterdamse Baan	Aantal uitgevoerde controles conform toezichtsplan	30

Gebiedsgericht monitoren en handhaven

In dit project wordt gebiedsgericht de waterkwaliteit gemonitord en op basis daarvan toezicht en handhaving ingezet om restlozingen op oppervlaktewater in glastuinbouwpolders te beëindigen.

Werkwijze
Het doel is in 2021 100% van het glastuinbouwareaal via dit project te hebben onderzocht. Dit betekent voor 2016 300 bedrijven verdeelt over drie tot vijf polders zijn onderzocht. Daarnaast wordt in het kader van het project in alle polders die eerder onderzocht nazorg georganiseerd. Door middel van mobiele meters, surveillance en indien nodig handhaving.

Voor 2016 staan de polders Nieuwland en Noordland, Heen- en Geestvaart, Hoefpolder en Oude Campspolder gepland. Dit betekent dat ingezet wordt om eind 2016 alle voormalige top 8 meest vervuilde polders te hebben onderzocht.

Daarnaast moet in het 2^{e} kwartaal van 2016 een nazorgplan zijn opgesteld en geïmplementeerd. Op basis van de opgedane ervaringen van 3 reeds in de nazorg zijnde polders wordt dit nazorgplan opgesteld, zodat dit ook voor alle overige polders kan worden toegepast.

Dit project heeft een sterke relatie met het toezicht op de glastuinbouw en surveillance. Er zal daarom intensief afstemming plaatsvinden tussen deze activiteiten.

Activiteit	Prestatie-indicator	Doelstelling
Gebiedsgericht monitoren en handhaven	Aantal Gtb polders waar onderzoek is afgerond/loopt.	Eind 2016 25% van de polders onderzocht.
	Nazorgplan opstellen	Q2 gereed

Communicatiestrategie

Er wordt gestreefd om in het eerste kwartaal van 2016 een communicatiestrategie 'Chemische waterkwaliteit' gereed te hebben. In deze strategie wordt ook het project 'Gebiedsgericht monitoren en handhaven' opgenomen.
Vooruitlopend daarop wordt conform gemaakte bestuurlijke afspraken aan het eind van ieder kwartaal over de voortgang van dit project gerapporteerd, waarbij tevens wordt bepaald of en hoe over de (handhavings-)resultaten van dit project wordt gecommuniceerd.

Schouw Uitvoering

Uitvoering
Schouw is de controle op de onderhoudsverplichting van derden zoals vastgelegd in Keur en Legger. Jaarlijks wordt minimaal vier keer per jaar een schouw uitgevoerd, tweemaal gericht op de onderhoudsstaat van keringen en tweemaal op die van watergangen.

Ontwikkeling
In 2015 heeft er een aanpassing plaats gevonden in de organisatie en uitvoering van de schouw. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen agrarische gebieden, waar schouwmeesters de schouwtaken uitvoeren en het stedelijk gebied waar dit gebeurd door medewerkers van T&H, PB en OWW. In 2016 wordt deze werkwijze verder geprofessionaliseerd. Tijdens uitvoering van de schouw moet behalve het toezicht op de onderhoudsverplichtingen ook gelet gaan worden op overige waterhuishoudkundige aspecten die van belang zijn voor het functioneren. Het schouwprotocol (2010) wordt herzien en afgestemd op organisatorische aanpassingen en het digitaal schouwen.

De coördinatie van de schouw vindt plaats vanuit het team Toezicht en Handhaving.

Activiteit	Prestatie-indicator	Doelstelling
Uitvoering schouw	Uitgevoerde schouw	Juni: schouw keringen Juli: schouw watergangen Oktober: schouw keringen November: schouw watergangen
Schouwprotocol	Opgeleverd protocol	Q2 gereed
Schouw-applicatie	Implementatie nieuwe versie (uitbreiding)	Q1 gereed

Toezicht projecten Stedelijk waterbeheer & klimaatadaptatie

Project Niet waterkerende Objecten (NWO's)
De afgelopen jaren is Delfland bezig geweest met kadeverbetering. Voordat een verbetering wordt uitgevoerd, zijn er afspraken gemaakt met de eigenaar/gebruikers van de kades. Na het opleveren van een kade is er vastgelegd hoe de kering erbij lag, de zogenaamde nulmeting. Uit het verleden is gebleken dat wanneer de verbeteringen zijn uitgevoerd aan een kering, de eigenaren en gebruikers van de kering objecten aanbrengen. Deze objecten kunnen het waterkerend vermogen van de kering aantasten.

Ontwikkelingen
Beleidsmatig is in 2014 intern een werkwijze vastgesteld waarin duidelijk is beschreven hoe de instrumenten regulering en toezicht & handhaving worden ingezet bij de kadeverbeteringsprojecten die vallen onder '(complex) buitengewoon onderhoud'.
Op basis van dit document controleert het team Toezicht en Handhaving jaarlijks alle kades die vanaf 2013 zijn opgeknapt op de aanwezigheid van 'illegale' NWO's. Indien nodig wordt handhavend opgetreden om ongewenste NWO's te verwijderen.

De controle op ongewenste objecten wordt op verschillende wijzen uitgevoerd. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de beschikbare hulpbronnen, zo wordt gebruik gemaakt van de luchtfoto's 2015 die in de loop van 2016 beschikbaar worden gesteld en wordt de luchtsurveillance ingezet. Een andere belangrijke bron van informatie zijn de meldingen van operationeel medewerkers van Delfland. Op basis van alle constateringen wordt daadwerkelijk controle in het uitgevoerd.

Activiteit	Prestatie-indicator	Doelstelling
Controle NWO's	% keringen gecontroleerd	Controle van alle opgeknapte kades 2013-2015

Communicatiestrategie
Communicatie biedt voor dit onderwerp ondersteuning aan de bewustwording wat er wel/niet mag als je op of aan een dijk woont.
Voor eind maart wordt er een communicatielijn opgesteld, die vooral gericht is op het schoonhouden van kades na onderhoud. Hiervoor wordt er gekeken of het mogelijk is informatie mee te geven aan partijen die contacten hebben met bewoners van huizen aan dijken. Dit zowel bij aankoop van een huis aan een dijk als in een later stadium.

Toezichtprojecten Gezond, schoon en zoet water

Project erfscans
Het project Goed Boerenerf Midden-Delfland is opgezet naar aanleiding van een studie naar erfafspoeling vanuit agrarische bedrijven. Een probleem voor de waterkwaliteit vormen de lozing en de afspoeling van verontreinigd hemelwater en afvalwater vanaf verharde boerenerven. Ze ontstaan bij het uitvoeren van activiteiten op het erf in combinatie met onvoldoende goede landbouwpraktijk. Binnen dit project zijn agrariërs in de gelegenheid gesteld tot het uitvoeren van een zogenaamde erfscan.

De erfscan draagt bij aan bewustwording en brengt knelpunten in beeld, die de agrariër zelf vaak niet of onvoldoende ziet (onbewust – onbekwaam). Het geeft inzicht in waar de echte problemen liggen en welke oplossingen hiervoor toereikend zijn (bewust - bekwaam).
In 2015 zijn 45 erfscans uitgevoerd. Een aantal agrariërs heeft naar aanleiding hiervan een subsidie aanvraag ingediend voor het uitvoeren van bovenwettelijke maatregelen.
Alle agrariërs die subsidie toegekend hebben gekregen worden een medewerker van T&H en een medewerker van de Gemeente Midden Delfland gecontroleerd op het voldoen aan het activiteitenbesluit, één van de subsidievoorwaarden. Voor deze controles is in 2015 een plan van aanpak opgesteld, waarin naast bovengenoemde controles, ook reguliere controles zijn opgenomen bij agrarische bedrijven. Doelstelling hierbij is om in 2016 17% van de agrarische bedrijven binnen het beheergebied van Delfland te controleren.

Activiteit	Prestatie-indicator	Doelstelling
Actualisatie bestand agrarische bedrijven binnen Delfland	Lijst op orde	Q1 gereed
Controle bedrijven subsidieaanvragers	% gecontroleerd	100%
Controle activiteitenbesluit agrarische bedrijven	% gecontroleerd	17%

Natte Ecologische Zones (NEZ's)

Integraal sectoraal team
Vanuit team toezicht en handhaving wordt inhoudelijk-, en uitvoerend bijgedragen aan het intersectoraal team NEZ. Eén teamlid (coördinator) maakt deel uit van het intersectoraal team. Binnen dit team worden afspraken gemaakt over de speerpunten vanuit toezicht en handhaving ten aanzien van de NEZ's. Deze afspraken worden gemaakt op basis van het de uitkomsten van "beheerplan natuurvriendelijke oevers" dat wordt opgesteld door teams WSK en OWW. Inzet van toezicht en handhaving ten aanzien van NEZ's wordt vormgegeven door de organisatie van één of meer thema handhavingsdagen.

Communicatiestrategie
Op basis van de bestuurlijke wens wordt in het eerste kwartaal van 2016 een communicatielijn opgesteld.

Activiteit	Prestatie-indicator	Doelstelling
Afspraken inzet T&H NEZ's	Afspraken gemaakt	Q1 gereed
Organisatie en uitvoering handhavingsdagen	Uitvoering handhavingsdag(en)	Q4 gereed

Integrale toezichtsprojecten

Top 5 bedrijven/activiteiten

Onder invloed van vooral de "Kaderrichtlijn water" zijn Delflands inspanningen binnen het laatste gebied sterk gericht op het behalen van de verschillende waterkwaliteitsdoelen. Sinds de invoering van de Waterwet (dec. 2009) zijn de taken van dit team uitgebreid. Toezicht op grondwateronttrekkingen en -infiltraties en toezicht op de Keur zijn aan het takenpakket toegevoegd. De aandacht voor controles op lozingen van afvalwater afkomstig van vooral "industriële" bedrijven verminderde hier ten onrechte door.
Door het ontbreken van een doelmatig registratie- / informatiesysteem is er geen inzicht in bedrijfsvoering en naleefgedrag van een aantal van deze bedrijven.

Met intensief toezicht op vijf bedrijven/activiteiten (top 5) waarbij Delflands belangen het grootst zijn, wordt actueel inzicht van het naleefgedrag verkregen.

Activiteit	Prestatie-indicator	Doelstelling
Top 5 bedrijven	Aantal bedrijven doorgelicht met actualisatie gegevens	5

Veldsurveillance

Het houden van georganiseerde, thema gerichte, handhavingsdagen met als doel het opsporen van illegale, water gerelateerde activiteiten die van invloed zijn op de waterkwaliteit, kwantiteit, stevige dijken. In 2016 wordt het project Arendsoog weleens waar gecontinueerd, echter met een verminderde inzet van 600 surveillance uren. Deze uren worden aangewend voor het project Gebiedsgericht monitoren en handhaving omdat het toezicht zich veelal richt op glastuinbouwbedrijven.

Acht geplande handhavingsdagen worden in 2016 gelijktijdig uitgevoerd met de luchtinspectievluchten. Veelal wordt aan een handhavingsdag een thema gekoppeld waarbij accenten liggen op niet gemelde of vergunde werken of lozingen in het watersysteem. De opgemerkte zaken worden conform de handhavingsstrategie afgehandeld.

Luchtsurveillance

In het kader van het Bestuursakkoord Water (BAW) zijn afspraken gemaakt tussen de waterschappen en Rijkswaterstaat over het gezamenlijk uitvoeren en inkopen van surveillancevluchten. In oktober 2015 is opnieuw gestart met een Europese aanbesteding voor het uitvoeren van luchtsurveillance helikopters ten behoeve van Rijkswaterstaat, Water- en Hoogheemraadschappen. Deze aanbesteding loopt tot 11 januari 2016 waarna de opdracht kan worden verleend met ingang van 5 februari 2016.

Delfland voert zelfstandig tien inspectievluchten uit waarvan minimaal twee in samenwerking met Rijkswaterstaat. Vier medewerkers zijn opgeleid voor de bediening van de boordapparatuur. Acht inspectievluchten worden gecombineerd met de te houden handhavingsdagen voor het project 'Veldsurveillance'.

Watersurveillance/nautisch toezicht

In 2015 is een eigen Delflandse vaarverordening van kracht geworden. Deze verordening richt zich hoofdzakelijk op nautische regelgeving. In 2016 wordt vanuit team T&H ingezet op de volgende prioriteiten:

- Bekendheid regelgeving recreanten en gebiedspartijen;
- Het actief besurveilleren van de vaarwegen.

Activiteit	Prestatie-indicator	Doelstelling
Surveillance	Aantal handhavingsdagen	10 dagen
	Aantal luchtsurveillances	12 vluchten
	Uren watersurveillance	600 uur

2.4 Cyclische toezicht activiteiten

Heffingen

De aanslagregeling is primair een taak van de Regionale Belasting Groep (RBG). Het team Toezicht en Handhaving voert op verzoek en conform de gemaakte afspraken een beperkt aantal controletaken uit. Het gaat hierbij om de controle op het juist en representatief uitvoeren van meting en bemonstering van het te lozen afvalwater.

Het in 2015 opgestelde verbeterplan wordt in 2016 tot uitvoering wordt gebracht. Hiermee wordt het toezicht op de heffing verder vorm gegeven door:

- Vergroting van de kennis over de omvang van heffingsbedrijven
- Opsporing van bedrijven die geen of een onjuiste verontreinigingsheffing betalen
- De samenwerking met de RBG te verbeteren
- Het werkproces 'heffingen' te optimaliseren
- De samenwerking met buurwaterschappen te vergroten

Incidentbehandeling

Naast alle toezichts- en handhavingsactiviteiten in het beheersgebied wordt ook continu aandacht besteed aan het behandelen en coördineren van klachten/meldingen die door het klantcontactcentrum worden ontvangen.

De afhandeling vindt plaats op basis van de protocollen en werkinstructies uit het kwaliteitshandboek Waterbeheer. De registratie van meldingen vindt plaats in het nieuwe zaaksysteem en in 2016 zal gewerkt worden met de nog op te maken servicenormen.

Activiteit	Prestatie-indicator	Doelstelling
Incident behandeling	Percentage afgehandelde meldingen conform de gestelde servicenormen	90 %

Regulier integraal toezicht op gereguleerde activiteiten

Delfland verleent per jaar circa 1.100 vergunningen waaronder ook meldingen en projectplannen. Toezicht op deze vergunningen is noodzakelijk om te bezien of de uitvoering conform is. Daarbij is het bij de oplevering van werken belangrijk dat de beheergegevens wordt bijgewerkt aan de nieuwe situatie.

Naast de afgegeven vergunningen wordt een groot aantal activiteiten behandeld die onder de werking van Algemene regels vallen. Om de watersysteemkundige belangen te waarborgen is het nodig dat passend toezicht wordt gehouden. Met periodieke bezoeken en controle van de vergunde en meldingsplichtige activiteiten wordt hieraan invulling gegeven.

Veel van de aanwezige vergunningen, meldingen en projectplannen vallen onder de bestaande werkvoorraad. Volgens een prioritering wordt het toezicht op die waterdossiers gerangschikt. Hierbij is een deel van het waterdossier ook ondergebracht in diverse projecten zoals hiervoor al is aangegeven.

Activiteit	Prestatie-indicator	Doelstelling
Toezicht op afgegeven watervergunningen en meldingen	Aantal controles/opleveringen van gereguleerde activiteiten	1.300

Toezicht kust
Jaarlijks wordt conform de in 2014 vastgestelde (nieuwe) beleidsregels Medegebruik Zeewering het toezicht op activiteiten op en rondom de kust georganiseerd. Dit toezicht bestaat uit:

- Inventarisatie en bijhouden actuele gegevens van alle bebouwing op het strand
- Signaleren van nieuwe ontwikkelingen en in overleg met R&P het beleid hier op aan te of wel nieuw op te stellen.
- Bijhouden database met administratief overzicht van alle ondernemers (doelgroep)
- Actueel houden vergunningenbestand en ondernemers vooraf waarschuwen.
- Handhaving illegale situaties.

Voor de activiteit 'toezicht kust' zijn geen specifieke prestatie-indicatoren benoemd vanwege het feit dat dit toezicht gedeeltelijk onder het toezicht op gereguleerde activiteiten valt.

Bijdrage/diensten aan andere team's
Regelmatig wordt een beroep gedaan op de kennis, vaardigheid of middelen van medewerkers van het team Toezicht en Handhaving. Het gaat hier veelal om ad-hoc activiteiten zoals

- inmeten van werken/peilen bij bijvoorbeeld peilbesluiten of duinvoet;
- inventarisatie van bedrijven (bijvoorbeeld voor het project Dynamische inzet gietwaterbassins);
- op verzoek uitvoeren van (afval-)waterbemonsteringen.

Het gaat hier om zaken zonder relatie met toezicht en handhaving maar voor Delfland van belang. Omdat deze moeilijk planbaar zijn is overall 500 uur voor deze activiteiten gereserveerd.

2.5 Vaar(weg)beheer

Vaar(weg)beheer **)
Met de totstandkoming van de nieuwe provinciale vaarwegenverordening 2015 (in procedure bij GS) veranderen er een aantal zaken op het gebied van vaarwegbeheer. Voorheen was de provincie Zuid-Holland (PZH) vaarwegbeheerder voor vrijwel alle doorgaande wateren binnen het beheergebied van Delfland. In haar nieuwe verordening wijst de provincie alleen nog vaarwegbeheerders voor beroepsvaarwegen. Binnen Delfland is betreft dit alleen het traject van de Schie van Rotterdam tot Leidschendam.

Voor alle overige vaarwegen (lokaal) geldt dat de provincie niet langer regels of kaders stelt in haar vaarwegenverordening 2015. Delfland wordt gekenmerkt door een groot aantal van dit soort lokale vaarwegen. Hier ligt dan ook de grootste uitdaging voor Delfland.
Om versnippering van taken door het wegvallen van regels voor wat betreft vaarwegbeheer in Delflands gebied tegen te gaan, heeft het college er in 2013 voor gekozen een regierol op zich op zich te nemen om zodoende onduidelijkheid en mogelijk onwenselijke situaties te voorkomen.

In 2014 is Delfland hiermee gestart door, in overleg met Provincie en gemeenten, een eigen Delflandse vaarverordening op te stellen. Deze verordening richt zich alleen op nautische regelgeving. Hierbij is zoveel mogelijk rekening gehouden met diverse wensen (vooral recreatief) vanuit gebiedspartijen. In 2015 is deze verordening vastgesteld en is een start gemaakt met het bebordingsplan.

In 2016 worden de volgende resultaten gerealiseerd:

- Afronding van de bebording;
- Opzetten van een overlegnetwerk "varen in Delfland"
- Opleveren van het ambitiedocument "vaarrecreatie" ten behoeve van begrotingsbehandeling 2017.

Communicatiestrategie
Het plan voor bebording dat in 2015 is gemaakt, wordt in 2016 nog verder uitgewerkt. Afhankelijk van de nog vast te stellen ambitie van het college met betrekking tot waterbewustzijn, wordt het openstellen van vaarwegen voor het bevorderen van waterrecreatie nader vorm gegeven.

**) Het vaar(weg)beheer bestaat uit activiteiten die deels niet vallen onder de reguliere activiteiten van het team Toezicht en Handhaving. Echter omdat de teamleider Toezicht en Handhaving doelverantwoordelijke voor dit vaar(weg)beheer is, is in dit uitvoeringsprogramma een paragraaf hieraan gewijd.

2.6 Beleid, ondersteuning en kwaliteitszorg

Hieronder wordt voor enkele belangrijke (beleidsmatige) onderwerpen in het kort een toelichting gegeven op wat voor 2016 is gepland.

Kwaliteitszorg

Crisisbeheersing en preventie
Inzet voor calamiteiten wordt bij Delfland niet gepland. Er wordt wel tijd gereserveerd voor oefening, voorbereiding en preventieve inzet bij bijvoorbeeld droogte. Het gaat om een aantal relatief kleine posten. Ook is tijd gereserveerd voor de evaluatie en eventuele aanpassing van de calamiteitenorganisatie. Deze zijn gebundeld tot één post van 500 uur. Een punt van zorg is nog de impact van de herstructurering van de Calamiteitenorganisatie. De hiervoor benodigde tijd erg afhankelijk van de verdere besluitvorming.

Team en organisatieontwikkeling

Externe Samenwerking
Op het gebied van toezicht- en handhavingstaken worden diverse bijeenkomsten bezocht om met de verschillende overheden kennis uit te wisselen en de samenwerking op te zoeken dan wel te verbeteren. De samenwerking vindt plaats op verschillende niveaus/thema's.

VTH-West:
Een belangrijke samenwerkingsvorm hierbij is VTH-West, de samenwerking tussen de hoogheemraadschappen Rijnland, Delfland, de Stichtse Rijnlanden en Schieland en de Krimpenerwaard op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Deze samenwerking richt zich op het vastgestelde "wenkend perspectief 2015" en krijgt onder andere vorm in het gezamenlijk ontwikkelen en invoeren van zaakgericht werken, uitwisseling van kennis en personeel en harmonisering van uitvoeringsbeleid en processen. De samenwerking is niet gericht op structuur- of organisatorische aanpassingen.

Overige samenwerking:
Naast samenwerking met collega-waterschappen vindt ook samenwerking plaats met andere partners; hieronder zijn voorbeelden hiervan benoemd.

- Omgevingsgericht: Lokaal/regionaal met gemeenten, omgevingsdiensten, Rijkswaterstaat en provincie;
- Themagericht: NVWA, ISW (voorheen arbeidsinspectie), glastuinbouwoverleggen;
- Wet- en regelgevingsgericht: Invulling geven aan zorgplichten/doelvoorschriften en ontwikkeling van protocollen met de sector en collegawaterschappen;
- Instrumentgericht: Benutten Bestuurlijke strafbeschikking en koppelen aan digitaal werken en

- Landelijke samenwerking: LOVH, RWS en andere waterschappen. Invulling geven aan de landelijke projecten tussen Rijkswaterstaat en de waterschappen voortkomend uit het Bestuursakkoord Water (2012).

Beleid T&H

Beleidsmatige zaken Glastuinbouw
Beleidsmatige zaken die in 2016 worden opgepakt
- verbeteracties kwaliteit database vanuit UO-bestuur;
- bijdrage klankbordgroep glastuinbouw;
- bijdrage aan de invulling 'uitvoeringsagenda emissieloze kas 2027';
- landelijk agenderen van het onderwerp 'verontreinigd drainagewater bij substraatteelten';
- ontwikkelingen met betrekking tot zuiveringstechnieken volgen;
- ontwikkelingen volgen met betrekking tot de wijziging van de agrarische activiteiten in het actviteitenbesluit/omgevingswet.

Overige beleidsmatige onderwerpen
Ook in 2016 wordt aan een groot scala aan beleidsonderwerpen bijdrage geleverd door het team Toezicht en Handhaving. Het betreft enerzijds specifieke handhavingsonderwerpen, doch grotendeels interne en enkele externe projecten. Hieronder worden een aantal van deze onderwerpen genoemd
- Implementatie Landelijke Handhavingsstrategie (LHS);
- Voorbereiding op en implementatie van de Omgevingswet;
- Kwaliteitscriteria VTH Waterbeheer;
- SLIM[2]
- Bestuursakkoord Water
- Gevolgen verontreiniging watersysteem n.a.v. incidenten/calamiteiten (nazorgfase).

Advies organisatie en bestuur

Advisering richting het bestuur(-ders) vindt enerzijds plaats op basis van geplande bestuurlijke overleggen, zoals die met gemeenten, Unie van Waterschappen, LTO Glaskracht en andere instanties.
Anderzijds ongevraagd naar aanleiding van handhavingszaken en incidenten die bestuurlijke aandacht vragen.

3. Team Toezicht en Handhaving

In dit hoofdstuk wordt de positionering aangegeven binnen de organisatie en wat met betrekking tot de organisatie wordt gedaan op het gebied van Toezicht en Handhaving en wat dit betekent voor de inzet van het team. De nadruk ligt hierbij vooral op een efficiënte uitvoering, continue verbeteren van onze toezicht- en handhavingstaken en ontwikkeling van medewerkers.

3.1 Sector Waterbeheer

Het team Toezicht en Handhaving maakt onderdeel uit van de sector Waterbeheer

De sector Waterbeheer bestaat naast het management uit vier teams:

- team Regulering en Planadvisering (Delftechpark);
- team Toezicht en Handhaving (Delftechpark);
- team Onderhoud Waterkeringen en Watergangen (Kijkduin) en
- team Peilbeheer (Vlaardingen).

Ook het Klantcontactcentrum (KCC) maakt onderdeel uit van deze sector. Deze eenheid valt rechtstreeks onder de teamleider van het team Regulering en Planadvisering.

De sector Waterbeheer van Delfland is naast het operationele beheer, verantwoordelijk voor het eenduidig en afgestemd inzetten van de instrumenten vergunningverlening, toezicht en handhaving en de communicatie daaromheen, om de kerntaken van Delfland (waterkwaliteit, waterhuishouding en waterkeringen) uit te voeren.

3.2 Team Toezicht en Handhaving

Als waterschap houden we toezicht op verschillende activiteiten die van invloed zijn op de kwaliteit en kwantiteit van het watersysteem. Hieronder valt ook het toezicht op het onttrekken en lozen van grondwater en op (ongewenste) activiteiten op waterkeringen. Het team Toezicht en Handhaving houdt toezicht op de naleving van wet- en regelgeving en handhaaft de naleving van wet- en regelgeving waar nodig. Per activiteit zet het team verschillende instrumenten in, zoals voorlichting, toezicht, bestuurlijke maatregelen een bestuurlijke strafbeschikking of proces-verbaal. Kortheidshalve wordt verwezen naar de Toezicht- en Handhavingstrategie waarin deze instrumenten uitvoering worden beschreven; ook wordt hierin vermeld wanneer welke instrumenten worden gehanteerd om beëindiging van overtredingen te realiseren.

De operationele medewerkers in het team zijn (senior)handhavers, controleurs en opzichters. Zij zijn vanaf 2014 voor surveillance (project Arendsoog) en de schouw werkzaam in vier regio's/clusters. Deze verdeling sluit aan bij de verdeling van team Peilbeheer en team Onderhoud Waterkeringen en Watergangen waardoor de samenwerking tussen de "buitendienstmedewerkers" wordt bevorderd. Waar mogelijk wordt deze onderverdeling ook gebruikt voor de uitvoering van andere taken van het team.

Naast de operationele medewerkers zijn binnen het team werkzaam een teamleider, coördinatoren, beleidsadviseur, beleidsmedewerker en een managementassistent.

De juridisch medewerker is gecentraliseerd binnen het team JVI maar gedecentreerd gehuisvest. Vanwege het juridisch gehalte van de werkzaamheden van het team T&H en het grote risico bij foutief handelen, zijn specifieke afspraken gemaakt om de juridische ondersteuning te waarborgen.

Teamontwikkeling:
Door de veranderende omgeving, takenpakket en wetgeving, is het van belang om continue te investeren in kennis en vaardigheden van medewerkers en het team als collectief. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in inhoudelijk kennis, competenties en vaardigheden en de wijze hoe we omgaan met de omgeving en elkaar (cultuur).

Kennis:
De kennis binnen het team is over het algemeen goed op orde. In 2014 is gestart met kennisgroepen die zorg dragen voor het "bijblijven" en het in overleg/afstemming met andere organisatieonderdelen en/of externe collega's beantwoorden van vragen. Dit voorkomt dat door het brede takenpakket "iedereen alles moet weten"; ook in 2016 wordt dit verder uitgebouwd. Iedereen is generalist maak ook specialist op een bepaald terrein.
In eerste instantie zijn binnen het team Toezicht en Handhaving de volgende kennisgebieden benoemd:

- Glastuinbouw en waterkwaliteit
- Kust en Waterkeringen
- Bodem en grondwater
- Watersysteem
- Scheepvaart en
- Boa en strafrecht.

Regelmatig vinden zogenaamde WIKI bijeenkomsten plaats om kennis te delen. Dit niet alleen binnen het team maar ook met collega's en derden.

Op het gebied van opleidingen wordt naast algemene opleidingen en de verplichte her- en bijscholing BOA's specifiek geïnvesteerd in bodem- en glastuinbouwkennis.

Sectorvisie en Cultuurwaarden:
Naast harde zaken als kennis en vaardigheden, heeft Delfland ondervonden dat het belangrijk is voldoende aandacht te besteden aan de wijze hoe wij zaken doen en hoe we met elkaar en de buitenwereld omgaan. Naast de kernwaarden van Delfland staan hierbij de Waterval-waarden centraal. Deze zijn geïmplementeerd in de PVB cyclus. Dit geldt overigens ook voor de principes van strategisch omgevingsmanagement.

3.3 Inzet capaciteit en middelen handhaving

In de begroting en het formatieplan van Delfland is binnen de sector Waterbeheer personele capaciteit gereserveerd voor toezicht en handhaving. De werkelijke capaciteit ziet er als volgt uit (1 fte komt overeen met 1.350 effectieve werkbare uren per jaar):

Vaste formatie:

Functie	**Fte**	**Uren/jaar**
Teamleider	1,0	1.350
Coördinatoren	2,0	2.700
Beleidsadviseur	0,8	1.080
Beleidsmedewerker[1]	1,0	1.350
Teamassistent	0,822	1.110
Senior Handhaver	2,0	2.700
Handhaver	9,822	13.260
Controleur	5,8	7.830
Opzichter	2,0	2.700
Totaal	25,244	34.079

[1)] Tijdelijk voor twee jaar onttrokken aan de formatie van Handhaver.

Flexibele schil:
Bij het opstellen van de begroting 2016 en het inventariseren van de inhoudelijke en organisatorische ambities bleek medio 2014 maar ook weer in 2015 dat de capaciteit van het team onvoldoende wat om alle ambities te realiseren.
De extra gevraagde inspanning richt zich vooral op:

- Een extra inzet ten behoeve van het terugdringen van ongewenste emissies uit de glastuinbouw;
- Een structurele aanpak van ongewenste, niet waterkerende objecten op "opgeknapte" waterkeringen;
- Het toezicht bij het grote aantal complexe infrastructurele projecten
- Implementatie van zaakgericht werken en andere onderdelen van e-dienstverlening.

Het bijstellen van de ambitie bleek geen optie evenmin als het uitbreiden van de formatie. Gelet hierop is na afweging van alle mogelijkheden 3,2 fte beschikbaar gesteld uit de zogenaamde "flexibele schil" tot en met eind 2016; en daarna 2,2 tot en met 2021.
Dit is als volgt opgebouwd:

Functie	**Fte**	**Uren 2015**
Handhaver	2,0	2.025
Opzichter	1,0	1.350
Controleur (uitbreiding)	0,2	270
Totaal	3,2	3.645

3.4 Actualiseren werkprocessen en protocollen

Het tijdig implementeren van (nieuw) Delflands beleid, zoals op basis van de Keur (algemene regels) en (nieuwe) landelijke wetgeving, blijft een jaarlijks terugkerende activiteit. Deze onderwerpen spelen vooral vanuit de rol van toezicht en handhaving.

Het actualiseren en vernieuwen van de protocollen en werkinstructies in het bestaande kwaliteitshandboek blijft een continu proces. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de realisatie van het sectorbrede kwaliteitshandboek. Doel hiervan is de (primaire) werkprocessen laten voldoen aan het gestelde in de Algemene wet bestuursrecht; de uitvoering van de handhavingstaken blijvend te voldoen aan alle criteria in het BOR.

In 2016 zal dit wederom een grote inspanning vragen vanwege:

- De verdere invoering van zaakgericht werken en de daaraan gerelateerde zaaktypen en werkprocessen;
- Het landelijk programma "Uitvoering met Ambitie" met een aanscherping van de bestaande kwaliteitseisen.

3.5 I&A ondersteuning van het werkproces

Omwille van de taakuitvoering van het team Toezicht en Handhaving is een goed informatie-, workflow- en managementsysteem noodzakelijk om dit primaire proces te ondersteunen.
De huidige systemen zijn deels verouderd, en sluiten nog niet op elkaar aan en belemmeren daarmee een efficiënte planning en uitvoering.
De implementatie van het zaaksysteem is een eerste stap en is in eerste instantie gericht op het verbeteren van de dienstverlening aan de "klant". Om de in dit programma beschreven resultaten te kunnen realiseren is een adequate ondersteuning essentieel.

<u>Mobiel werken in het veld</u>
In 2015 zijn alle medewerkers voorzien van mobiele devices. In een beperkt aantal zaken is het nu mogelijk om vanuit het veld te werken. Verder mobiele ontsluiting van bijvoorbeeld het zaaksysteem, het samenwerkingsportaal is noodzakelijk voor een efficiënte en effectieve taakuitvoering.

3.6 Buitengewoon Opsporings Ambtenaren (BOA's)

Bij het team Toezicht en Handhaving zijn per 1 januari 2016 twaalf medewerkers die beschikken over opsporingsbevoegdheid. Deze buitengewoon opsporingsambtenaren zijn bevoegd strafrechtelijk op te treden door het opmaken van processen-verbaal. Naast deze bevoegdheid kunnen zij ook een bestuurlijke strafbeschikking aanzeggen. Deze beschikking wordt door het bestuur uitgevaardigd waarbij het mandaat is afgegeven aan de teamleider Toezicht en Handhaving. Voor het uitvaardigen van een bestuurlijke strafbeschikking wordt gebruik gemaakt van een landelijk vastgestelde combi-bon. In 2016 wordt onderzocht of deze combi-bon gedigitaliseerd kan worden opdat het administratieve proces kan worden versneld en/of vereenvoudigd.

Voor het peil houden van de opsporingsbevoegdheid organiseert de coördinator BOA jaarlijks de verplichte Permanente- her en bijscholingsmodule Milieu waaraan de vier omringede waterschappen ook aan deelnemen. Ook voor het jaar 2016 ontvangt Delfland subsidie van het ministerie van Veiligheid en Justitie om de opleiding te bekostigen.

3.7 Bereikbaarheid buiten kantooruren

Delfland is 24 uur per dag en zeven dagen per week mondeling bereikbaar via een speciaal telefoonnummer (015) 260 81 08 en schriftelijk via de website www.hhdelfland.nl. Burgers, bedrijven en overheden kunnen hier zowel incidenten, klachten als overtredingen melden. Deze zaken worden zo snel mogelijk afgehandeld. Vijf medewerkers draaien hiervoor buiten kantoortijden een wachtdienst.

4. Monitoring en resultaten

Maandelijks vindt bewaking en zo nodig overleg plaats over de voortgang van dit programma. Dit enerzijds tussen de coördinatoren en handhavers/controleurs & opzichters als anderzijds tussen de teamleider, coördinatoren & beleidsadviseur en indien noodzakelijk tussen de teamleider met de overige medewerkers.

Over de bestuurlijke prestatie-indicatoren wordt gerapporteerd conform het op 27 oktober 2015 door het college van dijkgraaf en hoogheemraden vastgestelde protocol 'Coördinerend portefeuillehouderschap Toezicht en Handhaving'; in concreto eens per kwartaal. De ambtelijke prestatie-indicatoren worden in principe niet bestuurlijk gerapporteerd, tenzij er aanleiding toe is om dat wel te doen.

4.1 Doelstellingen activiteiten

Voor de in de paragrafen 2.3 tot en met 2.6 genoemde activiteiten, te weten 'projectmatig toezicht', 'cyclisch toezicht', 'vaar(weg)beheer' en 'beleid, ondersteuning en kwaliteit' zijn prestatie-indicatoren met bijbehorende doelstelling voor 2016 geformuleerd.
Deze zijn weergegeven in tabelvorm welke als bijlage 1 aan dit programma is toegevoegd.

5. Doorkijk naar 2017 en volgende jaren

Voor de doorkijk naar 2016 en volgende jaren wordt in dit uitvoeringsprogramma stilgestaan bij een aantal ontwikkelingen in de komende jaren die van invloed kunnen zijn op het werk van het team Toezicht en Handhaving.

Een aanzienlijk deel van de werkzaamheden van het team zijn nu nog een cyclisch proces, t.w. controles uitvoeren op (bekende) gereguleerde activiteiten.
Zowel landelijk als in eigen regelgeving zet de ingezette deregulering zich voort. Hierdoor zal er voor steeds minder activiteiten een watervergunning moeten worden aangevraagd. Vaak moeten de activiteiten nog wel worden gemeld maar ook het aantal vrijstellingen en/of algemene regels neemt toe.
De nadruk voor het toezicht ligt steeds meer op het houden van toezicht of de activiteiten voldoen aan de regels die gelden voor de gedane melding/algemene regel.
De complexiteit van deze (algemene) regels waarbij vaak de begrippen 'zorgplicht' en 'doelmatigheid' worden genoemd, neemt toe. Hierdoor is het ingewikkelder om te kunnen beoordelen of sprake is van een overtreding of niet.

Daarnaast treedt verschuiving op van objectgerichte controles naar meer gebiedsgerichte controles. Een goed voorbeeld hiervan is de dit jaar uit te voeren veldsurveillances waarbij gebiedsgericht activiteiten worden opgespoord die niet aan de wet- en regelgeving voldoen.

Tevens is er bij de glastuinbouw een duidelijke trend waarneembaar van minder doch wel grotere complexere bedrijven. Het uitvoeren van toezicht vergt hierdoor duidelijk meer en andere inhoudelijke kennis van de toezichthouder.

Tot slot worden door de volgende ontwikkelingen de komende jaren veranderingen in de werkwijze bij het team verwacht, te weten

<u>Wetgeving in ontwikkeling:</u>
Hoewel er op dit gebied altijd sprake is van ontwikkeling, zijn de volgende voorgenomen wetswijzigingen/aanpassingen in ieder geval van invloed op het toezicht- en handhavingsinstrumentarium, te weten

- Omgevingswet: Landelijk worden een groot aantal milieuwetten samengevoegd tot omgevingswet. Vooralsnog leidt dit niet tot een bevoegdheidsverandering maar het zal zeker tot verandering van het instrumentarium leiden. In ieder geval zullen de te nemen besluiten meer rekening moeten houden met andere omgevingsfactoren. Ook de discussie rondom indirecte lozingen zal wederom gevoerd gaan worden.
- VTH-Criteria: De huidige kwaliteitseisen voor het Wabo bevoegd gezag zullen in aangepaste vorm ook gaan gelden voor de waterbeheerders. Dat betekent dat naast de huidige eisen aan het handhavingsproces en de procedures, ook eisen gesteld worden aan de kwaliteit van medewerkers en de kritische massa van de handhavingsorganisatie per onderwerp. Voor Delfland zal dit betekenen dat de inzet voor kwaliteitsborging vergroot zal moeten worden en op kritische punten de samenwerking met collega waterbeheerders gezocht moet worden.
- Landelijke handhavingsstrategie: In relatie tot het voorgaande onderwerp is door de koepels afgesproken dat er gewerkt gaat worden met één landelijke handhavingstrategie (sanctiestrategie). Uitgangspunt hierbij dat in Nederland gelijke overtredingen op ene gelijke wijze gesanctioneerd worden. Deze strategie wordt naar verwachting via een AMvB bindend verklaard.

De laatste twee onderwerpen zijn overigens in het kader van het Bestuursakkoord Water door de waterbeheerders (waterschappen en RWS) gezamenlijk opgepakt.

Samenwerking:

- De bestaande samenwerking VTH-West wordt verder gecontinueerd waarbij de nadruk ligt op kennisuitwisseling, gezamenlijk oppakken van ontwikkelingen, opleiding, zaakgericht werken en wederzijdse ondersteuning.
- In het kader van de afspraken uit het bestuursakkoord water levert het team Toezicht en Handhaving een bijdrage aan diverse onderwerpen.

Omgevingsgericht vs. uniformiteit:
Delfland streeft enerzijds naar uniformering en deregulering ten einde processen te kunnen automatiseren, regeldruk te verminderen en eenduidigheid voor klanten te bewerkstelligen. Anderzijds wil Delfland samen met de omgeving, waar mogelijk maatwerk leveren; het geen tot precedenten leidt.
Dit spanningsveld is ook benoemd in het (concept)WBP5. Daar is vastgelegd dat we het spanningsveld herkennen en niet uit de weg gaan.
Het werken hiermee vraagt een extra kwantitatieve en kwalitatieve inzet van medewerkers. In de ontwikkeling van medewerkers wordt dit meegenomen in jaarplannen. De kwantitatieve inzet is afhankelijk van de projecten/activiteiten. Indien dit knelpunten oplevert, zullen deze in de komende jaarplannen cq. BURAP's worden meegenomen.

Bijlage 1: Overzicht in tabelvorm van activiteiten, PI's en doelstellingen voor 2016.

Activiteit	Prestatie-indicator	Doelstelling
Toezicht glastuinbouw	% ingediende UO-rapportages.	95%
	% van de ingediende UO-rapportages wordt gecontroleerd op kwaliteit	5%
	% percentage van het GTB areaal is regulier gecontroleerd	15%
Ondergrondse hemelwateropslag		
	aantal bedrijven conform plan van aanpak gecontroleerd	26
	aantal uitgevoerde bemonsteringen	26%
	Nalevingspercentage bemonsteringsvoorschrift	90%
Samenwerkingsprojecten (gecoördineerd toezicht)	Aantal bedrijven gecontroleerd	100
Infrastructurele projecten	Opstellen toezichtsplan voor projecten die naar de uitvoeringsfase gaan	Q4 gereed
Bochtafsnijding Schie	Opstellen toezichtsplan	Q1 gereed
Spoorzone Delft	Aantal uitgevoerde controles conform toezichtsplan	30
Rotterdamsebaan	Aantal uitgevoerde controles conform toezichtsplan	30
Gebiedsgericht monitoren en handhaven	Aantal (gtb-)polders waar onderzoek is afgerond/loopt.	Eind 2016 25% van de (gtb-)polders gereed
	Nazorgplan opstellen	Q3 gereed
Schouw	Uitvoering schouw	In 2016 tweemaal keringenschouw en tweemaal watergangenschouw
	Opgeleverd protocol	Q2 gereed
	Schouw-applicatie, implementatie nieuwe versie (uitbreiding)	Q1 gereed
Toezicht stevige dijken (NWO's)	% opgeknapte dijkvakken geïnspecteerd en handhavingstraject ingezet bij ongewenste NWO's	100%
	Toezichtsplan keringen opgesteld conform risico-analyse en saneringsbeleid	Q3 gereed
Erfscans	actualisatie agrarisch bedrijven bestand	Q1 gereed
	% deelnemende bedrijven gecontroleerd	100%
	% van niet deelnemende bedrijven gecontroleerd	17%

Uitvoeringsprogramma 2016 team Toezicht en Handhaving

Activiteit	Prestatie-indicator	Doelstelling
Natte Ecologische Zones	afspraken gemaakt inzet T&H uitvoering handhavingsdagen	Q1 gereed Q4 gereed
Top 5 bedrijven	Aantal bedrijven doorgelicht met actualisatie bedrijfsgegevens	5
Surveillance	Aantal dagen veldsurveillance Aantal inspectievluchten Watersurveillance/nautisch toezicht	8 handhavingsdagen 12 600 uur
Incidentbehandeling	Percentage afgehandelde meldingen conform de gestelde servicenormen	90%
Overige directe lozingen	Opstellen toezichtsplan overige directe lozingen op basis van risico-analyse	Q4 gereed
Toezicht op afgegeven watervergunningen en meldingen	Aantal uitgevoerde controles/ opleveringen van gereguleerde activiteiten.	1.300
activiteiten Vaar(weg)beheer	afronding bebording opzetten overlegnetwerk “varen in Delfland” en opleveren ambitiedocument “vaarrecreatie”.	Q2 gereed Q3 gereed Q3 gereed

Hoogheemraadschap van
Delfland

Aan de leden van de verenigde vergadering

ONS KENMERK
1239961
DATUM D&H VERGADERING
19 januari 2016
DELFT
19 januari 2016

ONDERWERP
Opheffing GR beheer grondwateronttrekking Delft Noord

Geachte leden,

Delfland heeft in 2009 samen met B&W van de gemeente Delft en GS van de Provincie Zuid-Holland de Gemeenschappelijke regeling beheer grondwateronttrekking Delft noord (verder: de GR) ingesteld. Per 1 mei 2014 is de Provincie uitgetreden. Op 10 juni 2014 heeft het college van D&H besloten per 1 januari 2016 uit de GR te treden, waarvoor de Verenigde Vergadering op 10 juli 2014 het college van D&H toestemming heeft gegeven.

Vanaf september 2015, nadat Delft een juridisch traject had ingezet, zijn met de gemeente Delft opnieuw gesproken gevoerd over het uittreden van D&H uit de GR. Onder de tijdsdruk van uittreden van D&H uit de GR, heeft het minnelijk spoor geresulteerd in overeenstemming over onder meer de uittredingsvergoeding van D&H. De afspraken zijn vastgelegd in een afsprakenkader. Dit afsprakenkader heeft voorgelegen in uw vergadering van 17 december 2015 (voorstel 46285). Dit afsprakenkader is inmiddels vertaald naar twee overeenkomsten.

Door het uittreden van D&H houdt de GR, nu B&W van Delft als enige deelnemer overblijft, op te bestaan. Echter de Wgr, art 9 lid 3 bepaalt dat het bij een regeling ingestelde openbaar lichaam na zijn ontbinding blijft bestaan voor zover dit tot vereffening van zijn vermogen nodig is. In de overeenkomsten is, voor alle duidelijkheid, opgenomen dat B&W van Delft deze taak op zich nemen.

Hoogachtend,
Dijkgraaf en Hoogheemraden van Delfland,
de Secretaris,

mr.drs. P.I.M. van den Wijngaart

de Dijkgraaf,

mr. M.A.P. van Haersma Buma

Hoogheemraadschap van
Delfland

Aan de leden van de verenigde vergadering

ONS KENMERK
1228399
DATUM D&H VERGADERING
19 januari 2016
DELFT

ONDERWERP
Stand van zaken dossier status Maasdijk en andere compartimenteringskeringen in Delfland

Geachte leden,

Graag informeren wij u over de stand van zaken rond het provinciale onderzoek over de toekomstige status van de Maasdijk en de drie compartimenteringskeringen gelegen in Vlaardingen, Schiedam en Rotterdam. In uw vergadering van 18 december 2014 is onder andere aan u toegezegd dat wij u over nadere ontwikkelingen blijven informeren.

Eerder zijn de lopende ontwikkelingen bij de Maasdijk gemeld aan de commissie Stedelijk Water en Watersysteem van 3 februari 2015 (verzamelformulier bijlage 6; VV kenmerk 1181259)

Vanuit dit dossier willen wij u aanvullend over de volgende zaken informeren:
1. Het besluitvormingstraject bij de provincie over de status van de keringen
2. De Maasdijk en de kwaliteitskaart van de provincie Zuid-Holland
3. Actuele projecten bij de Maasdijk
4. Afstemming met de gemeenten

1. Het besluitvormingstraject bij de provincie over de status van de keringen

De provincie Zuid-Holland heeft in het Waterplan 2010-2015 opgenomen om de waterkeringen met een compartimenterende werking te normeren als regionale kering, als dat op basis van onderzoek zinvol blijkt te zijn. Deze compartimenteringskeringen beïnvloeden de overstromingspatronen bij een doorbraak van een primaire kering. De beïnvloeding betreft het areaal dat inundeert, de schade, het aantal getroffenen en dodelijke slachtoffers. De aanwezigheid van een compartimenteringskering levert niet in alle gevallen meer bescherming. Binnen een diep compartiment stijgt de waterstand sneller en dat zou bij een doorbraak meer slachtoffers geven.

Dit onderzoek van de provincie heeft lange tijd parallel gelopen met de discussie over de waterveiligheidsnormering voor de primaire keringen binnen het Deltaprogramma. Met Prinsjesdag 2014 is het normeringsvoorstel voor de primaire keringen behandeld. Aansluitend heeft de provincie het onderzoek naar de compartimenteringskeringen afgerond. De toekomstige status van de keringen wordt door de provincie Zuid-Holland vastgesteld in een wijziging van de Waterverordening Zuid-Holland die van 18 januari tot 29 februari 2016 ter inzage ligt. Het definitieve besluit van Provinciale Staten wordt verwacht na het zomerreces van 2016. Het voorstel zal zijn dat de Maasdijk en de kering in Vlaardingen niet door de provincie worden genormeerd als regionale kering ofwel een compartimenteringsdijk. Als hierover zekerheid bestaat, dus na het besluit van Provinciale Staten, kan Delfland de legger aanpassen aan de nieuwe status conform de waterverordening.

Voor de Maasdijk betekent dit dat delen van de Maasdijk uit de Legger Waterkeringen worden gehaald en daarmee geen waterstaatkundige functie meer hebben. Dit is conform de behandeling in de VV van 19 december 2014. Andere delen zullen een kerende werking behouden maar geen regionale kering meer zijn, zo zal bijvoorbeeld de kering oostelijk van het Jachthuis een waterstaatkundige functie als polderkade voor de Oranjepolder behouden. Deze delen blijven in de legger maar zullen worden aangepast aan de eisen die bij de nieuwe status horen. Bij de voorbereiding van het besluit daartoe worden de toezeggingen meegenomen die aan de VV zijn gedaan op 18 december 2014.

2. Maasdijk en de kwaliteitskaart van de provincie Zuid-Holland

De provincie heeft, gezien de verandering in de waterstaatkundige betekenis, een landschapsvisie op laten stellen voor de Maasdijk. Het voorstel wordt gedaan om de Maasdijk op te nemen op de ruimtelijke kwaliteitskaart en daarmee de dijk als landschappelijk element te behouden. Een wijziging van deze kwaliteitskaart is bij de provincie in voorbereiding. Dit feit zullen wij meenemen bij het opstellen van de eigendomsvisie over de Maasdijk, zoals toegezegd in uw vergadering van 18 december 2014.

3. Projecten bij de Maasdijk

In aanvulling op de eerder dit jaar verrichte melding in de commissie Stedelijke Water en Watersysteem van 3 februari 2015 (verzamelformulier bijlage 6; VV kenmerk 1181259) melden wij u dat de gemeente Westland een wegaansluiting (ter hoogte van de Oranjepolder) voorbereidt van het Honderdland naar de op de Maasdijk gelegen weg. Bij de variant die nu door de gemeente wordt uitgewerkt, wordt de kruinhoogte van de kering niet verlaagd.

4. Afstemming met de betrokken gemeenten

De provincie en Delfland hebben gezamenlijk de resultaten van het onderzoek met de betrokken gemeenten afgestemd. Voor die compartimenteringskeringen waarbij volgens de studie de status gaat veranderen wordt nader overleg gevoerd met de gemeenten over de consequenties. Daarbij wordt nog een voorbehoud gemaakt wat betreft de eigendomsvisie die wordt opgesteld en de besluitvorming daarover in de verenigde vergadering.

Hoogachtend,
Dijkgraaf en Hoogheemraden van Delfland,
de Secretaris,

mr.drs. P.I.M. van den Wijngaart

de Dijkgraaf,

mr. M.A.P. van Haersma Buma

Deltaprogramma

DeltaNieuws

Nieuwsbrief | Jaargang 5 | Nummer 4 | December 2015

Inhoud

2 | **Deltaprogramma breed**
Stuurgroep Deltaprogramma. Wateroverleg in de Kamer

12 | **Zoetwater**
Conferentie Zoetwater op Peil

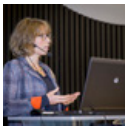

5 | **Deltaprogramma breed**
Workshop Besluitvorming bij diepe onzekerheid. Internationale belangstelling voor Deltaprogramma

13 | **Ruimtelijke adaptatie**
Themabijeenkomsten, stresstesten light, klimaatbestendige tuinen en klimaatbuffers

7 | **Deltaprogramma breed**
Nieuwe en gaande directeur staf deltacommissaris. Zesde Deltacongres

14 | **Wat gebeurt er in de gebieden?**

9 | **Waterveiligheid**
Consultatie programmeringsvoorstel Hoogwaterbeschermingsprogramma. Evaluatie pilots meerlaagsveiligheid

16 | **Agenda Deltaprogramma**

Stuurgroep Deltaprogramma

Vaart zit er goed in

Op 3 december 2015 kwam de Stuurgroep Deltaprogramma bijeen om de voortgang te bespreken, op weg naar *Deltaprogramma 2017* (DP2017). De vaart zit er goed in en er wordt al veel voortgang geboekt, was de conclusie. Verder besprak de Stuurgroep Deltaprogramma de opzet van DP 2017, evaluatie van de Deltawet en de aanpak van het komend Deltacongres.

Na een korte terugkoppeling van het Wetgevingsoverleg (zie Wateroverleg in de Tweede Kamer) werd geconstateerd dat de opgave en voortgang van ruimtelijke adaptatie, vooral het onderwerp water in de stad, in de Tweede Kamer relatief veel aandacht gaat krijgen. Onlangs is in het G32-overleg (een netwerk van (middel)grote steden in ons land) afgesproken ruimtelijke adaptatie als structureel thema op te pakken.

Advies OIM

Het Overlegorgaan Infrastructuur en Milieu (OIM) heeft een advies uitgebracht aan de deltacommissaris over de stukken die op 3 december op de agenda stonden. Dit advies en de conceptreactie van de deltacommissaris zijn in de stuurgroep besproken.
Het OIM benadrukte tijdens de stuurgroep twee aandachtspunten. Het eerste is de behoefte aan meer centrale regie en coördinatie bij rivierverruiming, met een verwijzing naar de goede ervaringen met het Programma Ruimte voor de Rivier. De deltacommissaris beloofde rivierverruiming als aandachtspunt mee te nemen in de voorbereiding van een informeel bestuurlijk overleg volgend voorjaar. Ook wordt dan aandacht besteed aan welke locaties in de periode na 2028 nodig zijn voor rivierverruiming gelet op de robuustheid van het watersysteem. Wat het tweede aandachtspunt betreft heeft de deltacommissaris gevraagd of het Bestuurlijk Platform Zoetwater een alternatief wil bedenken voor de term ‘voorzieningenniveau’, die duidelijker aangeeft wat het precies inhoudt.

De onlangs opgeleverde by pass in de Waal bij Lent, die de rivier meer ruimte geeft. **Foto:** Johan Roerink Aeropicture

Op basis van de bespreking in de stuurgroep heeft hij zijn reactie aangepast en deze naar het OIM gestuurd.

Voortgang Deltaprogramma
De directeur-generaal Ruimte en Water lichtte een aanzet toe tot een toegankelijke uitleg van de nieuwe normeringssystematiek. Hieraan is behoefte en een dergelijk 'verhaal' kan dienen als hulpmiddel voor bestuurders om de systematiek ook aan burgers te kunnen uitleggen. Dit werd erg gewaardeerd en de stuurgroep gaf nog enkele suggesties om de boodschap te versimpelen.
De voortgang van het Deltaprogramma Zoetwater loopt goed. De zoetwaterconferentie over het voorzieningenniveau op 19 november leverde een goede discussie op, met aandacht voor voldoende bewustwording en het belang van een stapsgewijze aanpak. Net als bij waterveiligheid is het voor zoetwater belangrijk om te kijken welke afspraken er met Duitsland over voldoende zoetwater (van een goede kwaliteit) gemaakt kunnen worden.

Het Gebiedsoverleg Rijnmond-Drechtsteden heeft op 23 november unaniem overeenstemming bereikt over het advies over het plan Sluizen (zie ook: Wateroverleg in de Kamer). Dit advies is met de Stuurgroep Deltaprogramma gedeeld. Daarnaast werd een tussentijdse evaluatie naar het verbinden van water en ruimte binnen Rijnmond-Drechtsteden overhandigd aan de stuurgroepleden (zie ook Tussentijdse evaluatie meekoppelen water en ruimte).

Opzet DP2017
Wat Deltaprogramma 2017 (DP2017) betreft, steunt de stuurgroep het idee om niet alles te herhalen; alleen nieuwe ontwikkelingen krijgen een plek.

Evaluatie Deltawet
De directeur-generaal Ruimte en Water, verantwoordelijk voor de evaluatie van de Deltawet, lichtte deze toe. In de Deltawet staat immers dat de wet binnen vijf jaar na de inwerkingtreding op 1 januari 2012 moet zijn geëvalueerd. De evaluatie beperkt zich tot de wettelijk verplichte ex-post evaluatie, gericht op het Deltaprogramma, het Deltafonds en de deltacommissaris. De leden van de Stuurgroep Deltaprogramma worden bij de evaluatie betrokken.

Deltacongres
Er waren complimenten voor het recente Deltacongres in Den Bosch. In de stuurgroep was veel draagvlak om volgend jaar weer een Deltacongres in coproductie te organiseren. Het voorstel om volgend jaar meer ruimte te bieden voor de inbreng van maatschappelijke organisaties, burgers en het bedrijfsleven is omarmd. Ook gaf de stuurgroep aan om kennis en innovatie een prominentere plek te geven en meer ruimte te geven aan concrete voorbeelden die inspireren en het lerend vermogen vergroten.

Rijnmond-Drechtsteden

Tussentijdse evaluatie meekoppelen water en ruimte

Rijnmond-Drechtsteden werkt in diverse projecten en gebiedsprocessen aan de waterveiligheidsopgave in relatie tot ruimtelijke inrichting. Om te leren van de ervaringen tot nu toe heeft het programmabureau Rijnmond-Drechtsteden een evaluatie laten uitvoeren. De tussentijdse evaluatie is gebaseerd op interviews met negen trekkers van projecten/gebiedsprocessen.

Hoofdconclusies van de evaluatie zijn:
1. Rijnmond-Drechtsteden werkt voortvarend aan de projecten en gebiedsprocessen om waterveiligheid en overige opgaven op elkaar af te stemmen.
2. Ontwerpend onderzoek en samenwerken tussen gebiedspartners zijn twee belangrijke succesfactoren.
3. Het verbinden van opgaven is alleen mogelijk als partijen tijdig om tafel gaan. Belangrijk in het gezamenlijk proces is kennis delen en het afwegen en benoemen van belangen.

Projectleiders vragen aandacht voor een brede definitie van het meekoppelen van water met ruimtelijke inrichting. Meekoppelen moet gericht zijn op het leveren van maatschappelijke meerwaarde, niet alleen op reductie van maatschappelijke kosten. Dit doet meer recht aan de praktijk.

Ook het nadrukkelijk zoeken van de verbinding tussen water, ruimtelijke inrichting, ruimtelijke adaptatie en crisisbeheersing is een aandachtspunt.

Verder is nadere uitwerking gewenst hoe we in de regio samenwerken aan ruimtelijke adaptatie. Gescheiden verantwoordelijkheden, financiering en besluitvorming maken het belang van samenwerken extra groot. Ook moet worden uitgewerkt hoe van pilot naar reguliere werkwijze te komen.

De evaluatie is besproken in het Bestuurlijke Gebiedsoverleg Rijnmond-Drechtsteden van 23 november jl. Het Gebiedsoverleg wil de leerervaringen graag delen met anderen.
De leden van de stuurgroep Deltaprogramma hebben de tussentijdse evaluatie ook ontvangen.
U kunt de digitale rapportage aanvragen bij het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden.

Wateroverleg in de Tweede Kamer

Tijdens het Wetgevingsoverleg Water van 30 november is onder andere gesproken over de voortgang van de deltabeslissingen en over het belang van 'meekoppelen', om zoveel mogelijk maatschappelijke meerwaarde te creëren. De Tweede Kamer bevestigde hiermee het belang van het Deltaprogramma.

De Kamer benadrukte het belang van meekoppelen van veiligheid aan andere maatschappelijke functies. De boulevard in Scheveningen – versterkte zeewering én recreatiegebied - is daarvan een voorbeeld. **Foto:** Rob Poelenjee

Naast het Deltaprogramma 2016 en het Deltafonds stonden diverse brieven, voortgangsrapportages en de waterprojecten uit het MIRT-overzicht over andere waterondderwerpen - veelal waterkwaliteit- op de agenda. Er was veel waardering van de Kamerleden, er waren ook kritische vragen.

Na een korte uitleg over de nieuwe normen voor waterveiligheid benadrukte minister Schultz van IenM dat waterveiligheid in een overgangsfase zit. Lopende projecten uit het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) worden geanalyseerd met een blik op de nieuwe normen, die echter wettelijk nog niet zijn verankerd. Daarnaast wordt met de nieuwe normen al ontworpen. Ze gaf de Kamer de suggestie mee om het HWBP als 'groot project' aan te merken. Op die manier zal halfjaarlijks over de voortgang worden gerapporteerd.

Kamerleden uitten hun zorg over de voortgang bij ruimtelijke adaptatie. Jacobi (PvdA) was op zoek naar "iconische projecten". De minister gaf aan dat bij ruimtelijke adaptatie zeker voortgang wordt geboekt, maar dat dit onderwerp in een minder vergevorderd stadium zit dan waterveiligheid. Voor het stimuleringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie is vanuit het Deltafonds € 0,8 miljoen per jaar beschikbaar. De minister deed een oproep aan een ieder om met ruimtelijke adaptatie aan de slag te gaan.

Er waren vragen over de afvoer van de Rijn en het belang van wat Duitsland bovenstrooms doet. Dit ook in verband met de noodzaak van rivierverruiming, zoals de hoogwatergeul Varik-Heesselt. Op de vraag van Geurts (CDA) of de hoogwatergeul vervangen kon worden door meer retentiegebieden in Duitsland in te zetten, antwoordde de minister dat dit geen alternatief is.

Over het plan Spaargaren, waarbij de Nieuwe Waterweg wordt afgesloten door de aanleg van sluizen, gaf de minister aan dat zij eerst het onderzoek hiernaar van Rijkswaterstaat wil bestuderen. In januari heeft de minister een gesprek met de heer Spaargaren. Vervolgens zal ze – ook op basis van het advies van het Gebiedsoverleg Rijnmond-Drechtsteden en de deltacommissaris - de Kamer informeren over hoe ze met het plan wil omgaan.

Verder kwamen er nog diverse onderwerpen langs, zoals de Afsluitdijk, IJsselmeergebied, de Marker Wadden, Rijksstructuurvisie Grevelingen - Volkerak-Zoommeer, Holwerd aan Zee, schaduwschade, bodemdaling, onze internationale positie in deltatechnologie en een pleidooi voor een integrale aanpak, met Ruimte voor de Rivier als voorbeeld. Op verzoek van Hachchi (D66) heeft de minister toegezegd om volgend jaar de meekoppelkansen bij het HWBP inzichtelijk te maken. Sommige fracties herhaalden hun pleidooi om op tijd de looptijd van het Deltafonds te verlengen, zodat een voortvarende uitvoering van het Deltaprogramma na 2028 niet in gevaar komt. De minister verwacht dat hier volgend jaar een besluit over wordt genomen.

Moties en stemmingen

Er zijn twintig moties ingediend, waarvan zes aangehouden. De meeste moties gaan over waterkwaliteit; drie moties over het Deltaprogramma. In een motie van Smaling (SP) wordt het kabinet gevraagd om de MIRT-verkenning hoogwatergeul Varik-Heesselt pas te starten na overleg met de regio en alle alternatieven zijn uitgezocht. Een motie van Hachchi (D66) vraagt het kabinet om een plan van aanpak te maken voor waterschaarste, met daarin aandacht voor afspraken met buurlanden en waterbuffering. Tot slot diende Jacobi (PvdA) een motie in om te komen met een overtuigend stedelijk actieplan voor water in de stad.

Op 3 december is gestemd over de moties. De moties van Smaling en Hachchi zijn aangenomen, de motie van Jacobi is aangehouden. Het Deltaprogramma 2016 is vastgesteld.

Derde internationale workshop besluitvorming bij diepe onzekerheid

Van 3 tot 5 november vond in Delft de Third Annual Workshop on Decision Making Under Deep Uncertainty plaats. Aan de orde was de vraag hoe we kunnen omgaan met onzekerheden in de besluitvorming die niet eenvoudig met onderzoek op te lossen zijn (zogenaamde *deep uncertainties*).

In Delft kwamen begin november zo'n honderd wetenschappelijke experts en ervaringsdeskundigen van over de hele wereld bijeen om van gedachten te wisselen over deze en andere manieren om met onzekerheid om te gaan. Thema's die daarbij besproken zijn varieerden van typische overstromingsbescherming en zoetwatervoorziening tot energie, telecommunicatie, defensie, vervoer en infrastructuur.

Adaptief deltamanagement

In het Deltaprogramma is ervoor gekozen onzekerheden - rond sociaal-economische ontwikkelingen en klimaat - niet uit de weg te gaan, maar een expliciete plaats te geven in de besluitvorming. De methode die daarvoor ontwikkeld is heet adaptief deltamanagement: "Een nuchtere oplossing voor het omgaan met ontwikkelingen waarvan de richting wel duidelijk is maar de snelheid onzeker," (citaat uit DP 2015).

De toepassing van die methode heeft geresulteerd in 'adaptieve strategieën', wat inhoudt dat strategieën zo nodig kunnen worden versneld of vertraagd, er kan worden overgestapt op alternatieve strategieën en voor de lange termijn een aantal opties wordt opengehouden. Deze adaptieve benadering vindt internationaal veel weerklank, ook buiten het domein van klimaatadaptatie.

De eerste twee werksessies over besluitvorming bij diepe onzekerheid werden georganiseerd door respectievelijk de Wereldbank en de RAND Corporation. Dit jaar organiseerden de Technische Universiteit Delft, kennisinstituut Deltares en Unesco IHE Institute for Water Education, in samenwerking met de Radboud Universiteit Nijmegen en staf deltacommissaris de werksessie.

Lessons learnt

In de afsluitende sessie op 5 november lichtte Pieter Bloemen namens het Deltaprogramma toe wat de *lessons learnt* zijn van de adaptieve benadering in het Deltaprogramma en welke inhoudelijke uitdagingen hij voor de toekomst ziet. Bloemen: "De toepassers van adaptief deltamanagement zien als grootste meerwaarde het meenemen van de langetermijnopgaven op het gebied van waterveiligheid en zoetwater in kortetermijnbeslissingen in het veel bredere, ruimtelijke domein. Dat blijkt uit een enquête onder de deelprogramma's. Ook scoort hoog: het vergroten van het bewustzijn over onzekerheden, het assisteren bij het in de tijd uitzetten van maatregelen en het ontwikkelen van strategieën die effectief in kunnen spelen op veranderende omstandigheden.

Knikpunten

Op basis van de ervaringen met adaptief deltamanagement in het Deltaprogramma en in het Thames Estuary 2100 project zijn verschillende uitdagingen geformuleerd om de methode verder te ontwikkelen.
In de werksessie in Delft is Bloemen met name ingegaan op de inrichting van een monitoring- en evaluatiesysteem dat recht doet aan de adaptieve benadering. "Hoe zorg je ervoor dat je steeds over de juiste informatie beschikt, om tijdig te kunnen beslissen dat je een strategie versneld of vertraagd wilt uitvoeren of juist wilt overstappen op een andere strategie?"
Een uitdaging die hier mee samenhangt, is het bepalen van 'knikpunten'. Een knikpunt is het moment waarop de huidige strategie niet meer voldoet. Als ontwikkelingen geleidelijk verlopen kun je dat moment met voldoende data en modelcapaciteit vaak wel globaal bepalen. Dan gaat het bijvoorbeeld om het bepalen van de periode waarin een stormvloedkering als gevolg van zeespiegelstijging zo vaak moet sluiten, dat een aanpassing of vervanging van de kering, het overwegen waard wordt. Maar in situaties waarin de natuurlijke omstandigheden sterk fluctueren en het verloop in de tijd dus onduidelijk is, is het veel lastiger om het knikpunt te bepalen. Dit speelt bijvoorbeeld bij de piekafvoeren in de grote rivieren.
Bloemen: "De methode van het adaptieve deltamanagement blijkt in de praktijk van Engeland en Nederland in ieder geval goed te werken. Daarom is het de moeite waard om die verder te ontwikkelen. In de net opgerichte *society for deep uncertainty* wordt dit de komende jaren verder uitgewerkt."

Marjolijn Haasnoot, namens Deltares lid van het organiserend commité, lichtte de principes toe van adaptief te werk gaan.

Veel internationale belangstelling voor het Deltaprogramma

De Amsterdam International Water Week (AIWW) wordt om de twee jaar georganiseerd en trok ook dit jaar weer een groot aantal delegaties die zich graag over het Deltaprogramma lieten adviseren.

Deltacommissaris Wim Kuijken beet het spits af met een toespraak over het Deltaprogramma voor ongeveer tweehonderd deelnemers. Martien Beek en Jos van Alphen van het Deltaprogramma verzorgden diverse presentaties. Ook werd er door UNESCO-IHE een cursus georganiseerd voor ruim zestig medewerkers van de Asian Development Bank en daarmee verbonden landen.
De premier van Bangladesh, die was gekomen met een delegatie van vijftig personen onder andere uit de Bengaalse waterwereld, werd door minister Schultz van IenM ontvangen en door Jos van Alphen geïnformeerd over het Deltaprogramma. Vervolgens brachten zij bezoek aan de Rotterdamse haven en Maasvlakte 2.
Een delegatie uit India werd geïnformeerd over het Nederlandse waterbeheer in het algemeen en het Deltaprogramma in het bijzonder.

De internationale belangstelling voor het Deltaprogramma kwam ook tot uitdrukking op het Deltacongres dat plaatsvond in dezelfde week als de Amsterdam International Waterweek, in een aparte sessie over internationale governance. Sprekers daarop waren onder meer watergezant Henk Ovink en Tom Kompier van de Nederlandse ambassade in Hanoi. Ovink had een duidelijke boodschap voor de Nederlandse watersector: “Wij zijn vaak veel te bescheiden. Als wij de internationaal leidende rol willen pakken op watergebied, dan moeten we ook lef tonen en gretig zijn.” Tom Kompier ging in op de Nederlandse steun voor het klimaatadaptatieprogramma Mekong Delta. Armoede is hier een groot probleem: “Je kunt wel zeggen dat je bomen moet laten staan, omdat ze beschermen tegen overstromingen. Maar als je geen geld hebt en toch moet koken, hak je toch die boom om.”

Jos van Alphen (tweede van links) adviseert in Bangladesh over het Bangladesh Deltaplan 2100.
Foto: Jos van Alphen

Naast het internationaal bezoek rond de AIWW en Deltacongres adviseert de staf deltacommissaris op ad hoc basis het team in Bangladesh bij het opstellen en ontwikkelen van het Bangladesh Deltaplan 2100. Dat proces is nu ongeveer halverwege. Van de staf is Jos van Alphen betrokken bij de tussentijdse evaluatie.

Nieuwe directeur staf deltacommissaris

Hermen Borst is op 14 december gestart als de nieuwe directeur van de staf van de deltacommissaris. Hij volgt Bart Parmet op, die onlangs is vertrokken (zie Kader, kompas en maximale meerwaarde).
Borst: “Ik wil als directeur staf deltacommissaris bijdragen aan de uitwerking en uitvoering van de deltabeslissingen en de voorkeursstrategieën. Ik geloof erg in de kracht van de gezamenlijkheid die we met zijn allen de afgelopen jaren hebben opgebouwd, ook in de komende fase van uitwerking en uitvoering. Voor mij schuilt de meerwaarde van het Deltaprogramma juist in deze samenwerking: tussen overheden en andere partijen. Ieder vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid, maar met gebundelde kracht en energie. Ik kijk uit naar de kennismaking en samenwerking met alle partijen en mensen die actief zijn in de deltacommunity.”

Borst (1968) is in 1993 afgestudeerd als sociaal-geograaf aan de Rijksuniversiteit Groningen. Na zijn studie werkte hij als beleidsmedewerker bij de provincie Zuid-Holland, daarna als beleidsmedewerker op het terrein van ruimte en infrastructuur bij het toenmalige ministerie van VROM, waar hij onder meer adviseerde over grote infrastructurele projecten, zoals de Hanzelijn. Vervolgens werkte hij als hoofd Beleidsadvies en plaatsvervangend directeur bij de directie Bestuursondersteuning. Vanaf 2013 werkte Borst als afdelingshoofd Ruimtelijk Ontwerp/plaatsvervangend directeur Ruimtelijke Ontwikkeling van het directoraat-generaal Ruimte en Water van het ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Hermen Borst volgt Bart Parmet op als directeur staf deltacommissaris.

Kaders en kompas en maximale meerwaarde

Bart Parmet, directeur staf deltacommissaris heeft eind november afscheid genomen als directeur van de staf van de deltacommissaris én hoofdredacteur van DeltaNieuws. Hij wordt directeur strategie bij de provincie Overijssel. Hij blikt terug op de jaren Deltaprogramma: "Ik ben een tevreden man."

Parmet stond als secretaris van de deltacommissie onder leiding van Cees Veerman aan de wieg van het Deltaprogramma en maakte kwartier voor het programma in de huidige vorm. In 2010 werd hij de eerste stafdirecteur. Hij wordt opgevolgd door Hermen Borst (zie Nieuwe directeur staf deltacommissaris).

Grootste verworvenheid?
"Dat we een paradigmaverandering tot stand hebben gebracht van ingrijpen nadat er een ramp is gebeurd, naar zorgen dat we zo'n ramp voorkomen. Dat is voor mij de essentie van het Deltaprogramma en dat vormgeven was mijn drive. Het gaat om de fysieke existentie van ons land en zijn inwoners. Dat is meer dan de moeite waard om ervoor te zorgen dat dat goed georganiseerd is, bovendien voor een alleszins beperkte prijs. Met het Deltaprogramma hebben we daar met zijn allen, gestructureerd, en met een strakke planning, aan gewerkt. Met als basis de Deltawet, waarin Deltaprogramma, Deltafonds en deltacommissaris zijn vastgelegd, kan het kabinet jaarlijks voortgang en te nemen maatregelen in het Deltaprogramma aan de Kamer voorleggen. Dat geeft de continuïteit die nodig is om voortdurend te werken aan het veilig houden van onze delta, ook als er geen urgentie van een ramp is. Dat vind ik een sterke verworvenheid."

Andere mijlpalen?
"We hebben een beweging op gang gekregen met heel veel anderen: overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties, beleid en uitvoering. Ik zie dat die stevig is. Er is sprake van een gedeeld eigenaarschap. Dat is essentieel. Alle overheden werken vanuit hun eigen verantwoordelijkheden maar gezamenlijk aan het Deltaprogramma. Zo bereik je maximale meerwaarde.
Een andere mijlpaal vind ik de deltabeslissingen - of zoals de media het zo mooi verwoordden: het deltaplan voor de 21ste eeuw, de kaders en het kompas voor de maatregelen die we moeten nemen tot 2050. Daar hebben echt gezamenlijk aan gewerkt met joint fact finding, van probleemanalyse en mogelijke oplossingen, tot kansrijke strategieën en uiteindelijk voorkeurstrategieën. Daardoor kon de deltacommissaris die deltabeslissingen vorig jaar september met veel draagvlak aan de regering voorleggen, want iedereen vond het goede voorstellen. Het waren goed onderbouwde besluiten waarin de inbreng van iedereen was gewogen. Op het Deltacongres kon je weer merken dat een echte deltacommunity is ontstaan. Er heerst een echte wij-sfeer."

Bart Parmet, vertrokken als directeur van de staf van de deltacommissaris: "Zorgen dat we een volgende ramp proberen voor te blijven, vind ik de essentie van het Deltaprogramma."

Wel eens wakker gelegen van het Deltaprogramma?
"Nooit. Er waren natuurlijk wel eens ingewikkelde kwesties, over bijvoorbeeld de veiligheidsnormeringen of zoetwatervoorziening. Maar we zorgden met de meest recente kennis dat de onderbouwing op orde was en als het nodig was organiseerden we dan een informeel bestuurlijk overleg met de hoofdrolspelers. Dan kwamen we ook weer verder, omdat er de bereidheid was om mee te doen en te luisteren naar elkaars inbreng. Dat was eigenlijk ook adaptief werken.
De deltacommissaris is de bindende factor. Hij zorgt dat alle verantwoordelijkheden aan de orde komen, maar ook dat het productief blijft. Deze moderne overheidsaanpak heeft resultaat opgeleverd. Wat je ziet is dat het in Nederland steeds vaker wordt genoemd als een aanpak die werkt voor het aanpakken van ingewikkelde problemen waar veel partijen bij betrokken zijn."

Mooie dingen?
"Meerlaagsveiligheid vind ik heel interessant. Veiligheid die uitgaat van preventie in combinatie met maatregelen in de ruimtelijke ordening en rampenbeheersing. Ook een mooie ontwikkeling is dat maatregelen die noodzakelijk zijn voor veiligheid en zoetwater mooi gekoppeld kunnen worden aan andere maatschappelijke belangen, waardoor je meer maatschappelijke waarde kunt creëren. Daar zijn mooie voorbeelden van inmiddels, neem de Prins Hendrikdijk, het duin in Katwijk of het stadsfront in Dalfsen. En natuurlijk Ruimte voor de Rivier en de Maaswerken die dat hebben gerealiseerd *avant la lettre*."

Zou je terugkijkend bepaalde dingen nu anders aanpakken?
"Poeee..... geen gemakkelijke vraag, omdat het goed is gelopen én op tijd. De adaptieve aanpak hielp hier natuurlijk ook. Je verbetert het proces al gaande de rit."

Nog wijze raad voor Hermen Borst, je opvolger?
"Hou het gedeelde eigenaarschap vast en blijf verbinden tussen alle lagen en partijen. Hermen komt uit de ruimtelijke ordening. Hij kan de verbinding van ruimte en water verder brengen en de meerwaarde die dat oplevert."

Zesde Nationaal Deltacongres:

‘Nu begint het pas echt’

Het was druk, op donderdag 5 november in 1931 Congrescentrum de Brabanthallen in Den Bosch. De deltacommunity, zo’n 1400 man/vrouw, kwam daar bijeen voor het zesde Deltacongres. Thema was: ‘Werk aan de delta. En nu begint het pas echt.’

Deltacommissaris Wim Kuijken verwelkomde de gasten, waarna Wim van de Donk, commissaris van de koning in Noord-Brabant het congres opende. “De kracht van het programma is dat niet vooraf centraal wordt bedacht hoe het moet, maar dat er ruimte wordt geboden voor diversiteit, maatwerk en kleinschaligheid binnen afgesproken kaders en normen. Deze werkwijze wordt het bestuurlijke normaal en is geen anomalie meer,” zei hij. Hij pleitte voor navolging van deze werkwijze.

Zonnetje

Tijdens de plenaire opening zette Wim Kuijken dit jaar voor het eerst een project in het zonnetje dat zich van andere projecten onderscheidt. Kuijken koos voor de dijkverbetering Kinderdijk Schoonhovenseveer vanwege de toegepaste innovaties en de toekomstbestendigheid, onder andere door opvijzelbare woonhuizen, die kunnen worden verhoogd als dat nodig is.

Parallelle sessies

Na de plenaire opening waren er parellelle sessies over zoetwater, waterveiligheid, ruimtelijke adaptatie en *governance*. De interactie was groot, dankzij de inzet van een interactieve tool, waarmee aanwezigen via hun smartphone of tablet direct vragen konden stellen en konden reageren op stellingen.

Deltaparade

De Deltaparade waar de bij het Deltaprogramma betrokken partijen zich zoals inmiddels gebruikelijk interactief en levendig presenteerden, vormde weer de centrale ontmoetingsplek. Ook daar stond de uitvoering centraal.

Kijk op www.deltacommissaris.nl voor het fotoverslag met een impressie van de parallelle sessie, de nieuwsvideo en de volledige speech van de commissaris van de koning.

Foto’s: Ruben Jorksveld

Consultatie programmeringsvoorstel Hoogwaterbeschermingsprogramma

De stuurgroep Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) heeft het programmeringsvoorstel 2017-2022 met maatregelen voor waterveiligheid vrijgegeven voor consultatie. De waterschappen hebben nu drie maanden de tijd (van 11 december tot 15 maart 2016) om officieel te reageren op het voorstel. In die periode zullen zij het programmeringsvoorstel bespreken in de gebiedsoverleggen van het Deltaprogramma, om de samenhang tussen voorkeursstrategieën en het Hoogwaterbeschermingsprogramma te borgen en meekoppelkansen in beeld te brengen.

Het Hoogwaterbeschermingsprogramma is een belangrijk uitvoeringsprogramma van het Deltaprogramma op het gebied van waterveiligheid. Rijkswaterstaat en waterschappen werken in het HWBP intensief samen om Nederland te beschermen tegen overstromingen. Zij voeren maatregelen uit om te zorgen dat onze primaire waterkeringen aan de veiligheidsnorm voldoen, nu en in de toekomst.

Jaarlijks wordt in lijn met de Waterwet, voor de eerstvolgende zes jaar gedetailleerd maatregelen geprogrammeerd en wordt er een volgend, nieuw jaar aan de programmering toegevoegd (de zogenaamde voortrollende programmering). Daarnaast wordt een globale indicatie gegeven voor de programmering na die zes jaar. Terwijl het Deltaprogramma 2016 nog maar net klaar was, werkte de programmadirectie Hoogwaterbeschermingprogramma al weer hard aan de programmering 2017-2022.

Meekoppelkansen
Rijk, waterschappen, provincies en gemeenten voeren de maatregelen van het Deltaprogramma zo veel mogelijk integraal uit. Het bespreken van het programmeringsvoorstel met alle betrokken partijen in het Deltaprogramma is belangrijk, om meekoppelkansen snel in beeld te brengen. Bovendien is het van belang om zo in een vroegtijdig stadium kansen voor brede of gecombineerde oplossingen te onderkennen en kunnen grijpen. Het gaat vooral om combinaties van dijkversterkingen en rivierverruiming, maar ook van de verschillende 'lagen' van veiligheid: preventie/dijkversterking, ruimtelijke inrichting en rampenbeheersing.

Op 7 januari 2016 zal het Hoogwaterbeschermingsprogramma het programmeringsvoorstel toelichten en bespreken met vertegenwoordigers van de waterschappen. Ook de programmamanagers van het Deltaprogramma zijn hierbij aanwezig. In de consultatieperiode hebben de waterschappen de gelegenheid om de programmering in hun eigen bestuur te beoordelen en te bespreken in de bestuurlijke gebiedsoverleggen van het Deltaprogramma. Op basis van de reacties wordt de voorgestelde programmering waar nodig aangepast. Vervolgens wordt die dan eind juni besproken in de commissie Waterkeringen van de Unie van Waterschappen, de stuurgroep Hoogwaterbeschermingsprogramma en het Nationaal Bestuurlijk Overleg Deltaprogramma. Daarna volgt in de ministerraad besluitvorming over het Deltaprogramma 2017, inclusief de HWBP-programmering 2017-2022.

Anticiperen op nieuwe normering
Tot 2017 worden de opgaven van het Hoogwaterbeschermingsprogramma nog bepaald door de primaire keringen die bij de (Verlengde) Derde Toetsing zijn afgekeurd. Vanaf 2017 zijn naar verwachting de nieuwe veiligheidsnormen voor de waterkeringen wettelijk van kracht en worden de keringen getoetst aan de hand van deze nieuwe normen. Daaruit vloeit een flinke opgave voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma voort. Bij de programmering van het HWBP voor 2017-2022 is al zoveel mogelijk geanticipeerd op de nieuwe normen door te prioriteren op basis van afstand tot de nieuwe norm. Daarnaast zijn in het programmavoorstel dertien trajecten opgenomen waarvan verwacht wordt dat ze vanaf 2017 op basis van de nieuwe normen hoog urgent zullen zijn. Door deze dertien toe te laten in het programma werkt het Hoogwaterbeschermingsprogramma ook de eerste jaren van de volgende toetsronde aan de meest urgente trajecten van Nederland.

Projecten met meekoppelkansen, die niet hoog scoren in de 'urgentieranking' kunnen ook in de programmering opgenomen worden. Beheerders moeten ze echter voorlopig zelf financieren. Als dan vanaf 2017 toetsing heeft plaatsgevonden en ze zijn voorzien van een Rijksoordeel, worden ze geprioriteerd en geprogrammeerd in het eerstvolgende HWBP-programma.

Meer informatie?
Meer informatie over de huidige programmering 2016-2021 vindt u in paragraaf 3.3 van het DP2016. Verdere informatie over het nieuwe Hoogwaterbeschermingsprogramma is beschikbaar op www.hoogwaterbeschermingsprogramma.nl.

De Grebbedijk is een van de projecten in het Hoogwaterbeschermingsprogramma.

Evaluatie pilots meerlaagsveiligheid

Samenwerken over de eigen grenzen heen

Bij waterveiligheid is het belangrijk verder te kijken dan de dijk. De gevolgen van een overstroming kunnen met slimme ingrepen aanzienlijk worden verkleind. Daarvoor moeten overheden wel gezamenlijk optrekken om kansen te verkennen en de veiligheid integraal te bekijken en aan te pakken.

Bij meerlaagsveiligheid gaat het niet alleen om het voorkomen van overstromingen (preventie), maar ook om maatregelen in de ruimtelijke inrichting én rampenbeheersing. Eind 2013 zijn drie pilots gestart voor het werken met meerlaagsveiligheid in de praktijk: Eiland van Dordrecht, IJssel-Vechtdelta en Marken. Onlangs zijn in opdracht van het ministerie van IenM de pilots geëvalueerd door Erasmus Universiteit en Deltares. Aan de evaluatie hebben vertegenwoordigers van de drie pilots, IenM, de betrokken gemeenten, provincies en waterschappen meegewerkt.

Drie pilots

De pilots vonden plaats in drie gebieden waar het werken aan waterveiligheid erg ingewikkeld of duur is:

- Op het Eiland van Dordrecht is het versterken van de Voorstraat, een waterkering in het centrum met talloze monumenten, complex en erg duur. En als het misgaat is evacuatie vanaf het eiland nauwelijks mogelijk.
- In de IJssel-Vechtdelta was de discussie over het stijgende IJsselmeerpeil en de vele afgekeurde dijktrajecten aanleiding voor regionale overheden om de waterproblematiek vanuit meerlaagsveiligheid te bekijken.
- Op Marken, een klein schiereiland met een herkenbaar cultuurhistorisch landschap in het Markermeer, begon de zoektocht naar meerlaagsveiligheid toen de bevolking te hoop liep tegen de voorgenomen dijkversterking.

Rijke oogst

Door de pilots is de kennis over de gebieden en de mogelijkheden van meerlaagsveiligheid toegenomen. Talrijke maatregelen zijn

De geluidswal Stadshagen in Zwolle, die tegelijkertijd een waterkerende functie heeft gekregen.

onderzocht en in praktijk gebracht. Ook kwam er een vernieuwende samenwerking tot stand, tussen organisaties, zoals waterschappen, gemeenten, provincies, veiligheidsregio's en maatschappelijke organisaties, die gezamenlijk bijdroegen aan het verminderen van het overstromingsrisico.
In Dordrecht bleek een 'slimme combinatie' haalbaar: je kunt er het gewenste beschermingsniveau (uitgedrukt in overstromingsrisico) realiseren door de compartimenteringsdijk op het eiland aan te passen. Hierdoor kan de hoogte van de norm voor de overstromingskans verlaagd worden en dat zorgt voor belangrijke besparingen.

Verder leveren de pilots een rijke oogst aan kansrijke maatregelen in de ruimtelijke inrichting en rampenbeheersing. Voor IJssel-Vechtdelta en Marken is het meerlaagsveiligheid *aanvullend* op preventie. Bij ruimtelijke inrichting gaat het dan bijvoorbeeld om niet-bouwen op de meest risicovolle locaties of huizen en gebouwen op hoger gelegen terreinen aanleggen. Rampenbeheersing kan soms belangrijk verbeterd worden door kleine en slimme interventies.

Lef

Het realiseren van meerlaagsveiligheid vraagt ook lef, om mee te denken over de eigen bevoegdheden heen, om beslissingen te nemen en projecten uit te voeren die het risico van overstroming verlagen, nu en op langere termijn. Meerlaagsveiligheid vereist samenhangende keuzes en samenhangende investeringen in een gebied. Dit lukt alleen als er sprake is van een integraal toekomstperspectief. En daarbij is de vraag belangrijk: hoe kan iedere organisatie bijdragen aan overstromingsrisicobeheersing?

Samenwerking zoeken

De creatieve zoektocht naar kansrijke meerlaagsveiligheid bleek succesvol. Doordat partijen samen naar een gebied keken, als samenhangend systeem, kregen ze inzicht in de mogelijkheden en onmogelijkheden voor meerlaagsveiligheid. Ook is het besef gegroeid, dat meerlaagsveiligheid om een aanpak vraagt vanuit ieders eigen taken en verantwoordelijkheid, maar ook over de grenzen van de eigen organisatie heen. Toch zoeken overheden elkaar niet automatisch op en blijkt het verleidelijk om zich alleen te richten op de eigen taak. Bij overstromingsrisicobeheer is het echter verstandig om elkaar juist op te zoeken en om bestuurlijk af te stemmen, vooral wanneer het gaat om maatregelen met ingrijpende gevolgen of om 'spijtkosten' te voorkomen.

De pilots laten zien dat er ook nog vragen zijn over hoe meerlaagse oplossingen het beste geborgd kunnen worden door (dwingende) afspraken en te financieren zijn. Gelukkig denken steeds meer overheden na over hoe zij vanuit hun eigen taken en bevoegdheden kunnen bijdragen aan meerlaagsveiligheid. Het delen van *best practices*, vooral over werkwijze en instrumenten, kan hierbij helpen.
Het evaluatierapport over de pilots meerlaagveiligheid benadrukt dat overstromingsrisicobeheer een zaak is van veel partijen en dat het belangrijk is om die vroeg bijeen te brengen. Minister Schultz van IenM wil daarom de conclusies en aanbevelingen uit het rapport bespreken met alle partners in het Deltaprogramma.

Meer leest u in het evaluatierapport Die het water deert die het water keert.

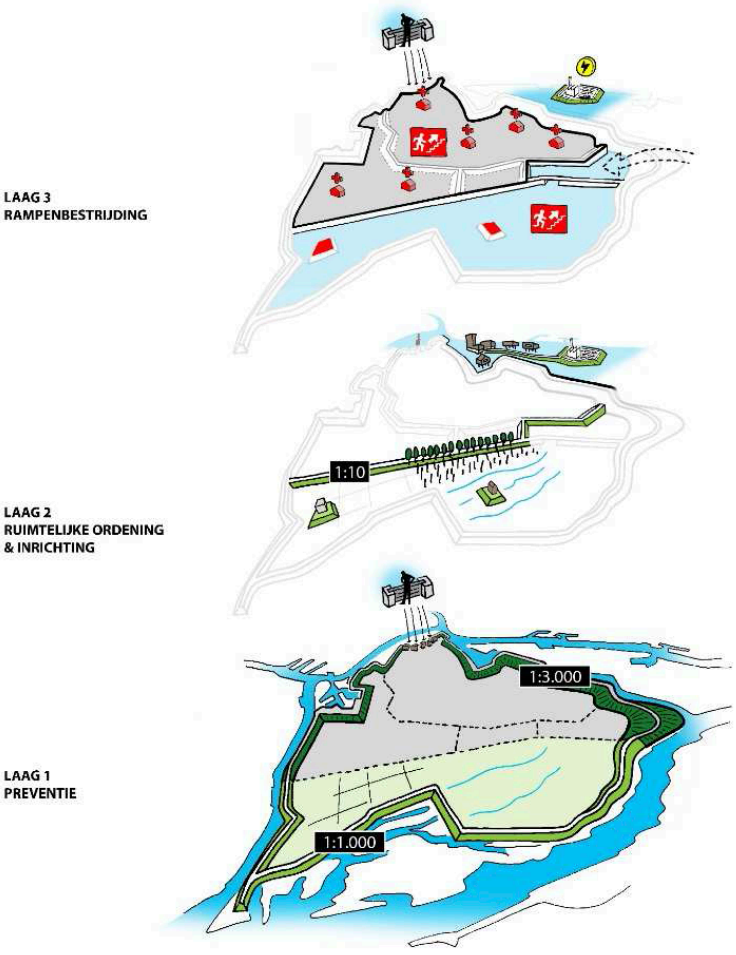

Meerlaagsveiligheid op het Eiland van Dordrecht. **Bron:** De Urbanisten

Conferentie Zoetwater op Peil

“Zoek samen naar oplossingen”

Zo’n 35 bestuurders en zoetwatergebruikers kwamen op 19 november bijeen in Kameryck voor de bestuurlijke conferentie Zoetwater. Daar werd energiek en enthousiast gesproken over het voorzieningenniveau zoetwater, dat antwoord moet geven op de vraag: Wat heeft u nodig om uw zoetwater op peil te houden?

Peter Heij (directeur-generaal Ruimte en Water) en dijkgraaf Lambert Verheijen (dijkgraaf waterschap Aa en Maas) gaven samen de aftrap. Zij blikten kort terug op de resultaten die het Deltaprogramma Zoetwater al heeft bereikt. Heij gaf aan de hand van enkele initiatieven en maatregelen aan dat het goed loopt, maar ook dat de ambitie hoog ligt: in 2021 moet er een landsdekkend beeld van het voorzieningenniveau liggen. ”En dat is dichterbij dan je denkt!” Het voorzieningenniveau geeft inzicht in de verwachtte beschikbaarheid van zoetwater in gewone en droge situaties. Verheijen benadrukte het belang van het verder invullen van het voorzieningenniveau, door de inbreng van alle partijen. Een belangrijke opbrengst van vandaag was het uitbreiden van de instrumentenkoffer, door het uitwisselen van *best practices*.

Het voorzieningenniveau in beeld
Voormalig programmamanager Zoetwater Ans van den Bosch gaf een korte uitleg over het voorzieningenniveau. Door in onderling overleg een voorzieningenniveau af te spreken weten gebruikers en overheden wat hen te wachten staat en kunnen ze tijdig inspelen op veranderingen en schade voorkomen. Dit animatiefilmpje laat in twee minuten zien wat het voorzieningenniveau inhoudt. Vervolgens was het de beurt aan de nieuwe programmamanager Zoetwater Egon Ariëns om zichzelf voor te stellen.
Patrick Poelmann (dijkgraaf Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden) vertelde hoe ze de uitvoering in zijn regio hebben opgepakt. “In deze regio zijn we al tien jaar bezig met een voorzieningenniveau *avant la lettre*. In het gebied rondom de Kromme Rijn is veel water nodig voor de fruitteelt, zowel ’s zomers als bij nachtvorst. Als er nieuwe telers in het gebied komen moeten zij zelf zorgen voor voldoende voorraad ten tijden van nachtvorst, omdat de capaciteit van de rivier beperkt is. Het is minder ‘U vraagt, wij draaien’. De verantwoordelijkheid is opgeschoven richting de gebruikers zelf.”
Peter de Koeijer (LTO) vertelde dat het zorgen voor de zoetwatervoorziening bij boeren voldoende leeft en dat er regionaal al verschillende acties zijn ondernomen, bijvoorbeeld de pilots in Zeeland en Drenthe. “Wij proberen in de landbouw steeds slimmer om te gaan met water, bijvoorbeeld door eigen voorraden of door water op te slaan in de bodem, door diepere drainage.”
“Ook Rijkswaterstaat voert al volop uit, vaak in nauwe samenwerking met de waterschappen,” aldus Theo van de Gazelle. Voorbeelden hiervan zijn het flexibele peil voor het IJsselmeer en de uitbreiding van de Kleinschalige Wateraanvoer.

Zoetwaterprijs
De zoetwaterprijs is een jaarlijkse prijs voor een organisatie of voor een project dat een belangrijke bijdrage heeft geleverd voor de uitwerking van het voorzieningenniveau. Dit jaar is de prijs voor het eerst uitgereikt . De prijs ging naar de pilot Haarlemmermeer, een gezamenlijk project van de Provincie Noord-Holland en Hoogheemraadschap Rijnland. Mark Kramer nam de prijs namens het project in ontvangst.

Discussies
Aan zes ‘bestuurlijke tafels’ werd in twee rondes gediscussieerd over het voorzieningenniveau. De aanwezigen bespraken de urgentie en de mogelijke koppeling met bijvoorbeeld de ruimtelijke ordening. Ook bespraken zij hoe zij zelf met het voorzieningenniveau aan de slag zijn of gaan. Er werden goede voorbeelden gedeeld en aandachtspunten meegegeven. De resultaten van de tafelgesprekken werden in ‘mind-maps’ verwerkt.
Gerard Doornbos (plv. voorzitter Bestuurlijk Platform Zoetwater) sloot de conferentie af. De boodschap die hij iedereen meegaf was: “Maak het niet ingewikkelder dan nodig.” Volg voor het voorzieningenniveau een stapsgewijze aanpak, dat bestaat uit als eerste een inventarisatie: hoe staat het ervoor met de watervoorziening in Nederland? en ten tweede: hebben we hier een probleem? “En als er inderdaad een probleem is: Zoek samen naar oplossingen.”

De zoetwaterprijs ging naar de pilot Haarlemmermeer.

Discussie over de noodzaak en uitwerking van het voorzieningenniveau.

Ruimtelijke adaptatie

Veel activiteiten

Het Deltaprogramma (DP) Ruimtelijke Adaptatie ondersteunt publieke en private partijen bij de overgang naar een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting. Zo worden onder meer themabijeenkomsten georganiseerd waar veel voorkomende vragen kunnen worden besproken met experts en ervaringsdeskundigen. De bijeenkomsten blijken in een behoefte te voorzien. Daarom worden ze volgend jaar weer georganiseerd.

De klimaatbuffer Ooyen Wanssum kan overtollig water opvangen.

De afgelopen maanden zijn er vier van die bijeenkomsten georganiseerd, over de financiering van klimaatadaptatie, de stresstest light, de klimaatbestendige tuin en vitale en kwetsbare functies.

Financiering
Op de eerste themabijeenkomt op 1 juli in Baarn spraken zestig experts over de financiering van klimaatadaptatie. Bij overheden, bedrijven, banken, adviesbureaus en kennisinstellingen leven veel vragen over dit thema. Aan de orde kwamen actuele praktijksituaties, financieringsmodellen, meekoppelen met andere maatschappelijke doelen, de cultuur van samenwerken en subsidiemogelijkheden. In 2016 wordt hierover een volgende bijeenkomst georganiseerd.

Stresstesten light
Bij een andere themabijeenkomst op 22 september kregen gemeenten die waren uitgeloot voor de pilot stresstesten light informatie over de klimaateffecten in hun gebied en een toelichting op de handreiking stresstest. Vervolgens presenteerden marktpartijen hun expertise op het gebied van stresstesten. Zo'n stresstest light geeft een globaal overzicht van kwetsbare plekken in een gebied voor wateroverlast, overstroming, hitte en droogte, maar ook een eerste inzicht om die kwetsbaarheden aan te pakken. Afgelopen half jaar werd er een pilot stresstesten light uitgevoerd bij 10 gemeenten of samenwerkingsverbanden om te onderzoeken hoe een stresstest light ingezet kan worden als eerste stap naar een klimaatbestendige inrichting van de ruimte. Resultaten van de pilot worden in januari verwacht.

Klimaatbestendige tuin
Op 1 oktober organiseerden het DP Ruimtelijke Adaptatie en de Watercoalitie (een kleine organisatie naar een initiatief van het ministerie van IenM, die zich inzet om de waterketen duurzamer te maken) een themabijeenkomst over hoe je bewoners stimuleert hun huis en tuin klimaatbestendig in te richten. Denk daarbij aan het tegengaan van verharding, creëren van groene daken of gevels en het opvangen van water in een regenton of vijver. Ongeveer 75 beleidsadviseurs en communicatieadviseurs van overheden, maatschappelijke organisaties en marktpartijen deelden kennis en ervaring en bedachten gedragsinterventies, aan de hand van vijf cases: Amsterdam Rainproof, Land van Cuijk, Waterklaar Nederweert, Eiland Marken en Nijmegen Waterbewust. Hoewel de cases sterk verschilden, kwamen de voorgestelde acties om bewoners te stimuleren hun huis en tuin klimaatbestendig in te richten vaak overeen.

Vitale en kwetsbare functies
Op 8 oktober organiseerde DP Ruimtelijke Adaptatie samen met vier actieve regio's een bijeenkomst over het waterrobuust maken van vitale en kwetsbare functies. Ruim zestig medewerkers van gemeenten, veiligheidsregio's, provincies, waterschappen, Rijk, bedrijfsleven en kennisinstellingen waren in Den Haag bijeen om van elkaar te leren. Aan de orde kwamen de ervaringen in de sector ziekenhuizen, drinkwater, chemie en nucleaire installaties. Via *pitches* en interactieve werkvormen kwamen dilemma's en oplossingen op tafel. Al verschilden de sectoren, hun problemen kwamen aardig overeen. Die gingen over verantwoordelijkheidsverdeling, kosten en beschikbaarheid van informatie. In een paneldiscussie met vier directeuren werd benadrukt dat het belangrijk is dat iemand het initiatief neemt om partijen bij elkaar te brengen. Wat de beschikbaarheid van informatie betreft blijken de veiligheidsregio's een goede bron te zijn.

Hier vindt u meer informatie over de themabijeenkomsten Ruimtelijke Adaptatie.

Klimaatbuffers
Klimaatbuffers, waarbij natuurlijke processen helpen om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen, zijn mooie voorbeelden van ruimtelijke adaptatie. De afgelopen tien jaar heeft de Coalitie Natuurlijke Klimaatbuffers hiervoor veel werk verzet. Onlangs werden de laatste drie projecten opgeleverd: een beek in het Hunzedal die opnieuw meandert, een groene wandelroute in Eindhoven en een oude Maasarm die opnieuw is ingericht. Daarmee zijn in totaal twintig natuurlijke klimaatbuffers en tien strategische kennisprojecten gerealiseerd.
Meer informatie over klimaatbuffers vindt u hier.

Honderd jaar droge voeten in Noord-Holland

In de nacht van 13 op 14 januari 1916 teisteren hevige stormen het Zuiderzeegebied. Marken overstroomt en de Zuiderzeedijk breekt op meer plaatsen door. In Noord-Holland komt een gebied van 14.000 hectare onder water te staan: heel Waterland, de oostkant van de Zaanstreek en bijna de complete Anna Paulownapolder. Er vallen in Noord-Holland negentien doden, waarvan zestien op Marken.
Sindsdien heeft Noord-Holland geen grote overstromingen meer gekend, maar leven onder de zeespiegel is nooit vanzelfsprekend. Het is goed om af en toe rekenschap te geven van onze kwetsbaarheid. De dijken moeten op orde zijn én blijven.

Marken en Waterland zwaar getroffen
Het Zuiderzee-eiland Marken is in 1916 slechts omgeven door een lage kade en staat bij hoogwater geregeld blank. Daarom staan de huizen op werven of terpen en palen. Maar dit keer komt het water 32 cm hoger dan het oude record uit 1825.
Twintigtal huizen spoelen weg of storten in, waarbij zestien mensen om het leven komen.
Na het bezwijken van de Katwouder en Waterlandse Zeedijk zakt het water snel. In de loop van de ochtend is het gevaar alweer geweken, maar de ravage is enorm.

In Waterland verspreidt het water zich via sloten en kanalen. Dijkjes, kaden en verhoogde spoor- en trambanen in het gebied remmen de overstroming af. Oostzaan loopt als laatste onder in de loop van 16 januari.

Versterkte waterschappen
Nog in 1916 wordt een begin gemaakt met een grootscheepse verbetering van de Zuiderzeedijken. Bovendien wordt er rigoureus ingegrepen in het waterschapsbestel. Het beheer van de Zuiderzeedijken is versnipperd en de vele kleine waterschappen ontbreekt het aan deskundigheid en slagkracht. Daarom besluit de provincie in 1919 tot de oprichting van Hoogheemraadschap Noordhollands Noorderkwartier (een voorganger van het huidige hoogheemraadschap), dat alle belangrijke dijken in beheer krijgt. Negen waterschappen worden opgeheven.
De nood onder de getroffen bevolking en de reusachtige materiële schade geven ook de doorslag voor het besluit om de afsluiting en gedeeltelijke inpoldering van de Zuiderzee versneld uit te voeren.
Op 28 mei 1932 wordt de Afsluitdijk gedicht. De Zuiderzee is voortaan een binnenmeer, het IJsselmeer.

Dijkversterking nog steeds actueel
Ook in onze tijd blijft dijkversterking van belang. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier gaat daarom de dijken langs het Markermeer over een lengte van 33 kilometer versterken, van Hoorn tot Amsterdam. In overleg met het ministerie van I&M, Rijkswaterstaat, de provincie, gemeenten, natuurorganisaties, omwonenden en overige belanghebbenden gaat het hoogheemraadschap aan de slag om ook in de toekomst droge voeten te houden.

Verder onderzoekt Rijkswaterstaat momenteel welke plannen en oplossingsmogelijkheden geschikt zijn om Marken te beschermen. Het verbeteren van de dijken vraagt om een zorgvuldige afweging van verschillende aspecten, zoals de hoogte en breedte van de dijk, de (her)plaatsing, de stabiliteit, het inpassen van speciale locaties en de impact op de omgeving. Uiteindelijk is het doel om een nieuw ontwerp voor de dijk te maken die de vereiste veiligheid biedt, die past bij het karakter van Marken en die op voldoende steun van betrokkenen kan rekenen. De uitvoering hiervan zal naar verwachting in 2018 starten en in 2022 zijn afgerond. Ook andere belangrijke primaire waterkeringen, zoals de Afsluitdijk en de Houtribdijk worden binnenkort door Rijkswaterstaat versterkt.

Militairen helpen in 1916 mee om in de Anna Paulownapolder een noodkering aan te leggen.
Bron: Nationaal Archief/Spaarnestad Photo/Het Leven/C.J. Hofker

Rivierengebied

Verbeteren systeemwerking Maas

Na de overstromingen in 1993 en 1995 zijn op veel plaatsen in Limburg (nood)keringen aangelegd. Om ongewenste waterstandseffecten in de Maasvallei en benedenstrooms langs de bedijkte Maas te voorkomen is destijds vastgelegd dat de Limburgse keringen moeten worden ontworpen met een overschrijdingskans van 1/250 per jaar. De keringen dienen bij een hogere maatgevende afvoer te overstromen. Om de robuustheid van de gehele Maas te verbeteren en in de toekomst aan de nieuwe normering te voldoen is besloten om de verplichte overstroombaarheid van de Limburgse keringen in de toekomst te laten vervallen.

Om een goede doorstroming van de Maas te realiseren en ongewenste waterstandseffecten van het vervallen van de overstroombaarheid voor de gehele Maas te beperken, zijn twaalf maatregelen gedefinieerd die kortweg worden aangeduid als verbetering van de systeemwerking van de Maas. De maatregelen zijn onlangs uitgewerkt door Rijkswaterstaat Zuid-Nederland in samenwerking met lokale belanghebbenden. Zij bestaan uit het terugleggen van dijken en het inrichten van enkele retentiegebieden, waar zo nodig water tijdelijk kan worden geborgen. In de Stuurgroep Deltaprogramma Maas zijn onlangs afspraken gemaakt over de verdere uitwerking van deze maatregelen, om de systeemwerking van de Maas te verbeteren.

Vier compenserende maatregelen
Vier compenserende maatregelen moeten op de korte termijn geïmplementeerd worden.

De Maas bij Gennep. **Foto:** Tineke Dijkstra

Met name de Lob van Gennep is hierin een belangrijke maatregel, gezien het rivierkundig belang voor de bedijkte Maas. Dit gebied kan namelijk de piek van een hoogwatergolf verlagen voor het benedenstroomse deel.

De overige drie maatregelen betreffen trajecten waar ook op de korte termijn dijkverbeteringen uit het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) worden voorbereid. De verkenningsfase voor deze drie HWBP-projecten (Thorn, Venlo-Velden en Baarlo) is met een jaar verlengd om ook varianten met het terugleggen van dijken of retentie te verkennen. Onlangs is in het bestuurlijk overleg MIRT afgesproken dat onder leiding van het directoraat-generaal Ruimte en Water de juridische aspecten en de financiering van deze maatregelen samen met de Maas-partners worden uitgewerkt.

MIRT-onderzoeken
Tijdens het Bestuurlijk Overleg MIRT op 5 november 2015 heeft minister Schultz van IenM ingestemd met de start van MIRT-onderzoeken voor de drie Maastrajecten: Maastricht, Venlo en Ravenstein-Lith. Deze onderzoeken worden getrokken door respectievelijk de gemeenten Maastricht, Venlo en het waterschap Aa en Maas. De verwachting is dat deze onderzoeken aanleiding geven om in 2016 tot concrete maatregelen voor rivierverruiming te komen. Deze kunnen dan worden voorgedragen om in 2017 MIRT-verkenningen te starten.

Rivierengebied

Meekoppelkansenkaart

De provincie Overijssel heeft voor de IJssel een Meekoppelkansenkaart ontwikkeld. Maatregelen uit het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) voor waterveiligheid kunnen misschien gekoppeld worden aan andere maatschappelijke doelen en plannen. Bijvoorbeeld recreatie of natuur. Dat kan veel maatschappelijke meerwaarde opleveren: 1 + 1 = 3.

Op de Meekoppelkansenkaart staan alle potentiële initiatieven die gekoppeld kunnen worden aan veiligheidsmaatregelen die voortvloeien het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Medewerkers van gemeenten en provincie en eventuele andere belanghebbenden houden de kaart actueel. Om meekoppelkansen te kunnen benutten, is het nuttig om al voor de verkenningsfase van een HWBP-project inzicht te hebben in kansrijke koppelingen. Daarom brengen de provincie Overijssel, waterschap Groot Salland en de gemeenten meekoppelkansen in een zo vroeg mogelijk stadium in beeld. Dit gebeurt aan de hand van de meekoppelkansenkaart.

Geïnspireerd door dit voorbeeld van Overijssel onderzoeken de provincie Gelderland en het Waterschap Rivierenland nu ook de mogelijkheden om een dergelijke kaart te ontwikkelen voor de Waal.

Waddengebied

Innovatieve dijkverbetering tussen Eemshaven en Delfzijl

Waterschap Noorderzijlvest gaat de zeedijk tussen de Eemshaven en Delfzijl versneld verbeteren. De werkzaamheden starten in het najaar van 2016. De dijk is nu nog sterk genoeg, maar voldoet niet geheel aan de wettelijke normen. Het waterschap wil ook in de toekomst de veiligheid blijven garanderen. Daarom wordt de dijk over een lengte van 12 kilometer hoger, breder en aardbevingsbestendig. Noorderzijlvest werkt nauw samen met de provincie Groningen, de gemeenten Delfzijl en Eemsmond en belangengroepen, zoals Strand Marconi, om tegelijkertijd meerwaarde in de regio te realiseren voor de economie, de landbouw, de recreatie en de natuur. De genoemde overheden tekenden hiervoor samenwerkingsovereenkomsten. Hiermee komt de realisatie van koppelprojecten in een stroomversnelling.

Steeds meer waterschappen ontwikkelen nieuwe dijkconcepten en gaan waterveiligheid verbinden met andere functies. In Groningen werken provincie en waterschap samen aan het concept 'dubbele dijk', waar tussen twee dijken een zone ontstaat van circa 50 hectare met mogelijkheden voor natuurontwikkeling en innovatieve landbouw (zilte teelt). Ook word er gewerkt aan de 'rijke dijk', waarbij aan de zeezijde van de dijk maatregelen getroffen voor natuurontwikkeling. Zo komen er hoogwatervluchtplaatsen voor vogels en palen die groei van mosselbanken stimuleren. Ook komt er een vogelbroedeiland voor Noordse sternen en andere vogelsoorten.

Meer informatie vindt u op de website van de deltacommissaris.

verder met ons water

Agenda

Belangrijke data Deltaprogramma

2016

21 April	**Stuurgroep Deltaprogramma**
9 Juni	**Stuurgroep Deltaprogramma**
29 Juni	**Nationaal Bestuurlijk Overleg Deltaprogramma** *(gecombineerd met de Stuurgroep Water)*
3 November	**Zevende Nationaal Deltacongres**
8 December	**Stuurgroep Deltaprogramma**

Dit is DeltaNieuws, de nieuwsbrief van het Deltaprogramma. Met DeltaNieuws kunt u de ontwikkelingen van het Deltaprogramma volgen.

Deltaprogramma
Doel van het Deltaprogramma is om Nederland ook de volgende generaties te beschermen tegen hoogwater, te zorgen voor voldoende zoetwater en onze steden en dorpen zo in te richten dat ze klimaatbestendig worden.
Het Deltaprogramma is een nationaal programma. Rijksoverheid, provincies, gemeenten en waterschappen werken hierin samen met inbreng van de maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en kennisinstituten.

Reageren?
DeltaNieuws verschijnt vier keer per jaar. Wilt u reageren of zich afmelden als abonnee? Mail naar nieuwsbrief@deltacommissaris.nl

Dit is een uitgave van het Deltaprogramma
Postbus 90653 | 2509 LR Den Haag
www.rijksoverheid.nl/deltaprogramma of www.deltacommissaris.nl

December 2015

Foto voorpagina:
Werken aan de Maas bij Stein. **Foto:** Ivo Vrancken

Aan: de raad van de gemeente Rotterdam,
Coolsingel 40,
3011 AD Rotterdam.

Van: ing. L.W. Vreugdenhil,
Nieuw-Oranjekanaal 20,
3151 XL Hoek van Holland.

Betreft: vervolgonderzoek "Gemodder in de polder"

Hoek van Holland, 12 januari 2016

Geachte raad,

In het nawoord van de Rekenkamer Rotterdam bij het op 12 november 2014 verschenen onderzoeksrapport "Gemodder in de polder"[1] staat het volgende vermeld:

"*De rekenkamer stelt vast dat het college alle conclusies onderschrijft en alle aanbevelingen overneemt. Bij zowel de conclusies als aanbevelingen noemt het college diverse recente initiatieven in het huidige project Oranjebonnen, waarmee de gebiedsontwikkeling een grotere kans van slagen moet hebben dan voorheen. Hoewel de rekenkamer geen onderzoek heeft gedaan naar het huidige project Oranjebonnen – dat sterk is vereenvoudigd ten opzichte van de twee voorlopers – constateert de rekenkamer dat de door het college genoemde initiatieven, acties en voornemens aansluiten bij de gedane aanbevelingen.*"

In oktober 2013 werd dit onderzoek naar aanleiding van uw verzoek aanvaard door de Rekenkamer Rotterdam (***bijlage 1***). In november 2014 verscheen het onderzoeksrapport met de conclusies en aanbevelingen (***bijlage 2***). In april 2015 zijn door u alle aanbevelingen overgenomen en heeft u het college van B&W de opdracht gegeven om vóór 1 juli 2015 met een rapportage te komen (***bijlage 3***). Ook wordt verwacht dat er uitvoering wordt gegeven aan de motie over duurzame landbouw (***bijlage 4***). Sindsdien wordt het steeds stiller.

Over de navolging[2] bij een onderzoeksrapport van de Rekenkamer Rotterdam wordt er het volgende gesteld:

"Het ligt in de rede dat het college de raad informeert over de wijze waarop zij aan de door de raad overgenomen conclusies en aanbevelingen van de rekenkamer gevolg geeft. Daarnaast volgt ook de rekenkamer zelf of haar rapport benut wordt; zowel qua behandeling door de raad als qua uitvoering van de overgenomen aanbevelingen. Zij informeert zich en zal zo nodig een vervolgonderzoek starten om zelf vast te stellen of aanbevelingen zijn overgenomen. Het aldus verkregen inzicht wordt aangewend bij de jaarlijkse onderzoeksprogrammering."

Er bestaat de indruk dat het "gemodder in de polder" met het project Oranjebonnen gewoon doorgaat. Het is inmiddels duidelijk dat er problemen zijn met de financiering. Voorts zijn er problemen met de ambtelijke projectleiding waaruit een gebrek aan bestuurlijke prioriteit blijkt. Het blijkt dat schriftelijke vragen over beleidsinstrumenten als controle & handhaving en pacht & jacht niet correct zijn beantwoord. Dit geeft te denken.

[1] http://rekenkamer.rotterdam.nl/onderzoeken/gemodder-de-polder/
[2] http://rekenkamer.rotterdam.nl/over-ons/procedure-onderzoeken-2/

Bij het investeren in de relatie met publieke en private partijen blijkt dat er een ambtelijke voorkeur is voor partijen van buiten het gebied en dat niet wordt geschroomd u selectief te informeren zoals bij het werkbezoek aan de Oranjebonnen is gebeurd (***bijlage 5***). Het blijkt ook dat er geen middel wordt geschuwd om iemand die de ambtelijke sympathie heeft verloren het leven zuur te maken zoals met ondergetekende is gebeurd (***bijlage 6***).

Nog steeds is onduidelijk welke verwachtingen er zijn gewekt in de informele contacten tussen bestuurders of ambtenaren en de vastgoedeigenaren in het gebied. Gronden in de Bonnenpolders hebben een warme bestemming gekregen in ruil voor medewerking bij het realiseren van de huidige Hoekse Baan bij een formeel besluit (***bijlage 7***), maar er zijn ook signalen die wijzen op het verlenen van medewerking aan de uitputtingsstrategie die wordt gehanteerd door de Erven van Rijckevorsel jegens de agrarische ondernemers met een langdurig pachtcontract. Het in december 2005 verworpen autonome scenario (***bijlage 8***) heeft men werkelijkheid laten worden. Er is sprake van een soort moderne slavernij waarbij slechts een ontsnapping mogelijk is als men rechten, investeringen en bezittingen inlevert. Door de getoonde bestuurlijke apathie verleent men impliciet medewerking aan dit spel. Het moge duidelijk zijn dat hiermee de ooit gestelde publieke doelen niet dichterbij komen.

Het zal op prijs worden gesteld als er een vervolgonderzoek door de Rekenkamer Rotterdam wordt gestart waarbij ook het huidige project Oranjebonnen wordt betrokken. Het is daarbij belangrijk om te bezien welke factoren van invloed zijn op het uiteindelijke maatschappelijke resultaat, waaronder de organisatiecultuur en de factor "*tijd*" zelf. Voorts is het belangrijk om te bezien welke beleidsinstrumenten zijn ingezet en welke strategie wordt gehanteerd.

Het blijkt dat er niet alleen problemen zijn met de regierol van de lokale overheid in het landelijk gebied van Hoek van Holland, maar ook aan de noordrand van Rotterdam en voorts ten oosten van de stad en aan de zuidkant van de stad. Het blijkt dat er weinig vertrouwen is in de ambtelijke deskundigheid en integriteit en dit leidt tot moeizame en kostbare processen. Het dossier "Bonnenpolders" heeft in het landelijk gebied van Nederland laten zien wat de ultieme consequenties kunnen zijn als men kiest voor een constructieve en coöperatieve opstelling jegens de overheid bij een integraal gebiedsontwikkelingsproces. Er is vrij spel geboden aan lieden met een cynische en calculerende houding. Helaas heeft het onderzoek van de Rekenkamer Rotterdam tot op heden geen verandering kunnen bewerkstelligen. Het is dus zaak nader onderzoek te verrichten als men daadwerkelijk van maatschappelijke betekenis wil zijn als overheid. Het verdient daarbij wellicht aanbeveling de regie bij een transformatie en revitalisering van het landelijk gebied bij de provinciale overheid neer te leggen.

met bezorgde groet,

ing. L.W. Vreugdenhil

Bijlagen:
1. Aanvaarden onderzoek, 14 oktober 2013;
2. Persbericht onderzoek "Gemodder in de polder", 10 november 2014;
3. Raadsbesluit "Gemodder in de polder", 23 april 2015;
4. Motie duurzaam agrarisch ontwikkelgebied Oranjebonnen, 23 april 2015;
5. Brief Manege de Nieuwe Oranjehoeve inzake werkbezoek 26 maart 2015;
6. Spel met de opstallen op het perceel Nieuw-Oranjekanaal 20;
7. Deelraadsbesluit HvH inzake landgoedontwikkeling, 6 juni 2006;
8. Verwerpen autonoom scenario Bonnenpolders, 21 december 2005.

Bijlage 1 **Aanvaarden onderzoek, 14 oktober 2013**

Rekenkamer
ROTTERDAM

13GR2843

Meent 94
t 010 • 267 22 42

Postbus 70012
3000 KP Rotterdam

info@rekenkamer.rotterdam.nl
www.rekenkamer.rotterdam.nl

Gemeente Rotterdam
Gemeenteraad
d.t.k.v. de griffie
Coolsingel 40
3011 AD ROTTERDAM

ONTVANGEN
16 OKT. 2013
GRIFFIE ROTTERDAM

datum
14 oktober 2013

ons kenmerk
RR/13.095/PH/EvR/LA

pagina
1 van 1

betreft
onderzoek Bonnenpolders en Oranjebuitenpolder

Geacht raadslid,

Op 3 oktober 2013 ontving ik van u een schriftelijk verzoek voor een onderzoek naar het besluitvormingsproces in de Bonnenpolders en Oranjebuitenpolder. Allereerst hartelijk dank voor uw brief. Gezien de behoefte die bestaat aan meer inzicht in dit besluitvormingsproces, geeft de rekenkamer graag gehoor aan dit verzoek. Binnenkort ontvangt u de opzet voor het rekenkamer onderzoek.

Met vriendelijke groet,

Drs. P. Hofstra RO CIA
Directeur

Bijlage 2 **Persbericht onderzoek "Gemodder in de polder", 10 november 2014**

Rekenkamer ROTTERDAM

EMBARGO tot woensdag 12 november, 11:00 uur

PERSBERICHT **Rotterdam, 10 november 2014**

ontwikkeling buitengebied Hoek van Holland twintig jaar niet van de grond

Sinds 1993 bestaan er plannen om in het buitengebied van Hoek van Holland de natuur- en recreatieve functie te versterken. Tot nu toe is hiervan weinig gerealiseerd. De oorzaken zijn onder meer te optimistische inschattingen van de kosten en opbrengsten, een moeizame samenwerking tussen de gemeente en andere organisaties en weinig bestuurlijke prioriteit van de opeenvolgende colleges voor het ontwikkelen van het buitengebied van de gemeente Rotterdam. Dit en meer concludeert de Rekenkamer Rotterdam in haar rapport 'gemodder in de polder'.

In oktober 2013 verzocht de gemeenteraad van Rotterdam de Rekenkamer Rotterdam een onderzoek te doen naar de besluitvorming ten aanzien van de gebiedsontwikkeling van de Oranjebuitenpolder en de Bonnenpolder (nu samen de Oranjebonnen), beide gelegen ten oosten van Hoek van Holland. In haar onderzoek concludeert de rekenkamer dat de plannen om de natuur- en recreatieve functie van de polders te versterken niet of nauwelijks zijn gerealiseerd, ondanks dat de planvorming reeds in 1993 (Oranjebuitenpolder) en 2003 (de Bonnenpolder) is gestart. Van de oorspronkelijke plannen is alleen een slibdepot en een startkavel voor het Zuid Hollands Landschap gerealiseerd. Van het plan Oranjebonnen zijn sinds 2013 onder meer een brug en een vispaaiplaats gerealiseerd.

Voor het niet van de grond komen van de gewenste gebiedsontwikkeling zijn verschillende oorzaken. Ten eerste geldt voor beide polders dat de inkomsten en financiering door de (deel)gemeente te optimistisch zijn ingeschat. Zo werd in de plannen voor de Oranjebuitenpolder in 2003 een bijdrage verwacht van twee slibdepots van € 21 mln. Uiteindelijk bleek het slibdepot een kostenpost. Voor de Bonnenpolder werd bijvoorbeeld lang ingezet op landgoederen om de gebiedsontwikkeling te financieren, maar dat zou alleen haalbaar zijn als de grondeigenaren tegen een lage prijs wilden verkopen.

Een tweede oorzaak is het gebrek aan bestuurlijke prioriteit van de opeenvolgende colleges voor de ontwikkeling van de buitengebieden. Hoewel de Oranjebuitenpolder een project van de centrale stad was, maakten wethouders zich niet hard voor problemen die zich in het project voordeden. Op stedelijk niveau werd ook weinig belang gehecht aan de ontwikkeling van de Bonnenpolder, onder meer vanwege het ontbreken van gemeentelijke grondposities. Hier was het de toenmalige deelgemeente Hoek van Holland die lange tijd de regie op de gebiedsontwikkeling op zich nam, maar zij beschikte formeel niet over de benodigde bevoegdheden en financiële middelen. Door gebrek aan belangstelling voor het gebied, hield de centrale stad zich afzijdig van de problemen in de planontwikkeling.

In het geval van de Oranjebuitenpolder zorgde een moeizame samenwerking tussen de verschillende partners ook voor vertraging in de gebiedsontwikkeling. Tot 2006 werkten de toenmalige ambtelijke diensten dS+V en OBR niet optimaal samen. Met externe partijen (zoals de Stadsregio Rotterdam, het Zuid-Hollands Landschap en de provincie) was er daarnaast veel discussie over de hoogte van de grondprijzen en de verdeling van inrichtingskosten.

De rekenkamer beveelt onder meer aan om de balans tussen middelen en ambities beter te bewaken, meer prioriteit te geven aan de ontwikkeling van buitengebieden en ten behoeve van de Oranjebonnen te investeren in de relatie met private partijen. In zijn reactie onderschrijft het college alle conclusies en neemt het alle aanbevelingen over.

Noot redactie:

Belangstellenden van de pers zijn welkom op de persconferentie: woensdag 12 november 2014, 10.00 uur op de Rekenkamer Rotterdam (Meent 94, Rotterdam). Het rapport 'gemodder in de polder' is vanaf 11.00 uur digitaal beschikbaar op www.rekenkamer.rotterdam.nl. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de Rekenkamer Rotterdam, tel. 010-2672242.

Bijlage 3 **Raadsbesluit "Gemodder in de polder", 23 april 2015**

GEMEENTERAAD
Vergadering van
23 APR. 2015
m.m. conform besloten

Rekenkamerrapport 'Gemodder in de polder'

De Raad van de gemeente Rotterdam;

gelezen het rapport van de Rekenkamer Rotterdam; alsmede gelezen het voorstel van het presidium van 16 april 2015, 15bb2638;

gelet op de Gemeentewet en de Verordening Rekenkamer Rotterdam;

gehoord de beraadslagingen in de commissie BWB van woensdag 4 februari en 15 april 2015;

besluit:

I. De navolgende **hoofdconclusies** van het rapport "Gemodder in de polder", onderzoek naar gebiedsontwikkeling Oranjebuitenpolder en Bonnenpolder, van de Rekenkamer Rotterdam, over te nemen en vast te stellen:

1 De gemeente Rotterdam wil al sinds 1993 de natuur- en recreatieve functie van de Oranjebuitenpolder versterken. Samen met betrokken partners heeft de gemeente jarenlang gewerkt aan plannen om dit te realiseren. Zelfs na een ambitieverlaging in 2009 is de uitvoering van de verschillende planonderdelen nauwelijks van de grond gekomen.

2 Oorzaken voor het niet van de grond komen van de ontwikkelingen in de Oranjebuitenpolder zijn:
De problematische financiering van de planonderdelen. De inkomsten die diverse planonderdelen moesten opleveren zijn te optimistisch ingeschat, terwijl de kosten van de plannen in de Oranjebuitenpolder steeds verder opliepen. Uiteindelijk loopt het project zolang door dat onder invloed van de economische crisis de plannen definitief onhaalbaar worden.
Weinig bestuurlijke prioriteit voor de ontwikkeling van de Oranjebuitenpolder als buitengebied.
De moeizame samenwerking tussen gemeentelijke diensten en de moeizame samenwerking tussen de gemeente en de betrokken externe partners (Stadsregio Rotterdam, Provincie Zuid-Holland, Zuid-Hollands Landschap en Hoogheemraadschap Delfland).

3. Met het gebiedsontwikkelingsplan voor de Bonnenpolder beoogde de deelgemeente Hoek van Holland vanaf 2003 samen met een aantal partners een duurzame toekomst voor de Bonnenpolder te realiseren. De ruimtelijke plannen die hiertoe zijn ontwikkeld, zijn echter niet gerealiseerd.

4 Oorzaken voor het niet realiseren van de beoogde ontwikkelingen in de Bonnenpolder zijn:
De gemeente Rotterdam hield zich grotendeels afzijdig van de ontwikkelingen in de Bonnenpolder, terwijl de deelgemeente Hoek van Holland niet over de bevoegdheden en middelen beschikte die nodig zijn voor de realisatie van een dergelijk plan.
De te optimistische verwachtingen van de deelgemeente met betrekking tot de financiering van de plannen.

raadsstuk 15bb2932

II. Op basis van het rapport het college op te dragen de onderstaande **aanbevelingen** van het rapport "Gemodder in de polder", onderzoek naar gebiedsontwikkeling Oranjebuitenpolder en Bonnenpolder, van de Rekenkamer Rotterdam, over te nemen:

1 De financiering van beide fases is niet volledig rond. Gelet op de financiële disbalans in eerdere plannen voor de Bonnenpolder en Oranjebuitenpolder, beveelt de Rekenkamer aan te blijven bewaken dat de ambities voor het gebied in balans zijn met de beschikbare financiële middelen.

2 Borg dat er voldoende ambtelijke en bestuurlijke prioriteit wordt gegeven aan de gebiedsontwikkeling van de Oranjebonnen in het bijzonder en gebiedsontwikkeling in het buitengebied in het algemeen.

3 Investeer blijvend en zichtbaar in de relatie met publieke en private partijen die bij de ontwikkeling van de Oranjebonnen betrokken zijn, zodat initiatieven een grotere kans van slagen hebben.

4 Borg en bewaak dat bij gebiedsontwikkelingen in informele contacten tussen bestuurders of ambtenaren en individuele burgers geen uitlatingen worden gedaan die te hoge verwachtingen kunnen wekken.

III. Het College van burgemeester en wethouders op te dragen de aanbevelingen uit te voeren en daarover aan de raad te rapporteren vòòr 1 juli 2015.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van 23 april 2015.

De griffier,

A.C. de Bondt, plv.

De voorzitter,

R. Buijt, plv.

Bijlage 4 **Motie duurzaam agrarisch ontwikkelgebied Oranjebonnen, 23 april 2015**

2

Partij voor de Dieren
Gemeenteraadsfractie Rotterdam

NIDA
OMDAT WE GELOVEN IN ROTTERDAM

ChristenUnie SGP Rotterdam

GROENLINKS

SP

PvdA
ROTTERDAM

MOTIE Duurzaam agrarisch in ontwikkelgebied Oranjebonnen

De gemeenteraad van Rotterdam, in vergadering bijeen op 23 april 2015, ter bespreking van het rekenkamerrapport 'Gemodder in de polder',

constaterende dat

- Het ontwikkelplan Oranjebonnen de mogelijkheid open laat voor een intensieve melkveehouderij in de Bonnenpolder;
- De intensieve veehouderij allerlei milieuproblemen veroorzaakt en bovendien bijdraagt aan de opwarming van de aarde;

overwegende dat

- Deze ontwikkeling haaks staat op de doelstelling van het college te komen tot meer dierenwelzijn in Rotterdam;
- Een dergelijke ontwikkeling zich ook uitermate slecht verhoudt tot de recreatieve functies in de Oranjebonnen;

verzoekt het college

- Alleen duurzame kleinschalige agrarische ontwikkelingen, bij voorkeur biologische, te overwegen in het verdere verloop van de gebiedsontwikkeling, het ontwikkelplan Oranjebonnen hier op af te stemmen en de raad te rapporteren over de voortgang hieromtrent,

en gaat over tot de orde van de dag.

GEMEENTERAAD
Vergadering van
23 APR. 2015
AANGENOMEN

Tegen: CR, CDA, VVD

23/4/15

Partij voor de Dieren Rotterdam, Coolsingel 40, kamer 5, 3011 AD Rotterdam

Jeroen van der Lee
Partij voor de Dieren

Marco Heijmen
PvdA

Judith Bokhove
GroenLinks

Aydin Peksert
Nida

Celkin Sies
CU/SGP

Querien Velter
SP

Bijlage 5 **Brief Manege de Nieuwe Oranjehoeve inzake werkbezoek 26 maart 2015**

Manege
De Nieuwe Oranjehoeve

Hoek van Holland 03-04-2015

Hoe worden we om de tuin geleid !!

Deze brief schrijf ik, Rita Schrier (Manege de Nieuwe Oranjehoeve), daar ik het gevoel heb dat de vergaderingen die ik de afgelopen jaren bezocht heb, met nog zo vele andere bewoners, van en over het gebied "de Oranjebonnen polder " nutteloze avonden zijn geweest voor ons als bewoners.

Als ik naar het ambitiedocument kijk komt er niet veel van de grond. Diverse zaken die door de bewoners zijn aangedragen krijgen mijns inziens te weinig aandacht in verhouding met de aandacht voor Sandor van Vliet..

Afgelopen donderdag 26 maart 2015, schets tot onze grote verbazing het volgende...

De gemeenteraad uit Rotterdam + onze Maarten de Gaay + diverse anderen ambtenaren zouden een wandeling in het gebied gaan maken zodat ze konden zien wat er in het gebied gaande is. Daarna zouden ze Manege de Nieuwe Oranjehoeve bezoeken voor een kopje koffie. De heer Frans van Brederoode was ook uitgenodigd voor deze middag daar hij de belangen van de manege behartigd en in het communicatie platform zit, konden ze om een uitnodiging voor hem niet heen. Dit keer ging mijn man,Bert Schrier, met de heer van Brederoode mee. De ambtenaren en de overige genodigden gingen per bus het gebied in om vanuit daar, de oude sloopboerdrij, de wandeling te beginnen. De heer Brederoode en mijn man dachten dus ook daar aan de wandeling te beginnen.

Hoe worden we om de tuin geleid !!

Tot grote verbazing van mijn man en de heer van Brederoode was er geen wandeling gepland,zoals mij was verteld, maar werd er een presentatie door de heer Sandor van Vliet en zijn architect gegeven in de oude boerderij, omtrent de plannen voor de nieuwbouw van een paardenfokkerij. Alle genodigden waren daar dus aanwezig en nu begrepen we dan ook waarom het kopje koffie dat op de manege gedronken zou worden op het laatste moment, dezelfde ochtend, was afgezegd!!! De heer van Vliet is zegge en schrijven in alle jaren van vergaderen over het gebied ongeveer 3 keer aanwezig geweest. 1 keer met plannen voor een mencentrum, de 2e keer met plannen voor een hengsten houderij en de laatste keer voor een paardenfokkerij met een planning voor 10 paardenstallen.

Gelukkig waren er die avonden genoeg bewoners aanwezig die zijn plannen gehoord hebben, het was enkel en puur voor **privé** doeleinden, er was zelfs geen mogelijkheid voor parkeerplaatsen.

Nu er in de oude boerderij, zonder ons als bewoners in kennis te hebben gesteld hiervan, weer een ander plan: Geen 10 maar 14 paardenstallen, een binnen rijbaan van 40 bij 60 meter en parkeerplaatsen die wel aan de kant van het spoor geïntegreerd kunnen worden!

De rust in het gebied wordt dus totaal niet gerespecteerd, dagelijks de menkarren door het gebied, de mencursussen, de menkarren over de ruiterpaden en noem zo maar op. Dus nu er na 25 jaar voor Manege de nieuwe Oranjehoeve eindelijk een kleine uitbreiding wat betreft ruiterpaden komt, wordt dit voor ons direct weer onmogelijk gemaakt. De paden worden verziekt door de wielen van de men wagens en je wilt echt niet weten wat er gebeurd als een ruiter op een paard een menwagen tegen komt, de paarden slaan op hol en de veiligheid is niet meer te waarborgen. Ongelukken kunnen we dus met zijn allen op wachten. Er vallen nu ook al regelmatig mensen van hun paard door de karren die langs de manege komen rijden en het te veel moeite vinden om onze manege stapvoets te passeren.

Als wij willen dat de manege blijft bestaan voor onze kinderen en volwassenen, die geen eigen paard hebben maar óp deze manier toch van de paardensport kunnen genieten zullen we fel tegen de plannen van de heer van Vliet in moeten gaan. Met zijn steeds veranderende de plannen vrees ik voor de rust en veiligheid in het (natuur) gebied en het voortbestaan van mijn manege. In de eerst-komende bijeenkomst zal ik nog meer vertellen over het gebied en de plannen van de heer van Vliet .

Als wij als bewoners zo omzeilt worden, hoop ik, dat u allen aanwezig wilt zijn op de bewoners/ gebruikers bijeenkomst welke binnenkort bij ons op onze manege gehouden zal worden.

Vriendelijke groet

Rita Schrier

<u>Bijlage 6</u> **Ambtelijk spel met de opstallen op het perceel Nieuw-Oranjekanaal 20**

Gemeente Rotterdam dS+V Pandkaarten

Detail van pandkaart, totaal 1

Beeld 1 van 1 Nieuwe zoekopdracht
Multi-Page: 2 pages page 1 page 2
Zoom In Zoom Uit Zoom 100%

OMSCHRIJVING	Registratie-nummer	Datum en nummer van de vergunning	Voltooiing datum	Voltooiing lijst
stichting	B2.288.89	14-8-90 Hvlf 90/1536	5-11-90	43-1-91
Slapen Kleeds	97/3443/20	250897		
Verzieuwen bedrijfsruimte	97/3445/30	280897	9-2-98	43.4.98

B 1 ed 9 / 1907-'80

In 1998 nieuw opgeleverd en in 2005 aangekocht door de gemeente.

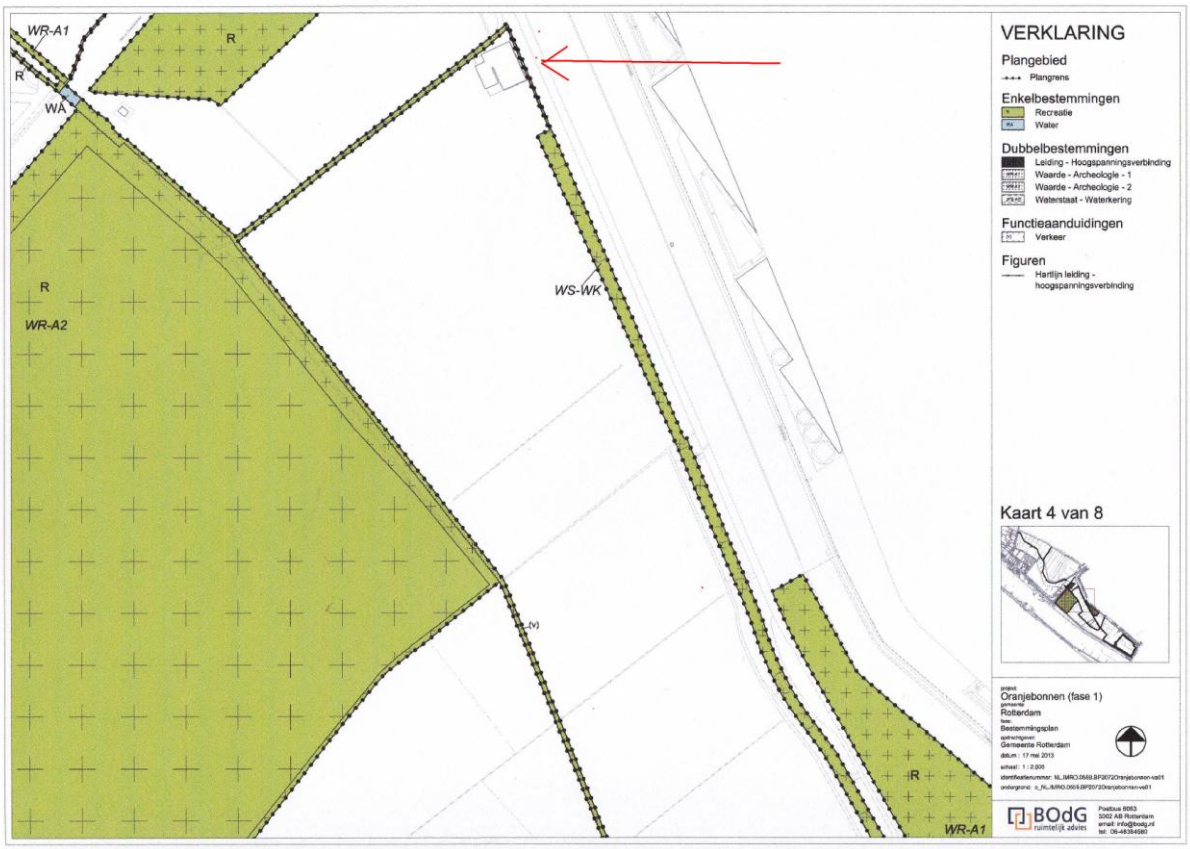

Buiten de grenzen van het projectbestemmingsplan “Oranjebonnen, fase 1”

Keurig onderhouden overgedragen aan de gemeente

Vandalen teisteren Bonnenpolder

SANDRA DON

HOEK VAN HOLLAND | De Bonnenpolder in Hoek van Holland wordt geteisterd door vandalen. Begin deze week is er bij Leen Vreugdenhil, die in een gemeentelijke loods woont, ingebroken en geprobeerd brand te stichten. Bij zijn buurman werden lammetjes gestolen.

„Het is schokkend om te ervaren dat er niet alleen is ingebroken, maar dat er ook een poging is gedaan zoveel mogelijk schade aan te richten en brand te stichten."

De oud-deelraadsvoorzitter strijdt al jaren tegen de plannen die de gemeente Rotterdam heeft met de Bonnenpolder, dat inmiddels de projectnaam Oranjebonnen heeft. Het gebied moet de komende jaren een aantrekkelijke agrarische én recreatieve omgeving worden met golfbaan en hippisch centrum als trekpleisters. Het plan kent een lange geschiedenis, maar is vanwege bezuinigingen flink versoberd.

Dat hele traject was voor de Rotterdamse gemeenteraad aanleiding de Rekenkamer te vragen onderzoek te doen. Volgens Vreugdenhil zou het zomaar kunnen dat de inbraak in zijn onderkomen een relatie heeft met het Rekenkameronderzoek. „Per slot van rekening is niet iedereen blij met het verzoek van de raad onderzoek te doen."

▲ **De auto van Vreugdenhil werd behoorlijk beschadigd.** PRIVÉFOTO

Vreugdenhil heeft de kwestie in een brief aan burgemeester Aboutaleb aan de orde gesteld. De politie laat in een reactie weten op basis van de aangifte geen aanleiding te zien verder onderzoek te verrichten naar de toedracht.

GROENLINKS SP

Betreft: Actualiteit over huisuitzetting Bonnenpolder

Rotterdam, 10 december 2014

Geachte voorzitter,

Een maand geleden heeft de Rekenkamer Rotterdam haar rapport Gemodder in de polder gepresenteerd, over de ontwikkeling van het buitengebied van Hoek van Holland en de situatie in de Bonnenpolder. Dit rapport zal in januari in de commissie Bouwen, Wonen en Buitenruimte besproken worden. Vooruitlopend hierop loopt er momenteel een rechtszaak over de ontruiming van een van de hoofdrolspelers uit deze zaak.

GroenLinks en de SP zijn van mening dat het onwenselijk is als de gemeente deze stap neemt voordat de gemeenteraad de kans heeft gekregen zich uit te spreken over de bevindingen uit het Rekenkamerrapport. Wij willen daarom in de eerstvolgende actualiteitenraad het college vragen geen onomkeerbare stappen te nemen tot het bovengenoemde rapport in de commissie BWB en de gemeenteraad besproken is.

Judith Bokhove
GroenLinks

Querien Velter
SP

GROENLINKS SP

PARTIJ voor DE DIEREN ROTTERDAM

MOTIE ALLES OP ZIJN TIJD

De gemeenteraad van Rotterdam, in vergadering bijeen op 18 december 2014, ter bespreking van het tweeminutendebat Huisuitzetting in de Bonnenpolder;

Constaterende dat
- De raad nog geen gezamenlijk oordeel heeft kunnen uitspreken n.a.v. het Rekenkamerrapport over de Bonnenpolder;
- De gemeente vooruitlopend hierop een van de hoofdrolspelers/belanghebbenden in dit dossier wil ontruimen;

Overwegende dat
- Er geen spoedeisende of zwaarwegende redenen zijn die uitstel van deze ontruiming in de weg staan;
- Er daarnaast geen plan B beschikbaar is;

Verzoekt het college
- In het geval van toekenning door de rechter de geplande huisuitzetting niet uit te voeren voordat de raad het rekenkamerrapport 'gemodder in de polder' heeft besproken;

En gaat over tot de orde van de dag.

Judith Bokhove
GroenLinks

Querien Velter
SP

Jeroen van der Lee
Partij voor de Dieren

‘Dakloos in winter buiten proportie’

ROTTERDAM | Rotterdam verwacht de grond onder de loods in Hoek van Holland, die voormalig voorzitter van deelgemeente Hoek van Holland Leen Vreugdenhil al zeven jaar kraakt, te verkopen. De loods moet daarvoor wel gesloopt worden. Dat bleek gisteren tijdens de rechtszaak die Vreugdenhil aanspande tegen de ontruiming.

„We hebben zicht op meerdere ontwikkelaars die daar aan de slag willen,” aldus de raadsvrouw van de gemeente. „Maar dan moet de grond bouwrijp verkocht kunnen worden. Zonder loods dus.” Vreugdenhils advocaat vindt dat onrealistisch: „Het daar geplande hippisch centrum kon geen investeerders vinden en heeft zich onlangs teruggetrokken. Een duidelijke herbestemming is er niet en dat is wel vereist voor ontruiming.” Dat Vreugdenhil midden in de winter dakloos wordt vindt de raadsman buitenproportioneel. „Terwijl hij jarenlang ongemoeid is gelaten.”

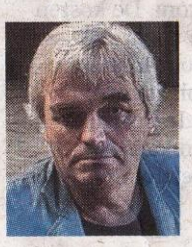

Voormalig voorzitter van deelgemeente Hoek van Holland Leen Vreugdenhil. ARCHIEFFOTO

Volgens de gemeente is de boer juist herhaaldelijk gesommeerd te vertrekken. In 2010 wist hij een ontruiming net te voorkomen door een nestkast voor kerkuilen op te hangen. „In tegenstelling tot toen, is nu wel zicht op drie verplichte alternatieve broedplaatsen.”

Uitspraak over anderhalve week.

Boer moet gekraakte loods toch verlaten

LINDA PENDERS

HOEK VAN HOLLAND | Leen Vreugdenhil moet vertrekken uit de aardappelloods in de Oranjebuitenpolder bij Hoek van Holland. Dat heeft de rechtbank in Rotterdam gisteren bepaald.

Vreugdenhil kraakt de loods al 7 jaar en spande een kort geding aan tegen de gemeente Rotterdam, die de loods zo snel mogelijk wil ontruimen. De gemeente kreeg van de rechter gelijk en Vreugdenhil moet nu alsnog zijn spullen pakken als hij niet door de politie op straat gezet wil worden. „Het is een bouwval,” vindt wethouder Eerdmans. „We willen aan de slag met het gebied.”

GroenLinks en de SP in de gemeenteraad vinden ontruimen van de loods onfatsoenlijk, zolang de gemeenteraad het rekenkamerrapport ‘Gemodder in de Polder’ nog niet heeft besproken. Dat gebeurt in januari. „Er is geen reden om nu tot uitzetting over te gaan,” vindt GroenLinks-fractievoorzitter Judith Bokhove. „Er is nog geen koper voor het gebied in beeld.”

De fracties vroegen eerder deze week in een kort raadsdebat vergeefs om uitstel. „Zij willen, net als ik, dat eerst het rekenkamerrapport wordt besproken,” zegt Vreudenhil.

De boer wacht al 7 jaar in de loods op een zorgboerderij die hem destijds door de gemeente is beloofd. Die boerderij maakte deel uit van oude herinrichtingsplannen voor het gebied. In het rapport van de Rekenkamer staat dat die herinrichtingsplannen altijd onhaalbaar zijn geweest. Vreugdenhil is zwaar teleurgesteld: „Ik weet niet waar ik heen moet. Ik hoop dat ik hier met de feestdagen nog mag blijven. Anders sta ik met kerst op straat.”

'Ze proberen de klokkenluider te wieberen'

LINDA PENDERS

HOEK VAN HOLLAND | De loods waarin agrariër Leen Vreugdenhil woont, wordt als het aan de Rotterdamse wethouder Joost Eerdmans ligt, binnenkort door de politie ontruimd.

Vreugdenhil is gesommeerd te vertrekken, maar weigert. Maandag dient een door hem aangespannen kort geding.

Hoogst verbaasd is de oud-deelraadvoorzitter van Hoek van Holland over de brief waarin Eerdmans commissieleden over de aardappelloods in de Oranjebuitenpolder informeert. „Ik zou hier illegaal wonen, terwijl ik hier gewoon sta ingeschreven."

Vreugdenhil is zeven jaar geleden in de loods gaan wonen in afwachting van de herontwikkeling van de polder tussen Maassluis en Hoek van Holland. Hem was een agrarisch bedrijf beloofd. Maar van die herontwikkeling is weinig terechtgekomen. „Mede dankzij mijn strijd deed Rekenkamer Rotterdam onderzoek naar de gang van zaken hier," zegt Vreugdenhil.

▲ **Leen Vreugdenhil in de aardappelloods, waar hij al zeven jaar woont.** ARCHIEFFOTO FRED LIBOCHANT

Uit het onderzoeksrapport blijkt dat de gemeenteplannen nooit haalbaar waren en dat er miljoenen verkwist zijn. „Nu proberen ze de klokkenluider te wieberen."

Zonder reden, vindt Vreugdenhil: „De wethouder schrijft dat de grond is aangeboden aan een marktpartij die een hippisch centrum wil realiseren. In dezelfde brief staat echter dat de initiatiefnemer voor een hippisch centrum planvorming heeft stopgezet wegens financiële onhaalbaarheid."

Kennismaking

Het verbaast Vreugdenhil dat Eerdmans hem gisteren uitnodigde voor een kennismaking: „Omdat ik me jaren ingezet heb voor het gebied. Ik heb hem laten weten dat ik me fors geïntimideerd voel en het op prijs stel als hij bestuurlijke maatregelen neemt om de ontruimingsdreiging op te heffen. Ik vind bovendien dat hij het oordeel van de gemeenteraad over het rekenkamerrapport moet afwachten."

Omdat de zaak onder de rechter is wil de wethouder niet reageren.

'Schofferend dat sloop al gestart is'

LINDA PENDERS

HOEK VAN HOLLAND | Hoewel de Hoekse boer Leen Vreugdenhil tot morgen de tijd had om zijn spullen uit de gekraakte gemeenteloods in de Oranjebuitenpolder te halen, stond gisteren al een sloopbedrijf voor de deur. Vreugdenhil is verbijsterd. „Het is me niet gelukt tijdig alle spullen weg te halen," reageert hij bedroefd.

De boer kraakte 7 jaar geleden de aardappelloods van de gemeente in afwachting van een beloofde zorgboerderij. Die boerderij kwam er echter nooit. Wel wijzigde de gemeente de herinrichtingsplannen voor het gebied. Voor de loods was hierin geen plaats, die moest gesloopt worden en Vreugdenhil werd gesommeerd te vertrekken. Toen hij weigerde, deed de gemeente aangifte, waarop de boer naar de rechter stapte. Die gaf de gemeente gelijk en de boer kreeg tot uiterlijk 9 januari om zijn spullen te pakken.

▲ **Het sloopbedrijf meldt zich al.** FOTO LEEN VREUGDENHIL

Wethouder Joost Eerdmans laat, bij monde van zijn woordvoerder, weten dat ontruiming van de loods úiterlijk de 9e zou plaatsvinden en dat niet per se gewacht hoeft te worden tot die datum. Een woordvoerder van het OM bevestigt dit: „Er is gewacht tot na de kerst, maar de gemeente mag gaan slopen zodra iemand weg is. Ze gaan dan niet eerst kijken of al zijn spullen ook weg zijn."

Voor Vreugdenhil een bittere pil: „Er is al een gat in de achtergevel gemaakt en de kerkuilenkast aan de buitenzijde is verwijderd."

Schofferend, vindt Judith Bokhove, fractievoorzitter van GroenLinks. Ze roept de wethouder vandaag in een actualiteitendebat ter verantwoording. „Dit is echt een nare rotstreek en lijkt op pesten," zegt ze.

Bijlage 7 **Deelraadsbesluit HvH inzake landgoedontwikkeling, 6 juni 2006**

Deelgemeente
Hoek van Holland

Behoort bij deelraadsvergadering
van 8 juni 2006
Agendapunt nummer 5

Aan : de deelraad
Van : het dagelijks bestuur
Datum : 18 april 2006
Betreft : Aanpassing aantal landgoederen in de Bonnenpolder

Inleiding
In de vergadering van de deelraad bijeen op 21 december 2005 heeft u in de keuze over de inrichting van de bonnenpolder het volgende besloten: dat u akkoord bent gegaan met de voorgestelde multifunctionele scenario voor de Bonnenpolder en dit verder uit te werken tot een gebiedsvisie voor de Bonnenpolder. Zie hiervoor het besluit dr050056.
Het multifunctionele scenario houdt in dat er een scheiding wordt gemaakt tussen een landbouwenclave en een zone waar gewoond kan worden in de vorm van landgoederen en natuur. Op de landgoederen is natuur aanwezig waarbij een overgang is naar de overige natuur en waar invulling aan gegeven wordt door het reservaatgebied en een ecologische verbindingszone.
In het bovengenoemde multifunctionele scenario was opgenomen een vijftal landgoederen in het gebied van de Erven van Rijckevorsel.

Uitwerking
Voor de 2e Ontsluitingsweg moet grond verworven worden van de heer N.J. van Heijst om de aanleg mogelijk te maken. Het Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam is al enige tijd bezig om deze gronden aan te kopen. Naar het laat aanzien zal dit niet op korte termijn kunnen plaatsvinden zonder een onteigeningsprocedure, met een mogelijke vertraging van 2 jaar voor de verdere aanleg van de 2e Ontsluitingsweg. Gezocht is naar alternatieven om aankoop van de gronden voor de 2e Ontsluitingsweg mogelijk te maken.
Aan de zaakwaarnemer van de heer Van Heijst is voorgesteld om bij de uitwerking van de gebiedsvisie "De Bonnen" een tweetal landgoederen toe te voegen op de percelen in de Korte Bonnen, die eigendom zijn van de heer Van Heijst
In de als bijlage toegevoegde brief met kenmerk uit/2006/0420 van 12 april 2006 wordt gevraagd aan de heer Van Heijst om vooruitlopend op het besluit van de deelraad en vooruitlopend op de definitieve overeenstemming over de aankoopvoorwaarden van de grond medewerking te verlenen per 1 mei 2006.
Bij de uitwerking van het gebiedsontwikkelingsplan "De Bonnen" die in juli 2006 ter besluitvorming wordt aangeboden zal de uitbreiding van 5 naar 7 landgoederen worden opgenomen.

Communicatie
De leden van de projectgroep zijn op de hoogte gesteld van deze wijziging en zijn unaniem akkoord gegaan.

Voorstel
U wordt geadviseerd, na nadrukkelijk kennis te nemen van vorenstaande aandachtspunten akkoord te gaan met de wijziging van het aantal landgoederen in "De Bonnen", te weten van 5 stuks naar 7 stuks landgoederen.

Het dagelijks bestuur van de deelgemeente Hoek van Holland,
de secretaris a.i., de voorzitter,

G.V.L. Florijn. Th. van Eijk.

Deelgemeente
Hoek van Holland

Besluitnummer dr/2006/0008

De raad van de deelgemeente Hoek van Holland;

gelezen het voorstel van het dagelijks bestuur de dato 18 april 2006;

gelezen de aanpassing van de ontwikkelingsplan "De Bonnen" in de Annex A van DLV Groen & Ruimte BV;

gelezen de brief met kenmerk uit/2006/0420 aan de heer N.J. van Heijst.

Besluit:

1. **Akkoord te gaan met de wijziging van het aantal landgoederen in de Bonnen polder, te weten van 5 naar 7 stuks landgoederen;**

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van 8 juni 2006.

De griffier, De voorzitter,

J.J. van Gemeren Th. van Eijk

Bijlage 8 **Verwerpen autonoom scenario Bonnenpolders, 21 december 2005**

Deelgemeente
Hoek van Holland

Behoort bij deelraadsvergadering
van 21 december 2005
Agendapunt nummer 6

Aan : de deelraad
Van : het dagelijks bestuur
Datum : 23 november 2005
Betreft : Keuze scenario over de inrichting van de Bonnenpolder

Aanleiding

Onder druk van planologische en macro - economische bewegingen - is een heroriëntatie van de bedrijfsvoering van de agrariërs gewenst.
Door de extreme neerslag in september 1998 en oktober 1999 is duidelijk geworden dat het gebied De Bonnen onder druk staat.
De extreme regenval in 2001 en in 2004 betekende wederom grote schade, zowel economisch als aan de natuur, voor het gebied. Daarnaast moet de verpaupering van het gebied aangepakt worden en zal er een ecologische hoofdstructuur gerealiseerd moeten worden.
De bedrijfsvoering van de vier agrarische ondernemers in de Bonnenpolders is ernstig aangetast.
In een vergadering van 20 november 2003 is een motie aangenomen om in het eerste kwartaal van 2004 opdracht te geven een gebiedsvisie te laten maken en deze in het tweede kwartaal 2004 ter goedkeuring voor te leggen in de deelraad en het benodigde geld te zoeken.
Inmiddels is opdracht gegeven aan een adviesbureau om de gebiedsvisie op te stellen.
Het benodigde geld is inmiddels gevonden. Er zijn vijf partijen die financieel bijdragen: OBR, Provincie Zuid-Holland, Zuid Hollands Landschap, Hoogheemraadschap Delfland en de deelgemeente Hoek van Holland.
Het heeft enige tijd geduurd voordat de middelen gevonden waren. Dit heeft tot vertraging geleid.

Inleiding

Als vaste randvoorwaarden wordt aangenomen dat volgens het natuurgebiedplan uitvoering wordt gegeven aan een reservaatgebeid in de korte Bonnen en dat de werkzaamheden in het kader van de wateropgave (het ABC Delfland) doorgaan. De doorlooptijd van de scenario's is ongeveer tien tot vijftien jaar.

De vier scenario's die voorgesteld worden zijn:

0. Autonome ontwikkeling
   In dit nulscenario worden geen gecoördineerde acties ondernomen om duurzame ontwikkeling van de Bonnen mogelijk te maken. De huidige situatie met agrarische bedrijven die het hoofd met moeite boven water kunnen houden, onduidelijke onderpachtconstructies en vormen van grondgebruik, die niet altijd passen bij het gebied, blijft in stand.

1. Multifunctioneel
   In dit scenario wordt een scheiding gemaakt tussen een landbouwenclave een zone waar gewoond kan worden in de vorm van landgoederen en natuur. Op de

landgoederen is natuur aanwezig waarbij er een overgang is naar de overige natuur en waar invulling aan gegeven wordt door het reservaatgebied en een ecologische verbindingszone.

2. Landbouw en natuur
   De Bonnen wordt ingericht als puur landbouw gebied plus de minimale eisen die het natuurgebiedplan stelt aan natuurontwikkeling. De landbouw heeft een beherende en economische functie.

3. Landbouw + Natuur + Recreatie (scenario van Stichting de Bonen)
   De Lange Bonnen en het zuidelijk deel van de Korte Bonnen worden ingericht als landbouwgebied met graslanden en akkers voor de teelt van ruwvoer en krachtvoer, graan en producten voor de regio. Dit landbouwgebied is complementair aan het natuurgebied in het natuurgebiedplan. Daarnaast wordt voldaan aan de minimale eisen die in het natuurgebiedplan worden gesteld aan natuurontwikkeling. Zo zal er een reservaatgebied komen tegen het Staelduinse bos aan en wordt de Rel ingericht als ecologische verbindingszone. Voorts zijn er voor de recreatieve ontsluiting ruiter- en wandelpaden

De projectgroep waarin vertegenwoordigd zijn:
Hoogheemraadschap Delfland, Provincie Zuid-Holland, Stichting "De Bonnen", Stichting Zuid-Hollands Landschap, LTO Noord, Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam een vertegenwoordiger van de Erven Rijckevorsel en de deelgemeente Hoek van Holland stellen u voor een keuze te maken tussen scenario 1 Multifunctioneel en scenario 3 Stichting de Bonnen (Landbouw + Natuur + Recreatie).

Uitwerking

De scenario's 1 en 3 zijn als bijlage toegevoegd aan dit voorstel.
De waardering van de scenario's door de projectgroep is door adviesbureau DLV Groen & Ruimte uitgewerkt in een matrix welke als bijlage is toegevoegd.
Scenario 0 en 2 scoren beiden zo slecht dat ze verder niet in de overwegingen zijn meegenomen.

Opgemerkt kan worden dat per partij de volgende voorkeuren zijn uitgesproken:
- De Erven van Rijckevorsel: scenario 1
- Hoogheemraadschap Delfland: neutraal
- Zuid Hollands Landschap: scenario 1
- Deelgemeente Hoek van Holland: scenario 1
- Stichting De Bonnen: scenario 3
- Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam: scenario 1 (heeft dit telefonisch laten weten).

De keuze moet gemaakt worden tussen scenario 1: Multifunctioneel en scenario 3: van Stichting De Bonnen.
Het enige wezenlijke verschil tussen beide scenario's is de realisatie van een aantal landgoederen, langs de Dwarshaak en de Bonnenlaan.

Beide scenario's scoorden exact even hoog in de waarderingsmatrix zoals die door de projectgroepvergadering is ingevuld.

Scenario 1. Multifunctioneel scoort op 6 van de 14 punten hoger dan het scenario van Stichting de Bonnen, maar kan niet rekenen op draagvlak bij de huidige bewoners (Stichting De Bonnen) en scoort lager op de mogelijkheden voor de agrarische bedrijfsvoering. Dat laatste is direct gerelateerd aan de voorgestelde locatie voor landgoedontwikkeling, in het zuidelijk deel van de Korte Bonnen, direct achter Hoeve Rijckevorsel. Daardoor wordt de huidige bedrijfsvoering van Hoeve

Rijckevorsel onmogelijk, omdat hij zijn huiskavel kwijtraakt, die ook nog eens zijn beste grond is. Een landbouwbedrijf op hoeve Rijckevorsel zal in die situatie een heel ander karakter moeten krijgen, in ieder geval zal de melkveetak verdwijnen. Dit is voor Stichting de Bonnen de reden niet in te stemmen met een keuze voor scenario Multifunctioneel. Als de landgoederen op een andere locatie zouden worden gerealiseerd, zou Stichting de Bonnen daarmee geen problemen hebben. Een andere locatie voor de landgoederen moet daarvoor echter wel geschikt en aantrekkelijk zijn, de strook langs de tweede ontsluitingsweg en het zuidelijk deel van De Lange Bonnen, bij de compostering, zijn dat niet.

Het belang van de ontwikkeling van landgoederen in dit scenario is dat op deze wijze financiële middelen ter beschikking kunnen komen voor de benodigde herstructurering van de Bonnen. De erven van Rijckevorsel zijn bereid daarin te investeren en de pachtsituatie te optimaliseren voor de resterende agrarische bedrijven en hebben dit ook meermalen uitgesproken.
Een kanttekening bij de negatieve waardering op het criterium agrarische bedrijfsvoering in dit scenario is, dat dit volledig gerelateerd is aan de het huidige biologische melkveebedrijf op de Hoeve Rijckevorsel, voor het akkerbouwbedrijf in de Lange Bonnen is er geen enkel verschil tussen de beide scenario's.

Het scenario van Stichting de Bonnen is voor de meeste andere partijen niet principieel onaanvaardbaar, maar heeft als groot probleem dat geen financiële dekking aanwezig is voor de benodigde herstructurering van de polder wegens het ontbreken van de landgoederen. De financiering voor de realisatie van dit scenario zal of uit publieke middelen moeten komen, of de rentabiliteit van de bedrijven moet zodanig zijn dat benodigde investeringen daaruit kunnen worden betaald. Het scoort iets lager (+ i.p.v. ++) dan op de punten ecologische waarden, draagvlak bij omgeving, recreatieve mogelijkheden, duurzaamheid, financiële dekking en publieke kosten. Bij keuze voor dit scenario zal de verpachter echter niet meewerken aan de benodigde herstructurering van de agrarische situatie omdat tegenover de kosten daarvan geen opbrengsten zullen staan. Daarmee wordt dit scenario feitelijk praktisch en financieel onuitvoerbaar.

Planning

Na keuze van het scenario zal de gebiedsvisie omstreeks 22 december bestuurlijk worden vastgesteld.
10 november behandeling scenario in DB;
17 november scenario bestuurlijk vastleggen;
29 november presentatie gebiedsvisie door adviesbureau DLV in DB;
7 december presentatie gebiedsvisie door adviesbureau DLV in commissie;
21 december gebiedsvisie in deelraad;
22 of 23 december gebiedsvisie bestuurlijk vastleggen.

Voorstel

Wij stellen voor akkoord te gaan met de uitwerking van het multifunctionele scenario over de inrichting van de Bonnenpolder om te komen tot een gebiedsvisie.

Wij stellen voor akkoord te gaan met de planning.

Het dagelijks bestuur van de deelgemeente Hoek van Holland,
de secretaris, de voorzitter,

J. Sekeris. Th. van Eijk.

Besluitnummer

De raad van de deelgemeente Hoek van Holland;

gelezen het advies van het dagelijks bestuur de dato 10 november 2005;

Besluit:

1. Akkoord te gaan met het voorgestelde multifunctionele scenario voor de Bonnenpolder;
2. Akkoord te gaan met de voorgestelde planning.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van 21 december 2005.

De griffier, De voorzitter,

J.J. van Gemeren Th. van Eijk

Raad voor het openbaar bestuur

Wisselwerking

Naar een betere wisselwerking tussen gemeenteraden en de bovengemeentelijke samenwerking.

December 2015

Profiel

De Raad voor het openbaar bestuur (Rob) is een adviesraad van de regering en het parlement. De Rob is ingesteld bij Wet van 12 december 1996 (Wet op de raad voor het openbaar bestuur, Staatsblad 1996, nr. 623).

Taak

De wettelijke taak van de Raad is de regering en het parlement gevraagd en ongevraagd adviseren over de inrichting en het functioneren van de overheid. Daarbij geeft de Raad in het bijzonder aandacht aan de uitgangspunten van de democratische rechtsstaat.

Samenstelling

Tien onafhankelijke deskundigen op het terrein van het openbaar bestuur, politiek en wetenschap vormen samen de Raad voor het openbaar bestuur. Zij zijn geselecteerd op basis van hun deskundigheid en maatschappelijke ervaring. Daarnaast kunnen afhankelijk van het onderwerp tijdelijke leden de Raad versterken. De leden van de Raad worden bij Koninklijk Besluit benoemd.

Werkwijze

De Raad kan zowel gevraagd als ongevraagd advies uitbrengen. Adviesaanvragen kunnen van alle ministeries en van de Staten-Generaal afkomstig zijn. Bij het voorbereiden van zijn adviezen betrekt de Raad vaak mensen en organisaties die veel met het openbaar bestuur te maken hebben of die over relevante inhoudelijke expertise beschikken. Ook via andere activiteiten (publicaties, onderzoek, bijeenkomsten) levert de Raad een bijdrage aan het politiek-bestuurlijke en maatschappelijke debat. De komende jaren stelt de Raad het begrip ‘vertrouwen’ centraal. Het gaat daarbij om het vertrouwen tussen burgers en bestuur, maar ook om het vertrouwen van de verschillende overheden in elkaar.

Secretariaat

Een secretariaat ondersteunt de Raad voor het openbaar bestuur (en de Raad voor de financiële verhoudingen). De secretaris en zijn medewerkers leggen over hun werk verantwoording af aan de Raad. Het jaarlijkse Werkprogramma geeft sturing aan de werkzaamheden.

Adresgegevens

Bezoekadres: Korte Voorhout 7
Postadres: Postbus 20011, 2500 EA Den Haag
T 070 426 7540
E rob-rfv@rob-rfv.nl
www.rob-rfv.nl

Alle adviezen en andere publicaties zijn te vinden op www.rob-rfv.nl

ISBN 978-90-5991-093-5
NUR 823

Vormgeving: Zijlstra Drukwerk
Drukker: Zijlstra Drukwerk

9 789059 910935

Wisselwerking

Naar een betere wisselwerking tussen gemeenteraden en de bovengemeentelijke samenwerking.

December 2015

"Wil je in de toekomst als raadslid goed functioneren,
dan zul je over je eigen gemeentegrenzen heen moeten kijken.
(...) Ga niet in een schuttersputje zitten
omdat je het beter weet of het wel alleen kunt."[1]

Dit advies is een vervolg op de eerder uitgebrachte verkenning *Democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden* (Rob, januari 2015)

1 Jan van Zanen, burgemeester van Utrecht en voorzitter van de VNG in VNG Magazine, 5 juni 2015.

Voorwoord

Leden van de gemeenteraden worden door de grote decentralisaties voor grote vragen geplaatst. Om de nieuwe taken verantwoord uit te voeren is een zekere schaal nodig. Maar gemeentelijke herindelingen zijn niet populair. Het alternatief heet: bovengemeentelijke samenwerking.
Dat leidt tot effectieve vormen van gemeenschappelijk beheer, bundeling van deskundigheid en risicoverevening, die met name voor kleine gemeenten van groot belang zijn. Maar dat bovengemeentelijk samenwerken kent ook nadelen. Veel gemeenteraadsleden hebben het gevoel de greep te verliezen op de taken die samen met andere gemeenten worden uitgeoefend. Ze missen vaak het overzicht van wat er op dat bovengemeentelijke niveau gebeurt. Weliswaar is de gang van zaken meestal formeel wel in orde, de gemeentelijke bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling wordt wel vastgesteld, maar van een wezenlijke inhoudelijke betrokkenheid van gemeenteraadsleden bij het werk van de gemeenschappelijke regeling is vaak onvoldoende sprake. Gemeenteraadsleden maken zich daarover ongerust. Want als steeds meer taken bovengemeentelijk worden georganiseerd, maar de vertegenwoordigende democratie blijft beperkt tot het gemeentelijk grondvlak, ontstaat vroeger of later een democratisch tekort.

Om advies gevraagd heeft de Raad voor het openbaar bestuur allereerst overwogen dat de grote decentralisaties een gegeven zijn. En dat vanuit die realiteit de risico's van een democratisch tekort snel moeten worden onderkend en van een antwoord worden voorzien. Na een grondige verkenning is de Raad tot de conclusie gekomen dat de wisselwerking tussen gemeenteraden en gemeenschappelijke regelingen voor verbetering vatbaar is, dat die verbetering nodig is en – dat is het goede nieuws – ook mogelijk is. Het vraagt van alle betrokkenen wel een extra inspanning. Vanzelf zal het niet gaan. Vandaar dat in dit advies niet alleen gemeenteraden, colleges van burgemeesters en wethouders en raadsgriffiers worden aangesproken, maar ook bestuur en directies van samenwerkingsverbanden, de provincie en zeker ook de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Nu, met brede steun, is gekozen voor vergaande decentralisatie van rijkstaken wordt het lokale openbaar bestuur belast als nooit te voren. Waar naar het oordeel van de Raad terecht is gekozen de aard van de schaalvergroting (herindeling of bovengemeentelijke samenwerking) primair aan de gemeenten over te laten, kan de forse groei van bovengemeentelijke samenwerking voor de kwaliteit van de democratische besluitvorming grote consequenties hebben. Langs de in dit advies beschreven lijnen kunnen die gevolgen beheersbaar blijven. Maar het vraagt in werkwijze, bestuurlijke verhoudingen en inzet een duidelijke keuze voor een betere wisselwerking tussen het grondvlak en de bovengemeentelijke samenwerking. De Raad voor het openbaar bestuur hoopt daaraan met dit advies een bijdrage leveren.

Jacques Wallage

Voorzitter van de Raad voor het openbaar bestuur

Samenvatting

Regionale samenwerking is al ruim 150 jaar oud, net zoals de discussie daarover. Gemeenteraadsleden vinden het lastig om te sturen op afstand en de bekostiging wordt als schimmig ervaren. Met de decentralisaties gaat het in één klap om veel meer geld en om taken die burgers sterk raken. Op verzoek van de Tweede Kamer[2] heeft de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in het zicht van deze decentralisaties aan de Raad voor het openbaar bestuur gevraagd wat gemeenteraadsleden nodig hebben om hun democratische taak bij regionale samenwerkingen te vervullen.

De Raad heeft eerder[3] de vraag van de minister beantwoord wat onder democratische legitimiteit van samenwerking wordt verstaan en welke factoren het vermeende gebrek aan democratische legitimiteit beïnvloeden. Dit tweede deel van het advies geeft antwoord op de vraag naar het effect van een groter aantal samenwerkingsverbanden na de decentralisaties op het vermogen van de gemeenteraad om zijn rol waar te maken. Met dit advies wil de Raad pragmatische handelingsperspectieven bieden die kunnen bijdragen aan het versterken van de democratische legitimiteit van regionale samenwerkingsverbanden.

Wat is het probleem? Gemeenteraden ervaren afstand!
Samenwerking betekent dat je een deel van je zeggenschap opgeeft voor een gezamenlijk doel dat via samenwerking wordt bereikt. Dit kan spanning opleveren met de wens van gemeenteraden om sturing te houden op wat er op afstand gebeurt. Toch is samenwerking onlosmakelijk verbonden met het besturen van een gemeente en dus is democratische legitimiteit van samenwerking belangrijk. Maar veel van wat er in samenwerking gebeurt wordt beschouwd als minder democratisch gelegitimeerd. De bovengemeentelijke samenwerking wordt dan teveel een wereld op zichzelf, zingt zich feitelijk los van het werk van de gemeenteraden. Kan het beter?

Advies: betrokkenheid van gemeenteraden cruciaal voor democratische legitimiteit van samenwerking
Gemeentelijke samenwerking is nodig en (zonder gemeentelijke herindeling) zelfs noodzakelijk. Voor de democratische legitimiteit van die samenwerking is actieve betrokkenheid van gemeenteraden essentieel. Zonder die betrokkenheid zal het steeds moeilijker worden om in het stelsel van representatieve democratie over belangrijke thema's besluiten te nemen. Dus: gegeven dat samenwerking blijft en steeds belangrijker wordt, zullen gemeenteraden zich zelfbewust moeten bemoeien met samenwerkingsverbanden. En de samenwerkingsverbanden zullen er tijd en energie in moeten stoppen om de gemeenteraden meer invloed te geven op hun werkzaamheden.

---

2 Motie van het lid Bergkamp, Tweede Kamer, vergaderjaar 2013–2014, 33 841, nr. 161 (gewijzigde motie). Zie ook bijlage 1.

3 Raad voor het openbaar bestuur, *Democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden*, januari 2015.

De grotere betrokkenheid van gemeenteraden betekent niet dat de één op de stoel van de ander gaat zitten, maar dat de houding ten opzichte van elkaar wezenlijk verandert. De Raad adviseert dat die houding van gemeenteraden ten opzichte van samenwerking verandert van statisch naar dynamisch. Van een houding waarbij gemeenteraden budgetten bepalen en doelstellingen formuleren en samenwerkingsverbanden uitvoeren en verantwoorden, naar een houding waarbij gemeenteraden samen zich zelfbewust opstellen om gezamenlijk regionale publieke problemen op te lossen. Van een relatie met een statische kwaliteit (organisatiestructuren, uitvoeren, beheersen, verantwoorden), naar een relatie met een dynamische kwaliteit (anticiperen, leren, gezamenlijk evalueren, ontwikkelen, aanpassen). De wezenlijk veranderende houding van gemeenteraden heeft gevolgen voor de bestuurlijke en ambtelijke leiding van samenwerkingsverbanden. Namelijk dat zij het ook als hun taak zien dat in de gemeenteraden op een relevant moment wezenlijke afwegingen kunnen worden gemaakt. De formele toezending van stukken als de gemeentelijke financiële bijdrage aan het samenwerkingsverband moet worden vastgesteld, is ten enenmale onvoldoende. Het hoort bij de nieuwe professionaliteit van samenwerkingsverbanden dat zij gemeenteraden pro-actief betrekken bij belangrijke beleidsbeslissingen. De Raad denkt dat de wet – de veelbesproken Wet gemeenschappelijke regelingen – de noodzakelijke cultuurverandering niet in de weg zit.
Wel kan het helpen als gemeenten tijd en ruimte krijgen om goede verhoudingen met samenwerkingsverbanden te ontwikkelen. Mocht in de praktijk blijken dat de wet knelt, dan kan de minister de wet op termijn aanpassen.

Aanbevelingen: aandacht voor de wisselwerking vergroot de democratische legitimiteit van samenwerking
De Raad doet op grond van zijn conclusies een aantal aanbevelingen.

Gemeenteraden: meer aandacht voor samenwerking
De eerste aanbeveling is gericht aan gemeenteraden. De Raad adviseert dat gemeenteraden zich concentreren op het vertalen van vragen en problemen van de samenleving in bestuurlijke oplossingen. Daarvoor is het nodig om schakelkracht te ontwikkelen: het vermogen om lokale belangen én regionale belangen te behartigen. En een andere houding: van statisch naar dynamisch.

Ook moeten gemeenteraden hun aandacht goed verdelen, anders is het niet te behappen.
De Raad beveelt aan dat de aandacht is gericht op de samenwerkingsverbanden waarvan de politiek vindt dat de maatschappelijke belangen het grootst zijn. Dat wil zeggen waar beleidsmatige verschillen van inzicht zijn, waar grote financiële belangen spelen of waar het in het verleden mis is gegaan. Er kan worden afgesproken om de aandacht voor deze samenwerkingsverbanden te verdelen, bijvoorbeeld dat één van de deelnemende gemeenteraden een laaggeprofileerd samenwerkingsverband in de gaten houdt en daarover rapporteert aan de collega-gemeenteraden. Verder denkt de Raad dat gemeenteraden effectiever kunnen opereren als ze met elkaar goede spelregels afspreken over informatievoorziening en vergaderagenda's. En ten slotte moet er volgens de Raad aandacht zijn voor de vorm van samenwerking waarbij de vormen van publiekrechtelijke samenwerking volgens de Raad beter democratisch zijn gelegitimeerd dan privaatrechtelijke varianten.

Raadsgriffiers: olie voor bestuurscultuur

De Raad ziet een belangrijke rol weggelegd voor raadsgriffiers. Zij kunnen als procesadviseur de gemeenteraad ondersteunen bij het bepalen van de strategische positie bij samenwerking. Samenwerken is vooral ook een kwestie van culturen op elkaar afstemmen. Raadsgriffiers kunnen zorgen voor een klimaat van aanspreekbaarheid, verantwoording, en daarmee voor een transparante, open cultuur. Door binnen de gemeenteraad werkzaamheden te verdelen kan de werklast van bovengemeentelijke samenwerking voor de gemeenteraad worden beperkt. Enkele gemeenteraadsleden zouden rapporteur kunnen zijn over een samenwerkingsverband en op deze wijze een zinvol raadsdebat op het goede moment kunnen uitlokken. Griffiers hebben bij het opzetten van zo'n werkwijze een cruciale rol.

Colleges van B&W: informatie op orde

Eén van de grootste grieven die uit onderzoek onder gemeenteraadsleden naar voren komt is dat het besluitvormingsproces en de verantwoordingsstructuur van gemeentelijke taken die op regionaal niveau worden uitgevoerd ondoorzichtig zijn. Colleges van B&W kunnen hier iets aan doen, namelijk door gemeenteraden tegelijk te laten beschikken over dezelfde informatie wat betreft de prestaties van regionale samenwerkingsverbanden. En niet te schromen een raadsdebat uit te lokken over onderwerpen, die hen in het samenwerkinsgverband sterk bezig houden.

Besturen van samenwerkingsverbanden: ga de boer op

Wat voor Colleges van B&W geldt, geldt ook voor besturen van samenwerkingsverbanden. Maar van hen wordt meer verlangd. Wie goed wil functioneren in het bestuur van een samenwerkingsverband moet investeren in de kwaliteit van de verbindingen met de samenleving en het politieke bestuur. Beschouw het als een kerntaak om alle gemeenteraden goed te bedienen. Niet alleen in formele zin (jaarcijfers op tijd naar de gemeenteraden) maar ook in materiële zin: door inhoudelijke vraagstukken toegankelijk te presenteren nog voor daarover in het samenwerkingsverband besluiten zijn genomen. Gemeenteraden zijn geen stempelmachines voor besluiten van samenwerkingsverbanden, hun actieve betrokkenheid is een eis van democratie. Daar mag best op worden geselecteerd als zich voor een samenwerkingsverband een kandidaat-bestuurder meldt of als een nieuwe directeur moet worden aangetrokken.

Provincie: meer aandacht voor regionale samenwerking

De Raad denkt dat het goed is als de provincie meer aandacht besteedt aan samenwerkingsverbanden. Door de rol op zich te nemen van bewaker van de kwaliteit van het openbaar bestuur. Geen uitbreiding van formeel wettelijke bevoegdheden, maar benut informele instrumenten en gezag om het gesprek over kwalitatief goed bestuur aan te gaan met gemeenten en regio's.

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties: passende afstand, maar investeren in scholing en opleiding.

De minister van BZK zou er voor moeten zorgen dat het Rijk passende afstand in acht neemt tot

gemeenten en regionale samenwerkingsverbanden. Dus geen nieuwe verplichte vormen van samenwerking, tenzij een uitdrukkelijke uitzondering daartoe noopt. Van bovenaf opgelegde samenwerking wordt doorgaans niet als 'eigen' beschouwd, met alle negatieve gevolgen en gevoelens van dien.

De minister biedt gemeenten tijd en ruimte om vorm te geven aan samenwerkingsverbanden op regionaal niveau. De minister volgt deze ontwikkelingen en bekijkt op termijn of de Wgr aanpassing behoeft aan de praktijk. En de minister laat herindeling in beginsel over aan gemeenten.

Passende afstand betekent niet dat de minister niets moet doen. Door in scholing en opleiding van gemeenteraadsleden, griffiers, besturen en directie van samenwerkingsverbanden te investeren maakt de minister duidelijk dat het democratisch gehalte van samenwerking een extra inspanning vereist, waar hij financieel ruimte voor maakt.

Ten slotte heeft de minister er oog voor dat het adagium dat financiële verhoudingen de bestuurlijke verhoudingen volgen wordt nageleefd.

Regering en parlement: doordenk de gevolgen

Over de gevolgen van grote decentralisaties voor de hoofdstructuur van het binnenlands bestuur wordt volgens de Raad te weinig nagedacht. Met dit advies wil de Raad het denken hierover door regering en parlement stimuleren, vooral omdat normen van de wetgever en praktijken in gemeenten elkaar soms in de weg zitten: de Haagse politieke werkelijkheid past niet altijd op de gemeentelijke praktijk. De gedachtevorming kan handen en voeten krijgen door een keer per jaar in de Tweede Kamer een debat te voeren over de Staat van de Lokale en Regionale Democratie, een kabinetsnota over het kabinetsbeleid voor wat betreft lokale en regionale onderwerpen. Daarbij gaat het er ook om nationaal te toetsen of de besturingsfilosofie van de decentralisaties wel haar doorwerking heeft in het bestuurlijke en politieke gedrag van 'Den Haag'.
De Raad voor het openbaar bestuur zal graag aan een dergelijke kwaliteitsdiscussie ook de komende jaren een bijdrage leveren (zie het werkprogramma 2015 en volgende jaren van de Raad).

Conclusie: wisselwerking kan sterk verbeteren, maar vanzelf gaat dat niet.
Niet alles is koek en ei met het regionaal bestuur in Nederland. Maar als het zelfbewustzijn bij gemeenteraden over regionale samenwerking groeit, dan is de Raad voorzichtig optimistisch dat met de grotere betrokkenheid van gemeenteraden bij regionale samenwerking op termijn – nadat het stof van de decentralisaties is neergedaald – de democratische legitimiteit van samenwerking tot wasdom komt. Het vraagt wel van alle betrokkenen een forse inzet.

Inhoud

Voorwoord 3

Samenvatting 5

1. Inleiding: waarom dit advies? 11
1.1 Aanleiding: democratische legitimiteit opnieuw tegen het licht 11
1.2 Adviesvraag: gemeenteraden en samenwerkingsverbanden 12
1.3 Aanpak: advies in twee delen 12
1.4 Leeswijzer 15

Intermezzo: democratische legitimiteit gestructureerd 17

2. Advies: betrokkenheid van gemeenteraden cruciaal voor democratische legitimiteit van samenwerking 19
2.1 Samenwerking groeit 21
2.2 Betrokkenheid gemeenteraad is democratisch gezien nodig 25
2.3 Van statisch naar dynamisch 28
2.4 De wet zit democratische legitimiteit van samenwerking niet in de weg 32

3. Aanbevelingen: aandacht voor de wisselwerking vergroot de democratische legitimiteit van samenwerking 41

4. Epiloog: democratische legitimiteit, nog één keer 47

Nawoord 49

Bijlage 1 Motie Bergkamp en adviesaanvraag minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 51

Bijlage 2 Geraadpleegde personen 55

Bijlage 3 De Wet gemeenschappelijke regelingen, het vervolg 57

Bijlage 4 Raad voor het openbaar bestuur, briefadvies *Democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden, 19 januari 2015* 59

Bijlage 5 Samenstelling Raad voor het openbaar bestuur 99

1. Inleiding: waarom dit advies?

1.1 Aanleiding: democratische legitimiteit van samenwerking opnieuw tegen het licht

Gemeenten kregen er per 1 januari 2015 belangrijke taken bij als gevolg van decentralisaties in het sociaal domein. Het gaat onder andere om zorg voor langdurig zieken of ouderen, jeugdzorg en om hulp bij het vinden van werk. Bovendien werden bestaande taken uitgebreid en is de aard van de taken veranderd. De lokale overheid wint daarmee als 'eerste overheid' aan belang ten opzichte van het nationale niveau.

Om de taken goed uit te voeren werken gemeenten regionaal samen, waardoor een steeds groter deel van het lokaal bestuur in samenwerking met andere gemeenten gebeurt. En niet alleen steeds meer bestuurlijke aandacht gaat naar 'de regio', ook financieel neemt het deel van de begroting dat via de regio loopt, toe.

Nu is samenwerking tussen gemeenten op zich niet nieuw. Samenwerking behoort tot de essentie van het lokaal bestuur en gaat terug tot de Gemeentewet van 1851. Tegelijkertijd is het democratische gehalte van intergemeentelijke samenwerking al decennia onderwerp van discussie. Het gaat daarbij om de vraag in hoeverre het democratisch systeem (nog) werkt op regionaal niveau. Dat systeem gaat ervan uit dat inwoners invloed kunnen uitoefenen via volksvertegenwoordigende lichamen. Die moeten op hun beurt richting kunnen geven aan overheidsoptreden. En over het optreden moet rekenschap worden afgelegd. Democratische legitimiteit moet dus voldoen aan eisen van algemeen kiesrecht, democratische sturing en democratische verantwoording.[4]

Aan de eis van algemeen kiesrecht wordt bij regionale samenwerking niet voldaan: burgers kiezen gemeenteraadsleden, niet het bestuur van een samenwerkingsverband. Op hun beurt ervaren gemeenteraden een afstand tot samenwerkingsverbanden: minder invloed, transparantie, controle, vertegenwoordiging en participatie.[5] Kortom, er is kortsluiting tussen regionale samenwerkingsverbanden en democratische legitimiteit. Daarbij komt dat geldstromen en bekostigingssystematiek als schimmig worden ervaren.

Met het oog hierop ontstaat er met de drie decentralisaties (opnieuw) urgentie om de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden tegen het licht te houden.

---

4 In het eerste deel van het advies over democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden (januari 2015) haalde de Raad Bovens en Scheltema aan die drie eisen van democratische legitimiteit formuleerden: algemeen kiesrecht, sturing en verantwoording.

5 Vergelijk het onderzoek van Lisanne de Blok voor de Raad voor het openbaar bestuur naar de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden zoals ervaren door gemeenteraadsleden. De resultaten van het onderzoek zijn als webbijlage bij dit advies raadpleegbaar via www.rob-rfv.nl.

1.2 Adviesvraag: gemeenteraden en samenwerkingsverbanden

Op initiatief van het Tweede Kamerlid Bergkamp[6] verzocht de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) de Raad voor het openbaar bestuur advies uit te brengen over de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden.[7] De minister signaleert in zijn verzoek dat gemeenteraadsleden het moeilijk vinden het overzicht te bewaren over samenwerkingsverbanden en dat zij het lastig vinden te sturen op taken die op afstand worden uitgevoerd. Ook benoemt de minister het spanningsveld tussen meer kwaliteit door samenwerking tegenover verlies van autonomie. Tevens vraagt hij zich af wat het effect is van een groter aantal samenwerkingsverbanden na de decentralisaties, op het vermogen van de gemeenteraad om zijn rol waar te maken. De Raad wordt gevraagd uiteen te zetten wat onder democratische legitimiteit van samenwerking wordt verstaan en welke factoren het vermeende gebrek aan democratische legitimiteit beïnvloeden. De minister vraagt de Raad breder te kijken dan het sociale domein.

1.3 Aanpak: advies in twee delen

Het advies van de Raad valt uiteen in twee delen. Het eerste deel van het advies bracht de Raad op 15 januari 2015 uit aan de minister.

Eerste deel van het advies

In het eerste deel van het advies gaf de Raad antwoord op de vraag wat onder democratische legitimiteit van samenwerking wordt verstaan en welke factoren het vermeende gebrek aan democratische legitimiteit beïnvloeden.

In het eerste deel van zijn advies constateerde de Raad dat democratische legitimiteit niet alleen tot stand komt in de gemeenteraadsvergadering of in de vergaderingen van samenwerkingsverbanden. De decentralisaties vragen om een vorm van democratische besluitvorming die ruimte geeft aan een betekenisvolle dialoog met burgers. Dit constaterende vraagt de Raad zich af of participatie en representatie (*input*) bij samenwerking anders kunnen.[8]

Uit onderzoek van de Raad is gebleken dat gemeenteraadsleden legitimiteit in belangrijke mate vertalen in transparantie en controle van het politieke besluitvormingsproces (*troughput*). Hoe komen besluiten tot stand, wat zijn de afwegingen die daarbij een rol spelen, hoe zit het met stemgewicht? Het gegeven dat er dit soort vragen leven maakt dat dit aspect van samenwerking beter moet.

6 Tweede Kamer, vergaderjaar 2013–2014, 33 841, nr. 161 (gewijzigde motie).

7 Brief van 27 juni 2014, bijlage 1.

8 In het eerste deel van het advies over democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden (januari 2015) onderscheidde de Raad vier vormen van democratische legitimiteit: *input*-, *throughput*-, *output*- en *feedback*legitimiteit.

Het is nog te vroeg om te kunnen beoordelen of decentralisaties het beoogde maatschappelijke effect zullen hebben. Hoe dan ook zal het belang voor volksvertegenwoordigers toenemen om na te gaan of samenwerkingsverbanden doen wat ze moeten doen en of via samenwerking ook gebeurt wat kiezers is beloofd. De bedoelde *output* van samenwerking moet zijn gezekerd.

Dan ten slotte het pad terug naar de burger voor wie het samenwerkingsverband in het leven is geroepen. Rekenschap over en door samenwerkingsverbanden – is het aan burgers uit te leggen? – moet zijn geborgd (*feedback*).

Spanningen in beeld

In het eerste deel van zijn advies bracht de Raad een aantal spanningen in beeld die met samenwerking samenhangen. We herhalen er hier vier.

- Veel gemeenten vinden het verstandig om bij het uitvoeren van hun taken samen te werken met andere gemeenten en zien dat daaraan voordelen zijn verbonden, bijvoorbeeld het behalen van kwaliteitsverbetering, het realiseren van schaalvoordelen, het kunnen aanbieden van complexe voorzieningen voor weinig gebruikers, het besparen van kosten en het delen van expertise. Samenwerking betekent dat je een deel van je zeggenschap opgeeft voor een gezamenlijk doel dat via samenwerking wordt bereikt. Dit kan spanning opleveren met de wens van gemeenteraden om sturing te houden op wat er op afstand gebeurt.
- Gemeenteraadsleden vertegenwoordigen het volk, stellen kaders en controleren het bestuur. De invulling van deze rollen is in de gemeentelijke praktijk al niet makkelijk, een rolzuivere invulling ten opzichte van regionale samenwerking is vaak nog lastiger. Het betekent dat gemeenteraden met verschillende bestuursculturen met elkaar moeten optrekken en een gedeelde rolinvulling op regionaal niveau moeten vinden. Het verschil in speelveld en schaalniveau vraagt van gemeenteraadsleden het vermogen om te schakelen tussen belangen (lokaal en regionaal), maar ook het schakelen tussen inhoud en proces.
- De belangen tussen wat lokaal speelt en regionaal wordt besloten lopen lang niet altijd synchroon.
- Er is sprake van een informatie-asymetrie. Het samenwerkingsverband weet meer over het beleidsterrein dan de deelnemende gemeente; de wethouder in het samenwerkingsbestuur weet meer dan gemeenteraadsleden.

Tweede deel van het advies

In dit tweede deel van het advies geeft de Raad antwoord op de vraag van de minister hoe de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden kan worden geborgd. Daartoe verkent de Raad het effect van een groter aantal samenwerkingsverbanden na de decentralisaties op het vermogen van de gemeenteraad om zijn rol waar te maken.
Met dit advies wil de Raad pragmatische handelingsperspectieven bieden die kunnen bijdragen aan het versterken van de democratische legitimiteit van regionale samenwerkingsverbanden.

Voor dit advies heeft de Raad zijn bevindingen uit het eerste deel getoetst aan de praktijk aan de hand van een aantal vragen die zijn terug te brengen tot de volgende essentie: *Is het gemeentelijke politieke bestuur in staat is om bij samenwerking richting te geven en te controleren dat wat het wil ook echt gebeurt?* Door Lisanne de Blok is in de periode november 2014 – februari 2015 voor de Raad onderzoek gedaan naar de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden zoals ervaren door gemeenteraadsleden.

Onderzoeksresultaten in het kort[9]

Tekort aan kennis en expertise
Een groot deel van de gemeenteraadsleden is ten tijde van het onderzoek pas één jaar lid, wat waarschijnlijk consequenties heeft op de kennis van het gemiddelde gemeenteraadslid van de complexiteit van de decentralisaties en de samenwerkingsverbanden. Of, zoals één raadslid opmerkte:

Als nieuw raadslid van onze gemeente ben ik ( ) niet in staat om deze [enquête] naar behoren in te vullen. U zult van mij dan ook geen formulier ingevuld krijgen.

Minder invloed
Over het algemeen vindt men dat de gemeenteraad minder invloed heeft op het stellen van kaders, de besluitvorming, de uitkomsten en de geldstromen (maar niet veel minder invloed) in vergelijking met taken die gemeenten zelf uitvoeren.
Als het gaat om de ruimte van de gemeenteraad om aan de wensen van burgers tegemoet te komen en de burgers te laten participeren, vindt een kleine meerderheid dat men minder ruimte heeft (maar niet veel minder ruimte), zo'n 40%. Overigens vindt 32% dat ze nog evenveel ruimte hebben.

Verschillen in beleidsterreinen
Er lijkt geen verschil te zijn tussen de ervaren democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden op het sociale domein (jeugd, zorg) en het fysieke domein (ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer economie, bouwen en wonen).

Verschillen tussen opleidingsniveaus
Uit de verschillende analyses kan worden vastgesteld dat over het algemeen opleidingsniveau de sterkste relatie heeft met de ervaren democratische legitimiteit: een gemeenteraadslid met een hbo en/of wo diploma is eerder geneigd om te zeggen dat de gemeenteraad minder invloed en minder ruimte heeft bij een samenwerkingsverband op aspecten zoals kaderstelling,

9 Het volledige onderzoek is als webbijlage bij dit advies raadpleegbaar via www.rob-rfv.nl.

besluitvorming, en/of responsiviteit. Daarnaast speelt bij de persoonlijke kenmerken van een gemeenteraadslid leeftijd ook een rol: des te ouder het gemeenteraadslid, des te hoger hij of zij de invloed van de gemeenteraad schat bij een samenwerkingsverband.

Noodzakelijkheid en democratische legitimiteit
Hebben de ervaren noodzakelijkheid van een samenwerkingsverband en de ervaren democratische legitimiteit iets met elkaar te maken? Er blijkt een sterke (negatieve) relatie te zijn tussen deze twee variabelen: des te noodzakelijker intergemeentelijke samenwerking geacht wordt, des te positiever men is over de invloed van de gemeenteraad bij zo'n samenwerkingsverband.

Verantwoordingstructuur minder transparant
Het onderzoek toont aan dat gemeenteraadsleden vinden dat democratische legitimiteit vooral draait om transparantie, controle, vertegenwoordiging en participatie. Bijna de helft van alle respondenten vindt wel dat de verantwoordingsstructuur weinig transparant is (46,9%).

Verder zijn gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van gemeenten en met mensen uit de praktijk van regionale samenwerkingsverbanden. Ook heeft de Raad gesproken met wetenschappers, met gemeentebestuurders (burgemeesters, wethouders en raadsleden) en met (top)ambtenaren. Daarnaast is er kennis gedeeld met VNG, VGS, IPO, Vereniging van griffiers en Raadslid.nu. Ten slotte is ervaring uit de praktijk besproken tijdens een workshop op het VNG-jaarcongres op 2 juni 2015.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 vormt de kern van het advies van de Raad over democratische legitimiteit van samenwerking. In hoofdstuk 3 doet de Raad aanbevelingen om de democratische legitimiteit van samenwerking naar een hoger niveau te brengen. Hoofdstuk 4 bevat een epiloog op het vraagstuk van democratische legitimiteit van samenwerking.

Intermezzo: democratische legitimiteit gestructureerd

In het eerste deel van zijn advies over democratische legitimiteit van samenwerking (januari 2015) bracht de Raad het concept van democratische legitimiteit schematisch als volgt in beeld:

Democratische legitimiteit			
Inputlegitimiteit	Throughput-legitimiteit	Output-legitimiteit	Feedback-legitimiteit
Participatie	Politiek primaat	Effectiviteit en efficiëntie	Verantwoording
Representatie	Controle en kaderstelling	Responsiviteit	Terugkoppeling

Schema: Democratische legitimiteit

Democratische legitimiteit wordt verdiend aan de voorkant als de wil van het volk wordt weerspiegeld (*input*). Transparantie, kenbaarheid en voorspelbaarheid van het politieke besluitvormingsproces verlenen legitimiteit aan de gemaakte keuzes (*throughput*). Politieke keuzes zijn legitiem wanneer deze effectief het algemeen belang bevorderen (*output*). Aan democratische organen en kiezers wordt over de uitoefening van publieke bevoegdheden en de besteding van publieke middelen rekenschap afgelegd; het overheidsoptreden kan worden beoordeeld en zo nodig bijgestuurd (*feedback*).

Uit de reacties op het briefadvies constateert de Raad dat deze schets structuur brengt in het denken over democratische legitimiteit. Daarbij helpt het dat de termen *input*, *throughput*, *output* en *feedback* gepaard gaan aan waarden zoals deelname aan de democratie, behoorlijke politiek-bestuurlijke besluitvorming, goede uitvoering en rekenschap over publiek geld. Respondenten geven aan dat zij hierdoor meer inzichtelijk kunnen maken op welk aspect van democratische legitimiteit zij de nadruk willen leggen.

Daar past volgens de Raad wel de volgende kanttekening bij. Het kan een wens zijn om 'meer democratische legitimiteit' te willen, maar het wordt lastig om álle waarden die daarmee samengaan te honoreren. Zo is, als voorbeeld, misschien niet alles wat het volk wil in efficiënte uitvoering te gieten. Andere voorbeelden: publieke verantwoording krijgt wel eens minder aandacht dan gewenst, een overdaad aan politieke controle schaadt soms politiek vertrouwen. Wanneer waarden van goed bestuur met elkaar strijden, is het zaak te zoeken naar de juiste balans.

2. Advies: betrokkenheid van gemeenteraden cruciaal voor democratische legitimiteit van samenwerking

In antwoord op de hoofdvraag van de minister van BZK naar het effect van een groter aantal samenwerkingsverbanden na de decentralisaties op het vermogen van de gemeenteraad om zijn rol waar te maken adviseert de Raad als volgt.

Hoofdboodschap

De hoofdboodschap van dit advies is dat het cruciaal is dat er een betere wisselwerking ontstaat tussen gemeenteraden en de regionale samenwerking. Alle betrokkenen hebben daarbij een rol te vervullen. De samenwerking dient een prominente plaats te krijgen op de agenda van gemeenteraden. Gemeenteraden dienen hier weloverwogen, zelfbewust en in vertrouwen aan te werken.

Hiertoe heeft de Raad de volgende argumenten:

1. Het is onontkoombaar: samenwerking wordt steeds belangrijker
Het eerste argument is dat regionale samenwerking groeit. Steeds meer bestuur, beleid en geld verschuift naar samenwerkingsverbanden. Daarvoor is schakelkracht nodig: gemeentebesturen schakelen en verbinden op verschillende speelvelden en schaalniveaus. Het is van belang dat met name gemeenteraden die schakelkracht ook op regionaal niveau vinden. Dit argument is uitgewerkt in paragraaf 2.1.

2. Het is democratisch gezien nodig
Voor de democratische legitimiteit is het niet alleen cruciaal dat gemeenteraden betrokken zijn, maar ook dat ze daadwerkelijk kaders uitzetten waarbinnen de samenwerking plaats moet vinden. Als dit niet gebeurt, voorspelt de Raad een groeiend onbehagen over regionale samenwerkingsverbanden, waardoor besluitvorming over belangrijke thema's steeds lastiger zal blijken te zijn. Bovendien is het vanuit democratisch oogpunt moeilijk verteerbaar dat over zaken die van belang zijn voor afzonderlijke gemeenten wordt besloten op regionaal niveau, zonder dat kaderstelling en verantwoording goed zijn geregeld. Het is urgent om hier iets aan te doen en de gemeenteraadsleden, democratisch gelegitimeerd, weer op de bok van de regionale samenwerking te zetten, in plaats van in de afgesloten koets. De Raad ziet hierbij nadrukkelijk ook een rol voor de samenwerkingsorganen. Dit wordt uitgewerkt in paragraaf 2.2.

3. Gemeenteraden dienen samenwerking actief te benaderen

Wat moet en zal gaan veranderen is de houding van gemeenteraden. De Raad bepleit hiertoe een verandering van 'statisch' naar 'dynamisch'. Gemeenteraden moeten eigenaar worden van regionale besluitvormingsprocessen. Een belangrijke rol is weggelegd voor griffies. Colleges van B&W en besturen van samenwerkingsverbanden stellen gemeenteraden in staat een object oordeel te vormen over samenwerking. Dit argument wordt uitgewerkt in paragraaf 2.3.

4. Rolvastheid en rolverantwoordelijkheid zijn belangrijk, wijziging van de Wgr nu niet nodig

De Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) laat voldoende ruimte voor een krachtige invulling van de legitimerende rol van gemeenteraden en hoeft dus nu niet grootschalig op de schop of te worden afgeschaft. Wel is experimenteerruimte gewenst om invulling te geven aan vormen van samenwerking die in praktijk hun nut hebben bewezen of nog zullen bewijzen. Van belang is vooral dat alle betrokkenen, waarbij onderscheid kan worden gemaakt tussen het Rijk, de provincie, de regionale samenwerking zelf, de colleges van B&W en de gemeenteraden, hun rol goed invullen. Het Rijk dient enige afstand te bewaren en geen nieuwe verplichte samenwerking op te leggen. De provincie kan een samenwerkingspartner zijn van de regionale samenwerkende gemeenten en op die manier stimulerend werken. Samenwerkingsverbanden zelf moeten werken aan legitimiteit door zichtbaarheid, openheid en het betrekken van verwachtingen van de samenleving. Meer hierover in paragraaf 2.4 met daarin ook aandacht voor de bekostiging van taken op regionaal niveau: het is kiezen of delen, óf rechtstreekse bekostiging door het Rijk, óf bekostiging door gemeenten.

Conclusie: voorzichtig optimisme als in wisselwerking wordt geïnvesteerd

Op grond van de vele gesprekken in dit adviestraject komt de Raad tot de conclusie dat het zelfbewustzijn bij gemeenteraden over dit onderwerp groeit. De Raad is dan ook voorzichtig optimistisch dat met de grotere betrokkenheid van gemeenteraden bij regionale samenwerking op termijn de democratische legitimiteit van samenwerking tot wasdom komt.
De wisselwerking kan groeien, maar vanzelf zal dat niet gaan.

Het voorzichtig optimisme van de Raad moet niet worden verward met wensdenken dat alles koek en ei is met het regionaal bestuur in Nederland. De Raad realiseert zich terdege dat samenwerkingsverbanden alsmaar in belang toenemen en dat een toenemend aandeel van het budget van gemeentelijke begrotingen via 'de regio' loopt. Ook negeert de Raad niet dat het de dagelijkse bestuurders zijn die binnen samenwerkingsverbanden de dienst uitmaken en dat de rol van gemeenteraadsleden beperkt is. Tegelijkertijd is het antwoord op de vraag *is er wel een legitimiteitsprobleem?* niet eensluidend. Het beeld varieert van 'nee, want we hebben het opgelost' via 'soms wel, soms niet' tot 'het is een drama'. Er is wel een algemene consensus dat samenwerking moet, en dat democratische legitimiteit dus van groot belang is.

De Raad adviseert in dit geval in termen van vertrouwen, schakelkracht, niet statisch maar dynamisch, zelfbewust en assertief. De Raad adviseert dus in termen van **cultuur**, **niet structuur**.

Samenwerking is een gegeven en daarbinnen moet goede legitimiteit worden gevonden. Structuurdiscussies verlopen moeizaam en geven ook geen antwoord op de vraag die nu aan de orde is. Bij structuurdiscussies worden de 'oplossingen' vaak gezocht in de formele spelregels. Maar er is veel te winnen als de cultuur zich aan de realiteit gaat aanpassen. Aan zijn advies koppelt de Raad aanbevelingen aan gemeenteraden, colleges van B&W, griffiers, besturen van samenwerkingsverbanden, de provincie en het Rijk. Dat zijn geen extra procesregels, maar adviezen om tot een bestuurscultuur te komen die leidt tot een hoger niveau van democratische legitimiteit van samenwerken, met ruimte voor eigen inkleuring in de regio.

Want regionale samenwerking hoeft volgens de Raad geen stap in de technocratische richting te zijn, regionale samenwerking kan een bijdrage leveren aan een transparant publiek debat op een wat grotere schaal. Maar dan moeten het gemeentebestuur, de leiding van het samenwerkingsverband en de ambtelijke ondersteuning daar wel voor kiezen. Want duidelijk is: in wezen is er na de drie decentralisaties geen weg terug en is samenwerking het enige alternatief voor fusies van gemeenten. Wie herindeling afwijst, kiest voor samenwerking en moet de culturele consequenties daarvan aanvaarden. Als die weg wordt gekozen, dan is die niet vrijblijvend. Dan moet er ook de wil zijn om tijd, energie en geld te investeren in de kwaliteit van het proces. Regionale samenwerking is daarmee geen 'Haags' probleem, maar een onvermijdelijke consequentie van de weerstand tegen herindeling. Voor gemeenteraden zijn dat soms lastige keuzes, maar het is beter ze tenminste deels zelf te maken en niet als noodlot over je heen te laten komen.

2.1 Samenwerking groeit

Steeds meer bestuur, beleid en geld verschuift naar samenwerkingsverbanden

Zowel in het domein van ruimtelijke ordening en milieu (RUD's), veiligheid (veiligheidsregio's) en sinds kort op het sociale domein (zorg, jeugd, participatie) is een ontwikkeling te zien naar verdere regionalisering. Als dat gepaard gaat met specialisering op regionaal niveau (kennis, kwaliteit), dan neemt ook het beleidsmatige karakter van regionaal bestuur toe. Zeker wanneer er sprake is van het uitvoeren van nationale regelgeving in een verplichte vorm van samenwerking zoals bij de veiligheidsregio. Als daarnaast een steeds groter deel van het gemeentelijk budget wordt besteed aan uitvoering op regionaal niveau, zoals op het sociale domein, dan neemt het bestuurlijk belang van regionale samenwerking dus onmiskenbaar toe.

In de loop der jaren is dan ook een grote hoeveelheid samenwerkingsverbanden ontstaan. Zonder overdrijving kan gesteld worden dat samenwerking anno 2015 onlosmakelijk verbonden is met het besturen van een gemeente. Het effectief en efficiënt besturen van een gemeente kan niet meer zonder enige vorm van samenwerking. Het belang van samenwerking zal de komende jaren bovendien nog verder toenemen. De ingezette decentralisaties binnen het sociaal domein maken duidelijk dat de schaal van het bestuur op steeds meer terreinen groter is dan de grens van de gemeente.

Het Centraal Planbureau (CPB) onderzocht wat gemeenten beweegt om zoveel samen te werken. En misschien nog wel belangrijker: wat zorgt ervoor dat zelfstandige gemeenten bewust kiezen om deze

stap niet te zetten?[10] Het voornaamste voordeel van deelname aan samenwerkingsverbanden is volgens gemeenten in de eerste plaats kostenbesparing. Omdat er schaalvoordelen te behalen zijn bij uitvoerende taken en omdat gezamenlijk inkoop kortingen met zich meebrengt. Als samenwerken geen besparingen oplevert, levert het mogelijk wel een kwaliteitsimpuls. Kleine gemeenten hebben nog een ander motief: zij geven aan het 'niet alleen te kunnen', er is te weinig 'knowhow' of men is te kwetsbaar om effectief alleen te functioneren. Kwetsbaarheid ontstaat als alles op één of twee personeelsleden aankomt. Als deze wegvallen, is er vaak niemand om het gat op te vullen. De meest genoemde reden tot terughoudendheid om samen te werken is dat men meer afhankelijk wordt. Samenwerken is een proces waarbij de 'eigen identiteit' in het geding komt, en dat kan schuren met het verwachte effecten van kostenbesparing en kwaliteitsbevordering. Een bijkomend probleem is beperkte controle en de moeilijkheid om de prestaties te volgen en bij te sturen. Op dat vlak kan samenwerken juist tot ondoelmatigheid leiden.

Herindeling?
Nu zou een eenvoudig antwoord kunnen zijn: maak dan de schaal van de gemeenten groter en kom tot grootschalige herindeling. Feit is echter dat ook gemeenten van meer dan 100.000 inwoners deelnemers zijn aan regionale samenwerkingsverbanden. Herindeling heft de noodzaak tot samenwerking niet op, samenwerking zal op alle schaalniveaus noodzaak blijven. De grootte van een gemeente is niet de enige bepalende factor, het gaat vooral om het vermogen te schakelen en te verbinden.

Volgens het CPB zijn de voor- en nadelen van fuseren min of meer hetzelfde als voor samenwerkingsverbanden, zij het in een permanente en minder flexibele vorm. Een fusie verhelpt wel de strijdige eigenbelangen die samenwerkingsverbanden met zich meebrengen. Maar in de voorbereidingsfase van de fusie is er mogelijk een extra probleem. Zo zeggen sommige gemeenten extra te gaan investeren in diensten als er een fusie gaat plaatsvinden. Op deze manier claimt men de eigen reserves die anders in de gezamenlijke pot terecht zouden komen.

Wel is te verwachten dat het met name kleinere gemeenten steeds meer moeite zal kosten om bij te dragen aan regionale samenwerkingsverbanden. De reden daarvan is dat de kwetsbaarheid van het ambtelijke apparaat, ook door de aanwezigheid van eenpersoonsfuncties, erg groot is geworden als gevolg van financiële problemen en bezuinigingsdoelstellingen.[11] Met andere woorden: samenwerking vraagt om een bepaalde inbreng die kleinere gemeenten vaak niet kunnen leveren.

---

10 Centraal Planbureau, *Hoe gemeenten in de praktijk met hun geld omgaan: inzichten uit een reeks interviews*, CPB Notitie 27 augustus 2015.

11 De Adviescommissie Sterk Bestuur in Gelderland constateert in zijn advies *Verbinden, vernieuwen, versterken* (mei 2015, p. 8) dat de grenzen van wat gemeentelijke organisaties nog verder aankunnen wel zijn bereikt, vooral in kleine en middelgrote gemeenten.

Samenwerking vraagt om schakelkracht

Bij samenwerking wordt een deel van het eigen belang en de eigen autonomie van de gemeente opgegeven voor het belang om door samenwerking *gemeenschappelijke* doelen te bereiken. Gemeentebesturen moeten het vermogen hebben om op verschillende speelvelden en op verschillende schaalniveaus te schakelen en te verbinden. De Raad noemt dat schakelkracht.[12] Soms moet er worden geacteerd op het niveau van buurt, dorpskern of wijk, dan weer op het niveau van de regio. Met name voor gemeenteraadsleden is schakelkracht in toenemende mate van belang. Én het behartigen van lokale belangen, én aandacht voor regionale belangen. Waarbij vooral de aandacht uitgaat naar de lokale component van het regionale belang. Hier nekt zich dat het behoud van individuele posities vaak belangrijker is dan het bereiken van gezamenlijke ambities. Discussies over macht, invloed en zeggenschap staan voorop, het ontwikkelen van een krachtige regionale aanpak van maatschappelijke opgaven krijgt veel minder aandacht. Met als gevolg dat als het erop aankomt lokale belangen boven het regionale belang gaan. Toch zijn lokale en regionale belangen vaak sterk met elkaar verweven, anders werk je niet samen. Maar dit inzicht moet verder doordringen.

Verlengd en verlegd lokaal bestuur, democratische aanvulling of uitholling?

In het eerste deel van het advies (januari 2015) maakte de Raad een onderscheid in de problematiek rond regionale samenwerking tussen *verlengd* en *verlegd* lokaal bestuur. Het eerste is een hulpmiddel om de wensen van de gemeenteraad te kunnen realiseren, het tweede ontneemt gemeenteraden ruimte om wensen naar voren te brengen. In een recente Noorse studie wordt dit onderscheid aangeduid als *filling in* en *hollowing out*: regionaal bestuur kan de besluitvorming in de gemeenteraad aanvullen en/of uithollen.[13] In het eerste geval is er sprake van *verlengd* lokaal bestuur, in het tweede geval kan beter worden gesproken van *verlegd* lokaal bestuur.

Zijn samenwerkingsverbanden ingesteld om gemeenten beter in staat te stellen om hun beleidsdoelstellingen te verwezenlijken, dan spreken we van democratische aanvulling. In dat geval vullen zij de besluitvorming in de gemeenteraad aan: regionaal bestuur maakt het mogelijk dat de democratische besluiten die in de gemeenteraad worden genomen ook tot uitvoering worden gebracht. Regionaal bestuur is hier *verlengd lokaal bestuur*.

Hiertegenover staat dat regionale samenwerking er ook toe kan leiden dat belangrijke politieke beslissingen niet meer door de gemeenteraad maar door het regionaal bestuursorgaan worden genomen. We spreken dan van democratische uitholling: het regionaal bestuur holt de lokale besluitvorming uit, waarmee de gemeenteraad haar directe invloed verliest. Regionaal bestuur is hier *verlegd* lokaal bestuur geworden.

---

12 De Raad ontleent deze term aan de provincie Noord-Brabant, vergelijk *Leiderschap en dienstbaarheid: Samen op weg naar een (Veer)Krachtig Bestuur voor Brabant*, september 2014.

13 Boogers, M., P.J. Klok, B. Denters, *Effecten van regionaal bestuur voor gemeenten: de democratische kwaliteit en effectiviteit van regionaal bestuur.* Enschede, Universiteit Twente, te verschijnen 2016.

De mate waarin regionaal bestuur de lokale besluitvorming aanvult dan wel uitholt, stelt eisen aan de wijze waarop de democratische besluitvorming moet zijn ingericht om te kunnen voldoen aan democratische kwaliteitscriteria. Als er sprake is van een zuiver verlengd lokaal bestuur zou indirecte controle en vertegenwoordiging via lokale vertegenwoordigers in het regiobestuur volstaan; bij een zuiver verlegd bestuur past dit model van democratische controle minder goed en liggen alternatieve modellen meer in de rede. In de praktijk is er echter sprake van mengvormen van verlengd en verlegd lokaal bestuur:

- Lokaal-regionaal samenspel: In dit type regiobesturen worden lokale beleidsdoelstellingen door het regionaal bestuur gerealiseerd terwijl tegelijkertijd belangrijke vraagstukken aan het lokaal bestuur worden onttrokken. Er is hier sprake van een dynamisch samenspel tussen lokale en regionale besluitvormingsprocessen.
- Regionale aanvulling: Het tweede type regiobesturen realiseert lokale doelstellingen zonder vraagstukken aan het lokaal bestuur te onttrekken. Dit regiobestuur kan worden gekarakteriseerd als een zuiver *verlengd* lokaal bestuur.
- Regionale uitholling: In de derde vorm van regiobesturen worden belangrijke politieke vraagstukken aan het regiobestuur onttrokken zonder dat hier de realisatie van lokale beleidsdoelstellingen tegenover staat. Hier is sprake van een zuiver *verlegd* lokaal bestuur
- Irrelevantie: Het laatste type is er geen sprake van aanvulling of uitholling. Lokale beleidsdoelstellingen worden niet door het regiobestuur gerealiseerd, terwijl er ook geen sprake is van een overdracht van belangrijke politieke bevoegdheden. Dit bestuur is voor gemeenten in democratisch opzicht irrelevant.

Schematisch zien de mengvormen er als volgt uit:

Uithollen / ***Aanvullen***	**sterk**	**zwak**
sterk	lokaal-regionaal samenspel	regionale aanvulling
zwak	regionale uitholling	irrelevantie

Schema: Relatie tussen regionaal en lokaal bestuur; mate van aanvulling en uitholling lokale besluitvorming

Tussenconclusie

Het is onontkoombaar, samenwerking wordt steeds belangrijker. Op steeds meer terreinen is de schaal van het bestuur groter dan de grens van de gemeente. Herindeling heft de noodzaak tot samenwerking niet op, samenwerking zal op alle schaalniveaus noodzaak blijven. Gemeentebesturen moeten het vermogen hebben om op verschillende speelvelden en op verschillende schaalniveaus te schakelen en te verbinden, samenwerken vraagt om schakelkracht. Om te voorkomen dat de kracht van de gemeenteraad wordt uitgehold, is het nodig dat gemeenteraden bij de invulling van hun rol bij regionale samenstelling kiezen voor het type *regionale*

aanvulling en deze rolinvulling combineren met de keuze op het sturen op strategisch, tactisch of operationeel niveau. Over dit laatste meer in paragraaf 2.2.

2.2 Betrokkenheid gemeenteraad is democratisch gezien nodig

De gemeenteraad is (nog altijd) de plek waar de politieke besluiten worden genomen

Nederland is een indirecte, representatieve democratie. Het volk kiest zijn eigen vertegenwoordigers die namens hen beslissingen nemen en het bestuur controleren. Representatieve democratie is dus een manier van besluitvorming, namelijk via afgevaardigden die periodiek met behulp van verkiezingen worden verkozen.

Het Verwey-Jonker Instituut bracht een essay uit over de gemeenteraad in een nieuwe rol.[14] Daarin wordt de vraag aan de orde gesteld hoe de (lokale) representatieve democratie zich verhoudt tot vormen van participatieve democratie met vernieuwende vormen van directe invloed van burgers op het publieke domein, van het G1000-initiatief tot burgerbegrotingen en dorps- en wijkraden. De schrijvers constateren beperkingen, met name dat er geen integrale afweging plaatsvindt van belangen ('zwembad tegen thuiszorg') en dat in praktijk niet iedereen 'toegang' heeft tot het participeren. Niettemin zijn deze vormen van participatieve democratie een welkome aanvulling op de bestaande representatieve democratie. Als besluitvormingsmodel blijft, zo vindt de Raad, de formele representatieve democratie, ondanks haar beperkingen, nog altijd borg staan voor het legitimeren van politieke besluiten.

De representatieve democratie is geen actor die handelingen kan verrichten. De gemeenteraad is wél een actor die kan handelen. De gemeenteraad is een politiek instituut met wettelijke bevoegdheden en taken. In zekere zin is er dus sprake van 'de' gemeenteraad. Maar zodra in de praktijk invulling wordt gegeven aan taken en bevoegdheden van de gemeenteraad, dan overheersen partijstandpunten en is er geen sprake meer van 'de' gemeenteraad. Dat betekent dat bij de meeste handelingen van de gemeenteraad het eerder gaat om fracties en individuele raadsleden dan om de gemeenteraad als geheel. Op de representatieve *partijen*democratie die zorgt voor de bemensing van de (lokale) vertegenwoordigende organen, de gemeenteraden, valt het nodige aan te merken. De Raad signaleert dat de lokale representatieve *partijen*democratie slecht functioneert onder invloed van nationalisering van de lokale verkiezingen, volatiliteit, partijfragmentatie, afkeer en wantrouwen van burgers van en tegenover 'de' politiek.[15] Veel burgers zijn best wel betrokken bij politieke vraagstukken – wat speelt er in mijn wijk, hoe kunnen we de wijk of gemeente verbeteren? Maar de meeste burgers zijn niet betrokken of begaan met de partijpolitiek.

---

14 Verwey-Jonker Instituut, *De gemeenteraad in een nieuwe rol. Over democratische legitimiteit in het sociale domein*, juni 2015.

15 Met als kanttekening dat de afkeer zich voornamelijk richt op de 'nationale' politiek. De tevredenheid van burgers met het bestuur van hun gemeenten (72%) is veel groter dan met de politiek in Den Haag (46%). Bron: Centraal Planbureau, *Continu Onderzoek Burgerperspectieven, 2015/3*, p. 28.

Dus, hoewel de representatieve democratie beperkingen kent en de representatieve *partijen* democratie niet optimaal functioneert, is de gemeenteraad nog altijd de plek waar de politieke besluiten worden genomen. Daarom is vanuit democratisch oogpunt gezien de betrokkenheid van de gemeenteraad bij regionale samenwerking onmisbaar. En hoewel er bij regionale samenwerking sprake is van verlengd lokaal bestuur en daarmee niet wordt en ook niet zal worden voldaan aan de klassieke eis van algemeen kiesrecht, is deze bestuursvorm vanuit legitimiteitsoogpunt gezien het beste wat we hebben.

Steun van gemeenteraad belangrijkste voorwaarde voor effectief samenwerken

Bij samenwerking wordt onderscheid gemaakt in drie niveaus van samenwerking.[16]

- Op het gebied van bedrijfsvoering en beheer worden kwaliteits- en kostenvoordelen bereikt door samenwerking op *operationeel* niveau: gezamenlijke inkoop van diensten of inhuur van personeel, gemeenschappelijke exploitatie van een publieke voorziening of gezamenlijke verzorging van gemeentelijke dienstverlening.
- Voor gemeentelijke taken die door hun omvang en complexiteit het vermogen van de gemeentelijke organisatie te boven gaan werken gemeenten op *tactisch* niveau samen aan gezamenlijke beleidsontwikkeling en implementatie. Denk daarbij aan gezamenlijke uitvoering van gedecentraliseerde taken en verplichte samenwerkingsverbanden zoals veiligheidsregio's en omgevingsdiensten.
- Demografische en economische ontwikkelingen en ontwikkelingen op het gebied van ruimtelijke ordening zijn opgaven die op regionaal niveau spelen en die vragen om *strategische* samenwerking gericht op regionale strategie- en planvorming.

Schematisch zien de drie niveaus van samenwerking er als volgt uit:

Schema: Drie niveaus van samenwerking

De indeling in niveaus van samenwerking lijkt op het eerste gezicht helder, maar leidt door verschillende interpretaties toch tot de nodige discussie in de praktijk. Met name in de afbakening tussen college en raad: beleidsuitvoerende en beleidsondersteunende taken vallen volgens colleges van B&W nogal snel onder de verantwoordelijkheid van het college, terwijl gemeenteraadsleden zich afvragen of de beleidsvorming wel al volledig is afgerond.

16 Vergelijk Boogers e.a. *Effecten van regionaal bestuur. Quick scan van de effectiviteit en democratische kwaliteit van regionaal bestuur*, Universiteit Twente, april 2015.

De Universiteit Twente onderzocht de mate waarin samenwerking effectief is en bijdraagt aan de realisatie van gemeentelijke beleidsdoelstellingen.[17] Uit de analyses blijkt dat de effectiviteit van samenwerking positief wordt gewaardeerd als het gaat om strategische samenwerking. Bij beleidsontwikkeling en bedrijfsvoering is de ervaren effectiviteit van samenwerking niet groter of kleiner. Verder blijkt dat er sprake lijkt te zijn van mindere democratische kwaliteit bij complex bestuur. Als het gemiddelde aantal samenwerkingspartners groter wordt, leidt dat tot een minder positief oordeel over de democratische kwaliteit. Het onderzoek concludeert verder dat samenwerking op het gebied van beleidsontwikkeling (tactisch niveau) democratisch beter te controleren lijkt dan samenwerking op strategisch of operationeel niveau. Ten slotte concluderen de onderzoekers dat steun van de gemeenteraden de belangrijkste voorwaarde is voor effectieve samenwerking.

Effectiviteit neemt toe, met name als er onderling vertrouwen is
Naast structuurkenmerken die invloed hebben op de effectiviteit van samenwerking is in het onderzoek gekeken naar cultuuraspecten: de consensus, het vertrouwen en de ervaren zakelijkheid. Het blijkt dat met name het onderlinge vertrouwen van belang is. Naarmate er tussen de partners meer vertrouwen bestaat, is het oordeel over de effectiviteit van de samenwerking positiever. En: als dezelfde gemeenten in meer samenwerkingsverbanden samenwerken, neemt het onderling vertrouwen toe.

Vertrouwen vang je niet in regels of structuren

Op het VNG-congres 2015 verzorgde de Raad een deel van het congresprogramma. Met ongeveer honderd bestuurders (burgemeesters, wethouders, gemeentesecretarissen, griffiers en gemeenteraadsleden) besprak de Raad onder meer het thema van democratische legitimiteit van samenwerking. De deelnemers brachten de volgende inzichten naar voren. Om te beginnen een bescheiden relativering van de omvang van het vraagstuk, is er nou echt een groot probleem? Democratische legitimiteit is voor de bestuurders een belangrijk onderwerp. Maar, zo vertelde een wethouder: *"Ik ben nu een jaar wethouder en werkte daarvoor als bestuurder in de zorg. Toen hadden we het nooit over de democratische legitimiteit van zorgverzekeraars of zorgverleners."* En: *"Ervaren burgers een probleem met de legitimiteit, of is het iets waar alleen het openbaar bestuur van wakker ligt?"*
Waar veel van de deelnemers op wezen was dat de aanpassingen in de Wet gemeenschappelijke regelingen een verbetering zijn voor de grip van het lokale bestuur op samenwerkingsverbanden.

17 Boogers e.a., *Effecten van regionaal bestuur. Quick scan van de effectiviteit en democratische kwaliteit van regionaal bestuur*, Universiteit Twente, april 2015. Het onderzoek werd uitgevoerd onder gemeentesecretarissen en griffiers.

Maar veel belangrijker dan wettelijke regels is het onderlinge vertrouwen bij samenwerking. Tussen gemeenteraad en college, tussen samenwerkingsverbanden en gemeentebestuur. Tussen gemeentebesturen onderling die samen 'eigenaar' zijn van bijvoorbeeld een gemeenschappelijke regeling. Of, zoals een deelnemer het verwoordde: *"Vertrouwen vang je niet in regels of structuren."*
Ook veel gehoord was het pleidooi dat gemeenteraden veel meer elkaar moeten opzoeken als de discussie gaat over regionale samenwerking. Niet alleen langs partijlijnen, maar ook bijeenkomsten van leden van verschillende gemeenteraden. Griffie(r)s kunnen dat proces activeren en stimuleren.
Sowieso was bijna iedereen het erover eens dat het proces van samenwerken veel belangrijker is dan de vorm waarin dat gebeurt. Wat vervolgens bijdraagt aan de uitkomst of het product van de samenwerking.

Tussenconclusie
Samenwerking met andere gemeenten krijgt zo ongeveer in iedere gemeente en bij ieder beleidsonderdeel een andere uitwerking. En daarmee dus ook een andere betekenis voor een gemeenteraad. Ondanks tekortkomingen is het besluitvormingsmodel van de representatieve democratie het beste dat we hebben en is de gemeenteraad nog altijd de plek waar politieke besluitvorming plaatsvindt. Democratisch gezien is bij regionale samenwerking de betrokkenheid nodig van de gemeenteraad. De steun van de gemeenteraad is de belangrijkste voorwaarde voor effectieve samenwerking en die effectiviteit neemt toe bij meer onderling vertrouwen.

2.3 Van statisch naar dynamisch

Een andere houding is nodig
De wetenschap dat samenwerking onlosmakelijk is verbonden met het besturen van een gemeente vraagt iets van gemeentebesturen, zowel van het college van B&W als van de gemeenteraad. Zij zullen zich nadrukkelijk moeten richten op deze werkelijkheid en deze een plek moeten geven in hun eigen werkwijze. En tot nu toe gebeurt dat vaak onvoldoende. Met name gemeenteraadsleden mopperen over hun mogelijkheden invloed uit te oefenen op samenwerkingsverbanden, waar wel een steeds groter deel van de gemeentelijke middelen naar toe vloeit. Er wordt afstand gevoeld, wat leidt tot groeiend ongemak. Maar ongemak is nog tot daar aan toe: het gaat dieper dan dit.
De praktijk wijst uit dat regionale samenwerkingsverbanden vorm hebben gekregen als gemeenschappelijke regeling, met een eigen algemeen en dagelijks bestuur. De bestuursleden zijn in de praktijk vooral wethouders en burgemeesters, formeel is er sprake van verlengd lokaal bestuur. In de praktijk wordt dit vaak ervaren als 'verlegd' lokaal bestuur: besluiten worden genomen op enige afstand van de gemeenteraden. Wat niet wil zeggen dat het geen goede besluiten zijn, maar wel dat ze de democratisch gelegitimeerde gemeenteraden vaak pas na enige tijd, verpakt in een grote hoeveelheid beleid en ook nog eens erg moeilijk veranderbaar, bereiken. Gemeenteraden zien de consequenties van de besluiten als iets waar ze geen invloed op hebben gehad, maar waar ze wel voor de gevolgen mogen opdraaien. Die zien en voelen dat en willen in toenemende mate de eigen rol terug.

"Om democratische legitimiteit te borgen, moeten gemeenteraden bij gemeenschappelijke regelingen 'aan de voorkant' inspraak krijgen."
"En achteraf moet de raad kunnen controleren op hoofdlijnen."

Bovenstaande citaten zijn ontleend aan de bijeenkomst die de VNG op 25 maart 2015 organiseerde in Tilburg rondom het thema *Gemeente 2020*. Zij drukken uit dat gemeenteraden meer betrokken moeten worden bij regionale besluitvorming. Vooral het aantal regionale bijeenkomsten voor gemeenteraadsleden blijkt hier van belang. Naarmate er meer gezamenlijke ontmoetingen zijn waarop raadsleden worden geïnformeerd over of worden betrokken bij regionaal beleid, is er sprake van meer onderling vertrouwen en overeenstemming en zijn de verhoudingen zakelijker. De betrokkenheid van gemeenteraadsleden blijkt een positieve invloed te hebben op de effectiviteit van regionale samenwerking.

De spelregels van Etten-Leur

Etten-Leur werkt samen met andere gemeenten in allerlei constructies, van afstemming tot het uitvoeren van taken voor andere gemeenten tot deelname aan gemeenschappelijke regelingen. Met samenwerking wil de gemeente kwaliteitsverbetering, krachtenbundeling en kostenbeheersing bereiken. Op *strategisch* niveau werkt Etten-Leur samen in de gemeenschappelijke regeling Regio West-Brabant (RWB). Op *tactisch* niveau wordt samengewerkt op beleidsgebieden als duurzaamheid, economie, wonen, onderwijs, cultuur, sport en recreatie. Er is geen sprake van een juridisch entiteit. Op *operationeel* niveau werkt Etten-Leur op het gebied van HRM, Juridische zaken, Financiën, VTH- taken (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving), Ruimtelijke Ontwikkeling (met name het opstellen van bestemmingsplannen) en het openbaar gebied samen in de samenstelling van D6: Roosendaal, Rucphen, Zundert, Halderberge, Moerdijk en Etten-Leur. Netwerkregie is het uitgangspunt voor deze samenwerking: "*Netwerkregie bestaat uit het inzichtelijk maken van het netwerk, het stimuleren van samenwerking van onderop, het zorgen voor de juiste randvoorwaarden en het weghalen van belemmeringen. Het gaat om een meer flexibele manier van samenwerken, waarbij de kracht ontstaat doordat er een veelheid aan verbindingen groeit.*" Ook deze vorm van samenwerking kent geen aparte juridisch entiteit. Dit netwerk kan groeien, zowel qua aantal taken waarop wordt samengewerkt als qua aantal gemeenten binnen D6 dat bij verschillende taken meedoet.

De zes gemeenteraden hebben afgesproken om in de begroting dezelfde zes spelregels op te nemen over:
- informatievoorziening,
- het afleggen van verantwoording,
- integrale sturing (waarbij één bepaalde gemeente per samenwerkingsverband de leiding neemt),
- jaarlijkse richtlijnen van de zes gemeenten aan het samenwerkingsverband,
- tijdige behandeling van de begroting van het samenwerkingsverband, en
- een verplicht vierjaarlijks beleidsplan van het samenwerkingsverband.

Etten-Leur is niet de enige gemeente met een gemeenteraad die zich betrokken opstelt. In tal van gemeenten is een proces op gang gekomen waarbij gemeenteraden, ondersteund door griffies, de horizon verbreden als het gaat om regionale samenwerking. Op veel plaatsen is een strategie uitgedacht door het gemeentebestuur met daarin uitgangspunten, doelstellingen, motieven, kansen, belangen. Zo oriënteert Twente zich op vernieuwde samenwerking in de post-Wgrplus fase die kan rekenen op draagvlak bij de veertien gemeenteraden (2014), heeft de gemeente Renkum een besturingsfilosofie vastgesteld hoe om te gaan met intergemeentelijke samenwerking (2014) en heeft Hof van Twente een strategiekaart geïntroduceerd over hoe wordt omgegaan met samenwerkingsverbanden en de invulling van de rol van de gemeenteraad daarbij (2015).

In lijn met deze voorbeelden adviseert de Raad dat de houding van gemeenteraden ten opzichte van samenwerking verandert van statisch naar dynamisch. Van een houding waarbij gemeenteraden budgetten bepalen en doelstellingen formuleren en samenwerkingsverbanden uitvoeren en verantwoorden, naar een houding waarbij gemeenteraden samen zich zelfbewust opstellen om gezamenlijk regionale publieke problemen op te lossen. Van een relatie met een statische kwaliteit (organisatiestructuren, uitvoeren, beheersen, verantwoorden), naar een relatie met een dynamische kwaliteit (anticiperen, leren, gezamenlijk evalueren, ontwikkelen, aanpassen).

Statische gemeenteraden zetten formele instrumenten in zoals het budgetrecht, het indienen van moties en het vragenrecht. Dynamische gemeenteraden zoeken de verbinding met andere gemeenteraden en spreken spelregels af over informatievoorziening en verantwoording. Statische gemeenteraden hebben geen goed zicht op de doelen van de samenwerking, stellen zich afhankelijk op, accepteren afwachtend de diensten van de samenwerking en zijn afhoudend ten opzichte van de samenwerking. Dynamische gemeenteraden zetten samenwerking zelfverzekerd in als strategie om bovengemeentelijke doeleinden te bereiken en sturen de samenwerking zelfbewust en actief aan.

Griffie(r)s spelen een belangrijke rol

De griffier kan van grote toegevoegde waarde zijn in het proces rond regionale samenwerking. De griffier vervult een aantal functies, zoals de functie van adviseur van de gemeenteraad over besluitvorming, de functie van procedurebewaker en de functie van organisator van netwerken, platformen en burgerparticipatie. Het is dan bijvoorbeeld de rol van de griffier om de gemeenteraad nadrukkelijk te wijzen op de gevolgen van samenwerking, zoals de te kiezen juridische vorm of de delegatie van bevoegdheden aan een samenwerkingsverband. Naar de mening van de Raad zit de grootste toegevoegde waarde van de griffier in zijn rol als *procesadviseur*. Het gaat om het bevorderen van een transparante, open cultuur. De werklast voor de gemeenteraad kan bijvoorbeeld worden beperkt als tussen gemeenteraden het kritisch volgen van samenwerkingsverbanden wordt verdeeld en de ervaringen tussen gemeenteraden worden gedeeld. Datzelfde geldt voor de aanwending van de energie van de eigen gemeenteraad. Ook daar hoeft niet elk lid afzonderlijk naar elk samenwerkingsverband te kijken, maar zou met de aanwijzing van een rapporteur per samenwerkingsverband al veel gewonnen zijn. Het gaat hier om de rol van de griffier bij de strategische positiebepaling van de gemeenteraad, de bestuurscultuur van de gemeenteraad en de

samenwerking met de collega-gemeenteraden. De investering in die rol betaalt zich uit in een goed geïnformeerde gemeenteraad die zelfbewust en goed beslagen ten ijs komt bij het stellen van kaders voor en het controleren van samenwerkingen.

Colleges van B&W en besturen van samenwerkingsverbanden stellen gemeenteraden in staat een objectief oordeel te vormen over samenwerking
Doordat met name leden van het college van B&W zitting hebben in het bestuur van het samenwerkingsverband, en doordat het zwaartepunt van de besluitvorming binnen de colleges van B&W ligt, is er extra aandacht nodig voor goede informatievoorziening aan de raden van de deelnemende gemeenten. De Gemeentewet regelt dat het college van B&W de gemeenteraad actief informeert, opdat deze zijn kaderstellende en controlerende rol waar kan maken, door alle informatie te verschaffen die de gemeenteraad voor de uitoefening van zijn taken nodig heeft. Het college moet openheid van zaken geven, zodat de gemeenteraad zijn werk goed kan doen. Dit betekent dat het college de afweging moet maken wat voor de gemeenteraad interessante en noodzakelijke informatie is. En daarbij niet te schromen een raadsdebat uit te lokken over onderwerpen, die hen in het samenwerkingsverband sterk bezig houden.

In de praktijk komt er nogal veel verschil voor in de wijze waarop colleges hiermee omgaan. De algemene teneur onder gemeenteraadsleden is dat de informatie gebrekkig is. Gebrekkige informatievoorziening wil overigens nog niet zeggen dat in regionaal verband sprake is van een gebrekkige uitvoering. Maar ze zorgt wel voor onzekerheid en onduidelijkheid en kan zo object van politiek gewin worden. En een niet goed geïnformeerde gemeenteraad maakt het afleggen van verantwoording door het college aan de gemeenteraad aanmerkelijk ingewikkelder: waar niemand tijdig beschikt over juiste en eenduidige informatie, geldt al snel het gelijk van de vismarkt. Voor het goed functioneren van de raden van de gemeenten die aan samenwerkingsverbanden deelnemen is het van groot belang dat zij tegelijk over dezelfde informatie kunnen beschikken. De andere kant van deze medaille is dat colleges beter in staat zijn verantwoording af te leggen.

Ook samenwerkingsverbanden zelf moeten ervoor zorgen dat gemeenteraden actief geïnformeerd worden over plannen, resultaten en afwijkingen in de uitvoering. En er mag op het vlak van democratische legitimering meer van samenwerkingverbanden worden verwacht. Die concentreren zich meestal geheel op hun taak en beschouwen de gemeenteraden als de plek waar formele besluiten worden genomen, de contributie wordt vastgesteld en de jaarcijfers worden besproken. Maar zij moeten de gemeenteraden juist in positie brengen, dat deze zich betrokken kunnen voelen. Dat vraagt tijd en aandacht van bestuur en staf van samenwerkingsverbanden. De directeur van zo'n samenwerkingsverband moet er een eer in stellen gemeenteraadsleden per gemeente bij te praten, hij of zij moet dus de boer op. Een dagelijks bestuur moet tijd en aandacht besteden aan het 'erbij houden' van de gemeenteraden. Hier is sprake van een typische verschuiving van product naar proces. Dat proces loopt nu veel te veel alleen langs de formeel voorgeschreven verantwoordelijkheden, veel te weinig wordt kritiek opgehaald, echte toelichting gegeven, een maatschappelijk debat aangejaagd. Ook bij de selectie van directeur en medewerkers van regionale

samenwerkingsverbanden moet veel meer rekening worden gehouden met het feit dat het hun taak is democratische legitimiteit (mee) te organiseren. Dat geldt ook voor het bestuur en met name voor de voorzitter. Als die laatste, vaak een burgemeester of wethouder, ook in de gemeenteraden van de andere gemeenten dan de zijne zou komen, zou dat al helpen.

Tussenconclusie
De houding van gemeenteraden ten opzichte van samenwerkingsverbanden moet veranderen van statisch naar dynamisch. Dit vraagt om een andere rolinvulling van gemeenteraden, zelfbewuster en assertiever. Gemeenteraden moeten eigenaar worden van regionale besluitvormingsprocessen. Een belangrijke rol is daarin weggelegd voor griffie(r)s als procesadviseur. Colleges van B&W voorzien gemeenteraden tegelijk van dezelfde informatie en maken samenwerkingsvraagstukken op tijd in de gemeenteraad bespreekbaar. Besturen van samenwerkingsverbanden brengen gemeenteraden meer in positie, zodat deze de samenwerking als hun eigen samenwerking gaan beschouwen.

2.4 De wet zit de democratische legitimiteit van samenwerking niet in de weg

Samenwerking is en blijft een vorm van verlengd lokaal bestuur
Nederland kent een bestuurlijke hoofdstructuur en de nodige hulpstructuren. Verlengd lokaal bestuur is formeel juridisch geregeld in de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). Zolang als de wet bestaat – sinds 1950 – is er discussie over het democratisch gehalte van bestuursorganen die hun grondslag vinden in de Wgr, onlangs in maart 2015 nog weer eens geagendeerd door het (voormalige) Tweede Kamerlid Schouw. Meestal verguisd en nauwelijks geprezen, maar ondanks alle discussie kan het openbaar bestuur in Nederland al 65 jaar niet zonder. Dat zegt wat over de bestendigheid van de Wgr. Alle pleidooien voor een andere organisatie van het openbaar bestuur ten spijt, alle alternatieven die de revue zijn gepasseerd: we doen het ermee. En we moeten wel. Want regionale samenwerkingsverbanden zijn de steunberen voor de gemeenten en provincies. Zij dienen om de hoofdstructuur te versterken en om de druk op de gemeente – decentralisaties, financiële krapte – op te vangen. De wens om te vermijden dat gemeenten bezwijken onder deze druk leidt ertoe dat samenwerking groeit. Dankzij deze steunberen kunnen gemeenten zelfstandig blijven voortbestaan.

Toegegeven: de Wgr is geen makkelijk leesbaar document. Tegelijkertijd: welke wet is dat wel? Heldere wetgeving zou helpen[18], maar een nieuwe wet is niet nodig, aldus de Raad. Want de Raad bespeurt dat onder invloed van de decentralisaties en door de aanpassingen in de Wgr per 1 januari 2015 gemeenteraden de mogelijkheden van de wet beter benutten. Zo schrijft de nieuwe wet maatregelen voor die erop gericht zijn de invloed van de gemeenteraden op samenwerkingsverbanden te versterken. Denk aan het vervroegen van termijnen voor het

18 Zo schreef Els Boers, interimgriffier in de gemeente Haaren, het boek *De Wet gemeenschappelijke regelingen helder uitgelegd, februari 2015.*

aanbieden van de kadernota en jaarrekening aan de gemeenteraad en het toezenden van de vastgestelde begroting aan de gemeenteraad. De Raad ziet dat gemeenteraden actiever sturen op deze mogelijkheden om meer grip te krijgen, Etten-Leur is daarvan een goed voorbeeld. Ook verschijnen er handreikingen over de Wgr voor gemeenteraadsleden[19] en wordt door het ministerie van BZK, de VNG, de Vereniging van Griffiers en de Nederlandse Vereniging van Raadsleden (Raadslid.Nu) volop geïnvesteerd in de rol en keuzes van gemeenteraden bij de invulling van de democratische kaderstelling en controle. Want de wet laat daarvoor voldoende ruimte. Zo kun je als gemeenteraad kiezen voor een toezichthoudende rol op afstand, bijvoorbeeld op operationeel niveau bij ondersteunende werkzaamheden zoals salarisadministratie, juridische zaken of facilitaire zaken. De nadruk ligt dan meer op controleren achteraf. Aan de andere kant van het spectrum neemt de gemeenteraad op het strategische niveau een zeer betrokken rol in bij het formuleren van beleid en strategie. De nadruk ligt bij deze rolinvulling op het stellen van kaders en het vertegenwoordigen van het volk. Je kunt hier ook een schaal aan hangen van bestuurlijke betrokkenheid. Is het voor het bereiken van de doelstellingen belangrijk om dicht op het vuur te zitten? Of is een grotere bestuurlijke afstand wenselijk? Een kleine bestuurlijke afstand betekent meer beleidsinvloed en directere sturingsrelaties. Dit is bijvoorbeeld gewenst als het om een kerntaak van de gemeente gaat en de bestuurlijke risico's hoog zijn. Bij taken die ver afstaan van de publieke taak en een laag risicoprofiel hebben, is een grotere bestuurlijke afstand mogelijk.

Hoe strategischer, hoe meer bestuurlijke aandacht er zou moeten zijn. Hoe meer ook de identiteit van de gemeente in het geding is.

Schema: Schaal van bestuurlijke betrokkenheid op drie niveaus van samenwerking

Naast de Wgr wordt ook de privaatrechtelijke weg gevolgd om samenwerking vorm te geven. Gemeenten kiezen veelal voor een privaatrechtelijke variant vanwege de grotere flexibiliteit die dit zou bieden. Ondanks de voordelen en het feit dat privaatrechtelijke vormen in de praktijk vaak voorkomen, is de Raad geen voorstander van privaatrechtelijk vormgegeven samenwerking. Dit vanwege minder sterke democratische waarborgen en de verminderde rechtswaarborgen voor burger (gang naar de rechter). Zo laat de privaatrechtelijke variant *niet* toe dat er publiekrechtelijke

19 De Greef en Stolk in opdracht van BZK en Vereniging van Griffiers, *Grip op regionale samenwerking. handreiking voor gemeenteraadsleden en griffiers*, april 2015.

bevoegdheden worden overgedragen – dat is een juridisch gegeven – terwijl feitelijk gezien dat in deze variant wel wordt gedaan (en er vervolgens wordt gewezen op de afspraken die privaatrechtelijk zijn gemaakt). Het gegeven dat men gebruik maakt van de privaatrechtelijke weg betekent niet dat men de publiekrechtelijke regels mag doorkruisen.[20] Aldus ligt met de privaatrechtelijke weg uitholling van de Gemeentewet, de Provinciewet en de Algemene wet bestuursrecht voor de hand omdat de publiekrechtelijke waarborgen zoals bepaald in deze wetten niet automatisch van toepassing zijn, wat bij publiekrechtelijke samenwerking wel het geval is.

Experimenteerruimte

Eerder sprak het kabinet uit dat het omvangrijke terrein waarop de decentralisaties in het sociale domein betrekking hebben, bij voorkeur "wordt belegd binnen de democratisch gelegitimeerde, bestuurlijke hoofdstructuur, zodat burgers invloed op het beleid kunnen uitoefenen via raadsverkiezingen."[21] Het kabinet koos toen voor een tweesporenbeleid om de uitvoeringskracht van gemeenten te borgen: gemeenten zouden op korte termijn worden gevraagd onder een aantal voorwaarden congruente samenwerkingsverbanden rond de decentralisaties te vormen, en daarnaast zou de opschaling van gemeenten worden bevorderd.[22] In samenwerking met de VNG werd gestreefd naar niet-vrijblijvende samenwerkingsverbanden waarbij incongruentie en bestuurlijke drukte zoveel mogelijk wordt voorkomen.[23] Gemeenten werden opgeroepen om met omliggende gemeenten in gesprek te gaan en om vóór 31 mei 2013 met voorstellen voor (nieuwe) vormen van samenwerking in het sociale domein te komen. Uit de inventarisatie van de VNG bleek vervolgens dat alle gemeenten per 31 mei 2013 de intentie hebben uitgesproken onderdeel uit te gaan maken of al onderdeel vormen van een samenwerkingsverband met het oog op de decentralisaties jeugdzorg, nieuwe Wmo en participatie. In de meeste gevallen is er daarbij sprake van overlap tussen de samenwerkingsverbanden voor de verschillende domeinen (congruentie).[24]

Nu de transitie in het sociale domein nog loopt, is het nog te vroeg om een oordeel te geven over het functioneren van de samenwerkingsverbanden. Maar het is voor de Raad al wel duidelijk dat gemeenteraden de ruimte zoeken om op eigen wijze invulling te geven aan samenwerking.
De nieuw gevormde samenwerkingsverbanden zijn niet over één kam te scheren. Wie denkt dat samenwerking uniform is te structureren heeft geen oog voor de praktische realiteit. Blauwdrukken voor verplichte vormen van samenwerking maken inbreuk op de identiteit van gemeenten.

---

20 In het Burgerlijk Wetboek staat een schakelbepaling (3:14 BW) waarin dit is opgenomen. Letterlijk staat hierin: "*Een bevoegdheid die iemand krachtens het burgerlijk recht toekomt, mag niet worden uitgeoefend in strijd met geschreven of ongeschreven regels van publiekrecht*".

21 Tweede Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 33 400 VII, nr. 59, p. 2.

22 Idem, p. 3.

23 Brief van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 15 maart 2013 aan de colleges van B&W, bijlage bij Tweede Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 28 750, nr. 52.

24 Tweede Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 33 400 VII, nr. 81.

De Wgr biedt het formeel juridische kader van lichte en zware varianten om samenwerking vorm te geven. Maar veel belangrijker dan wettelijke regels is het onderlinge vertrouwen bij samenwerking. Wettelijke *procedure*afspraken bieden het juridische fundament voor samenwerking. Niet-wettelijke *proces*afspraken bieden het fundament voor vertrouwen in samenwerking. Om daaraan vorm te geven moet ruimte zijn voor gemeenten om te experimenteren met processen zoals het gezamenlijk optrekken van gemeenteraden.

In de Agenda Lokale Democratie[25] kondigde de minister van BZK ruimte aan voor experimenten voor het geval regelgeving onvoldoende ruimte biedt voor innovatieve werkwijzen en waar knelpunten worden ervaren tussen wet- en regelgeving enerzijds, en de uitvoeringspraktijk anderzijds. De Raad adviseert om de experimenteerruimte te benutten om maatwerk in samenwerking tot stand te brengen. Want waar niemand bij gemeenten op zit te wachten is een structuurdiscussie over regionale samenwerking. Het perspectief op de langere termijn is volgens de Raad dat gemeenten eerst zelf hun weg vinden in werkwijzen bij het samenwerken. BZK volgt deze ontwikkelingen en bekijkt op termijn of de Wgr aanpassing behoeft aan de praktijk.

Rolvastheid en rolverantwoordelijkheid zijn nodig
Gemeenten en gemeenteraden hebben de tijd nodig om hun relaties en de verhoudingen met samenwerkingsverbanden te laten werken. De Raad acht het van belang dat daarbij alle partijen hun eigen rol vasthouden en niet in het domein van andere partijen gaan opereren (rolverantwoordelijkheid). De rolvastheid zit er onder meer ook in om eerlijk te zijn als gemeenteraad en college van B&W naar burgers en naar elkaar: indien een bevoegdheid is overgedragen of besluiten aan anderen worden overgelaten, dan heb je de gevolgen daarvan te accepteren. Wil je dat niet, dan moet je ook vooraf als gemeentebestuur een voorbehoud maken. Rolverantwoordelijkheid is ook dat het Rijk afstand bewaart en geen nieuwe (verplichte) samenwerking oplegt, tenzij een uitdrukkelijke uitzondering daartoe noopt.

De provincie is samenwerkingspartner van de verschillende regio's en kan op die manier stimulerend werken. De provincie hoedt in algemene zin voor de kwaliteit van bestuur in de regio en ziet nader toe op de financiën van samenwerkingsverbanden. Vanuit de rol als bewaker van de kwaliteit van het openbaar bestuur zou de provincie bijzondere aandacht voor de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden moeten hebben.

<u>Kwaliteit openbaar bestuur</u>
De Raad ziet voor de provincie onder meer de volgende rol weggelegd:
- De provincie stimuleert dat samenwerkingsverbanden aansluiten bij de maatschappelijke opgaven.

25 Brief van 5 januari 2015, Tweede Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 34 000 VII, nr. 36 met bijlage *Vitale lokale democratie: Richting en ruimte voor verandering*, p. 6-7.

- De provincie voorkomt dat er bestuurlijke 'muurbloempjes' overblijven.
- Soms kan een (tijdelijke) financiële prikkel nodig zijn om samenwerking te bevorderen.

Formeel wettelijk is er weinig geregeld op het vlak van de kwaliteitsrol van de provincie. Dat neemt niet weg dat de provincie informeel de dialoog kan aangaan met gemeenten en regionale samenwerkingsverbanden voor een goed openbaar bestuur bij samenwerking.

Financieel toezicht

De primaire doelstelling van het provinciaal financieel toezicht is het voorkómen dat een gemeente een structureel tekort op de begroting heeft en als gevolg daarvan een beroep moet doen op aanvullende uitkering uit het gemeentefonds. Bij het toezicht gaat het erom tijdig financiële problemen te onderkennen en gemeenten te stimuleren maatregelen te nemen om ontsporing tegen te gaan.

Met de decentralisaties jeugdzorg (circa 3,65 miljard euro), AWBZ (circa 3,9 miljard euro) en het participatiebudget (circa 2,9 miljard euro) is in 2015 een budget van nagenoeg 10,5 miljard euro gemoeid. De totale omvang van de ingeboekte bezuinigingen loopt op tot ongeveer 2,4 miljard euro in 2017.[26] Kortom: gemeenten krijgen meer geld om te begroten, maar minder budget om de gedecentraliseerde taken uit te voeren. Daaraan kleven financiële (en maatschappelijke) risico's waarvan we nu nog niet goed kunnen inschatten hoe groot deze zijn. Maar dat ze er zijn is zeker en dat rechtvaardigt dat van de toezichthouder op de financiën van de gemeente, te weten de provincie, mag worden verwacht dat hij gemeenten wijst op de mogelijke risico's en het belang van een realistisch toekomstbeeld. Dit betekent dat provincies er op letten of de verplichtingen van de samenwerkingsverbanden waar de gemeente aan deelneemt door de gemeenten in hun begrotingen zijn vertaald. Uitgaven aan het samenwerkingsverband gelden voor gemeenten immers als verplichte uitgaven. Een gemeente kan in financiële problemen komen omdat de verplichting om bij te dragen aan de (verliezen) van het samenwerkingsverband te zwaar drukken.

Dat de provincie toezicht op de gemeentelijke financiën houdt, is algemeen bekend. Dat de provincie ook de taak heeft om financieel toezicht op gemeenschappelijke regelingen te houden is minder algemeen bekend. In de praktijk leidt dit bij de meeste provincies een slapend bestaan. Voor dit toezicht gelden in principe dezelfde regels als voor het toezicht op de gemeenten. Begrijpelijkerwijs lag tot nu toe de prioriteit van het provinciaal financieel toezicht bij gemeenten. Maar gezien de omvang van de middelen en de daarmee gepaard gaande risico's die op regionaal niveau aan de taken voor de uitvoering van de decentralisaties worden besteed, is de Raad er een voorstander van dat het financieel toezicht van de provincie op samenwerkingsverbanden meer aandacht krijgt.[27]

---

26 G.A. van Nijendaal, *Drie decentralisaties in het sociale domein*, in: Jaarboek overheidsfinanciën 2014, p. 88.

27 Vergelijk Randstedelijke Rekenkamer, *Financieel toezicht gemeenschappelijke regelingen*, 21 september 2015.

Daarnaast pleit de Raad voor een ruime opvatting van het provinciaal toezicht door dit in dienst te stellen van het horizontaal toezicht door de gemeenteraad.[28]

Samenwerkingsverbanden zelf werken aan legitimiteit
We hebben gezien dat samenwerkingsverbanden verschillend zijn in structuur, organisatie, juridische grondslag en de mate van afstand tot de gekozen volksvertegenwoordiging. Hoe verschillend ook, één ding hebben alle samenwerkingsverbanden met elkaar gemeen en dat is dat zij alle werkzaam zijn in de publieke dienstverlening.

Dienstverlening door overheden aan burgers, bedrijven en instellingen staat continu onder invloed van klantgedrag en staat garant voor politieke aandacht. Vraag het maar aan de Sociale verzekeringsbank: jarenlang geprezen voor goede publieke dienstverlening, maar alle krediet zó verspeeld door de problemen bij de uitbetaling van persoonsgebonden budgetten begin 2015. De klant eist van de overheid dienstverlening die voldoet aan de kernbegrippen snel, toegankelijk, goed en goedkoop en verwacht een vriendelijke bejegening. Krijgt-ie dat niet, dan is in het huidige mediatijdperk de weg naar de politiek snel gevonden en volgen Kamervragen vanzelf. Legitimering in de horizontale samenleving.

Samenwerkingsverbanden kunnen zelf legitimiteit in de horizontale samenleving verdienen door zichtbaarheid, openheid en het betrekken van verwachtingen van de samenleving. Transparantie, participatie en verantwoording maken deel uit van de intrinsieke waarde als publieke dienstverlener. De Raad adviseert dat samenwerkingsverbanden het handelingskader van het Handvest Publiek Verantwoorden[29] adopteren. Het handvest gaat uit van de volgende principes. Publieke dienstverleners opereren in een complexe en dynamische omgeving op het snijvlak van bestuur en samenleving. De taakuitoefening van samenwerkingsverbanden maakt hen actoren in de horizontale maatschappij. Wie daarin goed wil functioneren, moet investeren in de kwaliteit van de verbindingen met de samenleving. Niet omdat wet of voorschrift daarom vraagt, maar omdat de maatschappelijke positie van samenwerkingsverbanden dat eist. Dat houdt in dat samenwerkingsverbanden betrouwbaar en responsief zijn tegenover hun opdrachtgevers, het openbaar bestuur. En tegenover het publiek. Maak die relaties zichtbaar en handel naar de normen en waarden van de maatschappelijke omgeving.

Bij de financieringsarrangementen van regionale samenwerking is het adagium: betalen volgt bepalen
Bij democratische legitimiteit is de zeggenschap over hoe het geld van de gemeente aangewend wordt, van cruciaal belang. Als anderen kunnen winkelen met je eigen portemonnee, zal het snel

28 Conform de herziening van het interbestuurlijk toezicht is de eerste lijn die van horizontale verantwoording. De gemeenteraad houdt in algemene zin toezicht door beoordelen van de verantwoording en financiën, de provincie en/of het Rijk houdt hierop tweedelijns toezicht.

29 Zie ook www.publiekverantwoorden.nl.

afgelopen zijn met de solidariteit en samenwerking. Daarom moet het vanaf het begin duidelijk zijn in de samenwerking wie waarvoor betaalt en hoeveel dan. Verder moet degene die bepaalde wensen heeft die boven de afgesproken 'basis' uitgaan, daar in beginsel zelf de financiële consequenties voor dragen. Alleen zo kan de gemeenteraad een goede afweging maken hoe eigen middelen ingezet gaan worden, en voor welk ander beleid dan geen geld is. De integrale afweging tussen verschillende belangen kan alleen in de gemeente, niet in de (sectoraal georganiseerde) regio.

Voor het maken van integrale afwegingen is het essentieel dat de gemeenteraad periodiek het overzicht heeft over de verschillende samenwerkingen en de sturingsmogelijkheden die daarbij passen. Het is daarvoor belangrijk dat een gemeente haar beleidshuis op orde heeft: een overzicht van het gemeentelijk beleid, wat de verbanden met elkaar zijn, hoe de geldstromen lopen, in hoeverre het beleid verplicht is en waar de 'knoppen' zitten om aan te draaien. Een gemeente weet dan op elk beleidsterrein wat zij wil bereiken en haar eigen belang te verwoorden.

Op veel terreinen waar gemeenten vrijwillig samenwerken gaat het om bedrijfsmatige activiteiten op operationeel niveau. Denk aan belastinginning, vuilverwerking, shared services personeelsbeleid, uitvoering sociale dienst en dergelijke. Deze zijn beleidsmatig en financieel minder kwetsbaar dan de tactische en strategische samenwerking. De Raad constateert dat er vele verschillende samenwerkingen zijn, met verschillende mate van vrijblijvendheid, verwevenheid, verdeling van zeggenschap en financiering. Voor elk type geldt dat het verband tussen bepalen en betalen er anders uitziet. Om het adagium 'betalen volgt bepalen' concreet te maken, geeft de Raad de volgende voorbeelden.

<u>Veiligheidsregio's: volledige bekostiging door het Rijk is aan de orde</u>
Dit is het klassieke voorbeeld, waar de Raad voor het openbaar bestuur samen met de Raad voor de financiële verhoudingen een aantal adviezen over heeft uitgebracht.[30] Wat blijkt? Gemeenten betalen het grootste deel (bijna 90%), maar de veiligheidsregio's en Rijk bepalen de besteding (ook voor bijna 90%). Omdat niet duidelijk is wat gemeentelijke en strikt regionale taken zijn – die laatste vaak verplicht door het Rijk –, werkt deze ongelijke balans tussen bepalen en betalen storend.
Het Rijk heeft veel sturingsmogelijkheden om te bepalen hoe het budget van de veiligheidsregio's wordt besteed. Verder zijn de regionale wensen en eisen steeds zwaarder gaan wegen ten opzichte van de strikt gemeentelijke taken en verantwoordelijkheden. De Raden hebben er al eerder op gewezen dat er zo de facto sprake is van een nieuwe bestuurslaag, maar bepalen en betalen zijn uit evenwicht. Daarom is volgens de Raden volledige financiering door het Rijk van de veiligheidsregio's het meest aangewezen.

30 Rob, *Advies Wetsvoorstel veiligheidsregio's*, 17 december 2007; Rfv, *Advies financiële gevolgen Wet veiligheidsregio's*. 15 april 2010; Rfv, *Advies bekostigingswijze veiligheidsregio*, 31 oktober 2006, Rfv, *advies Groot onderhoud gemeentefonds*, 1 mei 2015.

Werk

Voor de Werkpleinen, sociale werkvoorziening en nu de arbeidsmarktregio's werken gemeenten samen (in een aantal gevallen verplicht). Schaalvoordelen zijn daarvoor een belangrijke aanleiding. In deze samenwerkingen werden kleine gemeenten nogal eens weggedrukt door de centrumgemeente: zij bepaalde grotendeels de inrichting en mate van dienstverlening van de samenwerking. Als gevolg van de decentralisatie worden gemeenten echter weer veel meer zelf verantwoordelijk en werken bijvoorbeeld de tekorten op het SW-bedrijf rechtstreeks door op de gemeentebegrotingen. Gemeenten worden nu nadrukkelijker zelf verantwoordelijk voor de wijze waarop zij werk en participatie vormgeven (denk aan het verband tussen beschut werken en dagbesteding). De Raad voor het openbaar bestuur zal samen met de Raad voor de financiële verhoudingen blijven volgen hoe dit verband tussen bepalen en betalen zich vertaalt, en wat de invoering van arbeidsmarktregio's betekent voor het stelsel van financiële verhoudingen.

Centrumgemeenten

Voor Beschermd Wonen is een curieuze constructie gekozen: alle gemeenten zijn verantwoordelijk voor deze voorziening, maar de middelen worden exclusief toegekend aan ruim 30 centrumgemeenten; dit geld mag van de wetgever echter niet beschouwd worden als 'van de centrumgemeente'. Dit is dus in feite een spiegelbeeld van de veiligheidsregio's: alle gemeenten mogen bepalen, maar het budget voor de regio wordt aan de centrumgemeente in de regio uitgekeerd. Omdat het om een veld gaat met veel kwetsbare mensen en met grote tekorten op het budget voor sommige regio's, zijn zo de ideale voorwaarden voor politiek dynamiet geschapen. De voorwaarden voor een goede regionale samenwerking in onderling vertrouwen zijn dus a priori al niet aanwezig. De centrumgemeente loopt het risico bij financiële tekorten en niet de regio. Ook bij de Maatschappelijke opvang en de Vrouwenopvang ontvangen de centrumgemeenten het budget op basis van regionale criteria. Ook hier geldt dat de centrumgemeente bij tekorten vaak als enige uit eigen middelen bijdraagt aan de regionale voorziening. Een ander voorbeeld van de centrumgemeenteconstructie bestaat bij krimpregio's. Binnen krimpregio's ontvangt ook de centrumgemeente het budget voor een regionale aanpak van de krimpproblematiek. Gemeenten moeten wel onderling tot overeenstemming zien te komen.

De voorbeelden overziend pleit de Raad ervoor dat bepalen en betalen zoveel als mogelijk hand in hand moeten gaan. Want wanneer gemeenten wel betalen maar geen of beperkt zeggenschap hebben over de besteding van de middelen, dan wordt de legitimiteit van de samenwerking aangetast.

Uit bovenstaande korte verkenning blijkt dat het bestuurlijk uitgangspunt 'betalen volgt bepalen' niet meer voor alle typen samenwerkingsverbanden tussen gemeenten opgaat. We constateren dat de financiële verhoudingen de bestuurlijke verhoudingen bij regionale samenwerking niet altijd volgen, terwijl dit in theorie wel een belangrijk uitgangspunt is. Voor de Raad voor de financiële verhoudingen is dit aanleiding om de financiering van regionale samenwerking in zijn algemeenheid te onderzoeken. De aard en financiële omvang van taken die gemeenten in samenwerking met

elkaar zullen uitvoeren, neemt met de decentralisaties alleen maar toe. De Raad voor de financiële verhoudingen wil op basis hiervan aanbevelingen formuleren om de financiële verhoudingen weer aan te laten sluiten bij de bestuurlijke werkelijkheid.

Tussenconclusie
Samenwerking is en blijft een vorm van verlengd lokaal bestuur, dankzij samenwerkingsverbanden kunnen gemeenten zelfstandig blijven voortbestaan. De Wgr biedt voldoende ruimte voor een krachtige invulling van de legitimerende rol van gemeenteraden en hoeft dus niet op de schop of te worden afgeschaft. Niet-wettelijke *proces*afspraken bieden het fundament voor vertrouwen in samenwerking. Om daaraan vorm te geven moet ruimte zijn voor gemeenten om te experimenteren met processen. Daarbij is het van belang dat de bestuurslagen rolvast zijn. Gemeenten krijgen de tijd en ruimte de nieuwe verhoudingen met de regio te bestendigen, de provincie stimuleert omwille van het belang van kwaliteit van het openbaar bestuur en houdt bestuurlijk en financieel toezicht, het Rijk bewaart afstand en legt geen nieuwe (verplichte) samenwerking op. Samenwerkingsverbanden zelf werken aan legitimiteit door zichtbaarheid, openheid en het betrekken van verwachtingen van de samenleving.

De financiering van regionale samenwerking volgt de belangenafweging van de gemeenteraad: wie bepaalt, betaalt. Bij door het Rijk opgelegde taken voor regionale voorzieningen aan centrumgemeenten draagt de centrumgemeente vaak ook de financiële risico's, en niet de regiogemeenten.

3. Aanbevelingen: aandacht voor de wisselwerking vergroot de democratische legitimiteit van samenwerking

Gemeenteraden ervaren een afstand tot regionale samenwerkingsverbanden. Terecht of niet, het gevoel dat ze zich pas mogen uitspreken als de regionale besluitvorming al is voortgeschreden, heeft een remmende invloed op samenwerking. De afstand van gemeenteraden tot de regionale besluitvorming wringt des te meer nu er op regionaal niveau over belangrijke strategische vraagstukken wordt beslist en politiek gevoelige taken op het gebied van sociaal beleid op regionaal niveau worden uitgevoerd.

Kernaanbeveling

Met meer aandacht van gemeenteraden voor een betere wisselwerking tussen gemeenteraden en bovengemeentelijke samenwerking wordt de democratische legitimiteit versterkt.

De Raad werkt de kernaanbeveling uit in de richting van de verschillende actoren binnen het openbaar bestuur die van doen hebben met het vraagstuk van democratische legitimiteit van samenwerken: gemeenteraden, raadsgriffiers, colleges van B&W, besturen van samenwerkingsverbanden, de provincie, de minister van BZK, regering en parlement

1. Gemeenteraden

a) **Geef aandacht aan het vertalen van vragen en problemen van de samenleving in bestuurlijke oplossingen.**
Gemeenteraden ontwikkelen schakelkracht, het vermogen om lokale belangen én regionale belangen te behartigen.

Hoe dan?
Weet wat er speelt. De gemeenteraad als vertaalbureau. Gemeenteraden vervullen hun rol als vertegenwoordiger van de samenleving door wat leeft in de buurt, de wijk, de gemeente te vertalen naar het bestuur van de gemeente en in regionaal verband. Zo geef je richting aan de vragen en problemen die in de samenleving spelen, zo stuur je een college en een regionaal samenwerkingsverband aan.

b) Verdeel de aandacht goed en bepaal de strategische positie.
Gemeenteraden sturen actief op beleidskeuzes die regionaal spelen en wachten niet (meer) af tot colleges

gemeenteraden informeren over de ontwikkelingen die bij samenwerking spelen. Samen met de andere deelnemers aan samenwerkingsverbanden nemen gemeenteraden ten aanzien van regionale samenwerking een houding aan van anticiperen, leren, gezamenlijk evalueren, ontwikkelen en waar nodig aanpassen.

Hoe dan?
Gemeenteraden stellen zich actief op en laten keuzes over samenwerking niet als noodlot over zich heen komen. Inventariseer waar op regionaal niveau de politieke component zwaar weegt. Ga deze confrontatie niet uit de weg! Benoem de politieke risico's van samenwerking, omdat er tussen deelnemende gemeenten beleidsmatige verschillen van inzicht zijn, omdat er grote financiële belangen spelen of omdat het in het verleden mis is gegaan. Anticipeer daarop en prioriteer de samenwerkingsverbanden waarvan de politiek vindt dat de maatschappelijke belangen het grootst zijn. Richt daar de aandacht op van de gemeenteraad. Zorg ervoor dat de informatie over de beleidsmatige verschillen, financiële belangen of missers en incidenten op peil is. Organiseer desnoods zelf als deelnemende gemeenteraden de informatiepositie door gezamenlijke informatiesessies te beleggen, door besturen van samenwerkingsverbanden uit te nodigen om toelichting te geven over wat ze doen en hoe ze het doen, of door rekenkamers te vragen onderzoek te doen naar de resultaten van beleid. Spreek een agenda af waarin deze opbrengsten worden gegoten in politieke besluitvorming. Zorg daarbij voor ondersteuning door de raadsgriffier (zie ook hierna).

Sommige samenwerkingsverbanden zijn niet politiek gevoelig, presteren redelijk tot goed en zijn gezien de financiële omvang van minder groot belang. Deelnemers kunnen onderling afspreken om de aandacht voor deze samenwerkingsverbanden te verdelen, bijvoorbeeld door overeen te komen dat één van de deelnemende gemeenteraden het laaggeprofileerde samenwerkingsverband in de gaten houdt. Pas als er een probleem is dat grotere politieke aandacht vraagt kan worden 'opgeschaald' naar de andere gemeenteraden.[31]

c) Heb aandacht voor de regels van het spel.
Gemeenteraden spreken met elkaar in regionaal verband spelregels af over informatievoorziening en vergaderagenda's van alle gemeenteraden en het regiobestuur, zodanig dat de deelnemende gemeenteraden op hetzelfde moment over dezelfde informatie beschikken.

Hoe dan?
Stem de lokale vergadersystematiek van de deelnemende gemeenteraden in het regionale samenwerkingsverband op elkaar af, bijvoorbeeld door een regionale agendacommissie en een regionale termijnagenda in te stellen, die ervoor zorgen dat regionale beslisstukken op het juiste moment in de juiste vorm bij gemeenten terecht komen.

31 Zie ook de suggestie van Rob de Greef in Gemeente.Nu, 25 september 2015: http://www.gemeente.nu/Bestuurszaken/Opinie/2015/9/Samenwerking-wordt-raadsleden-teveel-2693333W/

d) **Heb aandacht voor de vorm.**
Gemeenteraden kiezen voor de juiste juridische vorm voor het samenwerkingsverband.

Hoe dan?
Samenwerken doen gemeenten vanuit een bepaald belang en met een bepaald doel voor ogen en daarbij is het zoeken naar de juiste vorm. Gemeenten kiezen soms voor een privaatrechtelijke variant, vanwege de grotere flexibiliteit die dit zou bieden. Bij het aangaan van samenwerkingsverbanden kiezen gemeenteraden voor publiekrechtelijke samenwerking boven privaatrechtelijke samenwerkingsverbanden, omdat de democratische legitimiteit beter is verzekerd langs de publiekrechtelijke weg van de Wgr. Binnen de Wgr zijn verschillende opties mogelijk om de samenwerking vorm te geven, beschouw ze als een soort 'huwelijkse voorwaarden'. Met afspraken over stemverhoudingen en kosten. En over het beëindigen van het huwelijk, het uittreden uit de gemeenschappelijke regeling. Maak die afspraken, anders is samenwerking als *Hotel California*: je kunt uitchecken wanneer je wilt, maar je kunt de regeling niet verlaten![32]

2. Raadsgriffiers

Neem de rol aan van procesadviseur.
Raadsgriffiers treden op als* procesadviseur *door de gemeenteraad te ondersteunen bij de bepaling van zijn strategische positie.

Hoe dan?
Raadsgriffiers bevorderen de bestuurscultuur van de gemeenteraad en de samenwerking met andere gemeenteraden. Samenwerken is vooral ook een kwestie van culturen op elkaar afstemmen. Raadsgriffiers treden op als oliemannetjes, die zorgen voor een klimaat van aanspreekbaarheid en verantwoording en die zorgen voor een transparante, open cultuur. De persoonlijkheid van de raadsgriffier speelt hierin een belangrijke rol. Niet politiek verdacht, goed geïnformeerd, mensenmens, weet de verbinding te leggen tussen oppositie en coalitie en binnen gepolariseerde verhoudingen. Gemeenteraden aanvaarden zo'n type.

Ook zorgen raadsgriffiers ervoor dat het kennisniveau van de gemeenteraad op peil is. Uit het onderzoek van Lisanne de Blok voor dit advies blijkt dat na de gemeenteraadsverkiezingen kennis weglekt. Om dit tegen te gaan organiseren raadsgriffiers binnen een jaar na de verkiezing van de nieuwe gemeenteraad informatiebijeenkomsten over samenwerking.

32 Vrij naar Hotel California van The Eagles (1976): *You can check-out any time you like. But you can never leave!*

3. Colleges van B&W

Wees open en transparant.

Hoe dan?

Colleges stellen gemeenteraden in staat tegelijk over dezelfde informatie te beschikken over het presterend vermogen van regionale samenwerkingsverbanden. Het college legt uit eigen beweging verantwoording af. In het belang van goed bestuur, maar ook uit welbegrepen eigenbelang, want een niet goed geïnformeerde gemeenteraad maakt het afleggen van verantwoording door het college aan de gemeenteraad aanmerkelijk ingewikkelder. Open en transparant doet ook recht aan één van de grootste grieven die uit het onderzoek voor de Raad naar voren is gekomen: dat het besluitvormingsproces en de verantwoordingsstructuur van gemeentelijke taken die op regionaal niveau worden uitgevoerd ondoorzichtig is.

4. Besturen van samenwerkingsverbanden

Wees responsief.

Hoe dan?

Besturen van samenwerkingsverbanden informeren gemeenteraden actief over plannen, resultaten en afwijkingen in de uitvoering. Besturen van samenwerkingsverbanden adopteren het handelingskader van het Handvest Publiek Verantwoorden. Besturen van samenwerkingsverbanden verdienen zelf legitimiteit door zichtbaarheid, openheid en het betrekken van verwachtingen van de samenleving.

Dit heet met een mooi woord responsief. Responsiviteit niet in de zin van 'men vraagt en wij draaien', maar van intelligent (netwerk-)bestuur met open oog en oor voor politieke en maatschappelijke ontwikkelingen, voor politieke en maatschappelijke sensitiviteit, en met een open instelling voor een betekenisvolle dialoog en participatie. Op die manier kan een vruchtbare verbinding tussen het politieke bestuur en samenwerkingsverbanden ontstaan.[33] Wie goed wil functioneren in het bestuur van een samenwerkingsverband moet investeren in de kwaliteit van de verbindingen met de samenleving en het politieke bestuur. Beschouw het als een eer om alle gemeenteraden goed te bedienen. Dat gaat om meer dan de formele besluitvorming alleen; maak gemeenteraden deelgenoot van de afwegingen waarvoor het samenwerkingsverband staat. Organiseer daarover het zinvolle gesprek op een zinvol moment. Op die vaardigheid tot wisselwerking en verbinding mag best worden geselecteerd als een kandidaat-bestuurder zich meldt of een nieuwe directeur wordt gezocht.

33 Zie ook Raad voor het openbaar bestuur, *Sturen en verbinden*, september 2015.

5. Provincie

Wees belangstellend.

Hoe dan?

Provincies hebben oog voor goed openbaar bestuur en breiden het financieel toezicht uit door meer aandacht te geven aan samenwerkingsverbanden. Dit is geen pleidooi voor meer formeel toezicht door de provincie, maar voor de rol als bewaker van de kwaliteit van het openbaar bestuur. Stel jaarlijks een beeld op van de staat van regionale samenwerking in de provincie en voer daarover het gesprek met gemeenten en regio's. Andere meer informele instrumenten, waarmee de provincie – wanneer nodig – invulling kan geven aan haar rol als kwaliteitsbewaker, zijn bijvoorbeeld de bilaterale contacten van de Commissaris van de Koning als portefeuillehouder kwaliteit openbaar bestuur en de ambtsbezoeken vanuit zijn functie als rijksorgaan.

Het provinciaal financieel toezicht dient in dienst te worden gesteld van het horizontaal toezicht door de gemeenteraden. Ga het gesprek aan met het gemeentebestuur en zorg er voor dat toezichtsbrief van Gedeputeerde Staten de nodige aandacht krijgt van de gemeenteraad, bijvoorbeeld door te vragen naar een reactie hoe de toezichtbrief in de gemeenteraad is behandeld

6. Minister van BZK

Wees terughoudend, maar investeer wel in scholing en opleiding.

Hoe dan?

De minister van BZK bevordert in het kabinet dat wetgeving geen nieuwe verplichte vormen van samenwerking in het leven roept, tenzij een uitdrukkelijke uitzondering daartoe noopt. Van bovenaf opgelegde samenwerking wordt doorgaans niet als 'eigen' beschouwd, met alle negatieve gevolgen en gevoelens van dien.

De minister zorgt dat gemeenten tijd en ruimte krijgen om vorm te geven aan samenwerkingsverbanden op regionaal niveau. De minister volgt deze ontwikkelingen en bekijkt op termijn of de Wgr aanpassing behoeft aan de praktijk. En de minister laat herindeling in beginsel over aan gemeenten.

Kennis en kunde over samenwerking is belangrijk. Door in scholing en opleiding van gemeenteraadsleden, griffiers, besturen en directie van samenwerkingsverbanden te investeren maakt de minister duidelijk dat het democratisch gehalte van samenwerking een extra inspanning vereist, waar hij financieel ruimte voor maakt.

De minister zorgt ook voor naleving van het adagium dat financiële verhoudingen de bestuurlijke verhoudingen volgen. Bij door het Rijk verplicht opgelegde regionale taken vindt de toedeling van middelen naar de regio plaats. Daar waar er sprake is van zuiver verlengd lokaal bestuur dient de toedeling van middelen plaats te vinden aan de individuele gemeenten.

7. Regering en parlement

Doordenk de taak en schaal van het openbaar bestuur.

Hoe dan?

De vraag naar de democratische legitimiteit van samenwerkingsbanden in het sociale domein gaat in de kern over de gevolgen van grote decentralisaties voor de hoofdstructuur van het binnenlands bestuur. Daar wordt te weinig over nagedacht. De Raad wil het denken hierover door regering en parlement stimuleren. Vooral omdat normen van de wetgever en praktijken in gemeenten elkaar soms in de weg zitten. Lokaal weet men hier meestal pragmatisch mee om te gaan, maar landelijk worden echte keuzes vaak uit de weg gegaan. Hoe lokaal is lokaal bestuur als een substantieel deel van lokale bevoegdheden (en budgetten) naar regionale samenwerkingsverbanden zijn overgeheveld? Zonder meteen structuurdiscussies te bepleiten is het volgens de Raad wel nodig dat we opnieuw nadenken over de taak en schaal van het lokaal bestuur. Neem daarbij nog eens het advies ter harte dat de Raad eerder uitbracht over deze thematiek[34] en hou daarbij rekening met een terughoudende rol voor de nationale politiek. Want decentraliseren betekent eerst en vooral: loslaten!

De Raad beveelt regering en parlement aan een keer per jaar in de Tweede Kamer een debat te voeren over de Staat van de Lokale en Regionale Democratie, een kabinetsnota over het kabinetsbeleid voor wat betreft lokale en regionale onderwerpen. Dan bespreken het kabinet, de Tweede Kamer én de Nederlandse gemeenten de lokale en regionale agenda voor het lopende jaar.

34 Raad voor het openbaar bestuur, *Het einde van het blauwdruk-denken. Naar een nieuwe inrichting van het openbaar bestuur,* april 2010.

4. Epiloog: democratische legitimiteit, nog één keer

Nog één keer terug naar theoretisch kader van het begrippencomplex ‘democratische legitimiteit van samenwerking’. We zagen al dat verlengd lokaal bestuur niet voldoet en ook niet zal voldoen aan de klassieke eis van algemeen kiesrecht. Enquêtes wijzen erop dat gemeenteraadsleden afstand ervaren tot samenwerkingsverbanden. Daarover adviseert de Raad: kom in beweging, of – om met Van Zanen te spreken – : kom uit het ‘schuttersputje’.

Het eerder aangehaalde onderzoek van Lisanne de Blok laat zien waar voor gemeenteraden winst is te halen op het vraagstuk van democratische legitimiteit bij regionale samenwerking. Gemeenteraden focussen zich op de volgende kenmerken van democratische legitimiteit: representatie, politiek primaat en verantwoording.

Democratische legitimiteit			
Inputlegitimiteit	Throughput-legitimiteit	Output-legitimiteit	Feedback-legitimiteit
Participatie	**Politiek primaat**	Effectiviteit en efficiëntie	**Verantwoording**
Representatie	Controle en kaderstelling	Responsiviteit	Terugkoppeling

De Raad biedt op deze kenmerken de volgende perspectieven:

Representatie
Gemeenteraden zoeken naar de schakelkracht om dat wat er leeft in de buurt, de wijk en de gemeente te vertalen naar het besturen op regionale schaal.

Politiek primaat
Hier ligt de opdracht voor de gemeenteraden om assertief te zijn, om de moeilijke keuzes over samenwerken tenminste deels zelf te maken en niet als noodlot over je heen te laten komen.

Verantwoording
De verantwoordingsstructuur van regionale samenwerking is niet erg transparant. Colleges van B&W en de samenwerkingsverbanden zelf kunnen veel doen aan het inzichtelijk maken van genomen besluiten en de uitvoering daarvan, zodanig dat de aanvaardbaarheid van en het vertrouwen in samenwerking toeneemt.

Nawoord

Bij de voorbereiding van dit advies heeft de Raad voor het openbaar bestuur met tientallen deskundigen en betrokkenen gesproken. U treft een lijst met gesprekspartners aan in bijlage 2. Ook heeft de Raad analyses en ideeën uit dit advies getoetst en besproken op het VNG-congres 2015. De Raad dankt allen, genoemd en ongenoemd, die een bijdrage hebben geleverd aan het denkproces in de Raad. Uiteraard is alleen de Raad zelf verantwoordelijk voor en aanspreekbaar op de tekst van dit advies.

Dit advies is voorbereid door een werkgroep van leden van de Raad. De werkgroep werd voorgezeten door Milo Schoenmaker, burgemeester van Gouda, en bestond verder uit Marcel Boogers, bijzonder hoogleraar Innovatie en Regionaal Bestuur aan de Universiteit Twente en senior adviseur bij BMC, en Remco Nehmelman, hoogleraar Publiek Organisatierecht aan de Universiteit Utrecht. Vanuit de staf werd de werkgroep ondersteund door Michael Mekel. Ook hebben de stafleden Erie Tanja, Bart Leurs en Gerber van Nijendaal met hun deskundigheid aan dit advies bijgedragen. Bijzondere dank gaat uit naar Lisanne de Blok voor haar onderzoek, de Raad heeft er goed gebruik van kunnen maken.

Dr. Kees Breed

Secretaris van de Raad voor het openbaar bestuur

Bijlage 1 | Motie Bergkamp en adviesaanvraag minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Tweede Kamer der Staten-Generaal **2**

Vergaderjaar 2013–2014

33 841 **Regels inzake de gemeentelijke ondersteuning op het gebied van zelfredzaamheid, participatie, beschermd wonen en opvang (Wet maatschappelijke ondersteuning 2015)**

Nr. 134 **MOTIE VAN HET LID BERGKAMP**
Voorgesteld 23 april 2014

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat er door de decentralisaties in het sociaal domein een stapeling van regionale samenwerkingsverbanden dreigt;

voorts constaterende dat zeven van de tien gemeenteraadsleden van mening zijn dat regionale samenwerkingsverbanden een bedreiging vormen voor de lokale democratie;

verzoekt de regering, in overleg te treden met de Raad voor het openbaar bestuur voor het verrichten van onderzoek naar de vraag hoe de democratische legitimiteit van de regionale samenwerkingsverbanden waar gemeenten onderdeel van moeten uitmaken voor de uitvoering van de decentralisaties in het sociaal domein. kan worden gewaarborgd, en de Kamer over de uitkomsten van dat overleg voor het zomerreces te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

Bergkamp

kst-33841-134
ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2014

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Raad voor het Openbaar Bestuur
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
Nederland

Directoraat Generaal Bestuur en Koninkrijksrelaties
Bestuur, Democratie en Financiën

Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
Nederland
www.minbzk.nl

Contactpersoon
Paul Guldemond
paul.guldemond@minbzk.nl

Kenmerk
2014-0000328711

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Datum 27 juni 2014
Betreft Adviesaanvraag democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden

Geachte raad,

Bij motie (Kamerstukken 33 841, nr. 161) heeft de Tweede Kamer de regering verzocht om in overleg te treden met uw raad ten behoeve van het uitvoeren van een onderzoek naar de vraag 'hoe de democratische legitimiteit van de regionale samenwerkingsverbanden waar gemeenten onderdeel van moeten uitmaken voor de uitvoering van de decentralisaties in het sociaal domein kan worden geborgd'. Op basis van ambtelijk contact over dit verzoek van de Kamer, stuur ik u hierbij deze adviesaanvraag, waarmee ik graag invulling geef aan het verzoek van de Kamer.

Achtergrond
De door de Kamer aangenomen motie gaat specifiek in op de democratische legitimiteit bij regionale samenwerkingsverbanden voor de uitvoering van te decentraliseren taken in het sociaal domein. De vragen die de Kamer hierover heeft, komen ook terug in een bredere discussie over de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden. Het belang van samenwerkingsverbanden is voor gemeenten de laatste jaren namelijk toegenomen. Uit cijfers van het CBS blijkt dat gemeenten in 2005 6% van hun begroting uitgaven aan samenwerkingsverbanden. In 2010 was dit gestegen tot bijna 14%. Ook zijn er met enige regelmaat signalen dat raadsleden het moeilijk vinden overzicht te bewaren over en te sturen op de taken die in samenwerkingsverbanden zijn belegd. Mogelijk ingegeven door de spanning tussen de mogelijkheid om via de samenwerking meer kwaliteit te leveren voor de inwoners en tegelijkertijd daarbij een deel van autonomie te verliezen.
Dit alles roept de vraag op wat een verdere toename van het aantal samenwerkingsverbanden (in het sociaal domein) voor effect heeft op het vermogen van gemeenteraden om ten aanzien van de in samenwerkingsverbanden belegde taken, adequaat invulling te geven aan hun rollen. De Kamer zoomt hierbij in op het aspect van democratische legitimiteit bij regionale samenwerking in het sociaal domein en hoe die te borgen. Het vraagstuk speelt echter in meerdere beleidsdomeinen en het wordt ook betrokken in discussies over opschaling en bestuurskracht. In deze adviesaanvraag verzoek ik uw raad dan ook om dit om de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden in het sociale domein in deze bredere context te

beschouwen.

Datum
27 juni 2014

Kenmerk
2014-0000328711

Adviesverzoek
Tegen de hierboven geschetste achtergrond zou ik uw raad willen verzoeken om mij te adviseren over hoe de democratische legitimiteit van regionale samenwerkingsverbanden kan worden geborgd, waarbij u in ieder geval ingaat op de samenwerkingsverbanden in het sociale domein. Verder geef ik u in overweging om in uw advies een overzicht te geven van relevante wetenschappelijke inzichten en ervaringen van bestuurders op dit terrein. Tevens verzoek ik u in uw advies in ieder geval ook stil te staan bij de hieronder geformuleerde vragen over dit onderwerp.

Wat moet worden verstaan onder democratische legitimiteit bij samenwerking?
In de discussies over democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden lijken verschillende definities van het begrip door elkaar te lopen. De formeel-juridische democratische legitimiteit, die bij publiekrechtelijke samenwerking, geborgd is in de Wet gemeenschappelijke regelingen, leidt zelden tot discussie. Wanneer de democratische legitimiteit ter discussie staat, gaat het doorgaans om de vraag of besluiten van samenwerkingsverbanden aansluiten bij de wensen van deelnemende gemeenten en of er draagvlak voor is bij deze gemeenten. Anders gezegd: of de deelnemende gemeenten en hun raden de facto invloed kunnen uitoefenen op de koers van het samenwerkingsverband en of zij zich verantwoordelijk voelen voor de door het verband uitgevoerde taken en hierover reëel verantwoording kunnen afleggen aan hun burgers. Daarbij rijst soms ook de vraag of onderscheid te maken is in hoe dit in de praktijk functioneert en hoe het beleefd wordt door betrokken bestuurders en politici?

Welke factoren beïnvloeden de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden?
Ter verklaring van het vermeende gebrek aan democratische legitimiteit worden verschillende factoren aangedragen, zoals bijvoorbeeld het aantal deelnemende gemeenten, de hoeveelheid samenwerkingsverbanden, het soort taken dat is ondergebracht in een samenwerkingsverband, het al dan niet verplichte karakter van de samenwerking en de mate waarin sprake is van congruentie tussen samenwerkingsverbanden. Is aan te geven welke factoren nu echt van invloed zijn? Kunt u daarbij in het bijzonder ingaan op eventuele verschillen tussen verplichte en vrijwillige samenwerking en tussen congruente en incongruente samenwerking?

Welke aanbevelingen kunnen worden gedaan op basis van het onderzoek?
Zoals hierboven aangegeven, zijn de vragen over democratische legitimiteit bij samenwerkingsverbanden, de aanleiding deze adviesaanvraag. Ik zou u daarom willen vragen welke aanbevelingen u hebt.

De Tweede Kamer heeft in de genoemde motie aangegeven graag in september 2014 geïnformeerd te willen worden over de uitkomsten van het gevraagde overleg tussen regering en uw raad. In dat kader verneem ik graag van u op welke termijn u tot het gevraagde advies zou kunnen komen.

Hoogachtend,
De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

dr. R.H.A. Plasterk

Bijlage 2 | Geraadpleegde personen

Harry van den Bergh	Raadslid PvdA gemeente Amstelveen / Stadsregio Amsterdam
Don Bijl	Burgemeester gemeente Purmerend / Stadsregio Amsterdam
John Bijl	Periclesinstituut
Ank Bijleveld	Commissaris van de Koning provincie Overijssel
Jelte Bloemzaad	BINNO / gemeente Renkum
Lisanne de Blok	Universiteit van Amsterdam
Jenny Boer	Raadslid Algemeen Plaatselijk Belang gemeente Etten-Leur
Arjen van den Broek	Gemeente Etten-Leur
Hans Brokers	Griffier gemeente Oldenzaal
Peter Castenmiller	PBLQ / Zenc
Clemens Cornielje	Commissaris van de Koning provincie Gelderland
Ron Dujardin	Wethouder gemeente Etten-Leur
Michel Eggermont	Raadslid SP gemeente Utrecht
Ankie Erwich	Algemene Rekenkamer
Victor Everhardt	Wethouder gemeente Utrecht
Bart Evers	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Gert Jan Fokkema	Griffier gemeente Meppel
Jan Fraanje	Gemeentesecretaris gemeente Boxtel / Vereniging van Gemeentesecretarissen
Jos Geboers	Gemeente Etten-Leur
Rob de Greef	PROOF Adviseurs / Vrije Universiteit
Paul Guldemond	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Jan van Hal	Wethouder gemeente Etten-Leur
Michiel Herweijer	Radboud Universiteit Nijmegen
Fimke Hijlkema	Griffier gemeente Littenseradiel
Rob Huitema	Griffier gemeente Dinkelland
Paulus Jansen	Wethouder gemeente Utrecht
Jan de Jong	Griffier gemeente Tynaarlo
Arjen Klep	Gemeente Etten-Leur
Joost van der Kolk	Twynstra Gudde
Paul Kouijzer	Gemeente Utrecht
José Manshanden	Gemeente Utrecht
Cees Martens	Gemeente Etten-Leur
Romkje Mathkor-van Bennekom	Raadslid GroenLinks gemeente Zaanstad / Stadsregio Amsterdam
Pablo Meegdes	Raadslid D66 gemeente Haarlemmermeer / Stadsregio Amsterdam

Nicole Mulder	Fractievoorzitter GroenLinks gemeente Haarlemmermeer / Stadsregio Amsterdam
Arjen Oudbier	Griffier gemeente Apeldoorn
Helma Pol	Provincie Overijssel
Angela van der Putten	Gemeente Utrecht
Gerard Ram	Fractievoorzitter VVD gemeente Zaanstad / Stadsregio Amsterdam
Heleen van Rijnbach-de Groot	Burgemeester gemeente Etten-Leur
Sasker de Roos	BINNO
Erik Scholten	Gemeente Utrecht
Wine Schultze	BINNO / gemeente Renkum
Mariette Sedee-Schuitemaker	Fractievoorzitter CDA gemeente Haarlemmermeer / Stadsregio Amsterdam
Barbara Silvis	Gemeentesecretaris gemeente Etten-Leur
Saskia de Smet	Gemeente Etten-Leur
Ad Smits	(Oud-)griffier gemeente Utrecht
Bertine Steenbergen	ABD / Metropoolregio Rotterdam Den Haag
Joep Timmermans	Griffier gemeente Gilze en Rijen
Annemieke Traag	(Oud-)gedeputeerde provincie Gelderland
Mathijs Triou	Stadsregio Amsterdam
Rob Uijterlinde	Unie van Waterschappen
Björn Vaarwerk	Raadslid Ons Etten-Leur gemeente Etten-Leur
Marieke Vennertloo	Algemene Rekenkamer
Bart Vink	Raadslid D66 gemeente Amsterdam / Stadsregio Amsterdam
Jouke Vis	Griffier gemeente Sittard-Geleen
Erik Vissers	Fractievoorzitter D66 gemeente Etten-Leur
Bram van Vliet	Twynstra Gudde
Wim Voeten	Griffier gemeente Etten-Leur
Wijnand de Vries	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Frank Vrolijk	Raadslid VVD gemeente Etten-Leur
Sander van Waveren	Fractievoorzitter CDA gemeente Utrecht
Hans Wierema	Raadslid PvdA gemeente Etten-Leur
Kees Wit	Gemeente Etten-Leur

Bijlage 3 | De Wet gemeenschappelijke regelingen, het vervolg

In het eerste deel van zijn advies over democratische legitimiteit van samenwerking (januari 2015) besteedde de Raad de nodige aandacht aan de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr), de wet die de grondslag biedt voor gemeenten, provincies en waterschappen om samen te werken in publiekrechtelijke constructies.

Een gemeenschappelijke regeling is een publiekrechtelijke overeenkomst tussen bestuursorganen. De gemeenschappelijke regeling is zelf geen rechtsvorm. In de praktijk wordt vaak echter gesproken over de gemeenschappelijke regeling in de betekenis van het gemeenschappelijk openbaar lichaam. Dat is echter niet juist. De gemeenschappelijke regeling is te vergelijken met de statuten bij een privaatrechtelijke rechtspersoon of een privaatrechtelijke overeenkomst. De gemeenschappelijke regeling zelf doet niets, het is een juridisch document.

Vanaf 1 januari 2015 kent de Wgr vijf vormen van samenwerking: met de recente wetswijziging is de bedrijfsvoeringsorganisatie aan de bestaande mogelijkheden toegevoegd.
De samenwerkingsvormen zijn:
- Gemeenschappelijk openbaar lichaam (art. 8 lid 1 Wgr en art. 135 Grondwet)
- Gemeenschappelijk orgaan (art. 8 lid 2 Wgr)
- Centrumconstructie (art. 8 lid 4 Wgr)
- Regeling zonder meer (art. 8 jo. art. 1 Wgr)
- Vanaf 1 januari 2015: de bedrijfsvoeringsorganisatie (art. 8 lid 3 Wgr)

De wet is bovendien aangepast vanwege benodigde (technische) wijzigingen vanwege de invoering van de dualisering, die niet voor de Wgr geldt, en verbetering van de planning- en controlcyclus.

Op 16 maart 2015 heeft het (toenmalige) Tweede Kamerlid Schouw het initiatief genomen tot *Wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen en enige andere wetten in verband met democratisering van de gemeenschappelijke regelingen en overige samenwerkingsverbanden.*[35] Citeertitel: democratisering gemeenschappelijke regelingen. De woordkeuze verraadt dat verlengd lokaal bestuur democratischer moet. De memorie van toelichting schetst dat regionale besluitvorming buiten de hoofdstructuur om plaatsvindt, dat de afstand tot de besluitende bestuurslaag toeneemt, en navenant de democratische legitimering af. Er is geen kiesrecht voor het algemeen bestuur en de volksvertegenwoordigers kunnen maar in beperkte mate de koers bijsturen. En gemeenteraden zouden niet in staat zijn het uitvoerende orgaan van zo'n samenwerkingsverband effectief ter

35 Tweede Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 34 177, nr. 1.

verantwoording te roepen. Schouw vraagt zich af: "*In hoeverre blijkt de samenwerking bestuurbaar en in hoeverre is het een onbeheersbaar moloch?*"[36]

De oplossing wordt gezocht in het versterken van het democratisch primaat van volksvertegenwoordigende organen. Het voorstel bepleit de volgende maatregelen:

- Het afschaffen van de bedrijfsvoeringsorganisatie
- Het beperken van uittreedsommen
- Het democratiseren van de besluitvorming over het instellen en het behoud van een gemeenschappelijke regeling
- Wettelijke waarborgen voor transparantie en inspraak
- Een nieuwe verplichting voor een provincie om de mogelijkheid tot een herindelingsprocedure te onderzoeken wanneer een gemeente in overwegende mate haar begroting aanwendt ten behoeve van gemeenschappelijke regelingen

Ten slotte wordt aandacht besteed aan de bijzondere situatie in Caribisch Nederland.

36 Tweede Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 34 177, nr. 3 p. 2.

Bijlage 4 | Raad voor het openbaar bestuur, briefadvies Democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden, 19 januari 2015

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

De minister van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
De heer dr. R.H.A. Plasterk
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Raad voor het openbaar bestuur

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag

Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.rob-rfv.nl

Contactpersoon
drs. M.M.S. Mekel

T 06-1179 4392
michael.mekel@rob-rfv.nl

Datum 19 januari 2015
Betreft Democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden

Kenmerk
2015-0000015018

Uw kenmerk
2014-0000328711

Geachte heer Plasterk,

Op initiatief van de Tweede Kamer der Staten-Generaal[1] hebt u in uw brief van 27 juni 2014 de Raad voor het openbaar bestuur gevraagd te adviseren over de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden.

Graag biedt de Raad u het eerste deel aan van het gevraagde advies, een probleemverkenning. Hierin verkent de Raad wat wordt verstaan onder democratische legitimiteit van samenwerking, welke factoren de democratische legitimiteit beïnvloeden en welke knelpunten zich daarbij voordoen.

De Raad wil de komende maanden de gesignaleerde knelpunten toetsen aan de bestuurlijke praktijk. In de zomer van 2015 verwacht de Raad met het tweede deel van het advies te komen waarin conclusies en aanbevelingen worden gedaan over de borging van de democratische legitimiteit.

De Tweede Kamer is vandaag op gelijke wijze geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Prof. drs. Jacques Wallage, voorzitter
Raad voor het openbaar bestuur

Dr. Kees Breed, secretaris
Raad voor het openbaar bestuur en
Raad voor de financiële verhoudingen

[1] Tweede Kamer, vergaderjaar 2013–2014, 33 841, nr. 161 (gewijzigde motie).

Datum
19 januari 2015

Kenmerk
2015-0000015018

Ten geleide

Het lokaal bestuur staat bol van ontwikkelingen. In het oog springen de drie decentralisaties in het sociaal domein. Gemeenten kregen er per 1 januari 2015 belangrijke taken bij, bestaande taken zijn uitgebreid en de aard van de taken is anders: rechten zijn ingeruild voor voorzieningen. Het gaat onder andere om zorg voor langdurig zieken of ouderen, jeugdzorg en om hulp bij het vinden van werk. Het lokale niveau wint daarmee als 'eerste overheid' aan belang ten opzichte van het nationale.

Er is meer aan de hand. Niet alleen het takenpakket verandert, ook de omgeving is in beweging. De verhouding tussen overheid, markt en samenleving blijft in beweging. Pleidooien voor, en voorbeelden van burgers die meer verantwoordelijkheid nemen voor de publieke zaak vinden gretig aftrek. Ook groeit het besef dat maatschappelijke vraagstukken te ingewikkeld zijn om alleen aan de overheid over te laten. Dat leidt tot het steeds luider klinkende geluid dat politiek en bestuur de mensen en hun verbanden in staat moeten stellen zelf het heft in handen te nemen. Zij zijn vaak beter dan de overheid in staat om maatschappelijke problematiek op te lossen. Dit speelt niet alleen in het sociale domein. Deze ontwikkeling doet zich ook voor in het onderwijs, de culturele sector, bij wonen en in het fysieke domein. Niet zelden wordt deze tendens van 'vermaatschappelijking' ingegeven door het gegeven dat de financiële rek er bij de (lokale) overheid uit is. Financieel kregen gemeenten de afgelopen jaren veel voor de kiezen. Zo hebben zij miljarden aan verliezen moeten nemen op grondposities[2] en stegen de uitgaven aan bijstandsuitkeringen. Daarnaast is er op de budgetten van de recent gedecentraliseerde taken stevig gekort.

Er zijn meer ontwikkelingen in maatschappij en bestuur die van grote betekenis zijn voor het lokaal bestuur dan de decentralisaties en vermaatschappelijking. Geconstateerd kan worden dat steeds 'het lokale' als sleutel tot de oplossing van veel problemen wordt gezien. Tegelijkertijd wordt de vraag gesteld of het lokaal bestuur wel toegerust is voor alle opgaven. Zo worden gemeenten gelegd langs de lat van bestuurskracht, zijn er zorgen over de kracht van de lokale democratie, en herleeft de discussie over opschaling.

Naast deze probleemverkenning, onderdeel van het advies over de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden, bereidt de Raad voor het openbaar bestuur samen met de Raad voor de financiële verhoudingen een aantal adviezen voor die lokaal bestuur tot onderwerp hebben. Dit betreft de toekomst van de lokale democratie, leerervaringen van decentralisaties, de stad als broedplaats van democratische innovatie en nieuwe profielen en competenties van bestuurders.

In deze probleemverkenning verkent de Raad wat wordt verstaan onder democratische legitimiteit van samenwerking, welke factoren de democratische legitimiteit beïnvloeden en welke knelpunten zich daarbij voordoen. De Raad toetst de komende maanden de gesignaleerde knelpunten aan de bestuurlijke praktijk. In de zomer van 2015 publiceert de Raad met het tweede deel van dit advies, waarin conclusies en aanbevelingen worden gedaan over de borging van de democratische legitimiteit.

[2] Bron: http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/12/20/grondposities-gemeenten-nog-onder-druk.html.

Datum
19 januari 2015

Kenmerk
2015-0000015018

Inleiding

De Tweede Kamer nam op 24 april 2014 de motie[3] van het lid Bergkamp aan over de democratische legitimiteit van regionale samenwerkingsverbanden. In de motie wordt de regering verzocht in overleg te treden met de Raad voor het openbaar bestuur, om onderzoek te verrichten naar de vraag hoe democratische legitimiteit van de regionale samenwerkingsverbanden kan worden geborgd. Gemeenten moeten immers onderdeel daarvan uitmaken voor de uitvoering van de decentralisaties in het sociaal domein. Zorgpunt van de Kamer is dat op lokaal niveau de borging van de democratische legitimiteit van regionale samenwerkingsverbanden onvoldoende is, terwijl belangrijke taken voor de burger door deze samenwerkingsverbanden worden uitgevoerd. Wordt de afstand tot gemeenteraden voor de aansturing niet te groot? Op 27 juni 2014 verzocht de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de Raad advies uit te brengen over de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden.

Eerder sprak het Kabinet uit dat het omvangrijke terrein waarop de decentralisaties in het sociale domein betrekking hebben, bij voorkeur 'wordt belegd binnen de democratisch gelegitimeerde, bestuurlijke hoofdstructuur, zodat burgers invloed op het beleid kunnen uitoefenen via raadsverkiezingen.' [4] Het Kabinet koos voor een tweesporenbeleid om de uitvoeringskracht van gemeenten te borgen: gemeenten werd op korte termijn gevraagd onder een aantal voorwaarden congruente samenwerkingsverbanden rond de decentralisaties te vormen. Daarnaast zou de opschaling van gemeenten worden bevorderd.[5] In samenwerking met de VNG werd gestreefd naar niet-vrijblijvende samenwerkingsverbanden waarbij incongruentie en bestuurlijke drukte zoveel mogelijk wordt voorkomen.[6] Gemeenten werden opgeroepen om vóór 31 mei 2013 met voorstellen voor (nieuwe) vormen van samenwerking in het sociale domein te komen. Uit de inventarisatie van de VNG bleek vervolgens dat alle gemeenten per 31 mei 2013 de intentie uitspraken onderdeel uit te gaan maken van samenwerkingsverbanden in het kader van de decentralisaties jeugdzorg, nieuwe Wmo en participatie. In de meeste gevallen bestaat overlap tussen de samenwerkingsverbanden voor de verschillende domeinen (congruentie).[7]

Adviesverzoek
De minister signaleert in zijn verzoek dat gemeenteraadsleden het moeilijk vinden het overzicht te bewaren over samenwerkingsverbanden en dat zij het lastig vinden te sturen op taken die op afstand worden uitgevoerd. Ook benoemt de minister het spanningsveld tussen meer kwaliteit door samenwerking tegenover verlies van autonomie. Tevens vraagt hij zich af wat het effect is van een groter aantal samenwerkingsverbanden na de decentralisaties, op het vermogen van de gemeenteraad om zijn rol waar te maken. De Raad wordt gevraagd uiteen te zetten wat onder democratische legitimiteit van samenwerking wordt verstaan en welke factoren het vermeende gebrek aan democratische legitimiteit beïnvloeden. De minister vraagt de Raad breder te kijken dan het sociale domein.

Afbakening
In de motie-Bergkamp wordt gesproken over regionale samenwerkingsverbanden in het sociale domein. In zijn adviesvraag wijst de minister erop dat het vraagstuk van democratische legitimiteit van regionale samenwerkingsverbanden speelt in

[3] Tweede Kamer, vergaderjaar 2013–2014, 33 841, nr. 161 (gewijzigde motie), bijlage 1.
[4] Tweede Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 33 400 VII, nr. 59, p. 2.
[5] Idem, p. 3.
[6] Brief van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 15 maart 2013 aan de colleges van B&W, bijlage bij Tweede Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 28 750, nr. 52.
[7] Tweede Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 33 400 VII, nr. 81.

meerdere beleidsdomeinen en het ook een rol speelt in discussies over opschaling en bestuurskracht. De Raad heeft oog voor de bredere context die de minister schetst; naar het oordeel van de Raad zijn de principes van democratische legitimiteit niet per se gebonden zijn aan een bepaald type domein. In het advies zal, voor zover relevant, ook aandacht besteed worden aan andere domeinen. Het accent ligt echter op het sociale domein.

Naast intergemeentelijke en interbestuurlijke samenwerking, vormen van samenwerking die al decennia voorkomen, zoeken gemeenten naar maatschappelijke samenwerking. Met maatschappelijke organisaties en (groepen van) inwoners streeft men naar co-creatie van beleid en uitvoering. Gelet op de focus van de adviesvraag concentreert dit advies zich op samenwerking tussen gemeenten in samenwerkingsverbanden in formele publiekrechtelijke zin.

In deze probleemverkenning en het daaropvolgende advies ligt de nadruk verder op de knelpunten in de bestuurlijke praktijk van het verlengd lokaal bestuur. De Raad bereidt een advies voor over de toekomst van de lokale democratie. Daarbij verdiept hij zich verder in het doordenken van meer principiële aspecten van de lokale democratie en de aanwezigheid van verschillende vormen van democratie op lokaal niveau. Het gaat dan onder meer om de relatie tussen de representatieve democratie, de directe democratie, de participatieve democratie, de deliberatieve democratie en de 'doe-democratie'.

De decentralisaties in het sociale domein gaan gepaard met de overdracht van omvangrijke geldstromen van het Rijk naar gemeenten. De financiële aspecten van samenwerking komen aan de orde voor zover zij van invloed zijn op democratische legitimiteit. Analyse en aanbevelingen komen tot stand in nauwe afstemming met de Raad voor de financiële verhoudingen.

Probleemstelling
Samenwerking tussen gemeenten behoort tot de essentie van het lokaal bestuur en gaat terug tot de Gemeentewet van 1851. De praktijk werd vanaf 1922 in de Grondwet werd erkend. Het democratische gehalte van intergemeentelijke samenwerking is al decennia onderwerp van discussie. Er zijn veel bestuurskundige en juridische beschouwingen aan gewijd en ook de wetgever heeft ermee geworsteld. Met de drie decentralisaties ontstaat er (opnieuw) urgentie om de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden tegen het licht te houden.

Gemeenten deden de afgelopen jaren veel praktijkervaring op met de vraagstukken rond democratische legitimiteit van hun samenwerking. De Raad wil graag gebruik maken van deze ervaringen bij het beantwoorden van de vragen van de minister. Maar voordat de Raad dat doet, brengt hij eerst het speelveld in kaart: wat zijn de bestaande wettelijke kaders voor (publiekrechtelijke) samenwerking? Daar gaat een belangrijke vraag aan vooraf: wat moet worden verstaan onder democratische legitimiteit? Deze probleemverkenning is om die reden in de eerste plaats een ordening van het vraagstuk van de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden, maar ook van de bestuurlijke problematiek die hiermee samenhangt. Deze ordening mondt uit in een inventarisatie van knelpunten die zich voordoen bij samenwerking. De Raad zal in het tweede deel van dit adviestraject deze inzichten toetsen aan de bestuurlijke praktijk, waarna conclusies en aanbevelingen volgen. De aard van de adviesvraag heeft de Raad doen besluiten zich te concentreren op aanbevelingen die concreet toepasbaar zijn in de bestuurlijke praktijk.

Datum
19 januari 2015

Kenmerk
2015-0000015018

De Raad hanteert voor dit adviestraject de volgende probleemstelling:

1. *Wat wordt verstaan onder democratische legitimiteit van samenwerking en welke factoren beïnvloeden de democratische legitimiteit?*
2. *Welke knelpunten doen zich daarbij voor?*
3. *Welke pragmatische handelingsperspectieven kunnen bijdragen aan het borgen van de democratische legitimiteit van regionale samenwerkingsverbanden?*

Beoogde doorwerking
De Raad adviseert weliswaar op initiatief van de Tweede Kamer en op verzoek van de minister van BZK, maar het advies beoogt ook en vooral het lokaal bestuur concrete handelingsperspectieven te bieden. De rol van het Rijk is belangrijk als wetgever en systeemverantwoordelijke, maar het zijn de gemeenten die met samenwerking in regionaal verband uitvoering geven aan de decentralisaties in het sociale domein. De Raad ziet dan ook de besturen van de gemeenten, in het bijzonder de gemeenteraden, als belangrijke adressanten van dit advies.

Leeswijzer
Dit traject valt uiteen in twee delen. Dit *eerste deel* van het adviestraject, de probleemverkenning, bakent de adviesvraag af en ordent de problematiek. Hoofdstuk 1 bevat op hoofdlijnen een verkenning van de begrippen 'regionale samenwerkingsverbanden' en 'democratische legitimiteit'. Een uitgebreidere analyse van deze begrippen inclusief de (wettelijke) kaders voor publiekrechtelijke samenwerking is opgenomen in de toelichting bij dit advies. Het geeft daarmee antwoord op de eerste vraag in het adviesverzoek van de minister en deelvraag 1 van de probleemstelling.
In hoofdstuk 2 identificeert de Raad de knelpunten die hij in deze verkennende fase heeft waargenomen (deelvraag 2 van de probleemstelling).
Hoofdstuk 3 sluit af met een aantal eerste constateringen.

De constateringen en de knelpuntenanalyse vormen het vertrekpunt voor het *tweede deel* van het adviestraject. Dit tweede deel bestaat uit de toetsing van de constateringen en knelpunten aan de bestuurlijke praktijk. Daarna volgen conclusies en aanbevelingen in antwoord op deelvraag 3 van de probleemstelling.

Datum
19 januari 2015

Kenmerk
2015-0000015018

1. Waar hebben we het over?

Regionale samenwerkingsverbanden en democratische legitimiteit lijken eenduidige begrippen, maar zijn dat niet. In dit hoofdstuk wordt op hoofdlijnen verkend wat de Raad onder deze begrippen verstaat. De toelichting bevat een nadere verdieping.

1.1 Regionale samenwerkingsverbanden

Regionale samenwerkingsverbanden staan op afstand van het gemeentebestuur, maar zijn wel onderdeel van dit bestuur: het wordt daarom *verlengd lokaal bestuur* genoemd. Vanuit het perspectief van democratische legitimiteit is bij samenwerking de afstand tussen bestuur en taakuitvoering groter dan in het geval dat een gemeente een bepaalde taak zelf uitvoert, maar kleiner dan bij uitbesteding. Afstand tot het gemeentebestuur impliceert het deels afstaan van zeggenschap en sturing. Er is grote variatie tussen regionale samenwerkingsverbanden, zowel wat de taken als het aantal deelnemers betreft. Dit leidt tot een gevarieerde wijze van aansturing. De mate waarin sprake is van een publiek belang speelt een rol, maar ook welke partijen taken uitvoeren. Volstaat sturing op hoofdlijnen of is meer gedetailleerde bemoeienis gewenst? Wat zijn de wettelijke uitgangspunten voor uitvoering door derden? Hoe is de zeggenschap door de gemeente vorm te geven? In wezen gaat het hierbij om twee fundamentele vragen:

1. Is het gemeentebestuur (burgemeester, college van B&W en gemeenteraad) naar eigen inzicht voldoende in staat om het samenwerkingsverband aan te sturen en daarvoor verantwoording af te leggen?;
2. Zijn burgers in staat om zich over het samenwerkingsverband een oordeel te vormen?

In principe kan een gemeente op elk terrein waarop zij taken uitvoert samenwerken met anderen. Het betreft dan beleidsuitvoering of bedrijfsvoering. Ook worden beleidsbepalende taken en bevoegdheden overgedragen. Doorgaans worden drie vormen van samenwerking onderscheiden: afstemming, samenwerking in een netwerkconstructie en de oprichting van een zelfstandige organisatie.[8] Samenwerken kan zowel op grond van het privaatrecht als op grond van het publiekrecht. Omwille van democratische waarborgen zoals openbaarheid en politieke verantwoordelijkheid heeft de wetgever steeds een voorkeur voor publiekrechtelijke samenwerking boven privaatrechtelijke vormen van samenwerking. De Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) regelt publiekrechtelijke samenwerking.

Samenwerking is al sinds de 19e eeuw een vaste component van het lokaal bestuur. Het aantal gemeenten is kleiner dan destijds als gevolg van opschaling, maar samenwerking is gebleven. Gemiddeld neemt een gemeente deel aan acht gemeenschappelijke regelingen en negen privaatrechtelijk vormgegeven samenwerkingsverbanden.[9] Meestal worden samenwerkingsverbanden vrijwillig aangegaan, soms is samenwerking wettelijk verplicht zoals bij de veiligheidsregio's, regionale uitvoeringsdiensten of op het terrein van jeugdbescherming en jeugdreclassering.

Samenwerkingsverbanden worden niet alleen door gemeenten bestuurd, ze worden ook door hen bekostigd. Het deel van de gemeentebegroting dat wordt besteed aan samenwerkingsverbanden is tussen 2005 en 2012 bijna verdrievoudigd van 6 naar 17,4%.[10] Door de decentralisaties in het sociale domein

[8] Zie ook: VNG en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, oktober 2013.
[9] Zie ook hierna in de Toelichting onder *8. Cijfers*.
[10] Cijfers via CBS Statline.

zal dit percentage verder stijgen. Bij de bekostiging van taken die door het samenwerkingsverband worden uitgevoerd spelen behalve vragen van kostentoedeling en risicoverevening tussen deelnemende gemeenten, ook vraagstukken op het gebied van de financiële verhoudingen tussen Rijk en gemeenten over de toedeling van rijksgelden.[11]

De verhouding tussen Rijk en gemeenten speelt ook bij toezicht. De gemeenteraad houdt in eerste instantie toezicht op een samenwerkingsverband, de provincie en/of het Rijk volgen. Verticaal toezicht betreft veelal kwaliteitstoezicht, met alle kenmerken van handhavingstoezicht en toezien op de naleving van de wettelijke voorschriften.

1.2 Democratische legitimiteit

Democratische legitimiteit is een begrip dat vele aspecten kent. In de kern bestaat het beginsel democratische legitimiteit uit drie delen[12]:

1. de eis van algemeen (actief en passief) kiesrecht: burgers moeten invloed kunnen uitoefenen op de samenstelling van vertegenwoordigende lichamen.
2. de eis van democratische sturing: vertegenwoordigende lichamen moeten richting kunnen geven aan het overheidsoptreden.
3. de eis van democratische verantwoording: vertegenwoordigende lichamen moeten in staat zijn om het overheidsoptreden te controleren en betrokkenen te vragen hierover verantwoording af te leggen.

Nederland is een indirecte, representatieve democratie. Het volk kiest zijn eigen vertegenwoordigers die namens hen beslissingen nemen en het bestuur controleren. Het principe van verlengd lokaal bestuur beperkt de invulling van het democratieconcept: er is wel sprake van sturing van het overheidsoptreden, en van verantwoording en controle, maar er vinden géén algemene rechtstreekse verkiezingen plaats.

Tussen verschillende soorten van democratische legitimiteit kan onderscheid worden gemaakt in *input-*, *troughput-, output-*[13] en *feedbacklegitimiteit*. Bij inputlegitimiteit zijn politieke keuzes legitiem als de wil van het volk wordt weerspiegeld. In het geval van troughputlegitimiteit gaat het om proceslegitimiteit: transparantie, kenbaarheid en voorspelbaarheid van het politieke besluitvormingsproces verlenen legitimiteit aan de gemaakte keuzes. Vanuit het outputperspectief zijn politieke keuzes legitiem wanneer deze effectief het algemeen belang bevorderen. Feedbacklegitimiteit bestaat uit verantwoording en terugkoppeling. Aan democratische organen en kiezers wordt over de uitoefening van publieke bevoegdheden en de besteding van publieke middelen rekenschap afgelegd; het overheidsoptreden kan worden beoordeeld en zo nodig bijgestuurd.

[11] Zie ook hierna in de Toelichting onder *10. Financiële verhoudingen Rijk-decentrale overheden*.
[12] Bovens en Scheltema, 1999, p. 141-142.
[13] Zie ook Scharpf, 1970.

Schematisch kan het begrip democratische legitimiteit als volgt worden weergegeven:

Democratische legitimiteit			
Inputlegitimiteit	Throughput-legitimiteit	Output-legitimiteit	Feedback-legitimiteit
Participatie	Politiek primaat	Effectiviteit en efficiëntie	Verantwoording
Representatie	Controle en kaderstelling	Responsiviteit	Terugkoppeling

Schema: Democratische legitimiteit

2. Knelpuntenanalyse

Een analyse van de vraag hoe het is gesteld met democratische legitimiteit van regionale samenwerkingsverbanden moet vooraf worden gegaan door de vraag: *is er wel een legitimiteitsprobleem?* Het antwoord daarop is niet eensluidend. Uit onderzoek in opdracht van het Ministerie van BZK blijkt dat er weinig consensus bestaat over de vraag of er een probleem is met de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden.[14] Het beeld varieert van *'nee, want we hebben het opgelost'* via *'soms wel, soms niet'* tot *'het is een drama'.* Er is wel een algemene consensus dat samenwerking moet, en dan moet democratische legitimiteit ook.

Hoe dan ook, zo luidt ook de conclusie van voornoemd onderzoek, er zijn problemen aanwijsbaar. Voor een analyse daarvan is literatuur bestudeerd en zijn verschillende deskundigen geraadpleegd.[15]

2.1 Vraagstuk is niet nieuw

Het vraagstuk van democratische legitimiteit van regionale samenwerkingsverbanden is niet nieuw. In 1947 rapporteerde de commissie-Koelma 'over de wijze waarop zal moeten worden voorzien in de gemeenschappelijke belangen van grote stedelijke gemeenten en de hun omringende kleine gemeenten'. Om het regionale gat te dichten adviseerde de commissie de instelling van districten. Een stap te ver voor de regering, die in antwoord op de voorgestelde ingrijpende hervorming in 1950 koos voor de Wet gemeenschappelijke regelingen. Eerst de mogelijkheden voor de 'gewone' samenwerking tussen gemeenten uitbreiden, zo was de redenering. Het markeert het begin van vele naoorlogse adviezen en rapporten over de bestuurlijke organisatie van Nederland, waarbij een oplossing voor het regionale gat centraal staat. Varianten passeerden de revue: gemeentelijke schaalvergroting, complementair bestuur, het Openbaar Lichaam Rijnmond met een rechtstreeks gekozen 'Rijnmondraad', gewestvorming, regiovorming met 'doe-provincies', agglomeratievorming, stadsregio's, stadsprovincies, WGR-plusgebieden, kaderwetgebieden.[16] Een niet-limitatieve opsomming van veel blauwdrukken en concepten, maar de bestuurlijke inrichting van Nederland blijkt zeer veranderbestendig. De bestuurlijke hoofdstructuur – Rijk, provincies en gemeenten – bleef bestaan, inclusief de nodige hulpstructuren, die vervolgens steeds discussie bleven oproepen.

In discussies over de bestuurlijke inrichting van Nederland wordt vaak de metafoor van het Huis van Thorbecke gebezigd, een term die werd geïntroduceerd in 1971 en pas sinds de jaren '90 echt in zwang is.[17] Thorbecke zelf was niet erg gecharmeerd van een statisch model voor de inrichting van de staat dat alle tijden en omstandigheden zou moeten doorstaan. Veeleer was hij een organisch denker die zag dat het staatsmodel voortdurend veranderde en permanent in ontwikkeling was, en hij probeerde het bestuurlijk stelsel bij deze voorstelling te laten aansluiten.[18]

2.2 Decentralisaties in het sociale domein: geen bestuurslaag maar arena

Voortdurend in beweging en ontwikkeling is ook de manier waarop de zorg voor elkaar en hulpbehoevenden is georganiseerd. Van de Donk wijst er in zijn Rob-lezing 2014[19] op dat de veelbesproken decentralisaties bepaald complexer zijn dan

[14] Steegh, 2010, p. 26-27.
[15] Bijlage 2 geeft een overzicht van geraadpleegde personen.
[16] Zie voor een overzicht van naoorlogse adviezen en rapporten: Raad voor het openbaar bestuur, 2010.
[17] Vergelijk Raijmakers, 2014, p. 13 e.v.
[18] Zie ook Van de Donk, 11e ROB lezing, 12 november 2014.
[19] Idem.

het simpelweg overdragen van geldstromen en bevoegdheden van de ene aan de andere bestuurslaag. Het sociale domein is geen bestuurslaag maar een complexe arena van kwetsbare verhoudingen. Van de Donk stelt dat die arena vraagt om een vorm van democratische besluitvorming en rechtsvorming die ruimte geeft aan een betekenisvolle dialoog met burgers. Gemeenteraden spelen daarin een belangrijke rol om de inhoudelijke discussie aan te jagen, maar zeker niet om die te monopoliseren. Die discussie gaat gepaard met een dynamiek die vraagt om erkenning van zich steeds verder ontwikkelende maatschappelijke vormen van democratie en bestuur. Van de Donk waarschuwt voor centralisatie en bestuurlijke schaalvergroting om decentralisaties te laten slagen, en voor politiek en bestuur als centraal management van de samenleving. Wat is de betekenis van deze en andere inzichten op de democratische legitimiteit van regionale samenwerkingsverbanden?

2.3 Knelpunten in kaart

Door het decentraliseren van taken neemt regionale samenwerking toe in gewicht: in taken en activiteiten, belangen, doelen en financiën. Dit stelt eisen aan de vorm van deze regionale samenwerking, de aansturing en financiering ervan en het toezicht erop.[20] Terugkerend vraagstuk bij het democratisch gehalte van samenwerkingsverbanden is of de representatieve democratie (nog) volstaat of dat er (aanvullend) vormen van participatieve democratie nodig zijn.[21] In deze paragraaf zijn de belangrijkste knelpunten in kaart gebracht die uit literatuur naar voren komen en door gesprekspartners zijn benoemd. Hiertoe wordt de indeling in vier categorieën gehanteerd (zie ook het schema hiervóór over democratische legitimiteit):

1. Participatie en representatie
2. Politiek primaat en controle / kaderstelling
3. Effectiviteit / efficiëntie en responsiviteit
4. Verantwoording en terugkoppeling

De indeling is niet absoluut, sommige knelpunten kennen raakvlakken met twee of meer categorieën.

<u>Participatie en representatie (inputlegitimiteit)</u>

Democratie en bestuur ontwikkelen zich in tegengestelde richtingen: het zwaartepunt van de lokale democratie verschuift naar het sublokale, het niveau van buurt, wijk of dorpskern, terwijl tegelijkertijd het bestuurlijke zwaartepunt steeds meer verschuift naar de regio.[22]

Verlengd lokaal bestuur is een indirecte vorm van democratische legitimiteit via gemeenteraden. Burgers kiezen gemeenteraadsleden, maar kunnen niet het bestuur van een samenwerkingsverband kiezen. Het bestuur wordt gevormd uit de burgemeesters, wethouders en/of raadsleden van de deelnemende gemeenten. In het bestuur van samenwerkingsverbanden worden belangrijke richtinggevende beslissingen genomen die alle deelnemende gemeenten raken. De

[20] Het gaat bij deze bespreking van knelpunten in de eerste plaats om vrijwillige of verplichte samenwerking tussen gemeenten op regionaal niveau. De uitvoering van een regionale voorziening via een centrumgemeente, waarbij deze gemeente tevens het budget ontvangt namens de andere deelnemers (bijvoorbeeld de vrouwenopvang), maar waarover deze geen verantwoording verschuldigd is aan deze gemeenten, is van een andere orde en kent daarom *deels* andere knelpunten.

[21] De Raad bereidt een advies voor over de toekomst van de lokale democratie waarin een overzicht zal worden gegeven van verschillende vormen van democratie (representatieve democratie; directe democratie, participatieve democratie, deliberatieve democratie, 'doe-democratie').

[22] Boogers, 2014.

stemverhoudingen binnen het samenwerkingsverband spelen daarin een rol, wat effect heeft op de invloed van gemeenten op de besluitvorming in het samenwerkingsverband. De besluitvorming over maatschappelijke vraagstukken op intergemeentelijk niveau raken burgers direct. De afstand tussen gemeenteraden en samenwerkingsverbanden en daarmee ook de afstand tussen burgers en samenwerkingsverbanden dreigt echter te groot te worden, zo wordt gesteld. De vraag is dan of het bestuur zo nog wel voldoende bij de behoeften van burgers kan aansluiten.

Politiek primaat en controle / kaderstelling (throughputlegitimiteit)
Democratische legitimiteit van regionale samenwerkingsverbanden betekent in de dagelijkse bestuurspraktijk een worsteling voor de gemeenteraad vanuit zijn rol als kadersteller en controleur. Uit onderzoek van Raadslid.nu uit begin 2014 blijkt dat zeven van de tien raadsleden het toenemende aantal regionale samenwerkingsverbanden een bedreiging voor de lokale democratie vindt.[23]

Samenwerkingsverbanden hebben volgens sommigen geleid tot een ondoorzichtige structuur waarin onduidelijk is welke taak binnen welk samenwerkingsverband thuishoort en wie waarvoor verantwoordelijk is.[24] Lokale en regionale bestuurders en hun maatschappelijke partners klagen over wat wel genoemd wordt 'bestuurlijke drukte': het grote aantal regionale besturen zou de effectiviteit en de democratische controle in de weg staan.

Samenwerkingsverbanden zijn vormen van verlengd lokaal bestuur, maar soms lijkt er sprake van *verlegd* lokaal bestuur.[25] Bij *verlengd* lokaal bestuur zet het gemeentebestuur samenwerking zelfverzekerd in als strategie om gemeentelijke doeleinden te bereiken, maakt het binnen samenwerking zelfstandig keuzes om gemeentelijke doeleinden te bereiken en stuurt het de samenwerking zelfbewust en actief aan. Bij *verlegd* lokaal bestuur stelt het gemeentebestuur zich – al dan niet door omstandigheden gedwongen – afhankelijk op en heeft het geen goed zicht op de doelen van de samenwerking, accepteert het afwachtend de diensten van de samenwerking en is het afhoudend ten opzichte van de samenwerking in relatie met de gemeente.[26]

Ook de financiering van samenwerkingsverbanden wordt als problematisch ervaren. Gemeenteraden merken dat ze, behalve een jaarlijkse bemoeienis met de omvang van het budget, weinig invloed hebben op de begroting van een samenwerkingsverband. De verantwoording en de controle zijn indirect. Het algemene budgetrecht van de raad komt daardoor in de knel. De gemeentelijke uitgaven voor samenwerkingsverbanden zijn immers inflexibel en verplicht en in geval van financiële problemen is de mogelijkheid tot bijsturing door de deelnemers beperkt.

Effectiviteit / efficiëntie en responsiviteit (outputlegitimiteit)
Uitvoering op afstand door middel van regionale samenwerkingsverbanden wordt vaak gedreven door doelmatigheid. Gezamenlijke inkoop van bijvoorbeeld zorg door een samenwerkingsverband is efficiënter en goedkoper dan individuele inkoop. Maar het proces onttrekt zich aan directe invloed van de diverse

[23] Raadslid.nu, 2014.
[24] Voor een uitwerking van de structuren, bevoegdheidsverdeling en verantwoordingsrelaties wordt verwezen naar de toelichting bij dit advies.
[25] Igno Pröpper heeft de term *verlegd lokaal bestuur* gemunt en gebruikt in verschillende rekenkameronderzoeken.
[26] Vergelijk Rekenkamercommissie Wassenaar, Voorschoten, Oegstgeest en Leidschendam-Voorburg, oktober 2014.

gemeenteraden.[27] De vraag is hoeveel democratische legitimiteit effectieve en efficiënte uitvoering mag kosten.

De verdeling van de financiële bijdrage over deelnemende gemeenten aan een samenwerkingsverband kan tot controverse leiden, net als de besteding van de gelden door het samenwerkingsverband. Op het regionale niveau zijn uitgaven niet altijd in overeenstemming met de lokale behoeften en budgetstromen zijn ondoorzichtig. Het financieel toezicht op samenwerkingsverbanden door een aantal provincies wordt marginaal ingevuld, terwijl eventuele problemen grote gevolgen voor individuele gemeenten kunnen hebben.

Het toegenomen belang van regionale samenwerkingsverbanden is van invloed op de financiële verhoudingen tussen het Rijk en decentrale overheden. Bekostiging via een specifieke uitkering, rechtstreekse toedeling van rijksbijdragen aan regionale samenwerkingsverbanden of aan centrumgemeenten kunnen op gespannen voet staan met de uitgangspunten van de financiële verhoudingen.[28] Het gaat bijvoorbeeld om de vraag of de decentralisaties leiden tot een dusdanige versterking van regionale samenwerkingsverbanden, dat er een regionale bestuurslaag ontstaat, waardoor het Rijk wordt verleid deze rechtstreeks te bekostigen. Deze beweging heeft gevolgen voor de besluitvorming over de middelen voor regionale samenwerkingsverbanden: wie betaalt, bepaalt. Zijn dat de gemeenten of is dat het Rijk?

Goed bestuur hoort democratisch gelegitimeerd te zijn. Wanneer democratische legitimiteit van regionale samenwerkingsverbanden gebrekkig is, kan het voorkomen dat de burgers uit de samenwerkende gemeenten de output van het samenwerkingsverband niet langer accepteren. Aanspreekbaar is echter alleen de gemeenteraad die op zijn beurt beperkte sturingsmogelijkheden heeft. Deze situatie heeft ook zijn weerslag op de relatie tussen burger en bestuur.

Verantwoording en terugkoppeling (feedbacklegitimiteit)
De bestuurlijke macht wordt in toenemende mate opgedragen aan niveaus die niet samenvallen met het niveau waarop bestuurders voor het grootste deel van hun tijd werkzaam zijn. Dit hangt samen met het probleem dat de minister in zijn adviesvraag signaleert dat het voor gemeenteraadsleden lastig is het overzicht te behouden: ze houden zich de meeste tijd bezig met de gemeente, niet met samenwerkingsverbanden. Als gevolg van de afstand en het feit dat het bestuur van het samenwerkingsverband geen directe verantwoording aflegt aan het volksvertegenwoordigende lichaam, dreigen verantwoordingsprocessen in het gedrang komen. De Wgr schept weliswaar formeel het verantwoordingskader, maar de praktijk lijkt weerbarstiger.

Raadsleden zijn niet altijd tevreden over de informatie vanuit de samenwerkingsverbanden. Informatie is te algemeen van aard of biedt geen zicht op de realisatie van lokale doelenstellingen. Daar staat tegenover dat de aandacht van raadsleden niet uitgaat naar samenwerking of dat raadsleden niet altijd voldoende actief zijn bij het formuleren van eisen aan de informatievoorziening.[29] Deze situatie zet niet alleen de adequate politieke controle onder druk maar ook andere vormen van toezicht zoals controle door gemeentelijke rekenkamers.

[27] Zie ook: www.binnenlandsbestuur.nl/sociaal/nieuws/geen-invloed-op-zorginkoop-door-democratisch-gat.9449509.lynkx.
[28] Deze voorkeursvolgorde houdt in dat taken bij voorkeur moeten worden bekostigd uit prijzen, heffingen, belastingen, algemene uitkering en ten slotte uit specifieke uitkeringen.
[29] Zie ook Rekenkamercommissie Wassenaar, Voorschoten, Oegstgeest en Leidschendam-Voorburg, oktober 2014.

Samenwerkingsverbanden zouden een dubbele verplichting moeten voelen om zich te verantwoorden. Feedbacklegitimiteit komt niet alleen tot stand in de gemeenteraad, de vorm van representatieve democratie zoals we die kennen. Er zou ook rekenschap moeten worden afgelegd aan burgers en instellingen, iets dat nu in de praktijk van samenwerking vrijwel afwezig lijkt.

Datum
19 januari 2015

Kenmerk
2015-0000015018

3. Eerste constateringen en vervolg

In de voorgaande hoofdstukken is ingegaan op de deelvragen wat moet worden verstaan onder democratische legitimiteit van samenwerking, welke factoren de democratische legitimiteit beïnvloeden en welke knelpunten zich daarbij voordoen. Deze probleemverkenning wordt besloten met een aantal constateringen.

3.1 Eerste constateringen

1. Het vraagstuk van democratische legitimiteit van regionale samenwerkingsverbanden is niet nieuw. Het principe van verlengd lokaal bestuur en de Wgr funderen in formele zin de democratische legitimiteit van regionale samenwerkingsverbanden en de wet voorziet in meerdere instrumenten. Gemeenteraadsleden ervaren echter dat zij weinig invloed hebben. Ongeacht de vorm van samenwerking (publiek of privaat) en ongeacht het domein van samenwerking (beleid of uitvoering) is de invloed en controle van de volksvertegenwoordiging op samenwerking een terugkerend punt van zorg. Geconstateerd kan worden dat er een verschil bestaat tussen wet en werkelijkheid: er is een verschil tussen de formele kant van het systeem van samenwerken en het functioneren in de praktijk.

2. Democratische legitimiteit komt niet alleen tot stand in de gemeenteraadsvergadering of in de vergaderingen van samenwerkingsverbanden. De decentralisaties vragen om een vorm van democratische besluitvorming en rechtsvorming die ruimte geeft aan een betekenisvolle dialoog met burgers. Gemeenteraden moeten die dialoog aanjagen, maar niet monopoliseren.

3. Als gevolg van decentralisaties in het sociale domein zijn taken en bevoegdheden belegd op gemeentelijk niveau, terwijl dit gepaard gaat met de wettelijke verankering van de overtuiging dat gemeenten de taken niet aankunnen en regio's moeten vormen.

4. Regionaal bestuur is inherent aan lokaal bestuur. Gemeentelijke opschaling beperkt samenwerking niet en zal altijd resulteren in afstand tot het gemeentebestuur. Het aantal en de variëteit aan samenwerkingsverbanden illustreren de behoefte aan een vorm van bestuur op verschillende niveaus tussen de drie algemene bestuurslagen in.

5. Samenwerken is de kunst van het haalbare. Samenwerking gaat goed als het draait om het realiseren van iets positiefs. Gaat het om het verdelen van pijn, dan wordt het een stuk ingewikkelder. Wanneer zich problemen voordoen op het gebied van samenwerking, dan is het niet alleen de vraag of gemeenten in staat zijn adequaat de (financiële) gevolgen van de decentralisaties in regionale samenwerkingsverbanden op te vangen, maar ook of de besturen van gemeenten en van samenwerkingsverbanden hierover adequate verantwoording kunnen afleggen aan gekozen volksvertegenwoordigers én tegenover burgers en instellingen.

6. Met de decentralisaties neemt de omvang van de middelen die van het Rijk naar gemeenten worden overgeheveld toe. Dat roept vragen op over de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten en de bekostiging van taken: wie beslist over het geld en hoe beïnvloedt dat de legitimiteit?

3.2 Hoe verder

De knelpuntenanalyse en de constateringen leiden tot vier kernvragen die de opmaat vormen voor toetsing aan de bestuurlijke praktijk. In het tweede deel van het adviestraject gaat de Raad na welke concrete handelingsperspectieven in aanmerking komen voor het borgen van de democratische legitimiteit van regionale samenwerkingsverbanden.

De kernvragen worden gegroepeerd overeenkomstig de eerder genoemde vier kenmerken van democratische legitimiteit:

I. Wat is ervoor nodig om niet alleen de formele, maar ook de materiële invloed van gemeenteraadsleden op regionale samenwerkingsverbanden te verbeteren, zodanig dat participatie en representatie van belangen zijn geborgd?
II. Hoe kan in de praktijk vorm worden gegeven aan het politieke primaat in de relatie tussen het gemeentebestuur (burgemeester, college van B&W en de gemeenteraad) en samenwerkingsverbanden?
III. Leidt een actieve politieke participatie van gemeenteraadsleden in samenwerkingsverbanden tot meer outputlegitimiteit, of zijn andere mogelijkheden even of meer succesvol?
IV. Naast de verantwoording aan de gemeenteraad, welke vormen zijn denkbaar voor het afleggen van rekenschap door samenwerkingsverbanden aan burgers en instellingen?

Toelichting | Regionale samenwerkingsverbanden en democratische legitimiteit nader beschouwd

Datum
19 januari 2015

Kenmerk
2015-0000015018

In hoofdstuk 1 van dit advies is op hoofdlijnen verkend wat onder de begrippen regionale samenwerkingsverbanden en democratische legitimiteit wordt verstaan. Deze toelichting gaat hier uitgebreider op in, en geeft daarmee antwoord op de eerste vraag in het adviesverzoek van de minister en de eerste deelvraag van de probleemstelling: *Wat wordt verstaan onder democratische legitimiteit bij samenwerking en welke factoren beïnvloeden de democratische legitimiteit?*

I. Regionale samenwerkingsverbanden

1. Soorten bestuur: algemeen en functioneel

Kenmerkend voor het openbaar bestuur in Nederland is een spreiding van (in politieke termen) macht en (in juridisch opzicht) bevoegdheden, taken en de daarvoor benodigde middelen. Het staatsgezag is niet op één bepaalde plaats, maar op vele plekken aan te treffen. Dit is het kenmerk van de gedecentraliseerde eenheidsstaat.

Nederland kent drie niveaus van algemeen, territoriaal bestuur. Deze drie niveaus – Rijk, provincie en gemeente – hebben als gemeenschappelijk kenmerk dat zij functioneren op basis van een stelsel van algemene politieke vertegenwoordiging. Het algemeen bestuur kent waarborgen over de democratische basis van deze algemene politieke vertegenwoordiging (algemeen kiesrecht, evenredige vertegenwoordiging; artikelen 4, 53 en 129 van de Grondwet). Daarnaast kennen we functioneel bestuur, zoals bij waterschappen. Bij territoriaal (decentraal) bestuur is het gebied waarover het bestuur wordt uitgeoefend bepalend voor de bestuurlijke eenheid. Territoriaal bestuur maakt integrale belangenbehartiging voor dit gebied mogelijk. Bij functioneel bestuur gaat het om de adequate behartiging van een doel, domein of functie. Het biedt zo kans voor een gerichte aanpak van maatschappelijke problemen, maar teveel functioneel bestuur kan fragmentatie van overheidszorg betekenen.

Het fundamentele verschil tussen algemene en functionele bestuurslichamen is dat op het eerste type overheden de verplichting rust, intern en extern op politiek en ambtelijk niveau tot een afstemming te komen van verschillende belangen, wat kan leiden tot samenwerking. Bij een lichaam van functioneel bestuur gaat het primair om één opgedragen taak, al is bij de waterschappen een tendens te zien om onderling of met gemeenten samen te werken.

Regionale samenwerkingsverbanden voor de uitvoering van de decentralisaties in het sociaal domein zijn te categoriseren als een vorm van functionele decentralisatie op regionaal niveau. De taken zijn weliswaar per 1 januari 2015 aan gemeenten gedecentraliseerd, maar bij het voornemen tot decentralisatie stond aan rijkszijde vast dat vrijwel alle gemeenten – ook de grotere – eigenlijk niet in staat zouden zijn om deze taken zelfstandig uit te voeren en dat hiervoor het regionale niveau passend was.

Regionale samenwerkingsverbanden staan op afstand van het gemeentebestuur, maar zijn wel onderdeel van dit bestuur: het wordt daarom *verlengd lokaal bestuur* genoemd.

2. Smaken voor de uitvoering van taken

Gemeenten hebben veel verschillende taken. Gemeentelijke taken zijn bij wet opgedragen (medebewind) of worden door gemeenten zelf aan zich getrokken (autonomie). Er wordt meestal onderscheid gemaakt in *beleidsbepalende taken* die vaak zijn vastgelegd in verordeningen die de inwoners direct raken,

uitvoeringstaken op grond van een publiekrechtelijke bevoegdheid (vergunningverlening, handhaving) en *bedrijfsvoeringstaken* (PIOFACH). Was er al een tendens om beleidsrijkere taken over te dragen aan het regionale niveau zoals bij de veiligheidsregio. Met de deels verplichte samenwerking die voortkomt uit de decentralisaties, wordt ook beleid *maken* in toenemende mate een regionale taak. Het is de vraag hoe deze taak met een politieker karakter zich regionaal laat beleggen nu de belangenafweging op regionaal niveau tussen samenwerkende gemeenten van een andere orde is dan de brede belangenafweging in een individuele gemeente.

Bij het uitvoeren van taken hebben gemeenten drie smaken: *zelf doen*, *samenwerken* of *uitbesteden*.[30] In de eerste variant houden gemeenten zelf de verantwoordelijkheid voor de taakuitvoering. Bij uitbesteden staat de uitvoering op verdere afstand van de gemeenten. Vormen van samenwerking zitten daar tussenin.

Steeds meer gemeenten vinden het verstandig om bij het uitvoeren van hun taken samen te werken met andere gemeenten omdat zij streven naar kwaliteitsverbetering, het realiseren van schaalvoordelen, het aanbieden van complexe voorzieningen, het besparen op kosten en het delen van expertise.

3. Activiteiten

De terreinen waarop samenwerkingsverbanden actief zijn, zijn zeer divers. Vuilophaal en afvalverwerking, brandweer, veiligheidshuizen, jeugdzorg, welzijn, gebiedsontwikkeling, gemeenschappelijke sociale dienst of belastinginning, recreatieschappen en energiemaatschappijen zijn voorbeelden. Met de (beleidsrijke) terreinen waarop de decentralisaties zich richten – jeugdzorg, werk en inkomen en zorg aan langdurig zieken en ouderen – is het aantal taken in het sociale domein aanzienlijk en ingrijpend uitgebreid, terwijl de aard van die taken van karakter verandert (recht wordt voorziening).

4. Belangen

Samenwerken doen gemeenten vanuit een bepaald belang. We noemen een drietal belangen die meespelen bij samenwerken.

Het *samenwerkingsbelang* is de belangrijkste reden van bestaan van het samenwerkingsverband en wordt door de samenwerkende partners onderschreven, anders beginnen ze er niet aan. Daarnaast blijft 'gewoon' het *individuele belang* van de samenwerkingspartner bestaan. Verder ontstaat er bij een samenwerkingsverband ook het *organisatiebelang*, het belang van de uitvoerende organisatie zoals dat van een goede uitvoering.

Liggen de belangen in elkaars verlengde, dan is samenwerken meestal niet problematisch. Dat wordt anders als de belangen van de deelnemers uiteen gaan lopen, zeker wanneer individuele belangen of het organisatiebelang afbreuk gaan doen aan het samenwerkingsbelang. Idealiter zal op dat moment een belangenafweging moeten plaatsvinden om de samenwerking te kunnen continueren of, als men elkaar niet langer vindt, de samenwerking te beëindigen. Dit wordt vanwege de financiële nadelen weleens nagelaten.

Naast deze samenwerkingsbelangen zijn samenwerkingsverbanden een uitdrukking van de netwerkrealiteit waarin markt, overheid en maatschappij met elkaar verweven zijn geraakt: overheden werken samen met private of semipublieke partijen om zo het beste van twee werelden te verenigen ten behoeve van een gedeeld belang.

[30] Strikt genomen hebben gemeenten nóg een keuze, namelijk de taak *niet* uitvoeren.

5. Doelen

Voor wat betreft de doelen van samenwerking kan een onderscheid worden gemaakt tussen strategische, tactische en operationele regionale bestuursvormen.

Strategische samenwerking gaat vaak om het bundelen van invloed (en daarmee macht) en is gericht op regionale strategie- en planvorming. Het doel hiervan is de aanpak van gemeenschappelijke maatschappelijke opgaven die op regionaal niveau spelen, zoals demografische en economische ontwikkelingen. Het gaat daarbij ook om economische, ruimtelijke ordenings- en infrastructurele maatregelen die bijdragen aan het versterken van de (internationale) concurrentiepositie van de regio. Strategische samenwerking heeft een territoriaal en integraal karakter.

Tactische samenwerking betreft regionale beleidsontwikkeling en -implementatie. Hiermee wordt beoogd de bestuurs- en uitvoeringskracht te vergroten van gemeentelijke taken die door hun omvang en complexiteit het vermogen van de gemeentelijke organisatie te boven gaan. In veel gevallen gaat het hier om gezamenlijke uitvoering van gedecentraliseerde taken. Ook verplichte samenwerkingsverbanden als veiligheidsregio's en omgevingsdiensten vallen onder deze categorie. Tactische samenwerking is vooral taakgericht en sectoraal.

Operationele samenwerking heeft betrekking op regionale bedrijfsvoering en beheer, met als doel kwaliteits- en kostenvoordelen te bereiken. Daarbij kan worden gedacht aan gezamenlijke inkoop van diensten of inhuur van personeel, de gemeenschappelijke exploitatie van een publieke voorziening of gezamenlijke verzorging van gemeentelijke dienstverlening. Operationele samenwerking heeft een organisatiegericht en beheersmatig karakter.

6. Vormen en besturing

Wanneer het gemeentebestuur op grond van een afweging van belangen en doelen kiest voor samenwerking, dan zegt dat nog niets over de samenwerkingsvorm of de rechtsvorm.

De afgelopen jaren zijn door beleidsmakers en wetenschappers verschillende pogingen gedaan om de veelsoortige bestuurlijke praktijk van samenwerkingsverbanden en het bijbehorende juridische kader in samenhang te presenteren.[31] Samenwerkingsverbanden komen voor onder verschillende namen, wat in de praktijk maar ook in de discussies over samenwerking tot verwarring kan leiden: verbonden partijen, gemeenschappelijke regelingen, bestuursovereenkomsten, publiek-private samenwerkingsconstructies (PPS) met CV's (commanditaire vennootschappen), BV's, NV's, stichtingen, publieke coöperaties, et cetera. Samenwerking tussen bestuursorganen lijkt dus op eerste oog een bonte verzameling van taken, vormen en verschijningsvarianten. Enerzijds is dit logisch: per taak, bevoegdheid of vraagstuk zou de vorm gekozen moeten worden die (juridisch) het beste past. Anderzijds kan juist die diversiteit opnieuw voor afstemmingsproblematiek zorgen (gebrekkig overzicht bij gemeenten welke taken waar zijn belegd en met wie wordt samengewerkt): niet voor niets benadrukt de regering het belang van congruentie bij de decentralisaties en het vormen van samenwerkingsverbanden in het sociaal domein, onder andere om de integraliteit van de uit te voeren taken te waarborgen.

[31] Berenschot 2010, Partners+Pröpper 2005, beide in opdracht BZK; VNG en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, oktober 2013; Korsten, 2006; Van der Laar, 2010; Herwijer en Fraanje, 2011.

Samenwerkingsvormen zijn in drie hoofdcategorieën in te delen: afstemming, een netwerkconstructie en een zelfstandige organisatie (zie ook het schematisch overzicht van de verschillende rechtsvormen hieronder).[32]

Bij *afstemming* doen de betrokken overheden niet meer dan met elkaar om tafel gaan om beleid of bevoegdheidsuitoefening op elkaar af te stemmen. Er wordt in dat geval ook wel gesproken van beleidsmatige integratie. Iedere betrokken gemeente blijft volledig zelf bevoegd om te beslissen en blijft zodoende ook volledig politiek verantwoordelijk voor zijn keuzes. Deze vorm van samenwerking kenmerkt zich door het feit dat er sprake is van 'besluitvorming' bij unanimiteit. Er kunnen immers slechts 'gezamenlijke besluiten' worden genomen indien alle afzonderlijke betrokken (bestuursorganen van) gemeenten hiermee hebben ingestemd. Bij een afstemmingssamenwerking is geen sprake van opdrachtgeverschap of opdrachtnemerschap, omdat kenmerk van deze vorm van samenwerking is dat er geen taken en/of bevoegdheden van de ene naar de andere deelnemer gaan. Afstemmingssamenwerking is de minst vergaande vorm van samenwerking. Er gaat in beginsel geen zeggenschap verloren.

Een *netwerkconstructie*[33] gaat al verder dan een afstemmingssamenwerking. Bij netwerksamenwerking gaan ook taken en bevoegdheden over naar de centrumentiteit. Er is tevens sprake van een bepaalde mate van organisatorische integratie. Een bekende vorm daarvan is de centrumgemeente of gastheergemeente. Deze vorm van samenwerking kenmerkt zich door het feit dat de uitvoering of bedrijfsvoering gezamenlijk kan gebeuren, maar dat beleid en verordeningen altijd via de deelnemers tot stand komen. Al zal de centrumentiteit mogelijk meer eisen stellen voor harmonisatie omdat de uitvoerings- of bedrijfsvoeringstaken anders niet goed uitvoerbaar zijn. De 'gasten' zullen hun eigen individuele belangen moeten inbrengen bij de centrumentiteit.

De zwaarste vorm van samenwerking voor wat betreft structuur is die waarbij een *zelfstandige organisatie* wordt opgericht. Het gaat daarbij om de instelling van een nieuwe rechtspersoon en/of nieuwe bestuursorganen die door de betrokken deelnemers wordt beheerst. Deze organisatie voert taken en/of bevoegdheden uit voor de deelnemers. Er is sprake van bestuurlijke integratie. Deze vorm van samenwerking kenmerkt zicht door de veelvoud aan mogelijkheden. De vorm kan qua taken heel licht worden ingericht. In dat geval gaan uitsluitend bedrijfsvoerings- of uitvoerende taken over en blijven beleidsbepalingen en de verordenende bevoegdheid verantwoordelijkheden van de deelnemers. Een verdergaande vorm is die waarbij ook beleidsbepalende taken en bevoegdheden, waaronder eventueel zelfs verordenende bevoegdheid, worden overgedragen aan het samenwerkingsverband.

De vormgeving van samenwerkingsverbanden zegt met name iets over de bestuurlijke grip die bestaat ten aanzien van de samenwerking. De samenwerkingsvorm heeft naast de juridische vormgeving (privaat- of publiekrechtelijk) ook juridische *gevolgen*, met name op het gebied van Europees recht, aanbestedingsrecht en fiscaal recht (btw en naar verwachting vanaf 2016 ook de vennootschapsbelasting).

[32] Zie ook: VNG en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, oktober 2013; Rekenkamer Oost-Nederland, november 2014.
[33] De term *netwerkconstructie* kan voor verwarring zorgen. De suggestie dat wordt samengewerkt in netwerken is namelijk niet alleen van toepassing **tussen** gemeenten, netwerksamenwerking is óók de benaming voor de samenwerking met veel verschillende partners uit de maatschappij, iets wat gemeenten ook doen, zonder verdere status in de vorm van een gemeenschappelijke regeling of iets dergelijks. Dat soort samenwerking is fundamenteel iets anders dan de centrumconstructie.

De gekozen samenwerkingsvorm is bepalend voor de inrichting van het bestuur van het samenwerkingsverband. Het maakt voor de besturing van het samenwerkingsverband uit of de grondslag is gelegen in het privaatrecht of het publiekrecht.

Hoewel publiekrechtelijke samenwerking door velen als het meest wenselijke wordt beschouwd, is algemeen aanvaard dat overheden zich ter uitvoering van hun overheidstaken niet alleen kunnen bedienen van de bevoegdheden die hun krachtens het publiekrecht zijn toegekend, maar ook dat zij – binnen zekere grenzen – privaatrechtelijke instrumenten kunnen aanwenden. Dat is de kern van de tweewegenleer uit het arrest van de Hoge Raad uit 1991 (Windmill).[34] Daarin is bepaald dat in bepaalde gevallen het gebruik van privaatrechtelijke bevoegdheden een onaanvaardbare doorkruising (van de onderliggende publiekrechtelijke regeling) oplevert.

Privaatrechtelijke samenwerking
Op de stichting na, hebben alle privaatrechtelijke rechtspersonen in beginsel hetzelfde governancemodel: het zogenoemde verenigingsmodel. Dat betekent dat de betrokken partijen (leden/aandeelhouders) zich verenigen in de algemene vergadering, in de praktijk vaak algemene ledenvergadering of algemene vergadering van aandeelhouders genoemd. De stichting kent een dergelijk orgaan niet, omdat de stichting een ledenverbod heeft. De 'leden' van de algemene vergadering hebben stemrecht in die vergadering om hun eigen individuele (gemeentelijke) belang te kunnen dienen.

Voorbeelden van privaatrechtelijke samenwerking zijn:
- Bestuurs- / beleidsovereenkomst[35]
- Dienstverleningsovereenkomst / overeenkomst tot opdracht
- Vereniging
- Naamloze vennootschap/besloten vennootschap
- Coöperatie
- Stichting[36]

Privaatrechtelijke samenwerking betekent dat tussen bestuursorganen wordt samengewerkt op basis van het Burgerlijk Wetboek. Dit kan samenwerking tussen alleen bestuursorganen betreffen of het gebruik van een privaatrechtelijke organisatievorm door slechts één bestuursorgaan. Het gaat bij privaatrechtelijke samenwerking om het doen van privaatrechtelijke handelingen of het aangaan van een privaatrechtelijke rechtsvorm. Ook kan er voor de uitvoering van taken gekozen worden voor een private rechtspersoon. Behalve de privaatrechtelijke samenwerking tussen bestuursorganen, bestaat er echter ook de mogelijkheid van samenwerking van bestuursorganen met private partijen, waarbij het in strikte zin om publiek-privaatrechtelijke samenwerking gaat.

Privaatrechtelijke samenwerking of uitvoering van taken in een privaatrechtelijke rechtsvorm komt voor bij (gemeentelijke) taken waarbij het vanwege het karakter daarvan voor de hand ligt deze vorm te kiezen, bijvoorbeeld bij gezamenlijke uitbesteding van afvalinzameling. Gemeenten kiezen soms voor een privaatrechtelijke variant vanwege de grotere flexibiliteit die dit zou bieden. Ondanks de voordelen en het feit dat privaatrechtelijke vormen in de praktijk vaak voorkomen, is er ook kritiek vanwege minder sterke democratische waarborgen en de verminderde rechtswaarborgen voor burger (gang naar de rechter). De bestuurlijk-juridische waarborgen moeten apart worden geregeld omdat de

[34] 26 januari 1991, NJ 1991, 393.
[35] Afstemming over inzet privaatrechtelijke bevoegdheden.
[36] Zie voor uitwerking van deze vormen: VNG en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, oktober 2013.

publiekrechtelijke waarborgen (zoals bepaald in Gemeentewet, Provinciewet en Algemene wet bestuursrecht) niet automatisch van toepassing zijn (wat bij publiekrechtelijke samenwerking wel het geval is).[37]

Publiekrechtelijke samenwerking
De Gemeentewet (artikel 160, tweede lid) kent een voorkeur voor een publiekrechtelijke samenwerkingsvorm: *"Het college besluit slechts tot de oprichting van en de deelneming in stichtingen, maatschappen, vennootschappen, verenigingen, coöperaties en onderlinge waarborgmaatschappijen, indien dat in het bijzonder aangewezen moet worden geacht voor de behartiging van het daarmee te dienen openbaar belang."* De Gemeentewet kent dus eigenlijk een vorm van 'pas toe of leg uit': er wordt gekozen voor publiekrechtelijke varianten voor samenwerking, tenzij het privaatrecht in het bijzonder aangewezen is. Deze voorkeur voor publiekrecht is opgenomen omdat de wetgever vond dat het publiekrecht meer waarborgen kent dan het privaatrecht. De praktijk laat overigens veel privaatrechtelijke samenwerking zien, omdat dit als eenvoudiger wordt beschouwd.[38]

Uit de parlementaire geschiedenis rond artikel 160 Gemeentewet en zijn voorgangers komt zoals gezegd steeds naar voren dat de publiekrechtelijke weg de voorkeur verdient omdat deze meer waarborgen kent zoals – gelet op het belang van democratische legitimiteit – openbaarheid en (politieke) verantwoordelijkheid.

Het beginsel van *openbaarheid* is een van de basiskenmerken van het democratiebeginsel. Op grond van artikel 110 Grondwet moet de overheid dan ook openbaarheid betrachten bij de uitvoering haar taak. Deze openbaarheid komt in beginsel tot stand via openbaarheid van besluiten, openbaarheid van vergaderingen en openbaarheid van documenten. Dit is even goed bij samenwerkingsverbanden als bij afzonderlijke bestuursorganen van belang.

Een ander uitgangspunt van het democratiebeginsel is dat bestuursorganen die niet zelf rechtstreeks gekozen worden *politieke verantwoording* schuldig zijn aan vertegenwoordigende organen. De vertrouwensregel houdt in dat een bestuurder kan worden ontslagen zodra deze niet langer het vertrouwen geniet van degene die hem heeft aangewezen. De *vertrouwensregel* wordt in de praktijk vaak gehanteerd als sluitstuk van de politieke verantwoordelijkheid.

Wet gemeenschappelijke regelingen

Een gemeenschappelijke regeling is een publiekrechtelijke overeenkomst tussen bestuursorganen. De gemeenschappelijke regeling is zelf geen rechtsvorm. In de praktijk wordt vaak echter gesproken over de gemeenschappelijke regeling in de betekenis van het gemeenschappelijk openbaar lichaam. Dat is echter niet juist. De gemeenschappelijke regeling is te vergelijken met de statuten bij een privaatrechtelijke rechtspersoon of een privaatrechtelijke overeenkomst. De gemeenschappelijke regeling zelf doet niets, het is een juridisch document.

De Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) is de wet die de *publiekrechtelijke samenwerking* tussen bestuursorganen (gemeenten, rijk, provincies, waterschappen) in gemeenschappelijke regelingen beheerst. Vanaf 1 januari 2015 kent de Wgr vijf vormen van samenwerking: met de recente wetswijziging is de bedrijfsvoeringsorganisatie aan de bestaande mogelijkheden toegevoegd. De wet is bovendien aangepast vanwege benodigde (technische) wijzigingen vanwege de invoering van de dualisering, die niet voor de Wgr geldt, en verbetering van de

[37] Idem, p. 22.
[38] Zie ook Van den Dool en Schaap, 2014.

planning- en controlcyclus (zie verderop). De verschillen tussen deze vijf vormen betreffen de doelstelling, werking, samenstelling en bevoegdheden van de gemeenschappelijke regeling.[39]

De samenwerkingsvormen zijn:
- Gemeenschappelijk openbaar lichaam (art. 8 lid 1 Wgr en art. 135 Grondwet)
- Gemeenschappelijk orgaan (art. 8 lid 2 Wgr)
- Centrumconstructie (art. 8 lid 4 Wgr)
- Regeling zonder meer (art. 8 jo. art. 1 Wgr)[40]
- Vanaf 1 januari 2015: de bedrijfsvoeringsorganisatie (art. 8 lid 3 Wgr)

Voor publiekrechtelijke samenwerking kan een onderscheid worden gemaakt naar de deelnemende bestuursorganen. Het kan om een *homogene* samenwerking gaan (de deelnemers zijn allemaal onderdeel van dezelfde bestuurslaag, bijvoorbeeld gemeenten) of een *heterogene* samenwerking (deelnemers komen uit verschillende bestuurslagen). Er kan op basis van de Wgr ook worden samengewerkt met (en tussen) andere openbare lichamen en met andere rechtspersonen. Samenwerking tussen gemeenten komt het meest voor. In het geval van *heterogene* samenwerking heeft dit gevolgen voor de algemene toezichtrelaties, in het bijzonder de toezichthoudende functie van de provincie op gemeenten en/of waterschappen.

Er bestaan vijf verschillende soorten regelingen van een gemeenschappelijk openbaar lichaam, verwijzend naar de deelnemers die bevoegdheden overdragen. Uitgaande van de situatie in gemeenten zijn dit: zuivere raadsregelingen, collegeregelingen, burgemeestersregelingen, gemengde regelingen waaraan de raad deelneemt, en gemengde regelingen waaraan de raad niet deelneemt.

Een schematisch overzicht van de verschillende rechtsvormen ziet er als volgt uit:

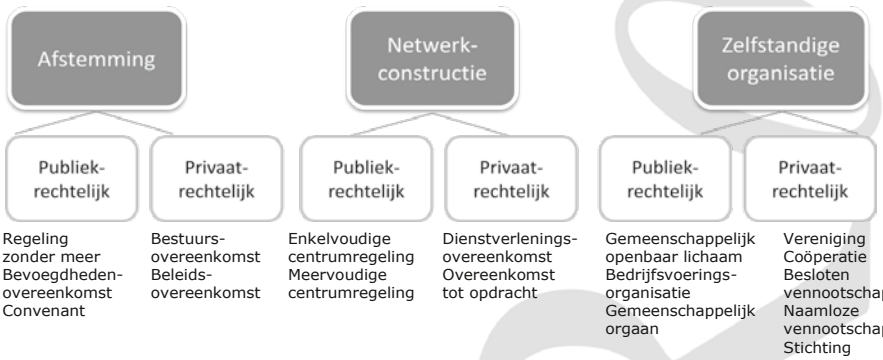

Bron: Rekenkamer Oost-Nederland, Sturing en toezicht op gemeenschappelijke regelingen, november 2014

[39] Zie voor een uitgebreidere uitwerking van deze vormen: VNG en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, oktober 2013, en Rekenkamer Oost-Nederland, november 2014.
[40] Alternatieven zijn convenant of bevoegdhedenovereenkomst; net als bij de regeling zonder meer gaat het om een publiekrechtelijke overeenkomst over de wijze waarop deelnemende bestuursorganen hun bevoegdheden inzetten.

7. Kenmerken van de samenwerkingsvormen en verantwoordingsrelaties

De indeling van de vijf genoemde samenwerkingsvarianten uit de Wgr in bovenstaand schema maakt duidelijk dat zij verschillende bestuurlijke doelen beogen te ondersteunen. De bijbehorende juridische vorm en bijbehorende instrumenten, verschillen tussen de vormen. Het betreft dan feitelijk het gemeenschappelijk openbaar lichaam, het gemeenschappelijk orgaan en de bedrijfsvoeringsorganisatie.

De belangrijkste verschillen zijn:

- Mate van bevoegdheidstoedeling vanuit de deelnemende gemeenten: is er sprake van overdracht (delegatie) of enkel mandaat? De bevoegdheidstoedeling heeft invloed op de relatie met en mate van aansturing vanuit de deelnemende gemeenten op het samenwerkingsverband. Mandatering is in alle gevallen mogelijk. Delegatie is enkel mogelijk in de gevallen waar er een nieuw bestuursorgaan wordt opgericht. Hiervoor geldt dat de algemeen verordenende bevoegdheid, die berust bij de raad, enkel aan het openbaar lichaam kan worden overgedragen. Hetzelfde geldt voor de heffing en inning van bepaalde belastingen, en de bevoegdheid tot belastingheffing van bepaalde belastingen.[41]
- Het bezit van rechtspersoonlijkheid. Enkel het openbaar lichaam en de nieuwe variant van de bedrijfsvoeringsorganisatie bezitten rechtspersoonlijkheid, die deze organisaties in staat stelt zowel privaatrechtelijke handelingen kunnen doen (zoals het aannemen van personeel) of het oprichten van nieuwe privaatrechtelijke rechtspersonen (zoals een N.V. ten behoeve van de regionale sociale werkvoorziening), waarbij voor de bedrijfsvoeringsorganisatie geldt dat dit alleen kan binnen het beperkte taakveld van bedrijfsvoerings- en uitvoeringstaken.[42]
- De aanwezigheid van een ongeleed of een geleed bestuur, in geval van de oprichting van een nieuw bestuursorgaan. De bedrijfsvoeringsorganisatie en het gemeenschappelijk orgaan kennen een ongeleed bestuur (enkel algemeen bestuur); het openbaar lichaam kent als enige samenwerkingsvorm uit de Wgr een geleed, monistisch bestuur. Dit betekent dat het een algemeen bestuur kent, waaruit het dagelijks bestuur voortkomt (maar waarmee het niet mag samenvallen). Deze 'zwaardere' bestuurlijke vormgeving voor het openbaar lichaam hangt samen met het bezit van meer bevoegdheden. Vanwege het karakter van verlengd lokaal bestuur is er expliciet voor gekozen om de dualisering niet door te voeren voor de Wgr. De al dan niet aanwezigheid van een geleed bestuur heeft gevolgen voor de verantwoordingsrelaties (zie verderop).

De regeling zonder meer, die ook geen expliciete regeling in de Wgr kent, valt hierbuiten. Het gaat hier zoals gezegd enkel om het doen van afstemming en het maken van concrete afspraken hierover. Ook bij de centrumconstructie wordt geen nieuw bestuursorgaan opgericht, waardoor de situatie van bovenstaande informatie verschilt. In de regeling, die al dan niet vrijwillig of op aanwijzen van het Rijk wordt aangegaan, wordt een centrumgemeente (of -gemeenten) aangewezen die de bevoegdheden namens de deelnemende gemeenten uitoefent (via mandaat) en deze gemeenten op dit terrein als het ware vertegenwoordigt.[43] In geval van aanwijzing door het Rijk wordt via het gemeentefonds geld

[41] Precariobelasting, heffingen bedoeld als in art. 292 Gw, afvalstoffenheffing, heffingen op andere gronden dan de gemeentewet.
[42] Zie voor toelichting op de bedrijfsvoeringsorganisatie: VNG en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, oktober 2013, en Rekenkamer Oost-Nederland, november 2014.
[43] Van den Dool en Schaap, april 2013, p. 8.

uitgekeerd aan de centrumgemeente, die de taak voor de omliggende gemeenten uitvoert, meestal op basis van een regionale functie.

Essentieel element van de sturingsrelaties van de samenwerkingsverbanden vanuit de deelnemende gemeenten zijn de verantwoordingsrelaties. Vanwege het gelede karakter van het bestuur van een openbaar lichaam, zijn bestaan er hier twee lijnen van verantwoording. De eerste lijn betreft de interne verantwoording, van het dagelijks bestuur (DB) aan het algemeen bestuur (AB). Het DB en elk van zijn leden afzonderlijk zijn verantwoording verschuldigd aan het AB, en moeten inlichtingen verschaffen die het AB nodig heeft voor uitvoering van zijn taak. In de nieuwe Wgr is expliciet bepaald dat het AB (een lid) van het DB kan ontslaan als dit lid niet langer het vertrouwen bezit. Voorheen kon dit enkel als dit expliciet in de gemeenschappelijke regeling was bepaald. Omdat er sprake is van een monistisch stelsel, blijft het 'ontslagen' lid van het dagelijks bestuur, wel lid van het algemeen bestuur. Het DB is geen verantwoording verschuldigd aan colleges en/of raden van deelnemende gemeenten met wie zij immers geen verantwoordingsrelatie hebben (dat heeft alleen het algemeen bestuur). Zij zijn wel inlichtingen verschuldigd aan alle deelnemers.[44]

De tweede lijn is de 'externe' verantwoording en inlichtingenplicht, tussen de desbetreffende leden van het algemeen bestuur en de respectievelijke bestuursorganen in hun gemeenten die deelnemen aan de regeling (burgmeesters uitgezonderd. Deelnemende colleges zijn bovendien inlichtingen en verantwoording verschuldigd aan hun eigen raden. Deze regeling is bedoeld dat deelnemende gemeenten zo niet alleen bij instelling (goedkeuring van de regeling), maar ook gedurende de rit sturing en invloed kunnen uitoefenen. Indien het afgevaardigde lid in het AB niet meer het vertrouwen bezit, kan hij worden teruggeroepen. De ultieme actie in het verantwoordingsproces is, het uittreden uit de regeling, wat zoals gezegd vanwege de financiële consequenties en het gebrek aan alternatieven, vaak wordt nagelaten. Voor het gemeenschappelijk orgaan en de bedrijfsvoeringsorganisatie, die een ongeleed bestuur kennen, geldt alleen deze verantwoordingsrelatie.

De gemeentelijke instrumenten van rekenkameronderzoek en raadsonderzoek/enquêterecht strekken zich ook uit tot het openbaar lichaam (gemeenschappelijk orgaan, bedrijfsvoeringsorganisatie). Met de recente wijziging van de Wgr bestaat dit recht expliciet ook voor rekenkamercommissies, niet langer enkel voor rekenkamers.

8. Cijfers[45]

Om zicht te krijgen op de bestaande samenwerkingsverbanden heeft onderzoeksbureau OBMC alle 'verbonden partijen' in de gemeentebegrotingen van 2012 geïnventariseerd. In de paragraaf verbonden partijen zijn samenwerkingsverbanden opgenomen waar de gemeente een bestuurlijk én financieel belang in heeft. De meest recente gegevens zijn dus van 2012 en betreffen een momentopname.

Uit de informatie die alle (in 2012: 415) gemeenten hebben opgenomen in de paragraaf verbonden partijen van de gemeentebegroting 2012 blijkt dat er 512 gemeenschappelijke regelingen zijn:

[44] Tweede Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 33 597, nr. 3, onder 3.2.
[45] Tweede Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 34 000 VII, nr. 7.

Openbare Lichaam	361
Centrumgemeentenconstructies	38
Gemeenschappelijk orgaan	28
Regeling zonder meer	10
WGR+	8
Type GR onbekend	67
Totaal aantal gemeenschappelijke regelingen	512

Gemiddeld neemt een gemeente deel aan acht gemeenschappelijke regelingen en negen privaatrechtelijk vormgegeven samenwerkingsverbanden.

Uit de gegevens van adviesbureau OBMC blijkt dat gemeenten ruim 1300 privaatrechtelijke organisaties hebben opgenomen in de paragraaf verbonden partijen van de gemeentebegroting. Ruim 70% daarvan is echter opgericht door slechts één gemeente. Ongeveer 30% van de privaatrechtelijke organisaties heeft twee of meer gemeentelijke deelnemers (en er dus pas sprake is van samenwerking).

9. Financiering

Samenwerkingsverbanden behoeven behalve bestuurlijke, ook financiële betrokkenheid van de deelnemers. Gemeenten zijn dus zowel bestuurlijk (eind)verantwoordelijk, als financieel betrokken en (eind)verantwoordelijk. De financiering kan van onderop komen (deelnemende gemeenten), soms van boven (specifieke uitkering) en soms allebei (hybride financiering, zoals bij de veiligheidsregio's).

De omvang van de financiële betrokkenheid van gemeenten bij samenwerkingsverbanden op het totaal van de begroting neemt toe. Gaven gemeenten in 2005 nog 'maar' 6% van hun begroting uit aan samenwerkingsverbanden, in 2012 besteedden gemeenten 17,4% van hun begroting via samenwerkingsverbanden.[46] Na de aanstaande decentralisaties in het sociale domein zal dit percentage verdere stijgen vanwege de grote overheveling van gelden waarmee deze operatie gepaard gaat, en de uitvoering van deze taken op bovenlokaal/regionaal niveau.

De inkomsten van een samenwerkingsverband zijn in de regel afkomstig van de deelnemende gemeenten. Over hoe de financiële inbreng tussen gemeenten is geregeld, worden afspraken gemaakt (vaste voet, kosten per product, hoe verhoging plaatsvindt, hoe kostentoerekening plaatsvindt, hoe de financiële afwikkeling verloopt bij uittreding, etc.). De deelnemende gemeenten bepalen hoeveel geld er jaarlijks naar het samenwerkingsverband gaat, maar zijn door de gemaakte afspraken in de regeling, en vanwege gesloten afspraken en compromissen in het samenwerkingsverband, hier niet geheel vrij in. Bovendien is het meestal zo dat de besluitvorming over de bijdrage bij meerderheidsbesluit plaatsvindt, en een gemeente het risico loopt op die manier meer (of minder) bij te dragen heeft dan hij wil en/of voor deze gemeenten doelmatig is gelet op het belang van de samenwerking. Nadat de jaarlijkse bijdrage voor de begroting is vastgesteld, heeft de gemeenteraad geen sturingsmogelijkheden meer. Er rest enkel het instrument van verantwoording bij de jaarrekening en daarbij horende

[46] Cijfers via CBS Statline.

eindcontrole, of bij gewenste verandering invloed uitoefenen op de begroting voor het volgende jaar. Het is op deze manier een verplichte bijdrage op de begroting geworden. De daadwerkelijke controle en het budgetrecht over de door het samenwerkingsverband te besteden gelden ligt bij het algemeen bestuur. Wel kan, net als bij beleidsmatige input richting een samenwerkingsverband, gedurende het jaar gestuurd worden op de inbreng van de 'eigen' leden in het algemeen bestuur, bijvoorbeeld door vooroverleg met de wethouder. Of deze input echter iets oplevert, hangt af van de dynamiek in het samenwerkingsverband.

In een openbaar lichaam dienen de jaarstukken en de begroting conform het Besluit begroting en verantwoording (BBV) te zijn. Het gemeenschappelijk openbaar lichaam beschikt over eigen vermogen, dat door de deelnemende gemeenten is ingebracht. Deze zijn echter verantwoordelijk voor de daadwerkelijke jaarlijkse financiering en de oplossing van eventuele financiële problemen (liquiditeit, budgetoverschrijding, risicoverevening etc.).

Met de recente wijziging van de Wgr is geprobeerd de financiële sturing en controle (planning- en controlecyclus) op samenwerkingsverbanden te verbeteren, vanuit het oogpunt van versterking van de democratische legitimiteit. Dit is gedaan door de begrotingscyclus van het samenwerkingsverband in de tijd meer te laten aansluiten op die van de gemeente.

Het dagelijks bestuur van de gemeenschappelijke regeling (openbaar lichaam, gemeenschappelijk orgaan en bedrijfsvoeringsorganisatie) moet voortaan uiterlijk 15 april 'de algemene financiële en beleidsmatige kaders voor het komende begrotingsjaar'[47] aanbieden aan de raden van deelnemende gemeenten. Op deze manier kunnen deze kaders worden meegenomen in het begrotingsproces van de gemeenten, ten behoeve van het opstellen van de voorjaarsnota. Het is de bedoeling dat langs die weg gemeenten (al dan niet samen) tijdig hun invloed kunnen uitoefenen. Het samenwerkingsverband dient eveneens uiterlijk 15 april de jaarrekening en accountantscontrole aan de raden van de deelnemende gemeenten aan te bieden. Het advies van de wetgever aan de samenwerkingsverbanden is om al eerder dan 15 april aan gemeenten inzicht te geven in de financiële voorstellen, onder het mom van hoe eerder hoe beter. Ook meerjarige kaders kunnen helpen.

De zienswijze voor de ontwerpbegroting van het samenwerkingsverband wordt verlengd van zes naar acht weken; de vastgestelde begroting dient voor 1 augustus te worden ingediend. Dit zou gemeenteraden in staat moeten stellen om beter onderling te overleggen. De uiterlijke indiening van de jaarrekening blijft op 15 juli staan vanwege de afspraken omtrent de verantwoording via SiSa.

Bovenstaande voorstellen betreffen de financiële relaties met een enkel samenwerkingsverband. Voor goede (financiële) sturing en verantwoording is het van belang om het volledige overzicht te hebben over de samenwerkingsverbanden en de gelden die daarin omgaan. De paragraaf verbonden partijen bij de begroting biedt hiertoe de mogelijkheid.

10. Financiële verhoudingen Rijk-decentrale overheden

Vanuit het perspectief van de financiële verhoudingen zijn twee vraagstukken relevant voor samenwerkingsverbanden. Bij gemeenschappelijke regelingen is er in principe sprake van een *horizontale* financiële verhouding. Het betreft immers gelijkwaardige partners en de beslissingsmacht over de besteding van de middelen ligt bij de gezamenlijke deelnemers. Intergemeentelijke samenwerking

[47] Tweede Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 33 597, nr. 3, p. 21.

heeft echter ook op verschillende manieren gevolgen voor de *verticale* financiële verhoudingen tussen het Rijk en decentrale overheden. Het gaat dan om de bronnen waaruit regionale taken worden bekostigd in relatie tot de financiële omvang van de samenwerking.

De financiële verhoudingen tussen Rijk en decentrale overheden gaan uit van een voorkeursvolgorde bij de bekostiging van taken. Deze voorkeursvolgorde houdt in dat taken bij voorkeur bekostigd moeten worden uit prijzen, heffingen, belastingen, algemene uitkering en ten slotte uit specifieke uitkeringen. De gedachte achter deze volgorde is dat prijzen en heffingen de voorkeur hebben omdat deze de afweging tussen nut en offer het dichtst bij de gebruiker leggen, waardoor een doelmatige besteding van middelen in beginsel wordt bevorderd. Bekostiging uit algemene middelen geniet de voorkeur boven specifieke uitkeringen omdat dit de slagvaardigheid van het bestuur, de democratische controle en de betrokkenheid van de burger vergroten. De vraag is of deze bekostigingsvoorkeur ook geldt bij de bekostiging van taken die door middel van intergemeentelijke samenwerking worden uitgevoerd.

Het toegenomen belang van regionale samenwerkingsverbanden is van invloed op de voorkeursvolgorde en daarmee op de financiële verhoudingen tussen het Rijk en decentrale overheden. We noemen hier drie aandachtspunten.
In de eerste plaats kan de *specifieke uitkering als bekostigingsvorm* vanuit de optiek van het Rijk voordelig zijn omdat bij de verdeling van middelen relatief gemakkelijk differentiatie kan plaatsvinden naar taak en omstandigheden van de betrokken bestuurslagen.
Een tweede aandachtspunt is de *rechtstreekse toedeling van rijksbijdragen* aan intergemeentelijke samenwerkingsverbanden. Volgens velen druist dit in tegen het principe van verlengd lokaal bestuur. De betrokkenheid van het lokale bestuur bij de intergemeentelijke samenwerking zou beter gewaarborgd zijn als de gemeenten de rijksbijdragen ontvingen en deze vervolgens overdragen aan het samenwerkingsverband. Bij de Wgr-plus is het Rijk er bewust toe overgegaan een aantal specifieke uitkeringen rechtstreeks aan het kaderwetgebied te verstrekken. Dit houdt verband met het van rijkswege verplichtende karakter van de samenwerking op een aantal beleidsterreinen, zoals ruimtelijke ordening, milieu, verkeer en vervoer en economische ontwikkeling.
Sommige *centrumgemeenten* ten slotte ontvangen uitkeringen ter bekostiging van regionale voorzieningen. De bekostiging wordt gebaseerd op een veronderstelde regio waarvoor de voorziening geacht wordt werkzaam te zijn. Voor zover het daarbij louter de uitvoering van taken betreft, is hier weinig op tegen. Dat neemt niet weg dat andere gemeenten soms wel afhankelijk zijn van de wijze van uitvoering van de regeling zonder dat er sprake is van een voorgeschreven vorm van overleg. Naast de maatschappelijke opvang en de vrouwenopvang is met de Wmo 2015 de verantwoordelijkheid voor beschermd wonen een goed voorbeeld. [48]

11. Toezicht

Op samenwerkingsverbanden wordt toezicht gehouden. Conform de herziening van het interbestuurlijk toezicht is de eerste lijn die van horizontale verantwoording. De gemeenteraad houdt in algemene zin toezicht door beoordelen van de verantwoording en financiën, de provincie en/of het Rijk houdt hierop tweedelijns toezicht. Interbestuurlijk toezicht op gemeentelijke samenwerkingsverbanden (openbaar lichaam, bedrijfsvoeringsorganisatie, gemeenschappelijk orgaan) ligt in principe bij de provincie. Als de provincie zelf deelneemt in een samenwerking, maar geen bevoegdheden overdraagt, blijft deze de functie van toezichthouder vervullen. Brengt de provincie wel bevoegdheden in,

[48] De Raad voor de financiële verhoudingen bereidt een verkenning voor over de gevolgen gemeentelijke samenwerking voor de financiële verhoudingen.

dan wordt het Rijk toezichthouder, net als in de gevallen waar dit conform het bepaalde in de Gemeentewet al zo is. Dit toezicht op samenwerkingsverbanden is, tenzij er aanleiding toe is om dit aan te scherpen of te interveniëren, dan wel in de plaats te treden, marginaal. In de recente wetswijziging van de Wgr is zijn ook deze bepalingen verduidelijkt als gevolg van de veranderingen in de Gemeentewet en Provinciewet na inwerkingtreding van de Wet revitalisering generiek toezicht. De betrokken (vak)minister kan, indien nodig, direct informatie ('bericht en raad') opvragen aan een samenwerkingsverband. Dit neemt niet weg dat de horizontale verantwoording en inlichtingen het belangrijkste zou moeten zijn. Dit betekent ook dat ingrijpen door de toezichthouder niet aan de orde is, tenzij er duidelijke signalen zijn dat de bestuurlijke verantwoordelijkheid door de verantwoordelijke bestuurslaag wordt verwaarloosd terwijl en er zaken misgaan.

Verticaal toezicht betreft veelal kwaliteitstoezicht, met alle kenmerken van handhavingstoezicht en nazien op de naleving van de wettelijke voorschriften, bijvoorbeeld door de Inspectie Jeugdzorg. Kwaliteitstoezicht houdt in het signaleren van voor het landelijk beleid relevante ontwikkelingen (signalerend toezicht), het aanzetten tot lerend verbeteren van de kwaliteit en kwaliteitszorg (lerend toezicht), het bevorderen van de naleving van wettelijke eisen (reflectief toezicht), het beoordelen en bevorderen van het functioneren van het stelsel als geheel (stelseltoezicht), het toezicht bij calamiteiten, en het ondernemen van actie naar aanleiding van signalen van burgers en professionals.

12. Moeten of mogen

Een belangrijk onderscheid om te maken is dat tussen vrijwillige en verplichte samenwerking. Meestal bepalen gemeenten en/of provincies (en soms waterschappen) zelf of ze een samenwerkingsverband aangaan, al dan niet gedwongen door omstandigheden of druk van buitenaf. Het gros van de samenwerking tussen bestuursorganen is *vrijwillig*, wat zoveel betekent dat er geen wettelijke verplichting toe bestaat. Ook al is een samenwerking vrijwillig, er kunnen wel zeker dwingende en dringende redenen bestaan waarom bestuursorganen gaan samenwerken. Denk aan het behalen van schaalvoordelen (zowel inhoudelijk als bedrijfsmatig), vergroten van de bestuurskracht of het verbeteren van de afstemming. Ook uit een vrijwillige samenwerking vloeien vervolgens bestuurlijke en financiële verplichtingen voort. Met de decentralisaties in het verschiet komt de bestuurskracht van gemeenten onder druk. Bijvoorbeeld bij het decentraliseren van jeugdzorgtaken. Zo zullen er jeugdigen zijn die specifieke zorgbehoeften hebben of zal er sprake zijn van zware jeugdzorgproblematiek die niet altijd op lokaal niveau kan worden georganiseerd. Om dit voor belanghebbenden goed te kunnen organiseren en risico's voldoende af te dekken, vindt de regering het dan ook nodig dat gemeenten voldoende slagkracht hebben.[49] Op enkele terreinen (jeugdbescherming, jeugdreclassering en Advies- en Meldpunt Huiselijk geweld en Kindermishandeling) is regionale samenwerking verplicht; echter ook de overige elementen van deze gedecentraliseerde taak brengt met zich dat regionale samenwerking onontkoombaar is.

Soms zijn samenwerkingsverbanden wettelijk *verplicht*. Verplichte samenwerking houdt in dat op basis van de wet wordt bepaald dat bestuursorganen moeten samenwerken omtrent de inzet van bepaalde bevoegdheden. Hierbij kan een verplichte regio-indeling gelden of een verplichting om te samenwerken met een landsdekkende indeling, maar met vrijheid voor gemeenten om te bepalen met wie ze samenwerken. De meest bekende voorbeelden van verplichte samenwerking in de eerste categorie zijn de veiligheidsregio's en de zogeheten Wgr-plusregio's. Afhankelijk van het besluit van de Eerste Kamer hierover wordt

[49] Tweede Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 33 684, nr. 3, p. 24.

deze laatste variant per 1 januari 2015 opgeheven. De regionale uitvoeringsdiensten, die uitvoerende taken hebben ten aanzien van vergunningverlening, toezicht en handhaving op het terrein van ruimtelijke ordening en milieu zijn eveneens een vorm van verplichte samenwerking, waarbij bovendien congruentie met de veiligheidsregio's is vereist.[50] De wetsbehandeling hiervan loopt nog; in de praktijk zijn de gemeenten al van start gegaan.

Congruentie
Congruentie betekent dat bestuursorganen (vooral gemeenten) hun taken zoveel mogelijk met dezelfde partners uitvoeren, en/of dat de buitengrenzen van samenhangende samenwerkingsgebieden zoveel mogelijk overeenkomen. Zeker bij verplichte samenwerking is congruentie een aandachtspunt. De veiligheidsregio's bijvoorbeeld werden congruent gemaakt aan de (toenmalige) politieregio's. Waar het gaat om vrijwillige samenwerking kan dit anders worden bezien: zouden gemeenten niet zelf in staat moeten zijn te bepalen met wie zij samenwerken (belangenafweging waarmee de gemeente het best gediend is), ook al levert dit veel verschillende partners op?

Vanuit het Rijk zijn de afgelopen jaren wisselende signalen gegeven over het belang van congruentie. Per 2006 is de verplichte bundeling en integratie van gemeenschappelijke regelingen en goedkeuring van provincies bij samenwerking van gemeenten, geschrapt. Zowel de invoering van deze bepaling begin jaren 1990 als de opheffing ervan hing samen met de discussie over regionaal bestuur via de Wgr, regionale problematiek en een daadkrachtige aanpak daarvan – een vraagstuk wat nog steeds speelt.[51] Als gevolg van de sinds 2006 nog steeds groeiende omvang (financieel en beleidsmatig) van gemeentelijke taken in een samenwerkingsverband (mede vanwege Rijksbeleid), is de discussie over congruentie en regionale samenwerking opnieuw opgelaaid.

[50] Tweede Kamer, vergaderjaar 2013–2014, 33 872, nr. 3, p. 18.
[51] Zie: Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 008, nr. 3.

II. Democratische legitimiteit

Behalve de aansturing en controle, financiën en risico's is het thema van democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden één van de belangrijkste algemene discussiepunten over deze bestuursvorm. Het is bovendien de kern van het verzoek dat door de Tweede Kamer aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is gericht. Een veel gehoord bezwaar tegen regionale samenwerking is dat de democratische legitimiteit ervan onvoldoende is.

Wat is echter de betekenis van begrippen als democratie, legitimiteit en daarmee van democratische legitimiteit? Die vraag laat zich nog niet zo simpel beantwoorden. Democratische legitimiteit is een begrip dat vele aspecten kent.[52] Over beide begrippen bestaat veel wetenschappelijke discussie. Om enig houvast te krijgen worden in dit hoofdstuk daarom eerst de begrippen democratie en legitimiteit op hoofdlijnen verkend.

1. Vormen van democratie

   'Wij hebben een staatsvorm die niet een kopie is van de instellingen van onze naburen. In plaats van anderen na te bootsen, zijn wij juist een voorbeeld voor hen. Onze staatsvorm heet een democratie, omdat ze in handen is van velen en niet van enkelen. In persoonlijke geschillen verzekeren onze wetten gelijk recht aan allen en de publieke opinie eert een ieder die zich door iets onderscheidt in het openbare leven boven anderen, niet om de klasse, waartoe hij behoort, maar om zijn waarde alleen. Armoede is voor niemand die de staat van nut kan zijn een beletsel, hoe gering zijn aanzien ook is.'

Volgens de overlevering is dit citaat uit Perikles' lijkrede de oudst opgetekende definitie van democratie. Het wezen van de democratie is in al die eeuwen niet veranderd.

Het oude Athene was een vorm van directe democratie waar het volk rechtstreeks invloed had op het bestuur. Directe democratie in de moderne betekenis van het woord duidt op instrumenten waarbij opnieuw de deelnemers direct de uitkomst van bestuur of beleid beïnvloeden zonder de tussenkomst van een parlement. Voorbeelden zijn het bindend referendum en het volksinitiatief.

De Oostenrijkse econoom Schumpeter beschouwde een bestuursvorm democratisch als er regelmatige, vrije en eerlijke verkiezingen zijn.[53] In die zin gaat democratie over wilsuiting, via participatie in de keuze van volksvertegenwoordigers wordt het openbaar bestuur gelegitimeerd. Een samenleving waarin groepen worden uitgesloten van politieke participatie zal door weinigen democratisch worden genoemd. Omgekeerd hoeft het niet participeren van groepen nog niet te leiden tot een ondemocratische samenleving. Ook mensen die niet stemmen kunnen hun bestuur als democratisch en gelegitimeerd beschouwen.

Het beginsel democratische legitimiteit bestaat volgens Bovens en Scheltema[54] uit drie delen:

1. de eis van algemeen (actief en passief) kiesrecht: burgers moeten invloed kunnen uitoefenen op de samenstelling van vertegenwoordigende lichamen.

[52] Voor een verkenning van verschillende theorieën en benaderingen van het begrip legitimiteit, zie Bokhorst, 2014.
[53] Schumpeter, 1942.
[54] Bovens en Scheltema, 1999, p. 141-142.

2. de eis van democratische sturing: vertegenwoordigende lichamen moeten richting kunnen geven aan het overheidsoptreden.
3. de eis van democratische verantwoording: vertegenwoordigende lichamen moeten in staat zijn om het overheidsoptreden te controleren en betrokkenen te vragen hierover verantwoording af te leggen.

Nederland is te kenmerken als een indirecte, representatieve democratie: het volk kiest zijn eigen vertegenwoordigers die namens hen beslissingen nemen en het bestuur controleren. Hoewel zij hun eigen verantwoordelijkheid hebben (volksvertegenwoordigers stemmen zonder last), eist de hedendaagse democratie dat wetgeving en beleid responsief is, dat wil zeggen in overeenstemming met de wens van de burger.

Burgers en maatschappelijke organisaties kunnen ook op andere manieren (politiek) participeren. Vooral op lokaal niveau is een tendens te zien naar burgers die rechtstreekse zeggenschap in lokale aangelegenheden naar zich toe trekken. Inwoners pakken maatschappelijke problemen gezamenlijk aan of organiseren zelf vormen van deliberatieve democratie, bijvoorbeeld volgens het lotingsprincipe van de G1000, en omzeilen zo het principe van de representatieve democratie. Dit is van invloed op de rol van de overheid én de politiek, zo schreef de Raad eerder in zijn advies *Loslaten in vertrouwen*.[55]

Verlengd lokaal bestuur
Samenwerking tussen (gemeentelijke) bestuursorganen wordt aangeduid als verlengd lokaal bestuur. Volgens de wetgever betekent dit 'dat de samenwerkingsverbanden institutioneel en beleidsmatig zijn geworteld in de gemeenten en daaraan hun taakopdracht en hun democratische legitimatie ontlenen.'[56] Om die reden stemmen de leden van het algemeen bestuur van een samenwerkingsverband met last; zij hebben geen vrije meningsvorming zoals in algemeen vertegenwoordigende organen (Staten-Generaal, gemeenten, provincies (waterschappen)) het geval is en waar het stemmen met last (grond)wettelijk is uitgesloten. Op deze wijze wordt benadrukt dat het bij samenwerkingsverbanden niet om de bestuurlijke hoofdstructuur, maar om een afgeleide daarvan gaat (het *verlengd* lokaal bestuur). De vraag is echter of dit recht doet aan de gegroeide praktijksituatie, vanwege het toenemend belang van samenwerking en de steeds beleidsrijkere taken in de samenwerkingsverbanden. Als regionale samenwerking op deze manier vanuit het perspectief van democratie wordt beschouwd, lijkt de burger buiten beeld te blijven – terwijl het om zijn belangen zou moeten gaan.

De mate van lastgeving vanuit gemeenten aan het algemeen bestuur van een samenwerkingsverband kan verschillen. Gemeenten kunnen hun vertegenwoordigers enige vrije oordeelsruimte laten, of een strikte opdracht meegeven (mandaat), al dan niet met het verzoek om ruggespraak. De vraag is wat het beste werkt: enige vrije ruimte geeft de mogelijkheid om standpunten aan te passen naar aanleiding van de discussies in het samenwerkingsverband en aldus makkelijker compromissen te sluiten. Strakkere vormen van afspraken (al dan niet expliciet mandaat) doen recht aan het politieke primaat van deelnemende gemeenten maar kunnen eenvoudiger leiden tot patstellingen of door besluitvorming bij meerderheid geen effect sorteren.

In geval van samenwerking tussen bestuursorganen bestaat er een voorkeur voor samenwerking op basis van publiekrecht, juist omdat democratische legitimiteit dan beter geregeld is omdat zowel in de Gemeentewet (Provinciewet) als in de Wgr democratische waarborgen als verantwoording, inlichtingen en toezicht in

[55] Raad voor het openbaar bestuur, 2012.
[56] Tweede Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 33 597, nr. 3, p. 13.

algemene zin zijn geregeld. Tegelijkertijd houdt het primaat van verlengd lokaal bestuur een beperking in van de invulling van het democratieconcept: er is wel sprake van sturing van het overheidsoptreden, en van verantwoording en controle, maar er vinden géén algemene rechtstreekse verkiezingen plaats.[57]

2. Aspecten en objecten van legitimiteit

Een samenleving kan niet functioneren zonder een legitieme overheid. Het ministerie van BZK noemt in haar Strategische kennisagenda 2010-2015[58] acceptatie, vertrouwen en tevredenheid als aspecten van legitimiteit. Deze aspecten vertonen enige overlap, maar leveren relevante invalshoeken op om naar legitimiteit te kijken. Tevredenheid wordt doorgaans geassocieerd met de prestaties van overheid; bij acceptatie gaat het over de vraag onder welke voorwaarden burgers het gezag van de overheid aanvaarden. Bij vertrouwen staat de vraag centraal of burgers er op vertrouwen dat de overheid het goede doet. Dit vertrouwen is mede gebaseerd op ervaringen uit het verleden.

De Legitimiteitsmonitor[59] die in opdracht van BZK is opgesteld besteedt aandacht aan en *objecten* van legitimiteit: aan wie of wat wordt legitimiteit toegekend of onthouden? Objecten van legitimiteit worden onderscheiden langs drie hoofdlijnen:

- *Systeem*: het politiek-bestuurlijk systeem, het democratisch bestuur en het openbaar bestuur in algemene zin; het systeem dat de 'gezaghebbende waardetoedeling' in banen leidt.
- *Actoren*: gezagdragers en gezagdragende instituties; functionarissen en collectieve actoren die met 'officieel' gezag bekleed zijn in het openbaar bestuur.
- *Beleidshandelen*: beleid, waaronder regelgeving, op verschillende terreinen – de zorg, de economie, de opsporing, et cetera – dat de 'gezaghebbende waardetoedeling' concreet maakt.

Bij een beoordeling van de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden gaat het vooral om de systeemlegitimiteit (klopt het bestuurlijke model van samenwerking vanuit het perspectief van democratische legitimiteit) en om beleidslegitimiteit. Met beleidslegitimiteit wordt hier bedoeld: sluiten de wensen en voorkeuren van gemeenten én burgers voldoende aan bij de besluitvorming en het beleid zoals dat vanuit de samenwerking wordt vormgegeven.

3. Soorten democratische legitimiteit

David Easton stelde in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw op basis van empirisch onderzoek dat legitimiteit wordt bereikt door a: effectief te zijn, b: dingen te doen die burgers belangrijk vinden, c: zorgvuldig te handelen.[60] De politicoloog Fritz Scharpf maakt een conceptueel onderscheid tussen verschillende soorten van democratische legitimiteit: *input*-, *troughput*- en *outputlegitimiteit*.[61]

Zijn *input*georiënteerde theorie waardeert de legitimiteit van een politiek systeem naar de wijze waarop deze een uitdrukking vormt van de wil van het volk of de politieke gemeenschap. Vanuit het inputperspectief zijn politieke keuzes legitiem wanneer deze de algemene wil weerspiegelen. In dit perspectief staan de burgers centraal. Bij inputlegitimiteit gaat het er om dat belangentegenstellingen op een zinvolle en democratische wijze leiden tot regelgeving en beleid. Het begrip inputlegitimiteit wordt vaak uitgelegd als *government **by** the people*.

[57] Vergelijk Traag, 1993
[58] Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, april 2010, p. 11-12.
[59] Hendriks e.a., september 2013.
[60] Vergelijk Easton, 1953 en 1965.
[61] Scharpf, 1970.

Datum
19 januari 2015
Kenmerk
2015-0000015018

Verwant aan inputlegitimiteit is *throughput*legitimiteit. Dit concept verwijst naar de kwaliteit van het proces waarmee besluitvorming tot stand komt. Niet de input of de uitkomsten, maar de transparantie, kenbaarheid en voorspelbaarheid van structuren en procedures staat hierbij voorop. In deze vorm van proceslegitimiteit zijn de billijkheid, redelijkheid en rechtmatigheid van het besluitvormingsproces zelf de voornaamste bron van legitimiteit. Procedurele vormen van legitimiteit hebben steeds te maken met *checks and balances* in en ordentelijkheid van het besluitvormingsproces.

Ten slotte zijn theorieën die legitimiteit waarderen aan de hand van de door het systeem geleverde prestaties, de *output*. Daarbij draait het om zaken als de onbetwistheid van de macht, het gemeenschappelijk goed en het economisch welzijn. De output van een politiek systeem moet steeds een bijdrage leveren aan deze categorieën. Vanuit het outputperspectief zijn politieke keuzes legitiem wanneer deze effectief het algemeen welzijn bevorderen. Bij outputlegitimiteit is de vraag of op redelijke termijn tot de voor betrokkenen gewenste resultaten kan worden gekomen. Outputlegitimiteit krijgt vaak het etiket *government **for** the people*.

Aan de soorten democratische legitimiteit die Scharpf onderscheid is een vierde vorm toe te voegen: *feedbacklegitimiteit*. Deze vorm bestaat uit twee democratische eisen: verantwoording en terugkoppeling. Bij verantwoording wordt aan democratische organen en kiezers over de uitoefening van publieke bevoegdheden en de besteding van publieke middelen rekenschap afgelegd. Verantwoording versterkt de democratische legitimiteit omdat het bijdraagt aan de mogelijkheden om het overheidsoptreden te beoordelen en zo nodig bij te sturen.[62] Bij terugkoppeling gaat het om een goede verwerking van signalen uit de omgeving en een goede vormgeving van de relatie met belanghebbenden. De feedbacklegitimiteit wordt bepaald door de wijze waarop er verantwoording wordt afgelegd over de uitkomst van het besluitvormingsproces en de kwaliteit van de terugkoppeling.

Schematisch kan het begrip democratische legitimiteit als volgt worden weergegeven:

Democratische legitimiteit			
Inputlegitimiteit	Throughput-legitimiteit	Output-legitimiteit	Feedback-legitimiteit
Participatie	Politiek primaat	Effectiviteit en efficiëntie	Verantwoording
Representatie	Controle en kaderstelling	Responsiviteit	Terugkoppeling

[62] Bovens en Schillemans, 2009.

Literatuur

Bokhorst, A.M., *Bronnen van legitimiteit. Over de zoektocht van de wetgever naar zeggenschap en gezag, 2014.*

Bovens, M.A.P., en M. Scheltema, *Rechtsstatelijke redeneerpatronen,* in Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. *Over publieke en private verantwoordelijkheden,* 1999.

Bovens, M.A.P., en T. Schillemans, *Handboek publieke verantwoording,* 2009.

Boogers, M.J.G.J.A., Co-referaat bij Rob-lezing *'De centralisatie in openbaar besturen',* november 2014.

Dool, L. T. van den, en L. Schaap, *Verkenning naar lichte vormen van gemeentelijke samenwerking. Eindrapportage,* in opdracht van Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, april 2013

Dool, L. T. van den, en L. Schaap, *Intergemeentelijke samenwerking: Het kan ook licht. Een verkenning van lichte vormen van intergemeentelijke samenwerking*. Bestuurskunde, 23(1), 65-7, 2014.

Easton, D., *The Political System. An Inquiry into the State of Political Science*, 1953.

Easton, D., *A Systems Analysis of Political Life,* 1965.

Hendriks, F., J. van Ostaaijen, K. van der Krieken en M. Keijzers, *Legitimiteitsmonitor Democratisch Bestuur 2013. Een metamonitor van de legitimiteit van het democratisch bestuur in Nederland*, september 2013.

Herweijer, M., en M.J. Fraanje, *Samen werken aan bestuurskracht. Intergemeentelijke samenwerking onderzocht*, 2011.

Herweijer, M., en M.J. Fraanje*, Innoveren in samenwerking: een alternatief voor herindeling?,* in: *Bestuurswetenschappen, nr. 3,* 2013.

Korsten, A.F.A., B.L. Becker en T. van Kraaij, *Samenwerking beproefd. Innovatieve organisatievormen bij samenwerking tussen gemeenten*, 2006.

Laar, S. van de, *Samen sterker. Samenwerking tussen gemeenten geanalyseerd*, 2010.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Berenschot, *Samenwerking tussen decentrale overheden: een nadere analyse van samenwerking op grond van gemeenschappelijke regelingen*, 2010.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Investeren in legitimiteit. Strategische kennisagenda van BZK 2010-2015*, april 2010.

Raad voor het openbaar bestuur, *Legio voor de regio. Bestuurlijke antwoorden op regionale vraagstukken*, februari 2003.

Raad voor het openbaar bestuur, *Bestuur op maat. Advies over middenbestuur*, november 2006.

Raad voor het openbaar bestuur, *Vertrouwen op democratie*, februari 2010.

Raad voor het openbaar bestuur, *Het einde van het blauwdrukdenken*, april 2010.

Raad voor het openbaar bestuur, *Loslaten in vertrouwen. Naar een nieuwe verhouding tussen overheid, markt én samenleving,* december 2012.

Raijmakers, L.M., *Leidende motieven bij decentralisatie. Discours, doelstelling en daad in het Huis van Thorbecke.* Dissertatie Universiteit Leiden, 2014.

Rekenkamer Oost-Nederland, *Sturing en toezicht op gemeenschappelijke regelingen*, november 2014.

Rekenkamercommissie Wassenaar, Voorschoten, Oegstgeest en Leidschendam-Voorburg, *Grip op samenwerking?*, oktober 2014.

11e ROB lezing door Wim van de Donk, *De centralisatie in openbaar besturen. Over dunne denkramen, pertinente pragmatiek en ambivalente ambities*, 12 november 2014.

Scharpf, F., *Demokratietheorie zwischen Utopie und Anpassung.* Konstanzer Universitätsreden 25. Constance: Universitätsverlag, 1970.

Schumpeter, J.A., *Capitalism, socialism and democracy,* 1942.

Steegh, J., *Democratisch geld(t) – Een verkenning naar democratische legitimiteit en financiële arrangementen bij gemeenschappelijke regelingen*, in opdracht van Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, november 2010.

Traag, J.M.E., *Intergemeentelijke samenwerking: democratie of verlengd lokaal bestuur?,* 1993.

Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 008, nr. 3.

Tweede Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 28 750, nr. 52.

Tweede Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 33 400 VII, nr. 81.

Tweede Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 33 400 VII, nr. 59.

Tweede Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 33 597, nr. 3.

Tweede Kamer, vergaderjaar 2013–2014, 33 841, nr. 161 (gewijzigde motie).

Tweede Kamer, vergaderjaar 2013–2014, 33 872, nr. 3.

Tweede Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 34 000 VII, nr. 7.

VNG en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Intergemeentelijke samenwerking toegepast. Handreiking voor toepassing van de Wet gemeenschappelijke regelingen*, oktober 2013.

Bijlage 1 | Motie Bergkamp en adviesaanvraag minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Datum
19 januari 2015

Kenmerk
2015-0000015018

Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2013–2014

33 841 **Regels inzake de gemeentelijke ondersteuning op het gebied van zelfredzaamheid, participatie, beschermd wonen en opvang (Wet maatschappelijke ondersteuning 2015)**

Nr. 134 **MOTIE VAN HET LID BERGKAMP**
Voorgesteld 23 april 2014

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat er door de decentralisaties in het sociaal domein een stapeling van regionale samenwerkingsverbanden dreigt;

voorts constaterende dat zeven van de tien gemeenteraadsleden van mening zijn dat regionale samenwerkingsverbanden een bedreiging vormen voor de lokale democratie;

verzoekt de regering, in overleg te treden met de Raad voor het openbaar bestuur voor het verrichten van onderzoek naar de vraag hoe de democratische legitimiteit van de regionale samenwerkingsverbanden waar gemeenten onderdeel van moeten uitmaken voor de uitvoering van de decentralisaties in het sociaal domein. kan worden gewaarborgd, en de Kamer over de uitkomsten van dat overleg voor het zomerreces te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

Bergkamp

kst-33841-134
ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2014

Datum
19 januari 2015

Kenmerk
2015-0000015018

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Raad voor het Openbaar Bestuur
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
Nederland

Directoraat Generaal Bestuur en Koninkrijksrelaties
Bestuur, Democratie en Financiën

Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
Nederland
www.minbzk.nl

Contactpersoon
Paul Guldemond
paul.guldemond@minbzk.nl

Kenmerk
2014-0000328711

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Datum 27 juni 2014
Betreft Adviesaanvraag democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden

Geachte raad,

Bij motie (Kamerstukken 33 841, nr. 161) heeft de Tweede Kamer de regering verzocht om in overleg te treden met uw raad ten behoeve van het uitvoeren van een onderzoek naar de vraag 'hoe de democratische legitimiteit van de regionale samenwerkingsverbanden waar gemeenten onderdeel van moeten uitmaken voor de uitvoering van de decentralisaties in het sociaal domein kan worden geborgd'. Op basis van ambtelijk contact over dit verzoek van de Kamer, stuur ik u hierbij deze adviesaanvraag, waarmee ik graag invulling geef aan het verzoek van de Kamer.

Achtergrond
De door de Kamer aangenomen motie gaat specifiek in op de democratische legitimiteit bij regionale samenwerkingsverbanden voor de uitvoering van te decentraliseren taken in het sociaal domein. De vragen die de Kamer hierover heeft, komen ook terug in een bredere discussie over de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden. Het belang van samenwerkingsverbanden is voor gemeenten de laatste jaren namelijk toegenomen. Uit cijfers van het CBS blijkt dat gemeenten in 2005 6% van hun begroting uitgaven aan samenwerkingsverbanden. In 2010 was dit gestegen tot bijna 14%. Ook zijn er met enige regelmaat signalen dat raadsleden het moeilijk vinden overzicht te bewaren over en te sturen op de taken die in samenwerkingsverbanden zijn belegd. Mogelijk ingegeven door de spanning tussen de mogelijkheid om via de samenwerking meer kwaliteit te leveren voor de inwoners en tegelijkertijd daarbij een deel van autonomie te verliezen.
Dit alles roept de vraag op wat een verdere toename van het aantal samenwerkingsverbanden (in het sociaal domein) voor effect heeft op het vermogen van gemeenteraden om ten aanzien van de in samenwerkingsverbanden belegde taken, adequaat invulling te geven aan hun rollen. De Kamer zoomt hierbij in op het aspect van democratische legitimiteit bij regionale samenwerking in het sociaal domein en hoe die te borgen. Het vraagstuk speelt echter in meerdere beleidsdomeinen en het wordt ook betrokken in discussies over opschaling en bestuurskracht. In deze adviesaanvraag verzoek ik uw raad dan ook om dit om de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden in het sociale domein in deze bredere context te

beschouwen.

Datum
27 juni 2014

Kenmerk
2014-0000328711

Adviesverzoek
Tegen de hierboven geschetste achtergrond zou ik uw raad willen verzoeken om mij te adviseren over hoe de democratische legitimiteit van regionale samenwerkingsverbanden kan worden geborgd, waarbij u in ieder geval ingaat op de samenwerkingsverbanden in het sociale domein. Verder geef ik u in overweging om in uw advies een overzicht te geven van relevante wetenschappelijke inzichten en ervaringen van bestuurders op dit terrein. Tevens verzoek ik u in uw advies in ieder geval ook stil te staan bij de hieronder geformuleerde vragen over dit onderwerp.

Wat moet worden verstaan onder democratische legitimiteit bij samenwerking?
In de discussies over democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden lijken verschillende definities van het begrip door elkaar te lopen. De formeel-juridische democratische legitimiteit, die bij publiekrechtelijke samenwerking, geborgd is in de Wet gemeenschappelijke regelingen, leidt zelden tot discussie. Wanneer de democratische legitimiteit ter discussie staat, gaat het doorgaans om de vraag of besluiten van samenwerkingsverbanden aansluiten bij de wensen van deelnemende gemeenten en of er draagvlak voor is bij deze gemeenten. Anders gezegd: of de deelnemende gemeenten en hun raden de facto invloed kunnen uitoefenen op de koers van het samenwerkingsverband en of zij zich verantwoordelijk voelen voor de door het verband uitgevoerde taken en hierover reëel verantwoording kunnen afleggen aan hun burgers. Daarbij rijst soms ook de vraag of onderscheid te maken is in hoe dit in de praktijk functioneert en hoe het beleefd wordt door betrokken bestuurders en politici?

Welke factoren beïnvloeden de democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden?
Ter verklaring van het vermeende gebrek aan democratische legitimiteit worden verschillende factoren aangedragen, zoals bijvoorbeeld het aantal deelnemende gemeenten, de hoeveelheid samenwerkingsverbanden, het soort taken dat is ondergebracht in een samenwerkingsverband, het al dan niet verplichte karakter van de samenwerking en de mate waarin sprake is van congruentie tussen samenwerkingsverbanden. Is aan te geven welke factoren nu echt van invloed zijn? Kunt u daarbij in het bijzonder ingaan op eventuele verschillen tussen verplichte en vrijwillige samenwerking en tussen congruente en incongruente samenwerking?

Welke aanbevelingen kunnen worden gedaan op basis van het onderzoek?
Zoals hierboven aangegeven, zijn de vragen over democratische legitimiteit bij samenwerkingsverbanden, de aanleiding deze adviesaanvraag. Ik zou u daarom willen vragen welke aanbevelingen u hebt.

De Tweede Kamer heeft in de genoemde motie aangegeven graag in september 2014 geïnformeerd te willen worden over de uitkomsten van het gevraagde overleg tussen regering en uw raad. In dat kader verneem ik graag van u op welke termijn u tot het gevraagde advies zou kunnen komen.

Hoogachtend,
De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

dr. R.H.A. Plasterk

Datum
19 januari 2015

Kenmerk
2015-0000015018

Bijlage 2 | Geraadpleegde personen

Tom Cammelbeeck	Coördinerend juridisch Specialist	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Peter Castenmiller	Adviseur / onderzoeker	PBLQ
Douwe Jan Elzinga	Hoogleraar staatsrecht	Universiteit Groningen
Hans Engels	Hoogleraar staatsrecht	Universiteit Groningen
Rob de Greef	Docent / onderzoeker staats- en bestuursrecht	Vrije Universiteit
Michiel Herwijer	Hoogleraar bestuurskunde	Radbout Universiteit Nijmegen
Julien van Ostaaijen	Bestuurskundig onderzoeker	Universiteit van Tilburg
Linze Schaap	Universitair hoofddocent	Universiteit van Tilburg
Wijnand de Vries	Senior beleidsmedewerker	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Bijlage 5 | Samenstelling Raad voor het openbaar bestuur

Voorzitter
De heer prof. drs. J. Wallage, honorair hoogleraar Transities in het Openbaar Bestuur aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Vice voorzitter
Mevrouw drs. J.W. Möhring MMC, zelfstandig adviseur.

Leden
De heer prof. dr. M.J.G.J.A. Boogers, bijzonder hoogleraar Innovatie en Regionaal Bestuur aan de Universiteit Twente en senior adviseur bij BMC.

De heer L.J.P.M. Frissen, oud-commissaris van de koningin Limburg en waarnemend burgemeester van Schinnen.

Mevrouw dr. S.L. de Lange, universitair hoofddocent bij de afdeling Politicologie van de Universiteit van Amsterdam.

Mevrouw prof. dr. M.H. Leyenaar, hoogleraar Vergelijkende Politicologie aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

De heer prof. mr. dr. R. Nehmelman, hoogleraar Publiek Organisatierecht aan de Universiteit Utrecht.

De heer dr. M. Schoenmaker, burgemeester van Gouda.

Mevrouw A. van Vliet-Kuiper, waarnemend burgemeester van Bussum en voorzitter van het bestuurlijk overleg 'Samen werkt beter'.

Waarnemend lid
De heer mr. M.A.P. van Haersma Buma, dijkgraaf Hoogheemraadschap van Delfland en voorzitter van de Raad voor de financiële verhoudingen.

Tijdelijk lid
De heer drs. Ch.J. Kalden, oud-directeur van Staatsbosbeheer en voormalig secretaris-generaal van het ministerie van LNV.

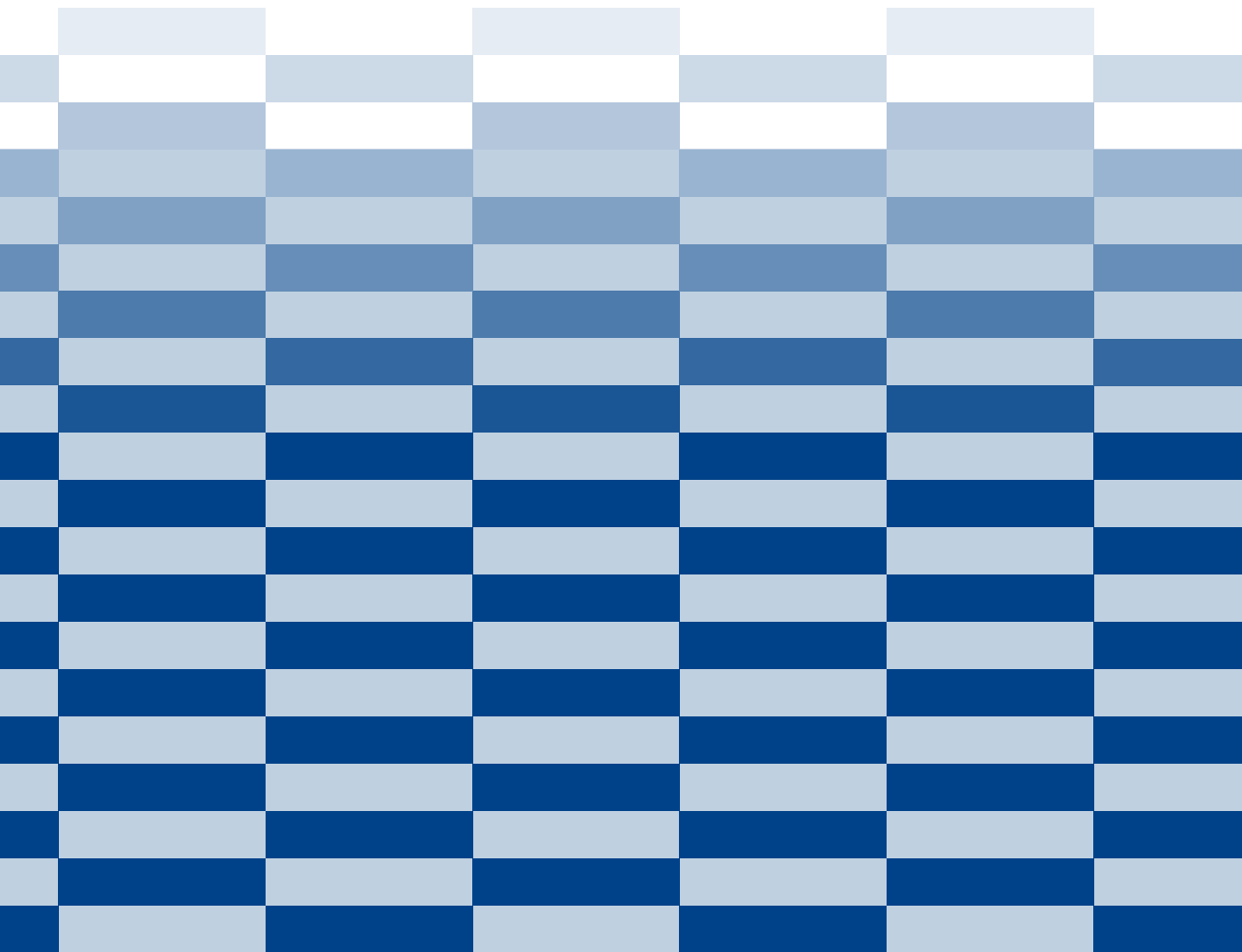

DRIEDAAGS STOWA CONGRES:

GOEDE MONITORING, EFFECTIEF WATERKWALITEITSBEHEER!

Wanneer u als organisatie of als persoon iets wilt bijdragen aan het congres, dan kunt u zich hiervoor aanmelden. Voor de pitches/presentaties en workshops geldt dat het niet de bedoeling is dat er reclame wordt gemaakt voor een aan één bedrijf of organisatie gekoppeld product. U kunt aangeven voor welke van onderstaande onderdelen u graag een bijdrage zou willen leveren. Mail uw verzoek aan de organisatie via monitoringscongres@stowa.nl voor 4 januari 2016. Wij zullen een selectie maken uit de verzoeken.

DAG 1 (19 APRIL 2016) TOEPASSING VAN GEGEVENS, MONITORING IN BREDE ZIN

1. Pitch/korte presentatie over de toepassing van monitoringsgegevens, welke interessant is voor bestuur en management. De presentatie laat zien waarom monitoring van belang is voor waterkwaliteitsbeheer en dus kosteneffectief.

2. Workshop (1,5 uur). Wij denken aan de volgende onderwerpen, welke nog niet zijn ingevuld: Participatieve monitoring; Samenwerking in de monitoringsketen; Norm bij methode, of methode bij norm; Doorbreken van gewoontes en tradities, wanneer wel, wanneer niet; Doelmatigheid monitoring; Openbaarheid meetgegevens, kansen en risico's; Monitoring t.b.v. toetsing. Eén meetpunt voor een heel waterlichaam, hoe maken we de vertaling?; Monitoring t.b.v. diagnose, systeemanalyse; Monitoring effecten maatregelen, protocol monitoring beekherstel; Welke monitoring bij welk doel? Samenhangend programma; Wat brengt nieuwe technologie ons?

DAG 2 (20 APRIL 2016) MONITORING IN DE PRAKTIJK

3. Pitch/korte presentatie over het verzamelen van gegevens voor waterkwaliteitsbeheer (en ecologie). Bijvoorbeeld goede meetnetontwerpen die aansluiten bij de doelen (toetsen, diagnose, volgen effecten maatregelen).

4. Stand op een markt met nieuwe technieken: Wat is er op dit moment beschikbaar aan nieuwe technieken voor het beantwoorden van monitoringsvragen en welke vragen beantwoorden deze technieken?

5. Workshop (1,5 uur), bijvoorbeeld over meetnetontwerpen, nieuwe technieken (liefst gebundeld per onderwerp), implementatie van nieuwe technieken en hoe barrières hierbij te overwinnen.

DAG 3 (21 APRIL 2016) INTERPRETATIE VAN GEGEVENS

6. Pitch/korte presentatie over hoe we vanuit goede metingen goede informatie krijgen, en over toegankelijkheid van gegevens.

7. Stand op een markt met 'producten' voor gegevensbeheer, de analyse van gegevens en modelleren: Wat is er op dit moment beschikbaar aan producten voor gegevensbeheer, analyse van gegevens, modellen en hoe helpen deze producten het waterbeheer hun doelen beter te bereiken?

8. Workshop (1,5 uur), bijvoorbeeld over modelleren, goede toepassing van statistiek, alternatieven voor traditionele rapportages, gegevensbeheer, analyse van gegevens tot informatie op diverse wijzen.

VOORAANKONDIGING DRIEDAAGS STOWA CONGRES:

GOEDE MONITORING, EFFECTIEF WATERKWALITEITSBEHEER!

Wanneer: 19, 20 en 21 april 2016
Waar: Burgers' Zoo in Arnhem
(Safari Meeting Centre)

Gezond water. Schoon water. Water met diverse planten- en diersoorten. Zwemwater. Water voor de natuur. Water voor de landbouw. Waterbeheerders in Nederland stellen uiteenlopende doelen vast voor hun oppervlaktewateren. De grote vraag is: zijn die doelen haalbaar? Worden ze daadwerkelijk gehaald en wat is het effect van genomen maatregelen? Dat kun je alleen bepalen op basis van kennis over watersysteem en inzicht in de effecten van genomen maatregelen. Monitoring levert meer op dan dat het kost!

Monitoring is het fundament onder effectief waterkwaliteitsbeheer. Maar alleen als het goed gebeurt. Wat willen we weten en moeten we meten? Met welke frequentie en op welke manier? Deze vragen zijn niet nieuw. Maar met het voortschrijden van kennis, nieuwe inzichten en nieuwe technieken op monitoringgebied is het belangrijk deze vragen regelmatig opnieuw te stellen. Dat is precies wat STOWA beoogt met een speciaal driedaags congres dat geheel gewijd is aan monitoring.

Elkaar inspireren, elkaar vragen stellen, die met elkaar bediscussiëren en die met elkaar proberen te beantwoorden. Maar ook samen kijken welke barrières er zijn en die proberen te slechten. Drie dagen om alles wat met monitoring te maken heeft, te laten zien en te bespreken. Alles draait om informeren, discussiëren, verbinden en inspireren. Komt u ook?

KARAKTER VAN DE VERSCHILLENDE DAGEN

DAG 1: *Is monitoring duur? Monitoring op de bestuurlijke agenda leidt tot beter waterbeheer én kostenbesparing*
In de ochtend bespreken we het belang van monitoring voor het waterkwaliteitsbeheer. De antwoorden die monitoring geeft op de vragen van het beleid zullen worden besproken en bediscussieerd. Interessant voor iedereen, maar vooral voor bestuur en management. In de middag zijn er diverse workshops op verschillende specialisatieniveaus. Bijvoorbeeld over burgerparticipatie, de ecologische sleutelfactoren en het wegnemen van barrières om te veranderen.

DAG 2: *Een meetnetontwerp dat past bij de vraag en nieuwe antwoorden door nieuwe technieken*
De tweede dag staat in het teken van monitoring in de praktijk. We praten over een goed meetnetontwerp en over het praktisch uitvoeren van metingen en analyses. Ook besteden we volop aandacht aan nieuwe technieken. Er zal steeds een duidelijke link worden gelegd tussen de te leveren inspanning en het doel: wat levert die nieuwe techniek op?

DAG 3: *Heel veel gegevens, weinig informatie. Dat kan anders!*
Op de derde dag staat de analyse van de gegevens centraal. We praten over opslag van gegevens en over het verwerken van gegevens tot bruikbare informatie. Modellen komen aan de orde, net als producten/platforms die er zijn om gegevens op te slaan en te analyseren. We zullen ook praten over manieren van informatieoverdracht en we kijken hoe we informatie kunnen inzetten bij innovatie in het waterbeheer.

stowa watermozaïek

Met medewerking van het Centre for Wetland Ecology, het Informatiehuis Water, de Kring Monitoring, het Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Rijkswaterstaat en de Unie van Waterschappen.

schriftelijke vragen als bedoeld in artikel 37 van het Reglement van Orde Verenigde Vergadering Delfland

Omschrijving problematiek

De nutsbedrijven, waaronder de waterleidingbedrijven, maken zich sterk voor de afschaffing van de zgn. precariobelasting die gemeenten en waterschappen kunnen opleggen voor het gebruik van de ondergrond. Volgens de nutsbedrijven leidt de (doorberekening) van precario tot hogere lasten van de inwoners, onder meer omdat de hoogte van de precariobelasting 'willekeurig' tot stand komt. De tweede kamer vroeg onlangs aan de minister van Binnenlandse zaken om de precariobelasting af te schaffen.

Vragen

1) Legt Delfland precario op aan gemeenten en/of beheerders van nutsvoorzieningen?
   Ja.
2) Voor welke vormen van (ander) gebruik heft Delfland precariobelasting en wat zijn daarvan per categorie de totale inkomsten?

   De gerealiseerde opbrengst precario over 2015 bedraagt ca. € 217.000. Dit bedrag is opgebouwd uit de volgende categorieën:

Categorie	Bedrag (afgerond)
Aanlegplaats, aanlegsteiger met toebehoren	12.000
Brug, dam, tunnel e.d.	37.000
Buizen, kabels en leidingen	25.000
Hek, haag of andere afscheiding	2.000
Lantaarnpalen en lichtmasten	1.000
Overige gevallen (per stuk)	83.000
Rioolleiding, duiker, buisleiding, persleiding e.d.	50.000
Transformatorhuisje of station e.d.	4.000
Uitbouw, schuur of ander bouwwerk	1.000
Vaste ligplaats voor een woonschip	1.000
Zak-, vergaar-, vul-, welput e.d.	1.000

   Uit de tabel blijkt dat het aandeel kabels en leidingen grofweg € 25.000 bedraagt, waarvan het overgrote deel betrekking heeft op nutsbedrijven.
   Zie ook de hieronder weergegeven tarieventabel behorend bij de Verordening precariobelasting Delfland 2013 (tarieven zijn nadien niet meer aangepast).
3) Wat zijn de structurele kosten van Delfland waar het gaat om het betalen van precariobelasting aan de gemeenten en waterleidingbedrijven en andere nutsbedrijven?
   Jaarlijks betaalt Delfland ca. € 4.000 voor precariorechten aan derden.
4) Wat zijn voor Delfland de financiële consequenties wanneer de minister van BZK tegemoet komt aan het verzoek van de Tweede Kamer om de precariobelasting bij wet af te schaffen?
   Zie de beantwoording onder 2).

JGM Schouffoer, Natuurterreinen

Antwoorden

Considerans, aanleiding van, toelichting op of achtergrond van de schriftelijke vragen

Waarschijnlijk betaalt ook Delfland als eigenaar van persleidingen direct of indirect precariobelasting aan de gemeenten. Als openbaar lichaam kan Delfland zelf ook precario heffen voor het gebruik van openbare gronden (en daarmee inkomsten genereren); afschaffing van precario heeft voor- en nadelen voor Delfland (en de inwoners). In plaats van precario kan Delfland ook gebruik maken van (ver)huurcontracten.

Dit formulier richten aan de voorzitter van de Verenigde Vergadering van Delfland
mvanhaersmabuma@hhdelfland.nl
met afschrift aan de griffier hfobler@hhdelfland.nl

DMS nummer:
Datum en tijdstip ontvangst: 15.12.2015 12.47 uur

Bijlage.

Tarieventabel behorend bij de Verordening Precariobelasting Delfland 2013

Nr.		Omschrijving	Tarief 2013 (in euro's)
1.		Algemeen tarief	
	1.1.	In de gevallen, waarvoor onder de volgende nummers niet in een bijzonder tarief is voorzien, per stuk, per meter of per m2	0,55
		met een minimum van	21,20
2.		Buizen, kabels en leidingen	
	2.1	Een riool, duiker, buisleiding, persleiding, spuitleiding, gas-liftleiding, olietransportleiding, baggerkoker, zuigbuis, af-zuigkoker, mantelbuis, of dergelijk op zichzelf staand werk, per meter	2,95
		met een minimum van	23,40
	2.2	Kabels, buizen en leidingen, voor zover niet vallende onder 2.1, per meter	0,30
		met een minimum van	32,00
3.		Bouwwerken	
	3.1	Een transformatorhuisje of station, afsluiterput, drukregel-ruimte, aan- of opjaagstation of dergelijke inrichting per stuk	120,00
	3.2	Een brug, dam, tunnel, of andere verbinding, per stuk	41,30
	3.3	Een aanlegplaats, aanlegsteiger, met toebehoren, per meter	4,10
		met een minimum van	48,00
	3.4	Een hek, haag of andere afscheiding, per meter	2,75
		met een minimum van	27,40
	3.5	Een uitbouw, schuur of ander bouwwerk voor zover niet vallend onder 3.1 tot en met 3.4, per meter	2,75
		met een minimum van	27,40
4.		Ligplaatsen	
	4.1.	Een vaste ligplaats voor een woonschip, per m2 ingenomen ruimte	2,75
		met een minimum van	60,60
5.		Diverse voorwerpen	
	5.1.	Een zak-, vergaar-, vul-, wel-, filter-, regulateur-, pomp- en meterput of dergelijk werk per stuk	23,50
	5.2.	Lantaarnpalen en lichtmasten, per stuk	5,45

Hoogheemraadschap van
Delfland

Aan de leden van de verenigde vergadering

ONS KENMERK
1238346
DELFT
19 januari 2016

ONDERWERP
Gasboring Maasland

Geachte leden,

De Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) heeft het voornemen om gas te gaan winnen op een nieuwe locatie nabij Maasland, gemeente Midden-Delfland. Met deze brief informeren wij u over de rol en betrokkenheid van Delfland hierbij.

De NAM heeft de gemeente Midden-Delfland verzocht om het bestemmingsplan te herzien en het bijbehorende milieu effectenrapport op te stellen. In dit traject adviseert Delfland de gemeente als onderdeel van de watertoets.

De belangen van Delfland zijn waarschijnlijk groot vanwege de verwachte extra bodemdaling en de effecten hiervan op de regionale keringen en de waterhuishouding. Onze opstelling is dat dit voornemen een integrale afweging vraagt. De mogelijke effecten van de verwachte extra bodemdaling ten gevolge van de voorgenomen aardgaswinning en de afspraken over compensatie tussen NAM en overheden moeten helder zijn voordat besluitvorming over de proefboring en aansluitende winning plaatsvindt.

Vanwege de belangen zal Delfland zal zich de komende tijd intensief inzetten op dit dossier, met hoogheemraad dr. ir. A.J. Middendorp als portefeuillehouder. De komende tijd worden ook de effecten van bodemdaling ook in algemene zin in beeld gebracht. Daarnaast wordt een verkenning uitgevoerd als onderbouwing van de positie van Delfland op dit dossier.

Wij zullen u daarvan op de hoogte houden.

Hoogachtend,
Namens Dijkgraaf en Hoogheemraden van Delfland,

de Secretaris,	de Dijkgraaf,
mr.drs. P.I.M. van den Wijngaart	mr. M.A.P. van Haersma Buma

Vooraankondiging
Midden-Delfland lezing 2016

Reserveert u alvast woensdagmiddag 17 februari in uw agenda. Oud minister-president prof. dr. Jan Peter Balkenende, partner bij Corporate Responsibility EY, verzorgt dan de Midden-Delfland lezing 2016 in het gemeentehuis van Midden-Delfland.

Vanuit Midden-Delfland, het groene hart van de metropool, neemt Balkenende u mee op reis naar de Metropoolregio Rotterdam Den Haag van 2025. Hij geeft zijn visie op onze sterke, economisch duurzame metropool en de kansen voor Midden-Delfland en haar omgeving.

Innovatie in het groen
Na afloop is er een interessante netwerkborrel. Deze biedt u gelegenheid om kennis en ervaringen uit te wisselen en nieuwe ideeën op te doen over innovatie in het groen.

Bent u er ook bij?
Graag nodigen wij u als vertegenwoordiger vanuit het bedrijfsleven, de overheid of een maatschappelijke organisatie van harte uit om de Midden-Delfland lezing 2016 bij te wonen. Een uitnodiging met aanmeldkaart ontvangt u in januari. Wij zien u graag woensdag 17 februari. De lezing start om 16.00 uur.

Met vriendelijke groet,

Gemeente Midden-Delfland
RECER, stimuleert en ondersteunt initiatieven op het vlak van Ruimte, Economie, Cultuur, Ecologie en Recreatie in Midden-Delfland
VNO-NCW Westland-Delfland

Vragen?
Heeft u na het lezen van deze vooraankondiging vragen? Neemt u dan contact op met Suzanne Neven van het team Communicatie van de gemeente Midden-Delfland. Zij is bereikbaar via (015) 380 42 80 of via lezing2016@middendelfland.nl.

agendapunt B.00
1240705

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan Verenigde Vergadering

BESLUIT TOT BENOEMING PLAATSVERVANGEND COMMISSIELID

Gevraagd besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016
De heer Aartsen als plaatsvervangend commissielid te benoemen

Besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016

Hoogheemraadschap van Delfland

Besluit tot benoeming plaatsvervangend commissielid

1. Probleemstelling - context

Door de benoemingen van de Kamer van Koophandel, Land- en Tuinbouworganisatie Noord, de Vereniging van Bos- en Natuureigenaren en het Centraal Stembureau is de samenstelling van de Verenigde Vergadering gewijzigd. Omdat de zittingsduur van de plaatsvervangende leden even lang is als de VV-leden, diende de plaatsvervangende commissieleden te worden benoemd. De categorie Natuurterreinen heeft een plaatsvervangend commissielid voorgedragen, de heer A.Aartsen.

2. Beoogd effect

De commissie tijdens alle bijeenkomsten voltallig te kunnen laten vergaderen.

3. Kernboodschap

In verband met de gewijzigde samenstelling van de Verenigde Vergadering dienen de plaatsvervangend commissieleden te worden benoemd. De categorie Natuurterreinen heeft de heer A.Aartsen als plaatsvervangend commissielid voorgedragen.

4. Historie - eerdere besluitvorming

Niet van toepassing

5. Regelgeving en Beleid

In artikel 4 lid 4 van de Verordening Vaste Adviescommissies Delfland wordt de mogelijkheid geboden plaatsvervangende leden in de commissies te benoemen, die zitting hebben in de commissie bij verhindering of ontstentenis van een lid.

Op grond van artikel 5 lid 1 van de Verordening Vaste Adviescommissies Delfland is de zittingsduur van de plaatsvervangend commissieleden, niet zijnde VV-leden, gelijk aan de zittingsperiode van de leden van de Verenigde Vergadering.

6. Financiën

Niet van toepassing

7. Duurzaamheid

Niet van toepassing

8. Organisatorische en personele consequenties

Niet van toepassing

9. OR/GO

Niet van toepassing

10. Risico- en beheersmaatregelen

Niet van toepassing

11. Communicatie (in- en extern)

Op de website van het hoogheemraadschap van Delfland worden na toelating per commissie de leden en de plaatsvervangend commissieleden vermeld.

12. Bekendmaking en vervolgprocedure

Aan de heer Aartsen wordt verzocht de geloofsbrieven te overleggen. Evenals VV-leden moeten plaatsvervangende commissieleden voldoen aan de eisen van artikel 31 en 33 van de Waterschapswet. De commissie Geloofsbrieven onderzoekt de geloofsbrieven van plaatsvervangende commissieleden en geeft de Verenigde Vergadering advies over toelating.

13. Bevoegd orgaan

De Verenigde Vergadering

14. Toelichting

Niet van toepassing

15. Bijlagen

Besluit tot benoeming plaatsvervangend commissielid

Hoogheemraadschap van Delfland

Kenmerk VV : 1240705 Vergaderdatum : 18 februari 2016

Beleidsveld : Organisatie Agendapunt : B.00

De Verenigde Vergadering van Delfland,

overwegende dat:

- de categorie Natuurterreinen heeft verzocht een plaatsvervangend commissielid te benoemen;

Gelet op:
- artikel 4, lid 6 van de Verordening Vaste Commissies Delfland

Besluit:
De heer Aartsen als plaatsvervangend commissielid te benoemen

Aldus besloten in de openbare vergadering van 18 februari 2016

De Verenigde Vergadering voornoemd,

de Secretaris, de Voorzitter,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart mr. M.A.P. van Haersma Buma

agendapunt B.06
1235020

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan Verenigde Vergadering

AANVRAAG INVESTERINGSPLAN EN GECOMBINEERD ONTWERP- EN UITVOERINGSKREDIET PROGRAMMATISCHE AANPAK BUITENGEWOON ONDERHOUD 2016 – 2020 (701916)

Gevraagd besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016
I. In te stemmen met het scenario C voor het uitvoeren van het buitengewoon onderhoud op wegen met kades; II. Het Investeringsplan buitengewoon onderhoud regionale en overige keringen 2016-2020 vast te stellen op een bedrag van € 35.731.000,-; III. Een gecombineerd ontwerp- en uitvoeringskrediet voor het uitvoeren van het levensduurverlengend buitengewoon onderhoud aan de regionale en overige keringen in 2016 - 2020 ter hoogte van € 35.731.000,- ter beschikking te stellen.

Besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016

Voorstel Commissie Stedelijk water en watersysteem 02-02-2016
1. In te stemmen met het scenario C voor het uitvoeren van het buitengewoon onderhoud op wegen met kades; 2. Het Investeringsplan buitengewoon onderhoud regionale en overige keringen 2016-2020 vast te stellen op een bedrag van € 35.731.000,-; 3. Een gecombineerd ontwerp- en uitvoeringskrediet voor het uitvoeren van het levensduurverlengend buitengewoon onderhoud aan de regionale en overige keringen in 2016 - 2020 ter hoogte van € 35.731.000,- ter beschikking te stellen.

Advies Commissie Stedelijk water en watersysteem 02-02-2016

Aanvraag Investeringsplan en gecombineerd ontwerp- en uitvoeringskrediet programmatische aanpak Buitengewoon Onderhoud 2016 – 2020 (701916)

1. Probleemstelling - context

Met de begrotingsbehandeling op 24 november 2011 is besloten om de kosten voor het ophogen van regionale keringen voor zover deze levensduurverlengend zijn te activeren (bekostigen vanuit het investeringsbudget). De opgave voor het buitengewoon onderhoud regionale keringen (BGO) is onderverdeeld in eenvoudig onderhoud (groene kades), complex buitengewoon onderhoud (kades gelegen op terrein van particulieren of bedrijven) en onderhoud op kades met wegen (waaronder ook de binnenstedelijke waterkeringen). Voor deze opgaven zijn de afgelopen jaren separate investeringsplannen vastgesteld en kredieten beschikbaar gesteld teneinde de opgave zo snel mogelijk te realiseren.

Het vaststellen van separate investeringsplannen is echter niet handig gebleken. In het veld komen de verschillende categorieën buitengewoon onderhoud naast elkaar en door elkaar heen voor. Vanuit efficiency is het gewenst om gemengde stukken uit te kunnen voeren. Hiervoor is het noodzakelijk dat niet langer separate investeringsplannen worden vastgesteld en kredieten beschikbaar worden gesteld, maar dat gewerkt wordt vanuit 1 investeringsplan met beschikbaar krediet.

Naast dat het niet efficiënt is om te werken met separate investeringsplannen en bijbehorende kredieten, is thans budget nodig om de opgave tot en met 2020 uit te kunnen voeren. Dit geldt in het bijzonder voor het complex buitengewoon onderhoud en voor het onderhoud aan de groene kades. Daarbij zijn er ook keuzes te maken ten aanzien van de strategie voor het ophogen van de kades. Het gaat om keuzes wat betreft de tijdspanne, alsmede of de focus ligt op de toetshoogte of ook op de leggerhoogte.

Ook zijn er meeliftkansen bij de overige kaden (polderkades). Voor deze kades is nog geen uitgebreide inventarisatie welke kades te laag liggen of verbeterd moeten worden, indien er meeliftkansen zijn wordt situationeel bekeken wat de opgave is voor Delfland. In het regulier buitengewoon onderhoud op de groene kades worden polderkades nadrukkelijk meegenomen indien uit inspectie is gebleken dat kades ontoelaatbaar te laag liggen.

Met het een en ander is in de meerjarenraming al rekening gehouden.

2. Beoogd effect

Het uitvoeren van het (levensduurverlengend) buitengewoon onderhoud aan de regionale en overige keringen voor de jaarschijven 2016-2020 teneinde (zoveel mogelijk) te voldoen aan de bestuurlijke afspraak met de provincie Zuid-Holland om de keringen in 2020 te laten voldoen aan de veiligheidsnormering (uitgaande van de hoogtetoets uit 2012).

3. Kernboodschap

Voor een efficiënte uitvoering van de programmalijn Veiligheid is een meer flexibele financiering gewenst. Er is een bekende opgave met een strategie op de uitvoering ervan, alsmede een verwachte opgave op basis van nog uit te voeren toetsen en zettingsverwachtingen. Daarmee is de totale opgave dynamisch. Ook de projectvorming en programmering is dynamisch. Deze is namelijk afhankelijk van de risicovolheid van trajecten en de initiatieven van derden waarop al dan niet meegelift kan worden. Het doel is om de waterkeringen zo snel mogelijk op orde te hebben, geprioriteerd op risico en kansen voor

meeliften. De bedoelde flexibele financiering is een vorm van procesinnovatie waarmee binnen tijd en budget de keringen zo optimaal worden opgehoogd.

4. Historie - eerdere besluitvorming

Met dit voorstel wordt gevolg gegeven aan het besluit van de Verenigde Vergadering van 24 november 2011, nr. 23402.

Op 19 april 2012 heeft de Verenigde Vergadering ingestemd (voorstel 26776) met het Investeringsplan groene kades 2012 en hiervoor een krediet beschikbaar gesteld van € 536.000,-.

Op 27 september 2012 heeft de Verenigde Vergadering ingestemd (voorstel 28261) met een ophoging van het Investeringsplan en krediet groene kades 2012 met € 139.000,- tot een bedrag van € 675.000,-.

Op 23 mei 2013 heeft de Verenigde Vergadering ingestemd (voorstel 31550) met het Investeringsplan groene kades 2013 en hiervoor een krediet beschikbaar gesteld van € 675.000,-.

Op 20 juni 2013 heeft Verenigde Vergadering ingestemd (voorstel 32134) met het Investeringsplan voor het uitvoeren van het complex buitengewoon onderhoud in de periode tot en met 2020 en is een krediet beschikbaar gesteld van € 3.450.000,- voor de uit te voeren werken tot en met 2015.

Op 19 december 2013 heeft Verenigde Vergadering ingestemd (voorstel 33641) met het Investeringsplan voor het uitvoeren van het buitengewoon onderhoud bij kades met wegen in de periode tot en met 2020 en is een krediet van € 2.000.000,- beschikbaar gesteld voor de uit te voeren werken tot en met 2015.

Op 24 april 2014 heeft de Verenigde Vergadering ingestemd (voorstel 35544) met het Investeringsplan groene kades 2013 en hiervoor een krediet beschikbaar gesteld van € 575.000,-.

Op 24 april 2014 heeft Verenigde Vergadering ingestemd (voorstel 35700) met een ophoging van het uitvoeringskrediet complex buitengewoon onderhoud naar € 7.875.000,- voor de uit te voeren werken tot en met 2020.

Bij brief van 14 oktober 2014 (kenmerk 1158163) heeft het college de leden van de Verenigde Vergadering geïnformeerd over de voortgang van het Buitengewoon Onderhoud. Deze voortgangsrapportage is besproken in de vergadering van de commissie Waterveiligheid van 4 november 2014.

Op 19 februari 2015 heeft de Verenigde Vergadering ingestemd (voorstel 38882) met een ophoging van het ontwerp- en uitvoeringskrediet complex buitengewoon onderhoud met € 1.625.000,- tot een bedrag van € 9.500.000,-. Dit bedrag is toereikend voor het uitvoeren van de opgave 2015 en voorziet erin dat de voorbereiding voor de opgave 2016 – 2020 kan worden opgepakt.

Op 19 februari 2015 heeft de Verenigde Vergadering ingestemd (voorstel 38942) met het Investeringsplan buitengewoon onderhoud groene kades voor 2015 en hiervoor een krediet beschikbaar gesteld van € 850.000,-.

5. Regelgeving en Beleid

De taak van Delfland laat zich omschrijven als de (integrale) zorg voor het watersysteem. De maatregelen aan de keringen vallen onder de programmalijn Veiligheid.

Het voorstel is opgesteld op basis van:
- Waterverordening Zuid-Holland uit 2009;
- Wijziging waterverordening Zuid-Holland uit 2014;
- De nota ‘Investering- en Activabeleid’ van december 2012.

Dit voorstel past binnen het beleid van Delfland. De kosten voor het onderhoud worden geactiveerd voor zover deze levensduurverlengend zijn.

6. Financiën

Onderhavig voorstel betreft het buitengewoon onderhoud van de regionale en overige keringen voor de periode 2016 - 2020. Het is de ambitie om voor deze periode te werken met een meerjarenperspectief voor het uit te voeren buitengewoon onderhoud.

In de toelichting is uitgewerkt welk budget voor de verschillende categorieën nodig is. Vanwege de grote opgave en de keuzes die van invloed zijn op het benodigde investeringsplan zijn er scenario's opgesteld ten aanzien van de wegen met kades. Resumerend worden onderstaande bruto lengte op hoogte gebracht tegen de genoemde bedragen.

categorie	**Lengte - totaal**	**Benodigd budget**
Groene kades	35.000 m	€ 4.250.000,-
Wegen op kades	24.600 m	€ 15.806.000,-
Complexe kades	20.900 m	€ 15.675.000,-
Totaal	*80.500 m*	*€ 35.731.000,-*

Het buitengewoon onderhoud zal veelal geclusterd aanbesteed worden, omdat dit efficiënter en voordeliger is. Voor aanbesteding is het volledige krediet noodzakelijk. Daarom is ervoor gekozen om het krediet gelijk te stellen aan het gevraagde IP.

	IP	**combi-krediet**
701916 Gecombineerd BGO 2015-2020	**€ 35.731.000**	**€ 35.731.000**

Binnen dit Investeringplan en gecombineerd ontwerp- en uitvoeringskrediet wordt levensduurverlengend onderhoud uitgevoerd aan de regionale en overige keringen in de periode 2015 – 2020. Het levensduurverlengend onderhoud bestaat uit het op hoogte brengen van keringen en het zonodig plaatsen van beschoeiingen, damwanden, keerwanden of andere constructies om de kerende hoogte te garanderen.

Deze investering past binnen de meerjarenbegroting van de programmalijn Waterveiligheid. De jaarlijkse kapitaallasten (rente en afschrijving) zullen worden gedekt uit de programmalijn Veiligheid. De beheer en onderhoudskosten zullen als gevolg van deze werkzaamheden niet wijzigen.

Voor de Wegen met kades en het complex buitengewoon onderhoud zijn al eerder investeringsplannen vastgesteld en kredieten beschikbaar gesteld (projectnummer 701753 en 701818). Na vaststelling van het nieuwe Investeringsplan en beschikbaarstelling van het krediet zal het projectnummer 701818 kades met wegen afgesloten worden en het niet uitgegeven krediet (voor zover deze niet nodig zijn voor lopende projecten) terugvloeien naar de algemene middelen. Het projectnummer 701753 behelst de uitvoering van het complex buitengewoon onderhoud tot en met 2015 inclusief de voorbereiding van het complex buitengewoon onderhoud tot en met 2020. De projecten tot en met 2015 zullen op dit projectnummer worden afgerond, de voorbereiding voor het complex buitengewoon onderhoud zullen worden overgeheveld op onderhavig projectnummer 701916 onder gelijktijdige verlaging van het IP en krediet. In totaal valt voor project 701753 en 701818 een bedrag van € 2.946.600 vrij (zie bijlage 5).

De komende jaren zullen wij u regelmatig (gekoppeld aan de P&C-cyclus) informeren over de voortgang van het project (realisatie en budget). De kosten zullen gaande het uitvoeren van het buitengewoon onderhoud meer duidelijk worden. In de jaarlijkse rapportages wordt gerapporteerd of de kentallen en aannames nog stroken met de ervaringen. De strekkingen die gereed zijn gekomen zullen bij de jaarrekening worden geactiveerd.

7. Duurzaamheid

Het ophogen van de waterkeringen wordt daar waar dit kan en efficiënt en effectief is uitgevoerd in grond. Dat is voor het ophogen van waterkeringen de meest duurzame oplossing. Bij de aanbesteding worden duurzaamheidscriteria meegegeven. Zowel bij het uitvoeren van de werkzaamheden als bij de toe te passen materialen wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van duurzame werkwijzen en materialen.
Na uitvoering van de werkzaamheden zijn de waterkeringen – afhankelijk van de zettingsverwachting en aangebrachte overhoogte – weer minstens 10 tot 15 jaar op hoogte.

8. Organisatorische en personele consequenties

Niet van toepassing.

9. OR/GO

Niet van toepassing.

10. Risico- en beheersmaatregelen

Binnen het project wordt gewerkt volgens het principe van interactieve uitvoering. Dit heeft als voordeel dat al heel snel tot uitvoering kan worden gekomen en de daar geleerde lessen bij de voorbereiding van de overige delen meegenomen kunnen worden. Weliswaar wordt gewerkt conform een plan van aanpak, waar nodig wordt deze gaandeweg aangepast. Dit vraagt flexibiliteit van het intersectorale projectteam en de organisatie.

De werkwijze brengt ook met zich mee dat de kosten niet aan de voorkant hard in beton gegoten zijn. Niet dat dit bij andere – meer traditioneel ingestoken – projecten wel het geval is. Er is altijd sprake van een zekere bandbreedte. Bij dit project wordt het Investeringsplan gebaseerd op kostenkentallen die op (beperkte) ervaringscijfers gebaseerd zijn. Lopende de uitvoering zal meer inzicht ontstaan in de werkelijke kosten van de maatregelen.
De kans bestaat dat inschrijvingen op deelprojecten afwijken van de op ervaringscijfers gebaseerde kostenkentallen. Indien deze afwijkingen zich voordoen, wordt de Verenigde Vergadering daarover op hoofdlijn geïnformeerd middels de P&C-cyclus of een separaat voorstel.

Bij de voorbereiding van de clusters wordt de te realiseren opgave geactualiseerd met actuele meetdata. Daarbij kan het voorkomen dat delen alsnog worden goedgekeurd zodat ophoging op dat moment niet aan de orde is of in prioriteit naar voren of achteren wordt geplaatst. Ook wordt bij de clusters gekozen voor een zo efficiënt en doelmatige scope waarbij ook logische trajectgrenzen worden gekozen. Dit kan er toe leiden dat er wijzigingen zijn in de uit te voeren trajectlengte en daarmee in het benodigd krediet. Voor het complex buitengewoon onderhoud is bij de voorbereiding reeds onderzocht welke aanpalende delen meegenomen kunnen worden met de uitvoering. De verwachting is dat enerzijds de goedkeuringen en anderzijds het meenemen van aanpalende delen zich uitmiddelen.

Daarnaast wordt bij het buitengewoon onderhoud rekening gehouden met een zekere zettingsverwachting. Door betere metingen en goed gegevensbeheer is de zettingsverwachting met steeds meer zekerheid te voorspellen. Echter door externe omstandigheden kan de zettingssnelheid veranderen. Zo is bijvoorbeeld bekend dat de NAM van plan is een gasboring te starten in Maasland. Verwachting is dat er versneld bodemdaling zal optreden waardoor keringen eerder en naar verwachting vaker moeten worden opgehoogd. De impact van de gasboring op het buitengewoon onderhoud moet nog bepaald worden en is niet meegenomen in de scenario's en in het investeringsplan. Echter, omdat het hier werkzaamheden betreft tot 2020 is de verwachting dat er geen impact is, dat komt mogelijk na die periode. Delfland is hierover ambtelijk in gesprek met de NAM.

11. Communicatie (in- en extern)

Over de voorbereiding en uitvoering van de maatregelen wordt nadrukkelijk gecommuniceerd met belanghebbenden/aanwonenden en de betreffende gemeenten. Omdat de werken over het gehele beheersgebied verspreidt liggen wordt dat project specifiek bekeken. Dit voorstel

voorziet erin dat budget (investeringsplan en krediet) beschikbaar is voor de voorbereiding en uitvoering van de maatregelen, inclusief de projectcommunicatie.

12. Bekendmaking en vervolgprocedure

Dit stuk wordt als bespreekstuk behandeld in de commissie Stedelijk Water en Watersysteem van 2 februari 2016 en doorgeleid naar de Verenigde Vergadering van 18 februari 2016.

13. Bevoegd orgaan

De Verenigde Vergadering is op grond van artikel 99 e.v. van de waterschapswet bevoegd om Investeringsplan vast te stellen en Krediet te verlenen.

Aangezien het onderhoud betreft waarbij de kade wordt hersteld binnen het leggerprofiel behoeft er doorgaans geen projectplan te worden vastgesteld.

14. Toelichting

Het op orde krijgen en houden van de waterkeringen is gebaat bij een flexibele inzet van financiën binnen de programmalijn Waterveiligheid zodat de opgave zo efficiënt en effectief mogelijk wordt opgepakt. Het buitengewoon onderhoud is tot 2012 uitgevoerd binnen de exploitatie, echter vanwege de hoge kosten, het levensduurverlengend karakter van de uitvoering en het feit dat de projecten een doorlooptijd hebben van meerdere jaren (vanwege de voorbereiding), is deze ondergebracht binnen de investeringsbegroting.

Het buitengewoon onderhoud is opgedeeld in de categorieën: groene kaden, wegen op kaden en complex. De binnenstedelijke waterkeringen maken onderdeel uit van de categorie wegen op kaden. De trajecten worden zoveel mogelijk naar deze opgave opgedeeld. Soms is het echter efficiënter om trajecten waarin verschillende categorieën voorkomen als één project op de markt te zetten. Het is niet efficiënt om dit heel strak te knippen.

Het buitengewoon onderhoud wordt in beginsel opgepakt op basis van risicovolheid. De opgave kan onderscheiden worden qua riscovolheid: geaccepteerd risico (beneden legger hoogte), minder risicovol of risicovol (beiden beneden veiligheidsnorm). Echter ook kansen die zich voordoen door initiatieven van derden, worden benut. Dit is met name het geval bij de categorie wegen op kaden. Wegbeheerders hebben een eigen programmering waarop Delfland aanhaakt, ook als daar nu niet direct een opgave ligt. Het uitgangspunt is dat bij wegonderhoud de kering op hoogte wordt gebracht zodat deze uitgaande van de zettingsverwachting voldoet tot het volgend groot onderhoud aan de weg. Ook bij de andere categorieën doen zich kansen voor om mee te liften. Zo kan een deel van het complex buitengewoon onderhoud mogelijk meeliften bij een initiatief van een projectontwikkelaar.
Bij het complex buitengewoon onderhoud is vooraf een clustering gemaakt voor gelijksoortig werk, alsmede voor de locatie teneinde voordeel te hebben bij aanbesteding.

A. <u>Opgavebepaling hoogte</u>
Op basis van de Waterwet en de Waterverordening Zuid-Holland dient Delfland te voldoen aan de in de Legger opgenomen hoogte (en afmetingen) van de waterkeringen. De legger is door Delfland opgesteld beleid waaraan volgens de Waterwet voldaan moet worden. Voor de hoogte van een waterkering wordt onderscheid gemaakt tussen de toetshoogte (op basis van de veiligheidsnormering (promotor) en de leggerhoogte. De toetshoogte is de hoogte waaraan de waterkering moet voldoen om aan de veiligheidsnorm te voldoen. De leggerhoogte is de toetshoogte + de extra veilgheidsmarge door Delfland vastgesteld. Als een waterkering boven de toetshoogte ligt voldoet deze aan de veiligheidsnorm.
Volgens de Waterverordening moeten de waterkeringen minimaal voldoen aan de veiligheidstoetsing voor hoogte (toetshoogte). De leggerhoogte is een door Delfland vastgestelde minimale eis waaraan een waterkering moet voldoen. In veel gevallen is de toetshoogte lager dan de generieke vastgestelde leggerhoogte van circa 50 cm boven het (vastgestelde) waterpeil. Voor de boezem is de leggerhoogte NAP + 0,10 meter.

Tabel 1. Opgave volgens toetsnorm en legger per categorie

categorie	opgave om te voldoen aan de toetsnorm		extra opgave om te voldoen aan de leggernorm	
	netto (km)	bruto (km)	netto (km)	bruto (km)
groene kades	1,6	5,5	6,0	12,0
wegen op kades	14,0	22,2	16,7	33,4
complexe kades	9,5	20,9	14,0	28,0
totaal	***25,1***	***48,6***	***36,7***	***73,4***

Met de provincie is de afspraak gemaakt dat in 2020 alle regionale waterkeringen aan de veiligheidsnorm voldoen. Delfland heeft de vrijheid om de leggerhoogte aan te passen, mits de minimale hoogte voldoen aan de veiligheidsnorm. Heroverweging van de huidige leggerafmetingen past in de ontwikkelingen rondom de systeembenadering en vaststelling van de toetshoogte. Het aanpassen van de legger is een eenmalig respijt (na zetting dient de kering opnieuw periodiek te worden onderhouden). De toetshoogte is een dynamische hoogte omdat deze afhankelijk is van het verwachtte peil inclusief windopzet. Door veranderingen in het watersysteem, andere klimatologische verwachtingen of modellen kan de toetshoogte bij een volgende toetsing veranderen.

Netto en bruto opgave
De opgave wordt doorgaans uitgedrukt in een netto opgave en een bruto opgave. De netto opgave is de werkelijke opgave die niet voldoet aan de legger. De bruto opgave is de netto opgave aangevuld met de aanpalende delen die eveneens laag liggen en waarvan het efficiënt is om deze gelijk mee te nemen met de werkzaamheden. In de onderstaande uitwerking wordt uitgegaan van de bruto opgaven, tenzij expliciet vermeld.

1. Groene kades
De groene kades voldoen nagenoeg aan de toetshoogte. Om te voorkomen dat kades onder de toetshoogte zakken en dat deze niet voldoen aan de legger, wordt ieder jaar circa 7.000 meter opgehoogd en wordt bij circa 2.500 meter de beschoeiing vervangen. Hierin wordt de resterende opgave ook meegenomen. De ervaring van de afgelopen jaren leert dat per strekkende meter kade er circa 2,5 m^3 klei moet worden aangebracht. Het ervaringscijfer (inclusief transport en verwerking) is € 75,- / m^1. Het ervaringscijfer voor de beschoeiing is € 130,- / m^1. In Bijlage 1 zijn de gerealiseerde lengtes en de kosten voor de afgelopen jaren opgenomen, waarvan de ervaringscijfers zijn afgeleid. Dit levert een totaal benodigd budget voor de groene kades tot en met 2020 van € 4.250.000,-.

Tabel 2: groene kades, kosten per jaar

lengte (m)	ervaringscijfer	totaal
7000	€ 75,00	€ 525.000
2500	€ 130,00	€ 325.000
	totaal	***€ 850.000***

2. Kades met Wegen
De opgave voor de kades met wegen is nog groot. De reden is dat pas een paar jaar actief met de wegbeheerders wordt overlegd om de opgave voor de kade gelijktijdig met het (groot) onderhoud aan de weg uit te voeren. In totaal voldoet bruto 22,2 kilometer niet aan de toetshoogte, waarvan 9,2 kilometer risicovol is. Daar bovenop voldoet 33,4 kilometer niet aan de leggerhoogte.

Dit is inclusief de opgave voor binnenstedelijke keringen (8 kilometer, waarvan 3 kilometer risicovol). Deze opgave is over het algemeen complex en vereist maatwerk in een intensief proces met gemeenten en zonodig andere belanghebbenden. Deze aanpak is vastgelegd in de notitie 'Aanpak binnenstedelijke waterkeringen" welke u met een informerende brief (kenmerk 1210645) is toegestuurd op 18 augustus 2015 en welke voorgelegen heeft als ingekomen stuk

in uw vergadering op 24 september 2015 (kenmerk 42518). De binnenstedelijke waterkeringen maken expliciet onderdeel uit van onderhavig voorstel.

Tabel 3: opgave Wegen op kades in kilometer

	opgave onder toetsnorm	wok exclusief Binnenstedelijke kades	binnenstedelijke kades
risicovol	9,2	6,2	3,0
niet risicovol	13,0	8,0	5,0
totaal	***22,2***	***14,2***	***8,0***

Voor de kades met wegen zijn beperkte ervaringscijfers beschikbaar. Wel is er een Adviesnotitie opgesteld met oplosrichtingen voor wegen op waterkeringen. Hierbij zijn standaardontwerpen ontwikkeld die op basis van een op de SSK-systematiek gebaseerde raming voorzien zijn van een kostenrange. Voor alle trajecten die niet voldoen aan de toetshoogte is een analyse gemaakt welke oplossingsrichting het meest waarschijnlijk is. Op basis daarvan is de benodigde investering ingeschat (zie bijlage 2). De oplossingsrichtingen lopen uiteen van kostprijs € 450,-/m^1 voor een eenvoudige kade ophoging naar € 1.800,-/m^1 voor een verharde weg voor autoverkeer waarbij een keerwand nodig is om te kunnen ophogen.
De kostprijs is erop gebaseerd dat Delfland het totale project uitvoert en betaalt. Indien meegelift kan worden met werk van de gemeente, dan is de inschatting dat kan worden volstaan met 35% van de kostprijs. Voor wegen op kades, exclusief de binnenstedelijke keringen, kan uitgegaan worden van een gemiddelde kostprijs van € 1.000,-/m^1 uitgaande dat de uitvoering niet gelijktijdig plaatsvindt met het groot onderhoud aan de weg. Indien meegelopen kan worden met het groot onderhoud aan de weg door de wegbeheerder kost het onderhoud gemiddeld € 350,-/m^1. Voor de binnenstedelijke keringen kan een kostprijs gehanteerd worden van € 2.000,-/m^1 uitgaande dat de uitvoering niet gelijktijdig plaatsvindt met het groot onderhoud aan de weg. Indien meegelopen kan worden met het groot onderhoud aan de weg door de wegbeheerder kost het onderhoud gemiddeld € 700,-.

Omdat de opgave voor de kades met wegen groot is en met name in deze categorie er geld bespaard kan worden door mee te liften met het groot onderhoud aan de weg, zijn scenario's ontwikkeld. Het benodigde investeringsplan verschilt per scenario. De verschillen in de scenario's, en dus de keuzen die voorliggen, bestaan uit:
- Zelf realiseren en uiterlijk 2020 op orde, versus zo veel mogelijk meeliften en de tijd nemen tot 2030 om op orde te komen;
- Tot en met 2020 focus op toetshoogte en in de periode 2020-2030 focus op leggerhoogte versus vanaf nu ook de opgave tot leggerhoogte meenemen in het programma en in 2030 alles op orde hebben.

Scenario's

A. <u>Nul-scenario</u>

Het nulscenario beschrijft in hoeverre Delfland invulling geeft aan het uitvoeringsbesluit. Doel is dat Delfland de opgave uiterlijk 31 dec 2020 op orde heeft. In het nul-scenario worden alleen de keringen opgehoogd die niet voldoen aan de toetshoogte. De keringen die niet voldoen aan de legger worden in deze periode niet opgehoogd. De focus is om de keringen die niet voldoen aan de toetsnorm in 2020 op orde te hebben.

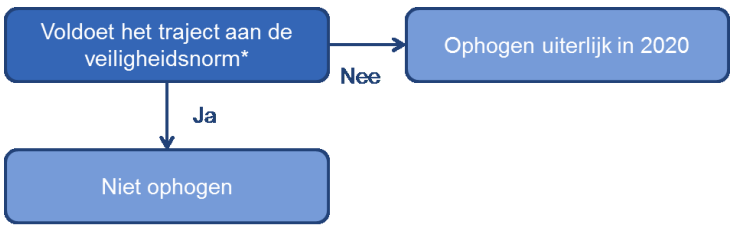

* *Hierbij wordt de zettingsverwachting van de kering meegenomen. Als binnen de levensduur van de weg, de kering onder de norm komt, wordt deze opgehoogd*

In totaal voldoet 22,2 kilometer niet aan de toetshoogte. Omdat er beperkt tijd is voor het realiseren van deze opgave is de verwachting dat 30% van de trajecten kan meeliften, bij de overige 70% is meeliften niet mogelijk.

tabel 4: kosten WOK in scenario A t/m 2020

	wok exclusief Binnenstedelijke kades			binnenstedelijke kades		
	km	€ meeliften	€ niet meeliften	km	€ meeliften	€ niet meeliften
risicovol	6,2	€ 651.000	€ 4.340.000	3,0	€ 630.000	€ 4.200.000
niet risicovol	8,0	€ 840.000	€ 5.600.000	5,0	€ 1.050.000	€ 7.000.000
totaal	***14,2***	***€ 1.491.000***	***€ 9.940.000***	***8,0***	***€ 1.680.000***	***€ 11.200.000***

Voor scenario A is het benodigd budget voor wegen op kades tot en met 2020 € 24.311.000,-.

B. Meeliften

Delfland heeft de risicovolle keringen uiterlijk in 2020 op orde. Voor de minder-risicovolle keringen liften we altijd mee met de wegbeheerder. Voor de trajecten waar zich geen meelift-mogelijkheden voordoen worden zonodig beheersmaatregelen getroffen om aan de afspraak met de provincie te voldoen.

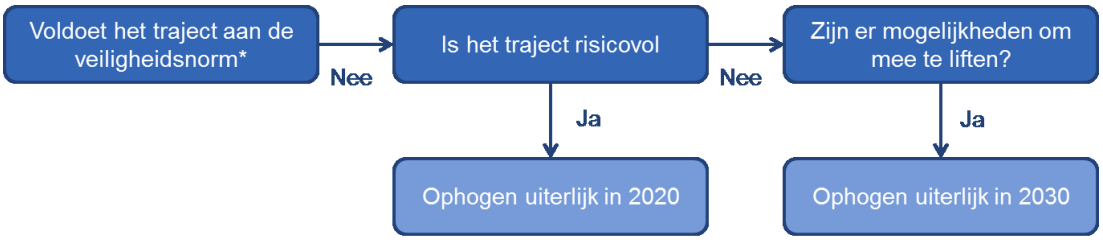

** Hierbij wordt de zettingsverwachting van de kering meegenomen. Als binnen de levensduur van de weg, de kering onder de norm komt, wordt deze opgehoogd*

In totaal voldoet 22,2 kilometer niet aan de toetshoogte, waarvan 9,2 kilometer risicovol is. Omdat er beperkt tijd is voor het realiseren van de opgave is de verwachting dat 30% van de trajecten kan meeliften, bij de overige 70% is meeliften niet mogelijk.
De 9,2 kilometer risicovolle keringen zal worden gerealiseerd in de periode tot en met 2020. Van de minder risicovolle keringen wordt 1/3 deel (4,4 km) gerealiseerd in de periode tot en met 2020, het resterende deel (8,5 km) in de periode 2021 – 2030.

tabel 4: kosten WOK in scenario B t/m 2020

	wok exclusief Binnenstedelijke kades				binnenstedelijke kades			
	km		€ meeliften	€ niet meeliften	km		€ meeliften	€ niet meeliften
risicovol	6,2		€ 651.000	€ 4.340.000	3,0		€ 630.000	€ 4.200.000
niet risicovol	2,7	(van de 8)	€ 945.000		1,7	(van de 5)	€ 1.190.000	
totaal	***8,9***		***€ 1.596.000***	***€ 4.340.000***	***4,7***		***€ 1.820.000***	***€ 4.200.000***

Voor scenario B is het benodigd budget voor wegen op kades € 11.956.000,-.

C. Cyclisch beheer

Delfland heeft de risicovolle keringen uiterlijk in 2020 op orde. Daarnaast werken we de minder-risicovolle keringen zoveel mogelijk weg, maar de prioritering hiervan wordt bepaald door de meekoppelkansen uit de omgeving. Dit betekent dat als er een kans komt voor het ophogen van een kering, die wel voldoet aan de toetshoogte , we die toch ophogen om de

onderhoudscyclus gelijk te krijgen met de onderhoudscyclus van de weg. Hiermee wordt voorkomen dat er een nieuwe opgave ontstaat.

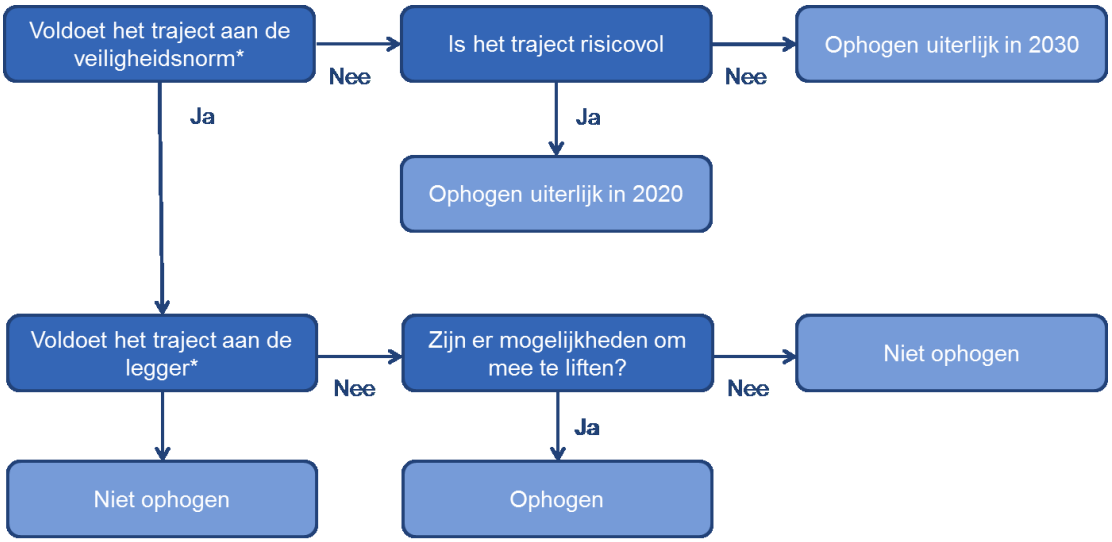

** Hierbij wordt de zettingsverwachting van de kering meegenomen. Als binnen de levensduur van de weg, de kering onder de norm komt, wordt deze opgehoogd*

Opgave toetshoogte
In totaal voldoet 22,2 kilometer niet aan de toetshoogte, waarvan 9,2 kilometer risicovol is. Omdat er beperkt tijd is voor het realiseren van de opgave is de verwachting dat 30% van de trajecten kan meeliften, bij de overige 70% is meeliften niet mogelijk.
De 9,2 kilometer risicovolle keringen zal worden gerealiseerd in de periode tot en met 2020. Van de minder risicovolle keringen wordt 1/3 deel (4,4 km) gerealiseerd in de periode tot en met 2020, het resterende deel (8,5 km) in de periode 2021 – 2030.

tabel 5: kosten WOK in scenario C t/m 2020

	wok exclusief Binnenstedelijke kades				binnenstedelijke kades			
	km	€ meeliften	€ niet meeliften		km	€ meeliften	€ niet meeliften	
risicovol	6,2		€ 651.000	€ 4.340.000	3,0		€ 630.000	€ 4.200.000
niet risicovol	2,7	(van de 8)	€ 945.000		1,7	(van de 5)	€ 1.190.000	
totaal	***8,9***		***€ 1.596.000***	***€ 4.340.000***	***4,7***		***€ 1.820.000***	***€ 4.200.000***

Opgave leggerhoogte
Bovenop de 22,2 kilometer die niet aan de toetshoogte voldoet, voldoet 34 kilometer niet aan de leggerhoogte. In de periode tot en met 2020 zal circa 11 kilometer kunnen meeliften met groot onderhoud aan de weg (ervaringscijfer € 350,- / m[1]). Hiervan uitgaande is het benodigd budget voor deze kades € 3.850.000,-.

Voor scenario C is het benodigd budget voor wegen op kades tot en met 2020 € 15.806.000,-.

Geadviseerd wordt om scenario C te volgen omdat daarmee de risicovolle keringen uiterlijk in 2020 op orde zijn gebracht en de minder risicovolle keringen in 2030 op orde zijn gebracht. Om te voorkomen dat een nieuwe opgave ontstaat worden de keringen die niet aan de legger voldoen en kunnen meeliften eveneens opgepakt. Dit levert een totaal benodigd budget voor de kades met wegen tot en met 2020 van € 15.806.000,-.

3. Complexe kades
De afgelopen jaren is intensief gewerkt aan de opgave complexe kades. Het grootste deel van de risicovolle keringen zijn op hoogte gebracht. Thans wordt nog gewerkt aan de laatste trajecten. De komende jaren moeten de minder risicovolle keringen te worden opgehoogd. In totaal voldoet nog 20,9 kilometer niet aan de toetshoogte. Daarbovenop voldoet nog 28 kilometer niet aan de leggerhoogte. Tot 2020 ligt de focus op het voldoen aan de toetshoogte.

Om ervoor te zorgen dat het werk aan de complexe keringen niet stil komt te liggen is een deel van het werk inmiddels voorbereid. In totaal is circa 10,5 kilometer ingemeten en bij deze trajecten is geïnventariseerd welke maatregelen genomen moeten worden. Voor deze werkzaamheden is een SSK opgesteld om te verifiëren of het gebruikte ervaringscijfer nog up to date is. Het benodigd investeringsplan op basis van deze SSK bedraagt € 8.065.000,- (€ 771,-/m[1]) en het investeringskrediet € 7.290.000,- (€ 697,-/m[1]). De SSK-raming komt daarmee overeen met het eerder gebruikte ervaringscijfer van € 750,-/m[1]. De SSK-raming en een analyse van de reeds gerealiseerde trajecten is opgenomen in bijlage 3.

Dit levert een totaal benodigd budget voor de het complex buitengewoon onderhoud tot en met 2020 van € 15.675.000,-.

B. <u>Resumerend</u>

categorie	**Lengte - totaal**	**Benodigd budget**
Groene kades	35.000 m	€ 4.250.000,-
Wegen op kades	24.600 m	€ 15.806.000,-
Complexe kades	20.900 m	€ 15.675.000,-
Totaal	***80 500 m***	***€ 35.731.000,-***

Deze opgave is voor de komende jaren als volgt geprogrammeerd:

	2016		**2017**		**2018**		**2019**		**2020**	
	lengte	**investering**	**lengte**	**investering**	**lengte**	**investering**	**lengte**	**investering**	**lengte**	**investering**
Groene kades	7000	€ 850.000	7000	€ 850.000	7000	€ 850.000	7000	€ 850.000	7000	€ 850.000
Wegen op kades	4000	€ 2.570.000	5000	€ 3.213.000	6000	€ 3.855.000	5000	€ 3.213.000	4600	€ 2.955.000
Complexe kades	2500	€ 1.875.000	4250	€ 3.187.500	5000	€ 3.750.000	5000	€ 3.750.000	4150	€ 3.112.500
totaal	***13500***	***€ 5.295.000***	***16250***	***€ 7.250.500***	***18000***	***€ 8.455.000***	***17000***	***€ 7.813.000***	***15750***	***€ 6.917.500***

De programmering zal – met name voor de wegen op kades – afhankelijk zijn van meekoppelkansen.

15. Bijlagen

1. Onderbouwing kostenkental groene kades (vertrouwelijk)
2. Onderbouwing kostenkental wegen op kades (vertrouwelijk)
3. Onderbouwing kostenkental complexe kades (vertrouwelijk)
4. Totaal overzicht trajecten buitengewoon onderhoud
5. Vervallen investeringskredieten

** = *in te vullen door team Bestuur*

Hoogheemraadschap van Delfland

Kenmerk VV : …**

Vergaderdatum : 18 februari 2016

Beleidsveld : Stevige Dijken

Agendapunt : …**

De Verenigde Vergadering van Delfland,

op voordracht van dijkgraaf en hoogheemraden van 5 januari 2015, kenmerk 46757

gelezen het positieve/negatieve …*(bij ondertekening doorstrepen wat niet van toepassing is)* advies van de commissie Stedelijk Water en Watersysteem;

overwegende dat:

…

- Op 24 november 2011 is besloten dat de kosten voor het buitengewoon onderhoud geactiveerd worden voor zover deze levensduurverlengend zijn;
- Voor 2016 - 2020 een plan ligt om in totaal circa 80,5 kilometer waterkering op te hogen.
- Voor de wegen op kades scenario's voor het buitengewoon onderhoud zijn ontwikkeld.
- Voor de uitvoering van het complex buitengewoon onderhoud en het groen onderhoud krediet ter beschikking moet worden gesteld omdat anders het werk stilvalt.

Gelet op:

…

- Artikel 99 e.v. van de Waterschapswet.

Besluit:

…

1. In te stemmen met het scenario C voor het uitvoeren van het buitengewoon onderhoud op wegen met kades;
2. Het Investeringsplan buitengewoon onderhoud regionale en overige keringen 2016-2020 vast te stellen op een bedrag van € 35.731.000,-;
3. Een gecombineerd ontwerp- en uitvoeringskrediet voor het uitvoeren van het levensduurverlengend buitengewoon onderhoud aan de regionale en overige keringen in 2016 – 2020 ter hoogte van € 35.731.000,- ter beschikking te stellen.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 18 februari 2016

De Verenigde Vergadering voornoemd,

de Secretaris, de Voorzitter,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart mr. M.A.P. van Haersma Buma

nummer	Code	Straatnaam	Gemeente	Urgentie_ WV	Urg Omgeving	Lengte Traject	Lengte Opgave	Fase	Status	kadetype
1	122_2			5	nvt	974	800	Voorbereiding	Actief	C
2	V_A	Vaartweg	Vlaardingen	5	3	291	291	Planvorming	Nog inplannen	W
3	124_2			4	nvt	429	278	Uitvoering	Actief	C
4	216_1			4	nvt	72	64	Uitvoering	Actief	C
5	MD_X	Maassluiseweg	Midden-Delfland	4	2	282	267	Planvorming	Nog inplannen	W
6	MS_H	Weverskade	Maassluis	4	2	1079	950	Planvorming	Actief	W
7	V_D	Trekkade thv park Hooge Leede	Vlaardingen	4		28	27	Uitvoering	Actief	C
8	V_F	Trekkade (thv het vlaardingse oog)	Vlaardingen	4	1	55	52	Voorbereiding	Nog inplannen	W
9	105_1			3	nvt	221	75	Voorbereiding	Actief	C
10	109_2B			3	nvt	88	109	Voorbereiding	Actief	C
11	118_1			3	nvt	1120	760	Voorbereiding	Actief	C
12	219_3			3		44	33	Planvorming	Nog inplannen	B
13	219_5			3		167	94	Planvorming	Nog inplannen	W
14	302_1			3	nvt	193	158	Voorbereiding	Actief	C
15	302_2			3	nvt	172	142	Voorbereiding	Actief	C
16	302_4			3	nvt	116	100	Voorbereiding	Actief	C
17	302_8A			3	nvt	117	80	Voorbereiding	Actief	C
18	302_8B			3	nvt	302	234	Voorbereiding	Actief	C
19	302_9			3	nvt	85	61	Voorbereiding	Actief	C
20	401_1			3	nvt	607	348	Voorbereiding	On-Hold	C
21	410_3			3	nvt	271	228	Voorbereiding	Actief	C
22	413_5C			3	nvt	367	175	Uitvoering	Actief	C
23	413_5D			3	nvt	224	175	Voorbereiding	Actief	C
24	413_6			3	nvt	253	233	Voorbereiding	Actief	C
25	B302_3			3	nvt	303	163	Voorbereiding	Actief	C
26	D_B	Lombokstraat Indische Buurt	Delft	3	1	166	53	Planvorming	Nog inplannen	W
27	MD_AC4	Kluiskade tot mr Postlaan	Midden-Delfland	3	1	181	143	Planvorming	Nog inplannen	B
28	MD_N3	Dijkhoornseweg noord	Midden-Delfland	3	1	96	89	Planvorming	Nog inplannen	W
29	MD_S	Kwakelweg	Midden-Delfland	3	1	1593	614	Planvorming	Actief	W
30	MD_AH	s Herenstraat (vanaf Kerkweg tot Pr	Midden-Delfland	3	1	670	363	Planvorming	Actief	B
31	MS_D	Noordvliet Noordzijde	Maassluis	3	1	832	738	Planvorming	Actief	B
32	MS_E	Goudsteen	Maassluis	3	1	77	76	Planvorming	Actief	B
33	PN_A1	Delftsestraatweg (tzv Pijnackerseva	Pijnacker-Nootdorp	3	3	150	149	Planvorming	Nog inplannen	W
34	PN_C	Delftsestaatweg (tnv Pijnackerseva	Pijnacker-Nootdorp	3	2	199	200	Planvorming	Nog inplannen	B
35	PN_D	Delftsestaatweg (tnv Pijnackerseva	Pijnacker-Nootdorp	3	3	347	345	Planvorming	Nog inplannen	B
36	R_A	Delftweg nr 335-365	Rotterdam	3	3??	258	254	Planvorming	Actief	B
37	S_C	Noordvestsingel (thv Parkweg)	Schiedam	3	3	119	36	Planvorming	Nog inplannen	B
38	T2			3	nvt	724	349	Uitvoering	Actief	C
39	T8			3	nvt	414	156	Voorbereiding	Actief	C
40	V_E	Trekkade	Vlaardingen	3	1	64	60	Voorbereiding	Nog inplannen	W
41	WL_D	Lierweg (thv benzinestation)	Westland	3	1	33	35	Voorbereiding	?	B
42	WL_L	Anthyrium Chrysant	Westland	3	1	153	144	Planvorming	Nog inplannen	B
43	WL_M	Kade van Ras (Veilingweg tot Joghe	Westland	3	2	141	139	Planvorming	Nog inplannen	B
44	WL_Y	Zwethkade Noord	Westland	3	1	1827	1597	Planvorming	Actief	W
45	2015-4			3	nvt	390	19	Uitvoering	Actief	G
46	213			2	nvt	634	433	Voorbereiding	Actief	C
47	107_1			2	nvt	153	100	Voorbereiding	Actief	C
48	109_1			2	nvt	49	42	Voorbereiding	Actief	C
49	124_1			2	nvt	1143	93	Uitvoering	Actief	C
50	219_4			2	nvt	110	54	Voorbereiding	Actief	C
51	302_6			2	nvt	35	17	Voorbereiding	Actief	C
52	302_7			2	nvt	38	19	Voorbereiding	Actief	C
53	413_5B			2	nvt	260	252	Uitvoering	Actief	C
54	B207_1			2	nvt	103	70	Voorbereiding	Actief	C
55	B302_1A			2	nvt	202	119	Voorbereiding	Actief	C
56	B302_2			2	nvt	240	111	Voorbereiding	Actief	C
57	B302_4			2	nvt	163	119	Voorbereiding	Actief	C
58	D_R	Delfgauwseweg fietspadzijde	Delft	2	1	273	120	Planvorming	Actief	W
59	D_D	DSM terrein	Delft	2	1	462	144	Planvorming	Nog inplannen	W
60	LV_L	Vlietweg van landscheidingsweg to	Leidschendam-Voorbu	2	1	224	224	Planvorming	Nog inplannen	W
61	MD_AA	Kerkweg nr 41-45	Midden-Delfland	2	1	60	56	Planvorming	Nog inplannen	B
62	MD_N2	Lookwatering (tnv aftakking) weter	Midden-Delfland	2	1	48	32	Planvorming	Nog inplannen	W
63	MD_T	Vlaardingsekade	Midden-Delfland	2	1	67	65	Planvorming	Nog inplannen	W
64	MD_V	Korte Buurt	Midden-Delfland	2	1	44	44	Planvorming	Nog inplannen	W
65	MD_W	Oude Veiling	Midden-Delfland	2	1	28	22	Planvorming	Nog inplannen	W
66	MD_Y	Trekkade	Midden-Delfland	2	1	41	38	Voorbereiding	Nog inplannen	B???

nummer	Code	Straatnaam	Gemeente	Urgentie_ WV	Urg Omgeving	Lengte Traject	Lengte Opgave	Fase	Status	kadetype
67	MS_A1	Zuidbuurt Zuid	Maassluis	2	2	769	363	Planvorming	Nog inplannen	W
68	MS_G	Weverskade tot Narcisstraat	Maassluis	2	1	125	87	Planvorming	Actief	W
69	PN_A	Delftsestaatweg (tzv Pijnackersevaa	Pijnacker-Nootdorp	2	3	994	597	Planvorming	Nog inplannen	W
70	PN_F	Delftsestaatweg (tzv Pijnackersevaa	Pijnacker-Nootdorp	2	3	120	120	Planvorming	Nog inplannen	B
71	PN_G	Delftsestaatweg (tzv Pijnackersevaa	Pijnacker-Nootdorp	2	3	79	81	Planvorming	Nog inplannen	W
72	PN_H	Delftsestaatweg (tzv Pijnackersevaa	Pijnacker-Nootdorp	2	3	243	240	Planvorming	Nog inplannen	W
73	PN_I	Delftsestaatweg (tzv Pijnackersevaa	Pijnacker-Nootdorp	2	3	69	69	Planvorming	Nog inplannen	W
74	PN_E	Swanecampen (tzv Pijnackersevaar	Pijnacker-Nootdorp	2	1	63	52	Voorbereiding	Nog inplannen	W
75	RW_C	Spieringseweteringweg (vanaf kruis	Rijswijk	2	1	55	54	Planvorming	Nog inplannen	W
76	RW_F	Pasgeldlaan	Rijswijk	2		82	72	Planvorming	Nog inplannen	W
77	T4			2	nvt	466	88	Voorbereiding	Actief	C
78	V_C	Trekkade thv Julianalaan	Vlaardingen	2		133	66	Uitvoering	Actief	C
79	V_G	Trekkade (thv het vlaardingse oog)	Vlaardingen	2	1	54	52	Voorbereiding	Nog inplannen	W
80	V_H	Trekkade (thv het vlaardingse oog)	Vlaardingen	2	1	39	39	Voorbereiding	Nog inplannen	W
81	WL_E	Hoofdstraat (vanaf Bleijenbrug) Lie	Westland	2		216	203	Gereed	Nog inplannen	B
82	2015-9			2	nvt	385	161	Uitvoering	Actief	G
83	2015-19			2	nvt	83	67	Uitvoering	Actief	G
84	2015-20			2	nvt	25	6	Uitvoering	Actief	G
85	202			1	nvt	1051		Voorbereiding	Actief	C
86	108_1			1	nvt	121		Voorbereiding	Actief	C
87	109_2A			1	nvt	81		Voorbereiding	Actief	C
88	111_1A			1	nvt	170		Voorbereiding	Actief	C
89	119_01			1	nvt	205		Voorbereiding	Actief	C
90	202_19			1	nvt	377		Voorbereiding	Actief	C
91	202_19A			1	nvt	102		Voorbereiding	Actief	C
92	202_20			1	nvt	91		Voorbereiding	Actief	C
93	202_23			1	nvt	93		Voorbereiding	Actief	C
94	207_1			1	nvt	71		Voorbereiding	Actief	C
95	216_2			1	nvt	65		Uitvoering	Actief	C
96	227_1			1	nvt	325		Verkenning	Actief	W
97	302_10			1	nvt	51		Voorbereiding	Actief	C
98	309_1			1	nvt	71		Voorbereiding	Actief	C
99	309_2			1	nvt	111		Voorbereiding	Actief	C
100	412_1			1	nvt	72		Voorbereiding	Actief	C
101	413_4			1	nvt	454		Voorbereiding	Actief	C
102	413_5A			1	nvt	113		Uitvoering	Actief	C
103	B107_2			1	nvt	127		Voorbereiding	Actief	C
104	B109_1A			1	nvt	137		Voorbereiding	Actief	C
105	B109_1B			1	nvt	51		Voorbereiding	Actief	C
106	B116_1			1	nvt	112		Voorbereiding	Actief	C
107	B117_1			1	nvt	44		Uitvoering	Actief	C
108	B202_4A			1	nvt	119		Voorbereiding	Actief	C
109	B219_1A			1	nvt	171		Planvorming	On-Hold	C
110	B219_1B			1	nvt	215		Voorbereiding	Actief	B
111	B219_2			1	nvt	73		Voorbereiding	Actief	C
112	B309_1			1	nvt	108		Voorbereiding	Actief	C
113	B309_2			1	nvt	116		Voorbereiding	Actief	C
114	B312_1A			1	nvt	139		Voorbereiding	Actief	C
115	B312_1B			1	nvt	39		Voorbereiding	Actief	C
116	B315_1			1	nvt	242		Uitvoering	Actief	C
117	B410_1			1	nvt	452		Voorbereiding	Actief	C
118	B410_2			1	nvt	77		Voorbereiding	Actief	C
119	D_C	Oostsingel	Delft	1		512	316	Verkenning	Nog inplannen	W
120	D_E	Dijkshoornseweg	Delft	1	3	386	295	Planvorming	Nog inplannen	W
121	D_F2	Voetpad langs Lookwatering	Delft	1	1	308	102	Planvorming	Nog inplannen	W
122	D_H	Buitenwatersloot noordzijde tussen	Delft	1	1	182	91	Planvorming	Nog inplannen	B
123	D_J	Scheepsmakerij	Delft	1	1	87	78	Planvorming	Nog inplannen	B
124	D_L	Kanaalweg	Delft	1	3	123	119	Planvorming	Nog inplannen	W
125	D_P	Delfgauwseweg bij rotonde	Delft	1		84	24	Verkenning	Nog inplannen	W
126	D_Q	Delfgauwseweg ten oosten van A13	Delft	1		397	393	Uitvoering	Actief	B
127	D_U	Rotterdamseweg bij Kringloopwinke	Delft	1		258	203	Verkenning	Nog inplannen	B
128	D_W	Schiekade thv kruithuis	Delft	1	1	32	30	Planvorming	Nog inplannen	W
129	D_Z	Bieslandse kade thv Hendrik de Key	Delft	1		68	57	Verkenning	Nog inplannen	W
130	DH_AZ3	A4/A13	Den Haag	1		13	1	Verkenning	Nog inplannen	W
131	L_C	Ln van Koot thv brug naar Rodenrijs	Lansingerland	1		10	0	Verkenning	Nog inplannen	W
132	L_P	Noordeindseweg 426 thv vd Burg rd	Lansingerland	1	1	178	147	Planvorming	Nog inplannen	W

nummer	Code	Straatnaam	Gemeente	Urgentie_ WV	Urg Omgeving	Lengte Traject	Lengte Opgave	Fase	Status	kadetype
133	L_K	Noordeindseweg thv Wilgenlaan	Lansingerland	1	1	263	205	Planvorming	Actief	W
134	MD_AB	Kerkweg nr 5 -11 en 15-19	Midden-Delfland	1	1	176	95	Planvorming	Nog inplannen	B
135	MD_AC1	Kluiskade nr 17	Midden-Delfland	1		119	30	Planvorming	Nog inplannen	B
136	MD_AC2	Kluiskade	Midden-Delfland	1		182	85	Verkenning	Nog inplannen	B
137	MD_AC3	Kluiskade	Midden-Delfland	1		110	21	Uitvoering	Nog inplannen	B
138	MD_I	Hoornsekade	Midden-Delfland	1	1	85	64	Planvorming	Nog inplannen	W
139	MD_J	Hoornsekade	Midden-Delfland	1		390	43	Verkenning	Nog inplannen	W
140	MD_N1	Lookwatering (tnv Delft, Woudselaa	Midden-Delfland	1		29	28	Verkenning	Nog inplannen	W
141	MD_O	Lookwatering noordzijde oost-west	Midden-Delfland	1		488	82	Verkenning	Nog inplannen	W
142	MD_Q	Noordhoornseweg bij Wippolderlaa	Midden-Delfland	1		176	138	Expertgroep	Nog inplannen	W
143	MD_R	Zwethkade zuid (nr 10 en de brug)	Midden-Delfland	1		153	22	Verkenning	Nog inplannen	W
144	MD_Z	Kluiskade (hoek Trekkade)	Midden-Delfland	1		17	3	Verkenning	Nog inplannen	B
145	MD_AD	Burg. Van der Lelijkade	Midden-Delfland	1	1	224	160	Planvorming	Actief	B
146	MS_B	Korte Buurt Westzijde	Maassluis	1		219	60	Planvorming	Nog inplannen	W
147	MS_C	Zuidvliet Wipperskade	Maassluis	1	3	394	53	Planvorming	Actief	B
148	R_H	Overschieseweg (kade ligt tussen w	Rotterdam	1		172	28	Expertgroep	Nog inplannen	W
149	R_I	xx	Rotterdam	1		280	33	Expertgroep	Nog inplannen	W
150	RW_A	Sir Winston Churchillaan 1037	Rijswijk	1		79	77	Verkenning	Nog inplannen	W
151	RW_J	Van Vredenburchweg	Rijswijk	1		280	145	Verkenning	Nog inplannen	W
152	T3			1	nvt	340		Voorbereiding	Actief	C
153	T5			1	nvt	224		Voorbereiding	Actief	C
154	T6			1	nvt	188		Voorbereiding	Actief	C
155	T7			1	nvt	338		Voorbereiding	Actief	C
156	WL_AA	Zwet/Langewateringkade	Westland	1	3	250	143	Planvorming	Nog inplannen	W
157	WL_J	Kijckerweg (west)	Westland	1		426	236	Verkenning	Nog inplannen	W
158	WL_K1	Nieuwe Tuinen Heulstraat	Westland	1		96	63	Uitvoering	Nog inplannen	B
159	WL_R	Strijphorst Sosefhal	Westland	1		11	9	Expertgroep	Nog inplannen	W
160	WL_S	Molenlaan	Westland	1		22	17	Verkenning	Nog inplannen	W
161	WL_W	Visserspad	Westland	1		130	10	Verkenning	Nog inplannen	W
162	2015-5			1	nvt	176		Uitvoering	Actief	G
163	111_1B			1	nvt	116		Uitvoering	Actief	C
164	LV_C	Van Horvettestraat 1	Leidschendam-Voorbu	ntb		11	11	Verkenning	Nog inplannen	W
165	LV_D	Van Horvettestraat 2	Leidschendam-Voorbu	ntb		24	24	Verkenning	Nog inplannen	W
166	LV_H	Essepad kruising rampstadrail	Leidschendam-Voorbu	ntb		29	23	Expertgroep	Nog inplannen	W
167	LV_F	Pr Marijkekade (Schellingln -Rembra	Leidschendam-Voorbu	ntb	1	509	364	? Expertgroep??	?	W
190	DH_E	Trekvlietplein (evenwijdig spoor)	Den Haag	1		464	269	Verkenning	Nog inplannen	B
209	MS_F	Het nieuwe water oostzijde	Maassluis	1	1	102	90	Planvorming	Actief	W
213	R_B	Delftweg ongeveer vanaf nr 254 - 3	Rotterdam	0	1	103	57	Planvorming	Actief	B
220	RW_O2	Delftweg kruising A4 Oost	Rijswijk	1		91	50	Expertgroep	Nog inplannen	W
221	RW_P	Hoornbrug	Rijswijk	1		59	51	Expertgroep	Nog inplannen	W
222	RW_O1	Delftweg kruising A4 West	Rijswijk	1		90	50	Expertgroep	Nog inplannen	W
228	WL_AZ10	Veilingroute kruising Lange Waterin	Westland	1		27	21	Expertgroep	Nog inplannen	W
229	WL_AZ9	Veilingroute (kruising kade)	Westland	1		22	17	Expertgroep	Nog inplannen	W
230	WL_B	Burgemeester van de Goeslaan N22	Westland	1		16	16	Expertgroep	Nog inplannen	W
241	2015-7			1	nvt	388		Uitvoering	Actief	G
242	2015-8			1	nvt	73		Uitvoering	Actief	G
243	2015-12			1	nvt	76		Uitvoering	Actief	G
244	2015-13			1	nvt	8		Uitvoering	Actief	G
245	2015-14			1	nvt	29		Uitvoering	Actief	G
246	2015-15			1	nvt	13		Uitvoering	Actief	G
247	2015-16			1	nvt	600		Uitvoering	Actief	G
250	701489			1	nvt	85		Uitvoering	Actief	C
251	701646			1	nvt	69		Uitvoering	Actief	C
252	701726			1	nvt	62		Uitvoering	Actief	C
253	701740			3	nvt	545		Uitvoering	Actief	C
254	701880			1	nvt	539		Uitvoering	Actief	C
255	701693			1	nvt	2434		Uitvoering	Actief	C
256	701694			1	nvt	1972		Uitvoering	Actief	C
257	7xxxx1	N468	Midden-Delfland	3	nvt	6215		Voorbereiding	Nog inplannen	C
258	7xxxx2	Duifpolder-Gaagpad	Midden-Delfland	1	nvt	262		Voorbereiding	Nog inplannen	C
259	7xxxx3	Commandeurspolder-Kluiskade	Midden-Delfland	1	nvt	119		Voorbereiding	Nog inplannen	C
260	7xxxx4	Kanaal- en Noord Lierweg		1	nvt	1080		Voorbereiding	Nog inplannen	C
261	7xxxx5	Laan van Adrichem		1	nvt	205		Voorbereiding	Nog inplannen	C
262	Cluster_2B				nvt			?	?	

Bijlage 5: vervallen investeringskredieten

Voor het uitvoeren van het buitengewoon onderhoud zijn de volgende investerings-plannen vastgesteld en kredieten beschikbaar gesteld.

Nummer	Project	Programma	IP	Uitvoerings-krediet
701753	Complex BGO	C	€ 9.500.000	€ 9.500.000
701818	BGO kades met wegen	C	€ 6.250.000	€ 2.000.000

De onderstaande tabellen geeft een verdeling van het krediet over de verschillende deelprojecten.

Project	Project/Blok naam	IP (VV-bedrag)	Krediet (VV-bedrag)
701753	Complex BGO	€ 9.500.000	€1.347.328
701785	Complex BGO, Algemeen	€ 0	€650.000
701801	BGO Casus	€ 0	€164.422
701802	BGO Cluster 10 (Den Haag)	€ 0	€190.000
701803	BGO Cluster 6 (Delft Oost)	€ 0	€300.500
701804	BGO Cluster 1+2 (Berkel)	€ 0	€2.880.000
701805	BGO Cluster 8 (Westland)	€ 0	€872.500
701806	BGO Cluster 3 en 4	€ 0	€665.000
701807	BGO Cluster 4 (Vlaardingen)	€ 0	afgesloten
701808	BGO Cluster 11 (Leidschendam)	€ 0	afgesloten
701809	BGO Cluster minder complex	€ 0	€887.250
701810	BGO Cluster 7 (Delft West)	€ 0	afgesloten
701811	BGO Cluster 9 (Poeldijk)	€ 0	afgesloten
701886	complex BGO 2020, PMB alg	€ 0	€313.000
701914	BGO Cluster zeer complex	€ 0	€1.230.000
	totaal	***€ 9.500.000***	***€ 9.500.000***

Project 701886 omvat de voorbereiding voor het complex BGO 2020 en dient derhalve te worden overgeboekt naar het nieuwe verzamelkrediet 701916.
In totaal valt derhalve van 701753 een bedrag van circa € 1.660.328 (zijnde € 1.347.328 + € 313.000) vrij.

Project	Project/Blok naam	IP (VV-bedrag)	Krediet (VV-bedrag)
701818	BGO kades met wegen	€ 6.250.000	€1.286.272
701819	BGO kades met wegen, Alg. RPV	€ 0	€200.000
701855	Lange Wateringkade	€ 0	€83.000
701858	BGO kades met wegen, Alg. PMB	€ 0	€100.000
701880	Kade 25 Polder Schieveen	€ 0	€267.950
701905	Buitenwatersloot	€ 0	€21.378
701906	Delfgaauwseweg	€ 0	€41.400
701913	Jaagpad Rijswijk	€ 0	€0
701920	BGO WOK cluster 3/4 fietspad	€ 0	€0
	totaal	***€ 6.250.000***	***€ 2.000.000***

Van project 701818 valt € 1.286.272 vrij.

In totaal valt voor project 701753 en 701818 een bedrag van € 2.946.600 vrij.

agendapunt B.18
1239967

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan Verenigde Vergadering

KADERNOTA 2017 GEMEENSCHAPPELIJKE REGELING SLIBVERWERKING 2009

Gevraagd besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016
De Kadernota 2017 van de GR Slibverwerking 2009 te beoordelen ten behoeve van de ontwerpbegroting van de GR.

Besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016

Voorstel Commissie Gezond, schoon en gezuiverd water 02-02-2016
De Kadernota 2017 van de GR Slibverwerking 2009 te beoordelen ten behoeve van de ontwerpbegroting van de GR.

Advies Commissie Gezond, schoon en gezuiverd water 02-02-2016

Hoogheemraadschap van Delfland

Kadernota 2017 van de Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009

1. Probleemstelling - context

De GR Slibverwerking 2009 biedt haar Kadernota met daarin de voorgenomen algemene financiële en beleidsmatige kaders voor het jaar 2017 vooruitlopend op haar ontwerpbegroting ter kennisneming aan de VV aan, opdat de VV daarover met D&H als deelnemer in de GR Slibverwerking 2009 van gedachten kan wisselen.

2. Beoogd effect

Een dialoog tussen de VV en D&H over de Kadernota van de GR Slibverwerking 2009 opdat de VV, in het geval zij dat wenst, aan D&H kan vragen om te trachten de voorgenomen koers van de GR Slibverwerking 2009 bij te sturen.

3. Kernboodschap

De VV wordt op de hoogte gebracht van de Kadernota 2017 van de GR Slibverwerking 2009.

4. Historie - eerdere besluitvorming

Op 19 november 2009 heeft de VV (kenmerk: 11640) ingestemd met de fusie tussen DRSH en HVC. D&H heeft daarop met toestemming van de VV besloten de GR Slibverwerking 2009 in te stellen.

5. Regelgeving en Beleid

Op grond van art. 50fa van de Wet gemeenschappelijke regeling, is de GR gehouden vóór 15 april van elk jaar de kadernota voor het aankomende jaar aan de algemeen besturen van de deelnemende waterschappen te zenden.

6. Financiën

Dit voorstel heeft geen financiële implicaties.

7. Duurzaamheid

n.v.t.

8. Organisatorische en personele consequenties

n.v.t.

9. OR/GO

n.v.t.

10. Risico- en beheersmaatregelen

n.v.t.

11. Communicatie (in- en extern)

n.v.t.

12. Bekendmaking en vervolgprocedure

n.v.t.

13. Bevoegd orgaan

n.v.t.
Het betreft de samenwerking en afstemming tussen de VV en D&H.

14. Toelichting

De Kadernota is met medewerking van D&H als deelnemer in de GR tot stand gekomen.

De Wet gemeenschappelijke regelingen is onder meer aangepast om de algemeen besturen van de deelnemende overheden meer invloed te geven op gemeenschappelijke regelingen en om dat te bereiken is een Kadernota voor de GR verplicht gesteld.
De Kadernota geeft de VV inzicht in de voorgenomen algemene financiële en beleidsmatige kaders voor het komende begrotingsjaar jaar van de betreffende GR.
De informatie in de Kadernota kan aanleiding vormen tot een verzoek van de VV aan D&H om de voorgenomen koers te trachten bij te stellen. Hierbij moet immers worden bedacht dat D&H slechts één van de deelnemers is in het AB van de GR en een verzoek tot koerswijziging van D&H dus kan worden verworpen door –de meerderheid van- de andere deelnemers.
Wordt het verzoek door het AB van de GR wel gehonoreerd, dan zou dat tot uiting moeten komen in de ontwerpbegroting van de GR.
Op de Kadernota volgt dus geen reactie of zienswijze van de VV aan de GR.

15. Bijlagen

1. DMS 1239830 Kadernota 2017 GR Slibverwerking 2009

Alleen in te vullen indien het een VV-voorstel betreft

*** = in te vullen door team Bestuur*

Hoogheemraadschap van Delfland

Kenmerk VV : …** Vergaderdatum :18-02-2016

Beleidsveld : Gezuiverd Afvalwater Agendapunt : …**

De Verenigde Vergadering van Delfland,

gelezen het voorstel van dijkgraaf en hoogheemraden van 19 januari 2016, kenmerk 47533;

gelezen het
advies van de commissie(s) Gezond, schoon en gezuiverd water te weten:

Na beoordeling van de Kadernota 2017 van de Gemeenschappelijke Regeling slibverwerking 2009 wordt de volgende opmerking meegegeven aan D&H ten behoeve van de inbreng van Delfland in het proces om te komen tot de ontwerpbegroting 2017 van de GR:
a. De toekomstige kadernota's en de komende ontwerpbegroting 2017 te voorzien van gedetailleerdere informatie betreffende het thema duurzaamheid (elektriciteitsopwekking en fosfaatterugwinning).

overwegende dat:
De Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009 haar Kadernota voor het jaar 2017 heeft voorgelegd.

Gelet op:
artikel 50fa van de Wet gemeenschappelijke regelingen

Besluit:
Na beoordeling van de Kadernota 2017 van de Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009 worden geen opmerkingen meegegeven aan D&H ten behoeve van de Ontwerpbegroting 2017 van de GR.

OF

Na beoordeling van de Kadernota 2017 van de Gemeenschappelijke Regeling slibverwerking 2009 worden de volgende opmerkingen meegegeven aan D&H ten behoeve van de ontwerpbegroting 2017 van de GR:
a.
b.
etc

Aldus besloten in de openbare vergadering van 18 februari 2016

De Verenigde Vergadering voornoemd,

de Secretaris, de Voorzitter,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart mr. M.A.P. van Haersma Buma

DATUM	VERZONDEN - 5 JAN. 2016	CONTACTPERSOON	Martin Dijkgraaf
UW BRIEF VAN		DOORKIESNUMMER	088 974 31 49
UW KENMERK		E-MAILADRES	M.Dijkgraaf@wshd.nl
ONS KENMERK	U1600039	AANTAL BIJLAGEN	
INGEKOMEN NR.			
ONDERWERP	Kadernota 2017		

Aan het college van dijkgraaf en (hoog)heemraden van
Hoogheemraadschap van Rijnland
Hoogheemraadschap van Delfland
Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard
Waterschap Rivierenland
Waterschap Hollandse Delta

Geacht bestuur,

In de vergadering van 30 november 2015 heeft het algemeen bestuur van de gemeenschappelijke regeling slibverwerking de Kadernota 2017 vastgesteld. Op grond van het bepaalde in artikel 34b van de Wet gemeenschappelijke regelingen zenden wij u deze toe.

Als deze Kadernota 2017 u aanleiding geeft tot het maken van bemerkingen dan ontvangen wij deze graag vóór 1 februari 2016, zodat wij deze in de ontwerp-begroting 2017 kunnen behandelen. Deze zal u in de loop van de maand maart 2016 worden aangeboden.

Mocht u vragen of opmerkingen hebben dan kunt u contact opnemen met de secretaris, de heer M. Dijkgraaf.

Wij verwachten u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Namens het dagelijks bestuur van
de Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking,

M. Dijkgraaf
secretaris

J.W.A. van Olphen,
voorzitter

Kadernota
2017

Gemeenschappelijke regeling Slibverwerking

Opgesteld door	: Waterschap Hollandse Delta
Datum	: november 2015
Versie	: 1.0

Inhoud

1. Inleiding 4
1.1. Algemeen 4
1.2. Doelstelling 4
1.3. Bestuurlijke ontwikkeling 4
1.4. Leeswijzer 5
2. Programmaplan 5
2.1. Wat willen we bereiken? 5
2.2. Wat gaan we daarvoor doen? 6
2.3. Wat gaat het kosten? 7
3. Paragrafen 8
3.1. Weerstandsvermogen 8
3.2. Financiering 9
3.3. Verbonden partijen 9
4. Exploitatiebegroting en geprognosticeerde balans 10
4.1. Waarderingsgrondslagen 10
4.2. Exploitatiebegroting 10
4.3. Toelichting op de exploitatiebegroting 11
4.4. Geprognosticeerde balans 12
4.5. Toelichting op de geprognosticeerde balans 12
Bijlage 1: Gegarandeerde geldleningen HVC 13
Bijlage 2: Prognose afvoer slib en zand 14

1. Inleiding

1.1. Algemeen

De verwerking van slib is een activiteit waaraan vanuit maatschappelijk oogpunt steeds meer eisen worden gesteld, onder andere op het gebied van duurzaamheid en kosteneffectiviteit. Om ook op de langere termijn duurzame en kosteneffectieve oplossingen te kunnen nastreven, hebben hoogheemraadschap van Delfland, hoogheemraadschap van Rijnland, hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, waterschap Hollandse Delta en waterschap Rivierenland de samenwerking gezocht. Dit heeft geleid tot de instelling van DRSH NV[1].

Op 1 januari 2010 is DRSH NV door de aandeelhoudende waterschappen in eigendom overgedragen aan de NV HVC. Als gevolg van deze overdracht hebben de waterschappen een gezamenlijk belang verkregen in NV HVC van circa 13%[2]. Dit belang is in september 2011 overgedragen aan de in 2010 opgerichte Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009 (GR Slibverwerking).

Als gevolg van de uitgifte van aandelen aan nieuwe HVC aandeelhouders in 2011 is het belang per januari 2014 circa 12% in NV HVC. Het waterschapsbelang is verankerd in het strategisch plan, de statuten en de ballotageovereenkomst en staat daarin op een gelijk niveau met de andere aandeelhoudersbelangen (gemeenten) in NV HVC.

1.2. Doelstelling

De GR Slibverwerking heeft tot doel de behartiging en coördinatie van de belangen van de deelnemende waterschappen met betrekking tot de bewerking en verwerking van slib en residuen en de gezamenlijke ontwikkelingen in de afvalwaterketen. De kerntaak van de gemeenschappelijke regeling is het gezamenlijk behartigen van het aandeelhouderschap in de NV HVC en het afstemmen van de activiteiten die met of door NV HVC ten behoeve van de in de gemeenschappelijke regeling deelnemende waterschappen worden uitgevoerd. Hiertoe oefent de GR een actief aandeelhouderschap uit, om namens de deelnemende waterschappen een nauwe betrokkenheid bij ontwikkelingen en innovatie in afval- en slibverwerking te borgen.

Zeggenschap binnen de NV HVC is niet alleen direct gebonden aan het percentage van het aandeelhouderschap in NV HVC, maar vooral aan de manier waarop het aandeelhouderschap wordt ingevuld. Vanuit de GR wordt geparticipeerd in de Raad van Commissarissen van NV HVC.

Afvalverwerking en biomassaverwerking (waaronder het zuiveringsslib valt) hebben steeds meer raakvlakken. De uitvoering van de activiteiten vergt nagenoeg dezelfde disciplines. Door deelname in de NV HVC hebben de waterschappen toegang tot kansen ten aanzien van de inzet van technologische en organisatorische innovaties als gevolg van de investeringen die HVC doet op het gebied van afvalstoffenverwerking en energieopwekking. Met de deelname in de NV HVC beogen de waterschappen eveneens invulling te geven aan de duurzaamheidsvraag waar zij mee geconfronteerd worden ten aanzien van slibverwerking.

1.3. Bestuurlijke ontwikkeling

Vanaf de oprichting van de GR Slibverwerking tot eind 2013 heeft HVC het secretariaat van de GR ingevuld. Het bestuur heeft in 2013 de wens geuit het secretariaat te bemannen vanuit de waterschappen zelf.

<u>Invulling Secretariaat</u>
Vanaf eind 2013 vult waterschap Hollandse Delta De functie van secretaris inclusief bestuurlijke ondersteuning in. De invulling van het secretariaat bestaat uit de volgende werkzaamheden:

- Invulling rol secretaris inclusief ondersteuning
- Planning & Control-cyclus
- Financieel beheer

[1] DRSH Zuiveringsslib NV
[2] De deelnemende waterschappen bezitten gezamenlijk 397 aandelen in de NV HVC.

Wijziging Wet gemeenschappelijke regelingen.
Per 1 januari 2015 is de Wet gemeenschappelijke regelingen gewijzigd. Voor de GR betekent dit dat er een bepaling voor de Kadernota moet worden opgenomen. Verder dient het algemeen bestuur te worden uitgebreid tot twee leden per deelnemer. De wet schrijft voor dat het dagelijks bestuur geen meerderheid kan vormen ten opzichte van het algemeen bestuur. Aan de leden waterschappen is een voorstel tot wijziging van de gemeenschappelijke regeling gedaan. Deze zal begin 2016 naar verwachting zijn beslag krijgen.

1.4. Leeswijzer
In hoofdstuk 2 van voorliggende begroting wordt ingegaan op het programmaplan. In dit hoofdstuk zal antwoord gegeven worden op de vragen: "Wat willen we bereiken?", "Wat gaan we daarvoor doen?", "Wat gaat het kosten?". De verplichte paragrafen komen aan de orde in hoofdstuk 3. De grondslagen voor de waardering van activa en passiva, balans, toelichting op de balans evenals een overzicht van de lasten en baten inclusief toelichting zijn opgenomen in hoofdstuk 4.

2. Programmaplan

2.1. Wat willen we bereiken?
De algemene doelstellingen van de gemeenschappelijke regeling zijn gedefinieerd in artikel 3 en 4 van de gemeenschappelijke regeling.

Artikel 3 Belangen
Het Openbaar Lichaam behartigt de belangen van de Waterschappen op het terrein van:
(i) het transporteren of doen transporteren van zuiveringsslib naar verwerkingsinstallaties, stortplaatsen of andere eindbestemmingen;
(ii) het gecontroleerd storten of verwerken of doen storten of doen verwerken van zuiveringsslib in verbrandingsinstallaties of op andere wij ze;
(iii) het afvoeren en storten of doen afvoeren en doen storten van asresten of andere restproducten van de verwerking van zuiveringsslib, voor zover geen nuttig gebruik daarvan mogelijk is;
(iv) het afzetten of doen afzetten van zuiveringsslib en/of restproducten van de verwerking daarvan voor nuttig gebruik; en
(v) het produceren van duurzame energie en de interne afzet daarvan.

Artikel 4 - Taken en bevoegdheden
Ten behoeve van de behartiging van de in artikel 3 genoemde belangen, is het Openbaar lichaam belast met en bevoegd tot:
a het verwerven, houden, beheren en vervreemden voor de Waterschappen van aandelen in het kapitaal van HVC;
b het toetreden tot een ballotageovereenkomst, waaronder in elk geval de Ballotageovereenkomst B, met HVC;
c het garant staan voor de verplichtingen van HVC krachtens door HVC gesloten overeenkomsten van geldlening, conform het bepaalde in artikel 7 van de Ballotageovereenkomst B;
d het actief invulling geven aan het aandeelhouderschap in HVC door ketenontwikkelingen, onderling en met HVC te bespreken, die in brede zin verband houden met slibverwerking en duurzaamheid;
e het, op basis van hoeveelheden tonnages door HVC verwerkt zuiveringsslib, factureren aan de Waterschappen;
f het benoemen van een commissaris in de raad van commissarissen van HVC namens de Waterschappen.
g het actief uitoefenen van de stemrechten verbonden aan de aandelen die het Openbaar lichaam in HVC houdt;
h het goed uitvoering en inhoud geven aan ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid;
i het bewaken en proactief invullen van de afspraken en normen op het gebied van corporate governance, zoals onder meer vastgelegd in de Nederlandse corporate governance code.

Daarnaast beoogt het orgaan (dit om de regeling van de rechtspersoon te onderscheiden) in 2017:
- Een door het Algemeen Bestuur vastgestelde jaarrekening 2016 op te leveren;
- Een door het Algemeen Bestuur vastgestelde kadernota 2019 op te leveren;
- Een door het Algemeen Bestuur vastgestelde begroting 2018 op te leveren;
- Uitvoering te geven aan de door het Dagelijks - en Algemeen Bestuur genomen besluiten.

2.2. Wat gaan we daarvoor doen?

Het orgaan wil de belangen van de deelnemende waterschappen zo goed mogelijk behartigen en haar taken zo goed mogelijk uitvoeren.

Belangen

De belangenbehartiging wordt voorbereid in de Ambtelijke Ondersteuning Groep (OAGR), waarin medewerkers van de deelnemende waterschappen en HVC zitting hebben. Zij bereiden de adviezen aan het bestuur voor.

Ad i: Met de overdracht van de verbrandingsinstallatie aan HVC is de kwaliteit van de bedrijfsvoering gewaarborgd.
Ad ii: Er zijn goede afspraken met HVC gemaakt over het transport van het zuiveringsslib naar de installatie
Ad iii: HVC heeft aan het orgaan verzocht of het een constante aanvoer van zuiveringsslib kan garanderen, opdat de asresten gebruikt kunnen worden voor de terugwinning van fosfaat. Het huidige as wordt overeenkomstig de daarop betrekking hebbende regelgeving nuttig wordt toegepast in de wegenbouw.
Ad iv: Zie ad iii
Ad v: Na een aanbesteding wordt duurzame energie van een andere leverancier afgenomen.

Taken

Ad a t/m c:De taken onder1 tot en met c zijn uitgevoerd. U kunt deze onderwerpen terug vinden in de programmabegroting en jaarrekening van de deelnemende waterschappen.

Ad d: Met een gedegen voorbereiding door de ambtelijke ondersteuningsgroep en behandeling hiervan in het dagelijks en algemeen bestuur van het orgaan kan een adequate invulling gegeven worden aan het aandeelhouderschap. Dit betreft zowel de inhoudelijke invulling daarvan als het verwerven van draagvlak onder de deelnemers.

Ad e: Met de overdracht van de bevoegdheden van het secretariaat van HVC kan het orgaan thans invulling geven aan de facturatie van geleverde tonnen slib aan de deelnemende waterschappen. Overigens voert HVC deze betalingen in mandaat uit. Echter, de bevoegdheid is nu op de juiste plaats neergelegd.

Ad f: de GR heeft de bevoegdheid een commissaris in de Raad van Commissarissen te benoemen. In 2015 is de heer J.H. Oosters, dijkgraaf van het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard herbenoemd.

Ad g: zie onder sub e.

Ad h: duurzaamheid; dit onderwerp is voortdurend onder de aandacht. Fosfaat terugwinning en energieopwekking zijn belangrijke onderwerpen.

Ad i: aan het onderwerp governance is als eerste invulling gegeven door zelf het secretariaat te verzorgen. In 2015 zijn acties in gang gezet om een duidelijk onderscheid te maken tussen het dagelijks en algemeen bestuur.

Hiertoe zullen in 2017 de stukken ten behoeve van de ambtelijke ondersteuningsgroep, het Dagelijks Bestuur en het Algemeen Bestuur worden voorbereid. De door het Dagelijks - en

Algemeen Bestuur genomen besluiten zullen worden uitgevoerd. Tot deze stukken behoren in ieder geval de jaarrekening 2016, de begroting 2018 en de kadernota 2019.

Tevens zal ingezet worden op het uitvoeren van de acties ten aanzien van:

- Inzicht over de opbouw en het verloop van de tarieven voor de komende 15 jaar.
- Het starten van bestuurlijk overleg met andere partijen om vraagstukken voor een gezamenlijke toekomst te onderzoeken. Partijen zijn hierbij SNB, Waternet, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, en andere partijen, waaronder de Commissie water en Emissie van de Unie van Waterschappen.
- In te zetten op een sterker profiel binnen de VvZB (Vereniging van directeuren van Zuiveringsbedrijven) en de Unie van Waterschappen om een tegenwicht te bieden aan de ongebonden partijen.

2.3. Wat gaat het kosten?

Kosten gemeenschappelijke regeling

De gemeenschappelijke regeling staat garant voor de uitstaande geldleningen ten behoeve van slibverwerkingsactiviteiten die NV HVC heeft bij de Nederlandse Waterschapsbank. Door deze garantstelling kan NV HVC tegen lagere rentetarieven leningen aantrekken. Het voordeel wat NV HVC hierdoor realiseert, wordt voor een deel, zijnde 1% van de gegarandeerde som aan leningen, uitgekeerd aan de garantstellers. De uitbetaling van deze provisie vindt plaats via de gemeenschappelijke regeling. Dit betekent dat HVC de provisie betaalt aan de gemeenschappelijke regeling. Met de overdracht van het secretariaat van de GR naar waterschap Hollandse Delta, zorgt waterschap Hollandse Delta voor de betaling van de provisie vanuit de GR naar de deelnemende waterschappen.

De lasten voor het secretariaat worden met ingang van 1 januari 2014 via de gemeenschappelijke regeling in rekening worden gebracht. De lasten voor het secretariaat bestaan uit:

- De uren voor het voeren van het secretariaat (secretaris, ondersteuning, financiën), deze uren worden doorbelast op basis van de tarieven werken voor derden die door de Verenigde Vergadering van WSHD worden vastgesteld voor 2017;
- Notuleren vergaderingen GR;
- Accountantscontrole.

De lasten voor onderzoeken rechtstreeks gelieerd aan de bedrijfsvoering HVC zullen direct voor rekening van HVC komen. Deze lasten worden dan met de waterschappen verrekend via het tarief per ton verwerkt slib. Eventuele onderzoeken van belang voor of gewenst door de waterschappen zullen de waterschappen zelfstandig oppakken. Facturatie vindt direct dan plaats door het waterschap wat aangewezen is als 'trekker' van dat onderzoek.

De lasten voor het secretariaat worden gezamenlijk gedragen door de deelnemende waterschappen. De kosten worden gelijkelijk verdeeld, dit betekent dat ieder van de waterschappen 20% van de kosten zal dragen.

De verplichtingen voor de lasten inzake het secretariaat zullen worden aangegaan door waterschap Hollandse Delta. Deze lasten zullen dan inclusief onderbouwing door WSHD worden doorbelast aan de gemeenschappelijke regeling. Vanuit de gemeenschappelijke regeling vindt daarna de verdeling en doorbelasting naar de deelnemende waterschappen plaats.

Kosten slibverwerking
De kosten voor de waterschappen ten aanzien van de slibverwerking door HVC worden bepaald door:
- de door de waterschappen aan te leveren hoeveelheid slib;
- het tarief per ton slib dat wordt vastgesteld door de Raad van Commissarissen.

De verwachtingen van de waterschappen ten aanzien van de slibafzet voor de jaren tot en met 2021 zijn opgenomen in bijlage 2.

Vanuit HVC is aangegeven dat de tarieven worden geïndexeerd bij een gelijkblijvende hoeveelheid slib aangeleverd door de aandeelhouders.

Door het Hoogheemraadschap van Delfland is gevraagd naar referentietarieven van andere slibverbranders. Toegezegd is dat deze in deze kadernota zou worden opgenomen. De juiste referentie tarieven zijn nog niet beschikbaar en zijn onderwerp van studie. Hierop zal in een later stadium worden teruggekomen.

3. Paragrafen

Vanuit het Waterschapsbesluit zijn de volgende paragrafen verplicht:
- Ontwikkelingen sinds het vorig begrotingsjaar
- Uitgangspunten en normen
- Incidentele baten en lasten
- Kostentoerekening
- Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen
- Waterschapsbelastingen
- Weerstandsvermogen
- Financiering
- Verbonden partijen
- Bedrijfsvoering
- EMU-saldo

De relevante paragrafen zijn hieronder opgenomen. De overige paragrafen zijn niet van toepassing.

3.1. Weerstandsvermogen
Financiële risico's
Vanaf de toetreding tot de gemeenschappelijke regeling staan de waterschappen garant voor de financiering van de activiteiten die HVC ten behoeve van de waterschappen uitvoert. In het nieuwe B-plus aandeelhouderschap waartoe in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 4 juli 2013 is besloten, heeft de garantstelling ook betrekking op de financiering van investeringen ter verduurzaming van de activiteiten die ten behoeve van de waterschappen worden uitgevoerd. Zo wordt een deel van de financiering c.q. de daarvoor benodigde garantstelling van de bio-energiecentrale ('BEC') aan de waterschappen toegerekend. Dit aangezien de BEC groene elektriciteit levert voor de bedrijfsvoering van de slibverbrandingsinstallatie (SVI).

Een verdere aanpassing c.q. uitbreiding van de garantstelling zal plaatsvinden afhankelijk van besluitvorming over (financiering van) nieuwe investeringen ten behoeve van de waterschappen. Het continueren van het aandeelhouderschap B betekent een voortzetting van het bestaande principe van lasten- en batendeling.

De aandeelhouders B staan volledig garant voor de Slibverbrandingsinstallatie. Voor de Bio Energie Centrale is de garantstelling naar rato van de aandelenverhouding tussen aandeelhouder A en B, zijnde 12%. Daarnaast staan de waterschappen garant voor een maximaal rekening-courant krediet van € 10 miljoen. Totaal staat de GR garant voor € 37,2 miljoen op 1 januari 2017 (€ 21,8 miljoen uitstaande geldleningen + € 5,4 miljoen BEC + € 10 miljoen rekening courant). De waterschappen zijn hoofdelijk aansprakelijk voor de activiteiten. De aansprakelijkheid per waterschap is daardoor € 37,2 miljoen op 1 januari 2017.

HVC zal de komende jaren de financiering opnieuw bezien. Het is nog niet bekend wat dit betekent voor de hoogte van de gegarandeerde geldleningen. De gevolgen voor de risico's die de waterschappen in deze lopen, kunnen derhalve nog niet bepaald worden.

3.2. Financiering

De aandeelhoudende waterschappen hebben hun gezamenlijk belang in NV HVC overgedragen aan de GR Slibverwerking. Het eigendom per waterschap wordt bepaald aan de hand van het aantal aandelen. Het eigendom wat de GR Slibverwerking heeft, wordt derhalve gefinancierd door de afzonderlijke waterschappen.

3.3. Verbonden partijen

Om op de langere termijn duurzame en kosteneffectieve oplossingen ten aanzien van de verwerking van slib te kunnen nastreven, hebben hoogheemraadschap van Delfland, hoogheemraadschap van Rijnland, hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, waterschap Hollandse Delta en waterschap Rivierenland de samenwerking gezocht. Dit heeft geleid tot de instelling van DRSH NV.

Op 1 januari 2010 is DRSH NV door de aandeelhoudende waterschappen in eigendom overgedragen aan de NV HVC. Als gevolg van deze overdracht hebben de waterschappen een gezamenlijk belang verkregen in NV HVC van circa 13%. Dit belang is in september 2011 overgedragen aan de in 2010 opgerichte Gemeenschappelijk Regeling Slibverwerking 2009 (GR Slibverwerking). Als gevolg van de uitgifte van aandelen aan nieuwe HVC aandeelhouders in 2011 is het belang per januari 2014 circa 12% in NV HVC.

Op 4 juli 2013 is in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders besloten verder te gaan in het nieuwe B-plus aandeelhouderschap (zie paragraaf 3.1).

Financiële kerncijfers (x € 1.000):	31-12-2014	31-12-2013
GR Slibverwerking 2009		
- Eigen vermogen	0	0
- Vreemd vermogen	18	18
- Jaarresultaat	0	0
N.V. HVC		
- Eigen vermogen	68.381	63.248
- Vreemd vermogen	713.404	763.767
- Jaarresultaat	5.137	-4.940
Het jaarresultaat is het genormaliseerde resultaat na belasting.		

4. Exploitatiebegroting en geprognosticeerde balans

4.1. Waarderingsgrondslagen

Algemene grondslagen voor het opstellen van de begroting

De exploitatiebegroting 2017 is opgesteld conform de voorschriften van de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen (RBVW). Voor zover niet anders vermeld, worden de activa en passiva gewaardeerd op nominale waarde en afgerond op bedragen van € 1.

De waardering van activa en passiva vindt plaats op basis van historische kosten. Activa en passiva zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde, tenzij anders vermeld.

Financiële vaste activa

De participatie in het aandelenkapitaal van NV HVC (kapitaalverstrekking aan een deelneming in de zin van het Waterschapsbesluit[3]) is gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Wanneer de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs dan zal afwaardering plaatsvinden. Tot en met het opstellen van voorliggende begroting heeft een dergelijke afwaardering niet plaatsgevonden.

Waarderingsgrondslagen resultaatbepaling

Baten en lasten

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben (stelsel van baten en lasten). Winsten worden slechts in acht genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de rekening bekend zijn.

De exploitatiebegroting voor 2017 sluit met een resultaat van nihil.

4.2. Exploitatiebegroting

Exploitatiebegroting (* €1)	Begroting 2017	Begroting 2016
Baten		
Garantstellingsprovisie HVC	217.575	421.090
Vergoeding kosten secretariaat Gemeenschappelijke Regeling	38.000	35.000
Totaal baten	***255.575***	***456.090***
Lasten		
Garantstellingsprovisie Waterschappen	217.575	421.090
Kosten secretariaat Gemeenschappelijke Regeling	38.000	35.000
Totaal lasten	***255.575***	***456.090***
Resultaat	-	-

De toelichting op de verdeling van de garantstellingsprovisie en de basis voor deze provisie wordt gegeven in paragraaf 4.3. In deze paragraaf is eveneens de specificatie van de lasten voor het secretariaat opgenomen.

[3] Krachtens artikel 4.1 Waterschapsbesluit is er sprake van een deelneming als de GR participeert in het aandelenkapitaal van een NV of een BV.

4.3. Toelichting op de exploitatiebegroting

In de begroting 2017 is een bedrag van € 2.000,- opgenomen voor het notuleren van de vergaderingen van de ambtelijke ondersteuningsgroep (AOG). Door de wijziging van het voorzitterschap van de AOG en het secretariaat, die thans door het Hoogheemraadschap van Schieland wordt ingevuld. Door gebrek aan capaciteit bij de deelnemers is het noodzakelijk om de notulering van deze vergaderingen uit te besteden.

Verder is een bedrag voor representatiekosten opgenomen. Deze was niet eerder opgenomen en is vooral bedoeld voor de dekking van (beperkte) verblijfskosten.

Toelichting op de exploitatiebegroting (* €1)	**Begroting 2017**	**Begroting 2016**
Baten		
Garantstellingsprovisie HVC	**217.575**	**421.090**
Deze provisie bedraagt 1% van het gegarandeerde leningbedrag van:		
- per 1 januari 2016: € 42.109.000		
- per 1 januari 2017: € 21.757.500		
Vergoeding lasten secretariaat Gemeenschappelijke Regeling		
- Hoogheemraadschap van Delfland (20%)	7.600	7.000
- Hoogheemraadschap van Rijnland (20%)	7.600	7.000
- Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard (20%)	7.600	7.000
- Waterschap Hollandse Delta (20%)	7.600	7.000
- Waterschap Rivierenland (20%)	7.600	7.000
	38.000	**35.000**
Totaal baten	***255.575***	***456.090***
Lasten		
Garantstellingsprovisie Waterschappen		
De deelnemende waterschappen ontvangen van de NV HVC een garantstellingsprovisie van 1% van het gegarandeerde leningbedrag. Conform artikel 22 van de statuten wordt de garantstellingsprovisie verdeeld naar rato van het aantal aandelen:		
- Hoogheemraadschap van Delfland (95 aandelen)	52.065	100.765
- Hoogheemraadschap van Rijnland (123 aandelen)	67.410	130.464
- Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard (40 aandelen)	21.922	42.427
- Waterschap Hollandse Delta (111 aandelen)	60.833	117.735
- Waterschap Rivierenland (28 aandelen)	15.345	29.699
- Totaal: 397 aandelen	**217.575**	**421.090**
Lasten secretariaat Gemeenschappelijke Regeling		
- Inzet uren secretariaat (secretaris, ondersteuning, financiën)	28.000	28.000
- Notuleren vergaderingen GR	1.700	1.700
- Notuleren vergaderingen AOGR	2.000	
- Representatiekosten	1.000	
- Accountantscontrole	5.300	5.300
	38.000	**35.000**
Totale lasten	***255.575***	***456.090***
Resultaat	-	-

4.4. Geprognosticeerde balans

OMSCHRIJVING (* €1)	31 december 2017	31 december 2016
ACTIVA		
Vaste activa		
Financiële vaste activa		
- Deelnemingen	18.044	18.044
TOTAAL ACTIVA	**18.044**	**18.044**
PASSIVA		
Vlottende passiva		
- Kortlopende schulden	18.044	18.044
TOTAAL PASSIVA	**18.044**	**18.044**

Bovenstaande balans geeft het bedrag weer van het bezit van de waterschappen in HVC. De verdeling over de verschillende waterschappen wordt toegelicht in paragraaf 4.5.

4.5. Toelichting op de geprognosticeerde balans

OMSCHRIJVING (* €1)	31 december 2017	31 december 2016
ACTIVA		
Vaste activa		
Financiële vaste activa		
- Deelnemingen	18.044	18.044
Op 28 september 2011 hebben de deelnemende waterschappen hun aandelen a € 45,45 per aandeel overgedragen aan de gemeenschappelijke regeling Slibverwerking 2009.		
De aandelenverhouding is als volgt: - Hoogheemraadschap van Delfland (95 aandelen) - Hoogheemraadschap van Rijnland (123 aandelen) - Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard (40 aandelen) - Waterschap Hollandse Delta (111 aandelen) - Waterschap Rivierenland (28 aandelen) **- Totaal: 397 aandelen**		
TOTAAL ACTIVA	**18.044**	**18.044**
PASSIVA		
Vlottende passiva		
- Kortlopende schulden	18.044	18.044
TOTAAL PASSIVA	**18.044**	**18.044**

Bijlage 1: Gegarandeerde geldleningen HVC

LENINGEN met art. 9 B.O.		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
IV-V N.W.B. (drsh)	**17.000.000**	17.000.000	17.000.000	17.000.000	17.000.000					
storting										
aflossingen		0	0	0	17.000.000					
stand ultimo		17.000.000	17.000.000	17.000.000	0					
rente	3,660%	622.200	622.200	622.200	622.200					
rente 31-12	0,58630137	364.797	364.797	364.797	0					
VI N.W.B. (drsh)	**5.000.000**	5.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000			
storting										
aflossingen		0	0	0	0	0	5.000.000			
stand ultimo		5.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000	0			
rente	4,990%	249.500	249.500	249.500	249.500	249.500	249.500			
rente 31-12	0,51506849	128.510	128.510	128.510	128.510	128.510	0			
VII N.W.B. (drsh)	**33.515.000**	30.163.500	26.812.000	23.460.500	20.109.000	16.757.500	13.406.000	10.054.500	6.703.000	3.351.500
storting										
aflossingen		3.351.500	3.351.500	3.351.500	3.351.500	3.351.500	3.351.500	3.351.500	3.351.500	3.351.500
stand ultimo		26.812.000	23.460.500	20.109.000	16.757.500	13.406.000	10.054.500	6.703.000	3.351.500	0
rente	3,425%	1.033.100	918.311	803.522	688.733	573.944	459.156	344.367	229.578	114.789
rente 31-12	0,83835616	769.872	673.638	577.404	479.855	384.936	288.702	192.468	95.971	0
STAND PRIMO	**55.515.000**	**52.163.500**	**48.812.000**	**45.460.500**	**42.109.000**	**21.757.500**	**18.406.000**	**10.054.500**	**6.703.000**	**3.351.500**
STORTING		**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
AFLOSSING		**3.351.500**	**3.351.500**	**3.351.500**	**20.351.500**	**3.351.500**	**8.351.500**	**3.351.500**	**3.351.500**	**3.351.500**
STAND ULTIMO		**48.812.000**	**45.460.500**	**42.109.000**	**21.757.500**	**18.406.000**	**10.054.500**	**6.703.000**	**3.351.500**	**0**
VERV. RENTE		**1.904.800**	**1.790.011**	**1.675.222**	**1.560.433**	**823.444**	**708.656**	**344.367**	**229.578**	**114.789**
RENTE 31-12		**1.263.178**	**1.166.944**	**1.070.710**	**608.365**	**513.445**	**288.702**	**192.468**	**95.971**	**0**
RENTE T.L.V.		**1.812.281**	**1.693.777**	**1.578.988**	**1.098.088**	**728.525**	**483.912**	**248.133**	**133.081**	**18.818**

Bijlage 2: Prognose afvoer slib en zand

Prognose afvoer slib in ton droge stof :

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Delfland	17731	17692	17692	17692	17731	17731
Rijnland	20490	21302	21476	21651	21826	21826
Schieland en de Krimpenerwaard	6909	6953	6996	7040	7083	7083
Hollandse Delta	18953	18953	18953	18953	18953	18953
Rivierenland	4450	4450	3939	3504	3504	3504
	68533	**69350**	**69056**	**68840**	**69097**	**69097**

Prognose afvoer slib in ton :

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Delfland	81373	81190	81190	81190	81190	81190
Rijnland	100490	102810	103620	104490	105310	105310
Schieland en de Krimpenerwaard	30708	30901	31095	31288	31481	31481
Hollandse Delta	79219	79219	79219	79219	79219	79219
Rivierenland	21948	21948	19182	12514	12514	12514
	313738	**316068**	**314306**	**308701**	**309714**	**309714**

Prognose % droge stof :

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Delfland	21,8%	21,8%	21,8%	21,8%	21,8%	21,8%
Rijnland	20,4%	20,7%	20,7%	20,7%	20,7%	20,7%
Schieland en de Krimpenerwaard	22,5%	22,5%	22,5%	22,5%	22,5%	22,5%
Hollandse Delta	23,9%	23,9%	23,9%	23,9%	23,9%	23,9%
Rivierenland	20,3%	20,3%	20,5%	28,0%	28,0%	28,0%
	21,8%	**21,9%**	**22,0%**	**22,3%**	**22,3%**	**22,3%**

Prognose afvoer zand in ton ds :

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Delfland	495	494	494	494	494	494
Rijnland	50	50	50	50	50	50
Schieland en de Krimpenerwaard	134	134	134	134	134	134
Hollandse Delta	100	100	100	100	100	100
Rivierenland	0	0	0	0	0	0
	779	**778**	**778**	**778**	**778**	**778**

Prognose afvoer zand in ton :

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Delfland	939	937	937	937	937	937
Rijnland	125	125	125	125	125	125
Schieland en de Krimpenerwaard	313	313	313	313	313	313
Hollandse Delta	167	167	167	167	167	167
Rivierenland	0	0	0	0	0	0
	1544	**1542**	**1542**	**1542**	**1542**	**1542**

agendapunt H.01
1197171

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan Verenigde Vergadering

VERORDENING BEZOLDIGING, VERGOEDINGEN EN TEGEMOETKOMINGEN BESTUURSLEDEN HOOGHEEMRAADSCHAP VAN DELFLAND

Gevraagd besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016
De Verordening bezoldiging, vergoedingen, tegemoetkomingen en overige faciliteiten bestuursleden Hoogheemraadschap van Delfland in de bijeenkomst van de V.V. van 18 februari 2016 vast te stellen.

Besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016

Voorstel Commissie Bestuur, organisatie en bedrijfsvoering 02-02-2016
De Verordening bezoldiging, vergoedingen, tegemoetkomingen en overige faciliteiten bestuursleden Hoogheemraadschap van Delfland in de bijeenkomst van de V.V. van 18 februari 2016 vast te stellen.

Advies Commissie Bestuur, organisatie en bedrijfsvoering 02-02-2016

Hoogheemraadschap van Delfland

Verordening bezoldiging, vergoedingen, tegemoetkomingen en overige faciliteiten bestuursleden Hoogheemraadschap van Delfland

1. Probleemstelling - context

De rechtspositie voor leden van besturen van waterschappen is geregeld in hoofdstuk 3 van het Waterschapsbesluit. De bepalingen in het besluit maken een nadere invulling mogelijk.

2. Beoogd effect

De bestuursleden duidelijkheid te verschaffen met betrekking tot hun rechtspositie.

3. Kernboodschap

De rechtspositie voor leden van besturen van waterschappen is geregeld in hoofdstuk 3 van het Waterschapsbesluit. Met de vast te stellen verordening wordt de bestuursleden een maximale duidelijkheid verschaft. In de verordening worden onderwerpen geregeld die nog niet op een andere wijze zijn vastgelegd.

4. Historie - eerdere besluitvorming

- De Verordening tegemoetkoming ziektekosten en kosten voor scholing van 4 juni 2009.
- Het besluit Vergoeding leden commissies van 23 april 2009.
- Het besluit tot vaststelling van het plafond van de dagelijks bestuursleden van 25 september 2014.

5. Regelgeving en Beleid

De Waterschapswet en het Waterschapsbesluit.

6. Financiën

De kosten voor scholing zijn nog niet in de voorgestelde zin opgenomen in de begroting.

7. Duurzaamheid

Niet van toepassing.

8. Organisatorische en personele consequenties

Niet van toepassing.

9. OR/GO

Niet van toepassing.

10. Risico- en beheersmaatregelen

Niet van toepassing.

11. Communicatie (in- en extern)

- Na vaststelling van de verordening dient de vindplaats ervan op intranet op eenvoudige voor bestuursleden benaderbaar te zijn.
- Na vaststelling van de verordening dient deze op de website te worden gepubliceerd.

12. Bekendmaking en vervolgprocedure

De verordening wordt op de voor Delfland gebruikelijk wijze bekend gemaakt.

13. Bevoegd orgaan

Verenigde Vergadering.

14. Toelichting

De rechtspositie van bestuursleden van provincies, gemeenten en waterschappen is sectoraal geregeld. De invulling (aangeven van wijzigingen et cetera) van alle regelingen voor bestuursleden van lagere overheidsorganen berust bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Doordat de invulling aan één orgaan is opgedragen is er in de basis sprake van een aantal identieke kenmerken, maar omdat de regelingen op overheidsniveau worden uitgevoerd (provincies, gemeenten en waterschappen) verschillen de regelingen qua inhoud en uitvoering. Zo is de salariëring van de leden van het dagelijks bestuur gebaseerd op de salarisschalen zoals die bij de rijksoverheid gelden. Voor wat betreft de aanpassingen van het salarisgebouw worden de ontwikkelingen gevolgd die voor rijksambtenaren gelden. De uitvoering van de rechtspositie van bestuursleden van de waterschappen is geregeld in het Waterschapsbesluit (Besluit van 29 november 2007). Hierbij worden onderdelen betrokken zoals die gelden volgens de CAO voor waterschapspersoneel, onder andere voor wat betreft de reiskosten. Het hanteren van twee CAO's, één voor de salariëring en één voor de overige emolumenten kan tot verwarring leiden. De actuele bedragen met betrekking tot de salariëring van dagelijks bestuursleden, alsmede de vergoeding van algemeen bestuursleden zijn vastgelegd in het Waterschapsbesluit en staan vermeld (peildatum 1 januari 2016) in de toelichting behorend bij de verordening. Wijziging van deze bedragen werken direct door. Eventuele aanspraken op wachtgeld door bestuursleden van waterschappen zijn geregeld in de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers.

Het Waterschapsbesluit biedt met betrekking tot de rechtspositie ruimte onderdelen nader te regelen. In 2009 en 2014 is door de Verenigde Vergadering van Delfland hiervan op vier onderdelen gebruik gemaakt, de tegemoetkoming voor ziektekosten, de kosten voor scholing, de vergoeding voor plaatsvervangers in bijeenkomsten van commissies en de vaststelling van het plafond van de salariëring van de dagelijks bestuursleden. Gebleken is dat met name de uitvoering van de vergoeding voor plaatsvervangers in bijeenkomsten van commissies vragen oproept.

Er is een aantal keren gesproken over vergoedingen (reiskosten et cetera) aan plaatsvervangende leden, de daaraan ten grondslag liggende vraagstelling is uitgezocht. Bij dat onderzoek is het Waterschapsbesluit betrokken en voor plaatsvervangende leden is in dat verband artikel 3.6 van het Waterschapsbesluit, dat van toepassing is op de algemeen bestuursleden, tevens op hen van toepassing verklaard, dit artikel luidt:

Artikel 3.6 van het Waterschapsbesluit

Op de leden van het algemeen bestuur zijn van overeenkomstige toepassing de regelingen ten behoeve van ambtenaren van het waterschap ten aanzien van reis- en verblijfkosten en vergoeding van telefoonkosten.

De toepassing van het artikel leidt ertoe dat de reiskosten van de algemeen bestuursleden, als mede de plaatsvervangende leden van en naar de woonplaats naar de vergaderlocatie worden vergoed op basis van de werkelijk gemaakte kosten dan wel vergoeding van de gereden kilometers tegen het gebruikelijke tarief. De eventueel gemaakte parkeerkosten in verband met het bezoeken van de vergaderlocatie dienen de algemeen bestuursleden te voldoen uit de onkostenvergoeding die de leden ontvangen. Plaatsvervangende leden ontvangen geen

onkostenvergoeding, tegen die achtergrond komen voor hen naast het vorenstaande tevens eventueel gemaakte parkeerkosten voor vergoeding in aanmerking.

Op de leden van het dagelijks bestuur is met betrekking tot onder andere de reiskosten artikel 3.14 van het Waterschapsbesluit van toepassing, dit artikel luidt:

Artikel 3.14 van het Waterschapsbesluit

Op de leden van het dagelijks bestuur zijn van overeenkomstige toepassing de regelingen ten behoeve van ambtenaren van het waterschap ten aanzien van reis- en verblijfkosten en vergoeding van telefoonkosten.

Met betrekking tot de leden van het dagelijks bestuur geldt op dit moment een afwijkende uitvoeringsregeling ten aanzien van de reiskosten voor woon- werkverkeer. Deze regeling blijft vooralsnog van kracht totdat de nieuwe uitvoeringsregeling reiskosten gerelateerd aan de CAO voor waterschapspersoneel is vastgesteld. De uitvoeringsregeling voor leden van het dagelijks bestuur zal dan worden bezien. Het vraagstuk van het parkeren is voor de leden van het dagelijks bestuur niet aan de orde, omdat zij frequenter de vergaderlocatie bezoeken is voor hen ruimte is gereserveerd op het terrein van Delfland.

Nadere regelingen.

Het Waterschapsbesluit biedt op sommige onderdelen ruimte voor een nadere regeling of keuzes. Delfland heeft daar voor een deel van die mogelijkheden gebruik gemaakt. Een aantal andere zaken wordt landelijk veelal per circulaire vastgelegd.

In de verordening worden alle bestaande regelingen vastgelegd en (voor een deel) herbevestigd, dit komt de duidelijkheid ten goede, de verordening is een uitputtende regeling, leden weten waar ze aan toe zijn en het een en ander biedt de ambtelijke organisatie houvast.

Benadrukt wordt dat de verordening die aan u voorligt geen uitbreiding van uw rechtspositie inhoudt, maar dat alle bestaande regelingen nu in één document zijn samengevat.

Op termijn zullen overigens alle op het bestuur van toepassing zijnde verordeningen tegen het licht worden gehouden.

Het besluit dat aan u wordt voorgelegd bestaat uit de volgende onderdelen:

a) Het vaststellen van de Verordening bezoldiging, vergoedingen, tegemoetkomingen en overige faciliteiten bestuursleden Hoogheemraadschap van Delfland 2015;
b) Het buiten werking stellen van de Verordening tegemoetkoming ziektekosten en kosten voor scholing van 4 juni 2009;
c) Het buiten werking stellen van het besluit Vergoeding leden commissies van 23 april 2009;
d) Het buiten werking stellen van het besluit tot vaststelling van het plafond van de bezoldiging van de dagelijks bestuursleden van 25 september 2014.

15. Bijlagen

1. De Verordening bezoldiging, vergoedingen, tegemoetkomingen en overige faciliteiten bestuursleden Hoogheemraadschap van Delfland 2015;
2. Hoofdstuk 3 van het Waterschapsbesluit, zoals dat luidt op 15 oktober 2015, inhoudende de rechtspositie van de leden van de waterschapsbesturen;
3. De Verordening tegemoetkoming ziektekosten en kosten voor scholing van 4 juni 2009;
4. Het besluit Vergoeding leden commissies van 23 april 2009;
5. Het besluit tot vaststelling van het plafond van de bezoldiging van de dagelijks bestuursleden van 25 september 2014;
6. De leden 4, 5 en 6 van artikel 4 van de Verordening Vaste Adviescommissies Delfland.

7. De Regeling Vervoersmanagement van 12 november 2013, in werking getreden op 1 januari 2014.

Kenmerk VV 2016 :

Vergaderdatum : 18 februari

Beleidsveld : Organisatie

Agendapunt : B.01

De Verenigde Vergadering van Delfland,

op voordracht van dijkgraaf en hoogheemraden van 5 januari 2016, kenmerk 41872;

gelezen het positieve advies van de Commissie Bestuur, organisatie en bedrijfsvoering van 2 februari 2016;

overwegende dat:

- de rechtspositie van bestuursleden van waterschappen voor een belangrijk deel is geregeld in het Waterschapsbesluit;
- de nadere regeling van de rechtspositie voor bestuursleden van het Hoogheemraadschap van Delfland thans geregeld is in een aantal afzonderlijke besluiten;
- het de transparantie bevorderd wanneer die nadere regeling in een document wordt vastgelegd;

gelet op:

de Waterschapswet, alsmede op hoofdstuk 3 van het Waterschapsbesluit;

besluit:

- vast te stellen de Verordening bezoldiging, vergoedingen, tegemoetkomingen en overige faciliteiten bestuursleden Hoogheemraadschap van Delfland 2015 met bijlage;

Verordening bezoldiging, vergoedingen, tegemoetkomingen bestuursleden en overige faciliteiten Hoogheemraadschap van Delfland 2015

HOOFDSTUK 1: ALGEMENE BEPALINGEN

Artikel 1: Begripsomschrijvingen

In deze verordening wordt verstaan onder:

a.	Het waterschap:	Hoogheemraadschap van Delfland;
b.	Lid van het algemeen bestuur:	Lid van het algemeen bestuur van Hoogheemraadschap van Delfland, dat niet tevens lid is van het dagelijks bestuur van het Hoogheemraadschap van Delfland;
c.	Lid van het dagelijks bestuur:	Lid van het dagelijks bestuur van het Hoogheemraadschap van Delfland uitgezonderd de Dijkgraaf van het Hoogheemraadschap van Delfland;
d.	Plaatsvervangend commissielid:	Plaatsvervangend lid als bedoeld in artikel 4, lid 4 van de Verordening Vaste Adviescommissies Delfland;
e.	Dijkgraaf:	Voorzitter van zowel het algemeen bestuur als het dagelijks bestuur;
f.	Loco-dijkgraaf:	Leden van het dagelijks bestuur van Hoogheemraadschap van Delfland die tot plaatsvervanger van de Dijkgraaf zijn aangewezen;

g.	Waterschapsbesluit:	Besluit van 29 november 2007 (staatsblad 2007 – 497), houdende regels met betrekking tot de waterschappen en zoals sindsdien gewijzigd;
h.	Bezoldiging:	Bedrag per maand waarop een voorzitter of een lid van het dagelijks bestuur aanspraak kan maken.
i.	Vergoeding:	De maandelijkse vergoeding die de leden van het algemeen bestuur ontvangen voor de werkzaamheden die aan het lidmaatschap van het algemeen bestuur, dan wel aan de functie van plaatsvervangend commissielid zijn verbonden.

Artikel 2: Waterschapsbesluit

Het Waterschapsbesluit is bindend met betrekking tot de bezoldiging, vergoedingen en tegemoetkomingen van de leden van het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur en de dijkgraaf.

HOOFDSTUK 2: VERGOEDINGEN EN TEGEMOETKOMINGEN LEDEN ALGEMEEN BESTUUR

Artikel 3: Vergoedingen leden van het algemeen bestuur

1. De vergoeding voor de leden van het algemeen bestuur is geregeld in de artikelen 3.2 en 3.4 van het Waterschapsbesluit.
2. De vergoeding voor een lid van het algemeen bestuur wordt als een vaste vergoeding per maand uitbetaald.

Artikel 4: Overige faciliteiten

1. Voor fractievergaderingen zijn op vaste tijden ruimten beschikbaar gesteld voorafgaand aan de bijeenkomsten van de commissies en die van het algemeen bestuur.
2. Vergaderstukken worden uitsluitend digitaal beschikbaar gesteld, hiervoor beschikken de leden over een tablet.

Artikel 5: Reis- en verblijfkosten, telefoonkosten en overige kosten

1. Op de leden van het algemeen bestuur zijn van overeenkomstige toepassing de regelingen ten behoeve van de ambtenaren van het waterschap ten aanzien van reis- en verblijfkosten en telefoonkosten voor de werkzaamheden die aan het lidmaatschap van het algemeen bestuur zijn verbonden, zoals geregeld in artikel 3.6 van het Waterschapsbesluit.
2. Reis- en verblijfkosten worden op declaratiebasis vergoed volgens de Uitvoeringsregeling Vervoersmanagement van het Hoogheemraadschap van Delfland.
3. Voor overige kosten die een lid van het algemeen bestuur in de uitoefening van zijn functie maakt ontvangt hij op basis van artikel 3.9 van het Waterschapsbesluit een vaste onkostenvergoeding per maand.

Artikel 6: Scholing

1. De tegemoetkoming in de kosten voor scholing in verband met de vervulling van het lidmaatschap van het algemeen bestuur is geregeld in artikel 3.9 van het Waterschapsbesluit. De leden 2 en 3 van dit artikel geven de kaders aan, waarbinnen deze tegemoetkoming plaats vindt.
2. In het kader van de deskundigheidbevordering wordt door het waterschap een introductieprogramma opgesteld voor (nieuwe) bestuursleden. De deskundigheidsbevordering zal vanuit de werkorganisatie zoveel mogelijk worden ondersteund.
3. Voor collectieve deskundigheidsbevordering van de leden van het algemeen bestuur wordt jaarlijks een budget beschikbaar gesteld tot een maximum van 2% van de loonsom voor algemeen bestuursleden.
4. Voor individuele deskundigheidsbevordering wordt een bedrag van € 500,00 per jaar per lid beschikbaar gesteld. Aanvragen om hiervan gebruik te maken, dienen vooraf bij de

griffier te worden ingediend. Deze besluit of de aanvragen voor vergoeding in aanmerking komen en deelt zijn beslissing daaromtrent aan de aanvrager mee.
5. Overeenkomstig het bepaalde in artikel 3.9 van het Waterschapsbesluit worden de kosten voor het lidmaatschap van een beroepsvereniging door het waterschap vergoed. Dit geschiedt op declaratiebasis.

HOOFDSTUK 3: VERGOEDINGEN EN TEGEMOETKOMINGEN PLAATSVERVANGEND COMMISSIELEDEN

Artikel 7: Vergoeding en tegemoetkomingen plaatsvervangend commissieleden

1. De plaatsvervangend leden van de commissies die zijn benoemd als bedoeld in artikel 4, lid 4 van de Verordening Vaste Adviescommissies Delfland en die geen lid zijn van het algemeen bestuur ontvangen voor elke in de functie van plaatsvervangend lid bijgewoonde bijeenkomst van de commissies twintig procent van het bedrag als bedoeld in artikel 3.2 van het Waterschapsbesuit.
2. Voor het overige zijn artikel 4, lid 2, artikel 5, leden 1 en 2 en artikel 6 van deze verordening op hen van toepassing.

HOOFDSTUK 4: BEZOLDIGING, VERGOEDINGEN EN TEGEMOETKOMINGEN LEDEN DAGELIJKS BESTUUR

Artikel 8: Bezoldiging leden van het dagelijks bestuur

1. De bezoldiging voor de leden van het dagelijks bestuur is geregeld in artikel 3.11 tot en met 3.13 van het Waterschapsbesluit.
2. De gekozen leden van het dagelijks bestuur ontvangen de vastgestelde vergoeding voor een lid van het dagelijks bestuur gebaseerd op een gemiddelde tijdsbesteding van 21,6 uur per week (60%).

Artikel 9: Reis- en verblijfkosten, telefoonkosten en overige kosten

1. De vergoeding voor telefoon- en reis- en verblijfkosten is gebaseerd op het bepaalde in artikel 3.14 van het Waterschapsbesluit.
2. Reis- en verblijfkosten worden op declaratiebasis vergoed volgens Uitvoeringsregeling Vervoersmanagement van het Hoogheemraadschap van Delfland.
3. De leden van het dagelijks hebben de beschikking over een mobiele telefoon.
4. Voor overige kosten die een lid van het dagelijks bestuur in de uitoefening van zijn functie maakt, ontvangt hij op basis van artikel 3.11a van het Waterschapsbesluit een vaste onkostenvergoeding per maand. Hierin is onder meer begrepen een tegemoetkoming in kantoorartikelen en portokosten.

Artikel 10: Overige faciliteiten

De leden van het dagelijks bestuur hebben de beschikking over een werkplek in het Gemeenlandshuis.

Artikel 11: Scholing

1. De tegemoetkoming in de kosten voor scholing in verband met de vervulling van het lidmaatschap van het dagelijks bestuur is geregeld in artikel 3.9 van het Waterschapsbesluit. De leden 2 en 3 van dit artikel geven de kaders aan, waarbinnen deze tegemoetkoming plaats vindt.
2. In het kader van de deskundigheidbevordering is door het waterschap een introductieprogramma opgesteld voor (nieuwe) bestuursleden. De deskundigheidsbevordering zal vanuit de werkorganisatie zoveel mogelijk worden ondersteund.
3. Voor de leden van het dagelijks bestuur wordt jaarlijks een budget beschikbaar gesteld tot een maximum van 2% van de loonsom voor dagelijks bestuursleden voor collectieve deskundigheidsbevordering.

4. Voorts worden op basis van artikel 3.9 van het Waterschapsbesluit de kosten voor het lidmaatschap van een beroepsvereniging door het waterschap vergoed. Dit geschiedt op declaratiebasis.

HOOFDSTUK 5: VERGOEDINGEN EN TEGEMOETKOMINGEN DIJKGRAAF

Artikel 12: Verhuiskosten, reis- en verblijfs- en telefoonkosten dijkgraaf

1. De verhuiskosten, reis- en verblijfkosten en telefoonkostenvergoeding is gebaseerd op het bepaalde in artikel 3.14 van het Waterschapsbesluit.
2. Reis- en verblijfkosten worden op declaratiebasis vergoed volgens Uitvoeringsregeling Vervoersmanagement van het Hoogheemraadschap van Delfland.
3. De dijkgraaf heeft de beschikking over een tablet en een mobiele telefoon.

Artikel 13: Scholing

1. De tegemoetkoming in de kosten voor scholing in verband met de uitoefening van de functie van dijkgraaf is geregeld in artikel 3.9 van het Waterschapsbesluit
2. Voorts worden op basis van artikel 3.9 van het Waterschapsbesluit de kosten voor het lidmaatschap van een beroepsvereniging door het waterschap vergoed. Dit geschiedt op declaratiebasis.

Hoofdstuk 6: OVERGANGSBEPALING

Artikel 14: Mobiele telefoon

1. In afwijking van het bepaalde in artikel 9, lid 3 beschikken enkele leden van het dagelijks bestuur over een van de standaard afwijkende persoonlijke regeling.
2. Bij het aantreden van een nieuw bestuur na de verkiezingen in 2019 wordt de in lid 1 omschreven faciliteit voor alle leden van het dagelijks bestuur in overeenstemming gebracht met de regeling zoals opgenomen in artikel 9, lid 3.
3. Het college van dijkgraaf en hoogheemraden kan afwijken van het gestelde als bedoeld in lid 2.

HOOFDSTUK 7: SLOTBEPALINGEN

Artikel 15: Inwerkingtreding en citeertitel

1. Deze verordening met de daarbij behorende toelichting treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het Waterschapsblad waarin deze verordening wordt geplaatst en werkt terug tot en met 26 maart 2015.
2. Buiten werking worden gesteld:
   a. De Verordening tegemoetkoming ziektekosten en kosten voor scholing van 4 juni 2009;
   b. Het besluit Vergoeding leden commissies van 23 april 2009;
   c. Het besluit tot vaststelling van het plafond van de dagelijks bestuursleden van 25 september 2014.
3. Deze verordening wordt aangehaald als: Verordening bezoldiging, vergoedingen, tegemoetkomingen bestuursleden en overige faciliteiten Hoogheemraadschap van Delfland 2015.

Toelichting behorende bij de Verordening bezoldiging, vergoedingen tegemoetkomingen en overige faciliteiten bestuursleden Hoogheemraadschap van Delfland 2015.

De regels omtrent de rechtspositie van de leden van het waterschapsbestuur zijn vastgelegd in het Waterschapsbesluit van 29 november 2007 (Staatsblad 497) en zoals sindsdien gewijzigd.

Uit de hiervoor genoemde regelgeving vloeit de verplichting voort voor de waterschappen om een aantal zaken bij verordening nader te regelen. De verordening bestaat uit 6 hoofdstukken. Na de begripsbepaling in hoofdstuk 1, zijn in hoofdstuk 2 de regels opgenomen omtrent de vergoeding en tegemoetkomingen voor leden van het algemeen bestuur en in hoofdstuk 3 de regels opgenomen omtrent de vergoeding en tegemoetkomingen voor de plaatsvervangende commissieleden. In hoofdstuk 4 zijn de regels opgenomen omtrent de bezoldiging, vergoeding en tegemoetkomingen voor leden van het dagelijks bestuur en in hoofdstuk 5 de vergoeding en tegemoetkomingen van de dijkgraaf. Hoofdstuk 6 bevat een slotbepaling.

Met de inwerkingtreding van de Werkkostenregeling (WKR) per 1 januari 2015, worden de onkostenvergoedingen en de tegemoetkoming ziektekosten netto uitgekeerd.

ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING

Hoofdstuk 1: Algemene bepalingen

Artikel 2: Waterschapsbesluit

De rechtspositie van bestuursleden van waterschappen is neergelegd in hoofdstuk 3 van het Waterschapsbesluit van 29 november 2007 (Staatsblad 497) en zoals sindsdien gewijzigd.

De niet in de verordening besproken artikelen van het Waterschapsbesluit behoeven geen nadere toelichting.

Hoofdstuk 2: Vergoedingen en tegemoetkomingen leden algemeen bestuur

Artikel 3: Vergoedingen leden van het algemeen bestuur

De rechtspositie van leden van het algemeen bestuur is geregeld in de artikelen 3.2 tot en met 3.10c van het Waterschapsbesluit.

Het Waterschapsbesluit biedt de keuze het gehele bedrag van de vergoeding maandelijks uit te betalen dan wel 50 procent van het bedrag als maandelijkse vergoeding en 50 procent op basis van aanwezigheid tijdens vergaderingen. Bij Delfland is gekozen voor de eerste optie.

Het bestuurslidmaatschap brengt (indicatief) een vergaderfrequentie met zich mee van circa 14 formele vergaderingen (commissies en vergaderingen van de V.V) per jaar. Daarnaast is sprake van een aantal informele vergaderingen en één of twee excursies per jaar.

Artikel 4: Overige faciliteiten

In verband met de inhuur van de beveiliging van het Gemeenlandshuis is er voor gekozen de fractievergaderingen op vaste avonden plaats te laten vinden.

Artikel 5: Reis- en verblijfkosten, telefoonkosten en overige kosten

Reis- en verblijfkosten worden vergoed volgens de Regeling Vervoersmanagement van het Hoogheemraadschap van Delfland. Hieronder wordt verstaan:

- kilometervergoeding voor reizen met de eigen auto;

- openbaar vervoerskosten: op basis van 1ste klasse, tegen inlevering van vervoersbewijzen, het vorenstaande geldt tevens als gebruik wordt gemaakt van andere middel- en van openbaar vervoer;
- lunch- en dinerkosten, aan deze vergoedingen zijn maximumbedragen verbonden;
- parkeerkosten: werkelijk gemaakte kosten, onder overlegging van de betaalbewijzen.

Ten aanzien van de parkeerkosten geldt het volgende, parkeerkosten van algemeen bestuursleden die worden gemaakt voor het bezoeken van bijeenkomsten in het Gemeenlandshuis in Delft dienen te worden betaald uit de maandelijkse onkostenvergoeding. Plaatsvervangend commissieleden ontvangen geen onkostenvergoeding, tegen die achtergrond kunnen zij ook parkeerkosten die zij maken voor het bezoeken van bijeenkomsten in het Gemeenlandshuis in Delft declareren.

In het Waterschapsbesluit is de hoogte van de vaste onkostenvergoeding geregeld. Voor de AB leden bedraagt deze thans € 166,49 netto per maand (norm 1 januari 2015).

De onkostenvergoeding is bedoeld voor onder meer de volgende kostencomponenten: representatie, vakliteratuur, bureaukosten, zakelijke giften, representatieve ontvangsten en excursies. (bron: Handreiking integriteit van politiek ambtsdragers).

Artikel 6: Scholing

Het budget voor deskundigheidsbevordering in verband met de vervulling van het lidmaatschap van het algemeen bestuur is vastgesteld op 2% van de loonsom voor leden van het algemeen bestuur. Dit bedrag wordt ingezet voor collectieve deskundigheidsbevordering van leden van het algemeen bestuur.
Daarnaast is een bedrag van € 500,00 per jaar voor elk lid van het algemeen bestuur beschikbaar voor individuele deskundigheidsbevordering. Aanvragen daartoe dienen vooraf bij de griffier te worden ingediend. Deze beoordeelt de aanvraag en verleent toestemming, pas daarna kunnen verplichtingen worden aangegaan.
Vanaf 1 juli 2014 bestaat voor de leden van het algemeen bestuur de mogelijkheid de kosten voor het lidmaatschap van een beroepsvereniging door het waterschap te laten vergoeden.

Hoofdstuk 3: Vergoedingen en tegemoetkomingen plaatsvervangend commissieleden

Artikel 7: Vergoeding en tegemoetkomingen plaatsvervangend commissieleden

Plaatsvervangende leden hebben als zij in de functie van plaatsvervangend lid een commissie vergadering bijwonen, dat wil zeggen dat zij woordvoerder namens de fractie zijn en hun naam als zodanig op de presentielijst voorkomt, recht op een vergoeding.

Deze vergoeding bedraagt 20 procent van de maandvergoeding van leden van het algemeen bestuur (0,2 x € 448,41 = € 89,68 – norm 1 januari 2015).

Als een plaatsvervangend lid een bijeenkomst van een commissie als toehoorder bijwoont, bestaat het recht op vergoeding van het genoemde bedrag niet.

Voor reis- en verblijfkosten zijn de regelingen voor leden van het algemeen bestuur van toepassing, zie de artikelen 5, leden 1 en 2 en 6 van de verordening. Hetgeen hierboven omschreven is met betrekking tot het woordvoerderschap is eveneens van toepassing op de vergoeding voor reis- en verblijf- en parkeerkosten (zie voor de parkeerkosten de toelichting bij artikel 5).

Hoofdstuk 4: Bezoldiging, vergoedingen en tegemoetkomingen leden dagelijks bestuur

Artikel 8: Bezoldiging leden van het dagelijks bestuur

De rechtspositie van leden van het dagelijks bestuur is geregeld in de artikelen 3.11 tot en met 3.17 van het Waterschapsbesluit.
In artikel 3.11 van het Waterschapsbesluit is geregeld dat het totaal van de bezoldiging van de leden van het dagelijks bestuur, met uitzondering van de voorzitter, wordt gesteld op ten hoogste 300% van een voltijdsbezoldigingsbedrag.
In de bijeenkomst van de V.V. van 24 september 2014 is een besluit genomen over de gemiddelde tijdsbesteding van het dagelijks bestuur. Dit houdt in dat een lid van het dagelijks bestuur een bezoldiging geniet gebaseerd op een gemiddelde tijdsbesteding van 21,6 uur per week (60%).

Artikel 9: Reis- en verblijfkosten, telefoonkosten en overige kosten

Reis- en verblijfkosten worden vergoed volgens de Regeling Vervoersmanagement van het Hoogheemraadschap van Delfland. Deze staan verwoord onder de toelichting van artikel 6 van deze verordening.
In het Waterschapsbesluit (artikel 3.11a) is de hoogte van de vaste onkostenvergoeding geregeld, deze is thans € 348,11 netto per maand (norm 1 januari 2015).

De onkostenvergoeding is bedoeld voor onder meer de volgende kostencomponenten: representatie, vakliteratuur, bureaukosten, zakelijke giften, representatieve ontvangsten en excursies (bron: Handreiking integriteit van politiek ambtsdragers).

Artikel 10: Overige faciliteiten

Werkplekken voor leden van het dagelijks bestuur zijn in het Gemeenlandshuis beschikbaar.

Op de leden van het dagelijks bestuur zijn de regels met betrekking tot het nieuwe werken van toepassing

Artikel 11: Scholing

Het budget voor deskundigheidsbevordering in verband met de vervulling van het lidmaatschap van het dagelijks bestuur is vastgesteld op 2% van de loonsom voor leden van het dagelijks bestuur. Dit bedrag wordt ingezet voor collectieve deskundigheidsbevordering van leden van het dagelijks bestuur.
Vanaf 1 juli 2014 bestaat voor de leden van het dagelijks bestuur de mogelijkheid de kosten voor het lidmaatschap van een beroepsvereniging door het waterschap te laten vergoeden.

Hoofdstuk 5: Rechtspositie voorzitters waterschappen

Artikel 12: Verhuiskosten, reis- en verblijfs- en telefoonkosten dijkgraaf

Reis- en verblijfkosten worden vergoed volgens de Regeling Vervoersmanagement van het Hoogheemraadschap van Delfland. Deze staan verwoord onder de toelichting van artikel 6 van deze verordening.

Artikel 13: Scholing

De te maken kosten voor scholing in het kader van de functie van dijkgraaf zullen door het waterschap worden vergoed.
Vanaf 1 juli 2014 bestaat de mogelijkheid de kosten voor het lidmaatschap van een beroepsvereniging door het waterschap te laten vergoeden.

Hoofdstuk 6: Slotbepalingen

Artikel 15: Inwerkingtreding en citeertitel

Deze verordening werkt terug tot en met 26 maart 2015. De achtergrond hiervan ligt in het feit dat per deze datum het nieuwe bestuur is aangetreden.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 18 februari 2016.

De Verenigde Vergadering voornoemd,

de Secretaris,	de Voorzitter,
mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart	mr. M.A.P. van Haersma Buma

Waterschapsbesluit

Hoofdstuk 3. De rechtspositie van de leden van het waterschapsbestuur

§ 1. Begripsbepalingen

Artikel 3.1

- 1. In dit hoofdstuk en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

  bezoldiging: bedrag per maand waarop een voorzitter of een lid van het dagelijks bestuur aanspraak kan maken;

  FPU-uitkering: de uitkering op grond van de Regeling flexibel pensioen en uittreden, bedoeld in artikel 3 van de Centrale vut-overeenkomst overheids- en onderwijspersoneel en artikel 1.5 van het Pensioenreglement van de Stichting pensioenfonds ABP, waarbij onder de Centrale vut-overeenkomst overheids- en onderwijspersoneel wordt verstaan de overeenkomst die is aangegaan op grond van artikel 2 van de Wet kaderregeling vut overheidspersoneel en onder het Pensioenreglement van de Stichting pensioenfonds ABP wordt verstaan het reglement van die stichting dat is vastgesteld met inachtneming van de overeenkomst, bedoeld in artikel 4, eerste lid, van de Wet privatisering ABP;

  lid van het algemeen bestuur: lid van het algemeen bestuur van een waterschap, dat niet tevens lid van het dagelijks bestuur van dat waterschap is;

  lid van het dagelijks bestuur: lid van het dagelijks bestuur van een waterschap, dat niet tevens voorzitter is van dat waterschap;

  plaatsvervangend voorzitter: het lid van het dagelijks bestuur dat tot plaatsvervanger van de voorzitter is aangewezen;

  salarisschaal: een als zodanig in bijlage B van Bezoldigingsbesluit Burgerlijke Rijksambtenaren 1984 vermelde reeks van genummerde salarissen;

  tijdsbestedingsnorm: het deel van de werkweek dat de voorzitter en het lid van het dagelijks bestuur in staat dienen te worden gesteld aan hun ambt te besteden, uitgedrukt in een percentage van een voltijdsfunctie;

  tijdstip van beëindiging van het lidmaatschap van het algemeen bestuur: tijdstip van beëindiging van het lidmaatschap, bedoeld in de artikelen C 4, tweede lid, artikel X 7a, eerste tot en met vijfde lid, van de Kieswet, juncto artikel 33, vierde lid, van de wet en de artikelen 20, eerste, tweede en zesde lid;

  tijdstip van beëindiging van het lidmaatschap van het dagelijks bestuur: tijdstip van beëindiging van het lidmaatschap van het algemeen bestuur en het tijdstip van beëindiging, bedoeld in artikel 41, vierde en vijfde lid, van de wet;

  vergoeding: maandelijkse vergoeding voor de werkzaamheden verbonden aan het lidmaatschap van het algemeen bestuur.

- 2. In dit hoofdstuk wordt onder het provinciaal bestuur onderscheidenlijk (het college van) gedeputeerde staten verstaan het provinciaal bestuur onderscheidenlijk (het college of de colleges van) gedeputeerde staten van de provincie of de provincies waarin het waterschap is gelegen.

§ 2. Vergoedingen en tegemoetkoming leden algemeen bestuur

Artikel 3.2

- 1. Aan een lid van het algemeen bestuur wordt een vergoeding toegekend van € 448,41.

- 2. Het bedrag van de vergoeding wordt per 1 januari van elk jaar bij ministeriële regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gewijzigd aan de hand van het door het Centraal Bureau voor de Statistiek voor de maand september van het voorafgaande kalenderjaar vastgestelde indexcijfer CAO lonen overheid, inclusief bijzondere beloningen.

Artikel 3.3

- 1. Naast de vergoeding, bedoeld in artikel 3.2, ontvangen fractievoorzitters voor de duur van hun voorzitterschap per jaar een toelage gelijk aan 1,2% van de vergoeding op jaarbasis en een toelage gelijk aan 0,4% van de vergoeding op jaarbasis voor elk lid dat de fractie buiten de fractievoorzitter telt. De toelagen tezamen bedragen ten hoogste 6,4% van de vergoeding op jaarbasis.

- 2. Voor de toepassing van het eerste lid stelt de voorzitter vast:
    - a. hoeveel leden een fractie telt;
    - b. de duur van het fractievoorzitterschap.

Artikel 3.4

Het algemeen bestuur kan bij verordening bepalen dat ten hoogste 50% van de vergoeding wordt uitgekeerd, berekend naar rato van het aantal gehouden vergaderingen. In dat geval geschiedt de uitkering aan het lid van het algemeen bestuur op basis van het aantal bijgewoonde vergaderingen.

Artikel 3.5

- 1.De vergoeding gaat in op de dag van de beëdiging.

- 2.De vergoeding eindigt op het tijdstip van de beëindiging van het lidmaatschap van het algemeen bestuur.

Artikel 3.6

Op de leden van het algemeen bestuur zijn van overeenkomstige toepassing de regelingen ten behoeve van ambtenaren van het waterschap ten aanzien van reis- en verblijfkosten en vergoeding van telefoonkosten.

Artikel 3.7

Het algemeen bestuur kan nadere regels stellen over het ter beschikking stellen van computerapparatuur, over een tegemoetkoming voor de belastingheffing als gevolg hiervan, en over een vergoeding voor de aanleg- en abonnementskosten voor de internetverbinding voor deze apparatuur.

Artikel 3.8

- 1. Een lid van het algemeen bestuur ontvangt ten laste van het waterschap een tegemoetkoming in de kosten van een ziektekostenverzekering van € 97,54 per jaar.

- 2. Het in het eerste lid genoemde bedrag wordt bij ministeriële regeling gewijzigd overeenkomstig de wijzigingen die de bezoldiging van het personeel in de sector Rijk ondergaat.

Artikel 3.8aa

Ten aanzien van individuele gevallen kan het dagelijks bestuur artikel 3.8, eerste lid, buiten toepassing laten of daarvan afwijken voor zover toepassing van de in het Correctiebesluit in verband met het schrappen van de tegemoetkoming ziektekostenverzekering commissieleden (Stb. 2014, 431) aan dit artikellid verleende terugwerkende kracht, zal leiden tot een onbillijkheid van overwegende aard.

Artikel 3.8a

- 1. Voor de toepassing van dit artikel wordt verstaan onder:
    - a. *een ziekte:* een ziekte die in overwegende mate haar oorzaak vindt in de uitoefening van de aan de functie verbonden werkzaamheden;
    - b. *een dienstongeval:* een ongeval dat plaatsvindt tijdens de uitoefening van de aan de functie verbonden werkzaamheden.

- 2. Een lid van het algemeen bestuur ontvangt een vergoeding voor de noodzakelijk gemaakte kosten in verband met een geneeskundige behandeling of verzorging of overige kosten, indien deze in overwegende mate hun oorzaak vinden in een ziekte of een dienstongeval:
    - a. voor zover deze kosten ten laste van een lid van het algemeen bestuur blijven en
    - b. voor zover de ziekte of het dienstongeval niet aan eigen schuld of onvoorzichtigheid te wijten is.

- 3. In bijzondere gevallen kan het dagelijks bestuur bepalen dat overige schade aangemerkt wordt als voortvloeiend uit de ziekte of het dienstongeval, naar redelijkheid en billijkheid en gehoord de vergadering van de fractievoorzitters van alle partijen in het algemeen bestuur.

- 4. Onder overige schade valt niet het gederfde inkomen.

- 5. Als de schade van de ziekte of het dienstongeval is ontstaan tijdens zijn functie en voortduurt na zijn aftreden is dit artikel van overeenkomstige toepassing op het gewezen lid van het algemeen bestuur.

Artikel 3.9

- 1. Een lid van het algemeen bestuur ontvangt een onkostenvergoeding voor de aan de uitoefening van de functie verbonden kosten van € 165 per maand.

- 2. De kosten voor niet-partijpolitiek georiënteerde scholing in verband met de vervulling van de functie van lid van het algemeen bestuur komen ten laste van het waterschap.

- 3. Het algemeen bestuur kan over de in het tweede lid bedoelde scholing nadere regels stellen.

- 4. Indien een lid van het algemeen bestuur in verband met de uitoefening van de functie lid is van een beroepsvereniging vergoedt het waterschap de contributie van die beroepsvereniging.

- 5. Het bedrag, genoemd in het eerste lid, wordt per 1 januari van elk jaar gewijzigd aan de hand van de consumentenprijsindex geldend voor de maand september van het voorafgaande kalenderjaar.

Artikel 3.9a

- 1. Het dagelijks bestuur kent een lid van het algemeen bestuur dat naar het oordeel van een arts een structurele functionele beperking heeft, ten laste van het waterschap op aanvraag een tegemoetkoming toe voor een voorziening als bedoeld in artikel 35, tweede en derde lid, van de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen.

- 2. Het gestelde bij of krachtens artikel 35, vijfde lid, van de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen is van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat uitsluitend een financiële tegemoetkoming wordt verstrekt.

Artikel 3.10

- 1. De artikelen van deze paragraaf zijn van overeenkomstige toepassing op het lid van het algemeen bestuur aan wie ingevolge artikel 21 van de wet of X 10 van de Kieswet tijdelijk ontslag is verleend wegens zwangerschap en bevalling of ziekte, met dien verstande dat, indien toepassing is gegeven aan artikel 3.4, dit lid een uitkering ontvangt voor alle vergaderingen die gedurende het tijdelijk ontslag plaatsvinden of hebben plaatsgevonden.

- 2. Een tijdelijk ontslag als bedoeld in artikel 21 van de wet of X 10 van de Kieswet wordt niet aangemerkt als beëindiging van het lidmaatschap van het algemeen bestuur als bedoeld in artikel 3.5, tweede lid.

Artikel 3.10a

- 1. In het geval een lid van het algemeen bestuur een uitkering op grond van de Werkloosheidswet ontvangt en de na toepassing van artikel 20 van die wet ontstane korting op deze uitkering ten gevolge van het uitoefenen van de functie meer bedraagt dan de vergoeding, bedoeld in artikel 3.2, wordt deze vergoeding ten laste van het waterschap verhoogd tot het bedrag van bedoelde korting.

- 2. In het geval dat een lid van het algemeen bestuur een uitkering op grond van het Besluit Werkloosheid onderwijs- en onderzoekpersoneel ontvangt en de na toepassing van artikel 6, vierde lid, van dat besluit ontstane korting op deze uitkering ten gevolge van het uitoefenen van de functie meer bedraagt dan de vergoeding, bedoeld in artikel 3.2, wordt deze vergoeding ten laste van het waterschap verhoogd tot het bedrag van bedoelde korting.

- 3. In het geval een lid van het algemeen bestuur een uitkering in verband met gehele of gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid ontvangt, kan de vergoeding, bedoeld in artikel 3.2, op verzoek van het desbetreffende lid worden verlaagd.

Artikel 3.10b

Als eindheffingsbestanddeel als bedoeld in artikel 31, eerste lid, onderdeel f, van de Wet op de loonbelasting 1964 worden aangewezen de vergoedingen, bedoeld in de artikelen 3.9, eerste, tweede en vierde lid.

Artikel 3.10c

Indien het dagelijks bestuur ten behoeve van een veilige woon- en werkplek van een lid van het algemeen bestuur kosten maakt, die in het kader van het stelsel bewaken en beveiligen zijn aangemerkt als werkgeverskosten, komen deze ten laste van het waterschap.

§ 3. Bezoldiging en tegemoetkoming in kosten leden dagelijks bestuur waterschap

Artikel 3.11

- 1. De bezoldiging van een lid van het dagelijks bestuur bedraagt € 1.423,04 per maand bij een tijdsbestedingsnorm van 20%.

- 2. Het totaal van de bezoldiging van de leden van het dagelijks bestuur, met uitzondering van de voorzitter, is gesteld op ten hoogste 300% van een voltijds bezoldigingsbedrag.

- 3. Als de bezoldiging van het personeel in de sector Rijk wijziging ondergaat, wordt het in het eerste lid genoemde bedrag overeenkomstig gewijzigd.

Artikel 3.11a

- 1. Een lid van het dagelijks bestuur ontvangt een onkostenvergoeding ten bedrage van € 345 per maand, naar evenredigheid van de vastgestelde tijdsbestedingsnorm.

- 2. Het bedrag, genoemd in het eerste lid, wordt per 1 januari van elk jaar gewijzigd aan de hand van de consumentenprijsindex geldend voor de maand september van het voorafgaande kalenderjaar.

- 3. De vergoeding, bedoeld in het eerste lid, wordt als eindheffingsbestanddeel als bedoeld in artikel 31, eerste lid, onderdeel f, van de Wet op de loonbelasting 1964 aangewezen.

Artikel 3.12

De aanspraak op de bezoldiging door het lid van het dagelijks bestuur begint op de dag van de benoeming en eindigt op het tijdstip van de beëindiging van het lidmaatschap van het dagelijks bestuur.

Artikel 3.12a

- 1. Zo spoedig mogelijk na afloop van het kalenderjaar, verstrekt een lid van het dagelijks bestuur aan Onze Minister dan wel aan een door hem aangewezen instantie:
    - a. een opgave van de neveninkomsten welke hij over dat kalenderjaar of over een gedeelte daarvan heeft genoten, dan wel
    - b. een verklaring dat hij geen neveninkomsten heeft genoten of niet meer dan 14% van de bezoldiging op jaarbasis aan neveninkomsten heeft geno-

ten over dat jaar of, indien hij het ambt van lid van het dagelijks bestuur vervulde gedurende een gedeelte van het kalenderjaar, een evenredig deel daarvan, dan wel
    - c. een verklaring dat een opgave van neveninkomsten achterwege zal blijven.

- 2. In afwijking van het eerste lid, vermindert het dagelijks bestuur op verzoek van het lid zijn bezoldiging reeds gedurende het kalenderjaar met een bedrag waarmee hij verwacht dat zijn bezoldiging zal worden verrekend vanwege zijn neveninkomsten.

- 3. Onze Minister, dan wel een door hem aangewezen instantie, deelt het dagelijks bestuur het bedrag van de bezoldiging dat teruggevorderd dient te worden mede en verstrekt een afschrift daarvan aan het lid van het dagelijks bestuur.

- 4. Het dagelijks bestuur vordert, indien Onze Minister dan wel een door hem aangewezen instantie constateert dat er sprake is van te verrekenen neveninkomsten, het teveel aan ontvangen bezoldiging terug van het lid van het dagelijks bestuur.

- 5. Indien het lid van het dagelijks bestuur geen informatie kan verstrekken, meldt hij dit binnen zes maanden onder opgaaf van redenen aan Onze Minister, dan wel aan een door hem aangewezen instantie. Het lid van het dagelijks bestuur meldt tevens een redelijke termijn waarop hij deze informatie alsnog zal verstrekken.

- 6. In het geval genoemd in het eerste lid, onderdeel c, alsmede indien het lid van het dagelijks bestuur binnen zes maanden na afloop van het kalenderjaar geen opgave of verklaring, als bedoeld in het eerste lid, heeft ingezonden, of niet heeft voldaan aan het vijfde lid, stelt het dagelijks bestuur de bezoldiging over het afgelopen jaar vast op 65% van de bezoldiging op jaarbasis, tenzij het uit anderen hoofde kan vaststellen tot welk bedrag er verrekend zou moeten worden.

- 7. Op verzoek van het lid van het dagelijks bestuur kan het dagelijks bestuur besluiten de verrekening of terugbetaling in termijnen te laten plaatsvinden.

Artikel 3.13

- 1.Het lid van het dagelijks bestuur heeft aanspraak op een vakantie-uitkering en een eindejaarsuitkering overeenkomstig de regels die te dien aanzien voor het personeel in de sector Rijk zijn vastgesteld.

- 2.Indien aan het personeel in de sector Rijk een eenmalige uitkering wordt toegekend, ontvangt het lid van het dagelijks bestuur een uitkering op gelijke voet.

Artikel 3.14

Op het lid van het dagelijks bestuur zijn van overeenkomstige toepassing de regelingen ten behoeve van de ambtenaren van het waterschap ten aanzien van verhuiskosten, reis- en verblijfkosten en telefoonkosten.

Artikel 3.15

- 1. Op aanvraag wordt ten laste van het waterschap aan het lid van het dagelijks bestuur voor de uitoefening van het ambt, een computer, bijbehorende apparatuur, software en communicatieapparatuur in bruikleen ter beschikking gesteld.

- 2. Indien geen computer, bijbehorende apparatuur, software en communicatieapparatuur ter beschikking is gesteld wordt door het algemeen bestuur aan het lid van het dagelijks bestuur op aanvraag, voor de uitoefening van het ambt, een tegemoetkoming verleend voor aanschaf van een computer, bijbehorende apparatuur, software en communicatieapparatuur.

- 3. Op aanvraag wordt door het algemeen bestuur een vergoeding aan het lid van het dagelijks bestuur verleend voor de aanleg- en de abonnementskosten voor de internetverbinding voor de in het eerste of het tweede lid genoemde computerapparatuur.

- 4. Het algemeen bestuur kan bij verordening nadere regels stellen over het ter beschikking stellen van computer- en communicatieapparatuur en de tegemoetkoming, bedoeld in het eerste en tweede lid en de vergoeding, bedoeld in het derde lid.

Artikel 3.16

- 1. Voor de toepassing van dit artikel wordt verstaan onder:
    - a. *een ziekte:* een ziekte die in overwegende mate haar oorzaak vindt in de uitoefening van de aan het ambt verbonden werkzaamheden;
    - b. *een dienstongeval:* een ongeval dat plaatsvindt tijdens de uitoefening van de aan het ambt verbonden werkzaamheden.

- 2. Een lid van het dagelijks bestuur ontvangt een vergoeding voor de noodzakelijk gemaakte kosten in verband met een geneeskundige behandeling of verzorging of overige kosten, indien deze in overwegende mate hun oorzaak vinden in een ziekte of een dienstongeval:
    - a. voor zover deze kosten ten laste van het lid van het dagelijks bestuur blijven en
    - b. voor zover de ziekte of het dienstongeval niet aan eigen schuld of onvoorzichtigheid te wijten is.

- 3. In bijzondere gevallen kan het dagelijks bestuur bepalen dat overige schade aangemerkt wordt als voortvloeiend uit de ziekte of het dienstongeval, naar redelijkheid en billijkheid en gehoord de vergadering van de fractievoorzitters van alle partijen in het algemeen bestuur.

- 4. Onder overige schade valt niet het gederfde inkomen.

- 5. Als de schade van de ziekte of het dienstongeval is ontstaan tijdens zijn ambtsperiode en voortduurt na zijn aftreden is dit artikel van overeenkomstige toepassing op het gewezen lid van het dagelijks bestuur.

Artikel 3.17

De artikelen 3.9, tweede tot en met vierde lid, 3.9a, 3.10b, 3.10c en 3.40 zijn van overeenkomstige toepassing op een lid van het dagelijks bestuur, met dien verstande dat voor een lid van het algemeen bestuur respectievelijk de voorzitter wordt gelezen: het lid van het dagelijks bestuur.

§ 4. Rechtspositie voorzitters waterschappen

Artikel 3.18

De voorzitter kan op verzoek van het waterschapsbestuur of van het college van gedeputeerde staten bij koninklijk besluit worden geschorst in het belang van een goede uitoefening van het ambt. Het schorsingsbesluit bevat in ieder geval:

- a. het tijdstip waarop de schorsing ingaat;
- b. een zo nauwkeurig mogelijke aanduiding van de duur van de schorsing.

Artikel 3.19

- 1.De voorzitter wordt op zijn aanvraag ontslagen of wordt op zijn verzoek na afloop van de benoemingstermijn niet herbenoemd.

- 2.Aan de voorzitter die ontslag vraagt met het oog op een FPU-uitkering, wordt ontslag verleend, indien het bestuur van de Stichting fonds vrijwillig uittreden overheidspersoneel en het bestuur van de Stichting pensioenfonds ABP op grond van een desbetreffende aanvraag hebben vastgesteld dat na het ontslag recht bestaat op de FPU-uitkering. Het ontslag gaat niet eerder in dan met ingang van de dag waarop het recht op de FPU-uitkering ontstaat. Met een aanvraag tot ontslag wordt gelijkgesteld een verzoek om niet te worden herbenoemd.

- 3.Het ontslag op grond van dit artikel wordt eervol verleend, tenzij naar het oordeel van Onze Minister zwaarwichtige redenen zich daartegen verzetten.

Artikel 3.20

Aan de voorzitter wordt bij koninklijk besluit met ingang van de eerste dag van de maand, volgende op die waarin hij de leeftijd van zeventig jaar heeft bereikt, eervol ontslag verleend.

Artikel 3.21

- 1. Anders dan op eigen aanvraag kan aan de voorzitter ontslag worden verleend op grond van:
    - a. ongeschiktheid tot het uitoefenen van zijn ambt wegens ziekte;
    - b. onbekwaamheid of ongeschiktheid voor het door hem beklede ambt, anders dan uit hoofde van ziekte;
    - c. opheffing van het waterschap;
    - d. een aanbeveling van het algemeen bestuur tot ontslag wegens een verstoorde verhouding tussen de voorzitter en het algemeen bestuur;
    - e. andere gronden.

- 2. Een ontslag als bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, kan slechts plaatsvinden indien:
    - a. er sprake is van ongeschiktheid tot het uitoefenen van zijn ambt wegens ziekte gedurende een ononderbroken periode van zes maanden,
    - b. herstel van zijn ziekte niet binnen een periode van zes maanden na de in onderdeel a genoemde termijn van zes maanden te verwachten is, en
    - c. na een zorgvuldig onderzoek het niet mogelijk is gebleken om de voorzitter binnen het gezagsbereik van Onze Minister andere arbeid aan te bieden, dan wel indien de voorzitter geweigerd heeft deze arbeid te aanvaarden.

- 3. Het ontslag op grond van het eerste lid, onderdelen a, b en c, van dit artikel wordt eervol verleend. Het ontslag op grond van het eerste lid, onderdelen d en e, van dit artikel wordt eervol verleend, tenzij naar het oordeel van Onze Minister zwaarwichtige redenen zich daartegen verzetten.

- 4. Bij de beoordeling of er sprake is van een situatie, als bedoeld in het tweede lid, onderdeel b, wordt een medisch onderzoek ingesteld door een of meer door Onze Minister aangewezen geneeskundigen, en indien de voorzitter dit wenst een door de voorzitter aangewezen geneeskundige. De voorzitter is verplicht medewerking te verlenen aan het onderzoek en wordt schriftelijk in kennis gesteld van het starten van het onderzoek en de in de vorige zin bedoelde mogelijkheid. Indien de voorzitter geen medewerking verleent, zijn de in het tweede lid, onder b en c, genoemde voorwaarden niet van toepassing.

Artikel 3.22 [Vervallen per 08-01-2009]

Artikel 3.23 [Vervallen per 08-01-2009]

Artikel 3.24

- 1. De bezoldiging van de voorzitter bedraagt € 8.541,18 per maand, naar een evenredigheid van de vastgestelde tijdsbestedingsnorm.

- 2. Op verzoek van het algemeen bestuur kan Onze Minister, gedeputeerde staten gehoord, een tijdsbestedingsnorm vaststellen.

- 3. Als de bezoldiging van het personeel in de sector Rijk wijziging ondergaat, wordt het in het eerste lid genoemde bedrag overeenkomstig gewijzigd.

Artikel 3.25

De aanspraak op de bezoldiging begint op de dag dat de benoeming ingaat en eindigt met ingang van de dag waarop het ontslag ingaat of met ingang van de dag, volgende op die van het overlijden.

Artikel 3.26

- 1. De voorzitter ontvangt een ambtstoelage van € 375 per maand, naar evenredigheid van de vastgestelde tijdsbestedingnorm.

- 2. Het bedrag, genoemd in het eerste lid, wordt per 1 januari van elk jaar gewijzigd aan de hand van de consumentenprijsindex geldend voor de maand september van het voorafgaande kalenderjaar.

Artikel 3.26a

Als eindheffingsbestanddeel als bedoeld in artikel 31, eerste lid, onderdeel f, van de Wet op de loonbelasting 1964 worden aangewezen:

- a. de verstrekkingen, bedoeld in artikel 3.15, eerste lid;
- b. de ambtstoelage, bedoeld in artikel 3.26.

Artikel 3.27

- 1.Een voorzitter die wegens geoorloofde afwezigheid verhinderd is zijn ambt te vervullen, behoudt gedurende deze verhindering zijn bezoldiging.

- 2.Wanneer een voorzitter buitengewoon verlof verzoekt en de duur daarvan een aaneengesloten periode van zes weken te boven gaat, kan het algemeen bestuur

bij het verlenen van het verlof bepalen, dat gedurende die langere periode de bezoldiging en de ambtstoelage geheel of gedeeltelijk wordt ingehouden.

Artikel 3.28

Een voorzitter die geschorst is, behoudt gedurende de schorsing zijn bezoldiging.

Artikel 3.29

Bij de toepassing van artikel 39c van de Wet op de loonbelasting 1964:

- a. verstrekt het dagelijks bestuur op aanvraag een vergoeding voor de belastingheffing als gevolg van de verstrekkingen, bedoeld in artikel 3.15, eerste lid;
- b. wordt het bedrag, genoemd in de artikelen 3.8, eerste lid, 3.9, eerste, tweede en vierde lid, 3.11a, eerste lid, en 3.26, eerste lid, vermenigvuldigd met 100/P, waarbij P wordt berekend door het getal 100 te verminderen met het getal van het hoogste tarief, bedoeld in kolom IV van artikel 2.10, eerste lid, van de Wet inkomstenbelasting 2001; en
- c. blijven de artikelen 3.10b, 3.11a, derde lid, en 3.26a buiten toepassing.

Artikel 3.30 [Vervallen per 12-01-2011]

Artikel 3.31

Indien een voorzitter langer dan acht dagen wegens ziekte zijn ambt niet kan uitoefenen geeft hij daarvan kennis aan het dagelijks bestuur van het waterschap.

Artikel 3.32 [Vervallen per 12-01-2011]

Artikel 3.33

De voorzitter geniet bedrijfsgeneeskundige begeleiding overeenkomstig de voor het waterschapspersoneel geldende voorschriften.

Artikel 3.34

Degene die op grond van artikel 51a van de wet, gedurende meer dan dertig dagen onafgebroken met de waarneming van het ambt van voorzitter is belast geweest, geniet voor die tijd, ten laste van het waterschap, een vergoeding ten bedrage van de voor dat ambt vastgestelde bezoldiging. Indien de waarneming geschiedt door een lid van het dagelijks bestuur wordt de vergoeding verminderd met hetgeen als lid van het dagelijks bestuur aan bezoldiging wordt ontvangen.

Artikel 3.35

- 1. Voor de toepassing van dit artikel wordt verstaan onder:
  - a. *een ziekte:* een ziekte die in overwegende mate haar oorzaak vindt in de uitoefening van de aan het ambt verbonden werkzaamheden;
  - b. *een dienstongeval:* een ongeval dat plaatsvindt tijdens de uitoefening van de aan het ambt verbonden werkzaamheden.

- 2. De voorzitter ontvangt een vergoeding voor de noodzakelijk gemaakte kosten in verband met een geneeskundige behandeling of verzorging of overige kosten, indien deze in overwegende mate hun oorzaak vinden in een ziekte of een dienstongeval:

    - a. voor zover deze kosten ten laste van de voorzitter blijven en
    - b. voor zover de ziekte of het dienstongeval niet aan eigen schuld of onvoorzichtigheid te wijten is.

- 3. In bijzondere gevallen kan het dagelijks bestuur bepalen dat overige schade aangemerkt wordt als voortvloeiend uit de ziekte of het dienstongeval, naar redelijkheid en billijkheid en gehoord de vergadering van de fractievoorzitters van alle partijen in het algemeen bestuur.

- 4. Onder overige schade valt niet het gederfde inkomen.

- 5. Als de schade van de ziekte of het dienstongeval is ontstaan tijdens zijn ambtsperiode en voortduurt na zijn aftreden is dit artikel van overeenkomstige toepassing op de gewezen voorzitter.

Artikel 3.36 [Vervallen per 01-01-2015]

Artikel 3.37

- 1. Indien een voorzitter die in het buitenland verblijft, overweegt om wegens dringende redenen van dienstbelang terug te keren naar zijn waterschap, legt hij dit voor aan commissaris van de Koning.

- 2. Indien de commissaris het in het eerste lid genoemde voornemen redelijk acht, wordt aan de voorzitter ten laste van het waterschap een schadeloosstelling toegekend.

- 3. De schadeloosstelling betreft uitsluitend de direct uit de terugkeer voortvloeiende kosten van de voorzitter en in voorkomend geval die van zijn meereizende gezinsleden. Het dagelijks bestuur stelt de hoogte van de schadeloosstelling vast.

Artikel 3.38 [Vervallen per 08-01-2009]

Artikel 3.39 [Vervallen per 12-01-2011]

Artikel 3.40

- 1. Zo spoedig mogelijk na het overlijden van de voorzitter wordt aan de weduwe of weduwnaar van wie de overleden voorzitter niet duurzaam gescheiden leefde ten laste van het waterschap een bedrag uitgekeerd, gelijk aan de bezoldiging, vermeerderd met de vakantie-uitkering, over drie maanden, berekend naar het tijdstip van overlijden. Indien de overledene geen weduwe of weduwnaar van wie de overleden voorzitter niet duurzaam gescheiden leefde nalaat, geschiedt de uitkering ten behoeve van de minderjarige wettige of natuurlijke kinderen, of minderjarige kinderen waarover de overledene de pleegouderlijke zorg droeg. Onder pleegouderlijke zorg wordt verstaan de zorg voor het onderhoud en de opvoeding van het kind als was het een eigen kind, onafhankelijk van enige verplichting daartoe of van het genieten van een vergoeding daarvoor. Ontbreken ook zodanige kinderen dan geschiedt de uitkering aan degenen die geheel of gedeeltelijk afhankelijk waren van de bezoldiging van de voorzitter.

- 2. Voor de toepassing van dit artikel wordt onder weduwe of weduwnaar mede verstaan de achtergebleven geregistreerde partner alsmede degene met wie de overleden voorzitter ongehuwd samenleefde en een gezamenlijke huishouding heeft gevoerd als bedoeld in artikel 3, derde en vierde lid, van de Algemene nabestaandenwet.

Artikel 3.41

De artikelen 3.9, tweede tot en met vierde lid, 3.9a, 3.10b, 3.10c, 3.12a tot en met 3.15 zijn van overeenkomstige toepassing op de voorzitter, met dien verstande dat voor een lid van het algemeen respectievelijk een lid van het dagelijks bestuur, wordt gelezen: de voorzitter.

Verordening tegemoetkoming ziektekostenverzekering en kosten voor scholing

Beleidsveld:	Bestuur, externe communicatie en calamiteitenzorg	Vergaderdatum:	4 juni 2009
Aard voorstel:	Besluitvormend	Agendapunt:	B.03
		Kenmerk VV:	745606
		Aantal bijlagen:	-

Aan de verenigde vergadering van Delfland,

Ontwerpbesluit:

De Verordening tegemoetkoming ziektekostenverzekering en kosten voor scholing vast te stellen

Probleemstelling:

Ongeacht of een lid van de V.V. heeft gekozen voor het pseudo werknemerschap of de status van fiscaal zelfstandige, moet over de van Delfland ontvangen vergoeding een inkomensafhankelijke bijdrage in de ziektekostenvoorziening worden betaald.

De regeling kosten V.V. leden dateert uit 2000 en is door het College van Dijkgraaf en Hoogheemraden vastgesteld, met de inwerking treding van de verordening komt deze regeling te vervallen.

Beoogd effect:

Compensatie voor de kosten van de ziektekostenverzekering voor V.V. leden

De opleidingsmogelijkheden van leden van de V.V. vast te leggen

Inleiding

Ziektekostenverzekering
Leden van de V.V. zijn ongeacht of ze hebben gekozen voor het pseudo werknemerschap of de status van fiscaal zelfstandige over de van Delfland ontvangen vergoeding een inkomensafhankelijke bijdrage in de ziektekostenvoorziening verschuldigd. Bij degenen die voor het pseudo werknemerschap hebben gekozen wordt deze bijdrage door Delfland ingehouden, zelfstandigen betalen de bijdrage via de inkomstenbelasting.

Kosten voor scholing
In 2000 is door Dijkgraaf en Hoogheemraden een regeling voor het deelnemen van leden van leden van de V.V. aan symposia en congressen vastgesteld. De door u vast te stellen verordening treedt in de plaats van de genoemde regeling.

Kader

Artikel 3.8 van het Waterschapsbesluit vormt de basis voor de tegemoetkoming in de ziektekostenverzekering en artikel 3.9 de basis voor de kosten voor scholing.

Toelichting

De compensatie van een deel van de kosten van de ziektekostenverzekering is een gevolg van het betalen van een inkomensafhankelijke bijdrage in de ziektekosten als gevolg waarvan de netto vergoeding voor leden van de V.V. vermindert.

De kosten voor scholing bij Delfland is nu nog geregeld in een besluit van Dijkgraaf en Hoogheemraden uit 2000. Volgens die regeling dienden aanvragen om van de regeling gebruik te mogen maken door Dijkgraaf en Hoogheemraden te worden goedgekeurd. Het Waterschapsbesluit biedt de mogelijkheid een verordening in dit verband vast te stellen. Van die mogelijkheid is tevens gebruik gemaakt het regime van aanvragen en betaalbaar stellen van vergoedingen te vereenvoudigen.

Financiën

Bedrag : maximaal € 35.000
Nummer : BBP nr: 3110 Kostenplaats: 50110 Kostensoort: 420125

In de begroting 2009 is hierin voorzien

Personele en organisatorische consequenties

Geen, valt binnen het takenpakket van de griffier.

Besluitvormingstraject/vervolgtraject en communicatie

De verordening wordt op de gebruikelijke wijze openbaar gemaakt

Bijlage(n)
-

Advies

Over dit voorstel is advies gevraagd aan de commissie: Commissie Bestuur, Organisatie en Bedrijfsvoering.

Dijkgraaf en Hoogheemraden van Delfland,
de Secretaris, de Dijkgraaf,

mevrouw A. Boomsma mr. M.A.P. van Haersma Buma

Toelichting op de Verordening tegemoetkoming ziektekostenverzekering en kosten voor scholing

Algemeen

Het aanbieden van scholing biedt de leden van de V.V. de mogelijkheid kennis die verband houdt met hun functioneren uit te breiden, wat de bestuurlijke processen bevordert.

De kosten van de scholing dienen in verhouding te staan met de vergoeding die v.v. leden ontvangen. Tegen die achtergrond is gekozen voor een "een sta tot vijf verhouding".

Artikelgewijze toelichting

Artikel 1 Begripsbeschrijvingen
Om te voorkomen dat de omschrijving van terugkerende begrippen in de verordening moet worden herhaald, zijn in deze bepaling begrippen eenmalig gedefinieerd.

Artikel 2 Tegemoetkoming ziektekostenverzekering
Aanpassing van dit bedrag is afhankelijk van de wijziging van de nominale eindejaarsuitkering van het personeel werkzaam bij het Rijk

Artikel 3 Tegemoetkoming kosten voor scholing
In dit artikel is de omvang van de vergoeding, de wijze van aanvragen en de wijze van declareren geregeld. Onder scholing wordt mede begrepen het deelnemen aan congressen of bezoeken van symposia.

Verordening tegemoetkoming ziektekostenverzekering en kosten voor scholing

Kenmerk VV:	745606	Vergaderdatum:	4 juni 2009
Beleidsveld:	Bestuur, externe communicatie en calamiteitenzorg	Agendapunt:	B.03

De verenigde vergadering van Delfland,

gelezen het voorstel van dijkgraaf en hoogheemraden van 14 april 2009, kenmerk 745607;

gelezen het advies van de commissie: Commissie Bestuur, Organisatie en Bedrijfsvoering;

gelet op: de artikelen 3.8 en 3.9 van het Waterschapsbesluit;

BESLUIT

De Verordening tegemoetkoming ziektekostenverzekering en kosten voor scholing vast te stellen

Artikel 1 Begripsomschrijvingen

In deze verordening wordt verstaan onder:

1.	Verenigde vergadering:	het algemeen bestuur van het Hoogheemraadschap van Delfland zoals bedoeld in artikel 10 van de Waterschapswet
2.	Lid / leden:	het lid of de leden van de verenigde vergadering
3.	Griffier:	de functionaris als bedoeld in artikel 3, lid 1 van het Reglement van Orde Verenigde Vergadering Delfland
4.	Dijkgraaf:	de voorzitter als bedoeld in artikel 10 van de Waterschapswet

Artikel 2 Tegemoetkoming ziektekostenverzekering

Een lid van het algemeen bestuur ontvangt een bruto tegemoetkoming in de kosten van een ziektekostenverzekering van € 175 per jaar (prijspeil 2009)

Artikel 3 Tegemoetkoming kosten voor scholing

1. Leden van de verenigde vergadering komen in aanmerking voor een tegemoetkoming ter zake van kosten voor scholing in verband met de vervulling van het lidmaatschap van de verenigde vergadering
2. De omvang van de vergoeding bedraagt maximaal € 1.000 per lid per kalenderjaar, in dat bedrag zijn alle kosten begrepen
3. Aanvragen voor tegemoetkoming in de kosten van scholing worden vooraf bij de griffier ingediend
4. De griffier besluit of de aanvragen in aanmerking komen voor tegemoetkoming in de kosten en bericht hieromtrent aan de aanvrager
5. Declaraties voorzien van bewijsstukken worden ter betaalbaarstelling aan de griffier overlegd

Artikel 4 Slotbepalingen

1. In gevallen waarin deze verordening niet voorziet is de Dijkgraaf bevoegd een beslissing te nemen
2. Deze verordening, aangehaald als "Verordening tegemoetkoming ziektekostenverzekering en kosten voor scholing", treedt met terugwerkende kracht tot 1 januari 2009 in werking.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 4 juni 2009

De Verenigde Vergadering voornoemd,
de Secretaris,

mevr. A. Boomsma

de Voorzitter,

mr. M.A.P. van Haersma Buma

Verordening tegemoetkoming ziektekostenverzekering en kosten voor scholing

Kenmerk VV: 745606

Vergaderdatum: 4 juni 2009
Agendapunt: B.03

KERNBOODSCHAP

Het Waterschapsbesluit biedt de mogelijkheid de leden van de V.V. te compenseren in de kosten van de ziektekostenverzekering en biedt tevens de mogelijkheid afspraken te maken met betrekking tot kosten voor scholing.

Hoogheemraadschap van Delfland

Vergoeding leden commissies

Beleidsveld:	Bestuur, externe communicatie en calamiteiten	Vergaderdatum:	23 april 2009
Aard voorstel:	Besluitvormend	Agendapunt:	
		Kenmerk VV:	737295
		Aantal bijlagen:	

Aan de verenigde vergadering van Delfland,

Ontwerpbesluit:
In de Verordening Vaste Adviescommissies Delfland een regeling op te nemen met betrekking tot de vergoeding aan leden van de commissies die geen lid van de Verenigde Vergadering zijn.
Probleemstelling:
Artikel 4, lid 5, van de Verordening Vaste Adviescommissies Delfland biedt de mogelijkheid leden in de commissies te benoemen die geen lid zijn van de Verenigde Vergadering. Voor deze leden dient een vergoedingsbedrag te worden bepaald.
Beoogd effect:
De mogelijkheid dat fracties van het genoemde artikellid gebruik maken.

Inleiding
In artikel 4, lid 5, van de Verordening Vaste Adviescommissies Delfland wordt de mogelijkheid geboden leden in de commissies te benoemen die geen lid zijn van de Verenigde Vergadering. Aangezien een vergoeding voor deze leden niet op een andere wijze is geregeld, dient deze door u te worden vastgesteld.

Toelichting
Bij commissies van gemeenten komt het regelmatig voor dat (met name kleinere fracties) de mogelijkheid wordt geboden personen in commissies te benoemen die geen lid zijn van de Raad. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft daar voor gemeenten, afhankelijk van het inwoneraantal, normen (bedragen), voor vastgesteld. Die maximale bedragen variëren afgerond op dit moment tussen de € 53 en € 139 per bijeenkomst. Voor waterschappen ontbreken die normen.

De bezoldiging van bestuursleden van waterschappen is afgeleid van die van gemeenten met een inwonertal tussen de 60.000 en de 80.000. Het maximale bedrag dat aan leden van een commissie in gemeenten met een dergelijk inwoneraantal mag worden vergoed bedraagt op dit moment circa € 86. In verband hiermee ligt het voor de hand de vergoeding voor de commissieleden van Delfland hieraan te relateren

Gezien het vorenstaande wordt voorgesteld de vergoeding per bijgewoonde bijeenkomst voor een lid van de commissie die geen lid van de Verenigde Vergadering is vast te stellen op 20 procent van de maandelijkse bezoldiging van de leden van de Verenigde Vergadering (deze bezoldiging bedraagt op dit moment € 402,53), dat betekent € 80,51 per bijeenkomst. Door

een percentage te hanteren volgt jaarlijks automatisch een indexatie. Voorts wordt voorgesteld deze commissieleden op dezelfde wijze als de leden van de Verenigde Vergadering in aanmerking te laten komen voor de reiskosten die zij voor het bijwonen van de commissiebijeenkomsten moeten maken.

Financiën
Bedrag : € 5.000

Advies
Over dit voorstel is advies gevraagd aan de commissie: Commissie Bestuur, Organisatie en Bedrijfsvoering.

Dijkgraaf en Hoogheemraden van Delfland,
de Secretaris, de Dijkgraaf,

mevr. A. Boomsma mr. M.A.P. van Haersma Buma

Hoogheemraadschap van Delfland

Vergoeding leden commissies

Kenmerk VV:	737295	Vergaderdatum:	23 april 2009
Beleidsveld:	Bestuur, externe communicatie en calamiteiten	Agendapunt:	B.02

De verenigde vergadering van Delfland,

gelezen het voorstel van dijkgraaf en hoogheemraden van 3 maart 2009, kenmerk 737295

gelezen het advies van de commissie: Commissie, Organisatie en Bedrijfsvoering van 7 april 2009;

gelet op: de artikelen 3.2 en 3.6 (gedeeltelijk) van het Waterschapsbeluit, alsmede artikel 4 van de Verordening Vaste Adviescommissies Delfland.

BESLUIT

I. aan artikel 4 van de Verordening Vaste Adviescommissies Delfland een nieuw lid 5 toe te voegen dat luidt:

"5. De leden van de commissies als bedoeld in artikel 4, lid 4 van de Verordening Vaste Adviescommissies Delfland, die geen lid van de Verenigde Vergadering zijn komen in aanmerking voor de navolgende vergoedingen:
   a. voor elke door het lid als zodanig bijgewoonde vergadering van de commissie 20 procent van het bedrag als bedoeld in artikel 3.2 van het Waterschapsbesluit;
   b. reiskosten overeenkomstig de voor de leden van de Verenigde Vergadering geldende regeling.

II. de leden 5, 6 en 7 van de Verordening Vaste Adviescommissies Delfland te vernummeren in respectievelijk 6, 7 en 8

III. dit besluit met terugwerkende kracht in werking te laten treden met ingang van 1 januari 2009

Aldus besloten in de openbare vergadering van 23 april 2009

De Verenigde Vergadering voornoemd,
de Secretaris, de Voorzitter,

mevr. A. Boomsma mr. M.A.P. van Haersma Buma

Hoogheemraadschap van Delfland

Vergoeding leden commissies

Kenmerk VV: 737295

Vergaderdatum: 23 april 2009
Agendapunt:

KERNBOODSCHAP

In de Verordening Vaste Adviescommissies Delfland een regeling op te nemen met betrekking tot de vergoeding aan leden van de commissies die geen lid van de Verenigde Vergadering zijn.

agendapunt H.03
1155301

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan Verenigde Vergadering

BESLUIT HARMONISATIE EN MODERNISERING RECHTSPOSITIE DECENTRALE POLITIEKE AMBTSDRAGERS

Gevraagd besluit Verenigde Vergadering 25-09-2014
Met betrekking tot de bezoldiging van de dagelijks bestuursleden met uitzondering van de bezoldiging van de dijkgraaf de volgende besluiten te nemen: a. Het plafond van de bezoldiging vast te stellen op 300%, wat betekent dat de vergoeding per lid van het dagelijks bestuur wordt verhoogd van 50% naar 60%; b. De ingangsdatum vast te stellen op 1 juli 2014

Besluit Verenigde Vergadering 25-09-2014

Voorstel Commissie* Bestuur, Organisatie en Bedrijfsvoering 09-09-2014
Met betrekking tot de bezoldiging van de dagelijks bestuursleden met uitzondering van de bezoldiging van de dijkgraaf de volgende besluiten te nemen: a. Het plafond van de bezoldiging vast te stellen op 300%, wat betekent dat de vergoeding per lid van het dagelijks bestuur wordt verhoogd van 50% naar 60%; b. De ingangsdatum vast te stellen op 1 juli 2014

Advies Commissie* Bestuur, Organisatie en Bedrijfsvoering 09-09-2014

Hoogheemraadschap van Delfland

Besluit Harmonisatie en modernisering rechtspositie decentrale politieke ambtsdragers

1. Probleemstelling - context

Door middel van een Algemene Maatregel van Bestuur is de rechtspositie van de verschillende geledingen politieke ambtsdragers geharmoniseerd en gemoderniseerd. Dit heeft gevolgen voor de rechtspositie van waterschapsbestuurders.

2. Beoogd effect

De Algemene Maatregel van Bestuur vraagt om een tweetal nadere besluiten van de Verenigde Vergadering, om hem integraal te kunnen implementeren bij Delfland.

- De omvang van de tijdsbesteding en daarmee de bezoldiging van de dagelijks bestuursleden.
- De uitvoering van de scholingsregeling van de algemeen bestuursleden.

3. Kernboodschap

De rechtspositie van bestuursleden van waterschappen is gemoderniseerd en in lijn gebracht met die van bestuursleden van andere decentrale overheden.

4. Historie - eerdere besluitvorming

De gevolgen van de Algemene Maatregel van Bestuur zijn opgenomen in het Waterschapsbesluit.

5. Regelgeving en Beleid

De Algemene Maatregel van Bestuur is tot stand gekomen mede op basis van consultatie van vertegenwoordigers van IPO, VNG en Unie en vertegenwoordigers van de beroepsgroepen van bestuurders.

6. Financiën

De dwingend voorgeschreven onderdelen van de nieuwe rechtspositie leiden tot een kostenstijging in 2014 van ongeveer € 50.000,-. Een en ander is in de bestuursrapportage 2 (VV-vergadering 25 september 2014, nummer 34820) verwerkt.

7. Duurzaamheid

n.v.t.

8. Organisatorische en personele consequenties

n.v.t.

9. OR/GO

n.v.t.

10. Risico- en beheersmaatregelen

n.v.t.

11. Communicatie (in- en extern)

Door middel van een brief wordt de Verenigde Vergadering geïnformeerd. Er zal geen speciale aandacht worden besteed aan de communicatie binnen de ambtelijke organisatie over de gewijzigde rechtspositie van bestuurders. Voor zover er behoefte aan bestaat is de rechtspositie voor iedereen toegankelijk op de site van de Rijksoverheid.

12. Bekendmaking en vervolgprocedure

n.v.t.

13. Bevoegd orgaan

Het Algemeen Bestuur is op grond van artikel 3.11 Waterschapsbesluit bevoegd om het bezoldigingsplafond van dagelijks bestuursleden vast te stellen.

14. Toelichting

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft, in overleg met vertegenwoordigers van de koepels (IOP, VNG en UvW en van de beroepsgroepen) de rechtsposities van politieke ambtsdagers bij alle decentrale overheden doorgelicht. De regelingen zijn onderling geharmoniseerd en waar nodig doorgelicht. Onderzoek heeft uitgewezen dat de tijdsbesteding van de dagelijks bestuursleden is toegenomen. Hierbij wordt verwezen naar paragraaf 5 van de bijgevoegde Circulaire Besluit Harmonisering en modernisering rechtspositie decentrale politieke ambtsdragers.

Het een en ander heeft geleid tot het 'Besluit Harmonisering en modernisering rechtspositie decentrale politieke ambtsdragers' dat per 1 juli 2014 in werking is getreden. Voor de waterschappen zijn de consequenties ervan in het Waterschapsbesluit verwerkt.

Het besluit heeft een aantal consequenties voor de rechtspositie van de bestuursleden bij de waterschappen. Een overzicht van deze wijzigingen treft u in de bijlage van de bijgevoegde brief (kenmerk 1151717) aan. De meeste wijzigingen behoeven geen nadere besluitvorming omdat de uitvoering ervan dwingend is voorgeschreven. Deze wijzigingen zullen worden doorgevoerd en waar nodig met terugwerkende kracht tot 1 juli 2014 worden verwerkt in de salarisadministratie van Delfland.

Voor wat betreft de uitvoeringsregeling voor scholing van algemeen bestuursleden zal voor het aantreden van het nieuwe bestuur een voorstel aan u worden voorgelegd.

Het bezoldigingsplafond van de dagelijks bestuursleden anders dan de voorzitter:

Het betreft het bezoldigingsplafond voor leden van het dagelijks bestuur en vervolgens de ingangsdatum van die bezoldiging. Als referentiepunt voor de bezoldiging van dagelijks bestuursleden van waterschappen geldt de bezoldiging van een wethouder van een gemeente van 60.000 tot 100.000 inwoners. In artikel 3.11, tweede lid, is bepaald dat het totaal van de

bezoldiging van de leden van het dagelijks bestuur, met uitzondering van de voorzitter, is gesteld op ten hoogste 300% van een voltijds bezoldigingsbedrag (was 250%).

Op grond van het besluit, zie paragraaf 5 van de Circulaire van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 27 juni 2014 (bijgevoegd) is de mogelijkheid gecreëerd om de verhoging van 50% (van 250% naar 300%) toe te passen. De keuze hiertoe ligt bij de V.V.

Samenvatten stellen wij u het volgende voor:

a. Het plafond van de bezoldiging van de dagelijks bestuursleden vast te stellen op 300%, wat betekent dat de vergoeding per lid van het dagelijks bestuur wordt verhoogd van 50% naar 60%;
b. De ingangsdatum vast te stellen op 1 juli 2014.

Indien de stijging van het bezoldigingsplafond wordt geëffectueerd, kost dit op jaarbasis ongeveer € 50.000 (voor 2014 € 25.000).

15. Bijlagen

1. Brief aan de VV met bijlage met overzicht van wijzigingen rechtspositie (kenmerk 1151717).
2. Circulaire Besluit Harmonisering en modernisering rechtspositie decentrale politieke ambtsdragers.

Hoogheemraadschap van Delfland

Kenmerk VV : 1155301 Vergaderdatum: 25 september 2014

Beleidsveld : Bestuur Agendapunt : H.03

De Verenigde Vergadering van Delfland,

op voordracht van dijkgraaf en hoogheemraden van 2 september 2014, kenmerk 37692;

gelezen het positieve/negatieve …*(bij ondertekening doorstrepen wat niet van toepassing is)* advies van de commissie Bestuur, Organisatie en Bedrijfsvoering;

Gezien:

- de Circulaire Besluit Harmonisering en modernisering rechtspositie decentrale politieke ambtsdragers;

Gelet op:

- artikel 3.11 van het Waterschapsbesluit;

Besluit:
Met betrekking tot de bezoldiging van de dagelijks bestuursleden met uitzondering van de bezoldiging van de dijkgraaf de volgende besluiten te nemen:

a Het plafond van de bezoldiging van de dagelijks bestuursleden vast te stellen op 300%, wat betekent dat de vergoeding per lid van het dagelijks bestuur wordt verhoogd van 50% naar 60%;

b De ingangsdatum vast te stellen op 1 juli 2014.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 25 september 2014.

De Verenigde Vergadering voornoemd,

de Secretaris, de Voorzitter,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart mr. M.A.P. van Haersma Buma

Verordening Vaste Adviescommissies Delfland.

Artikel 4, leden 4 tot en met 6.

4. De vertegenwoordigers in de commissies van de in de verenigde vergadering aanwezige fracties en categorieën, kunnen zowel leden van de verenigde vergadering als niet-leden van de verenigde vergadering zijn.
   De artikelen 31 en 33 van de Waterschapswet zijn van toepassing op de vertegenwoordigers in de commissies.

5. Elke fractie of categorie kan maximaal drie plaatsvervangend leden voordragen ter benoeming door de verenigde vergadering.

6. De verenigde vergadering benoemt op voordracht van een categorie of fractie de plaatsvervangend leden in de vaste adviescommissies. Deze hebben zitting bij verhindering of ontstentenis van een lid als bedoeld in het eerste lid van dit artikel.

VERVOERSMANAGEMENT

HOOGHEEMRAADSCHAP VAN DELFLAND

Status : Vastgesteld in vergadering D&H 12 november 2013
: Ingangsdatum 1 januari 2014

Algemene toelichting

Het Hoogheemraadschap van Delfland, hierna: "Delfland", maakt bij de uitvoering van haar taken veel gebruik van vervoersmiddelen. Het is van belang om de mobiliteit zowel in het woon-werkverkeer als ten aanzien van de dienstreizen goed te regelen. Delfland streeft daarbij naar een eenduidige en complete regeling, welke concurrerend is op de arbeidsmarkt en bijdraagt aan een efficiënte bedrijfsvoering en rechtsgelijkheid.

Vervoersmanagement wordt ingezet om optimaal gebruik van infrastructuur en vervoersmiddelen te bevorderen. Delfland biedt middels het vervoersmanagement haar medewerkers de mogelijkheid om op een adequate en efficiënte wijze de afstand woon-werkverkeer evenals de dienstreizen af te leggen. Hierbij heeft Delfland de volgende uitgangspunten:

- Optimaal gebruik van vervoersmiddelen;
- Adequate vergoedingen;
- Doelmatigheid;
- Kosteneffectiviteit.

Bij het opstellen van het vervoersmanagement heeft Delfland rekening gehouden met het huidige beleid, de Sectorale Arbeidsvoorwaardenregelingen Waterschapspersoneel (SAW), geldende fiscale regelgeving en de uitgangspunten die Delfland hanteert voor vervoersmanagement.

Medewerkers van Delfland hebben de mogelijkheid om werkgerelateerde reizen, zijnde woon-werkverkeer en dienstreizen, middels verschillende vervoersmiddelen te maken. Voor het maken van werkgerelateerde reizen dient bij voorkeur gebruik te worden gemaakt van het meest optimale vervoersmiddel. Het meest optimale vervoersmiddel is dat middel dat geen onevenredig tijdverlies en/of onpraktische oplossingen en/of onnodig hoge kosten met zich meebrengt.

Delfland is een overheidsorganisatie, waardoor het een vervoersmanagement dient op te stellen met besparing van het milieu. Door het stimuleren van het gebruik van het openbaar vervoer, waarbij gelet wordt op de efficiency van de mogelijkheden van vervoer, houdt Delfland rekening met het milieu. Tevens is Delfland in 2013 gestart met de aanschaf van elektrisch aangedreven bedrijfsauto's. Dit komt het milieu-imago van Delfland ten goede.

Een groot aantal medewerkers is, gezien de aard van hun functie, van de auto afhankelijk en kan geen gebruik maken van het openbaar vervoer. Voor deze groep medewerkers stelt Delfland bedrijfsauto's ter beschikking.

Indien een medewerker geen gebruik wenst of kan maken van de door Delfland ter beschikking gestelde vervoersmiddelen, noch van het openbaar vervoer wegens tijd en kosten, dan kan de medewerker gebruik maken van zijn eigen vervoersmiddel. De kosten van werkgerelateerde reizen worden vergoed conform de op dat moment geldende SAW en fiscale regels.

Op de volgende pagina's zijn de uitgangspunten van het vervoersmanagement van Delfland uitgewerkt in uitvoeringsregelingen.
Als ingangsdatum voor de Uitvoeringsregelingen geldt 1 januari 2014. Per dezelfde datum komt de sinds 1 januari 2008 vigerende Uitvoeringsregeling vervoersmanagement Delfland te vervallen.

Vervoersmanagement Delfland

Van het vervoersmanagement maken de volgende uitvoeringsregelingen deel uit:

I) Regeling woon-werkverkeer.

II) Regeling dienstreizen.

III) Regeling vergoeding overige reis –en verblijfkosten.

IV) Regeling vervoer bij ambulante functies.

V) Parkeerfaciliteiten

Als ingangsdatum voor de uitvoeringsregelingen geldt 1 januari 2014.

Indien de SAW dwingende voorschriften vaststelt die afwijken van deze uitvoeringsregelingen, dan gelden de dwingende bepalingen van de SAW.

I Uitvoeringsregeling woon-werkverkeer

Artikel 1: Doel van de regeling
Deze regeling geeft uitvoering aan het bepaalde in de artikelen 3.3.1 t/m 3.3.4 van de Sectorale Arbeidsvoorwaarden Waterschapspersoneel (SAW).

Artikel 2: Vergoeding woon-werkverkeer
1. Iedere ambtenaar ontvangt een vergoeding woon-werkverkeer , waarvan de hoogte wordt vastgesteld volgens artikel 3.3.2 SAW *(in 2014 € 0,19 per kilometer over maximaal 60 kilometer per dag, berekend volgens de geldende fiscale regels)*.
2. In aanvulling op artikel 3.3.2 SAW is bepaald dat bij Delfland de afstand woon-werkverkeer wordt vastgesteld volgens de ANWB routeplanner voor auto's, volgens de snelste route, over de afstand tussen de postcodes van woning en standplaats; deze kilometers enkele reis worden afgerond naar boven op hele kilometers.
3. In aanvulling op artikel 3.3.3 SAW is bepaald dat de meerkosten van reizen per openbaar vervoer (t.o.v. de vergoeding conform artikel 3.3.2 SAW) maandelijks moeten worden gedeclareerd tegen overlegging van bewijsstukken. Indien een declaratie betrekking heeft op een maand die meer dan 3 maanden is verstreken, worden de kosten in beginsel niet meer vergoed. De secretaris-directeur kan de declaratie alsnog voor vergoeding in aanmerking brengen, indien de vertraging niet te wijten is aan de nalatigheid van de ambtenaar.

Artikel 3: Geen recht op vergoeding woon-werkverkeer
1. De reiskostenvergoeding wordt stopgezet als de ambtenaar gedurende een periode van meer dan 6 weken aangesloten zijn werkzaamheden – behoudens vakantie c.q. verlof – niet verricht.
2. Indien de ambtenaar gebruik maakt van ouderschapsverlof, bestaat met ingang van de maand volgend op die waarin het verlof is ingegaan, geen aanspraak op een reiskostenvergoeding dan wel wordt de vergoeding aangepast aan het aantal reisdagen.
3. De ambtenaar die een persoonsgebonden bedrijfsauto ter beschikking heeft gekregen, heeft geen recht op vergoeding woon-werkverkeer.

Artikel 4: Vergoeding bij arbeidsongeschiktheid
1. De reiskostenvergoeding vervalt bij afwezigheid wegens arbeidsongeschiktheid bij een aangesloten periode van 6 weken.
2. Indien de ambtenaar de werkzaamheden geheel of gedeeltelijk hervat – al dan niet in het kader van reïntegratie – wordt de betaling van de vergoeding hervat.
3. Indien de ambtenaar tijdens zijn arbeidsongeschiktheidsperiode de bedrijfsarts dient te bezoeken worden die reiskosten aangemerkt als dienstreis.
4. Lid 3 is alleen van toepassing indien de vergoeding woon-werkverkeer conform artikel 4 lid 1 is stopgezet.

Artikel 5: Dienstreis vanaf de woning (zie ook paragraaf II Uitvoeringsregeling dienstreizen)
1. De ambtenaar die een dienstreis maakt, kan het aantal kilometers declareren als dienstreis, dat uitgaat boven het aantal kilometers dat al in aanmerking is genomen voor de vergoeding woon-werkverkeer.
2. Lid 1 is niet van toepassing indien de ambtenaar voor het vervoer van de woning naar de standplaats en terug, gebruik maakt van een abonnement voor openbaar vervoer.
3. Lid 1 is niet van toepassing bij overwerk in de avond, in het weekend en op feest- en brugdagen.

Artikel 6: Overige bepalingen
In individuele gevallen waarin deze uitvoeringsregeling niet voorziet beslist de secretaris-directeur indien daar naar zijn oordeel, op basis van redelijkheid en billijkheid, reden toe is.

II Uitvoeringsregeling dienstreizen

Artikel 1: Doel van de regeling
Deze regeling geeft uitvoering aan het bepaalde in artikelen 3.3.5 en 3.3.6 van de Sectorale Arbeidsvoorwaardenregelingen Waterschapspersoneel (SAW).

Artikel 2: Dienstreis
1. Een dienstreis wordt met een bedrijfsmiddel, of het openbaar vervoer, of met privé vervoer gemaakt op de meest doelmatige wijze.
2. De ambtenaar met een persoonsgebonden bedrijfsauto gebruikt die auto te allen tijde voor het maken van dienstreizen, tenzij het gebruik van openbaar vervoer een betere of passender oplossing biedt.
3. De af te leggen afstand tussen de panden aan de Phoenixstraat 32 (het Gemeenlandshuis), Delftechpark 23 en Informaticalaan 6-12, wordt niet gezien als dienstreis, tenzij de af te leggen reisafstand onderdeel uitmaakt van een dienstreis met meerdere locaties, waarvan minimaal 1 locatie buiten Delft ligt.
   Voor het vervoer tussen de panden aan de Phoenixstraat 32 (het Gemeenlandshuis), Delftechpark 23 en Informaticalaan 6-12 kan gebruik gemaakt worden van een dienstfiets.
4. Indien de ambtenaar een buitenlandse dienstreis maakt, dan zijn de regelingen "Reisbesluit Buitenland" en "Reisregeling Buitenland" van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van toepassing.

Artikel 3: Gebruik bedrijfsauto tijdens dienstreizen
1. Voor het gebruik van een bedrijfsauto dient de ambtenaar zich te wenden tot de daarvoor verantwoordelijke functionaris c.q. tot zijn leidinggevende.
2. Alle gemaakte kilometers tijdens de dienstreis met de bedrijfsauto worden geregistreerd in de in de auto aanwezige 'black box'; de ambtenaar moet inloggen in de black box met zijn bedrijfspas.
3. Bedrijfsauto's dienen na gebruik voor de dienst steeds te worden teruggebracht naar de standplaats, waar vandaan de auto is meegenomen.
   Het gebruik van de bedrijfsauto voor woon-werkverkeer is niet toegestaan, behoudens in die gevallen dat werkzaamheden beginnen of eindigen buiten de normale werktijd en de verantwoordelijke functionaris, c.q. lijnmanager hiervoor specifieke toestemming heeft verleend.
4. Opgelegde parkeer- en verkeersboetes komen voor rekening van de gebruiker van een bedrijfsauto.

Artikel 4: Gebruik openbaar vervoer tijdens dienstreizen
1. De ambtenaar kan bij reizen per trein gebruik maken van de 1^{e} klas.
2. De kosten voor dienstreizen per openbaar vervoer worden vergoed tegen overlegging van de originele vervoersbewijzen.
3. Indien geen adequaat lokaal vervoer beschikbaar is, worden de kosten van de treintaxi en taxi vergoed.
4. Indien werkgever kortingen op de kosten van het openbaar vervoer kan bedingen, dient de ambtenaar bij de aanschaf van vervoersbewijzen medewerking te verlenen bij het verkrijgen van deze kortingen.

Artikel 5: Gebruik eigen vervoermiddel tijdens dienstreizen
1. De vergoeding van kosten van dienstreizen is vermeld in artikel 3.3.5, lid 6, SAW *(in 2014 € 0,33 per kilometer).*
2. Betaalde parkeerkosten, tol– en veergelden kunnen naast de kilometervergoeding worden gedeclareerd, met uitzondering van parkeerkosten die gemaakt worden bij bezoeken aan de vestigingen van Delfland. De vergoeding is onderworpen aan het geldend fiscaal regime.
3. Premies voor verzekeringen en parkeer-/verkeersboetes komen niet in aanmerking voor vergoeding.

4. De ambtenaar die een dienstreis maakt, kan het aantal kilometers declareren als dienstreis, dat uitgaat boven het aantal kilometers dat al in aanmerking is genomen voor de vergoeding woon-werkverkeer.
5. Lid 4 is niet van toepassing indien de ambtenaar voor het vervoer van de woning naar de standplaats en terug, gebruik maakt van een abonnement voor openbaar vervoer.
6. Lid 4 is niet van toepassing bij overwerk in de avond, in het weekend en op feest- en brugdagen.
7. Indien naar het oordeel van de leidinggevende het eigen vervoermiddel als onvoldoende representatief is aan te merken in relatie tot de aard van de werkzaamheden is gebruik van een eigen vervoermiddel niet toegestaan. Dan zal gebruik gemaakt dienen te worden van een dienstauto of openbaar vervoer.

Artikel 6: Gebruik dienstfiets tijdens dienstreizen
1. Voor het gebruik van de dienstfiets dient de ambtenaar zich te wenden tot de daarvoor verantwoordelijke functionaris.
2. De dienstfiets dient na gebruik voor de dienst steeds te worden teruggebracht naar de standplaats, waar vandaan de fiets is meegenomen. Het gebruik van de dienstfiets voor woon-werkverkeer is niet toegestaan, behoudens in die gevallen dat werkzaamheden voortduren tot na de normale werktijd en de verantwoordelijke lijnmanager hiervoor specifieke toestemming heeft verleend.

Artikel 7: Declaratie
1. Alle kosten van dienstreizen kunnen middels een volledig ingevuld declaratieformulier en onder overlegging van bewijsstukken, zoals vervoersbewijzen openbaar vervoer, bonnen voor parkeerkosten, etc., worden gedeclareerd bij het team Personeel & Organisatie.
2. Bij voorkeur dient maandelijks te worden gedeclareerd. Indien een declaratie betrekking heeft op een maand die meer dan 3 maanden is verstreken, worden de kosten in beginsel niet meer vergoed. De secretaris-directeur kan de declaratie alsnog voor vergoeding in aanmerking brengen, indien de vertraging niet te wijten is aan de nalatigheid van de ambtenaar.
3. De declaratie dient te worden getekend door de betrokken leidinggevende.

Artikel 8: Overige bepalingen
In individuele gevallen waarin deze uitvoeringsregeling niet voorziet beslist de secretaris-directeur indien daar naar zijn oordeel, op basis van redelijkheid en billijkheid, reden toe is.

III Uitvoeringsregeling vergoeding overige reis –en verblijfkosten

Artikel 1: Doel van de regeling
Deze regeling geeft uitvoering aan het bepaalde in de artikelen 3.3.5 en 3.6.2 van de Sectorale Arbeidsvoorwaarden Waterschapspersoneel (SAW).

Artikel 2: Verblijfkosten tijdens dienstreizen
1. Aan de ambtenaar worden vergoed de in verband met een dienstreis in een daarvoor bestemde gelegenheid noodzakelijk gemaakte kosten voor maaltijden en voor kleine uitgaven, conform de reisregeling binnenland van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
   Kosten, gemaakt in een bedrijfsrestaurant of faciliteiten van Delfland, komen niet voor vergoeding in aanmerking.
2. De aanspraak op de lunchvergoeding respectievelijk de avondmaaltijdvergoeding bestaat slechts indien de tijd tussen 12:00 uur en 14:00 uur respectievelijk 18:00 uur en 20:00 uur geheel binnen de dienstreis valt.
3. Om voor vergoeding van verblijfkosten in aanmerking te komen, dient de ambtenaar de gemaakte kosten met nota's aantoonbaar te maken.
4. Indien de ambtenaar aantoont dat de vergoeding voor een dienstreis door bijzondere omstandigheden niet toereikend is om de noodzakelijk gemaakte verblijfkosten te dekken, kan de bevoegd leidinggevende de meerdere kosten geheel of gedeeltelijk doen vergoeden.
5. De verblijfkosten bij buitenlandse dienstreizen worden vergoed conform de regelingen "Reisbesluiten Buitenland" en "Reisregeling Buitenland" van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Artikel 3: Reiskosten bij studie, een bijeenkomst of vergadering
1. Het reizen van en naar een studielocatie, een bijeenkomst of vergadering wordt beschouwd als dienstreis, behoudens artikel 2, lid 3 van de Uitvoeringsregeling dienstreizen.
2. Indien gezamenlijk kan worden gereisd naar een studielocatie, een bijeenkomst of vergadering verdient het gezamenlijk reizen met één vervoersmiddel de voorkeur.

Artikel 4: Schade aan eigen vervoermiddel
Onder verwijzing naar artikel 3.6.2, lid 2 en lid 3, van de SAW wordt bij de bepaling van de schadevergoeding aan de ambtenaar die in de regel minder dan 10.000 kilometer per jaar rijdt ten behoeve van de dienst, uitgegaan van de volgende regels:
- Schade dient eerst geclaimd te worden bij de eigen verzekering.
- Schade die na declaratie voor eigen rekening blijft van de ambtenaar, komt voor vergoeding in aanmerking, waarbij de vergoeding voor de ambtenaar die 10.000 of meer kilometers per jaar rijdt nihil is en de vergoeding voor de ambtenaar die 1 kilometer per jaar rijdt volledig is. Bij een aantal dienstkilometers tussen 1 en 10.000 kilometer per jaar, wordt de vergoeding naar rato van het aantal kilometers (omgekeerd evenredig) bepaald.
- Als schade wordt aangemerkt, het niet vergoede deel van de schade nadat de schade is gedeclareerd, vermeerderd met de eventueel verhoogde autoverzekeringspremie in het eerste jaar na het incident.

Artikel 5: Declaratie
1. Alle kosten in verband met verblijf kunnen middels een volledig ingevuld declaratieformulier en onder overlegging van bewijsstukken worden gedeclareerd bij het team Personeel & Organisatie.
2. Bij voorkeur dient maandelijks te worden gedeclareerd. Indien een declaratie betrekking heeft op een maand die meer dan 3 maanden is verstreken, worden de kosten in beginsel niet meer vergoed. De secretaris-directeur kan de declaratie alsnog voor vergoeding in aanmerking brengen, indien de vertraging niet te wijten is aan de nalatigheid van de ambtenaar.

3. De declaratie dient te worden gecontroleerd en voor akkoord getekend door degene, die opdracht tot de dienstreis heeft gegeven.

Artikel 6: Overige bepalingen
In individuele gevallen waarin deze uitvoeringsregeling niet voorziet beslist de secretaris-directeur indien daar naar zijn oordeel, op basis van redelijkheid en billijkheid, reden toe is.

IV Uitvoeringsregeling gebruik dienstauto's

Artikel 1: Doel van de regeling
Het doel van deze regeling is de ambtenaar van het Hoogheemraadschap van Delfland, die vanwege een adequate uitoefening van zijn functie een auto ter beschikking dient te hebben, deze hierin te voorzien.

Artikel 2: Begripsomschrijving

Pool bedrijfsauto:	een door werkgever ter beschikking gestelde auto voor algemeen gebruik ten behoeve van vervoer bij uitvoering van werkzaamheden.
Teamgebonden bedrijfsauto:	een door werkgever ter beschikking gestelde auto, voor gebruik door een specifiek team, ten behoeve van vervoer bij de uitvoering van werkzaamheden.
Persoonsgebonden bedrijfsauto:	een door werkgever aan een ambtenaar ter beschikking gestelde auto ten behoeve van vervoer bij uitvoering van werkzaamheden, waarmee tevens woon-werkverkeer gereden mag worden.

Artikel 3: Aanvragen van bedrijfsauto's
1. De secretaris-directeur bepaalt de procedure voor het aanvragen van teamgebonden en persoonsgebonden bedrijfsauto's.
2. Team facilitaire Zaken is belast met aanschaf en beheer van het wagenpark.

Artikel 4: Verantwoording gereden kilometers met bedrijfsauto's
1. Bedrijfsauto's mogen alleen voor zakelijke doeleinden worden gebruikt.
2. Alle bedrijfsauto's zijn uitgerust met een 'black box' die alle gereden kilometers met bijbehorende tijden en bezochte locaties registreert.
3. De ambtenaar die een bedrijfsauto gebruikt, identificeert zich in de black box met de bedrijfspas.
4. Team Facilitaire Zaken verstrekt met regelmaat overzichten van de verreden kilometers met bedrijfsauto's aan de betrokken leidinggevenden.
5. De betrokken leidinggevenden dienen de overzichten te controleren en te verklaren dat alle kilometers verreden zijn in het kader van de dienstuitoefening.
6. Niet-zakelijk gebruik van een dienstauto wordt met alle relevante gegevens gemeld aan de secretaris-directeur.
7. Tijdens wachtdiensten is de ambtenaar gerechtigd, conform de bepalingen zoals deze zijn opgenomen in de wachtdienstregeling, privé gebruik te maken van de bedrijfsauto, zoals voor het woon-werkverkeer. Dit privé gebruik beperkt zich in ieder geval tot het werkgebied van Delfland en dient verantwoord te (kunnen) worden vanuit de gestelde responstijd bij meldingen.

Artikel 5: Niet zakelijk gebruik van dienstauto's
1. Bij overtreding van het voorschrift tot zakelijk gebruik van de dienstauto's, kan de secretaris-directeur ten opzichte van de betrokken ambtenaar disciplinaire maatregelen nemen conform hoofdstuk 7 van de SAW.
2. Een eventuele naheffing van de Belastingdienst, inclusief heffingsrente en boete, ten gevolge van het niet-zakelijk gebruik van de dienstauto, wordt verhaald op de betrokken ambtenaar.
3. Daarnaast zal, vanaf het door de secretaris-directeur vastgestelde moment van niet-zakelijk gebruik van de dienstauto, op het salaris van de betrokken ambtenaar de fiscale bijtelling van de gebruikte auto worden toegepast.

Artikel 6: Ambulante functie
1. Er is sprake van een ambulante functie, als:
   - de werkzaamheden voortvloeiend uit de functie vrijwijl dagelijks op steeds wisselende buitenlocaties/plaatsen moeten worden uitgevoerd;

- het niet doelmatig is om met het openbaar vervoer danwel met een pool of teamgebonden bedrijfsauto naar de wisselende buitenlocaties/plaatsen te gaan, alwaar de werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd;
- de werkzaamheden onmiddellijk dienen te worden uitgevoerd;
- de werkzaamheden beperkt inplanbaar zijn vanwege grotendeels ad hoc/onverwachte werkzaamheden of werkzaamheden die buiten de reguliere werktijden (storing/klacht/overtredingen) voorvallen.

2. De secretaris-directeur bepaalt, op voordracht van het betrokken sectorhoofd, welke functies op grond van artikel 6 lid 1 worden aangemerkt als ambulante functies.

Artikel 7: Keuze van vervoer naar wisselende buitenlocaties/plaatsen
Een ambtenaar met een ambulante functie heeft de keuze om gebruik te maken van een persoonsgebonden bedrijfsauto of van eigen vervoer om op de locatie te komen waar de werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd.

Artikel 8: Gebruik persoonsgebonden bedrijfsauto bij ambulante functie
1. De ambtenaar met een ambulante functie die gekozen heeft voor gebruik van een persoonsgebonden bedrijfsauto, wordt de persoonsgebonden bedrijfsauto ter beschikking gesteld.
2. De ambtenaar heeft geen invloed op de keuze van de bedrijfsauto.
3. Het is de ambtenaar verboden de hem terbeschikkinggestelde persoonsgebonden bedrijfsauto te gebruiken voor privé-doeleinden met uitzondering van woon-werkverkeer.
4. Daar de ambtenaar de afstand woon-werkverkeer met de persoonsgebonden bedrijfsauto aflegt, ontvangt de ambtenaar voor de afstand woon-werkverkeer geen reiskostenvergoeding.
5. Betaalde parkeerkosten, tol– en veergelden kunnen worden gedeclareerd. Opgelegde parkeer- en verkeersboetes komen voor rekening van de ambtenaar.
6. De ambtenaar aan wie op grond van deze regeling een persoonsgebonden bedrijfsauto in bruikleen wordt gegeven, verklaart schriftelijk dat hij akkoord gaat met de voorwaarden van deze regeling.
7. Indien de functie c.q. de functieomschrijving van de ambtenaar verandert, wordt er bezien of de ambtenaar op grond van de gewijzigde functie/functieomschrijving nog recht heeft op een persoonsgebonden bedrijfsauto.

Artikel 9: Gebruik eigen vervoer bij ambulante functie
Voor de ambtenaar met een ambulante functie die heeft gekozen om met eigen vervoer naar wisselende buitenlocaties/plaatsen te rijden is de " uitvoeringsregeling dienstreizen" van toepassing.

Artikel 10: Terbeschikkingstelling persoonsgebonden bedrijfsauto aan werkgever
1. De persoonsgebonden bedrijfsauto dient als de ambtenaar gedurende een periode van meer dan één week aangesloten zijn werkzaamheden niet verricht wegens arbeidsongeschiktheid ter beschikking gesteld te worden aan zijn werkgever inclusief de autosleutel(s) en de autopapieren.
2. Als de ambtenaar wegens zijn arbeidsongeschiktheid niet in staat is om de persoonsgebonden bedrijfsauto in te leveren op zijn eigen standplaats, dan zal werkgever zelf zorgdragen voor het ter beschikking krijgen van de persoonsgebonden bedrijfsauto.
3. Indien de ambtenaar voor een periode langer dan één week aaneengesloten wegens verlof niet werkzaam zal zijn, zal de ambtenaar op zijn laatste werkdag voor zijn vakantie de persoonsgebonden bedrijfsauto op de door de leidinggevende aangewezen locatie van Delfland laten staan. De autosleutel(s) en de desbetreffende autopapieren dient hij op genoemde dag aan zijn leidinggevende te geven.

Artikel 11: Declaratie

1. De parkeerkosten, tol– en veergelden kunnen middels een volledig ingevuld declaratieformulier en onder overlegging van bewijsstukken voor wat betreft parkeergelden en dergelijke worden gedeclareerd bij het team Personeel & Organisatie.
2. Bij voorkeur dient maandelijks te worden gedeclareerd. Indien een declaratie betrekking heeft op een maand die meer dan 3 maanden is verstreken, worden de kosten in beginsel niet meer vergoed. De secretaris-directeur kan de declaratie alsnog voor vergoeding in aanmerking brengen, indien de vertraging niet te wijten is aan de nalatigheid van de ambtenaar.
3. De declaratie dient te worden getekend door de betrokken leidinggevende.

Artikel 12: Overige bepalingen

In individuele gevallen waarin deze uitvoeringsregeling niet voorziet beslist de secretaris-directeur indien daar naar zijn oordeel, op basis van redelijkheid en billijkheid, reden toe is.

V Uitvoeringsregeling parkeerfaciliteiten

Artikel 1: Doel van de regeling
De doelstelling van deze regeling is om de parkeerbelasting op de vestigingen van Delfland te reguleren.

Artikel 2: Toegang tot de parkeerfaciliteiten
1. De toegang tot de parkeerfaciliteiten wordt verkregen door gebruik te maken van een geautoriseerde toegangspas.
2. Zonder geautoriseerde toegangspas wordt er geen toegang verleend tot de parkeerfaciliteiten van werkgever met uitzondering van bezoekers.
3. Ambtenaren met een geautoriseerde toegangspas, maken gebruik van de lokale parkeerfaciliteiten (voor het Gemeenlandshuis in Delft de parkeergarage onder het voorterrein, na ontvangst van de parkeerinstructie en liftsleutel en ondertekening van de 'verklaring omtrent gebruik van de parkeergarage').
4. Indien er geen 'eigen' parkeerplaatsen meer zijn bij de vestigingen van Delfland, dient de auto voor eigen rekening en op eigen risico van de ambtenaar elders geparkeerd te worden.
5. Bij iedere vestiging kan de secretaris-directeur een aantal parkeerplaatsen aanwijzen voor bezoekers, bestuurders en ambtenaren die met een specifieke reden toestemming hebben verkregen om daar te parkeren.

Artikel 3: Woongebied en parkeren
1. Ambtenaren die binnen een straal van 3 kilometer, gezien vanuit het Gemeenlandshuis danwel de nevenvestigingen in Delft, woonachtig zijn krijgen met hun privé-voertuig geen toegang tot het Gemeenlandshuis danwel de nevenvestigingen (roadbarrier). Hun toegangspassen worden niet geautoriseerd voor de roadbarrier of slagboom.
2. Ambtenaren van locaties buiten Delft worden niet aangemerkt als bezoeker. Voor hen gelden dezelfde richtlijnen als die van hun collega's op het Gemeenlandshuis en de nevenvestigingen in Delft. Dit houdt in dat bij een bezoek aan het Gemeenlandshuis het gestelde in artikel 2 van toepassing is.

Artikel 4: Externen
1. Externen van commerciële bedrijven die bij Delfland werkzaam zijn dienen afhankelijk van hun uurtarief hun voertuig buiten het terrein te parkeren. Het betreffende uurtarief wordt vastgesteld door de secretaris-directeur.
2. Personen die uit hoofde van hun taak, zoals servicemonteurs, hun voertuig onder handbereik dienen te hebben i.v.m. materialen krijgen toegang. Maximaal één voertuig per bedrijf.

Artikel 5: Parkeergarage Gemeenlandshuis
1. Parkeren in de parkeergarage geschiedt op eigen risico. Delfland is niet aansprakelijk voor eventuele schades.
2. De parkeergarage is uitsluitend bestemd voor Delflanders en externen welke geautoriseerd zijn zoals hierboven omschreven. Indien zij gebruik maken van voertuigen die gezien de afmetingen (hoger dan 1.5 m en/of langer dan 5 m en/of zwaarder dan 2000 kg) niet in de parkeergarage passen dienen zij buiten het terrein te parkeren.
3. Gebruikers dienen de parkeerlift in het Gemeenlandshuis Delft zodanig te zetten (in beginsel op de vloerstand) te zetten, zodat de vrije rekken benut kunnen worden.
4. Stallen van privé-voertuigen is buiten de openingstijden niet toegestaan, behoudens expliciet verkregen toestemming.

Artikel 6: Overige bepalingen
In individuele gevallen waarin deze uitvoeringsregeling niet voorziet beslist de secretaris-directeur indien daar naar zijn oordeel, op basis van redelijkheid en billijkheid, reden toe is.

ONTWERP BESLUIT

inzake art. 2.4. Verordening fractievergoeding Delfland d.d. 23 april 2009, VV kenmerk 720237 (hierna "de Verordening")

De voorzitters van de VV-fracties, in overleg bijeen op 18 februari 2016,

gehoord het verzoek van fracties CDA en VVD om onder "een rekening" als bedoeld in art. 2.4 van de Verordening * mede te verstaan een intern bij Delfland aan te houden "rekeningcourant";

gezien de tekst van artikel 2.4., die dat niet uit sluit;

besluiten om hiermee akkoord te gaan, met verzoek aan het dagelijks bestuur om dat aldus uit te (laten) voeren, onder de volgende voorwaarden:

1. Per fractie die voor deze optie kiest, ontvangt Delfland een jaarlijkse service-fee van 50,00 die automatisch wordt ingehouden op de vergoeding;

2. Verrekening van uitgaven met het jaarlijkse fractietegoed is alleen mogelijk op schriftelijke declaratie;

3. De betreffende fracties aanvaarden dat de accountant van Delfland aldus (i.t.t. bij extern bankieren) rechtstreeks inzage heeft in verrekende fractiekosten en de onderliggende bescheiden;

Aldus besloten, 18 februari 2016

Toelichting bij het besluit:

Het gaat om een puur huishoudelijke toepassing van de Verordening. Die behoeft formeel geen aanpassing. Desgewenst kan dit later, bijvoorbeeld ten behoeve van een nieuwe VV, alsnog in art. 2.4. worden verwerkt.

*** Tekst art. 2.4. Verordening**: *"De fractievoorzitter laat schriftelijk aan de griffier weten naar welke rekening de tegemoetkoming dient te worden overgemaakt."*

agendapunt H.02
1232508

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan Verenigde Vergadering

GEDRAGSCODES INTEGRITEIT

Gevraagd besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016
De integriteitscodes voor Algemeen en Dagelijks Bestuur in de bijeenkomst van de V.V. van 16 februari 2016 vast te stellen.

Besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016

Voorstel Commissie Bestuur, organisatie en bedrijfsvoering 02-02-2016
De integriteitscodes voor Algemeen en Dagelijks Bestuur in de bijeenkomst van de V.V. van 18 februari 2016 ter vaststelling voor te leggen

Advies Commissie Bestuur, organisatie en bedrijfsvoering 02-02-2016

Hoogheemraadschap van Delfland

Gedragscode Integriteit voor algemeen en dagelijks bestuursleden.

1. Probleemstelling - context

In de Waterschapswet is voorgeschreven dat het algemeen bestuur van een waterschap gedragscodes dient vast stellen voor het algemeen, het dagelijks bestuur en de voorzitter.

2. Beoogd effect

Het vaststellen van een handreiking aan het bestuur om integer te handelen en het voldoen aan een wettelijk vereiste.

3. Kernboodschap

Het voldoen aan de wettelijke verplichting om gedragscodes vast te stellen voor het algemeen en het dagelijks bestuur.

4. Historie - eerdere besluitvorming

Op 13 december 2005 is door Dijkgraaf en Hoogheemraden een integriteitskader vastgesteld.

Onderdeel daarvan is een gedragscode voor bestuurders. Deze code is gebaseerd op de Gedragscode voor bestuurders van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten uit oktober 2001. De code is in de tijdsgeest van 2001 geschreven en algemeen van aard. Een toelichting op de onderdelen ontbreekt en enkele onderdelen in de code zijn na 2005 elders beschreven en vastgelegd (speciales).

Volgens de huidige regelgeving (Waterschapswet) is het algemeen bestuur het orgaan dat de gedragscode(s) vaststelt. De nieuw vast te stellen codes vervangen die uit 2005, waardoor het betreffende onderdeel van het besluit van 13 december 2005 van rechtswege ophoudt te bestaan, maar uit oogpunt van zorgvuldigheid zal dat onderdeel na vaststelling van de nieuwe gedragscodes worden ingetrokken.

5. Regelgeving en Beleid

Artikel 33, lid 3 van de Waterschapswet.

6. Financiën

n.v.t.

7. Duurzaamheid

n.v.t.

8. Organisatorische en personele consequenties

De gedragscode voor het personeel van Delfland zal naar aanleiding (voorbeeld) van de gedragscodes voor het bestuur op korte termijn worden herschreven.

9. OR/GO

n.v.t.

10. Risico- en beheersmaatregelen

n.v.t.

11. Communicatie (in- en extern)

Na de vaststelling van de gedragscodes dienen deze op de website te worden gepubliceerd.

12. Bekendmaking en vervolgprocedure

De gedragscodes worden op de voor Delfland gebruikelijke wijze bekend gemaakt.

13. Bevoegd orgaan

Verenigde Vergadering.

14. Toelichting

Ingevolge het bepaalde in artikel 33, derde lid van de Waterschapswet stelt het algemeen bestuur voor zichzelf, het dagelijks bestuur en de voorzitter een gedragscode vast.

Integriteit staat geruime tijd in de belangstelling, die belangstelling is onder andere een gevolg van 'ongelukken' in het politieke spectrum, maar ook door (bouw)fraudes in het bedrijfsleven. Met enige regelmaat komen zaken bovendrijven in de publiciteit, zie in dit verband onder andere twee artikelen in Binnenlands Bestuur van 23 juli 2015 (Integriteit blijft belangrijke valfactor wethouders en partij hield grote donaties toch weer stil).

Met betrekking tot het vraagstuk integriteit is enorm veel literatuur voorhanden die verschillende invalshoeken van het onderwerp belichten, onder meer ook vanuit sociologisch en communicatief gezichtspunt.

Bij het opstellen van de vast te stellen gedragscodes is er bewust voor gekozen de inhoud van de codes te beperken tot bestuurlijke en juridische componenten, om het een en ander transparant en inzichtelijk te houden.

De gedragscodes van Delfland zijn gebaseerd op de modellen van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, het Interprovinciaal Overleg, de Unie van Waterschappen en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Als onderleggers gelden De Nederlandse Code voor Goed Openbaar Bestuur (23 juni 2009), de Handreiking integriteit van politieke ambtsdragers bij gemeenten, provincies en waterschappen (september 2013) en de Integriteitswijzer voor politiek ambtsdragers (september 2011).

De codes zijn als volgt opgebouwd:

- Een algemeen beschrijvend deel voor zowel algemeen als dagelijks bestuursleden.
- Een deel voor algemeen bestuursleden, onder algemeen bestuursleden dienen in dit verband tevens de plaatsvervangend commissieleden te worden verstaan – Deel A
- Een deel voor dagelijks bestuursleden inclusief de voorzitter – Deel B

De onderdelen die betrekking hebben op de voorzitter zijn geïncorporeerd in deel B. In verband met de geringe onderlinge verschillen ten opzichte van de overige dagelijks bestuursleden is er bewust van afgezien een apart deel C (dat van de voorzitter) aan de code toe te voegen.

Het onderwerp integriteit en daarmee de gedagscodes zijn geagendeerd voor de bestuursconferentie van 24 november 2015. Tijdens de conferentie is het onderwerp integriteit groepsgewijs in een werkvorm besproken. In de terugkoppeling viel het op dat de conclusies van de

deelnemende leden over een kwamen met de highlights in de concept regelingen. Het een en ander heeft niet tot wijzigingen in de concepten geleid.

De uitvoering van de gedragscodes als bedoeld in paragraaf 6 van beide regelingen dient nader te worden geregeld. Een voorstel daartoe wordt voorbereid.

15. Bijlagen

1. De gedragscodes, algemeen deel en delen A en B;
2. De Nederlandse code voor goed openbaar bestuur (23 juni 2009);
3. De Handreiking integriteit van politieke ambtsdragers bij gemeenten, provincies en waterschappen (september 2013);
4. De Integriteitswijzer voor politiek ambtsdragers (september 2011).

Hoogheemraadschap van Delfland

Kenmerk VV :

Vergaderdatum : 18 februari 2016

Beleidsveld : Organisatie

Agendapunt : B.02

Gedragscodes integriteit.

De Verenigde Vergadering van het Hoogheemraadschap van Delfland;

gelezen het voorstel van dijkgraaf en hoogheemraden Van Delfland van 5 januari 2016, nummer 46561;

gelet op artikel 33, derde lid, van de Waterschapswet;

gelezen het advies van de Commissie Bestuur, organisatie en bedrijfsvoering van 2 februari 2016;

besluit

vast te stellen

a. de gedragscode integriteit voor algemeen bestuursleden van het Hoogheemraadschap van Delfland, deze gedragscode is tevens van toepassing op de plaatsvervangend commissieleden;
b. de gedragscode integriteit voor dagelijks bestuursleden van het Hoogheemraadschap van Delfland.

Gedragscode integriteit voor algemeen en dagelijks bestuursleden van het Hoogheemraadschap van Delfland

Inleiding

Deze gedragscode bestaat uit twee onderdelen. De inleiding van de gedragscode is zowel van toepassing op de algemeen bestuursleden als de dagelijks bestuursleden. Onderdeel A is van toepassing op de algemeen bestuursleden (inclusief de plaatsvervangend commissieleden) en onderdeel B is van toepassing op de dagelijks bestuursleden (inclusief de voorzitter).

Deze inleiding maakt integraal onderdeel uit van deze gedragscode.

Goed bestuur is integer bestuur. Daarmee is integriteit niet alleen een verantwoordelijkheid van de individuele politieke ambtsdragers, maar een gezamenlijk belang dat de hele organisatie en het hele bestuur in al zijn geledingen aangaat. De gedragscode richt zich daarom zowel tot de individuele politieke ambtsdragers als tot de bestuursorganen. Ons democratisch systeem en de democratische processen kunnen niet zonder integer functionerende organen en functionarissen. Integriteit van politieke ambtsdragers verwijst naar de zorgvuldigheid die politieke ambtsdragers moeten betrachten bij het invullen van hun rol in de democratische rechtsstaat. Dat betekent de verantwoordelijkheid nemen die met de functie samenhangt en bereid zijn verantwoording af te leggen, aan collega bestuurders en/of (leden van) de volksvertegenwoordiging en bovenal aan de burger. In de democratische rechtsstaat dient een ieder zich te houden aan de wetten en regels die op democratische wijze zijn vastgesteld. Dat geldt zeker voor de politieke ambtsdragers die (mede)verantwoordelijk zijn voor de totstandkoming van die wetten en regels. Zonder dat zal het vertrouwen in de democratische rechtsstaat worden ondermijnd en het draagvlak voor de naleving van de wetten en regels verdwijnen. Vertrekpunt voor de politieke ambtsdrager is dan ook de eed of belofte die de politieke ambtsdrager bij de ambtsaanvaarding aflegt.

Integriteit is niet alleen een kwestie van regels, maar ziet ook op de onderlinge omgangsvormen. Een respectvolle omgang met burgers en organisaties, tussen politieke ambtsdragers onderling en tussen politieke ambtsdragers en medewerkers, met behoud van eigen politieke inhoud en stijl, is van groot belang.

Het algemeen bestuur stelt zowel voor de eigen leden als voor de dagelijks bestuurders (voorzitter en overige leden van het dagelijks bestuur) een gedragscode vast. Dat is zo vastgelegd in de Waterschapswet (artikel 33, derde lid). De gedragscode is richtsnoer voor het handelen van individuele politieke ambtsdragers en heeft tot doel hen te ondersteunen bij de invulling van hun verantwoordelijkheid voor de integriteit van het openbaar bestuur. Voor de twee groepen van politieke ambtsdragers (algemeen en dagelijks bestuursleden) is er een afzonderlijke gedragscode. De onderhavige gedragscode onderdeel A heeft betrekking op de algemeen bestuursleden, onderdeel B heeft betrekking op de dagelijks bestuursleden. Veel bepalingen zijn voor de algemeen en dagelijks bestuursleden gelijk. Er zijn ook verschillen. Die hebben te maken met de staatsrechtelijke posities en met de voor hen geldende wettelijke (integriteits)regels. Het algemeen bestuur van het waterschap is een politiek orgaan. In de volksvertegenwoordigingen worden specifieke of (partij-)politieke belangen ingebracht voor het algemeen belang van het waterschap. Deze politieke ambtsdragers krijgen het mandaat van hun kiezers en de gedragscode dient de vervulling van het kiezersmandaat te ondersteunen.

Het handelen van het dagelijks bestuur en van de bestuurders staat ten dienste van Delfland. De ambtsdragers aan wie en de organen waaraan het dagelijks bestuur is opgedragen, zijn over hun bestuurlijke handelen en over hun functioneren verantwoording schuldig aan de volksvertegenwoordigende organen. Aan het dagelijks bestuur en de bestuurders worden ook in de gedragscode bijzondere eisen gesteld om optimale openheid en controleerbaarheid mogelijk te maken.

Het rechtskarakter van de gedragscode is dat van een interne regeling, als nadere invulling en concretisering van de wettelijke regels. De gedragscode bevat in aanvulling op wettelijke regels gedragsnormen en regels over procedures die de transparantie van het handelen van politieke ambtsdragers evenals van de besluitvorming over en de naleving van de normen vergroten. Zij vormt een beoordelingskader en leidraad bij twijfel, vragen en discussies. Het niet naleven van de gedragscode heeft geen rechtsgevolgen. Sprake is van zelfbinding. De regels worden in gezamenlijk debat vastgesteld door de politieke ambtsdragers zelf. In dit licht moeten de regels in de code worden gezien. Dat maakt de gedragscode evenwel niet vrijblijvend. De volksvertegenwoordigers kunnen daarop worden aangesproken en zij dienen zich over de naleving ervan te verantwoorden. Het niet naleven van de gedragscode kan dus wel onderdeel worden van politiek debat en politieke gevolgen hebben.

Integriteit is een thema dat betekenis krijgt in het handelen. Een integriteitsbeleid dat alleen op papier bestaat is slechts een dode letter. Daarom moet het handelen van politieke ambtsdragers regelmatig onderwerp van gesprek zijn, juist ook onderling en ook daarbij geeft de gedragscode ondersteuning. De code en de voorgestelde registraties zijn instrumenten. Integriteit is uiteindelijk niet in regels te vangen. In de woorden van de schrijver C.S. Lewis gaat het om 'doing the right thing, even when no one is watching'.

Integer handelen kan alleen in een cultuur en organisatie waar ook de andere waarden van goed bestuur worden nagestreefd. De Nederlandse Code voor Goed Openbaar Bestuur[1] benoemt een aantal kernwaarden van goed openbaar bestuur. Integriteit wordt hierin in één adem genoemd met openheid. 'Openheid en integriteit': het bestuur is open en integer en maakt duidelijk wat het daaronder verstaat. De wetgeving (en de gedragscode in aanvulling hierop) bevat diverse voorschriften inzake openheid met het oog op de integriteit.

Die voorschriften hebben betrekking op openbaarmaking van nevenfuncties en/of neveninkomsten, van geschenken, buitenlandse reizen, excursies en evenementen. De registraties in de codes zijn bedoeld om de transparantie te bevorderen die belangenverstrengeling en onverantwoord en/of onjuist gebruik van publieke middelen door politieke ambtsdragers moeten tegengaan. De politieke ambtsdrager is primair zelf verantwoordelijk voor zijn integriteit en hij zal zich daar in alle openheid over moeten verantwoorden.

De Nederlandse Code voor Goed Openbaar Bestuur verbindt openheid en integriteit met de kernwaarden participatie, behoorlijke contacten met burgers, doelgerichtheid en doelmatigheid, legitimiteit, lerend en zelfreinigend vermogen en verantwoording. Al deze kernwaarden klinken in verschillende mate door in de hierna volgende gedragscode.

Tenslotte kan nog worden verwezen naar de Handreiking integriteit van politieke ambtsdragers bij gemeenten, provincies en waterschappen[2] en de Integriteitswijzer voor politieke ambtsdragers[3].

1 De Nederlandse Code voor Goed Openbaar Bestuur (23 juni 2009), bevat basale beginselen van goed openbaar bestuur en is een informeel instrument dat een beroep doet op de eigen verantwoordelijkheid van besturen van gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk om gewetensvol invulling te geven aan hun taken en verantwoordelijkheden in het openbaar bestuur. De Code bevat geen juridisch afdwingbare normen.
2 De Handreiking integriteit van politieke ambtsdragers bij gemeenten, provincies en waterschappen (september 2013), is een gezamenlijke publicatie van De Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Het Interprovinciaal Overleg, De Unie van Waterschappen en Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties omvat een uitgebreide omschrijving van alle elementen die integriteit omvatten.
3 Integriteitswijzer voor politiek ambtsdragers (september 2011) is een uitgave van Het Bureau Integriteitsbevordering Openbare Sector (BIOS) van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Deel A (algemeen bestuur)

Paragraaf 1 Algemene bepalingen

Wettelijke grondslag

Het algemeen bestuur stelt een gedragscode vast voor hun leden, artikel 33, derde lid, Waterschapswet

Artikel 1.1
Deze gedragscode geldt voor de leden van het algemeen bestuur, maar richt zich ook tot de bestuursorganen.

Artikel 1.2
Deze gedragscode is openbaar en via internet beschikbaar.

Paragraaf 2 Voorkomen van belangenverstrengeling

Wettelijk kader

Afleggen eed of belofte (artikel 34 Waterschapswet)
Alvorens hun functie te kunnen uitoefenen leggen de leden van het algemeen bestuur in de vergadering, in handen van de voorzitter van het algemeen bestuur (hierna 'voorzitter', de volgende eed (verklaring en belofte) af: "Ik zweer (verklaar) dat ik om tot lid van het algemeen bestuur benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk, onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik zweer (verklaar en beloof) dat ik, om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik zweer (beloof) dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als lid van het algemeen bestuur naar eer en geweten zal vervullen. Zo waarlijk helpe mij God almachtig (Dat verklaar en beloof ik)."

Persoonlijke belangen
Een lid van een volksvertegenwoordiging neemt niet deel aan de stemming over

- een aangelegenheid die hem rechtstreeks of middellijk persoonlijk aangaat of waarbij hij als vertegenwoordiger is betrokken,
- de vaststelling of goedkeuring van de rekening van een lichaam waaraan hij rekenplichtig is of tot welks bestuur hij hoort (artikel 38a Waterschapswet).

Het bestuursorgaan waakt ertegen dat tot het bestuursorgaan behorende of daarvoor werkzame personen die een persoonlijk belang bij een besluit hebben, de besluitvorming beïnvloeden (artikel 2:4, tweede lid, Algemene wet bestuursrecht).

Incompatibiliteiten en nevenfuncties
Verboden overeenkomsten/handelingen:

- Volksvertegenwoordigers mogen in geschillen, waar het waterschap(sbestuur) partij is, niet als advocaat, adviseur of gemachtigde werkzaam zijn. Zij mogen bepaalde overeenkomsten, waar het waterschap bij betrokken is, niet rechtstreeks of middellijk aangaan. Van verboden overeenkomsten kan ontheffing worden verleend (artikel 33, eerste en tweede lid, Waterschapswet).

Op overtreding staat uiteindelijk de sanctie van schorsing en vervallenverklaring van het lidmaatschap van de volksvertegenwoordiging (artikelen X7, X7a en X8 Kieswet).

- Onverenigbaarheid van functies: het zijn van volksvertegenwoordiger sluit het hebben van een aantal andere functies uit (artikel 31 Waterschapswet). Dat leidt er uiteindelijk toe dat betrokkene ophoudt lid te zijn van de volksvertegenwoordiging (artikel X1 Kieswet).
- Openbaarmaking nevenfuncties: volksvertegenwoordigers maken openbaar welke nevenfuncties zij vervullen. De lijst met nevenfuncties ligt ter inzage op de secretarie van het waterschap (artikel 32 Waterschapswet)

Artikel 2

1. Het lid van het algemeen bestuur levert de secretaris-directeur de informatie aan over de (neven)functies die openbaar gemaakt moeten worden bij aanvang van het lidmaatschap van het algemeen bestuur. Als gedurende het lidmaatschap nieuwe (neven)functies aanvaard worden of de omstandigheden met betrekking tot bestaande (neven)functies wijzigen, wordt de informatie die hierop betrekking heeft binnen één week aangeleverd bij de secretaris-directeur.
2. De informatie betreft in ieder geval:
   - de omschrijving van de (neven)functie;
   - de organisatie voor wie de (neven)functie wordt verricht, of het al dan niet een (neven)functie betreft uit hoofde van het lidmaatschap van het algemeen bestuur;
   - of de (neven)functie bezoldigd of onbezoldigd is.
3. De secretaris-directeur legt hiervoor een register aan en beheert dit register. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.

Toelichting

Het betreft een uitwerking van de wettelijke verplichting om nevenfuncties openbaar te maken. De informatie wordt neergelegd in een openbaar register. Het lid van het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor de tijdige aanlevering van de informatie en voor de actualiteit daarvan.

Paragraaf 3 Informatie

Wettelijk kader

Informatieplicht

Het dagelijks bestuur van het waterschap en elk van zijn leden zijn verplicht alle inlichtingen te geven die de volksvertegenwoordiging nodig heeft voor de uitoefening van zijn taak. Het betreft zowel een actieve als een passieve informatieplicht. Ook als individuele volksvertegenwoordigers informatie vragen zal die informatie aan de volksvertegenwoordiging moeten worden verstrekt.
De informatie kan alleen worden geweigerd als die in strijd is met het openbaar belang (artikel 89 Waterschapswet).

Het Reglement van Orde voor het algemeen bestuur van het waterschap kan bepalingen bevatten die betrekking hebben op informatieverstrekking en de omgang met informatie.

Geheimhouding

Een ieder die is betrokken bij de uitvoering van de taak van een bestuursorgaan en daarbij de beschikking krijgt over gegevens waarvan hij het vertrouwelijke karakter kent of redelijkerwijs moet vermoeden en voor wie niet reeds uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift ter zake van die gegevens een geheimhoudingsplicht geldt, is verplicht tot geheimhouding van die gegevens, behoudens voor zover enig wettelijk voorschrift hem tot mededeling verplicht of uit zijn taak de noodzaak tot mededeling voortvloeit (artikel 2:5 Algemene wet bestuursrecht).
Het dagelijks bestuur van het waterschap kan op grond van een belang, genoemd in artikel 10 van de Wet openbaarheid van bestuur, geheimhouding opleggen. Ook de voorzitter heeft die bevoegdheid.
De geheimhoudingsplicht moet worden bevestigd door de volksvertegenwoordiging. Ook het algemeen bestuur van het waterschap, onderscheidenlijk (de voorzitter van) een commissie kan geheimhouding opleggen (artikelen 37 en 43 Waterschapswet).
Het schenden van de geheimhoudingsplicht is een misdrijf (artikel 272 Wetboek van Strafrecht).

Artikel 3.1
Het lid van het algemeen bestuur zorgt ervoor dat vertrouwelijke en geheime informatie waarover hij beschikt veilig wordt bewaard.

Artikel 3.2
Het lid van het algemeen bestuur maakt niet ten eigen bate of ten bate van derden gebruik van in de uitoefening van het ambt verkregen niet openbare informatie.

Toelichting

Artikel 3.1
Het is belangrijk de juiste maatregelen te treffen om te voorkomen dat onbevoegden vertrouwelijke en/of geheime gegevens kunnen bezitten, raadplegen of beschadigen. Daarbij moet in de digitale setting worden gedacht aan de beveiliging van de computer, smartphones en dergelijke met wachtwoorden en het niet onbeheerd achterlaten van USB-sticks met vertrouwelijke/geheime informatie.

Paragraaf 4 Omgaan met geschenken en uitnodigingen

Wettelijk kader

Afleggen eed of belofte
De eed of belofte die het lid van het algemeen bestuur op grond van artikel 34 van de Waterschapswet moet afleggen heeft onder meer betrekking op het geven, aannemen of beloven van giften, gunsten of geschenken. Zie voor de wetstekst inzake de eed of belofte het wettelijk kader onder 2 voor de bepalingen ter voorkoming van belangenverstrengeling.

Artikel 4.1
1. Een lid van het algemeen bestuur accepteert geen geschenken, faciliteiten en diensten als zijn onafhankelijke positie hierdoor kan worden beïnvloed.
2. Onverminderd het eerste lid kan het lid van het algemeen bestuur incidentele geschenken die een geschatte waarde van ten hoogste € 50 vertegenwoordigen behouden.
3. Geschenken die het lid van het algemeen bestuur uit hoofde van zijn ambt ontvangt en die een geschatte waarde van meer dan € 50 vertegenwoordigen worden, als zij niet worden teruggestuurd, eigendom van het waterschap.
4. De secretaris-directeur legt een register aan van de geschenken met een geschatte waarde van meer dan € 50. In het register is aangegeven welke bestemming het waterschap hieraan heeft gegeven. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.
5. Geschenken worden niet op het huisadres ontvangen.

Toelichting

Artikel 4.1
In de gedragscode is uitgangspunt dat geschenken, faciliteiten en diensten niet worden geaccepteerd als hiermee de onafhankelijke positie van het lid van het algemeen bestuur kan worden beïnvloed. Dat is in ieder geval aan de orde in onderhandelingssituaties.
Is daarvan geen sprake dan kunnen om praktische redenen incidentele kleine geschenken (met een geschatte waarde van € 50 of minder) door het lid van het algemeen bestuur worden aanvaard, echter nooit op het huisadres. Duurdere geschenken worden niet aanvaard. Zij worden teruggestuurd of eigendom van het waterschap dat zorgt voor een bestemming van het geschenk. In een openbaar register wordt opgenomen welke geschenken van meer dan € 50 het waterschap heeft aanvaard en welke bestemming daaraan is gegeven.

Artikel 4.2

1. Deelname aan excursies en evenementen voor rekening van anderen dan het waterschap maakt het lid van het algemeen bestuur binnen één week na deelname openbaar. Daarbij wordt ook openbaar gemaakt wie de kosten voor zijn rekening heeft genomen.
2. De informatie is openbaar en via internet beschikbaar.

Artikel 4.3

1. Een lid van het algemeen bestuur meldt de secretaris-directeur de ondernomen buitenlandse reizen voor rekening van anderen dan het waterschap binnen één week na terugkeer in Nederland. Hij meldt in ieder geval het doel, de bestemming en de duur van de reis en wat daarvan de kosten waren.
2. De secretaris-directeur legt hiervoor een register aan en beheert dit register.
3. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.

Toelichting

Artikelen 4.2 en 4.3
Het gaat hier om excursies, evenementen en buitenlandse reizen die betrokkene als lid van het algemeen bestuur aanvaardt. Excursies, evenementen en buitenlandse reizen in de hoedanigheid van lid van een politieke partij vallen hier dus niet onder.

Paragraaf 5 Gebruik van voorzieningen van Delfland

(Wettelijk) kader

Procedure van declaratie:
In tegenstelling tot leden van andere besturen (gemeenten en provincies) bestaan er voor leden van het algemeen bestuur van waterschappen geen voorschriften voor de wijze van declaratie (inclusief het overleggen van bewijsstukken) van vooruit betaalde (zakelijke) kosten en over rechtstreekse facturering van (zakelijke) kosten.

Buitenlandse excursie of reis:
Het algemeen bestuur kan een commissie (of een delegatie daaruit) toestemming verlenen voor een excursie of reis naar het buitenland. Die excursie of reis moet zijn georganiseerd door of vanwege Delfland. De in redelijkheid gemaakte reis- en verblijfkosten komen voor rekening van Delfland, waarbij de ministeriële richtlijnen als 'plafond' dienen.
Het algemeen bestuur kan aan de toestemming voorwaarden verbinden.

Artikel 5.1

1. Het bestuursorgaan richt de financiële en administratieve organisatie zodanig in dat er een getrouw beeld mogelijk is van de juistheid en rechtmatigheid van de uitgaven en hanteren heldere procedures over de wijze waarop functionele uitgaven rechtstreeks in rekening worden gebracht of kunnen worden gedeclareerd bij het waterschap.
2. Het lid van het algemeen bestuur verantwoordt zich over zijn gebruik van de voorzieningen volgens de in het kader van het eerste lid vastgelegde regels en procedures.

Artikel 5.2

Een lid van het algemeen bestuur declareert geen kosten die reeds op andere wijze worden vergoed.

Artikel 5.3

Gebruik van voorzieningen en eigendommen van het waterschap ten eigen bate of ten bate van derden is niet toegestaan, tenzij hier andere afspraken over gemaakt zijn.

Toelichting

Artikel 5.1
Aan leden van het algemeen bestuur worden rechtspositionele voorzieningen, vergoedingen en andere verstrekkingen geboden die een goed functioneren van de volksvertegenwoordigers mogelijk maken. Wat betreft de uitwerking van de principes van dit stelsel zou kunnen worden aangesloten bij de werkwijze in het Voorzieningenbesluit dat geldt voor ministers en staatssecretarissen:

- in beginsel worden voorzieningen en verstrekkingen in bruikleen ter beschikking gesteld;
- indien een voorziening of verstrekking niet in bruikleen ter beschikking kan worden gesteld, wordt de factuur direct ten laste van de begroting van het bestuursorgaan betaald;
- het vergoeden van voorzieningen en verstrekkingen achteraf door het indienen van declaraties, wordt tot een minimum beperkt;
- voorzieningen, verstrekkingen en declaraties worden maandelijks openbaar gemaakt op internet.

Uitgangspunt is hier dat zo weinig mogelijk uitgaven door de volksvertegenwoordiger zelf worden gedaan via zijn of haar privérekening. Geldstromen tussen de rekening van het bestuursorgaan en de persoonlijke rekening van de volksvertegenwoordiger maken een zwaardere controle op de uitgaven noodzakelijk.
Het lid van het algemeen bestuur zal zich uiteraard nauwgezet moeten houden aan de regels en procedures die er met het oog hierop voor hem of haar gelden.

Artikel 5.3
Stelregel is dat privégebruik van voorzieningen van het waterschap niet is toegestaan. Wel hebben organisaties mogelijk een specifieke regeling die privégebruik van bedrijfsmiddelen reguleert, zoals privégebruik van een mobiele telefoon.

Paragraaf 6 Uitvoering gedragscode

Artikel 6.1
Het algemeen bestuur bevordert de eenduidige interpretatie van deze gedragscode. Ingeval van leemtes en onduidelijkheden in de gedragscode voorzien zij daarin.

Artikel 6.2
1. Op voorstel van de voorzitter maakt het algemeen bestuur in ieder geval afspraken over:
   a. de periodieke bespreking van het onderwerp integriteit in het algemeen en van de gedragscode in het bijzonder;
   b. de aanwijzing van contactpersonen of aanspreekpunten integriteit;
   c. de processtappen die worden gevolgd ingeval van een vermoeden van een integriteitsschending door een politieke ambtsdrager van Delfland.
2. De afspraken, bedoeld in het eerste lid, maken deel uit van deze gedragscode.

Toelichting

Artikel 6.1
Het algemeen bestuur is het hoogste bestuursorgaan en als zodanig verantwoordelijk voor de inhoud van de gedragscode, voor een eenduidige interpretatie daarvan en voor wijziging of aanvulling daarvan bij onduidelijkheden of leemtes.

Artikel 6.2
De Waterschapswet verplicht het algemeen bestuur om voor zichzelf en voor de bestuurders een gedragscode vast te stellen.

Aanvullend op de wettelijke regels die gelden voor politieke ambtsdragers, bevat de gedragscode een aantal materiële normen waaraan de politieke ambtsdragers zich committeren.
De voorzitter krijgt de wettelijke taak om de bestuurlijke integriteit van zijn of haar waterschap te bevorderen. Hiermee is de verantwoordelijkheid voor de portefeuille 'integriteit' duidelijk belegd.

De wettelijke bepalingen bieden de ruimte om naar gelang de situatie handelend op te treden, waarbij niet alleen gedacht moet worden aan het optreden bij incidenten.
Belangrijk onderdeel is ook de preventie: ervoor te zorgen dat integriteit en integriteitsbewustzijn in de bestuurlijke gremia een plek krijgen en daarbij afspraken te maken over een regelmatige bespreking van het thema integriteit, zowel in de volksvertegenwoordiging als met het bestuur. De voorzitter hoeft hier niet alleen voor te staan. Een daartoe aangewezen contactpersoon of vertrouwenspersoon (bijvoorbeeld de secretaris-directeur) kan hier in relatie tot het algemeen bestuur eveneens een belangrijke rol in spelen. Goed denkbaar is ook dat de het algemeen bestuur met de voorzitter nadere afspraken maakt over de werkwijze die wordt gevolgd ingeval zich een incident of een vermoeden van een integriteitsschending voordoet. Dat geeft houvast en rust op het moment dat er gehandeld dient te worden.

Al deze processuele en procedurele afspraken kunnen onderdeel uitmaken van de gedragscode. De onderwerpen, genoemd in artikel 6.2, eerste lid, zijn niet uitputtend.

Deel B (dagelijks bestuur)

Paragraaf 1 Algemene bepalingen

Wettelijke grondslag

Het algemeen bestuur stelt een gedragscode vast voor de voorzitter en overige leden van het dagelijks bestuur (artikelen 33, derde lid, en 45 Waterschapswet).

Artikel 1.1

1. Deze gedragscode geldt voor de voorzitter (hierna te noemen 'dijkgraaf´) van Delfland en voor de overige leden van het dagelijks bestuur, maar richt zich ook tot de bestuursorganen.
2. In deze gedragscode wordt onder lid van het dagelijks bestuur niet mede de dijkgraaf verstaan.

Artikel 1.2

De gedragscode is openbaar en via internet beschikbaar.

Toelichting

Artikel 1.1 (tweede volzin)
De dijkgraaf maakt onderdeel uit van het dagelijks bestuur en is dus lid van het dagelijks bestuur. In de gedragscode wordt de dijkgraaf steeds apart benoemd. Met lid van het dagelijks bestuur worden in de gedragscode daarom bedoeld de overige leden van het dagelijks bestuur.

Paragraaf 2 Voorkomen van belangenverstrengeling

Wettelijk kader

Afleggen eed of belofte (artikelen 45 en 50 Waterschapswet)
Alvorens zijn functie te kunnen uitoefenen legt de bestuurder de volgende eed (verklaring en belofte) af: "Ik zweer (verklaar) dat ik om tot het ambt benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk, onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik zweer (verklaar en beloof) dat ik, om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik zweer (beloof) dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten uit het ambt naar eer en geweten zal vervullen. Zo waarlijk helpe mij God almachtig (dat verklaar en beloof ik)".

Persoonlijke belangen

- Een bestuurslid neemt niet deel aan de stemming over een aangelegenheid die hem rechtstreeks of middellijk persoonlijk aangaat of waarbij hij als vertegenwoordiger is betrokken;
- de vaststelling of goedkeuring van de rekening van een lichaam waaraan hij rekenplichtig is of tot welks bestuur hij hoort (artikel 45 juncto artikel 38a Waterschapswet).

Het bestuursorgaan waakt ertegen dat tot het bestuursorgaan behorende of daarvoor werkzame personen die een persoonlijk belang bij een besluit hebben, de besluitvorming beïnvloeden (artikel 2:4, tweede lid, Algemene wet bestuursrecht).

Incompatibiliteiten en nevenfuncties
Verboden overeenkomsten/handelingen
Bestuurders mogen in geschillen, waar het bestuur van Delfland partij is, niet als advocaat, adviseur of gemachtigde werkzaam zijn. Zij mogen bepaalde overeenkomsten, waar Delfland bij betrokken is, niet rechtstreeks of middellijk aangaan. Van verboden overeenkomsten kan ontheffing worden verleend (artikelen 45 en 47, derde lid, juncto artikel 33, eerste en tweede lid, Waterschapswet).
Onverenigbaarheid van functies:
- de hoedanigheid van bestuurslid van Delfland sluit het hebben van een aantal andere functies uit (artikel 45 juncto artikelen 31, tweede lid en 47, eerste lid, Waterschapswet).
- Op overtreding van de incompatibiliteitenregeling staat uiteindelijk de sanctie van ontslag (artikel 45 juncto artikelen 31, derde lid en 33, vierde lid, Waterschapswet).

Vervulling nevenfuncties: voor bestuurders is bepaald dat zij geen nevenfuncties hebben die ongewenst zijn met het oog op een goede vervulling van hun ambt. Voor de dijkgraaf is daaraan toegevoegd dat hij evenmin nevenfuncties heeft die ongewenst zijn met het oog op de handhaving van onpartijdigheid en onafhankelijkheid of van het vertrouwen daarin. Bestuurders melden het voor nemen tot aanvaarding van de nevenfunctie aan de volksvertegenwoordiging. Voor de dijkgraaf geldt deze meldverplichting niet voor ambtshalve nevenfuncties (artikelen 44a en 48 Waterschapswet).
Openbaarmaking nevenfuncties: bestuursleden maken openbaar welke nevenfuncties zij vervullen. Voor de dijkgraaf zijn ambtshalve nevenfuncties daarvan uitgezonderd. De lijst met nevenfuncties ligt ter inzage op de secretarie van Delfland (artikelen 44a en 48 Waterschapswet).
Openbaarmaking inkomsten nevenfuncties: fulltime bestuurders maken hun inkomsten uit nevenfuncties openbaar, de opgave van neveninkomsten wordt ter inzage gelegd op de secretarie van Delfland, uiterlijk 1 april na het jaar waarin de inkomsten zijn genoten (artikelen 44a en 48 Waterschapswet).
Verrekening inkomsten nevenfuncties: bestuurders mogen geen vergoedingen ontvangen voor ambtshalve nevenfuncties, die worden in de waterschapskas gestort. Voor fulltime bestuurders is geregeld dat de inkomsten uit andere nevenfuncties voor een deel worden verrekend, volgens dezelfde verrekeningssystematiek als voor leden van de Tweede Kamer (artikelen 44 en 48 Waterschapswet).

Artikel 2.1.1
De dijkgraaf levert de secretaris-directeur de informatie aan over de nevenfuncties die openbaar gemaakt moeten worden, bij aanvang van het ambt. Als gedurende het lidmaatschap een nieuwe nevenfunctie aanvaard wordt of de omstandigheden met betrekking tot een bestaande nevenfunctie wijzigen, wordt de informatie die hierop betrekking heeft binnen één week aangeleverd bij de secretaris-directeur. De informatie betreft in ieder geval:

a) de omschrijving van de nevenfunctie;
b) de organisatie voor wie de nevenfunctie wordt verricht;
c) of het al dan niet een nevenfunctie betreft uit hoofde van het ambt;
d) of de nevenfunctie bezoldigd of onbezoldigd is;
e) indien bezoldigd wat de inkomsten daaruit zijn.

De secretaris-directeur legt hiervoor een register aan en beheert dit register. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.

Artikel 2.1.2
Het lid van het dagelijks bestuur levert de secretaris-directeur de informatie aan over de nevenfuncties die openbaar gemaakt moeten worden bij aanvang van het ambt. Als gedurende de uitoefening van het ambt een nieuwe nevenfunctie aanvaard wordt of de omstandigheden met betrekking tot bestaande nevenfuncties wijzigen, wordt de informatie die hierop betrekking heeft binnen één week aangeleverd bij de secretaris-directeur.De informatie betreft in ieder geval:

a) de omschrijving van de nevenfunctie;
b) de organisatie voor wie de nevenfunctie wordt verricht;
c) of het al dan niet een nevenfunctie betreft uit hoofde van het ambt;
d) of de nevenfunctie bezoldigd of onbezoldigd is;
e) indien bezoldigd – voor zover deze openbaar gemaakt moeten worden - wat de inkomsten daaruit zijn.

De secretaris-directeur legt hiervoor een register aan en beheert dit register. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.

Artikel 2.2

1. De dijkgraaf en het lid van het dagelijks bestuur handelen in de uitoefening van hun ambt niet zodanig dat zij vooruitlopen op een functie na aftreden.
2. Het lid van het dagelijks bestuur bespreekt het voornemen tot tussentijdse aanvaarding van een functie na aftreden, met de dijkgraaf.

Artikel 2.3

1. Het dagelijks bestuur sluit, de dijkgraaf en een lid van het dagelijks bestuur gedurende een jaar na aftreden uit van het tegen beloning verrichten van werkzaamheden ten behoeve van Delfland.
2. De uitsluiting geldt niet bij aanvaarding van een dienstbetrekking bij het waterschap waar hij dijkgraaf, onderscheidenlijk lid van het dagelijks bestuur was. Voor werving, selectie en indiensttreding bij het waterschap zijn de voor het ambtelijk personeel geldende regels ter zake van overeenkomstige toepassing.

Artikel 2.4

1. Het dagelijks bestuur draagt de dijkgraaf en een lid van het dagelijks bestuur niet eerder dan een jaar na aftreden voor als kandidaat voor benoeming tot commissaris dan wel bestuurslid van een verbonden partij.
2. Onder verbonden partij wordt verstaan hetgeen hieronder wordt verstaan in artikel 4.1 van het Waterschapsbesluit.

Toelichting

Artikelen 2.1.1 en 2.1.2

Zoals uit het opgenomen wettelijk kader blijkt, zijn er enkele verschillen in de wetgeving ten aanzien van de openbaarmaking van (inkomsten uit) nevenfuncties tussen de dijkgraaf enerzijds en de overige dagelijks bestuursleden anderzijds. De nadere invulling daarvan in 2.1.1 en 2.1.2 is in lijn hiermee dan ook niet exact gelijk.

Artikelen 2.3 en 2.4

In deze bepalingen is de zogenaamde 'draaideurconstructie' geregeld. In 2.3 gedurende 1 jaar na aftreden de uitsluiting van betaalde werkzaamheden ten behoeve van Delfland en in 2.4 de uitsluiting van benoeming als commissaris of bestuurslid van een 'verbonden partij', ofwel, kort samengevat, van een organisatie waarin Delfland een bestuurlijk en financieel belang heeft. Hiermee wordt de mogelijke schijn voorkomen en het risico op verstrengeling van persoonlijke en functionele belangen vermeden.

Het begrip 'verbonden partij' is ontleend aan het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Daarin staat dat een verbonden partij een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie is waarin de provincie of gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Een financieel belang wordt gedefinieerd als een aan de betrokken organisatie ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is indien die organisatie failliet gaat, onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat, indien de organisatie haar verplichtingen niet nakomt.

Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.

Aanvaarding van een dienstbetrekking bij Delfland is niet uitgesloten. Dat kan van belang zijn in het kader van de re-integratie van de voormalige bestuurder en ter voorkoming van uitkeringslasten voor Delfland. Uiteraard dienen daarbij de regels van werving en selectie en aanstelling te gelden die er voor iedereen zijn die bij Delfland gaat solliciteren. De draaideurconstructie geldt natuurlijk niet bij aanvaarding van het lidmaatschap van het algemeen bestuur.

Het bepaalde in artikel 2.2, eerste lid, (vooruitlopen op een nieuwe functie na aftreden) geldt uiteraard evenzeer voor een functie bij Delfland.

Paragraaf 3 Informatie

Wettelijk kader

Informatieplicht
Het dagelijks bestuur van Delfland en elk van zijn leden zijn verplicht alle inlichtingen te geven die de volksvertegenwoordiging nodig heeft voor de uitoefening van zijn taak. Het betreft zowel een actieve als een passieve informatieplicht. Ook als individuele volksvertegenwoordigers informatie vragen zal die informatie aan de volksvertegenwoordiging moeten worden verstrekt. De informatie kan alleen worden geweigerd als die in strijd is met het openbaar belang (artikelen 89 en 97 Waterschapswet).

Het Reglement van Orde voor het algemeen bestuur van Delfland kan bepalingen bevatten die betrekking hebben op informatieverstrekking en de omgang met informatie.

Geheimhouding
- Een ieder die is betrokken bij de uitvoering van de taak van een bestuursorgaan en daarbij de beschikking krijgt over gegevens waarvan hij het vertrouwelijke karakter kent of redelijkerwijs moet vermoeden en voor wie niet reeds uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift ter zake van die gegevens een geheimhoudingsplicht geldt, is verplicht tot geheimhouding van die gegevens, behoudens voor zover enig wettelijk voorschrift hem tot mededeling verplicht of uit zijn taak de noodzaak tot mededeling voortvloeit (artikel 2:5 Algemene wet bestuursrecht).
- Het dagelijks bestuur van Delfland kan op grond van een belang, genoemd in artikel 10 van de Wet openbaarheid van bestuur, geheimhouding opleggen. Ook de dijkgraaf heeft die bevoegdheid. De geheimhoudingsplicht moet worden bevestigd door de volksvertegenwoordiging. Ook het algemeen bestuur onderscheidenlijk (de voorzitter van) een commissie kan - kunnen geheimhouding opleggen (artikelen 37 en 43 Waterschapswet]).
- Het schenden van de geheimhoudingsplicht is een misdrijf (artikel 272 Wetboek van Strafrecht).

Artikel 3.1
De dijkgraaf respectievelijk het lid van het dagelijks bestuur zorgt ervoor dat vertrouwelijke en geheime informatie waarover hij beschikt veilig wordt bewaard.

Artikel 3.2
De dijkgraaf respectievelijk het lid van het dagelijks bestuur maakt niet ten eigen bate of ten bate van derden gebruik van in de uitoefening van het ambt verkregen niet openbare informatie.

Toelichting

Artikel 3.1
Het is belangrijk de juiste maatregelen te treffen om te voorkomen dat onbevoegden vertrouwelijke en/of geheime gegevens kunnen bezitten, raadplegen of beschadigen. Daarbij moet in de digitale setting worden gedacht aan de beveiliging van de computer, smartphones en dergelijke met wachtwoorden en het niet onbeheerd achterlaten van USB-sticks met vertrouwelijke/geheime informatie.

Paragraaf 4 Omgang met geschenken en uitnodigingen

Wettelijk kader

Afleggen eed of belofte
De eed of belofte die op grond van de artikelen 45 en 50 van de Waterschapswet moet worden afgelegd heeft onder meer betrekking op het geven, aannemen of beloven van giften, gunsten of geschenken. Zie voor de wetstekst inzake de eed of belofte het wettelijk kader onder 2 voor de bepalingen ter voorkoming van belangenverstrengeling.

Artikel 4.1

1. De dijkgraaf respectievelijk het lid van het dagelijks bestuur accepteert geen geschenken, faciliteiten en diensten als zijn onafhankelijke positie hierdoor kan worden beïnvloed.
2. Onverminderd het eerste lid kan de dijkgraaf respectievelijk het lid van het dagelijks bestuur incidentele geschenken die een geschatte waarde van ten hoogste € 50 vertegenwoordigen behouden.
3. Geschenken die de dijkgraaf respectievelijk het lid van het dagelijks bestuur uit hoofde van zijn ambt ontvangt en die een geschatte waarde van meer dan € 50 vertegenwoordigen worden, als zij niet worden teruggestuurd, eigendom van Delfland.
4. De secretaris-directeur legt een register aan van de geschenken met een geschatte waarde van meer dan € 50. In het register is aangegeven welke bestemming Delfland hieraan heeft gegeven. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.
5. Geschenken worden niet op het huisadres ontvangen.

Artikel 4.2

1. De dijkgraaf respectievelijk het lid van het dagelijks bestuur accepteert geen lunches, diners, recepties en andere uitnodigingen die door anderen betaald of georganiseerd worden, tenzij dat behoort tot de uitoefening van de functie en de aanwezigheid beschouwd kan worden als functioneel.
2. Bij twijfel legt de dijkgraaf respectievelijk het lid van het dagelijks bestuur de uitnodiging ter bespreking voor aan het dagelijks bestuur.

Artikel 4.3

1. Invitaties voor excursies, evenementen en buitenlandse reizen voor rekening van anderen dan Delfland legt de de dijkgraaf respectievelijk het lid van het dagelijks bestuur vooraf ter bespreking voor aan het dagelijks bestuur.
2. De dijkgraaf, onderscheidenlijk het lid van het dagelijks bestuur maakt de excursies en evenementen die hij heeft aanvaard openbaar binnen één week nadat de excursie, onderscheidenlijk het evenement heeft plaatsgevonden. Daarbij wordt ook openbaar gemaakt wie deze kosten voor zijn rekening heeft genomen.
3. De informatie is via internet beschikbaar.
4. De informatie over buitenlandse reizen voor rekening van derden wordt binnen één week na terugkeer in Nederland opgenomen in het register, bedoeld in artikel 5.3, tweede lid.

Toelichting

Artikel 4.1
In de gedragscode is uitgangspunt dat geschenken, faciliteiten en diensten niet worden geaccepteerd als hiermee de onafhankelijke positie van de bestuurder kan worden beïnvloed. Dat is in ieder geval aan de orde in onderhandelingssituaties. Is daarvan geen sprake dan kunnen om praktische redenen incidentele kleine geschenken (met een geschatte waarde van € 50 of minder) door de bestuurder worden aanvaard, maar nooit op het huisadres. Duurdere geschenken worden niet aanvaard. Zij worden teruggestuurd of eigendom van Delfland dat zorgt voor een passende bestemming van het geschenk. In een openbaar register worden opgenomen welke geschenken van meer dan € 50 Delfland heeft aanvaard en welke bestemming daaraan is gegeven.

Artikel 4.2
Dit geldt ook als het gaat om werkbezoeken.

Artikel 4.3
Het gaat hier om excursies en evenementen die betrokkene als dijkgraaf, onderscheidelijk als lid van het dagelijks bestuur aanvaardt. Excursies en evenementen in de hoedanigheid van lid van een politieke partij vallen hier dus niet onder.

Bij de artikelen 4.2 en 4.3. dienen eveneens als afwegingskader de motieven van de uitnodigende partij beoordeeld te worden. Het kan en mag er niet om gaan de onafhankelijke positie van de bestuurders te beïnvloeden.

Paragraaf 5 Gebruik van voorzieningen van Delfland

(Wettelijk) kader

Geen andere inkomsten:
Een bestuurder geniet geen andere vergoedingen ten laste van Delfland dan die bij of krachtens wet toegestaan zijn (artikelen 44 en 48 Waterschapswet).

Procedure van declaratie :
In tegenstelling tot leden van andere besturen (gemeenten en provincies) bestaan er voor leden van het dagelijks bestuur van waterschappen geen vooschriften over de wijze van declaratie (inclusief het overleggen van bewijsstukken) van vooruit betaalde (zakelijke) kosten en over rechtstreekse facturering van (zakelijke) kosten.

Buitenlandse dienstreis :
Als een lid van het dagelijks bestuur in het belang van Delfland een reis buiten Nederland maakt, worden de in redelijkheid gemaakte noodzakelijke reis- en verblijfkosten vergoed. Voor een reis in het belang van Delfland buiten Nederland, niet zijnde een reis naar een Europese instelling, is vooraf toestemming van het dagelijks bestuur vereist.
Het algemeen bestuur kan aan deze toestemming voorwaarden verbinden.

Artikel 5.1
1. Het bestuursorgaan richt de financiële en administratieve organisatie zodanig in dat er een getrouw beeld mogelijk is van de juistheid en rechtmatigheid van de uitgaven en hanteren heldere procedures over de wijze waarop functionele uitgaven rechtstreeks in rekening worden gebracht of kunnen worden gedeclareerd bij Delfland.
2. De dijkgraaf respectievelijk het lid van het dagelijks bestuur verantwoordt zich over zijn gebruik van de voorzieningen volgens de in het kader van het eerste lid vastgestelde regels en procedures.

Artikel 5.2
1. De dijkgraaf respectievelijk het lid van het dagelijks bestuur meldt het voornemen tot een buitenlandse dienstreis of een uitnodiging daartoe aan het dagelijks bestuur. Hij verschaft daarbij informatie over het doel en de duur van de reis, de bijbehorende beleidsoverwegingen, de samenstelling van het gezelschap dat meereist, de geraamde kosten en de wijze waarop van de reis verslag wordt gedaan.
2. De dijkgraaf, onderscheidenlijk het lid van het dagelijks bestuur meldt daarbij tevens als hij voornemens is om de buitenlandse reis voor privédoeleinden te verlengen. De extra kosten van de verlenging komen daarbij volledig voor eigen rekening.
3. Het dagelijks bestuur betrekt alle aspecten in de besluitvorming en informeert het algemeen bestuur zo spoedig mogelijk over het genomen besluit.

Artikel 5.3
1. De dijkgraaf respectievelijk het lid van het dagelijks bestuur legt verantwoording af over afgelegde buitenlandse dienstreizen. Hij maakt in ieder geval openbaar wat het doel, de bestemming en de duur van de buitenlandse dienstreis is geweest en wat daarvan de kosten waren voor Delfland.

2. De secretaris-directeur legt hiervoor een register aan en beheert dit register. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.

Artikel 5.4
Voor de toepassing van de artikelen 5.2 en 5.3 wordt onder buitenlandse dienstreis niet verstaan een dienstreis naar een Europese instelling of een dienstreis naar een buurwaterschap in het buitenland.

Artikel 5.5
De dijkgraaf respectievelijk een lid van het dagelijks bestuur declareert geen kosten die reeds op andere wijze worden vergoed.

Artikel 5.6
Gebruik van voorzieningen en eigendommen van Delfland ten eigen bate of ten bate van derden is niet toegestaan, tenzij hier andere afspraken over gemaakt zijn.

Toelichting

Artikel 5.1
Aan bestuurders worden rechtspositionele voorzieningen, vergoedingen en andere verstrekkingen geboden die een goed functioneren van de bestuurders mogelijk maken.
Wat betreft de uitwerking van de principes van dit stelsel zou kunnen worden aangesloten bij de werkwijze in het Voorzieningenbesluit dat geldt voor ministers en staatssecretarissen:
a) in beginsel worden voorzieningen en verstrekkingen in bruikleen ter beschikking gesteld;
b) indien een voorziening of verstrekking niet in bruikleen ter beschikking kan worden gesteld, wordt de factuur direct ten laste van de begroting van het bestuursorgaan betaald;
c) het vergoeden van voorzieningen en verstrekkingen achteraf door het indienen van declaraties, wordt tot een minimum beperkt;
d) voorzieningen, verstrekkingen en declaraties worden maandelijks openbaar gemaakt op internet.

Uitgangspunt is hier dat zo weinig mogelijk uitgaven door de bestuurder zelf worden gedaan via zijn of haar privérekening. Geldstromen tussen de rekening van het bestuursorgaan en de persoonlijke rekening van de bestuurder maken een zwaardere controle op de uitgaven noodzakelijk.

De bestuurder zal zich uiteraard nauwgezet moeten houden aan de regels en procedures die er met het oog hierop voor hem/haar gelden.

Artikelen 5.2 en 5.3
Uitgangspunten zijn hier eigen verantwoordelijkheid, transparantie en bereidheid om verantwoording af te leggen. De beoordeling van de noodzaak van de buitenlandse dienstreis ligt uiteindelijk bij het dagelijks bestuur.

Ingevolge artikel 5.4 gelden de bepalingen van de artikelen 5.2 en 5.3 niet voor de meer reguliere (buitenlandse) dienstreizen naar een Europese instelling of een dienstreis naar een buurwaterschap in het buitenland. Voor dergelijke (buitenlandse) reizen vormen deze bepalingen wel een belangrijk richtsnoer.

Buitenlandse reizen die worden gemaakt ten behoeve van de politieke partij zijn geen 'dienstreizen' en vallen dus niet onder de artikelen 5.2 en 5.3 en komen niet ten laste van Delfland.

Artikel 5.6
Stelregel is dat privé gebruik van voorzieningen van Delfland niet is toegestaan. Wel hebben organisaties mogelijk een specifieke regeling die privégebruik van bedrijfsmiddelen reguleert, zoals privégebruik van een mobiele telefoon.

Paragraaf 6 Uitvoering gedragscode

Artikel 6.1
Het algemeen bestuur bevordert de eenduidige interpretatie van de gedragscode. Ingeval van leemtes en onduidelijkheden in de gedragscode voorzien zij daarin.

Artikel 6.2
1. Op voorstel van de dijkgraaf maakt het algemeen bestuur in ieder geval afspraken over:
   a) de periodieke bespreking van het onderwerp integriteit in het algemeen en van de gedragscode in het bijzonder;
   b) de aanwijzing van contactpersonen of aanspreekpunten integriteit;
   c) de processtappen die worden gevolgd ingeval van een vermoeden van een integriteitsschending van een politieke ambtsdrager van Delfland.
2. De afspraken, bedoeld in het eerste lid, maken deel uit van deze gedragscode.

Toelichting

Artikel 6.1
Het algemeen bestuur is het hoogste bestuursorgaan en als zodanig verantwoordelijk voor de inhoud van de gedragscode, voor een eenduidige interpretatie daarvan en voor wijziging - aanvulling daarvan bij onduidelijkheden of leemtes.

Artikel 6.2
De Waterschapswet verplicht het algemeen bestuur om voor zichzelf en voor de bestuurders een gedragscode vast te stellen.

Aanvullend op de wettelijke regels die gelden voor politieke ambtsdragers, bevat de gedragscode een aantal materiële normen waaraan de politieke ambtsdragers zich committeren.
De dijkgraaf krijgt de wettelijke taak om de bestuurlijke integriteit van zijn waterschap te bevorderen. Hiermee is de verantwoordelijkheid voor de portefeuille 'integriteit' duidelijk belegd. De wettelijke bepalingen bieden de ruimte om naar gelang de situatie handelend op te treden, waarbij niet alleen gedacht moet worden aan het optreden bij incidenten.

Belangrijk onderdeel is ook de preventie: ervoor te zorgen dat integriteit en integriteitsbewustzijn in de bestuurlijke gremia een plek krijgen en daarbij afspraken te maken over een regelmatige bespreking van het thema integriteit, zowel met de volksvertegenwoordiging als binnen het bestuur. De dijkgraaf hoeft hier niet alleen voor te staan. Een daartoe aangewezen contactpersoon of vertrouwenspersoon (bijvoorbeeld de secretaris-directeur) kan hier in relatie tot het algemeen bestuur eveneens een belangrijke rol in spelen.
Goed denkbaar is ook dat het algemeen bestuur met de dijkgraaf nadere afspraken maakt over de werkwijze die wordt gevolgd ingeval zich een incident of een vermoeden van een integriteitsschending voordoet. Dat geeft houvast en rust op het moment dat er gehandeld dient te worden.
Al deze processuele en procedurele afspraken kunnen onderdeel uitmaken van de gedragscode. De onderwerpen, genoemd in artikel 6.2, eerste lid, zijn niet uitputtend.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 18 februari 2016

De Verenigde Vergadering voornoemd,

de Secretaris, de Voorzitter,

mr.drs. P.I.M. van den Wijngaart. mr. M.A.P. van Haersma Buma.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Nederlandse code voor goed openbaar bestuur

Beginselen van deugdelijk overheidsbestuur

Nederlandse code voor goed openbaar bestuur

Beginselen van deugdelijk overheidsbestuur

Uitgave
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Directie Openbaar Bestuur en Democratie
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.minbzk.nl

Productiebegeleiding en dtp
Directie Communicatie en Informatie/Grafische en Multimediale Diensten

Foto's pagina 29, 37 en 43
Voog beeld en tekst

Druk
Koninklijke Broese en Peereboom, Breda

Aan deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend. Vermenigvuldigen van informatie uit deze publicatie is toegestaan, mits deze uitgave als bron wordt vermeld.

Juni 2009
20522/1722-GMD32

Woord vooraf van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Beginselen van de democratische rechtsstaat vormen in Nederland het kader van ons functioneren. Burgers en overheid moeten er samen invulling aan geven. De overheid kan dit niet zonder de burgers; de burgers kunnen dit niet zonder de overheid. In die wederkerigheid is een juiste balans nodig van rechten en plichten van de burger enerzijds, en van de overheid anderzijds.

De rechten en plichten van burgers liggen vast in formele wetten en regels. Daarnaast doet het Handvest verantwoordelijk burgerschap een informeel, moreel beroep op burgers om actief en verantwoordelijk in de maatschappij te staan.

Er zijn ook veel formele wetten en regels die het functioneren van het openbaar bestuur vastleggen. Deze wetten en regels nodigen – juist door hun formele karakter – niet per se uit tot zelfreflectie. Daardoor zouden we bijna uit het oog verliezen waarom we al die wetten en regels hebben: om te voorzien in maatschappelijke behoeften binnen het kader van de democratische rechtsstaat.

In deze code voor goed openbaar bestuur is te vinden wat de basale beginselen van goed openbaar bestuur zijn in onze democratische rechtsstaat. Het is een informeel instrument dat een beroep doet op de eigen verantwoordelijkheid van besturen om een gewetensvolle invulling te geven aan hun taken en verantwoordelijkheden in het openbaar bestuur. Het nodigt uit tot zelfreflectie en vertaling naar de dagelijkse praktijk.

Speciale aandacht vraag ik daarbij voor integriteit. We kunnen nog zoveel vastleggen in formele wetten en regels en informele codes; uiteindelijk is de individuele en collectieve integriteit van bestuurders essentieel. Net als de individuele en collectieve integriteit van hen die de bestuurders controleren. Helaas zijn er ook in het openbaar bestuur af en toe voorbeelden van gebrek aan integriteit en de negatieve gevolgen daarvan.

Juist de mensen die individuele en collectieve taken en verantwoordelijkheden vervullen in het openbaar bestuur, die ons aller belang dienen; juist zíj moeten het goede voorbeeld geven. Zó verdienen we het vertrouwen van de burger in de overheid. Zó stimuleren we actief en verantwoordelijk burgerschap. Zó kunnen overheid en burgers samen invulling geven aan het functioneren van onze democratische rechtsstaat.

DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES,

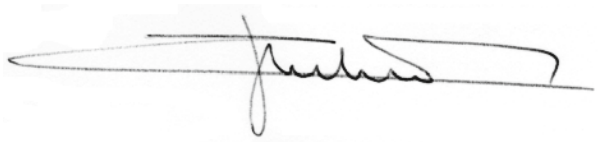

Mevrouw dr. G. ter Horst

Woord vooraf van de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

De afgelopen jaren is veel werk verzet om de kwaliteit van het openbaar bestuur te verbeteren. Iedere overheidsorganisatie heeft daarin zijn eigen verantwoordelijkheid maar zij zullen door de burgers in hun gezamenlijkheid beoordeeld worden. De waardering van de dienstverlening door de burgers is dan ook afhankelijk van de samenwerking van overheden.

Voor u ligt de Nederlandse code voor goed openbaar bestuur. In de code staan de uitgangspunten voor het professioneel functioneren van de besturen van gemeenten, waterschappen, provincies en het rijk.
Deze overheden zijn al goed bezig. Uit een eerste meting van de tevredenheid van burgers met de dienstverlening door de overheid, uitgevoerd in 2008, bleek dat burgers redelijk tevreden zijn over de dienstverlening van individuele organisaties.
De dienstverlening door de overheid als geheel evenwel wordt minder positief beoordeeld. De Nationale ombudsman komt met ongeveer gelijke conclusies over samenwerking in ketens van overheidsorganisaties in zijn jaarverslag over 2008.

Dat betekent dus dat we onszelf voortdurend kritisch moeten beschouwen en inzien dat het altijd beter kan en dat, om goede dienstverlening aan burgers te kunnen leveren, de professionele onderlinge samenwerking nodig is van alle overheidsorganisaties.

Terecht is 'behoorlijk contact met burgers' een van de uitgangspunten in deze code. Goede dienstverlening begint inderdaad met hoffelijk en dienstbaar gedrag naar de burger toe.
Een verdere uitwerking van dit beginsel zou de toepassing van de BurgerServiceCode kunnen zijn. Belangrijke elementen hieruit die bijdragen aan een behoorlijk contact tussen overheid en burger zijn: de vrije keuze voor het kanaal waarlangs burgers de overheid benaderen: telefoon, internet en balie, het principe van eenmalige gegevensverstrekking en actieve betrokkenheid en participatie van burgers.

Er zijn daarnaast nog andere instrumenten denkbaar waarmee de beginselen van goed bestuur in praktijk worden gebracht in elke organisatie in het openbaar bestuur. Te denken valt aan het gebruik van de internetspiegel en benchmarks voor het zelfreinigend en lerend vermogen van organisaties. Uiteraard denk ik dan ook aan het verminderen van regeldruk voor burgers.

Ik nodig besturen van organisaties in het openbaar bestuur uit om in de geest van de code te handelen en daarbij ook gebruik te van bestaande instrumenten en initiatieven. De burger heeft immers recht op een professionele en dienstvaardige overheid.

DE STAATSSECRETARIS VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES,

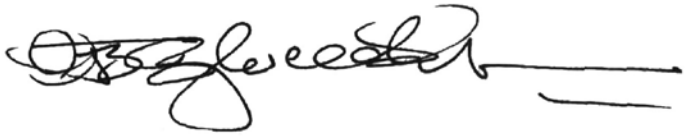

drs. A.Th.B. Bijleveld-Schouten

Inleiding

Goed openbaar bestuur is essentieel voor het functioneren van onze democratische rechtsstaat. Zonder goed openbaar bestuur kan er geen gezonde wisselwerking plaatsvinden tussen overheid en samenleving en kan de overheid niet in maatschappelijke behoeften voorzien.

In deze code is te vinden wat goed openbaar bestuur betekent voor besturen van individuele organisaties in het openbaar bestuur in Nederland, zowel op centraal als decentraal niveau.

Goed openbaar bestuur is zelfs in een welvarend en ontwikkeld land als Nederland geen vanzelfsprekendheid. Ook het feit dat politieke en maatschappelijke belangen democratisch gelegitimeerd worden afgewogen, biedt wat dit betreft geen absolute waarborg. Deze code drukt besturen van organisaties in het openbaar bestuur op het hart beginselen van goed bestuur in de dagelijkse praktijk levend te maken en levend te houden, en biedt een referentiekader voor anderen om hen hierop aan te spreken.

De code bevat geen juridisch afdwingbare normen. Er is al veel wet- en regelgeving die het optreden van de overheid reguleert, waaronder de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. De waarden die aan deze wet- en regelgeving ten grondslag liggen worden in de code expliciet gemaakt. Het zijn de gezamenlijke waarden op basis waarvan het openbaar bestuur functioneert. De code nodigt uit tot vertaling van deze waarden naar de eigen situatie en tot het nemen van actie: het actief uitdragen binnen en buiten de organisatie, een voorbeeld willen zijn en aanspreekbaar willen zijn op goed bestuur. Hiertoe kan worden aangesloten bij bestaande initiatieven.

De beginselen moeten in elkaars verband worden gezien. In de praktijk zullen beginselen soms tegen elkaar afgewogen moeten worden. Zo hoeft bijvoorbeeld een legitieme beslissing niet altijd de meest doelmatige beslissing te zijn. Belangrijk is dat besturen hun afwegingen bewust maken en daarover open zijn. Het publieke belang staat daarbij altijd voorop: het openbaar bestuur is er vóór en namens burgers.

Goed openbaar bestuur vergt onderhoud en continue aandacht. De code ‘leeft’ als besturen hem gewetensvol toepassen en daarvan regelmatig publiekelijk verslag doen.

Den Haag, januari 2009

Beginselen

1. Openheid en integriteit
Het bestuur is open en integer en maakt duidelijk wat het daaronder verstaat. Het bestuur geeft in zijn gedrag het goede voorbeeld, zowel binnen de organisatie als daarbuiten.

2. Participatie
Het bestuur weet wat er leeft in de maatschappij en laat zien wat het daarmee doet.

3. Behoorlijke contacten met burgers
Het bestuur zorgt ervoor dat hijzelf en de organisatie zich behoorlijk gedragen in contacten met burgers.

4. Doelgerichtheid en doelmatigheid
Het bestuur maakt de doelen van de organisatie bekend en neemt de beslissingen en maatregelen die nodig zijn om de gestelde doelen te behalen.

5. Legitimiteit
Het bestuur neemt de beslissingen en maatregelen die het mag nemen en die in overeenstemming zijn met geldende wet- en regelgeving. De beslissingen zijn te rechtvaardigen.

6. Lerend en zelfreinigend vermogen
Het bestuur verbetert zijn prestaties en die van de organisatie, en richt de organisatie hier op in.

7. Verantwoording
Het bestuur is bereid zich regelmatig en ruimhartig jegens de omgeving te verantwoorden.

Toelichting bij de beginselen

1. Openheid en integriteit

Beginsel: Het bestuur is open en integer en maakt duidelijk wat het daaronder verstaat. Het bestuur geeft in zijn gedrag het goede voorbeeld, zowel binnen de organisatie als daarbuiten.

Toelichting: Het bestuur – ook en vooral de individuele leden daarvan – geeft het goede voorbeeld en maakt medewerkers bewust van integriteit. Alleen op die manier kunnen de organisatie en de mensen die voor de organisatie werken geloofwaardig zijn.
Openheid betekent in ieder geval dat het bestuur open is over procedures en besluiten. Ook maakt het bestuur relevante informatie toegankelijk. Openheid vraagt om een ontvankelijke houding; dat wil zeggen dat het bestuur ontvankelijk is voor signalen uit de omgeving en dat het laat zien wat het met die signalen doet. Die ontvankelijke houding is ook nodig als het gaat om signalen uit de eigen organisatie. Het bestuur schept een veilig klimaat in de organisatie waarin die signalen kunnen worden afgegeven en geeft ook overigens invulling aan goed werkgeverschap.
Het is vanzelfsprekend dat het bestuur wet- en regelgeving naleeft, juist als (mede-)wetgever. Integriteit betekent ook gewetensvol handelen. Wat dat voor de specifieke organisatie betekent, maakt het bestuur duidelijk in een integriteitbeleid.

2. Participatie

Beginsel: Het bestuur weet wat er leeft in de maatschappij en laat zien wat het daarmee doet.

Toelichting: Participatie betekent het betrekken van burgers en belangrijke partijen uit de omgeving bij het vormen of bijstellen van beleid. Participatie vraagt van het bestuur interactief te zijn met zijn omgeving, daadwerkelijk te luisteren naar vragen en ideeën van betrokkenen over een concreet onderwerp en zich tegenover hen te verantwoorden wat het daarmee heeft gedaan.

3. Behoorlijke contacten met burgers

Beginsel: Het bestuur zorgt ervoor dat hijzelf en de organisatie zich behoorlijk gedragen in contacten met burgers.

Toelichting: Een overheidsorganisatie kan verschillende rollen hebben. Soms treedt een overheidsorganisatie op als handhaver, soms als partner, soms als dienstverlener. In elke rol staat behoorlijk contact met burgers voorop. Het bestuur geeft daarbij zelf het goede voorbeeld.
In de rol van de organisatie als dienstverlener zorgt het bestuur voor een goede kwaliteit van dienstverlening. Het bestuur maakt duidelijk wat de burger mag verwachten.

4. Doelgerichtheid en doelmatigheid

Beginsel: Het bestuur maakt de doelen van de organisatie bekend en neemt de beslissingen en maatregelen die nodig zijn om de gestelde doelen te behalen.

Toelichting: De burger mag erop vertrouwen dat zijn belastinggeld goed wordt besteed ten behoeve van het bereiken van de doelen. Het bestuur zorgt voor het behalen – en waar nodig bijstellen – van de gestelde doelen. Het bestuur neemt de verantwoordelijkheden die het heeft en werkt doelgericht samen met andere (overheids-)organisaties.
Het besturen gebeurt doelgericht. Dat wil zeggen dat het bestuur zorgt voor afstemming van de doelen met partijen in en om de organisatie en de doelen vertaalt in uitvoerbaar en handhaafbaar beleid. Het bestuur

maakt duidelijk wie bestuurlijk verantwoordelijk is voor welke doelen. Het bestuur richt de organisatie effectief in op het bereiken van de doelen en is daarop aanspreekbaar.

5. Legitimiteit

Beginsel: Het bestuur neemt de beslissingen en maatregelen die het mag nemen en die in overeenstemming zijn met geldende wet- en regelgeving. De beslissingen zijn te rechtvaardigen.

Toelichting: Het bestuur neemt beslissingen en maatregelen die in overeenstemming zijn met geldende wet- en regelgeving en waartoe het bestuur bevoegd is. Het bestuur zorgt ook voor rechtmatige inning, beheer en besteding van de middelen.
Elke beslissing vraagt haar eigen afweging. De beslissingen en maatregelen zijn inhoudelijk en procedureel te rechtvaardigen. Dit dient ter legitimiteit van het gevoerde beleid, ook voor degenen die het ermee oneens zijn.

6. Lerend en zelfreinigend vermogen

Beginsel: Het bestuur verbetert zijn prestaties en die van de organisatie, en richt de organisatie hier op in.

Toelichting: Het bestuur verbetert zijn prestaties door te leren van eventuele fouten en andere ervaringen. Het bestuur laat zich controleren op zijn functioneren en is daar op aanspreekbaar. Zo ontstaat de nodige 'hygiëne' in de organisatie.
Het bestuur schept een klimaat waarin de organisatie leert van eventuele fouten en andere ervaringen, zoals ervaringen van andere (overheids-)organisaties. Ontvankelijkheid voor signalen uit de omgeving draagt bij aan het zelfreinigend en lerend vermogen.

7. Verantwoording

Beginsel: Het bestuur is bereid zich regelmatig en ruimhartig jegens de omgeving te verantwoorden.

Toelichting: Het afleggen van verantwoording door besturen is essentieel voor het functioneren van de democratische rechtsstaat. Het dragen van verantwoordelijkheden vraagt om het afleggen van verantwoording. Om de (democratische) controle mogelijk te maken heeft het bestuur de bereidheid ruimhartig verantwoording af te leggen hoe het zijn verantwoordelijkheden draagt en invult.

Advies bij de

Nederlandse code voor goed openbaar bestuur

Den Haag, januari 2009

1. Aanleiding 17
1.1 Publiek belang dienen vraagt kritische (zelf-)reflectie 17
1.2 Nationale ombudsman constateert problemen 17
1.3 Goed besturen in een veranderende maatschappij 18
1.4 Kortom 19

2. Leeswijzer 20

3. Waarom deze code? 21
3.1 Vertrouwen 21
3.2 Zelfbewustzijn 21
3.3 Professionaliteit 21
3.4 Transparantie 22
3.5 Toegevoegde waarde 22

4. Wat voor soort document is de code? 23
4.1 Status 23
4.2 Karakter 23
4.3 Formulering 23
4.4 Opbouw 23

5. Voor wie is de code bedoeld? 24

6. Hoe gaat de code werken? 25
6.1 Implementatie 25
6.2 Implementatieplan 25
6.3 Monitoring 27
6.4 Geen nieuwe controle- en handhavingsmechanismen 27
6.5 Randvoorwaarden 28

7. Hoe verhoudt de code zich tot bestaande regels en instrumenten? 30
7.1 Verhouding tot bestaande wet- en regelgeving 30
7.2 Verhouding tot behoorlijkheidsvereisten Nationale ombudsman 30
7.3 Verhouding tot governancecodes 30
7.4 Verhouding tot andere codes 30
7.5 Verhouding tot government governance 31

Bronnen 32
Websites 32

Bijlage 1 – Verantwoording werkgroep 33
Samenstelling werkgroep 33
Opdracht 33
Uitvoering opdracht 33

Bijlage 2 – Verantwoording consultatietraject 35
Onderdelen van het traject 35
Verkregen reacties op hoofdlijnen 35

Bijlage 3 – Verwerking verkregen reacties 39

1 Aanleiding

Laten we eerlijk zijn: in Nederland is in internationaal vergelijkend perspectief sprake van goed openbaar bestuur (Wereldbank 2007). In 2006 vond de meerderheid van de Nederlandse bevolking dat de overheid goed functioneert (SCP 2007). Zowel met wet- en regelgeving als door middel van beleid werken organisaties in het openbaar bestuur al jaren aan onder meer de eigen integriteit, wijze van dienstverlening, betrokkenheid van burgers en het afleggen van verantwoording.

Toch is er aanleiding om goed openbaar bestuur op de agenda én levend te houden.

1.1 Publiek belang dienen vraagt kritische (zelf-)reflectie

Het vervullen van een verantwoordelijke taak in het openbaar bestuur is niet hetzelfde als het vervullen van een taak in de private sector. Het dienen van het publieke belang met de monopolies op belasting, geweld en regelgeving in de hand, vraagt een sterk verantwoordelijkheidsgevoel en een gewetensvolle invulling van de taken en verantwoordelijkheden. Een gewetensvolle invulling betekent dat besturen van organisaties in het openbaar bestuur zich niet alleen houden aan wet- en regelgeving, maar ook intrinsiek gemotiveerd zijn om altijd ten dienste van het publieke belang te functioneren en dat in hun functioneren laten zien.

Gelukkig zijn er veel mensen met een (politiek-)bestuurlijke functie in het openbaar bestuur die hun verantwoordelijkheden gewetensvol dragen en nemen. Verschillende bestuurders en leidinggevenden hebben in ronde tafelgesprekken over de code aangegeven te vinden dat zij zich al houden aan waarden van goed bestuur.[1] Maar het blijft mensenwerk. Helaas zijn er ook voorbeelden van minder gewetensvol handelen. Hierover praten binnen het openbaar bestuur of op organisatieniveau blijkt in de praktijk lastig – bijvoorbeeld vanwege politieke of electorale belangen of omdat de in de organisatie heersende cultuur niet zelfreinigend, veilig of ontvankelijk is.

De effecten van het ontbreken van goed bestuur worden door burgers gemerkt. Uit onderzoek onder burgers naar de code komen reacties naar voren als “ik vind het te mooi om waar te zijn” en worden voorbeelden gegeven waarin volgens hen géén sprake is van goed bestuur. Zo wordt het voorbeeld gegegeven van iemand die aan zijn huis wil aanbouwen, daarvoor een vergunning aanvraagt, welke aanvraag wordt afgewezen, terwijl andere mensen in de buurt die hebben aangebouwd zónder toestemming te vragen, niet worden gecontroleerd of gehandhaafd. Ook hebben burgers soms de indruk dat bekenden van politici worden voorgetrokken, maar zij kunnen hier niet de vinger op leggen. Dit blijkt niet alleen uit de reacties van burgers tijdens het consultatietraject van de code, maar ook uit zogenaamde ‘burgerbrieven’ (brieven van bezorgde mensen) aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Ook (of juist) als bestuurders en leidinggevenden een code niet nodig vinden, omdat zij stellen al aan de waarden te voldoen, is het belangrijk scherp te blijven op het eigen functioneren. Omdat het dienen van het publieke belang een dusdanige verantwoordelijkheid is, dat het continue kritische (zelf-)reflectie vraagt.

1.2 Nationale ombudsman constateert problemen

Ondanks veel en goede inspanningen van de overheid komen mensen nog problemen tegen in contact met de overheid. Volgens onderzoek van de Nationale ombudsman zijn de meest voorkomende problemen bij de uitvoering van taken door de overheid:

- behandelingsduur;
- informatieverstrekking;
- in acht nemen van algemeen verbindende voorschriften;
- belangenafweging/redelijkheid;

1 *Overheersend signaal tijdens ronde tafelgesprekken met bestuurders en leidinggevenden uit het openbaar bestuur in het kader van het consultatietraject, zie bijlage 2.*

- vereiste van administratieve nauwkeurigheid;
- bejegening.

De ombudsman constateert dat de behandelingsduur, informatieverstrekking en administratieve onnauwkeurigheid problemen zijn die samenhangen met 'het massale verwerkingsproces dat grotere, bureaucratische organisaties dikwijls typeert'. Het niet in acht nemen van algemeen verbindende voorschriften, belangenafweging/redelijkheid en bejegening zijn problemen die betrekking hebben op de verhouding tussen de overheid en mensen in specifieke, individuele gevallen.

Ook het werk van de overheid is mensenwerk. Maar uitgangspunt is dat de overheid, die wetgevende en regelgevende macht heeft, zich zélf houdt aan de regels. En dat een overheid die van de mensen correct gedrag vraagt (bijvoorbeeld met een handvest voor verantwoordelijk burgerschap) zélf het goede voorbeeld geeft.

1.3 Goed besturen in een veranderende maatschappij

Het dienen van het publieke belang vraagt om goed bestuur. Dat is geen nieuwe notie. Al in de 14e eeuw maakte Ambrogio Lorenzetti in Siena de inmiddels beroemde fresco's met een symbolische uitbeelding van het goede en het slechte bewind. Deze fresco's in de vredeszaal in het Palazzo Pubblico herinnerden de bestuurders aan de toen heersende deugden van goed bestuur: vrede, kracht, bezonnenheid, grootmoedigheid, matigheid en rechtvaardigheid. De beginselen van goed bestuur zijn fundamenteel en lijken daardoor wellicht tijdloos. Maar het in praktijk brengen van goed bestuur vraagt in ieder tijdvak specifieke invulling. De Nederlandse maatschappij is aan diverse veranderingen tegelijk onderhevig. Het vervullen van een bestuurlijke functie ten behoeve van het publieke belang vraagt bewustzijn van die veranderingen in de maatschappij. Het vraagt een open, lerende en dus actieve houding van besturen om de beginselen van goed bestuur in de huidige context en met oog op de toekomst zo goed mogelijk in praktijk te brengen.

Hoe ziet die veranderende maatschappij er uit?

Veel mensen zijn individualistischer en mondiger geworden. Ook zijn de mensen in Nederland onderling diverser geworden qua culturele achtergrond. 40% van de Nederlanders vindt dat er te veel mensen met een andere nationaliteit in Nederland wonen (SCP 2007). Dat is een minderheid, maar wel een grote. Etnische distantie is er niet alleen tussen autochtonen en de verschillende allochtone groepen, maar ook tussen allochtone groepen onderling. Zoals de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid heeft gesteld: een moderne samenleving staat voor de opgave de grote mate van pluriformiteit te laten samengaan met voldoende eenheid en gemeenschappelijkheid (WRR 2003).

Ook het politieke speelveld is de laatste tijd aan verandering onderhevig. Nieuwe politieke partijen verschijnen op het toneel van volksvertegenwoordiging en bestuur. Zij nemen hun eigen mores mee als het gaat om gedrag en taalgebruik. Ongeacht de discussie hierover (sommigen vinden scherp taalgebruik onwenselijk, anderen zien het juist als onderdeel van verlevendiging van het politieke debat); vóórop staat dat de waarden van goed openbaar bestuur door alle partijen gedeeld moeten worden. Politieke partijen kunnen ervoor zorgen dat de (kandidaat-) volksvertegenwoordigers en bestuurders de waarden van goed bestuur kennen en uitdragen.

Tegelijkertijd verandert de relatie tussen mensen en de door hen gekozen volksvertegenwoordigers. In deze geïndividualiseerde, mondige en diverse maatschappij is het steeds onduidelijker wat de verbinding is tussen mensen en de volksvertegenwoordigers waarop zij hebben gestemd. De ombudsman staat meer op het netvlies dan de (lokale) volksvertegenwoordigers.[2] Dat betekent dat besturen niet alléén moeten luisteren naar volksvertegenwoordigingen, maar ook open moeten staan voor signalen van mensen zelf. De noodzaak meer direct te luisteren naar signalen uit de samenleving moet zich vertalen naar de ambtenaren. Hoewel ambtenaren zelf ook als mensen zich verhouden tot andere mensen in de maatschappij en tot (overheids-) instellingen, is (echt) luisteren naar signalen uit de maatschappij bij de voorbereiding en uitvoering van beleid nog niet vanzelfsprekend.[3]

Ten slotte staan ook de ontwikkelingen op het terrein van de media niet stil. In een democratische rechtsstaat vormen de traditionele media (krant, radio, TV) de belangrijke schakel tussen mensen en politiek. De media hebben een signaleringsfunctie zowel voor mensen over wat er gebeurt en leeft in de politiek, als voor de politiek over wat er gebeurt en leeft bij mensen. Dankzij de ontwikkeling van informatie- en communicatietechnologie vindt in toenemende mate informatie-uitwisseling plaats zonder tussenkomst van de traditionele media. Denk aan blogs. Organisaties in het openbaar bestuur en mensen hebben de mogelijkheid zelf te kiezen welke informatie hoe aan te bieden c.q. tot zich te nemen. Bij een veranderende rol van de onafhankelijke media dienen organisaties in het openbaar bestuur zich af te vragen hoe de signaleringsfunctie wordt ingevuld. Dat is immers de basis waarop de overheid beslissingen neemt voor de maatschappij en waarop de mensen een beeld van de overheid vormen.

1.4 Kortom

Organisaties in het openbaar bestuur hebben een grote verantwoordelijkheid: het dienen van het publieke belang. Het dragen van (politiek-) bestuurlijke verantwoordelijkheid in het openbaar bestuur vraagt om kritische (zelf-) reflectie. Om bestaande problemen op te lossen die mensen tegenkomen in contact met de overheid. En om te voorzien in maatschappelijke behoeften in een veranderende maatschappij. Goed bestuur lijkt vanzelfsprekend en tijdloos, maar dient continu levend te worden gehouden.

2 *Burgeronderzoek consultatietraject code voor goed openbaar bestuur, d.d. 6 en 11 november 2008, zie bijlage 2.*

3 *Zie bijvoorbeeld het onderzoek van de Burgerlijke Raad voor het Regeringsbeleid naar de reacties van ambtenaren op burgerinitiatieven http://www.burger-raad.nl/burger*

2 Leeswijzer

Dit advies is het begeleidende document bij de Nederlandse code voor goed openbaar bestuur. Het geeft de mening van de werkgroep weer.[4] Het advies is primair gericht aan de minister en staatssecretaris van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Waar de werkgroep concrete aanbevelingen doet aan de bewindslieden is dit in de tekst expliciet gemarkeerd als aanbeveling. Daarnaast is het advies een verantwoordingsdocument aan alle partijen die betrokken zijn geweest bij de totstandkoming van de code en dit advies. Het document is verder publiekelijk toegankelijk via de website van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

In dit document leest u eerst wat het doel is van de code en voor wie de code bedoeld is. Daarna volgt een toelichting op de manier waarop de code in de praktijk gaat werken. Daarbij is er onder meer aandacht voor de vragen hoe de code geïmplementeerd kan worden en welke randvoorwaarden de werkgroep signaleert. Ten slotte geeft de werkgroep een toelichting op het document zelf: welk karakter heeft het, welke status heeft het en hoe verhoudt de code zich tot bestaande regels en instrumenten. In de bijlagen verantwoordt de werkgroep zich over de uitvoering van de opdracht, evenals over het consultatietraject dat belangrijke signalen heeft opgeleverd voor de totstandkoming van de code en dit advies.

4 *Zie bijlage 1 voor meer informatie over de werkgroep.*

3 Waarom deze code?

De werkgroep heeft bij haar opdracht (zie bijlage 1) geen inhoudelijke of contextuele randvoorwaarden meegekregen. De werkgroep heeft daarom zelf de doelen van de code geformuleerd.

Doel van de code:
- vergroten vertrouwen van burgers en instellingen in de overheid;
- vergroten zelfbewustzijn binnen en trots op de overheid;
- vergroten professionaliteit en 'esprit de coeur' binnen overheid;
- vergroten transparantie over kerntaken.

3.1 Vertrouwen

De werkgroep realiseert zich dat er geen één op één relatie is tussen de code en het vertrouwen van burgers en instellingen in de overheid. Dat vertrouwen wordt door vele factoren beïnvloed. De code kan wel één van de factoren zijn die het vertrouwen positief beïnvloeden.

Daarbij is de werkgroep zich bewust van mogelijke, onbedoelde effecten die de introductie van de code kan hebben. Uit het consultatietraject is gebleken dat de code een gevoel op kan roepen dat er kennelijk iets mis is, waardoor de code nodig is. Ook kan de code – ten onrechte – de indruk wekken dat er eerder nog niet aan goed bestuur is gewerkt. Burgers geven bovendien aan niet actief geïnformeerd te hoeven worden over een code en aanverwante activiteiten van de overheid om aan goed bestuur te werken. Het is van belang dit in acht te nemen bij de introductie en implementatie van de code (zie hoofdstuk 6).

Er ís een manier waarop de code wél kan bijdragen aan het vertrouwen in de overheid. Burgers geven aan dat zij vooral het effect willen merken van de inspanningen die de overheid pleegt ten aanzien van haar eigen functioneren. Dus als de invoering van de code het functioneren van de overheid positief beïnvloedt, dán draagt de code bij aan vertrouwen in de overheid.

3.2 Zelfbewustzijn

Om het eigen functioneren waar nodig te verbeteren, is eerst zelfbewustzijn nodig. De code dient als aanleiding voor zelfreflectie en dialoog over het functioneren van besturen van organisaties in het openbaar bestuur. Door als besturen zelf lerend vermogen te tonen en actief eraan te werken een professionele overheid te zijn, veronderstelt de werkgroep dat dit een positief effect heeft op het zelfbewustzijn en de professionaliteit van de overheid.

3.3 Professionaliteit

De professionaliteit in het openbaar bestuur wordt niet alleen bepaald door besturen, maar ook door ambtenaren. De code is primair gericht aan besturen.[5] Mogelijk heeft de code ook een positief effect op de professionaliteit en trots van ambtenaren wanneer besturen actief met de beginselen van goed bestuur aan het werk zijn. Net zoals ethisch leiderschap een positief effect kan hebben op integriteit in een organisatie (Lasthuizen 2008). Er is een positief uitgangspunt: 84,3% van de ambtenaren vindt dat een code voor goed openbaar bestuur belangrijk is om te werken aan de kwaliteit en betrouwbaarheid van het openbaar bestuur. Een kleiner percentage, maar nog altijd een meerderheid (61,9%), is het eens met deze stelling: "Het zou mij als medewerker motiveren in mijn werk als het bestuur van mijn organisatie de code zou toepassen."[6]

5 *Voor een visie op een beroepscode voor ambtenaren zij verwezen naar het advies van de Raad voor het Overheidspersoneelsbeleid over beroepscodes (ROP 2008).*

6 *Blijkens uitkomsten Flitspanel®, november 2008, zie bijlage 2.*

3.4 Transparantie

Het vergroten van de transparantie over kerntaken ten slotte kan op twee manieren bereikt worden. Ten eerste doordat het beginsel openheid onderdeel uitmaakt van de code. Ten tweede omdat door bewustzijn over de beginselen van goed openbaar bestuur, tegelijkertijd meer op het netvlies staat wat de basismotivatie is voor besturen in het openbaar bestuur: het dienen van het publieke belang en het daarop aanspreekbaar zijn. Vanuit die basismotivatie kan ook steeds kritisch naar de taken worden gekeken: (hoe) dienen we hiermee het publieke belang?

In het consultatietraject is gebleken dat deze doelen breed worden gesteund. Tegelijkertijd is tijdens het consultatietraject regelmatig de vraag gesteld wat de toegevoegde waarde is van de code.

3.5 Toegevoegde waarde

De overheid vraagt van de mensen zich verantwoordelijk en respectvol te gedragen. Zo is er de campagne tegen agressie en geweld tegen mensen met een publieke taak.[7] Ook ontwikkelt het kabinet een handvest voor verantwoordelijk burgerschap.[8] Dergelijke initiatieven zijn alleen geloofwaardig wanneer de overheid zelf het goede voorbeeld geeft. In de Troonrede 2008 werden het handvest en de code voor goed openbaar bestuur dan ook in elkaars verlengde genoemd.[9] Ook los van deze wederkerigheid in de relatie tussen overheid en burger, moet de burger erop kunnen vertrouwen dat besturen in het openbaar bestuur de bijzondere verantwoordelijkheid die zij dragen, gewetensvol invullen. Daarom hebben besturen een instrument nodig dat de aanleiding vormt om te reflecteren op het eigen functioneren. Wet- en regelgeving vormen formele kaders die aangeven wat besturen moeten doen, maar nodigen niet uit tot zelfreflectie. De code is juist een informeel instrument dat helpt bij dit soort zelfreflectie; anders gezegd, ter vergroting van het bewustzijn van de eigen missie. Hij vraagt aandacht voor de waarden – de motivatie – die ten grondslag liggen aan het behartigen van het publieke belang. Dat deze waarden gezamenlijk door en voor het hele openbaar bestuur zijn geformuleerd heeft een belangrijke meerwaarde.

7 *www.veiligepublieketaak.nl*

8 *Beleidsprogramma 2007-2011, pijler 6.*

9 *www.regering.nl/Het_kabinet/Troonrede_2008*

4 Wat voor soort document is de code?

4.1 Status

De code is een vrijwillig te omarmen instrument. Wanneer het bestuur van een organisatie zich aan de code verbindt, is toepassing van de code niet vrijblijvend. Vanaf dat moment mogen immers de controlerende organen de besturen aanspreken op de wijze waarop besturen de code implementeren. De code is echter geen garantie voor goed bestuur. Besturen is mensenwerk. Maar de besturen die actief aan de slag gaan met de code laten zien waar zij voor staan en dat zij werken aan hun eigen functioneren.

De code heeft geen juridische status, het is een 'zacht' instrument. Het is niet uit te sluiten dat de code na verloop van tijd 'hard' wordt, bijvoorbeeld wanneer deze door de rechter gebruikt zou worden bij toetsing van het handelen van de overheid. Daarbij moet echter bedacht worden dat de code in de huidige vorm weinig concrete normen bevat en daarmee als toetsingsinstrument niet direct voor de hand ligt.

4.2 Karakter

De code bevat de gemeenschappelijke waarden van goed openbaar bestuur in een democratische rechtsstaat. Deze waarden zijn een vertaalslag van bestaande wet- en regelgeving, afspraken, instrumenten en initiatieven in de overkoepelende waarden die daaraan ten grondslag liggen. Vandaar dat ze voor sommigen een 'open deur' gehalte hebben. Toch is het relevant deze waarden te expliciteren en erover in gesprek te gaan. Want verschillende mensen ontlenen aan dezelfde waarden verschillende normen en gedragsregels – voor zover wet- en regelgeving daarvoor ruimte laat – en/of hebben daarbij verschillende ambitieniveaus. Als behartigers van het publieke belang is het belangrijk dat besturen van organisaties in het openbaar bestuur niet alleen de gezamenlijke waarden delen, maar ook langs die waarden reflecteren op hun eigen functioneren.

4.3 Formulering

De werkgroep heeft gestreefd naar een korte en heldere formulering van de code. Het gaat om de formulering van de belangrijkste waarden van goed openbaar bestuur. Dat moet kort en duidelijk geformuleerd kunnen worden op een 'gemiddeld' niveau, zodat het voor mensen met diverse achtergronden begrijpelijk is. Uit het burgeronderzoek dat onderdeel uitmaakte van het consultatietraject is gebleken dat burgers met zowel hoog- als laagopgeleide achtergrond goed met de tekst uit de voeten kunnen. Er is in het consultatietraject waardering geuit dat de code zo duidelijk en eenvoudig is geworden.

4.4 Opbouw

De opbouw van de code is als volgt. Eerst is er een inleiding waarin de noodzaak om te werken aan goed openbaar bestuur wordt geschetst. Daarna volgen de beginselen op één A4. Vervolgens is er een iets meer uitgewerkte versie van de code met een korte toelichting. Zo kan het ene A4 worden gebruikt als kort referentiekader, en de versie met toelichting als basis voor nadere concretisering en operationalisering.

Organisaties kunnen de code naar de eigen context verder uitwerken. De politie heeft een dergelijke insteek gekozen bij de Code Blauw (zie hoofdstuk 7). Bij de uitwerking van de Code Blauw is gekozen voor invalshoeken, zoals "ik als agent op straat…". De werkgroep heeft ervoor gekozen de code voor goed openbaar bestuur, die de gezamenlijke beginselen voor het hele openbaar bestuur verwoordt, niet zelf uit te werken. Ten eerste omdat top-down opleggen van een blauwdruk nu juist niet past bij het karakter en doel van de code. Op overkoepelend niveau is ook niet te zeggen wanneer een beginsel goed is ingebed in een bestuur of organisatie. Besturen hebben de ruimte nodig om zelf – eventueel in samenwerking met besturen van andere organisaties – invulling te geven aan de beginselen voor hun specifieke situatie. Die exercitie op zich levert al een belangrijke bijdrage aan zelfbewustzijn en professionaliteit.

5 Voor wie is de code bedoeld?

Aanbeveling: besturen zijn doelgroep van de code

De toepassing van de code is een primaire verantwoordelijkheid van besturen, waarop controlerende organen hen mogen aanspreken. Besturen zorgen ervoor dat zij zelf de waarden toepassen in hun eigen handelen. Daarmee vervullen zij een voorbeeldfunctie naar hun ambtelijke leidinggevenden en medewerkers toe. Besturen zorgen ervoor dat de beginselen van goed bestuur in de organisatie zijn ingebed. De code werkt ook door naar verzelfstandigde organisatieonderdelen en samenwerkingsverbanden. Uiteindelijk is het de burger die de effecten van goed bestuur moet merken. Politieke partijen worden uitgenodigd de beginselen van goed openbaar bestuur uit te dragen naar (kandidaat-)bestuurders en (kandidaat-) volksvertegenwoordigers.

Toelichting

De code is primair een instrument voor besturen. Dat wil in verband met deze code zeggen[10]: colleges van burgemeester en wethouders bij gemeenten; gedeputeerde staten bij provincies; dijkgraaf en (hoog) heemraden (dagelijks bestuur) bij waterschappen; het kabinet op rijksniveau. Analoog aan deze doelgroep kan de code eveneens worden gebruikt door feitelijke dagelijkse besturen, zoals de korpschef bij de politie en de regiocommandant bij de brandweer.

Goed bestuur komt alleen tot stand in een gezonde verhouding met het orgaan dat het bestuur controleert dan wel medebestuurt. In het staatsrecht zijn de verhoudingen tussen enerzijds bestuur en anderzijds controlerende of medebesturende organen verschillend. In dit advies wordt het onderscheid gemaakt tussen besturend en controlerend orgaan, en daarbij worden met controlerende organen ook die organen bedoeld die volgens de wet meebesturen. Het gaat namelijk om de verhouding van macht en tegenmacht of het zelfreinigend vermogen van een organisatie. Ook in een verhouding van bestuur en medebestuur mag zelfreinigend vermogen worden verwacht.

De volgende organen worden uitgenodigd de besturen van hun organisaties aan te spreken op goed bestuur: gemeenteraad bij gemeenten; provinciale staten bij provincies; algemeen bestuur bij waterschappen; het parlement (Eerste en Tweede Kamer) op rijksniveau.

Besturen zorgen ervoor dat de code ook doorwerkt in hun organisatie. Uiteraard betreft dit ook de individuele bestuurders die van het bestuur deel uitmaken. Bestuurders hebben een belangrijke voorbeeldfunctie richting ambtelijke leidinggevenden en medewerkers. Bestuurders dienen de organisatie te kennen, te weten wat er leeft en in die context goed bestuur in te bedden.

De werkgroep vindt het wenselijk dat de doorwerking van de code ook (ver)zelfstandig(d)e organisatieonderdelen en samenwerkingsverbanden betreft. Allereerst omdat het handelen volgens beginselen van goed bestuur niet iets is wat je het ene moment wel doet, en het andere moment niet. Het is een grondslag en motivatie voor het zijn van goed bestuur. Maar ook is doorwerking wenselijk omdat de burger in aanraking komt met dergelijke onderdelen en verbanden. De burger kan geen onderscheid maken naar soorten onderdelen van de overheid.[11] Dat onderscheid is vaak van organisatietechnische of administratieve aard. Het zegt niets over de waarden die aan het functioneren van die onderdelen ten grondslag liggen. Ook in samenwerkingsverbanden dragen besturen (of vertegenwoordigers ervan) de beginselen van goed bestuur uit. De controlerende organen spreken de besturen daarop aan, voor zover het het handelen van het bestuur in de samenwerking betreft. Partijen in een samenwerkingsverband kunnen desgewenst beslissen of zij de code willen toepassen.

De code is niet in eerste instantie gericht tot hoge colleges van staat en semi-publieke organisaties. Deze organisaties worden wel uitgenodigd de code als inspiratiebron te hanteren.

---

10 *Formeel beschikken de gemeenteraad, provinciale staten en het algemeen bestuur van waterschappen ook over bestuursbevoegdheden. De uitoefening van het dagelijks bestuur berust echter bij de colleges van burgemeester en wethouders respectievelijk gedeputeerde staten respectievelijk dagelijks bestuur.*

11 *Burgeronderzoek consultatietraject code voor goed openbaar bestuur, d.d. 6 en 11 november 2008, zie bijlage 2.*

6 Hoe gaat de code werken?

6.1 Implementatie

Aanbeveling: implementatie top-down en bottom-up

Top-down:

- **Gezamenlijke introductie van de code door middel van een bijeenkomst met onder meer koepels en brancheverenigingen.**

Bottom-up:

- **Eigen verantwoordelijkheid van besturen voor concretisering en operationalisering van de code in de eigen context.**

Toelichting

Voor een daadwerkelijke 'landing' van de code is zowel top-down als bottom-up geëngageerdheid nodig. Top-down gaat het om verbinding aan de code als zodanig; bottom-up om nadere concretisering en operationalisering in de eigen context.[12]

Top-down blijkt de geëngageerdheid van koepels en brancheverenigingen uit een gezamenlijke bijeenkomst waarin de code officieel wordt geïntroduceerd. Daarmee wordt de aftrap gegeven voor het in de praktijk aan de slag gaan met de code. De werkgroep beveelt aan dit nog in 2009 te laten plaatsvinden, zodat organisaties zo snel mogelijk met de code aan de slag kunnen gaan.

Bottom-up concretisering en operationalisering betreft het geven van betekenis aan de beginselen voor de eigen context door besturen van organisaties in het openbaar bestuur. De werkgroep beveelt aan dat organisaties (al dan niet gefaciliteerd door koepels en brancheverenigingen) zelf een implementatieplan maken waarmee nog in 2009, of uiterlijk 1 januari 2010 gewerkt gaat worden.

6.2 Implementatieplan

Aanbeveling: implementatieplan op organisatieniveau

Mogelijke onderdelen implementatieplan:

- **gesprek binnen bestuur (concretisering, operationalisering, zelfevaluatie)**
- **gesprek tussen bestuur en controlerend orgaan**
- **gesprek tussen bestuur en medewerkers**
- **workshops op specifieke onderdelen naar behoeften**
- **vorm van verantwoording over toepassing code**

Spiegelen en uitwisselen tussen organisaties onderling:

- **binnen sector (visitatie) en intersectoraal**

Toelichting

Uitgangspunten voor implementatie bottom-up zijn:

- Concretisering en operationalisering van de code is nodig in de organisationele context;
- Besturen van organisaties in het openbaar bestuur hebben een eigen verantwoordelijkheid om de code te concretiseren en operationaliseren;
- Sectoren (koepels, brancheorganisaties, beroepsverenigingen) kunnen hierbij een stimulerende en faciliterende rol spelen;
- Bij de concretisering en operationalisering wordt zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande initiatieven en trajecten.

12 *Zie ook ROP 2008.*

De code dient als aanleiding voor kritische (zelf-)reflectie. De politie heeft hier al ervaring mee opgedaan aan de hand van de Code Blauw (zie hoofdstuk 7). Deze ervaring leert dat het vooral gaat om het gesprek over toepassing van beginselen in de praktijk, bijvoorbeeld aan de hand van voorbeelden en dilemma's. Dit gesprek kan zowel op bestuurlijk niveau, in relatie tot het controlerend orgaan, als in wisselwerking met de ambtelijke organisatie plaatsvinden. Ook de Nederlandse Vereniging voor Brandweerzorg en Rampenbestrijding benadrukt dat concretisering en operationalisering nodig is. "De ontwikkeling van praktische instrumenten en een intensief informatie- en communicatietraject, afgestemd op de verschillende doelgroepen maar tegelijkertijd gericht op wat ons bindt in het openbaar bestuur, is daarbij van cruciaal belang. Wij zijn dan ook voornemens om de definitieve code op brandweerspecifieke onderdelen, nader te concretiseren en operationaliseren. Dit wordt zoveel mogelijk gekoppeld aan bestaande initiatieven." Een concreet implementatieplan is dus nodig, en kan op organisatieniveau worden ingevuld.

Uit onderzoek onder ambtenaren is gebleken dat zij zich medeverantwoordelijk voelen voor goed bestuur (81%). Ambtenaren zijn echter slechts in minderheid van plan hun besturen erop aan te spreken als zij de code niet toepassen (26%). Voor een goede inbedding van goed bestuur in de organisatie is een gezond klimaat in de organisatie belangrijk. Daarom suggereert de werkgroep in het implementatieplan onder meer de verhouding met ambtenaren te betrekken.

Een vorm van verantwoording is wenselijk, zodat het bestuur aangesproken kan worden op haar inzet op dit vlak. Maar een aparte verantwoordingsstructuur voor de code vindt de werkgroep onwenselijk. Aangesloten kan worden bij bestaande verantwoordingsstructuren, zoals het jaarverslag.

Zowel in de werkgroep zelf als tijdens het consultatietraject hebben diverse mensen vastgesteld dat uitwisseling van kennis en ervaring over sectorgrenzen heen (onder sectoren verstaan we dan: rijk, provincies, gemeenten enzovoort) bijzonder waardevol kan zijn. Daarom dat de werkgroep uitwisseling over sectorgrenzen heen aanbeveelt als onderdeel van het implementatieplan. Dit sluit ook aan bij de behoefte van de Unie van Waterschappen: de Unie geeft aan het meest behoefte te hebben aan 'good practices' van andere sectoren, omdat er voor vrijwel alle onderwerpen in de code al trajecten lopen in de waterschapsector. De politie vindt een intersectorale aanpak eveneens gewenst.

In de implementatie hoeft naar de mening van de werkgroep geen apart traject richting de burger te worden opgenomen. De uitkomst van het burgeronderzoek op dit punt was te duidelijk en eenduidig om te negeren.

Aanbeveling: aansluiting bij benchmarks en bestuurskrachtmetingen

Benchmarks en bestuurskrachtmetingen helpen organisaties het eigen functioneren te toetsen.

Toelichting

Na concretisering en operationalisering kunnen organisaties zelf beoordelen in hoeverre kan worden aangesloten bij een benchmark of een bestuurskrachtmeting. Deze instrumenten zijn er om te leren en te verbeteren, niet om af te rekenen. Benchmarks worden op sectorniveau ingezet, maar in nauwe samenwerking tussen die sectoren: rijk, provincies en gemeenten. Bestuurskrachtmetingen worden op organisatieniveau ingezet.

Programma Krachtig Bestuur

In het programma Krachtig Bestuur van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties staan twee begrippen centraal: doen en leren. "Op de langere termijn willen wij een context creëren waarbij een leerproces tot stand kan komen dat verbeteringen realiseert die bijdragen aan een nog krachtiger bestuur. Daarbij spelen bestuurskrachtmetingen en benchmarks een belangrijke rol. Niet als instrument op zichzelf, maar als middel om van elkaar te leren.

Aanbeveling: zorg in elke sector en/of organisatie voor eenambassadeur/voortrekker

Een ambassadeur/voortrekker draagt persoonlijk de waarden uit en is de motor achter bewustwording van de waarden van goed bestuur binnen een sector c.q. organisatie. De ambassadeur/voortrekker heeft ook een adviserende rol. Deze functie kan eventueel periodiek rouleren.

Toelichting

Voorstelbaar is dat ambassadeurs of voortrekkers een positieve invloed hebben als het gaat om het levend houden van 'goed bestuur' als expliciet aandachtpunt voor besturen in het openbaar bestuur. Een mogelijkheid is dat een ambassadeur op bestuurlijk niveau binnen een organisatie (denk aan een heemraad bij een waterschap) zorgt voor twee workshops per jaar over de waarden van goed bestuur in het algemeen en/of enkele specifieke thema's. Zulke gesprekken kunnen in ieder geval gaan over dilemma's en praktijkvoorbeelden.

6.3 Monitoring

Aanbeveling: monitoring

De Raad van State breidt de periodieke beschouwing van de Code Interbestuurlijke Verhoudingen uit met een beschouwing van de Code voor goed openbaar bestuur.

Toelichting

Diverse partijen hebben tijdens het consultatietraject gewezen op het belang de discussie over goed openbaar bestuur levend te houden. Uitkomsten van monitoring zijn een goede aanleiding die discussie levend te houden. Ook voor monitoring hoeft geen aparte structuur te worden ingesteld. Het Interprovinciaal Overleg heeft de suggestie gedaan dat wordt aangesloten bij de periodieke beschouwing van de Raad van State over het naleven van de code interbestuurlijke verhoudingen. De werkgroep neemt deze suggestie graag over. Daarbij zij aangetekend dat de code interbestuurlijke verhoudingen alleen betrekking heeft op de onderlinge verhoudingen tussen rijk, provincies en gemeenten, terwijl de code voor goed openbaar bestuur in meer sectoren wordt ingezet.

Raad van State

De Raad van State stelt zich ten doel om door advisering aan wetgever en bestuur en door bestuursrechtspraak bij te dragen aan behoud en versterking van de democratische rechtsstaat en bewaakt de eenheid, legitimiteit en kwaliteit van het openbaar bestuur in brede zin.
www.raadvanstate.nl

6.4 Geen nieuwe controle- en handhavingsmechanismen

Aanbeveling: geen nieuwe controle- en handhavingsmechanismen

Het vastleggen van de code in wet- en regelgeving heeft geen zin. De code gaat niet over harde normen (die zijn er al) maar om bewustwording van waarden. Harde controle en handhaving op waarden is niet mogelijk vanwege het abstractieniveau en niet wenselijk omdat het gaat om verinnerlijking van waarden.

Toelichting

Bij burgers roepen de beginselen de indruk op een recht te zijn.[13] Er zijn dan ook vragen wie op naleving gaat toezien. Burgers noemen uit zichzelf de ombudsfunctie. De werkgroep neemt deze suggestie niet over.

---

13 *Blijkens burgeronderzoek, zie bijlage 2.*

Er zijn al vele controle- en handhavingsmechanismen om het openbaar bestuur scherp te houden op haar functioneren. Zowel via het recht, als via horizontale en interbestuurlijke mechanismen. Denk aan het bestuursrecht, rekenkamers en interbestuurlijk toezicht. De werkgroep ziet geen heil in het opzetten van nieuwe controle- en handhavingsmechanismen voor de code voor goed openbaar bestuur. Dat past ook niet bij het karakter van de code die immers gaat over wat besturen zijn. Het aan de slag gaan met de code heeft als doel verinnerlijking van de beginselen van goed bestuur. Concretisering en operationalisering vinden niet voor niets bottom-up plaats.

De werkgroep wil er tegelijkertijd op wijzen dat bestaande mechanismen beter benut zouden kunnen worden bij het reflecteren op het eigen functioneren door besturen van organisaties in het openbaar bestuur. Controle- en handhavingsmechanismen dreigen als administratieve verplichtingen (en lasten) te worden weggezet, en worden dan niet benut als kwaliteitsinstrument.

Aanbeveling: maak beter gebruik van bestaande mechanismen
Gebruik bestaande momenten van afleggen van verantwoording, evenals onderzoeken en benchmarks, om oprecht te reflecteren en te leren.

Toelichting
Goed bestuur moet zich natuurlijk wel uiten in zichtbare resultaten en verbeteren aan de hand van relevante informatiebronnen. Daarvoor zijn verschillende bestaande mechanismen beschikbaar. Onderzoeken van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en de Wereldbank bijvoorbeeld leveren (prestatie-)gegevens op over de Nederlandse publieke sector in internationaal vergelijkend perspectief. De Raad van Europa levert relevante rapporten, richtsnoeren en aanbevelingen voor het openbaar bestuur. Op nationaal niveau zijn de onderzoeken van de Algemene Rekenkamer een belangrijke bron van informatie over het functioneren en presteren van het Nederlandse openbaar bestuur.[14] Ook rapporten van het Centraal Bureau voor de Statistiek en Sociaal en Cultureel Planbureau zijn zinvolle informatiebronnen. Op horizontaal niveau vervullen benchmarks een steeds belangrijkere rol. Denk aan www.waarstaatjegemeente.nl. Op organisatieniveau leveren stakeholderonderzoeken en klachtenprocedures mede informatie over het functioneren van besturen.
Ook het werk van de Nationale ombudsman zou beter benut kunnen worden als spiegel. Weliswaar een spiegel waar niet op het door een bestuur zelf gewenste moment in kan worden gekeken, maar een relatief vriendelijke spiegel: de ombudsman benoemt de problemen waar mensen tegenaan lopen in contacten met de overheid, geeft mogelijke oplossingen en dat zonder te sanctioneren.

6.5 Randvoorwaarden

Kortweg signaleert de werkgroep dat in ieder geval de volgende factoren randvoorwaarden zijn als het gaat om succesvolle implementatie van de code:
- gezamenlijke introductie van de code in het openbaar bestuur, over sectorgrenzen heen;
- geëngageerdheid bottom-up, dat wil zeggen: besturen willen zich verbinden aan de code en zijn bereid tot zelfreflectie;
- implementatieplan en inspanningen dit plan ten uitvoer te brengen;
- ambassadeurs/voortrekkers om goed bestuur op de agenda en levend te houden;
- bereidheid bij controlerende en meebesturende organen om besturen aan te spreken;
- veilig klimaat voor dialoog binnen de organisatie;
- ontvankelijkheid van bestuur voor signalen uit de omgeving;
- werken aan interbestuurlijke verhoudingen op organisatie- en sectorniveau.

14 *Zie voor de werkzaamheden van de Algemene Rekenkamer de huidige strategie (AR 2003).*

De Nationale Ombudsman, dhr. Benninkmeijer, tijdens een rondetafelgesprek over de code voor goed openbaar bestuur op 27 november 2008 te Utrecht.

Nationale ombudsman

"Het instituut van de Nationale ombudsman is ingesteld om de burger een mogelijkheid te geven om klachten over de uitvoering van taken door de overheid voor te leggen aan een onafhankelijke en deskundige instantie. Deze mogelijkheid staat naast andere voorzieningen, zoals de volksvertegenwoordiging, de rechterlijke macht, en interne procedures van klachtbehandeling. Het werk van de Nationale ombudsman kan leiden tot het (alsnog) nemen van een maatregel en heeft uiteindelijk tot doel bij te dragen aan herstel van geschonden vertrouwen. Met het oog op deze functie naar de burger toe is in de Wet Nationale ombudsman gekozen voor een vorm waarin één persoon, de Nationale ombudsman, de naar buiten herkenbare exponent is van het instituut, als tegenwicht van een vaak anonieme bureaucratie. Het is aan de betreffende overheidsinstelling om aan het oordeel van de Nationale ombudsman gevolgtrekkingen te verbinden. Daarin verschilt het oordeel van de Nationale ombudsman van de uitspraak van de rechter. Uitspraken van de Nationale ombudsman kunnen niet worden afgedwongen, de Nationale ombudsman moet het dus hebben van zijn gezag. Dat gezag wordt vooral bepaald door de kwaliteit van het werk: een zorgvuldig onderzoek naar de feiten, een goed onderbouwde en overtuigende beoordeling en een rapportage in leesbare vorm."

www.ombudsman.nl

7 Hoe verhoudt de code zich tot bestaande regels en instrumenten?

7.1 Verhouding tot bestaande wet- en regelgeving

Zoals beschreven zijn de waarden in de code een vertaalslag van bestaande wet- en regelgeving en andere maatstaven. De code is een ethisch of moreel document, niet een juridisch document. De code komt dus niet in de plaats van bestaande wet- en regelgeving en is ook zelf geen nieuwe regelgeving.

7.2 Verhouding tot behoorlijkheidsvereisten Nationale ombudsman

De Nationale ombudsman toetst of een overheidsorganisatie zich al dan niet behoorlijk heeft gedragen. Deze toetsing baseert hij op de behoorlijkheidsvereisten. Het derde beginsel in de code is een directe verwijzing naar deze behoorlijkheidsvereisten.

7.3 Verhouding tot governancecodes

Er zijn in de laatste jaren meerdere governancecodes ontwikkeld, in verschillende sectoren. Na de Nederlandse code voor corporate governance ('code Tabaksblat') zijn in Nederland vergelijkbare codes ontwikkeld voor onder meer de sectoren zorg, onderwijs, sociale woningbouw, cultuur, pensioenfondsen en omroepen.

Corporate governance heeft betrekking op individuele organisaties, te weten beursgenoteerde vennootschappen, in de private sector. De Nederlandse code voor corporate governance gaat voornamelijk over checks and balances in de organisatie, evenals in enige mate over transparantie en integriteit van bestuur en toezicht. Sectorale governance codes in Nederland hebben in navolging van de corporate governance code betrekking op individuele organisaties, vaak semi-publieke organisaties. In dat verband wordt wel gesproken over public governance. De codes verschillen per sector, maar zijn vergelijkbaar met de Nederlandse corporate governance code omdat ze voornamelijk checks and balances organiseren.

Met de code voor goed openbaar bestuur wordt recht gedaan aan het specifieke karakter van het openbaar bestuur. De code voor goed openbaar bestuur regelt geen checks and balances, omdat macht en tegenmacht in het openbaar bestuur al bij wet geregeld zijn via democratische legitimering. Deze code heeft dus een ander karakter en is als zodanig niet te vergelijken met de code Tabaksblat en sectorale governance codes.

7.4 Verhouding tot andere codes

De term 'code' wordt in meer verbanden gebruikt dan bij governance alleen. Naast de governancecodes zijn er ook gedragscodes, die betrekking hebben op integriteit, dat als beginsel van goed bestuur in de code is opgenomen. In zoverre kunnen de gedragscodes als concrete toepassing worden gezien van een beginsel van goed bestuur. Belangrijk is dan wel dat de gedragscode niet alleen formeel bestaat als een administratieve 'check', maar dat er bewust een gewetensvolle invulling aan wordt gegeven.

De politie heeft voor de eigen sector de Code Blauw ontwikkeld. Dit is een beroepscode bedoeld voor iedereen die bij de Nederlandse politie werkt. De code bevat waarden die aansluiten bij de twee centrale begrippen in de missie van de politie: 'waakzaam en dienstbaar'. De Code Blauw wordt ingezet als richtinggevend kader voor denken, gedrag en handelen. Richting en concretisering wordt gegeven aan de beginselen door uit te gaan van invalshoeken. Deze invalshoeken worden gebruikt om situaties te onderscheiden, waarin het ene beginsel meer leidend is dan het andere. Denk aan 'ik als leidinggevende' of 'ik in mijn vrije tijd'. Zo kan de code op meerdere fronten ingezet worden en wordt duidelijk hoe ieder een onderwerp – zoals respect – toe kan passen in de eigen context. De ervaring van de politie met de implementatie van de beroepscode is dat een richtinggevend kader het mogelijk maakt om het gesprek over de beginselen te initiëren. Het gaat niet om het document, maar om de manier waarop de mensen het tot leven laten komen.

Een andere code is de code interbestuurlijke verhoudingen. Deze code is in 2004 tussen rijk, provincies (Interprovinciaal Overleg) en gemeenten (Vereniging van Nederlandse Gemeenten) vastgesteld. De visie op de interbestuurlijke verhoudingen is gebaseerd op drie uitgangspunten: probleemgericht werken, een

scherpe verdeling van taken en beleidsvrijheid voor decentrale overheden. Deze code gaat over de verhouding tussen rijk, provincies en gemeenten op een overkoepelend niveau, maar kan ook als inspiratie dienen voor samenwerking tussen individuele overheidsorganisaties onderling. Werken aan de interbestuurlijke verhoudingen, zowel binnen als over sectorgrenzen heen, is een randvoorwaarde voor goed bestuur.

7.5 Verhouding tot government governance

De term governance wordt ook gebruikt in het verband van government governance. Government governance waarborgt de onderlinge samenhang van de manier van sturen, beheersen en toezicht houden van een overheidsorganisatie. Het ministerie van Financiën heeft hierover in 2000 een publicatie uitgebracht (ministerie van Financiën 2000). Government governance betreft een meer bedrijfsmatige benadering van organisatieprocessen op rijksniveau. Bij de code voor goed openbaar bestuur gaat het om een morele benadering van het functioneren van het bestuur van een organisatie in het openbaar bestuur.

Bronnen

AR 2003:
Slagvaardig en transparant presteren en functioneren van het openbaar bestuur. Strategie Algemene Rekenkamer 2004-2009. Algemene Rekenkamer, Den Haag, december 2003.

AR 2005:
Essentialia van goed openbaar bestuur. Algemene Rekenkamer, Den Haag, december 2005.

Lasthuizen 2008:
Leiden naar Integriteit. Een empirische studie naar het effect van leiderschap op ethiek en integriteit. Promotie Karin Lasthuizen, Vrije Universiteit, Amsterdam, 27 november 2008.

Ministerie van Financiën 2000:
Handreiking Government Governance, een instrument ter toetsing van de governance bij de rijksoverheid. Ministerie van Financiën, 5 januari 2000.

ROP 2008:
Professioneel handelen in het publieke domein, Het belang van een continue dialoog over bewust en verantwoord professioneel handelen binnen de publieke sector. Advies van de Raad voor het Overheidspersoneelsbeleid, Advies nummer 30, 's-Gravenhage, 23 mei 2008.

SCP 2007:
De sociale staat van Nederland 2007. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, september 2007.

Wereldbank 2007:
Governance Matters VI: Aggregate and Individual Governance Indicators 1996-2006. Daniel Kaufmann, Aart Kraay, Massimo Mastruzzi, World Bank Policy Research Working Paper 4280, July 2007.

WRR 2003:
Waarden, normen en de last van het gedrag. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, december 2003.

Websites

www.burger-raad.nl
www.ombudsman.nl
www.raadvanstate.nl
www.regering.nl/Het_kabinet/Troonrede_2008
www.veiligepublieketaak.nl
www.waarstaatjegemeente.nl

Bijlage 1 – Verantwoording werkgroep

Samenstelling werkgroep

Mevr. Drs. A.C. van Es	Directeur-generaal Bestuur en Koninkrijksrelaties, ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (voorzitter)
Dhr. Mr. M.J.H. Marijnen	Burgemeester gemeente Roosendaal
Dhr. A.J. Meijboom	Korpschef Politie Rotterdam-Rijnmond
Dhr. Dr. S.C. Peij	Extern adviseur voor de werkgroep, directeur Governance University
Mevr. Drs. K.M.H. Peijs	Commissaris van de Koningin provincie Zeeland
Mevr. Mr. M. Sarucco	Directeur Openbare Orde en Veiligheid, gemeente Amsterdam
Dhr. Dr. Ir. P. Verlaan	Regionaal commandant Brandweer Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant
Mevr. Drs. J.M. de Vries	Dijkgraaf Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier [15]
Dhr. Drs. R. van Zwol	Secretaris-generaal ministerie van Algemene Zaken

Het secretariaat is gevoerd door dhr. Dr. M.H. Klijnsma en mevr. Drs. J.G. Dullemond van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.[16]

Opdracht

De werkgroep brengt een gezamenlijk advies uit aan de minister en staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) in de vorm van de code, met bijbehorende toelichting: hoe de code is opgebouwd, hoe deze zou kunnen/moeten worden toegepast en overige, mogelijk relevante opmerkingen. Daarbij maakt de werkgroep waar mogelijk gebruik van principes uit sectorale codes die in de praktijk al worden toegepast. Nadat het advies aan de bewindspersonen is voorgelegd, besluiten zij of zij het advies aanvaarden.

Uitvoering opdracht

De werkgroep is in 2008 bijeen geweest op 16 april, 2 juli en 10 september, en op 21 januari 2009. Daarnaast heeft het secretariaat, samen met de extern adviseur van de werkgroep, bilaterale gesprekken gevoerd met de werkgroepleden tussen de eerste en tweede vergadering. Verder heeft er tussentijds mail- en telefonisch contact plaatsgevonden tussen het secretariaat en de werkgroepleden.

De werkgroep heeft in de loop van het ontwikkelingstraject gekozen voor een Nederlandse naamgeving aan de code: 'Code Good Governance' werd 'Nederlandse code voor goed openbaar bestuur'.

Gebruik maken van principes uit sectorale codes is lastig gebleken. Sectorale governance codes zijn er, in navolging van de corporate governance code ('Code Tabaksblat'), voornamelijk voor het organiseren van checks and balances in een organisatie. Binnen het openbaar bestuur zijn checks and balances al georganiseerd in de wet- en regelgeving. Macht en tegenmacht bestaan door het systeem van de democratische rechtsstaat. Wel heeft de Code Tabaksblat ter inspiratie gediend qua helderheid van formuleren. Daarnaast hebben de werkgroep en het secretariaat zich laten inspireren door enkele andere voorbeelden, waaronder de Britse Standard for Good Public Governance en de Essentialia van goed openbaar bestuur van de Algemene Rekenkamer (AR 2005).

In september 2008 is een concept code vastgesteld. Om te weten hoe de doelgroep de code zou beoordelen – alsmede belanghebbenden zoals volksvertegenwoordigingen/controlerende organen, ambtenaren en burgers – heeft de werkgroep eind 2008 een breed consultatietraject laten uitvoeren. De uit het consultatietraject verkregen reacties zijn verwerkt in dit advies en de code. Een verantwoording over de verkregen reacties en bevindingen, en de consequenties die de werkgroep daaraan heeft verbonden, is in bijlagen 2 en 3 opgenomen.

---

15 Scheidend dijkgraaf per 1 januari 2009.

16 Mevr. Drs. M.J. Kalverda was betrokken tot en met april 2008.

In één van de ronde tafelgesprekken die deel uitmaakten van het consultatietraject, is de suggestie gedaan een tussenfase in te lassen in het totstandkomingstraject van de code. Die tussenfase zou bestaan uit het terugkoppelen aan de geconsulteerden over de uitkomsten van de consultatie en de consequenties die de werkgroep daaraan verbindt. De werkgroep kiest ervoor niet aan deze oproep gehoor te geven. Het gaat namelijk niet zozeer om de code zelf – de inhoud wordt blijkens het consultatietraject breed gedragen – maar om de gesprekken die naar aanleiding van de code gevoerd gaan worden. Het levend houden van goed bestuur lukt niet door op abstract niveau te praten over een document, maar door het te hebben over de betekenis ervan in de dagelijkse praktijk. De werkgroep hoopt dat de code en dit advies daartoe de aftrap vormen.

Bijlage 2 – Verantwoording consultatietraject

Onderdelen van het traject

In opdracht van de werkgroep heeft het secretariaat een breed consultatietraject uitgevoerd c.q. laten uitvoeren. Het consultatietraject omvatte de volgende onderdelen:

Doelgroep	Methode	Uitvoerende	Datum
Burgers	4 groepsgesprekken, 2 in Utrecht en 2 in Den Bosch. Selectie mensen naar opleiding (laag/hoog) en leeftijd (40-/40+)	CO-efficiënt m.m.v. secretariaat, adviseur werkgroep en directie Communicatie en Informatie, ministerie van BZK	6 en 11 december 2008
Ambtenaren	Flitspanel®	Directie Arbeidszaken Publieke Sector, ministerie van BZK m.m.v. secretariaat	4-18 november 2008
Bestuurders en leidinggevenden openbaar bestuur, Nationale ombudsman, Raad voor het openbaar bestuur	Ronde tafelgesprekken	Secretariaat m.m.v. Stadskasteel Oudaen (locatie en catering), QMS (verslaglegging) en VOOG (fotografie)	27 november 2008
(Vertegenwoordigingen van) besturen in het openbaar bestuur	Schriftelijk advies	VNG, IPO, UvW, ministers (onderraad), KBB-RHC, NVBR	Oktober - december 2008

Afkortingen in deze bijlage

BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
IPO	Interprovinciaal Overleg
KBB	Korpsbeheerdersberaad
NVBR	Nederlandse Vereniging voor Brandweerzorg en Rampenbestrijding
RHC	Raad van Hoofdcommissarissen
UvW	Unie van Waterschappen
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Verkregen reacties op hoofdlijnen

Vertegenwoordigingen besturen

Datum	Wie	Reacties samengevat
5-11-2008	VNG	Pas de 12 Principles of Good Democratic Governance at local level toe.
18-11-2008	IPO	Code met aandacht voor politieke context en verhoudingen tussen bestuurslagen kan bijdrage leveren.
26-11-2008	KBB-RHC	Instemming met code. Belangrijk duidelijkheid te creëren over-hanteerbaarheid beginselen. Intersectorale aanpak en niet verplichtend.
5-12-2008	Rijk	Concept code is via overleg van secretarissen-generaal en ambtelijk voorportaal besproken in onderraad. Geluiden uit de gremia zijn kritisch: discussie over goed bestuur is belangrijk, maar toegevoegde waarde van code wordt betwijfeld.

9-12-2008	NVBR	NVBR herkent zich in doelen en inhoud code, en vraagt vooral aandacht voor het verband met vergelijkbare codes en operationalisering.
6-1-2009	UvW	Unie onderschrijft belang en (goeddeels) inhoud code; is voorstander van gezamenlijke vaststelling van de code door openbaar bestuur; vindt dat sectoren zelf verantwoordelijk zijn voor landen en levend houden code, met een faciliterende rol van BZK; legt code voor aan nieuwe besturen van alle waterschappen.

Burgeronderzoek

Op donderdag 6 november te Utrecht en dinsdag 11 november te 's-Hertogenbosch hebben in totaal vier gesprekken plaatsgevonden met burgers, naar leeftijd (45-/45+) en opleiding (laagopgeleid/hoogopgeleid). De gesprekken waren in alle groepen levendig en constructief. Dit leverde de volgende bevindingen op:

- zonder de code te hebben gezien en gevraagd naar wat zij onder goed openbaar bestuur verstaan, komen burgers met een opsomming die bijzonder nauw aansluit bij de code;
- als zij de code zien zijn burgers het er inhoudelijk mee eens. De code is duidelijk en begrijpelijk geschreven. Het wordt op prijs gesteld dat het openbaar bestuur zich van een goede kant laat zien;
- alle waarden zijn belangrijk, maar in de gesprekken ligt het accent op 'openheid en integriteit' en 'participatie';
- de code roept wel vragen op. Het is zo vanzelfsprekend dat gevraagd wordt waarom deze waarden geëxpliciteerd of geformaliseerd worden. Het wekt de indruk dat het nu niet goed gaat;
- de beginselen roepen de indruk op een recht te zijn. Er zijn dan ook vragen wie op naleving gaat toezien. Elke groep noemt uit zichzelf de ombudsman;
- burgers hoeven niet actief te worden geïnformeerd over de manier waarop het openbaar bestuur bezig is met goed bestuur. Zij willen het vooral in de praktijk merken (maar betwijfelen dat tegelijk);
- NB burgers hebben geen helder beeld wat het openbaar bestuur is en denken o.m. aan UWV, Belastingdienst, ziekenhuizen, woningcorporaties.

Onderzoek onder ambtenaren

1.842 ambtenaren uit het Flitspanel® uit de sectoren rijk, gemeenten, provincies, waterschappen en politie hebben tussen 4 en 18 november een vragenlijst ingevuld over de code. Dit betekende een respons van 37,8%. Enkele uitkomsten:

- het beginsel 'openheid en integriteit' wordt relatief als meest belangrijk gezien (98% vindt het belangrijk tot zeer belangrijk);
- het beginsel 'participatie' wordt relatief als minst belangrijk gezien, maar nog altijd vindt 84% het belangrijk tot zeer belangrijk;
- 91% is het eens tot helemaal eens met de stelling dat alle besturen van alle overheidsorganisaties dezelfde beginselen van goed openbaar bestuur moeten toepassen;
- 84% vindt een code belangrijk om te werken aan de kwaliteit en betrouwbaarheid van het openbaar bestuur;
- 81% vindt dat zij als medewerkers net zo verantwoordelijk zijn voor goed openbaar bestuur als het bestuur van hun organisatie;
- 47% is het eens met de stelling 'het is goed dat de code vrijwillig is, want de motivatie om aan goed openbaar bestuur te werken moet uit besturen zelf komen en niet worden opgelegd'. 37 % is het oneens en de overige 16% is het eens noch oneens;
- 26% is van plan het bestuur van de organisatie erop aan te spreken als het de code niet uit zichzelf gaat toepassen.

Ronde tafelgesprekken met bestuurders en leidinggevenden

Donderdag 27 november vonden in Stadskasteel Oudaen te Utrecht twee ronde tafelgesprekken plaats over de concept code. Deelnemers waren enkele bestuurders, en verder vooral leidinggevenden uit het openbaar bestuur, alsmede de Nationale ombudsman en Raad voor het openbaar bestuur (zie ook volgende paragraaf). De sfeer was overwegend negatief-kritisch, met enkele meer constructieve geluiden.

Enkele veel geuite signalen:

- 'Je kunt er niet tegen zijn' en 'Dit doen we toch al';
- Wat is de toegevoegde waarde ten opzichte van al bestaande wet- en regelgeving en instrumenten?
- Geen behoefte aan een nieuw papiertje dat in de la verdwijnt;
- Doelgroep is onduidelijk;
- Winnen we hiermee het vertrouwen van de burger?
- Het hebben van een code betekent niet dat mensen zich eraan houden;
- Te weinig nieuwe elementen of ambitie.

Meer positief zijn deze signalen geuit:

- De code kan relevante aanleiding zijn om met elkaar in gesprek te gaan (binnen bestuur, tussen bestuur en organisatie, tussen bestuur en volksvertegenwoordiging/controlerend orgaan);
- De politie heeft positieve ervaring met de vergelijkbare Code Blauw;
- De code kan houvast bieden aan (beginnende) bestuurders;
- De code biedt een richtinggevend kader en kan bijdragen aan professionalisering.

Tegenstrijdige signalen:

Meningen variëren: de één vindt dat de code getoetst moet worden door een onafhankelijke partij (zoals de Nationale ombudsman). De ander vindt dat de code een zacht, intern instrument moet zijn waar derden geen rechten aan kunnen ontlenen. Daarbij wordt erop geattendeerd dat ook een zacht instrument op termijn 'hard' kan worden.

Enkele adviezen aan de werkgroep:

- Vergelijk met andere codes en Vlaamse deontologie voor democratie;
- Doelgroep: bestuurders én volksvertegenwoordigers/controlerend orgaan;
- Betrek politieke partijen bij dit traject vanwege selectie kandidaten;

- Sluit een convenant als basis voor implementatie;
- Zorg bij implementatie voor een link met toepassing in de praktijk;
- Wijs één verantwoordelijke aan in de organisatie die zich eraan verbindt;
- Houd de discussie levend;
- Zorg voor een tussenfase in het totstandkomingstraject van de code, met terugkoppeling van consultatie en aanpassing code en advies en/of praktijkvoorbeelden.

Raad voor het openbaar bestuur

De Raad voor het openbaar bestuur (Rob) schreef d.d. 2 december 2008 op eigen initiatief een advies, gericht aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De toonzetting is opbouwend kritisch. De Rob adviseert om duidelijker te maken voor wie de code is bedoeld, in de toelichting aandacht te besteden aan geschreven en ongeschreven rechtsnormen en de probleemstelling, doelstelling en functies van de code beter te onderscheiden. Tevens geeft zij wat ideeën mee voor de implementatie van de code.

Handvestgroep

Dhr. E. Stoové heeft als voorzitter van de Handvestgroep de Code Goed Bestuur van de Handvestgroep Publiek Verantwoorden toegestuurd. De Handvestgroep bestaat uit de zelfstandige bestuursorganen CFI, Centraal Orgaan opvang Asielzoekers, College Voor Zorgverzekeringen, Centrum voor Werk en Inkomen, IB-Groep, Kadaster, ProRail, RDW, Staatsbosbeheer, Sociale Verzekeringsbank en UWV. De code van de Handvestgroep is een vertaling van de code Tabaksblat voor uitvoeringsorganisaties.

Spontane reacties

Dhr. R. 't Hart (directeur Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement) doet een pleidooi voor risicomanagement, met verwijzing naar onder meer de Code Tabaksblat.
Dhr. F. Kist (senior management consultant van Corgwell) complimenteert de werkgroep met de code en vindt het knap dat de code zo eenvoudig is gehouden.
Dhr. W. de Vos zoekt als bezorgde burger contact op met het secretariaat en deelt zijn negatieve ervaringen met overheidsorganisaties. Hij stelt dat er geen zelfreinigend vermogen is bij overheidsorganisaties.

Met dank aan

Ambtenaren en andere deskundigen hebben via gesprekken, telefonisch contact en emailwisselingen met het secretariaat bijgedragen aan de totstandkoming van de code en het advies. De werkgroep dankt de volgende mensen:
Mevr. N. Bakker (Vereniging van Nederlandse Gemeenten)
Dhr. A. Cremers (destijds: provincie Noord-Holland)
Dhr. H. Dekker (Onderzoekbureau Bestuurlijke Kwaliteit)
Dhr. W. Dekking (Unie van Waterschappen)
Dhr. H. Dijkstal (o.a. voorzitter Commissie Integriteit Publieke Omroep)
Mevr. M. Hanrath (voorziening tot samenwerking Politie Nederland)
Mevr. G. van Hoogdalem (voorziening tot samenwerking Politie Nederland)
Dhr. R. Jansen (Veiligheidsregio/Brandweer Midden- en West-Brabant)
Dhr. L. Kerstjens (Nederlandse Vereniging voor Brandweerzorg en Rampenbestrijding)
Dhr. P. van der Knaap (Algemene Rekenkamer)
Dhr. C. van Montfort (Algemene Rekenkamer, Universiteit Tilburg)
Dhr. R. Rutjens (Unie van Waterschappen)
Dhr. R. Schoemaker (voorziening tot samenwerking Politie Nederland)
Mevr. Y. Sinnige (Interprovinciaal Overleg)
Mevr. B. Steenbergen (destijds: gemeente Den Haag)
Dhr. K. Vos (Koninklijk Nederlands Instituut voor Registeraccountants)
en betrokkenen van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Buitenlandse Zaken, Financiën, Verkeer & Waterstaat, Landbouw Natuur & Voedselkwaliteit; Bureau Integriteitsbevordering Openbare Sector; ICTU; Rijksvoorlichtingsdienst; Inspraakpunt.

Bijlage 3 – Verwerking verkregen reacties

Deze bijlage bevat een overzicht van de verkregen reacties uit de consultatieronde op de concept code van september 2008. Deze reacties zijn geordend naar de opbouw van de code. In dit document is cursief aangegeven welke wijzigingen de werkgroep heeft doorgevoerd in de concept code van september 2008 naar aanleiding van de uit het consultatietraject verkregen reacties.
In de kaders is de tekst van de concept code per beginsel opgenomen. Wanneer tekst is verwijderd, is deze tekst doorgehaald. Wanneer tekst is toegevoegd, is deze tekst cursief weergegeven.

Nederlandse code voor goed openbaar bestuur
Beginselen van deugdelijk overheidsbestuur

Algemeen *te verwerken in de inleiding en/of advies*

- Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) onderschrijft doel, maar is van mening dat al het nodige wordt gedaan op dit terrein onder verwijzing naar de twaalf 'Principles of Good Democratic Governance on local level' van de Raad voor Europa. *Alle lidstaten van de Raad van Europa, waaronder Nederland, hebben zich politiek gecommitteerd aan de strategie voor goed lokaal bestuur waar de 12 principes onderdeel van uitmaken. In vijf lidstaten lopen nu pilots. In Nederland nog niet. De werkgroep ziet Nederlandse aansluiting bij de pilots als mogelijke uitwerking/nadere invulling voor gemeenten.*
- Interprovinciaal Overleg (IPO) vraagt de beginselen meer in relatie tot de politieke context te beschrijven en vraagt aandacht voor verhoudingen tussen bestuurslagen. *In de inleiding is nu verwezen naar de politieke context. Voor de verhoudingen tussen de bestuurslagen wordt verwezen naar de code interbestuurlijke verhoudingen. Hiermee is rekening gehouden in de toelichting van beginsel 4 met de zinsnede "het bestuur zorgt voor afstemming van de doelen met partijen in en om de organisatie". Daarnaast is in die toelichting een nieuwe zinsnede opgenomen over samenwerking met andere (overheids-) organisaties.*
- Korpsbeheerdersberaad – Raad van Hoofdcommissarissen (KBB-RHC) ziet verband met de eigen beroepscode, de Code Blauw. Vorm en inhoud van deze code kan als richtinggevend kader een bijdrage leveren aan goed openbaar bestuur. Ook ziet KBB-RHC een relatie met het advies van de Raad voor Overheidspersoneelsbeleid aan de minister van BZK d.d. 23 mei 2008. *De werkgroep neemt kennis van het advies van de Rop en gebruikt dit mede ter inspiratie voor het advies bij de code. De werkgroep ziet de Code Blauw en het bijbehorende implementatietraject als mogelijk voorbeeld.*
- Nederlandse Vereniging voor Brandweerzorg en Rampenbestrijding (NVBR) erkent en herkent de doelen die nagestreefd worden met de code en herkent zich in beginselen. Van belang is dat de verbinding met bestaande codes wordt aangegeven. *In het begeleidende advies is dit gebeurd.* De code moet breed geoperationaliseerd worden. De ontwikkeling van praktische instrumenten en een intensief informatie- en communicatietraject zijn cruciaal. Brandweerspecifiek zal dit zoveel mogelijk gekoppeld worden aan bestaande initiatieven. *Het advies van de werkgroep sluit hierop aan.*
- Op rijksniveau bestaat aarzeling bij de code. Er is onduidelijkheid over de verhouding met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Gevraagd is de term 'code' te heroverwegen ten gunste van bijvoorbeeld de term 'kernwaarden'. De werkgroep heeft mede naar aanleiding hiervan overwogen 'beginselen' of zelfs 'code' te vervangen door 'kernwaarden'. *De werkgroep heeft besloten de naam 'code' en 'beginselen' te blijven hanteren, om drie redenen. De naam 'kernwaarden' lijkt te verwijzen naar onveranderlijke, universele waarden. De code pretendeert dit niet. De naam code is bovendien internationaal herkenbaar. Ten slotte is een code feitelijk een zelf opgelegde richtlijn; 'zo spreken we dat af met elkaar' en dat sluit aan bij het karakter dat de werkgroep aan de code verbindt.*
  Wat betreft de verhouding tot bestaande wet- en regelgeving (waaronder de algemene beginselen van behoorlijk bestuur): de inleiding is hierop aangescherpt en het advies besteedt hier aandacht aan.
- Unie van Waterschappen (UvW) onderschrijft belang en (goeddeels) inhoud van de code. Unie is voorstander van gezamenlijke vaststelling van code met andere overheidskoepels en kabinet in een bijeenkomst met de nodige publiciteit. Voor het landen en levend houden van de code zijn sectoren zelf verantwoordelijk; BZK kan een faciliterende rol spelen. Unie gaat code aan ieder waterschap sturen als vertrekpunt in het gesprek in het nieuwe bestuur over het functioneren en over het aansturen van de organisatie. *Het advies sluit aan bij de aanbevelingen van de Unie.*

- Bestuurders en leidinggevenden tonen tijdens de rondetafelgesprekken ('RTG') overwegend weinig enthousiasme voor de code. Het wordt niet gezien als een oplossing voor bestaande problemen, maar kan wel een aanleiding zijn met elkaar in gesprek te gaan. *De werkgroep maakt in het advies duidelijk wat volgens haar de toegevoegde waarde is van de code. Ook is de inleiding aangescherpt.*
- Burgers herkennen de waarden in de code en komen zelf spontaan met vergelijkbare beginselen. Ze zijn het er inhoudelijk mee eens en kunnen meerdere voorbeelden noemen van afwegingen en dilemma's tussen beginselen. Wel gaat het er volgens burgers met name om hoe deze waarden in de praktijk worden gebracht. Burgers hebben geen behoefte actief geïnformeerd te worden hoe in het openbaar bestuur aan goed bestuur wordt gewerkt. *De werkgroep constateert met instemming dat de beginselen uit de code herkenbaar zijn en worden ondersteund door burgers. De werkgroep houdt er in haar advies rekening mee dat de burger geen behoefte heeft actief geïnformeerd te worden.*
- Ambtenaren vinden alle beginselen belangrijk tot zeer belangrijk (minimaal 85%, maximaal 98%). Alle besturen van alle organisaties moeten volgens 91% van hen dezelfde beginselen van goed openbaar bestuur toepassen. 81% van hen vindt zichzelf hiervoor net zo verantwoordelijk als het bestuur. Slechts 26% is van plan het bestuur op toepassing van de code aan te spreken, maar 67% vindt wel dat een code hun kan helpen om het bestuur op zijn functioneren aan te spreken. Slechts 38% is van mening dat goed bestuur in Nederland een vanzelfsprekendheid is en slechts 3% geeft aan dat het eigen bestuur al volledig aan de beginselen van goed openbaar bestuur voldoet. *De werkgroep constateert met instemming dat de gekozen beginselen belangrijk worden gevonden door ambtenaren en zij zelf een (mede-)verantwoordelijkheid hiervoor voelen.*
- Deskundigen (zie 'met dank aan' in bijlage 2) geven aan dat het verstandig is duidelijk te maken dat de code bedoeld is voor besturen met politiek benoemde bestuurders. Voorts dienen zij het uit te dragen naar ambtelijk leidinggevenden en leidinggevenden van ZBO's en agentschappen. *De werkgroep adresseert dit in haar advies.* Daarnaast geven zij aan dat duidelijk gemaakt mag worden dat het hier het publieke belang betreft. Het openbaar bestuur is er vóór en namens burgers. *Opgenomen in inleiding en advies.*
- De Raad voor het openbaar bestuur (Rob) adviseert om duidelijker te maken voor wie de code is bedoeld en het aspect van de relatie overheid - burger beter over het voetlicht te brengen. *In de inleiding wordt 'overheidsorganisaties': 'organisaties in het openbaar bestuur'. In het advies volgt een toelichting op de doelgroep. In de inleiding is de relatie tot de burger scherper aangezet.* De Rob adviseert voorts in de toelichting op de code aandacht te besteden aan de verhouding met geschreven en ongeschreven rechtsnormen zoals grondrechten en de beginselen van behoorlijk bestuur. *De inleiding is hierop aangescherpt en in het advies is hiervoor aandacht.*

  De Raad adviseert ten slotte de probleemstelling, doelstelling en functies van de code beter te onderscheiden. *De werkgroep adresseert dit in het advies.*

  De Raad noemt als kritische succesfactor dat de code gaat leven. Wat daarbij kan helpen is als duidelijk wordt gemaakt wat de code concreet betekent voor bestuurders in een bepaalde sector, bv. aan de hand van voorbeelden en dilemma's uit de dagelijkse praktijk. *De werkgroep onderstreept dat de code moet gaan leven en houdt rekening met de suggestie van de Rob in haar advies als het gaat om implementatie.*

Inleiding

Goed openbaar bestuur is essentieel voor het functioneren van onze democratische rechtsstaat. Zonder goed openbaar bestuur kan er geen gezonde wisselwerking plaatsvinden tussen overheid en samenleving en kan de overheid niet in maatschappelijke behoeften voorzien.

In deze code ~~staat~~ *is te vinden* ~~waar~~ *wat* goed openbaar bestuur ~~voor staat~~ *betekent* voor besturen van individuele ~~overheids~~organisaties *in het openbaar bestuur* in Nederland, zowel op centraal als decentraal niveau.

Goed openbaar bestuur is zelfs in een welvarend en ontwikkeld land als Nederland geen vanzelfsprekendheid. ~~Daarom is het nodig dat binnen het openbaar bestuur de beginselen van goed bestuur scherp op het net vlies staan.~~[17] *Ook het feit dat politieke en maatschappelijke belangen democratisch gelegitimeerd worden afgewogen, biedt wat dit betreft geen absolute waarborg.* Deze code drukt besturen van organisaties in het openbaar bestuur op het hart beginselen van goed bestuur in de dagelijkse praktijk levend te maken en levend te houden, en biedt een referentiekader voor anderen om hen hierop aan te spreken.

De code bevat geen juridisch afdwingbare normen. Er is al veel wet- en regelgeving die het optreden van de overheid reguleert, waaronder de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. De waarden die aan deze wet- en regelgeving ten grondslag liggen worden in de code expliciet gemaakt. Het zijn de gezamenlijke waarden op basis waarvan het openbaar bestuur functioneert. De code nodigt uit tot vertaling van deze waarden naar de eigen situatie en tot het nemen van actie: het actief uitdragen binnen en buiten de organisatie, een voorbeeld willen zijn en aanspreekbaar willen zijn op goed bestuur. Hiertoe kan worden aangesloten bij bestaande initiatieven.

De beginselen moeten in elkaars verband worden gezien. In de praktijk zullen beginselen soms tegen elkaar afgewogen moeten worden. Zo hoeft bijvoorbeeld een ~~rechtvaardige~~ *legitieme*[18] beslissing niet altijd de meest doelmatige beslissing te zijn. Belangrijk is dat besturen hun afwegingen bewust maken en daarover open zijn. *Het publieke belang staat daarbij altijd voorop: het openbaar bestuur is er vóór en namens burgers.*

Goed openbaar bestuur vergt onderhoud en continue aandacht. De code 'leeft' als besturen hem gewetensvol toepassen en daarvan regelmatig publiekelijk verslag doen.

17 Voorstel secretariaat deze zin te schrappen in verband met nieuwe zin.
18 Voorstel secretariaat in verband met opmerkingen bij beginsel 5.

Beginselen van deugdelijk overheidsbestuur
Toelichting bij de beginselen

1. Openheid en integriteit

- IPO stelt voor aan te sluiten bij de wettelijke basis van integriteit en te verwijzen naar modelgedragscodes van VNG en IPO. *De werkgroep blijft juist weg van juridische termen om 'juridisering' van de code te vermijden. Modelgedragscodes kunnen een rol spelen in de implementatie.*
- KBB-RHC vindt de relatie met integriteitbeleid in de toelichting sterk. Mogelijke toevoeging daaraan kan het cyclisch proces van uitspreken, bespreken, afspreken en aanspreken zijn. *De werkgroep ziet de bestaande omschrijving als voldoende concreet. Het cyclisch proces kan een onderdeel zijn van concretisering en operationalisering op organisatieniveau.*
- UvW: de passages over ontvankelijke houding zouden wellicht (of ook) passen bij het beginsel participatie. *Deze constatering is begrijpelijk maar leidt niet tot aanpassing; uit de tekst bij participatie blijkt in andere woorden al voldoende dat het om ontvankelijkheid gaat.* De zin over naleving van wet- en regelgeving past beter bij beginsel 5. *Bij beginsel 5 staat dit ook in andere woorden; bij integriteit is het een onmisbaar element dat wet- en regelgeving wordt nageleefd.*
- Deskundigen zien goed werkgeverschap eerder onder dit beginsel dan onder 4 en ontvankelijkheid voor signalen onder 3. *Goed werkgeverschap wordt verplaatst; ontvankelijkheid niet. (zie ook voorstel verplaatsen beginsel participatie naar 2)* Het belang dat juist de (mede-)wetgever zich zelf aan de regels houdt, blijkt nog niet uit de toelichting. *Zinsnede is opgenomen.*
- Bij dit beginsel gaat het volgens de burgers vooral om het geven van een goed voorbeeld. *De werkgroep constateert met instemming dat het beginsel, en in het bijzonder 'het goede voorbeeld geven' door burgers wordt ondersteund.*

1. Openheid en integriteit

Beginsel: Het bestuur is open en integer en maakt duidelijk wat het daaronder verstaat. Het bestuur geeft in zijn gedrag het goede voorbeeld, zowel binnen de organisatie als daarbuiten.

Toelichting: Het bestuur – *ook en vooral de individuele leden daarvan* – [19] geeft het goede voorbeeld en maakt medewerkers bewust van integriteit. Alleen op die manier kunnen de organisatie en de mensen die voor de organisatie werken geloofwaardig zijn.
Openheid betekent in ieder geval dat het bestuur open is over procedures en besluiten. Ook maakt het bestuur relevante informatie toegankelijk. Openheid vraagt om een ontvankelijke houding; dat wil zeggen dat het bestuur ontvankelijk is voor signalen uit de omgeving en dat het laat zien wat het met die signalen doet. Die ontvankelijke houding is ook nodig als het gaat om signalen uit de eigen organisatie. Het bestuur schept een veilig klimaat in de organisatie waarin die signalen kunnen worden afgegeven *en geeft ook overigens invulling aan goed werkgeverschap.*
Het is vanzelfsprekend dat het bestuur wet- en regelgeving naleeft, juist als (mede-)wetgever. Integriteit betekent ook gewetensvol handelen. Wat dat voor de specifieke organisatie betekent, maakt het bestuur duidelijk in een integriteitbeleid.

19 Invoeging door werkgroep d.d. 21 januari 2009.

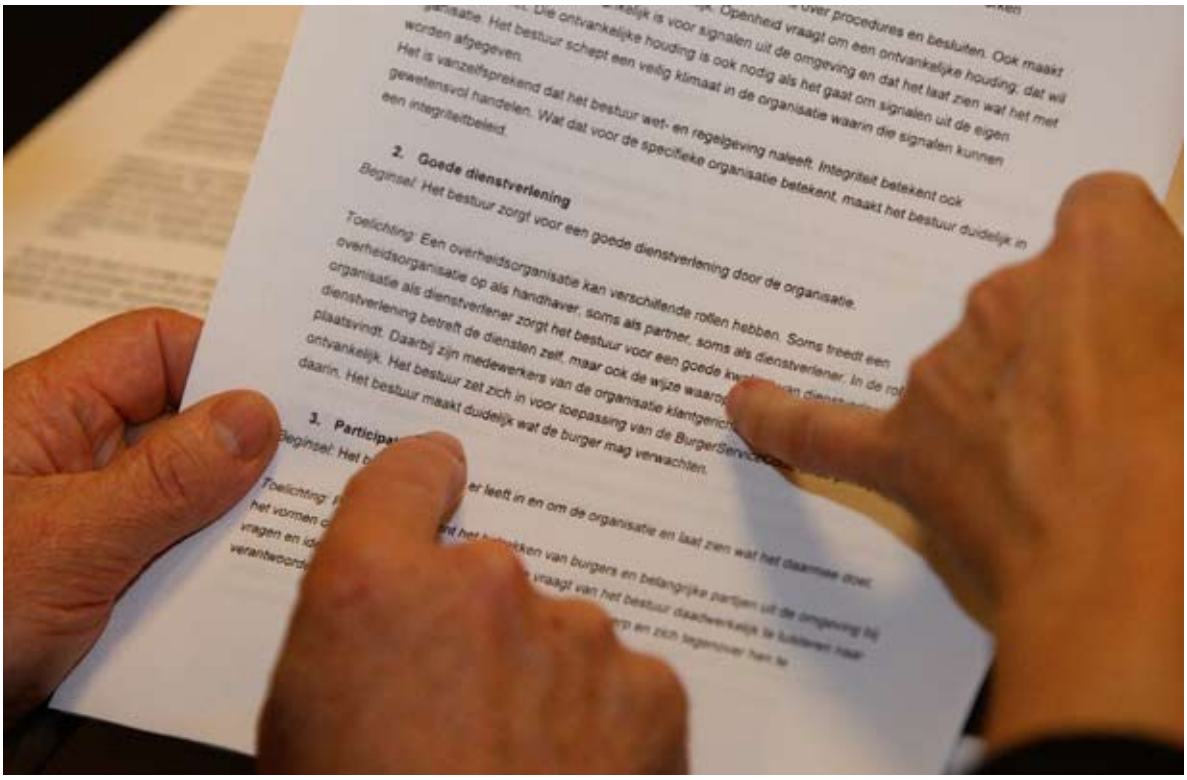

2. Participatie

- KBB-RHC mist aandacht voor interne participatie. *Bij het eerste beginsel is al aandacht voor ontvankelijkheid voor signalen uit de organisatie en het creëren van een veilig klimaat daarvoor.*
- UvW: de laatste zin gaat over het zich verantwoorden richting de burger, maar dat is punt 7 van de code. Misschien daarnaar verwijzen. *Verantwoording als beginsel op zich krijgt inderdaad de aandacht onder punt 7. Hier staat verantwoording als expliciet onderdeel van participatie, omdat een essentieel onderdeel van succesvolle en geloofwaardige participatietrajecten is: de terugkoppeling wat er met de verkregen signalen is gebeurd.*
- RTG heeft graag een 'strakkere' formulering van beginselen 1 en participatie samen: "De overheid is interactief met zijn omgeving". Dit is als aanvulling in de toelichting opgenomen.
- Hier vallen volgens de ondervraagde burgers zaken onder als algemene inspraak van burgers, maar ook de afstand tussen bestuurders en de samenleving. Het wordt zeer belangrijk gevonden dat het openbaar bestuur de communicatie over de besluiten goed inricht (duidelijke en tijdige uitleg over het hoe en waarom). Dit beginsel wordt samen met het eerste beginsel als belangrijkst ervaren. Participatie is tot 2e beginsel gemaakt, ook vanwege de goede aansluiting op openheid.

2. Participatie

Beginsel: Het bestuur weet wat er leeft ~~in en om de organisatie~~ *in de maatschappij* en laat zien wat het daarmee doet.

Toelichting: Participatie betekent het betrekken van burgers en belangrijke partijen uit de omgeving bij het vormen of bijstellen van beleid. Participatie vraagt van het bestuur *interactief te zijn met zijn omgeving,* daadwerkelijk te luisteren naar vragen en ideeën van betrokkenen over een concreet onderwerp en zich tegenover hen te verantwoorden wat het daarmee heeft gedaan.

3. Goede dienstverlening

- IPO: het beginsel geeft geen antwoord op wat een overheid doet. De overheid kent meer rollen dan die van dienstverlener. *Deze rollen zijn opgenomen in de toelichting op beginsel.*
- KBB-RHC mist de respectvolle omgang als kernonderdeel van dienstverlening en acht meer aandacht wenselijk voor de uitwerking van de inhoud van dit begrip en het belang van respectvolle omgang en bejegening. *Respectvolle omgang is met andere woorden de kern van het beginsel geworden.*
- UvW: de overheid heeft niet alleen een dienstverleningsrelatie met de burger, maar staat ook in een gezagsverhouding tot de burger. De dienstverleningsrelatie vinden wij wel compleet en goed in de code tot uitdrukking komen. Het expliciet noemen van de BurgerServiceCode komt het draagvlak bij organisaties die een ander instrument hanteren niet ten goede. *De nadruk komt minder te liggen op de dienstverleningsrelatie.*
- RTG vraagt de werkgroep aandacht te besteden aan rollen van de overheid, zoals de meer harde rol van handhaver. *Voorstel: zie IPO.* RTG mist de wijze waarop mensen worden bejegend, bijvoorbeeld ook in begrijpelijke communicatie. *Zie aanpassing beginsel en toelichting.*
- Deskundigen vragen burgers en bedrijven expliciet te noemen. *De werkgroep kiest ervoor dit niet te doen, omdat dan ook andere externe belanghebbenden expliciet genoemd moeten worden en algemene aanduiding van burgers in ieder geval de lading dekt.* Verder komt het apart over om te spreken van 'in de rol van de organisatie als dienstverlener' want correcte bejegening mag je altijd van overheid verlangen. *Er is ingegaan op de behoorlijkheid in contacten in het algemeen.*
- Burgers noemen bij dit beginsel ook respectvolle bejegening en begrijpelijke communicatie, en met name voorbeelden over concrete dienstverlening en samenwerking tussen overheidsinstanties (met opvallende aandacht voor UWV en de Belastingdienst).

3. Behoorlijke contacten met burgers

Beginsel: ~~Het bestuur zorgt voor een goede dienstverlening door de organisatie~~. *Het bestuur zorgt ervoor dat hijzelf en de organisatie zich behoorlijk gedragen in contacten met burgers.*

Toelichting: Een overheidsorganisatie kan verschillende rollen hebben. Soms treedt een overheidsorganisatie op als handhaver, soms als partner, soms als dienstverlener. *In elke rol staat behoorlijk contact met burgers voorop. Het bestuur geeft daarbij zelf het goede voorbeeld.*
In de rol van de organisatie als dienstverlener zorgt het bestuur voor een goede kwaliteit van dienstverlening. ~~Goede dienstverlening betreft de diensten zelf, maar ook de wijze waarop het contact met burgers plaatsvindt. Daarbij zijn medewerkers van de organisatie klantgericht, servicegericht, correct en ontvankelijk. Het bestuur zet zich in voor toepassing van de BurgerServiceCode of de principes daarin.~~ Het bestuur maakt duidelijk wat de burger mag verwachten.

4. Doelgerichtheid en doelmatigheid

- IPO: besturen moeten bij hun inzet en taakbehartiging rekening houden met vergelijkbare taken en belangen van andere organisaties. *Zie toevoeging in de toelichting.*
- KBB-RHC ziet (vanuit het oogpunt van transparantie) graag meer aandacht in de toelichting voor de relatie tussen doelen en het behalen van resultaten. *De eerste en tweede zin van de toelichting leggen deze relatie in de optiek van de werkgroep voldoende duidelijk.*
- UvW: het invulling geven aan goed werkgeverschap komt op deze plaats wat vreemd over. Dit vereist in ieder geval meer toelichting. *De verwijzing naar goed werkgeverschap is verplaatst naar het eerste beginsel.*
  De passages over het bepalen en realiseren van doelen worden in één adem genoemd terwijl het verschillende organen zijn bij de waterschappen die deze 'taken' hebben. *Gezien de reactie, ook in de RTG, is de tekst aangepast. In de uitwerking van de code op sector/organisatieniveau is nadere duiding van specifieke organen mogelijk.*
- RTG geeft aan dat niet altijd het bestuur zelf de doelen vaststelt. *Zie aanpassing in beginsel en toelichting.* RTG mist moderne en innovatieve uitstraling, bijvoorbeeld door opnemen van een ambitieus mission statement. *De werkgroep voelt zich niet in de positie deze voor de overheid te formuleren. Een mission statement kan wellicht deel uitmaken van concretisering en operationalisering op organisatieniveau.*
- De toelichting op dit beginsel is volgens burgers wel erg vrijblijvend, met name de zinsnede dat de burger erop mag vertrouwen dat het belastinggeld goed wordt besteed. Hoe en door wie wordt dit gecontroleerd? *In het advies wordt toegelicht welke bestaande controlemechanismen er al zijn, onder meer op de besteding van middelen.*

4. Doelgerichtheid en doelmatigheid

Beginsel: Het bestuur stelt de doelen van de organisatie vast, maakt die de doelen van de organisatie bekend en richt zich daarop in zijn dagelijkse werk neemt de beslissingen en maatregelen die nodig zijn om de gestelde doelen te behalen.[20]

Toelichting: De burger mag erop vertrouwen dat zijn belastinggeld goed wordt besteed ten behoeve van het bereiken van de doelen. Het bestuur stelt de doelen van de organisatie vast, maakt die doelen bekend en zorgt voor het behalen – en waar nodig bijstellen – van de gestelde doelen. Het bestuur neemt de verantwoordelijkheden die het heeft en geeft invulling aan goed werkgeverschap[21] *werkt doelgericht samen met andere (overheids-)organisaties.*
Het besturen gebeurt doelgericht. Dat wil zeggen dat het bestuur zorgt voor afstemming van de doelen met partijen in en om de organisatie en de doelen vertaalt in uitvoerbaar en handhaafbaar beleid. Het bestuur maakt duidelijk wie bestuurlijk verantwoordelijk is voor welke doelen. Het bestuur richt de organisatie effectief in op het bereiken van de doelen en is daarop aanspreekbaar. De burger mag erop vertrouwen dat zijn belastinggeld goed wordt besteed ten behoeve van het bereiken van de doelen. [22]

20 *Zinsnede uit beginsel 5 naar beginsel 4 gehaald.*
21 *Goed werkgeverschap is nu verwerkt in beginsel 1.*
22 *De laatste zin is vooraan geplaatst door werkgroep d.d. 21 januari 2009.*

5. Rechtmatigheid en rechtvaardigheid

- IPO mist een adequate beschrijving van het begrip 'rechtmatigheid' en stelt voor het begrip 'rechtvaardig' te vermijden (de wet is niet per definitie rechtvaardig). *Het begrip rechtmatigheid is impliciet ingevuld door het te verbinden met "nemen van beslissingen die het bestuur mag nemen". Deze kan worden uitgebreid met de opmerking dat het in overeenstemming moet zijn met geldende wet- en regelgeving. De werkgroep erkent dat rechtvaardigheid een lastig begrip is. Zie daarom gewijzigd tekstvoorstel.*
- KBB-RHC ziet graag een uitwerking van de betekenis van de gehanteerde begrippen, zoals het maken van afwegingen en het legitimeren van handelen. *Zie boven. Legitimering van het handelen is inderdaad de kern van dit beginsel; zie aangepast tekstvoorstel.*
- Op rijksniveau bestaat aarzeling of rechtmatigheid en rechtvaardigheid onderdeel van de code moeten uitmaken. *Zie gewijzigd tekstvoorstel: het gaat om de legitimering.*
- RTG geeft aan dat de beginselen 4 en 5 niet aansprekend zijn voor burgers. *De werkgroep heeft dit in de burgerpeiling niet kunnen constateren.* RTG stelt voor de term "rechtvaardige beslissing" te vervangen door "eerlijke beslissing" en anderzijds "rechtvaardig" te vervangen door "te rechtvaardigen". *Aanpassing: 'te rechtvaardigen' gebruikt. Eerlijk is een lastig te hanteren begrip.* RTG geeft aan dat interne en externe zaken door elkaar heen lopen, bijvoorbeeld bij beginselen 2 en 5. *De werkgroep hanteert de visie dat zowel interne als externe aspecten van goed bestuur aan de orde moeten komen in de code, zonder dat daarbij een expliciete ordening nodig is.*
- Deskundigen vinden de uitwerking meer een herhaling van het beginsel. *In de toelichting minder herhaling en meer toelichting opgenomen.*
- De voorbeelden die hier door burgers zijn genoemd hebben betrekking op rechtsgelijkheid en een duidelijke naleving van de regels.

5. ~~Rechtmatigheid en rechtvaardigheid~~ *Legitimiteit*

Beginsel: Het bestuur neemt de beslissingen en maatregelen die het mag nemen, ~~die rechtvaardig zijn~~ *en die in overeenstemming zijn met geldende wet- en regelgeving* ~~en die nodig zijn om de gestelde doelen te behalen.~~[23] *De beslissingen zijn te rechtvaardigen.*

Toelichting: Het bestuur neemt de beslissingen en maatregelen *die in overeenstemming zijn met geldende wet- en regelgeving en* waartoe het *bestuur* bevoegd is. ~~De beslissingen en maatregelen zijn rechtvaardig, dat wil zeggen onpartijdig en rechtszeker.~~ Het bestuur zorgt ook voor rechtmatige inning, beheer en besteding van de middelen.
Elke beslissing vraagt haar eigen afweging. De beslissingen en maatregelen zijn inhoudelijk en procedureel te rechtvaardigen. Dit dient ter legitimiteit van het gevoerde beleid, ook voor degenen die het ermee oneens zijn.

23 Deze zinsnede is nu verwerkt in beginsel 4.

6. Zelfreinigend en lerend vermogen

- IPO stelt voor toe te voegen dat bestuurslagen van elkaar leren. *Hieraan wordt reeds aandacht besteed in de toelichting met de zinsnede "zoals ervaringen van andere (overheids-) organisaties".*
- KBB-RHC herkent het beginsel en ziet de voorbeeldrol hierbij als beeldbepalende positie
- RTG geeft aan dat punt 6 niet echt een beginsel is, maar noodzaak voor de uitvoering van punt 7 en kan daarom onder 7 gebracht worden. *De werkgroep ziet voldoende basis om de twee beginselen afzonderlijk te laten. Samenvoeging zou in de optiek van de werkgroep beide beginselen aan kracht doen inboeten.* Het bestuur 'bestuurt' de organisatie: dit is onduidelijk en in sommige gevallen onjuist. *Zie tekstwijziging.*
- Deskundigen vragen de rol van de controlerende organen te benadrukken. *De werkgroep ziet dit als een uitwerking van zinsnede "laat zich hierop controleren" en gaat in het advies nader in op de verhouding met de controlerende organen.*
- Bij dit beginsel hebben burgers nog al wat twijfels of het openbaar bestuur het vermogen heeft om zelf van zijn fouten te leren. Ze stellen dan ook voor dat een extern controlerend (en straffend) orgaan de besturen op hun gedrag controleert. *De werkgroep gaat in het advies bij de code nader op handhaving in.*

6. ~~Zelfreinigend en lerend vermogen~~ *Lerend en zelfreinigend vermogen* [24]

Beginsel: ~~Het bestuur bestuurt de organisatie, laat zich hierop controleren en is hierop aanspreekbaar. Het bestuur verbetert zijn prestaties door te leren van eventuele fouten en andere ervaringen.~~ *Het bestuur verbetert zijn prestaties en die van de organisatie, en richt de organisatie hier op in.*

Toelichting: ~~Het bestuur zorgt ervoor dat de organisatie goed werkt. Dat wil zeggen dat taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden goed zijn verdeeld.~~ *Het bestuur verbetert zijn prestaties door te leren van eventuele fouten en andere ervaringen.* Het bestuur laat zich controleren op zijn functioneren en is daar op aanspreekbaar. Zo ontstaat de nodige 'hygiëne' in de organisatie.
Het bestuur schept een klimaat waarin de organisatie leert van eventuele fouten en andere ervaringen, zoals ervaringen van andere (overheids-)organisaties. Ontvankelijkheid voor signalen uit de omgeving draagt bij aan het zelfreinigend en lerend vermogen.

24 Omkering door werkgroep d.d. 21 januari 2009.

7. Verantwoording

- IPO: Specifieke verantwoordingsplicht van het openbaar bestuur benoemen in de zin van "democratische legitimiteit". *Een zin is in de toelichting toegevoegd.*
- KBB-RHC ziet hier een belangrijke relatie met beginsel 6.
- RTG geeft aan dat "het bestuur is bereid" kan worden vervangen door "het bestuur moet" en dat "ruimhartig" moet zijn "zorgvuldig". *De eerste zinsnede wordt niet aangepast vanwege het karakter van de code; de tweede omdat het woord zorgvuldig vaag is en de toegevoegde waarde ten opzichte van 'ruimhartige verantwoording' onduidelijk is.*
- Deskundigen geven aan dat verantwoording in relatie tot resultaatgerichtheid moet staan. *De werkgroep ziet alle beginselen van de code met elkaar in verband staan. Daar bevinden zich de potentiële afwegingen, dilemma's en punten waarop besturen aanspreekbaar zijn. Zie aanscherping inleiding.*
- Bij dit beginsel wordt door burgers opgemerkt dat het woord 'ruimhartig' wel erg vrijblijvend is. Wat de burgers betreft mag dit worden vervangen door 'te allen tijde'. Net als bij het voorgaande beginsel, is het volgens burgers vooral belangrijk dat bestuurders niet alleen verantwoording afleggen, maar dat bij slecht resultaat er ook consequenties volgen. *'Ruimhartig' is niet hetzelfde als vrijblijvend. Verantwoording afleggen is in de politiek-bestuurlijke context nooit vrijblijvend. Ruimhartigheid betreft juist een houding die de burger ten goede komt; het gaat namelijk niet om de administratieve verplichting tot het afleggen van verantwoording, maar om een bereidwillige houding aanspreekbaar te zijn. Of er consequenties volgen is primair aan de controlerende organen en/of aan de burger bij verkiezingen.*

7. Verantwoording

Beginsel: Het bestuur is bereid zich regelmatig en ruimhartig ~~naar~~[25] jegens de omgeving te verantwoorden.

Toelichting: Het afleggen van verantwoording door besturen is essentieel voor het functioneren van de democratische rechtsstaat. Het dragen van verantwoordelijkheden vraagt om het afleggen van verantwoording. Om de (democratische) controle mogelijk te maken heeft het bestuur de bereidheid ruimhartig verantwoording af te leggen hoe ~~zij haar~~[26] het zijn verantwoordelijkheden draagt en invult.

25 *Taaltechnische correctie op initiatief van het secretariaat.*
26 *Idem.*

Deze brochure is een uitgave van:

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Directie Openbaar Bestuur en Democratie
www.minbzk.nl

Juni 2009
20522 | 1722-GMD32

Handreiking integriteit van politieke ambtsdragers bij gemeenten, provincies en waterschappen

Handreiking integriteit van politiek ambtsdragers bij gemeenten, provincies en waterschappen

Met modelgedragscode

Tweede gewijzigde druk

Met modelgedragscode

Handreiking integriteit van politiek ambtsdragers bij gemeenten, provincies en waterschappen

Met modelgedragscode

2e gewijzigde druk

Inhoudsopgave

1. Inleiding 5

1.1 Kwaliteit van het openbaar bestuur en integriteit 5
1.2 Meer dan regels en procedures 6
1.3 Gedragscodes 7
1.4 Leeswijzer 8
1.5 Terminologie 8

2. Belangenverstrengeling 11

2.1 Omschrijving en wettelijke bepalingen 11
2.2 Onverenigbaarheid van functies 13
2.3 Verboden handelingen 13
2.4 Deelname aan stemming 14
2.5 Deelname aan besluitvorming 15
2.6 Nevenfuncties 19
2.7 Q.q. nevenfuncties 20
2.8 Melding en openbaarmaking nevenfuncties 21
2.9 Inkomsten uit nevenfuncties en q.q. nevenfuncties 21
2.10 Financiële belangen 22
2.11 Draaideurconstructies 25
2.12 Aanbevelingen 26

3. Informatie 29

3.1 Basisregels voor omgaan met informatie 29
3.2 Oneigenlijk gebruik van niet openbare informatie 30
3.3 Beslotenheid en geheime informatie 31
3.4 Vertrouwelijke informatie 31
3.5 E-mail- en internetgebruik; sociale media 32
3.6 Aanbevelingen 33

4. Geschenken, diensten en uitnodigingen 35

4.1 Nooit in ruil voor een tegenprestatie 35
4.2 Geschenken van en aan de gemeente, de provincie of het waterschap 37
4.3 Geschenken aan individuele politiek ambtsdragers 37

4.4 Etentjes, excursies en evenementen 39
4.5 Aanbevelingen 39

5. Voorzieningen politiek ambtsdragers 41

5.1 Kwetsbaarheid van ambtsdragers bij vergoeding van kosten 41
5.2 Bedrijfsvoeringskosten 44
5.3 Bestuurskosten 45
5.3.1 Algemene bestuurskosten 45
5.3.2 Specifiek geregelde bestuurskosten 47
5.4 Kosten die voor eigen rekening blijven 47
5.5 Vergoedingenoverzicht onkosten 49
5.6 Betalingswijze voorzieningen van bestuurders 50
5.7 Aanbevelingen 52

6. Inkopen en aanbesteden 55

6.1 Kwetsbaar voor schending integriteit 55
6.2 Inkoop- en aanbestedingsbeleid 56
6.3 Regelgeving 56
6.4 Belangenverstrengeling en beïnvloeding 57
6.5 Integriteit van ondernemers; de wet Bibob 58
6.6 Aanbevelingen 59

7. Financiële functie 61

7.1 Transparantie, controle en verantwoording van uitgaven 61
7.2 Financiële verordeningen 62
7.3 De jaarrekening 62
7.4 De acccountantscontrole 63
7.5 De rekenkamer 63

8. De organisatie van het integriteitsbeleid: enkele aanbevelingen 65

Bijlage: Modelgedragscode politiek ambtsdragers 69

Colofon 75

1

1. Inleiding

1.1 Kwaliteit van het openbaar bestuur en integriteit

Integriteit heeft alles te maken met de kwaliteit van het openbaar bestuur. Ook kan integriteit het vertrouwen van de burgers in hun overheid maken of breken. De overheid moet dus prioriteit geven aan integriteit, temeer omdat zij werkt met publieke middelen en op veel terreinen een monopoliepositie heeft.

Tegelijkertijd staat de integriteit van politiek ambtsdragers onder druk, wat vooral het gevolg is van allerlei maatschappelijke ontwikkelingen. Zo zijn het publieke en het private domein meer met elkaar verstrengeld geraakt, is er een agressievere zakelijke lobby vanuit de samenleving en krijgt het overheidsmanagement bedrijfseconomische normen opgelegd. Bovendien is de belangstelling voor integriteitsvraagstukken sterk toegenomen. Elke politiek ambtsdrager op elk bestuurlijk niveau kan bij alle afwegingen, soms plotseling, vragen krijgen over zijn integriteit. Wetenschappers doen onderzoek naar corruptie en fraude, journalisten vragen declaraties van bestuurders op en doen verslag van lokale affaires. Parlementariërs stellen Kamervragen. En terecht, want belangenverstrengeling, misbruik van positie, corruptie en fraude kunnen niet worden getolereerd.

Politiek ambtsdragers vervullen een voorbeeldfunctie voor de burgers en voor hun ambtenaren. De handel en wandel van politiek ambtsdragers heeft zijn weerslag op de hele organisatie, zowel in positieve als in negatieve zin. Politiek ambtsdragers zijn verantwoordelijk voor de integriteit van hun organisatie en dus voor de integriteit van hun ambtenaren. De politiek ambtsdrager heeft uiteraard net als iedere andere burger recht op een privéleven, maar hij leeft in een glazen huis, waardoor ook privégedragingen onderwerp van (brede) publieke aandacht kunnen zijn. Daarom moet een politiek ambtsdrager 24 uur per dag alert zijn op handelingen of gedragingen die het aanzien en de integriteit van het politieke ambt kunnen schaden.

Deze handreiking is een gezamenlijke productie van de VNG, het IPO, de UvW en het Ministerie van BZK. Zij willen hiermee gemeenten, provincies en waterschappen stimuleren en ondersteunen bij hun inspanningen om de bestuurlijke integriteit te versterken.De handreiking is bedoeld voor politiek ambtsdragers. De primaire verantwoordelijkheid voor integriteit ligt bij elke gemeente, provincie en waterschap afzonderlijk maar vóór alles bij elke ambtsdrager persoonlijk.
De handreiking biedt wellicht ook aanknopingspunten voor de besturen van de BES-eilanden.

1.2 Meer dan regels en procedures

Om het integriteitsbeleid handen en voeten te geven is een aantal regels en procedures ontwikkeld. Echter, wat nog belangrijker is: integriteit is een grondhouding, een kwestie van mentaliteit, iets waar je aan kunt werken en waar je in kunt groeien. In het integriteitsbeleid zal dan ook een belangrijke plaats moeten worden ingeruimd voor de cultuur in de organisatie en in de politieke arena. Dit moet een cultuur zijn van openheid, waarin men elkaar aanspreekt op gedrag en handelen. Het vaststellen van regels en procedures is van groot belang, maar het mag nooit leiden tot een houding dat de integriteit daarmee is ‘geregeld’.

Integriteit vraagt om een heldere verdeling van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden, waarbij checks en balances centraal staan. Daarmee wordt het overheidshandelen transparant en controleerbaar. De taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de bestuursorganen in gemeenten, provincies en waterschappen zijn wettelijk geregeld. Daarom is het van groot belang dat de bestuursorganen voor de juiste checks en balances zorgen als zij hun bevoegdheden delegeren en mandateren. Daarbij moet rekening worden gehouden met eventuele integriteitsrisico's.

1.3 Gedragscodes

Gedragscodes zijn een belangrijk instrument en hulpmiddel om een open, transparante en integere organisatiecultuur te realiseren. De Gemeente, Provincie- en Waterschapswet verplichten de gemeenteraad, Provinciale Staten en het algemeen bestuur van het waterschap, om voor zichzelf en voor hun bestuurders, een gedragscode vast te stellen. Deze moet de integriteit van de politiek ambtsdragers waarborgen. Het rechtskarakter is dat van een interne regeling, in aanvulling op de wettelijke regels. De gemeente-, provincie- en waterschapsbesturen hebben veel vrijheid om deze zelf in te vullen. Het is een instrument waar iedereen op kan worden aangesproken. Gebeurt dat niet, dan is de gedragscode een dode letter.

Het voeren van een integriteitsbeleid is een wettelijke verplichting op grond van de Ambtenarenwet. Er moet aandacht worden besteed aan het bevorderen van integriteitsbewustzijn en aan het voorkomen van misbruik van bevoegdheden, belangenverstrengeling en discriminatie. Ook moet het bevoegd gezag ervoor zorgen dat het integriteitsbeleid vast onderdeel uitmaakt van het personeelsbeleid, onder andere door integriteit in functioneringsgesprekken en werkoverleg aan de orde te stellen, en door scholing en vorming aan te bieden op het gebied van integriteit. Elke overheid moet op grond van diezelfde verplichting, een gedragscode hebben voor goed ambtelijk handelen. Deze verplichting is mede reden geweest om ook afspraken over basisnormen integriteit in te voeren voor politiek ambtsdragers[1]. Deze zijn vervolgens omgezet in een eigen modelgedragscode voor politiek ambtsdragers.

[1] De basisnormen integriteit (Modelaanpak basisnormen integriteit openbaar bestuur en politie) staan ook vermeld in de Monitor Integriteit Openbaar Bestuur 2012, uitgave van BIOS/CAOP, nov. 2012 en zijn te downloaden op *www.integriteitoverheid.nl*.

1.4 Leeswijzer

De hoofdstukken 2 tot en met 7 bestrijken de belangrijkste onderwerpen waarbij zich integriteitsrisico's voordoen. Per onderwerp worden de risico's beschreven en mogelijkheden om de risico's te vermijden. Alle teksten zijn gebaseerd op de Gemeente- , Provincie- en Waterschapswet. Ook bevat elk hoofdstuk een aantal aanbevelingen, met uitzondering van hoofdstuk 7 dat een apart karakter heeft. Praktijkvoorbeelden zijn eveneens in de hoofdstukken verwerkt. Hoofdstuk 8 licht het 'hoe' van het integriteitsbeleid toe: de aanpak ervan binnen de eigen organisatie. Bij de handreiking is als bijlage de Modelgedragscode politiek ambtsdragers gevoegd.

1.5 Terminologie

- Politiek ambtsdragers: bestuurders en gekozen volksvertegenwoordigers van gemeenten, provincies en waterschappen.
- Bestuurders: burgemeesters, wethouders, commissarissen van de Koning, gedeputeerden, voorzitter en leden van het dagelijks bestuur van een waterschap. Deze bestuurscolleges worden ook aangeduid als het dagelijks bestuur/DB.
- Volksvertegenwoordigers: raadsleden, Statenleden en leden van het algemeen bestuur van een waterschap. De vertegenwoordigende organen worden ook aangeduid als het algemeen bestuur/AB.

Waar de tekst niet van toepassing is op beide categorieën politiek ambtsdragers, wordt gesproken over 'bestuurders' dan wel 'volksvertegenwoordigers'.

2

2. Belangenverstrengeling

2.1 Omschrijving en wettelijke bepalingen

Van belangenverstrengeling is sprake als het publiek belang wordt vermengd met het persoonlijk belang van een politiek ambtsdrager of dat van derden. Hierdoor is een zuiver besluiten of handelen in het publiek belang niet langer gewaarborgd. Niet alleen feitelijke belangenverstrengeling, maar ook de schijn ervan moet worden vermeden.

Relevant voor kandidaatstelling

De griffier van een gemeente stuurt vijf maanden voorafgaand aan de verkiezingen een brief uit aan alle organisaties in de gemeente die deelnemen aan de verkiezingen opdat zij daar bij de vaststelling van de kandidatenlijsten vast rekening mee kunnen houden. De brief wijst op de wettelijke vereisten voor de benoembaarheid volgens de Gemeentewet en de Kieswet en vermeldt de met het raadslidmaatschap onverenigbare betrekkingen. Geanticipeerd wordt op bepaalde praktijkvragen over mogelijke incomptabiliteiten. De brief gaat in op het belang om mogelijke belangenverstrengeling te voorkomen bij nevenfuncties. Deze gemeente geeft aan dat het vanuit politiek maatschappelijk oogpunt wenselijk kan zijn om gedurende het raadslidmaatschap afstand te nemen van bepaalde maatschappelijke en/of bestuurlijke functies. Naar de heersende opvattingen van de raad van deze gemeente zijn sommige functies, hoewel wettelijk toegestaan, niet wenselijk in samenhang met het raadslidmaatschap.

Het risico van belangenverstrengeling kan bijvoorbeeld ontstaan als een bestuurder een nevenfunctie vervult die raakvlakken heeft met de uitoefening van het politieke ambt. Dit geldt ook voor een nevenfunctie waarin de bestuurder qualitate qua is benoemd: de zogenoemde q.q.-nevenfunctie. Een voorbeeld is het commissariaat van een overheidsbedrijf. Ook bij een q.q.-nevenfunctie kunnen immers de belangen van de gemeente, provincie of waterschap en die van de organisatie waarvoor de functie wordt vervuld, niet altijd dezelfde zijn.

Het onafhankelijk handelen van politiek ambtsdragers staat zowel in de eed of belofte [2], als in een aantal wettelijke bepalingen. De Gemeentewet, Provinciewet en Waterschapswet verbieden in dit verband:

- uitoefening van met het ambt onverenigbare functies (zie 2.2):
- bepaalde handelingen van politiek ambtsdragers (zie 2.3);
- deelname van bestuurders en volksvertegenwoordigers aan stemming in bepaalde gevallen (zie 2.4);
- nevenfuncties waarvan de uitoefening ongewenst is met het oog op een goede vervulling van de politieke functie (zie 2.6). Overigens heeft het verbod op het vervullen van dergelijke nevenfuncties niet uitsluitend te maken met het al dan niet onafhankelijk handelen van de politiek ambtsdrager. Het kan hier bijvoorbeeld ook gaan om imagobeschadiging van het ambt.

[2] Artikelen 14, 41a, 65 Gemeentewet, artikelen 14, 40a, 64 Provinciewet, artikel 34 Waterschapswet.

Op grond van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) ten slotte, moet een bestuursorgaan ervoor waken dat de besluitvorming wordt beïnvloed door persoonlijke belangen (zie 2.5).

Belangenverstrengeling kan worden tegengegaan door onder meer:
- een meldingsregeling van financiële belangen (zie 2.7);
- afspraken die voorkomen dat politiek ambtsdragers na hun aftreden direct weer voor betaald werk worden binnengehaald (zie 2.8).

2.2 Onverenigbaarheid van functies

Als een politiek ambtsdrager andere functies uitoefent naast zijn politieke ambt, kan dit leiden tot belangenverstrengeling. Dat kan de ambtsdrager in kwestie bij zijn onafhankelijk oordeel in de weg staan. Daarom is voor alle groepen politiek ambtsdragers op vrijwel dezelfde wijze vastgelegd welke functies hoe dan ook onverenigbaar zijn met het politieke ambt[3]. Bij het onderzoek naar de geloofsbrieven wordt dit gecontroleerd.

Onverenigbaar met het politieke ambt zijn onder meer de betrekkingen van minister, lid van de Raad van State en de Algemene Rekenkamer, lid van de rekenkamer van de gemeente of provincie, van Nationale ombudsman en van ambtenaar aangesteld of ondergeschikt aan het desbetreffende bestuursorgaan. Bijvoorbeeld: een ambtenaar bij waterschap X kan niet tegelijkertijd in het algemeen bestuur van hetzelfde waterschap zitten.

2.3 Verboden handelingen

Om de verhouding tussen politiek ambtsdrager en bestuursorgaan zuiver te houden, zijn bepaalde handelingen, vooral in de economische sfeer, verboden. Welke dat zijn en op wie dit verbod betrekking heeft, staat in de Gemeente-, Provincie- en Waterschapswet [4]. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om werkzaamheden als advocaat of adviseur voor het provincie-, waterschaps- of gemeentebestuur of voor de tegenpartij daarvan. Ook is het verboden om een derde te vertegenwoordigen of te adviseren die met het bestuursorgaan een bepaalde overeenkomst sluit, bijvoorbeeld voor de verkoop of verhuur van onroerend goed of het aannemen van werk.

[3] Artikelen 13, 36b, 68 Gemeentewet, artikelen 13, 35c, 67 Provinciewet, artikelen 31, 45,47 Waterschapswet.
[4] Artikelen 15, 41c, 69 Gemeentewet, artikelen 15, 40c, 68 Provinciewet, artikel 33 Waterschapswet.

Een risicoanalyse Integriteit voor bestuurders. Beschrijving van een aanpak (Provinciale Werkgroep Integriteit Limburg)

In Limburg werken de provincie, gemeenten en waterschappen samen op het gebied van integriteit. Zij vinden het van belang om integriteitsrisico's bij bestuurders in beeld te kunnen brengen. Bij deze risicoanalyse* wordt op basis van gegevens uit open bronnen en informatie van betrokkene zelf, nagegaan of er feiten of omstandigheden zijn die het functioneren als integer bestuurder kunnen belemmeren. Het onderzoek naar de feiten wordt door een extern bureau verricht. Er wordt ingezoomd op persoonlijke omstandigheden die betrokkene kwetsbaar kunnen maken vanuit de optiek van integriteit. De risico's liggen doorgaans op het terrein van belangenverstrengeling en financiële belangen. Een beeld hiervan wordt verkregen aan de hand van het onderzoek en het overzicht dat betrokkene aanlevert van nevenfuncties, financiën, lidmaatschappen en schuldposities. Met betrokkene worden eventuele risico's besproken en worden maatregelen voorgesteld om tot risicobeheersing te komen. Het resultaat van het onderzoek wordt besproken met de raad waarna de benoeming kan plaatsvinden.
De uitvoering van de risicoanalyse vindt plaats onder de verantwoordelijkheid van de burgemeester als opdrachtgever. De vertrouwelijkheid van het traject wordt gewaarborgd.

** Dit is de beschrijving van een nieuwe opzet van de risico-analyse zoals eerder in Limburg werd toegepast. Dit nieuwe uniform toepasbare screeningsmodel is naar verwachting eind 2013 beschikbaar en dan te downloaden via www.integriteitLimburg.nl*

2.4 Deelname aan stemming

Soms moet een politiek ambtsdrager stemmen over een onderwerp waar hij direct of indirect persoonlijk bij betrokken is. De wet noemt dat 'een aangelegenheid die hem rechtstreeks of middellijk persoonlijk aangaat of waarbij hij als vertegenwoordiger is betrokken', of 'de vaststelling of goedkeuring der rekening van een lichaam waaraan hij rekenplichtig is of tot welks bestuur hij behoort'[5]. In deze gevallen moet betrokkene zelf de afweging maken of het nodig is zich van stemming te onthouden. Als hij concludeert dat hij beter niet mee kan stemmen, dan moet hij zich daar ook aan houden. De verantwoordelijkheid daarvoor legt de wet dus allereerst bij de betrokkene zelf. Wel kunnen in een reglement van orde of in de gedragscode nadere bepalingen hierover worden opgenomen.

[5] Artikelen 28 en 58 Gemeentewet, artikelen 28 en 58 Provinciewet, artikel 38a Waterschapswet

Zaken die de bestuurder of volksvertegenwoordiger direct of indirect aangaan, zijn bijvoorbeeld familierelaties, eigendommen, financiële belangen (zoals aandelen), of bestuurslidmaatschappen van gesubsidieerde instellingen. Belangenverstrengeling ontstaat bijvoorbeeld als een wethouder, gedeputeerde of dagelijks-bestuurslid van een waterschap, beslist over het verlenen van een vergunning aan zichzelf of iemand uit zijn persoonlijke omgeving. Ook een raadslid dat meebesluit over de bestemming van het buitengebied waar hij zelf een boerenbedrijf bezit, maakt zich schuldig aan belangenverstrengeling. Een ander voorbeeld is het Statenlid dat stemt over de gunning van een bouwopdracht terwijl hij familiebanden heeft met een van de meedingende aannemingsbedrijven. De bestuurder of volksvertegenwoordiger zal hier steeds zelf de afweging moeten maken of hij kan deelnemen aan beraadslagingen en stemming.

Politiek ambtsdragers zijn tegelijkertijd ook burgers: zij maken deel uit van het economische en sociale leven in de gemeenschap die ze besturen. Net als iedere andere burger zijn zij afnemer van diensten, lid van verenigingen en wijkbewoner. Daarom kan een raadslid zonder bezwaar meestemmen over bijvoorbeeld de afvalinzameling of het openbaar vervoer in zijn eigen wijk.

2.5 Deelname aan besluitvorming

Het zal niet altijd meteen duidelijk zijn of de bestuurder of volksvertegenwoordiger zich bij de besluitvorming door zijn eigen belangen laat leiden, dan wel of de schijn daarvan wordt gewekt. Een en ander hangt af van de feiten en omstandigheden. Het bestuursorgaan kan de bestuurder of volksvertegenwoordiger in kwestie, in elk geval nooit verbieden om te stemmen. Het stemrecht is een gewaarborgd recht. Het betrokken lid beslist te allen tijde zelf of hij al of niet aan de besluitvorming deelneemt. Wel is het verstandig dat een bestuurder of volksvertegenwoordiger, als een mogelijk persoonlijk belang aan de orde is, dit in de discussie aangeeft. Het is zinvol in dat geval vooraf binnen de fractie af te stemmen, met de fractievoorzitter en/of de voorzitter van het bestuursorgaan, en vervolgens een besluit te nemen over het al dan niet deelnemen aan het debat en de stemming over het onderwerp. Door daar open over te zijn, kan worden voorkomen dat een besluit wordt vernietigd of dat de zaak achteraf in een kwade reuk komt te staan.

Net als in de Gemeente-, de Provincie- en de Waterschapswet, staat ook in de Algemene wet bestuursrecht (Awb) een bepaling over onafhankelijke besluitvorming door het openbaar bestuur. Artikel 2:4 bepaalt dat het bestuursorgaan zijn taak vervult zonder vooringenomenheid. Het bestuursorgaan moet ervoor waken dat personen die er deel van uitmaken of ervoor werken, de besluitvorming beïnvloeden doordat zij een persoonlijk belang bij een besluit hebben. De Awb gaat hier verder in dan de artikelen over deelname aan stemming in de Gemeentewet en Provinciewet. Het begrip ‘persoonlijk belang’ in artikel 2:4 Awb betekent ‘ieder belang dat niet behoort tot de belangen die het bestuursorgaan behoort te behartigen’. Het begrip ‘beïnvloeding van de

besluitvorming' gaat niet alleen over de stemming, maar over het gehele proces van besluitvorming. Dit betekent dat zowel de politiek ambtsdrager zelf, als het gehele bestuursorgaan, elk een eigen verantwoordelijkheid heeft. Zij moeten afwegen of de onafhankelijke besluitvorming (of de schijn daarvan) van de betrokken ambtsdrager in het geding is. Het bestuursorgaan heeft de plicht om de nodige voorzorgsmaatregelen te treffen.

De vraag daarbij is hoe deze verantwoordelijkheid van het bestuursorgaan zich verhoudt tot de individuele beslissingsbevoegdheid van een politiek ambtsdrager. Het gaat hierbij met andere woorden om de verhouding tussen artikel 2:4 Awb en respectievelijk artikel 28 van de Gemeente- en Provinciewet en artikel 38a van de Waterschapswet. De afgelopen jaren zijn hierover uitspraken door de bestuursrechter gedaan.

In de uitspraak 'Winsum' van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 7 augustus 2002, werd een besluit van een gemeenteraad vernietigd omdat het in strijd was met artikel 2:4 Awb. De rechter betoogde dat de gemeenteraad, vanwege de door een raadslid gewekte schijn van belangenverstrengeling, had moeten voorkomen dat over de desbetreffende zaak een besluit werd genomen met de kleinst mogelijke meerderheid, waarbij de stem van het bewuste raadslid doorslaggevend had kunnen zijn.
In de uitspraak 'Loenen' van de Raad van State[6] van 22 juni 2011 worden de criteria uit de Winsumuitspraak bevestigd en zelfs aangescherpt. De Raad van State overwoog dat indien er een persoonlijk belang is bij een bepaald besluit een raadslid niet mag meestemmen over dat besluit, ongeacht de vraag of zijn stem wel of niet beslissend is.
In recente uitspraken[7] geeft de Raad van State nadere uitleg over wat onder persoonlijk belang moet worden verstaan. Met het begrip persoonlijk belang in artikel 2:4 Awb wordt gedoeld op ieder belang dat niet behoort tot de belangen die het bestuursorgaan uit hoofde van de hem opgedragen taak behoort te behartigen. "In aanmerking genomen dat het hier gaat om besluitvorming door de gemeenteraad die een belangenafweging vergt waarbij politieke inzichten een belangrijke rol spelen, ligt het in de rede voor de invulling van het begrip 'persoonlijk belang' aansluiting te zoeken bij artikel 28, eerste lid, onder a, van de Gemeentewet. Deze bepaling dient strikt te worden uitgelegd, nu daarbij het fundamentele recht van een raadslid om deel te nemen aan een stemming wordt ingeperkt".
Volgens de Raad van State volgt uit artikel 2:4 Awb in het algemeen niet dat een persoon die deel uitmaakt van een democratisch gekozen bestuursorgaan zoals de gemeenteraad en die bij een besluit belanghebbende is als bedoeld in artikel 1:2, lid 1 Awb, zich zou moeten onthouden van deelname aan de besluitvorming. Er kunnen zich echter bijkomende omstandigheden voordoen die maken dat de behartiging van het persoonlijk belang van een raadslid zodanig aan de orde is bij het onderwerp van de besluitvorming,

[6] LJN: BQ8863, Raad van State, 201007983/1/R2
[7] LJN: BZ0796, Raad van State, 201008516/1/R1 en LJN: BZ4957, Raad van State 201207503/1/R2.

dat hij daaraan niet behoort deel te nemen. Als dat het geval is kan de bestuursrechter tot het oordeel komen dat het desbetreffende besluit is genomen in strijd met artikel 2:4 Awb.

Wat de gemeenteraad, en dat geldt ook voor andere bestuursorganen, in het kader van zijn zorgplicht kan doen ligt vooral in de preventieve sfeer. Het onderwerp kan in zijn algemeenheid aan de orde komen, maar vooral ook in het concrete geval. Dat betekent dat op het moment dat het op stemming aankomt, de gemeenteraad of de voorzitter van de raad ervoor waarschuwt dat het te nemen besluit aanvechtbaar zou kunnen zijn bij de bestuursrechter of bij de Kroon in het kader van vernietiging. De gemeenteraad dient er als collectief voor te waken dat tot bestuursorganen behorende personen die een persoonlijk belang hebben, de besluitvorming beïnvloeden. Maar uiteindelijk blijft het individuele raadslid degene die beslist tot deelname aan de stemming.

Een plafond met een luchtje

Een raadslid is betrokken bij een van de dorpshuizen die van de gemeente subsidie krijgen. Op een kwade dag komt het plafond in het dorpshuis naar beneden. Het raadslid, dat al twintig jaar in de raad zit en de ambtenaren in de gemeente goed kent, belt meteen een ambtenaar van de onderhoudsdienst met de vraag of hij het plafond snel kan laten repareren. Op de vraag van de ambtenaar hoe dit wordt gefinancierd, antwoordt het raadslid dat het college daar natuurlijk voor zal zorgen.

Al gauw weet een groot deel van de gemeente van dit voorval en laaien de discussies op. Maakt het raadslid hier misbruik van zijn positie? Ook het raadslid wordt hier op aangesproken. Maar het raadslid vindt het gewoon belangrijk dat het dorpshuis een nieuw plafond krijgt, want daar komen dagelijks mensen. Dat is zijn bijdrage aan de gemeenschap, daarvoor zit hij in de raad. 'Wat zeur je nou?'

De griffier analyseert: 'De crux zit hem in de rolopvatting van zo'n raadslid. Daarom moeten raadsleden bewust worden gemaakt van de rol die zij hebben; dat daar twee kanten aan zitten. Het geeft je macht. Wanneer ben je nog volksvertegenwoordiger en wanneer ben je cliëntelisme aan het bedrijven? Dat is niet uit te schrijven. Maatschappelijk engagement van raadsleden willen we graag, maar het kan ook problemen geven'.

Relevante wet- en regelgeving

- *Gedragscode, de volgende onderwerpen:*
  - *Onafhankelijkheid: 'Het handelen van een raadslid wordt gekenmerkt door onpartijdigheid'.*
  - *Openheid: 'Het handelen van een raadslid is transparant, opdat optimale verantwoording mogelijk is'.*
  - *Zorgvuldigheid: 'Het handelen van een raadslid is zodanig dat alle organisaties en burgers op gelijke wijze worden bejegend'.*
- *Algemene wet bestuursrecht: 'Ambtenaren staan onder de bevoegdheid van het dagelijks bestuur van de gemeente, het college van burgemeester en wethouders. Een raadslid is niet bevoegd om ambtenaren directe opdrachten te geven'.*

2.6 Nevenfuncties

Naast hun politieke ambt hebben veel politiek ambtsdragers (neven)functies, betaald of onbetaald. Voor staten- en raadsleden, parttime wethouders en voor dagelijks bestuurders van waterschappen zijn deze vaak hun hoofdfunctie. Ook voor fulltime bestuurders zijn nevenfuncties positief te waarderen: uit maatschappelijk, bestuurlijk en persoonlijk oogpunt. Er zit echter ook een risico aan nevenfuncties, vooral die buiten het publiek domein. Nevenfuncties kunnen het onafhankelijk oordeel van de ambtsdrager in gevaar brengen, het aanzien van het ambt schaden en de ambtsdrager belemmeren om optimaal te functioneren.

Wettelijk is bepaald dat de volgende ambtsdragers geen nevenfuncties vervullen waarvan de uitoefening ongewenst is met het oog op een goede vervulling van het politieke ambt[8]:

a. wethouder;
b. burgemeester;
c. gedeputeerde;
d. commissaris van de Koning;
e. voorzitter en dagelijks-bestuurslid van een waterschap.

Bij het aanvaarden van nevenfuncties zijn de volgende afwegingen van belang:

1. Tussen het ambt en de nevenfunctie mag geen belangenverstrengeling optreden of de schijn daarvan worden gewekt. Het gaat daarbij niet alleen over mogelijk persoonlijk voordeel voor de politiek ambtsdrager zelf, maar ook voor personen, bedrijven of instellingen in zijn omgeving. Dit voordeel kan ook bestaan uit het doorgeven van vertrouwelijke overheidsinformatie. Het risico van belangenverstrengeling hoeft overigens niet altijd te betekenen dat de nevenfunctie moet worden opgegeven. Soms is het risico incidenteel. Een mogelijke oplossing is dat de betrokken politiek ambtsdrager zich in dat geval buiten de concrete besluitvorming houdt (zie paragraaf 2.4 en 2.5). Terughoudendheid is in elk geval geboden bij functies in organisaties die substantieel subsidie ontvangen of die op welke manier dan ook, betrokken (kunnen) zijn bij de overheid waar men het politieke ambt vervult.
2. Het vervullen van de nevenfunctie mag geen afbreuk doen aan het aanzien van het ambt.
3. De nevenfunctie mag niet zoveel tijd kosten dat het functioneren als politiek ambtsdrager in het geding komt.
4. De (hoogte van de) honorering van de nevenactiviteiten mag geen aanleiding geven tot discussies.

[8] Artikel 41b Gemeentewet, artikel 67 Gemeentewet, artikel 40b Provinciewet, artikel 66 Provinciewet, artikel 44a Waterschapswet, artikel 48 Waterschapswet.

De beslissing om een nevenfunctie te aanvaarden of aan te houden is primair de verantwoordelijkheid van de politiek ambtsdrager zelf, maar hij moet er wel open over zijn en zich erover verantwoorden. Hij moet daarom zijn nevenfuncties zelf openbaar maken (zie paragraaf 2.8) alsmede de inkomsten daaruit en de manier van verrekening van die inkomsten (zie paragraaf 2.9).

2.7 Q.q.-nevenfuncties

Sommige nevenfuncties vervullen bestuurders en in mindere mate volksvertegenwoordigers, uit hoofde van hun politieke functie. Dat zijn de nevenfuncties waarin zij 'qualitate qua' zijn benoemd. Aan de hand van de volgende criteria kan worden bepaald of een nevenfunctie een q.q.-nevenfunctie is:

1. Er is een aantoonbaar belang voor de betreffende overheid (gemeente, provincie of waterschap) dat de nevenfunctie door een politiek ambtsdrager wordt vervuld. Hij behartigt dan (in)direct de belangen van de gemeente, provincie of waterschap.
2. De nevenfunctie is gekoppeld aan de inhoud en duur van het politieke ambt. Wordt dat beëindigd, dan moet de nevenfunctie ook worden neergelegd.

Of sprake is van een q.q.-nevenfunctie zal uiteindelijk uit de feitelijke context moeten blijken. Het kan bijvoorbeeld zijn dat de statuten van een stichting geen grenzen stellen aan de termijn waarin een commissariaat of bestuursfunctie wordt vervuld, zodat deze niet lijkt te voldoen aan de criteria voor een q.q.-nevenfunctie. Echter, als er ook bestuurders (of volksvertegen-woordigers) van andere gemeenten, provincies of waterschappen in hetzelfde stichtingsbestuur zitting hebben, dan kan er wel degelijk sprake zijn van een q.q.-nevenfunctie.

Net als bij 'algemene' nevenfuncties, kan zich ook bij q.q.-nevenfuncties belangenverstrengeling voordoen. Het belang van de regio waarvan de burgemeester voorzitter is, is niet altijd gelijk aan dat van de gemeente. En het belang van het energiebedrijf kan in conflict komen met dat van de provincie.

Een q.q.-nevenfunctie waarvoor veel aandacht bestaat, is die van het commissariaat bij bedrijven. De rijksoverheid is zeer terughoudend geworden in het benoemen van overheidscommissarissen. De Staat wil transparante verhoudingen met zijn deelnemingen en wil daarom geen bijzondere positie innemen jegens private aandeelhouders. Ook de andere overheden hebben - mede onder invloed van het rijksbeleid en de ontwikkelingen op het gebied van corporate governance - de positie van de overheidscommissaris tegen het licht gehouden. Gemeenten, provincies en waterschappen hebben overigens ook de mogelijkheid om anderen dan overheidsbestuurders als commissarissen te benoemen. Dat kan helpen om de schijn van belangenverstrengeling tegen te gaan.

2.8 Melding en openbaarmaking nevenfuncties

Bestuurders hebben een wettelijke meldplicht als zij het voornemen hebben om een nevenfunctie te aanvaarden[9]. Zij melden dit aan respectievelijk de gemeenteraad, Provinciale Staten of het algemeen bestuur van het waterschap. Alle politiek ambtsdragers, waaronder dus behalve de bestuurders ook raadsleden, Statenleden en algemeen bestuursleden van een waterschap, zijn wettelijk verplicht om hun (neven)-functies openbaar te maken. Dat kan bijvoorbeeld via de website van hun overheidsorganisatie.

Bestuurders hoeven hun q.q.-functies wettelijk niet te melden of openbaar te maken, maar het wordt wel raadzaam geacht.

Het is van groot belang om de lijst van nevenfuncties actueel te houden. De inhoud van de hoofd- of de nevenfunctie kan bijvoorbeeld veranderen, of de instantie waarbij de nevenfunctie wordt vervuld kan een andere relatie krijgen tot de overheid in kwestie. Bij dit soort veranderingen kan ook de toelaatbaarheid van de nevenfunctie anders worden beoordeeld dan in de oorspronkelijke situatie.

2.9 Inkomsten uit nevenfuncties en q.q.-nevenfuncties / melding en verrekening ervan

Bestuurders moeten de inkomsten uit hun nevenfuncties openbaar maken[10]. Die verplichting is het gevolg van de wetgeving die voortkomt uit de voorstellen van de commissie Dijkstal. Het is wenselijk en gebruikelijk dat bij de openbaarmaking van de nevenfuncties en de inkomsten daaruit (zie paragraaf 2.8), tevens wordt aangegeven hoeveel tijd de nevenfuncties in beslag nemen. Op Statenleden, raadsleden en algemeen bestuursleden van waterschappen is de verplichting om inkomsten uit andere functies openbaar te maken, niet van toepassing.

Inkomsten uit q.q.-nevenfuncties mogen niet worden behouden. Bij wet is geregeld dat de wethouder/ burgemeester en gedeputeerde/ commissaris van de Koning geen vergoedingen, in welke vorm dan ook, geniet voor q.q.-nevenfuncties[11]. Voor leden van het dagelijks bestuur en voorzitters van waterschappen is dit in de Waterschapswet geregeld. Dit geldt ongeacht of de vergoeding ten laste van de gemeente-, provincie- of waterschapskas komt.

[9] Artikelen 41b en 67 Gemeentewet, artikelen 40b en 66 Provinciewet, artikelen 44a en 48 Waterschapswet.
[10] Idem.
[11] Artikelen 44 en 66 Gemeentewet, artikelen 43 en 65 Provinciewet en artikelen 44 en 48 Waterschapswet.

De q.q.-functie wordt beschouwd als behorend bij het ambt. De bezoldiging voor dat ambt is daarom tevens voor de q.q.-werkzaamheden. Eventueel persoonlijk ontvangen inkomsten uit q.q.-functies moeten dan ook in de gemeente- of provincie- of waterschapskas worden gestort, bij voorkeur rechtstreeks en niet via de privérekening. De Gemeente-, Provincie- en Waterschapswet voorzien in een ontheffingsmogelijkheid voor bestuurders in bijzondere omstandigheden. De genoemde stortingsplicht betreft alleen de beloning voor geleverde diensten. De vergoeding voor (daadwerkelijk gemaakte) onkosten voor een q.q.-functie hoeft dus niet in de gemeente-, waterschaps- of provinciekas te worden gestort.

Voor bestuurders die het ambt voltijds uitoefenen, worden ook de inkomsten verrekend uit nevenfuncties die niet behoren bij het ambt. Voor hen geldt daarmee dezelfde verrekeningssystematiek als voor leden van de Tweede Kamer.

2.10 Financiële belangen

Belangenverstrengeling ligt op de loer als een politiek ambtsdrager financiële belangen heeft bij organisaties of ondernemingen die een relatie met een van de overheden hebben of kunnen krijgen, en waarover de betreffende overheid besluiten neemt. Voorbeelden zijn besluiten over bijvoorbeeld aanbesteding, subsidieverstrekking, steunverlening, verstrekking van leningen en verlening van advies- en onderzoeksopdrachten. Politiek ambtsdragers zouden in de verleiding kunnen komen om zich bij het nemen van functionele beslissingen mede te laten leiden door persoonlijk financieel belang.

Het begrip ‘financieel belang’ moet ruim worden opgevat. Een deelneming in een bedrijf of onderneming valt er uiteraard onder, maar ook het bezit van effecten, onroerend goed of een vorderingsrecht. Zulke financiële belangen kunnen een rol gaan spelen bij besluiten over bijvoorbeeld bestemmingsplannen of grondverkopen. Ook negatieve financiële belangen, zoals schulden uit hypothecaire vorderingen, kunnen in verband met mogelijke belangenverstrengeling relevant zijn. Een vorderingsrecht van een organisatie of ondernemer op een politiek ambtsdrager kan worden gerangschikt onder ‘financieel belang’, zij het van de omgekeerde orde. Waakzaamheid is geboden als er sprake is van bezit van bouwgrond en het aankopen van grond of onroerend goed door politiek ambtsdragers.

Zorgvuldigheid, openheid en controleerbaarheid zijn hier sleutelwoorden. Het melden van financiële belangen - voor bestuurders in het dagelijks bestuur, voor volksvertegenwoordigers in het algemeen bestuur - is wettelijk niet verplicht. Wel is in het kader van de afspraken in de Modelaanpak basisnormen integriteit als basisnorm vastgesteld dat er een regeling nodig is om financiële belangen van politiek ambtsdragers te melden. Het is mogelijk de regeling toe te spitsen, in de zin dat opgave wordt gedaan van financiële belangen in ondernemingen en organisaties waarmee de gemeente

zakelijke betrekkingen onderhoudt. De Modelaanpak geeft daarbij aan dat het in de rede ligt dat een regeling voor de melding van financiële belangen wordt toegesneden op de aard van de functie of van het ambt. Voor nevenfuncties blijft gelden wat gesteld is onder 2.7, 2.8 en 2.9.

In de praktijk blijkt dat integriteitsincidenten zich vaak voordoen in het domein van de ruimtelijke ordening en grond- en bouwzaken. Daarom is het raadzaam om niet alleen actueel grondbezit te melden, maar ook voorgenomen vastgoedtransacties.

Drie petten tegelijk

Een raadslid is bestuurslid van een stichting die een evenement organiseert in de gemeente. De stichting krijgt daar subsidie voor op basis van een subsidieverordening. Echter, de subsidie is niet genoeg om de hoge kosten van het evenement te dekken. Daarom dient de fractie van het betreffende raadslid een motie in om de subsidie te verhogen. Het is duidelijk dat het raadslid als drijvende kracht achter de motie zit, maar omdat hij betrokken is bij de stichting gaat hij tijdens de stemming over de motie op de tribune zitten. De schijn wordt hiermee gewekt dat het allemaal keurig is geregeld.

De motie komt in stemming en de raad stemt voor de motie, waardoor de stichting 12.000 euro extra subsidie krijgt. Het is duidelijk dat dit bedrag niet voor het raadslid persoonlijk is, maar als het evenement plaatsvindt, blijkt dat apparatuur wordt gebruikt van het bedrijf van hetzelfde raadslid. Hier lijkt dus wel degelijk sprake te zijn van een direct financieel belang. De griffier spreekt het raadslid hierop aan, waarop deze zegt dat hij de apparatuur beneden de kostprijs heeft verstrekt en er in feite dus op toe heeft gelegd.

Maar, iedereen in de stad weet dat dit raadslid dit bedrijf heeft en ziet die apparatuur daar staan. Dat hoor je gonzen in de gemeente. De griffier: ‘De imagoschade die dat toebrengt, daar kan geen interactief vergaderstelsel of hippe website tegenop. De schijn van belangenverstrengeling en eigenbelang is hier gewoon gewekt. Deze casus is eigenlijk een voorbeeld van de integriteitsrisico’s die spelen in een kleine stad waarin je elkaar vaak tegenkomt in allerlei verschillende rollen’.

De griffier analyseert hoe het anders had kunnen gaan: ‘Er had veel schade in deze zaak kunnen worden voorkomen door vanaf het begin volledig transparant te zijn over de betrokkenheid van het raadslid bij het evenement. Maar nog belangrijker is het zelfreinigend vermogen binnen de raad. Waarschijnlijk is intern in de fractie wel discussie geweest over de zaak, maar een ander raadslid had moeten zeggen dat hij/zij dit niet accepteert en dat het niet voldoende is om bij de stemming plaats te nemen op de tribune. Niet alleen de sterke persoonlijke invloed van het raadslid op het dossier (wellicht heeft hij zelfs de motie zelf geschreven) zou onacceptabel moeten worden gevonden, maar ook zou hij als raadslid niet in het bestuur van die stichting moeten gaan zitten. Zeker omdat hij er ook nog dubbel in zit als leverancier. Juist omdat er een raadslid betrokken is bij de stichting had iedereen zich gewoon aan de bestaande subsidieverordening moeten houden. Extra centen moet je in zo’n geval helemaal niet willen omdat dat altijd op enigerlei wijze in je gezicht ontploft. En eigenlijk is het belang van de raad als geheel nog belangrijker. Je kunt op deze manier snel je betrouwbare imago verliezen’.

Relevante wet- en regelgeving

- Art. 28 Gemeentewet: ‘Een lid van de raad neemt niet deel aan de stemming over een aangelegenheid die hem rechtstreeks of middelijk persoonlijk aangaat of waarbij hij als vertegenwoordiger is betrokken’.
- Art. 2:4 Algemene Wet Bestuursrecht: ‘Het bestuursorgaan waakt ertegen dat tot het bestuursorgaan behorende of daarvoor werkzame personen die een persoonlijk belang bij een besluit hebben, de besluitvorming beïnvloeden’.
- Gedragscode, onderwerp ‘belangenverstrengeling’: ‘Een raadslid doet opgave van zijn financiële belangen in ondernemingen en organisaties waarmee de gemeente zakelijke betrekkingen onderhoudt. De opgave is openbaar en door derden te raadplegen’.
- Gedragscode, onderwerp ‘nevenfuncties’: ‘Een raadslid maakt melding van al zijn nevenfuncties. Bij het aangaan of aanhouden van toegestane nevenfuncties wordt afgewogen of hierdoor mogelijke belangenverstrengeling zou kunnen ontstaan’.

2.11 Draaideurconstructie

De ‘draaideurconstructie’ betekent dat oud-bestuurders direct na hun aftreden betaalde activiteiten verrichten in of voor dezelfde overheid waar zij bestuurder of volksvertegenwoordiger zijn geweest. Dit is niet raadzaam omdat hierdoor de indruk van vriendjespolitiek kan ontstaan. Bovendien is er het risico op verstrengeling van persoonlijke en functionele belangen. Dit risico ontstaat als een bestuurder en een bedrijf die in een functionele relatie tot elkaar staan in de verleiding komen om afspraken te maken over toekomstige betaalde activiteiten van de bestuurder.

2.12 Aanbevelingen

1. Zorg voor een overzicht van alle relevante financiële belangen van politiek ambtsdragers.

2. Houd een actueel, openbaar register bij met de nevenfuncties van alle politiek ambtsdragers, inclusief de q.q.-functies.

3. Publiceer het 'nevenfunctieregister' op de website van de gemeente, provincie of het waterschap en leg de nevenfuncties ter inzage. Vermeld daarbij in elk geval:
   a. wat de nevenfunctie inhoudt;
   b. voor welke organisatie deze wordt verricht;
   c. wat ongeveer het tijdsbeslag is;
   d. of het wel of geen q.q.-nevenfunctie is;
   e. of de nevenfunctie bezoldigd of onbezoldigd is.

4. Maak afspraken over hoe te handelen in:
   a. situaties dat persoonlijke belangen de onafhankelijke oordeelsvorming in de weg kunnen staan;
   b. situaties die de schijn van onzuivere oordeelsvorming kunnen oproepen.

5. Kijk kritisch naar commissariaten door politiek ambtsdragers in overheidsbedrijven waarin de gemeente, provincie of het waterschap aandelen heeft, zoals vervoers- en energiebedrijven. Benoem eventueel anderen dan politiek ambtsdragers tot commissaris.

3

3. Informatie

3.1 Basisregels voor omgaan met informatie

Politiek ambtsdragers beschikken over veel informatie. Gaan zij daar verkeerd mee om, dan wordt al snel de geloofwaardigheid van zowel henzelf als van hun organisatie aangetast. Daarom geldt een aantal basisregels voor hoe een integer politiek ambtsdrager met informatie moet omgaan:

1. Ga zorgvuldig en correct om met informatie waarover u uit hoofde van uw ambt beschikt.
2. Verstrek geen onjuiste informatie.
3. Gebruik informatie die u hebt gekregen bij de uitoefening van het ambt niet ten eigen bate of ten bate van derden.
4. Verstrek geen geheime informatie.

3.2 Oneigenlijk gebruik van niet-openbare informatie

De integriteit van een politiek ambtsdrager komt in gevaar als hij informatie die nog niet openbaar is, gebruikt om er zichzelf of anderen mee te bevoordelen. Het kan dan gaan om informatie waar hij vanuit zijn ambt over beschikt, of die hem ongevraagd wordt toegespeeld door relaties. De verleiding kan groot zijn om in de privésfeer melding te maken van informatie die voor anderen van direct belang is. Soms is dat informatie die weliswaar ooit openbaar wordt, maar waarbij voordeel ontstaat door het eerder verkrijgen ervan. Voorbeelden zijn de aan- en verkoop van een huis of een stuk grond, de gunning van opdrachten, etc.

Een bijzondere vorm van oneigenlijk gebruik van informatie is het lekken daarvan naar 'de media', om zo politieke doelen te bereiken. Het is zaak dat te vermijden. Zorg er verder voor dat stukken met vertrouwelijke gegevens veilig worden opgeborgen ('clean desk policy'), en dat computerbestanden beveiligd zijn. Het open laten staan van een beeldscherm als de computer tijdelijk onbeheerd is, kan eveneens een risico inhouden.

Voorkennis voor je houden, ook in verkiezingstijd

In een gemeente wordt een woonwijk ontwikkeld. Naar buiten toe lijkt het alsof het allemaal soepel verloopt; bij wijze van spreken kan morgen de eerste paal de grond in gaan. In een recente collegevergadering echter, is een geheim memo besproken dat een heel ander beeld geeft. Op het te ontwikkelen gebied staat een gebouw dat de gemeente moet kopen om ruimte te maken voor de woonwijk. Maar, de onderhandelingen met de eigenaar van dat gebouw willen niet vlotten. Er is zelfs een kans dat de gemeente de Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) moet gaan gebruiken, waardoor de eigenaar de verplichting krijgt dat het gebouw in de komende drie jaar alleen aan de gemeente kan worden verkocht. Dat is zeer vertrouwelijke informatie. Als de betreffende eigenaar dat zou weten dan zou hij het gebouw snel aan iemand anders kunnen verkopen.

Terwijl deze zaak loopt, wordt het verkiezingstijd. De betrokken wethouder is lijsttrekker namens zijn partij en neemt deel aan een verkiezingsdebat. Daar steekt een van zijn opponenten de loftrompet over de voortgang van het woningbouwproject. De wethouder weet dat de situatie heel anders is, wil zijn opponent niet laten 'scoren', maar kan de strikt vertrouwelijke informatie uit het college niet gebruiken. Dit soort dilemma's speelt meer in verkiezingstijd.

Als wethouder weet je vaak meer dan je in het openbaar kunt laten weten, wat vooral bij verkiezingsdebatten moeilijk is, waar vaak op het scherpst van de snede wordt gedebatteerd. Het is dan verleidelijk om je bredere kennis over een onderwerp te gebruiken. Het gaat dan immers om stemmen.

3.3 Beslotenheid en geheime informatie

In de Gemeente-, Provincie- en Waterschapswet staan regels over de beslotenheid van vergaderingen en de geheimhouding over wat in een vergadering is behandeld. Uiteraard mag de mogelijkheid om in beslotenheid te vergaderen, niet worden misbruikt om burgers in onwetendheid te laten over bepaalde zaken. In meer algemene zin moet worden voorkomen dat om bijvoorbeeld politieke redenen informatie wordt achtergehouden die eigenlijk helemaal niet vertrouwelijk is. Wettelijk is voorgeschreven dat er onderwerpen zijn die nooit in beslotenheid mogen worden behandeld, zoals de begroting en de jaarrekening, evenals de invoering, wijziging en afschaffing van een belasting.

Het feit dat een zaak in een besloten vergadering wordt behandeld en de notulen niet openbaar zijn, betekent niet zonder meer dat de leden verplicht zijn tot geheimhouding. Deze moet nadrukkelijk worden opgelegd. Op grond van een belang, genoemd in artikel 10 van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob)[12], kan geheimhouding worden voorgesteld door:

- gemeenteraad/ raadscommissie;
- Provinciale Staten/ Statencommissie;
- algemeen bestuur van een waterschap;
- college van b en w;
- burgemeester;
- Gedeputeerde Staten;
- commissaris van de Koning;
- dagelijks bestuur, voorzitter en commissie van een waterschap[13].

De verplichting tot geheimhouding moet worden bevestigd door de volksvertegenwoordigende organen. Het schenden van een geheimhoudingsplicht is een misdrijf in de zin van het Wetboek van Strafrecht[14] .

3.4 Vertrouwelijke informatie

De omgang met vertrouwelijke informatie verschilt in wezen niet van de omgang met geheime informatie. Het Wetboek van Strafrecht (Art. 272) stelt dat als 'hij die enig geheim waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat hij uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift dan wel van vroeger ambt of beroep verplicht is het te bewaren' dat geheim schendt, gestraft kan worden met een celstraf of een geldboete. Jurisprudentie heeft uitgewezen dat daarbij geen onderscheid gemaakt wordt tussen vertrouwelijke en geheime informatie. Beide termen hebben als strekking dat de bewuste informatie niet openbaar gemaakt mag worden.

[12] De tekst van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) is op te zoeken in *www.wetten.nl*.
[13] Artikelen 23 en 24 Gemeentewet, artikelen 23 en 24 Provinciewet, artikelen 35 en 36 Waterschapswet.
[14] Wetboek van Strafrecht, artikel 272.

3.5 E-mail- en internetgebruik; sociale media

In veel overheidsorganisaties gelden gedragscodes en gebruiksregels voor de ambtenaren over het juiste gebruik van e-mail en internet: over wat een juist gebruik is, en wat wel en niet mag. Uit de rechtspraak hierover, blijkt dat dergelijke regels zeer relevant zijn.
Ook voor politiek ambtsdragers is reglementering van het e-mail- en internetgebruik zinvol. Sluit daarbij zoveel mogelijk aan bij de regels voor ambtenaren.

Al niet meer zo heel nieuw is de opkomst van de sociale media. Dat is een verzamelnaam voor alle internettoepassingen waarmee informatie kan worden gedeeld op een snelle en gebruiksvriendelijke manier. Het is voor politiek ambtsdragers een van de mogelijkheden om de dialoog met burgers aan te gaan. Toch moet er nog de nodige ervaring worden opgedaan hoe, ook als politiek ambtsdrager, correct en verstandig kan worden omgegaan met deze nieuwe media. Er zijn gemeenten die daarvoor richtlijnen hebben opgesteld.

Enkele suggesties voor richtlijnen (bron: gemeente Achtkarspelen)

- Je blijft zelf verantwoordelijk. Bij twijfel, plaats dan geen bericht.
- Blijf alert bij het mixen van je persoonlijke leven met je zakelijke activiteiten.
- Geef nooit vertrouwelijke informatie van gemeente, provincie of waterschap.
- Realiseer je dat internet blijvend is; publicaties blijven altijd vindbaar.
- Leg vast wat je doet als je de overheid vertegenwoordigt; online verklaringen hebben ook juridische gevolgen, net als dat bij de traditionele media het geval is.
- Reageer niet impulsief op elk bericht.

3.6 Aanbevelingen

1. Maak afspraken in raad, Staten of algemeen bestuur van een waterschap over het zorgvuldig en correct omgaan met informatie waarover men uit hoofde van het politiek ambt beschikt.

2. Tref maatregelen om te voorkomen dat onbevoegden vertrouwelijke gegevens kunnen bezitten, raadplegen of beschadigen. Denk daarbij ook aan uw computer, usb-stick, blackberry, etc. en maak de harde schijf van uw computer na afdanken ervan onbruikbaar.

3. Maak afspraken over het gebruik van e-mail, internet en sociale media door politiek ambtsdragers. Sluit daarbij zo veel mogelijk aan bij de regels voor ambtenaren. Breng deze maatregelen en afspraken met enige regelmaat onder de aandacht van politiek ambtsdragers en ambtenaren.

4

4. Geschenken, diensten en uitnodigingen

4.1 Nooit in ruil voor een tegenprestatie

Als zij de ambtseed of belofte afleggen, verklaren politiek ambtsdragers dat zij geen giften of gunsten hebben gegeven of beloofd om te worden benoemd. Ook beloven ze dat ze geen geschenken zullen aannemen of beloften zullen doen in ruil voor een tegenprestatie. Het gaat hierbij niet alleen om persoonlijke bevoordeling zoals een goedkope verbouwing of tuinaanleg. Het kan ook gaan om bijvoorbeeld donaties aan de partij van de politiek ambtsdrager met het oog op een gunstige overheidsbeslissing.

Voordat je het weet maak je reclame

In een gemeente wordt jaarlijks een prijs uitgereikt aan de beste ondernemer van het jaar. Voor dit evenement is een stichting opgericht, gesponsord door en genoemd naar een bekende lokale onderneming. De wethouder EZ is qualitate qua lid van het stichtingsbestuur en daarmee ook van de jury. Deze nevenfunctie is goedgekeurd door het college en staat op de website van de gemeente vermeld.

Bij het tienjarig bestaan wil de Stichting Ondernemersprijs wat meer uitpakken dan anders. De sponsor maakt een jubileumfilm waaraan ook de wethouder meewerkt. De film wordt vertoond bij de uitreiking van de prijs. De wethouder is onprettig verrast als het er in de film op lijkt dat hij een vurig pleidooi houdt voor de sponsorende onderneming en het belang van de wortels ervan in de plaatselijke samenleving. Meteen stelt de oppositie er vragen over in de gemeenteraad. De wethouder wordt niet alleen verweten dat hij zich voor het karretje van de onderneming heeft laten spannen, maar ook wordt de suggestie gewekt dat hij voor zijn bijdrage is betaald. Dat laatste staat groot in de krant. De wethouder verdedigt zich tegen deze inbreuk op zijn integriteit en eist in de raad een rectificatie. Die is er ook gekomen.

Achteraf beseft de wethouder dat zijn deelname aan het filmpje wellicht een verkeerde keuze is geweest, ook omdat hij niet voorafgaande aan de vertoning het resultaat heeft kunnen zien. ‘Eigenlijk is het een soort fuik waar je in loopt. Iedereen weet dat je daar qualitate qua bestuurslid bent en daar ben je naar jouw gevoel ook voldoende transparant in. Bovendien is de ondernemersprijs een goed initiatief dat stimulerend werkt voor de plaatselijke ondernemingen. Daar wil je als wethouder EZ natuurlijk graag aan meewerken. Op zich is er niets mis met het feit dat dit evenement door één belangrijke onderneming in de gemeente wordt gesponsord. Economie en bedrijfsleven zijn veel meer dan werkgeverschap en winstbejag. Want wat gebeurt er met het verenigingsleven en de culturele instellingen in de gemeente als dat bedrijfsleven er niet meer is? Als wethouder ben je ambassadeur voor de gemeente en dus ook een beetje ambassadeur voor de ondernemer. Maar je moet wel voorzichtig blijven. Ik had van tevoren kunnen bedenken dat deelname aan die film wellicht een verkeerde indruk kon wekken. En ik had transparanter kunnen zijn over de redenen voor mijn keuze om eraan mee te werken. Dat had wellicht de suggestie kunnen voorkomen dat ik ervoor betaald zou zijn. Want deze twijfel aan mijn integriteit heeft de verhoudingen wel verstoord en heeft helaas een vlekje op mijn blazoen veroorzaakt.’

4.2 Geschenken van en aan de gemeente, de provincie of het waterschap

Politiek ambtsdragers geven geschenken niet op persoonlijke titel maar namens de gemeente, de provincie of het waterschap. Het gaat dan vaak om relatiegeschenken, een geaccepteerd gebruik in het sociale verkeer. Wel is het verstandig om dit transparant te houden, door:

- richtlijnen op te stellen;
- een administratie bij te houden;
- als het om grotere geschenken gaat: een gemotiveerd besluit hiertoe in het dagelijks bestuur te nemen;
- open te zijn over de verstrekte geschenken, bijvoorbeeld in het jaarverslag.

Ook bij het ontvangen van geschenken van of door een bestuurslichaam past zorgvuldigheid en terughoudendheid, door:

- te bepalen dat een gemotiveerd besluit van raad, Staten of algemeen bestuur nodig is om schenkingen boven een bepaalde waarde te mogen accepteren;
- een openbaar register bij te houden van alle ontvangen geschenken;
- de ontvangen geschenken te bewaren in het gemeente-, provincie- of waterschapshuis of andere aan te wijzen instellingen.

4.3 Geschenken aan individuele politiek ambtsdragers

Als politiek ambtsdragers persoonlijk geschenken ontvangen, brengt dit meer risico's met zich mee dan als dit gebeurt namens gemeente, provincie of waterschap. Ook vanuit het oogpunt van voorbeeldwerking kan het beste worden aangesloten bij de regels die voor ambtenaren gelden:

- Geschenken **tot** een waarde van 50 euro mogen in principe worden geaccepteerd. Bij voorkeur vindt vooraf evenwel overleg plaats of het geschenk daadwerkelijk wordt geaccepteerd. Bestuurders melden geschenken in de wekelijkse vergaderingen van hun bestuur (B&W, Gedeputeerde Staten, dagelijks bestuur van het waterschap). Een raadslid, lid van Provinciale Staten of een lid van het algemeen bestuur van een waterschap doet er goed aan het krijgen van een geschenk te melden in zijn fractie. Bovendien is het aan te bevelen om deze geschenken in een register in te schrijven.
- Geschenken **boven** 50 euro mogen niet worden geaccepteerd door een politiek ambtsdrager. In functie kunnen bestuurders echter wel geschenken met een waarde van meer dan 50 euro ontvangen. De bestuurder besluit, eventueel in overleg met de ambtelijke leiding, of hij het geschenk kan accepteren. Bij acceptatie worden dergelijke geschenken geregistreerd en worden ze eigendom van de organisatie. Geschenken die niet worden geaccepteerd, worden geretourneerd of vernietigd.

- Geschenken van welke waarde dan ook kunnen niet worden geaccepteerd als de onafhankelijkheid in de besluitvorming op enigerlei wijze kan worden aangetast. Dat is bijvoorbeeld het geval zolang overleg- of onderhandelingssituaties gaande zijn.
- Bij het ontvangen van geschenken past openheid. Geschenken worden daarom niet op het huisadres ontvangen.

Wel of niet meedoen aan de zeiltocht

Een wethouder EZ wordt voor een zeiltocht uitgenodigd door een grote landelijke onderneming waarmee hij geregeld zaken doet. Het college vindt dat hij niet op de uitnodiging moet ingaan vanwege mogelijke belangenverstrengeling.

Later blijkt dat hij de enige wethouder in de regio is die niet bij het zeilevenement is geweest. Sterker nog, er blijken hele colleges van B en W te hebben deelgenomen. De wethouder krijgt het gevoel dat hij een belangrijke kans heeft gemist op informeel contact met collega's.

De wethouder: 'Bij een volgende uitnodiging zou de afweging om wel of niet te gaan, anders kunnen zijn. Dat het goed voor het netwerk kan zijn wordt dan belangrijker dan de mogelijke belangenverstrengeling. Hierbij moet ook worden betrokken of er op dat moment iets speelt dat de keuze kan beïnvloeden. Ben je bijvoorbeeld in een contractfase met de onderneming dan wordt het anders; dan is het niet handig. Ben je echter in een fase waarbij het gaat om een partner die ooit wel eens wat in de gemeente heeft gedaan, dan wordt de drempel lager. Dus de beslissing om wel of niet mee te doen aan een dergelijke uitnodiging kan per situatie verschillen.'

4.4 Etentjes, excursies en evenementen

Enkele vuistregels voor de acceptatie van uitnodigingen:

- De begrippen ‘geschenken’ en ‘diensten’ moeten ruim worden geïnterpreteerd. Ook uitnodigingen voor een diner, een excursie, werkbezoeken of een (gezamenlijk) bezoek aan een evenement kunnen eronder vallen.
- Voorwaarde om op een uitnodiging voor bijvoorbeeld een excursie, werkbezoek of diner in te gaan, is dat deze functioneel is en in het belang van de betreffende overheid. Het dagelijks bestuur of, in het geval dat het een van haar leden betreft, de fractie, weegt dit en verleent vooraf toestemming. Het is dan logisch dat de gemeente, de provincie of het waterschap en, als het een fractielid betreft, de fractie, de reis- en verblijfkosten betaalt.
- Meerdere personen of instanties waarmee het bestuursorgaan contacten onderhoudt, hebben een uitnodiging ontvangen.
- Openheid (melding) en registratie zijn essentieel, vooral bij (internationale) evenementen.

4.5 Aanbevelingen

1. Maak afspraken over het geven en ontvangen van relatiegeschenken door de organisatie.

2. Maak melding van ontvangen geschenken, diensten en uitnodigingen voor diners, excursies en evenementen.

3. Houd een openbaar register bij van alle ontvangen geschenken. Bewaar geschenken in het gemeente- , provincie- of waterschapshuis of een andere aan te wijzen instelling (musea e.d.).

4. Informeer raad, Staten of algemeen bestuur van het waterschap regelmatig over gegeven en ontvangen geschenken, uitnodigingen voor diners, excursies etc., bijvoorbeeld in het jaarverslag.

5

5. Voorzieningen politiek ambtsdragers

5.1 Kwetsbaarheid van ambtsdragers bij vergoeding van kosten

Benoemde politiek ambtsdragers bevinden zich juist als het gaat over ‘vergoeding van kosten’ of ‘gebruik maken van voorzieningen’, in een glazen huis. Ze moeten zich voortdurend bewust zijn van het feit dat ze niet alleen verantwoord met publieke middelen moeten omgaan, maar – omdat het uitgaven betreft die samenhangen met de uitvoering van hun ambt - ook helder moeten zijn over de hoogte van de door hen in dat verband gemaakte kosten. Dat geldt zelfs als het gaat om kosten die vallen onder de vaste onkostenvergoeding. De voorbeelden hoe kwetsbaar hun positie is, liggen voor het oprapen. Denk daarbij aan het onderzoek door media naar de ‘bonnetjes’ van uitgaven door bestuurders.

Het gebruik van raadsfractievergoedingen

De raadsfractievergoeding is bedoeld voor ondersteuning van het raadswerk. In de praktijk blijken de gemeenteraadsfracties niet goed te weten waarvoor ze de vergoeding precies mogen gebruiken. Zo worden er etentjes van betaald en cadeaus voor vertrekkende raadsleden of fractiemedewerkers, of worden ze aan teambuilding besteed. De griffie wijst de fracties erop dat dit in feite oneigenlijk gebruik is van de fractievergoeding.

Daarop zijn er twee maatregelen genomen: ten eerste wordt de verantwoording over de besteding jaarlijks in het openbaar afgelegd, aan de raad. Ten tweede is er een protocol opgesteld waarin staat waaraan de vergoeding mag worden besteed.

De eerste maatregel, de openbare verantwoording, begint ermee dat de gemeenteraad de hoogte van de fractievergoedingen vaststelt. De fracties leggen aan de raad verantwoording af over de besteding ervan, waarna de raad deze uiteindelijk goedkeurt. Zo verantwoordt elke fractie zich afzonderlijk over de gedane uitgaven. Als men het zelf, in alle openbaarheid, verdedigbaar vindt dat de fractievergoeding bijvoorbeeld voor horeca-uitgaven wordt gebruikt, dan is dat acceptabel. Deze methode heeft tot nu toe geen discussie opgeleverd. Bovendien blijkt de betrachte openheid nauwelijks meer tot vragen in de pers te leiden.

Het protocol, de tweede maatregel, heeft tot doel dat de fracties wat scherper naar de besteding van de vergoedingen kijken. Daarvóór liet de gemeente accountantsonderzoek doen, wat leidde tot veel discussies. Accountants trekken meestal een scherpe lijn en zijn in de discussies wat rechtlijnig. Daardoor is niemand meer open over wat hij of zij doet, uit vrees te worden afgerekend op onrechtmatige uitgaven. Tevens komen er altijd punten uit een accountantsonderzoek waarover dan moet worden onderhandeld. Wat precies wel en niet mag, blijkt lastig precies te beschrijven. Zo is de besteding aan ‘social events’ op zich geaccepteerd, maar is het beter om voor bijvoorbeeld het afscheid van een raadslid, een gezamenlijke ‘lief-en-leedpot’ in te stellen. Maar bij een teambuilding met de fractie lijkt het wat overdreven dat ieder fractielid zelf z’n drankjes moet betalen.

Het is redelijk als de uitgave een rechtstreeks raakvlak heeft met het uitoefenen van het raadslidmaatschap, maar voorzichtigheid met individuele uitgaven is geboden. Waar de grens daarin ligt, kan per gemeente verschillen, afhankelijk van de interne cultuur. Het beste is om als college en raad een gezamenlijk gedragen lijn te formuleren, aansluitend op wat in de maatschappij als redelijk wordt ervaren. Bovendien is het belangrijk om openheid te geven en elkaar aan te spreken. Zo kan elk raadslid zich verantwoorden zonder in de verdediging te hoeven schieten.

Politiek ambtsdragers maken gebruik van voorzieningen die de organisatie hun ter beschikking stelt en ze maken kosten bij de uitoefening van hun ambt. Voor dat laatste krijgen zij een vergoeding, naast hun wedde of bezoldiging. In de Provincie-, Gemeente-, en Waterschapswet staat dat daarboven geen andere vergoedingen zijn toegestaan. De hoofdregel is dus dat 'het alleen kan als het is geregeld'. Dit betekent dat alleen de voorzieningen die in de genoemde regelgeving staan, worden vergoed. Alle andere kosten komen voor rekening van de ambtsdrager zelf.

Bij de afweging of kosten al of niet worden vergoed, moet de politiek ambtsdrager zich realiseren dat alles wat mag, niet vanzelfsprekend ook hóeft. Van politiek ambtsdragers mag een zekere soberheid worden verwacht. Hoe het ook wordt vergoed, het gaat immers steeds om besteding van publieke middelen. De politiek ambtsdrager heeft daarnaast ook een voorbeeldfunctie. Hoe kan hij of zij in bijvoorbeeld economisch moeilijke tijden, geloofwaardig een beroep op de soberheid van burgers doen als hij of zij daar zelf niet naar handelt? Vooral bestuurders zitten zeker dan in een kwetsbare positie. Zij dragen vaak immers zelf de verantwoordelijkheid voor het niveau van een bepaalde voorziening of verstrekking. Uitgaven die ogenschijnlijk van ondergeschikt belang zijn, kunnen in de publiciteit breed worden uitgemeten en grote schade aanrichten. Een mooi voorbeeld daarvan zijn de kosten van de (her)inrichting van de werkplek wanneer de bestuurder aantreedt.

Discussie over vergoedingen is nooit helemaal uit te sluiten. Van belang is dat er duidelijke regels en toelichtingen daarop zijn die de bestuurder voldoende houvast bieden. Absolute duidelijkheid is echter niet te geven en moet ook niet worden nagestreefd. In situaties waarin sprake is van een grijs gebied zal de bestuurder extra alert moeten zijn, extra zorgvuldig moeten (laten) nagaan of een en ander past binnen de regels, en hierover open communiceren.

Als belangrijke uitgangspunten voor het vergoeden van voorzieningen voor politiek ambtsdragers zijn te noemen:

- Bij uitgaven voor voorzieningen van politiek ambtsdragers gaat het uitsluitend om functionele kosten om het ambt te kunnen vervullen. Er moet een directe relatie zijn tussen de uitgave en de taken van een gemeente, provincie of waterschap.
- De functionaliteit van de uitgave moet aantoonbaar zijn of ten minste aannemelijk worden gemaakt.
- Als met de uitgave geen duidelijk belang van de gemeente, provincie of het waterschap is gediend, blijven de kosten voor eigen rekening.
- Kosten die een bestuurder uit hoofde van een (q.q.-)nevenfunctie maakt, worden vergoed door de instantie waar de nevenfunctie wordt uitgeoefend.
- Voorzieningen en bestuurskosten worden zo veel mogelijk direct door het bestuursorgaan zelf betaald. De bestuurder dient alleen bij hoge uitzondering zelf een declaratie in.

- Bestuurders dienen verantwoord om te gaan met publieke middelen. Verantwoording van kosten – en openheid daarover – is essentieel. Daarbij moet altijd worden beoordeeld of de uitgave in hoogte of soort ook in de openbaarheid kan worden gemotiveerd. Soberheid is en blijft de norm.

Vergoedingen voor voorzieningen voor politiek ambtsdragers moeten – als hiervóór aangegeven - voor alles transparant zijn. Een heldere verantwoording van de uitgaven is van groot belang. Daarom moet de financiële en administratieve organisatie zo zijn ingericht dat er vertrouwen kan bestaan in de juistheid en rechtmatigheid van de uitgaven. Ook zijn er procedures nodig over de wijze waarop functionele uitgaven rechtstreeks in rekening worden gebracht of worden gedeclareerd.

Dit hoofdstuk beschrijft eerst de soorten kosten van voorzieningen voor politiek ambtsdragers. Onderstaande indeling is van belang om af te kunnen wegen of verstrekkingen en voorzieningen kunnen worden vergoed of voor eigen rekening moeten blijven:
- bedrijfsvoeringskosten (5.2);
- bestuurskosten (5.3);
- kosten die voor eigen rekening blijven en waarvoor een vaste onkostenvergoeding wordt verstrekt (5.4).

De inhoud van deze paragrafen wordt samengevat in een schema van kosten en vergoedingen (5.5), gevolgd door de betalingswijze (5.6). Aan het slot staan de aanbevelingen (5.7).

5.2 Bedrijfsvoeringskosten

Bedrijfsvoeringskosten betreffen de voorzieningen die een politiek ambtsdrager nodig heeft om zijn werk te kunnen doen. Het zijn voorzieningen die vanuit de begroting worden gefinancierd of in bruikleen ter beschikking worden gesteld. Voorbeelden zijn de werkkamer, het meubilair, ICT-apparatuur en -toepassingen, ondersteunend personeel, koffie/thee, contributies, abonnementen op het werkadres, vakliteratuur en beveiliging. Het is vanzelfsprekend niet de bedoeling om dergelijke overheids-voorzieningen en eigendommen te gebruiken voor privédoeleinden. Het is dan ook niet toegestaan om voor rekening van gemeente, provincie of waterschap bijvoorbeeld kantinepersoneel in te zetten voor privéfeestjes, de technische dienst voor reparaties aan het eigen huis of de plantsoenendienst voor het tuinonderhoud.

Bij twijfel of iets van de laatstgenoemde voorbeelden wel of niet functioneel is, zullen vooraf afspraken gemaakt moeten worden in het college als het om dagelijkse bestuurders gaat, of het volksvertegenwoordigend orgaan als het om de gekozen bestuurders gaat.

5.3 Bestuurskosten

Bestuurskosten vloeien voort uit de uitoefening van het ambt; het zijn zogenoemde ambtsgerelateerde kosten. Voorbeelden zijn beveiliging en een dienstauto. De hoogte van de vergoedingen voor bestuurskosten is vaak precies vastgelegd. Een voorbeeld is een verhuiskostenvergoeding voor burgemeesters en wethouders met een verhuisplicht.

De soorten bestuurskosten zijn:

- algemene bestuurskosten (5.3.1); voor deze categorie moet altijd een afweging worden gemaakt of deze kosten of voorzieningen voor eigen rekening moeten blijven dan wel uit de begroting van het bestuursorgaan kunnen worden betaald.
- specifiek geregelde bestuurskosten (5.3.2); de verstrekking van deze bestuurskosten is strak gereguleerd en genormeerd en de hoogte van de vergoeding of verstrekking is in de regelgeving vastgelegd.

5.3.1 Algemene bestuurskosten

Algemene bestuurskosten betreffen voorzieningen die aan het ambt verbonden zijn en een aanvulling vormen op de reguliere bedrijfsvoering van de organisatie. Bovendien zijn ze onmisbaar voor het functioneren van de ambtsdrager. Het gaat hierbij vooral om voorzieningen als reis- en verblijfvoorzieningen, beveiliging buiten de organisatie, cursussen, opleidingen en congressen, en functionele lunches en diners buitenshuis.

De meest voorkomende algemene bestuurskosten, die dus door het bestuursorgaan worden vergoed, zijn:

- Kosten van de landelijke beroepsverenigingen zoals het Nederlands Genootschap van Burgemeesters, de Wethoudersvereniging en de Vereniging van Raadsleden. Professionalsering van het ambt en intercollegiale afstemming zijn van belang voor de kwaliteit van het lokale bestuur. Alle overige contributies en lidmaatschappen zijn voor eigen rekening.
- Collectieve verzekeringen voor bestuurders, tijdens de uitoefening van de functie, zoals een collectieve ongevallenverzekering.
- Kosten voor deelname aan congressen en opleidingen[15]. Afweging hierbij is de relevantie van de opleiding voor de functie, het tijdsbeslag, het tijdstip (niet meer vergoeden wanneer het einde van de zittingstermijn in zicht komt), de hoogte van de kosten en de verdeling hiervan.

[15] Gezien de aard en duur van het ambt liggen voor gedeputeerden, wethouders en dagelijks-bestuursleden opleidingen die gericht zijn op het persoonlijk functioneren in het ambt, meer voor de hand. Voor CdK's, burgemeesters en voorzitters van waterschappen zijn ook loopbaangerichte opleidingen mogelijk.

Dienstreizen buitenland

Een buitenlandse reis valt onder de algemene bestuurskosten, op voorwaarde dat de reis een functioneel karakter heeft. Van belang is dat daarover in alle openheid vooraf besluitvorming plaatsvindt en dat achteraf verantwoording wordt afgelegd. Buitenlandse dienstreizen liggen onder een vergrootglas. Bij de afweging is het van belang het tijdstip, het tijdsbeslag en de omvang van de delegatie er bij te betrekken. Is het bijvoorbeeld voor de hand liggend met het voltallige college een buitenlandse dienstreis naar een sportevenement te maken? Is er, ook als het een individueel collegelid betreft, een functioneel belang verbonden aan het bezoek? Aanbevolen wordt dat het college of dagelijks bestuur steeds expliciet een beslissing neemt over eventuele buitenlandse reizen en daarvan in detail melding maakt aan Staten, raad of algemeen bestuur.

Is de functionaliteit van de reis aangetoond, dan horen de redelijk gemaakte reis- en verblijfkosten (inclusief eventuele benodigde vaccinaties vooraf) voor rekening te komen van de gemeente, provincie of het waterschap. Kan de functionaliteit niet worden aangetoond, dan komen de kosten voor eigen rekening.

Bekostiging, geheel of gedeeltelijk, van buitenlandse reizen door derden wordt in beginsel afgewezen. Soms hoeft dit echter geen bezwaar te zijn, bijvoorbeeld bij de uitnodiging voor een bezoek aan een partnergemeente. Openheid hierover is wel een voorwaarde.

Het is van belang om afspraken te maken over gedragsregels in verband met buitenlandse reizen, zoals over meereizende partners en verlenging van de reisduur. De lijn is dat meereizen van partners, mits vooraf gemeld, onder nader te bepalen voorwaarden is toegestaan, maar dat de kosten geheel voor eigen rekening komen. De kosten kunnen alleen voor rekening van het bestuursorgaan komen als de aanwezigheid van de partner tijdens de reis noodzakelijk is voor de behartiging van het overheidsbelang. Een andere uitzondering is als de partner expliciet door de buitenlandse gastheer/-vrouw is uitgenodigd.

Verlenging van de reisduur voor privédoeleinden, is af te raden. Mocht verlenging zich echter bij uitzondering voordoen, dan is melding vooraf gewenst. De extra reis- en verblijfkosten komen in dat geval uiteraard geheel voor eigen rekening. Als richtlijn kan de regel worden gehanteerd die bij de rijksoverheid geldt: een buitenlandse reis mag met maximaal 72 uur privétijd op eigen kosten worden verlengd.

5.3.2 Specifiek geregelde bestuurskosten

Voor politiek ambtsdragers zijn in wet- en regelgeving bepaalde voorzieningen specifiek geregeld. Te denken valt aan verhuiskosten, vergoeding tijdelijke woonruimte en reis- en verblijfkosten. Regel is dat declarabele kosten met bewijsstukken moeten worden aangetoond. Voor de dienstauto geldt een apart besluit, zie elders in deze paragraaf.

ICT-voorzieningen voor thuis (aansluitingen, abonnementen, vervangingen, apparatuur, software e.d.) worden, voor zover functioneel, op grond van de geldende rechtspositiebesluiten beschikbaar gesteld. Ook is het mogelijk een vergoeding te geven voor het zakelijk gebruik of de aanschaf van een eigen ICT-voorziening.

Dienstauto

Met het gebruik van een dienstauto moet het zakelijk belang van de gemeente, de provincie of het waterschap zijn gediend. De dienstauto is niet bedoeld voor privégebruik. Bij de aanschaf en het gebruik ervan past de al eerder genoemde soberheid, inclusief een openbare aanbesteding. Punt van overweging is daarbij of voor elke bestuurder afzonderlijk een dienstauto beschikbaar moet zijn.

De fiscus legt een bijtelling op voor gebruik van de dienstauto bij niet- ambtsgebonden nevenfuncties [16]. Dit is ongeacht of de bestuurder voor deze nevenfunctie toestemming heeft van het bestuursorgaan. Daarom kunnen provincies, gemeenten en waterschappen, op grond van een specifiek besluit, een compensatie bieden als politiek ambtsdragers inkomstenbelasting moeten betalen voor het niet-ambtsgebonden zakelijk gebruik van hun dienstauto.

5.4 Kosten die voor eigen rekening blijven

Politiek ambtsdragers ontvangen een maandelijkse onkostenvergoeding voor voorzieningen die niet zuiver functioneel zijn, noch zuiver privé. Omdat ze toch een functioneel element bevatten, worden dergelijke voorzieningen wel vergoed. De ambtsdrager moet deze kosten zelf betalen uit de toelage/ onkostenvergoeding.

[16] Ritten ten behoeve van een politieke partij en ritten voor onbezoldigde commissies en functies van de VNG, IPO en Unie van Waterschappen, worden fiscaal als zakelijk aangemerkt. Een burgemeester bijvoorbeeld vervult een dergelijke functie omdat zijn gemeente lid is van de VNG; de bestuursfunctie wordt door de functionaris van de gemeente uitgevoerd. Ook de kring waaruit bestuurders van de VNG blijkens de statuten moeten voortkomen, geeft een aanknopingspunt voor dat standpunt.

De hoogte van de onkostenvergoeding is gebaseerd op gemiddelde uitgaven en is vastgelegd in de rechtspositiebesluiten[17]. Wanneer de uitgaven uitstijgen boven de vaste toelage per maand kunnen deze niet alsnog worden gedeclareerd bij de provincie, gemeente of het waterschap.

De vaste onkostenvergoeding is bedoeld voor de volgende kostencomponenten:
- representatie;
- vakliteratuur;
- excursies;
- bureaukosten, porti;
- contributies, lidmaatschappen;
- ontvangsten thuis;
- zakelijke giften.

Deze kostencomponenten zijn niet uitputtend. Daarnaast zijn er uit de uitvoeringspraktijk nog andere kosten naar voren gekomen die ook voor eigen rekening moeten blijven. Voorbeelden zijn:
- individuele consumpties buiten de werkplek (zoals koffie, thee, drankjes);
- fooien in Nederland;
- verjaardagsgebak, attenties en cadeaus voor naaste collega's;
- gelegenheidskleding, huur en reiniging van kleding, uitgaven voor persoonlijke verzorging;
- activiteiten van partijgenootschappelijke aard;
- abonnementen op kranten en tijdschriften en vakliteratuur die thuis worden ontvangen;
- contributies van verenigingen en regionale beroepsverbanden (met uitzondering van landelijke beroepsverenigingen met een professionaliseringsdoelstelling die vallen onder de bestuurskosten);
- representatieve aanpassingen aan de eigen woning en representatieve ontvangsten thuis.

[17] Leden van het algemeen bestuur van een waterschap ontvangen geen vaste onkostenvergoeding. Zij kunnen hun reis- en telefoonkosten declareren bij het waterschap

5.5 Vergoedingenoverzicht onkosten

Bedrijfsvoeringskosten	Bestuurskosten	Kosten voor eigen rekening
Werkplek zoals bureau, meubilair	**Verhuiskosten**	Attenties en cadeaus voor naaste ondersteunende medewerkers
Inrichting werkkamer		
Ondersteunend personeel (secretaresse, bode, chauffeur)	**Vergoeding tijdelijke woonruimte**	Uitgaven voor persoonlijke verzorging
Beveiliging werkplek	**Compensatie bijtelling dienstauto**	
Aanpassingen werkplek in verband met arbeidsomstandigheden	**ICT thuis (aansluiting, abonnementen, hard- en software)**	Kleding (huur/aanschaf/reiniging)
ICT op de werkplek	Reis- en verblijfkosten binnen- en buitenland (met inbegrip van benodigde vaccinaties)	Miniaturen van onderscheidingen inclusief bevestiging op het kostuum
Mobiele telefoon/pda	Functionele consumpties, lunches en diners (uitsluitend in het buitenland inclusief de fooien)	Individuele consumpties buiten de werkplek
Kantoorbenodigdheden	Deelname aan congressen, cursussen en opleidingen	Alle partijpolitieke kosten zoals onderhoud politiek netwerk en bezoek partijgenootschappelijke bijeenkomsten inclusief reis- en verblijfkosten
Ontvangsten delegaties, werklunches en –diners en functionele borrels op de werkplek	Abonnementen en vakliteratuur op de werkplek	Ontvangsten zakelijke relatie thuis
Verzekeren of vergoeden schade (door diefstal, verlies of beschadiging) aan persoonlijke eigendommen ontstaan tijdens de ambtsvervulling	Lidmaatschap landelijke beroepsvereniging met professionaliseringsoogmerk	Contributies overige beroepsverenigingen
Jaarlijkse bijdrage zakelijke creditcard	Geschenken t.b.v. ambtsbezoek bij jubilea, openingen	Verkeersboetes
Wisselkosten buitenlandse valuta		Fooien (in Nederland)*
Pilotenkoffer voor vervoer van stukken		Persoonlijke schrijfwaren en benodigdheden zoals vulpen of aktetas

Bedrijfsvoeringskosten	Bestuurskosten	Kosten voor eigen rekening
Pantryvoorziening (koffie/thee)		Representatieve aanpassingen aan de woning
Catering, maaltijden op de werkplek**		Inrichting werkkamer/ ontvangstruimte thuis
		Abonnementen kranten en tijdschriften thuis
Visitekaartjes		Individuele consumpties buiten de werkplek
Bijeenkomsten voor strategie-ontwikkeling organisatie		
Relatiegeschenken (mits functioneel verstrekt voor een externe)		Persoonlijke relatiegeschenken
Kerstkaarten		
Functionele persoonlijke website of weblog		

* In Nederland is een fooi een persoonlijke blijk van waardering voor de geboden service. In het buitenland vormt een fooi vaak een substantieel deel van de beloning van personeel en is daarmee niet onderhevig aan een persoonlijk oordeel over de serviceverlening. Alleen bij buitenlandse dienstreizen komt de fooi voor rekening van het bestuursorgaan, als onderdeel van de bestuurskosten.

** Fiscaal wordt lunch of diner op de vaste werkplek (betreft bestuurders) gezien als een maaltijd met een bijkomstig zakelijk karakter. De waarde in het economische verkeer van zulke maaltijden is belast. De inhoudingsplichtige wordt bij maaltijdverstrekking op de werkplek via de eindheffing aangeslagen. Daarbij kan worden uitgegaan van een fictief bedrag.

5.6 Betalingswijze voorzieningen van bestuurders

Voorzieningen voor bestuurders worden bij voorkeur rechtstreeks door het bestuursorgaan voldaan. Het indienen van declaraties dient zoveel mogelijk te worden vermeden. Voorzieningen kunnen op de volgende manieren worden betaald, in volgorde van voorkeur:

Rechtstreeks ten laste van het bestuursorgaan

Zaken die direct verband houden met de werkplek worden op dezelfde wijze als geldt voor ambtenaren, door de gemeente, provincie of waterschap in bruikleen ter beschikking gesteld. De kosten die hiermee gemoeid zijn, komen direct voor rekening van de organisatie, zonder tussenkomst van de politiek ambtsdrager. De kosten maken integraal deel uit van de bedrijfsvoering. De rechtspositieregelingen bevatten regels over de wijze waarop apparatuur ter beschikking wordt gesteld dan wel wordt vergoed, en over de voorzieningen in verband met de fiscale aspecten van het privégebruik.

Rechtstreekse betaling via facturen

Bij betaalbaarstelling aan de hand van facturen, worden kosten direct in rekening gebracht bij het bestuursorgaan. Dit gebeurt dus zonder een 'voorfinanciering' uit de privérekening van de individuele politieke ambtsdrager. Voor gefactureerde kosten geldt hetzelfde als voor andere kosten: uitsluitend functionele kosten worden vergoed, en alleen als ze buiten de (vaste) vergoeding[18] vallen.

Voor dienstreizen wordt zoveel mogelijk alles rechtstreeks betaald door de organisatie, ook voor de meereizende ambtenaar. Het gaat dan om de reis, de eventuele benodigde vaccinaties, het verblijf, de consumpties en aankopen die van functionele aard zijn (zoals relatiegeschenken).

Creditcards

Een creditcard is een betaalmiddel en geen voorziening. Dat betekent dat vereisten voor de verrekening van functionele uitgaven onverkort van toepassing zijn.

Het gebruik van een creditcard op naam van de provincie, gemeente of waterschap heeft nadelen. Door het gebruiksgemak van dit betaalmiddel loopt de ambtsdrager het risico dat achteraf de functionaliteit van de uitgave niet afdoende duidelijk kan worden gemaakt. Dit zal hij dan ook moeten aantonen, terwijl ook een rekening of factuur moet worden overlegd. Een creditcardafschrift alleen, is niet voldoende om de functionaliteit van de uitgave aan te tonen.

Het gebruik van een creditcard voor het binnenland dient beperkt te blijven. Bij buitenlandse reizen kan wel gebruik worden gemaakt van een creditcard.

Declaraties

De politiek ambtsdrager betaalt in eerste instantie een uitgave uit eigen middelen en verzoekt dan om terugbetaling van het bedrag via een declaratie. Grote terughoudendheid is hierbij geboden, omdat het uitgangspunt is dat zo weinig mogelijk uitgaven door de bestuurder zelf worden gedaan. Geldstromen tussen de zakelijke rekeningen van provincie, gemeente of waterschap en de persoonlijke rekening van de

[18] Burgemeesters ontvangen bijvoorbeeld een vaste vergoeding per maand voor dienstreizen met de eigen auto binnen de eigen gemeente. Bij een vaste vergoeding kan niet ook nog aanvullend per kilometer binnen de eigen gemeente worden gedeclareerd.

bestuurder, maken een zwaardere controle op de uitgaven noodzakelijk.
Het indienen van declaraties is soms onvermijdelijk. Zo is het in het buitenland vaak niet mogelijk dat een provincie, gemeente of waterschap rechtstreeks de factuur betaalt. De afwikkeling van declaraties moet dan wel zo zorgvuldig mogelijk gebeuren. In de rechtspositieregelingen staat dat moet worden gedeclareerd onder overlegging van bewijsstukken. Ook hier geldt weer de basisregel: het moet gaan om functionele kosten, en ze mogen niet vallen onder de (vaste) vergoeding.

5.7 Aanbevelingen

1. In het algemeen geldt: werk aan een open cultuur en een transparante verantwoording van publieke middelen. Daarbij kan ook worden gedacht aan het zelf actief openbaar maken van gemaakte onkosten, bijvoorbeeld via internet.

2. Stel een regeling en administratieve procedure vast voor de afrekening van bestuurlijke uitgaven en voor indiening en afwikkeling van declaraties. Stel hierbij standaardformulieren vast. Stel ook een regeling vast voor het gebruik van creditcards. Kortom: zorg voor een heldere administratieve procedure en leg afspraken vast.

3. Stel een regeling vast voor het gebruik van eigendommen en voorzieningen van de gemeente, provincie of het waterschap. Bepaal dat privégebruik niet is toegestaan, uitgezonderd de bij verordening geregelde voorzieningen.

4. Leg vast welke uitgaven wel en niet declarabel zijn. Dit kan worden vastgelegd in een gedragscode en in de vergoedingsregelingen voor functionele uitgaven bij gemeenten, provincies of waterschappen. Bepaal dat de uitgaven moeten worden gespecificeerd, zowel bij declaratie als bij rechtstreekse facturering.

5. Laat de accountants bij hun jaarlijkse controle, ook periodiek een gericht onderzoek doen naar de rechtmatigheid van bestuurlijke uitgaven. Zorg voor een sluitend systeem van rekening en verantwoording.

6. Zorg bij iedere buitenlandse reis voor expliciete besluitvorming vooraf en een heldere verantwoording achteraf. Informeer het algemeen bestuur.

7. Leg gedragsregels voor buitenlandse reizen (meereizen partner en verlenging reisduur) vast in een collegebesluit, verordening of gedragscode. In die gedragsregels wordt ten minste voldaan aan wat daarover hierboven is gesteld.

6

6. Inkopen en aanbesteden

6.1 Kwetsbaar voor schending integriteit

Inkopen en aanbesteden is kwetsbaar voor schending van integriteit, vooral omdat er vaak grote bedragen mee gemoeid zijn. De bouwfraude is hier een voorbeeld van. Na het onderzoek van de parlementaire enquêtecommissie is daarom een eenduidig, wettelijk kader vastgesteld voor overheidsaanbestedingen[19]. Dit geldt ook voor het verkeer met semi-overheidsinstellingen, of van overheden onderling.

[19] De Europese aanbestedingsrichtlijn wordt in Nederland toegepast op basis van de Aanbestedingswet 2012.

6.2 Inkoop- en aanbestedingsbeleid

Gezien de genoemde kwetsbaarheid dient elke overheid een inkoop- en aanbestedingsbeleid te ontwikkelen waaraan besluiten kunnen worden getoetst, onder andere op integriteit. Zo'n beleid zorgt voor transparantie, objectiviteit en non-discriminatie (zie ook paragraaf 6.3, Regelgeving).
Om te beginnen moet een overheidsorganisatie openbaar maken dat zij iets wil aanbesteden, zodat gegadigden hun interesse kunnen tonen. Aanbestedingen die een bepaald bedrag te boven gaan, moeten Europees worden aanbesteed. Gemeenten, provincies en waterschappen zullen daar al snel tegen aan lopen. Door vervolgens heldere criteria toe te passen bij het gunnen van overheidsopdrachten, kunnen offertes objectief met elkaar worden vergeleken. Zo is het voor aanbestedende overheidsdiensten ook moeilijker om subjectieve voorkeuren een rol te laten spelen.

Achteraf moeten alle inkoop- en aanbestedingshandelingen kunnen worden verantwoord. Binnen de accountantscontrole wordt getoetst of zowel de eigen procedures zijn nageleefd, als de Europese en nationale aanbestedingsregels. Bovendien kan ook de rekenkamer nog beoordelen of de regels in acht zijn genomen.

6.3 Regelgeving

De regels voor inkoop en aanbesteding moeten passen binnen de Europese aanbestedingsrichtlijn 2004/18/EG. Dat betekent dat de volgende beginselen gelden bij de gunning van overheidsopdrachten:
- gelijke behandeling;
- non-discriminatie;
- proportionaliteit;
- transparantie.

Verder noemt de richtlijn drempelbedragen voor overheidsopdrachten. Zijn de opdrachten hoger dan het drempelbedrag, dan moeten ze openbaar worden aanbesteed, zodat iedereen binnen de EU kan inschrijven. De drempelbedragen zijn:
- voor werken € 5.000.000;
- voor diensten en leveringen aan de rijksoverheid € 130.000;
- voor diensten en leveringen aan decentrale overheden € 200.000.

Deze bedragen worden eens in de twee jaar geactualiseerd. De laatste wijziging is ingegaan op 1 januari 2012.

Thans is de Aanbestedingswet 2012 van kracht. Overheidsorganisaties moeten ook voor aanbestedingen onder de Europese drempel, 'eigen' drempelbedragen vaststellen. Deze drempelbedragen moeten zijn gebaseerd op de Gids Proportionaliteit. Doorgaans worden die gehanteerd voor:

- nationaal aanbesteden;
- meervoudig onderhands aanbesteden (er worden meerdere offertes gevraagd);
- enkelvoudig aanbesteden ('gunning uit de hand', waarbij één aanbieder een aanbod mag doen).

6.4 Belangenverstrengeling en beïnvloeding

Elke fase van een aanbesteding kent zijn eigen integriteitsrisico's. Bij de start kan het bijvoorbeeld gebeuren dat een bedrijf wordt betrokken bij de opdrachtformulering en daarop vervolgens een offerte uitbrengt. In feite schrijft het bedrijf hiermee zijn eigen bestek. Dat is onwenselijk.

Bij de aanbesteding zelf is er het risico dat de opdracht wordt verstrekt vanwege persoonlijke belangen van de bestuurder of diens familie of vrienden.
Voorbeelden hiervan zijn:

- een bedrijf waaraan een volksvertegenwoordiger of bestuurder via persoonlijke of zakelijke banden is verbonden, neemt een opdracht aan van die gemeente, provincie of dat waterschap[20];
- een volksvertegenwoordiger of bestuurder heeft een nevenfunctie bij een van de meedingende bedrijven, zoals directeur of commissaris.

Een persoonlijk belang hoeft echter niet per definitie een financieel of een direct eigen belang te zijn. Zo kan een wethouder of gedeputeerde familie- of vriendschaps-betrekkingen hebben bij een aanbieder van diensten. Tegelijkertijd hoeft dit op zich geen reden te zijn om een opdracht te verlenen of te weigeren. De uitgangspunten van objectiviteit, transparantie en non-discriminatie gelden ook voor bevriende aanbieders. Hun aanbod zal op dezelfde zorgvuldige wijze moeten worden beoordeeld. Komen zij als beste uit de bus, dan is er geen reden om hun de opdracht te onthouden. In dat geval kan immers worden aangetoond dat van bevoordeling geen sprake is en dat de procedures van het aanbestedingsbeleid zijn gevolgd.

De Modelgedragscode schrijft voor dat een politiek ambtsdrager niet meebesluit over de opdracht als hij familie- of vriendschapsbanden heeft met een van de aanbieders. Bij twijfel over de betrekkingen tussen een bestuurder en een aanbieder is alertheid geboden. Melding vooraf aan het dagelijks bestuur is in elk geval aan te bevelen.

[20] Zie paragraaf 2.3

De aanbesteding kan ook worden beïnvloed door diensten of geschenken aan te bieden aan de politiek ambtsdragers, of door mee te betalen aan dienstreizen[21]. Het algemene uitgangspunt is dat niets mag worden aangenomen dat kennelijk tot doel heeft om de politiek ambtsdrager bij zijn keuze te beïnvloeden[22]. Die moet vanuit een onafhankelijke positie zijn keuze kunnen maken en het product of de dienst kunnen beoordelen. In de Modelgedragscode staat hierover dat in onderhandelingssituaties geschenken van betrokken relaties worden geweigerd.

De Oeso beschikt over een handleiding, de 'OECD Principles for Integrity in Public Procurement' (2009). Deze handleiding behandelt integriteitsbeginselen die van toepassing zijn gedurende de gehele inkoopcyclus, vanaf de marktverkenning tot en met het contractmanagement.

6.5 Integriteit van ondernemers; de wet Bibob

Een overheid moet actief uitdragen dat haar inkoop- en aanbestedingsbeleid transparant, non-discriminatoir en objectief is. Dit maakt het lastig voor zakenpartners om zich niet-integer op te stellen in het aanbestedingsproces. Om te voorkomen dat de overheid met criminele elementen betrekkingen aangaat, is er de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob). Op basis hiervan kan de integriteit van ondernemers worden gecontroleerd en indien nodig worden besloten om gegadigden voor een overheidsopdracht uit te sluiten. Daarnaast leggen diverse sectoren van bedrijven, sinds de parlementaire enquête bouwnijverheid, via zelfregulering steeds meer nadruk op integriteit.

[21] Zie hoofdstuk 4
[22] Zie hoofdstuk 2

6.6 Aanbevelingen

1. Vermijd integriteitsrisico's door een eenduidig beleid vast te stellen met spelregels voor de inkoop en aanbesteding van werken, leveringen en diensten.

2. Zorg binnen het inkoop- en aanbestedingsbeleid voor transparantie, objectiviteit en non-discriminatie. Waarborg dit in alle fasen van de aanbesteding.

3. Formuleer geschiktheidseisen of selectiecriteria bij de aanbesteding en beoordeel inschrijvers daarop.

4. Tref maatregelen om te voorkomen dat zaken worden gedaan met niet-integere opdrachtnemers.

5. Zorg voor een helder beslismodel om te kunnen vaststellen in welke situatie voor welke vorm van aanbesteden wordt gekozen.

6. Leg achteraf openbaar verantwoording af over de wijze waarop de inkoop- en aanbestedingsprocedures zijn verlopen.

7. Voor meer informatie over inkopen en aanbesteden door overheden: raadpleeg de website van expertisecentrum PIANOo, www.pianoo.nl, en de OECD Principles for Integrity in Public Procurement.

7

7 Financiële functie

7.1 Transparantie, controle en verantwoording van uitgaven

Een heldere regeling van de financiële functie is een basisvoorwaarde om een overheidsorganisatie integer te laten functioneren. Daarom is aan de financiële functie een apart hoofdstuk gewijd. Het beschrijft de momenten waarop de politiek ambtsdrager extra alert moet zijn en een belangrijke rol heeft te vervullen bij de toetsing van de uitgaven. Vanwege deze opzet zijn geen aparte aanbevelingen meer toegevoegd.

Een integere overheid staat voor een juiste besteding van publieke middelen. Daarbij zijn transparantie, controle en verantwoording van groot belang. De Gemeente- , Provincie- en Waterschapswet bevatten daarom een procedure voor zowel het financieel beheer als de wijze waarop verantwoording wordt afgelegd. Daarbij horen ook voorzieningen om zowel te kunnen nagaan of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid, als om de rechtmatigheid van de financiële-beheershandelingen te kunnen toetsen. Te denken valt aan de accountantscontrole en de rekenkamer(functie). In dit gehele proces stellen de raad, de Staten en het algemeen bestuur de kaders vast.

7.2 Financiële verordening(en)

De uitgangspunten voor het financiële beleid, het financiële beheer en de inrichting van de financiële organisatie worden bij verordening vastgesteld. Dat is voorgeschreven in hoofdstuk IV van de Gemeentewet, hoofdstuk XIV van de Provinciewet en hoofdstuk XV van de Waterschapswet. In de verordening worden kaders gegeven voor de inrichting van de (financiële) administratie en organisatie. Ook staan er regels in over kwetsbare activiteiten en handelingen. Voorbeelden zijn inkoop en aanbesteding, subsidie- en steunverlening, en het aantrekken van geld.

7.3 De jaarrekening

De verantwoording over het gevoerde beleid bestaat uit de jaarrekening, de accountantsverklaring en het verslag van bevindingen van de accountant. De relevante regelgeving staat in hoofdstuk XIII van de Gemeentewet en de Provinciewet, en de hoofdstukken XIV en XV van de Waterschapswet.

De jaarrekening wordt besproken in respectievelijk raad, Staten en algemeen bestuur. Deze beraadslaging heeft tot doel:

- nagaan of het financiële beheer rechtmatig en doelmatig is geweest;
- (politiek) evalueren van het gevoerde financiële beleid.

Het besluit tot vaststelling van de rekening ontlast college, Gedeputeerde Staten en dagelijks bestuur ten aanzien van het daarin verantwoorde financiële beheer. Een uitzondering daarop zijn later gebleken onrechtmatigheden, die bijvoorbeeld aan het licht komen in een gerechtelijke procedure. Aan de hand van de jaarrekening wordt décharge aan het bestuur verleend. Met de jaarrekening en het jaarverslag legt het bestuur ook verantwoording af aan de burgers.

7.4 De accountantscontrole[23]

De accountantscontrole richt zich op:
- de betrouwbaarheid van de jaarrekening;
- de rechtmatigheid van de financiële-beheershandelingen: of volgens de wet- en regelgeving is gehandeld. Een voorbeeld is het misbruik en oneigenlijk gebruik van regelingen.

De accountant is een onafhankelijk controleur; hij werkt voor en in opdracht van raad, Staten en algemeen bestuur. Een oordeel over de wijze waarop het bestuur het beheer heeft gevoerd, wordt nadrukkelijk niet door de accountant geveld. Dit is een politiek oordeel en hoort thuis bij raad, Staten en algemeen bestuur.

Het Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten en de verordeningen van de waterschappen bevatten minimale normen voor de controle. In de financiële verordeningen kunnen scherpere normen worden gesteld.

De accountantsverklaring gaat vergezeld van een verslag van bevindingen. In dit verslag beoordeelt de accountant of het financiële beheer en de financiële organisatie zo zijn ingericht, dat een getrouwe en rechtmatige verantwoording mogelijk is. Daarnaast rapporteert de accountant in het verslag onder meer over onrechtmatigheden in de jaarrekening. De accountant heeft dus een belangrijke rol bij de bewaking van dit deel van het integriteitsbeleid.

Een goedkeurende verklaring van de accountant betekent overigens niet dat de verantwoording in het geheel niet afwijkt van de gestelde eisen. Een accountant controleert dus niet ieder bonnetje of iedere financiële handeling. Voor politiek gevoelige onderdelen zoals aanbestedingen, risicovolle projecten of declaraties van bestuurders kan een aangescherpte controle worden afgesproken.

7.5 Rekenkamer

Een rekenkamer (of rekenkamercommissie) kan een belangrijke rol spelen in het doeltreffend, doelmatig en rechtmatig besteden van middelen en kan daarmee ook bijdragen aan de kwaliteit van het integriteitsbeleid. De rekenkamer heeft de bevoegdheid om bij diensten, instellingen en organen alle inlichtingen in te winnen die nodig zijn voor een onderzoek. De rekenkamer bepaalt zelf welke onderwerpen hij onderzoekt. Ook kunnen de raad, Staten en algemeen bestuur vragen om een onderzoek. De rekenkamer legt zijn bevindingen, conclusies en aanbevelingen vast in openbare rapporten.

[23] Accountantscontrole is voorgeschreven in de artikelen 213 Gemeentewet, 217 Provinciewet,109 Waterschapswet.

8

8 De organisatie van het integriteitsbeleid: enkele aanbevelingen

Dat een integriteitsbeleid voor politiek ambtsdragers van belang is, is duidelijk geworden uit de voorgaande hoofdstukken. Een blauwdruk van een integriteitsbeleid is niet te geven. Uiteraard moeten de te nemen maatregelen passen bij de eigen organisatiestructuur en -cultuur en zullen ze dus niet overal dezelfde zijn. Hoe kunnen overheden nu zo'n beleid in hun eigen organisatie toch handen en voeten geven? Dit laatste hoofdstuk bevat daartoe een aantal aanbevelingen.

1. Kies bij de organisatie van het integriteitsbeleid voor een systematische aanpak die is afgestemd op de eigen organisatiestructuur en -cultuur. Concreet betekent dit, dat moet worden aangesloten bij de beleidscyclus van de eigen organisatie: ontwikkelen, implementeren, uitvoeren, meten en verbeteren, beoordelen en bijstellen.

2. Maak het integriteitsbeleid onderdeel van een samenhangend geheel van openbare gedragsregels en procedures. Deze maken het overheidshandelen transparant en controleerbaar. Dat betekent:
   a. duidelijke normen en waarden, vastgelegd in openbare (gedrags)regels;
   b. een heldere verdeling van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden;
   c. controleerbaarheid van de macht door:
      i. transparante besluitvormingsprocedures;
      ii. regels over rekening en verantwoording in openbaarheid.

3. Politieke partijen zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van hun kandidaten voor bestuursfuncties, dus ook voor een toets op integriteit. Het is dan ook een aanbeveling dat de partijen deze toets vóór de benoeming uitvoeren.

4. Wethouders, gedeputeerden en leden van het dagelijks bestuur van een waterschap, worden benoemd door respectievelijk raad, Staten of algemeen bestuur. Deze organen moeten bij de benoeming meewegen of er integriteitsrisico's zijn. Zij moeten dat doen aan de hand van heldere en objectieve criteria. De kandidaten kunnen worden beoordeeld op:
   i. wettelijke benoembaarheidsvereisten;
   ii. nevenfuncties;
   iii. onverenigbare functies;
   iv. verboden handelingen;
   v. de gedragscode voor politiek ambtsdragers;
   vi. een eventueel strafrechtelijk verleden. Daartoe kan de kandidaten worden gevraagd om een verklaring omtrent het gedrag te overleggen. Dit kan overigens slechts op vrijwillige basis, omdat hiervoor geen wettelijke verplichting bestaat.

5. Het is aan te bevelen om uit de raad, Staten of het algemeen bestuur van het waterschap een breed samengestelde commissie samen te stellen die de benoembaarheid van de kandidaten onderzoekt. De kandidaten leveren de commissie alle relevante informatie aan en kunnen door de commissie worden gehoord. De commissie brengt een schriftelijk beargumenteerd advies uit waarna de raad, de Staten of het algemeen bestuur van het waterschap beslist over de toelating.

6. Bied politiek ambtsdragers de mogelijkheid om de risico's waar zij door nevenfuncties, financiële belangen en dergelijke mee te maken kunnen krijgen, door een organisatie op voorhand te laten beoordelen.

7. Maak integriteit tot een onderwerp dat regelmatig terugkeert op de politieke agenda. Voor ambtelijke integriteit is dit al voorgeschreven[24]. Het integriteitsbeleid voor politiek ambtsdragers zou ten minste eenmaal per jaar in de gemeenteraad, Provinciale Staten en het algemeen bestuur van een waterschap moeten worden geëvalueerd, waarbij wordt beoordeeld of een bijstelling van het beleid gewenst is. Dit sluit ook goed aan bij de jaarlijkse rapportageplicht van het bevoegd gezag aan de volksvertegenwoordiging[25].

8. Het is nuttig om een vertrouwenspersoon aan te wijzen bij wie individuele politiek ambtsdragers terecht kunnen. Daarbij kan worden gedacht aan de griffier, de burgemeester (of beiden), de commissaris van de Koning en de voorzitter van een waterschap. Ook een onafhankelijke externe of een bestuurder uit een hogere bestuurslaag kan fungeren als vertrouwenspersoon.

9. Maak gebruik van de professionele ondersteuning van de koepelorganisatie, het ministerie van BZK en van andere deskundigen. Het Bureau Integriteitsbevordering Openbare Sector (BIOS), onderdeel van het Centrum voor Arbeidsverhoudingen (CAOP), heeft tot doel overheidsorganisaties te ondersteunen bij een effectief en samenhangend integriteitsbeleid. BIOS heeft een website met informatie over integriteit (www.integriteitoverheid.nl).

10. Via deze site kan ook kennis worden genomen van de Monitor Integriteit Openbaar Bestuur 2012 [26], in het bijzonder het onderdeel Handelingsperspectief. Dit bevat een overzicht van welke integriteitsbevorderende maatregelen door een organisatie kunnen worden genomen om de bestuurlijke integriteit verder te verbeteren.

[24] Artikel 125quater, lid d, Ambtenarenwet.

[25] Deze aanbeveling komt terug in de door de TK aangenomen motie Schouw c.s. (TK 2012-2013, 28 844, nr. 71). Daarin worden de decentrale besturen gestimuleerd om ten minste een keer per jaar het onderwerp integriteit te agenderen, en hierover te rapporteren; tevens de verantwoordelijkheid hiervoor neer te leggen bij de voorzitter van het betreffende bestuursorgaan.

[26] Monitor Integriteit Openbaar Bestuur 2012, BIOS/CAOP, november 2012.

Bijlage

Modelgedragscode politiek ambtsdragers

Inleiding

Gedragscodes zijn voor gemeenten, provincies en waterschappen verplicht op grond van respectievelijk Gemeente- ,Provincie- en Waterschapswet. De gemeenteraad, Provinciale Staten en het algemeen bestuur van het waterschap stellen zowel voor de eigen leden als voor de bestuurders een gedragscode vast[27]. Voor de opstelling van deze modelgedragscode is mede gebruik gemaakt van bestaande voorbeelden. De modelcode is geschreven voor bestuurders en volksvertegenwoordigers van gemeenten, provincies en waterschappen. Onder 'bestuurders' wordt verstaan burgemeester, wethouders, commissaris van de Koning, gedeputeerden, voorzitter en andere leden van het dagelijks bestuur van een waterschap. Onder ' volksvertegenwoordigers' wordt verstaan raadsleden, Statenleden en leden van het algemeen bestuur van een waterschap. Op een enkele uitzondering na richten de gedragsregels zich op al deze politiek ambtsdragers.

De code heeft bestuurlijke en politieke relevantie. Politiek ambtsdragers zijn op de naleving van gedragscodes aanspreekbaar. Als zij zich er niet aan houden kan dat gevolgen hebben voor hun functioneren en positie. Het rechtskarakter van een gedragscode is dat van een interne regeling in aanvulling op de wettelijke regels. De Gemeentewet, de Provinciewet en de Waterschapswet laten gemeenten, provincies en waterschappen ruimte bij de inhoudelijke invulling.

Naast deze code bestaan er voorschriften die in wet of elders geregeld zijn, bijvoorbeeld over fraude, valsheid in geschrifte en over nevenfuncties. Dergelijke voorschriften zijn niet in deze code opgenomen, maar de bij deze code gevoegde handreiking gaat er wel op in. De code en de handreiking zijn belangrijk als beoordelingskader voor dagelijks bestuur en algemeen bestuur bij vragen, twijfels en discussies. De code bevat zowel normen over hoe in een bepaalde situatie te handelen als regels over procedures die moeten worden gevolgd. Procedureafspraken kunnen een onlosmakelijk onderdeel zijn van een gedragsregel en de transparantie, en kunnen daarmee de controleerbaarheid vergroten.

[27] Artikel 15 Gemeentewet, artikel 15 Provinciewet, artikel 33 Waterschapswet.

De code bestaat uit twee onderdelen. Deel I beschrijft een aantal kernbegrippen van integriteit, als het ware de algemene uitgangspunten voor de gedragscode. Daarmee wordt het vraagstuk in een breder kader geplaatst. De gehanteerde begrippen zijn in dezelfde of soms iets andere bewoordingen in de handreiking terug te vinden.
Deel II bevat de feitelijke gedragsregels, in dezelfde indeling als de hoofdstukken 1 tot en met 5 van de handreiking:

1 algemene bepalingen en leeswijzer
2 belangenverstrengeling
3 informatie
4 geschenken, diensten en uitnodigingen
5 voorzieningen waaronder bestuurlijke uitgaven, onkostenvergoedingen, buitenlandse reizen.

Deel I Kernbegrippen integriteit van politiek ambtsdragers

Leden van het dagelijks en algemeen bestuur van een gemeente, provincie of waterschap stellen bij hun handelen de kwaliteit van het openbaar bestuur centraal. Integriteit van het openbaar bestuur is daarvoor een belangrijke voorwaarde. De belangen van de gemeente, de provincie of het waterschap, en in het verlengde daarvan die van de burgers, zijn het primaire richtsnoer. Integriteit van politiek ambtsdragers houdt in dat de verantwoordelijkheid die met de functie samenhangt wordt aanvaard en dat er de bereidheid is om daarover verantwoording af te leggen. Verantwoording wordt intern afgelegd aan collega-bestuurders dan wel aan de gemeenteraad, Provinciale Staten of het algemeen bestuur van een waterschap, maar ook extern aan organisaties en burgers voor wie bestuurders en volksvertegenwoordigers hun functie vervullen. Een aantal kernbegrippen is daarbij leidend en plaatst integriteit van politiek ambtsdragers in een breder perspectief:

Dienstbaarheid

Het handelen van een politiek ambtsdrager is altijd en volledig gericht op het belang van de gemeente, de provincie of het waterschap en op de organisaties en burgers die daar onderdeel van uit maken.

Functionaliteit

Het handelen van een politiek ambtsdrager heeft een herkenbaar verband met de functie die hij vervult in het bestuur.

Onafhankelijkheid

Het handelen van een politiek ambtsdrager wordt gekenmerkt door onpartijdigheid, dat wil zeggen dat geen vermenging optreedt met oneigenlijke belangen en dat ook iedere schijn van een dergelijke vermenging wordt vermeden.

Openheid
Het handelen van een politiek ambtsdrager is transparant, opdat optimale verantwoording mogelijk is en de controlerende organen volledig inzicht hebben in het handelen van de politiek ambtsdrager en zijn beweegredenen daarbij.

Betrouwbaarheid
Op een politiek ambtsdrager moet men kunnen rekenen. Die houdt zich aan zijn afspraken. Kennis en informatie waarover hij uit hoofde van zijn functie beschikt, wendt hij aan voor het doel waarvoor die zijn gegeven.

Zorgvuldigheid
Het handelen van een politiek ambtsdrager is zodanig dat alle organisaties en burgers op gelijke wijze en met respect worden bejegend en dat belangen van partijen op correcte wijze worden afgewogen. Deze kernbegrippen zijn de toetssteen voor de nu volgende gedragsafspraken.

Deel II Modelgedragscode politiek ambtsdragers

1 Algemene bepalingen
1.1 Deze gedragscode geldt voor politiek ambtsdragers van gemeenten, provincies en waterschappen tenzij uit de tekst van een gedragsregel anders blijkt.
1.2 In gevallen waarin de code niet voorziet of waarbij de toepassing niet eenduidig is vindt bespreking plaats in het dagelijks bestuur of algemeen bestuur.
1.3 De code is openbaar en voor iedereen makkelijk toegankelijk.
1.4 Politiek ambtsdragers ontvangen bij hun aantreden een exemplaar van de code.
1.5 Een politiek ambtsdrager is aanspreekbaar op de naleving van deze code.

2 Belangenverstrengeling
2.1 Een politiek ambtsdrager doet opgave van zijn financiële belangen.
2.2 Bij privaat-publieke samenwerkingsrelaties voorkomt de politiek ambtsdrager (de schijn van) bevoordeling in strijd met eerlijke concurrentieverhoudingen.
2.3 Een oud-politiek ambtsdrager wordt het eerste jaar na de beëindiging van zijn ambtstermijn uitgesloten van het tegen beloning verrichten van werkzaamheden voor de gemeente, de provincie of het waterschap waaraan hij verbonden was.
2.4 Indien de onafhankelijke oordeelsvorming van een politiek ambtsdrager over een onderwerp in het geding kan zijn, geeft hij bij de besluitvorming daarover aan in hoeverre het onderwerp hem persoonlijk aangaat.
2.5 Een politiek ambtsdrager die familie- of vriendschapsbetrekkingen of anderszins persoonlijke betrekkingen heeft met een aanbieder van diensten of zaken aan de gemeente, de provincie of het waterschap, onthoudt zich van deelname aan de besluitvorming over de betreffende opdracht.

2.6 Een politiek ambtsdrager neemt van een aanbieder van diensten aan de gemeente, de provincie of het waterschap geen geschenken, faciliteiten of diensten aan die zijn onafhankelijke positie ten opzichte van de aanbieder kunnen beïnvloeden.

2.7 Een politiek ambtsdrager vervult geen nevenfuncties die een structureel risico vormen voor een integere invulling van de politieke functie.

2.8 Een politiek ambtsdrager geeft ten behoeve van de openbaarmaking van zijn nevenfuncties en q.q-nevenfuncties aan voor welke organisatie de functies worden verricht, wat het tijdsbeslag is en of de functies bezoldigd zijn.

2.9 Een politiek ambtsdrager behoudt geen inkomsten uit een q.q.-nevenfunctie, tenzij dat op grond van de wet geheel of gedeeltelijk is toegestaan. De inkomsten komen ten goede aan de kas van gemeente, provincie of waterschap. Voor een voltijds bestuurder vindt verrekening plaats met inkomsten uit niet aan het ambt gebonden nevenfuncties.

3 Informatie

3.1 Een politiek ambtsdrager gaat zorgvuldig en correct om met informatie waarover hij uit hoofde van zijn ambt beschikt. Hij zorgt ervoor dat stukken met vertrouwelijke gegevens veilig worden opgeborgen en dat computerbestanden beveiligd zijn.

3.2 Een politiek ambtsdrager houdt geen informatie achter.

3.3 Een politiek ambtsdrager verstrekt geen informatie die vertrouwelijk of geheim is.

3.4 Een politiek ambtsdrager maakt niet ten eigen bate of ten bate van zijn persoonlijke betrekkingen gebruik van in de uitoefening van het ambt verkregen informatie.

3.5 Een politiek ambtsdrager gaat verantwoord om met de e-mail- en internetfaciliteiten alsmede met de sociale media van de gemeente, de provincie of het waterschap.

4 Geschenken, diensten en uitnodigingen

4.1 Een politiek ambtsdrager accepteert geen geschenken, faciliteiten of diensten indien zijn onafhankelijke positie hierdoor kan worden beïnvloed. In onderhandelingssituaties weigert hij door betrokken relaties aangeboden geschenken of andere voordelen.

4.2 Geschenken en giften die een politiek ambtsdrager uit hoofde van zijn functie ontvangt, worden gemeld en geregistreerd.

4.3 Geschenken en giften die een politiek ambtsdrager uit hoofde van zijn functie ontvangt en die een geschatte waarde van meer dan € 50 vertegenwoordigen zijn eigendom van de gemeente, de provincie of het waterschap. Er wordt een gemeentelijke, provinciale of waterschapsbestemming voor gezocht. Geschenken en giften die een waarde van € 50 of minder vertegenwoordigen worden wel gemeld maar kunnen worden behouden.

4.4 Geschenken en giften worden niet op het huisadres ontvangen. Indien dit toch is gebeurd, meldt een politiek ambtsdrager dit in het bestuursorgaan waarvan hij deel uit maakt, waarna een besluit over de bestemming van het geschenk wordt genomen.

4.5 Aanbiedingen voor privéwerkzaamheden of kortingen op privégoederen worden niet geaccepteerd.

4.6 Een politiek ambtsdrager bespreekt in het bestuursorgaan waar hij deel van uit maakt uitnodigingen voor excursies en evenementen op kosten van derden.

5 Voorzieningen, bestuurlijke uitgaven, onkostenvergoedingen en buitenlandse dienstreizen

5.1 Uitgaven worden uitsluitend vergoed als de hoogte en de functionaliteit ervan kunnen worden aangetoond. Een politiek ambtsdrager is terughoudend bij het in rekening brengen van uitgaven die zich op het grensvlak van privé en publiek bevinden.

5.2 Een politiek ambtsdrager declareert geen kosten die reeds op andere wijze worden vergoed.

5.3 In geval van twijfel over een declaratie of over het correct gebruik van een creditcard door een bestuurder, wordt dit voorgelegd aan de burgemeester, de commissaris van de Koning of de waterschapsvoorzitter en zonodig ter besluitvorming aan het dagelijks bestuur.

5.4 Een politiek ambtsdrager die het voornemen heeft uit hoofde van zijn functie een buitenlandse reis (daaronder valt ook een reis naar de landen van het Koninkrijk in de Caraïben en de BES-eilanden) te maken of is uitgenodigd voor een buitenlandse reis of werkbezoek op kosten van derden, heeft vooraf toestemming nodig van het bestuursorgaan waar hij deel van uitmaakt. Het gemeentelijk, provinciaal of waterschapsbelang van de reis is doorslaggevend voor de besluitvorming. Indien het toestemming aan een bestuurder betreft wordt het algemeen bestuur van de besluitvorming in het dagelijks bestuur op de hoogte gesteld.

5.5 Een politiek ambtsdrager meldt het voornemen tot een buitenlandse reis of een uitnodiging daartoe in het bestuursorgaan waar hij deel van uitmaakt en verschaft daarbij informatie over het doel van de reis, de bijbehorende beleidsoverwegingen, de samenstelling van het gezelschap, de geraamde kosten en de wijze waarop van de reis verslag wordt gedaan.

5.6 Het ten laste van de gemeente, de provincie of het waterschap meereizen van de partner van een politiek ambtsdrager naar en in het buitenland is uitsluitend toegestaan als dit gebeurt op uitnodiging van de ontvangende partij en het belang van de gemeente, de provincie of het waterschap daarmee gediend is. Het meereizen van de partner wordt bij de besluitvorming betrokken.

5.7 Het anderszins meereizen naar en in het buitenland van derden op kosten van de gemeente, de provincie of het waterschap is niet toegestaan. Het meereizen van derden op eigen kosten is weliswaar niet verboden maar wordt in het algemeen ontraden. In ieder geval wordt dit bij de besluitvorming betrokken.

5.8 Het verlengen van een buitenlandse dienstreis voor privédoeleinden is slechts beperkt toegestaan en moet betrokken worden bij de besluitvorming. De extra reis- en verblijfkosten en de fiscale gevolgen komen volledig voor rekening van de politiek ambtsdrager.

5.9 Gebruik van gemeentelijke, provinciale en waterschapseigendommen of voorzieningen voor privédoeleinden is niet toegestaan tenzij het de bruikleen betreft van een fax, mobiele telefoon en computer die mede voor privédoeleinden kunnen worden gebruikt.*

5.10 Het dagelijks bestuur kan bepalen dat bestuurders voor hun dienstreizen gebruik maken van een dienstauto (met of zonder chauffeur) en dat van de dienstauto gebruik kan worden gemaakt voor woon-werkverkeer of voor de uitoefening van q.q.-nevenfuncties.**

* Op grond van de voorbeeldverordening Rechtspositie 2006 wordt aan raads- en Statenleden geen mobiele telefoon in bruikleen gegeven.

** Voor raads- en Statenleden en leden van het AB van een waterschap is het gebruik van een dienstauto niet geregeld.

Colofon

Een gezamenlijke publicatie van
De Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Het Interprovinciaal Overleg
De Unie van Waterschappen
Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Redactie 2e gewijzigde druk
H. Lamchachti (VNG)
L.A.C.M. van Wayenburg (IPO)
A. Guijt (UvW)
M.C.J.M. Hermus (BZK)

Deze publicatie is digitaal beschikbaar op de websites van bovengenoemde organen en tevens te downloaden op www.integriteitoverheid.nl

September 2013
B-20637

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Handreiking integriteit van politieke ambtsdragers bij gemeenten, provincies en waterschappen

Handreiking integriteit van politiek ambtsdragers bij gemeenten, provincies en waterschappen

Met modelgedragscode

Tweede gewijzigde druk

Met modelgedragscode

BIOS

BUREAU INTEGRITEITSBEVORDERING OPENBARE SECTOR

INTEGRITEITSWIJZER
VOOR POLITIEK AMBTSDRAGERS

CAOP

BIOS
BUREAU INTEGRITEITSBEVORDERING OPENBARE SECTOR

Voorwoord

Inleiding

De politiek ambtsdragers [1] binnen het openbaar bestuur zijn er om belangrijke, en voor burgers ingrijpende, besluiten te nemen. Zij nemen namelijk besluiten over de wijze waarop de overheidsmacht wordt gebruikt en het gemeenschapsgeld wordt uitgegeven. De overheid heeft daarin ook nog eens een monopoliepositie. Deze grote verantwoordelijkheid stelt hoge eisen aan de kwaliteit van het openbaar bestuur en aan degenen die daarin functioneren. De kwaliteit van het openbaar bestuur, de overheid, heeft dan ook alles te maken met integriteit. Wanneer de integriteit van de overheid ter discussie staat, tast dit namelijk het vertrouwen in de overheid aan en verliest de overheid haar noodzakelijke legitimiteit. Burgers zijn immers alleen bereid de overmachts- en monopoliepositie van de overheid te accepteren, als de overheid zelf betrouwbaar is.
Daar komt bij dat de belangstelling voor integriteitsvraagstukken - ook voor privé gedragingen van politieke ambtsdragers - de laatste twee decennia sterk is toegenomen. Door allerlei vormen van sociale media wordt het nieuws vervolgens razend snel verspreid. Het (voorbeeld)gedrag van politieke ambtsdragers, heeft dan ook een niet te onderschatten impact op burgers en ambtenaren.
Van politieke ambtsdragers mag om genoemde redenen gevraagd worden dat zij alert zijn op handelingen of gedragingen die het aanzien en de integriteit van het politieke ambt kunnen schaden. Zij moeten zich inspannen om zelfs de schijn van belangenverstrengeling en corruptie te voorkomen. Deze verantwoordelijkheid strekt zich uit tot handelingen in privé tijd.

Integriteit beperkt zich in de visie van BIOS overigens niet tot het voorkomen van integriteitsschendingen. Integriteit gaat in belangrijke mate over het bevorderen van een klimaat waarin ethisch wordt gehandeld en men respectvol met elkaar omgaat. De mate waarin politieke ambtsdragers dit doen, is van invloed op de geloofwaardigheid van de politiek.

Doelen Integriteitswijzer

De Integriteitswijzer[2] heeft meerdere doelen. Ten eerste om u in één oogopslag een overzicht te bieden van de wet- en regelgeving ten aanzien van de integriteit van politieke ambtsdragers. De Integriteitswijzer vult met dit overzicht de recent tot stand gekomen handreiking voor politieke ambtsdragers aan. [3] Ten tweede kan de Integriteitswijzer u helpen bij het op- of bijstellen van een eigen gedragscode voor uw politieke ambtsdragers. Eén van de aanbevelingen van BIOS is bijvoorbeeld om de belangrijke wettelijke bepalingen die zien op de zuiverheid en zorgvuldigheid van besluitvorming op te nemen in de gedragscode zodat politieke ambtsdragers een alomvattend geheel van gedragsregels in één document hebben.
Tot slot hopen wij dat de Integriteitswijzer u inspiratie biedt om het onderwerp integriteit voor politieke ambtsdragers regelmatig op de agenda te houden en hiervoor worden diverse aanbevelingen gedaan.

1 Politiek ambtsdragers: Bestuurders en gekozen volksvertegenwoordigers van gemeenten, provincies en waterschappen.
2 BIOS heeft ook een ambtelijke integriteitswijzer die een overzicht geeft van de (wettelijke) bepalingen op gebied van de ambtelijke integriteit.
3 Handreiking integriteit van politiek ambtsdragers bij gemeenten, provincies en waterschappen met Modelgedragscode voor Politiek Ambtsdragers (een gezamenlijke publicatie van VNG, IPO, UvW en ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties);

Gebruikershandleiding Integriteitswijzer voor politiek ambtsdragers

Normen en toelichting

In de Integriteitswijzer vindt u de wet- en regelgeving en de Basisnormen [4] op het gebied van integriteit voor politieke ambtsdragers overzichtelijk op een rij. Hierin wordt niet letterlijk de tekst van de wettelijke bepalingen en de basisnormen aangehouden maar een korte essentie daarvan. Als een wettelijke norm overeenkomst met een basisnorm is, om een storende dubbeling te voorkomen, de norm maar één keer opgenomen. Om een onderscheid te kunnen maken zijn de wettelijke normen in het blauw weergegeven en de basisnormen in het rood.

Bij de verschillende (basis)normen wordt een korte toelichting gegeven op het belang van de norm. Wij verwijzen voor een uitgebreidere toelichting op één en ander ook naar de hiervoor genoemde handreiking voor politieke ambtsdragers. [5]

Ondersteuning en Aanbevelingen

In de derde kolom vindt u per norm de ondersteuning die u kunt krijgen. Daarbij zult u zien dat er vaak verwezen wordt naar ondersteuning die BIOS kan bieden. BIOS biedt (meestal gratis) generieke instrumenten en ondersteuning aan. De ondersteuning richt zich onder meer op de bewustwording van politieke ambtsdragers en het beter kunnen omgaan met lastige integriteitsvraagstukken. Het is niet mogelijk om in de Integriteitswijzer tot op detailniveau aan te geven op welke manieren u integriteit onder de aandacht kan brengen. Zo doen wij bijvoorbeeld de aanbeveling om aandacht te besteden aan integriteit tijdens het introductieprogramma van politiek ambtsdragers. Dit kan uiteraard op verschillende manieren en als u hierover meer wilt weten dan kunt u contact met ons opnemen. Daarnaast zijn er uiteraard ook commerciële organisaties die ook ondersteuning en training bieden waarvan u gebruik kunt maken.

De aanbevelingen zijn voortgekomen uit de kennis en ervaring die BIOS de afgelopen jaren heeft opgedaan op dit gebied.

Heeft u nog vragen dan kunt u terecht op onze website (www.integriteitoverheid.nl) en u kunt uiteraard ook altijd contact met ons opnemen via info@integriteitoverheid.nl of 070 - 376 5793.

4 Handreiking Modelaanpak basisnormen integriteit openbaar bestuur en politie (BIOS)
5 Zie noot 3

INTEGRITEITSWIJZER VOOR POLITIEK AMBTSDRAGERS

Normen (Op grond van de Algemene wet bestuursrecht (Awb), Gemeentewet (Gw), Provinciewet (Pw), Waterschapswet (Ww) en Modelaanpak basisnormen integriteit)	**Toelichting**	**Aanbevelingen en ondersteuning BIOS** (instrumenten, handreikingen en opleidingen) (Voor meer informatie over integriteit, modellen, overige producten en en good practices zie website (www.integriteitoverheid.nl))
Algemeen	Politieke ambtsdragers zijn het boegbeeld van een betrouwbare overheid. Politieke ambtsdragers doen hun werk voornamelijk in de politieke arena en daarnaast voeren zij het publieke debat. Hierdoor werken zij grotendeels in de openbaarheid of anders in een glazen huis. Een politiek ambtsdrager moet dan ook voortdurend alert zijn op handelingen of gedragingen die het aanzien en de integriteit van het politieke ambt kunnen schaden en zich inspannen om zelfs de schijn van belangenverstrengeling en corruptie te voorkomen. Daarbij komt dat de belangstelling voor integriteitsvraagstukken - ook voor privé gedragingen van politieke ambtsdragers - de laatste twee decenia sterk is toegenomen en door allerlei vormen van social media wordt nieuws razendsnel verspreid. Het voorbeeldgedrag van poltieke ambtsdragers, heeft een niet te onderschatten impact op burgers en ambtenaren. Integriteit beperkt zich overigens niet tot het voorkomen van integriteitsschendingen zoals belangenverstrengeling en corruptie maar gaat in belangrijke mate over het bevorderen van een ethisch klimaat waarin zorgvuldige oordeelsvoming kan plaatsvinden.	Benadruk voor politieke ambtsdragers regelmatig het belang van het onderwerp integriteit door dit onderwerp regelmatig te laten terugkomen op de agenda en geef praktische handvatten om de integriteit te bewaken of te bevorderen. Daarbij kan het volgende programma een leidraad zijn voor een gefaseerde aanpak ten aanzien van integriteit voor politieke ambtsdragers: – oefenen met integriteitsdilemma's; – vaststellen en/of bijstellen gedragscode (eventueel gedragscodesessie); – aandacht besteden aan integriteit tijdens het introductieprogramma (ttv benoeming/aanstelling) van politiek ambtsdragers; – instellen collegiaal beraad; (d.w.z. dat politiek ambtsdragers op vaste tijdstippen bijeenkomen om te samen actuele integriteitsvraagstukken of dilemma's te bespreken met elkaar); – bijhouden 'moresprudentie' (d.w.z. de uitkomsten van het collegiaal beraad worden vastgelegd zodat hierop kan worden teruggegrepen en de gedragscode een levend document blijft). Mogelijke ondersteuning: – Presentaties en voorlichting over (bestuurlijke) integriteit (BIOS) – Bevordering bewustwording en bespreekbaar maken van integriteitsaspecten a.d.h.v.: – dvd Portretten van Raadsleden met bijbehorende handleiding voor discussieleider (BIOS) – Integriteitskubus met daarop verfilmde specifieke bestuurlijke dilemma's met bijbehorende handleiding voor discussieleider (BIOS) – dvd Integriteit Deugt (BIOS) – Train de trainer-opleiding voor discussieleiders om groepsgesprekken (DVD of Integriteits-kubus) te begeleiden (BIOS) – Dilemmatraining en overige ondersteuning bij uitvoering integriteitsprogramma
Geheimhouding Een ieder die is betrokken bij de uitvoering van de taak van een bestuursorgaan en daarbij de beschikking krijgt over gegevens waarvan hij het vertrouwelijke karakter kent of redelijkerwijs moet vermoeden, en voor wie niet reeds uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift ter zake van die gegevens een geheimhoudingsplicht geldt, is verplicht tot geheimhouding van die gegevens, behoudens voor zover enig wettelijk voorschrift hem tot mededeling verplicht of uit zijn taak de noodzaak tot mededeling voortvloeit (artikel 2.5 Awb).Het schenden van de geheimhoudingsplicht is en misdrijf (art. 272, Wetboek van Strafrecht). Zie verder voor speciale bepalingen artikelen25, 55 Gw en art 25, 55 Pw en Art.37, 43 Ww.	Een politieke ambtsdrager heeft een grote kans om vanuit zijn functie de beschikking te hebben over niet openbare- en/of vertrouwelijke informatie. De ambtsdrager moet zich daarvan bewust zijn en deze informatie niet aan derden verstrekken om daar persoonlijk voordeel van te hebben. Ook binnen het politieke spel of om vrienden, familie en bekenden te helpen is het niet toegestaan deze informatie te delen. Anderzijds heeft de burger er recht op dat hij over het overheidshandelen goed wordt geïnformeerd. Regels over informatie in de gedragscode moeten dus beide zijden van de medaille betreffen.	Neem in de gedragscode regels op over omgang met niet openbare- en vertrouwelijke informatie. Maak afspraken over de omgang met sociale media en leg deze afspraken eventueel vast in de gedragscode. Mogelijke ondersteuning: – de Integriteitskubus van BIOS (zie boven) biedt voorbeelden van dilemma's rondom vertrouwelijke informatie
Gedragscode Voor politieke ambtsdragers wordt een gedragscode vastgesteld (art. 15, 41c en 69 Gemeentewet, art. 15, 40c en 68 Provinciewet en art. 33 Waterschapswet) waarin in ieder geval aandacht is besteed aan maatregelen gericht op informatiebescherming en relatiegeschenken (basisnorm 4 en 5). De gedragscode is goed kenbaar voor betrokkenen (basisnorm 1b).	De gedragscode is uitermate geschikt om de regels die belangenverstrengeling en corruptie proberen te voorkomen in op te nemen. Naast regels die betrekking hebben op de zuiverheid van de besluitvorming is het gebruikelijk dat gedragscodes voor politieke ambtsdragers ook artikelen bevatten die betrekking hebben op de onderlinge omgang, de omgang met informatie en de omgang met vergoedingen en middelen. Alle regels laten onverlet dat er grijze gebieden zijn en blijven die vragen om een zelfstandig oordeel. Bijvoorbeeld of in dat specifieke geval een raadslid zich heeft te onthouden van stemming omdat anders (de schijn van) belangenverstrengeling ontstaat. Of is het wel verstandig om bestuurslid te worden van een vereniging ook al is het strikt genomen niet verboden?	Aanbevolen wordt om in de gedragscode eerst – in volgorde van belangrijkheid – de bepalingen omtrent de zuiverheid van besluitvorming op te nemen en aansluitend de bepalingen die betrekking hebben op de omgang met vergoedingen en middelen, informatie en de onderlinge omgang. Ter inspiratie voor een gedragscode voor politieke ambtsdragers wordt verwezen naar: – Modelgedragscode voor de raden en besturen van de Gemeente Amsterdam (www.integriteitoverheid.nl onder kenniscentrum/praktijkvoorbeelden). – de Handreiking integriteit van politieke ambtsdragers bij gemeenten, provincies en waterschappen met daarin een modelgedragscode (gezamenlijke publicatie van VNG, IPO, UvW en BZK, 2011); – de Nederlandse Code voor Goed Openbaar Bestuur van BZK (2009) ** Houd regelmatige collegiaal beraad a.d.h.v. de gedragscode als politieke ambtsdragers over beslissingen die in het grijze gebied liggen om zodoende een gedeelde visie te ontwikkelen op integriteitsvraagstukken en leg de uitkomsten van deze 'morele' discussies vast zodat er 'morespru-dentie' ontstaat waarop een volgende keer kan worden teruggegrepen. Zo verwordt de gedragscode geen dode letter maar blijft dit een levend document dat in de loop der tijd wordt aangevuld.*
Afleggen eed of belofte De politieke ambtsdragers leggen voordat zij hun functie kunnen uitoefenen de eed (verklaring of belofte) af (art. 14, 41a, 65 en 91 Gw, art. 14, 40a en 64 Pw en art. 34, 45 en 50 Ww).	Met het afleggen van de eed of belofte beloven politieke ambtsdragers onder andere dat zij de wet zullen nakomen en de plichten als politieke ambtsdrager naar eer en geweten zullen vervullen. Zij beloven hun taken onbevooroordeeld en objectief te vervullen. Door het afleggen van de eed of belofte wordt het belang van onafhankelijkheid van de pollitieke ambtsdrager, tijdens de uitoefening van het ambt en het belang van integriteit in het algemeen benadrukt.	Rondom de eedsaflegging kan een bijeenkomst georganiseerd worden waarbij de (nieuwe) politieke ambtsdragers bewust worden gemaakt van integriteitsaspecten van hun werk. Deze bijeenkomst kan onderdeel uitmaken van een breder introductieprogramma voor politieke ambtsdragers. Mogelijke ondersteuning: – Zie voor inspiratie voor een bijeenkomst op www.integriteitoverheid.nl onder kenniscentrum/praktijkvoorbeelden "Introductie nieuwe medewerkers integriteit" – De dvd Portretten voor Raadsleden leent zich er goed voor om het onderwerp integriteit te introduceren; in een vervolgbijeenkomst kunnen dilemma's worden besproken a.d.h.v. de integriteitskubus. Verdieping op het onderwerp integriteit kan ook geboden worden d.m.v. de dvd Integriteit deugt. Op deze wijze komt integriteit meerdere malen aan de orde en vindt er steeds een verdieping plaats ten aanzien van het onderwerp.
Werving en selectie	In de wet ligt een aantal vereisten vast waaraan politieke ambtsdragers moeten voldoen (zie hiernaast). Er zijn geen wettelijke kwaliteitseisen voor de benoeming van politieke ambtsdragers. De wijze waarop de bestuursorganen tot benoemingen komen dan wel de wijze waarop zij kandidaten die zich verkiesbaar stellen screenen, behoort tot de eigen verantwoordelijkheid van de bestuursorganen. In de wet ligt bijvoorbeeld niet vast dat er een verklaring omtrent het gedrag (VOG) aangevraagd moet worden voor politieke ambtsdragers. Een VOG aanvragen voor bestuurders en kandidaten die zich verkiesbaar willen stellen, kan overigens wel. Van bestuursorganen wordt verwacht dat de bestuurlijke integriteit in ruime zin wordt meegewogen, maar de wijze waarop dit dient te gebeuren is dus niet wettelijk voorgeschreven. Voor de kandidaten voor de functies van de commissaris van de Koninging en burgemeester wordt overigens sinds 1 januari 2011 uitvoering gegeven aan het voornemen om kandidaten voor deze functies beter te screenen. Naast de reeds bestaande procedure waarin de integriteit van kandidaten wordt getest en informatie wordt ingewonnen, wordt nu in de vacaturetekst opgenomen dat door de minister van BZK zal worden gescreend. Deze extra screening bestaat uit naslag bij de AIVD en fiscaal onderzoek bij de belastingdienst. Deze screening geldt ook bij doorstroming en herbenoeming.	Houd bij de beoordeling van een kandidaat rekening met de wettelijke benoembaarheidsvereisten zoals niet te verenigen functies, het vervullen van nevenfuncties en verboden handelingen. Stel daarnaast eventueel zelf heldere en objectieve criteria op waaraan een kandidaat moet voldoen. Vraag een verklaring omtrent het gedrag ten behoeve van kandidaten om zodoende te bezien of een eventueel strafrechtelijk antecedent kandidaatstelling/benoeming in de weg staat. Het Centraal Orgaan Verklaring Omtrent het Gedrag (COVOG) die in dat geval het centraal justitieel documentatiesysteem raadpleegt, hanteert voor politieke ambtsdragers een eigen, specifiek screeningsprofiel. Mogelijke ondersteuning: – Handreiking HRM en -Integriteit (BIOS) – Handreiking Integriteitsaspecten van werving en selectie (BIOS)
Zuivere en onafhankelijke besluitvorming (Regels rondom belangenverstrengeling en corruptie)	De kerntaak van politieke ambtsdragers bestaat uit het nemen van besluiten over de inzet van overheidsmacht en gemeenschapsgeld. Omdat het van groot belang is dat de besluitvorming van politieke ambtsdragers zuiver en onafhankelijk is, zijn er in de wet met name op dit punt bepalingen opgenomen. De zuiverheid van de besluitvorming moet gezien worden als minimale voorwaarde voor de zorgvuldigheid van de besluitvorming. Bij besluitvorming spelen met name twee integriteitsrisico's, namelijk het risico op belangenverstrengeling en het risico op corruptie. In geval van belangenverstrengeling heeft een politiek ambtsdrager zijn invloed op het besluitvormingsproces en/of zijn stem gebruikt om een persoonlijk belang veilig te stellen, of het belang van een ander(e organisatie) bij wie hij een persoonlijke betrokkenheid heeft. Er is sprake van corruptie als een politieke ambtsdrager zijn invloed op het besluitvormingsproces en/of zijn stem laat kopen of beïnvloeden door geld, goederen of diensten die hem door anderen zijn gegeven of in het vooruitzicht zijn gesteld.	Zorg dat politiek ambtsdragers op de hoogte zijn van de wettelijke bepalingen die zien op de zuiverheid en onafhankelijkheid van de besluitvorming bijvoorbeeld door deze op te nemen in de gedragscode die geldt voor politiek ambtsdragers. Omdat deze belangrijke bepalingen al in de wet staan worden deze vaak niet meer opgenomen in de gedragscode. Aangeraden wordt om dit wel te doen zodat er een complete set gedragsregels in één document is terug te vinden. Mogelijke ondersteuning: – Zie voor inspiratie op www.integriteitoverheid.nl onder kenniscentrum/praktijkvoorbeelden "Modelgedragsdcode voor de raden en besturen van de Gemeente Amsterdam" – de Handreiking integriteit van politieke ambtsdragers bij gemeenten, provincies en waterschappen met daarin een modelgedragscode (gezamenlijke publicatie van VNG, IPO, UvW en BZK, 2011); – Alle wettelijke bepalingen omtrent zuivere besluitvorming zijn terug te vinden in deze integriteitswijzer

Deelname aan besluitvorming
Het bestuursorgaan waakt ervoor dat tot het bestuursorgaan behorende of daarvoor werkzame personen die een persoonlijk belang bij een besluit hebben, de besluitvorming beïnvloeden (artikel 2:4 lid 2 Awb).
	De Algemene wet bestuursrecht kent een bepaling die ziet op onafhankelijke besluitvorming door het openbaar bestuur. Het begrip 'persoonlijk belang' duidt op ieder belang dat niet behoort tot de belangen die het bestuursorgaan behoort te behartigen. Het begrip 'beïnvloeding van de besluitvorming' omvat niet alleen stemming maar het gehele proces van besluitvorming. Dat doet een beroep op de verantwoordelijkheid van de individuele politieke ambtsdrager, maar ook op de verantwoordelijkheid van het bestuursorgaan als geheel om een afweging te maken of de onafhankelijke besluitvorming (of de schijn daarvan) van de betrokken ambtsdrager in het geding is. Het bestuursorgaan heeft de plicht om de nodige voorzorgsmaatregelen te treffen.
	
	Er zijn allerlei situaties denkbaar waarin er sprake is van een aangelegenheid die ook voor de politieke ambtsdragers als burger betekenis heeft. Een wethouder mag bijvoorbeeld wel meestemmen over de vuilophaal in zijn eigen wijk terwijl er wel sprake kan zijn van belangenverstrengeling als het gaat om een beslissing om zichzelf of iemand uit de directe omgeving (bijvoorbeeld familie) een vergunning te verlenen.
		Neem deze wettelijke bepaling op in de gedragscode. Zie voor verdere ondersteuning bij gedragscode.
		Ondanks de wettelijke bepaling komen op dit gebied regelmatig dilemma's voor. Door bewust te zijn van de integriteitskwesties rondom deze problematiek, hiervoor collegiaal beraad te hebben en uitkomsten vast te leggen ontstaat er een gedeelde visie over hoe politieke ambtsdragers zich (dienen te) gedragen.
		Mogelijke ondersteuning:
		– Bevordering bewustwording en bespreekbaar maken van integriteitsaspecten a.d.h.v.:
		  – dvd Portretten van Raadsleden met bijbehorende handleiding voor discussieleider (BIOS)
		  – Integriteitskubus met daarop verfilmde specifieke bestuurlijke dilemma's met bijbehorende handleiding voor discussieleider (BIOS)
		  – dvd Integriteit Deugt (BIOS)
		– Train de trainer-opleiding voor discussieleiders om groepsgesprekken (DVD of Integriteitskubus) te begeleiden (BIOS)
		– Dilemmatraining en overige ondersteuning bij uitvoering integriteitsprogramma

Deelname aan stemming
Een raadslid, een lid provinciale staten danwel een algemeen en dagelijks bestuurder van een waterschap, nemen niet deel aan de stemming over:
– een aangelegenheid die hem rechtstreeks of middellijk persoonlijk aangaat of waarbij hij als vertegenwoordiger is betrokken.
– de vaststelling of goedkeuring van een rekening van een lichaam waaraan hij rekenplichtig is of tot welks bestuur hij behoort (artikel 28 Gw, 28 Pw, 38a Ww).
	In de wet zijn een aantal specifieke situaties genoemd waarin het de politieke ambtsdrager verboden is deel te nemen aan de stemming omdat het te verwachten is dat in die situaties (de schijn van) belangenverstrengeling ontstaat of dreigt te ontstaan.	Neem deze wettelijke bepaling op in de gedragscode. Zie voor verdere ondersteuning bij gedragscode. Ondanks de wettelijke bepaling komen op dit gebied regelmatig dilemma's voor. Door bewust te zijn van de integriteitskwesties rondom deze problematiek, hiervoor collegiaal beraad te hebben en uitkomsten vast te leggen ontstaat er een gedeelde visie over hoe politieke ambtsdragers zich (dienen te) gedragen.
		Mogelijke ondersteuning:
		– Bevordering bewustwording en bespreekbaar maken van integriteitsaspecten a.d.h.v.:
		  – dvd Portretten van Raadsleden met bijbehorende handleiding voor discussieleider (BIOS)
		  – Integriteitskubus met daarop verfilmde specifieke bestuurlijke dilemma's met bijbehorende handleiding voor discussieleider (BIOS)
		  – dvd Integriteit Deugt (BIOS)
		– Train de trainer-opleiding voor discussieleiders om groepsgesprekken (DVD of Integriteitskubus) te begeleiden (BIOS)
		– Dilemmatraining en overige ondersteuning bij uitvoering integriteitsprogramma

Verboden overeenkomsten/handelingen
De politieke ambtsdragers mogen in bepaalde gevallen in geschillen, waar de gemeente of het gemeentebestuur partij is, niet als advocaat, adviseur of gemachtigde werkzaam zijn.
De politieke ambtsdragers mogen bepaalde overeenkomsten, waar de gemeente bij betrokken is, niet rechtstreeks of middelijk aangaan (artikel 15, 41c, 69 en 91 Gw en 15, 40c en 68 Pw en 33 en 45 Ww).
	Om zuiverheid te behouden in de verhouding tussen politieke ambtsdragers en bestuursorgaan mogen bepaalde overeenkomsten en handelingen niet verricht worden door politieke ambtsdragers. Zo kan een politieke ambtsdrager bijvoorbeeld niet betrokken zijn bij een besluit en tegelijktijd adviseur zijn van de betrokkene die dit besluit aanvecht. Deze twee rollen zijn niet te combineren. Om belangenverstrengeling te voorkomen is het ook niet toegestaan om bepaalde overeenkomsten aan te gaan.	Neem deze wettelijke bepaling op in de gedragscode. Zie voor verdere ondersteuning bij gedragscode. Ondanks de wettelijke bepaling komen op dit gebied regelmatig dilemma's voor. Door bewust te zijn van de integriteitskwesties rondom deze problematiek, hiervoor collegiaal beraad te hebben en uitkomsten vast te leggen ontstaat er een gedeelde visie over hoe politieke ambtsdragers zich (dienen te) gedragen.
		Mogelijke ondersteuning:
		– Bevordering bewustwording en bespreekbaar maken van integriteitsaspecten a.d.h.v.:
		  – dvd Portretten van Raadsleden met bijbehorende handleiding voor discussieleider (BIOS)
		  – Integriteitskubus met daarop verfilmde specifieke bestuurlijke dilemma's met bijbehorende handleiding voor discussieleider (BIOS)
		  – dvd Integriteit Deugt (BIOS)
		– Train de trainer-opleiding voor discussieleiders om groepsgesprekken (DVD of Integriteitskubus) te begeleiden (BIOS)
		– Dilemmatraining en overige ondersteuning bij uitvoering integriteitsprogramma

Onverenigbaarheid van functies Het zijn van politieke ambtsdrager sluit het hebben van een aantal andere functies uit (artikel 13, 36b, 68, 89 en 90 Gw 13, 35c en 67Pw en 31, 45 en 47 Ww).	Het uitoefenen van een of meer andere functies naast het politieke ambt kan leiden tot belangenverstrengeling en daarmee een onafhankelijk oordeel van de bestuurder in de weg staan. Daarom is in respectievelijke wetten vastgelegd welke functies in ieder geval onverenigbaar zijn met het politieke ambt.	Neem deze wettelijke bepaling op in de gedragscode. Zie voor verdere ondersteuning bij gedragscode. – Zie verder de aanbevelingen die genoemd worden bij werving en selectie Mogelijke ondersteuning: – Handreiking HRM en -Integriteit (BIOS) – Handreiking Integriteitsaspecten van werving en selectie (BIOS)
Nevenfuncties Politieke ambtsdragers maken openbaar welke nevenfuncties zij vervullen. De lijst met nevenfuncties voor iedereen in te zien. Dit overzicht wordt bijgehouden en geactualiseerd (art. 12, 28, 41b, 67 en 91 Gw, art. 11, 40b, 66 Pw en art. 32, 44a, 48 Ww en basisnorm 2a). Vermeld wordt of de nevenwerkzaamheid bezoldigd is (basisnorm 2b). Bij wet van 4 maart 2010 (Staatsblad 2010,110) zijn bepalingen van kracht geworden over de openbaarmaking van nevenfuncties en verrekening van neveninkomsten van politieke ambtsdragers. Er wordt onderscheid gemaakt tussen q.q. nevenfuncties en andere nevenfunctie. Qualitate qua nevenfuncties zijn nevenfuncties die uit hoofde van de politiek functie worden vervuld.	Politieke ambtsdragers hebben vaak naast hun politieke functie nog andere (neven)functies, betaald of onbetaald. Soms is dit zelfs noodzakelijk als bron van inkomsten. Veel nevenfuncties zijn uit bestuurlijk of persoonlijk oogpunt positief te waarderen. Het vervullen van een nevenfunctie vindt zijn grens waar dit een goede functievervulling of onpartijdigheid en onafhankelijkheid in de weg staat. Het risico van belangenverstrengeling kan bijvoorbeeld ontstaan als een bestuurder een nevenfunctie vervult die raakvlakken heeft met de uitoefening van het politieke ambt. Bijvoorbeeld in het geval dat een politieke ambtsdrager bestuurslid is van een vereniging die in dezelfde gemeente is gevestigd. In eerste instantie zal de politieke ambtsdrager zelf een afweging moeten maken of een nevenfunctie toelaatbaar is met in achtneming van de wettelijke criteria. Om controle op nevenfuncties uit te oefenen is bepaald dat deze functies openbaar moeten worden gemaakt. Zonodig kan een publiek debat gevoerd worden over de aanvaardbaarheid van bepaalde nevenfuncties.	Neem deze wettelijke bepaling op in de gedragscode. Zie voor verdere ondersteuning ook bij ondersteuning bij gedragscode. – Houd een openbaar register bij waarin alle nevenfuncties zijn opgenomen. – Actualiseer dit register regelmatig en neem er regelmatig als politieke ambtsdragers gezamenlijk kennis van.
Melden financiële belangen Voor de politieke ambtsdragers bestaat een regeling voor de melding van financiële belangen (basisnorm 3).	Het gevaar van financiële belangenverstrengeling doet zich voor als een politieke ambtsdrager financiële belangen bezit die een onafhankelijke besluitvorming kunnen beïnvloeden. Het betreft financiële belangen in ondernemingen die een relatie met de gemeente/provincie/waterschap hebben of kunnen krijgen en ten aanzien waarvan de gemeente/provincie/waterschap besluiten neemt, bijvoorbeeld bij aanbesteding, subsidieverstrekking en adviesopdrachten. Het begrip financieel is zeer divers. Het kan gaan om het bezit van effecten, vorderingsrechten, onroerend goed, bouwgrond, alsook om financiële deelnemingen in ondernemingen etc. Ook negatieve financiële belangen, zoals schulden uit hypothecaire vorderingen, kunnen in verband met mogelijke belangenverstrengeling relevant zijn. Het ligt in de rede dat de melding van financiële belangen wordt toegesneden op de aard van de functie of het ambt.	Neem deze wettelijke bepaling op in de gedragscode. Zie voor verdere ondersteuning bij gedragscode. – Zorg voor een actueel overzicht van alle relevante financiële belangen van politiek ambtdragers. Mogelijke ondersteuning: – Handreiking financiële belangenverstrengeling (BIOS) – Handreiking kwetsbare functies (BIOS)
Regels mbt het aannemen van geschenken, diensten, faciliteiten en/of het gebruikmaken hiervan	Een politiek ambtsdrager mag zijn invloed en zijn stem niet laten kopen of beïnvloeden door geld, goederen of diensten die hem zijn gegeven of hem in het vooruitzicht zijn gesteld. Onderwerpen als het accepteren van reizen, verblijven, werkbezoeken, lunches, diners en recepties horen hier ook bij. Geschenken, in welke vorm dan ook, kunnen gebruikt worden om de besluitvorming te beïnvloeden en in ieder geval de schijn wekken. Politieke ambtsdragers krijgen voor de uitoefening van hun functie de beschikking over een aantal middelen en voorzieningen. Het is in de regel niet de bedoeling dat die voor niet-zakelijke doeleinden worden ingezet.	Leg afspraken over al dit soort onderwerpen vast in de gedragscode. Maak melding van ontvangen geschenken, diensten en uitnodigingen voor diners, excursies en evenementen. Houd een openbaar register bij met een overzicht van alle ontvangen giften, en maak deze toegankelijk voor burgers en medebestuurders.
Regels rondom de onderlinge omgang	Tot slot geldt dat een respectvolle omgang met elkaar betekent dat het prettiger werken is met elkaar en het maakt het beter mogelijk met elkaar tot een werkelijke beraadslaging te komen. En dat is wezenlijk voor een zorgvuldige besluitvorming! De wijze waarop men als politiek ambtsdragers met elkaar omgaat is tevens van invloed op de geloofwaardigheid van de politiek.	Maak afspraken over hoe men met elkaar omgaat tijdens vergaderingen en daarbuiten en leg deze omgangsregels vast in de gedragscode. Spreek elkaar erop aan als men zich niet aan deze regels houdt. Of geef elkaar een compliment als de onderlinge omgang juist op een goede manier verloopt! Mogelijke ondersteuning: Handreiking aanspreken en aangesproken worden (BIOS)
Toekomstige regelgeving	De minister van Binnenlandse Zaken heeft het voornemen de Gw en de Pw te wijzigen met als doel: – de rol die de burgemeester en de Commissaris van de Koningin (cdK) hebben ten aanzien van de bewaking van de integriteit te versterken. Nu geldt dat deze politieke ambtsdragers niet zozeer bevoegd, maar wel bijzondere verantwoordelijkheid zien en ervaren op dit gebied. Bij vermoedens van een integriteitsschending door bijvoorbeeld een wethouder of raadslid wordt in de regel optreden verwacht van de burgemeester en dit kan hem in een kwetsbare positie brengen. Door in de wet te bepalen dat de burgemeester een verantwoordelijkheid heeft op dit gebied wordt zijn positie gewaarborgd en versterkt. De cdK heeft een gelijksoortige positie waar het de eigen provincie betreft en dus kan in de Pw deze rol veranderd worden; – bemiddeling en optreden bij integriteitsvraagstukken door de cdK te benoemen als rijkstaak en de cdK richting de gemeenten een aansturende, adviserende en ondersteunende rol te geven. Dit laatste mede met het oog op het feit dat het lokale politieke krachtenveld er aan in de weg kan staan dat de burgemeester onbelemmerd optreedt.	Als de wet in aangegeven zin wordt veranderd bevelen wij aan om deze bepalingen op te nemen in de gedragscode.

BIOS

BUREAU INTEGRITEITSBEVORDERING OPENBARE SECTOR

BIOS

Het Bureau Integriteitsbevordering Openbare Sector (BIOS) is een initiatief van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en onderdeel van het CAOP. BIOS stimuleert en ondersteunt het publieke domein bij het opzetten en implementeren van integriteitsbeleid. Daarmee heeft de inzet van BIOS vooral een preventief karakter.

Voor meer informatie kunt u terecht op www.integriteitoverheid.nl.

CAOP
BIOS

Postbus 556
2501 CN Den Haag
Lange Voorhout 13
2514 EA Den Haag
T 070 - 376 59 37

E info@integriteitoverheid.nl
W www.integriteitoverheid.nl

CAOP

agendapunt H.03
1230126

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan Verenigde Vergadering

DELEGATIE VASTSTELLEN LEGGER EN LEGGERWIJZIGINGEN

Gevraagd besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016
I. aan het college van dijkgraaf en hoogheemraden de bevoegdheid te delegeren tot het vaststellen van leggerwijzigingen (artikel 78, lid 2 van de Waterschapswet), waarbij deze zijn gericht op: wijzigingen voortvloeiend uit de vaststelling van projectplannen of watervergunningen; II. Technische aanpassingen als gevolg van in het veld aangetroffen situaties die niet stroken met de legger.

Besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016

Voorstel Commissie Bestuur, organisatie en bedrijfsvoering 02-02-2016
1. aan het college van dijkgraaf en hoogheemraden de bevoegdheid te delegeren tot het vaststellen van een legger en het doorvoeren van leggerwijzigingen (artikel 78, lid 2 van de Waterschapswet), waarbij de volgende zaken aan de Verenigde Vergadering blijven behouden: Besluiten over kaderstellend beleid met betrekking tot het opstellen van een legger; 2. Besluiten tot leggerwijzigingen die voortvloeien uit besluiten waartoe de VV bevoegd is.

Advies Commissie Bestuur, organisatie en bedrijfsvoering 02-02-2016

Hoogheemraadschap van Delfland

Delegatie vaststellen leggerwijzigingen

1. Probleemstelling - context

De bevoegdheden in het besluitvormingsproces ten aanzien van de vaststelling van projectplannen, het verlenen van watervergunningen en het vaststellen van daaraan gerelateerde wijzigingen van de legger liggen nu niet op hetzelfde niveau.

De bevoegdheid tot het vaststellen van watergunningen en projectplannen rust bij het college van dijkgraaf en hoogheemraden, voor projectplannen op grond van delegatie bij de directeur. De bevoegdheid voor leggerwijzigingen is niet gedelegeerd en rust dus bij de Verenigde Vergadering.
Een besluit tot het vaststellen van een leggerwijziging als gevolg van een watervergunning of projectplan wordt daardoor later genomen dan de besluiten tot vaststelling van een watervergunning of projectplan. De besluitvorming loopt dus niet synchroon en dat levert onduidelijkheid op. Met dit voorstel wordt beoogd de bevoegdheden aan hetzelfde niveau toe te kennen, zodat naast een integrale voorbereiding deze tevens in de besluitvorming gelijk lopen.
De inspraak- en bezwaartrajecten worden hiermee tevens gelijktijdig doorlopen, wat de transparantie en klantvriendelijkheid bevordert.

De delegatie betreft de vaststelling van leggerwijzigingen als gevolg van projectplannen, watervergunningen en technische wijzigingen om afwijkingen tussen de legger en situaties in het veld gelijk te trekken.

2. Beoogd effect

Met dit voorstel wordt beoogd de bevoegdheden en besluitvormingsprocedure ten aanzien van projectplannen en het verlenen van vergunningen en ambtelijke wijzigingen parallel te laten lopen met de bijbehorende leggerwijzigingen.
De duidelijkheid richting de aanvrager en (belanghebbende) burgers neemt hiermee toe.
Tevens wordt de administratieve last verlicht, omdat de werkzaamheden integraal kunnen worden afgerond.
Beoogd wordt de doelmatigheid van Delfland hiermee te bevorderen.

3. Kernboodschap

Delfland harmoniseert de besluitvorming voor het vaststellen van projectplannen, het verlenen van watervergunningen en ambtelijke wijzigingen en de vaststelling van wijzigingen in de legger als gevolg van eerdergenoemde besluiten. De hierdoor ontstane werkwijze draagt bij aan het realiseren van een integrale en actuele legger.
Daarmee is de integrale afweging en de beroepsprocedures eenduidiger en wordt de administratieve werkdruk verminderd.

4. Historie - eerdere besluitvorming

Een besluit tot delegatie is door de verenigde vergadering op 20 november 2014 genomen met betrekking tot projectplannen. (BIS 37857; kenmerk VV 1157691)

Op 24 april 2014 heeft de verenigde vergadering de "Vaststelling van een gewijzigde ligging van de duinvoet in de Legger Zeeweringen" (wat een leggerwijziging inhoud) reeds gedelegeerd aan het college.

5. Regelgeving en Beleid

Artikel 78, lid 2 van de Waterschapswet bepaalt dat het algemeen bestuur van het waterschap een legger vaststelt, waarin onderhoudsplichtigen en onderhoudsverplichtingen worden aangewezen.

De verenigde vergadering kan op grond van artikel 83 van de Waterschapswet bevoegdheden overdragen aan het college van dijkgraaf en hoogheemraden, tenzij de aard van de bevoegdheid zich tegen overdracht verzet. Het effect van delegatie is dat de verenigde vergadering de bevoegdheid niet meer zelf kan uitoefenen. Bij delegatie kan de verenigde vergadering zich de bevoegdheid voor bepaalde gevallen voorbehouden.

Bij uitoefening van gedelegeerde bevoegdheden blijven dezelfde voorschriften gelden als zonder delegatie. Dat betekent in het geval van het vaststellen van (wijzigingen van) de legger na delegatie aan het college, de Inspraakverordening van toepassing is.

In het coalitieakkoord 2015-2019 "Iedereen bewust van Water" zijn de strategisch doelen opgenomen:
- Delfland voert de zorgplichten integraal uit en koppelt de werkzaamheden aan de steeds sneller veranderende omgeving. (Blz. 7)
- Delfland ontwikkelt een integrale en actuele legger voor alle waterstaatswerken. (blz. 12)

6. Financiën

Dit besluit brengt geen verhoging in de algemene begroting van Delfland met zich mee.

7. Duurzaamheid

N.v.t.

8. Organisatorische en personele consequenties

De werkprocessen binnen de organisatie zijn nader aan te passen. Dit zal binnen de huidige formatie van Delfland vorm worden gegeven.

9. OR/GO

N.v.t.

10. Risico- en beheersmaatregelen

N.v.t.

11. Communicatie (in- en extern)

Het besluit vraagt geen externe communicatie. Intern worden werkprocessen aangepast waarover de betrokken medewerkers worden geïnformeerd.

12. Bekendmaking en vervolgprocedure

Nadat de verenigde vergadering de bevoegdheden heeft gedelegeerd aan het college, zal het college worden voorgesteld de bevoegdheden te mandateren voor optimale aansluiting op de procedures van Delfland.

Het besluit tot delegatie zal worden opgenomen in de Uitvoeringsregeling juridische bevoegdheden bij het Mandaatbesluit Delfland.

13. Bevoegd orgaan

Artikel 78, lid 2 van de Waterschapswet bepaalt dat het algemeen bestuur van het waterschap een legger vaststelt, waarin onderhoudsplichtigen en onderhoudsverplichtingen worden aangewezen.
De verenigde vergadering kan op grond van artikel 83 van de Waterschapswet bevoegdheden overdragen aan het college van dijkgraaf en hoogheemraden, tenzij de aard van de bevoegdheid zich tegen overdracht verzet.

Pas na delegatie is het college bevoegd deze gedelegeerde bevoegdheid te mandateren aan de ambtelijke organisatie.

14. Toelichting

Vanuit diverse werkprocessen, zoals vergunningverlening en projectplannen, ambtelijke wijzigingen, is het noodzakelijk wijzigingen in de legger door te voeren. De huidige besluitstructuur maakt dat na het doorlopen van een integraal werkproces (integrale voorbereiding en afstemming bij vergunningen en projectplannen) deze in het besluitvormingsproces moeten worden losgekoppeld, omdat de huidige verdeling van de bevoegdheden integrale besluitvorming beletten.

In het coalitieakkoord 2015-2019 "Iedereen bewust van Water" zijn de strategisch doelen opgenomen:
- Delfland voert de zorgplichten integraal uit en koppelt de werkzaamheden aan de steeds sneller veranderende omgeving. (blz. 7)
- Delfland ontwikkelt een integrale en actuele legger voor alle waterstaatswerken. (blz. 12)

In het coalitieakkoord (op blz. 17) is tevens opgenomen dat de coalitie de bestaande delegatieafspraken tegen het licht wil houden. De vraag daarbij is of de verenigde vergadering bij de delegatiebesluiten ook beleid heeft geformuleerd waarbinnen het college van D&H de delegatie mag toepassen. Dit aspect is meegenomen in dit voorstel.

Het integraal werken en het reageren op de snel veranderende omgeving vraagt om goed op elkaar afgestemde interne werkprocessen. De integrale werkwijze vraagt tevens om een goede afstemmen van verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Met dit voorstel wordt dit bevorderd.
Het college zorgt via mandatering van deze bevoegdheid voor verdere aansluiting op de werkprocessen binnen Delfland, zodat deze aansluit bij de bevoegdheden voor vergunningen, projectplannen en ambtelijke wijzigingen.

Er wordt voorgesteld om de bevoegdheid tot het vaststellen van leggerwijzigingen, te delegeren naar het college. Onder leggerwijzigingen worden hier verstaan:
- Leggerwijzigingen behorend bij watervergunningen en projectplannen die een ingreep inhouden die aanpassing van de legger nodig maken;
- Technische leggerwijzigingen als gevolg van in het veld aangetroffen situaties die niet stroken met de legger.

Op grond van het Delegatiebesluit Delfland bestaat een inlichtingenplicht aan de Verenigde Vergadering over gebruikmaking van de gedelegeerde bevoegdheid en desgevraagd over de uitoefening van deze bevoegdheid. Het in de commissie BOB gevraagde inzicht over het gebruik van dit delegatiebesluit is daarmee vastgelegd.

15. Bijlagen

n.v.t.

Alleen in te vullen indien het een VV-voorstel betreft

*** = in te vullen door team Bestuur*

Hoogheemraadschap van Delfland

Kenmerk VV	:	…**	Vergaderdatum	:	18 februari 2016
Beleidsveld	:	Instrumenten	Agendapunt	:	…**

De Verenigde Vergadering van Delfland,

op voordracht van dijkgraaf en hoogheemraden van 5 januari 2016, kenmerk 46293;

gelezen het positieve/~~negatieve~~ advies van de commissie Bestuur, Organisatie en Instrumenten;

overwegende dat:
- voor een integrale werkwijze en eenduidige besluitvorming het wenselijk is om de bevoegdheden voor vaststelling van legger en leggerwijzigingen aan te laten sluiten bij de bevoegdheden voor vergunningverlening en procesplannen;
- het wenselijk is de (interne) procedures en processen en bijbehorende doorlooptijden te verminderen en daarmee slagvaardiger te kunnen handelen;

Gelet op:
- artikelen 77 en 83 van de Waterschapswet;
- artikel 5.4 en volgende van de Waterwet;

Besluit:

1. aan het college van dijkgraaf en hoogheemraden de bevoegdheid te delegeren tot het vaststellen van leggerwijzigingen (artikel 78, lid 2 van de Waterschapswet), waarbij deze zijn gericht op:
    a. wijzigingen voortvloeiend uit de vaststelling van projectplannen of watervergunningen;
    b. Technische aanpassingen als gevolg van in het veld aangetroffen situaties die niet stroken met de legger.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 18 februari 2016.

De Verenigde Vergadering voornoemd,

de Secretaris,	de Voorzitter,
mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart	mr. M.A.P. van Haersma Buma

agendapunt H.04
1230438

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan Verenigde Vergadering

BESTUURLIJKE HANDLEIDING P&C 2016

Gevraagd besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016
De Handleiding Planning&Controlcyclus 2016, zoals opgenomen in bijlage 1, vast te stellen en deze na vaststelling ter informatie aan te bieden aan de Rekeningcommissie.

Besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016

Voorstel Commissie Bestuur, organisatie en bedrijfsvoering 02-02-2016
De verenigde vergadering te adviseren de Handleiding Planning&Controlcyclus 2016 vast te stellen en deze na vaststelling ter informatie aan te bieden aan de Rekeningcommissie.

Advies Commissie Bestuur, organisatie en bedrijfsvoering 02-02-2016

Bestuurlijke handleiding P&C 2016

1. Probleemstelling - context

Het college van D&H wordt gevraagd de P&C cyclus 2016 vast te stellen. In het document wordt beschreven uit welke documenten deze cyclus bestaat en wordt de jaarplanning van de P&C producten weergegeven.

2. Beoogd effect

Na instemming door D&H wordt de P&C cyclus 2016, inclusief eventuele wijzigingen, ter vaststelling aangeboden aan de VV.

3. Kernboodschap

Het doel van dit stuk is alle voor Delfland relevante informatie rond de P&C-cyclus zodanig weer te geven dat de P&C producten efficiënt en rechtmatig kunnen worden samengesteld. Hiermee wordt een belangrijke basis gelegd voor het in control blijven van de organisatie.

4. Historie - eerdere besluitvorming

De P&C cyclus wordt jaarlijks vastgesteld. Dit is de zesde keer.

5. Regelgeving en Beleid

In de P&C cyclus wordt rekenschap gehouden met nationale en provinciale regelgeving. Daarnaast wordt rekening gehouden met de regelgeving vanuit afspraken met de VV van Delfland.

6. Financiën

NVT

7. Duurzaamheid

NVT

8. Organisatorische en personele consequenties

NVT

9. OR/GO

NVT

10. Risico- en beheersmaatregelen

NVT

11. Communicatie (in- en extern)

De P&C cyclus 2016 is voortgekomen uit een concernbreed gedeelde behoefte aan een betrouwbare samenhangende cyclus waarin duidelijk is wat er wanneer moet gebeuren en wie waarvoor verantwoordelijk is. De P&C-cyclus is een intern proces. Als zodanig wordt communicatie ingezet.

12. Bekendmaking en vervolgprocedure

Na instemming door D&H, wordt de P&C cyclus ter vaststelling aangeboden aan de VV en ter informatie aangeboden aan de Rekeningcommissie.

13. Bevoegd orgaan

Het college van D&H wordt gevraagd in te stemmen met de P&C cyclus 2016 en deze ter vaststelling voor te leggen aan de VV.

14. Toelichting

De P&C-producten worden volgens het schema opgenomen in de handleiding en toegevoegd als bijlage 2, opgeleverd.

15. Bijlagen

1. Handleiding P&C cyclus 2016 vs 6.1 18-02-2016
2. Tijdsplanning P&C-cyclus bestuurlijk 2016

Alleen in te vullen indien het een VV-voorstel betreft

*** = in te vullen door team Bestuur*

Hoogheemraadschap van Delfland

Kenmerk VV	:	46329	Vergaderdatum	:	18 februari 2016
Beleidsveld	:	Ondersteunend organisatie…	Agendapunt	:	…**

De Verenigde Vergadering van Delfland,

op voordracht van dijkgraaf en hoogheemraden van 5 januari 2016, kenmerk 46329;

gelezen het positieve/negatieve advies van de commissie(s): Commissie Bestuur, organisatie en bedrijfsvoering ;

overwegende dat:
- het doel van de P&C-cyclus is alle voor Delfland relevante informatie rond de P&C-cyclus zodanig weer te geven dat de P&C producten efficiënt en rechtmatig kunnen worden samengesteld, waarmee een belangrijke basis wordt gelegd voor het in control raken van de organisatie.

Gelet op:
- artikel 77 van de Waterschapswet;

Besluit:

De Handleiding Planning & Controlcyclus 2016 vast te stellen en deze na vaststelling ter informatie aan te bieden aan de Rekeningcommissie.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 18 februari 2016

De Verenigde Vergadering voornoemd,

de Secretaris, de Voorzitter,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart mr. M.A.P. van Haersma Buma

Bijlage behorend bij het besluit d.d. 18 februari 2016, zaaknummer 46329

Planning & Control cyclus 2016 Bestuurlijk

Versie 6.1 d.d. 18 februari 2016 Verenigde Vergadering

Inleiding

Voor u ligt de bestuurlijke versie van de P&C cylcus 2016. Hierin worden de planning, het doel en de inhoud van de producten uit de P&C cyclus 2016 beschreven.

De P&C kalender is als bijlage opgenomen.

1. De P&C cyclus op concernniveau

1.1 Waterbeheerplan

Het vertrekpunt voor de totstandkoming van de P&C cyclus producten is het waterbeheerplan (WBP).
Het waterbeheerplan is het kader voor alle activiteiten van de organisatie. Voor een periode van 6 jaar legt de VV vast welke doelstellingen ze wil bereiken en wat daarvoor gedaan moet worden. Het WBP geeft op hoofdlijnen een overzicht van de kosten die daarmee gemoeid zijn. WBP en Meerjarenraming moeten één op één op elkaar aansluiten: inhoud en benodigde middelen moeten met elkaarin overeenstemming zijn.
Het waterbeheerplan houdt rekening met de integrale plannen van het rijk, de provincie en de provinciale verordening.

Het Waterbeheerplan 2016-2021 is in de VV van 19 november 2015 vastgesteld. Als bijlage bij de begroting 2016 is ook het uitvoeringsprogramma 2016-2021 vastgesteld op 19 november 2015. In dit uitvoeringsprogramma is per doel aangegeven welke resultaten in de WBP5-periode worden gerealiseerd om de geformuleerde doelen te behalen.
De kadernota vormt de jaarlijkse actualisering van het uitvoeringsprogramma.

1.2 Kadernota

Positie in de P&C-cyclus

- De kadernota 2017 volgt op de programmabegroting 2016 en de meerjarenraming 2016-2021, de jaarrekening en het jaarverslag 2015.
- De kadernota 2017 wordt gevolgd door de programmabegroting 2017 en de meerjarenraming 2017-2021.

Doel
Voor een effectief en efficiënt verloop van het begrotingsproces worden in de kadernota de kaders vastgesteld voor de komende (meerjaren)begroting. De kadernota vormt de start van het begrotingsproces voor 2017, die een termijn omvat van 2017 t/m 2021. Het WBP5 en het uitvoeringsprogramma 2016-2021 zijn het uitgangspunt voor de kadernota 2017.

De kadernota is vooral van belang voor de kader stellende en beleidsbepalende functie van het algemeen bestuur. Het algemeen bestuur geeft via de kadernota het dagelijks bestuur de beleidsmatige en financiële kaders mee voor de begroting en meerjarenraming.

Inhoud
In de kadernota 2017 worden de ontwikkelingen en structurele effecten verwerkt die nog niet door de VV in de begrotingscyclus zijn vastgelegd en wordt aangegeven wat daarvan het effect is op het beleid van het waterschap voor de komende jaren. De financiële gevolgen worden in beeld gebracht. De kadernota leidt tot een besluit over welke financiële en inhoudelijke kaders gelden voor het begrotingsproces. De financiële kaders dienen aan te sluiten bij de in de nota geformuleerde ontwikkelingen en beleid. Het betreft zowel interne als externe ontwikkelingen, zowel financieel als inhoudelijk.
De kadernota is in vorm vrij omdat het geen wettelijk vereist P&C product is.

Naast de programmabeschrijving bestaat de kadernota uit een algemene toelichting, waarin ten minste staat:

- de gevolgen voor de WBP-doelstellingen per programma
- de financiële uitgangspunten voor de op te stellen begroting 2017 en meerjarenraming 2018-2021.

Planning
De kadernota 2017 vormt de start van het begrotingsproces 2017 en wordt door de VV vastgesteld op 7 juli 2016.

1.3 Programmabegroting 2017 en meerjarenraming 2018 -2021

De kadernota vormt de start van het begrotingsproces 2017. De ambtelijke voorbereiding van de Programmabegroting 2017 en de meerjarenraming 2018-2021 is ten tijde van de vaststelling van de Kadernota door de VV al gestart. Eventuele gevolgen van de formele vaststelling van de kadernota worden later in het proces van de begroting verwerkt.

Doel
In de Programmabegroting 2017 en de meerjarenraming 2018-2021 stelt de Verenigde Vergadering de financiële en inhoudelijke kaders vast waarbinnen het College de komende begrotingsjaren moet opereren; welke doelen zij wil bereiken, wat de beoogde effecten daarvan zijn en hoeveel dit mag kosten.

Inhoud
De Programmabegroting 2017 en de meerjarenraming 2018-2021 zijn de uitwerking van de vastgestelde kadernota 2017 in concrete doelstellingen, resultaten en prestatie-indicatoren per programmalijn en de bijbehorende (financiële) middelen.

De totale programmabegroting 2017 bestaat uit drie delen: de bestuurlijke programmabegroting, de meerjarenraming en de ambtelijke beheersbegroting.

- De programmabegroting is het document dat de financiële en inhoudelijke kaders van de VV voor het college bevat voor het volgende begrotingsjaar. Hierover wordt tussentijds gerapporteerd via de Bestuursrapportage en de Najaarsbrief, en achteraf middels het Jaarverslag.
- De meerjarenraming bevat de meerjarige[1] doorkijk en is primair van belang voor de kostenontwikkeling, de financieringsonderbouwing en de tariefsstelling.
- De beheersbegroting is de gedetailleerde financiële uitwerking van de begroting. Het is een tabel, waarin de programmabegroting is toegedeeld aan de lijnorganisatie op basis waarvan de financiele bedrijfsvoering van de organisatie plaats vindt en is voor intern gebruik.

Op het niveau van de Toelichting (MJR) en Paragrafen (Begroting) omschrijft het Waterschapbesluit wat minstens in de begroting moet zijn opgenomen.[2]

1.4 Bestuursrapportage, Najaarsbrief en Jaarverslaggeving

1.4.1 Bestuursrapportage en Najaarsbrief

Doel
De Bestuursrapportage (‘Burap’) is de rapportage van het college van D&H aan de VV over de afwijkingen ten opzichte van de begroting en de voortgang op de prestatie-indicatoren.

[1] WS-wet art 100: ten minste 3 op het begrotingsjaar volgende jaren.

[2] Waterschapbesluit artikel 4.7 en 4.8 omschrijft de minimale vereisten aan de inhoud van de toelichting (MJR); artikel 4.11 t/m 4.25 die voor de paragrafen (Begroting).

Gerapporteerd wordt over afwijkingen ten opzichte van de begroting van het lopende jaar inclusief de bijstellingen die voortkomen uit de structurele effecten op de oorspronkelijke begroting vanuit de jaarrekening van het vorig boekjaar.
De VV kan bijsturen door te beslissen over begrotingswijzigingen van de lopende begroting en eventueel over structurele begrotingswijzigingen, die ook doorwerken in de meerjarenraming.

De structurele effecten uit de Burap en jaarrekening zijn daarnaast van belang als input in het proces van de programmabegroting 2017 en de meerjarenraming 2018-2021.

De Najaarsbrief is evenals de Burap een rapportage op afwijkingen in de vorm van een informatieve brief. Omdat sprake is van een informatieve brief wordt in tegenstelling tot de Burap, de begroting niet formeel bijgesteld.
De najaarsbrief is een aanvullende informatievoorziening gedurende de relatief lange periode tussen de Burap en het jaarverslag.

Inhoud
In verband met de onderlinge vergelijkbaarheid van de P&C-producten wordt in principe een identieke indeling gevolgd. Conform hoofdstuk 4 van het Waterschapbesluit gelden de volgende uitgangspunten:

- er is een programma-indeling, waarin doelstellingen, beleid en de kosten zijn weergegeven. Over de *afwijkingen* ten opzichte van de 3 W-vragen wordt gerapporteerd.
- Elk programma bestaat uit een overzicht van kerncijfers met een korte toelichting.
- Voor zowel de Burap als de Najaarsbrief geldt dat alleen over afwijkingen ten opzichte van het vorige vastgestelde P&C product wordt gerapporteerd. Voor wat betreft de inhoud gaat het om afwijkingen op de doelen en resultaten, en de voortgang betreffende de prestatie-indicatoren.

1.4.2 Jaarverslaggeving

Doel
De jaarverslaggeving betreft een verantwoording van D&H aan de VV over het door het college gevoerde bestuur[3], de bestede middelen en de bereikte resultaten ten opzichte van de begroting, waarbij rekening wordt gehouden met de bijstellingen vanuit de Bestuursrapportage.
De jaarverslaglegging wordt getoetst door de accountant. De accountant brengt advies uit aan het bestuur inzake de getrouwheid van baten en lasten en activa en passiva, ,inclusief een oordeel over de kwaliteit, betrouwbaarheid en rechtmatigheid.
De jaarrekening is verder van belang voor een aantal externe doelen zoals de opgave voor de berekening van het totale EMU-saldo en CBS statistieken.

Inhoud
De indeling van jaarverslaglegging volgt de indeling van de programmabegroting. In het Waterschap besluit zijn verder vele wettelijke vereisten beschreven waaraan de verslaglegging moet voldoen. De volgende hoofdonderdelen zijn te onderscheiden:
- Het jaarverslag, met daarin opgenomen de programmaverantwoording en de financiële paragrafen[4].
- De jaarrekening, met daarin opgenomen: de exploitatierekening ingedeeld naar programma's, kostendragers en kosten- en opbrengstensoorten, balans[5] en investeringsoverzicht.

[3] WS wet art. 103.
[4] WS besluit art. 4.27 t/m 4.35
[5] WS besluit art. 4.36 t/m 4.62

2 Planning van de P&C cyclus 2016

De jaarverslaglegging is het sluitstuk van de jaarlijkse planning en control cyclus.
Het proces van de jaarverslaglegging over 2015 is eind 2015 reeds opgestart, maar chronologisch gezien is de jaarverslaglegging 2015 het eerste vast te stellen P&C product in 2016.
Vervolgens komen achtereenvolgens de Kadernota 2017, Bestuursrapportage 2016, de Programmabegroting 2017 en meerjarenraming 2018-2021 en de Najaarsbrief 2016 voor bestuurlijke behandeling aan de orde.
Eind 2016 start het proces van de jaarverslaglegging over 2016.

Het jaarverslag moet worden vastgesteld vóór de vaststelling van de Burap en de Kadernota, zodat de in de P&C-cyclus opeenvolgende documenten elkaar ook daadwerkelijk opvolgen.

De Burap 2016 (tot en met juni) volgt op de jaarrekening en jaarverslag 2015, de programma begroting 2016 en de meerjarenraming 2016-2021- en de kadernota 2017.
De Burap 2016 wordt opgebouwd vanuit de Begroting 2016 en de programma- en teamrapportages januari t/m juni 2016.
De Burap 2016 wordt gevolgd door de Najaarsbrief en de jaarrekening en jaarverslag 2016.

De programmabegroting 2017 en de meerjarenraming 2018-2021 volgen op de Kadernota 2017 en Burap 2016.

Voor de vaststelling van de Programmabegroting, Meerjarenraming en jaarverslaglegging gelden wettelijke bepalingen.
De datum van vaststelling van de Programmabegroting 2017 en de Meerjarenraming 2018-2021 door de VV wordt bepaald door de vereisten uit de waterschapwet[6] ten aanzien van aanlevering bij de provincie en het tijdig ingericht zijn van de administratie voor het nieuwe boekjaar.
Voor het jaarverslag geldt dat de vastgestelde jaarrekening inclusief besluit uiterlijk 15 juli van het volgende jaar aan de toezichthouder (de provincie) moet zijn aangeboden.

De planning van de bestuurlijke behandeling van de P&C producten is in bijlage 1 schematisch weergegeven. Met het realiseren van deze planning voldoet Delfland aan de wettelijke bepalingen.

[6] WS-wet art 101: het DB zendt de begroting binnen 2 weken na vaststelling, en uiterlijk 1 december aan GS van de provincie.

		Prog. Rap.			Prog. Rap.			Prog. Rap.			Prog. Rap.	
	Jan.	Feb.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Jaarverslag '15												
DMT			2									
PFO's			Vóór 15									
D&H			15									
Rek.commissie			24									
Com.				5								
VV				21								
Bestuursrapportage '16												
DMT								3				
PFO's								Vóór 16				
D&H								16				
Com.									6			
VV									22			
Najaarsbrief '16												
DMT										26		
PFO's											Vóór 8	
D&H											8	
Com.											29	
VV												15
Kadernota '17												
DMT					11							
PFO's					Vóór 24							
D&H					24							
Com.						21						
VV							7					
Begroting '17												
DMT									28			
PFO's										Vóór 11		
D&H										11		
Com.											1	
VV											17	

Hoogheemraadschap van Delfland

		Prog. Rap.			Prog. Rap.			Prog. Rap.			Prog. Rap.	
	Jan.	Feb.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Jaarverslag '15												
DMT			2									
PFO's			Vóór 15									
D&H			15									
Rek.commissie			24									
Com.				5								
VV				21								
Bestuursrapportage '16												
DMT								3				
PFO's								Vóór 16				
D&H								16				
Com.									6			
VV									22			
Najaarsbrief '16												
DMT										26		
PFO's											Vóór 8	
D&H											8	
Com.											29	
VV												15
Kadernota '17												
DMT					11							
PFO's					Vóór 24							
D&H					24							
Com.						21						
VV							7					
Begroting '17												
DMT									28			
PFO's										Vóór 11		
D&H										11		
Com.											1	
VV											17	

agendapunt H.05
1232465

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan Verenigde Vergadering

REGIONALE BELASTING GROEP: ZIENSWIJZE DELFLAND OP CONCEPT 1E WIJZIGING BEGROTING RBG 2016

Gevraagd besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016
I. Geen zienswijze naar voren te brengen over het Ontwerp 1e wijziging begroting 2016 van GR Regionale Belasting Groep. II. De brief aan het dagelijks bestuur van de Regionale Belasting Groep, kenmerk 1233002 vast te stellen.

Besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016

Voorstel Commissie Bestuur, organisatie en bedrijfsvoering 02-02-2016
De verenigde vergadering te adviseren: 1. Geen zienswijze naar voren te brengen over het Ontwerp 1e wijziging begroting 2016 van GR Regionale Belasting Groep. 2. De brief aan het dagelijks bestuur van de Regionale Belasting Groep, kenmerk 1233002 vast te stellen.

Advies Commissie Bestuur, organisatie en bedrijfsvoering 02-02-2016

Regionale Belasting Groep: Zienswijze Delfland op concept 1e wijziging begroting RBG 2016

1. Probleemstelling – context

Het algemeen bestuur van de GR Regionale Belasting Groep (RBG) wenst de 1e wijziging van haar begroting 2016 vast te stellen en doorloopt daartoe de vereiste procedure. De aanleiding van deze wijziging betreft de gevolgen van het nieuwe kwijtscheldingsbeleid van Delfland. Hiervoor is in de (gewijzigde) begroting 2016 van de RBG een stelpost opgenomen van € 0,8 miljoen. Deze kosten maken geen onderdeel uit van de algemene verdeelsleutel maar komen volledig ten laste van Delfland.
Het DB van de RBG biedt haar ontwerp van de 1e wijziging van de begroting 2016 aan de VV aan opdat de VV kan besluiten om hierover al of niet een zienswijze naar voren te brengen.

2. Beoogd effect

De VV op de hoogte te brengen van het ontwerp van de 1e wijziging van de begroting 2016 en de VV voor te stellen hierover geen zienswijze naar voren te brengen.

3. Kernboodschap

Het ontwerp van de 1e wijziging van de begroting 2016 van de GR Regionale Belasting Groep wordt ter kennis van de VV gebracht. Deze wijziging betreft de extra kosten die de RBG moet maken als gevolg van het nieuwe kwijtscheldingsbeleid van Delfland.
Aan de VV wordt voorgesteld hierover geen zienswijze naar voren te brengen.

4. Historie - eerdere besluitvorming

Op 2 juli 2009, kenmerk 755190, heeft de VV ingestemd met het aangaan door D&H van een GR met het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard op het gebied van belastingen.
Op 2 juli 2015, kenmerk 1174122, heeft de VV kennis genomen van de ontwerpbegroting 2016 RBG en besloten daarover geen zienswijze naar voren te brengen.
Op 19 november 2015, kenmerk 1202719, heeft de VV de Verordening Kwijtscheldingsregeling Delfland 2016 vastgesteld.

5. Regelgeving en Beleid

Op grond van artikel 68, lid 3, van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen is de VV bevoegd een zienswijze over - een wijziging van - de begroting naar voren te brengen.

6. Financiën

Met betrekking tot de kostenverdeling over de deelnemers zijn afspraken vastgelegd in het Bedrijfsplan RBG 2015. Gebaseerd op het aandeel van de werkzaamheden die de RBG voor elke deelnemer verricht, is de algemene verdeelsleutel voor 2016 als volgt:
Delfland 47,6%, HHSK 23,8%, Delft 12,0%, Vlaardingen 8,2% en Schiedam 8,4%.

Uitgezonderd van deze algemene verdeelsleutel zijn de geraamde kosten van specifieke dienstverlening voor één of meerdere deelnemers die liggen boven de grens van € 50.000. Deze kosten komen dan volledig voor rekening van de betreffende deelnemer.

Specifieke dienstverlening voor Delfland betreft de extra werkzaamheden die voortvloeien uit het gewijzigde kwijtscheldingsbeleid vanaf 2016. Door middel van deze 1e wijziging van de begroting 2016 RBG is hiervoor een stelpost opgenomen van € 800.000. Met de RBG zijn procesafspraken gemaakt op het gebied van o.m. communicatie en rapportages.

Voor Delfland stijgt de bijdrage in 2016 aan de RBG van € 7.154.000 naar € 7.954.000. In de vastgestelde begroting 2016 van Delfland is rekening gehouden met een bijdrage van € 7.534.000 (codering 100095, 55420, 431011, 2910). In de bestuursrapportage 2016 (peildatum 1 juli 2016) zal een aanvullend budget worden gevraagd maar de hoogte daarvan zal onder meer afhangen van de eerste ervaringen over het nieuwe kwijtscheldingsbeleid in 2016. Ook het exploitatieresultaat van de RBG over 2015 en de besluitvorming daarover zal van invloed kunnen zijn op het benodigde budget 2016.

7. Duurzaamheid

De GR Regionale Belasting Groep voldoet aan de duurzaamheiddoelstellingen van Delfland.

8. Organisatorische en personele consequenties

N.v.t.

9. OR/GO

N.v.t.

10. Risico- en beheersmaatregelen

N.v.t.

11. Communicatie (in- en extern)

N.v.t.

12. Bekendmaking en vervolgprocedure

N.v.t.

13. Bevoegd orgaan

De VV is bevoegd zienswijzen naar voren te brengen op grond van Wgr. art. 68 lid 3.

14. Toelichting

De GR RBG is ingesteld met het doel de belastingen te heffen en te innen, de kwaliteit van de werkprocessen en de kennis op gebied van belastingen te waarborgen, en te komen tot een kostenreductie voor de deelnemers.
Jaarlijks brengt de GR haar ontwerpbegroting en de eventuele wijzigingen daarop in procedure om tot een vastgestelde (gewijzigde) begroting te komen.
Volgens Wgr. art. 68 lid 1 moet het ontwerp van de gewijzigde begroting acht weken voordat zij aan het algemeen bestuur van de GR ter vaststelling wordt aangeboden, door het dagelijks bestuur van de GR aan het algemeen bestuur van de deelnemende overheden ter kennisname worden toegezonden (volgens planning is de gewijzigde begroting op 21 januari 2016 behandeld in het AB van de RBG).
Na ontvangst door Delfland volgt de procedure als vermeld onder 5. Regelgeving en Beleid.
De enige verplichting die op Delfland rust, is het ter inzage leggen en het bekendmaken van de ontwerpbegroting; deze verplichting geldt echter niet voor ontwerpen tot wijziging van de begroting. Delfland hoeft niet op te roepen tot reacties en evenmin iets met eventuele reacties te doen.
Op grond van Wgr. art. 68 stelt het algemeen bestuur van de GR de (gewijzigde) begroting voor het komende jaar vast.
Het dagelijks bestuur van de GR zendt de (gewijzigde) begroting binnen vier weken na vaststelling aan gedeputeerde staten van de provincie.

Behoudens een stelpost van € 800.000 voor het project kwijtschelding Delfland en de daarmee samenhangende bijdrage van de deelnemers (extra bijdrage Delfland) komt deze 1e

wijziging van de begroting 2016 RBG volledig overeen met de eerder dit jaar door de RBG vastgestelde begroting 2016 RBG. Op 2 juli 2015 heeft de VV besloten over de ontwerpbegroting 2016 RBG geen zienswijze naar voren te brengen.
De thans voorliggende 1e wijziging sluit volledig aan op het VV-besluit van 19 november 2015 over het nieuwe kwijtscheldingsbeleid van Delfland. Op grond hiervan wordt voorgesteld geen zienswijze kenbaar te maken.

Het verzoek van het DB van de RBG is om uiterlijk 11 januari 2016 een zienswijze op de 1e wijziging van de begroting 2016 RBG kenbaar te maken. Omdat dit onderwerp pas op 18 februari in de VV aan de orde komt wordt voorgesteld om direct na de behandeling in D&H op 5 januari 2016 een voorlopige schriftelijke reactie naar de RBG te sturen. De zienswijze volgt direct na de VV-behandeling.

15. Bijlagen

1.a. Verzoek RBG om een zienswijze in te dienen over de 1e wijziging begroting 2016
1.b. Ontwerp 1e begrotingswijziging 2016 Regionale Belasting Groep
2. Brief van D&H aan het DB RBG m.b.t. zienswijze 1e wijziging begroting 2016, kenmerk …..
3. Brief van de VV aan het DB RBG m.b.t. zienswijze 1e wijziging begroting 2016, kenmerk .…

Hoogheemraadschap van Delfland

Kenmerk VV : …

Vergaderdatum : 18 februari 2016

Beleidsveld : Ondersteunend organisatie

Agendapunt : …

De verenigde vergadering van Delfland,

op voordracht van dijkgraaf en hoogheemraden van 5 januari 2016, kenmerk 46557;

gelezen het positieve/negatieve advies van de commissie Bestuur, Organisatie en Bedrijfsvoering;

overwegende dat:

a. de GR Regionale Belasting Groep haar ontwerp van de 1e wijziging van de begroting voor het jaar 2016 heeft toegezonden;
b. er geen aanleiding bestaat tot het naar voren brengen van zienswijzen;
c. de GR hiervan op de hoogte zal worden gebracht.

gelet op:

- art. 68 van de Wet gemeenschappelijke regelingen;

Besluit:

1. Geen zienswijze naar voren te brengen over het ontwerp van de 1e wijziging van de begroting 2016 van de Gemeenschappelijke Regeling Regionale Belasting Groep.
2. Dit besluit aan de Gemeenschappelijke Regeling mede te delen.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 18 februari 2016.

De Verenigde Vergadering voornoemd,

de Secretaris, de Voorzitter,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart mr. M.A.P. van Haersma Buma

REGIONALE
BELASTING
GROEP

Aan de verenigde vergadering van het hoogheemraadschap
van Delfland
Postbus 2929
2601 CX Delft

Onderwerp: Verzoek kenbaar maken zienswijze concept 1e wijziging begroting 2016
Bijlage: concept 1e wijziging begroting 2016 RBG
Datum: 16 november 2015

Geacht bestuur,

Het dagelijks bestuur van de Regionale Belasting Groep (RBG) heeft op 16 november 2015 het concept van de 1e wijziging van de begroting 2016 vastgesteld. De algemene besturen van de deelnemers worden in de gelegenheid gesteld om hun zienswijze over de wijziging van de begroting te geven. Hierbij bieden wij u het concept van de 1e wijziging van de begroting 2016 van de RBG aan, met het verzoek uw zienswijze daarop, uiterlijk 11 januari 2016, aan ons kenbaar te maken.

Het dagelijks bestuur van de Regionale Belasting Groep,
namens dezen,

directeur,

H.B. Sigmond

REGIONALE
BELASTING
GROEP

Begroting 2016

1e wijziging als gevolg van de wijziging kwijtscheldingsbeleid Delfland

Inhoudsopgave

Inleiding 3

1. Toelichting 4

2. Begroting naar kosten- en opbrengstensoort 7

3. Gewijzigd meerjarenperspectief 8

4. Gewijzigde bijdrage van de deelnemers 9

5. Vaststelling 10

Inleiding

Op 2 juli 2015 is de begroting 2016 RBG door het algemeen bestuur vastgesteld. In de periode daarna heeft het hoogheemraadschap van Delfland haar voornemen kenbaar gemaakt om de kwijtschelding op de zuiveringsheffing af te schaffen.
In deze begrotingswijziging wordt een toelichting (paragraaf 1) gegeven op de extra werkzaamheden die de RBG moet uitvoeren als gevolg van deze beleidswijziging en het effect daarvan op de begroting 2016. In de tekst van deze begrotingswijziging wordt ervan uitgegaan dat de verenigde vergadering van Delfland op 19 november a.s. zal instemmen met het voorstel tot afschaffing van kwijtschelding voor de zuiveringsheffing.

Het totaal bedrag van de begroting 2016 na 1e wijziging, is € 800.000 hoger dan de begroting 2016 zoals die door het AB is vastgesteld op 2 juli 2015 en waarop de deelnemers hun zienswijze hebben gegeven.
De bijdrage van de drie gemeenten en van Schieland en de Krimpenerwaard, in de begroting na 1e wijziging zal echter niet stijgen en blijft gelijk aan de bijdrage uit de primaire begroting. De verhoging van de begroting na 1e wijziging komt geheel ten laste van Delfland.

Deze 1e wijziging van de begroting 2016 betreft alleen de wijziging als gevolg van de afschaffing van de kwijtschelding zuiveringsheffing Delfland. De uitgangspunten en paragrafen uit de primaire begroting 2016 zijn ongewijzigd gebleven.
De begroting naar opbrengst- en kostensoort (paragraaf 2) wordt verhoogd met de stelpost (projectkosten) kwijtschelding Delfland ad € 800.000. Dat geldt ook voor het gewijzigd meerjarenperspectief (paragraaf 3) waarin na 2017 deze stelpost afneemt met € 500.000.
De bijdragen van de deelnemers (paragraaf 4) blijft ongewijzigd, met uitzondering van de bijdrage van Delfland die toeneemt met € 800.000.

1. Toelichting

Inleiding
Op 21 november 2015 heeft de verenigde vergadering van het hoogheemraadschap van Delfland besloten om de kwijtscheldingregeling voor de afvalzuiveringsheffing in twee jaar tijd af te bouwen; van 50% van het bedrag van de aanslag in 2016 tot het stopzetten van de regeling in 2017.
De RBG is in een vroegtijdig stadium door het waterschap van dit voornemen op de hoogte gesteld, waarvan ook mededeling gedaan is in het dagelijks bestuur van de RBG op 17 september jl.

Over het heffingsjaar 2014 is voor het hoogheemraadschap van Delfland een bedrag van € 9,3 miljoen aan kwijtschelding zuiveringsheffing toegewezen; het betreft 50.000 kwijtscheldingsgerechtigden.

Het belasting- en kwijtscheldingsbeleid is de autonome bevoegdheid van de deelnemers. Voor een zo efficiënt mogelijke uitvoering hiervan, zijn de deelnemers gebaat bij een zo groot mogelijke mate van harmonisatie van het belasting- en kwijtscheldingsbeleid van de deelnemers. De afspraak is dat indien daarin wijzigingen worden aangebracht, die de uitvoeringskosten verhogen, deze extra kosten specifiek aan de betreffende deelnemer zullen worden toegerekend.

Nu Delfland besloten heeft de kwijtschelding gedeeltelijk af te schaffen (alleen voor de zuiveringsheffing), zal de RBG op een aantal terreinen extra werkzaamheden moeten uitvoeren, waardoor de kosten stijgen.
Ingeschat wordt dat deze extra kosten voor een groot deel een incidenteel karakter hebben door de beleidswijziging die in de jaren 2016 en 2017 zal optreden.
De extra kosten voor communicatie zullen vooral in 2016 gemaakt worden en daarna dalen. In 2017 zullen daarentegen de inspanningen in het incasso-traject verder toenemen omdat het te betalen bedrag – als gevolg van de volledige afschaffing van de kwijtschelding zuiveringsheffing - hoger wordt. Verwacht wordt dat per saldo het totaal voor beide jaren hetzelfde zal zijn. Deze kosten worden voor 2016 en 2017 geraamd op € 800.000 per jaar. De specificatie hiervan treft u aan in de volgende paragraaf.
Een deel van dit bedrag zal ook in de jaren na 2017 nodig zijn om het nieuwe kwijtscheldingsbeleid van Delfland te kunnen uitvoeren. Die extra inspanningen zitten voor een belangrijk deel in het incasso-traject en de afhandeling van de klantenreacties (o.a. telefonie en correspondentie). Het gaat om een structurele extra last die op dit moment voor de jaren na 2017, structureel geraamd wordt op € 300.000.

Project kwijtschelding Delfland
De uitvoering van het gewijzigde kwijtscheldingsbeleid van Delfland in de eerste twee jaar (afbouw- en gewenningsperiode) beschouwt de RBG als een project waarin een tweetal componenten de bijzondere aandacht krijgen:

- Communicatie met de klanten die nu binnen het gebied van Delfland volledige kwijtschelding krijgen (50.000 huishoudens) en de afhandeling van de klantenreacties.
- Het innen van de aanslag zuiveringsheffing bij deze groep.

De afschaffing van kwijtschelding voor de zuiveringsheffing zal op veel verzet stuiten. Ondanks de toezegging van Delfland dat zij zullen zorgdragen voor een goede communicatie, zal de RBG extra capaciteit moeten inzetten in het kader van communicatie en van het afhandelen van de klantenreacties. Immers zodra deze groep minima wordt geïnformeerd over de afschaffing van de kwijtschelding zuiveringsheffing en in het bijzonder als de belastingaanslag op de mat valt en de RBG het invorderingstraject opstart, zal deze groep met een groot aantal reacties komen. Men zal bellen of langs komen bij de RBG-balie of de gemeente balie van Delft. Ook zal er een toename zijn in het afhandelen van correspondentie zoals klachten en bezwaarschriften.

De "voormalige" kwijtscheldingklanten zullen voor een groot deel in het dwanginvorderingsproces terecht komen. De RBG zal dus extra werkzaamheden moeten verrichten om de belastingschuld te innen.

Er is een inventarisatie gemaakt van de extra werkzaamheden (incl. een raming van de kosten) die de RBG in 2016 en 2017 moet uitvoeren om het gewijzigde kwijtscheldingsbeleid van Delfland naar behoren uit te kunnen voeren. Daarin is niet meegenomen de kosten die Delfland zelf maakt voor haar eigen communicatie over de wijziging van het kwijtscheldingsbeleid.

Werkzaamheden die verband houden met communicatie en afhandeling klantenreacties:

Het opstellen van brochures en mailing naar de klanten die in het verleden kwijtschelding kregen. Aanpassingen in een aantal communicatiemiddelen zoals de website en het telefoonplatform (o.a. geautomatiseerde telefoondiensten). Aanpassingen in correspondentie gericht op de specifieke doelgroep (o.a. correspondentie in verschillende talen)	€ 70.000
Het opvangen van de toename in telefonische reacties van een groot deel van de klanten die tot nu toe kwijtschelding kregen. Uitgegaan wordt van 35.000 extra telefoongesprekken.	€ 150.000
Extra bezetting aan de balies en extra beveiliging vanwege toename van (emotionele) reacties van klanten aan de balies.	€ 75.000
Het afhandelen van de toename aan bezwaarschriften, klachten, verzoeken om teruggaaf, overige correspondentie en mailverkeer	€ 75.000
Het verwerken van de toename in te digitaliseren documenten/correspondentie t.b.v. geautomatiseerde systemen (o.a. de portal).	€ 25.000

Werkzaamheden die verband houden met het incasso-traject:

Het opstellen (incl. vertalen) en versturen van kosteloze herinneringen en overige invorderingstukken.	€ 30.000
Het afleggen van huisbezoeken aan klanten die tot nog toe automatisch kwijtschelding kregen. Deze huisbezoeken zijn erop gericht om de mensen te informeren en te bewegen om te betalen. Ook kunnen de huisbezoeken gebruikt worden om te bezien of er sprake is van schrijnende gevallen, die leiden tot oninbaar verklaring. Uitgegaan is van 7.500 huisbezoeken.	€ 150.000
Het verwerken van de toename van arbeidsintensieve administratieve invorderingprocedures. Zoals vordering op inkomen, overheidsvordering en correspondentie met de schuldhulpverlening.	€ 75.000
Het verwerken van de toename aan invorderingstrajecten en beoordelingen oninbaar	€ 75.000
Het verwerken van de toename aan verzoeken om betalingsregelingen en het bewaken van de daarmee samenhangende administratieve procedure.	€ 75.000
Totaal	€ 800.000

Structurele kosten
Ook na de gewennings- en afbouwperiode, dus na 2017, zal de RBG extra kosten houden voor de uitvoering van het nieuwe kwijtscheldingsbeleid van Delfland. Deze kosten zullen betrekking hebben op het opvangen van extra telefoonverkeer, maar vooral op de blijvende extra inspanning op het gebied van incasso. Daarbij moet gedacht worden aan het behandelen van verzoeken betalingsregelingen, beoordelingen oninbaar, afwijkende procedures administratieve invordering en de contacten met de schuldhulpverlening. Vooralsnog wordt rekening gehouden met een extra structurele last van € 300.000 die na 2017 ook aan Delfland zal worden doorbelast.

Personele consequenties
De extra kosten zoals eerder gespecificeerd hebben voor een groot deel betrekking op personele kosten.
Voor zo ver deze kosten niet structureel zijn zal de RBG tijdelijk extra personeel inhuren. De RBG werkt voor de uitvoering van haar reguliere activiteiten, vanuit efficiency overwegingen met een flexibele schil aan tijdelijke krachten. Een voorbeeld daarvan is de bemensing van het team klantencontacten waar de verhouding vaste krachten versus tijdelijke krachten ongeveer fifty-fifty is. Ook bij de afdoening van bezwaarschiften worden tijdelijke krachten ingehuurd.
Het optimum tussen vaste krachten en tijdelijke krachten is inmiddels bereikt.
Om deze balans niet te verstoren zal de formatie met 4 fte verhoogd worden, uiteraard binnen de begroting na eerste wijziging. In de loop van 2016 zullen deze formatieplaatsen geleidelijk worden ingevuld. Om welke type functies het hier precies gaat willen wij ons nog beraden, mede op basis van de eerste ervaringen met het project begin 2016.

2. Begroting naar kosten- en opbrengstensoort

	Begroting 2016 gewijzigd	Begroting 2016	Begroting 2015 incl. Schiedam	Rekening 2014
Lasten				
Rente en afschrijvingen	**547.000**	**547.000**	**547.000**	**546.100**
Personeelslasten				
Lonen, premies en overige lasten	7.464.100	7.464.100	7.360.500	6.453.500
Frictiekosten personeel	0	0	76.000	
Reiskostenvergoeding	215.500	215.500	198.300	212.500
Opleidingen	180.700	180.700	131.500	144.700
Personeel van derden	800.000	800.000	800.200	1.601.900
Subtotaal: Personeelslasten	**8.660.300**	**8.660.300**	**8.566.500**	**8.412.600**
Goederen en diensten van derden				
Druk en bindwerk	574.700	574.700	569.000	605.900
Onderhoud derden	1.192.800	1.192.800	1.181.000	1.054.500
Huur en servicekosten	403.500	403.500	399.500	536.600
Facilitaire kosten	346.100	346.100	342.700	131.800
Kantoorautomatisering en telefonie	546.400	546.400	541.000	473.700
Portokosten	737.600	737.600	804.600	621.300
Woz-kosten	2.888.300	2.888.300	2.834.900	2.792.800
Bankkosten	192.300	192.300	190.400	308.600
Gegevensverstrekking	528.000	528.000	592.200	384.000
Overige diensten incl. klanteninformatie	1.156.000	1.156.000	1.025.700	841.200
Subtotaal: Goederen en diensten van derden	**8.565.700**	**8.565.700**	**8.481.000**	**7.750.400**
Bijdragen aan derden	**0**	**0**	**0**	**0**
Toevoeging voorzieningen / onvoorzien				
Onvoorzien	250.000	250.000	250.000	0
Toevoeging voorzieningen	0	0	0	120.000
Subtot.: Toevoeging voorzieningen / Onvoorzien	**250.000**	**250.000**	**250.000**	**120.000**
Stelpost (project) kwijtschelding Delfland	**800.000**			
Totaal lasten	**18.823.000**	**18.023.000**	**17.844.500**	**16.829.100**
Baten				
Financiële baten	**0**	**0**	**0**	**28.100**
Personeelsbaten	**0**	**0**	**0**	
Opbrengsten dwanginvordering	**3.227.200**	**3.227.200**	**3.227.200**	**4.580.600**
Toevoeging voorzieningen dub. Debiteuren	**-351.700**	**-351.700**	**-351.700**	**-1.203.500**
Toevoeging reserve huurcompensatie				**-1.448.600**
Bijdrage van deelnemers	**15.947.500**	**15.147.500**	**14.969.000**	**14.161.200**
Bijdrage van derden				**1.448.600**
Totaal baten	**18.823.000**	**18.023.000**	**17.844.500**	**17.566.400**
Exploitatieresultaat	**€ -**	**€ -**	**€ -**	**€ 737.300-**

Netto-belastingopbrengsten	€ 416.160.000	€ 416.160.000	€ 408.000.000	€ 370.000.000

3. Gewijzigd meerjarenperspectief

Gewijzigd meerjarenperspectief RBG 2016-2020						bedragen in €
	Lasten	Totaal 2016	Totaal 2017	Totaal 2018	Totaal 2019	Totaal 2020
42000	***Personeel & Organisatie***					
	Loonkosten	7.464.100	7.538.741	7.614.128	7.690.270	7.767.172
	Reiskostenvergoeding	215.500	217.655	219.832	222.030	224.250
	Opleidingen	180.700	182.507	184.332	186.175	188.037
	Personeel van derden	800.000	808.000	816.080	824.241	832.483
	Frictiekosten personeel					
	Subtotaal	**8.660.300**	**8.746.903**	**8.834.372**	**8.922.716**	**9.011.943**
43000	***Goederen en diensten van derden***					
	Druk- & bindwerk	574.700	580.447	586.251	592.114	598.035
	Onderhoud derden	1.192.800	1.204.728	1.216.775	1.228.943	1.241.232
	Portokosten	737.600	744.976	752.426	759.950	767.550
	Huur en servicekosten	403.500	407.535	411.610	415.726	419.884
	Facilitaire kosten	346.100	349.561	353.057	356.587	360.153
	Kantoorautomatisering en telefonie	546.400	551.864	557.383	562.956	568.586
	WOZ-kosten	2.888.300	2.917.183	2.946.355	2.975.818	3.005.577
	Bankkosten	192.300	194.223	196.165	198.127	200.108
	Gegevensverstrekking	528.000	533.280	538.613	543.999	549.439
	Overige diensten incl. klanteninformatie	1.156.000	1.167.560	1.179.236	1.191.028	1.202.938
	Subtotaal	**8.565.700**	**8.651.357**	**8.737.871**	**8.825.249**	**8.913.502**
45000	**Onvoorzien**					
	Onvoorzien	250.000	250.000	250.000	250.000	250.000
	Toevoeging aan voorzieningen	351.700	351.700	351.700	351.700	351.700
	Subtotaal	**601.700**	**601.700**	**601.700**	**601.700**	**601.700**
Totaal exploitatielasten		**17.827.700**	**17.999.960**	**18.173.943**	**18.349.665**	**18.527.145**
	Rente en afschrijving	547.000	547.000	547.000	547.000	547.000
	Stelpost (project) kws Delfland	800.000	800.000	300.000	300.000	300.000
Totaal lasten inclusief overhead		**19.174.700**	**19.346.960**	**19.020.943**	**19.196.665**	**19.374.145**
830600	Bijdrage van deelnemers	15.947.500	16.119.760	15.793.743	15.969.465	16.146.945
840100	Opbrengst vervolging	3.227.200	3.227.200	3.227.200	3.227.200	3.227.200
Totaal baten RBG		**19.174.700**	**19.346.960**	**19.020.943**	**19.196.665**	**19.374.145**
Saldo programma		**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

4. Gewijzigde bijdrage van de deelnemers

	2016	2017	2018	2019	2020
Totale netto-kosten x € 1.000	15.030	15.200	15.372	15.545	15.720
Totaal frictiekosten	0	0	0	0	0
Subtotaal	15.030	15.200	15.372	15.545	15.720
Meerkosten kwijtschelding	800	800	300	300	300
Salarisgarantie Delft	17	17	18	18	18
Salarisgarantie Vlaardingen	101	103	105	107	109
Totale kosten RBG	15.948	16.120	15.794	15.969	16.147
Bijdragen deelnemers wordt					
HHDelfland	7.954	8.035	7.617	7.699	7.783
HHSchieland en de Krimpenerwaard	3.577	3.618	3.658	3.700	3.741
Gemeente Delft	1.821	1.841	1.862	1.883	1.905
Gemeente Vlaardingen	1.333	1.349	1.365	1.381	1.398
Gemeente Schiedam	1.263	1.277	1.291	1.306	1.320
	15.948	16.120	15.794	15.969	16.147

Bijdragen deelnemers was	2016	2017	2018	2019	2020
HHDelfland	7.154	7.235	7.317	7.399	7.483
HHSchieland en de Krimpenerwaard	3.577	3.618	3.658	3.700	3.741
Gemeente Delft	1.821	1.841	1.862	1.883	1.905
Gemeente Vlaardingen incl. salarisgarantie	1.333	1.349	1.365	1.381	1.398
Gemeente Schiedam	1.263	1.277	1.291	1.306	1.320
	15.147	15.320	15.494	15.669	15.847
mutaties ten opzichte van primaire meerjarenbegroting 2016-2020					
HHDelfland	800	800	300	300	300
HHSchieland en de Krimpenerwaard	0	0	0	0	0
Gemeente Delft	0	0	0	0	0
Gemeente Vlaardingen	0	0	0	0	0
Gemeente Schiedam	0	0	0	0	0
	800	800	300	300	300

5. Vaststelling

Ingevolge artikel 33, vierde lid, van de Gemeenschappelijke Regeling RBG, en artikel 5 en artikel 6, eerste lid, van de Verordening beleids- en verantwoordingsfunctie RBG, opgemaakt door het dagelijks bestuur van de Regionale Belasting Groep.

Schiedam, 16 november 2015.

Het dagelijks bestuur van de Regionale Belasting Groep,

directeur,

H.B. Sigmond

voorzitter,

drs. A.J.B. van der Klugt

Aldus vastgesteld door het algemeen bestuur van de Regionale Belasting Groep in de openbare vergadering van 14 december 2015.

Het algemeen bestuur van de Regionale Belasting Groep,

directeur,

H.B. Sigmond

voorzitter,

drs. A.J.B. van der Klugt

Aan het dagelijks bestuur van de
Regionale Belasting Groep
Postbus 4083
3102 GB SCHIEDAM

UW BRIEF
16 november 2015
ONS KENMERK
1233002
DELFT
19 februari 2016

ONDERWERP
Zienswijze op 1e wijziging begroting 2016 Regionale Belasting Groep

Geacht bestuur,

Naar aanleiding van uw brief van 16 november 2015, waarin u de verenigde vergadering van het Hoogheemraadschap van Delfland verzoekt haar zienswijze over de 1e wijziging van de begroting 2016 van de Regionale Belasting Groep kenbaar te maken, delen wij u mede dat in haar bijeenkomst van 18 februari 2016 de verenigde vergadering heeft besloten geen aanleiding te zien een zienswijze in te dienen.

Hoogachtend,

de verenigde vergadering van Delfland,
de Secretaris,

mr.drs. P.I.M. van den Wijngaart

de voorzitter,

mr. M.A.P. van Haersma Buma

BIJLAGE(N) -
CONTACT mevrouw drs. M.M.L. Boeren - Snel • T (015) 260 81 57• E mboeren@hhdelfland.nl
POSTADRES Postbus 3061, 2601 DB Delft • WEBSITE www.hhdelfland.nl
SECTOR Bedrijfsvoering • TEAM Financiën

agendapunt H.07
1235150

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan Verenigde Vergadering

BIJSTELLING INVESTERINGSPLAN EN UITVOERINGSKREDIET GROOT ONDERHOUD DELFLANDSE BUITENSLUIS (701817) TE VLAARDINGEN

Gevraagd besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016
I. Het Investeringsplan met daarin de voorgestelde maatregelen voor groot onderhoud aan de Delflandse Buitensluis te verhogen met een bedrag van € 415.000,- naar een bedrag van € 1.310.000,-; II. Het Uitvoeringskrediet voor groot onderhoud aan de Delflandse Buitensluis te verhogen met een bedrag van € 337.000,- naar een bedrag van € 1.213.000,-;

Besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016

Voorstel Commissie Stedelijk water en watersysteem 02-02-2016
1. Het Investeringsplan met daarin de voorgestelde maatregelen voor groot onderhoud aan de Delflandse Buitensluis te verhogen met een bedrag van € 415.000,- naar een bedrag van € 1.310.000,-; 2. Het Uitvoeringskrediet voor groot onderhoud aan de Delflandse Buitensluis te verhogen met een bedrag van € 337.000,- naar een bedrag van € 1.213.000,-;

Advies Commissie Stedelijk water en watersysteem 02-02-2016

Hoogheemraadschap van Delfland

Bijstelling Investeringsplan en uitvoeringskrediet groot onderhoud Delflandse Buitensluis (701817) te Vlaardingen

1. Probleemstelling - context

Delfland heeft de schutsluis Delflandse Buitensluis te Vlaardingen in beheer. Deze sluis is onderdeel van de primaire waterkering. De sluis is een object met een waterkerende functie. Voor wat betreft de waterkerende functie voldoen de sluis aan de eisen, echter de technische staat van de installaties maakte groot onderhoud noodzakelijk.
Op 18 december 2014 heeft de Verenigde Vergadering het investeringsplan vastgesteld en uitvoeringskrediet beschikbaar gesteld. Bij de werkzaamheden aan de Buitensluis is geconstateerd dat aanvullende werkzaamheden moeten worden uitgevoerd, waardoor een hoger investeringsplan moet worden vastgesteld en meer krediet beschikbaar moet worden gesteld.

2. Beoogd effect

De technische staat van de sluizen wordt in orde gebracht waardoor de levensduur van de betreffende onderdelen wordt verlengd, de bedrijfszekerheid wordt gewaarborgd en de waterkerende functie wordt verzekerd.

3. Kernboodschap

Delfland werkt aan het onderhoud van de sluizen (waterkerende objecten) waardoor levensduur van de betreffende sluizen wordt verlengd en de sluizen de komende jaren aan de veiligheidseisen kunnen blijven voldoen.

4. Historie - eerdere besluitvorming

Relevante besluitvorming voor dit project tot nu toe:
- Onderzoekskrediet van € 65.110,- zoals toegekend op 13 juni 2013 (kenmerk 1074781) op project 701756.
- Op 27 februari 2014 heeft de VV ingestemd (voorstel 34722) met het investeringsplan voor het groot onderhoud aan de Vlaardinger Driesluis en de Delflandse Buitensluis en is een gecombineerd krediet beschikbaar gesteld voor het ontwerp van € 307.000,-.
- Op 18 december 2014 heeft de VV ingestemd (voorstel 38188) met een investeringsplan voor groot onderhoud aan de Delflandse Buitensluis van € 895.000,- en is een uitvoeringskrediet beschikbaar gesteld ter grootte van € 876.000,-.

5. Regelgeving en Beleid

De taak van Delfland laat zich omschrijven als de (integrale) zorg voor het watersysteem. De maatregelen aan de sluizen valt onder het programma Stevige Dijken.

Het voorstel is getoetst met:
- Provinciale Waterverordening uit 2009;
- De nota 'Investering- en Activabeleid' van december 2012.

Dit voorstel past binnen het beleid van Delfland. De kosten voor het onderhoud worden geactiveerd voor zover deze levensduurverlengend zijn.

6. Financiën

Bij de renovatie van de Vlaardingse Buitensluis zijn nieuwe inzichten verkregen over de staat van onderhoud van de sluis. Gebleken is dat extra onderhoud nodig is aan de sluisdeuren en tandwielkasten waardoor het Investeringsplan hoger vastgesteld moet worden en meer krediet beschikbaar gesteld moet worden.

De Verenigde Vergadering heeft op 18 december 2014 voor het groot onderhoud aan de Delflandse Buitensluis een IP vastgesteld van € 895.000,- en een krediet beschikbaar gesteld van € 876.000,-. Het IP dient als gevolg van de benodigde extra werkzaamheden bijgesteld te worden tot € 1.310.000,-. Dit is een verhoging van € 415.000,-. Het uitvoeringskrediet dient te worden opgehoogd met € 337.000,- tot een bedrag van € 1.213.000,-.

	Investeringsplan	**Uitvoerings-krediet**	**Nazorg**
Was	€ 895.000,-	€ 876.000,-	€ 5.795,-
Wordt	€ 1.310.000,-	€ 1.213.000,-	€ 15.300,-

Deze investering komt ten laste van het investeringsbudget van de programmalijn Veiligheid. Het investeringsbedrag past binnen de meerjarenbegroting.

De jaarlijkse kapitaallasten (rente en afschrijving vanaf 2017) worden gedekt uit de programmalijn "Veiligheid". Ditzelfde geldt voor de jaarlijkse beheer- en onderhoudskosten. De beheer en onderhoudskosten wijzigen niet als gevolg van deze maatregelen.

7. Duurzaamheid

Bij de werkzaamheden aan de sluizen gaat het om levensduurverlengend onderhoud.

8. Organisatorische en personele consequenties

Niet van toepassing.

9. OR/GO

Niet van toepassing.

10. Risico- en beheersmaatregelen

De projectrisico's zijn opgenomen in de SSK raming.

11. Communicatie (in- en extern)

Vanwege het belang van de sluizen voor de scheepvaart zal zorgvuldig over de uit te voeren werkzaamheden en eventuele belemmeringen van de doorvaart worden gecommuniceerd.

12. Bekendmaking en vervolgprocedure

Dit stuk zal als bespreekstuk worden behandeld in de commissie Stedelijk Water en Watersysteem van 2 februari 2016 en doorgeleid naar de Verenigde Vergadering van 18 februari 2016.

13. Bevoegd orgaan

De Verenigde Vergadering is op grond van artikel 99 e.v. van de waterschapswet bevoegd om Investeringsplan vast te stellen en Krediet te verlenen.

14. Toelichting

Bij de renovatie van de Delflandse Buitensluis zijn nieuwe inzichten verkregen over de staat van onderhoud van de sluis. Hierdoor zijn de kosten voor het groot onderhoud aan de Delflandse Buitensluis hoger dan eerder geraamd. Het is zeer ongelukkig dat dit in deze fase van het project aan de orde is gekomen. Bij toekomstige projecten zal dit voorkomen worden

door een volledige analyse van de onderhoudstoestand aan de voorkant van het project. In samenspraak met de beheerder (Beheer Technische Installaties), is geanalyseerd welke extra maatregelen noodzakelijk zijn.

- In het DO is het uitgangspunt geweest dat de sluisdeuren bijgewerkt zouden worden. Bij een reparatie inspectie van de schuiven van Gemaal Westland in 2015 is echter gebleken dat deze na 10 jaar sterk aangetast waren en dat reparatie noodzakelijk was.
  De condities waaronder de sluisdeuren in de Buitensluis hun werk doen zijn vergelijkbaar met de schuiven in het Gemaal Westland. De deuren zijn sinds 1985 alleen boven de waterlijn bijgewerkt. Derhalve dienen de sluisdeuren volledig geconserveerd te worden. De meerkosten zijn circa € 140.000,-.

- Er is een extra wisselactie noodzakelijk bij het omwisselen van de deuren omdat de reservedeur niet kan worden gebruikt als definitieve deur. Dit omdat deze slechts 2 vereffeningsschuiven heeft terwijl de oorspronkelijke deur 3 schuiven heeft. Dit zou een langere schuttijd tot gevolg hebben en een aanpassing in de besturingsinstallatie. De sluisdeuren worden dus in de oorspronkelijke configuratie terug gewisseld. In het DO is verondersteld dat gebruik van de reservedeur wel mogelijk was. De meerkosten zijn circa € 65.000,-.

- In de zomer van 2015 is een storing opgetreden als gevolg van problemen met de tandwielkast die de vergrendeling verzorgt van de sluisdeuren. Naar aanleiding hiervan worden de 7 tandwielkasten van de vereffeningsschuiven in de deuren nu zekerheidshalve ook geheel gedemonteerd, geïnspecteerd en gereviseerd. De meerkosten zijn circa € 30.000,-.

- Zodra de sluisdeuren losgekoppeld worden en uit gehesen worden, is het mogelijk om groot onderhoud uit te voeren aan de hydraulische installatie. Deze installatie verzorgt het openen en sluiten van de deuren alsmede de vergrendeling. Door nu werk met werk te maken kan schade aan de cilinderhuizen als gevolg van de inwerking van duiven fecaliën worden gerepareerd.
  In het DO was het uitgangspunt dat slechts de hydraulische slangen zouden worden vervangen. De meerkosten zijn circa € 100.000,-.

Bovengenoemde punten leiden tot een verhoging van het benodigde IP met € 415.000,- en het krediet met € 337.000,-.

15. Bijlagen

1. bijgestelde SSK-raming Delflandse Buitensluis (vertrouwelijk)

Alleen in te vullen indien het een VV-voorstel betreft

*** = in te vullen door team Bestuur*

Hoogheemraadschap van Delfland

Kenmerk VV	:	…**	Vergaderdatum	:	18 februari 2016
Beleidsveld	:	Stevige Dijken	Agendapunt	:	…**

De Verenigde Vergadering van Delfland,

op voordracht van dijkgraaf en hoogheemraden van 5 januari 2016, kenmerk 46787;

gelezen het positieve/negatieve …*(bij ondertekening doorstrepen wat niet van toepassing is)* advies van de commissie Stedelijk Water en Watersysteem;

overwegende dat:
- De sluizen financieel zijn afgeschreven;
- De staat van de installaties en nieuwe veiligheidseisen groot onderhoud noodzakelijk maakt;
- Met de uitvoering van dit onderhoud de levensduur van de sluizen wordt verlengd.

Gelet op:
…
- Artikel 99 e.v. van de Waterschapswet.

Besluit:
1. Het Investeringsplan met daarin de voorgestelde maatregelen voor groot onderhoud aan de Delflandse Buitensluis te verhogen met een bedrag van € 415.000,- naar een bedrag van € 1.310.000,-;
2. Het Uitvoeringskrediet voor groot onderhoud aan de Delflandse Buitensluis te verhogen met een bedrag van € 337.000,- naar een bedrag van € 1.213.000,-;

Aldus besloten in de openbare vergadering van 18 februari 2016

De Verenigde Vergadering voornoemd,

de Secretaris,	de Voorzitter,
mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart	mr. M.A.P. van Haersma Buma

agendapunt H.08
1233409

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan Verenigde Vergadering

UITVOERINGSKREDIET STUW BEDRIJVENTERREIN RUYVEN

Gevraagd besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016
- Het investeringsplan van dit project "stuw bedrijventerrein Ruyven (projectnummer 701851)", ter grootte van € 370.000 met € 50.000 te wijzigen tot € 420.000; - Het uitvoeringskrediet van dit project "stuw bedrijventerrein Ruyven (projectnummer 701851)", ter grootte van € 362.000 met € 51.000 te wijzigen € 413.000.

Besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016

Voorstel Commissie Stedelijk water en watersysteem 02-02-2016
- Het investeringsplan van dit project "stuw bedrijventerrein Ruyven (projectnummer 701851)", ter grootte van € 370.000 met € 50.000 te wijzigen tot € 420.000; - Het uitvoeringskrediet van dit project "stuw bedrijventerrein Ruyven (projectnummer 701851)", ter grootte van € 362.000 met € 51.000 te wijzigen € 413.000.

Advies Commissie Stedelijk water en watersysteem 02-02-2016

UITVOERINGSKREDIET STUW BEDRIJVENTERREIN RUYVEN

1. Probleemstelling - context

In de verenigde Vergadering van 4 juni 2015 (zaaknummer 41256) heeft u besloten een investeringsplan vast te stellen en het uitvoeringskrediet te voteren van het project: Stuw bedrijventerrein Ruyven", projectnummer 701851.

De kostenraming (exclusief b.t.w.) voor de bouwkundige en werktuigbouwkundige onderdelen lag lager dan het drempelbedrag van € 150.000. Op grond daarvan heeft de aanbesteding enkelvoudig onderhands plaatsgevonden. Dit is in overeenstemming met het aanbestedingsbeleid van Delfland. De uiteindelijke inschrijving door de aannemer ligt circa € 25.000 boven het drempelbedrag. De verwachting is dat uitnodiging van andere aannemers geen lagere inschrijving tot gevolg heeft. Afstemming heeft plaatsgevonden met het team inkoop van Delfland.

De inschrijvingen van de aannemer en het begeleidend adviesbureau vallen samen meer dan 10% hoger dan het beschikbaar gestelde uitvoeringskrediet voor Delflands aandeel. Dit betekent dat het investeringsplan naar boven moet worden bijgesteld en dat aanvullend krediet nodig is om deze werkzaamheden alsnog te gunnen aan deze aannemer en het adviesbureau.

2. Beoogd effect

Met de aanleg van de stuw bij bedrijventerrein Ruyven, kan in situaties van veel neerslag extra water worden afgelaten uit het gebied. Daarmee wordt de kans op wateroverlast bij het bedrijventerrein Ruyven verkleind. Met dit voorstel worden de financiële middelen aangevraagd om dit werk te realiseren in 2016.

3. Kernboodschap

De aannemer en het adviesbureau hebben hoger ingeschreven dan de hiervoor geraamde kosten in het Schetsontwerp. Dit komt doordat de uitvoeringsmethode complexer ligt dan waarmee in het schetsontwerp rekening is gehouden.
Daarnaast zijn verdergaande afspraken gemaakt over de kostenverdeling tussen Pijnacker-Nootdorp en Delfland op basis van het bestuursconvenant uit 2009. Dit leidt tot een herziening van de toe te rekenen kosten aan beide partijen en een overschrijding van het uitvoeringskrediet en het investeringsplan.

4. Historie - eerdere besluitvorming

Op 4 juni 2015 heeft de Verenigde Vergadering (zaaknummer 41256) een investeringsplan, groot € 370.000 vastgesteld en het uitvoeringskrediet, groot € 362.000 beschikbaar gesteld.

Op 24 november 2011 heeft de Verenigde Vergadering (kenmerknummer 959608) de strategie voorkomen wateroverlast polders vastgesteld. Binnen deze strategie is bovenstaande investering geprioriteerd en afgewogen.

Op 18 december 2008 heeft de Verenigde Vergadering (nummer 721143) de Uitwerking van het Waterplan Gemeente Pijnacker-Nootdorp vastgesteld, inclusief het bijgevoegde Convenant

Kostenverdeling Waterhuishoudkundige maatregelen Gemeente Pijnacker-Nootdorp en Delfland (nummer 721682). In dit besluit is voor dit onderdeel afgesproken dat beide partijen, ieder voor de helft, de kosten voor deze aanpassing dragen.

5. Regelgeving en Beleid

De voorgestelde investering geeft invulling aan:
Artikel 2.1 en 2.8 van de Waterwet;
Artikel 2.3 van de Provinciale Waterverordening;
De ambities voor Voldoende Water in het Waterbeheerplan 2010-2015;
Het doel van het programma Voldoende Water, namelijk 'voorkomen wateroverlast polders';
Waterplan Gemeente Pijnacker-Nootdorp.

6. Financiën

Totale kostenraming:

Project nr.	Projectnaam en omschrijving	Huidig IP	Huidig ontwerpkrediet	Nieuw IP	Uitvoerings krediet	onvoorzien	nazorg
701851	Stuw bedrijventerrein Ruyven	€ 370.000	€ 362.000	€ 420.000	€ 413.000	€ 7.000	€ 4.500

De wijzigingen in de financiën worden veroorzaakt doordat:
- Zowel de aannemer als het adviesbureau heeft hoger ingeschreven dan destijds geraamd. De uitvoeringsmethodiek ligt complexer, dan waarvan is uitgegaan bij het schetsontwerp.
- Vanwege een langere doorlooptijd, veroorzaakt door discussie met de aannemer over de geoffreerde prijs en een extra bestuurlijk besluit (overschrijding Investeringsplan en Uitvoering krediet), zijn meer interne uren nodig dan oorspronkelijk geraamd.

Per saldo is een hoger uitvoeringskrediet nodig van € € 51.000 voor het totale project. Deze toename is gelijkelijk verdeeld over Delfland en Pijnacker-Nootdorp.

Kostenverdeling tussen Delfland en Pijnacker-Nootdorp:
In het besluit van 4 juni is vermeld dat nadere uitvoeringsafspraken met de gemeente Pijnacker Nootdorp worden gemaakt. Dit is ondertussen gebeurd.
Daarnaast geeft het bestuursconvenant, d.d. 19 december 2008 aan dat alle kosten 50-50 verdeeld worden, behalve de interne uren. De partijen staan aan de lat voor de eigen personeelkosten. Dit in ogenschouw genomen, betekent dit dat:
- Delflands aandeel in dit project circa € 244.000 bedraagt.
- het aandeel van Pijnacker-Nootdorp circa € 176.000 bedraagt.

7. Duurzaamheid

In de vraagspecificatie aan de aannemer wordt opgenomen dat hij gebruik moet maken van duurzame materialen. Daarnaast is de keuze voor een aflaatstuw in plaats van een gemaal energiezuiniger.

8. Organisatorische en personele consequenties

Niet van toepassing.

9. OR/GO

Niet van toepassing.

10. Risico- en beheersmaatregelen

Het project is voorzien van een risico-dossier inclusief beheersmaatregelen en de risico's zijn meegenomen in het onderdeel project onvoorzien in de SSK-raming. De risico's zijn gekwantificeerd en worden laag ingeschat.

11. Communicatie (in- en extern)

De direct belanghebbenden (betrokken gemeente, perceelseigenaren) worden op maat betrokken. Met de gemeente is het plan afgestemd, vanwege de bijdrage in de kosten. De overige interne en externe betrokkenen worden geïnformeerd via intranet en internet in het bredere kader van de lopende projecten in de Zuidpolder van Delfgauw.

12. Bekendmaking en vervolgprocedure

Na dit besluit voor het vaststellen van het investeringsplan en het beschikbaar stellen van het uitvoeringskrediet wordt opdracht verstrekt aan de aannemer aan wie de offerte is gevraagd en van wie de offerte is ontvangen.

13. Bevoegd orgaan

De VV is bevoegd voor het verlenen van investeringsplan en krediet op grond van artikel 99 van de waterschapswet.

14. Toelichting

Zie VV nota, zaaknummer 41256, zoals behandeld in de VV van 4 juni 2015.

15. Bijlagen

1. SSK raming
2. Planning

Alleen in te vullen indien het een VV-voorstel betreft

*** = in te vullen door team Bestuur*

Hoogheemraadschap van Delfland

Kenmerk VV : …** Vergaderdatum : 18 februari 2016

Beleidsveld : Watersysteem Agendapunt : …**

De Verenigde Vergadering van Delfland,

op voordracht van dijkgraaf en hoogheemraden van 5 januari 2016, kenmerk 46594;

gelezen het positieve/negatieve advies van de commissie(s) stedelijk water en watersystemen;

overwegende dat:
- het VV-besluit van 4 juni 2015, met zaaknummer 41256, eerder is genomen
- het plaatsen van de stuw een grote bijdrage levert in het terugdringen van de kans op wateroverlast

Gelet op:
- *artikel 77 van de Waterschapswet (bij VV-voorstellen);*
- *NBW,*
- *verordening Zuid-Holland*

Besluit:
- Het investeringsplan van dit project "stuw bedrijventerrein Ruyven (projectnummer 701851)", ter grootte van € 370.000 met € 50.000 te wijzigen tot € 420.000;
- Het uitvoeringskrediet van dit project "stuw bedrijventerrein Ruyven (projectnummer 701851)", ter grootte van € 362.000 met € 51.000 te wijzigen € 413.000.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 18 februari 2016

De Verenigde Vergadering voornoemd,

de Secretaris, de Voorzitter,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart mr. M.A.P. van Haersma Buma

701851 Stuw bedrijventerrein Ruijven

Omschrijving	Start	Einde	Remaining Duration	Remaining Labor Units	&-Level
701851 Stuw bedrijventerrein Ruijven	02-Feb-15 A	28-Apr-17	74w	503	
Stuw bedrijventerrein Ruijven	02-Feb-15 A	28-Apr-17	74w	503	
PROJECTMIJLPALEN (DMS#1201078 PVA)	30-Nov-15 A	28-Apr-17	65w	0	
Oplevering		29-Jan-16*	0w	0	
Realisatiefase gereed		31-Mar-16*	0w	0	
Nazorgfase gereed		30-Jun-16*	0w	0	
Indicatieve projectmijlpalen VTW1 in flow	30-Nov-15 A	28-Apr-17	16w	0	
Aanbestedingsfase gereed		30-Nov-15 A	0w	0	
Oplevering		06-Jan-17*	0w	0	
Realisatiefase gereed		03-Mar-17*	0w	0	
Nazorgfase gereed		28-Apr-17*	0w	0	
ALGEMEEN	02-Feb-15 A	30-Nov-16	52w	319	
PROJECTMANAGEMENT	02-Feb-15 A	30-Nov-16	52w	319	
Projectmanagement / beheersing	02-Feb-15 A	30-Nov-16	52w	319	1
AANVRAAG KREDIET	23-Nov-15 A	18-Feb-16	11w	0	
Aanvraag uitvoeringskrediet	23-Nov-15 A	18-Feb-16	11w	0	
Opstellen bouwstenen VV-notitie	23-Nov-15 A	04-Dec-15	1w	0	
Aanleverdatum PFO (ltW)		07-Dec-15	0w	0	
Kredietaanvraag in PFO (ltW)		14-Dec-15	0w	0	
Aanleverdatum D&H		06-Jan-16	0w	0	
Kredietaanvraag in overleg D&H		19-Jan-16	0w	0	
Aanleverdatum Commissie		26-Jan-16	0w	0	
Commissie-vergadering		09-Feb-16	0w	0	
Aanleverdatum VV		09-Feb-16	0w	0	
Kredietaanvraag in VV-vergadering		18-Feb-16	0w	0	
AANBESTEDINGSFASE	04-Jun-15 A	02-Mar-16	2w	0	
Aanbestedingsfase	04-Jun-15 A	02-Mar-16	2w	0	1
Afronden contract + Offerteaanvraag + gunning ON	04-Jun-15 A	30-Nov-15 A	0w	0	
Aanbestedingsfase gereed		30-Nov-15 A	0w	0	
Offerte+Gunning ON	18-Feb-16	02-Mar-16	2w	0	
REALISATIEFASE	03-Mar-16	25-Jan-17	47w	133	
Werkzaamheden Realisatiefase	03-Mar-16	25-Jan-17	47w	24	1
Start Realisatie	03-Mar-16		0w	0	
Opstellen DO door aannemer	03-Mar-16	04-May-16	9w	0	
Vergunningen termijn door aannemer	05-May-16	10-Aug-16	14w	0	
Begeleiden Opstellen UO	19-May-16	06-Jul-16	7w	30	
Controle en acceptatie UO	07-Jul-16	20-Jul-16	2w	0	
Levertijd materialen aannemer	21-Jul-16	21-Sep-16	9w	0	
Uitvoeringstermijn	22-Sep-16	16-Nov-16	8w	40	
Uitvoering e-deel	13-Oct-16	16-Nov-16	5w	40	
Vooropname + oplevering	17-Nov-16	30-Nov-16	2w	0	
SAT-test	17-Nov-16	23-Nov-16	1w	0	
Oplevering		30-Nov-16	0w	0	
Financiële afronding investering (boeken laatste factuur)	01-Dec-16	25-Jan-17	8w	0	
Opstellen concept faserapport realisatiefase	01-Dec-16	28-Dec-16	4w	0	
Realisatiefase gereed		25-Jan-17	0w	0	
NAZORGFASE	01-Dec-16	05-Apr-17	18w	50	
Nazorgfase	01-Dec-16	05-Apr-17	18w	50	1
Start nazorg	01-Dec-16		0w	0	
Opleveren restpunten	01-Dec-16	14-Dec-16	2w	0	
CE-verklaring door ON	01-Dec-16	28-Dec-16	4w	0	
Evaluatie	01-Dec-16	28-Dec-16	4w	0	
Dossiervorming (o.a. As-built)	15-Dec-16	11-Jan-17	4w	0	
Overdracht naar beheer	12-Jan-17	08-Feb-17	4w	0	
Nacalculatie en afronding faserapport realisatiefase	26-Jan-17	01-Feb-17	1w	0	
Besluitvorming op faserapport realisatiefase	02-Feb-17	22-Feb-17	3w	0	
Opstellen faserapport nazorgfase	09-Feb-17	08-Mar-17	4w	0	
Besluitvorming op faserapport nazorgfase	09-Mar-17	29-Mar-17	3w	0	
Decharge PL (overdracht aan OG)	30-Mar-17	05-Apr-17	1w	0	
Project gereed		05-Apr-17	0w	0	

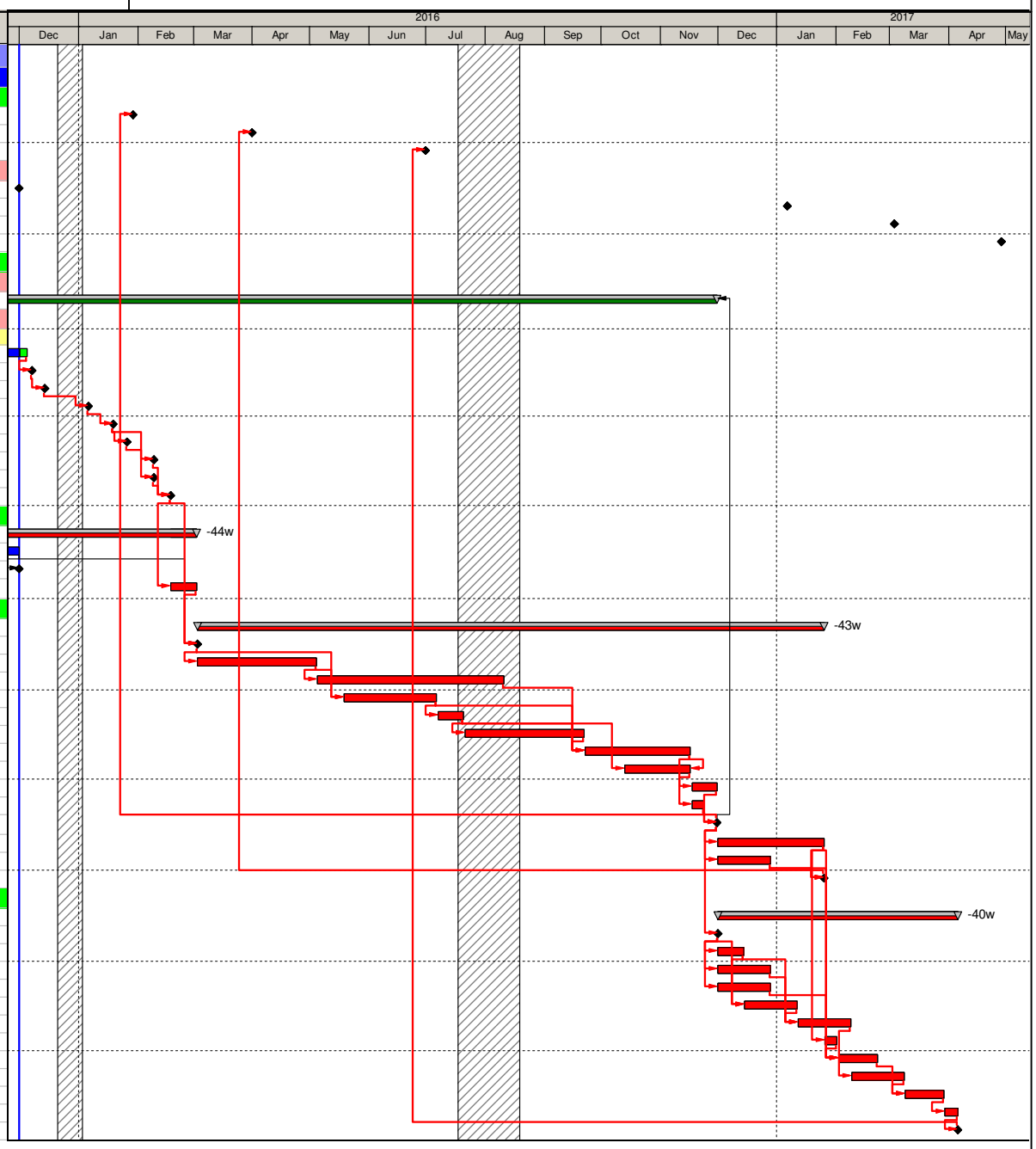

Zacht
Remaining Work
Actual Work
Level of Effort
Kritiek
Milestone
WBS kritiek
WBS-Summery

Data date: 01-Dec-15

Projectnummer:	701851	projectfase: Aanbesteding	prijspeil: 2015	wijz. datum: 18-11-2015	
DMS nr:	1233522				
Omschrijving:	Stuw Ruyven	versie nr: 07.01		col. toets datum: 25-11-2015	BTW %
Onderdeel:	Samenvatting VV	status: Definitief		printdatum: 01-12-2015	21%
standaardversie 2013.2					
					TOTAAL incl. BTW
Bouwkosten					295.782
Vastgoedkosten					-
VAT kosten					102.270
Overige bijkomende kosten					4.633
(Bouw)rente					7.421
TOTALE RAMING					410.106
Onvoorzien					7.260
INVESTERINGSPLAN (afgerond)					420.000
Ontwerpkrediet en/of Uitvoeringskrediet					413.000
Onvoorzien					7.000
Nazorg					4.500

agendapunt H.09
1240273

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan Verenigde Vergadering

OVEREENKOMST VAARWEGBEHEER PZH-HHD EN AFDOENING MOTIE TER ZAKE

Gevraagd besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016
1. Kennis te nemen van de informatieve brief d.d. 5 januari 2016, kenmerk 12346641, waarmee het college van dijkgraaf en hoogheemraden de motie als afgedaan beschouwt; 2. De overeenkomst Vaarwegbeheer PZH-HHD aan te gaan.

Besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016

Voorstel Commissie Stedelijk water en watersysteem 02-02-2016
1. Kennis te nemen van de informatieve brief d.d. 5 januari 2016, kenmerk 12346641, waarmee het college van dijkgraaf en hoogheemraden de motie als afgedaan beschouwt; 2. De overeenkomst Vaarwegbeheer PZH-HHD aan te gaan.

Advies Commissie Stedelijk water en watersysteem 02-02-2016

Overeenkomst vaarwegbeheer PZH-HHD en afdoening motie ter zake

Ontwerpbesluit VV

1. Kennis te nemen van de informatieve brief d.d. 5 januari 2016, kenmerk 12346641 waarmee het college van dijkgraaf en hoogheemraden de motie als afgedaan beschouwt;
2. De overeenkomst Vaarwegbeheer PZH-HHD aan te gaan.

1. Probleemstelling - context

Gedeputeerde Staten (GS) van Zuid-Holland heeft op dinsdag 17 2015 maart de "Vaarwegenverordening Zuid-Holland" vastgesteld. Voorafgaande aan de vaststelling door GS heeft het college van Delfland op 2 februari 2015, kenmerk 1175608 de provincie per brief (DMS 1179284) meegedeeld in te stemmen met de verordening en bijbehorende documenten. Ten aanzien van de overeenkomst vaarwegbeheer, een integraal onderdeel van de verordening, heeft het college een voorbehoud gemaakt in verband met de besluitvorming hierover in de verenigde vergadering.

Aanvullend

Op 20 november 2014 is er een motie ingediend in de verenigde vergadering (VV) aangaande de investeringskosten voor het kadeverbeteringstraject Schieveen (zie bijlage 3). Dit traject, gelegen langs de Schie, maakt onderdeel uit van voornoemde overeenkomst vaarwegbeheer. Het is het enige oevergedeelte langs de beroepsvaarwegen binnen het beheergebied waar Delfland onderhoudsplichtig is voor de oeverconstructie. Om invulling te geven aan de motie heeft er op 18 november 2015 bestuurlijk overleg plaats gevonden met de provincie Zuid-Holland. De uitkomst van dit bestuurlijk overleg zijn behandeld in de collegevergadering van 5 januari jl., de VV wordt hierover nu geïnformeerd middels een informatieve brief (zie bijlage 4).

2. Beoogd effect

De overeenkomst vaarwegbeheer PZH-HHD aan te gaan. Na vaststelling door de VV kan de overeenkomst worden ondertekend. Voor ondertekening worden de wijzigingen in de overeenkomst verwerkt die voortvloeien uit de afspraken die zijn gemaakt ten behoeve van de afdoening van de motie.
Aanvullende afspraken, wijzigingen in het beheer, overdracht of aanpassing van normkosten vindt plaats naar aanleiding van de vierjaarlijkse evaluatie van de overeenkomst.

3. Kernboodschap

Delfland en de provincie Zuid-Holland gaan een overeenkomst aan om de kosten te verdelen voor het dagelijks en buitengewoon onderhoud van vaarwegen. Hiertoe is een verdeelsleutel opgesteld die de verhouding aangeeft in de taakverdeling tussen waterbeheer (Delfland) en het vaarwegbeheer (provincie). De bijdrage in de kosten zal jaarlijks op basis van tussen de provincie en de Zuid-Hollandse waterschappen afgesproken normkosten worden verrekend. Deze verdeelsleutel is ook van toepassing op het kadeverbeteringstraject Schieveen.

4. Historie - eerdere besluitvorming

In het college van 11 juni 2012 is het onderwerp vaarwegbeheer behandeld ter voorbereiding op het bestuurlijk overleg op 20 juni 2012 tussen de Zuid-Hollandse waterschappen en de provincie Zuid-Holland. Het resultaat is in het college van 1 augustus 2012 behandeld. De VV is over het resultaat van het bestuurlijk overleg van 20 juni 2012 geïnformeerd (kenmerk brief: 1013741 d.d. 21 augustus 2012).

College van D&H heeft op 11 juni 2012 (zaaknummer 27668; DMS nr. 1008549) besloten bij te dragen aan de kosten voor het onderhoud van de waterwegen die door een vaarwegbeheerder (in dit geval de Provincie Zuid-Holland) worden onderhouden.

Op 20 november 2014, kenmerk 1154259, heeft de VV een motie ingediend bij de aanvraag van het investeringsplan en ontwerp- en uitvoeringskrediet voor het kadeverbeteringsproject Schieveen.

College van D&H heeft op 2 februari 2015, (DMS 1175608), de provincie per brief meegedeeld in te kunnen stemmen met de provinciale vaarwegenverordening (DMS 1179284). Ten aanzien van de bijbehorende overeenkomst vaarwegbeheer heeft het college een voorbehoud gemaakt i.v.m. de besluitvorming in de verenigde vergadering.

In afwachting van de uitkomst van het bestuurlijk overleg met de provincie heeft het college van Dijkgraaf en Hoogheemraden op 18 augustus 2015 een tweetal VV-voorstellen ingetrokken. Dit betrof het voorstel met betrekking tot het intrekken van de VV-motie en de 'Overeenkomst vaarwegbeheer'.

College van D&H heeft op 5 januari 2016 kennis genomen van de uitkomst van het bestuurlijk overleg (zaaknummer 45360) en op basis daarvan de motie met kenmerk 1154259, beschouwt als te zijn afgedaan.

5. Regelgeving en Beleid

Aanwijsbesluit bevoegdheden nautisch beheer, provincie Zuid Holland, 1992

Vaarwegenverordening provincie Zuid Holland, provincie Zuid Holland, 1987
En onderliggende stukken zoals het Vaarwegen recreatieplan PZH waarin zaken zijn geregeld als brughoogten.

Invoeringswet Waterwet, ministeries VROM en V en W, 2009

Vaarwegenverordening provincie Zuid Holland, provincie Zuid-Holland, 2015

6. Financiën

De concept overeenkomst is opgenomen in bijlage 4. Hierin zijn de financiële afspraken met Delfland opgenomen ten gevolge van de regeling voor de kostenverdeling tussen provincie en Delfland waarbij over en weer elkaars belang wordt vergoed (watersysteembeheer en vaarwegbeheer). Delfland betaalt, per saldo, een jaarlijkse vergoeding van € 109.577, - inclusief 15% VAT exclusief BTW.

Bij overdracht van de oeverconstructie van de Delftse Schie (lees project kadeverbetering Schieveen), vindt aanpassing van de overeenkomst plaats. Concreet heeft dit tot gevolg dat de procentuele bijdrage tussen provincie en Delfland (90% / 10%) aan het onderhoud van de oeverconstructie voor dit deel van de vaarweg wordt omgedraaid, conform de kostenverdeelsleutel. Financieel heeft dit tot gevolg dat het saldo stijgt naar €123.609,- inclusief 15% VAT exclusief BTW. Deze stijging van de jaarlijkse kosten is verdisconteerd in

de eenmalige afkoopsom die de provincie aan Delfland betaalt vanwege de overdracht van het eigendom, beheer en onderhoud voor dit deel van de vaarweg (zie bijlage 4).

In de begroting (2014) van Delfland was al rekening gehouden met de jaarlijkse verrekening ten gevolge van de overeenkomst. Doordat de oorspronkelijke planning niet is gehaald en de overeenkomst met terugwerkende kracht in gaat per 1 januari 2015, wordt de vergoeding over 2014 niet meer verrekend.

7. Duurzaamheid

De financiële afspraken die met de 'Overeenkomst Vaarwegbeheer' worden bekrachtigd dienen te leiden tot meer doelmatigheid in het beheer van vaarwegen. De verrekening / vergoeding op basis van normkosten zal leiden tot een sterke vermindering van administratieve last en kosten. Voorheen werden kosten / bijdragen verrekend op basis van projecten, dit leidde tot veel overleg en administratie. Uniformering door verrekening op basis van normkosten sluit daarmee aan op het duurzaamheidsprincipe.

8. Organisatorische en personele consequenties

N.v.t.

9. OR/GO

N.v.t.

10. Risico- en beheersmaatregelen

Motie kan niet worden afgedaan / VV trekt de motie niet in
Indien de motie niet wordt ingetrokken kan de overeenkomst niet worden aangegaan.

Beheersmaatregel
Hernieuwt bestuurlijk overleg dient tot een oplossing te leiden.

11. Communicatie (in- en extern)

Ten aanzien van de provinciale vaarwegenverordening, het uitvoeringsbesluit en de overeenkomst vindt vanuit Delfland geen specifieke communicatie plaats. Vanuit de Provincie wordt in overleg met de Zuid-Hollandse Waterschappen een communicatieboodschap opgesteld m.b.t. de nieuwe vaarwegenverordening, deze boodschap is specifiek gericht aan recreatieschappen en gemeenten.

Vanuit Delfland wordt wel gecommuniceerd voor wat betreft het nautisch beheer en de Delflandse vaarverordening. De afdeling communicatie is hierbij betrokken en zal een op de doelgroep afgestemd communicatieplan opstellen, waarbij rekening wordt gehouden met bestaande communicatietrajecten (van o.a. gemeenten).

12. Bekendmaking en vervolgprocedure

Gedeputeerde Staten heeft de ontwerp vaarwegenverordening en bijbehorende ontwerp overeenkomst op 17 maart 2015 vastgesteld. Definitieve vaststelling van de vaarwegenverordening door PS heeft op 23 december 2015 plaatsgevonden. Na instemming van Delfland en de overige Zuid-Hollandse waterschappen vindt de ondertekening van de overeenkomsten plaats. Ingangsdatum van de overeenkomst is, met terugwerkende kracht, 1 januari 2015.

13. Bevoegd orgaan

College van Dijkgraaf en Hoogheemraden is bevoegd om de overeenkomst aan te gaan mits de VV hiermee instemt.

14. Toelichting

Vaarwegverordening
In de Invoeringswet Waterwet (art.2.8) is bepaald dat provincies uiterlijk voor eind 2015 overheidslichamen moet aanwijzen die belast zijn met het vaarwegbeheer. In het gezamenlijke werkproces van provincie en waterschappen zijn daartoe in 2012 bestuurlijk een aantal gemeenschappelijke uitgangspunten vastgesteld. Deze zijn uitgewerkt in een nieuwe Vaarwegenverordening Zuid-Holland en een bijbehorende ontwerpovereenkomst per waterschap.

Motie kadeverbetering Schieveen / Bestuurlijk overleg
In het kader van de ingediende motie (kenmerk 1170427) heeft er op 18 november 2015 een bestuurlijk overleg met de provincie Zuid-Holland plaats gevonden. Ons college heeft op 5 januari 2016 kennis genomen van de uitkomsten van dit overleg (voorstel 45360). Het college van dijkgraaf en hoogheemraden beschouwt op basis hiervan de motie als te zijn afgedaan. Voor nadere informatie zie bijlage 4; informatieve brief over de stand van zaken m.b.t. de motie Kadeverbeteringsproject Schieveen.

15. Bijlagen

1. Concept –Overeenkomst vaarwegbeheer PZH - HHD
2. Brief DMS 1179284
3. Motie VV 20-11-2014
4. Informatieve brief d.d. 5 januari 2016 inzake afdoening motie kadeverbetering Schieveen (DMS 1236641)

Overeenkomst vaarwegbeheer PZH-HHD en afdoening motie ter zake

Hoogheemraadschap van Delfland

Kenmerk VV	:	…**	Vergaderdatum	:	18 februari 2016
Beleidsveld	:	Vaarwegbeheer	Agendapunt	:	04.H.09

De Verenigde Vergadering van Delfland,

op voordracht van dijkgraaf en hoogheemraden van 5 januari, kenmerk 46746;

gelezen het positieve/negatieve advies van de commissie Stedelijk Water en Watersystemen;

overwegende dat:

- Met het aangaan van de overeenkomst invulling wordt gegeven aan de afspraken uit de wateragenda Zuid-Holland;
- College van D&H op 5 januari 2016 kennis heeft genomen van de uitkomst van het bestuurlijk overleg (zaaknummer 45360) en op basis daarvan de motie met kenmerk 1154259, beschouwt als te zijn afgedaan.

Gelet op:

- artikel 77 van de Waterschapswet;
- Provinciale Staten op grond van artikel 3.2 van de Waterwet en artikel 2.8 van de Invoeringswet Waterwet in de provinciale verordening, voor de vaarwegen die niet bij het Rijk in beheer zijn, de overheidslichamen aanwijzen die belast zijn met het beheer van deze vaarwegen;
    - Provinciale Staten de provincie aan deze verplichting gevolg heeft gegeven in de Vaarwegenverordening Zuid-Holland 2015;
    - De kosten die zijn toe te rekenen aan de zorg voor het watersysteembeheer op grond van het reglement van bestuur van het waterschap van Delfland voor rekening komen van het waterschap;
    - Partijen hieraan invulling willen geven door afspraken te maken over de verdeling van de kosten van het beheer en onderhoud van de vaarwegen aangegeven in artikelen 4 van de Vaarwegenverordening Zuid-Holland 2015;

Besluit:

De overeenkomst “Vaarwegbeheer PZH-HHD” aan te gaan.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 18 februari 2016.

De Verenigde Vergadering voornoemd,

de Secretaris, de Voorzitter,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart mr. M.A.P. van Haersma Buma

OVEREENKOMST
Uitvoering vaarwegbeheer in Zuid-Holland in beheergebied van Hoogheemraadschap van Delfland

De **provincie Zuid-Holland**, gevestigd te Den Haag, vertegenwoordigd door gedeputeerde R.A. Janssen**,** daartoe gemachtigd door de Commissaris van de Koning, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland van 6 oktober 2015, verder te noemen 'de provincie'

en

Het **hoogheemraadschap van Delfland**, gevestigd te Delft, als gevolg van artikel 95 van de Waterschapswet vertegenwoordigd door mr. M.A.P. van Haersma Buma, dijkgraaf, verder te noemen 'het waterschap'

De provincie en het waterschap verder aangeduid als partijen,

Overwegende dat:

Provinciale Staten op grond van artikel 3.2 van de Waterwet en artikel 2.8 van de Invoeringswet Waterwet in de provinciale verordening, voor de vaarwegen die niet bij het Rijk in beheer zijn, de overheidslichamen aanwijzen die belast zijn met het beheer van deze vaarwegen;

Provinciale Staten de provincie aan deze verplichting gevolg heeft gegeven in de Vaarwegenverordening Zuid-Holland 2015;

volgens artikel 4, eerste lid, van de Vaarwegenverordening Zuid-Holland 2015 Gedeputeerde Staten zijn belast met het vaarwegbeheer van enkele vaarwegen en sluizen;

de kosten die zijn toe te rekenen aan de zorg voor het watersysteembeheer op grond van het reglement van bestuur van het waterschap van Delfland voor rekening komen van het waterschap;

partijen hieraan invulling willen geven door afspraken te maken over de verdeling van de kosten van het beheer en onderhoud van de vaarwegen aangegeven in artikelen 4 van de Vaarwegenverordening Zuid-Holland 2015;

daarbij buiten beschouwing blijven de vaarwegen in beheer bij gemeenten;

uit oogpunt van doelmatigheid het gewenst is te kiezen voor een praktische werkwijze voor het verrekenen van kosten voor het beheer en onderhoud van vaarwegen, zodat de administratieve lasten zo laag mogelijk blijven;

Provinciale Staten voor de vaststelling van haar budget voor het beheer en onderhoud van de infrastructuur uitgaat van de structurele budgetbehoefte op basis van normkosten, waarmee het jaarlijkse instandhoudingsbudget voor een periode van vier jaren wordt vastgesteld en op basis van een evaluatie de normkosten opnieuw worden vastgesteld;

het hanteren van deze normkostensystematiek moet leiden tot een bestendige situatie waarin de vaarwegen worden onderhouden conform vastgestelde functionaliteit en kwaliteitsniveaus, waarbij de totale kosten worden geoptimaliseerd;

het werken volgens de normkostensystematiek leidt tot lagere administratieve lasten en een transparante uitvoering;

partijen daarom kiezen om de werkwijze van het onderling verrekenen van kosten te baseren op normkosten, uitgaande van gemiddelde frequenties en eenheidsprijzen van instandhoudingsmaatregelen, en hun werkwijze van planmatig beheer en onderhoud daarop afstemmen;

de verrekening van kosten plaatsvindt op basis een vaste jaarlijkse onderlinge vergoeding voor de kosten van het watersysteembeheer en het vaarwegbeheer;

de jaarlijkse vergoedingen worden vastgesteld voor een periode van vier kalenderjaren, welke vervolgens steeds voor een periode van vier kalenderjaren opnieuw worden vastgesteld, op basis van een evaluatie;

over het realiseren van functionele verbeteringen door een van de partijen in het kader van het vaarweg- en watersysteembeheer aparte afspraken worden gemaakt.

PARAGRAAF 1 ALGEMENE BEPALINGEN

Artikel 1 Definities

In deze overeenkomst wordt verstaan onder:

a. normkosten: jaarlijkse langjarig gemiddelde kosten voor het onderhoud aan oever, bodem of sluis of voor de bediening van een sluis;
b. buitengewoon onderhoud aan sluizen: de renovatie of vervanging van de aanlegvoorziening, het remmingswerk, het bewegingswerk, de elektrische installatie en/of de sluisdeur, renovatie van de kolk, inclusief het groot onderhoud aan de verharding op het terrein;
c. dagelijks onderhoud aan sluizen: controle, smeren, het verhelpen van storingen, het verhelpen van kleine schades, het verwijderen van (drijf)vuil, schoonmaak- en schilderwerk en het terreinonderhoud, inclusief de energiekosten en de kosten van de verzekeringen die betrekking hebben op het object;
d. bediening sluis: het bedienen van de sluis (en eventueel bijbehorende brug) met inachtneming van de bedieningstijden zoals deze door Gedeputeerde Staten op grond van artikel 8 van de Vaarwegenverordening Zuid-Holland 2015 zijn vastgesteld;
e. baggerwerkzaamheden: het verwijderen van slib om het vaarwegprofiel en het leggerprofiel te realiseren en in stand te houden, zoals deze zijn vastgesteld door respectievelijk Gedeputeerde Staten op grond van artikel 6 van de Vaarwegenverordening Zuid-Holland 2015 en het waterschap, voor zover deze profielen binnen de bestaande oeverlijnen zijn gelegen;
f. buitengewoon onderhoud aan oevers: de renovatie of vervanging van de oeverconstructies;
g. dagelijks onderhoud aan oevers: kleine reparatiewerkzaamheden aan de oeverconstructies;
h. instandhouding: het uitvoeren van maatregelen gericht op het duurzaam borgen van vastgestelde functies, eisen en toestand van de vaarweg (“houden wat je hebt”);
i. functionele verbeteringen; alle maatregelen als gevolg van wijzigingen van de functie (klasse) van de vaarweg, zoals deze is vastgelegd in de Uitvoeringsregeling vaarwegprofielen Zuid-Holland, en overige maatregelen die niet onder instandhouding zijn begrepen.

Artikel 2 Reikwijdte overeenkomst

1. Bijlage 1, 2 en 3 maken onderdeel uit van deze overeenkomst.

2. Deze overeenkomst is uitsluitend van toepassing op de vaarwegen en sluis aangegeven op de kaart in Bijlage 1 van deze overeenkomst.

Artikel 3 Vaarwegen en sluis in beheer bij de provincie

Op grond van de Vaarwegenverordening Zuid-Holland 2015 voert de provincie het vaarwegbeheer uit over de volgende vaarwegen en sluis:

A-1	Delftse Schie
	Rijn-Schiekanaal [vanaf Delftse Schie tot Haagse Trekvliet]
	Haagse Trekvliet [vanaf Rijn-Schiekanaal tot toegang Binckhorsthaven
A-2	Rijn-Schiekanaal [vanaf Haagse Trekvliet tot en met Sluis Leidschendam]

PARAGRAAF 2 UITVOERING VAN TAKEN

Artikel 4 Planmatig onderhoud vaarwegen

1. De provincie onderhoudt de vaarweg en sluis genoemd in artikel 3 van deze overeenkomst, als zodanig aangegeven op de kaart in Bijlage 1 van deze overeenkomst.
2. De provincie draagt zorg voor een periodieke integrale inspectie van de onderhoudsstaat van de vaarwegen en stelt op basis daarvan meerjarenonderhoudsprogramma's op.
3. De inspectie vermeldt in het tweede lid van dit artikel vindt systematisch plaats, bijvoorbeeld op basis van de NEN 2767, en het onderhoud vermeld in het eerste lid vindt plaats minimaal op kwaliteitsniveau B, conform CROW publicatie 288.
4. Provincie houdt de minimale profielen in stand die gelden voor de vaarwegen en de oppervlaktewateren vermeld in de legger oppervlaktewateren zoals aangegeven in de Uitvoeringsregeling vaarwegprofielen Zuid-Holland 2015; het meeste ruime profiel is maatgevend.
5. De provincie draagt zorg voor, dat de peilingen van de waterbodem van de vaarwegen niet ouder zijn dan 10 jaar.
6. Provincie draagt zorg voor dat nieuwe of te vervangen kunstwerken in, over of onder de vaarweg voldoen aan in het derde lid bedoelde profielen.

Artikel 5 Rapportageverplichting

Partijen rapporteren elke vier jaar aan elkaar schriftelijk over de door haaruitgevoerde onderhoudswerkzaamheden en evalueren daarbij, voor zover van toepassing, de uitgangspunten voor bepaling van de normkosten (artikel 6, tweede lid) en de berekende vergoedingen (artikel 7, eerste lid).

PARAGRAAF 3 FINANCIËLE AFSPRAKEN OVER HET UITVOEREN VAN HET BEHEER EN ONDERHOUD VAN DE VAARWEGEN EN SLUIS

Artikel 6 Verdeling uitvoeringskosten

1. Partijen komen overeen dat, voor zover niet nader bepaald, de volgende kosten voor vergoeding in aanmerking komen, voor zover de provincie of het waterschap het beheer en onderhoud daarvan uitvoert:
   a. de uitvoeringskosten van baggerwerkzaamheden;
   b. de uitvoeringskosten van het dagelijks en buitengewoon onderhoud aan sluizen;
   c. de uitvoeringskosten van het dagelijks en buitengewoon onderhoud aan oevers;
2. Partijen komen overeen dat voor de bepaling van de vergoedingen de volgende uitgangspunten worden gehanteerd:
   a. Bijlage 2 Uniforme Normkostenberekening provincie Zuid-Holland waarin vermeld staan de aangenomen gemiddelde frequenties en eenheidsprijzen voor de uitvoeringskosten genoemd in het eerste lid.
   b. Bijlage 3 Verantwoording berekening vergoedingen.
3. Partijen komen overeen dat bovenop de uitvoeringskosten (exclusief bedieningskosten) een toeslag voor de kosten van Voorbereiding, Administratie en Toezicht (VAT), waaronder worden begrepen voor zover van toepassing Vooronderzoek, Ontwerp, Onderzoek, Bestek, Aanbesteding, Toezicht en Projectadministratie wordt verrekend van 15% van de in het eerste lid genoemde kosten.

Artikel 7 Betaling jaarlijkse vergoedingen

1. Partijen komen op basis van artikel 6 van deze overeenkomst de volgende vergoedingen overeen:
   a. de provincie betaalt aan het waterschap een vergoeding voor het vaarwegbeheer van **€ 0** per kalenderjaar, inclusief 15% VAT, exclusief BTW en
   b. het waterschap betaalt aan de provincie een vergoeding voor het watersysteembeheer van **€ 123.609** per kalenderjaar, inclusief 15% VAT, exclusief BTW.
2. Betaling van de vergoedingen genoemd in het eerste lid, verhoogd met BTW, vindt plaats binnen 6 weken na facturering. De factuur wordt verstuurd uiterlijk 1 juni van het kalenderjaar waarop de betaling betrekking heeft.

Artikel 8 Organisatie

1. Partijen zorgen dat zij uiterlijk 1 januari 2017 beschikken over een inventarisatie van de aard en de omvang van het oeverareaal van de vaarwegen en sluis genoemd in artikel 3; deze dient aan te sluiten op uniforme kostenberekening provincie Zuid-Holland in Bijlage 2 en de berekende vergoedingen in Bijlage 3.
2. Provincie zorgt dat zij uiterlijk 1 januari 2017 beschikt over informatie over diepte van de vaarwegen.
3. Partijen zorgen dat de inventarisatie van de oevers en de peilingen onderling afstemmen.
4. Partijen houden zorgvuldig de gemaakte kosten bij en stelt op basis daarvan een periodiek overzicht op ten behoeve van de rapportage als bedoeld in artikel 5.
5. Partijen komen minimaal jaarlijks bijeen om de uitvoering van de bepalingen in dit artikel te bespreken.

Artikel 9 Geldigheidsduur vergoedingen

1. De jaarlijkse vergoedingen vermeld in artikel 7 gelden voor een periode van 4 jaar.
2. Partijen komen overeen, dat op basis van de uitgevoerde evaluatie genoemd in artikel 5 van deze overeenkomst de jaarlijkse vergoedingen, zoals in artikel 7 van deze overeenkomst zijn opgenomen, kunnen worden vastgesteld voor een volgende periode van 4 kalenderjaren.

3. Een wijziging van de normkosten leidt niet tot herberekening en terugvordering van reeds betaalde vergoedingen.

PARAGRAAF 4 SLOTBEPALINGEN

Artikel 10 Geschillen

1. Indien één van de partijen stelt, dat er sprake is van een geschil betreffende de totstandkoming, de uitleg of uitvoering van deze overeenkomst, alsmede elk ander geschil ter zake of in verband met deze overeenkomst, dient deze de andere partij onverwijld hiervan schriftelijk in kennis te stellen. Partijen zullen zich dan eerst inspannen om het geschil onderling te regelen.
2. Als het geschil niet op de in het vorige lid van dit artikel genoemde wijze kan worden opgelost, zal het door de meest gerede partij ter beslechting worden voorgelegd aan de bevoegde rechter in Den Haag.
3. Een geschil is aanwezig indien één der partijen dat stelt. Dit geldt eveneens na toepassing van de in het eerste lid genoemde procedure tot minnelijke regeling.

Artikel 11 Risico en aansprakelijkheid

1. Partijen vrijwaren elkaar voor aanspraken van derden tot vergoeding van schade, ontstaan met betrekking tot het vaarwegbeheer van de artikel 3 genoemde vaarwegen, die voor de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst is opgetreden.
2. Partijen verlenen elkaar alle medewerking indien een partij aan een derde betaalde schade wenst te verhalen op ofwel de eigenlijke veroorzaker van de schadevormende omstandigheid ofwel de derde die op grond van een juridische titel voor de risicodragende omstandigheid verantwoordelijk kan worden gesteld.

Artikel 12 Inwerkingtreding en duur van de overeenkomst

1. Deze overeenkomst treedt in werking op datum van ondertekening en wordt aangegaan voor de periode van vier kalenderjaren.
2. De vergoedingen worden verrekend vanaf 1 januari 2015.
3. Na het verstrijken van de in eerste lid bedoelde periode wordt de overeenkomst telkens met een periode van vier kalenderjaren stilzwijgend verlengd, tenzij een van de partijen de overeenkomst tijdig, opzegt. Daarbij wordt een opzegtermijn in acht genomen van tenminste één jaar voorafgaand aan het verstrijken van de vierjaarlijkse periode.
4. Indien een verzoek tot opzegging van de overeenkomst bij één van de partijen binnenkomt, zullen partijen binnen drie maanden in overleg treden en afspraken maken over de (financiële) consequenties.

Aldus in tweevoud opgemaakt en ondertekend te ……..
dd. …….

Dijkgraaf van het hoogheemraadschap van Delfland	provincie Zuid-Holland
mr. M.A.P. van Haersma Buma	R.A. Janssen
……..	……

Bijlage 1 Kaart met vaarwegbeheer in het beheergebied van Hoogheemraadschap van Delfland

Bijlage 2 Uniforme normkostenberekening provincie Zuid-Holland

Bijlage 3 Berekening jaarlijkse vergoedingen

Bijlage 1

Kaart met vaarwegbeheer in beheergebied Hoogheemraadschap van Delfland

VAARWEGENBEHEER ZUID-HOLLAND

Hoogheemraadschap van Delfland

legenda

- bij provincie lijst A
- bij waterschap lijst A
- bij gemeente lijst B
- bij waterschap lijst B

provincie ZUID HOLLAND

13.1059/1

BIJLAGE 2

Uniforme normkostenberekening provincie Zuid-Holland 2015

Uniforme normkostenberekening Zuid-Holland 2015

De uniforme normkostenberekening is tot stand gekomen tussen Provincie Zuid-Holland en de Zuid-Hollandse waterschappen, in overleg met provincie Noord-Holland. Deze berekening is als uitgangspunt gehanteerd voor de bepaling van de jaarlijkse vergoedingen en op onderdelen aangepast ten opzichte van de normkostenberekening die provincie Noord-Holland hanteert. De inhoud van deze bijlage is onderwerp van evaluatie als bedoeld in artikel 5 van deze overeenkomst.

Alle bedragen in deze bijlage zijn exclusief VAT en BTW. Deze overeenkomst heeft de VAT (exclusief voor bedieningskosten) vastgesteld op 15%.

A. Normkosten onderhoud bodems
Uitgangspunt is het verwerken van schone verspreidbare baggerspecie.

Aanwas van bagger:
Afgesproken is te rekenen met een aanwas van 5 mm per jaar.

Normkosten voor baggeren:
De kosten voor baggeren zijn sterk afhankelijk van de situatie.
Afgesproken is te rekenen met een gemiddelde baggerprijs van 20 euro per m3 (excl. VAT en BTW) baggerspecie.

B. Normkosten voor oevers
Uitgangspunt is dat voor de normkosten voor de oevers worden bepaald voor 6 categorieën oevers die gangbaar zijn op vaarwegen van BRTN en hoger.

Dagelijks onderhoud:
Uitgangspunt is dat het dagelijks onderhoud ca. 0,5% van de investeringskosten bedragen.
Bij een interne toets blijkt het volgende: op grond activiteiten en jaarlijkse uitgaven blijken deze kosten lager te liggen; naar schatting op ca. 0,3 %.
Er is ook een maximum per m' want hoe duurder de constructie (staal) hoe lager het onderhoud is. Uit uitgaven blijkt dat het maximum ligt op ca. € 3,00 per m per jaar.

Groot of buitengewoon onderhoud oevers (vervanging):
Ten behoeve van de berekening van kosten is per klasse een type oever gedefinieerd met aanlegkosten en levensduur.

Categorie	Soort	kosten	levensduur
CAT 0	Houtenbeschoeiing	€ 150 /m	20 jaar
CAT 1	onverankerde houtendamwand met gording en glooiing	€ 400 /m	30 jaar
CAT 2	verankerde houtendamwand met gording en glooiing basalton	€ 600 /m	30 jaar
CAT 3	onverankerde stalendamwand met gording en glooiing basalton	€ 1.300 /m	100 jaar
CAT 4	verankerde stalendamwand met gording en glooiing basalton	€ 1.700 /m	100 jaar
CAT 5	zware verankerde stalendamwand met gording en glooiing basalton	€ 2.250 /m	100 jaar

De getallen m.b.t. de levensduur zijn ontleend aan de provinciale richtlijnen van Noord-Holland.

De uitwerking van kosten voor dagelijks (klein, vast onderhoud) en groot onderhoud (= vervanging) zijn gegeven in de volgende tabel (kosten per m' per jaar)

Klasse	Dagelijks ond	Vervanging	Totaal
CAT 0	€ 0,45	€ 7,50	€ 7,95
CAT 1	€ 1,20	€ 13,33	€ 14,53
CAT 2	€ 1,80	€ 20,00	€ 21,80
CAT 3	€ 3,00	€ 13,00	€ 16,00
CAT 4	€ 3,00	€ 17,00	€ 20,00
CAT 5	€ 3,00	€ 22,50	€ 25,50

Per vaarweg is benaderd welk soort oever er nu staat. Dit is als uitgangspunt genomen, zodat de verdeelsleutel gaat over de kosten die voor de betreffende oevers nu worden gemaakt.

C. Normkosten sluizen

Voor de onderbouwing zijn gebruikt:

- opgave van Hoogheemraadschap Noorder Kwartier voor kleine sluizen (totale kosten per sluis € 20.000 per jaar)
- instandhoudingsplan Braaksluis Provincie Noord-Holland (klasse II: dagelijks onderhoud en inspecties: ca € 15.000 per jaar; groot onderhoud: ca € 43.000 per jaar);
- instandhoudingsplan Kooysluis Provincie Noord-Holland (klasse III: dagelijks onderhoud en inspecties: ca € 25.000 per jaar; groot onderhoud: ca 55.000 per jaar)
- instandhoudingsplan Wilhelminasluis Provincie Noord-Holland: (klasse Va: dagelijks onderhoud en inspecties: ca. € 40.000 per jaar, groot onderhoud: ca. € 80.000 per jaar).

Voor wat betreft de bediening is uitgegaan van een kaal uurloon van € 25,00 uur. Daarboven op is een overhead gezet van 30%, zodat het totale uurloon uitkomt op € 32,50. 1 FTE is 1786 uur per jaar.

In de volgende tabel zijn de geraamde instandhoudingskosten per jaar samengevat

Klasse vaarweg	Dagelijks onderhoud	Bediening FTE	Bediening Kosten	Groot onderhoud	Totaal per jaar
BRTN	€ 7.000	0,8	€ 46.436	€ 13.000	€ 66.436
CEMT I	€ 12.000	0,8	€ 46.436	€ 26.000	€ 84.436
CEMT II	€ 15.000	2,2	€ 127.699	€ 43.000	€ 185.699
CEMT III	€ 25.000	2,4	€ 139.308	€ 55.000	€ 219.308
CEMT IV	€ 35.000	2,4	€ 139.308	€ 72.500	€ 246.808
CEMT Va	€ 40.000	2,4	€ 139.308	€ 80.000	€ 259.308

Verdeelsleutel

Binnen de provincie is door de waterschappen bestuurlijk duidelijk gemaakt dat zij niet akkoord gaan met de IPO-handreiking en de daarin beschreven kostenverdeelsleutel, gebaseerd op doorberekening van belangen in procenten. Volgens die verdeelsleutel moeten de waterschappen relatief veel bijdragen aan het beheer van de beroepsvaarwegen en de provincies relatief weinig aan het onderhoud van de recreatieve vaarwegen. Gevolg hiervan is een onevenwichtige kostenverdeling.

Provincie Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht hebben daarom besloten gezamenlijk op basis van de overeengekomen normbedragen te kijken naar een realistischere verdeelsleutel die meer recht doet aan de verschillende belangen per beheerder per vaarwegsoort. De verdeelsleutel is aangepast voor de categorieën (vaarwegfunctie ipv scheepvaartbewegingen). Dit heeft geleid tot de kostenverdeelsleutel zoals aangegeven in tabel 2.

Tabel 2: Kostenverdeelsleutel vaarwegbeheer:

	X	Y	Z
	Recreatie gering Beroeps gering	Recreatie intensief Beroeps gering	Recreatie intensief Beroeps aanwezig
	BRTN	CEMT I	CEMT II, III, IV, V
Bagger			
Provincie	0 %	25 %	50 %
Waterschap	100 %	75 %	50 %
Oevers			
Provincie	25 %	50 %	90 %
Waterschap	75 %	50 %	10 %
Sluizen onderhoud			
Provincie	90 %	90 %	90 %
Waterschap	10 %	10 %	10 %
Sluizen bediening			
Provincie	100 %	100 %	100 %
Waterschap	0 %	0 %	0 %

Bijlage 3

Berekening jaarlijkse vergoedingen

TOELICHTING

Voor de berekeningen van de vergoedingen is de Uniforme normkostenberekening Zuid-Holland in Bijlage 2 gehanteerd. De rekeneenheden uit deze bijlage zijn samengevat in Bijlage 3A. De resultaten van de berekeningen zijn weergegeven in Bijlage 3B[1]. Het betreft de vergoedingen voor het areaal dat in beheer en onderhoud is van provincie en waterschap voor zover gelegen in het beheergebied van het waterschap.

Bij de vaststelling van de verdeelsleutel voor oeveronderhoud in Bijlage 2 is ervan uitgegaan dat de oevers gelegen zijn binnen het beschermingszone van de waterkering. In uitzonderingsgevallen blijken oevers langs vaarwegen niet in een beschermingszone te liggen. Bij de vaststelling van de verdeelsleutel is hiermee geen rekening gehouden. Correcties hiervoor worden uitgevoerd bij de evaluatie als bedoeld in artikel 6 van de overeenkomst.

De berekening in de tabel is uitgevoerd voor bodem, oever en sluis. Als in een vaarwegvak het beheer van de oever deels bij beide partijen ligt, dan is een aparte regel toegevoegd. Als in een vaarweg de klasse van de vaarweg verschillend is, dan is de berekening uitgevoerd voor een vaarwegvak met dezelfde klasse.

<u>Algemeen</u>

Beheerder bodem/oever:	Provincie of waterschap waarbij de onderhoudsplicht bodem/oever rust
Hectometrering:	Indicatieve duiding van de afstand in de as van de vaarweg voor zover beheer is bij de provincie
Klasse BRTN/CEMT:	Scheepvaartklasse recreatievaart/beroepsvaart volgens de Uitvoeringsregeling vaarwegprofielen Zuid-Holland 2015
Type profiel vaarweg:	Profiel behorende bij de klasse, volgens de Richtlijnen Vaarwegen RWS 2011
Categorie oeverconstructie	Categorieaanduiding (zie bijlage 2) volgens opgave van de beheerder
Categorie:	Toegepaste kostenverdeelsleutel (bijlage 2, tabel 2)
Lengte vaarweg:	Lengte vaarweg waarmee is gerekend
Percentage oeverlengte in beheer en onderhoud:	Geschatte lengte van oevers die in beheer en onderhoud zijn van beheerder volgens opgave van beheerder (indien de provincie beheerder is gebruik gemaakt van ''Beheer oevers derden langs provinciale vaarwegen'' (DHV, februari 2010)
Aantal km's lengte beschoeiing:	Aangehouden lengte oevers in beheer
Breedte vaarstrook (in m):	Breedte vaarstrook volgens Beleidsregel Ligplaatsenbeleid Provinciale Vaarwegen of, bij ontbreken daarvan, Richtlijnen Vaarwegen RWS 2011
Breedte legger (in m)	Breedte volgens legger oppervlaktewateren

<u>Bodemonderhoud</u>

rekenbreedte:	De grootste breedte die onderhouden moet worden: breedte vaarstrook of breedte legger
m2 waterbodem:	Lengte vaarweg maal rekenbreedte maal 1000m
m3 bagger	Lengte vaarweg * rekenbreedte * 1000m * aanwas per jaar (zie bijlage 2)
kosten per traject:	M3 bagger per jaar * eenheidsprijs (zie bijlage 3, exclusief VAT en BTW
bijdrage provincie/	

[1] *Tabel 3B is om redactionele redenen verkleind weergegeven; digitaal kan de tabel leesbaar gemaakt worden door deze te vergroten naar 200% en te draaien.*

waterschap	Aandeel van vaarwegbeheer (provincie) of van watersysteembeheer (waterschap)
provincie/waterschap vergoedt:	Berekende bijdrage per onderdeel wordt vergoedt door de partij die daarvan geen beheerder is.

<u>Oeveronderhoud</u>

Kosten per m':	Kosten per meter oeverconstructie (o.b.v. genoemde categorie). Eenheidsprijs is vindbaar in bijlage 2 van de overeenkomst
Totale kosten:	Kosten per meter * 1000m*oevers welke in beheer en onderhoud zijn bij betreffende partij
bijdrage provincie/ waterschap:	Aandeel van vaarwegbeheer (provincie) of van watersysteembeheer (waterschap)
provincie/waterschap vergoedt:	Berekende bijdrage per onderdeel wordt vergoedt door de partij die daarvan geen beheerder is.

<u>Onderhoud en bediening sluis:</u> Hiervoor zijn de vaste vergoedingen gehanteerd per categorie sluis, zoals zijn vastgelegd in Bijlage 2.

BIJLAGE 3A Rekeneenheden voor bepaling vergoedingen (volgens bijlage 2)

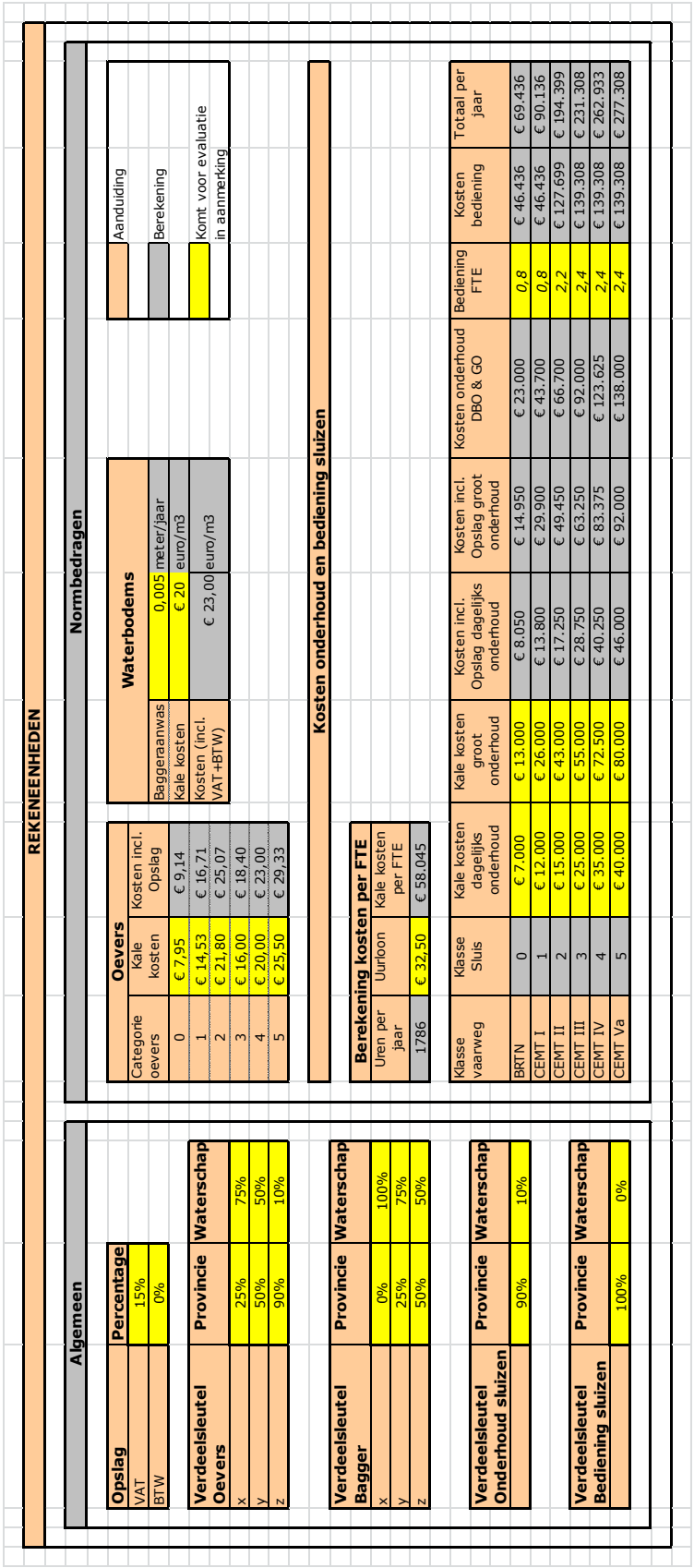

REKENEENHEDEN

Algemeen

Opslag	Percentage
VAT	15%
BTW	0%

Verdeelsleutel Oevers	Provincie	Waterschap
x	25%	75%
y	50%	50%
z	90%	10%

Verdeelsleutel Bagger	Provincie	Waterschap
x	0%	100%
y	25%	75%
z	50%	50%

Verdeelsleutel Onderhoud sluizen	Provincie	Waterschap
	90%	10%

Verdeelsleutel Bediening sluizen	Provincie	Waterschap
	100%	0%

Normbedragen

Oevers		
Categorie oevers	Kale kosten	Kosten incl. Opslag
0	€ 7,95	€ 9,14
1	€ 14,53	€ 16,71
2	€ 21,80	€ 25,07
3	€ 16,00	€ 18,40
4	€ 20,00	€ 23,00
5	€ 25,50	€ 29,33

Waterbodems		
Baggeraanwas	0,005	meter/jaar
Kale kosten	€ 20	euro/m3
Kosten (incl. VAT+BTW)	€ 23,00	euro/m3

Aanduiding
Berekening
Komt voor evaluatie in aanmerking

Kosten onderhoud en bediening sluizen

Berekening kosten per FTE		
Uren per jaar	Uurloon	Kale kosten per FTE
1786	€ 32,50	€ 58.045

Klasse vaarweg	Klasse Sluis	Kale kosten dagelijks onderhoud	Kale kosten groot onderhoud	Kosten incl. Opslag dagelijks onderhoud	Kosten incl. Opslag groot onderhoud	Kosten onderhoud DBO & GO	Bediening FTE	Kosten bediening	Totaal per jaar
BRTN	0	€ 7.000	€ 13.000	€ 8.050	€ 14.950	€ 23.000	*0,8*	€ 46.436	€ 69.436
CEMT I	1	€ 12.000	€ 26.000	€ 13.800	€ 29.900	€ 43.700	*0,8*	€ 46.436	€ 90.136
CEMT II	2	€ 15.000	€ 43.000	€ 17.250	€ 49.450	€ 66.700	*2,2*	€ 127.699	€ 194.399
CEMT III	3	€ 25.000	€ 55.000	€ 28.750	€ 63.250	€ 92.000	*2,4*	€ 139.308	€ 231.308
CEMT IV	4	€ 35.000	€ 72.500	€ 40.250	€ 83.375	€ 123.625	*2,4*	€ 139.308	€ 262.933
CEMT Va	5	€ 40.000	€ 80.000	€ 46.000	€ 92.000	€ 138.000	*2,4*	€ 139.308	€ 277.308

Hoogheemraadschap van
Delfland

Aan Gedeputeerde Staten van
Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP DEN HAAG

UW BRIEF
15 december 2014
ONS KENMERK
1179284
DELFT
2 februari 2015

ONDERWERP
Ontwerp Vaarwegenverordening Zuid-Holland 2015

Geacht college,

Naar aanleiding van uw brief d.d. 15 december 2014 delen wij u hierbij mede, dat wij kunnen instemmen met de daarin aangekondigde regeling van het vaarwegbeheer vanaf 2015. Dit betreft de volgende zaken:
- Ontwerp-Vaarwegenverordening Zuid-Holland 2015;
- Ontwerp-Uitvoeringsbesluit vaarwegprofielen Zuid-Holland 2015;
- Ontwerp Overeenkomst vaarwegbeheer. Het Hoogheemraadschap Delfland betaalt, per saldo, een jaarlijkse vergoeding van € 109.577,- excl. BTW;

Ten aanzien van de "overeenkomst vaarwegbeheer" maken wij een voorbehoud in verband met de besluitvorming door onze Verenigde Vergadering op 4 juni 2015.

Regionale vaarwegen
Een aandachtspunt voor Delfland betreft de vaarwegen onder het BRTN niveau. Vooruitlopend op de vaststelling van de provinciale vaarwegenverordening, waarin de provincie voor deze wateren niet langer vaarwegbeheerders aanwijst, heeft Delfland in 2014 het initiatief genomen door met o.a. gemeenten en andere belanghebbenden instanties in overleg te gaan. Tijdens de overleggen zijn de belangen en wensen ten aanzien van de regelgeving en de recreatieve functie van deze lokale wateren besproken.

Dit heeft, na afstemming met uw organisatie, onder meer geresulteerd in een Delflandse vaarverordening. Bij deze verordening is een kaart gevoegd met een actueel beeld van de lokale vaarwateren binnen Delfland. Deze kaart blijkt helaas niet aan te sluiten bij de kaart met lokale vaarwegen die door de Provincie in haar verordening Ruimte is opgenomen. Deze kaart geeft namelijk geen goed beeld van de huidige praktijk. Wij zien dit als een gemiste kans en hopen dan ook dat de kaart in de Verordening Ruimte door middel van een herziening in de toekomst alsnog kan worden aangepast.

BIJLAGE(N) -
CONTACT de heer ir. J.F. Hooimeijer • T (015) 270 18 98• E jhooimeijer@hhdelfland.nl
POSTADRES Postbus 3061, 2601 DB Delft • WEBSITE www.hhdelfland.nl
SECTOR Waterbeheer • TEAM Toezicht en Handhaving

Graag spreken wij onze waardering uit de pragmatische wijze waarop vanaf 2015 invulling wordt gegeven aan het vaarwegbeheer in Zuid-Holland. Wij zien de definitieve voorstellen en documenten met belangstelling tegemoet.

Hoogachtend,
Dijkgraaf en Hoogheemraden van Delfland,

de Secretaris, loco

drs. P.J.R. Baeten

de Dijkgraaf,

mr. M.A.P. van Haersma Buma

Motie kadeverbetering Schieveen (agendapunt B.14)

De Verenigde Vergadering van het hoogheemraadschap van Delfland, in vergadering bijeen op 20 november 2014,

Overwegende dat

- De kade van de polder Schieveen langs de Delftweg in Rotterdam Overschie dient te worden versterkt omdat deze instabiel is,

- De huidige kade een buitentalud van stortstenen heeft,

- De provincie Zuid-Holland heeft verzocht om de versterking met behulp van een damwand uit te voeren, zodat de stortstenen kunnen worden verwijderd en meer ruimte voor de vaarweg ontstaat,

- Een oplossing met een versterking van het buitentalud met extra stortstenen aanmerkelijk goedkoper is dan een oplossing met een versterking van het buitentalud door het plaatsen van een damwand en verwijderen van de stortstenen,

Roept het college van D&H op om

- Ook in dit geval het principe dat de veroorzaker betaalt als uitgangspunt te hanteren en daarom,

- De provincie Zuid-Holland de meerkosten van de door de provincie als vaarwegbeheerder geprefereerde oplossing in de projectkosten te laten bijdragen.

En gaat over tot de orde van de dag.

Guido van der wedden
AWP Delfland

Nieske Dijkshoorn
Ongebouwd

PvdD

VVD

CDA

Aan de leden van de Verenigde vergadering

ONS KENMERK
1236641

DELFT
5 januari 2016

ONDERWERP

Motie Kadeverbeteringsproject Schieveen 20 november 2014

Geachte leden,

Bij dezen informeren wij u over de stand van zaken met betrekking tot de door de verenigde vergadering (VV) ingediende motie in de vergadering van 20 november 2014 (kenmerk 1170427) aangaande de investeringskosten voor het kadeverbeteringsproject Schieveen.

De ingediende motie omvatte de volgende strekking: de meerkosten van de door de provincie als vaarwegbeheerder geprefereerde oplossing voor dit kadeverbeteringsproject moeten voor rekening van de provincie komen.
Hierover heeft uiteindelijk bestuurlijk overleg met de provincie plaatsgevonden tussen de verantwoordelijke gedeputeerde van de provincie en de verantwoordelijke portefeuillehouder van Delfland. De uitkomst van dit overleg is dat de provincie de nieuwe oeverconstructie in eigendom, beheer en onderhoud van Delfland overneemt en daarvoor een eenmalig vergoeding aan Delfland betaalt van afgerond € 315.000 inclusief BTW.

Dit voorstel is van dien aard dat wij de motie hiermee beschouwen als te zijn afgedaan (collegevergadering 5 januari 2016).
Door deze aanpak:
- draagt de provincie substantieel bij aan de nieuwe oeverconstructie;
- is er door de overdracht eenduidigheid in het beheer van de vaarweg. Het totale beheer van de Schie is hierdoor uniform bij de provincie belegd;
- behoeft Delfland voor de toekomst geen geld meer te reserveren voor beheer, onderhoud, vervanging van de kade en menskracht, inclusief de jaarlijkse bijdrage van Delfland aan de oeverconstructie vanuit waterkeringenbelang (afgekocht);
- blijft de 'Overeenkomst Vaarwegbeheer' na de overdracht ook voor dit deel van de kade van toepassing. Deze overeenkomst wordt op 18 februari 2016 ter besluitvorming aan de VV voorgelegd.

Hoogachtend,
Dijkgraaf en Hoogheemraden van Delfland,
de Secretaris, de Dijkgraaf,

mr.drs. P.I.M. van den Wijngaart mr. M.A.P. van Haersma Buma

agendapunt H.10
1226596

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan Verenigde Vergadering

GEWIJZIGDE TEKST GR AQUON IVM WGR

Gevraagd besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016
Het college toestemming te verlenen als bedoeld in artikel 50 lid 2 Wet gemeenschappelijke regelingen tot wijziging van de gemeenschappelijke regeling Aquon, overeenkomstig bijgevoegde conceptregeling (bijlage 3).

Besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016

Voorstel Commissie Gezond, schoon en gezuiverd water 02-02-2016
De Verenigde Vergadering te adviseren om aan het college toestemming te verlenen als bedoeld in artikel 50 lid 2 Wet gemeenschappelijke regelingen tot wijziging van de gemeenschappelijke regeling Aquon, overeenkomstig bijgevoegde conceptregeling (bijlage 3).

Advies Commissie Gezond, schoon en gezuiverd water 02-02-2016

Hoogheemraadschap van Delfland

Gewijzigde tekst GR Aquon ivm WGR

1. Probleemstelling - context

Per 1 januari 2015 is de op onderdelen gewijzigde Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) in werking getreden. De wet kent een overgangstermijn van een jaar. De bepalingen van de GR Aquon dienen hiermee in overeenstemming te worden gebracht.

2. Beoogd effect

De bepalingen van de GR Aquon worden in overeenstemming gebracht met de gewijzigde Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr).

3. Kernboodschap

De bepalingen van de GR Aquon worden in overeenstemming gebracht met de gewijzigde Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr).

4. Historie - eerdere besluitvorming

De VV heeft op 17 februari 2011 toestemming verleend aan D&H om Aquon op te richten per 1 juli 2011. Ook heeft men kennis genomen van de begroting Aquon 2011-2015 (kenmerk 911775).
Op 26 september 2013 heeft de VV de zienswijze van Delfland op de begrotingswijziging 2013 van Aquon en de programmabegroting 2014-2017 vastgesteld (zaaknummer 33260).
Op 20 juni 2013 heeft de VV kennis genomen van het jaarverslag 2013 en de jaarrekening 2013 (zaaknummer 32086).
Op 20 juni 2013 heeft de VV de motie Aquon aangenomen (zaaknummer 49).
Op 10 juli 2014 heeft de VV kennis genomen van de ontwerpbegroting 2015 en de zienswijze hierop vastgesteld (zaaknummer 36736).
Op 8 december 2014 heeft de VV kennis genomen van de 3e kwartaalrapportage Aquon 2014 (zaaknummer 38756).
Op 23 april 2015 heeft de VV ingestemd met het besluit van het college van D&H om aan Aquon voor te stellen model 3 te gebruiken voor het opstellen van de begroting 2016 (zaaknummer 40085).
Op 2 juli 2015 heeft de VV kennis genomen van jaarstukken 2013 en de zienswijze op de programmabegroting 2016 en de meerjarenraming 2017-2019 vastgesteld.
Op 19 november 2015 heeft de VV toestemming aan het college verleend om uit de GR Aquon te treden en dit besluit in de eerste helft van 2016 te herzien (zaaknummer 44785).

5. Regelgeving en Beleid

Wet gemeenschappelijke regelingen
Gemeenschappelijke regeling Aquon

6. Financiën

Het in overeenstemming brengen van de bepalingen van de GR Aquon met de Wgr heeft geen financiële gevolgen.

7. Duurzaamheid

N.v.t.

8. Organisatorische en personele consequenties

N.v.t.

9. OR/GO

N.v.t.

10. Risico- en beheersmaatregelen

N.v.t.

11. Communicatie (in- en extern)

N.v.t.

12. Bekendmaking en vervolgprocedure

Conform artikel 41 van de gewijzigde bepalingen van GR Aquon draagt het bestuur van Waterschap Aa en Maas draagt voor de toezending van deze regeling aan gedeputeerde staten van de provincies waarin de deelnemers zijn gelegen. De (gewijzigde) regeling treedt in werking op de dag die in de regeling staat vermeld, maar niet voordat de regeling openbaar is gemaakt.

Het besluit van D&H wordt bekend gemaakt in het Waterschapsblad van Delfland. De actuele tekst van de GR wordt vervolgens voor een periode van zes weken tijdens kantooruren voor een ieder ter inzage gelegd op de tijdelijke locatie "Brashof" (Brasserplein 2, Delft) en tegelijkertijd op de website van Delfland geplaatst.

13. Bevoegd orgaan

Het college is bevoegd te besluiten tot het wijzigen van de bepalingen van de GR Aquon, nadat hiertoe toestemming van de Verenigde Vergadering is verkregen (Wgr artikel 50).

14. Toelichting

Per 1 januari 2015 is de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) gewijzigd. De bepalingen van de GR Aquon dienen hiermee in overeenstemming te worden gebracht.

De belangrijkste wijzigingen betreffen:

- De nieuwe artikelen 23 tot en met 26 (inzake het afleggen van verantwoording en het geven van inlichtingen en ontslag) zijn nu per bestuursorgaan van Aquon logisch gerangschikt onder een nieuw hoofdstuk 12 'Inlichtingen en verantwoording', maar komen inhoudelijk overeen met de gelijke bepalingen van de te wijzigen regeling. Deze bepalingen zijn van belang voor een goed systeem van checks en balances m.b.t. de interne en externe inlichtingen- en verantwoordingsplicht.
- In het gewijzigde artikel 30, tweede lid, van de regeling, is de termijn voor het aanleveren van een ontwerpbegroting aan de algemene besturen van de deelnemende overheden voor het indienen van zienswijzen verlengd van zes weken naar acht weken.
- Het nieuwe artikel 32 van de regeling bepaalt dat het dagelijks bestuur van Aquon vóór 15 april van elk jaar de algemene financiële en beleidsmatige kaders voor het komende begrotingsjaar, en de voorlopige jaarrekening van het afgelopen jaar aan de algemene besturen van de deelnemende overheden in Aquon zal zenden. Met de wijziging van de Wgr is het een wettelijk vereiste geworden om een kadernota en de ontwerp-jaarrekening aan het algemeen bestuur van het deelnemende waterschap toe te zenden. Het algemeen bestuur kan geen zienswijzen indienen op de kadernota en de voorlopige jaarrekening.
- Het nieuwe artikel 34 inzake het archief is opgenomen om te kunnen voldoen aan de bepaling van artikel 40, eerste lid, van de Archiefwet 1995.

Voor het overige betreffen de wijzigingen slechts wetstechnische aanpassingen van de regeling, die op onderdelen leiden tot een vernummering van de regeling, actualisering en vereenvoudiging van de indeling in hoofdstukken.
Voor aanpassing van de regeling dient eerst het algemeen bestuur van de deelnemende waterschappen toestemming te verlenen tot wijziging.

15. Bijlagen

1. Aanbiedingsbrief college gewijzigde bepalingen GR Aquon
2. Gewijzigde bepalingen GR AQUON 2011 wijzigingen zichtbaar
3. Gewijzigde bepalingen GR AQUON 2011 wijzigingen verwerkt

Alleen in te vullen indien het een VV-voorstel betreft

*** = in te vullen door team Bestuur*

Hoogheemraadschap van Delfland

Kenmerk VV : …**

Vergaderdatum : …

Beleidsveld : …

Agendapunt : …**

De Verenigde Vergadering van Delfland,

op voordracht van dijkgraaf en hoogheemraden van …*(datum collegevergadering)*, kenmerk …*(BIS-zaaknummer D&H besluit)*;

gelezen het positieve/negatieve …*(bij ondertekening doorstrepen wat niet van toepassing is)* advies van de commissie(s) …*(commissie noemen)*;

overwegende dat:
…
- *(motiveer het besluit, waarom wordt dit besluit genomen).*

Gelet op:
…
- *artikel 84 van de Waterschapswet (bij D&H-voostellen)*;
- *artikel 77 van de Waterschapswet (bij VV-voorstellen)*;
- *alle andere wetgeving (zoals KRW, NBW, verordening Zuid-Holland, delegatiebesluit etc.;*

Besluit:
…
Dit moet in overeenstemming zijn met het ontwerpbesluit (ontwerpbesluit kopiëren).

Aldus besloten in de openbare vergadering van …*(datum)*

De Verenigde Vergadering voornoemd,

de Secretaris, de Voorzitter,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart mr. M.A.P. van Haersma Buma

Aan de Colleges c.q. Dagelijks Besturen
van de deelnemende waterschappen van AQUON

Postbus 328
4000 AH Tiel

T 06-15054475
E klantvragen@aquon.nl
I www.aquon.nl

Bank NWB 636751902
BTW NL823338848B01
KvK 52811751

Datum	:	9 november 2015
Betreft	:	Verzoek van het bestuur van AQUON om in te stemmen met de voorgestelde wijzigingen van de bepalingen van de GR AQUON 2011
Kenmerk	:	U15.149-2
Behandeld door	:	Saskia Sinke

Geacht College c.q. Dagelijks Bestuur,

Graag vragen wij voor een tweede maal uw aandacht voor en uw medewerking bij de wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling AQUON 2011 (GR AQUON 2011). Eerder heeft u al een dergelijk verzoek van ons ontvangen (brief U15.143 d.d. 22 oktober 2015). Vervolgens is gebleken dat aanvullende wijziging van de GR AQUON 2011 noodzakelijk was. Hierbij zenden wij u daarom de aangepaste versie. De voorgestelde wijzigingen van de GR AQUON 2011 volgen uit de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). Voor aanpassing van de regeling dient eerst het algemeen bestuur van de deelnemende waterschappen en hoogheemraadschappen toestemming te verlenen tot wijziging van de regeling, waarna het dagelijks bestuur kan besluiten tot wijziging van die regeling. Het Dagelijks Bestuur van AQUON verzoekt u dit besluitvormingstraject in te zetten. Na voltooiing van de besluitvorming binnen de deelnemende waterschappen en hoogheemraadschappen kan besluitvorming in het Algemeen Bestuur van AQUON plaatsvinden.

Voorgestelde wijzigingen

AQUON verzoekt al haar deelnemers in te stemmen met de voorgestelde wijzigingen van de bepalingen van de GR AQUON 2011. Voorliggend wijzigingsvoorstel is opgesteld en getoetst door een jurist van Deloitte Legal Services. Vervolgens hebben de juridische afdelingen van twee deelnemende waterschappen hun medewerking verleend om te komen tot dit verbeterde voorstel, dat nu nogmaals ter besluitvorming wordt aangeboden. Het betreft hier een aantal wettelijk noodzakelijke wijzigingen.

De belangrijkste wijzigingen betreffen:

-De nieuwe artikelen 23 t/m 26 (inzake afleggen van verantwoording en geven van inlichtingen en ontslag) zijn nu per bestuursorgaan van AQUON logisch gerangschikt onder een nieuw hoofdstuk 12 ‘Inlichtingen en verantwoording’, maar komen inhoudelijk overeen met de gelijke bepalingen van de te wijzigen regeling;

-In het gewijzigde artikel 30, tweede lid, van de regeling is de termijn voor het aanleveren van een ontwerpbegroting aan de algemene besturen van de deelnemers voor het indienen van zienswijzen verlengd van zes weken naar acht weken;

-Het nieuwe artikel 32 van de regeling bepaalt dat het dagelijks bestuur van AQUON vóór 15 april van elk jaar de algemene financiële en beleidsmatige kaders en de voorlopige jaarrekening aan de algemene besturen van de deelnemers van AQUON zal zenden. Met de wijziging van de Wgr is het een wettelijk vereiste geworden om een kadernota en de ontwerp-jaarrekening aan het algemeen bestuur van het deelnemende waterschap toe te zenden. Het algemeen bestuur kan geen zienswijzen indienen op de kadernota en de voorlopige jaarrekening, maar kan deze stukken wel betrekken bij de besluitvorming om al dan niet zienswijzen op de ontwerpbegroting in te brengen.

-Het nieuwe artikel 34 inzake het archief is opgenomen om te kunnen voldoen aan de bepaling van artikel 40, eerste lid, van de Archiefwet 1995.

Voor het overige betreffen de wijzigingen slechts wetstechnische aanpassingen van de regeling, die op onderdelen leiden tot een vernummering van de regeling, actualisering en vereenvoudiging van de indeling in hoofdstukken. Als bijlagen zijn de GR AQUON 2011 met bijgehouden wijzigingen en de aangepaste ‘GR AQUON 2011’ bijgevoegd. Daarnaast zijn een concept DB/CDH besluit en een concept AB/VV besluit bijgevoegd, dat uw waterschap of hoogheemraadschap kan gebruiken ten behoeve van de besluitvorming.

Procedure Besluitvorming

Aan de wijziging van de regeling is een aantal formele stappen verbonden. In de GR AQUON 2011 staat het volgende ten aanzien van wijziging van de regeling.

Artikel 35 (nieuwe nummering) Wijziging.

1. Voor wijziging van de regeling is de instemming vereist van de colleges van de deelnemers, alsmede de toestemming van de vertegenwoordigende organen van de deelnemers.

2. Zowel het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur als elk van de deelnemers is bevoegd tot het doen van voorstellen tot wijziging van de regeling.

Procedure bekendmaking

Het bestuur van Waterschap Aa en Maas draagt zorg voor de toezending van deze regeling aan gedeputeerde staten van de provincies waarin de deelnemers zijn gelegen en verzorgt daarnaast publicatie in de Staatscourant. AQUON verzorgd de plaatsing van de bekendgemaakte regeling op intranet en website van AQUON. De (gewijzigde) regeling treedt in werking op de dag die in de regeling staat vermeld, maar niet voordat de regeling openbaar is gemaakt.

Gevraagd besluit

Het Dagelijks Bestuur van AQUON verzoek u om de voorgestelde wijziging van de GR AQUON 2011 op korte termijn binnen uw organisatie in besluitvorming te brengen, ten behoeve van het verkrijgen van toestemming van uw algemeen bestuur alsmede de instemming van uw dagelijkse bestuur. Afhankelijk van deze besluitvorming kan de gewijzigde regeling na bekendmaking in werking treden.

De voorzitter,

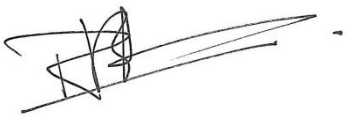

R. Bleker

De secretaris,

J.K. Bouma

Bijlagen:

- Gewijzigde tekst GR AQUON 2011 - voorstel met wijzigingen zichtbaar
- Gewijzigde tekst GR AQUON 2011- voorstel met wijzigingen verwerkt
- DB-CDH besluit in concept
- AB-VV besluit in concept

GEMEENSCHAPPELIJK REGELING AQUON 2011

De dagelijkse besturen van het Waterschap Aa en Maas, van het Waterschap Brabantse Delta en van het Waterschap De Dommel, de colleges van dijkgraaf en hoogheemraden van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, van het Hoogheemraadschap van Delfland, van het Hoogheemraadschap van Rijnland en van het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, en de colleges van dijkgraaf en heemraden van het Waterschap Hollandse Delta en het Waterschap Rivierenland, ieder voor zij bevoegd zijn;

overwegende dat:

de algemene besturen respectievelijk de verenigde vergaderingen van de betrokken waterschappen en hoogheemraadschappen toestemming ex artikel 50, tweede lid, van de Wet gemeenschappelijke regelingen hebben verleend;

de betrokken besturen ~~willen komen tot~~ één laboratorium in stand wensen te houden ~~om~~ op het gebied van laboratoriumactiviteiten om te komen tot schaalvergroting welke leidt tot vergroting van efficiency, vermindering van de kwetsbaarheid, benutting van de mogelijkheden tot continue kwaliteitsborging en kwaliteitsverbetering en versterking van de innovatiekracht en waartoe in 2011 vier laboratoria zijn ondergebracht bij de gemeenschappelijke regeling AQUON;

de deelnemende waterschappen tot 1 januari 2011 ~~nu reeds~~ allen deelnemer ~~zijn~~ waren aan een gemeenschappelijke regeling voor gemeenschappelijke uitoefening van de laboratoriumfunctie;

de Regeling Gemeenschappelijk Waterschapslaboratorium 2004, de Gemeenschappelijke Regeling Samenwerking Laboratoriumonderzoek, de Gemeenschappelijke Regeling Delta Waterlab 2008 en de Gemeenschappelijke Regeling Samenwerking op het gebied van het laboratorium tussen het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en het Waterschap Rivierenland, en deze na de oprichting van AQUON ~~zullen worden~~ zijn opgeheven;

~~de vier huidige laboratoria in 2011 zullen worden ondergebracht bij de gemeenschappelijke regeling AQUON;~~

per 1 januari 2016 de Wet gemeenschappelijke regelingen wordt gewijzigd en de tekst van onderhavige regeling daarmee in overeenstemming is gebracht.

gelet op:

de Wet gemeenschappelijke regelingen, de Waterschapswet en de betreffende Waterschapsreglementen;

B E S L U I T E N:

"de Gemeenschappelijke Regeling AQUON 2011 " te treffen, luidende als volgt:

Hoofdstuk 1 Algemene bepalingen.

Artikel 1 Begripsbepalingen.

In deze gemeenschappelijke regeling wordt verstaan onder:

a. algemeen bestuur: het algemeen bestuur van AQUON;
b. AQUON: het openbaar lichaam AQUON, als bedoeld in artikel 2, eerste lid;
c. colleges van de deelnemers: de dagelijkse besturen respectievelijk de colleges van dijkgraaf en hoogheemraden respectievelijk het college van dijkgraaf en heemraden van de deelnemers;
d. dagelijks bestuur: het dagelijks bestuur van AQUON;

e. deelnemers: de waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta, De Dommel, Hollandse Delta en Rivierenland en de hoogheemraadschappen van Delfland, van Rijnland, van Schieland en de Krimpenerwaard en De Stichtse Rijnlanden;
f. gedeputeerde staten: het college van gedeputeerde staten van de provincie Noord-Brabant, tenzij uitdrukkelijk anders bepaald;
g. wet: de Wet gemeenschappelijke regelingen;
h. regeling: de gemeenschappelijke regeling AQUON 2011;
i. vertegenwoordigende organen van de deelnemers: de algemene besturen respectievelijk de verenigde vergaderingen van de deelnemers.

Hoofdstuk 2 Het openbaar lichaam.

Artikel 2 AQUON

1. Bij deze regeling wordt een rechtspersoonlijkheid bezittend openbaar lichaam ingesteld, genaamd "AQUON".
2. AQUON is gevestigd te 's-Hertogenbosch.

Hoofdstuk 3 Doelstelling, taken en bevoegdheden.

Artikel 3 Belang.

De regeling heeft als doel om op het gebied van laboratoriumactiviteiten te komen tot kennisdeling en –ontwikkeling, vergroting van de efficiency, vermindering van de kwetsbaarheid, benutting van de mogelijkheden tot continue kwaliteitsborging en kwaliteitsverbetering en versterking van de innovatiekracht.

Artikel 4 Taken.

AQUON heeft tot taak een zo doelmatig mogelijke uitvoering van werkzaamheden met betrekking tot:
a. monsterneming, met uitzondering van de monsterneming op het gebied van handhaving;
b. hydrobiologisch onderzoek;
c. metaalonderzoek;
d. microbiologisch onderzoek;
e. natchemisch onderzoek;
f. organisch onderzoek;
g. kwaliteitsborging van de onder a tot en met f genoemde onderzoeken;
h. ondersteunende processen bij de uitwerking van de onder a tot en met f genoemde onderzoeken.

Artikel 5 Uitvoering taken.

1. De colleges van de deelnemers verplichten zich voor de uitvoering van de werkzaamheden, als bedoeld in artikel 4, diensten af te nemen van AQUON.
2. De deelnemers verrichten zelf geen werkzaamheden, als bedoeld in artikel 4, en laten evenmin derden deze werkzaamheden voor hen verrichten.
3. In afwijking van het tweede lid kunnen derden wel laboratoriumactiviteiten voor een of meer van de deelnemers verrichten nadat het algemeen bestuur hiermee heeft ingestemd.

Hoofdstuk 4 Het bestuur.

Artikel 6 De bestuursorganen.

Het bestuur van AQUON bestaat uit:

a. het algemeen bestuur;
b. het dagelijks bestuur;
c. de voorzitter.

Artikel 7 Hoofd van AQUON.

Het algemeen bestuur staat aan het hoofd van AQUON.

~~**Artikel 8 Informatie en verantwoordingsplicht.**~~

~~1. Het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur en de voorzitter geven aan de vertegenwoordigende organen van de deelnemers ongevraagd alle informatie die voor een juiste beoordeling van het door het bestuur gevoerde en te voeren beleid nodig is.~~
~~2. Het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur en de voorzitter verstrekken aan de vertegenwoordigende organen van de deelnemers alle inlichtingen die door één of meer leden van die organen worden verlangd.~~
~~3. Het reglement van orde voor het algemeen bestuur regelt de wijze waarop uitvoering wordt gegeven aan het in de vorige leden bepaalde.~~

Hoofdstuk 5 Het algemeen bestuur.

Artikel 8 Samenstelling algemeen bestuur.

1. Het algemeen bestuur bestaat uit negen leden.
2. Elk van de colleges van de deelnemers wijst uit zijn midden een lid aan dat hem in het algemeen bestuur vertegenwoordigt, alsmede voor elk lid een plaatsvervangend lid dat het lid bij verhindering vervangt.
3. De leden van het algemeen bestuur worden aangewezen voor de duur van de zittingsperiode van de colleges van de deelnemers.
4. Indien tussentijds binnen het algemeen bestuur een plaats vacant of beschikbaar komt, wijst het college van de deelnemer die het aangaat in zijn eerstvolgende vergadering, of, als dit niet mogelijk is, ten spoedigste daarna, een nieuw lid aan.
5. Hij die ter vervulling van een tussentijdse vacature als lid van het algemeen bestuur wordt benoemd, treedt af op het tijdstip waarop degene in wiens plaats hij is benoemd, zou hebben moeten aftreden.
6. Een lid van het algemeen bestuur kan te allen tijde ontslag nemen. Hij deelt zijn ontslag mee aan de deelnemer die het aangaat. De betreffende deelnemer doet mededeling van het ontslag aan het algemeen bestuur. Het lid houdt zitting in het algemeen bestuur totdat in de opvolging is voorzien.

Hoofdstuk 6 Vergaderingen algemeen bestuur.

Artikel 9 Aantal vergaderingen.

1. Het algemeen bestuur vergadert jaarlijks ten minste twee maal en voorts zo vaak als de voorzitter dit nodig oordeelt.
2. Voorts vergadert het algemeen bestuur in het geval tenminste twee van de leden dit de voorzitter schriftelijk onder opgaaf van redenen verzoeken.
3. Het algemeen bestuur vergadert binnen twee weken na een conform het tweede lid ingediend verzoek.

Artikel 10 Openbaarheid vergaderingen.

1. De vergaderingen van het algemeen bestuur zijn openbaar. De deuren worden gesloten wanneer een vijfde gedeelte van de aanwezige leden daarom verzoekt of de voorzitter het nodig oordeelt. Het algemeen bestuur beslist vervolgens of met gesloten deuren zal worden vergaderd.
2. In de vergadering van het algemeen bestuur kan slechts worden beraadslaagd en besloten indien tenminste de helft van het aantal leden aanwezig is.
3. Indien het vereiste aantal leden niet tegenwoordig is, belegt de voorzitter, onder verwijzing naar dit artikel, opnieuw een vergadering tegen een tijdstip dat tenminste vierentwintig uur na het bezorgen van de oproeping is gelegen.

4. Op de vergadering, bedoeld in het derde lid, is het tweede lid niet van toepassing. Het algemeen bestuur kan echter over andere aangelegenheden dan die waarvoor de eerdere vergadering was belegd, alleen beraadslagen of besluiten indien tenminste de helft van het aantal leden tegenwoordig is.

Artikel 11 Stemmen.

1. Bij het nemen van besluiten door het algemeen bestuur brengen de leden voor de waterschappen respectievelijk hoogheemraadschappen die zij vertegenwoordigen, ieder één stem uit.
2. Besluiten worden genomen bij meerderheid van stemmen. Bij staking van stemmen beslist de voorzitter.
3. In afwijking van het bepaalde in het tweede lid, eerste volzin, is voor het wijzigen van deze regeling unanimiteit vereist, onverminderd het bepaalde in artikel 35 ~~33~~.
4. In afwijking van het bepaalde in het tweede lid, tweede volzin, is het voorstel verworpen bij staking van stemmen voor zover het benoemingen, voordrachten of aanbevelingen van personen betreft.

Artikel 12 Besluitvorming in besloten vergaderingen.

1. In een besloten vergadering kan niet worden beraadslaagd, noch een besluit worden genomen, ter zake van de begroting, de wijzigingen daarvan en de jaarrekening;
2. In een besloten vergadering kan geen besluit worden genomen ter zake van:
   a. het aangaan van geldleningen, het uitlenen van gelden en het aangaan van rekening-courantovereenkomsten;
   b. het kopen, ruilen, vervreemden, bezwaren en verpanden van eigendommen;
   c. het doen van een uitgaaf voordat de begroting of de begrotingswijziging waarbij deze uitgaaf is geraamd, is goedgekeurd.

Hoofdstuk 7 Bevoegdheden en taken algemeen bestuur.

Artikel 13 Bevoegdheden.

1. Bij het algemeen bestuur berusten alle taken en bevoegdheden die op grond van deze regeling, wettelijke bepalingen of overeenkomsten aan AQUON toekomen, voor zover deze ingevolge deze regeling of wettelijke bepalingen niet aan het dagelijks bestuur of aan de voorzitter zijn opgedragen.
2. Het algemeen bestuur kan een of meer van zijn bevoegdheden overdragen aan het dagelijks bestuur, tenzij de aard van de bevoegdheid zich daartegen verzet.

Artikel 14 Taken.

1. Tot de taken van het algemeen bestuur behoren, onverminderd het bepaalde in artikel 50e~~,~~ ~~eerste lid,~~ van de wet, onder meer:
   a. het met in achtneming van deze regeling voor zijn vergaderingen vaststellen van een reglement van orde, waarvan een exemplaar ter kennis wordt gebracht van de deelnemers;
   b. het vaststellen en wijzigen van de begroting;
   c. het vaststellen van de jaarrekening;
   d. het vaststellen van de organisatiestructuur;
   e. te besluiten tot privaatrechtelijke rechtshandelingen namens AQUON;
   f. het aangaan van geldleningen en van rekening-courantovereenkomsten;
   g. het uitlenen van gelden;
   h. het vaststellen van de bijdragen van de deelnemers aan AQUON en de wijze van betaling ervan;
2. Het algemeen bestuur besluit slechts bij unanimiteit tot de oprichting van en de deelneming in stichtingen, maatschappen, vennootschappen, verenigingen, coöperaties en onderlinge waarborgmaatschappijen. Een dergelijk besluit kan uitsluitend genomen worden indien dat in het bijzonder aangewezen moet worden geacht voor de behartiging van het daarmee te dienen openbaar belang.

3. Het besluit als bedoeld in het tweede lid wordt niet genomen dan nadat de vertegenwoordigende organen van de deelnemers een ontwerpbesluit is toegezonden en in de gelegenheid zijn gesteld hun wensen en bedenkingen ter kennis van het algemeen bestuur te brengen.

Artikel 15 ~~Jaarverslag~~ Verslag over de werkzaamheden.

1. Jaarlijks vóór 1 april stelt het algemeen bestuur een verslag vast over de werkzaamheden van AQUON in het voorafgaande jaar en biedt dat binnen twee weken na de vaststelling aan de colleges en vertegenwoordigende organen van de deelnemers aan.
2. Het ~~jaarverslag~~ verslag over de werkzaamheden als bedoeld in het eerste lid wordt binnen twee weken na vaststelling door het dagelijks bestuur aan gedeputeerde staten gezonden.

Artikel 16 Werkplan.

1. Het algemeen bestuur stelt een voortschrijdend werkplan op voor AQUON voor een periode van vijf jaar.
2. De uitvoering van speciale opdrachten buiten het werkplan wordt door het algemeen bestuur geregeld en dient tegen de kostende prijs te worden vergoed.

~~**Afdeling 4 Informatie, verantwoording en ontslag.**~~

~~**Artikel 18**~~

~~1. Een lid van het algemeen bestuur geeft het college van de deelnemer die hem heeft aangewezen alle inlichtingen die door één of meer leden van dat college worden gevraagd.~~
~~2. Een lid van het algemeen bestuur kan door het college van de deelnemer dat hem heeft aangewezen, ter verantwoording worden geroepen voor het door hem in het algemeen bestuur gevoerde beleid.~~
~~3. Een verzoek om inlichtingen te verschaffen en/of verantwoording af te leggen kan uitsluitend worden geweigerd indien dit in strijd zal zijn met de belangen genoemd in artikel 10 van de Wet openbaarheid van bestuur.~~
~~4. Een lid van het algemeen bestuur dat niet langer het vertrouwen geniet van het college van de deelnemer dat hem heeft aangewezen, kan door dat college worden ontslagen. In dat geval draagt dat college er zorg voor dat zo spoedig mogelijk een nieuw lid wordt aangewezen.~~
~~5. Bij tussentijds ontslag eindigt het lidmaatschap van het algemeen bestuur pas op het moment dat in de opvolging is voorzien.~~
~~6. Het bepaalde in het eerste en tweede lid is van overeenkomstige toepassing ten aanzien van de vertegenwoordigende organen van de deelnemers.~~
~~7. Het bepaalde in de voorgaande leden is van overeenkomstige toepassing op plaatsvervangende leden.~~

Hoofdstuk 8 Het dagelijks bestuur.

Artikel 17 Samenstelling dagelijks bestuur.

1. Het dagelijks bestuur bestaat uit:
   a. de voorzitter;
   b. drie leden door het algemeen bestuur uit zijn midden aan te wijzen, met dien verstande dat twee of meer van deze leden, de voorzitter inbegrepen, niet afkomstig mogen zijn van het dagelijks bestuur van dezelfde deelnemer.
2. Degene die ophoudt lid van het algemeen bestuur te zijn, houdt tevens op lid van het dagelijks bestuur te zijn.
3. Indien tussentijds een plaats in het dagelijks bestuur vacant of beschikbaar komt, wijst het algemeen bestuur zo spoedig mogelijk een nieuw lid aan. Gaat het openvallen van een plaats in het dagelijks bestuur gepaard met het openvallen van een plaats in het algemeen

bestuur, dan wordt het aanwijzen van een nieuw lid in het dagelijks bestuur uitgesteld totdat de opengevallen plaats in het algemeen bestuur is bezet.

Hoofdstuk 9 Vergaderingen dagelijks bestuur.

Artikel 18 Aantal vergaderingen.

1. Het dagelijks bestuur vergadert zo vaak de voorzitter het nodig oordeelt of tenminste één lid daar de voorzitter om verzoekt.
2. De vergaderingen zijn niet openbaar.
3. Ieder lid heeft één stem.
4. Het dagelijks bestuur besluit bij meerderheid van stemmen. Staken de stemmen, dan beslist de stem van de voorzitter.
5. Het dagelijks bestuur stelt een reglement van orde voor zijn vergaderingen vast.

Hoofdstuk 10 Taken en bevoegdheden dagelijks bestuur en voorzitter.

Artikel 19 Taken en bevoegdheden dagelijks bestuur.

Onverminderd het bepaalde in artikel 50e~~, eerste lid,~~ van de Wet, en voor zover niet bij of krachtens wettelijke bepaling de voorzitter met de navolgende taken en bevoegdheden is belast, zijn aan het dagelijks bestuur opgedragen:

a. het uitoefenen van de dagelijkse leiding van AQUON op een zodanige wijze dat de goede voortgang van de aan AQUON opgedragen werkzaamheden te allen tijde is verzekerd;
b. de voorbereiding van al hetgeen in de vergaderingen van het algemeen bestuur ter overweging en beslissing moet worden gebracht;
c. de uitvoering van de besluiten van het algemeen bestuur;
d. de uitvoering van nog nader in deze regeling te noemen werkzaamheden.

~~Afdeling 4 Informatie en verantwoording.~~

~~Artikel 22~~

~~1. De leden van het dagelijks bestuur zijn, tezamen en ieder afzonderlijk, aan het algemeen bestuur verantwoording verschuldigd voor het door hen gevoerde bestuur.~~
~~2. Zij geven aan het algemeen bestuur alle inlichtingen die voor een juiste beoordeling van het door het dagelijks bestuur te voeren en gevoerde bestuur nodig zijn, tenzij het algemeen belang zich daartegen verzet.~~
~~3. Zij geven, tezamen en ieder afzonderlijk, aan het algemeen bestuur, wanneer dit bestuur of één of meer leden daarvan hierom verzoekt, alle gevraagde inlichtingen, tenzij het algemeen belang zich daartegen verzet.~~
~~4. Het algemeen bestuur kan een lid van het dagelijks bestuur ontslaan als deze het vertrouwen van het algemeen bestuur niet meer bezit.~~
~~5. Het dagelijks bestuur biedt het algemeen bestuur jaarlijks ter vaststelling een verslag aan over de werkzaamheden van AQUON over het afgelopen jaar.~~
~~6. Het dagelijks bestuur zendt het verslag na vaststelling door het algemeen bestuur toe aan de colleges van de deelnemers.~~

Artikel 20 Aanwijzing voorzitter en plaatsvervangend voorzitter.

1. Het algemeen bestuur wijst uit zijn midden een voorzitter aan, met inachtneming van artikel 17 ~~19~~, tweede lid.
2. Het algemeen bestuur wijst uit één van de in artikel ~~19~~17, eerste lid onder b, genoemde leden een plaatsvervangend voorzitter aan, die de voorzitter bij afwezigheid vervangt.
3. De voorzitter en zijn plaatsvervanger zijn terstond herbenoembaar.

Artikel 21 Taken en bevoegdheden voorzitter.

1. De voorzitter is voorzitter van het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur.
2. Onverminderd het bepaalde in artikel 50e~~, eerste lid,~~ van de wet is de voorzitter onder meer belast met de voorbereiding van de vergaderingen van het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur.
3. De voorzitter tekent de stukken die van het algemeen bestuur en van het dagelijks bestuur uitgaan.
4. De voorzitter vertegenwoordigt AQUON in en buiten rechte. ~~Hij kan de vertegenwoordiging na overleg met het dagelijks bestuur opdragen aan een door hem schriftelijk gemachtigde.~~ Indien de voorzitter aan een ander machtiging verleent tot vertegenwoordiging, behoeft deze machtiging de instemming van het dagelijks bestuur.

~~Afdeling 3 Informatie en verantwoording.~~

~~Artikel 25~~

~~1. De voorzitter is aan het algemeen bestuur verantwoording verschuldigd voor het door hem gevoerde bestuur.~~
~~2. Hij geeft aan het algemeen bestuur alle inlichtingen die voor een juiste beoordeling van het door hem te voeren en gevoerde bestuur nodig zijn, tenzij het algemeen belang zich daartegen verzet.~~
~~3. Hij geeft aan het algemeen bestuur, wanneer dit bestuur of één of meer leden daarvan hierom verzoekt, alle gevraagde inlichtingen, tenzij het algemeen belang zich daartegen verzet.~~
~~4. Het algemeen bestuur kan de voorzitter ontslaan als deze het vertrouwen van het algemeen bestuur niet meer heeft.~~

Hoofdstuk 11 Personeel.

Artikel 22 Personeel en directeur AQUON.

1. AQUON heeft een ambtelijke organisatie, met aan het hoofd een directeur.
2. De directeur is tevens secretaris van het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur. Hij staat het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur en de voorzitter bij in de vervulling van hun taak.
3. Alle uitgaande stukken van het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur worden door de directeur mede ondertekend.
4. Het algemeen bestuur beslist omtrent benoeming, schorsing en ontslag van de directeur. Voor elke benoeming doet het dagelijks bestuur een voordracht van, zo mogelijk, twee personen.
5. Het algemeen bestuur regelt de bezoldiging van de directeur.
6. Het dagelijks bestuur regelt de vervanging van de directeur.
7. De overige ambtenaren, alsmede het personeel werkzaam op basis van arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht, worden benoemd door het dagelijks bestuur. Het dagelijks bestuur stelt de bezoldiging vast.
8. De Sectorale Arbeidsvoorwaarden Waterschappen zijn van overeenkomstige toepassing op het personeel van AQUON. Nadere rechtspositionele besluiten worden door het dagelijks bestuur vastgesteld.

Hoofdstuk 12 Inlichtingen en verantwoording.

Artikel 23 Algemeen.

1. Het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur en de voorzitter geven aan de (leden van de) vertegenwoordigende organen van de deelnemers gevraagd en ongevraagd alle informatie die voor een juiste beoordeling van het door het bestuur gevoerde en te voeren beleid nodig is.

2. Het reglement van orde voor het algemeen bestuur regelt de wijze waarop uitvoering wordt gegeven aan het in het vorige lid bepaalde.

Artikel 24 Algemeen bestuur.

1. Een lid van het algemeen bestuur dient het college van de deelnemer die hem heeft aangewezen, alsmede het vertegenwoordigend orgaan van de deelnemer die hem heeft aangewezen, alle inlichtingen te verstrekken die door één of meer leden van dat college of dat vertegenwoordigend orgaan worden gevraagd.
2. Een lid van het algemeen bestuur kan ter verantwoording worden geroepen door het college van de deelnemer die hem heeft aangewezen, alsmede het vertegenwoordigend orgaan van de deelnemer die hem heeft aangewezen, voor het door hem in dat bestuur gevoerde beleid.
3. Het college van de deelnemer dat hem heeft aangewezen, kan een lid van het algemeen bestuur ontslag verlenen, indien dit lid het vertrouwen van dat college niet meer bezit. In dat geval draagt dat college er zorg voor dat zo spoedig mogelijk een nieuw lid wordt aangewezen.
4. Bij tussentijds ontslag eindigt het lidmaatschap van het algemeen bestuur pas op het moment dat in de opvolging is voorzien.
5. Het bepaalde in de voorgaande leden is van overeenkomstige toepassing op plaatsvervangende leden.

Artikel 25 Dagelijks bestuur.

1. Het dagelijks bestuur en elk van zijn leden afzonderlijk zijn aan het algemeen bestuur verantwoording schuldig over het door het dagelijks bestuur gevoerde bestuur.
2. Het dagelijks bestuur geeft het algemeen bestuur alle inlichtingen die het algemeen bestuur voor de uitoefening van zijn taak nodig heeft.
3. Het algemeen bestuur kan besluiten een lid van het dagelijks bestuur ontslag te verlenen, indien dit lid het vertrouwen van het algemeen bestuur niet meer bezit.
4. Het dagelijks bestuur biedt het algemeen bestuur jaarlijks ter vaststelling een verslag aan over de werkzaamheden van AQUON over het afgelopen jaar.
5. Het dagelijks bestuur zendt de jaarstukken na vaststelling door het algemeen bestuur toe aan de colleges van de deelnemers.

Artikel 26 Voorzitter.

1. De voorzitter is aan het algemeen bestuur verantwoording schuldig over het door hem gevoerde bestuur.
2. De voorzitter geeft het algemeen bestuur alle inlichtingen die het algemeen bestuur voor de uitvoering van zijn taak nodig heeft.
3. Het algemeen bestuur kan besluiten de voorzitter ontslag te verlenen, indien de voorzitter het vertrouwen van het algemeen bestuur niet meer bezit.

Hoofdstuk 13 De financiën.

Artikel 27 Dienstjaar.

Het dienstjaar van AQUON is gelijk aan het kalenderjaar.

Artikel 28 Kostentoerekening.

1. Het algemeen bestuur stelt, als onderdeel van de begroting, jaarlijks de uitgangspunten voor de toerekening van de kosten aan de producten vast.
2. De kosten over het voorgaande kalenderjaar worden bij de deelnemers in rekening gebracht op basis van de door het algemeen bestuur voor het betreffende jaar, bij de begroting, vastgestelde uitgangspunten en producten.

Artikel 29 Voorschriften voor geldelijk beheer en administratie.

Het algemeen bestuur stelt voorschriften vast voor het geldelijk beheer en de administratie. Ten aanzien van de controle op het geldelijk beheer en de administratie is de verordening als bedoeld in artikel 109 Waterschapswet van overeenkomstige toepassing.

Artikel 29a Borgtocht

1. De deelnemers dragen er steeds zorg voor dat AQUON te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan al zijn verplichtingen jegens derden te kunnen voldoen en in geval van aan AQUON verstrekte geldleningen is iedere deelnemer hiervoor per geldlening jegens betreffende geldgever rechtstreeks aansprakelijk conform zijn kostenaandeel in AQUON, op basis van de laatst vastgestelde verdeelsleutel.
2. Indien aan het algemeen bestuur van AQUON blijkt dat een deelnemer weigert deze verplichte uitgave op de begroting te zetten, doet het Algemeen Bestuur onverwijld een verzoek aan ~~GS~~ het college van gedeputeerde staten, dat bevoegd is omtrent toezicht op de betreffende deelnemer, deze deelnemer alsnog aan zijn verplichting te laten voldoen, zulks op grond van de van toepassing zijnde toezichtbepalingen uit de Waterschapswet, de Waterwet, de Provinciewet en de Wet gemeenschappelijke regelingen.
3. De deelnemers verbinden zich in geval van opheffing van AQUON de rechten en verplichtingen van AQUON over de deelnemers te verdelen conform de laatst vastgestelde verdeelsleutel.

Hoofdstuk 14 De begroting.

Artikel 30 Voorbereiding en vaststelling begroting.

1. Het dagelijks bestuur stelt jaarlijks een ontwerp-begroting op voor het komende jaar.
2. Uiterlijk ~~zes~~ acht weken voor aanbieding aan het algemeen bestuur zendt het dagelijks bestuur de ontwerp-begroting toe aan elk van de vertegenwoordigende organen van de deelnemers.
3. De ontwerp-begroting wordt door de zorg van de dagelijkse besturen van de deelnemers voor een ieder ter inzage gelegd en, tegen betaling van kosten, algemeen verkrijgbaar gesteld. Van de terinzagelegging en de verkrijgbaarstelling wordt openbaar kennis gegeven. Artikel 100, derde lid, Waterschapswet is van overeenkomstige toepassing.
4. De vertegenwoordigende organen van de deelnemers kunnen omtrent de ontwerp-begroting het dagelijks bestuur van hun gevoelens doen blijken. Het dagelijks bestuur voegt de commentaren waarin dit gevoelen is vervat bij de ontwerp-begroting zoals deze aan het algemeen bestuur wordt aangeboden.
5. De ~~ontwerp~~-begroting wordt uiterlijk 15 juli voorafgaande aan het dienstjaar waarvoor deze geldt, door het algemeen bestuur vastgesteld. Vaststelling geschiedt in afwijking van artikel 11 ~~12~~, tweede lid, bij zeven negende meerderheid van de uitgebrachte stemmen.
6. Nadat de begroting is vastgesteld, zendt het algemeen bestuur de begroting aan de vertegenwoordigende organen van de deelnemers, die ter zake bij de colleges van gedeputeerde staten hun zienswijzen naar voren kunnen brengen.
7. Het dagelijks bestuur zendt de begroting binnen vier weken na de vaststelling door het algemeen bestuur, doch in ieder geval voor 1 augustus van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor de begroting dient, aan ~~de colleges van~~ gedeputeerde staten en aan gedeputeerde staten van elke andere betrokken provincie.

Artikel 31 Wijziging begroting.

1. Het bepaalde in artikel 30 alsmede het bepaalde in artikel 101 Waterschapswet is van overeenkomstige toepassing op besluiten tot wijziging van de begroting, met dien verstande dat de data genoemd in het vijfde en zevende lid niet gelden.
2. In afwijking van het eerste lid is het algemeen bestuur bevoegd de begroting te wijzigen wanneer deze geen wijziging brengt in de kosten van de deelnemers. Vaststelling van de wijziging geschiedt in afwijking van artikel ~~12~~11, tweede lid, bij zeven negende meerderheid van de uitgebrachte stemmen.

Artikel 32 Financiële en beleidsmatige kaders en de voorlopige jaarrekening.

Het dagelijks bestuur van het openbaar lichaam zendt vóór 15 april van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor de begroting dient, de algemene financiële en beleidsmatige kaders en de voorlopige jaarrekening aan de vertegenwoordigende organen van de deelnemers.

Hoofdstuk 15 De jaarrekening.

Artikel 33 Vaststelling jaarrekening.

1. Het dagelijks bestuur biedt tijdig de jaarrekening over het afgelopen dienstjaar met alle bijbehorende bescheiden ter vaststelling aan aan het algemeen bestuur.
2. Het algemeen bestuur onderzoekt de jaarrekening zonder uitstel en stelt de jaarrekening vast vóór 1 juli daaropvolgend.
3. Het algemeen bestuur doet van deze vaststelling onder toezending van een exemplaar van de jaarrekening mededeling aan de besturen van de deelnemers.
4. Het dagelijks bestuur zendt de jaarrekening binnen twee weken na de vaststelling, doch in ieder geval vóór 15 juli volgend op het dienstjaar waarop de jaarrekening betrekking heeft, met alle bijbehorende stukken, inclusief de accountantsverklaring, aan ~~de colleges van~~ gedeputeerde staten en aan gedeputeerde staten van elke andere betrokken provincie.
5. Het besluit tot vaststelling van de jaarrekening van inkomsten en uitgaven strekt, voor zover het de daarin goedgekeurde bedragen betreft, aan de administrateur, de kassier en het bestuur tot ontlasting, behoudens later in rechte gebleken valsheid in geschrifte of andere onregelmatigheden.

Hoofdstuk 16 Archief.

Artikel 34 Archivering.

1. Het dagelijks bestuur is belast met de zorg en het toezicht op de bewaring en het beheer van de archiefbescheiden van AQUON.
2. Voor de bewaring van de op grond van Artikel 12, eerste lid van de Archiefwet 1995 over te brengen archiefbescheiden wijst het algemeen bestuur een archiefbewaarplaats aan.
3. Bij opheffing van deze regeling worden – met inachtneming van het in het eerste lid gestelde – de archiefbescheiden overgebracht naar de archiefbewaarplaats van de deelnemer waar het openbaar lichaam is gevestigd.

Hoofdstuk 17 Wijziging, toetreding, uittreding, opheffing.

Artikel 35 Wijziging.

1. Voor wijziging van de regeling is de instemming vereist van de colleges van de deelnemers, alsmede de toestemming van de vertegenwoordigende organen van de deelnemers.
2. Zowel het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur als elk van de deelnemers is bevoegd tot het doen van voorstellen tot wijziging van de regeling.

Artikel 36 Toetreding.

1. Voor toetreding tot de regeling is de instemming vereist van de colleges van de deelnemers. De colleges kunnen uitsluitend instemming geven wanneer zij daarvoor de toestemming van hun vertegenwoordigende organen hebben.
2. Het algemeen bestuur kan aan de toetreding voorwaarden verbinden.
3. Een toegetreden deelnemer kan van de diensten van AQUON niet eerder dan in het nieuwe dienstjaar gebruik maken, tenzij in een nadere overeenkomst, door het algemeen bestuur te sluiten, anders is afgesproken.
4. De kosten van de in verband met toetreding vereiste bekendmaking komen ten laste van de toegetreden deelnemer.

Artikel 37 Uittreding.

1. Voor uittreding uit de regeling wordt een opzegtermijn van ten minste één kalenderjaar in acht genomen. Gedurende vijf jaar na de datum van toetreding tot de regeling is uittreding niet mogelijk.
2. Het voornemen tot uittreding wordt bij aangetekende kennisgeving aan de voorzitter van het algemeen bestuur meegedeeld.
3. Na ontvangst van de in het tweede lid vermelde kennisgeving wordt een in overleg met de uittredende deelnemer aan te wijzen onafhankelijke registeraccountant opdracht verleend een liquidatieplan op te stellen als ware tot opheffing van de regeling besloten. Het liquidatieplan wordt vastgesteld door het algemeen bestuur. De in het liquidatieplan omschreven financiële verplichtingen zijn voor de uittredende deelnemer bindend.
4. Nadat het liquidatieplan is vastgesteld is de uittredende deelnemer gehouden om binnen zes maanden de daarin voor hem omschreven financiële verplichtingen aan AQUON te voldoen.
5. De kosten van het opstellen van het liquidatieplan komen voor rekening van de deelnemer die het voornemen heeft om uit te treden.
6. ~~De in het eerste lid bedoelde termijn van vijf jaar wordt geëvalueerd drie jaar nadat de regeling in werking is getreden.~~

Artikel 38 Opheffing.

1. Voor opheffing is de instemming vereist van de deelnemers.
2. Bij opheffing van de regeling wordt een plan opgesteld als bedoeld in artikel ~~35~~37, derde lid. Het bepaalde in het derde, vierde en vijfde lid van artikel ~~35~~37 is van overeenkomstige toepassing.
3. Opheffing is niet mogelijk gedurende de eerste vijf jaar van de datum van inwerkingtreding van de regeling.

Hoofdstuk 18 Slotbepalingen.

Artikel 39 Duur.

De regeling wordt aangegaan voor onbepaalde tijd.

Artikel 40 Geschillen.

Van een geschil als bedoeld in artikel 28, eerste lid, van de wet is sprake als ten minste één van de deelnemers een zodanige mening is toegedaan.

Artikel 41 ~~Goedkeuring~~Toezending.

Het bestuur van Waterschap Aa en Maas draagt zorg voor de toezending van deze regeling ~~ter goedkeuring~~ aan ~~de colleges van~~ gedeputeerde staten van de provincies waarin de deelnemers zijn gelegen.

Artikel 42 Inwerkingtreding.

De gewijzigde regeling treedt in werking op 1 januari 2016, doch niet eerder dan nadat de gewijzigde regeling bekend is gemaakt. ~~de eerste dag van de maand volgend op die waarin de regeling is opgenomen in het register als bedoeld in artikel 27, tweede lid, van de wet~~.

Artikel 43 Citeerwijze.

Deze regeling wordt aangehaald als "Gemeenschappelijke regeling AQUON 2011".

~~**Artikel 44 Overgangsbepaling**~~

~~1. De gemeenschappelijke regeling AQUON 2009 wordt ingetrokken~~

~~2. De voorzitter en de drie leden van het dagelijks bestuur worden voor de eerste maal als volgt aangewezen:~~

~~a. een lid van het dagelijks bestuur wordt aangewezen uit de leden van de waterschappen Aa en Maas en De Dommel;~~

~~b. een lid van het dagelijks bestuur wordt aangewezen uit de leden van de waterschappen Brabantse Delta en Hollandse Delta en het hoogheemraadschap van Delfland;~~

~~c. een lid van het dagelijks bestuur wordt aangewezen uit de leden van de hoogheemraadschappen van Rijnland en van Schieland en de Krimpenerwaard, en~~

~~d. een lid van het dagelijks bestuur wordt aangewezen uit de leden van waterschap Rivierenland en het hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden.~~

GEMEENSCHAPPELIJK REGELING AQUON 2011

De dagelijkse besturen van het Waterschap Aa en Maas, van het Waterschap Brabantse Delta en van het Waterschap De Dommel, de colleges van dijkgraaf en hoogheemraden van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, van het Hoogheemraadschap van Delfland, van het Hoogheemraadschap van Rijnland en van het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, en de colleges van dijkgraaf en heemraden van het Waterschap Hollandse Delta en het Waterschap Rivierenland, ieder voor zij bevoegd zijn;

overwegende dat:

de algemene besturen respectievelijk de verenigde vergaderingen van de betrokken waterschappen en hoogheemraadschappen toestemming ex artikel 50, tweede lid, van de Wet gemeenschappelijke regelingen hebben verleend;

de betrokken besturen één laboratorium in stand wensen te houden op het gebied van laboratoriumactiviteiten om te komen tot schaalvergroting welke leidt tot vergroting van efficiency, vermindering van de kwetsbaarheid, benutting van de mogelijkheden tot continue kwaliteitsborging en kwaliteitsverbetering en versterking van de innovatiekracht en waartoe in 2011 vier laboratoria zijn ondergebracht bij de gemeenschappelijke regeling AQUON;

de deelnemende waterschappen tot 1 januari 2011 allen deelnemer waren aan een gemeenschappelijke regeling voor gemeenschappelijke uitoefening van de laboratoriumfunctie;

de Regeling Gemeenschappelijk Waterschapslaboratorium 2004, de Gemeenschappelijke Regeling Samenwerking Laboratoriumonderzoek, de Gemeenschappelijke Regeling Delta Waterlab 2008 en de Gemeenschappelijke Regeling Samenwerking op het gebied van het laboratorium tussen het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en het Waterschap Rivierenland, en deze na de oprichting van AQUON zijn opgeheven;

per 1 januari 2016 de Wet gemeenschappelijke regelingen wordt gewijzigd en de tekst van onderhavige regeling daarmee in overeenstemming is gebracht.

gelet op:

de Wet gemeenschappelijke regelingen, de Waterschapswet en de betreffende Waterschapsreglementen;

B E S L U I T E N:

"de Gemeenschappelijke Regeling AQUON 2011 " te treffen, luidende als volgt:

Hoofdstuk 1 Algemene bepalingen.

Artikel 1 Begripsbepalingen.

In deze gemeenschappelijke regeling wordt verstaan onder:

a. algemeen bestuur: het algemeen bestuur van AQUON;
b. AQUON: het openbaar lichaam AQUON, als bedoeld in artikel 2, eerste lid;
c. colleges van de deelnemers: de dagelijkse besturen respectievelijk de colleges van dijkgraaf en hoogheemraden respectievelijk het college van dijkgraaf en heemraden van de deelnemers;
d. dagelijks bestuur: het dagelijks bestuur van AQUON;
e. deelnemers: de waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta, De Dommel, Hollandse Delta en Rivierenland en de hoogheemraadschappen van Delfland, van Rijnland, van Schieland en de Krimpenerwaard en De Stichtse Rijnlanden;

f. gedeputeerde staten: het college van gedeputeerde staten van de provincie Noord-Brabant, tenzij uitdrukkelijk anders bepaald;
g. wet: de Wet gemeenschappelijke regelingen;
h. regeling: de gemeenschappelijke regeling AQUON 2011;
i. vertegenwoordigende organen van de deelnemers: de algemene besturen respectievelijk de verenigde vergaderingen van de deelnemers.

Hoofdstuk 2 Het openbaar lichaam.

Artikel 2 AQUON

1. Bij deze regeling wordt een rechtspersoonlijkheid bezittend openbaar lichaam ingesteld, genaamd "AQUON".
2. AQUON is gevestigd te 's-Hertogenbosch.

Hoofdstuk 3 Doelstelling, taken en bevoegdheden.

Artikel 3 Belang.

De regeling heeft als doel om op het gebied van laboratoriumactiviteiten te komen tot kennisdeling en –ontwikkeling, vergroting van de efficiency, vermindering van de kwetsbaarheid, benutting van de mogelijkheden tot continue kwaliteitsborging en kwaliteitsverbetering en versterking van de innovatiekracht.

Artikel 4 Taken.

AQUON heeft tot taak een zo doelmatig mogelijke uitvoering van werkzaamheden met betrekking tot:
a. monsterneming, met uitzondering van de monsterneming op het gebied van handhaving;
b. hydrobiologisch onderzoek;
c. metaalonderzoek;
d. microbiologisch onderzoek;
e. natchemisch onderzoek;
f. organisch onderzoek;
g. kwaliteitsborging van de onder a tot en met f genoemde onderzoeken;
h. ondersteunende processen bij de uitwerking van de onder a tot en met f genoemde onderzoeken.

Artikel 5 Uitvoering taken.

1. De colleges van de deelnemers verplichten zich voor de uitvoering van de werkzaamheden, als bedoeld in artikel 4, diensten af te nemen van AQUON.
2. De deelnemers verrichten zelf geen werkzaamheden, als bedoeld in artikel 4, en laten evenmin derden deze werkzaamheden voor hen verrichten.
3. In afwijking van het tweede lid kunnen derden wel laboratoriumactiviteiten voor een of meer van de deelnemers verrichten nadat het algemeen bestuur hiermee heeft ingestemd.

Hoofdstuk 4 Het bestuur.

Artikel 6 De bestuursorganen.

Het bestuur van AQUON bestaat uit:

a. het algemeen bestuur;
b. het dagelijks bestuur;
c. de voorzitter.

Artikel 7 Hoofd van AQUON.

Het algemeen bestuur staat aan het hoofd van AQUON.

Hoofdstuk 5 Het algemeen bestuur.

Artikel 8 Samenstelling algemeen bestuur.

1. Het algemeen bestuur bestaat uit negen leden.
2. Elk van de colleges van de deelnemers wijst uit zijn midden een lid aan dat hem in het algemeen bestuur vertegenwoordigt, alsmede voor elk lid een plaatsvervangend lid dat het lid bij verhindering vervangt.
3. De leden van het algemeen bestuur worden aangewezen voor de duur van de zittingsperiode van de colleges van de deelnemers.
4. Indien tussentijds binnen het algemeen bestuur een plaats vacant of beschikbaar komt, wijst het college van de deelnemer die het aangaat in zijn eerstvolgende vergadering, of, als dit niet mogelijk is, ten spoedigste daarna, een nieuw lid aan.
5. Hij die ter vervulling van een tussentijdse vacature als lid van het algemeen bestuur wordt benoemd, treedt af op het tijdstip waarop degene in wiens plaats hij is benoemd, zou hebben moeten aftreden.
6. Een lid van het algemeen bestuur kan te allen tijde ontslag nemen. Hij deelt zijn ontslag mee aan de deelnemer die het aangaat. De betreffende deelnemer doet mededeling van het ontslag aan het algemeen bestuur. Het lid houdt zitting in het algemeen bestuur totdat in de opvolging is voorzien.

Hoofdstuk 6 Vergaderingen algemeen bestuur.

Artikel 9 Aantal vergaderingen.

1. Het algemeen bestuur vergadert jaarlijks ten minste twee maal en voorts zo vaak als de voorzitter dit nodig oordeelt.
2. Voorts vergadert het algemeen bestuur in het geval tenminste twee van de leden dit de voorzitter schriftelijk onder opgaaf van redenen verzoeken.
3. Het algemeen bestuur vergadert binnen twee weken na een conform het tweede lid ingediend verzoek.

Artikel 10 Openbaarheid vergaderingen.

1. De vergaderingen van het algemeen bestuur zijn openbaar. De deuren worden gesloten wanneer een vijfde gedeelte van de aanwezige leden daarom verzoekt of de voorzitter het nodig oordeelt. Het algemeen bestuur beslist vervolgens of met gesloten deuren zal worden vergaderd.
2. In de vergadering van het algemeen bestuur kan slechts worden beraadslaagd en besloten indien tenminste de helft van het aantal leden aanwezig is.
3. Indien het vereiste aantal leden niet tegenwoordig is, belegt de voorzitter, onder verwijzing naar dit artikel, opnieuw een vergadering tegen een tijdstip dat tenminste vierentwintig uur na het bezorgen van de oproeping is gelegen.
4. Op de vergadering, bedoeld in het derde lid, is het tweede lid niet van toepassing. Het algemeen bestuur kan echter over andere aangelegenheden dan die waarvoor de eerdere vergadering was belegd, alleen beraadslagen of besluiten indien tenminste de helft van het aantal leden tegenwoordig is.

Artikel 11 Stemmen.

1. Bij het nemen van besluiten door het algemeen bestuur brengen de leden voor de waterschappen respectievelijk hoogheemraadschappen die zij vertegenwoordigen, ieder één stem uit.

2. Besluiten worden genomen bij meerderheid van stemmen. Bij staking van stemmen beslist de voorzitter.
3. In afwijking van het bepaalde in het tweede lid, eerste volzin, is voor het wijzigen van deze regeling unanimiteit vereist, onverminderd het bepaalde in artikel 35.
4. In afwijking van het bepaalde in het tweede lid, tweede volzin, is het voorstel verworpen bij staking van stemmen voor zover het benoemingen, voordrachten of aanbevelingen van personen betreft.

Artikel 12 Besluitvorming in besloten vergaderingen.

1. In een besloten vergadering kan niet worden beraadslaagd, noch een besluit worden genomen, ter zake van de begroting, de wijzigingen daarvan en de jaarrekening;
2. In een besloten vergadering kan geen besluit worden genomen ter zake van:
   a. het aangaan van geldleningen, het uitlenen van gelden en het aangaan van rekening-courantovereenkomsten;
   b. het kopen, ruilen, vervreemden, bezwaren en verpanden van eigendommen;
   c. het doen van een uitgaaf voordat de begroting of de begrotingswijziging waarbij deze uitgaaf is geraamd, is goedgekeurd.

Hoofdstuk 7 Bevoegdheden en taken algemeen bestuur.

Artikel 13 Bevoegdheden.

1. Bij het algemeen bestuur berusten alle taken en bevoegdheden die op grond van deze regeling, wettelijke bepalingen of overeenkomsten aan AQUON toekomen, voor zover deze ingevolge deze regeling of wettelijke bepalingen niet aan het dagelijks bestuur of aan de voorzitter zijn opgedragen.
2. Het algemeen bestuur kan een of meer van zijn bevoegdheden overdragen aan het dagelijks bestuur, tenzij de aard van de bevoegdheid zich daartegen verzet.

Artikel 14 Taken.

1. Tot de taken van het algemeen bestuur behoren, onverminderd het bepaalde in artikel 50e van de wet, onder meer:
   a. het met in achtneming van deze regeling voor zijn vergaderingen vaststellen van een reglement van orde, waarvan een exemplaar ter kennis wordt gebracht van de deelnemers;
   b. het vaststellen en wijzigen van de begroting;
   c. het vaststellen van de jaarrekening;
   d. het vaststellen van de organisatiestructuur;
   e. te besluiten tot privaatrechtelijke rechtshandelingen namens AQUON;
   f. het aangaan van geldleningen en van rekening-courantovereenkomsten;
   g. het uitlenen van gelden;
   h. het vaststellen van de bijdragen van de deelnemers aan AQUON en de wijze van betaling ervan;
2. Het algemeen bestuur besluit slechts bij unanimiteit tot de oprichting van en de deelneming in stichtingen, maatschappen, vennootschappen, verenigingen, coöperaties en onderlinge waarborgmaatschappijen. Een dergelijk besluit kan uitsluitend genomen worden indien dat in het bijzonder aangewezen moet worden geacht voor de behartiging van het daarmee te dienen openbaar belang.
3. Het besluit als bedoeld in het tweede lid wordt niet genomen dan nadat de vertegenwoordigende organen van de deelnemers een ontwerpbesluit is toegezonden en in de gelegenheid zijn gesteld hun wensen en bedenkingen ter kennis van het algemeen bestuur te brengen.

Artikel 15 Verslag over de werkzaamheden.

1. Jaarlijks vóór 1 april stelt het algemeen bestuur een verslag vast over de werkzaamheden van AQUON in het voorafgaande jaar en biedt dat binnen twee weken na de vaststelling aan de colleges en vertegenwoordigende organen van de deelnemers aan.
2. Het verslag over de werkzaamheden als bedoeld in het eerste lid wordt binnen twee weken na vaststelling door het dagelijks bestuur aan gedeputeerde staten gezonden.

Artikel 16 Werkplan.

1. Het algemeen bestuur stelt een voortschrijdend werkplan op voor AQUON voor een periode van vijf jaar.
2. De uitvoering van speciale opdrachten buiten het werkplan wordt door het algemeen bestuur geregeld en dient tegen de kostende prijs te worden vergoed.

Hoofdstuk 8 Het dagelijks bestuur.

Artikel 17 Samenstelling dagelijks bestuur.

1. Het dagelijks bestuur bestaat uit:
   a. de voorzitter;
   b. drie leden door het algemeen bestuur uit zijn midden aan te wijzen, met dien verstande dat twee of meer van deze leden, de voorzitter inbegrepen, niet afkomstig mogen zijn van het dagelijks bestuur van dezelfde deelnemer.
2. Degene die ophoudt lid van het algemeen bestuur te zijn, houdt tevens op lid van het dagelijks bestuur te zijn.
3. Indien tussentijds een plaats in het dagelijks bestuur vacant of beschikbaar komt, wijst het algemeen bestuur zo spoedig mogelijk een nieuw lid aan. Gaat het openvallen van een plaats in het dagelijks bestuur gepaard met het openvallen van een plaats in het algemeen bestuur, dan wordt het aanwijzen van een nieuw lid in het dagelijks bestuur uitgesteld totdat de opengevallen plaats in het algemeen bestuur is bezet.

Hoofdstuk 9 Vergaderingen dagelijks bestuur.

Artikel 18 Aantal vergaderingen.

1. Het dagelijks bestuur vergadert zo vaak de voorzitter het nodig oordeelt of tenminste één lid daar de voorzitter om verzoekt.
2. De vergaderingen zijn niet openbaar.
3. Ieder lid heeft één stem.
4. Het dagelijks bestuur besluit bij meerderheid van stemmen. Staken de stemmen, dan beslist de stem van de voorzitter.
5. Het dagelijks bestuur stelt een reglement van orde voor zijn vergaderingen vast.

Hoofdstuk 10 Taken en bevoegdheden dagelijks bestuur en voorzitter.

Artikel 19 Taken en bevoegdheden dagelijks bestuur.

Onverminderd het bepaalde in artikel 50e van de Wet, en voor zover niet bij of krachtens wettelijke bepaling de voorzitter met de navolgende taken en bevoegdheden is belast, zijn aan het dagelijks bestuur opgedragen:

a. het uitoefenen van de dagelijkse leiding van AQUON op een zodanige wijze dat de goede voortgang van de aan AQUON opgedragen werkzaamheden te allen tijde is verzekerd;
b. de voorbereiding van al hetgeen in de vergaderingen van het algemeen bestuur ter overweging en beslissing moet worden gebracht;
c. de uitvoering van de besluiten van het algemeen bestuur;
d. de uitvoering van nog nader in deze regeling te noemen werkzaamheden.

Artikel 20 Aanwijzing voorzitter en plaatsvervangend voorzitter.

1. Het algemeen bestuur wijst uit zijn midden een voorzitter aan, met inachtneming van artikel 17, tweede lid.
2. Het algemeen bestuur wijst uit één van de in artikel 17, eerste lid onder b, genoemde leden een plaatsvervangend voorzitter aan, die de voorzitter bij afwezigheid vervangt.
3. De voorzitter en zijn plaatsvervanger zijn terstond herbenoembaar.

Artikel 21 Taken en bevoegdheden voorzitter.

1. De voorzitter is voorzitter van het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur.
2. Onverminderd het bepaalde in artikel 50e van de wet is de voorzitter onder meer belast met de voorbereiding van de vergaderingen van het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur.
3. De voorzitter tekent de stukken die van het algemeen bestuur en van het dagelijks bestuur uitgaan.
4. De voorzitter vertegenwoordigt AQUON in en buiten rechte. Indien de voorzitter aan een ander machtiging verleent tot vertegenwoordiging, behoeft deze machtiging de instemming van het dagelijks bestuur.

Hoofdstuk 11 Personeel.

Artikel 22 Personeel en directeur AQUON.

1. AQUON heeft een ambtelijke organisatie, met aan het hoofd een directeur.
2. De directeur is tevens secretaris van het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur. Hij staat het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur en de voorzitter bij in de vervulling van hun taak.
3. Alle uitgaande stukken van het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur worden door de directeur mede ondertekend.
4. Het algemeen bestuur beslist omtrent benoeming, schorsing en ontslag van de directeur. Voor elke benoeming doet het dagelijks bestuur een voordracht van, zo mogelijk, twee personen.
5. Het algemeen bestuur regelt de bezoldiging van de directeur.
6. Het dagelijks bestuur regelt de vervanging van de directeur.
7. De overige ambtenaren, alsmede het personeel werkzaam op basis van arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht, worden benoemd door het dagelijks bestuur. Het dagelijks bestuur stelt de bezoldiging vast.
8. De Sectorale Arbeidsvoorwaarden Waterschappen zijn van overeenkomstige toepassing op het personeel van AQUON. Nadere rechtspositionele besluiten worden door het dagelijks bestuur vastgesteld.

Hoofdstuk 12 Inlichtingen en verantwoording.

Artikel 23 Algemeen.

1. Het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur en de voorzitter geven aan de (leden van de) vertegenwoordigende organen van de deelnemers gevraagd en ongevraagd alle informatie die voor een juiste beoordeling van het door het bestuur gevoerde en te voeren beleid nodig is.
2. Het reglement van orde voor het algemeen bestuur regelt de wijze waarop uitvoering wordt gegeven aan het in het vorige lid bepaalde.

Artikel 24 Algemeen bestuur.

1. Een lid van het algemeen bestuur dient het college van de deelnemer die hem heeft aangewezen, alsmede het vertegenwoordigend orgaan van de deelnemer die hem heeft aangewezen, alle inlichtingen te verstrekken die door één of meer leden van dat college of dat vertegenwoordigend orgaan worden gevraagd.

2. Een lid van het algemeen bestuur kan ter verantwoording worden geroepen door het college van de deelnemer die hem heeft aangewezen, alsmede het vertegenwoordigend orgaan van de deelnemer die hem heeft aangewezen, voor het door hem in dat bestuur gevoerde beleid.
3. Het college van de deelnemer dat hem heeft aangewezen, kan een lid van het algemeen bestuur ontslag verlenen, indien dit lid het vertrouwen van dat college niet meer bezit. In dat geval draagt dat college er zorg voor dat zo spoedig mogelijk een nieuw lid wordt aangewezen.
4. Bij tussentijds ontslag eindigt het lidmaatschap van het algemeen bestuur pas op het moment dat in de opvolging is voorzien.
5. Het bepaalde in de voorgaande leden is van overeenkomstige toepassing op plaatsvervangende leden.

Artikel 25 Dagelijks bestuur.

1. Het dagelijks bestuur en elk van zijn leden afzonderlijk zijn aan het algemeen bestuur verantwoording schuldig over het door het dagelijks bestuur gevoerde bestuur.
2. Het dagelijks bestuur geeft het algemeen bestuur alle inlichtingen die het algemeen bestuur voor de uitoefening van zijn taak nodig heeft.
3. Het algemeen bestuur kan besluiten een lid van het dagelijks bestuur ontslag te verlenen, indien dit lid het vertrouwen van het algemeen bestuur niet meer bezit.
4. Het dagelijks bestuur biedt het algemeen bestuur jaarlijks ter vaststelling een verslag aan over de werkzaamheden van AQUON over het afgelopen jaar.
5. Het dagelijks bestuur zendt de jaarstukken na vaststelling door het algemeen bestuur toe aan de colleges van de deelnemers.

Artikel 26 Voorzitter.

1. De voorzitter is aan het algemeen bestuur verantwoording schuldig over het door hem gevoerde bestuur.
2. De voorzitter geeft het algemeen bestuur alle inlichtingen die het algemeen bestuur voor de uitvoering van zijn taak nodig heeft.
3. Het algemeen bestuur kan besluiten de voorzitter ontslag te verlenen, indien de voorzitter het vertrouwen van het algemeen bestuur niet meer bezit.

Hoofdstuk 13 De financiën.

Artikel 27 Dienstjaar.

Het dienstjaar van AQUON is gelijk aan het kalenderjaar.

Artikel 28 Kostentoerekening.

1. Het algemeen bestuur stelt, als onderdeel van de begroting, jaarlijks de uitgangspunten voor de toerekening van de kosten aan de producten vast.
2. De kosten over het voorgaande kalenderjaar worden bij de deelnemers in rekening gebracht op basis van de door het algemeen bestuur voor het betreffende jaar, bij de begroting, vastgestelde uitgangspunten en producten.

Artikel 29 Voorschriften voor geldelijk beheer en administratie.

Het algemeen bestuur stelt voorschriften vast voor het geldelijk beheer en de administratie. Ten aanzien van de controle op het geldelijk beheer en de administratie is de verordening als bedoeld in artikel 109 Waterschapswet van overeenkomstige toepassing.

Artikel 29a Borgtocht

1. De deelnemers dragen er steeds zorg voor dat AQUON te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan al zijn verplichtingen jegens derden te kunnen voldoen en in geval van aan AQUON verstrekte geldleningen is iedere deelnemer hiervoor per

geldlening jegens betreffende geldgever rechtstreeks aansprakelijk conform zijn kostenaandeel in AQUON, op basis van de laatst vastgestelde verdeelsleutel.

2. Indien aan het algemeen bestuur van AQUON blijkt dat een deelnemer weigert deze verplichte uitgave op de begroting te zetten, doet het Algemeen Bestuur onverwijld een verzoek aan het college van gedeputeerde staten, dat bevoegd is omtrent toezicht op de betreffende deelnemer, deze deelnemer alsnog aan zijn verplichting te laten voldoen, zulks op grond van de van toepassing zijnde toezichtbepalingen uit de Waterschapswet, de Waterwet, de Provinciewet en de Wet gemeenschappelijke regelingen.
3. De deelnemers verbinden zich in geval van opheffing van AQUON de rechten en verplichtingen van AQUON over de deelnemers te verdelen conform de laatst vastgestelde verdeelsleutel.

Hoofdstuk 14 De begroting.

Artikel 30 Voorbereiding en vaststelling begroting.

1. Het dagelijks bestuur stelt jaarlijks een ontwerp-begroting op voor het komende jaar.
2. Uiterlijk acht weken voor aanbieding aan het algemeen bestuur zendt het dagelijks bestuur de ontwerp-begroting toe aan elk van de vertegenwoordigende organen van de deelnemers.
3. De ontwerp-begroting wordt door de zorg van de dagelijkse besturen van de deelnemers voor een ieder ter inzage gelegd en, tegen betaling van kosten, algemeen verkrijgbaar gesteld. Van de terinzagelegging en de verkrijgbaarstelling wordt openbaar kennis gegeven. Artikel 100, derde lid, Waterschapswet is van overeenkomstige toepassing.
4. De vertegenwoordigende organen van de deelnemers kunnen omtrent de ontwerp-begroting het dagelijks bestuur van hun gevoelens doen blijken. Het dagelijks bestuur voegt de commentaren waarin dit gevoelen is vervat bij de ontwerp-begroting zoals deze aan het algemeen bestuur wordt aangeboden.
5. De begroting wordt uiterlijk 15 juli voorafgaande aan het dienstjaar waarvoor deze geldt, door het algemeen bestuur vastgesteld. Vaststelling geschiedt in afwijking van artikel 11, tweede lid, bij zeven negende meerderheid van de uitgebrachte stemmen.
6. Nadat de begroting is vastgesteld, zendt het algemeen bestuur de begroting aan de vertegenwoordigende organen van de deelnemers, die ter zake bij de colleges van gedeputeerde staten hun zienswijzen naar voren kunnen brengen.
7. Het dagelijks bestuur zendt de begroting binnen vier weken na de vaststelling door het algemeen bestuur, doch in ieder geval voor 1 augustus van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor de begroting dient, aan gedeputeerde staten en aan gedeputeerde staten van elke andere betrokken provincie.

Artikel 31 Wijziging begroting.

1. Het bepaalde in artikel 30 alsmede het bepaalde in artikel 101 Waterschapswet is van overeenkomstige toepassing op besluiten tot wijziging van de begroting, met dien verstande dat de data genoemd in het vijfde en zevende lid niet gelden.
2. In afwijking van het eerste lid is het algemeen bestuur bevoegd de begroting te wijzigen wanneer deze geen wijziging brengt in de kosten van de deelnemers. Vaststelling van de wijziging geschiedt in afwijking van artikel 11, tweede lid, bij zeven negende meerderheid van de uitgebrachte stemmen.

Artikel 32 Financiële en beleidsmatige kaders en de voorlopige jaarrekening.

Het dagelijks bestuur van het openbaar lichaam zendt vóór 15 april van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor de begroting dient, de algemene financiële en beleidsmatige kaders en de voorlopige jaarrekening aan de vertegenwoordigende organen van de deelnemers.

Hoofdstuk 15 De jaarrekening.

Artikel 33 Vaststelling jaarrekening.

1. Het dagelijks bestuur biedt tijdig de jaarrekening over het afgelopen dienstjaar met alle bijbehorende bescheiden ter vaststelling aan aan het algemeen bestuur.
2. Het algemeen bestuur onderzoekt de jaarrekening zonder uitstel en stelt de jaarrekening vast vóór 1 juli daaropvolgend.
3. Het algemeen bestuur doet van deze vaststelling onder toezending van een exemplaar van de jaarrekening mededeling aan de besturen van de deelnemers.
4. Het dagelijks bestuur zendt de jaarrekening binnen twee weken na de vaststelling, doch in ieder geval vóór 15 juli volgend op het dienstjaar waarop de jaarrekening betrekking heeft, met alle bijbehorende stukken, inclusief de accountantsverklaring, aan gedeputeerde staten en aan gedeputeerde staten van elke andere betrokken provincie.
5. Het besluit tot vaststelling van de jaarrekening van inkomsten en uitgaven strekt, voor zover het de daarin goedgekeurde bedragen betreft, aan de administrateur, de kassier en het bestuur tot ontlasting, behoudens later in rechte gebleken valsheid in geschrifte of andere onregelmatigheden.

Hoofdstuk 16 Archief.

Artikel 34 Archivering.

1. Het dagelijks bestuur is belast met de zorg en het toezicht op de bewaring en het beheer van de archiefbescheiden van AQUON.
2. Voor de bewaring van de op grond van Artikel 12, eerste lid van de Archiefwet 1995 over te brengen archiefbescheiden wijst het algemeen bestuur een archiefbewaarplaats aan.
3. Bij opheffing van deze regeling worden – met inachtneming van het in het eerste lid gestelde – de archiefbescheiden overgebracht naar de archiefbewaarplaats van de deelnemer waar het openbaar lichaam is gevestigd.

Hoofdstuk 17 Wijziging, toetreding, uittreding, opheffing.

Artikel 35 Wijziging.

1. Voor wijziging van de regeling is de instemming vereist van de colleges van de deelnemers, alsmede de toestemming van de vertegenwoordigende organen van de deelnemers.
2. Zowel het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur als elk van de deelnemers is bevoegd tot het doen van voorstellen tot wijziging van de regeling.

Artikel 36 Toetreding.

1. Voor toetreding tot de regeling is de instemming vereist van de colleges van de deelnemers. De colleges kunnen uitsluitend instemming geven wanneer zij daarvoor de toestemming van hun vertegenwoordigende organen hebben.
2. Het algemeen bestuur kan aan de toetreding voorwaarden verbinden.
3. Een toegetreden deelnemer kan van de diensten van AQUON niet eerder dan in het nieuwe dienstjaar gebruik maken, tenzij in een nadere overeenkomst, door het algemeen bestuur te sluiten, anders is afgesproken.
4. De kosten van de in verband met toetreding vereiste bekendmaking komen ten laste van de toegetreden deelnemer.

Artikel 37 Uittreding.

1. Voor uittreding uit de regeling wordt een opzegtermijn van ten minste één kalenderjaar in acht genomen. Gedurende vijf jaar na de datum van toetreding tot de regeling is uittreding niet mogelijk.

2. Het voornemen tot uittreding wordt bij aangetekende kennisgeving aan de voorzitter van het algemeen bestuur meegedeeld.
3. Na ontvangst van de in het tweede lid vermelde kennisgeving wordt een in overleg met de uittredende deelnemer aan te wijzen onafhankelijke registeraccountant opdracht verleend een liquidatieplan op te stellen als ware tot opheffing van de regeling besloten. Het liquidatieplan wordt vastgesteld door het algemeen bestuur. De in het liquidatieplan omschreven financiële verplichtingen zijn voor de uittredende deelnemer bindend.
4. Nadat het liquidatieplan is vastgesteld is de uittredende deelnemer gehouden om binnen zes maanden de daarin voor hem omschreven financiële verplichtingen aan AQUON te voldoen.
5. De kosten van het opstellen van het liquidatieplan komen voor rekening van de deelnemer die het voornemen heeft om uit te treden.

Artikel 38 Opheffing.

1. Voor opheffing is de instemming vereist van de deelnemers.
2. Bij opheffing van de regeling wordt een plan opgesteld als bedoeld in artikel 37, derde lid. Het bepaalde in het derde, vierde en vijfde lid van artikel 37 is van overeenkomstige toepassing.
3. Opheffing is niet mogelijk gedurende de eerste vijf jaar van de datum van inwerkingtreding van de regeling.

Hoofdstuk 18 Slotbepalingen.

Artikel 39 Duur.

De regeling wordt aangegaan voor onbepaalde tijd.

Artikel 40 Geschillen.

Van een geschil als bedoeld in artikel 28, eerste lid, van de wet is sprake als ten minste één van de deelnemers een zodanige mening is toegedaan.

Artikel 41 Toezending.

Het bestuur van Waterschap Aa en Maas draagt zorg voor de toezending van deze regeling aan gedeputeerde staten van de provincies waarin de deelnemers zijn gelegen.

Artikel 42 Inwerkingtreding.

De gewijzigde regeling treedt in werking op 1 januari 2016, doch niet eerder dan nadat de gewijzigde regeling bekend is gemaakt.

Artikel 43 Citeerwijze.

Deze regeling wordt aangehaald als "Gemeenschappelijke regeling AQUON 2011".

agendapunt H.11
1234651

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan Verenigde Vergadering

ZWEMWATER WILHELMINAPARK, RIJSWIJK

Gevraagd besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016
Aan de Verenigde Vergadering wordt gevraagd: I. het investeringsplan voor de maatregelen ter verbetering van de zwemwaterkwaliteit in de zwemplas Wilhelminapark te Rijswijk ad € 485.000 inclusief BTW vast te stellen; II. het uitvoeringskrediet voor de maatregelen ter verbetering van de zwemwaterkwaliteit in de zwemplas Wilhelminapark te Rijswijk ter hoogte van € 476.000,- inclusief BTW beschikbaar te stellen

Besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016

Voorstel Commissie Gezond, schoon en gezuiverd water 02-02-2016
Aan de commissie Gezond, Schoon en Gezuiverd water wordt gevraagd: 1. het investeringsplan voor de maatregelen ter verbetering van de zwemwaterkwaliteit in de zwemplas Wilhelminapark te Rijswijk ad € 485.000 inclusief BTW vast te stellen; 2. het uitvoeringskrediet voor de maatregelen ter verbetering van de zwemwaterkwaliteit in de zwemplas Wilhelminapark te Rijswijk ter hoogte van € 476.000,- inclusief BTW beschikbaar te stellen

Advies Commissie Gezond, schoon en gezuiverd water 02-02-2016

Hoogheemraadschap van Delfland

Maatregelenpakket zwemwater Wilhelminapark Rijswijk

1. Probleemstelling – context

De zwemplas in het Wilhelminapark in Rijswijk kampt al jaren met slechte waterkwaliteit, om dit aan te pakken zijn kansrijke maatregelen geselecteerd. Aan de Verenigde Vergadering wordt gevraagd om voor de uitvoering van de voorgestelde maatregelen krediet beschikbaar te stellen.

De zwemwaterkwaliteit in de zwemplas in het Wilhelminapark in de gemeente Rijswijk scoort al jaren slecht. Niet alleen op bacteriologisch niveau, maar ook blauwalgen zorgen er het hele zwemseizoen voor dat er in de plas niet gezwommen kan worden. De achtergronden hiervan zijn beschreven in paragraaf 14: toelichting. Hierdoor zal er door de provincie een permanent negatief zwemadvies worden uitgevaardigd voor de zwemplas.

De zwemwaterrichtlijn verplicht de Europese lidstaten om maatregelen te nemen indien de zwemwaterkwaliteit niet voldoende is. Daarnaast heeft de KRW de zwemwateren aangewezen als beschermde maatregelen. In het waterbeheersplan (WBP) van Delfland is dan ook opgenomen om de zwemwateren aan te pakken.
Doordat de woonwijk Rijswijk-Buiten momenteel volop in ontwikkeling is zal de maatschappelijke druk om te kunnen zwemmen in dit park toe gaan nemen. De gemeente, omgevingsdienst Midden Holland en Delfland trekken dan ook gezamenlijk op om de problemen aan te pakken. De plas staat nu direct onder invloed van de Dwarsmolensloot, die een zeer slechte waterkwaliteit heeft. Door het plassensysteem van het Wilhelminapark zodanig te herinrichten komt de plas door de maatregelen achterin de keten te liggen in plaats van vooraan. Het water kan zich hierdoor zelf beter reinigen. Daarnaast wordt de plas in de zomermaanden tijdelijk drooggelegd, hierdoor wordt het watersysteem 'gereset'. In paragraaf 14 worden de maatregelen nader toegelicht.

Uit verschillende studies is gebleken dat dit kansrijke maatregelen zijn die ervoor zorgen dat de plas een heldere, schone en gezonde plas wordt om veilig in te kunnen recreëren.

Dit voorstel betreft een maatregelenpakket met bijbehorend investeringsplan en uitvoeringskrediet voor het verbeteren van de zwemwaterkwaliteit van de Wilhelminaplas. Delfland en de gemeente dragen beide een deel van de kosten en voeren obv taken ieder een aantal maatregelen uit. Om de onderlinge afspraken te borgen wordt er een samenwerkingsovereenkomst (SOK) opgesteld.

2. Beoogd effect

Na uitvoering van de maatregelen een verbetering van de waterkwaliteit en een plas waarin tijdens de zomerperiode gezwommen kan worden.

3. Kernboodschap

De zwemwaterkwaliteit in de zwemvijver van het Wilhelmelminapark te Rijswijk is al jaren van zeer slechte kwaliteit, hierdoor zal er komend seizoen een permanent negatief zwemadvies voor de zwemplas worden afgekondigd. Samen met de gebiedspartijen (Gemeente Rijswijk en de Omgevingsdienst Midden Holland) zijn er kansrijke maatregelen

geselecteerd. Zodra de VV het krediet beschikbaar stelt kunnen in de loop van 2016 de maatregelen worden uitgevoerd.

4. Historie - eerdere besluitvorming

- 2008: Ambitieniveau zwemwaterplassen (VV d.d. 31-01-2008, voorstel nr 6199);
- 2009: Doelstellingen zwemwater: Waterbeheerplan 2010-2015 (VV d.d.19-11-2009, voorstel 14120);
- 2010: Actualisatie doelstellingen zwemwater: Kadernota 2011 en implementatieplan (VV d.d. 01-07-2010, voorstel 19330);
- 2013: VV 21 november, kenmerk 33116: aanvulling van de prioritaire zwemwateren met drie locaties, waaronder zwemplas Wilhelminapark;

5. Regelgeving en Beleid

EU Zwemwaterrichtlijn
De Zwemwaterrichtlijn 2006/7/EG stelt bepalingen vast voor de controle en de indeling van de zwemwaterkwaliteit, het beheer van de zwemwaterkwaliteit en het verstrekken van informatie over zwemwaterkwaliteit aan het publiek. De richtlijn heeft tot doel het behoud, de bescherming en de verbetering van de milieukwaliteit en de bescherming van de gezondheid van de mens, aanvullend op de Kaderrichtlijn water. In deze zwemwaterrichtlijn is opgenomen dat aan het einde van het badseizoen van 2015 alle zwemwateren minimaal moeten voldoen aan de waterkwaliteitsbeoordeling „aanvaardbaar“ . Dit is een klasse indeling op basis van bacteriële verontreiniging.

Blauwalgenprotocol
In het blauwalgenprotocol staan normen waaraan blauwalgconcentraties moeten voldoen om risico's voor de volksgezondheid te minimaliseren. Aan de hand hiervan besluit de provincie of een waarschuwing of negatief zwemadvies moet worden afgegeven.

Kaderrichtlijn water
In de kaderrichtlijn water zijn zwemwateren opgenomen als beschermde wateren.

Waterbeheerplan
In het waterbeheerplan zijn prestatie indicatoren opgenomen met betrekking tot de bacteriologische kwaliteit en overschrijdingen voor blauwalgen. Alle zwemwateren dienen minimaal de bacteriologische kwaliteit 'aanvaardbaar' te hebben. Voor blauwalgen geldt dat er voor alle prioritaire zwemwateren tezamen maximaal 18 weken een negatief zwemadvies mag worden afgegeven.

6. Financiën

Delfland heeft de maatregelen uitgewerkt in een schetsontwerp (bijlage 1) en voorzien van een bijbehorende SSK-raming (bijlage 2, vertrouwelijk).

Omdat het hoogheemraadschap en de gemeente in goed overleg zijn gekomen tot een schetsontwerp, is er geen nadere afweging en detaillering van alternatieven in een ontwerpfase nodig. De werkzaamheden worden aanbesteed op basis van de opgestelde Werkomschrijving. Hierdoor kan op basis van het schetsontwerp direct een investeringsplan en uitvoeringskrediet worden aangevraagd.
De voorbereidende werkzaamheden zijn uitgevoerd op basis van een onderzoekskrediet voor het totale project. Het aangevraagde onderzoekskrediet van € 23.779 zal worden teruggegeven aan het "algemeen onderzoekskrediet" van de secretaris-directeur.

Project-nummer	project	IP	Krediet	Onvoorzien	Nazorg (exploitatie)
701902	Zwemwater Wilhelminapark, Rijswijk	€ 485.000	€ 476.000	€ 9.000	€ 0

De jaarlijkse kapitaallasten (rente en afschrijving) vanaf 2017 worden gedekt uit de het programma Gezond, schoon en zoet water, programmalijn "zwemwater" , en bedragen € 69.000.

Daarnaast is een project onvoorzien geraamd ter hoogte van € 9.000.

7. Duurzaamheid

Ondanks succesvolle experimenten met waterstofperoxide om blauwalgen te bestrijden zet Delfland zoveel mogelijk in om zo duurzaam mogelijk te werk te gaan en de overlast bij de bron aan te pakken.
In het kader van de langere termijn oplossing en duurzaamheid is er gekozen voor een bestrijding van blauwalgen zonder inzet van chemicaliën.

8. Organisatorische en personele consequenties

NVT.

9. OR/GO

NVT.

10. Risico- en beheersmaatregelen

Risico: De uit te voeren maatregelen zijn niet afdoende voor het verbeteren van de waterkwaliteit in de zwemplas waardoor de plas niet aangemerkt kan worden als zwemwaterplas.
Beheersmaatregel:

1. Met mobiele pompen wordt verversing gerealiseerd.
2. Toedienen van waterstofperoxide.
3. Handhaven van permanent negatief zwemadvies of sluiten van de zwemwaterlocatie.

Risico: De gemeente en Delfland zijn momenteel in onderhandeling betreft de Samenwerkingsovereenkomst (SOK). Deze SOK dient eerst ondertekend te zijn voordat er gestart kan worden met de maatregelen.
Beheersmaatregel: Door goed met elkaar in gesprek te blijven zal er zorg gedragen worden voor het niet optreden van dit risico.

Risico: Het tijdelijk droogzetten van de plas is een maatregel die zich al meermalen heeft bewezen. Hij wordt echter zeer zelden toegepast in Nederland. Een risico zit hem erin dat de plas weer gevuld zal gaan worden met eutroof en troebel water. Uit berekeningen in combinatie met expert judgement is gebleken dat het systeem door de maatregel robuust genoeg is om dit aan te kunnen. Het kan wel zijn dat dit pas in 2017 tot uiting komt.

Risico: Een belangrijk deel van de problemen wordt veroorzaakt door de overmaat aan bodemwoelende brasems in het systeem. Deze zullen in overleg en medewerking van de Hengelsport Rijswijk worden overgezet naar omliggende wateren. Door viswerende voorzieningen zullen grote vissen niet gauw terug komen in de plas. Delfland heeft geen contact met deze Hengelsport vereniging, de gemeente wel. Initiatief voor deze gesprekken liggen dan ook bij de gemeente.
Beheersmaatregel: Delfland blijft de gemeente vragen om een overleg met de hengelsportvereniging.
Delfland treedt in contact met de visstandbeheercommissie over de werkzaamheden in relatie met de visstand.

Risico: Delfland en de gemeente Rijswijk zijn overeengekomen dat de gemeente Rijswijk zal zorgen voor het terugdringen van de ganzenpopulatie. Als deze activiteit niet door de gemeente uitgevoerd kan worden door bijvoorbeeld bezwaren van actiegroepen en/of bewoners zullen de maatregelen die Delfland uitvoert niet doelmatig genoeg zijn.
Beheersmaatregel: Ten aanzien van de uitvoering van deze maatregel zal er door de gemeente Rijswijk goed gecommuniceerd worden naar de omwonenden en recreant.

Risico: Momenteel zijn er geen zwemmers die gebruik maken van de plas. Zwemmers zijn dan momenteel geen bron van verontreinigingen. Er zijn dan momenteel ook geen toiletvoorzieningen. Als het water door de maatregelen schoon wordt en de maatschappelijke druk vanuit Rijswijk-Buiten toe neemt worden zwemmers wel een potentiële bron. De gemeente is vanuit haar taakstelling als beheerder hiervoor verantwoordelijk. Een mogelijk risico is dat de gemeente haar verantwoordelijkheid niet neemt, de aanleg van toiletvoorzieningen zijn duur.
Beheersmaatregel: In de samenwerkingsovereenkomst staat de afspraak dat de gemeente een toiletvoorziening realiseert. Hierop kan de gemeente aangesproken worden.

11. Communicatie (in- en extern)

Voor de communicatie trekken Delfland, de Gemeente Rijswijk en de Omgevingsdienst Midden Holland gezamenlijk op. Hierbij is Delfland in de lead. Binnen de communicatie worden de volgende aandachtspunten in ieder geval benadrukt:

a. Actief omgeving betrekken. Hierbij moet gedacht worden aan het communicatietraject zoals deze ook is toegepast bij het de werkzaamheden omtrent de Bergboezem Berkel.
b. Er zijn communicatiemomenten voorafgaand, tijdens en na de werkzaamheden.
c. De visstandbeheercommissie wordt geïnformeerd over de werkzaamheden.

12. Bekendmaking en vervolgprocedure

Na goedkeuring van het uitvoeringskrediet kan het project worden aanbesteed en medio 2016 worden uitgevoerd na het verkrijgen van de benodigde vergunningen. Voor het project worden een projectplan en een omgevingsvergunning aangevraagd.

13. Bevoegd orgaan

De VV is bevoegd om investeringsplannen en kredieten vast te stellen op grond van artikel 99 van de Waterschapswet.

14. Toelichting

De zwemplas in het Wilhelminapark (Rijswijk) kent al jarenlang een slechte zwemwaterkwaliteit. Hierdoor heeft de provincie een permanent negatief zwemadvies afgegeven voor het komende jaar. Vanuit de provincie Zuid Holland en de Omgevingsdienst Midden Holland is in de evaluatie van het zwemseizoen 2014 ook aangegeven dat de plas van de zwemwaterlijst af zou kunnen. Doordat de verkennende onderzoeken door Delfland naar de waterkwaliteit op dat moment in een ver gevorderd stadium waren kon dit op inhoudelijke grond worden voorkomen: Er zijn wel degelijk maatregelen mogelijk om de waterkwaliteit te verbeteren en door de ontwikkeling van Rijswijk-Buiten zal de vraag naar geschikt zwemwater zeker toenemen.

Dit inhoudelijke onderzoek, de watersysteemanalyse Wilhelminapark, heeft antwoord gegeven op de vraag waarom de blauwalgen in deze plas een groot probleem zijn. De plas staat in open verbinding met de Dwarsmolensloot, een watergang waarmee al het water vanuit de stad Rijswijk richting de boezem wordt getransporteerd. Vooral door het peilregime, waarin

het peil in de zomer wordt opgezet, zorgt voor een grote vracht aan nutriënten en algen de plas in. Hierdoor kent de plas een zeer hoge belasting.
De waterbodem is in dit onderzoek ook meegenomen. In tegenstelling tot veel waterbodems in het beheergebied van Delfland is deze nauwelijks een bron van nutriënten, sterker nog, door zijn biogeochemische eigenschappen is hij zeer goed in staat om voedingsstoffen uit het systeem op te nemen… en vast te houden.
Het watersysteem van het Wilhelminapark kent naast veel algen, ook bijzonder veel bodemwoelende vissen, die vanuit hun overlevingsdrang het water troebel houden. Hiervoor woelen zij de bodem op, die hierdoor niet de kans krijgt te bezinken en een stevig fundament te vormen voor de groei van waterplanten. Hierdoor hebben algen geen concurrentie.
Om te zorgen dat de bodem stevig wordt zal deze drooggelegd moeten worden. Bijkomend voordeel hiervoor is dat de vissen makkelijk overgezet kunnen worden, de bodem kan worden opgeschoond, waterplanten kunnen zich beter vestigen, de bodem zal nog beter in staat zijn om fosfaten te binden en dat het talud van het strand kan worden aangepast aan de veiligheidsregels van de Omgevingsdienst Midden Holland.

Het isoleren van de plas zou daarnaast een goede maatregel zijn om de waterkwaliteit te verbeteren. Probleem is echter dat hierdoor een groot aantal plassen in het gebied afgesloten zullen worden. De plassen zijn echter zeer belangrijk voor de waterberging van de polder.
In dat zelfde onderzoek viel ook op dat de chemische waterkwaliteit in de verderop gelegen surfplas veel beter was. Het zelfreinigende vermogen van het water doet hier zijn werk. Door de inlaat in het plassengebied te verplaatsen en hierdoor deze gradiënt te verleggen wordt van dit vermogen optimaal gebruik gemaakt, inplaats van vooraan in de keten, komt de zwemplas nu achterin te liggen.

Naast een blauwalgen probleem kent de plas echter ook veel overschrijdingen van fecale bacteriën. In een landelijk onderzoek in opdracht van de STOWA naar de invloed van watervogels op de bacteriologische waterkwaliteit van zwemwater is deze plas ook onderzocht. Hierin is er een verband aangetoond tussen de hoeveelheid ganzen in het gebied, de troebelheid van het water en de aanwezige ziekteverwekkers.

Samen met de gemeente Rijswijk en de omgevingsdienst Midden Holland zijn maatregelen geselecteerd die de waterkwaliteit op beide punten (blauwalgen en fecale bacteriën) verbeteren. De maatregelen en onderzoeken zijn besproken met inhoudelijk experts op het gebied van pathogenen, blauwalgen en waterkwaliteitsmaatregelen, hieruit zijn de meest effectieve maatregelen gedestilleerd. Deze maatregelen zijn door een adviesbureau doorgerekend, waaruit blijkt dat de kans van slagen zeer groot is.

15. Bijlagen

1. Schetsontwerp
2. Kostenraming (vertrouwelijk)

Alleen in te vullen indien het een VV-voorstel betreft

*** = in te vullen door team Bestuur*

Hoogheemraadschap van Delfland

Kenmerk VV : …**

Vergaderdatum :18 februari 2016

Beleidsveld : Schoon Water

Agendapunt : …**

De Verenigde Vergadering van Delfland,

op voordracht van dijkgraaf en hoogheemraden van 5 januari 2016, kenmerk 46697

gelezen het positieveadvies van de commissie(s) Gezond, Schoon en Gezuiverd water;

overwegende dat:

- De zwemplas in het Wilhelminapark te Rijswijk Prioritair zwemwater betreft;
- Er in 2016 een permanent negatief zwemadvies voor de zwemplas door de provincie zal worden afgegeven vanwege de ontoereikende zwemwaterkwaliteit;
- Er maatregelen zijn die effectief kunnen zijn

Gelet op:

- artikel 99 e.v. van de Waterschapswet;
- de Europese Kaderrichtlijn Water en de Zwemwaterrichtlijn

Besluit:

1. Het investeringsplan voor de maatregelen ter verbetering van de zwemwaterkwaliteit in de zwemplas Wilhelminapark te Rijswijk ad € 485.000 inclusief BTW vast te stellen;
2. Het uitvoeringskrediet voor de maatregelen ter verbetering van de zwemwaterkwaliteit in de zwemplas Wilhelminapark te Rijswijk ter hoogte van € 476.000,- inclusief BTW beschikbaar te stellen

Aldus besloten in de openbare vergadering van 18-02-2018

De Verenigde Vergadering voornoemd,

de Secretaris, de Voorzitter,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart mr. M.A.P. van Haersma Buma

PRINSES BEATRIXLAAN

OMLOOP

M9. MEETBUIS

VISWERING

surf vijver

BOSGANG

HAZEPAD

M5. INLAATSLOOT

PIETER POSTMAPAD

BLOKHUT

HEEMTUIN

M3. NIEUWE
DUIKERVERBINDING
ø1000mm

M6. GROND VERBETERING

M4.
VISWERING

M2.
DROOGZETVOORZIENING
OP DUIKER

M8. VERV. GRASMAT

Zwemplas

M9. MEETBUIS

DWARSMOLENSLOOT

M3. NIEUWE
DUIKERVERBINDINGEN
2xø800mm, incl.
droogzetvoorziening

M1. TE PLAATSEN STUW

WIJZ.	DOOR:	OMSCHRIJVING WIJZIGING:	DATUM WIJZIGING:

Hoogheemraadschap van Delfland

Sector: Projectmanagementbureau (PMB)
Team: PTO
Contact adres: POSTBUS 3061, 2601 DB, DELFT www.hhdelfland.nl

701902 Verb. waterkwaliteit Wilhelminapark

Locatie: Wilhelminapark, Rijswijk
Onderwerp: Verbeteringsmaatregelen t.b.v. de waterkwaliteit
Soort tek.: Situatie met te realiseren maatregelen

Status: CONCEPT

	Naam:	Datum:	Par:
Getekend:	RM	Nov. 2015	
Gecontroleerd:			
Projectleider:	M. Karremans		
Opdrachtgever:	HH Delfland		

Schaal: 1:2000 Formaat: A2
Contractnr. Projectnr+Vlgnr Prj-nr.: 701902
Archiefnr. 701902-02

Kadastrale gegevens © De authentieke teksten en (data)bestanden zijn voorbehouden aan het Kadaster

G:\PMB\4. Projecten PMB\701902 Verbeteren waterkwaliteit Wilhelminapark\03 Ontwerpen\a Voorontwerp\701902-02 V2 Situatie te realiseren maatregelen.dwg

agendapunt H.12
1235120

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan Verenigde Vergadering

AANPASSING INVESTERINGSPLAN EN UITVOERINGSKREDIET TEN BEHOEVE VAN LOKAAL KNELPUNT OVERSTORT SCHIPLUIDEN (MIDDEN-DELFLAND)

Gevraagd besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016
I. Het investeringsplan voor de realisatie van de maatregelen rondom de riooloverstort Schipluiden, ter hoogte van € 290.000,-, vast te stellen II. Het uitvoeringskrediet voor de realisatie van de maatregelen rondom de riooloverstort Schipluiden, ter hoogte van € 272.000,-, ter beschikking te stellen

Besluit Verenigde Vergadering 18-02-2016

Voorstel Commissie Gezond, schoon en gezuiverd water 02-02-2016
1. Het investeringsplan voor de realisatie van de maatregelen rondom de riooloverstort Schipluiden, ter hoogte van € 290.000,-, vast te stellen 2. Het uitvoeringskrediet voor de realisatie van de maatregelen rondom de riooloverstort Schipluiden, ter hoogte van € 272.000,-, ter beschikking te stellen

Advies Commissie Gezond, schoon en gezuiverd water 02-02-2016

Hoogheemraadschap van Delfland

Aanpassing investeringsplan en uitvoeringskrediet ten behoeve van lokaal knelpunt overstort Schipluiden (Midden-Delfland)

1. Probleemstelling - context

Delfland neemt als waterkwaliteitsbeheerder maatregelen ter verbetering van de chemische waterkwaliteit. Ondanks maatregelen op systeemniveau kunnen er lokaal waterkwaliteitsknelpunten optreden die specifieke maatregelen vragen. In het programma Gezond, schoon en zoet water is hiervoor een aparte programmalijn benoemd om zichtbaar en concreet zoveel mogelijk van de belangrijkste lokale knelpunten op te lossen.

De aanpak van lokaal knelpunt 68 (overstort Schipluiden) is onderdeel van het maatregelenplan Lokale Knelpunten derde ronde. Op 14 mei 2013 is de Verenigde Vergadering hierover geïnformeerd (DMS 1067276) en op 20 november 2014 heeft zij hiervoor een ontwerpkrediet beschikbaar gesteld.

Inmiddels is het *Schetsontwerp* verder uitgewerkt tot een *Definitief Ontwerp* en kan op basis hiervan een uitvoeringskrediet worden aangevraagd.

2. Beoogd effect

Beoogd effect van dit voorstel is de aanpassing van het investeringsplan en het verkrijgen van het uitvoeringskrediet om het lokaal knelpunt voor de waterkwaliteit ten gevolge van de riooloverstort aan de Zouteveenseweg te Schipluiden op te lossen.

3. Kernboodschap

De zorg voor de waterkwaliteit is één van de kerntaken van Delfland. Delfland streeft naar schoon en gezond water voor mens en dier en wil daarbij een bijdrage leveren aan een aantrekkelijke leefomgeving. Om deze reden neemt Delfland behalve maatregelen op boezemniveau, ook lokale maatregelen om specifieke waterkwaliteitsknelpunten op te lossen. Samen met gebiedspartners worden maatregelen getroffen om chemische waterkwaliteitsproblemen als gevolg van vuil, stank en stilstaand water te voorkomen. Delfland zal in 2016 het lokaal knelpunt voor de waterkwaliteit ten gevolge van de riooloverstort op de watergang langs de Zouteveenseweg in Schipluiden oplossen door het realiseren van een alternatieve afvoerroute voor het overstortwater.

4. Historie - eerdere besluitvorming

- D&H heeft op 14 mei 2013 (kenmerk 1065929) het maatregelenplan voor de 3de ronde lokale knelpunten vastgesteld. Het nemen van korte termijn, no-regret maatregelen voor het oplossen van lokaal knelpunt 68 (riooloverstort Schipluiden) maakt hier onderdeel vanuit.
- De VV heeft op 20 november 2014 het investeringsplan vastgesteld en het ontwerpkrediet voor het uitvoeren van de maatregelen beschikbaar gesteld.

5. Regelgeving en Beleid

In gevolge artikel 2.1 en 3.2 van de Waterwet en het Reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Delfland, vastgesteld door Provinciale Staten van Zuid-Holland, heeft Delfland de waterstaatkundige verzorging van zijn beheergebied als taak. Deze taak omvat de zorg voor het watersysteem en de zorg voor de zuivering van het afvalwater. De zorg voor het watersysteem omvat de zorg voor de waterkering en de zorg voor de waterhuishouding, waaronder ook de zorg voor de chemische en ecologische waterkwaliteit.

In het Ontwerp Waterbeheerplan 2016-2021 (VV 2 juli 2015, kenmerk 1197277) is vastgesteld dat in de komende planperiode zoveel mogelijk lokale knelpunten waterkwaliteit worden opgelost en kansen worden benut.

De regelgeving rond riooloverstorten is vastgelegd in het Besluit lozen buiten inrichtingen (Blbi). Een gemeente mag lozen via een riooloverstort indien deze is opgenomen in het Gemeentelijk Riolerings Plan (GRP). In het GRP is ook opgenomen dat de gemeente zoveel mogelijk negatieve effecten voorkomt van riolering op de oppervlaktewaterkwaliteit.

In de Waterwet zijn de verantwoordelijkheden aangegeven van het waterschap als waterbeheerder in relatie tot de waterkwaliteit.

In 2000 is een gedragslijn afgesproken door de Rijksoverheid met de Unie van Waterschappen, VNG en LTO Nederland over de aanpak van risicovolle overstorten. Alle riooloverstorten in Nederland zijn beoordeeld op risico's voor de volks- en diergezondheid.

6. Financiën

Het Schetsontwerp (SO) is nu uitgewerkt tot een Definitief Ontwerp waarbij er aanpassingen nodig waren t.o.v. het SO en meer duidelijkheid is gekomen van de daadwerkelijk te verwachten kosten. Deze kosten zijn hoger dan met het SO waren geraamd, de belangrijkste reden is dat indertijd de kosten voor uitwerking en begeleiding van het project tijdens de uitvoeringsfase abusievelijk niet waren opgenomen in de raming.

Voor de realisatie van de werkzaamheden wordt nu een uitvoeringskrediet aangevraagd (zie bijlage 1).

Post:	**Raming:**
Investeringsplan	€ 290.000,-
uitvoeringskrediet	€ 272.000,-
Project onvoorzien	€ 18.000,-
Nazorg	€ 9.450,-

Deze maatregel maakt onderdeel uit van de begroting 2016.

Door het uitvoeren van deze maatregel wordt een deel van het watersysteem van secundair water gewaardeerd als primair water, dit wordt vastgelegd in de legger.
Het beheer en onderhoud van de watergang komt voor rekening van Delfland. Er moet rekening gehouden worden met een bedrag van c.a. € 4.000 per jaar voor onderhoudskosten (exploitatie) gebaseerd op een afschrijvingstermijn van beschoeiing van 15 jaar.

Aangezien het oplossen van dit knelpunt ook een verantwoordelijkheid is van de gemeente Midden-Delfland (riooloverstort) is er een bijdrage van de gemeente gevraagd. Omdat de totale kosten hoger zijn geworden is ook de bijdrage van de gemeente Midden-Delfland verhoogd. Inmiddels is per brief bevestigd dat deze bijdrage maximaal € 100.000,- ex BTW bedraagt.

7. Duurzaamheid

In het ontwerp en de uitvoering van de werkzaamheden worden de duurzaamheids-doelstellingen van Delfland gehanteerd. De combinatie van effectgerichte en brongerichte maatregelen dragen zowel op de korte als de lange termijn bij aan een verbetering van de waterkwaliteit.

8. Organisatorische en personele consequenties

N.v.t.

9. OR/GO

N.v.t.

10. Risico- en beheersmaatregelen

Bij de aanvraag van het ontwerpkrediet is het risico onderkend dat andere partijen (zoals de bewoners Zouteveenseweg, schaatsvereniging, golfbaan, eigenaar van paardenwei, agrariërs) bezwaar gaan maken tegen de voorgenomen maatregelen. In de afgelopen periode is gebleken dat dit risico is opgetreden. Inmiddels is in overleg met de verschillende partijen naar een aanvaardbaar alternatief gezocht, waarvan dit voorstel aan de Verenigde Vergadering het resultaat is.

De verwachting is daarom dat dit voorstel voldoende draagvlak heeft bij de omgeving.

11. Communicatie (in- en extern)

De gemeente Midden Delfland heeft aangegeven een rol te willen spelen in de communicatie naar de omwonenden toe. De gemeente zal de omwonenden een uitnodiging sturen voor een informatiebijeenkomst en het gemeentehuis beschikbaar stellen.

De gezamenlijke communicatieboodschap is als volgt; De riooloverstort Schipluiden veroorzaakt problemen ten aanzien van de gezondheid van de dieren die drinken uit de watergangen langs de Zouteveenseweg. Ten aanzien van deze problematiek is er gekozen voor een kortere afvoerroute. Naast de kortere afvoerroute, heeft deze oplossing het voordeel dat veedrenking hier vrijwel niet plaats zal vinden. Bovendien is peilhandhaving bij extreme neerslag, door een koppeling met het robuuste watersysteem langs het golfterrein, beter mogelijk.

12. Bekendmaking en vervolgprocedure

Na het beschikbaar stellen van het uitvoeringskrediet kan het project worden worden gerealiseerd. Op basis van de huidige beschikbare gegevens is de oplevering voor eind 2016 gepland.

13. Bevoegd orgaan

De Verenigde Vergadering is op grond van artikel 77 en artikel 99 en volgende van de Waterschapswet bevoegd om investeringsplannen vast te stellen en kredieten beschikbaar te stellen.

14. Toelichting

De riooloverstort aan de Zouteveenseweg in Schipluiden voert overstortwater af vanuit de kern Schipluiden op de hoofdwatergang langs de Zouteveenseweg in de Holierhoekse en Zouteveensepolder (zie in onderstaande afbeelding de zwarte lijn). Deze watergang stroomt langs diverse veehouderijen. Ondanks dat het rioolstelsel voldoet aan de wettelijke kaders die hiervoor staan, is er voor gemeente en Delfland voldoende reden geweest om deze riooloverstort nader te bekijken. Dit is ook de aanleiding geweest voor de verenigde Vergadering om op 20 november 2014 een ontwerpkrediet ter beschikking te stellen.

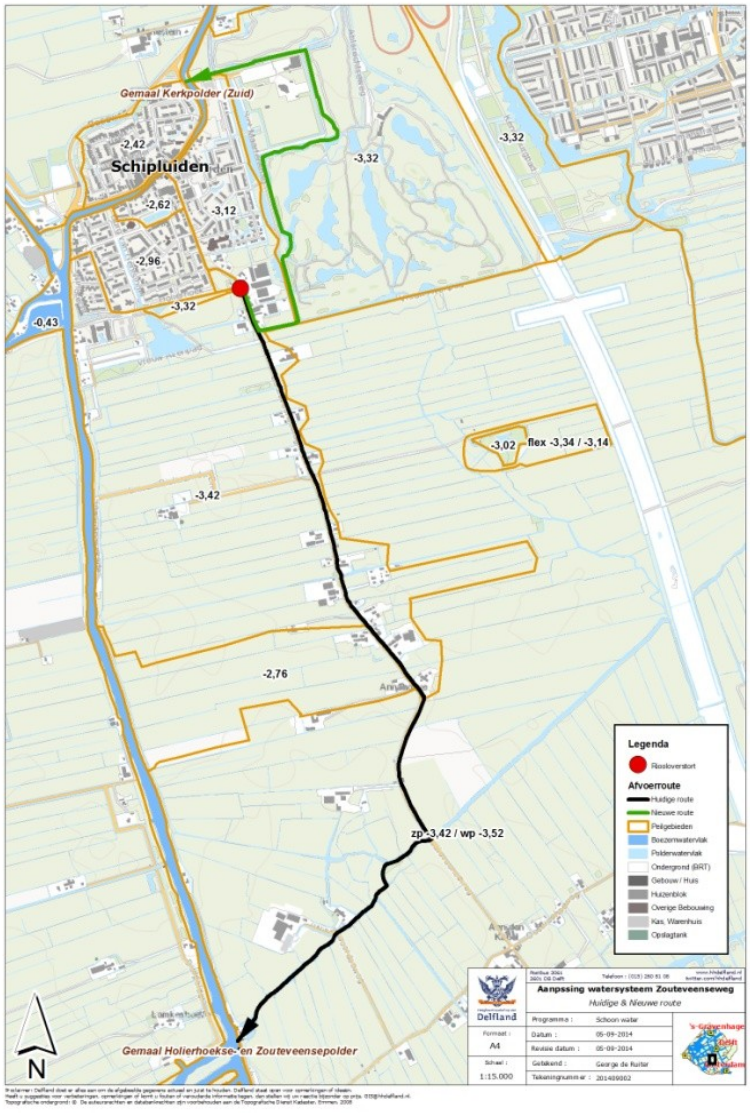

De Holierhoekse en Zouteveense polder ligt in het groene Midden-Delfland waar gemeenten (Hof van Delfland) en Delfland graag een duurzaam karakter aan geven en als ecologisch aandachtsgebied zien. De ambities voor de polder in het kader van de KRW én de ambitie om Midden-Delfland een recreatief en aantrekkelijk groen gebied te laten zijn, zijn niet in overeenstemming met een overlast veroorzakende overstort. Zowel de gemeente als Delfland beschouwen deze overstort als knelpunt voor de waterkwaliteit. Daarmee erkennen zij de belangrijke gebruikswaarde van het oppervlaktewater voor de veehouders en zijn zij bereid om de negatieve effecten van de riooloverstort op de betreffende watergang weg te nemen en leveren daarmee tevens een bijdrage aan de KRWdoelstellingen voor het waterlichaam Slinksloot (Holierhoekse en Zouteveensepolder). Om bovengenoemde redenen kiezen gemeente en Delfland ervoor om gezamenlijk de kosten te dragen van de voorgestelde oplossing.

De voorgenomen, alternatieve, kortere, afvoerroute (zie op afbeelding de groene lijn) voert naar gemaal Kerkpolder Zuid aan de Tiendweg in Schipluiden en is een duurzame oplossing. Deze route voorkomt dat vee in contact komt met het overstortwater, doordat het bovenstrooms van de percelen met vee wordt omgeleid richting gemaal Kerkpolder Zuid. Dit voorstel heeft de voorkeur van LTO Delflands Groen die de veehouders vertegenwoordigd.

15. Bijlagen

1. SSK raming uitvoeringskrediet (vertrouwelijk)

Hoogheemraadschap van Delfland

Kenmerk VV : …** Vergaderdatum : 18 februari 2016

Beleidsveld : Gezond, schoon en zoet water Agendapunt : …..

De Verenigde Vergadering van Delfland,

op voordracht van dijkgraaf en hoogheemraden van 5 januari 2016, kenmerk 46785;

gelezen het positieve/negatieve advies van de commissie(s) gezond, schoon en gezuiverd water;

overwegende dat:
- Delfland een bijdrage wil leveren aan het oplossen van knelpunten in de waterkwaliteit, zoals bij de riooloverstort in Schipluiden

Gelet op:
- artikel 77 van de Waterschapswet (bij VV-voorstellen);
- de Waterwet.

Besluit:
- Het investeringsplan voor de realisatie van de maatregelen rondom de riooloverstort Schipluiden, ter hoogte van € 290.000,-, vast te stellen
- Het uitvoeringskrediet voor de realisatie van de maatregelen rondom de riooloverstort Schipluiden, ter hoogte van € 272.000,-, ter beschikking te stellen

Aldus besloten in de openbare vergadering van 25 februari 2016

De Verenigde Vergadering voornoemd,

de Secretaris, de Voorzitter,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart mr. M.A.P. van Haersma Buma